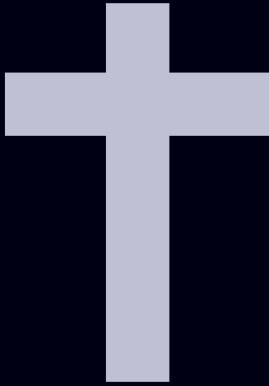

Manö Kamij

The New Testament in the Kobon Language of Papua New Guinea

Manö Kamɨŋ
The New Testament in the Kobon Language of Papua
New Guinea
Nupela Testamen long tokples Kobon long Niugini

Copyright © 2005 The Bible Society of Papua New Guinea

Language: Kobon

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-01-26

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

3850151d-322e-5e07-a069-b89a616a091d

Contents

Madyu	1
Mak	90
Luk	142
Jon	235
Aposil	301
Rom	388
1 Korid	431
2 Korid	472
Galesia	495
Epesas	509
Pilipai	522
Kolosi	531
1 Desalonaika	540
2 Desalonaika	548
1 Dimodi	553
2 Dimodi	565
Daidas	573
Pilimon	578
Hibru	580
Jems	613
1 Pida	623
2 Pida	635
1 Jon	642
2 Jon	652
3 Jon	654
Jud	656
Repelesin	659

Madyu

Jisas Kraiss Manö Aij u Madyu kali kliñ rika

*Ebrahim rikö rik dam
dapil gilö Jisas Kraiss nüp yag
daula*

(Luk 3:23-38)

¹ Jisas Kraiss nap nihi ilan
nipe gau riklö rik amil apil
göm nüp yag daula rö hagnig
gabin. Bi kub Ebrahim rikö
rik damöm, kin Depid nüp
yag daula. Depid nipe rikö
rik damöm, Jisas Kraiss nüp
yag daula. *

² Anig gila:

Ebrahim Aisak nüp yag
daula.

Aisak Jekop nüp yag daula.

Jekop nipe pen, Juda nüp
riköm, nımam hain
magö u agip yag daula.

³ Juda nipe nibi Dema aip
midöm, Peres aip Sera
aip kalip yag daula.

Peres, Hesron nüp yag
daula.

Hesron, Ram nüp yag daula.

*

⁴ Ram, Aminadap nüp yag
daula.

Aminadap, Nason nüp yag
daula.

Nason, Salmon nüp yag
daula.

⁵ Salmon, Boas nüp yag
daula. Boas niime nipe u
Rehap.

Boas, Obed nüp yag daula.
Obed, niime nipe u Rud.

Obed, Jesi nüp yag daula.

⁶ Jesi, kin Depid nüp yag
daula.

Depid, Solomon nüp yag
daula.

Solomon niime nipe u, nöd
bi ne Yuraia nüp udö
umö, hainö Depid nüp
udöm me, Solomon nüp
yag daula. *

⁷ Solomon, Riaboam nüp
yag daula.

Riaboam, Abaija nüp yag
daula.

Abaija, Esa nüp yag daula.

⁸ Esa, Jihosapad nüp yag
daula.

Jihosapad, Joram nüp yag
daula.

Joram, Asaia nüp yag daula.

⁹ Asaia, Jodam nüp yag
daula.

Jodam, Ehas nüp yag daula.
Ehas, Hesekaia nüp yag
daula.

¹⁰ Hesekaia, Manasa nüp
yag daula.

Manasa, Emos nüp yag
daula.

Emos, Josaia nüp yag daula.

¹¹ Josaia, Jekonaia nüp yag
dapöm, nımam rimnap
yag daula. Ñin anibu,

daun kub Babilon nibi bi
apöm, Isrel nibi bi kalip
nagi li dam Babilon ud
arla. *

¹² Ud areila, Jekonaia anib
gau midöm, Sialdiel nüp
yag daula.

Isrel nibi bi kale Babilon
arö göm ram minör Juda

ado gi arla u, Sialdiel,

* 1:1: 1Kr 17:11; Jen 22:18 * 1:3: Jen 38:29-30 * 1:6: 2Sa 12:24 * 1:11:

2Ki 24:14-15; 2Kr 36:10; Jer 27:20 * 1:12: Esr 3:2

Serababel n̄p yag daua.

*

13 Serababel, Abaiad n̄p yag daua.

Abaiad, Eliakim n̄p yag daua.

Eliakim, Eso n̄p yag daua.

14 Eso, Sedok n̄p yag daua.

Sedok, Ekim n̄p yag daua.

Ekim, Elaiad n̄p yag daua.

15 Elaiad, Eliesa n̄p yag daua.

Eliesa, Madan n̄p yag daua.

Madan, Jekop n̄p yag daua.

16 Jekop, Josep n̄p yag daua.

Josep me, n̄bi Maria n̄p ñeila. Maria n̄pe Jisas n̄p yag daua. Jisas n̄p Krais a ḡm̄idal.

17 An̄b u me, bac hon Ebrahim n̄pe r̄k̄ö r̄kl̄ö r̄k̄ dam dap̄l göm unbö s̄duḡ böḡ daḡ ara u, hainö bac kiḡ Depid n̄p yag daua. Yag daulö, Depid n̄pe pen r̄k̄ö r̄kl̄ö r̄k̄ dam dap̄l göm u rö nöḡ s̄duḡ böḡ daḡ areia, hainö Babilon b̄ ke gau n̄bö apöm kal̄p naḡ l̄ dam ram m̄n̄öḡ kale u ud arla. Ud areila, hainö pen kauyaḡ r̄k̄ dam dap̄l göm unbö s̄duḡ böḡ daḡ ara u, hainö Krais n̄p yag daua.

*Maria Jisas n̄p yag daua
(Luk 2:1-7)*

18 Jisas Krais n̄p yag daua manö u hagn̄g gabin. Jisas n̄me Maria, Josep n̄p ñeila, n̄pe aip ajmil wasö, kale n̄ḡla Maria ñ̄ mudun

m̄deia. Ana U† n̄pe u ke gö, ñ̄ mudun an̄bu m̄deia. *

19 Pen nugmul n̄pe Josep b̄ aij u me, manö kub ha-gaga; gas̄ u nöḡ n̄ḡöm haga, “Ñ̄ mudun m̄döp an̄bu, n̄bi b̄ gau hag ñ̄nabin, n̄p nable ḡnab. An̄b u, agam̄j hag yūn,” a ga.

20 Josep an̄g n̄ḡa u pen, s̄böḡ yaḡ uhön n̄ḡa, B̄ Kub ejol n̄pe ap n̄p haga, “Josep, Depid ñ̄ n̄pe! ‘N̄bi an̄bu, n̄hön ḡn̄g udnam?’ a ḡm̄ön, gas̄ u n̄ḡagm̄ön; haḡowaḡö udmön. Ñ̄ mudun m̄döp u, Ana U† u nöḡ gö m̄döp.

21 Hainö ñ̄ u r̄k̄ dauö n̄pe kub göm, n̄bi b̄ n̄pe gau nan si nan naiḡ ḡpal pri u ḡk̄ ḡ yunab u me, hib n̄pe Jisas a ḡm̄ön,” a ga. *

22 An̄g ga an̄bu, B̄ Kub n̄pe b̄ manö n̄pe hagep b̄ ap n̄p hag ñ̄a n̄ḡöm n̄pe pen an̄g ḡnab a göm haga.

23 N̄pe haga, “N̄bi praj b̄ ap aip ajöm wasö, ñ̄ mudun m̄döm, ñ̄ ap yag daueinab, hib n̄pe u Emanyuel a ḡnaböl,” a ga.

Emanyuel manö iḡ u, God hon aip m̄döp. *

24 Pen Josep uhön hanöm uraköm, B̄ Kub ejol n̄pe manö haga u udöm, n̄bi Maria n̄p udnam, a göm n̄ḡa.

25 Nöd Josep Maria aip ajmil wasö, Maria ñ̄ u yag dauö, Josep ñ̄ an̄bu hib

* 1:18: Luk 1:27,35 * 1:21: Luk 1:31; 2:21 * 1:23: Ais 7:14 * 1:25: Luk 2:21

nıpe Jisas a göm me, Maria
nıp bön nöp uda. *

2

*Bi gası kíd hiık niıeb gau
apöm Jisas nıp niıla*

¹ Pen Herod Judia Propins
kiı mıdmıdöp ñın u, Maria
Jisas nıp yag daua Bedlehem
daun, ram mınön Judia anı
au. Yag dauö, bı gapı kíd
hiık niıeb gau, sıdö auab lau
nıbö Jerusalem apöm, nıbi bı
gau hag niıöm hagla,

² “Juda nıbi bı, Kiı hon,
a gıpim u nıp yag daubal!
Mıñi lıbal mıdöp gainı Hon
ram mınön hon sıdö auab
lau nıbö gau mıdun niıbun
gapı u waielöp; niıun me,
hib nıpe hagno adö aranı a
gun aubun,” a gıla. *

³ Anıg hageıla, kiı Herod
manö anıbu niıöm, nıbi
bı gai i kale ñı anıbu nıp
gası niıöm yıp niıagöl
rö löp, a göm, gası iru
niıa. Jerusalem nıbi bı gau
magöıhalö u rö nöp gası iru
niıla.

⁴ Pen kiı Herod, God nıp
nan sabe gep bı kub gau
abe, God lo manö hag ñeb bı
gau abe, kalıp wıñ alö aueıla
haga, “God manö hagep bı
gau Kraıs nıp yag daunaböl
ram mınönı gai, a gıla?” ö ga.

⁵ Anıg hageıla hagla, “Bı
God manö hagep ap, hadame
nöp manö kalı kılñ rıköm
haga rö, nıp yag daunaböl
Bedlehem daun, ram mınönı
Judia anı au. God manö

hagep bı anıbu God Manö
kalı kılñ rıköm haga,

⁶ ‘Ram mınönı Judia anı gau
ram mınönı ke ke iru
mıdöp u me,
ram mınönı Bedlehem niıö
pro rö lınab u
pen Bı Kub u ram mınönı
anıbu nıbö apöm,
nıbi bı yad Isrel nıbi bı kalıp
abad mıdeınab.
Anıg gınab rö, Bedle-
hem hib kub
mıdeınab,’ a ga,” a
gıla. *

⁷ Anıg hageıla, kiı Herod
niıöm, am bı gası kíd hiık
niıeb gau kalıp agamıj wıñ
alö aueıla haga, “Magö mai
rö gapı anıbu waiela?” ö ga.

⁸ Hageıla, nıp manö anıbu
hag ñeıla, kalıp Bedlehem
hag yuöm pir alöm haga,
“Kale am ñı anıbu ulıai niıı
aij gımim, ado gı apim yıp
hagpe, yad abe amem hib
nıpe hagnö adö aranı,” a ga.

⁹ Kiı Herod anıg hagö,
kale hadlö niıöl gı, gapı kale
sıdö auab lau niıla u nöđ
nöđ gö niıöl gı, kale hain
gıla. Gapı u am am, ñııaıı u
ram mıdeıla anı au gılaıı nöp
pıdöı ga.

¹⁰ Anıg gö kale niıölö, aij a
gö niıöl gı,

¹¹ ram raul mıgan yanı
amöm niıla, ñııaıı u nıme
Maria aip mıdailö. Kale am
kugom yımöm, ñııaıı u hib
haglö adö areıla niıöm, wadı
kale gau anı löm, nıp nan
aij rımnap ñıla. Gol rımnap,
pauđ hafııı aij auep rımnap,

* 2:2: Nab 24:17

* 2:6: Mai 5:2; Jon 7:42

* 2:11: Sam 72:10-15; Aıs 60:6

wel haññ aij auep rimmnap ññla. *

¹² Pen kale sibön añ yañ hanöm uhön nññla, God haga, “Ado gñ Herod mñdöp u arag-mim!” a ga. Anñb u, haga rö nññöm, adan mñlö ap aramöm, ram kale ado gñ arla.

Josep Maria amñl mñhau ud pññññ gñ ram mññññ Ijip ara

¹³ Pen bñ gasñ kñd hiik nññeb gau kale anñg göl arla nññöl gñ, Josep uhön nñña, ejol ap apöm nñp haga, “Herod nññññ u al pak lñnam a göm, uñhai nññññ gab. Anñb u, nññññ amñl mñhau yññd ut gñ, pññññ gñ ram mññññ Ijip armön. Aumön a geinam nöp, kauyañ ado gñ aumön,” a ga.

¹⁴ Hagö, Josep sibön añ yañ nöp uraköm, nññññ amñl mñhau ut gñ ram mññññ Ijip ara.

¹⁵ Ut gñ ara anñbu, Bñ Kub nñpe bñ manö nñpe hagep ap nñp hag ña nññöm nñpe pen kalñ kññññ rñköm haga, “Ññ yad u Ijip nñbö wññññ alñö auöp,” a ga.

Pen Josep amñlap am Ijip nöp mñdlö, Herod umaia me, hainö kauyañ ado gñ aula. *

¹⁶ Pen Herod nñpe nñña, bñ gasñ kñd hiik nññeb gau, nñpe haga rö gageila, nñp mulu kal yabññ lugö haga, “Yñp gñpal anñbu, nññññ bñ kub mñdññññ gab u yad aigö gñ gem nñp al pak lñnam?” a göm nñña. Pen nñpe gasñ ap nññöm haga,

“Bñ gasñ kñd hiik nññeb gau kalñp gapi u waiela ñññ u, yñp hag aij göm arla. Anñb u yad nññbin, Bedlehem söñ au nññññ yag daulö, mñ mññöp lugöp gau abe, nññññ hainö yag daubal gau abe, al pak lñnaböl u, ññ anñbu abe al pak lñnaböl,” a ga. Anñg hagöm me, bñ nñpe rimmnap hag yuö amöm, nññññ Bedlehem söñ au mñdeila magöññhalö al pak lñ hakla.

¹⁷ Bedlehem nññññ al pak lñla anñbu, bñ God manö hagep Jeremaia gñnab a göm kalñ kññññ rñka rö nöp gñla. Jeremaia manö anñbu kalñ kññññ rñköm haga,

¹⁸ “Rama daun au mög gö, manö hauñ kub göm, mññññ kub gñnaböl. Nñbi Resel rñkö, rñklö rñk amñl apñl gñnab gau, mög gö mññññ gñnaböl.

Ññ kale um hakla nññöm nñbi bñ rimmnap kalñp hag udöl rö lagnab,” a ga. *

Josep Maria amñl mñhau aip kauyañ ado gñ arla

¹⁹ Pen hainö bñ kub Herod umö, Josep Ijip gau mñdöm hanöm uhön nñña, Bñ Kub ejol nñpe ap apöm nñp haga,

²⁰ “Bñ nññññ al pak lññññ geila gau hadö umbal u me, nabin amñl mñhau kalñp ut gñ, ado gñ ram mññññ Isrel armön,” a ga.

²¹ Hagö, Josep nññññ amñl mñhau ut gñ, ado gñ Isrel ara.

²² Pen amñjakö, manö ap hagla, “Herod umö, ññ nñpe Akeleas Judia Propins nñbi

* 2:15: Hos 11:1

* 2:18: Jer 31:15; Jen 35:19

bî kalîp abad mîdöp,” a gîla. Hageila, Josep nîpe Akeleas mîdöp ram mînönj anîbu nîhön gîning arnam a göm, pîñîj ga u pen, hanöm uhön nîjga God nîp haga, “Ram mînönj Judia ado gî aragmön, ne ram mînönj Galili armön,” a ga.

²³ Hagö, Josep ñîjga amîl mîhau kalîp uî gî Nasared daun aramöm mîdmîdal. Arla anîbu, bî God manö hagep gau anîg gî nab a göm kalî kliñ rîkla rô nöp ga. Kale kalî kliñ rîkôm hagla, “Nîp bî Nasared nîbö ap, a gî naböl,” a gîla. *

3

Jon Bî Ñîg Pak Ñeb u God manö hag ñîmîdöp

(Mak 1:1-8; Luk 3:1-18; Jon 1:19-28)

¹ Nasared mîdeila ñîn anîbu, Jon bî ñîg pak ñeb u apöm, ram mînönj Judia anî au, ram mînönj nîbi bî iru mîdagmîdal, ram mînönj kabö nöp mîdmîdöp anî gau mîdö nîjöl gî, nîbi bî gau aulö, nîpe kalîp manö hag ñîmîdöp.

² Kalîp hag ñöm haggmîdöp, “Söl mîdöp, God nîbi bî udöm abad mîdeinab. Anîb u, nan si nan naij gîpim u, nîhön gîning anîg gîpun a gîmim, arö gîmim,” a gîmîdöp. *

³ Jon kalîp manö hag ñîmîdöp anîbu, bî God manö hagep Aisaia hadame nöp

gî nab a göm, kalî kliñ rîka rô nöp ga. Aisaia manö anîbu kalî kliñ rîkôm haga,

“Bî ap, ram mînönj nîbi bî iru mîdagpal, ram mînönj kabö nöp mîdöp anî au am mîdöm,

wîñ alöm hagnab, ‘Bî Kub u auab!

Adan sîr u gîlanj gîyanj gî mîdainîm gau,

dum goî pîtu gî mîdainîm gau,

bîning ral aij gî mîdaimim,’ a gî nab,”

a ga. *

⁴ Pen Jon waij nîpe u, kaj kamel unî udöm gîla waij ap yîmöm, kaj kau hañ dip nagî anî u pîg lîmîdöp. Nan ñîjeb nîpe u, jon habîadîj u abe, bom ñîg u abe ñîjmîdöp. *

⁵ Ñîn anîbu, Jerusalem nîbi bî mîdeila gau abe, nîbi bî ram mînönj Judia yöp anîb gau mîdeila gau abe, ñîg Jodan söl gau nîbi bî mîdeila gau abe, kale magöjhalö Jon mîdeia au arla.

⁶ Jon mîdeia au amöm, nan si nan naij gîla gau waiö hag payîk pe gîlö nîjöl gî, Jon kalîp ñîg Jodan anî au ñîg pak ñîmîdöp.

⁷ Pen bî Perisi gau abe, bî Sadyusi gau abe iru nöp, Jon hanîp ñîg pak ñan a göm aueila, Jon kalîp sîkîk hag göm haga, “Kale hainjo ñî pai gai i! Gasî nîhön nîjmim pîñîj gî aubimj ‘Ñîg pakno, God nîbi bî ke nîbö gau kalîp

* 2:23: Luk 2:39; Ais 11:1; 53:2; Jon 1:45

* 3:2: Mad 4:17; 1:15 * 3:3: Ais

hag gɨnab ɲɨn u, hanɨp hag gagnab,' a gɨmim, pɨɲɨŋ gɨ aubim aka? *

⁸ Kale ɲɨg pakɲɨg gɨnabim u, nan si nan najɨ gɨpim u, nɨhɨn gɨɲɨg anɨg gɨpun, a gɨmim, arɨ gɨmim, mɨd aij gɨmim. Anɨg geinabim me, nɨbi bɨ nɨɲnabɨl, kale nan si nan najɨ gɨmɨdim u hadɨ arɨ gɨpim.

⁹ Pen kale gasɨ ap nɨɲmim, 'Hon bac ɨɲɨ Ebrahim ɲɨ pai nɨpe mɨdpun nɨɲɨm God hanɨp nan najɨ ap gagnab,' a gɨmim, gasɨ u nɨɲagmim. Ebrahim ɲɨ pai nɨpe mɨdpun a gɨpim u nan yɨharɨɲ! God kabɨ gai i udɨm, Ebrahim ɲɨ pai nɨpe gau gɨ lɨnɨg gɨm, gɨ lɨbɨp! Anɨb u, 'Bɨ aij Ebrahim rɨkɨm rɨk amɨl apɨl gɨm hon ke rɨk dap lɨbal,' a gɨpim u, manɨ u rɨ hagagmim. *

¹⁰ "Nɨɲ aij gɨmim! God mab u ɨ halɨ rɨb junɨg, ru u mab ɨɲ yan kɨd gɨ mɨdɨp. Mab ap magɨ ɲɨɲeb aij rɨmnap pɨlagnab u, rɨb gɨ dɨ gɨ ud mab inab yan yunab. *

¹¹ Kale nan si nan najɨ gɨpim u, nɨhɨn gɨɲɨg anɨg gɨpun a gɨmim, arɨ gɨmim me, yad kalɨp ɲɨg nɨp pak ɲɨnabin. Pen bɨ yɨp hain aunab u, nɨpe yad rɨ wasɨ; nɨpe bɨ kub yabɨɨ, yad bɨ pro. Yad nɨp nɨɲnɨ nable gɨnab. Ma haɲ nɨpe ud ajeinam rɨ lagɨp. Yad kalɨp ɲɨg nɨp pak ɲɨabin, pen bɨ anɨbu nɨpe

apɨm, kalɨp Ana Uɨ u pak ɲɨm, mab mɨɨɲɨ pak ɲɨm gɨnab. *

¹² "Nɨpe wid magɨ po gɨ, rɨk dap pakpal rɨ u gɨɲɨg gab. Wid magɨ ɲɨɲeb gau ke lɨm, wid cɨg nabɨɲ nabɨɲ gau ke lɨnab. Anɨg gɨm, wid magɨ ɲɨɲeb nɨpe gau dam ram raul mɨgan au lɨnab; pen nabɨɲ nabɨɲ gau dam mab pɨr inmɨdɨp u launab," a ga.

*Jon Jisas nɨp ɲɨg pak ɲɨa
(Mak 1:9-11; Luk 3:21-22)*

¹³ ɲɨn anɨbu, Jisas nɨpe, Jon yɨp ɲɨg pak ɲɨɲ, a gɨm, ram mɨnɨɲ Galili arɨ gɨm, ɲɨg Jodan aramɨm,

¹⁴ Jon nɨp haga, "Yɨp ɲɨg pak ɲɨi," a ga. Hageia, Jon haga, "Ne nɨp me yɨp ɲɨg pak ɲɨbnap. Pen yad aige gem nɨp ɲɨg pak ɲɨnam?" ɨ ga.

¹⁵ Hageia, Jisas haga, "Ne hagabɨn u arɨ gɨmɨn, yad hagabin rɨ nɨp gul me, God hagɨp hagɨp rɨ nɨp gɨnabul," a ga. Hageia Jon, "Nɨɲɨ hagpan," a gɨm, Jisas nɨp ɲɨg pak ɲɨa.

¹⁶ Nɨp ɲɨg pak ɲɨ nɨɲɨl gɨ, Jisas ɲɨg goɨ au laɲ apɨm nɨɲa, kumi kabɨ adɨ laɲ mɨgan pɨral hɨkɨ, God Ana u yaur dapo rɨ u gɨ nɨp aua. *

¹⁷ Anɨg gɨm auɨ nɨɲɨl gɨ, manɨ ap kumi kabɨ adɨ laɲ nɨbɨ apɨm haga, "ɲɨi aij anɨbi, ɲɨ mɨdmagɨ yad yabɨɨ.

* **3:7:** Mad 12:34; 23:33 * **3:9:** Jon 8:33,39; Ro 4:12 * **3:10:** Mad 7:19; Luk 13:6-9 * **3:11:** Jon 1:26-27,33; Ap 1:5 * **3:16:** Jon 1:32 * **3:17:** Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; 17:5; Luk 9:35

Yad n̄p n̄iŋn̄ö, ȳp aij yab̄ił
göp,” a ga. *

4

*Seden, Jisas n̄p gasi ñ̄in̄ö
nan si nan naij ḡin̄im a ḡöm
n̄iŋa*

(Mak 1:12-13; Luk 4:1-13)

¹ Ñ̄in̄ an̄ibu God Ana u,
Seden n̄ibi b̄i gau kal̄ip p̄ör
ḡim̄döp rö, Jisas n̄p u rö
nöp ḡin̄im a ḡöm, Jisas n̄p
uł ḡi, ram m̄in̄öŋ n̄ibi b̄i
m̄idagm̄idal, ram m̄in̄öŋ
kabö nöp m̄idöp aŋ gau ud
arö, Seden n̄ipe Jisas nan si
nan naij r̄imnap ḡin̄im aka
ḡöm ga. *

² Jisas ram m̄in̄öŋ nöp aŋ
an̄ib gau nan ñ̄iŋöm wasö,
ñ̄in̄ unbö ñ̄in̄ juöl m̄ihöp
(40) mailö abe s̄ibön abe
ȳhar̄iŋ nöp m̄ideia. An̄ig
ḡöm ȳhar̄iŋ nöp m̄idö, n̄p
k̄iyö kub yab̄ił u gö, *

³ Seden Jisas n̄p gasi ñ̄in̄ö,
naij ḡin̄im a ḡöm apöm, Jisas
n̄p haga, “Yad God Ñ̄i n̄ipe
m̄idpin a ḡipan u, kabö gai i
hagö, bred rö laŋ,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga,
“God Manö u kal̄i kliñ r̄iköm
hagla,

‘N̄ibi b̄i gau, bred nöp ñ̄iŋöm
kam̄iŋ m̄idageinaböl;

God manö hagöp an̄ibu
magöŋhalö n̄iŋ udöm
me,

kam̄iŋ m̄ideinaböl,’ a
ḡiła,” a ga. *

⁵ Jisas an̄ig hagö, k̄ijaki
Jisas n̄p uł ḡi dam daun
kub uł Jerusalem amöm, God

sabe gep ram i adö ḡiłaŋ ḡiła
u löm haga,

⁶ “Yad God Ñ̄i n̄ipe m̄idpin
a ḡipan u, ujaŋdi m̄in̄öŋ yaŋ
li. God Manö u kal̄i kliñ
r̄iköm hagla,

‘God ejol n̄ipe gau hagö,
nöp ñ̄imagö kale
udeinaböl me,

kabö ma nöp u b̄in̄iŋ
gagnab,’ a ḡiła,” a ga. *

⁷ Hageia, Jisas pen haga,
“Wasö! God Manö u manö
r̄imnap halö kal̄i kliñ r̄iköm
hagla, ‘God B̄i Kub u, n̄ipe
b̄i n̄iŋö aka b̄i pir alep, a
gagmim,’ a ḡiła,” a ga. *

⁸ Hagö, Seden Jisas n̄p
dam dum kub yab̄ił ap
amöm, ram m̄in̄öŋ aij aij b̄i
kub ke ke abadpal gau Jisas
n̄p yamöm haga,

⁹ “Ne kugom ȳimmön,
hib yad hagö adö laŋ arö,
yad ram m̄in̄öŋ an̄ib gai
i magöŋhalö nape nöp
ñ̄in̄abin,” a ga.

¹⁰ Hageia, Jisas Seden n̄p
haga, “Ne ke gau aru! God
Manö u kal̄i kliñ r̄iköm hagla,
‘God B̄i Kub hib n̄ipe u nöp
hagpe adö arn̄im; wög n̄p
nöp ḡimim,’ a ḡiła,” a ga. *

¹¹ Jisas an̄ig hageia n̄iŋöm
k̄ijaki, Jisas n̄ipe nan naij
r̄imnap ḡin̄im a ḡöm ḡi ḡi
wasö n̄iŋöm, n̄p arö ḡöm
arö n̄iŋöl ḡi, ejol r̄imnap
apöm, n̄p ap ał ba ḡöm abad
m̄ideila.

* 4:1: Hib 2:18; 4:15 * 4:2: Eks 34:28

* 4:7: Dud 6:16 * 4:10: Dud 6:13

* 4:4: Dud 8:3 * 4:6: Sam 91:11-12

*Jisas ram m̄nōḡ Galili it
gōm n̄bi b̄i gau God manō
hag ña*

(Mak 1:14-15; Luk 4:14-15)

¹² Ñ̄in an̄bu Jon b̄i ñ̄ig pak ñeb u n̄p naḡi leila, Jisas manō an̄bu apdi n̄ḡōm, ram m̄nōḡ Galili ado ḡi ara.
*

¹³ Amōm daun n̄ipe Nasared am m̄idageia; am m̄ideia daun pro Kapaneam, ram m̄nōḡ Sebyulan Napdalai an̄ au m̄idōp Ñ̄ig Waḡō Galili goḡ au.

¹⁴ Jisas ram m̄nōḡ an̄bu amōm, n̄bi b̄i gau kal̄ip manō aij u hag ñ̄i ajm̄idōp u me, b̄i God manō hagep Aisaia ḡinab a gōm kal̄i kliñ r̄ika rō nōp ga. N̄ipe haga,

¹⁵⁻¹⁶ “Ram m̄nōḡ Sebyulan abe Napdalai abe, Ñ̄ig Waḡō Galili goḡ au,

Ñ̄ig Jodan s̄idō wad arab bōḡ lau,

Juda n̄bi b̄i wasō ram m̄nōḡ Galili au m̄idpal gau kale mailō kub yab̄i n̄ḡbal.

S̄ibōn gau m̄idōm umōl rō la u pen mailō kub u hadō n̄ḡbal,” a ga. *

¹⁷ Jisas ñ̄in an̄bu it gōm, n̄bi b̄i gau kal̄ip God manō aij u hag ñ̄i ajōl ḡi haga, “Nan si nan naij ḡipim adō u, n̄hōn ḡin̄ig an̄ig ḡipun a ḡimim, arō ḡimim. Sōl m̄idōp, God n̄bi b̄i udōm kumi kabō adō laḡ au abad m̄ideinab; ñ̄in hain pōr abad

m̄idm̄idim u, m̄iñi auöp!” a ga. *

*Jisas b̄i m̄ihau m̄ihau,
“Kale yad aip aumim,” a ga
(Mak 1:16-20; Luk 5:1-11)*

¹⁸ Jisas Ñ̄ig Waḡō Galili goḡ adō au ap lug aramōm n̄ḡa, b̄i kabsaḡ udep mamil m̄ihau, uben yumil kabsaḡ udailō. B̄i madōl m̄ihau, n̄mam ap hib n̄ipe u Saimon, n̄mam ap hib n̄ipe u Edru. Saimon n̄p hib ap Pida a ḡim̄idal.

¹⁹ Jisas kal̄ip m̄ihōḡ n̄ḡōm haga, “Ȳip hain ḡimil. Yad kalōp ḡinō, kale mamil m̄ihau, kabsaḡ udep b̄i wasō, n̄bi b̄i udep b̄i m̄ideinabil,” a ga.

²⁰ Hagō, haga rō nōp n̄ḡmil, kabsaḡ udailō uben gau arō ḡimil, Jisas aip ajm̄idil.

²¹ Pen magō ap rap̄in amōm n̄ḡa, Jems aip Jon aip nap Sebedi aip ñ̄ig maḡib m̄igan u ap̄lap m̄idōl gōm, uben luōl udōl ḡi m̄ideila. Jisas n̄ḡōm, kal̄ip m̄ihōḡ w̄iñ alō,

²² kale nap Sebedi ñ̄ig maḡib au arō ḡimil, Jisas aip arla.

*Jisas gau ajōm n̄bi b̄i
kal̄ip manō hag ña
(Luk 6:17-19)*

²³ Jisas ram m̄nōḡ Galili an̄ gau ḡi ajōl gōm, Juda magum gep ram gau gau amōm, God n̄bi b̄i udōm abad m̄ideinab manō aij u, n̄bi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄i ajōl ḡi, nan n̄hōn

* 4:12: Mad 14:3; Mak 6:17; Luk 3:19-20
3:2; 19:27

* 4:15-16: Ais 9:1-2 * 4:17: Mad

nihön nibi bi gau kalip ga
gau gö kamij limidöp. *

²⁴ Anig gö, ram minönj
Siria nibi bi gau magöñhalö
manö anibu niñöm, nibi
bi nan nihön nihön ga
gau daulö, Jisas gö kamij
limidöp. Nibi bi anib gau,
rimnap nan ga; rimnap
hañ roman ilön kub ga;
rimnap kijaki aban ala;
rimnap amgö mimainö
auö, ap lug paköm gıl gıl
gımıdal; rimnap ñın ma kıtta
ga; pen nibi bi nan nihön
nihön ga gau daulö, Jisas gö
magöñhalö kamij la. *

²⁵ Pen Galili nibi bi löm,
Dekapolis nibi bi löm,
Jerusalem nibi bi löm, Judia
nibi bi löm, ñig Jodan nö
lödañ au nibi bi löm, iru nöp
Jisas arö niñöl gi, hain arla.
*

5

*Jisas nö ilö lañ am midöm,
manö hag ña*

(Luk 6:20-23)

¹ Jisas, nibi bi iru nöp anib
gau niñöm, am nö ilö lañ bi
nipe unbö migan lañ u aip
asik midöl göm, kalip manö
hag ña.

Nibi bi miñ miñ ginaböl

(Luk 6:20-23)

² Jisas nipe kalip hag ñöl gi
haga,

³ Nibi bi gau, hon nibi bi aij
wasö,
God nipe nöp hanip gi ñınab
a göm,

God nip hag niñaböl
gau,

God kalip udöm kumi
kabö adö lañ abad
mideinab u me,
miñ miñ göl. *

⁴ Nibi bi mitöñ gıpal gau,
God kalip hag udnab u me,
miñ miñ göl. *

⁵ Nibi bi hain agamij midpal
gau,
kale minönj nabönj il i
udnaböl u me,
miñ miñ göl. *

⁶ Nibi bi, God haga rö nöp
ginabun a göm, niñbal
gau,
God kalip abad mideinab u
me,
miñ miñ göl. *

⁷ Nibi bi kale nibi bi gau
kalip mög niñöm ud
aij ginaböl gau,
God kalip pen u rö nöp mög
niñöm ud aij ginab u
me,
miñ miñ göl.

⁸ Nibi bi God nip gasi añi
niñbal gau,
God nip niñaböl u me,
miñ miñ göl.

⁹ Nibi bi niñaböl, nibi
bi rimnap pen pen
ginaböl gau,
kale apöm hagnaböl,
'Kale unbö gagmim,
agamij midaimim,' a
ginaböl gau,
God kalip ñi pai yad a ginab
u me,
miñ miñ göl.

* 4:23: Mad 9:35; Mak 1:39; Ap 10:38

* 4:24: Mak 6:55 * 4:25: Mak 3:7-8

* 5:3: Ais 57:15 * 5:4: Ais 61:2-3; Rep 7:17 * 5:5: Sam 37:11 * 5:6: Ais 55:1-2

10 Nibi bi kale God haga
rö nöp ginabun a gi
midlö,
nibi bi r+mnap kalip gi
najib ginaböl u,
God kalip udöm kumi
kabö adö laj abad
mideinab u me,
miñ miñ göl. *

11 “Kalöp Jisas nibi bi nipe
a göm gi najib göm, manö piral
hagöm hag juaiöl, kale miñ
miñ yabıl gimim. *

12 Bi God manö hagep
hadame nöp gau kalip adö
anibu nöp gila. Anib u,
kalöp u rö nöp geinaböl u,
gasi kub u niñagmim; God
hanip kumi kabö adö laj ud
ajib ginab a gimim, miñ miñ
yabıl gimim,” a ga. *

*God nibi bi nipe gau kale
dö sol rö midpal; kale mailö
rö midpal*

(Mak 9:50; Luk 14:34-35)

13 Jisas manö anibu hagöm
haga, “Nibi bi minöñ naböñ
if i midpal gau, dö sol rö kale
midpim. Pen dö sol kal u am
haköm kauyan kal gagnab;
böñ nöp najib göp a göm, ab-
hib jaköm ud yunaböl.

14 “Daun kub dum laj
midöm, pi göl midnim
rö lagnab; waiö yabıl
mideinab. Anib u rö, nibi bi
minöñ naböñ if i midpal gau
kalip hapö mailö rö midpim.
* ”

15 Nibi bi gau hapö
lauöm rin cög migangau pi
gagnaböl. Adö au gilañ rik

lilö mailö gö, nibi bi ram
raul migangau magöñhalö
niñ aij ginaböl. *

16 Anib u rö, kale nibi bi
gau kalip gi aij gipe, nibi bi
gau kalöp niñöm, Nap kumi
kabö adö laj midöp hib nipe
nöp haglö adö arnab. *

Lo manö u

17 “Kale hagnabim, Jisas
auöp u, God Mosiis nip lo
manö haga manö adö u
abe, bi God manö hagep
r+mnap hagla manö adö u
abe, arö gimim a ginig auöp
a ginabim u pen u wasö!
Yad aubin u, bi God manö
hagep gau ginab a gila rö
magöñhalö ginam a gem
aubin. *

18 Yad kalöp niñö yabıl
hagabin. Kumi kabö adö
laj abe, minöñ naböñ if
i abe böñ nöp ur ginab
u pen God Manö u manö
magö r+mnap ur gagnab;
magöñhalö pör pör nöp
mideinab. Manö niñön
niñön haga u, magöñhalö
haga rö nöp ginab. *

19 “Anib u, nibi bi an God
lo manö u niñöm, manö pro
magö ap arö ginam a göm,
nibi bi gau hañowañ hag ñö
arö ginaböl u, God nibi bi
udöm abad mideinab ñin u,
hib kale ap lagnab. Pen nibi
bi an God lo manö niñöm,
niñ aij göm, nibi bi gau kalip
hag ñi aij ginaböl u, God nibi
bi udöm abad mideinab ñin
u, hib kale ap rannab. *

* 5:10: 1Pi 3:14 * 5:11: 1Pi 4:14 * 5:12: 2Kr 36:16; Ap 7:52 * 5:14: Jon
8:12; 9:5 * 5:15: Mak 4:21; Luk 8:16; 11:33 * 5:16: Ep 5:8-9; 1Pi 2:12 * 5:17:
Ro 3:31 * 5:18: Luk 16:17; 21:33 * 5:19: Jem 2:10

20 Bi Perisi gau abe, God lo manö hag ñeb bi gau abe, 'God haga rö nöp g+pun,' a g+pal u pen kale y+har+iñ manö hagöm God haga rö gagpal, wasö. Kale ke pen, God manö haga rö nöp n+iñmim kabö rö nöp hain g+mim. An+g g+inabim u me, God kalöp udöm kumi kabö adö lañ au abad m+deinab.

N+bi bi kotmat kale gau aip manö hag j+im ñ+iñmim m+idaimim

(Luk 12:57-59)

21 "Hadame nöp nap+is nahai iñan gau God lo manö hagn+dal adö u kale n+iñbim. Kale hagn+dal, 'Wip al pak-agmim. N+bi bi ap, n+bi bi ap al pak l+inab u, manö kub n+iñnab,' a g+m+dal. *

22 Manö an+ibu n+iñbim u pen kalöp m+ñi hag aij g+nam. N+bi bi ap, n+bi bi ap n+p n+iñö mulu lugnab u, manö kub n+iñnab. N+bi bi ap, n+bi bi ap hib dap lugnab u, Juda Kansol gau ap magum göm, n+p manö kub hagnaböl. N+bi bi ap, n+bi bi ap n+p hagnab, 'Ne bi hauł halö,' a g+inab u, ram m+nöñ mab ke inab m+gan yan ar+n+im rö löp. *

23 "An+ib u, ne nan God n+p sabe gi ñeb dam kabö b+id adö u sabe gi ñ+n+g, añ mam ne n+p g+ina rö manö m+idöp a g+inabön u, *

24 nan God n+p sabe gi ñeb an+ibu kabö b+id au arö

g+mön, n+pe aip manö hag aij g+mön, uri agam+iñ m+idaiul a g+mön, ado gi ap nan an+ibu God n+p sabe gi ñ+mön.

25 "Nan n+iñön gi naj g+inabim u, kalöp manö kub hagn+g, dam adan an gau hain ud arlö n+iñöl gi, kal+p aip manö an+ibu hag ud as+ikmim, d+im ñöl m+idaimim. Wasö u, kalöp dam bi kub u n+p ñeinaböl, n+pe pen kalöp ud polisman kai kal+p ñö, kalöp dam nag+i l+inaböl.

26 Yad kalöp n+iñö yab+iñ hagabin, nan naböñ kale u böñ nöp naböñ ral p+is g+mim höñ arnabim.

N+bi si bi si g+pal

27 "Pen manö ap hagla u, u rö nöp n+iñbim. Manö an+ibu hagla, 'N+bi si bi si g+gmim,' a g+ila. *

28 Pen yad kalöp hagabin, bi ap n+bi ap n+p n+iñöm, n+p g+bnep a göm gas+i n+iñnab u, God n+iñö, bi an+ibu gas+i n+pe an yan n+bi an+ibu si g+inab.

29 An+ib u, amgö magö y+iñg lau n+iñöm, nan si nan naj gep rö lain+im u, amgö böñ an+ibu ud ju yumim. Pen amgö kale u mög n+iñnabim u, nan si nan naj g+mim, mab ke inab m+gan yan armim rö löp. *

30 Pen ñ+iñmagö y+iñg k+id u u rö nöp, nan si nan naj g+n+g gain+im, r+ib gi dö gi yumim. An+g g+mim me, ñ+n böñ lap nöp m+idö kam+iñ arnabim.

* 5:21: Eks 20:13; Dud 5:17 * 5:22: 1Jn 3:15 * 5:23: Mak 11:25 * 5:27:

Eks 20:14; Dud 5:18 * 5:29: Mad 18:9; Mak 9:47 * 5:30: Mad 18:8; Mak 9:43

Wasö u, mab ke inab migan
yaŋ arnabim. *

*Jisas nibi hag yuep manö
hag ña*

*(Mad 19:9; Mak 10:11-12;
Luk 16:18)*

³¹ “Kale niŋbim, manö ap
hagla, ‘Bi ap nibin nipe arö
ginig, nibi i böŋ nöŋ arö
ginam a göm, kali kliñ bad ap
riköm, nibi anibu nipe ñöm
me, böŋ nöŋ arö ginab,’ a
gila. *

³² Pen yad kalöp hagabin:
bi ap, nibin nipe bi ap si
udagnab wasö, pen nugmul
nipe nibin yiŋharin nöŋ arö
ginab u, gi naij ginab. Pen
nibi u nipe anig göm arö gö,
am bi hain nibö ap udnab
u, bi u nipe nibin nipe arö
ginab u me, nipe anig gö,
nibin nipe bi si udep nibi
linab. Pen bi an nibi anibu
udnab u, nipe u rö nöŋ nibi
si udep bi linab. *

*Manö niŋö yabıt hagabun,
a gıpal*

*(Mad 19:9; Mak 10:11-12;
Luk 16:18)*

³³ “Hadame nöŋ manö ap
hagla u, u rö nöŋ niŋbim.
Manö anibu hagla, ‘Kale Bi
Kub amgö ilö nipe manö
niŋö yabıt hagnabim u,
hagnabim rö nöŋ gimim.
God nipe niŋmidöp niŋöm
hagnabim rö nöŋ gimim,’ a
gila. *

³⁴ Pen yad kalöp hagabin:
manö ap hagnig, ‘God amgö

ilö adö u niŋö hagabin,’ a
gimim hagagmim. ‘Ram
minönj kumi kabö adö laŋ au
midöp rö, niŋö hagabin,’ a
gimim hagagmim; God nipe
ram minönj anib au sea kiŋ
adö au asik midöp. *

³⁵ ‘Minönj nabönj it i midöp
rö niŋö hagabin,’ a gimim
hagagmim; God nipe sea kiŋ
adö au asiköm, ram minönj it
i ma adö au abö gi midöp.
‘Jerusalem midöp rö niŋö
hagabin,’ a gimim hagag-
mim; u Kiŋ Kub yabıt daun
kub nipe me. *

³⁶ ‘Nabic yad midöp rö,
niŋö hagabin,’ a gimim ha-
gagmim. Kale ke giŋe, nabic
uŋ kale añıt ap ule aka piŋ
ranagnab.

³⁷ Anib u, ‘Ginabin’ a
gimim, ‘Ginabin’ nöŋ a
gimim; pen ‘Gagnabin’ a
gimim, ‘Gagnabin’ nöŋ a
gimim. Manö kuöyaŋ limim
hagmim, limim hagmim
u, Seden kalöp gasıt ñö,
hagnabim.

*Jisas pen pen gep manö
haga*

(Luk 6:29-30)

³⁸ “Pen manö ap hagla u, u
rö nöŋ niŋbim. Manö anibu
hagla, ‘Amgö magö u biŋ
juaiöl, kalip pen abe biŋ ju-
mim. Meg magö pa jö gaiöl,
kalip pen abe pa jö gimim,’ a
gila. *

³⁹ Pen yad kalöp hagabin:
bi ap kalöp gi naij gainim,

* 5:31: Dud 24:1-4; Mak 10:4 * 5:32: 1Ko 7:10-11 * 5:33: Eks 20:7; Lep 19:12;
Nab 30:2; Dud 23:21 * 5:34: Ais 66:1; Jem 5:12; Mad 23:22 * 5:35: Sam 48:2;
Ais 66:1 * 5:38: Eks 21:24; Lep 24:20; Dud 19:21

nip pen gi najj gagmim. Bi ap kalöp alaun pak hil gainim, ado gimim böŋ lap abe paknim.

⁴⁰ Bi ap apöm kalöp manö kub hagöm, 'Sior ne u yip haj gi,' a gainim, sior nöp ñagmim, kolsior u abe ñimim.

⁴¹ Bi ap kalöp hag niŋöm, 'Nan wad i dam ka au yumön aumön,' a geinab u, j niŋagmim; ka hagöl au hil gimim, dam yiharŋ ka au yumim aumim.

⁴² Nibi bi rimnap kalöp, 'Hanip nan rimnap ñim,' a gaiöl, haŋöwaŋö ñimim. Pen nibi bi rimnap kalöp, 'Hanip nan rimnap yiharŋ ñibe, hainö pen kalöp ado gi dam ñinabun,' a gaiöl, arö gagmim, haŋöwaŋö ñimim.

Koŋmaŋ kale gau kalip midmagö limim

(Luk 6:27-28,32-36)

⁴³ "Manö ap hagla u, u rö nöp niŋbim. Manö anibu hagla, 'Midaimam kale gau kalip midmagö limim; nibi bi koŋmaŋ kale gau kalip mulu adŋ niŋmim,' a gila. *

⁴⁴ Pen yad kalöp hagabin: nibi bi koŋmaŋ kale gau, kalip midmagö limim; nibi bi kalöp gi najj gipal gau, God nip sabe gimim, 'Kalip abad mid aij gimön,' a gimim. *

⁴⁵ "Kale anig ginabim u, Nap kumi kabö adö laŋ midöp u, ñi pai nipe yabit midainabim. Nipe gö, sidö mailö gö, nibi bi gi aij gipal

gau abe, nibi bi gi najj gipal gau abe, mailö gab. Nipe gö, möŋ alöm, nibi bi gi aij gipal gau nan wög kale gau ranöm, nibi bi gi najj gipal gau nan wög kale gau ranöm göp.

⁴⁶ Kale nibi bi kalöp midmagö libal gau nöp ud aij ginabim u, bi dakis udpal gau gipal rö nöp ginabim. Anig geinabim u, God ne aige göm ñiñi löm kalöp nan aij ñinab.

⁴⁷ Kale añ mam kale gau nöp hag wihai udnabim u, nibi bi God nip gasi niŋagpal gau, nibi bi yiharŋ gau kalip gipal rö nöp ginabim.

⁴⁸ "Anib u, Nap kumi kabö adö laŋ gi aij yabit gab rö, kale u rö nöp gi aij yabit gimim. *

6

Nibi bi nan midagöp gau kalip abönamö ñimim

¹ "Pen kale, hib kub udun a gimim, nibi bi amgö ilö adö kale u nöp God hagöp rö nöp gun, a gimim gipe u, Nap kale kumi kabö adö laŋ midöp u nipe niŋöm kalöp pen nan aij ap ñagnab. *

² Nibi bi rimnap, God nip niŋ udpun, a göm, piral nöp gipal. Hib kub udun, a göm, kale nibi bi mög gep rö gau mani nan rimnap ñinig, Juda magum gep ram nibi bi iru midnaböl raul u aka, adan kub nibi bi iru nöp ajnaböl gau nöp amöm, nibi bi amgö ilö adö

* 5:43: Lep 19:18 * 5:44: Eks 23:4-5; Luk 23:34; Ap 7:60; Ro 12:14,20 * 5:48:

Lep 19:2; Dud 18:13 * 6:1: Mad 23:5

au ñinaböl. G+inaböl an+ibu yad kalöp hagabin: hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl an+ibu; Bapi kalöp nan r+imnap halö ñagnab. Kale an+ig g+inaböl u rö gagmim.

³ “Pen kale n+ibi b+ mög gep rö gau kalöp nan ñ+n+ig, waiö ñagmim;

⁴ agam+j pi g+mim rö ñ+mim. Nan n+hön agam+j g+pim u, Nap kale magöñhalö n+ñöb rö, n+hön n+hön g+inabim n+ñöm, kalöp pen nan aij ñ+nab.

Jisas God n+p sabe gep manö hag ña
(Luk 11:2-4)

⁵ “Kale God n+p sabe g+n+ig g+mim u, n+ibi b+ r+imnap, God n+p gas+ n+ñbun, a göm, piral nöp g+p+al rö gagmim. Kale n+ibi b+ r+imnap han+p n+ñlö, hib kub udnabun a göm, am Juda magum gep ram añ u m+idöm aka, am adan ramö gau m+idöm, n+ibi b+ amgö ilö au God n+p sabe g+p+al. G+p+al an+ibu yad kalöp hagabin, hib kub udun a göm, nan kale pen udnaböl an+ibu; God n+pe manö kalöp u udagnab. *

⁶ An+ib u, kale God n+p sabe g+n+ig, ram magö raul m+igan kale u ammim, ajöñ g+ ñ+mim, Bapi hon amgö n+ñagpun n+p sabe g+mim. Nan n+hön agam+j g+pim u, Nap kale magöñhalö n+ñöb rö, n+hön n+hön g+inabim

n+ñöm, manö kale n+ñöm, kalöp pen nan aij ñ+nab.

⁷ “N+ibi b+ God Manö n+ñagpal gau, n+p sabe g+n+ig, manö m+lö kub yab+ hagpal. Gas+ kale nöp n+ñöm hagpal, ‘Manö m+lö kub hagno me n+ñnab,’ a g+p+al. *

⁸ Pen kale an+ibu rö gagmim. Manö n+hön God n+p sabe g+n+ig gabim gau, n+pe nöd n+ñnab. *

⁹ An+ib u, God n+p sabe g+n+ig, haggmim, ‘Bapi kub kumi kabö adö lañ m+idpan;

hib ne i adö lañ m+idöp.

¹⁰ Ne han+p udmön abad m+idaimön.

Ne kumi kabö adö lañ haggpan rö n+ñbal u,

hon aui m+nöñ naböñ il i g+ ñ+mön n+ñjun hon abe manö nöp n+ñjun. *

¹¹ Han+p nan n+ñeb r+imnap n+me l+mön; pör pör n+ñban rö u ñ+n añ+ añ+ ñ+mön.

¹² N+ibi b+ r+imnap han+p g+ naj g+p+al n+ñjun arö g+pun rö,

hon g+ naj g+pun u u rö nöp n+ñmön arö g+mön. *

¹³ Hon g+ naj gun rö löp u, ne han+p abad m+idö, hon g+ naj g+gun,’ a g+mim. *

¹⁴ “N+ibi b+ r+imnap kalöp g+ naj gaiöl n+ñmim arö g+inabim u, Nap kale kumi

* 6:5: Mad 23:5; Luk 18:10-14 * 6:7: 1Ki 18:26-29 * 6:8: Mad 6:32 * 6:10:

Luk 22:42 * 6:12: Mad 6:14-15; 18:21-35 * 6:13: Luk 22:40; Jem 1:13; Jon

17:15 * 6:14: Mak 11:25-26

kabö adö laŋ mɪdöp u nan si nan naj kale gɪnabim u u rö nöp nɪŋöm, arö gɪnab. *

15 Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp gɪ naj gaiöl nɪŋmim arö gagnabim u, Nap kale nan si nan naj kale gɪnabim u u rö nöp nɪŋöm arö gagnab.

Nan ñɪŋeb hil gɪpal

16 “Kale nan ñɪŋeb arö gɪnɪg, nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋbun, a göm, piral nöp gɪpal rö, gagmim. Kale, ‘Hon mulu halö halö rö mɪdno, nɪbi bɪ nɪŋöm hagnaböl, “God nɪp gasɪ nɪŋöm, nan ñɪŋeb hil göm me, mulu halö halö mɪdpal,” a gɪnaböl,’ a göm, piral anɪg gɪnaböl. Yad kalöp nɪŋö yabɪɪ hagabin: nɪbi bɪ hanɪp nɪŋlaŋ, a göm gɪnaböl anɪb gau, nɪbi bɪ gau nɪŋöm hib kale haglö adö arnab u pen God kalɪp nan aij kumi kabö adö laŋ ñagnab. *

17 Kale pen nan ñɪŋeb gau hil geinabim u, mulu halö halö rö mɪdagaimim. Ñɪg pak aij gɪmim, wel lɪmim, kom gɪmim mɪdaimim.

18 Anɪg geinabim me, kalöp nɪbi bɪ nan magö hil gɪpal gau a göm, nɪŋagnaböl. Nan agamɪj gɪpim u, Nap kale, hon amgö nɪŋagpun Bɪ u, nɪpe magöŋhalö nɪŋöb rö, kalöp pen ñöm nan aij ñɪnab.

Amun God aip mɪdaiun a gɪmim, nɪŋöl gɪ mɪdaimim
(Luk 12:21,33-34)

19 “Pen mɪnönj nabönj ɪɪ i nan aij aij gau ud magum gun, a gɪmim gasɪ u nɪŋagmim. Nɪhön gɪnɪg: nan anɪb gau ud magum geinabim, sɪpsop ñɪŋöm, hij göm, si udöm gɪnaböl. *

20 Anɪb u, nan aij kale rö gau, God ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au ud magum gɪpe, sɪpsop ñɪŋagnɪm, hij gagnɪm, si udagöl, mɪdep nöp mɪdainɪm. *

21 Nan aij kale mɪnönj nabönj adö ɪɪ i ud magum geinabim u, gasɪ kale mɪdeinab mɪnönj nabönj adö ɪɪ i; nan aij kale God ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au ud magum geinabim u, gasɪ kale u arnab anɪb laŋ.

Hañ romanj mailö u (Luk 11:34-36)

22 “Amgö magö hañ romanj hapö mailö rö mɪdöp. Amgö magö kale u aij mɪdö, mailö aij gö nɪŋ aij gɪnabim.

23 Pen amgö magö kale u naj gö, hañ romanj kale u sɪbön gɪnab. Mailö gɪböp pen böŋ nöp sɪbön gö, nan ap nɪŋagnabim. Kale mailö nɪŋagpim u, sɪbön göp rö mɪdpim.

Mani nan gau god ap rö mɪdagnɪm
(Luk 16:13; 12:22-31)

24 “Bɪ añɪ ap, bɪ kub mɪhöp kalɪp wög gɪ ñɪnɪm rö lagöp. Nɪhön gɪnɪg: bɪ kub ap nɪp nɪŋö aij geinab, ap nɪp arö gɪnab: pen bɪ kub ap nɪp nɪŋö aij geinab, ap nɪp arö

* 6:16: Ais 58:5-9

* 6:19: Jem 5:1-3

* 6:20: Mad 19:21; Luk 18:22

gɪnab. Anɪb u, kale mani nan aij mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ it i mɪdɔp gau, nɪŋbe aij gɔ, God nɪp arɔ gɪnabim rɔ lɔp u, nɪŋ aij gɪmim.

*Gasɪ kub nɪŋagmim
(Luk 12:22-31)*

25 “Adɔ anɪbu me kalɔp hagabin: nan gai nɪbɔ nɪŋun mɪdaiun, waɫɪj gai nɪbɔ rol gun mɪdaiun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim. Kamɪŋ mɪdep u nan kub; nan nɪŋeb nan pro. Uri mɪdpun i, haɲ romanɪ nan yabɪɫ; haɲ romanɪ waɫɪj rol gep nan pro. Anɪg gɔ nɪŋmim, God kalɔp gɪ la u, nɪpe nan nɪŋeb, waɫɪj haɲ romanɪ rol gep, nan pro anɪb gau nɪagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

26 Kale nɪŋbim, yaur gau nan yɪŋ yɪmagal; wid, rais, nan gau rɪk dap magum gagpal. Pen Nap kale kumi kabɔ adɔ laŋ u kalɪp abad mɪdɔ, nan nɪŋbal. Anɪb u, yaur u nan yɪharɪŋ u pen nɪpe nan nɔ nɪŋbal rɔ, kalɔp u rɔ nɔp nɪagnab a gɪ nɪŋbim ar? *

27 Aka, gasɪ iru nɪŋun me, rapɪn mɪdun umnabun a gɪ gasɪ nɪŋbim ar?

28 “Pen nɪhɔn gɪnɪg waɫɪj nan gau gasɪ iru nɪŋbimɪ Nan pɪɫpɪɫ be gau ranɔb gau, wɔg gagɔm, waɫɪj gagɔm, gɪpal.

29 Pen kiŋ Solomon mani iru mɪdɔ rɪb adɪk aij yabɪɫ gɪmɪdɔp u, nan pɪɫpɪɫ anɪb gau rɔ rɪb adɪk aij gaga. *

30 Nan pɪɫpɪɫ anɪb gau nan yɪharɪŋ. Pɔr mɪdɔm wasɔ, mɪnɪ rɔ mɪdɔm, rol rɔ laubal. Pen God nan yɪharɪŋ anɪb gau gɪ lɔm rɪb adɪk aij gɪ nɔb u, nɪhɔn gɪnɪg hanɪp abad mɪdagnab a gɪmim nɪŋbimɪ Kale anɪg gasɪ nɪŋnabim u, kale God nɪp nɪŋ ud aij gagpim.

31 “Anɪb u, nan mai nɪŋun, nɪg mai nɪŋun, waɫɪj nɪhɔn rol gun, a gɪmim, gasɪ kub u nɪŋagmim.

32 Nɪbi bɪ God Manɔ nɪŋagpal gau, nan anɪb gau udun a gɔm, gasɪ kub anɪbu rɔ nɪŋbal. Pen kale nɪŋbim, Nap kale kumi kabɔ adɔ laŋ mɪdɔp u, kale nan nɪhɔn nɪhɔn mɪdagɔp u nɪŋɔb. *

33 Anɪb u, God nɪbi bɪ rɪmnap udɔm abad mɪdeinab u, hanɪp u rɔ nɔp udnab a gɪmim gasɪ aɲɪ nɪŋmim; God nɪpe haga rɔ nɔp gɪ mɪdaiun a gɪmim, gasɪ aɲɪ nɪŋmim; kale anɪg gɪpe arɔ me, nan nɪŋeb, nɪg nɪŋeb, waɫɪj rol gep, nan anɪb gau magɔŋhalɔ kalɔp nɪnab. *

34 Anɪb u, rol ruɔ nɪhɔn gun mɪdaiun, a gɪmim gasɪ kub u nɪŋagmim. Nɲn uri u nɲn uri. Uri nɲn i nɔp nan mɪŋɔr rɪmnap mɪdɔp u, u nɔp gasɪ nɪŋmim.

7

*Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manɔ
kub hag gagmim
(Luk 6:37-38,41-42)*

* 6:25: Plp 4:6; 1Di 6:6-8; 1Pi 5:7 * 6:26: Mad 10:29-31; Luk 12:6-7 * 6:29:

1Ki 10:4-7; 2Kr 9:3-6 * 6:32: Mad 6:8 * 6:33: 1Ki 3:13-14; Sam 37:4,25; Ro 14:17

1 “Hon n̄ibi b̄i aij a ḡimim, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip gas̄i naj̄i n̄iηnabim u, manö an̄ibu ado ḡi kale ke aunab. * ”

2 An̄ib u, n̄iη aij ḡimim. Kale n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip ḡinabim rö, God kalöp pen ḡinab. Kale n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηmim manö kub hag ḡinabim rö, God kalöp u rö nöp manö kub hag ḡinab. *

3 Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u, n̄ihön ḡin̄ig mab po an̄ibu nan ȳhar̄iη a ḡimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ipe m̄idöp u n̄iηmim haggim?

4⁵ Ne b̄i manö piral hagep b̄i. Mab po amgö kale pak har̄i göl m̄idöp u nöd ud yu-mim, amgö n̄iη aij ḡimim, namam nan ac̄ip amgö n̄ip m̄idöp u n̄ip, ‘Ud yūn’ a ḡimim haggim.

6 God nan ūt n̄ipe gau, kain hapeb gau kal̄ip ñagmim. K̄ibap m̄ilep gau, kaj gau m̄idöp, a ḡimim ud yuag-mim. Pen n̄ihön ḡin̄ig: ud yunabim, kale abö jö ma jö ḡi yuöm, ado ḡi apöm kalöp haunaböl.

Hon aigöl gun b̄i kub n̄ip sabe gun?

(Luk 11:9-13)

7 “Nan n̄ihön m̄idagainim u, God n̄ip hag n̄iηbe kalöp ñinab. Pen nan r̄imnap ul̄hai n̄iηnabim u, udnabim. Han̄ip ajöη hīk, a ḡimim, pak gu ḡipe, kalöp ajöη u hīknab. * ”

8 Pen n̄ihön ḡin̄ig: n̄ibi b̄i God n̄ip hag n̄iηnaböl u, hag n̄iηnaböl rö nöp ḡinab. Nan ul̄hai n̄iηnaböl u kal̄ip yamnab. Pen, ajöη u hīk, a göm, pak gu gu ḡilö, hagnaböl rö n̄iηöm hīknab. *

9 “Kale b̄i nap gau, ñ̄i pai kale ap maj ap ñ̄i a gö, kale kabö ñ̄inabim?”

10 Aka pen, kabsal ap ñ̄i a gö, haiηo ap ñ̄inabimη U an̄ig gagnabim.

11 Kale n̄ibi b̄i aij wasö u pen ñ̄i pai kale gau, nan aij gau nöp ñ̄inabim. Nap kale kumi kabö adö laη b̄i aij yab̄il u, piral gagnab; kale hag n̄iηnabim u, n̄ipe kalöp nan aij ñ̄inab. *

12 “Pen kale ke, han̄ip adö u ḡilaη, adö u gaglaη, a ḡimim n̄iηbim, adö u nöp n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡimim. Mos̄is God lo manö udöm kal̄i kliñ r̄ika manö u abe, b̄i God manö hagep kal̄i kliñ r̄ikla manö u abe, īt me an̄ibu. * ”

*Adan pro, adan majö
(Luk 13:24)*

13-14 “Mab ke yaη adan kub u waiö n̄iηöm am aij ḡipal. N̄ibi b̄i iru nöp m̄igan an̄ibu arbal. An̄ib u, kale n̄iη aij ḡimim, pör m̄idep adan pro u udmim armim. Adan pro an̄ibu ūtham arnaböl. N̄ibi b̄i āñ̄ āñ̄ nöp, adan pro m̄ilö an̄ibu klö göm ul̄hai n̄iηöm arnaböl.

* 7:1: Ro 2:1; 1Ko 4:5; Jem 4:11-12 * 7:2: Mak 4:24 * 7:7: Mak 11:24; Jon 14:13; 15:7; 16:23-24 * 7:8: 1Jn 3:22; 5:14-15 * 7:11: Jem 1:17 * 7:12: Mad 22:39-40; Luk 6:31; Ro 13:8-10

Piral hagnaböl, niŋ aij g'imim

(Luk 6:43-46)

15 "Pen niŋi bi God manö hagabun a göm piral hagpal gau, kaj sipsip hain aij rö halu löm aunaböl u pen apöm m'idöl gi, kain hapeb niŋi bi hau löp rö u kalöp g'inaböl. Anib u, niŋ aij g'imim. *

16 Niŋi bi m'id aij g'ipal rö halu löm aunaböl u pen kale nan si nan naij g'inaböl rö niŋmim, kalip niŋ aij g'inabim. Kale niŋbim, nagit yiharit kalit kalit halö gau magö niŋeb u pilö gu niŋagnabim. *

17-18 Mab gau u rö nöp g'inab. Mab magö niŋeb ur gau, mab magö niŋagep pilagnab. Pen mab magö niŋagep ur gau, magö niŋeb pilagnab.

19 Pen mab magö aij pilagnab gau, rit gi dö g'it dam mab inab u yunaböl. *

20 Anib u, niŋi bi gau nagit g'inaböl adö u niŋmim, niŋi bi gau aij, niŋi bi gau naij a g'imim niŋnabim. *

Jisas "Yad kale niŋagmidin," a g'inab

(Luk 13:25-27)

21 "Niŋi bi yip, 'Bi Kub hon!' 'Bi Kub hon!' a g'ipal gau magöŋhalö, God kalip udöm abad mideinab, a git gasit u niŋagmim. Bapi yad kumi kabö adö laŋ m'idöp u hagöp rö g'ipal niŋi bi gau

nöp kalip udöm kumi kabö adö laŋ au abad mideinab. *

22 God niŋi bi manö kub hagnab niŋ u, niŋi bi iru nöp yip hagnaböl, 'Bi Kub, hon niŋi bi ne nöp. Hib ne nöp hagun, manö ne hag niŋo. Hib ne nöp hagun, nan niŋi bi kijaki aban ala gau hag yuno. Hib ne nöp hagun, nan gagep rö gau iru nöp g'ino,' a g'inaböl.

23 Yip anig hagnaböl u pen yad kalip hagnabin, 'Yad kale niŋagmidin; kale git naij nöp g'ipim, ke gau arim!' a g'inabin. *

Bi mihöp ram mihöp gilö
(Luk 6:47-49)

24-25 "Bi gasit niŋeb yabit ap, ram niŋe u g'inig, kabö adö laŋ g'inab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, niŋ ut apöm g'inab u pen ram niŋe kabö adö laŋ git pidöŋ g'inab u, pa jö ma jö git ud aragnab. Anib u rö me, niŋi bi manö yip niŋöm, niŋ udöm, hagpin rö g'inaböl gau.

26-27 "Pen bi gasit niŋ aij gagnab ap, ram niŋe u g'inig, m'inoŋ kabö kuŋup adö au g'inab. Hainö hadal kub apöm, möŋ kub alöm, niŋ ut apöm, ram niŋe u böŋ nöp pa jö ma jö git ud arnab. Anib u rö me, niŋi bi manö yad niŋöm hagpin rö gagnaböl gau," a ga.

28-29 Jisas manö anibu hag hakö niŋöl git, niŋi bi iru nöp ap mideila gau niŋöm

* 7:15: Mad 24:24; Ap 20:29; 2Pi 2:1

* 7:16: Gal 5:19-22; Jem 3:12 * 7:19:

Mad 3:10; Luk 3:9; Jon 15:6

* 7:20: Mad 12:33

* 7:21: Luk 6:46; Jem 1:25

* 7:23: Sam 6:8; 2Di 2:19

hagla, "God lo manö hag ñeb bî hon gau manö hagpal rö hagagöp; nîpe bî manö nîñ aij yabîł göm hagöp," a göm, aiö yabîł gîla. *

8

Jisas bî wös hapeb la u gö, kamîñ la

(Mak 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ Jisas nö ilö lañ mîdeia u arö göm, sîr yan ap lugö nîñöl gî, nîbi bî iru nöp nîp hain gîla.

² Pen bî wös hapeb la ap, Jisas mîdeia söl au amöm, kugom yîmöm, ubör yîhön göm haga, "Bî Kub. Ne yîp gö kamîñ lîñg, gö kamîñ lîñab. Yîp kamîñ lîñab u, yad God sabe gep ram raul arnîg gabin u, yîp wîhö gagnaböl," a ga.

³ Anîg hagö, Jisas ñîmagö mîlöbö löm bî anîbu ud nîñöm haga, "Yad gîñabin; nöp kamîñ lañ," a gö, magö anîbu nöp nîp kamîñ lö nîñöl gî,

⁴ Jisas bî anîbu nîp haga, "Nöp gîñö kamîñ löp anîbu, nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagmön wasö. Am bî God nîp nan sabe gep bî gau kalîp nöp yammön hagnöm, 'Yîp kamîñ löp nîñim!' a gîmön. Anîg hagnöm, Mosîs haga rö, yaur ap God nîp pak sabe gî ñîmön. Anîg geinabön, nîbi bî gau nîñöm hagnaböl, 'Nîp kamîñ löp u me anîg gab,' a gîñaböl," a ga. *

Jisas, ami bî kub bî wög gî ñeb nîpe u nîp gö, kamîñ la
(Luk 7:1-10)

⁵ Jisas daun pro Kapaneam arö nîñöl gî, ami bî iru nöp abad mîdmîdöp bî kub ap, Jisas yîp gî ñîñîm a göm apöm Jisas nîp haga,

⁶ "Bî Kub, bî wög gî ñeb yad u nîp mîñîa kub göm, ilön neb neb gö, anîa gagöp; ram au um mîdöp," a ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, "Yad am nîp gîñö kamîñ lîñab," a ga.

⁸⁻⁹ Hageia, ami bî kub anîbu haga, "Bî Kub, nîñö hagpan u pen yad bî kub rö ram yad u aumön. Yad nîñbin u, ami bî kub rîmnap yîp abad mîdlö, yad pen ami bî rîmnap kalîp abad mîdem, 'Arim,' a gîñö, arbal halö; 'Auim,' a gîñö, aubal halö. Bî yîp wög göp u nîp, wög gau anîg gîmön anîg gîmön a gîñö, göp. Anîb u rö, ne yîharîñ, 'Kamîñ lañ,' a gîmön, nîp kamîñ lîñab," a ga.

¹⁰ Anîg hagö Jisas aiö göm, nîbi bî hain areila gau kalîp haga, "Bî anîbi mîlö gau nîbö u pen, God göp rö nîñ aij yabîł göm me, anîg hagöp. Bî hon Isrel nîbö ap, God nîp nîñ ud pîdön göm hagöp anîbu rö hagö, yad nîñagpin.

¹¹ Anîb u, hainö nîbi bî mîlö gau nîbö gau, God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ abad mîdeinab anî u amöm, Ebrahim, Aisak, Jekop bî aip asîköm, nan

* 7:28-29: Mak 1:22; Luk 4:32 * 8:4: Lep 14:1-32; Mad 9:30; Luk 17:14 * 8:11: Luk 13:29

ñiñeb iru ñiñöm, miñ miñ göl gi mideinaböl. *

12 Kale anig göm am mideinaböl, pen nibi bi hon Isrel nibö gau, am an anibu midageinaböl rö löp. God kalip hag yueinab, am mideinaböl höñ sibön göp adö yan. Kale mitöñ magö göm meg magö hau jö ma jö gi ñiñöl gi mideinaböl," a ga. *

13 Anig hagöm, Jisas ami bi kub anibu nip haga, "Ne ado gi aru! Hagpan rö nöp ginab," a ga. Jisas anig hagö, nipe ram aramöm niña, bi nipe nan ga u, Jisas haga magö anibu nöp kamij la.

Jisas Pida nibor nip gö, kamij la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 Pen Jisas Pida ram amöm niña, Pida nibor u, hañ roman gau mab rö inö, abañ adö lañ um mideia.

15 Jisas niñöm, am Pida nibor ñimagö nipe ud niñö, magö u nöp kamij lö, nipe uraköm, Jisas nip nan magö ud li aij ga.

Jisas nibi bi iru nöp gö, kamij la

(Mak 1:29-34; Luk 4:38-41)

16 Dugo magö u, nibi bi kijaki aban ala gau abe, nibi bi nan ga gau abe, dam Jisas mideia u aueila, nipe kijaki gau hag höñ yuöm, nibi bi ñi pai nan ga gau gö magöñhalö kamij la.

17 Nipe ga anibu, bi God manö hagep Aisaia, hadame nöp ginab a göm kali kliñ rika rö nöp ga. Nipe kali kliñ riköm haga,

"Hanip nan ga gau gö kamij la.

Nan niñön niñön hanip naji ga gau

hag yuö mid aij gipun," a ga. *

Bi ap Jisas nip haga, "Yad aip ajeinabul," a ga
(Luk 9:57-62)

18 Jisas niña, nibi bi iru nöp ap nip big g'gabö geila, bi nipe gau kalip haga, "Ñig wanö juun böñ lödan arun," a ga.

19 Anig hagö niñöl gi, God lo manö hag ñeb bi ap apöm nip haga, "Manö hag ñeb bi. Ne ram m'ñöñ gai gai arnabön u, yad nöp aip arnabul," a ga.

20 Hageia, Jisas haga, "Kain hau gau, kale m'ñöñ m'igan gau hanbal. Yaur gau, kau kale haneb u midöp. Pen yad Bi Ñi nipe haneb m'igan u midagöp," a ga. *

21 Pen bi Jisas nip niñ uda bi ap haga, "Bi Kub, yad ne aip arul u pen, yip yau a gö, bapi nip umö r'göl gem, ne aip ajeinabul," a ga. *

22 Hageia, Jisas haga, "Nibi bi yip niñ udagpal r'imnap umaiöl, nibi bi yip niñagpal r'imnap dam r'göl göl; pen ne auö yad aip arul," a ga.

* 8:12: Mad 22:13; 25:30; Luk 13:28
1Ki 19:20

* 8:17: Ais 53:4 * 8:20: 2Ko 8:9 * 8:21:

Jisas hagö, yigön kub ur ga
(Mak 4:35-41; Luk 8:22-25)

²³ Jisas ñig magib udöm arnig gö, bi nipe gau aip hadla.

²⁴ Ñig an au arlö niñöl gi, adin yigön kub yabıl u udöm, ñig ral apöm, ñig magib u ud ado ginig rö ga. Pen Jisas nipe hon haneia rö, *

²⁵ bi nipe gau nip am haglö urakö hagla, "Bi Kub! Pınöm asad kub u hanip ud ado gö, ñig niñun rö löp u, ne hanip ud kamıñ li," a gıla.

²⁶ Hagaila, kalıp haga, "Nihön ginig piñın gabimıñ Kale manö yad pro pro rimnap niñ udagpim aka?" ga. Anig hagöm, uraköm, pınöm asad udeia u hagö hir göm, ñig ral aueia u ur göm ga. *

²⁷ Anig gö, kale aiö göm hagla, "Bi kal yabıl i nipe bi aige rö bi gajip niñöm pınöm asad udeia u hir göm, ñig ral auajıp u ur göm göp?" ö gıla.

Aiön pi halö bi mihau Jisas gö, kamıñ la

(Mak 5:1-20; Luk 8:26-39)

²⁸ Jisas ñig juöm, ram mınöñ Gadara böñ lödañ amjaka niñöm, bi hauı kıkaki abanı ala mihau wip rıgöl gimıdal kabö mıgan gau nibö apjaklö. Bi anıb mihau kalıp kıkaki aiön pi abanı alla rö, bi hapeb yabıl mihau midmidil. Adan kalpe midmidil au, niıbi bi rimnap aragmidal.

²⁹ Pen kalpe mihönı apjakmil, Jisas nip haglö, "God Ñi nipe. Nihön ginig auabön? Hanıp ilön kub niñig auabön aka nihön? Ñin ne hanıp ram mınöñ najı hag yuep u auagöp," a gıla. *

³⁰ Pen magö anıbu, kaj iru nöp amıl niñeila söł goł anıb au me,

³¹ kıkaki aiön pi bi anıb mihau kalıp abanı alla gau, Jisas nip neb neb göl gi hagla, "Hanıp hag yunig gimön u, hagö, amun kaj midpal gidanı kalıp yuö hiıkun," a gıla.

³² Hageila, Jisas "Arim," a gö, bi anıb mihau kalıp arö göm, am kaj gau kalıp yuö hiıkla. Hiıklö kaj gau piñın gi mınöñ rul goł au amöm, gi dam ñig wanö yanı paköm, ñig niñöm, magönhalö um hakla.

³³ Pen bi kaj mukmidal gau, ga anıbu niñöm, yınıd daun u amöm, Jisas nihön nihön ga u, bi kıkaki abanı alla mihau nihön nihön ga manö u, niıbi bi gau kalıp magönhalö hag niıla.

³⁴ Hag ñeila, niıbi bi daun midela anıb gau magönhalö Jisas nip niñun a göm, ap nip niñöm, neb neb göl gi hagla, "Ram mınöñ hon i arö gimön, ke gau aru," a gıla.

9

Jisas bi niımagö ma kıla ga u nip gö, kamıñ la

(Mak 2:1-12; Luk 5:17-26)

* 8:24: Sam 4:8

* 8:26: Mad 14:31; Sam 89:9

* 8:29: Mak 1:24; Luk 4:41

1 Jisas kauyan ñig magib udöm, ñig wanö juöm, ram m+nöñ nipe hanmidöp u böñ lödañ ara. *

2 Pen n+bi b+ rimnap, b+ ñimagö ma k+la ga ap, Jisas gö kam+ñ linab, a göm, n+p ilöñ l+ dapöm Jisas m+deia au daula. Pen, Jisas gö kam+ñ linab, a göm n+ñla rö, Jisas b+ ñ+n ma k+la ga an+bu n+p haga, “Ñ+ me! Gas+ halö m+daimön. Nan si nan najj g+pan gau n+ñem arö gabin,” a ga.

3 Jisas an+g hagö, God lo manö hag ñeb b+ gau r+imnap hagla, “B+ i God n+p hag juöl g+ me, an+g hagab,” a g+la.

4 Pen Jisas gas+ n+ñla an+bu ke n+ñöm haga, “Kale n+hön g+n+g y+p gas+ najj n+ñmim an+g hagabim? *

5 Yad n+p, ‘Nan si nan najj g+pan gau n+ñem arö gabin,’ a g+nö, kalöp aij g+nab, aka ‘Urak aru!’ a g+nö, kalöp aij g+nabñ Aka manö n+hön hagnö, kalöp aij g+nab?

6 M+ñi kale n+ñnabim, Bapi God y+p B+ Ñ+ n+pe hag la n+ñöm, m+nöñ naböñ i+ i apem, nan si nan najj g+pal gau n+ñem arö g+nabin,” a ga. Jisas an+g hagöm, b+ ñ+n ma k+la ga u n+p haga, “Urakmön, köp ne u udmön, ram ne aru!” a ga. *

7 Jisas an+g hagö, b+ an+bu uraköm köp bad n+pe u udöm ram n+pe ara.

8 Ram n+pe arö n+ñöl g+, n+bi b+ gau n+ñöm, God hagö

Jisas apöm gab, a göm p+ññ göm, b+ ap m+nöñ naböñ i+ i an+ñ unbö rö gö n+ñagpun a göm, God hib n+pe haglö adö ara.

Jisas b+ n+pe Madyu n+p uda
(Mak 2:13-17; Luk 5:27-32)

9 Jisas ram m+nöñ an+bu arö göm, m+gan ap amöm n+ñ, b+ dak+ udep wög g+m+idöp b+ ap ram raul m+gan u as+ik m+deia. B+ an+bu hib n+pe Madyu. Jisas n+p n+ñöm haga, “Yad aip aue!” gö, uraköm Jisas aip ara.

10 Jisas b+ n+pe gau aip Madyu ram amöm, nan ñ+ñlö n+ñöl g+, b+ dak+ udep gau abe, b+ nan si nan najj g+m+idal b+ gau abe, iru nöp apöm Jisas b+ n+pe gau aip nan ñ+ñla.

11 Nan ñ+ñeila, b+ Perisi gau n+ñöm, Jisas b+ n+pe gau kal+p hagla, “Manö hag ñeb b+ kale u, n+pe n+hön g+n+g, b+ dak+ udep gau abe, n+bi b+ nan si nan najj g+pal gau abe, aip d+m ñöl nan ñ+ñab?” ö g+la. *

12 Hageila, Jisas manö an+bu apdi n+ñöm haga, “N+bi b+ nan gagöp gau, wös wameb b+ gau aragpal; n+bi b+ nan göp gau nöp wös wameb b+ gau arbal.

13 Pen God manö ap haga i+ u n+ñ aij g+mim m+daimim. N+pe haga, ‘Y+p nan sabe g+ ñ+nabim u, y+p aij gagnab; pen n+bi b+ gau kal+p mög

nijmim gi aij geinabim u, yip aij ginab,' a ga. Pen yad aunö u, nibi bi, hon nibi bi aij, mid aij gipun a gi gasi nijbal gau, kalip uhai nij udnig auagnö; yad nibi bi, hon nan si nan naj gipun a gi gasi nijbal gau, kalip uhai nij udnam a gem aunö," a ga. *

Nan magö hil gep

(Mak 2:18-22; Luk 5:33-39)

14 Nin ap, Jon nig pak neb bi nipe gau, Jisas mideia au apöm hagla, "Hon abe, bi Perisi gau abe, nin rimnap, God nip nöp gasi nijun, a gun, nan nijagpun. Pen bi ne gau nihön ginig u rö nöp gagpal?" ö gila. *

15 Hageila, Jisas kalip haga, "Nibi bi gau, bi nibi udnig gab bi u aip mideinabol nin u, min min göl göm nan nijnabol; pen bi rimnap apöm bi anibu nip ud junabol nin u, mög gö nan hil göm nijagnabol," a ga.

16 Pen Jisas nipe kalip manö ap hod riköm haga, "Walij gison u udöm, walij papil gi, pa gi dö ginab ramö u al dör gagnabol. Pen ai ginig göm al dör gagnabolij Anig geinabol u, walij lutö gabin a ginig gab, migan kub yabit pa bilij ginab.

17 Pen nig wain u, u rö nöp. Wain gison nibö u göm, ud kaj meme hañ mlep migan u ral lagnabol. Pen nihön: anig geinabol u, nig wain

kamij u ranöm, bij yabit hagöm, kaj meme hañ u pak gi dö göm, hoij göm arnab. Anib u, nig wain kamij u udöm, kaj meme hañ kamij nibö migan u ud lilo nöp me, aij ginab," a ga.

Jisas gaia nibi kub ap, pai pro ap, kamij la

(Mak 5:21-43; Luk 8:40-56)

18 Jisas manö anibu hagö nijöl gi, Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm, kugom yimöm haga, "Pai yad u böij nöp umöb u pen ne am nip ud nijö, uraknim," a ga.

19 Hagö, Jisas bi nipe gau aip uraköm, bi anibu aip arla.

20-21 Pen nibi ap, hagape lugöl gi lugöl gi mideia, mi unbö migan lan ina. Anig gö, gasi nipe u nöp nijöm, "Jisas walij nipe milö kub goij gau nöp ud nijnö, yip kamij linab," a göm, Jisas arö nijöl gi, jöl adö gau amöm, walij nip u ud nija. *

22 Ud nijö, Jisas ado göm nibi anibu nip nijöm haga, "Yip nij udpan u me, nöp kamij löp. Gasi halö midaimön," a ga. Hagö, nan nip gimidöp u magö anibu nöp kamij löm, hagape aumidöp u mlep ga.

23 Pen Jisas nibi bi anibu arö göm am am, bi kub ram u amjaköm nijä, alij magö pu göm, manö hau kub yabit geila.

* 9:13: Mad 12:7; Hos 6:6

* 9:14: Luk 18:12

* 9:20-21: Mad 14:36

²⁴ Jisas nɨŋöm kalɨp haga, “Kale ke gau arim! Pai i umagöp; yɨharɨŋ hon hanab,” a ga. Anɨg hagö, nɨp mɨhol gɨla.

²⁵ Pen Jisas nɨbi bɨ anɨb gau kalɨp hag höŋ yuöm, ram raul mɨgan yaŋ amöm, pai uma u nɨp, ñɨmagö kɨd u ud nɨŋö, uraka.

²⁶ Anɨg gö, manö anɨbu yag dam ram mɨnönŋ anɨb gau magöŋhalö ud arla.

Jisas gö, bɨ amgö we mɨhau amgö ñɨl nɨŋlö

²⁷ Pen Jisas ram mɨnönŋ anɨbu arö göm arö nɨŋöl gɨ, bɨ amgö magö we ga mɨhau nɨp hain göl gɨmil meg mɨgan dap ranmil, haglö, “Depid Ñɨ nɨpe! Halɨp mɨhön mög nɨŋmön!” a gɨlö. *

²⁸ Anɨg hagailö, pen Jisas nɨpe ram raul mɨgan u ara. Bɨ anɨb mɨhau hain ammil ram u apjaklö, Jisas kalɨp mɨhönŋ haga, “Kale mɨhönŋ, yad kalöp gɨnö kamɨŋ lɨnab a gɨmil, yɨp ap hagabilŋ Yad yau a gɨnabin, kale gasɨ nɨŋbil amgö kale ñɨl lɨnab aka wasö?” ö ga. Hageia, haglö, “Bɨ Kub, holmɨŋ nɨŋbul, ne halɨp geinabön kamɨŋ lɨnab,” a gɨlö.

²⁹ Hagailö, Jisas amgö kalɨp mɨhönŋ ud nɨŋöm haga, “Yɨp nɨŋ udpil u me, hagpil rö gɨnɨm,” a ga.

³⁰ Hagö, amgö kalɨp mɨhönŋ kamɨŋ lö, nɨŋlö nɨŋöl gɨ, Jisas kalɨp mɨhönŋ manö kɨtö hagöm

hag aij göm haga, “Nɨbi bɨ gau, Jisas gajɨp halɨp kamɨŋ löp, a gɨmil hagagmil,” a ga. *

³¹ Anɨg haga u pen kalpe mɨhönŋ ammil, nɨbi bɨ ram mɨnönŋ anɨb gau magöŋhalö hag ñɨlö ara.

Jisas aɨab ado ga bɨ ap nɨp gö, manö ga

³² Pen kalpe mɨhönŋ arlö nɨŋöl gɨ, nɨbi bɨ rɨmnap, bɨ aiön pi halö aɨab ado ga bɨ ap, dap Jisas mɨdeia au dauella.

³³ Jisas aiön pi bɨ anɨbu nɨp abanŋ ala u hag yuö, manö hag aij ga. Anɨg gö, nɨbi bɨ gau aiö göm hagla, “Ram mɨnönŋ Isrel i, bɨ ap anɨbu rö gö nɨŋagpun,” a gɨla. *

³⁴ Pen bɨ Perisi gau hagla, “Nɨpe kɨjaki aiön pi nap kale Seden kɨtö u udöm me, aiön pi gau hag höŋ yuöp,” a gɨla. *

Jisas nɨbi bɨ gau kalɨp mög nɨŋa

³⁵ Pen Jisas nɨpe daun pro gau abe, daun kub gau abe gɨ ajöl göm, Juda magum gep ram gau amöm, Kɨŋ kub ke yabɨɨ u nɨbi bɨ udöm abad mɨdeinab manö aij u hag ñɨmɨdöp. Pen nɨbi bɨ gau kalɨp nan nɨhön nɨhön ga u, u rö nöp gö kamɨŋ la. *

³⁶ Jisas nɨŋa, nɨbi bɨ anɨb gau kaj sipsip gau bɨ abad mɨdep kale ap mɨdagöp rö u mɨdeila. Gasɨ kub nɨŋöm uɨtham mɨdeila u pen kalɨp bɨ gɨ ñeb ap mɨdageia. Anɨb

* 9:27: Mad 20:29-34 * 9:30: Mad 8:4

* 9:33: Mak 2:12 * 9:34: Mad 12:24;

Mak 3:22; Luk 11:15

* 9:35: Mad 4:23; Mak 1:39

u n+ñöm, Jisas n+ipe mög yabiñ n+ñöm,*

³⁷ b+ n+ipe gau kalip haga, "Nan magö iru yabiñ nöp wög naböñ au po g+ m+idöp u pen n+ibi b+ ral dauerp iru m+idagpal.*

³⁸ An+ib u, kale b+ wög naböñ nap n+ibö u n+ip hag n+ñbe, b+ ral dauerp r+mnap yuö, ral dap n+ip lau adö dauöl," a ga.

10

Jisas manö ud arep b+ n+ipe unbö m+igan la?

(Mak 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Jisas b+ n+ipe unbö m+igan lañ u w+ñ alö aueila haga, "Yad ke kalöp hagabin u me, k+jaki aiön pi nan gau hag yun+ig, hag yunabim. N+ibi b+ nan n+hön n+hön g+nab gau u rö nöp g+ipe, kam+ñ l+nab," a ga.*

² B+ Jisas manö ud arep unbö m+igan lañ Jisas hag yua b+ gau, hib kale gau me, b+ ap Saimon, hib n+ipe ap Pida a g+m+idal; b+ ap Edru, Pida n+imam n+ipe u; b+ ap Jems, Sebedi ñ+ n+ipe; b+ ap Jon, Jems n+imam n+ipe;

³ b+ ap Pilip; ap Badolomyu; ap Domas; ap Madyu, n+ipe dak+is udm+idöp; b+ ap Jems, Alpias ñ+ n+ipe; b+ ap Dadas;

⁴ b+ ap Saimon, hib n+ipe ap Selod a g+m+idal; b+ ap Judas

Iskariod, n+ipe me hainö Jisas n+ip mumug n+ñja.

Jisas manö ud arep b+ n+ipe unbö m+igan lañ kalip hag ke ke yua

(Mak 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ Jisas b+ n+ipe an+ib gau kalip manö aij wög u göl a göm, hag ke ke yuöl g+ haga, "Kale Juda n+ibi b+ wasö an gau abe, Sameria kai m+idpal an gau abe, aragmim.

⁶ Pen kale am n+ibi b+ hon Isrel, n+ibi b+ kale God n+ip gasi n+ñagpal gau, kalip hag ñöl g+ hagmim,*

⁷ "God n+ibi b+ udöm abad m+ideinab ñ+n u, hadö söl auöp," a g+mim.*

⁸ N+ibi b+ nan g+n+im gau g+ipe, kam+ñ l+n+im. N+ibi b+ böñ nöp umöl gau g+ipe, kauyañ uraköl. N+ibi b+ wös hapeb l+n+im gau g+ipe, kam+ñ l+n+im. N+ibi b+ k+jaki aiön pi abañ aln+im gau hag höñ yube arañ. Bapi hol ap+ñ kalöp pör y+har+ñ wög g+ipul rö, kale u rö nöp n+ibi b+ an+ib gau kalip y+har+ñ wög g+ ñ+mim.

⁹ Mani gol, mani silpa, mani at+ r+mnap ud aragmim.*

¹⁰ Wadi, wañj r+mnap halö, ma r+rup, wañab ad+ñ, nan gau ud aragmim. Pen n+hön: n+ibi b+ wög g+ ñ+naböl gau pen nan ñ+lö ñ+ñnaböl.*

¹¹ "Pen daun ap aka ram r+ñg aglö ap amjakpe, n+ibi

* 9:36: Mad 14:14; Nab 27:17; 1Ki 22:17; Sek 10:2; Mak 6:34 * 9:37: Luk 10:2

* 10:1: Mak 6:7; Luk 9:1 * 10:6: Jer 50:6 * 10:7: Mad 3:2; 4:17; Luk 10:9,11

* 10:9: Luk 10:4 * 10:10: Luk 10:7; 1Ko 9:14

bɪ kalöp hag wɪhai udöl rö rɪmnap nɪŋmim, kalɪp aip nöp mɪdmim, ram mɪnönj ke ap gau arnɪg gɪnabim ñɪn u nöp, kalɪp arö gɪmim armim.

12-14 Pen ram ap ammim, “Kale mɪdpim!” a gɪpe, “Yau, mɪdpun; aij aubim,” a gaiöl, ram raul mɪgan anɪbu armim. Pen kalöp manö yad hag ñɪmim hag wɪhai ud nɪŋagaiöl u, arɪk arnɪg, acɪp acɪp ma kɪd kale cɪg udöm mɪdainɪm u, ab ɪɪɪ gɪ yumim armim. *

15 Yad kalöp nɪŋö yabɪɪ hagabin: manö kub hagep ñɪn u, Sodom Gomora nɪbi bɪ ilön pro pro udnaböl; nɪbi bɪ kalöp udagnaböl anɪb gau, ilön kub yabɪɪ udnaböl. *

Marö iru nöp aunab

(Mak 13:9-13; Luk 21:12-17)

16 “Pen nɪŋim! Yad kalöp kaj sipsip rö u, nɪbi bɪ kain hauɪ rö mɪdpal aŋ gau yuabin. Anɪb u, gasɪ nɪŋ aij göl gɪ, agamɪj kalɪp hag ñöl gɪ mɪdaimim. *

17 “Pen nɪbi bɪ rɪmnap kalöp ud sɪsɪ löm, dam Juda magum gep ram gau arlö, kansol kale gau ap manö kub hagöm, kalöp paknaböl. Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. *

18 Kalöp bɪ yad a göm, ɪɪp gɪ dam gapman bɪ kub aka kɪŋ mɪdeinaböl au ud arlö, kale manö aij yad u, bɪ kub gau abe, Juda nɪbi bɪ

wasö ram mɪnönj mɪlö kub gau nɪbö gau abe, kalɪp hag ñɪnabim.

19-20 Kalöp manö kub hagnaböl anɪbu, manö nɪhön hagun aka manö aige gun hagun a gɪmim pɪñɪŋ gɪmim, gasɪ iru nɪŋagmim. Hagpe nɪŋöl gɪ, Nap God Ana nɪpe kale aip mɪdöp u, gasɪ aij ñeinab, manö kale adö u ke hagagnabim; Nap God Ana nɪpe kalöp hagnab rö nöp hagnabim. *

21 “Ñɪn anɪbu, nɪmam gau uraköm, nɪmam kale ke gau al paklaŋ a göm, bɪ kub gau kalɪp mumug gɪnaböl. Nap gau uraköm, ñɪ pai kale ke gau al paklaŋ a göm, bɪ kub gau kalɪp mumug gɪnaböl. Ñɪ pai gau uraköm, nɪme nap kale ke gau jöl ñöm u rö nöp gɪnaböl. *

22 Yɪp lau adö mɪdeinabim rö, nɪbi bɪ gau magöŋhalö kalöp nɪŋlö, mulu kal alnab. Pen nɪbi bɪ an klö göm, yɪp pɪg nöp mɪdeinaböl gau, ñɪn hain u auö, God kalɪp udnab.

23 Pen mɪgan ap arbe, kalöp gɪ naij gaiöl u, pɪñɪŋ gɪ mɪgan ap armim. Yad kalöp nɪŋö hagabin, Isrel daun gau nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbe aragnab adö, yad Bɪ Ñɪ nɪpe aunabin.

24-25 “Ñɪ pai skul hagnab gau kub mɪdlö, hag ñeb bɪ kale gau pro mɪdagpal. Pen hag ñeb bɪ mɪdöp rö mɪdaiun a göm me, skul hagnab. Nɪbi

* 10:12-14: Luk 10:5-6; Ap 13:51 * 10:15: Mad 11:24; Jud 7 * 10:16: Luk 10:3; Ro 16:19 * 10:17: Mak 13:9-11; Luk 12:11-12; 21:12-15 * 10:19-20: Jon 14:26 * 10:21: Mai 7:6; Mad 10:35; Mak 13:12; Luk 21:16

bɪ wög gɪ ñɪbal gau kub mɪdlö, nɪbi bɪ kalɪp abad mɪdpal gau pro mɪdagpal. Wög gɪpal u, nɪbi bɪ kub mɪdpal rö mɪdaiun a göm, wög gɪpal. Anɪb u rö, nɪbi bɪ yad gau, yad mɪdpin rö mɪdaiun a göm, gɪpal. Pen nɪbi bɪ gau yɪp hag juöm, Seden hib nɪpe ap löm yɪp Bielsebul a gɪpal rö, kalöp bɪ wög gɪ ñeb yad u rö nöp hag juöm manö naj hagnaböl me. *

God nɪp nöp pɪñɪŋ gep
(Luk 12:2-7)

²⁶ “Nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Manö nɪhön mɪñi harɪ göl mɪdöp u, hainö waiö mɪdeinab. Nan nɪhön agamɪj gɪpal gau, hainö waiö nɪŋnaböl. *

²⁷ Manö yad kalöp pi gem hagnabin u, kale am kalɪp waiö hag ñɪmim. Manö yad kalöp rɪmɪd ɪt hagnabin u, ram adö laŋ ammim, manö kub hag ñɪbe nɪŋöl.

²⁸ “Kale nɪbi bɪ al pak lɪbal bɪ gau nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Kale yɪharɪŋ hañ bad u nöp al pak lɪnaböl; ana u halö gɪ naj göl rö lagöp. Pɪñɪŋ gɪnɪg me, Bɪ Kub nɪbi bɪ hañ roman abe ana abe mɪgan mab ke inab yaŋ yunab u nɪp pɪñɪŋ gɪmim. *

²⁹ Yaur pro gau, nan yɪharɪŋ. Mani aɪt magö aɪt nöp yuöm, mɪhöp uɪpal. Nan

yɪharɪŋ u pen, God kalɪp nɪŋ mɪdöp rö, ap yɪharɪŋ lug pakagnab.

³⁰ Umagö kalöp u, God magöŋhalö wö ralöp.

³¹ Anɪb u, pɪñɪŋ gagmim. Yaur gau nan pro yabɪt; kale pen nan yabɪt mɪdpim. *

Yad Jisas bɪ nɪpe a gɪmim waiö hagmim

(Luk 12:8-9)

³² “Nɪbi bɪ an yɪp lau adö mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp waiö hag ñɪnaböl gau, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ mɪdöp u nɪp, yɪp lau adö mɪdpal, a gem, waiö hagnabin.

³³ Pen nɪbi bɪ an, yɪp cɪg aɪj gagöm, nɪbi bɪ aɪp mɪdeinaböl aŋ au hagnaböl, bɪ anɪbu yad nɪŋagpin, a gɪnaböl u, yad pen Bapi yad kumi kabö adö laŋ u nɪp, nɪbi bɪ gai i yad nɪŋagpin, a gɪnabin. *

Pen pen gɪnaböl
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ “Yad mɪnön naböŋ ɪt i aunö u, ‘Jisas nɪpe mɪnön naböŋ ɪt i aua rö, agamɪj mɪd aɪj gɪnabun,’ a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim. Yad aunö u me, nɪbi bɪ gau manö kub hagöm, pen pen gɪnaböl.

³⁵ Anɪg gɪnab: ñɪ gau uraköm, nap aɪp pen pen gɪnaböl. Pai gau uraköm, nɪme aɪp pen pen gɪnaböl. Ñɪ nɪbin gau uraköm, nɪpɪs aɪp pen pen gɪnaböl. *

* 10:24-25: Mad 9:34; 12:24; Mak 3:22; Luk 6:40; 11:15; Jon 13:16; 15:20

* 10:26: Mak 4:22; Luk 8:17 * 10:28: Jem 4:12 * 10:31: Mad 6:26 * 10:33:

Mak 8:38; Luk 9:26; 2Di 2:12 * 10:35: Mai 7:6

³⁶ Anig gɨnaböl anɨbu, ram kale añt mɨdpal u, kale ke nöp pen pen gɨnaböl.

³⁷ “Nɨbi bɨ an, nɨme nap aka ñt pai gau nöp mɨdmagö löm, yɨp mɨdmagö lagnaböl u, nɨbi bɨ yad mɨdöl rö lagnab.

³⁸ Nɨbi bɨ an yɨp pɨg mɨdnɨg gaböl, pen gasɨ ap nɨɨöm hagnaböl, ‘Nɨbi bɨ rɨmnap hanɨp gɨ naj göl rö löp,’ a göm, yɨp arö gɨnaböl u, nɨbi bɨ yad mɨdöl rö lagnab.

³⁹ Nɨbi bɨ an, yad ke nöp mɨdem, mɨd aij gɨnam a gɨnab u, mab ke inab yan u arnab. Nɨbi bɨ an pen hagnab, yad Jisas lau adö mɨdnö, yɨp al pak lɨnɨg al pak löl a gɨnab u, kamɨɨ pör pör mɨdep u udnab. *

God kalɨp pen u rö nöp abad mɨdeinab
(Mak 9:41)

⁴⁰ “Kale arbe, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp hag wɨhai udaiöl u, yɨp abe hag wɨhai udnaböl. Pen yɨp hag wɨhai udnaböl rö, Bɨ yɨp hag yuö aunö u nɨp abe hag wɨhai udnaböl. *

⁴¹ Nɨbi bɨ an, God manö hagep bɨ ap nɨɨöm hagnab, ‘Bɨ auöp i, God wög göp u me, nɨp udnabin,’ a göm, udnab u, aij yabɨt gɨnab. God manö hagep bɨ anɨbu ud aij gɨnab rö, hainö God nɨp u rö nöp ud aij gɨnab. Nɨbi bɨ an, God nɨbi bɨ kamɨɨ aij nɨpe ap nɨɨöm hagnab, ‘Bɨ auöp i, God bɨ kamɨɨ aij nɨpe u me,

nɨp udnabin,’ a göm udnab u, aij yabɨt gɨnab. God nɨbi bɨ kamɨɨ aij nɨpe u ud aij gɨnab rö, hainö God nɨp u rö nöp ud aij gɨnab.

⁴² Pen nɨbi bɨ an, bɨ yɨharɨɨ yad ap nɨɨöm, Jisas bɨ nɨpe u a göm, ñt g mɨl dap ñt nab u, God nɨɨö, aij gö, pen hauɨ gagnab,” a ga.

11

Jon bɨ nɨpe rɨmnap hag yuö, Jisas nɨp nɨɨnɨg arla
(Luk 7:18-35)

¹ Jisas bɨ nɨpe unbö mɨgan laɨ gau kalɨp anɨg göl anɨg göl gɨmim a göm hag ñt aij göm, ram mɨnöɨ anɨbu arö göm, daun yöp söl anɨb gau amöm, nɨbi bɨ gau kalɨp manö hag ña.

² Pen Jon bɨ ñt g pak ñeb u nagɨ mɨdöm, Kraiss nɨhön nɨhön ga manö u nɨɨöm, bɨ nɨpe rɨmnap hag yuö, Kraiss mɨdeia au amjaköm,

³ nɨp hag nɨɨöm hagla, “Hanɨp hag ñt mön, ne bɨ ‘Kraiss’ a gun pör abad mɨdpun u nöp auban, aka hon bɨ hain nɨbö anɨbu ke abad mɨdaiun?” ö gɨla.

⁴ Hageila, Jisas kalɨp haga, “Kale Jon mɨdöp au ammim hagemim, ‘Hon amun amgö hon ke nɨɨun, rɨmɨd hon ke nɨɨbun,

⁵ bɨ anɨbu nɨbi bɨ amgö we göp gau gajɨp amgö nɨɨbal. Nɨbi bɨ ma naj göp gau gajɨp adan aj aij gɨpal. Nɨbi bɨ wös hapeb löp gau gajɨp mɨtep

* **10:39:** Mad 16:24-25; Mak 8:34-35; Luk 9:23-24; 17:33; Jon 12:25
* **10:40:** Mak 9:37; Luk 10:16; Jon 13:20

göp. Nibi bi rimid migan
pıl göp gau gajıp gası wakö
nıñbal. Nibi bi umbal gau
gajıp kauyañ urakpal. Nibi
bi mög gep rö gau, u rö
nöp Kraıs manö aij u hagö
nıñbal, a gımim. *

⁶ Pen manö ap hagnim,
'Nibi bi yıp nıñ udöm,
gası ap ap nıñagnaböl gau,
mıñ mıñ yabıt gınaböl,' a
gımim," a ga.

⁷ Anıg hagö, Jon bi nıpe
gau arlö nıñöl gı, Jıas nıbi
bi ap mıdeıla gau kalıp Jon
manö adö u hagöm haga,
"Kale nöd ram mınönj kabö
nöp mıdöp an gau arbe ñın
u, nıñhön nıñnıg arbenj Hod
mılö añı ap yıgön ud danj i
göp ap nıñnıg arbe?"

⁸ Aka nıñhön nıñnıg arbenj
Bı wañj aij aij nöp lıbal bı
ap nıñnıg arbenj Bı wañj aij
aij udun a göm nıñbal gau,
bı kub ram kılñ aij gau han-
bal. Kale Jon mıdmıdöp
ram mınönj nöp an au han
mıdagmıdal.

⁹ Pen nan nıñhön nıñnıg ar-
benj Yıharıñ aragpe. Jon bı
God manö hagep, bı anıbu
nıñnıg arbe. Bı God manö
hagep aunab a gımim abad
mıdmıdim me, bı anıbu me
u. Pen Jon nıpe God manö
hagep bı nöp wasö.

¹⁰ Jon nıp gası nıñöm,
hadame nöp God nıpe Ñı
nıpe nıp manö haga manö
anıbu, God Manö yañ kalı
kılñ rıköm hagla,
'Bı manö hagep yad u,

hag yunö nöd amöm,

nıbi bı gau hag ñı aij gö,
hainö ne ke arnabön,' a
göm kalı kılñ rıkla. *

¹¹ Kalöp hagebin, nıbi bı
mınönj nabönj ıı mıdpal gau,
añı ap Jon rö wasö. Pen
God nıbi bı yıharıñ yabıt
dam kumi kabö adö lañ au
abad mıdeınab gau, kale Jon
rö mıdageınaböl; God nıpe
nıbi bı yıharıñ yabıt gau ud
aij yabıt gö, nıbi bı aij nıpe
yabıt mıdeınaböl.

¹² Jon bı ñıg pak ñeb bı
apöm manö aij hag ña ñın
u rıköm, nıbi bı gau, God
hanıp udöm kumi kabö adö
lañ au abad mıdainım a göm,
manö anıbu kılö yabıt gı dam
dam, mıñı u rö nöp kılö yabıt
gıpal.

¹³ "Bı God manö hagep
manö kalı kılñ rıkla gau
abe, Mosıs God lo manö kalı
kılñ rıka u abe, ıı u me,
God Mesaia u nıp yuö, nıpe
nıbi bı gau kalıp udöm abad
mıdeınab. Manö anıbu nöp
hag daulö daulö me, Jon aua.
*

¹⁴ Pen manö hagnıg gabin
u udnabım aka nıñagpin.
God Jon nıp hagö, apöm nıbi
bı gau kalıp manö hag ña
u, God Manö kalı kılñ rıköm,
gınab a gıla rö nöp ga. Kalı
kılñ rıköm hagla, bı God
manö hagep İlaıja rö bı ap
aunab, a gıla. *

¹⁵ Kale nıbi bı gası
rimid mıdainım gau, manö

* 11:5: Aıs 35:5-6; 61:1 * 11:10: Mal 3:1; Luk 1:76 * 11:13: Luk 16:16

* 11:14: Mal 4:5; Mad 17:10-13; Mak 9:11-13

hagabin i rım+d lı nıj aij gımim.

¹⁶ “Nıbi bı mıñi ñın i mıdpal gau yad nıñbin, kale ñı painaŋ rımnap maker au asıköm, ñı painaŋ rımnap meg mıgan dap ranöm kalıp hagpal rö u mıdpal.

¹⁷ Kale hagpal,
‘Hon aıñ pu gıno,
kale nıhön gıñg kugom
ralagpim?

Kımap mıtöŋ gep rö ap
hagno,

kale nıhön gıñg mıtöŋ
gagpim?’ ö gıpal.

¹⁸ Anıb u rö, God Jon nıp yuö apöm, ñın rımnap nan magö ñıñagöm, ñıg wain ñıñagöm gö, hagla, ‘Bı anıbi nıp nan nıhön aban alö anıg göp?’ ö gıla.

¹⁹ Bı Ñı nıpe pen auö hagpal, ‘Bı nan kub ñıñöm, ñıg wain ñıñöm, bı dakıs udpal gau aip ajöm, bı nan naij gıpal gau aip ajöm göp,’ a gıpal. Pen nıbi bı God Manö u nıj udöm, gı aij göm, mıd aij gıñaböl u, nıbi bı gau nıñöm hagnaböl, God Manö u manö aij yabıt, a gıñaböl,” a ga. *

*Manö kub udnaböl
(Luk 10:13-15)*

²⁰⁻²¹ Jisas daun kub nöd gı ajöm, nan gagep iru nöp gö, nıbi bı gau nıñla u pen kale, nıhön gıñg nan si nan naij gıpun a göm, nan si nan naij gıñıdal u arö göm, Jisas nıp nıj udagla. Anıg gılö,

Jisas kalıp hag göm haga, “Korasin daun nıbi bı gau! Bedsaida daun nıbi bı gau! Nan gagep gau gıno, nıñbe. Pen nan si nan naij gıpim u arö gımim, yıp nıj udagpim. Anıg gıpim u, kale manö kub yabıt udnabim. Daun kub Daia Juda nıbi bı wasö gau, daun kub Saidon Juda nıbi bı wasö gau, nan gagep anıb gau kalıp u rö nöp gaıbnep, kale nan si nan naij gıñıdal gau arö göm, wadı asöl rö rımnap yımöm, run he löl gı löl gı mıdaıblap. *

²² Anıb u, manö kub hagep ñın u, Daia nıbi bı abe, Saidon nıbi bı abe, manö pro rö udnaböl; pen kale Korasin nıbi bı abe, Bedsaida nıbi bı abe, manö kub yabıt udnabim.

²³ “Kapaneam nıbi bı gau. Ñın anıbu kale kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp mab ke inab ulöm mıgan yaŋ u arnabim. Nan gagep kale aŋ aui gıno u, daun kub Sodom gaıbnep, kale nan si nan naij gıñıdal gau arö göm, uri kamıñ mıdaıblap. *

²⁴ Adö anıbu yad kalöp nıñö hagabin, manö kub hagep ñın u, Sodom nıbi bı gau manö pro rö udnaböl; kale Kapaneam nıbi bı manö kub yabıt udnabim,” a ga. *

*Yıp aumim ake lımim
(Luk 10:21-22)*

²⁵⁻²⁶ Ñın anıbu Jisas Nap nıp haga, “Bapi, yad hib ne

* 11:19: Mad 9:14 * 11:20-21: Ais 23; Esi 26:1-28:26; Joe 3:4-8; Emo 1:9-10; Sek 9:2-4 * 11:23: Ais 14:13-15; Jen 19:24-28 * 11:24: Mad 10:15; Luk 10:12

hagnö adö laŋ araŋ. Ne Bi Kub, kumi kabö adö laŋ abe, m+ñöŋ naböŋ iŋ i abe abad m+dpän u, gasi ne ke n+ñö aij göp rö, n+bi bi gasi kid hiik n+ñun n+ñbun a g+pal gau, kal+p manö yad hagabin iŋ u hag ñagpan; pen n+bi bi ñi painaŋ rö m+dpal gau kal+p gasi aij ñ+mön, manö yad hagabin iŋ u hag waiö l+ban u, nöp aij a gabin,” a ga. *

27 Jisas an+g hagöm haga, “Bapi klö n+pe m+dpöp rö, y+ip ñöb. N+bi bi r+mnäp y+ip n+ñ aij gagpal; Bapi nöp y+ip n+ñöb. Yad nöp Bapi n+ip n+ñ aij g+pin. Pen n+bi bi gasi aij ñ+nam a gem n+ñbin gau, kal+p gasi aij ñ+nö, Bapi n+ip n+ñnaböl,” a ga. *

28 Jisas an+g hagöm haga, “Kale n+bi bi nan wañ+ib kub iru maru pör ud ajmim gasi iru n+ñmim m+dpim gau, yad aumim n+ñöm nan wañ+ib kub iru maru ud ajabim gau yad ke udnö ake l+nabim. *

29 Yad b+ hain aij agam+ij m+dpin; kal gagnabin; an+bu u, y+ip aumim, wög yad g+ ñ+mim, hibur gasi m+dmagö kalöp aŋ daŋ ake l+mim.

30 Kale y+ip aumim wög yad geinabim u, ud marö ap gagnab; p+ta g+nab. *

12

God n+ip sabe gep ñin u, wid magö r+ik ñ+ñla

(Mak 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 Juda God n+ip sabe gep ñin u, Jisas bi n+pe gau aip wid wög aŋ au amöl g+, bi n+pe gau k+yo lö, wid magö an+bu gau r+mnäp udöm, hañ pak yuöm, ñ+ñöl g+ ñ+ñöl g+ areila. *

2 An+g geila, bi Perisi gau n+ñöm, Jisas n+ip hagla, “Lo manö hon hagab, n+bi bi God n+ip sabe gep ñin u wög gagnaböl. Pen bi ne gau n+ñön g+n+g God n+ip sabe gep ñin wög gagep i, wid magö hañ pak yuaböl?” ö g+la. *

3-4 Hageila, Jisas kal+p haga, “Depid hadame nöp bi n+pe gau aip k+yo lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö au löm, bi y+har+ñ ñ+ñagpal, bi God n+ip nan sabe g+pal gau nöp ñ+ñbal bred u, kal+p hag n+ñö n+ip ñ+ilö, bi n+pe gau aip ñ+ñla. Pen k+yo lö g+la aiud an+bu, God Manö yaŋ kal+ kñiñ r+ikla u kale n+ñagpim ar? *

5 “Kale Mos+is God Manö kal+ kñiñ r+ika u n+ñagpim rö löp. N+pe kal+ kñiñ r+iköm haga, ‘Bi God n+ip nan sabe gep bi gau, God n+ip sabe gep ñin u, God sabe gep ram raul u am m+dpöm, wög g+pal. Pen God kal+p manö kub ha-gagnab,’ a ga. *

6 Pen yad kalöp hagabin, God sabe gep ram an+bu nan kub wasö; yad ke pen Bi kub yab+il m+dpin. *

* 11:25-26: 1Ko 1:26-29 * 11:27: Mad 28:18; Jon 3:35; 17:2; Plp 2:9; Jon 1:18; 10:15 * 11:28: Jer 31:25 * 11:30: 1Jn 5:3 * 12:1: Dud 23:25 * 12:2: Eks 20:10 * 12:3-4: Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6 * 12:5: Nab 28:9-10 * 12:6: Mad 12:41-42

7 Pen manö ap God Manö kalı kılın rıkla u, nıñ aij gagpım akan Manö anıbu kalı kılın rıköm hagla, 'Nıbi bı yıp nan pak sabe gı ñınaböl u, yıp aij gagnab; nıbi bı gau kalıp mög nıñnaböl u, yıp aij gınab,' a gıla. Manö anıbu nıñmım gagpım u me, bı yad gau gı aij gılö nıñöl gı, kalıp ud sılık hagpe. *

8 'God nıp sabe gep ñın! God nıp sabe gep ñın!' a gıpım u pen Bı Ñı nıpe nöp God nıp sabe gep ñın u abad mıdöp a gımım gası u nıñagpım.

Jisas bı ñımagö pıno ga u gö, kamıñ la

(Mak 3:1-6; Luk 6:6-11)

9 Jisas ram mınöñ anıbu arö göm, ram mınöñ ap aramöm, Juda magum gep ram raul mıgan u ara.

10 Pen ram raul mıgan anıbu bı ñımagö pıno ga ap mıdeia. Nıbi bı ap mıdeila gau, Jisas manö rımnab hagö nıp dam manö kub hagun a göm, nıp manö pir alöm hagla, "God nıp sabe gep ñın i, nıbi bı kamıñ lep aka wasö?" gıla. *

11 Hageila, Jisas kalıp haga, "Kaj sipsip kale ap God nıp sabe gep ñın i ulöm mıgan areinab u, ud yunabım aka wasöñ Ud yunabım rö löp.

12 Pen kaj sipsip u nan yıharıñ. Nıbi bı u nan yabıl. God nıp sabe gep ñın i kamıñ

lan a gun gınabun u, manö mıdagöp, gınabun," a ga. *

13 Jisas anıg hagöm, bı ñımagö pıno ga u nıp haga, "Ñın mılöbö lı!" a ga. Anıg hagö, ñımagö mılöbö labin a ga. Anıg ga nıñöm ñımagö pıno ga u böñ nöp kamıñ löm, ñımagö böñ lau aij mıdeia u rö la.

14 Anıg gö nıñöm, bı Perisi gau am magum göm, nıp anıg anıg gun al pak lun, a göm, manö hag nıñ hag nıñ gıla. *

Jisas nıpe God bı wög gı ñeb nıpe

15 Anıg geila, Jisas nıñöm, ram mınöñ anıbu arö göm, mıgan ap arnıg göm ara. Arö nıñöl gı, nıbi bı iru nöp nıp hain gıla. Anıg geila, nıbi bı nan ga gau, nıpe gö magöñhalö kamıñ lö nıñöl gı,

16 kalıp haga, "Bı u anıg anıg göp a gımım, hagagmım!" a ga. *

17 Jisas ga anıbu, bı God manö hagep Aisaia gınab a ga rö nöp ga. Nıpe kalı kılın rıköm haga,

18 "Bı yad böñ nöp hag lıbin i, wög yad gı ñab.

Bı yad nıñnö, yıp aij yabıl göp me u.

Yad nıpe mıdmagö lıbin.

Ana yad u nıp at ba gö, nıbi bı kale aigöl göm ası mıd aij gınaböl manö yad u,

nıbi bı gau magöñhalö hag ñınab.

* 12:7: Hos 6:6; Mad 9:13

* 12:10: Luk 14:3

* 12:12: Luk 14:5

* 12:14:

Jon 5:16 * 12:16: Mad 8:4; Mak 3:12

19 Pen nıpe nıbi bı gau nıñö
mulu lugö,
manö pen pen ha-
gagnab.

Nıbi bı mıdpal gau, yıp nöp
nıñöl a göm,
meg magö dap ranöm
hagagnab.

20 Nıbi bı nıñagpal gau
kalıp agamıj hag aij
gıgab.

Lam hoj gıñig gö, kalasin
rım lılo inmıdöp rö u
kalıp hagnab.

Nıpe anıg göl gı damöm
me,

God hagöp rö böj u apranö,
nan si nan naij gep böj u
böj nöp ap lugnab.

21 Nıbi bı ram mınönj gau
nıbö gau u rö nöp,
nıp gası halö abad
mıdeinaböl," a ga. *

*Jisas nıpe Bielsebul kłö
udöm nan gagep gab, a gıla
(Mak 3:20-30; Luk 11:14-
23; 12:10)*

22 Bı kıkjaki aban alö, amgö
we göm, maj hañ pıł göm ga
bı ap dam Jisas mıdeia au
daueila. Jisas kıkjaki u hag
höj yuö, amgö yabıł nıñöm,
manö hagöm ga.

23 Nıbi bı mıdeila gau, Jisas
ga anıbu nıñöm, aiö göm
hagla, "Bı anıbi bac Depid Ñı
nıpe pör abad mıdpun u rö
löp," a gıla.

24 Pen bı Perisi gau manö
anıbu nıñöm, gası kale gau
nöp nıñöm hagla, "Bı anıbu
God kłö nıpe udöm hag höj
yuagöp; nıpe kıkjaki aiön pi

nan gau, nap kale Bielsebul
kłö udöm hag yuöp," a gı gası
nıñla. *

25-26 Pen gası nıñla anıbu,
Jisas ke nıñöm, kalıp haga,
"Seden uraköm, nıbi bı nıpe
rımnab hag yunab u, aige
göm bı kub mıdeinabıj Ram
mınönj ap, kale ke pen pen
hagöm asık ke ke lınaböl u,
ap lug paknaböl. Ram mınönj
kub ap aka nıbi bı ıł añı ap,
kale ke pen pen hagöm asık
ke ke lınaböl u, ap lug pakn-
aböl. Kale anıbu rö hagabim
u pen Seden nıpe yam nıpe
ke gau kalıp hag yuagnab.

27 "Yıp hagnım, 'Kıkjaki
aiön pi nan gau nap kale
Bielsebul kłö u udmön hag
höj yuban,' a gıpım u pen
kale yıp hagpe nıñın: bı kale
ke gau Bielsebul kłö u udöm
kıkjaki aiön pi nan gau hag
höj yubal aka nıñön? Kale
ke hagnaböl, 'Nıbi bı ap anıg
göl rö lagöp,' a gıgaböl.

28 "Pen God Ana kłö u
udem, kıkjaki aiön pi nan gau
hag höj yuabin u, nıñön
gıñig God bı nıpe nıbi bı
udöm abad mıdeinabıj ñın u
hadö auöp i a gımım yıp
udagpım? *

29 "Bı kłö yabıł ap mıdö,
nan nıp gau udnıg, yıharıj
aragnaböl. Nıp böj nöp nagı
adık löm me, amöm nan nıp
gau udnaböl.

30 "Nıbi bı yad pıg mıdpal
gau, nıbi bı gau kalıp yad
daunaböl. Pen nıbi bı yad
wasö gau, nıbi bı yad aunıg

* 12:21: Mad 3:17; Ais 42:1-4 * 12:24: Mad 9:34; 10:25 * 12:28: Ap 10:38;

1Jn 3:8 * 12:30: Mak 9:40; Luk 9:50

gaböl gau kalip ridik gi yun-aböl. *

³¹ Anib u, kale niη aij gimim. Nibi bi gau nan si nan naj nihön nihön gein-aböl u, God niηöm arö ginab. Nibi bi God nip manö rib junaböl u, u rö nöp God niηöm arö ginab. Pen God Ana nip manö rib junaböl u, God niηöm arö gagnab. *

³² Bi Ni nipe u nip manö naj hageinaböl u, God niηöm arö ginab. Pen Ana Ut nip manö naj hageinaböl u, ñin i abe, ñin hain u abe, God nipe niη nöp midöm arö gagnab.

Manö ke hagpim adö u kalöp manö kub hagnab

(Luk 6:43-45)

³³ "Kale yip nihön ginig hagpim, 'Seden aban alö, wög aij u göp,' a gipimη Mab aij gau magö aij pilnab; mab naj gau magö naj pilnab. Mab magö pilnab magö anibu niηöm me, mab u aij mab u naj a ginaböl. *

³⁴ Kale haino ñi pai yag daubal gau me anig hagabim. Kale nibi bi naj anibu rö, aige gimim manö aij hagnabimη Nibi bi manö hagpal rö niηnabun me, hibur gasi midmagö kalip an dan nihön rö midöp u niηnabun. *

³⁵ Nibi bi aij gau, hibur gasi midmagö an kale dan nan aij midöp niηöm gi aij gipal; nibi bi naj gau, hibur

gasi midmagö an kale dan nan naj midöp niηöm gi naj gipal.

³⁶ Niη aij gimim. Hainö manö kub hagep ñin u, God nibi bi gau kalip magöηhalö, manö hałowalö hagöm nibi bi rimnap gi naj gila u, nihön ginig anig hagpe a göm, kalip hag ginab.

³⁷ Anib u me, kale ke manö hagnabim u nöp God niηöm hagnab niηöm, kamniη arn-abim aka ilön udnabim," a ga.

Nan gagep rö gö niηun, a gila

(Mak 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ God lo manö hag ñeb bi rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, apöm Jisas nip hagla, "Manö hag ñeb bi! Nan gagep rö ap gö, hon niηun me, ne God nöp hag yuöp auban a ginabun," a gila. *

³⁹ Hageila, Jisas haga, "Kale nibi bi nan si nan naj nöp gimim, God manö haga u niηagpim. Nan gagep rö ap gö niηun a gipim u, pen kalöp nan ap ginö niηagnabim. Bi God manö hagep Jona nip ga adö u nöp yip u rö nöp gö, niηnabim. *

⁴⁰ Hadame nöp kabsal kub u Jona nip pa bo yuö, hibur an yan ñin mihau nigan midöm, ado gi aua. Anib u rö, yad, Bi Ni nipe, u rö nöp ñin mihau nigan minöη an

* 12:31: Hib 6:4-6 * 12:33: Mad 7:16-20 * 12:34: Mad 3:7; 15:18; Luk 3:7;

6:45 * 12:38: Mad 16:1; Luk 11:16; Jon 6:30 * 12:39: Mad 16:4; Mak 8:12

* 12:40: Jo 1:17

gau midem, ado gi aunabin.
*

41 Hadame nöp Jona amöm, daun kub Ninepa nïbi bi kalip hagö, nan si nan naj gila gau yinid arö göm, God nip nin udla. Jona bi yiharin u hagö ninla; kale pen Bi Kub yabit mïni midöp i, manö hagöp u udagpim. Anib u, hainö manö kub hagep ñin u, Ninepa bi kale uraköm kalöp manö kub haglö, kale manö kub udnabim. *

42 "Nïbi kwin kub, ram minön Siba nïbö u, hadame nöp ga rö u ninbim. Ram minön nipe mlö gau nïbö u pen, Juda kin kub Solomon gasi kid hiik ninneb bi u manö nip ninig aua. Solomon bi yiharin u nip anig ga; pen nihön ginig Bi Kub mïni midöp i manö hagöp u ninagpim Hainö manö kub hagep ñin u, Siba kwin uraköm kalöp manö kub hagö, kale manö kub udnabim. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

(Luk 11:24-26)

43 "Seden yam nipe kijaki nan gau ap nïbi bi aban al midöm, hönj amöm, nïbi bi rimnap aban alin, a göm, nin aj wasö ninöm,

44 ado gi apöm ninab, bi nöd arik arnab kuö u aij aij nöp mideinab.

45 Nipe ninöm, kijaki naj nipe rö wasö, kijaki naj yabit, unbö mudun jin u ut

gi dapöm, bi anibu nip yuö hiiknaböl. Anig gö, nöd mid naj ga rö wasö; hainö mid naj yabit ginab. Kale nïbi bi uri midpim kale nan si nan naj nöd gi midmidim rö wasö, hainö nan si nan naj yabit ginabim," a ga. *

Jisas nime nimam bi

(Mak 3:31-35; Luk 8:19-21)

46 Jisas nïbi bi gau kalip manö hagö ninöl gi, nime nimam nipe yabit gau hönj yan apöm hagla, "Hon Jisas nip manö hagnig aubun," a gila.

47 Hageila, bi ap ram raul migam amöm, Jisas nip haga, "Name namam ne gau, nöp manö hagnig ap midpal hönj yan," a ga.

48-49 Hageia, nïbi bi nipe aip ram raul migam yan mideila gau kalip nin gïgabö göm haga, "Ninö hagpan u pen, nïbi bi ram raul migam midpal gai i, kale ami yad, mam yad midpal.

50 Nïbi bi Bapi yad kumi kabö adö lan manö hagöp rö ninöm anig unbö rö nöp gïpal gau, ami yad, añ yad, mam yad gau nöp midpal," a ga. *

13

Jisas, God manö u nin aij gilan, a göm, manö hod riköm haga

(Mak 4:1-9; Luk 8:4-8)

* 12:41: Jo 3:5 * 12:42: 1Ki 10:1-10

* 12:45: 2Pi 2:20 * 12:50: Ro 8:29

1 Ñin añi anibu nöp, Jisas ram arö göm am Ñig Wanö Galili goł au asikö,

2-3 nibi bi iru yabił nöp apöm niþ big gıgabö geila. Anig geila niñöm niþe am ñig magıb adö u asiköm, amöm ñig aņ au daņ midö niñöl gi, nibi bi ñig wanö goł au urak mideila.

Jisas nibi bi gau kalıþ manö hod riköm manö iru nöp hag ña. Hag ñöl gi haga, "Bi ap wid ranaņ a göm, wid magö u dam wög naböņ gau yueinab. *

4 Yiņ yuö, rimnap adan adö au lugö, yaur gau apöm ñiñnaböl.

5 Rimnap kabö adö mınöņ pro pro mideinab au lugöm, yiņid marep gınab

6 pen kidıł am pidöņ gagnab rö, sidö niñöm miłep gınab.

7 Pen rimnap nagı kalı kalı halö aņ gau lugöm rannab pen nagı anıbu hau göm pak ñiñö, miłep gınab.

8 Pen rimnap mınöņ aij adö au lugöm, ran aij yabił göm, magö iru yabił nöp piłnab. Rimnap ñin juöl mamıd u (100) rö piłnab; rimnap ñin juöl mıhau niğañ (60) rö piłnab; rimnap ñin juöl añi ap ado gi da unbö wajlem laņ (30) rö piłnab.

9 Kale nibi bi gası rimıd midainım gau, manö hagabin i rimıd li niñ aij gımim," a ga.

Jisas niñön gıniğ manö hod riköm hagmidöp

(Mak 4:10-12; Luk 8:9-10)

10 Jisas anig hagö, bi niþe gau apöm, niþ hag niñöm hagla, "Nibi bi gau kalıþ niñön gıniğ manö hod rikmön nöp hagpan?" ö gıla.

11 Hageila haga, "God nibi bi niþe udöm abad mideinab manö pi göl midmidöp u, kalöp gası ñö niñnabim; pen nibi bi yiħariņ gau niñagnaböl.

12 Nibi bi manö yiþ niñöm udpal gau, manö rimnap halö niñöm, ił u niñ aij gınaböl; pen nibi bi manö yiþ niñöm udagpal gau, manö pro niñbal u böņ nöp ur gınab. *

13 Kalıþ manö hod rikem hagpin u, kale amgö halö, gası rimıd halö u pen, hagöp me u a göm, niñagpal.

14 "Gıpal anıbu, bi God manö hagep Aisaia nöd gınab a göm kalı kliñ rıka rö nöp gıpal. Manö anıbu kalı kliñ riköm haga,

'Manö niñnaböl u pen manö hagöp anıg a göm niñagnaböl.

Amgö niñnaböl u pen nan ap niñagnaböl. *

15 Nibi bi gai i manö yad hagpin u kalıþ iru gö niñagpal.

God Manö niñno, hanıþ gö, nibi bi niþe midaiun rö löp a göm, rimıd pił göm, amgö ju göm nöp midpal,' a ga.

* 13:2-3: Luk 5:1-3 * 13:12: Mad 25:29; Mak 4:25 Luk 8:18; 19:26 * 13:14: Ais 6:9-10; Jon 12:40 Ap 28:26-27

16-17 “Anib u, kale niḡagpal; pen God kalöp gasi aij ñö niḡbim u, miñ miñ giḡmim. Yad kalöp niḡö hagabin, God manö hagep bi gau abe, niḡbi bi God Manö hagöp rö niḡöm giḡmidal gau abe, iru nöḡ Mesaia niḡ niḡjun a giḡmidal u pen yiḡ amgö niḡagöm, manö yiḡ niḡagla. Pen miñi kale yiḡ amgö niḡmim, manö yiḡ apdi niḡabim u, miñ miñ giḡmim.
*

Bi wid magö yua aiud haga u, Jisas manö it u hag ña (Mak 4:13-20; Luk 8:11-15)

18 “Pen manö hod rikem hagajiḡn u, bi narö u niḡpe wid magö dam wög naböḡ gau yua u, it u hagnö niḡim,” a ga.

19 “Wid magö riḡmnap adan adö au lugö, yaur gau apöm niḡnaböl a giḡpin u, niḡbi bi gau, God niḡbi bi udöm abad miḡdeinab manö aij u niḡnaböl u pen it u niḡagnaböl niḡöm Seden niḡpe gö böḡ nöḡ hauḡ giḡnaböl, a gem hagpin.

20-21 “Pen magö riḡmnap kabö adö miḡnöḡ pro pro miḡdeinab au lugöm, yiḡid marep giḡnab pen kiḡdiḡ am piḡdöḡ gagnab rö, siḡdö niḡöm miḡlep giḡnab a giḡpin u, niḡbi bi gau manö yiḡ giḡsön niḡnaböl magö u, miñ miñ giḡnaböl, pen uri nöḡ niḡbi bi riḡmnap apöm, niḡbi bi manö yad niḡnaböl gau gasi naiḡ niḡöm, kauḡ mauḡ rö miḡdöm, kalip giḡ naiḡ giḡnaböl

niḡöm niḡbi bi manö yad nöḡ udla gau, uri manö yiḡp u hauḡ göm, gasi adö riḡmnap niḡnaböl, a gem hagpin.

22 Magö riḡmnap lugnab nagḡ kalḡ kalḡ halö aḡ gau a giḡpin u, niḡbi bi gau manö yiḡp u niḡnaböl u pen wög waryö, ram, kaj, ru miḡjoḡ, utḡpö kiḡno kiḡbap nan gau nöḡ gasi niḡöm, God manö aij u arö giḡnaböl niḡöm nan niḡneb riḡmnap piḡlagnab, a gem hagpin.
*

23 Pen magö riḡmnap miḡnöḡ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru piḡnab a giḡpin u, niḡbi bi gau manö yad u niḡöm, ud piḡdöḡ yabiḡ löm, riḡmnap giḡ aij giḡnaböl, riḡmnap giḡ aij yabiḡ giḡnaböl, riḡmnap giḡ aij adö ke yabiḡ giḡnaböl, a gem hagpin,” a ga.

Niḡbi bi giḡ naiḡ giḡpal gau God niḡbi bi niḡpe gau aip ut göm miḡdpal

24 Jisas kalip manö ap halö manö hod riköm haga, “God niḡbi bi udöm abad miḡdeinab u, aiud udabin i rö giḡnab. Bi kub ap wid magö gau ranaḡ a göm, dam wög naböḡ niḡpe gau yunab.

25 Pen siḡbön yaḡ han arnaböl magö u, bi naiḡ ap nan yiḡ naiḡ riḡmnap dapöm, aḡ anib gau yuöm arnab.

26 Anib u, wid yiḡ aij u rannab, pen nan yiḡ naiḡ u abe rannab.

27 Anḡ gö, bi wög giḡ ñeb gau apöm biḡ kub u niḡ hagnaböl, ‘Biḡ kub! Nan yiḡ

* 13:16-17: Luk 10:23-24 * 13:22: Luk 12:16-21; 1Di 6:9-10,17

a ij gau nöp dam wög naböŋ u yuban pen nan y+iŋ naj gau gai n+bö apöm halö ranab?' ö g+ naböl.

²⁸ Nipe kalip pen hagnab, 'B+ kołmał yad ap dap yuöp,' a g+ nab. Pen kale hagnaböl, 'Hon amun nan y+iŋ naj ranab an+ b gau ud ju yuun aka?' g+ naböl. B+ wög naböŋ nap n+ bö u pen hagöm hagnab,

²⁹ 'Wasö! N+ n i, nan y+iŋ naj an+ b gau ud juim a g+ nō, ammim nan y+iŋ a ij r+ mnap halö ud jumim rö löp!

³⁰ Arö g+ pe m+ hōŋgöl rann+ m. Pen ranöm magö p+ lö, r+ kepe n+ n u b+ nan r+ kepe yad gau hagnabin, "Nan y+iŋ naj an+ b gau ud jumim, dam ugan ugan ad+ k l+ be, mab laulö in hab+ k n+ ŋ arn+ m; pen wid magö gau nöp ud magum g+ mim, dam wid magö lep raul m+ gan yad u yumim," a g+ nabin,' a g+ nab," a ga.

Mab masded magö u, manö hod r+ köm haga

(Mak 4:30-32; Luk 13:18-19)

³¹⁻³² Jisas kalip manö ap pen manö hod r+ köm haga, "B+ ap mab masded magö pro u dam wög naböŋ nipe u yueinab, ran kub göm, lö a ij u lö, yaur gau apöm, lö ke ke ram g+ naböl. An+ b u rö me, God n+ bi b+ udöm, ram m+ nōŋ a ij n+ pe kumi kabö adö laŋ au abad m+ de inab u," a ga.

Y+ s u, manö hod r+ köm haga

(Luk 13:20-21)

³³ Manö ap pen hod r+ köm haga, "N+ bi gau nan y+ s a g+ pal u, ud plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo g+ lö, nan kub yab+ l ranöb. An+ b u rö me, God n+ bi b+ udöm, ram m+ nōŋ a ij kumi kabö adö laŋ au abad m+ de inab u," a ga.

Jisas ai g+ n+ g n+ bi b+ gau manö hod r+ köm hagm+ döp

(Mak 4:33-34)

³⁴ Jisas n+ bi b+ gau kalip manö r+ mnap hag n+ n+ g göm waiö hagagm+ döp; manö hod r+ köm nöp kalip hag n+ m+ döp.

³⁵ Ga an+ bu, b+ God manö hagep ap nöd g+ nab a göm kal+ k+ iñ r+ ka rö nöp ga. Nipe manö an+ bu kal+ k+ iñ r+ köm haga,

"Ram m+ nōŋ hadame dagol g+ la n+ n u r+ köm, m+ d damöm m+ ŋi m+ dpun n+ n i, manö n+ ŋagla u, manö hod r+ kepe manö u nöp kalip hag n+ nabin," a ga. *

Jisas wid magö manö hod r+ köm haga u, manö it u haga

³⁶ Jisas an+ g hagöm, n+ bi b+ gau kalip arö göm, ram raul m+ gan arö n+ ŋöl g+ , b+ nipe unbö m+ gan laŋ u apöm, n+ p hagla, "Nan y+iŋ naj wög naböŋ aŋ gau ranöb a g+ mön, manö hod r+ kömön hagpan u, han+ p hagö n+ ŋun," a g+ la.

* 13:35: Sam 78:2

37 Hageila, haga, “Bì nan y+ŋ aij yuöp a g+pin u, yad Bì Ñì n+pe.

38-39 Wög naböŋ a g+pin u, m+nöŋ naböŋ iŋ i magöŋhalö. Nan y+ŋ aij a g+pin u, n+bi b+ God udöm abad m+deinab gau. Bì nan y+ŋ naij dap yuö ranöb a g+pin u, b+ y+ŋ n+ŋö mulu lugöp Seden n+ŋöp nöp hagpin. Nan y+ŋ naij ranöb a g+pin u, Seden n+bi b+ n+pe gau kal+ŋ hagpin. Pen wid magö a+ŋ g+inab ñ+n a g+pin u, ñ+n ram m+nöŋ iŋ i ur g+inab ñ+n an+bu hagpin. Bì r+ik dau ep a g+pin u, ejol gau kal+ŋ hagpin.

40 Nan haŋöwaŋö ranöb gau ud juöm, dam mab inab yaŋ yunaböl a g+pin u, ñ+n ram m+nöŋ iŋ i ur g+inab ñ+n an+bu me u. *

41 Bì Ñì n+pe ejol n+pe gau kal+ŋ hag yuö, apöm, n+bi b+ nan si naij g+pal gau abe, n+bi b+ n+bi b+ r+imnap kal+ŋ hagailö, kale nan si nan naij g+pal gau abe, ejol kale apöm kal+ŋ udöm *

42 mab ke inab m+gan yaŋ u yunaböl, ilön gö n+ŋöl g+ŋ, meg hau r+ib+iköm m+ŋöŋ g+inaböl, a gem hagpin. *

43 Ñ+n an+bu, n+bi b+ Bap kale udöm kumi kabö adö laŋ abad m+deinab gau, kale s+idö mailö rö paköl g+ m+deinaböl. Kale n+bi b+ gas+ r+m+id m+dain+m gau, manö hagabin i r+m+id l+ n+ŋ aij g+mim. *

Mani kes pi g+la u, manö hod r+iköm haga

44 “Pen God n+bi b+ udöm abad m+deinab u, aiud adö i rö m+döp. Bì ap amöm n+ŋnab, mani kes hadame nöp pi g+la ap wög ad+ŋ ap m+deinab. N+pe n+ŋöm, nan r+imnap ud pa r+ib+ik aij göm, ram arnab. Amöm, ñ+ñ+ yab+ŋ löm, nan n+pe gau magöŋhalö s+ikim göm, mani udöm, mani an+bu damöm, wög ad+ŋ an+bu rauöm, am mani kes an+bu udnab.

K+ŋap aij aij u, manö hod r+iköm haga

45-46 “Pen God n+bi b+ udöm abad m+deinab u, aiud adö i rö m+döp. Bì s+ikim gep gau k+ŋap uŋhai n+ŋ ajöm, k+ŋap aij aij yab+ŋ ap n+ŋöm, ram amöm, nan kale gau magöŋhalö s+ikim göm, mani udöm, am k+ŋap an+bu raun-aböl.

Uben u, manö hod r+iköm haga

47 “God n+bi b+ udöm abad m+deinab u, aiud adö i rö m+döp. N+bi b+ r+imnap uben damöm, ñ+g waŋö au yulö, kabsaŋ iru nöp apöm m+gan an+bu arbal.

48 An+g g+ilö, uben t+ŋ g+ŋ dam goŋ gau amöm, kabsaŋ aij gau l+hu kabsaŋ lep rin m+gan u löm, kabsaŋ naij gau ud yubal.

49 Ram m+nöŋ iŋ i ur g+inab ñ+n u an+bu unbö rö g+inab. God ejol n+pe gau apöm, n+bi b+ God Manö hagöp rö g+la

* 13:40: Jon 15:6

* 13:41: Mad 24:31; 25:31; Mak 13:27

* 13:42: Mad 8:12

* 13:43: Dan 12:3

gau ke löm, nibi bi God Manö hagöp rö gagla gau ke löm,

⁵⁰ dam mab ke inab yan u yunaböl. Yulö ilön gö, meg kale hau rib göm, mifön gi mideinaböl," a ga. *

⁵¹ Anig hagöm haga, "Yad manö hagajin gau ninbim?" ö ga.

Hageia, bi nipe gau hagla, "Yau, ninbun," a gila.

⁵² Hageila, haga, "Kale nöd God lo manö u nöp hag midmidim u pen uri kale God nibi bi udöm abad mideinab manö aij hagpin u ninbim. Anig ninjom kale uri nibi bi gau hag ninabim u, kale God Manö aij nöd nibö u abe, God Manö aij hain nibö u abe hag ninabim," a ga.

Nasared nibi bi Jisas nip nin udagla

(Mak 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³⁻⁵⁴ Pen Jisas nipe manö hod riköm manö haga anibu hag pis göm, daun nipe ke Nasared amöm, Juda magum gep ram raul migang u amöm, nibi bi gau kalip hag nö, kale ninjom aiö yabif gila. Kale pen hagla, "Bi anibi nipe aige göm gasi kid hik ninjom nan gagep unbö rö gab?" ö gila. Hainö pen hagla, *

⁵⁵⁻⁵⁶ "Bi anibi nime nap, ninin nimam nipe gau, hon aip midpal u pen, nipe aige göm bi kub rö midöm, manö ke hagöm, nan gagep rö gau gabn Nap nipe u bi kapeda; nime Maria; nimam nipe gau Jems u, Josep u, Saimon

u, Judas u. Anib u, nipe aige göm apöm anig gab?" ö gila. *

⁵⁷ Anig hagöm, kale Jisas nip naj ninjom, manö nipe haga u, udagla.

Pen Jisas kalip haga, "Bi God manö hagep gau ram minon milö gau amöm haglö, ninjo hagpal a göm ninaböl; pen ram minon kale ke u haglö, piral hagpal rö löp a göm arö gipal u rö gabim," a ga. *

⁵⁸ Manö haga u ninagla u me, ram minon anibu nan gagep rö iru nöp gaga.

14

Herod hagö, Jon Bi Nig Pak Neb u nabic cögrib gidö gila

(Mak 6:14-29; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹ Pen gapman bi kub ram minon Galili abad midmidöp Herod, Jisas nipe ninhon ninhon ga manö u ninjom,

² am bi nip wög gi neb rimnap kalip haga, "Bi Jisas nan gagep rö göp u, nipe bi ap ke wasö; nipe Jon bi nig pak neb u nöp. Nip al pak linö u pen kauyan uraköm ap midöp rö, nan gagep rö anib gau gab," a ga.

³⁻⁵ Pen Jon nip nagif löm, al pak la manö if u anig göl midöp. Herod nipe nimam Pilip ninbin nipe u Herodias ud arö, Jon Herod nip haga, "Ne unbö gipan, gif naj gipan. Bi ap nimam

* 13:50: Mad 13:42 Luk 13:28

* 13:53-54: Jon 7:15

* 13:55-56: Jon 6:42

* 13:57: Jon 4:44

nipe kamɨŋ mɨdeinab nuwi nipe udagnab,” a ga. Jon anɨg hagö, nɨbi anɨbu Herodias nipe Herod nɨp manö haga nɨŋöm Herod Jon nɨp dam nagɨ löm, al pak lɨn a göm gasɨ nɨŋa u pen nɨbi bɨ gau, Jon nɨp bɨ God manö hagep hon a gɨla rö, pɨñɨŋ göm arö ga. *

6 Pen hainö Herod nime nɨp yag daua ñɨn u nöp, nɨbi bɨ iru nöp ap magum göm, nan magö lau ñɨŋnɨg gɨla. Ñɨn anɨbu, Herodias pai nipe u apöm aŋ anɨb au kugom ralö, Herod nɨŋö, aij yabɨ ga.

7 Anɨg gö, nipe pai anɨbu nɨp manö hagöm haga, “Yad manö nɨŋö yabɨ hagem nöp hagabin, ne nan ap hag nɨŋeinabön, nöp hałöwałö ud ñɨnabin,” a ga.

8 Hageia, pai anɨbu, nime haga rö nɨŋöm haga, “Jon bɨ ñɨg pak ñeb nabɨc cög u, kɨnaŋ cög mɨgan yaŋ lɨmön, dap ñɨmön,” a ga.

9-10 Anɨg hagö, Herod nɨŋö mög ga, pen nɨbi bɨ gau nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, pai anɨbu nɨp waiö manö nɨŋö hag löm haga, “Ne nan ap hag nɨŋeinabön, nöp hałöwałö ñɨnabin,” a ga rö nɨŋöm, bɨ rɨmnap hag yuö, am Jon nagɨ mɨdeia au amöm, nabɨc cög nɨp u rɨb gɨ dö göm,

11 ud kɨnaŋ cög mɨgan yaŋ löm, dap pai anɨbu nɨp ñɨla. Ñeila, nipe pen damöm nime nɨp ña.

12 Pen Jon bɨ nipe gau apöm, wip dam rɨgöl göm,

am Jisas nɨp hag ñɨla.

Jisas bɨ unbö paip dausan nan ñö ñɨŋla

(Mak 6:30-44; Luk 9:10-17; Jon 6:1-14)

13 Jisas manö anɨbu nɨŋöm, am ram mɨnön ke mɨgan ap mɨdeinam, a göm, ñɨg magɨb udöm, ram mɨnön anɨbu arö göm, hada. Pen nɨbi bɨ gau, Jisas arab au hain arun, a göm, ram mɨnön kale gau arö göm, ɨ adö aramöm, Jisas arnɨg ga gau arla.

14 Jisas nipe pen ram mɨnön mɨgan anɨbu apjaköm, ñɨg magɨb u arö göm, goł gau apöm nɨŋa, nɨbi bɨ iru nöp mɨdeila. Kalɨp nɨŋö, mög gö, nɨbi bɨ nan ga gau gö, kamɨŋ la.

15 Pen dugo magö u, bɨ nipe gau Jisas mɨdeia au apöm, nɨp hagla, “Söl sɨb gɨnɨg gab. Mɨdö nöp nan magö ñɨŋeb magö u padiöp. Gai i ram mɨnön nöp aŋ au. Nɨbi bɨ iru nöp gai i hagö, ram aŋ gai i amöm, nan magö kale rɨmnap rau ñɨŋlaŋ,” a gɨla.

16 Anɨg hageila, Jisas kalɨp haga, “Wasö, kale aragnaböl. Kale ke kalɨp nan magö ñɨmim,” a ga.

17 Hageia, hagla, “Hon nan magö iru mɨdagöp. Yɨharɨŋ bred magö unbö mamɨd kabsał mɨhöp mɨdöp,” a gɨla.

18 Hageila, Jisas haga, “Nan anɨb gau ud yɨp dauim,” a ga.

19 Anɨg hagöm, nɨbi bɨ gau kalɨp hagö, nan ułaŋ adö gau bɨs gɨlö nɨŋöl gɨ, bred kabö u

* 14:3-5: Lep 18:16; 20:21; Mad 21:26; Luk 13:19-20

udöm, kabsaḷ mihau u udöm, gilaḷ gī nīñöm, God nīp aij a göm, bred u ud jö göm, bī nīpe gau kalīp ñö nīñöl gī, kale udöl gī, nībi bī gau kalīp nīme lī ñīla. Kabsaḷ u u rö nöp gīla. *

20 Anīg göl nīme lī ñeila, ñīñlō, ñīñlō, mudun gö, ñīñ haköl rö laga. Nabōñ nabōñ arö gīla gau me, Jisas bī nīpe gau wadī unbö mīgan laḷ u ud yaglō, böñ nöp ajmañ raua.

21 Nībi bī nan ñīñla anīb gau, nībi gau wasö, ñī pai pro gau wasö, bī gau nöp me paip dausan rö ara.

Jisas ñīg ut adö au abö gī ara

(Mak 6:45-52; Jon 6:15-21)

22 Jisas, bī nīpe gau kale ñīg böñ lödaḷ arlaḷ a göm hagö, ñīg magīb udöm arla nīñöm nīpe nībi bī gau kalīp hag yuöm,

23 nīpe ke God nīp sabe gīñīg ram mīnōñ dum ap ara. Mīdō, ram dugnīg geia pen nīpe añī nöp halö dum anīb laḷ mīdeia. *

24 Pen bī nīpe gau ñīg magīb udöm ñīg wañö aḷ kub au arlö nīñöl gī, pīnöm asad kub yabīḷ u apöm, ñīg magīb u ud ado gīñīg rö ga.

25 Magö anību ram gīsön nöp runīg geia u me, Jisas ñīg ut adö u abö gī apöm, bī nīpe gau mīdeila söḷ au aueia,

26 kale nīñöm, “U wip ana ap auab!” a göm, anīñin gö

pīñīñ göm, aiö kub blaḷö gīla. *

27 Jisas pen kalīp haga, “Pīñīñ gagmim! Yad nöp auabin!” a ga.

28 Hageia, Pida haga, “Bī Kub! Ne nöp auaimön u, yīp abe hagö, ñīg ut adö au abö gī yagol au nīn,” a ga.

29-30 Hageia, Jisas haga, “Anīb u, au!” a ga.

Hagö, Pida ñīg magīb u arö göm, ñīg ut adö u abö gī am Jisas mīdeia au am am aḷ au amöm nīña, yīgön kub yabīḷ u apöm, ñīg u ral auajīp. Anīg geia nīpe pīñīñ göm, ñīg yaḷ had lugöl gī, wīñ kub alöm haga, “Bī Kub! Ne yīp yīñīd ud yu!” a ga.

31 Anīg hagö, Jisas yīñīd nīp ud sīsī udöm haga, “Nīñ udep magö ne u uḷep yabīḷ göp. Nīñön gīñīg gasī mīñöp nīñajan?” ö ga. *

32 Anīg hagöm, Jisas aip Pida aip ñīg magīb mīgan u arlö nīñöl gī, pīñöm asad kub udeia u ur ga.

33 Anīg gö nīñöm, bī nīpe ñīg magīb mīgan yaḷ asīk mīdeila gau, Jisas hib nīpe haglö adö arö nīñöl gī hagla, “Nīñö! Ne God Ñī nīpe yabīḷ!” a gīla.

Genesared nībi bī nan ga gau Jisas gö, kamīñ la

(Mak 6:53-56)

34 Pen kale ñīg wañö juöm, ram mīnōñ Genesared böñ lödaḷ amjakla.

* 14:19: Mad 15:35-39; Mak 8:6-10

24:37 * 14:31: Mad 8:26; Mak 4:39

* 14:23: Luk 6:12; 9:28

* 14:26: Luk

35 Amjahlö, nibi bi m+dm+dal gau Jisas n+p n+ñöm, Jisas nöp auöp a göm, nibi bi ram m+nöñ söl an+ñ gau magöñhalö w+ñ allö, nibi bi nan ga gau magöñhalö daula.

36 Dapöm, Jisas n+p neb neb göl gi hagla, "Han+p yau a gö, nibi bi nan göp gai i, waij nöp gof au nöp ud n+ñlö, kam+ñ laj," a g+la. Hageila n+pe yau a gö, nibi bi waij n+pe ud n+ñla gau kal+p magöñhalö kam+ñ la. *

15

N+pis nihi bi gim+dal rö, Perisi kai u rö nöp gim+dal (Mak 7:1-13)

1 Pen ñ+n an+bu, bi Perisi r+mnap, bi lo manö hag ñeb bi r+mnap, Jerusalem n+ñbö apöm Jisas n+p hagla,

2 "Bi ne gai i, n+hön g+nig apis bac bi manö pör u arö göm, ñ+magö kale ñ+g li yuöm wasö, y+har+ñ nöp nan ñ+ñbal?" ö g+la.

3 Hageila, Jisas pen haga, "Kale n+hön g+nig God Manö n+pe u arö g+mim, bac bi g+la rö nöp gabim?"

4 God haga, 'Name nap kal+p gi aij g+mim ud aij g+mim,' a ga. God manö ap hagöm haga, 'Bi ap n+me nap kal+p manö naj r+mnap hagnab u, kale bi an+bu n+p al pak löl,' a ga. *

5-7 Pen kale manö an+bu kabö göl hag ñagpim. Bi ap, ami bapi arö g+nabin a

g+nab u, kal+p hagnab, 'Ami bapi, yad nan aij r+mnap kalpe m+höñ ñ+ñnep pen mani kalpe m+höñ ñeb mani u, uri yad God n+p ñ+nabin a g+pim, n+ñöm mani kalpe m+höñ ñeb ap m+dagöp,' a g+nab. An+g g+lö, kale n+ñmim hagpim, 'Kale an+g g+pim u, manö m+dagöp,' a g+pim. An+g hagpim u, 'God Manö hagabun,' a g+pim u pen kale piral yabi+ñ hagnim, kale ke hagpim rö gagpim. Kale manö an+bu rö nibi bi gau kal+p hag ñ+ñbim u, God manö hagep bi ne Aisaia n+pe bi kalöp rö nöp gasi n+ñöm, manö n+ñö yabi+ñ ap kal+ k+ñ r+ka. Manö an+bu kal+ k+ñ r+köm haga,

8-9 'Nibi bi gai i manö pir alöm hagpal,

"God Bi Kub hon," a g+pim u pen

y+har+ñ manö nöp hagpal; y+p m+dmagö lagpal.

Y+p sabe göm,

y+har+ñ manö nöp hagpal.

God Manö nibi bi gau kal+p hag ñabun a g+pim u pen

bi ram m+nöñ il i n+ñbö manö kale ke hagn+dal manö u nöp ud hag ñ+ñ aböl!' a ga," a ga. *

Nibi bi nan gac göp gau (Mak 7:14-23)

10 Jisas an+g hagöm, nibi bi m+deila gau w+ñ alö aueila haga, "Manö hagabin i, n+ñ aij g+mim!"

* 14:36: Mad 9:20-21

* 15:4: Eks 20:12; 21:17; Dud 5:16

* 15:8-9: Ais 29:13

11 Nibi bi gau nan magö gau hałowatoñiñlō, hibur an kalip yan amöm pri gagöp; hibur an kale yan gasi naj niñöm hagpal u me, pri gac halö midpal,” a ga.*

12 Pen Jisas bi nipe gau apöm Jisas nip hagla, “Bi Perisi gau manö hagpan u niñlō, nöp mulu lugöp u, ne niñban?” ö gila.

13 Hageila, Jisas haga, “U manö midagöp. Bap yad kumi kabö adö lan midöp u, nan yin nipe yimagöp gau magöñhalö it halö big ju ud yunab.

14 Bi anib gau kale amgö we. Bi amgö we ap, bi amgö we ap nip ut gi damöm, miñhögöl ulöm migan u ap lug paknabil,” a ga.*

15 Jisas anig hageia, Pida haga, “Manö anibu manö hod rik hagpan it u hanip hagñö niñun,” a ga.

16-17 Hageia, haga, “Kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpim anñ Niñim! Nan niñhön niñhön hałowatoñiñbal gau, God niñö, manö midagöp. U yiharinñiñöm, hib halö kıl yubal.

18 Hibur an kale yan gasi naj niñbal u me, pri halö midpal.

19 Gasi kale ke niñöm, gasi naj niñöm, nibi bi al pak löm, nibi si bi si göm, nan gau si udöm, manö kub hagnabölñin u manö piral hagöm, nibi bi rımnap kalip hag juöm, gıpal.

20 Gıpal anibu me, God niñö gac halö midpal; pen nan niñnig, niñmagöñig li yuagöm hałowatoñiñbal u, God niñö gac gagöp,” a ga.

Kenan nibi ap Jisas manö haga rö niñ uda
(Mak 7:24-30)

21 Jisas ram miñnöh Gensared anibu arö göm, ram miñnöh kub, daun kub miñhöp Daia Saidon an gau ara.

22 Amöm anib gau ram miñnöh Kenan gau midö, nibi ram miñnöh anib gau nibö ap, Jisas nip apöm haga, “Bi Kub, Depid Niñ nipe, yip mög niñmön! Pai yad u kįjaki aban alö, mid aij gagöp,” a ga.

23 Hageia, Jisas pen hagaga. Pen bi nipe gau apöm, Jisas nip hagla, “Nibi i hanip hain göl gi, manö hauñ nöp gab. Nip hag yu gau aran!” a gila.

24 Hageila, Jisas haga, “God yip yuö aunö u, Juda nibi bi God nip arö gıpal gau, kalip nöp udnam, a gem, aunö,” a ga.*

25 Anig hageia, nibi Juda wasö anibu apöm, Jisas mideia it au kugom yimöm haga, “Bi Kub, yip giñimön!” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Nan magöñiñ pai honñeb u, niñhön giñig ud kain gau mukun?” ö ga.

27 Hageia, nibi anibu pen haga, “Bi Kub, niñö hagpan u pen, bi kub gau nan niñlō, naböh naböh gau abañ

* 15:11: Mad 12:34

* 15:14: Luk 6:39; Ro 2:19

* 15:24: Mad 10:6

mo gau lugö, kain gau halö ñiñnaböl,” a ga.

²⁸ Hageia, Jisas haga, “Nibi me, yip niñ ud pidöñ gipan u me, nan hag niñban u ginabin,” a ga. Anig hagö niñöl gi, kijaki u magö anibu nöp pai nipe u nip arö göm höñ arö, nip kamñ la.

Jisas nibi bi iru nöp kalip gö, kamñ la

²⁹ Jisas ado gi Ñig Wanö Galili goñ böñ lödañ amöm, sir u gilañ göm, am dum lañ asika.

³⁰ Asik midö niñöl gi, nibi bi iru nöp, nibi bi ma naij ga gau, amgö we ga gau, ñimagö ma gi ga be wa be ga gau, atab ado gö manö hagagla gau, nan niñön niñön ga gau magöñhalö dapöm, Jisas mideia ma it au lilö niñöl gi, kalip gö kamñ la.

³¹ Anig gö, nibi bi anib gau niñöm, aiö göm hagla, “Hon Isrel nibi bi God hon u aij yabit. Nibi bi atab ado ga gau gö, manö hagaböl; nibi bi ñin ma gi ga be wa be ga gau gö, kamñ löp; nibi bi ma naij ga gau gö, aj aij gaböl; nibi bi amgö we ga gau gö, amgö ñil niñaböl,” a göm, hib nipe haglö adö ara.
*

Jisas bi po dausan rö nan ñö ñiñla

(Mak 8:1-10)

³² Jisas bi nipe unbö miñgan lañ kalip wiñ al hagö, aueila, haga, “Nibi bi gai i kalip mög niñabin. Ñin miñhau niñgan

yad aip midajal pen kale nan magö midagöp. Kalip yiñharñ hag yunö, amöm adan añ au amgö miñmainö auö, ap lug paköl rö löp,” a ga. *

³³ Hageia, bi nipe gau hagla, “Ram miñnön nibi bi iru midagpal añ anib gai i, nan magö gai nibo ulhai niñun dapun, nibi bi iru nöp anib gai i ñino ñiñnaböl?” ö gila.

³⁴ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gi rö midöp?” ö ga.

Hageia, hagla, “Bred unbö mudun jññ kabsat pro riñnap halö midöp,” a gila.

³⁵ Hageila, Jisas nibi bi gau kalip hagö, miñnön adö anib au asikla.

³⁶ Kale anig göm asiklö niñöl gi, nipe bred magö unbö mudun jññ u udöm, kabsat pro gau abe udöm, God nip aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ñö, kale pen udöm, nibi bi gau kalip nime li ñila.

³⁷ Anig göl nime li ñeila, ñiñlö, ñiñlö, mudun gö, niññ haköl rö laga. Naböñ naböñ arö gila gau me, Jisas bi nipe gau wad+ unbö mudun jññ ud yaglö, böñ nöp ajmañ raua.

³⁸ Nibi bi nan niñla anib gau, nibi gau wasö, ñi pai pro gau wasö, bi gau nöp me, po dausan rö ara.

³⁹ Pen anig nan niñöm, Jisas nibi bi anib gau kalip hag yuöm, nipe ñig magib udöm, ram miñnön Magadan

böŋ lamıŋ amöm, ram mınöŋ
an anıb gau ara.

16

*Jisas nıp hagla, "Nan
gagep rö ap gö niŋun," a gıla*
(Mak 8:11-13; Luk 12:54-
56)

1 Bı Perisi rımnap, bı
Sadyusi rımnap, Jisas nihöŋ
gainım nıp hag juun a göm,
apöm nıp hagla, "Ne Mesaia
u midpin a gıpan u, nan
gagep rö ap kumi kabö
adö laŋ nibö gaimön, niŋö
hagpan a gun, niŋun," a gıla.
*

2 Hag niŋeila, Jisas haga,
"Sıdö wad amöm, kumi kabö
hagape hagape gö niŋöl
gı hagnabim, 'Ram rık aij
gınab,' a gınabim.

3 Sib halö sıdö lım gınig
göm hagape hagape göm
kumi wam nio niŋöl gı,
hagnabim, 'Möŋ alnig gab,'
a gınabim. Anig gımim niŋ
aij gıpin u, pen yad uri nan
nihöŋ nihöŋ gabin i, kale
niŋabim pen it u niŋagpin.

4 Kale niıbi bı mıni midpim
gau, mid aij gagmim, God
nıp gası u niŋagpin. Nan
gagep rö ap gö niŋun,
a gıpin u, yad gınö
niŋagnabim. Bı Jona nıp ga
rö, adö u yıp gö, niŋnabim,"
a ga. Jisas anig hagöm, kalıp
arö göm mıgan ap ara. *

*Nan yıs a gıpal rö u, Jisas
manö hod rıköm haga*
(Mak 8:14-21)

5 Jisas abe, bı nıpe gau abe
niŋ magıb udöm, niŋ waŋö
böŋ lödaŋ amöm niŋla, bred
gau hauŋ göm dauagla.

6 Anig niŋöm Jisas bı nıpe
gau kalıp haga, "Bı Perisi, bı
Sadyusi, yıs kale u, niŋ aij
gımim," a ga. *

7 Jisas anig haga niŋöm, bı
nıpe gau, ke hag niŋ hag niŋ
göm hagla, "Hon bred dauag-
pun u me, anig hagab," a
gıla.

8-9 Pen Jisas kale hageila
anıbu ke niŋöm haga, "Kale
nihöŋ gınig bred dauagpun,
a gımim, hag amıl apıl
gabimŋ Kale yıp niŋ ud aij
gagpin. Bı paip dausan rö
mıdeila niŋ u, bred magö
unbö mamıd u udem, ud jö
gı niainö, niŋöm naböŋ naböŋ
pıl pali geila, wadı aigegö rö
yagpe ajmaŋ raua? *

10 "Pen niŋ hain u, bred
magö unbö mudun jıŋ udem,
bı po dausan rö mıdeila u
niainö, niŋöm naböŋ naböŋ
pıl pali geila, wadı aigegö rö
yagpe ajmaŋ raua? *

11 Niŋ anıbu kale ke
midmim, bred wadı yagpe
u pen mıni manö hod rık
hagajın u niŋagmim, 'Bred
nan a gı hagab,' a gıpin.
Bred nan a gı hagagabin. Bı
Perisi gau abe, bı Sadyusi
gau abe, yıs kale u kalöp
udnım rö löp u, a gem,
hagabin," a ga.

12 Anig hagö, kale niŋla
nan yıs bred halö libal u ha-
gaga; bı Perisi gau abe, bı

* 16:1: Mad 12:38; Luk 11:16

* 16:4: Mad 12:39; Luk 11:29

* 16:6: Luk 12:1

* 16:8-9: Mad 14:17-21

* 16:10: Mad 15:34-38

Sadyusi gau abe, manö hag ñibal u niᅇagmim, a göm, manö hod riköm haga.

Pida Jisas niᅇ haga, "Ne Mesaia u, God kamiᅇ u Ñi niᅇ yabiᅇ," a ga

(Mak 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³Hainö Jisas daun kub Sis-aria Pilipai aᅇ au amjaköm, bi niᅇ gau kalip hag niᅇöm haga, "Ñibi bi gau Bi Ñi niᅇ bi an a giᅇpal?" ö ga.

¹⁴Hageia, bi niᅇ gau hagla, "Rimnap Jon bi ñig pak ñeb u, a giᅇpal; rimnap, İlaija, a giᅇpal; rimnap, Jeremaia, a giᅇpal; rimnap pen bi God manö hagep ap, a giᅇpal," a giᅇla. *

¹⁵Hageila, Jisas kalip haga, "Kale ke pen, yiᅇ an a giᅇmim niᅇbim?" ö ga.

¹⁶Hageia, bi niᅇ Saimon Pida haga, "Ne Mesaia u, God kamiᅇ u Ñi niᅇ yabiᅇ," a ga. *

¹⁷Hageia, Jisas haga, "Jona ñi niᅇ Saimon. Manö hagpan anibu, aij hagpan. Ne gasi kabö rö niᅇban anibu, ke gau niᅇbö auagöp; Bap kumi kabö adö laᅇ u nöᅇ, nöᅇ gasi anibu ñö, ne kabö rö niᅇban. *

¹⁸"Yad nöᅇ hagabin, ne Pida. Gasi kabö rö niᅇban anibu, yad niᅇbi bi yad gau gau uᅇ giᅇ dapem, cöc yad kabö anibu adö u İnabin. Umeb magö u cöc yad gö, lug pakniᅇm rö lagöp. *

¹⁹"God ram miᅇnöᅇ kumi kabö adö laᅇ au, ki rib u nöᅇ ñinabin. Ne miᅇnöᅇ naböᅇ İİ i miᅇdmön, nagiᅇ adö mai niᅇmön kabö rö gagöp, wasö geinabön u, God kumi kabö adö laᅇ au, u rö nöᅇ wasö giᅇnab. Pen nagiᅇ adö mai niᅇmön kabö rö miᅇdöp, yau a geinabön u, God kumi kabö adö laᅇ au, u rö nöᅇ yau a giᅇnab," a ga. *

²⁰Jisas anig hagöm, bi niᅇ gau kalip haga, "Ñibi bi gau kalip, yad Mesaia me anibu, a giᅇmim, hagagmim," a ga.

Jisas, "İlön udem umem uraknabin," a ga

(Mak 8:31-9:1; Luk 9:22-27)

²¹Ñin aᅇ anib u, Jisas bi niᅇ gau kalip, bi gau yiᅇ anig anig giᅇnaböl, a göm, waiö hagöm haga, "Yad hainö Jerusalem arnö, bi manö ud asikep gau löm, bi God niᅇ nan sabe gep bi kub gau löm, bi God lo manö hag ñeb bi gau löm, yiᅇ ilön ñöm al pak İnaböl. Pen ñin miᅇhöᅇ miᅇdem, ñin miᅇhöᅇ niᅇgaᅇ u kauyaᅇ uraknabin," a ga.

²²Anig hageia, Pida, Jisas niᅇ dam goᅇ au amöm, manö kİö rö hagöm haga, "Bi Kub! Nöᅇ anig gagniᅇm! Manö anibu hag aij gagpan. God nöᅇ abad miᅇdö, anig gagniᅇm," a ga.

²³Hageia, Jisas ado göm, Pida niᅇ haga, "Seden, yiᅇ arö giᅇmön aru! Yiᅇ niᅇhön

* 16:14: Mad 14:1-2; Mak 6:14-15; Luk 9:7-8 * 16:16: Jon 6:69 * 16:17: Gal 1:15-16 * 16:18: Jon 1:42; Ep 2:20 * 16:19: Mad 18:18; Jon 20:23

gɪnɪg wasö gɪmön hagabön? God gasɪ nɪñöb rö nɪñagpan; nɪbi bɪ gasɪ nɪñbal rö nöp nɪñmön hagabön,” a ga.

24 Jisas anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Nɪbi bɪ an an yɪp lau adö mɪdun a gaiöl u, nan mɪnönɟ nabön ɪf i gasɪ kub nɪñbal u arö göm, hañ romanɟ kale ke gasɪ kub nɪñbal u arö göm, mab kros ud kag göm yɪp hain göl. *

25 Nɪbi bɪ an, yad Jisas nɪp udnö aɪj gagnab, a göm, nɪñnab u, kamɪñ mɪdagnab; pen nɪbi bɪ an, yad Jisas nɪp nɪñ ud mɪdainö yɪp nɪhön gaiöl u, manö mɪdagöp a gɪnab u, pör nöp kamɪñ nöp mɪdeinab. *

26 “Nɪbi bɪ an nan mɪnönɟ nabön adö ɪf i udnam, a göm, gö arnab u, gasɪ kub nɪpe u adö anɪbu nöp areinab me, kamɪñ pör mɪdep u udagnab. Aka God nɪp nan anɪb gau rauöm, kamɪñ pör mɪdep u udnabɟ Wasö yabɪ! *

27 “Hainö yad Bɪ Ñɪ nɪpe, Bapi mailö pɪdönɟ udem, ejol gau aip ado gɪ aunabin ñɪn u, manö kub u nɪñem, nɪbi bɪ gɪ aɪj gɪpal gau ke lem, nɪbi bɪ gɪ naij gɪpal gau ke lem, pen ñɪnabin. *

28 “Yad kalöp nɪñö yabɪ hagabin, kale nɪbi bɪ mɪdpim gai i, rɪmnap kamɪñ mɪdeinabim me, Bɪ Ñɪ nɪpe nɪbi bɪ udöm, kumi kabö adö laɟ au abad mɪdeinab ñɪn u,

Bɪ Ñɪ nɪpe auö nɪñöl gɪ, nɪp nɪñnabim,” a ga.

17

Jisas hañ romanɟ ke yabɪ la (Mak 9:2-13; Luk 9:28-36)

1 Jisas manö anɪbu hagöm, ñɪn unbö kagoɟ jɪñ u mɪdöm, Pida, Jems, Jems nɪmam Jon kalɪp yam uɟ gɪ, dum i gɪlaɟ ap amöm, ke mɪdeila.

2 Anɪg göm mɪdlö nɪñöl gɪ, Jisas hañ romanɟ nɪpe u ke yabɪ löm, mulu adɪñ u sɪdö rö nɪñöm, waɪj nɪpe u mɪmailö yabɪ ga. *

3 Anɪg gö nɪñöl gɪ, kale nɪñla, bɪ God manö hagep nöd umlö, Mosɪs aip Ilaija aip, apɪl Jisas aip manö hag mɪdeila.

4 Kale nɪñöm, Pida Jisas nɪp haga, “Bɪ Kub. Hon aui mɪdpun u, aɪj yabɪ mɪdpun. Ne yau a gɪmön, ram bada mɪhau nɪganɟ gun, nöp ap, Mosɪs nɪp ap, Ilaija nɪp ap,” a ga.

5 Pida anɪg hagö nɪñöl gɪ, kumi rud yabɪ ap apöm, kalɪp magöñhalö paɟu gɪ yuö yua. Paɟu gɪ yuö yuö nɪñöl gɪ, manö ap kumi aɟ anɪbu nɪbö haga, “Ñɪ mɪdmagö yad i, yɪp aɪj yabɪ göp. Manö nɪhön nɪhön hagnɪm u, nɪñ udmim,” a ga. *

6 Manö anɪbu anɪg göl auö nɪñöm, Jisas bɪ nɪpe gau gasɪ iru nɪñöm, pɪñɪñ göm, am mɪnönɟ ɪf au paköm, mulu

* 16:24: Mad 10:38; Luk 14:27 * 16:25: Mad 10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

* 16:26: Mad 4:8-9 * 16:27: Mad 25:31; Sam 62:12; Pro 24:12; Ro 2:6; Rep

22:12 * 17:2: 2Pi 1:16-18 * 17:5: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 3:17; Mak 1:11; Luk 3:22; Dud 18:15

adiŋ kale u m+nōŋ yaŋ li m+deila.

⁷ Jisas apōm, kal+p ud n+ŋōm haga, “P+ñ+ŋ gagmim. Urakim!” a ga.

⁸ Hagō, urakōm n+ŋla, Jisas n+pe nōp m+deia.

⁹ Pen sir u g+yaŋ göl g+ŋ, Jisas kal+p haga, “M+ñi n+hōn n+hōn gaj+p n+ŋbim an+bu, n+bi b+ gau kal+p hag ñagmim. Hainō B+ Ñ+ n+pe umōm uraknab ñ+n u me, n+bi b+ gau kal+p hag ñ+nabim,” a ga.

¹⁰ Hageia, n+p hagla, “Lo manō hag ñeb b+ gau n+hōn g+n+g haggpal, ‘Iaija nōd aueinab; hainō Mesaia m+nōŋ nabōŋ it i aunab,’ a g+pal?” ö g+la. *

¹¹ Hageila, haga, “N+ŋō haggpal. Manō an+bu m+đōp: ‘Iaija nōd apōm, kal+p hag aij gö, hainō Mesaia u aunab.’

¹² Pen n+ŋim. Iaija aua u pen auō n+p n+ŋagla. Gas+ kale ke n+ŋla rö, n+p g+ŋ naij g+la. B+ Ñ+ n+pe u n+p u rö nōp g+naböl,” a ga. *

¹³ Jisas an+g hagō, b+ n+pe gau n+ŋla, Jisas Iaija hib haga u pen Jon b+ ñ+g pak ñeb u n+p nōp haga. *

K+jaki aban ala ñ+ ap, Jisas gö, kam+ŋ la

(Mak 9:14-29; Luk 9:37-43a)

¹⁴ Pen kale ban yaŋ amjakōm n+ŋla, n+bi b+ iru nōp m+deila. B+ ap, n+bi b+ m+deila aŋ an+b au

apōm, Jisas m+deia au kugom y+mōm haga,

¹⁵ “B+ Kub. Ñ+ yad u mög n+ŋmōn. N+p hau+ alō, m+đ aij gagöp. Pör amōm, mab inōb aŋ gau abe, ñ+g aŋ gau abe g+ dam pakab.

¹⁶ N+p dam b+ ne gau m+đajal gau ud arnō, g+ŋ wasō n+ŋōm arō g+p+al,” a ga.

¹⁷ Hageia, Jisas haga, “Kale n+bi b+ m+ñi ñ+n i m+đpim gau, God n+p gas+ n+ŋmim n+ŋ udagpim; God haga rö gagpim. Mañ mai kale n+ŋ udmim ke g+nabimŋ Ñ+ an+bu ud y+p aui dauim,” a ga.

¹⁸ Hagō, ñ+ an+bu daueila, Jisas k+jaki n+p aban ala u hag gö, hōŋ arō, magō u nōp kam+ŋ la.

¹⁹ An+g gö, Jisas b+ n+pe gau n+pe m+deia au apōm, ke nōp m+đöl g+ŋ, n+p hag n+ŋōm hagla, “N+hōn gö, k+jaki aban ala an+bu, hag yu wasō n+ŋun arō g+pun?” ö g+la. *

²⁰ Hageila, Jisas haga, “N+ŋ udep magō kale u ulep göp u me, hag yu wasō n+ŋmim arō g+pim. Pen n+ŋim! N+ŋ udep magō kale u mab masded y+ŋ magō pro m+đōp rö u m+deinab u, nan n+hōn n+hōn hageinabim, hagnabim rö g+nab. Nō ilō i, ‘Ke g+đan aru,’ a g+nabim u, arnab. *

²¹ Pen k+jaki aban alöp an+bu, y+har+ŋ hag yumim rö lagöp. Nan magō arō g+mim,

* 17:10: Mal 4:5 * 17:12: Mad 11:14

* 17:20: Mad 21:21; Mak 11:23; Luk 17:6; 1Ko 13:2

* 17:13: Luk 1:17 * 17:19: Mad 10:1

God nɪp sabe göl gɪ mɪdmim me, hag yunabim,” a ga.

Jisas kuöyaŋ haga, “Umem uraknabin,” a ga

(Mak 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Jisas bɪ nɪpe gau aip ram mɪnönŋ Galili apöm magum göm, kalɪp haga, “Söl mɪdöp, Bɪ Nɪ nɪpe nɪp dam nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp ñeinaböl,*

²³ nɪp böŋ nöp al pak lɪlö umnab u pen ñɪn mɪhöp mɪdöm, ñɪn mɪhau nɪganŋ u kauyaŋ uraknab,” a ga.

Jisas anɪg hagö, bɪ nɪpe gau nɪp mög nɪŋöm, gasɪ iru yabɪl nɪŋla.

Jisas God sabe gep ram dakɪs u ña

²⁴ Pen hainö, Jisas bɪ nɪpe gau aip daun pro Kapaneam amjaklö, bɪ God sabe gep ram dakɪs udep gau kale apöm Pida nɪp hagla, “Manö hag ñeb bɪ kale u dakɪs ñöb halö?” ö gɪla.*

²⁵ Hageila, Pida haga, “Yau, nɪpe dakɪs ñöb halö,” a ga. Pen Pida anɪg hagöm, ram raul arö nɪŋöl gɪ, Jisas nɪpe nöd hagöm, Pida nɪp hag nɪŋöm haga, “Gasɪ ne nɪhön nɪŋban? Gapman bɪ kub gau, dakɪs mani gai nɪbö udpalŋ Nɪbi bɪ kale ke gau nɪbö udpal aka nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö udpal?” ö ga.

²⁶ Hageia, Pida haga, “Nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö udpal,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Nɪjö, bɪ kale ke gau dakɪs ñagpal.

²⁷ Pen hol ñagnabul u, kalɪp mulu lugnɪm rö löp. Anɪb u, ne ñɪg waŋö au ammön, nagɪ huk yumön, kabsal nöd udnabön u, meg mɪgan ud lakmön nɪŋnabön, mani magö aŋɪ ap meg mɪgan u mɪdeinab. Ud dam, dakɪs hol mɪhöŋ u ñɪmön,” a ga. Hageia me, am haga rö nöp ga.

18

Bɪ kub mɪdaiun, a göm, manö pen pen hagla

(Mak 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ Jisas bɪ nɪpe gau apöm, nɪp hag nɪŋla, “Nɪbi bɪ God udöm, kumi kabö adö laŋ au abad mɪdeinab gau, an nɪbi kub bɪ kub mɪdeinab?” ö gɪla.*

² Hageila, Jisas ñɪ pai pro ap wɪñ alö auö, ud amgö ilö adö kalɪp au urak ñöm,

³ haga, “Yad kalöp nɪŋö yabɪl hagabin, kale ñɪ pai pro gau gasɪ nɪŋbal rö nɪŋagnabim u, God ram mɪnönŋ kumi kabö adö laŋ au aragnabim.*

⁴ Anɪb u, nɪbi bɪ hon nɪbi bɪ kub mɪdagpun a göm, ñɪ pai pro i rö mɪdeinaböl u me, God nɪbi bɪ nɪpe ke udöm, abad mɪdeinab aŋ au, nɪbi bɪ kub rö mɪdeinaböl,” a ga.

⁵ Pen nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udöm, ñɪ pai pro i rö ud aij gɪnaböl u, kalɪp nöp wasö, yɪp abe ud aij gɪnaböl.*

* 17:22: Mad 16:21 * 17:24: Eks 30:13; 38:26 * 18:1: Luk 22:24 * 18:3:

Mad 19:14; Mak 10:15; Luk 18:17 * 18:5: Mad 10:40; Luk 10:16; Jon 13:20

Ñi pai kalip nan naji gi yambalu

(Mak 9:42-48; Luk 17:1-2)

6 “Pen nibi bi rimnap apöm, ñi pai yip gasi niñ udpal gau, kalip nan si nan naji adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauŕ göm, nan si nan naji ginaböl. Nibi bi anig ginig geinaböl u, nöd kabö kub ap unam u nagis ud li ribiköm, dam ñig solwara an au yublap u aij. Kamini midöm, anig gi naji yabih ginaböl u, ilön kub yabih udnaböl.

7 “Nibi bi minöh naböñ i i midpal gau marö yabih ginab. Nagis naji adö u göm, nibi bi rimnap kalip gasi ñilö, adö anibu göm ap lug paknaböl u, naji yabih ginab. Nagis adö anibu nöd gimidal, miñi gipal, hainö u rö nöp ginaböl. Anig ginab pen nibi bi adö anibu gi yamnaböl gau, ilön ke yabih udnaböl.

8 “Ñimagö ma kale u niñmim, nan si nan naji ginig gainim, ñimagö ma u rib gi dö gi yumim. Anig gimim me, nan si nan naji gep adö u arö gimim, God ram minöh au ammim, pör mideinabim. Wasö u, ñimagö ma halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naji gep adö u gi dammim, ram minöh mab ke pör inmidöp u arnabim. *

9 “Pen amgö u niñmim, nan si nan naji ginig gainim, amgö böñ anib lau ud gulu gi yumim. Anig gimim me,

nan si nan naji gep adö u arö gimim, God ram minöh au ammim, pör mideinabim. Wasö u, amgö mihöp halö midmim, pen mid aij gagmim, nan si nan naji gep adö u gi dammim, ram minöh mab ke pör inmidöp u arnabim.

10 “Kale niñ aij gimim, ñi pai pro gau nan yiharini, a gimim, gasi u niñagmim. Yad kalöp hagabin, ñi pai pro gau ejol kale gau, Bapi yad amgö ilö adö niñpe u ram minöh kumi kabö adö lan au midpal. *

Jisas, kaj sipsip ur ga u, manö hod riköm haga
(Luk 15:3-7)

11 “Bi Ñi niñpe u, nibi bi ur gipal gau, kalip udnig aua. *

12 “Bi ap kaj sipsip niñpe ñin juöl unbö mamid u rö mideinab. Pen aini ap ur geinab u, niñpe niñhön ginabni Sipsip niñpe rimnap kalip arö gö, nan ulan ulan ñinlö niñöl gi, sipsip niñpe ur ginab u niñ ulhai niñ arnab. Am ulhai ulhai udöm, miñ miñ yabih ginab.

13 Kalöp niñö hagabin, kaj sipsip niñpe magöñhalö miñ miñ göp, pen kaj sipsip niñpe ap ur gö, ulhai niñ dam dam udnab u, sipsip anibu nöp miñ miñ yabih ginab.

14 Anib u rö, Bapi kale kumi kabö adö lan midöp u, ñi pai pro niñpe ap ur gainim, a göm, niñ nöp midöp.

Añ mam kale gau kalöp gî naj gaiöl u

15 “Nîbi bî añ mam, a gî nabön gau, bî ap nöp gî naj gainîm, ne pen ammön, nîp aip ke mîdmön, nöp nan nîhön ga anîbu waiö hagmön. Anîg hagö, nîñ udö me, nañîn namam ne yabî mîdeinab. *

16 Pen ne anîg gö, nîpe nîñagnab u, ne ammön, añ mam mîhöp rö uî gî dammön, kale nîñ mîdlö nîñöl gî, ne bî anîbu aip manö hagmil. *

17 Pen ne anîg gö, nîpe manö udagainîm u, nîbi bî cöc aubal rö magöñhalö nîñ mîdlö nîñöl gî, manö anîbu kalîp hag ñîmön. Pen ne anîg gö, nîñ udageinab u, ne arö gîmön. Anîg ga nîñmön hagmön, ‘Bî anîbu nîbi bî God Manö nîñagöm, bî dakîs udep rö u me, anîg göp,’ a gîmön, nîp arö gîmön.

18 “Anîb u, yad kalöp nîñö hagabin, mîñöñ naböñ adö î i wasö geinabim u, God nîpe kumi kabö adö lañ mîdöm, u rö nöp wasö gî nab; pen yau a geinabim u, nîpe u rö nöp yau a gî nab. *

19 “Yad kalöp hagabin, nîbi bî mîhöp mîñöñ naböñ î i mîdmîl, manö hag adö añ î lîmil, Bapi yad kumi kabö adö lañ mîdöp u nîp hag nîñeinabil u, hag nîñnabil rö gî nab. *

20 Pen nîbi bî mîhöp aka mîhau nîgan rö, gasî yîp nîñöm, ap magum geinaböl u, yad kalîp anîb au mîdeinabin,” a ga.

Bî wög gî ñeb naj u

21 Pida Jisas mîdeia söl au apöm haga, “Bî Kub. Mam ap yîp gî naj gainîm u, ñîñ aîgegö rö gî naj geinab, yad nîñem arö gî namî Ñîñ unbö mudun jîñ u rö aka?” ga.

22 Hageia, Jisas haga, “Ñîñ unbö mudun jîñ wasö; ne bî anîbu nöp gî naj gî nab u nîñmön arö gî nabön u, ñîñ juöl ñîñ juöl unbö mudun jîñ u nîñmön arö gî nabön. *

23 God nîbi bî udöm ram mîñöñ kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab u, aiud adö i rö mîdöp. Kîñ ap nîpe bî wög gî ñeb nîpe rîmnap kalîp mani rîmnap ñöm, hainö pen ñîm a gî nab. Hainö nîpe gasî nîñöm hagnab, ‘Kale naböñ ñîñ lañ,’ a gî nab.

24 Pen mîdöp u pen ñî naböl, a gö, bî ap nîpe mani îlöñ ñîñ juöl iru yabî nan naböñ mîdnab bî u daunabol.

25 Pen bî anîbu pen nîpe kub yabî mîdnab u me, pen ñîñîm rö lagnab. Anîg gö, bî kub u nîñöm, bî wög gep nîpe rîmnap kalîp hagnab, ‘Nîpe göp anîbu rö, nîp udmîm, nîbin ñî pai, nan nîpe nîhön nîhön mîdöp gau magöñhalö udmîm, dam sîkim gîpe, rauaiöl nîñöl gî,

* 18:15: Luk 17:3; Gal 6:1 * 18:16: Dud 19:15; Jon 8:17 * 18:18: Mad 16:19; Jon 20:23 * 18:19: Mak 11:24; Jon 15:7 * 18:22: Luk 17:4

mani anıbu dap yıþ nımim,' a gınab.

²⁶ Anıg hagö, bı anıbu pen, kugom yımöm, kiş u nıþ hagnab, 'Ne yıþ mög nıñmön, abad mıdaimön; nan adıñ ne anıb gau magöñhalö naböñ ralnabin,' a gınab.

²⁷ Hagö, kiş u nıþ mög nıñöm, nan naböñ nıpe u, arö gımön aru, a gınab.

²⁸ "Anıg göm arö gö nıñöl gı, bı wög gı ñeb anıbu nıpe pen amöm nıñnab, bı nıpe aip wög gımıdıl bı ap mıdeınab. Nıþ nıñöm, uñam ud sısı löm hagnab, 'Nöp mani ilöñ añı ap ñınö u, naböñ ral!' a gınab.

²⁹ Hagö, bı nıpe aip wög gımıdıl anıbu kugom yımöm manö neb neb gı hagöm hagnab, 'Ne yıþ mög nıñmön, abad mıdaimön; nan naböñ ne anıbu magöñhalö naböñ ralnabin,' a gınab.

³⁰ Hagö, bı anıbu manö nıþ u nıñagöm hagnab, 'Nöp dam nagı leınabin, nan naböñ anıbu naböñ ralmön nöp me, höñ arnabön,' a göm, nıþ dam nagı lınab.

³¹ Anıg gö, bı nıpe aip wög gımıdal gau, kalıþ hi-bur najı gö, amöm kiş u nıþ manö anıbu magöñhalö hag ñınaböl.

³² Hag ñılö, bı kub u, bı nıpe anıbu nıþ wıñ alö aueınab hagnab, 'Ne wög gı ñeb bı najı yabıl. Ne yıþ mıñöñ gajan, nöp mög

nıñem, nan naböñ yad nöp mıdöp u arö gıþın.

³³ Ne pen nıñön gıñıg, bı ne aip wög gıþıl u nıþ u rö nöp mög nıñmön, arö gag-pan?' ö gınab.

³⁴ Bı anıbu bı nıpe aip wög gımıdıl u nıþ mög nıñagnab u me, bı kub anıbu kal juöm, wög gı ñeb bı anıbu nıþ dam nagı lep ka abadep bı gau ñöm hagnab, 'Nıþ nagı lö, ilön gö nıñöl gı mıdöm, nan naböñ yıþ u naböñ magöñhalö ralöm nöp höñ arnab,' a gınab. *

³⁵ Kale añ mam rımnab kalıþ u rö nöp geınabım, Bapı yad kumi kabö adö laş au mıdöp u, kalöp pen u rö nöp gınab. Anıb u, nañın namam kale gau kalöp gı najı geınaböl u, kalıþ mög nıñmim, mıdmagö lımim, arö gımim," a ga. *

19

Bı nıbi udnıg, böñ nöp udnab; hainö nıþ hag yuagnab

(Mak 10:1-12; Luk 16:18)

¹ Jısas manö anıbu hag pıs göm, ram mıñnöñ Galılı arö göm, ram mıñnöñ Judia, ñıg Jodan böñ lödaş adö ara.

² Areia, nıbi bı iru yabıl nıþ hain geıla nıñöm nıbi bı nan ga gau gö kamıñ la.

³ Pen bı Perisi gau, Jısas nıþ hag nıñno, manö najı rımnab hagnım, a göm, apöm hagla, "God Moşıs nıþ hag ña lo manö u, nıbi ap

* 18:34: Mad 5:25-26 * 18:35: Mad 6:15; Mak 11:25; Ep 4:32; Kol 3:13

nan pro ap gi naij ginab u, bi nipe nip hag yunig, hag yunab aka wason Ne nihon gasi ninban?" o gila.

⁴ Hageila, Jisas haga, "God Manö kalı kliñ rikla u kale amgö li ninqapim arı Ram minon hadame dagol gi la nin u, bi ap, nıbi ap, gi la. *

⁵ God haga, 'Adö anıbu me, bi gau nıme nap aip midom, nıbi udol gi, nıme nap arö göm, kale ber mıhau jim ñöl han midlö hañ roman añı yabıt lınab,' a ga. *

⁶ Anıb u me, God hagö hañ roman kale mıhöp wasö; uri jim ñöl añı lınab anıbu, bi ap apöm, kalıp hag ud asık ke ke lagnab wasö," ga.

⁷ Jisas anıg hageia, bi Perisi gau nip hagla, "Pen nihon ginig Mosıs manö ap kalı kliñ riköm haga, 'Nıbi hag yunig, nıbi i böñ nöp arö gabin, a gimim, köp ap kalı kliñ rik ñımim, hag yumim,' a ga?" o gila. *

⁸ Hageila, Jisas haga, "Kale nıbi bi manö nin udagpim u me, Mosıs anıg haga. Pen God nıbi bi hadame gau gi la nin u, anıg gagmidal.

⁹ Pen yad kalöp hagabin, bi an, nıbin u bi ap aip ud gilö wasö, yıharın nöp hag yuöm, nıbi hain nıbö udnab u, nıbi si udnab ninöm God ninö naij yabıt ginab; nıpe nıbi si udep bi me u," a ga. *

¹⁰ Jisas anıg hagö, bi nıpe gau hagla, "Bi gau nıbi kale

yıharın hag yuagnaböl u, bi praj midom nıbi udagol u aij," a gila.

¹¹ Hageila, Jisas haga, "Bi magonhalö yıharın midaiöl rö lagöp. God bi yıharın midaiöl, a göm, hag la gau nöp, yıharın midaiöl rö löp.

¹² Bi rımnab, kale wala lagö yag daubal gau, nıbi udagpal. Bi rımnab, bi rımnab wala kalıp rıb gi dö gıpal gau, nıbi udagpal. Pen bi rımnab, God nıbi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mıdeinab wög u gun, a göm, nıbi udagpal. Kale bi praj midun, a gimim, bi praj mıdeinabim u aij," a ga.

Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc cög adö lan la
(Mak 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bi gau, "Jisas ñımagö ñı pai hon nabıc cög adö lan löm, God nip sabe gan," a göm daueila, pen bi nıpe gau kalıp nin ij halö löm hag gila.

¹⁴ Anıg gilö, Jisas pen ñı pai anıb gau wıñ alö aueila ninöl gi, bi nıpe gau kalıp haga, "Nihon ginig kalıp anıg hag gıpımıñ Ñı pai pro anıb gau arö gıpe yıp aulan. God nıbi bi udöm, kumi kabö adö lan au abad mıdeinab u, ñı pai pro anıb gau rö," a ga. *

¹⁵ Anıg hagöm, God ñı pai pro anıb gau kalıp pıg mıdeian, a göm, Jisas ñımagö ara nıpe u ñı pai pro nabıc

* 19:4: Jen 1:27; 5:2 * 19:5: Jen 2:24; Ep 5:31 * 19:7: Dud 24:1-4; Mad 5:31

* 19:9: Mad 5:32; 1Ko 7:10-11 * 19:14: Mad 18:2-3

cög adö laŋ löm, ram m+nön
m+gan ap ara.

*Bı ap nan nıpe iru nöp
mıdeia*

(Mak 10:17-31; Luk 18:18-
30)

16 Bı ap Jisas m+deia au
apöm haga, “Manö hag ñeb
bı. Yad nan nıhön aij u gem,
pör mıdep u udnam?” ö ga.

17 Hageia, Jisas haga, “Yıp
nıhön gınıg, nan aij mai, a
gımön, hag nıñabön? God
añı me Bı aij. Pen pör
pör mıdeinam, a gımön u,
lö manö hagöm kalı kılın
rıkla gau nıñmön hagöp rö
gımön,” a ga. *

18 Hageia, haga, “Lo adö
mai rö hagabön?” ö ga.
Hageia, Jisas haga, “Wıp al
pak gagmön; nıbi si bı si
gagmön; nan si udagmön;
manö kub hagnaböl u, manö
piral hagagmön; *

19 name nap manö hagöl
adö u nöp nıñmön hain
gımön; ne ke mıdmagö lıban
rö, nıbi bı rımnıp kalıp
mıdmagö lımön,” a ga. *

20 Anıg hageia, bı praj
anıbu haga, “Lo manö gau
magöñhalö nıñ hakpin. Pen
yad nıhön nan aij u gem,
kamıñ pör mıdep u udnam?”
ö ga.

21 Hageia, Jisas haga, “Mıd
aij yabıtı gınam, a gımön
u, nan ne gau magöñhalö
yumön, manı udmön, nıbi
bı mög gep rö gau kalıp
ñımön me, mıd aij gep
ne u mıdeinab God ram

m+nön kumi kabö adö laŋ au.
Pen yad hagpin rö gımön,
aumön, yad aıp ajaiul,” a ga.

22 Hagö, bı praj anıbu nan
nıpe iru mıdeia rö, manö
anıbu nıñöm, gası iru nıñöl
gı ara.

23 Pen nıpe anıg göl arö
nıñöl gı, Jisas bı nıpe gau
kalıp haga, “Yad kalöp nıñö
yabıtı hagabin, nıbi bı mani
nan kale iru mıdeinab gau,
God nıp uıtham gası nıñ
udlö, kalıp udöm kumi kabö
adö laŋ au abad mıdeinab.

24 Kaj kamel gau, kalı
mauötı nagı yubal mıgan u
arnıg arnaböl; pen nıbi bı
nan iru mıdöp gau, God nıp
uıtham gası nıñ udlö, kalıp
udöm abad mıdeinab,” a ga.

25 Jisas bı nıpe gau manö
anıbu nıñöm, gası kub
nıñöm hagla, “Pen bı aij
anıbu, God ud kumi kabö
adö laŋ au ud aragnab, a
gıpan u, nıbi bı an rö ud
arnab?” ö gıla.

26 Hageila, Jisas kalıp nıñöl
gı haga, “Nıbi bı gau ke göl
rö lagöp. God nöp me, nan
nıhön nıhön gınıg, gınab,” a
ga.

27 Jisas anıg hageia, Pıda
haga, “Nöñ! Hon nan hon
gau magöñhalö arö gun, ne
aip nöp cıg gun ajpun u, hon
pen nan nıhön udnabun?” ö
ga.

28 Hageia, Jisas haga, “Yad
kalöp nıñö hagabin, ñın
hain u yad mailö pıdöñ halö
apem, nıbi bı magöñhalö

abad mideinabin. Ñin anibu me, kalöp bi yip hain geinabim gau hagnö, Isrel nibi bi it ke ke unbö migan lan gau, kalip abad mideinabim. *

²⁹ Nibi bi yip niñ udöm, ram, niñin nimam, nime nap, ñi pai, wög adin, nan niñon niñon gau arö ginaböl gau, God kalip hauł gagnab; nan anib gau rö kalip pen iru yabıt ñöm, pör midep kalip ñinab.

³⁰ Pen nibi bi uri nöđ araböl gau, hainö iru nöđ jöl adö yabıt gau mideinaböl. Pen nibi bi uri jöl adö yabıt au midpal gau, hainö iru nöđ nöđ am mideinaböl. *

20

Nibi bi nagı wain wög gıpal gau, manö hod riköm haga

¹ Jisas anig hagöm haga, "God nibi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö midöp. Bi wain wög nap nibö ap, bi rimnap am daunö, wög yip u gılan, a göm, ram gısön rıka magö u uraköm, am bi rimnap ulhai niñöm,

² kalöp mani silpa magö añi añi raunabin, a göm, kalip aip manö hag adö añi löm, hag yuö, am wain wög nıpe u wög geila.

³ Pen sıdö yöp an au ap ranab magö u, am maker au amöm niña, bi rimnap yıharin mideila.

⁴ Kalip niñöm haga, 'Kale u rö nöđ am wög yad u geinabim, yad kalöp mani kabö rö raunabin,' a ga.

⁵ Hagö, am wög nıpe u geila. Pen sıdö an kub lan magö u abe, sıdö gamin gab magö u abe, manö anibu nöđ hagöm, bi rimnap halö udö, wög nıpe u geila.

⁶ Sıdö wad arnig gab magö u, kuöyan maker au amöm niña, bi rimnap halö ap midep nöđ mideila. Kalip haga, 'Kale niñon ginig ñin i wög gagmim, yıharin yabıt midpim?' ö ga.

⁷ Hageia, nıp hagla, 'Bi ap hanıp wög ap ñagöp,' a gıla. Hageila, kalip haga, 'Kale u rö nöđ am wain wög yad u gimim,' a gö, am wög geila.

⁸ Duga magö u, wain wög nap u, bi abad midep nıpe u nıp haga, 'Ne ammön, bi wög yip gaböl gau kalip hagö, aulö, bi hainö hagnö aubal gau, mani kalip u nöđ ñimön; bi nöđ hagnö aubal gau, mani kalip u hainö ñimön,' a ga. *

⁹ "Hagö, bi abad midep u, bi anib gau kalip wiñ alö aueila, bi sıdö wad arö niñöl gi, ap wög gıla gau, ap mani kale u nöđ udla.

¹⁰ Pen kale anig göl udlö niñöl gi, bi nöđ hagö, ap wög gıla gau, hag niñla e, 'Hon mani kub u udnabun,' a gıla u, pen hainö udöl gi niñla, kale mani añi anibu nöđ udla.

* 19:28: Mad 25:31; Luk 22:30; Rep 3:21

* 19:30: Mad 20:16; Luk 13:30

* 20:8: Lep 19:13; Dud 24:15

11 Udöm, adiŋ bi wain wög nap n+bö u aip pen pen hagöm hagla,

12 'Hon n+hön gi+ng, bi hain aubal gau mani udpal añi u rö nöp udpun? Hon hilim halö urakun, sidö kal ni+ŋö ni+ŋöl gi, wög gi+no gi+no iru göp u, pen bi ap pro magö ap wög gajal mani n+ban rö nöp han+ip n+ban!' a gi+la.

13 Hageila, bi wög naböŋ nap n+bö u ni+ŋöm, bi kale ap ni+ip haga, 'Mam, nöŋ! Nöp gi naij gagpin. Nöp mani n+nabin a gi+pin rö n+bin.

14-15 Bi hain aubal gau, bi nöd aubal gau aip ad+ip ad+ip n+n+g, n+nabin. U nan yad. An+ib u, bi r+mnai ai gi+ng göm wasö gi+nabölŋ Kal+ip hałowatö n+bin u, ne ai gi+ng gi+mön mulu lugöpŋ Mani n+bin u ud ram ne aru!' a ga," a ga.

16 Jisas aiud an+ibu hagöm, haga, "N+bi bi hain m+dpal gau, nöd m+deinaböl; n+bi bi nöd m+dpal gau, hain m+deinaböl," a ga. *

Jisas kuöyaŋ haga, yi+ al pak l+lö umem uraknabin, a ga

(Mak 10:32-34; Luk 18:31-34)

17 Jisas Jerusalem amöl gi, adan aŋ au, bi ni+pe unbö ni+gan laŋ kal+ip dam goł gau amöm, ke m+daila ni+ŋöl gi kal+ip haga,

18 "Kale ni+ŋim! Hon Jerusalem arno, Bi N+ ni+pe ni+ip mumug göm, ni+ip dam

God ni+ip nan sabe gep bi kub gau abe, lo manö hag n+eb bi gau abe, n+magö adö kal+ip u leinaböl, kale ni+ip manö kub hagöm hagnaböl, 'Bi i ni+ip al pak lep,' a gi+naböl. *

19 An+g hagöm, Juda bi wasö gau kal+ip n+einaböl, ni+ip hag juöm, rap+in paköm, dam mab ba laŋ al pak l+lö umnab. N+n m+höp m+döm, n+n m+hau ni+gaŋ u kauyaŋ uraknab," a ga.

Jems aip Jon aip bi kub m+dn+g gas+ ni+ŋlö
(Mak 10:35-45)

20 Sebedi n+ ni+pe m+höp, ni+me n+ an+ib m+hau ut gi, Jisas m+deia au apöm, ubör yi+höŋ göm haga, "Yad manö ap m+daj+ip auabin," a ga.

21 Hageia haga, "Manö an+ibu ni+hön?" ö ga.

Hageia, haga, "Yi+ aij gi+nab u, hainö ne kiŋ m+dmön, n+bi bi abad m+deinabön n+n u, n+ yad m+hau ba nöp au as+knabil," a ga. *

22 An+g hageia, Jisas haga, "Manö yi+ hag ni+ŋbil u, ni+ aij gagpil. N+g asi yad ni+ŋni+g gabin u, kale m+höŋ u rö nöp ni+ŋnabil?" ö ga. Hageia haglö, "Yau! N+ŋnabil!" a gi+lö. *

23 Hagailö haga, "Ni+ŋö hagabil. N+g asi ni+ŋni+g gabin u ni+ŋnabil. Pen bi an yi+g böŋ lau, bi an sidagö böŋ lau as+k m+deinabil u, hagagnabin. Manö u manö

* 20:16: Mad 19:30; Mak 10:31; Luk 13:30 * 20:18: Mad 16:21; 17:22-23

* 20:21: Mad 19:28; Luk 22:30 * 20:22: Mad 26:39; Jon 18:11

yad wasö; Bapi manö nipe. Nibi bi nipe ke hag löp gau anib rö mideinabil," a ga.

24 Bi nipe anib mihau manö anibu anig hagailö, bi nipe unbö siduŋ laŋ manö u niŋlö, mulu lugö, mamil mihau kalip manö hag gila.

25 Jisas pen bi nipe gau kalip magöŋhalö hagö aueila haga, "Kale niŋbim, Juda nibi bi wasö gau, kiŋ kale klö göm, abad midpal; bi kub kale manö niŋhön niŋhön hagnaböl u niŋöm, ana udöm, hain ginaböl me. *

26 Pen kale gipal rö gagmim. Bi an bi kub midainim u, bi pro rö midöm, nibi bi rimnap kalip wög gi ñeb bi rö midainim. *

27 Bi an bi kub yabiŋ midainim u, bi pro ramö gau rö midöm, nibi bi rimnap kalip nagit wög gep bi rö midainim.

28 Bi Ni nipe u, nibi bi gau kale wög yip gilaŋ a göm, auaga; wög kalip gi ñi damem, hainö nan si nan naij gipal adö u hajit gi umnö, kale kamit aröl, a göm, aua," a ga. *

Jisas bi amgö we ga mihau gö, amgö ñil niŋlö

(Mak 10:46-52; Luk 18:35-43)

29 Pen Jisas daun kub Jeriko arö göm arö niŋöl gi, nibi bi iru nöp nip hain gila.

30 Bi amgö we mihau adan goŋ au asik midlö niŋöl gi, "Jisas auab," a gilo niŋmil,

meg migang dap ranmil haglö, "Depid Ni nipe, halip mög niŋmön!" a gilo.

31 Hagailö, nibi bi gau kalip mihöŋ niŋ ij halö hagöm hagla, "Manö hauŋ gagmil!" a gila. Anig hagla u pen, manö kalip u udagöm, meg magö rapin dap ranmil haglö, "Depid Ni nipe, halip mög niŋmön!" a gilo.

32 Anig hagailö, Jisas pidöŋ göm, kalip mihöŋ wiŋ alöm haga, "Halip niŋhön gan, a gimil, yip wiŋ alabil?" ö ga.

33 Hageia haglö, "Bi Kub, halip amgö we göp u gö ñil niŋul!" a gilo.

34 Hagailö, Jisas kalip mihöŋ mög niŋöm, amgö kalip u ud niŋö, yöp magö u nöp amgö ñil niŋlö, nipe arö niŋöl gi, hain gilo.

21

Jisas Kiŋ rö Jerusalem ara (Mak 11:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bi nipe gau aip Jerusalem sösöl göm, ram minöŋ pro Bedpagi, Olip Dum söl amjakla. Amjaköm, bi nipe mihöp hag yuöm haga,

2 "Kale mihöŋ ram ritig aglö nö lödaŋ ammil niŋnabil, kaj donki nime pi amil mihau nagit adik linaböl mideinabil. Niŋmil, nagit u hubikmil panid daumil.

3 Pen nibi bi ap apöm, niŋhön ginig kaj donki hon u

* 20:25: Luk 22:25-26 * 20:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 20:28: Luk 22:27; Plp

hubik ud arabil a gainim u, pen hagmil, 'B+ Kub u wög m+do, hagajip udnig aubul,' a g+mil, y+nd yau a geinab, daunabil," a ga.

4 Pen kalip m+höhj hag yuö arlö an+bu, b+ God manö hagep ap g+naböl, a göm, kal+ kliñ r+ka rö nöp ga. Nipe haga,

5 "Jerusalem n+bi b+ kalip hagmim,

'Kinj kale b+ hain u, kaj donki adö u as+köm, kalöp auab.

Nipe kaj donki pi adö u as+köm auab,' a g+mim," a ga. *

6 Pen Jisas b+ nipe hag yuö arlö an+b m+hau, haga haga rö,

7 kaj donki n+me abe, pi marep abe pañ+d dauailö, b+ nipe gau wañ+j m+lö ud juöm, kaj donki adö lañ laila, Jisas adö au as+ka.

8 N+bi b+ iru nöp, B+ Kub auab, a göm, wañ+j m+lö kale adö lañ rol lim+däl gau ud juöm, adan majö au l+la. R+mnap am köp u+tañ, mab u+tañ gau r+ib g+ dö g+ dapöm adan majö au l+la.

9 N+bi b+ gau Jisas n+ip b+g g+gabö göl amöl g+ meg magö dap ranöm hagla,

"N+ñim! Depid r+kö, r+k damöm r+köp u, auöp i. N+ip aij a gabun!

B+ Kub n+ip yuö auöp b+ an+bi me, n+ip aij a gabun!" a g+la. *

10 Jisas Jerusalem am-jakö n+ñöl g+, n+bi b+ gau magöñhalö hag am+il ap+il göm hagla, "B+ an+bu an?" ö g+la.

11 Hageila, n+bi b+ Jisas aip aula gau hagla, "B+ i me Jisas, b+ God manö hagep Nasared, ram m+nöhj Galili n+bö u," a g+la.

Jisas n+bi b+ God sabe gep ram nan s+kim geila gau kalip r+id+ik g+ höñ yan yua

(Mak 11:15-19; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

12 Jisas God sabe gep ram raul yan amöm n+ñj, n+bi b+ gau nan s+kim g+ m+deila. Nipe n+ñöm, kalip magöñhalö r+id+ik yuöm, abañ bad mani löm, pen pen y+mj+k gaila gau ud ado göm, b+ yaur s+kim göm, mab po adö as+k m+deila gau, ud ado ga.

13 An+g göm kalip hag göm haga, "God Manö kal+ kliñ r+kla u, God haga,

'Ram yad u y+ip sabe gep ram, pen kale g+pim u, b+ nan si udep ram ap rö löp,' a ga," a ga. *

14 Pen Jisas nipe God sabe gep ram raul m+gan an+bu m+do n+ñöl g+, n+bi b+ amgö we ga r+mnap, n+bi b+ ma najj ga r+mnap aueila, kalip gö kam+ñ la.

15 Nipe nan gagep rö gö, ñ+ pai pro gau wiñ alöl g+ hagla, "Nöp aij a gabun! Depid Ñ+ nipe! Use!" g+la. Pen kale an+g geila, b+ God n+ip nan sabe gep b+ kub gau abe, b+

* 21:5: Sek 9:9

* 21:9: Sam 118:25-26

* 21:13: Ais 56:7; Jer 7:11

lo manö hag ñeb bî gau abe nîñlô, kalîp mulu yabiñ luga.

16 Mulu lugö hagla, "Nöp hagaböl u nîñabön?" ö gîla. Hageila, Jisas kalîp haga, "Yau! Hagaböl u nîñabin u pen kale manö rîmnap kalî kliñ rîkôm hagla, 'God, ne gîñabön nîñöm ñî pai pro ñî painaŋ gau hib ne haglö adö arnab,' a gîla. Kale manö kalî kliñ rîkla anîbu, amgö lî nîñagim ar?" a ga. *

17 Anîg hagöm, kalîp arö göm, am ram rîñg aglö Bedani hana.

Jisas hagö, mab kia u mîlep ga

(Mak 11:12-14,20-24)

18 Ruö Jisas ado gî Jerusalem aramöm adan an gau arö, nîp kîyö lö,

19 adan majö goł au nîñga, mab kia ur ap mîdeia. Ił au amöm nîñga, magö ñîñeb pîlaga; ułan au nöp mîdeia. Anîg gö Jisas haga, "Ne hainö magö ap pîlagnabön!" a ga. Anîg hagö nîñöl gî, magö anîbu nöp kia mab ur u mîlep ga.

20 Anîg gö, bî nîpe gau nîñöm, aiö göm hagla, "Aige göm mab anîbi yîñîd mîlep göp?" ö gîla.

21 Hageila, Jisas kalîp haga, "Yad kalöp nîñö hagabin, hon hagno God u rö nöp gîñab, a gîmim, gasî mîhöp wasö, gasî añî nöp nîñabim u, gîñab. Pen mab kia mîlep ga u nöp wasö; dum ilö anîbi

lîñî gî ñîg kub an au aru, a gîñabim u, arnab. *

22 "Pen kale God nîp nîñ ud mîdmim, nîp hag nîñabim u, hagnabim rö nöp gîñab," a ga. *

Jisas nîp hagla, "Nöp an hagö anîg hag ajabön?" ö gîla

(Mak 11:27-33; Luk 20:1-8)

23 Jisas God sabe gep ram u amöm, nîbi bî gau kalîp manö hag ñö nîñöl gî, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, bî manö ud asîkep gau abe apöm nîp hagla, "Nöp an ne anîg gîmön, a göp, nîñmön anîg gî ajabön?" ö gîla.

24 Hageila, Jisas pen haga, "Yad kalöp manö ap hag nîñnö, yîp hag ñîbe, yad pen an hagö wög gîpin u, kalöp hag ñîñabin.

25 Jon nîbi bî gau kalîp ñîg pak ña u, nîpe ke gasî nîñöm aua aka God hagö, apöm anîg ga?" ö ga. Jisas anîg hagö, kale ke hag nîñ hag nîñ göm hagla, "Hon, 'God yuö apöm ga,' a geinabun u, hanîp hagnab, 'Anîb u, Jon hagöp u nîñön gîñg nîñ udagpim?' ö gîñab.

26 Pen, 'Jon gasî nîpe ke nîñöm apöm ga,' a geinabun u, nîbi bî gau hanîp kal gîñaböl. Gasî kale u, Jon nîpe bî God manö hagep bî ap aua," a gîla. *

* 21:16: Sam 8:2

* 21:21: Mad 17:20; Luk 17:6; 1Ko 13:2; Jon 14:12

* 21:22:

Mad 7:7-11; 18:19

* 21:26: Mad 14:5

27 Anig hagöm, Jisas nip hagla, "Hon niḡagpun," a gila. Hageila, Jisas kalip haga, "Kale yip hag ḡagpim rö, yad pen an hagö yad apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ḡagnabin," a ga.

Jisas bi madöl miḡau, manö hod riköm haga

28 Jisas anig hagöm haga, "Pen kale niḡön gasi niḡabimḡ Bḡ ap ḡi niḡe miḡöp miḡeinab. ḡi niḡe naḡi u nip hagnab, 'ḡi me! Miḡi wain wög u am wög gi,' a gḡnab.

29 Hagö, ḡi niḡe hagnab, 'Yade am gagnam,' a göm, hainö pen gasi adog niḡöm, am wain wög u geinab.

30 Nap pen am ḡi waḡig u nip u rö nöp hag niḡö, hagnab, 'Yau, gḡnam!' a gḡnab u pen am gagnab.

31 Pen ḡi anib miḡau, an nap hagnab rö gḡnab?" ö ga. Hageia, Juda bi kub anib gau hagla, "ḡi niḡe naḡi u nöp nap hagnab rö gḡnab," a gila. Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp niḡö hagabin, kale yiḡariḡ miḡpe niḡöl gi, bi dakis uḡpal bi gau abe, bi si udep niḡi gau abe, God niḡi bi udöm kumi kabö adö laḡ au abad miḡeinab ram miḡönḡ u, kalöp abhak löm arnaböl.

32 Jon bi ḡig pak ḡeb u, kale niḡön niḡön giḡe God nip aij gḡnab u, kalöp hag ḡa, pen manö niḡe u udagpe. Bi dakis udöm mani piral

riḡnap halö uḡpal gau abe, bi si udep niḡi gau abe, kale Jon manö haga adö anib u niḡöm, udla. Udla anib u kale hadö niḡbe, pen kale ke, Jon manö u udmim, nan si nan naij giḡim u, niḡön giḡig anig giḡpun a giḡim, arö gagpe," a ga. *

Bi naij wain wög abadpal, manö hod riköm haga

(Mak 12:1-12; Luk 20:9-19)

33 Jisas haga, "Miḡi manö hod rikem ap halö hagnig gabin i niḡim. Bi wög adiḡ nap niḡö ap nagḡ wain wög u gi yiḡöm, waryö göm, nagḡ wain magö pak hib jakep miḡan ap geinab. Gi löm, nagḡ wain magö ap si niḡnaböl u, niḡ miḡaiun, a göm, ram miḡö kub ap göm, bi riḡnap kalip hagnab, 'Kale nagḡ wög yip u abad miḡaimim, hainö piḡlöm po gö, yip riḡnap, kale riḡnap udmim,' a göm, ram miḡön miḡö yabiḡ gau arnab. *

34 Nagḡ wain magö u po gö niḡöl gi, bi niḡe gau kalip hagnab, 'Wain wög yad gau ammim, bi wög abad miḡpal gau hagnim, nagḡ wain magö yip riḡnap dauim,' a gḡnab.

35 Kale wain wög gau amjaklö, bi wain wög gi miḡeinaböl gau uraköm, bi ap nip gabi paknaböl, bi ap nip böḡ nöp al pak liḡö umnab, bi ap nip kabö ju paknaböl.

* 21:32: Luk 3:12; 7:29-30

* 21:33: Ais 5:1-2

36 Anig gılö, bi nagi wain wög nap nıbö anıbu, bi nıpe rapın bad ap pen hag yunab. Hag yuö, areinaböl, bi nagi wain wög geinaböl gau, kalıp u rö nöp gınaböl.

37 Anig gılö, bi wain wög nap nıbö u hagnab, 'Ñi yad u yunö me, manö nıp u nıñaböl,' a göm, hag yuö arnab.

38 Ñi nıpe u amjakö, bi wain wög gi mideinaböl gau, nıp nıñöm, kale ke hagnaböl, 'Bi wög nap nıbö ñi nıpe u auab i. Nap hainö umeinab, nan wög gai i ñi nıpe udnab. Anıb u, nıp al pak lino umö, hainö nan wög gai i magöñhalö udnabun,' a gınaböl. *

39 Anig hagöm, nıp dam wög adıñ goł gau amöm, böñ nöp al pak linaböl. *

40 "Anig geinaböl u, hainö bi nagi wain wög adıñ nap nıbö u apöm, kalıp nıñön nıñön gınig gab?" ö ga.

41 Hageia hagla, "Bi naij gınaböl anıb gau kalıp geinab, ilön kub yabıt udöm umnaböl; hainö pen nıbi bi rımnab halö udöm, kalıp nagi wain wög u lınab, wög anıbu gınaböl. Nagi wain magö po gınab ñın u, nıp rık dam ñınaböl," a gıla.

42 Hageila, Jisas haga, "God Manö kalı kılın rıkla u nıñagpım rö löp. Kale kalı kılın rıköm hagla, 'Bi ram gep gau, kale kabö ram gınig göm,

kabö ap udöm hagla, "Kabö i kabö naij göp gö arö gun," a gıla.

Pen Bi Kub nıpe geia nıñöm kabö anıbu nöp ram nıpe au kabö aij ke yabıt midöp.

Bi Kub nıpe anig gaia, hon nıñun aiö yabıt gabun,' a gıla. *

43 "Kabö aij udagpım anıbu, God kalöp Juda kai arö göm, nıbi bi ke gau nıbö, nan nıp ñeb ñınaböl gau, kalıp udöm abad mideinab.

44 Nıbi bi kabö adö anıbu ap lug paknaböl gau, kalıp rapın nöp paknab; pen kabö anıbu ju lugöm, nıbi bi pak rıbıknab gau, böñ nöp pa jö ma jö gi arnab," a ga.

45 Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, Jisas manö hod rıköm haga anıbu, kalıp nöp haga u nıñöm,

46 nıp nagi lun, a göm, gası nıñla u pen nıbi bi gau, Jisas nıp bi God manö hagep a gıla u me, hanıp kal hagnaböl, a göm, nıp nan ap göl rö laga.

22

Bi nıbi udöm nan kub ñıñbal

(Luk 14:15-24)

1 Jisas kauyañ manö hod rıköm haga,

2 "God nıbi bi udöm abad mideinab u, aiud adö i rö:

"Bi kiñ ap ñi nıpe u nıbi udnig gö, nan kub ñıñnig, nan magö dap magum gınaböl.

* 21:38: Mad 27:18 * 21:39: Hib 13:12

* 21:42: Sam 118:22-23; Ro 9:33; 1Pi

³ Anig göm, bi nipe rimnap hag yuöm hagnab, 'Nibi bi hag linö gau am hagpe aulö, nan kub ñinun,' a ginab. Anig hagö, kale am nibi bi anib gau kalip hagnaböl u pen kale arö ginaböl.

⁴ Anig gilö, bi nipe rimnap pen kauyan hag yuöm hagnab, 'Kale am nibi bi anib gau kalip hagnab, "Kin u, kaj kau kub rimnap, kaj kau pi marep rimnap pak lauöm, nan gau magöñhalö gi jin göm, 'Auöl,' a göp," a gimim,' a ginab.

⁵ Anig hagö, kale am hagnaböl u pen manö kalip u ud yunaböl. Rimnap nan wög kale gau arnaböl; rimnap mani wög kale gau geinaböl;

⁶ pen rimnap, kin bi nipe gau gi naj göm, al pak lilo umnaböl. *

⁷ "Anig gilö, kin anibu ninö, hibur nip u naj gö, ami bi nipe gau hag yuö, am nibi bi nipe al pak linaböl anib gau kalip magöñhalö al pak hak löm, daun kub kale u lau ju yulö arnab.

⁸ Pen bi nip wög gi ñeb gau kalip hagnab, 'Nan magö nan gau hadö magum gipun, pen nibi bi nöd wiñ alnö gau auöl rö lagöp.

⁹ Anib u, kale adan ramö gau ammim, nibi bi ninmim gau, kalip magöñhalö, "Aube nan kub ñinun," a gimim, hałowafö ut gi daube, nan kub ñinun,' a ginab.

¹⁰ Anig hagö, bi nipe gau am adan ramö ramö gau amöm, nibi bi aij gau, nibi bi naj gau kalip magöñhalö, 'Aube nan kub ñinun,' a göm hałowafö ut gi dapöm, bi nibi udöm nan kub ñinaböl ram raul anibu amöm, sisi göl mideinab.

¹¹ "Kin anibu pen, nibi bi aubal gau ninin a göm, ram raul yan amöm ninab, bi ap, nan ñininig wafij libal u löm wasö, yiharin nöp mideinab.

¹² Anig gö, nip hagnab, 'Bi me! Nihön ginig, nibi udöm nan ñininig wafij libal u limön wasö, yiharin nöp auban?' ö ginab. Hagö, bi anibu pen manö ap hageinab.

¹³ Pen kin u bi nipe gau kalip hagnab, 'Bi i ñimagö ma nip gau nagi limim, dam sibön göp an yan ud yube, nibi bi anib gau aip meg magö hau jö göl gi, mitöñ magö göl gi midlan,' a ginab," a ga. *

¹⁴ Jisas aiud anibu hag pi göm, kalip haga, "God nibi bi iru nöp wiñ alnab, pen kalip magöñhalö udagnab. Nibi bi rimnap nöp udnab," a ga.

"Gapman bi kub Sisa nip dakis ñeb aka wasö?" gila (Mak 12:13-17; Luk 20:20-26)

¹⁵ Pen bi Perisi gau, Jisas nip manö nihön hagno, pen hagö ninun, nip dam nagilun, a göm, manö hag nin hag nin göm, *

* 22:6: Mad 21:35

* 22:13: Mad 8:12; 25:30; Luk 13:28

* 22:15: Mak 3:6

16 bi kale ke rımnap, Herod bi nıpe rımnap yulö, Jisas mıdeia au amöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Ne bi manö nıñö yabıt nöp hagabön. Bi rımnap nıñmön pıñıñ gagpan. God hagöp rö nöp nıñmön, nıbi bi hag ñabön.

17 Anıb u, ne gası nıñön nıñban? Hon Isrel nıbi bi, Sisa bi kub daun kub Rom nıbö u, nıp dakıs ñeb aka ñagep wasö?” gıla.

18 Hageila, Jisas gası najj kale nıñöm haga, “Yıp nıñön gıng neb neb göl gı apim, anıg göl hag nıñabım?”

19 Kale dakıs ñıbal kabö magö ap ñıbe, nıñın!” a ga. Hagö, nıp kabö magö ap dap ñeila.

20 Jisas kabö magö anıbu nıñöm kalıp haga, “Kabö magö i, bi nabıc cög i, an nabıc cög mıdöpñ Hib u, an hib mıdöp?” ö ga.

21 Hageia hagla, “U bi kub Sisa,” a gıla. Hageila, Jisas kalıp haga, “Anıb u, Sisa nan nıpe mıdainım, Sisa nıp ñımim. God nan nıpe mıdainım, God nıp ñımim!” a ga. *

22 Anıg hagö, kale gası iru nıñöm, nıp arö göm arla.

Umöm kauyañ uraknaböl aka göm, Jisas nıp hag nıñla (Mak 12:18-27; Luk 20:27-40)

23 Ñın anıbu nöp, Sadyusi bi rımnap Jisas mıdeia au aula. Sadyusi nıbi bi anıb gau hagnıdal, nıbi bi

umöm kauyañ uraknaböl, a gımdal. *

24 Kale Jisas mıdeia au apöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Mosıs haga, ‘Bi ap nıbi udöm, ñı pai yag dapöm wasö, yıharıñ umeınab, nımam nıpe u, nıbi anıbu udöm, ñı pai nıpe gau, a göm, yag daunım,’ a ga. *

25 Anıb u, bi ıt halö unbö mudun jıñ u mıdeınaböl. Nımam nañı u nıbi udöm, ñı pai yag dapöm wasö yıharıñ umnab. Anıg gö, nımam yıgwö an nıbö u pen nıbi anıbu nöp udnab.

26 Nımam yıgwö an nıbö u pen nıbi anıbu udöm, u rö nöp ñı pai yag dapöm wasö, yıharıñ umnab. Anıb u, nımam yıgwö nıgan nıbö u nıbi anıbu udöm, u rö nöp ñı pai yag dapöm wasö, yıharıñ umnab. Anıbu nöp gı dam dam, nımam unbö mudun jıñ u, magöñhalö ñı pai yag dapöm wasö, yıharıñ nöp umnaböl.

27 Pen nıbi u, u rö nöp umnab.

28 Nımam gau kale magöñhalö nıbi anıbu udlu. Anıb u, nıbi bi umbal gau uraknaböl ñın u, nıbi anıbu an udnab?” ö gıla.

29 Hageila, Jisas kalıp pen haga, “Kale God Manö hagöp u abe, God klö mıdöp u abe, nıñagpım u me, dui hagnım hagnım, ‘Nıbi bi gau umöm uraknaböl,’ a gıpım.

30 Nıbi bi uraknaböl ñın u, nıbi gau bi udagnaböl, bi

* 22:21: Ro 13:7

* 22:23: Ap 23:8

* 22:24: Dud 25:5

gau n̄bi udagnaböl. Ejol kumi kabö adö laŋ m̄dpal rö u m̄deinaböl.

³¹ Kale, 'N̄bi b̄i umöm urakagnaböl,' a ḡipim u, God Manö kal̄i k̄liñ r̄ikla r̄imnap n̄iŋagpim ar?

³² God haga, 'Yad Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale me yad m̄dpin,' a ga. B̄i gau böŋ nöp umblap u, God b̄i nöd umla an̄b gau kal̄ip hagöm, 'God kale yad m̄dpin,' a gagböp. B̄i umlö, r̄igöl ḡila an̄b gau kam̄iŋ m̄dpal u me, kal̄ip haga, 'God kale yad m̄dpin,' a ga," a ga. *

³³ Jisas manö an̄bu hag ñö, n̄bi b̄i m̄deila gau n̄iŋöm, aiö waiö ḡila.

Lo kub yab̄i u

(Mak 12:28-34; Luk 10:25-28)

³⁴ Jisas manö an̄bu hag aij gö, Sadyusi b̄i gau manö ap pen hagöl rö laga. Pen Perisi b̄i r̄imnap, Jisas an̄g ga u n̄iŋöm Jisas m̄deia au aula.

³⁵ B̄i kale lo manö n̄iŋ aij ga ap, Jisas n̄ihön rö hagn̄im, a göm haga,

³⁶ "Manö hag ñeb b̄i. Lo manö u, manö adö mai manö kub yab̄i m̄döp?" ö ga.

³⁷ Hageia, Jisas haga, "Gasi r̄im̄id ne u magöŋhalö God lau adö arö, n̄ip m̄dmagö yab̄i l̄imön. *

³⁸ Manö kub nöd yab̄i me u.

³⁹ Manö kub ȳigwö an̄ n̄bö u pen an̄göl m̄döp: ne ke m̄dmagö l̄iban rö, n̄bi b̄i

ke n̄bö gau abe m̄dmagö l̄imön. *

⁴⁰ Manö m̄ihau hagaj̄in i, Mos̄is lo manö kal̄i k̄liñ r̄ika manö u magöŋhalö abe, God manö hagep b̄i gau kal̄i k̄liñ r̄ikla manö u magöŋhalö abe, manö il̄ kub yab̄i me manö an̄b m̄ihau nöp," a ga. *

Jisas hag n̄iŋa, "Mesaia a ḡipim u, n̄ip b̄i an̄ ñi n̄ipe a ḡimim n̄iŋbim?" ö ga

(Mak 12:35-37; Luk 20:41-44)

⁴¹ Perisi kai ap magum göm m̄dlö n̄iŋöl ḡi, Jisas kal̄ip manö ap hag n̄iŋöm haga,

⁴² "Kale Mesaia u n̄ip n̄ihön gasi n̄iŋbimŋ N̄ip b̄i an̄ ñi n̄ipe a ḡimim n̄iŋbim?" ö ga.

Hageia hagla, "Depid ñi n̄ipe," a ḡila. *

⁴³ Hageila, Jisas haga, "God Ana u Depid n̄ip gasi ñö n̄iŋöl ḡi, Depid n̄ipe Mesaia u n̄ip 'B̄i Kub yad' a ga. Depid haga,

⁴⁴ 'B̄i Kub manö hagöm, B̄i Kub yad u n̄ip hagöp,

"Ne ñi magö ȳijg yad lau adö m̄dmön me, yad ḡinö, kuaŋ mauŋ ne gau

kal̄ip ab̄i l̄i ḡi yunabön," a göp,' a ga. *

⁴⁵ Depid nap iŋaŋ n̄ipe a ḡipim u pen Depid n̄ip 'B̄i Kub yad' a ga. An̄b u, kale n̄ihön gasi n̄iŋbim?" ö ga.

⁴⁶ Jisas manö n̄ipe u hag aij gö, kale n̄ip pen hagöl rö lagö

* 22:32: Eks 3:6 Mad 8:11

* 22:37: Dud 6:5

* 22:39: Lep 19:18; Mad 7:12

* 22:40: Ro 13:10; Gal 5:14

* 22:42: Jon 7:42

* 22:44: Sam 110:1; Mad 26:64

me, piñig gi mideila niñöm hainö Jisas niþ manö r+mnap halö hag niñagla.

23

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe giþal rö gagmim, a ga

(Mak 12:38-39; Luk 11:43,46; 20:45-46)

¹ Hainö ñin ap, Jisas bi niþe gau abe, niþi bi r+mnap abe, kalþ manö hagöm haga,

² “Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, Mosiþ ka niþe u udöm, God lo manö Mosiþ hadame nöþ kalþ kliñ rika rö hag ñibal.

³ Anþb u, bi anþb gau kale God lo manö niþön hagöl u niñ udmim hain giþimim; pen nagþ kale göl adö u niñmim, hain gagmim. God lo manö hag ñibal u pen kale ke manö anþbu hain gagpal. *

⁴ Nan gau giþimim, nan gau gagmim a giþal u, manö iru yabiþ nöþ hagpal. Kale hagpal anþbu, wadiþ marö kub yabiþ u rö, niþi bi gau kalþ gam ñibal u, pen kalþ mög niñöm, r+mnap ud asþk gagpal.

⁵ Niþi bi gau hanþp nöþ niñlan, a göm, God Manö kalþ kliñ rþkla manö r+mnap ud nable cög adö lan abe, ñimagö gau abe li rþþköm ajpal. Hon God bi niþe me gau, a giþlan, a göm, waiþj miþlö kub nagþ adin halö aij gau rol giþal. *

⁶ Kale nan kub ñinþeb an u amöm aka Juda magum gep ram gau amöm, bi kub mab po asþkpal adö u nöþ asþkpal.

⁷ Gasþ kale niñbal u, niþi bi iru miþpal an gau arno, ‘Manö hag ñeb bi kub auabön e!’ giþlö, hanþp aij giþnab, a göm, niñbal.

⁸ “Pen kale mam iþ añi miþpim rö, kalöp, ‘Hag ñeb bi kub yad,’ a göm hagagöl. Hag Ñeb Bi Kub kale añi ap nöþ miþdöp.

⁹ Miþnöþ naböþ iþ i bi ap, ‘Bapi bi kub yad,’ a giþimim hagagmim. Nap kale añi ap nöþ miþdöp ram miþnöþ kumi kabö adö lan au.

¹⁰ Kale u rö nöþ, ‘Bi nabþc bi kub yad,’ a göm hagagöl. Bi nabþc bi kub kale añi ap nöþ, Mesaia u nöþ miþdöp.

¹¹ Kale an au, niþi bi an niþe niþi bi kub rö miþdainþm, niþe niþi bi wög gi ñeb rö miþdnab. *

¹² Niþi bi hib kale ke haglö adö arnab gau, hib kale lugnab; pen niþi bi hib kale ke haglö adö aragnab gau, hainö hib kub yabiþ miþdeinab. *

Lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi

(Mak 12:40; Luk 11:39-42,44,52; 20:47)

¹³ “Kale God lo manö hag ñeb bi gau abe, bi Perisi gau abe, kale manö pir alöm gi naij gep bi. God kalöp gi naij giþnab. Kale ke God niþi

* 23:3: Mal 2:7-8 * 23:5: Mad 6:1; Eks 13:9; Dud 6:8; Nab 15:38-39 * 23:11:

Mad 20:26; Mak 9:35; Luk 22:26 * 23:12: Pro 29:23; Luk 14:11; 18:14

bî udöm kumi kabö adö lan
 au abad mîdeinab mîgan u
 aragmim, nîbi bî arnîg gîpal
 gau kalîp adan rîkpim.

14 “Kale God lo manö hag
 ñeb bî gau abe, bî Perisi gau
 abe, kale manö pir alöm gî
 naj gep bî. God kalöp gî
 naj gî nab. Kale nîbi palpat
 ram halö si udpim. Anîbu
 pen, nîbi bî hanîp nîñöl, a
 gîmim, God nîp manö mîlö
 kub piral gau nöp hagpim.
 Gîpim anîbu me, ilön kub
 yabî udnabim.

15 “Kale God lo manö hag
 ñeb bî gau abe, bî Perisi gau
 abe, kale manö pir alöm gî
 naj gep bî. God kalöp gî
 naj gî nab. Nîbi bî gau manö
 hanîp u nîñöm hain gîlan,
 a gîmim, ram mînönj mîlö
 gau ulhai nîñ ajmim, rîmnap
 nîñmim hag ñibe, kale ke
 Seden bî nîpe mîdpim rö
 wasö, kale Seden nîbi bî
 nîpe yîjîg göl yabî lî naböl.

16 “Nîbi bî gau kalîp God
 adan la u yam aij gîpun, a
 gîpim u, pen kale bî amgö we
 u me, kale ke nîñaggpim! Anîg
 gîpim anîbu, manö kub yabî
 mîdöp. Nîbi bî gau kalîp
 manö pir almim hagpim,
 ‘Hon, “God sabe gep ram
 mîdöp rö, nîñö hagabun,” a
 gî nabun u, hainö arö gun,
 a gî nabun u, arö gî nabun.
 Pen gol udöm, nan God sabe
 gep ram raul yan gîla gau,
 hib anîbu hagöl gî, “Nîñö
 hagabun,” a gî nabun u,
 hagnabun rö nöp gî nabun

me; arö gagnabun,’ a gîpim.
 *

17 Kale bî amgö we, bî
 hau! Kale gasî nîhön
 nîñbim: gol u nan yabî aka
 God sabe gep ram u† u nan
 yabîñ Nan yabî me, God
 sabe gep ram u† nîpe u. Ram
 u† mîdeinab u, nan ram raul
 mîdöp abe u† mîdeinab me.

18 Manö ap u rö nöp,
 nîbi bî gau kalîp manö pir
 almim hagpim, ‘Hon, “God
 kabö bîd nîpe mîdöp rö
 nîñö hagabun,” a gî nabun
 u, manö nîñö hagnabun u
 nan yîharîñ; hainö gasî ap
 nîñun, arö gun, a gî nabun u,
 arö gî nabun. Pen, nan God
 kabö bîd adö au God nîp pak
 sabe gî ñîbal gau, hib anîbu
 hagöl gî, “Nîñö hagabun,”
 a gî nabun u, hainö gasî ke
 ap nîñun ke gun rö lagnab;
 hagnabun rö nöp gî nabun,’
 a gîpim.

19 Kale bî gasî rîmîd lagöp
 gau, nan nîhön u nan kubñ
 Nan God nîp pak sabe gî
 ñîbal nan u, aka kabö bîd
 adö au sabe gî ñîbal uñ Nan
 yabî me, kabö bîd u. Kabö
 bîd adö au mîdeinab u me,
 nan anîbu nan God nîp ñeb
 rö lî nab.

20 Pen ‘Kabö bîd mîdöp
 rö, nîñö hagabun,’ a gî naböl
 u, bîd adö anîbu nan dap
 laumîdal halö hagnaböl.

21 Pen ‘God sabe gep ram
 mîdöp rö, nîñö hagabun,’ a
 gî naböl u, u God ram nîpe
 nîñöm God hib nîpe halö
 hagnaböl.

22 ‘Kumi kabö adö lan

mıdöp rö, niñö hagabun,⁷ a gınaböl u, God sea kiñ asık mıdöp au niñöm sea kiñ anıbu abe, God sea kiñ anıbu asık mıdöp u abe mıdöp rö, niñö hagabun a gınaböl. *

23 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Manö niñbi bı rımnap kalıp haggım adö u kale ke gaggım. Kamöñ ası, nan hañwawö wög adıñ ranöb u niñbe, nan yabıl rö lö, wö ralbe, am sıduñ lañ arö, God niñ añı ap ñun, a gımim, pör nan kale God niñ ñıbım. Nan pro pro anıbu rö pör anıg gıppım, pen niñhön gıniñ manö ıñ yabıl u anıg gıppımñ Niñbi bı gau kalıp naij gıniñ nagı adö u gıgmim; kabö rö gıniñ adö u gımim. Kalıp mög niñmim, ud aij gımim. Gınabun a gımim, gımim. *

24 Niñbi bı gau kalöp adan yamun, a gıppım, pen kale ke bı amgö we. Nan pro pro gau niñbe, nan yabıl rö löp, pen nan kub nan hib waiö mıdöp gau niñaggım.

25 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Pler kap kale gau rö, höñ adö gau niñg lı yu aij gıppım u, pen an yañ nan si nan naij prı u ajmañ rauöm mıdöp. Hon nan iru udun, a gımim, hañ romañ hon ke gı

aij gun, a gıppım. *

26 Kale Perisi bı gau gası rımiñ lagöp. Pler kap kale an yañ niñg lı yu aij gıbeb, höñ adö gau u rö nöp mıd aij gıböp.

27 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Wip kabö mıgan gau rıgöl göm, ajöñ pıñ göm, ped rud mailö aij gö, niñbi bı gau niñlö, aij göp, pen mıgan an yañ wip le haññ naij apöl gı mıdöp; kale unbö rö nöp mıdpım. *

28 Kale unbö rö nöp, höñ adö hañ romañ niñbun u, kale bı aij rö löp u, pen kalöp an yañ, manö pıral gau abe, nan si nan naij gau abe, prı u ajmañ rauöm mıdöp. *

*God kalöp pen gı naij gınab, a ga
(Luk 11:47-51)*

29 “Kale God lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe, kale manö pir alöm gı naij gep bı. God kalöp gı naij gınab. Bı God manö hagep hadame nöp allö rıgöl gıla ulöm ka adö u rıb adık gı aij göl gı haggım,

30 ‘Apıs bac bı gıla rö u, hon God manö hagep bı gau kalıp al pakagbnop,’ a gıppım.

31 Pen haggım anıbu, bı God manö hagep gau kalıp al pak lımiñdal ıñ u me, hon mıdpun, a gımim, haggım. *

* 23:22: Ais 66:1; Mad 5:34 * 23:23: Lep 27:30; Mai 6:8 * 23:25: Mak 7:4

* 23:27: Ap 23:3 * 23:28: Luk 16:15 * 23:31: Ap 7:52

32 An+ib u, ap+is bac b+ gi naji g+la u rö, kale u rö nöp g+ nabun, a g+mim u, u rö nöp g+mim!

33 Kale haino ñ+ pai gai i. Hainö God n+bi b+ manö kub hagöm, mab ke inab yañ yunab ñ+n u, kale aigö g+mim p+ñ+ñ gi ke gau arnabimñ Wasö yab+ñ. Adan kale ap midageinab. *

34 “An+ib u, yad kalöp hagabin, yad b+ God manö hagep r+mnap, b+ gasi k+id hi+k n+ñeb r+mnap, b+ manö hag ñeb r+mnap yunö, kalöp aueinaböl, r+mnap al pak linabim, r+mnap mab ba lañ al pak linabim, r+mnap Juda magum gep ram raul m+gan kale u paknabim, r+mnap p+ñ+ñ gi arlö n+ñöl gi, ram m+nöñ gau gau r+id+k gi yunabim.

35 An+ib u me, God n+bi b+ kam+ñ aij n+pe gau, hadame nöp allö auöp i rö, manö marö u udnabim. Adam ñ+ n+pe, gi aij nöp g+m+idöp b+ u, Ebol n+p nöd iñ göm al pak löm, al dapöm, al dapöm, hainö Berekaia ñ+ n+pe Sekaraia n+p, God n+p sabe gep ram au dan, kabö ud g+la b+id au dan midö n+ñöl gi, n+p an au al pak l+la. *

36 Yad kalöp n+ñö yab+ñ hagabin: nan g+pim an+bu, manö an+bu kalöp m+ñi midpim gai i ado gi aunab.

Jisas Jerusalem n+ñö, mög

gö, mitöñ ga

(Luk 13:34-35)

37 “Jerusalem n+bi b+, n+bi b+ mög gep rö yad gai i. B+ God manö hagep God kal+p yua b+ gau, ram m+nöñ kalöp u aulö, kabö jumim pör nöp al pak libim. Yad kalöp k+lak+ñ n+me pi gau g+pal rö, dam auan mö yad gau linam a g+ l+bin u pen y+p n+ñmim arö g+pim.

38 God n+pe God sabe gep ram kale u ar+ik ara; cög nöp midöp. *

39 Uri y+p n+ñagnabim; hainö, ‘God b+ han+p a göm yua b+ i, aij yab+ñ auab,’ a g+mim, ñ+n an+bu nöp, yad kauyañ n+ñnabim,” a ga. *

24

God sabe gep ram u ud wañ g+ naböl, a ga

(Mak 13:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jisas God sabe gep ram u arö göm, höñ arö n+ñöl gi, b+ n+pe gau n+p hagla, “God sabe gep ram aij gai i nöñ!” a g+la.

2 Hageila, kal+p haga, “Kale nan an+ib gau magöñhalö n+ñmim hagabim u pen yad kalöp n+ñö yab+ñ hagabin, hainö ram i ud wañ g+ naböl u, kabö ap kabö ap adö u rö midageinab,” a ga. *

Hainö mid aij gagnaböl

(Mak 13:3-13; Luk 21:7-19)

3 Jisas am Olip Dum lañ as+ik midö n+ñöl gi, b+ n+pe

* 23:33: Mad 3:7; 12:34; Luk 3:7 * 23:35: Jen 4:8; 2Kr 24:20-21 * 23:38: 1Ki 9:7-8; Jer 22:5 * 23:39: Sam 118:26 * 24:2: Luk 19:44

gau apöm, kalpe ke nöp ap Jisas nïp agamij hag nïñöm hagla, “God sabe gep ram ud wañ gïnaböl a gïpan u, mañ mai rö anig gïnabölñ Hon nan nïhön u gö nïñun, ne söl aunabön nïñöm ram mïnön naböñ it i ur gïnab, a gun nïñnabun?” ö gïla.

4 Hageila, Jisas haga, “Nïñ aij yabït gïmim. Nïbi bi rïmnap kalöp piral hagnaböl.

5 Bi iru nöp apöm, nïbi bi gau kalïp pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp Kraiss u,’ a gïnaböl. Nïbi bi iru nöp manö piral kale u nïñ udnaböl.*

6 Söl au pen pen gïlö, gu gö nïñnabim; pen mïlö yabït gau pen pen gïnaböl u, manö u nöp auö nïñnabim. Anig gö nïñmim, ñïn hain u aunig gab a gïmim pïññ gïgmim. U yïharïñ pen pen alnaböl. Ñïn hain u hainö aunab.

7 Nïbi bi mïgan rïmnap uraköm, nïbi bi mïgan rïmnap aip pen pen gïnaböl. Kiñ mïgan rïmnap uraköm, kiñ mïgan rïmnap aip pen pen gïnaböl. Ram mïnön gau magöñhalö munmon udöm, kiyo kub yabït apöm gïnab.

8 Anig geinab, kalöp nïbi ñï pai ñïñöb rö u gö, söl mïdöp a gïmim nïñnabim.

9 “Kale nïbi bi yad mïdeinabim rö, nïbi bi ram mïnön gau magöñhalö kalöp iru nïñöm, dam nagï löm,

gi naj göm, böñ nöp al pak lïnaböl.*

10 Ñïn anïbu, nïbi bi God nïp nïñ udpal gau iru nöp nïñ udep magö kale u arö göm, mïdeimam kale ke gau nïñlö mulu lugö, kalïp ud bi kauat mauat ñïmagö adö u lïnaböl.

11 Pen nïbi bi iru nöp apöm, “Hon God manö hagep bi,” a göm, manö piral haglö, nïbi bi iru nöp manö piral kale u udnaböl.*

12 Nïbi bi gau nagï naj adö u gïlö gïlö, magöñhalö rö gasï adö anïbu nïñöm, mïdmagö lep adö u hauñ gïnaböl.

13 Pen nïbi bi an God manö aij u nïñ ud pïdön göm, hagöp rö göm, nïbi bi ke nïbö gau mïdmagö löm gi nöp mïdeinaböl gau, God nïbi bi anïb gau kalïp magöñhalö ud kamïñ yunab.*

14 Pen God nïbi bi udöm abad mïdeinab manö aij u, ram mïnön ke gau gau nïbi bi ke ke gau nïbö gau nïbö magöñhalö yabït haglö haglö am hakinig gab u me, ñïn hain anïbu aunab.*

Bi ap God sabe gep ram u gi naj yabït gïnab, a ga

(Mak 13:14-23; Luk 21:20-24)

15 “Pen bi God manö hagep Daniel hadame nöp haga rö u gïnab. Nïpe haga, ‘Kale nïñnabim, God sabe gep ram raul mïgan ut u, nan asi masï naj yabït gep ap urak mïdeinab,’ a ga. (Kale nïbi

* 24:5: Mad 24:23-24 1Jn 2:18 * 24:9: Mad 10:22 * 24:11: Mad 24:5,24 1Jn

4:1 * 24:13: Mad 10:22 * 24:14: Mad 28:19 * 24:15: Dan 9:27; 11:31; 12:11

bɪ manö i uri nöp amgö li nɪŋabim gau, manö anɪbi iɪ u nɪŋ aij gɪmim!) *

16 Kale nɪbi bɪ ram mɪnön Judia mɪdeinabim gau, nan naj anɪbu nɪŋmim, yɪŋɪd pɪñɪŋ gɪ nö ilö gau armim.

17 Nɪbi bɪ ram adö laŋ mɪdeinabim gau, nan hon rɪmnap udun a gɪmim, ado gɪ ram raul aragmim. *

18 Nɪbi bɪ wög nabön gau ajeinabim gau, waɪɪj mɪlö ap udun a gɪmim, ado gɪ ram aragmim.

19 Pen ñɪn anɪbu nɪbi ñɪ mudun halö mɪdeinabim gau abe, nɪbi ñɪ painaŋ ci ñeinabim gau abe, uɪham yabɪɪ arnabim.

20 "Pen God nɪp sabe gɪmim hagnim, ram yɪgön göp ñɪn u pɪñɪŋ gɪ aragun, a gɪmim; God nɪp sabe gep ñɪn kale u gagnɪm, a gɪmim.

21 Nɪhön gɪnɪg, God hadame dagol gau ram mɪnön gɪ la ñɪn u rɪköm, mɪd damöm mɪñi mɪdpun ñɪn i, nan naj anɪbu rö gaga; hainö anɪbu rö gagnab. *

22 Yɪharɪŋ u, nan naj anɪbu pör gö, nɪbi bɪ magöŋhalö um hakblap. Pen Bɪ Kub u nɪbi bɪ nɪpe udnab gau kalɪp gasɪ nɪŋöm, wasö gö me, nan naj anɪbu yöp magö ap gɪnab.

23 "Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalöp hagnaböl, 'Nɪŋim! Krai mɪdöp i! Krai mɪdöp dan!'" a gɪnaböl u,

pen nɪŋö hagnaböl a gɪmim, nɪŋagmim. *

24 Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau, böŋ hanɪp lau aulan a göm, pɪral hagöm hagnaböl, 'Yad me Krai; yad me bɪ God manö hagep bɪ ap,' a göm, nan gagep rö rɪmnap gɪnaböl. Pen God nɪbi bɪ nɪpe hag la gau udagnaböl, wasö. *

25 Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. Nan nɪhön nɪhön hainö gɪnab u, yad kalöp hadö hagnö nɪŋbim u me, nɪŋ aij göl gɪ mɪdaimim.

26 "Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap apöm kalöp hagnaböl, 'Krai apöm mɪdöp ram mɪnön kabö nöp mɪdöp aŋ gau,' a gaiöl u, anɪb gau aragmim. Rɪmnap pen hagnaböl, 'Krai apöm pi göl mɪdöp gai i,' a gaiöl u, nɪŋö hagnaböl a gɪmim nɪŋagmim. *

27 Yad Bɪ Ñɪ nɪpe aunabin ñɪn u, añɪm añɪm udöm, amdam magö bol u adɪŋ mɪŋ nɪbö adɪŋ jɪŋ aröp rö u gö nɪŋöl gɪ, aunabin. *

28 Wal wayön ap umöl mɪdeinab u, yaur apöm magum geinaböl. *

Bɪ Ñɪ nɪpe aunab ñɪn u
(Mak 13:24-27; Luk 21:25-28)

29 "Pen marö kub anɪbu gɪ dam pɪs gö nɪŋöl gɪ, sɪdö u mailö gagnab; rakɪn u mailö gagnab; gapɪ gau kumi kabö laŋ nɪbö ju lugnab; nan kumi

* 24:17: Luk 17:31 * 24:21: Dan 12:1 * 24:23: Mad 24:5 * 24:24: Dud

13:1-3; 2De 2:8-9; Rep 13:13-14 * 24:26: Luk 17:23-24 * 24:27: Mad 24:37-39

* 24:28: Luk 17:37

kabö adö laŋ gau, gau nıbö gau nıbö gınab. *

³⁰ Ñın anıbu, Bı Ñı nıpe aunıg gö nıñöl gı, kumi kabö adö laŋ ke lö, nıbi bı ram mınöŋ gau ke ke mıdpal rö nıñöm, mıtöŋ gınaböl. Bı Ñı nıpe Nap pıdöŋ u udöm, mailö aij unbö ke halö kumi bad adö au auö nıñöl gı, nıñnaböl. *

³¹ Aıñ magö kub hagö nıñöl gı, ejol nıpe gau hag yuö, nıbi bı nıpe, udnabin, a göm hag la gau udnıg, ram mınöŋ ıı i mıdöp mıdöp rö gau gau amöm, udöm nıp daunaböl. *

Mab rauan u nıñmım

(Mak 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² “Kale nıñbım, mab rauan uıaŋ sııp löm, söl pıdöŋ gınıg gab nıñöl gı, sıdö lınıg gab a gımım nıñbım.

³³ Anıb u rö, hainö nan hagpin gau gö nıñöl gı, “Bı Ñı nıpe ado gı aunab ñın u mıñı söl yabıı mıdöp; magö pro marap mıdöm, apjaknab,” a gımım, nıñnabım.

³⁴ Yad kalöp nıñö hagabin, nıbi bı mıñı mıdpal gau umagnaböl, kamıñ mıdlö nıñöl gı, nan anıb gau magöŋhalö gınab. *

³⁵ Kumi kabö adö laŋ abe, mınöŋ naböŋ ıı i abe ur gınab, pen manö magö yad ur gagnab. *

Ñın mai yad Bı Ñı nıpe aunabin u, nıbi bı ap nıñagöp, a ga

(Mak 13:32-37; Luk 17:26-30,34-36)

³⁶ “Yad magö mai rö, ñın mai rö aunabin u, nıbi bı nıñagpal; ejol gau nıñagpal; yad ke God Ñı u pen yad abe nıñagpin; Bapi nıpe ke nöp nıñöb. *

³⁷ “Yad Bı Ñı nıpe ado gı aunabin ñın u, Noa mıdeia ñın u, gı mıdmıdal rö nöp gı mıdeinaböl. *

³⁸ Hadame nöp Noa mıdeia ñın anıbu, ñıg u nıbi bı gau kalıp ud yuö yuaga magö u, kale nan nıñöl gı, ñıg nıñöl gı, nıbi bı udöl gı, gı mıdlö nıñöl gı, Noa ñıg magıb kub mıgan u arö, ñıg apöm kalıp magöŋhalö ud yuö yua.

³⁹ Pen kale nan ap gınab a göm nıñagla; ñıg u kalıp ud yuö yuö nıñöl gı nöp nıñla. Hainö yad Bı Ñı nıpe aunabin mañu, anıg unbö rö nöp gınab. *

⁴⁰ Ñın anıbu, bı mıñöp wög adıñ gau wög gı mıdeinabil u, bı ap udem, ap arö gınabin.

⁴¹ Pen nıbi mıñöp plaua gınıg, wid magö pa jö ma jö ługalug geinabil u, ap udem, ap arö gınabin.

⁴² “Yad Bı Kub aunabin ñın u nıñagpım u me, nıñ aij göl gı mıdaimım. *

* 24:29: Ais 13:10; 34:4; Esi 32:7; Joe 2:10,31; 2Pi 3:10; Rep 6:12-13 * 24:30: Sek

12:10; Rep 1:7; Dan 7:13 * 24:31: 1Ko 15:52; 1De 4:16 * 24:34: Mad 16:28

* 24:35: Mad 5:18 * 24:36: Ap 1:7; 1De 5:1-2 * 24:37: Jen 6:5-8 * 24:39:

Jen 7:21-23 * 24:42: Mad 25:13

43 Bɪ ram nap nɪbö u, bɪ nan si udep u magö mai aunab u nɪŋböp, nɪŋ aij gɪböp; ram nɪpe pa jö gɪ raul dan am nan nɪpe gau si udagböp. *

44 Anɪb u rö, kale gɪ jɪn gɪmim mɪdaimim. Wasö u, Bɪ Ñɪ nɪpe auagab a gɪmim, hauɪ padö gɪ mɪdeinabim ñɪn u nöp aunabin.

Bɪ wög gɪ ñeb rɪmnap wög gɪ aij gɪpal, rɪmnap wög gɪ aij gagpal, a ga

(Luk 12:14-48)

45 “Bɪ kub ap adan arnɪg göm, bɪ an wög gɪ aij gɪnab u nɪp hag löm hagnab, ‘Bɪ wög yɪp gɪ ñɪbal rɪmnap kalɪp abad mɪdmön, nan magö kalɪp gau nɪme lɪ aij göl gɪ mɪdaimön,’ a göm, arnab.

46 Hainö ado gɪ apöm nɪŋnab, haga rö nöp geinab. Anɪg nɪŋöm nɪp ud aij yabɪɪ gö nɪŋöl gɪ, bɪ wög gɪ ñeb nɪpe mɪñ mɪñ gɪnab.

47 Yad kalöp nɪŋö hagabin, nɪp hag lö, nan nɪpe gau magöŋhalö abad mɪdeinab. *

48 “Pen bɪ nɪpe hag lɪnab anɪbu mɪd damöm, bɪ kub mɪñɪ auagnab, a göm,

49 nɪbi bɪ wög gɪ ñeb rɪmnap kalɪp mɪñu magö paköm, am bɪ ñɪg ñɪŋöm hauɪ lɪbal gau aip an haköm, nan ñɪŋöm, ñɪg ñɪŋöm gɪ mɪdeinab.

50 Bɪ wög gep anɪbu, bɪ kub yɪŋɪd auagnab, a göm, hauɪ padö göm mɪdeinab ñɪn u nöp, bɪ kub aunab.

51 Apöm, nɪp gɪ naj yabɪɪ göm, nɪbi bɪ pɪral hagöm, “Hon Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe me,” a göm pɪral hagpal gau aip hag yunab. Hag yuö, kale am meg hau rɪbɪköm, mɪtön gɪ mɪdeinaböl.

25

Nɪbi praj unbö sɪduŋ laŋ, manö hod rɪköm haga

1 “God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab ñɪn anɪbu, aiud adö i rö gɪnab. Bɪ ap nɪbi udnɪg gab. Nɪbi praj unbö sɪduŋ laŋ nan kub ñɪŋnɪg arnaböl. Nɪbi praj anɪb gau, bɪ anɪbu nɪp am adan an au nɪŋun uɪ gɪ dam ram aunabun a göm, lam ke ke udöm arnaböl. *

2 Pen nɪbi praj anɪb gau, unbö mamɪd u gasɪ nɪŋ aij gɪnaböl; unbö mamɪd u gasɪ nɪŋ aij gagnaböl.

3 Nɪbi praj gasɪ nɪŋ aij gagnaböl gau, lam udöm, lam lauep wel rɪmnap halö ud aragnaböl.

4 Pen nɪbi praj gasɪ nɪŋ aij gɪnaböl anɪb gau, lam udöm, lam lauep wel rɪmnap ral barol mɪgan u löm, halö halö ud arnaböl.

5 Pen nɪbi praj anɪb gau kale magöŋhalö amjaköm, abad mɪdlö mɪdlö, bɪ nɪbi udnɪg gɪnab u yɪŋɪd auageinab me, uhön auö hon han arnaböl.

6 “Pen sɪbön an kub yan, nɪbi bɪ rɪmnap wɪñ alöm hagnaböl, ‘Bɪ nɪbi udnɪg gab u auab. Nɪp am adan an

* 24:43: Luk 12:39-40; Rep 16:15

* 24:47: Mad 25:21,23

* 25:1: Rep 19:7;

u niŋmim, uŋ gi dauim,' a gi naböl.

⁷ Anig hageinaböl, niŋbi ugan unbö si duŋ laŋ anibu magöŋhalö uraköm, lam wik kale gau gi aij gi naböl.

⁸ Anig göm, niŋbi gasi niŋ aij gagnaböl ugan u, niŋbi gasi niŋ aij gi naböl ugan u kalip hagnaböl, 'Lam hon gau hon gi niŋ gab u, wel köl gau hanip riŋnap niŋ,' a gi naböl.

⁹ Anig hageinaböl u, pen niŋbi gasi niŋ aij gi naböl ugan u hagnaböl, 'Wasö! Hon wel hon kölape riŋnap niŋ nabun u, wel hon uŋep gi nab. Kale wel rau ep ram ap gau ammim, kale ke rauim,' a gi naböl.

¹⁰ Anig hageinaböl, wel rau ep ram u arnaböl magö u, bi niŋbi udnig gi nab u apjaknab. Niŋbi gasi niŋ aij gi naböl ugan u, bi anibu aip ram raul miŋgan arlö niŋjöl gi, niŋpe ajöŋ gi niŋ nab.

¹¹ Hainö pen niŋbi praj gasi niŋ aij gagnaböl ugan u apjaköm hagnaböl, 'Bi kub! Bi kub! Hanip ajöŋ u hiŋk,' a gi naböl. *

¹² Hageinaböl, hagnab, 'Yad kalöp niŋjöl yabŋ hagabin, yad kalöp niŋjagpin,' a gi nab," a ga. *

¹³ Jisas manö anibu hagöm niŋbi bi gau haga, "Anib u, kale Bi Kub u niŋ mai aka magö mai aunab u niŋjagpin rö, niŋ aij gi mim midaimim," a ga. *

Bi kub ap bi wög gi ñeb niŋpe gau kalip mani ña, manö hod riŋköm haga

(Luk 19:11-27)

¹⁴ "Pen aiud udnig gabin adö i rö gi nab. Bi kub ap ram miŋnöŋ miŋlö kub gau arnig, bi wög gi ñeb niŋpe gau kalip wiŋ alö aulö, nan niŋpe gau abad miŋdeilan, a göm, kalip niŋ nab.

¹⁵⁻¹⁶ Bi niŋpe anib gau, wög gi naböl gi naböl rö niŋjöm, mani niŋme löm, bi ap niŋ paip dausan niŋ nab, ap niŋ du dausan niŋ nab, ap niŋ wan dausan niŋ nab. Niŋjöm, niŋpe am gau miŋdö niŋjöl gi, bi paip dausan udnab u, mani anibu udöm, siŋkim gi dam amil apil göm, mani siŋniŋ paip dausan udnab. *

¹⁷ Bi du dausan udnab u, u rö nöŋ, mani anibu udöm, siŋkim gi dam amil apil göm, mani siŋniŋ du dausan udnab.

¹⁸ Pen bi mani wan dausan udnab u, damöm, uŋöm udöm miŋnöŋ niŋ nab.

¹⁹ "Hainö miŋd damöm, bi wög gi ñeb anib gau bi kub kale u ado gi apöm, mani niŋbin anibu niŋhön niŋhön gi pal, a göm, kalip hag niŋ nab.

²⁰ Hag niŋjöl, bi paip dausan udnab u, mani niŋpe u dap niŋjöm hagnab, 'Bi kub, nöŋ! Yiŋ mani paip dausan nöŋ niŋna pen yad mani anibu udem, siŋkim gi ado malo gi damem, paip dausan mani siŋniŋ udpin me i,' a gi nab.

* 25:11: Luk 13:25-27 * 25:12: Mad 7:23 * 25:13: Mad 24:42 * 25:15-16: Ro 12:6

21 Hagö, bî kub u pen hagnab, 'Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî ñîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîł göl gî mîdaimön,' a gînab. *

22 "Bî mani du dausan udnab u, u rö nöp mani nîpe u dap ñöm hagnab, 'Bî kub. Yîp du dausan nöp ñîna pen yad mani anîbu udem, sîkim gî ado malo gî damem, du dausan mani sinîj udpin me i,' a gînab.

23 Hagö, bî kub u hagnab, 'Aij göp. Ne wög gî ñeb bî aij. Ne yîp wög gî aij gî ñîban u me, anîg gîpan. Ne nan pro u anîg gî aij gîpan u, nöp hagnö, nan kub gau abad mîdeinabön. Ne apön, ram yad u mîñ mîñ yabîł göl gî mîdaimön,' a gînab.

24 "Pen bî mani wan dausan udnab u, mani nîpe u dap ñöm hagnab, 'Bî kub. Yad nöp nîjbin; ne bî kal yabîł. Nîbi bî ne rîmnap wög waryö kale gîpal gau, ne yîharîj hal dapön ñîjban.

25 Ne anîg gîpan rö, yad pîñîj gem, mani ñîna u damem, ulöm udem mînön ñînö mîdmîdöp u, mîñi mani ne dap ñabin me i,' a gînab.

26 "Hagö, bî kub u hagnab, 'Ne bî naij wög gagep ap. Nîbi bî yîp wög waryö gîpal gau, nan yîharîj hal dapem ñîjbin, a gîpan ar?

27 Anîb u, ne mani yîp i dam beg pasbuk lîbnap, mîñi yad apem mani sinîj rîmnap halö yîharîj udbnep,' a gînab.

28 Anîg hagöm, bî nîpe rîmnap kalîp hagnab, 'Anîg göp u, mani wan dausan anîbu ju udmim, bî den dausan mîdöp u nîp ñîmim.

29 Pör hagpun rö, nîbi bî gep gau, kalîp rîmnap halö ñîlö udöm mîd aij gînaböl; pen nîbi bî gep wasö gau, nan pro kale mîdöp u pîł gî udlö, yîharîj mîdeinaböl. *

30 Anîb u, bî wög gagöp anîbu nîp dam sîbön kub auöp hön adö au yañ yube, nîbi bî meg hau rîbîköm, mîłönj gî mîdpal gau aip mîdeian,' a gînab," a ga. *

Manö kub hagep ñîn u

31 "Bî Ñî nîpe Kîj kub mîdöm, mailö aij unbö ke halö aunab ñîn u, ejol gau magöñhalö aip apöm, sea Kîj nîpe asîk mîdep adö u asîk, *

32 nîbi bî ram mînön ke gau gau mîdpal rö magöñhalö apöm, amgö ilö nîp au magum gîlö nîjöl gî, kalîp nîme lî böj u ke löm, böj u ke löm gînab. Bî kaj sipsip kaj meme mukep bî gau, kaj sipsip gau mîgan ap ke yuöm, kaj meme gau mîgan ap ke yuöm gîpal rö u gînab. *

* 25:21: Mad 24:45-47; Luk 16:10

* 25:29: Mad 13:12; Mak 4:25; Luk 8:18

* 25:30: Mad 8:12; Luk 13:28

* 25:31: Mad 16:27; 19:28

* 25:32: Esi 34:17;

33 Nibi bi kaj sipsip rö mīdpal gau niḡōm, ñimago yijg böḡ lau linab; nibi bi kaj meme rö mīdpal gau niḡōm, ñimago sidagö böḡ lau linab.

34 Nipe Kin kub u me, nibi bi ñimago yijg böḡ lau kalip hagnab, 'Bapi kalöp ud aij göp u me, miñ mīñ gimim. Nipe ram mīnōḡ hadame dagol gau gī la ñin u, ka kalöp u gī la. Apim, ka aij anību udim.

35 Pen niḡōn: yip kiyö lö, nan magö ñibim. Yip ñig nan gö, ñig ñibim. Yad ram mīnōḡ mīlö gau nībō aunö, yip hag udmim, dam ram kale u libim. *

36 Yad waḡj mīdagö, yip waḡj u ñibim. Yad nan gö, yip gī aij gīpim. Nagi mīdainö, yip am niḡbim, 'a gīnab.

37 "Anig hageinab, nibi bi aij gau nīp pen hagnaböl, 'Bī Kub. Magö mai nöp kiyö lö nan magö ñibun? Magö mai ñig nan gö, nöp ñig ñibun?"

38 Magö mai ne bi mīlö gau nībō rö auö, nöp hag udun dam ram hon u libun? Magö mai waḡj u mīdagö, nöp waḡj ñibun?"

39 Magö mai ne nan ga aka ne nagī mīdaina, nöp am niḡbun?' ö gīnaböl.

40 "Hageinaböl, Kin u hagnab, 'Mam yad yiḡarīḡ ap gī aij gīpim u me, yip gī aij gīpim, 'a gīnab. *

41 Kalip anig hagöm, nibi bi ñimago sidagö böḡ

lau mīdeinaböl gau, kalip hagnab, 'God kalöp niḡōm gasi naij niḡab. Nipe Seden nīp abe, Seden ejol nipe gau abe, kalip ilön gö niḡöl gī mīdeilan, a göm, ka mab ke inab ap gī la. Kale nibi bi naij, ilön kub udnabim gau, yip arö gimim, mab ke inab ka anību arim. *

42 Niḡōn giḡig: yip kiyö lö, nan magö ñagpe. Yip ñig nan gö, ñig ñagpe.

43 Yad mīlö gau nībō aunö, yip hag udmim, dam ram kale u lagpe. Yad waḡj mīdagö, yip waḡj ñagpe. Yad nan ga ñin u, aka nagī mīdainö ñin u, yip ap niḡmim gī aij gagpe, 'a gīnab.

44 "Hageinab, nīp hagnaböl, 'Bī Kub. Ñin mai ne kiyö mīdaina, nan magö ñagnoḡ Ñin mai ne ñig nan gö, ñig ñagnoḡ Ñin mai ne mīlö gau nībō auö, nöp hag udagnoḡ Ñin mai ne waḡj mīdagö, nöp ñagnoḡ Ñin mai ne nan ga aka nagī mīdaina, nöp am niḡun gī aij gagno?' ö gīnaböl.

45 "Anig hageinaböl, Kin u hagnab, 'Yad kale niḡö hagabin, kale mam yad yiḡarīḡ ap gī aij gagpim u me, yip u rö nöp gī aij gagpim, 'a gīnab.

46 Anig hagöm, kalip hag yuö amöm, pör nöp ilön gö niḡöl gī mīdeinaböl ka u arnaböl; pen nibi bi aij nipe gau hagö, kale amöm, pör nöp

* 25:35: Ais 58:7 * 25:40: Pro 19:17; Mad 10:42; Mak 9:41 * 25:41: Mad

7:23 * 25:46: Dan 12:2; Jon 5:29

pör nöp kamıñ mıdep ram mınönj au arnaböl,” a ga. *

26

Jisas nıp ai göl gun al pak lun, a göm, agamıj hag nıñla
(Mak 14:1-2; Luk 22:1-2;
Jon 11:45-53)

¹ Jisas manö anıbu hagöm, bı nıpe unbö mıgan lañ gau kalıp haga,

² “Kale nıñbım, ñın mıñhöp mıdöm, Pasopa ñın kub u mıñı, a göm, ap magum göm yıharıñ mıdeınaböl. Pen kale anıg göl ap magum göm, yıp Bı Ñı nıpe u, ud gapman bı kub gau kalıp ñöm hagnaböl, ‘Nıp mab ba lañ al pak lımım,’ a gıñaböl,” a ga. *

³ Pen God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe apöm bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıt Kaiapas ram kub nıpe u magum göm,

⁴ Jisas nıp ai göl gun, agamıj ud sısı lun, al pak lınabun, a göm, manö hag lı mıdeıla.

⁵ Pen kale hagla, “Pasopa nan ñıñeb yıharıñ mıdep ñın i, hon anıg gıno, nıbi bı iru nöp mıdpal gai i pen pen göl rö löp. Anıb u, mıñı arö gun, ñın ap nıp al pak lun,” a gıla.

Nıbi ap Jisas nabıc cög nıp wel lı ña
(Mak 14:3-9; Jon 12:1-8)

⁶⁻⁷ Jisas ram rıñg ağıö Be-danı am mıdöm, Saimon bı

wös hapeb nöd la u ram nıpe u am nan ñıñeıla. Nan ñıñlö nıñöl gı, nıbi ap wel hañıñ aıj au ep, manı kub raubal u, baröl halö dapöm, Jisas nabıc cög adö u hoñ ga. *

⁸⁻⁹ Hoñ gö, Jisas bı nıpe gau nıñlö, hibur kale u naij gö, hagla, “Wel anıbu damöm manı kub udöm, nıbi bı nan mıdagöp gau kalıp ñeb rö u, pen nıñön gıñıg anıg göl yıharıñ hoñ göp?” ö gıla.

¹⁰ Manö anıbu hageıla, Jisas ke nıñöm, kalıp haga, “Nıbi anıbi nıpe yıp gı aıj yabıt göp u, nıñön gıñıg anıg hagabım?”

¹¹ Nıbi bı nan mıdagöp gau aıp pör mıdeınabım, pen yad aıp pör mıdageınabun. *

¹² Nıbi bı umlö, wıp rıgöl gıñıg, wel lı ñöm dam rıgöl gıpal. Yıp rıgöl gıñıg gaböl u me, nıpe wel anıbu hañ roman yıp lı ñöb.

¹³ Pen yad kalöp nıñö hagabın, hainö ram mınönj ıt i ke gau gau magöñhalö, manö aıj yad u hagöl gı, nıbi anıbi anıg gajıp u aiud udöl gı, ga anıbu hauı gagnaböl,” a ga.

Judas Jisas nıp mumug nıña

(Mak 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴⁻¹⁵ Ñın anıbu, Jisas bı nıpe Judas Iskariod, Jisas nıp kain gı dam ñınö al pak löl a göm, God nıp nan sabe gep bı kub gau kalıp hagnıg ara. Amöm haga, “Yad Jisas nıp

* 26:2: Eks 12:1-27; Mad 20:18

* 26:6-7: Luk 7:37-38

* 26:11: Dud 15:11

kain gi dapem kalöp ñeinabin u, yip nan nñhön ññnabim?" ö ga. Hagö, nip silpa magö ññn juöl aññ ap ado gi da unbö sñdun lañ (30) ññla. *

16 Ñeila, Judas nipe, "Yad ai göl gem Jisas nip mumug ginö, nip ud sisñ löm ud aröl," a göm, gasi u niña.

Jisas bi nipe gau aip Pasopa nan ññña

(Mak 14:12-21; Luk 22:7-13,21-23; Jon 13:21-30)

17 Hainö nan ñññeb kub Bred Yis Mñdagöp a gñmidal ññn u il gö, ññn waññgnñbö u nöp, bi nipe gau Jisas mñdeia u apöm hagla, "Pasopa sipsip pi pak ñññabun ññn u söl mñdöp. Anñb u, hon ram mai amun nan ñññabun gau gi li aij gun?" ö gñla. *

18 Hageila, kalip haga, "Kale daun kub u ammim, bi ap mñdöp au ram nipe ammim nip hagnim, 'Manö hag ñeb bi hagnöp, "Ññn yad u söl mñdöp u me, bi yad gau aip kaj sipsip pi pak lau ñññabun ram ne u," a göp,' a gñmim," a ga.

19 Jisas anñg hagö, bi nipe gau haga rö niñöm, amöm kaj sipsip anñbu ram anñbu pak lauöm, gi li aij geila.

20 Dugo magö u, bi nipe unbö mñgan lañ gau aip asiköm,

21 nan ñññöl gi haga, "Yad kalöp niñö hagnabin, bi hon aip nan ñññabun i, ap yip kain gi dam arnab," a ga.

22 Hageia, bi nipe gau gasi mñlö löm, aññ aññ nip hag niñöl gi hagla, "Bi Kub! Yad hagnan aka?" gñla.

23 Hageila haga, "Bi yad aip kñnan mñgan aññ ñññabul i, yip kain gi dam arnab. *

24 God Manö u hadame nöp kalñ kñññ riköm hagla rö, yip kain gi damöm, al pak lñlö umnabin u, pen bi yip kain gi dam arnab u, God bi anñbu nip gi naiñ gñnab. Nñme nip yag dauagnöp u aij. Pen yag dauö, mñdöl gi anñg gñnab u, hainö ilön kub yabññ udnab," a ga.

25 Hageia, bi nipe Judas, nip kain gññg ga u haga, "Manö hag ñeb bi. Yip hagnagnan aka?" ga. Hageia haga, "Me nöp hagnabin," a ga.

Jisas bi nipe gau kalip bred ññg wain ñña

(Mak 14:22-26; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

26 Nan ñññ mñdöl gi, Jisas bred udöm, God nip aij a göm, ud jö göm, bi nipe gau kalip ññöl gi haga, "Kale ud ñññim. U hañ roman yad," a ga.

27 Anñg hagnöm, ññg wain kap u, u rö nöp udöm, God nip aij a göm, kalip ññöl gi haga, "Kale magöññhalö ñññim.

28 U hagnape yad lagnab u nöp. Lugö, God hadame gau haga manö u pñdön arnab. Lugö, nñbi bi iru nöp nan

* 26:14-15: Sek 11:12; Jon 11:57 * 26:17: Eks 12:14-20 * 26:23: Sam 41:9

* 26:28: Eks 24:8; Jer 31:31-34; Sek 9:11; 1Ko 10:16

si nan naj gipal gau, God niñöm arö ginab," a ga. *

29 Anig hagöm haga, "Yad kalöp niñö hagabin, ñig wain i miñi rimnap halö ñinagnabin. Hainö, God niñi bi udöm kumi kabö adö lan au abad mideinab ñin u nöp, yad kauyan kale aip ñig wain u ñinabin," a ga.

30 Anig hagöm, bi nipe gau aip God hib dap raneb kimap ap hagöl gi, Olip Dum arla. *

Jisas Pida nip, " Jisas nip niñagpin, ' a ginabön, " a ga
(Mak 14:27-31; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

31 Jisas haga, "God Manö u kalı kılın riköm hagla, 'Yad bi kaj sipsip mukep u nip pak linö, kaj sipsip nipe gau magöñhalö piñin gi arnaböl, ' a gıla.

Hagla anıbu me, midö sıbön an yan kale magöñhalö yip arö gimim, piñin gi arnabim. *

32 Pen yad umem urakem, ram minöñ Galili nöd areinabin, kale hain ninabim," a ga. *

33 Hageia, Pida haga, "Bi magöñhalö nöp arö göm, jöl ñinaböl rö löp, pen yad anig gagnabin," a ga.

34 Hageia, Jisas haga, "Yad nöp manö niñö hagabin, sıbön an yan yaur kılakıl wiñ alagnab magö u, 'Jisas nip niñagpin, ' a gimön, magö

mıhau niñan hagnabön," a ga. *

35 Hageia, Pida klö yabi göm haga, "Yip al pak linig, al pak linaböl u pen, 'Jisas bi yad wasö, ' gem hagagnabin," a ga. Jisas bi nipe magöñhalö u rö nöp Pida haga rö nöp hagla.

Jisas God nip sabe gi mideia
(Mak 14:32-42; Luk 22:39-46)

36 Jisas bi nipe gau aip mab wög adın Gedsemani amöm, bi nipe rimnap kalıp haga, "Kale aui asik midaimim. Yad au dan amem, Bapi nip sabe göl gi mideinabin," a ga.

37 Anig hagöm, Pida aip, Sebedi ñi nipe mıhöp Jems Jon aip kalıp u gi ara. Amöl gi, Jisas nipe gası mlö löm,

38 kalıp yam haga, "Midmagö yip u big ñöl nöp löp u, umnam rö löp. Kale aui midmim, yip abad midaimim," a ga. *

39 Anig hagöm, kalıp anıbu au hag löm, nipe yöp söl dagol au amöm, ubör yıhön göm, mulu adın u ud minöñ yan löm, God nip sabe göm haga, "Bapi, nan yip ginig gab anıbu, wasö ginig, wasö gimön. Pen yad gası niñbin adö u gagmön; gası ne ke niñban adö u rö gimön," a ga.

40 Anig hagöm, ado gi apöm niña, bi nipe gau hon haneila. Jisas Pida nip haga, "Kale magö anı ap nöp yip abad midagim ar?

* 26:30: Luk 22:39; Jon 18:1

* 26:31: Jon 16:32; Sek 13:7

* 26:32: Mad

28:7,16 * 26:34: Mad 26:69-75

* 26:38: Jon 12:27

41 Nan naj gun rö löp, a g̃mim, God ñp sabe göl g̃ m̃daimim. Gas̃ kale u g̃mim rö löp u pen hañ romañ u nöp masös göp,” a ga.

42 Jisas añg hagöm, kauyañ am Nap ñp sabe göm haga, “Nan ỹp g̃ñg gö ilön udnabin u, arö gep rö m̃dagöp u, hañwawö gañ; gas̃ ne ke ññban adö u rö g̃mön,” a ga.

43 Añg hagöm, kauyañ ado g̃ apöm ñña, b̃ ñpe gau amgö ññ m̃dageila; hon haneila.

44 Pen ñpe ado g̃ amöm, Nap ñp nöd sabe ga rö nöp, kauyañ sabe göm,

45 ado g̃ apöm, b̃ ñpe gau kal̃p haga, “Kale masös gö, han m̃dpim ar̃ B̃ gau me, ññim! B̃ ỹp kain göm, B̃ Ñ̃ ñpe, b̃ nan si nan naj g̃pal gau kal̃p ñ̃ñg gab.

46 Urakpe arun! Ññim! B̃ kain göp b̃ auab i,” a ga. *

Judas Jisas ñp kain g̃ ud ara

(Mak 14:43-50; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

47 Jisas manö hagö ññöl g̃, b̃ ñpe unbö m̃gan lañ ap, Judas, b̃ God ñp nan sabe gep b̃ kub gau abe, b̃ manö ud as̃kep gau abe, ñp hagla rö, b̃ kale iru nöp dapöm apjaka. Kale ru m̃lö k̃d r̃m̃nap, ur pakep r̃m̃nap udöm, aula.

48 Judas nöd kal̃p hag löm haga, “Yad b̃ ap ñp am hag w̃hai udem, ud bom

haluem, mulu ñ̃ñeinam u, b̃ u me, a g̃mim, ñp ud s̃s̃ l̃mim,” a ga.

49 Pen Judas ñpe Jisas m̃deia au ỹñd nöp apjaköm, “Manö hag ñeb b̃, ne m̃dpan?” a göm, ñp mulu ñ̃ña.

50 Añg gö, Jisas haga, “B̃ me. Nan g̃ñg gabön u ỹñd g̃!” a ga.

Hagö, b̃ Judas aip aula gau Jisas ñp ud s̃s̃ l̃la.

51 Jisas ud s̃s̃ l̃löl ññöl g̃, Jisas b̃ ñpe ap ru m̃lö k̃d ñpe u ud t̃p g̃ udöm, b̃ God ñp nan sabe gep b̃ kub yab̃t̃ u wög ñp g̃m̃döp b̃ u, ñp r̃m̃d böñ lap u böñ nöp r̃b g̃ dö g̃ yua. *

52 Añg gö, Jisas ñp haga, “Ru m̃lö k̃d udpan u ado g̃ l̃ m̃gan yuö lugañ. Ñbi b̃ ru m̃lö k̃d udöm pen pen g̃naböl gau, adö añbu nöp umnaböl. *

53 Yad ‘Bapi ake!’ gaibnep, ñpe ỹñd nöp ejol yam ke ke unbö m̃gan lañ rö hag yuö, apöm ỹp abad m̃daiblap.

54 Pen hadame nöp God Manö u kal̃ k̃ñ r̃köm, ỹp añg añg göm umnab a g̃la u me, añg g̃ñm. Yad adö ap ke geinabin u, kabö rö gagnab,” a ga.

55 Pen b̃ ñp udñg aula añb gau kal̃p haga, “Yad pör am God sabe gep ram u as̃kem, ñbi b̃ gau kal̃p manö hag ñ̃bin u pen ỹp udagpim. M̃ñi pen, ru m̃lö k̃d halö, ur pakep halö

* 26:46: Jon 14:31 * 26:51: Jon 18:26
Luk 19:47; 21:37

* 26:52: Jen 9:6; Rep 13:10 * 26:55:

dapim, bɪ nan si udep rō u yɪp udnɪg auabim. *

⁵⁶ Kale gabim anɪbu, God manō hagep bɪ gau God Manō kalɪ kɪñ rɪkōm hagla rō nōp gabim,” a ga.

Pen magō anɪbu, Jisas bɪ nɪpe gau magōŋhalō nɪp arō gōm pɪñɪŋ gɪ arla.

Juda Kansol Kub bɪ gau Jisas nɪp manō kub hagla

(Mak 14:53-65; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)

⁵⁷ Pen God lo manō hag ñeb bɪ gau abe, bɪ manō ud asɪkep gau abe, ap magum gɪ mɪdeila bɪ Kaiapas God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ u ram nɪpe au me, Jisas nɪp ud sɪsɪ lōm, dam ram anɪbu arla.

⁵⁸ Pen Pida nɪpe hain hain amōm, ram hōŋ adō u mɪdōm, God sabe gep ram polisman gau aip asɪkōm, nɪhōn rō gɪnabōl a gōm, nɪŋ mɪdeia.

⁵⁹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Juda Kansol kub bɪ gau abe hagla, “Hon bɪ manō piral hagep bɪ rɪmnap kalɪp hag nɪŋno, kale manō ap haglō, kabō gōl mɪdō, manō ɪ me u, a gun, Jisas nɪp al pak lun,” a gɪla.

⁶⁰ Anɪg hagla u pen manō anɪbu ke ke arō, Jisas nɪp al pak lep ɪ ap mɪdageia.

Anɪg ga u pen hainō bɪ mɪhōp apɪl haglō,

⁶¹ “Bɪ anɪbi haga, ‘God sabe gep ram u ud jō gɪ yuem, mɪdō ñɪn mɪhau

nɪgan kauyan gɪ lɪnabin,’ a ga,” a gɪlō. *

⁶² Anɪg hagailō, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ u, Jisas nɪp haga, “Manō nōp hagabil u, ne pen ap ha-gagnabōn ar?” a ga.

⁶³ Hageia, Jisas pen manō ap hagaga. Anɪg gö, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ u haga, “Mɪñi manō kub hagnɪg mɪdpun ɪ, manō piral hagagmōn. God pōr kamɪŋ mɪdōp u, u rō nōp nɪŋ mɪdōp. Anɪb u, hanɪp kabō gōl hagmōn: ne Mesaia u, God Ñɪ nɪpe aka wasō?” ga. *

⁶⁴ Hageia, Jisas haga, “Me hagpan u. Pen kale magōŋhalō nɪŋjim! Yad kalōp hagabin, yad Bɪ Kub klō ke yabɪɪ u ñɪmagō yɪjɪg bōŋ nɪpe lau adō mɪdem, kumi bad adō au amem mɪnōŋ nabōŋ ɪ ɪ aueinabin u nɪŋnabim,” a ga. *

⁶⁵ Jisas anɪg hagō, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ u, waɪj nɪpe gau ke ud bɪɪɪ gōl gɪ haga, “Nɪpe God hib u rɪb juajɪp nɪŋbim! Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap hag nɪŋagun. Nɪpe gɪ naij göp u waiō hagōp me u. *

⁶⁶ Aka kale gasɪ nɪhōn nɪŋabim?” ö ga. Hageia hagla, “Me hagōp me u; uman aɪñ,” a gɪla. *

⁶⁷ Anɪg hagōm, mulu maj mɪgan nɪp u kɪñu al ñōm, pakōl gɪ gɪla. Rɪmnap Jisas

* 26:61: Jon 2:19-21 * 26:63: Ais 53:7; Mad 27:12 * 26:64: Sam 110:1; Dan 7:13; Mad 24:30 * 26:65: Mad 9:3 Jon 10:33 * 26:66: Lep 24:16; Jon 19:7

amgö magö nipe paŭu gi ñöm, alaun nipe gau paköl gi,*

⁶⁸ Hagla, "Ne Mesaia u, an nöp pakab u, hanip hagö niñun," a gila.

Pida, "Jisas nip niñagpin," a ga

(Mak 14:66-72; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

⁶⁹ Pen Pida manö kub hagep ram höñ adö yañ asik midea u me, bi God nip nan sabe gep bi kub yabiŭ u nip wög gimidöp pai ap apöm, nip haga, "Ne Jisas bi Galili nibö u aip midajil," a ga.

⁷⁰ Hagö, Pida nibi bi gau magöñhalö niñ midlö niñöl gi, haga, "Manö ne hagabön u yad niñagpin," a ga.

⁷¹ Anig hagöm, uraköm, am ajöñ il au midö niñöl gi, nibi ram anibu wög gimidöp ap apöm, Pida nip niñöm, nibi bi midea gau kalip haga, "Nipe bi Jisas Nasared nibö u aip midailö niñbin," a ga.

⁷² Hagö, Pida wai ñöm haga, "Yad niñö yabiŭ hagabin, bi hagpim anibu yad niñagpin," a ga.

⁷³ Pro magö ap midöm, nibi bi Pida aip urak midea gau nip hagla, "Niñö nöp hagpun. Ne bi kale ap. Meg niñgan kale hagpal rö, ne u rö nöp hagpan," a gila.

⁷⁴ Hageila, Pida blaŭö göm haga, "Yad kalöp niñö yabiŭ hagabin. Wasö u, God yip ilön mab ñinim aij. Bi kale hagpim anibu yad niñagpin!" a ga. Anig hagö

niñöl gi, adin yaur kilaŭ u wiñ ala.

⁷⁵ Kilaŭ u wiñ alö, Pida Jisas manö nip nöd haga anibu gasi niñöm, gasi mlö la. Niñön ginig: Jisas haga, "Yaur kilaŭ wiñ alagnab magö u, 'Jisas nip niñagpin,' a gimön, magö miñau niñgan hagnabön," a ga. Gasi anibu niñöm me, gasi mlö löm, höñ amöm, mitöñ kub ga.*

27

Jisas nip dam gapna Pailod nip ñila

(Mak 15:1; Luk 23:1-2; Jon 18:28-32)

¹ Ram gisön rika niñöm, God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, manö hag niñ hag niñ göm, manö hag adö añi löm, Jisas nip al pak lun, a gila.

² Anib u, Jisas nip nagi löm, damöm gapman bi kub gapna Pailod nip ñila.

Judas nagi niñja

(Ap 1:18-19)

³ Pen Jisas nip manö kub hagöm, al pak linig geila niñöm, Judas, niñön ginig Jisas nip mumug niñbin, a göm, mani uda u, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, kalip ju dam ñinig göm, God sabe gep ram u ara.

⁴ Amöm, mani anib gau kalip ñöl gi haga, "Jisas naj gagöp u pen yad nip mumug niñbin u, midö umnab. Anib

* 26:67: Ais 50:6; 53:5 * 26:75: Mad 26:34

u, yad nan si nan naji gipin," a ga. Hageia, kale hagla, "U nan hon wasö. Ne ke nöp anig gipan," a gila.

⁵ Hageila, Judas mani ñïla anibu God sabe gep ram raul u ud yuöm, am nagï ñïja. *

⁶ Bi God nip nan sabe gep bi kub gau, mani anibu udöm hagla, "Mani anibi, bi al pak lun, a gun, mumug ginu u me, God nip ñun rö lagöp," a gila.

⁷ Anig hagöm, manö hag niñ hag niñ göm hagla, "Bi milö gau nibö apöm umlö, dam rigöl gun u, minöñ naböñ migän ap rauun," a göm, am bi ap minöñ udöm rin cög gimidöp minöñ naböñ migän anibu raula.

⁸ Minöñ naböñ migän anibu, mumug big ñïla mani u udöm raula u me, hainö nibi bi minöñ naböñ migän anibu, hib "Minöñ Migän Hagape Halö" a gila. Miñi u rö nöp minöñ naböñ migän anibu, hib "Minöñ Migän Hagape Halö" a gipal.

⁹ Pen kale minöñ naböñ raula anibu, bi God manö hagep Jeremaia nöd hagöm kalï kliñ rika rö nöp gila. Nipe God Manö u adin ap kalï kliñ riköm haga, "Kale mani silpa ñin juöl añi ap ado gi da unbö sidun lan (30) u, Juda nibi bi hagla mani u yag damöm, *

¹⁰ bi minöñ udöm rin cög gimidöp minöñ naböñ migän anibu raula. Bi Kub

yip haga rö nöp gila," a ga.

Gapna Pailod Jisas hag niña

(Mak 15:2-5; Luk 23:3-5; Jon 18:33-38)

¹¹ Jisas nip damöm, gapman bi kub Pailod mideia au arlö niñöl gi, Pailod Jisas nip haga, "Ne Juda kai kin kub kale midpan aka?" ga. Hageia, Jisas haga, "Me hapan me u," a ga.

¹² Pen bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep gau abe, nip manö rimnap hageila, nipe pen manö ap hagaga. *

¹³ Anig gö, gapman bi kub Pailod haga, "Manö pen pen hagöm, manö ke ke hagaböl u, niñagan ar?" a ga.

¹⁴ Hageia, Jisas manö pen ap hagagö, Pailod gasi iru yabih niña.

Juda nibi bi gau, Jisas nip al pak limim, a gila

(Mak 15:6-15; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

¹⁵⁻¹⁹ Pen Pailod nipe bi kub manö ud asikep sea adö u asik midö niñöl gi, nibin manö ap hagö, auö haga, "Yad midö nöp sibön yan uhön niñbin, bi manö kub hagabön bi u bi aij. Nip manö ktö hagagmön. Yad uhön niñbin anibu, gasi iru yabih niñabin," a ga. Pen Pailod gasi nipe ke gau nöp niña, Jisas nan ap gaga; bi kub gau nöp nip niñlö mulu lugöp daubal. Anib u, yad

* 27:5: Ap 1:18-19; Mad 26:14-15

* 27:9: Sek 11:12-13

* 27:12: Ais 53:7

aigöl gem, nɪp hag yuö aran, a göm, gasɪ u nɪŋa.

Pen Rom gapna bɪ kub u pör mɪ u mɪ u Juda kai Pasopa nɪn kub u, kalɪp bɪ nagɪman kale ke hag nɪnmɪdal u, yɪharɪŋ hubɪk yumɪdöp. Nɪn anɪbu, bɪ naj yabɪl ap nagɪ mɪdeia; hib nɪpe u Barabas. Nɪbi bɪ iru nöp ap magum geila gau, Pailod kalɪp haga, “Kalöp bɪ mai yɪharɪŋ hag yunamɪ Jisas, Mesaia u a gɪpal u aka Barabas nɪp hag yunam?” ö ga. *

20 Hagö, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, nɪbi bɪ gau kalɪp hagla, “Kale Pailod nɪp hagem, Barabas nɪp hubɪk yuöm, Jisas nɪp al pak lɪlan,” a gɪla.

21 Pen Pailod nɪbi bɪ ap magum gɪ mɪdeila gau kalɪp haga, “Bɪ mɪhai i, bɪ an nɪp hubɪk yunam?” ö ga. Hageia hagla, “Barabas nɪp hubɪk yumön,” a gɪla.

22 Hageila, Pailod haga, “Anɪg hagem u, Jisas Mesaia u a gɪpal u, nɪp nɪhön gɪnam?” ö ga.

Hageia, kale magönhalö hagla, “Nɪp mab ba lan al pak lɪlan!” a gɪla.

23 Hageila, Pailod haga, “Pen nɪhön? Nɪpe nan nɪhön nan gɪ naj göp?” ö ga. Hagö, manö haga u nɪnagöm, manö dap ranöm hagla, “Nɪp mab ba lan al pak lɪlan! Nɪp mab ba lan al pak lɪlan!” a gɪla.

24 Hageila, Pailod gasɪ nɪŋa, manö yad udagnaböl; pen manö rɪmnap halö kalɪp hag nɪnö, pen pen paköl rö löp, a gɪ gasɪ nɪŋa. Anɪg nɪŋöm, nɪbi bɪ gau amgö ilö kale gau, nɪg udöm nɪmagö nɪg lɪ lɪ göm, kalɪp haga, “Bɪ anɪbi nɪp al pak lɪnɪg gabim u, manö anɪbu yɪp auagnab; kale ke ado gɪ aunab,” a ga. *

25 Hageia, nɪbi bɪ gau magönhalö hagla, “U wip nabɪc hon ke! Hagape nɪpe hanɪp apöm, nɪ hon gau arnab! Manö anɪbu, hon abe, nɪ pai hon gau abe aunab!” a gɪla. *

26 Anɪg hageila, Pailod kalɪp Barabas nɪp hubɪk yuöm, Jisas nɪp ami bɪ nɪpe gau nɪa nɪŋöm kale nagɪ ud Jisas pakla. Anɪg gɪlö, Pailod nɪpe Jisas nɪp mab ba lan al pak löl, a göm, ami bɪ nɪpe gau kalɪp nɪa.

Ami bɪ gau Jisas nɪp hag jula

(Mak 15:16-20; Jon 19:2-3)

27 Gapna Pailod ami bɪ nɪpe gau, Jisas nɪp udöm, dam ram kub kale u amöm, ami bɪ yɪharɪŋ gau kalɪp magönhalö wɪn allö,

28 ap magum göm, waɪj nɪp u ud juöm, waɪj atɪ, bɪ kub yɪmbal rö ap dapöm, nɪp yɪm nɪla. *

29 Yɪm nöm, nagɪ kalɪ kalɪ halö gau dapöm, kɪŋ kai rol gɪpal rö usajɪl bad ap göm, nɪp rol gɪ nöm, bɪ kub gau ur udpal, a göm, gamɪl mɪlö

* 27:15-19: Jon 11:47-48; 12:19

* 27:24: Dud 21:6-9

* 27:25: Ap 5:28

* 27:28: Luk 23:11

ap ud Jisas nɪp ñɪmagö yɪjɪg u ñöm, apöm nɪp kugom yɪmöm, hag juöl gɪ hagla, “Bɪ kub ne auban? Juda kai kin kale ne auban?” ö gɪla.

³⁰ Anɪg hagöm, nɪp kɪñu alöm, gamɪt mɪlö anɪbu ju udöm, nɪp nabɪc cög laɪ pakla. *

³¹ Pen Jisas nɪp anɪg göl hag juöm, waɪj aɪɪ nɪp yɪm ñɪla u ud ju yuöm, waɪj nɪpe ke yɪm ñöm, nɪp mab ba laɪ al pak lɪnɪg, uɪ gɪ ud arla.

Jisas nɪp mab ba laɪ al pak lɪla

(Mak 15:21-32; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27)

³² Adan aɪ gau amöl gɪ nɪɲla, Sairini daun nɪbö bɪ ap aueia. Hib nɪpe u Saimon. Nɪp nable paköm, kɪtö göm hagla, “Jisas nɪp al pak lɪnabun mab i ud aru,” a gɪla.

³³ Haglö, nɪpe udöl gɪ, ram mɪnönɪ Golgoda dum arla. Golgoda a gɪmɪdal u manö iɪ u, “Wɪp Nabɪc Cög Ij.”

³⁴ Pen dum anɪbu amjaköm, ami bɪ gau ñɪg wain udöm, ñɪg asɪ ap udöm, halö ud ado malo göm, Jisas nɪp ñeila, pen nɪpe ñɪɪ nɪɪjöm arö ga. *

³⁵ Jisas nɪp mab ba laɪ al pak löm, waɪj nɪp gau nɪme lɪ ke ke udnɪg, sadu rö göm udla. *

³⁶ Anɪg göm, Jisas nɪp mab ba laɪ al pak lɪla iɪ au asɪköm, abad nɪɪ mɪdeila.

³⁷ Jisas nɪp al pak löm, mab ba laɪ kalɪ kɪɪn rɪkla:

Bɪ I JISAS, JUDA KAI KIN
KALE ME I.

³⁸ Pen Jisas nɪp al pak löm, bɪ nan si udep mɪhau, ap böɲ lap, ap böɲ lap, al pak lɪla. *

³⁹⁻⁴⁰ Nɪbi bɪ adan majö ap ran ap lug geila gau, nabɪc cög gor mar göm, nɪp hag juöm hagla, “Ne God Ñɪ nɪpe rö! God sabe gep ram u ud waɪ gɪ yumön, ñɪn mɪhöp nɪgaɪ kauyaɪ gɪ lɪnabön u me, mab ba laɪ arö gɪmön lugö, hon nɪɪun!” a gɪla. *

⁴¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau, bɪ manö ud asɪkep gau, kale u rö nöp nɪp hag juöm hagla,

⁴² “Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp gajɪp kamɪɪ arbal, pen nɪpe ke anɪg gɪnɪm rö lagöp. Isrel Kɪɪ kub hon u, mab ba laɪ arö göm, mɪnönɪ iɪ i lugö, nɪɪjögöp a gun, nɪp nɪɪ udun.

⁴³ Nɪpe God nɪp nɪɪ udöm hagöp, ‘Yad God Ñɪ nɪpe,’ a göp. God nɪpe ke u rö nöp gasɪ nɪɪeinab u, mɪñi apöm, nɪp ud kamɪɪ yuaɪ,” a gɪla. *

⁴⁴ Bɪ nan si udep Jisas aɪp al pak lɪla mɪhau, kale u rö nöp, nɪp manö naij anɪbu rö nöp haglö.

Jisas uma

(Mak 15:33-41; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30)

⁴⁵ Ñɪn anɪbu sɪdö aɪ aulɪk magö u, sɪböɪn apöm, mɪd

* 27:30: Ais 50:6 * 27:34: Sam 69:21 * 27:35: Sam 22:18 * 27:38: Ais 53:12 * 27:39-40: Sam 22:7; 109:25; Mad 26:61; Jon 2:19 * 27:43: Sam 22:8

damöm sîdö gamiŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

⁴⁶ Sîdö gamiŋ ga magö u, Jisas wiñ kub al hagöm haga, “Eli, Eli, lama sabakdani,” a ga. Haga anibu, “God yad. God yad. Yip ai giŋig arö giŋpan?” ö ga. *

⁴⁷ Anig hagö, nîbi bi riŋnap söl anib au mîdeila gau niŋöm hagla, “Bi anibi bi God manö hagep Ilaija nip wiñ alab,” a giŋla.

⁴⁸ Anig hagöm, bi ap am nan adin us hain rö bad ap ud dapöm, niŋ wain asi u rauöm, gamiŋ mîlö ap udöm, abös alöm, niŋö niŋaŋ a göm, ña. *

⁴⁹ Anig göm ñö, bi riŋnap hagla, “Arîk! Agamiŋ niŋ mîdaiun. Ilaija apöm, nip ud kamŋ yunab aka?” giŋla.

⁵⁰ Pen Jisas kauyaŋ wiñ kub al hagöm, ake bad mîdeia u ur ga.

⁵¹ Magö anibu nöp, waŋij mîlö kub God sabe gep ram raul miŋan yaŋ, ajöŋ pak piŋ giŋla u, aŋ yaŋ pak biŋiŋi göm lap ke lap ke ara. Anig gö niŋöl gi, munmon udöm, kabö gau pa bu göm, *

⁵² wip kabö miŋan riŋöl göm pak piŋ giŋla gau, miŋan hiŋköm, God nîbi bi uŋ nîpe nöd umla riŋöl giŋla gau, iru nöp gö, kauyaŋ urakla.

⁵³ Uraköm, kabö miŋan gau arîk höŋ amöm, Jisas uraka niŋ u kale daun kub uŋ Jerusalem areila, nîbi bi iru nöp kalip waiö lîlö niŋla.

⁵⁴ Pen munmon udöm, niŋön niŋön ga u niŋöm, ami bi kub u abe, bi nîpe gau aip mîdeila gau abe, kale aninŋ gö piŋiŋ göm, mîdmagö kale arö niŋöl gi, kale hagla, “Yaue! Bi i nîpe God Ni nîpe niŋö yabiŋ!” a giŋla.

⁵⁵ Pen nîbi iru nöp apöm, ke ke au mîdöm, niŋ mîdeila. Nîbi anib gau Jisas nip gi niŋig Galili niŋö aula. *

⁵⁶ Nîbi mîdeila anib gau ap Maria Magdala u, ap Jems aip Josep aip nîme Maria u, ap Sebedi niŋ nîpe mîhau nîme u.

Josep nîpe Jisas hañ romanŋ dam kabö miŋan ap riŋöl ga

(Mak 15:42-47; Luk 23:50-56; Jon 19:38-42)

⁵⁷⁻⁵⁸ Bi gep yabiŋ ap, Josep, Arimadia daun niŋö u, nîpe Jisas bi nîpe ap mîdeia. Bi anibu, Jisas umöb niŋöm, dugo dugo magö u apöm, gapna Pailod nip, Jisas hañ romanŋ u udnam aka gö, Pailod yau a göm, bi nîpe gau kalip hagö, Josep nip niŋla. *

⁵⁹ Jisas hañ romanŋ nîpe u Josep nip niŋlö, nîpe waŋij rud aij ap udöm, wip he mîlö u magöŋhalö wam haluöm,

⁶⁰ dam kabö miŋan giŋsön nöp ap, yip riŋöl giŋnaböl, a göm, ju lu lîla miŋan u riŋöl göm, kabö haŋai kub ap ud gau ga gi dam ajöŋ piŋ göm ara. *

* 27:46: Sam 22:1

* 27:48: Sam 69:21

* 27:51: Eks 26:31-33; Hib 10:19-20

* 27:55: Luk 8:2-3

* 27:57-58: Dud 21:22-23

* 27:60: Ais 53:9

61 Nibi mihöp midailö, nibi ap Maria Magdala, nibi ap Maria ap. Nibi Maria mihau apil niᅇ midlö niᅇöl gi, Josep anig göm rigöl ga.

Ami bi gau wip he rigöl gila kabö miᅇan u abad mideila

62 Jisas umö rigöl gila ñin anibu, God nᅇp nan sabe gep bi kub gau abe, bi Perisi gau abe, God nᅇp sabe ginig ñin u rol, a göm, nan gi dap jin gila. Pen ruö, God nᅇp sabe ginig ñin kale u me, gapman bi kub Pailod mideia au arla.

63 Amöm hagla, "Bi kub. Bi piral hagep anibu haga, 'Yad umem, ñin mihau niᅇan u uraknabin,' a ga. *

64 Anib u, ne bi rimnap hagö, ñin mihöp niᅇan wip rigöl u abad midaiöl. Wasö u, bi niᅇe gau apöm, wip he mlö u si udöm, nibi bi gau kalip piral hagöm hagnaböl, 'Niᅇe kauyan uraköp,' a ginaböl. Anig gilö, Jisas nöd manö piral haga u nan pro; kale hainö manö piral hagnaböl u kub yabıt ginab," a gila.

65 Hageila, Pailod kalip haga, "Anib u, kale ami bi bad ap udmim, wip rigöl gila gau ammim, gası kale ke niᅇ aij gimim, wip rigöl kabö li pidöᅇ giᅇe, ami bi abad niᅇ midaiöl," a ga.

66 Hagö, Juda bi kub anib gau amöm, ajöᅇ pıt gila kabö kub u urön rö göm, ami bi

bad u haglö, anib au niᅇ midaila.

28

Jisas uraka

(Mak 16:1-10; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10)

1 Ruö ram rik da lö niᅇöl gi, nibi mihau Maria Magdala abe Maria ap abe kale ammil, Jisas nᅇp rigöl gila u niᅇnig arlö.

2 Magö anibu munmon kub yabıt udö niᅇöl gi, ejol ap kumi kabö adö laᅇ niᅇö apöm, Jisas nᅇp rigöl göm kabö haıai pıt gila u, ud ju ba u yuöm, adö anibu asıka.

3 Ejol anibu, mulu adin niᅇe mımilö göl gi mideia. Waıtj niᅇe u, rud aij yabıt u la.

4 Pen ami bi niᅇ mideila gau, nᅇp niᅇöm, aninın gö piᅇniᅇ göm, gil gil göm, umöm rö mideila.

5 Pen ejol u nibi mihau kalip haga, "Piᅇniᅇ gagmil! Yad niᅇbin, kale mihöᅇ Jisas mab ba laᅇ al pak lıla u nᅇp niᅇ ajabil.

6 Niᅇe aui midagöp. Nöd haga rö, midö nöᅇ kauyan uraköm aröp. Pen kale apil, nᅇp dam lıla kuö adö u niᅇmil, *

7 yinid ammil, bi niᅇe gau kalip hagmil, 'Jisas kauyan uraköm Galili arab. Kale bi niᅇe ammim nᅇp anib gau niᅇnabim,' a gimil. Manö anibu nöᅇ kalöp hag ñinig aubin," a ga.

* 27:63: Mad 12:40; 16:21; Mak 9:31; 10:33-34; Luk 9:22; 18:31-33; Jon 2:19-21

* 28:6: Mad 12:40; 16:21

8 Anig hagö nıñmil, nıbi mıhau pıñıñ gılö u pen mıñ mıñ göl gi, wip rıgöl anıbu yıñıd arö göm, bı nıpe gau kalıp hagnıg gi dö gi arlö.

9 Adan anı gau arlö nıñöl gi, Jisas kalıp mıñhön nable paköm haga, "Kale mıdpil?" a ga. Hagö, kalpe mıñhön ap kugom yımmil, ma nıpe pıdön udmil, hib nıpe u haglö adö ara.

10 Jisas kalıp mıñhön haga, "Pıñıñ gagmil! Kale ammil mam yad gau kalıp hagnı, 'Galili ammim Jisas nıp nıñnabim,' a gımil," a ga. *

Ami bı gau am Jisas uraköp manö u hagla

11 Nıbi mıhau, adan anı gau arlö nıñöl gi, ami bı nıñ mıdeila gau rımnıp, daun kub waryö raul anı amöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau kalıp, nıñhön nıñhön ga anıbu magönhalö hag nıla.

12 Hag nııla, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau amöm, bı manö ud asıkep aip manö hag adö añı löm, ami bı anıb gau kalıp mani kub nöm hagla,

13 "Kale manö i nöp hagnı, 'Sıb anı yanı hon hanıjun magö u, bı nıpe gau apöm, wip he mılö u si ud arbal,' a gımim.

14 Anıg hagpe, gapna Pailod manö anıbu nıñnab u, hon nıp aip hagnı, kalöp marö rımnıp nıagnab," a gıla.

15 Anıg haglö, ami bı gau mani anıbu udöm, amöm Juda bı kub anıb gau hagla rö nöp gıla. Kale pır alöm, Jisas wip he mılö nıpe u, bı nıpe gau si ud arbal, a geila manö u, mıñı Juda nıbi bı gau manö pıral anıbu nöp hagöl gi nöp mıdpal.

Bı nıpe gau Jisas nıp nıñla (Mak 16:14-18; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23)

16 Jisas bı nıpe unbö agıp u Galili amöm, Jisas nöd haga dum u arla. *

17 Amöm, Jisas nıp nıñöm, hib nıpe haglö adö ara. Pen bı nıpe rımnıp nıñöm dui göm hagla, "U Jisas aka bı unbö ke?" ö gıla.

18 Pen Jisas söl au apöm, kalıp haga, "Bapi yıp hagö, ram mıñnön kumi kabö adö lanı u abe, mıñnön nabön ıñ i abe, yad magönhalö abadöl mıdpın. *

19 Anıb u, kale ram mıñnön gau magönhalö rıgonı rıgonı ammim, nıbi bı ke ke gau magönhalö manö aij yad hag nıbe, kale yıp nıñ udöm nıbi bı yad mıdöm yıp hain göl. Anıg gımim, Bap u, Nı u, Ana Uı u hib hagnı, kalıp nıg pak nımmim. *

20 Anıg gımim, yad kalöp gımim, a gem, manö nıñhön nıñhön hag nıbin u, kale u rö nöp manö anıbu magönhalö kalıp hag nı aij gıpe, magönhalö hain göl. Pen yad kalöp nıñö yabıñ hagabin, yad kalöp aip

* 28:10: Mad 26:32 * 28:16: Mad 26:32 * 28:18: Jon 13:3; Ep 1:20-22

* 28:19: Mak 16:15-16; Ap 1:8

m+dem, m+id damem, m+id
damem, m+nöŋ naböŋ if i ur
g+nab," a ga.

Mak Jisas Kraiss Manö Aij u Mak kalı kliš rıka

*Jon Bı Nıg Pak Nıeb u God
manö hag nımıdöp*

*(Mad 3:1-12; Luk 3:1-18;
Jon 1:19-28)*

1 Jisas Kraiss, God Nı nıpe manö aij u hagnıg gabin.

2 God hadame nöp Nı nıpe Jisas Kraiss nıp manö haga rö, bı God manö hagep Aisaia, manö anıbu God Manö kalı kliš rıköm haga,

“Nöñ! Bı manö yad ud arep u, nöd hag yunö amöm,
adan nöp u lık gı aij gınab.*

3 Bı anıbu, ram mınöñ nıbi bı iru mıdagpal,
ram mınöñ kabö nöp mıdöp anı au am mıdöm, wıñ alöm hagnab,

‘Bı Kub u auab! Adan sır gılanı gıyanı gı mıdainım gau,
dum goł pılu gı mıdainım gau, bı nıg ral aij gımım,’ a gınab,*

4 God manö hagep bı anıbu nöd anıg haga rö nöp me, Jon bı nıg pak nıeb u amöm, ram mınöñ nıbi bı iru mıdagmıdal, ram mınöñ kabö nöp mıdmıdöp anı au mıdö nıñöl gı, nıbi bı gau aulö, kalıp manö hag nöm

hagmıdöp, “Nan sı nan nıaj gıpım gau, nıhön gınıg anıg gıpun, a gımım, arö gıpe yad kalöp nıg pak nınö, God nan sı nan nıaj gıpım gau nıñöm arö gınab,” a gımıdöp.*

5 Nıpe anıg hagö nıñöl gı, nıbi bı ram mınöñ Judia yöp anıb gau mıdeila gau abe, Jerusalem nıbi bı mıdeila gau abe, kale magöñhalö manö nıp u nıñnıg arla. Amöm, nan sı nan nıaj gımıdal gau, hag waiö lılö, Jon kalıp nıg Jodan anı au nıg pak nıa.

6 Pen Jon walıj nıpe u, kaj kamel unı udöm gıla walıj ap yımöm, kaj kau hañ dip nagı anı u pıg lımıdöp. Nan nıñeb nıpe u, jonı habıadını u abe, bom nıg u abe nıñmıdöp.*

7 Nıpe nıbi bı gau kalıp hagmıdöp, “Bı yıp hain auab u, nıpe yad rö wasö; nıpe bı kub yabı, yad bı pro. Yad nıp nıñnö nable gınab. Yad am söl au kugom yımem ma rırup nıpe u nagı hubıknam rö lagöp.*

8 Yad kalöp nıg nöp pak nıabin u pen nıpe apöm, kalöp Ana Uı u nöp pak nınab,” a ga.

*Jon Jisas nıp nıg pak nıa
(Mad 3:13-17; Luk 3:21-22)*

9 Pen nın ap, Jisas Nasared daun, ram mınöñ Galili mıdmıdöp u arö göm, Jon mıdeia au auö, Jon Jisas nıp nıg Jodan anı au nıg pak nıa.

* 1:2: Mal 3:1 * 1:3: Ais 40:3 * 1:4: Ap 13:24; 19:4 * 1:6: 2Ki 1:8; Mad 11:8 * 1:7: Ap 13:25

10 Nip ñig pak ñö, Jisas ñig gof au laj amöm niŋa, kumi kabö adö laj piral hiikö, God Ana u yaur dapo rö, Jisas nip u gi aua.

11 Anig göl u gi auö niŋöl gi, manö ap kumi kabö adö laj au nibö apöm haga, "Ne Ni midmagö yad yabi. Nöp niŋnö, yip aij yabi göp," a ga. *

Seden apöm Jisas nip co co ga

(Mad 4:1-11; Luk 4:1-13)

12 Pen magö anibu nöp, God Ana u Jisas nip hag yuö, ram m+nöŋ kabö nöp midmidöp aŋ gau amöm,

13 ñin unbö ñin juöl mihöp (40) au mideia. Anib gau midö niŋöl gi, Seden, "Jisas nip ginö, manö yip u hain göm, naj gaŋ," a göm, apöm hagdöp. Ram m+nöŋ midmidöp migan anibu ke kain nan gau nöp midmidöp. Pen ejol gau apöm, Jisas nip abad midmidal. *

Jisas God manö aij u hag ñi mideia

14 Pen hainö gapman bi kub Herod Jon nip nag+ la niŋöm Jisas nipe ram m+nöŋ Galili amöm, God manö aij u ni bi bi gau kalip hag ñöl gi haga, *

15 "God ni bi bi udöm kumi kabö adö laj au abad middeinab ñin hain pör abad midmidim u, mñi auöp! Nan si nan naj gipim u, nihöŋ ginig anig gipun a gimim arö gimim, God manö

aij u, niŋö hagöp a gimim, niŋ udmim," a ga. *

Jisas bi nipe mihau mihau uda

(Mad 4:18-22)

16 Jisas Nig Wanö Galili gof au padiöl gi niŋa, bi kabsaŋ udep madöl mihau, kabsaŋ udul a gimil, uben ap ud ñig aŋ yaŋ yumil midailö. Bi mamil anib mihau hib kale mihöŋ u, Saimon aip Edru aip.

17 Jisas kalip mihöŋ niŋöm haga, "Aulö, yad aip ajun, yad kalöp mihöŋ hag ñi aij ginö, ni bi bi udep bi mihau middeinabil," a ga.

18 Hagö, niŋö hagöp, a gimil, uben gau arö gimil, Jisas aip arlö.

19 Pen Jisas yöp pro magö ap amöm niŋa, Sebedi ni nipe Jems aip, Jon aip ñig magib migan u midöl gi, uben pa gi dö ga u, al dör göl gi midailö.

20 Jisas kalip mihöŋ niŋöm haga, "Kale mihöŋ auil e!" ga. Jisas anig hagö, kalpe mamil mihau niŋmil, nap nip wög gi ñeb bi rimnap aip kalip ñig magib adö au arö gimil, Jisas aip arlö.

Kijaki bi ap nip aban ala u, Jisas hag höŋ yua

(Luk 4:31-37)

21 Pen kale daun pro Kapaneam amöm, Juda God nip sabe gep mañu, Jisas Juda magum gep ram raul migan yaŋ amöm, God Manö u hag ñö,

* 1:11: Sam 2:7; Ais 42:1; Mad 12:18; Mak 9:7

* 1:13: Sam 91:11-13

* 1:14:

22 nɪbi bɪ gau niŋöm, pa gɪɪ göm hagla, "God lo manö hag ñeb bɪ gau hagnal rö hagnagöp; niɓe bɪ kub yabɪɪ niŋ aij göm hagnal rö hagnagöp," a gɪɪa. *

23 Pen magö anɪbu, bɪ kɪjaki abanɪ ala ap, magum gep ram raul miŋan anɪbu miɓdeia u blaɓö göm haga,

24 "Jisas bɪ Nasared niɓö! Ne hanɪp niɓhön giɓniŋ auban? Hanɪp kɪjaki gau al pak liɓniŋ auban aka? Yad nöp niŋbin, ne God Ñɪ Uɪ niɓe u," a ga. *

25 Hagö, Jisas pen kɪjaki bɪ anɪbu abanɪ ala u niɓ manö klö hagnagöm haga, "Manö hagnagmön! Bɪ u niɓ arö giɓmön, höŋ aru!" a ga.

26 Jisas anɪg hagö, kɪjaki anɪbu bɪ u niɓ ud giɪ giɪ göm, wiɓ kub alöm, höŋ ara. *

27 Jisas anɪg gö, niɓi bɪ miɓdeila gau aiö yabɪɪ göm, manö hag niŋ hag niŋ göm hagla, "U niɓhön? Bɪ i manö giɓsön niɓö manö adö ap dauöp aka? Niɓe bɪ piɓdön halö. Kɪjaki aiön pi gau manö niɓe udöm hagnagöp rö gɪɪpal," a gɪɪa.

28 Niɓi bɪ gau anɪg hagnagöl giɪ, Jisas kɪjaki aiön pi hag höŋ yua manö anɪbu, ram miɓnön Galili gau hagnagöhalö hag ñɪlö ara. *

Jisas gö, Saimon niɓbor niɓ kamɪŋ la

(Mad 8:14-15; Luk 4:38-39)

29 Pen Jisas, Jems, Jon, Saimon, Edru, kale Juda magum gep ram u arö göm, höŋ amöm, Saimon aip niɓmam Edru aip ram kale u arla.

30 Ram amjahlö, Jisas niɓ hagla, "Saimon niɓbor niɓe haɓ romanɪ u mab rö inö, han miɓdöp," a gɪɪa.

31 Haglö, Jisas am niɓmagö kiɓ niɓe u udöm ud urak ñö niŋöl giɪ, haɓ niɓe mab rö ineia u kamɪŋ la niŋöm adɪŋ nan magö kalɪɓ ña.

Jisas gö, niɓi bɪ iru nöp kamɪŋ la

(Mad 8:16-17; Luk 4:40-41)

32 Pen siɓdö wad ara magö u, niɓi bɪ nan ga gau abe, niɓi bɪ kɪjaki abanɪ ala gau abe, Jisas gö kamɪŋ laŋ, a göm, Jisas miɓdeia au dauila.

33 Daun pro Kapaneam niɓi bɪ gau hagnagöhalö apöm ram ajiŋ iɪ höŋ nö löyan adö niŋ miɓdeila niŋöm

34 niɓi bɪ iru nöp nan ga gau, Jisas gö, kamɪŋ la. Kɪjaki aiön pi abanɪ ala gau iru nöp hag höŋ yua. Pen kɪjaki aiön pi anɪb gau Jisas niɓe bɪ an niŋ aij gɪɪa rö, Jisas kalɪɓ, "Manö hagnagim," a göm, hag höŋ yua. *

Jisas miŋan ap ke amöm, Nap niɓ sabe göl giɪ miɓdeia

(Luk 4:42-44)

35 Ruö, Jisas hilɪm halö yabɪɪ uraköm, ram hana u arö göm, daun anɪbu abe arö

* 1:22: Mad 7:28-29

* 1:24: Mak 5:7

* 1:26: Mak 9:26

* 1:28: Mad 4:24

* 1:34: Mak 3:10-12

* 1:35: Mad 14:23; Mak 6:46

göm, am mɨgan ap ke amöm, Nap nɨp sabe göl gɨ mɨdeia. *

³⁶ Pen bɨ nɨpe Saimon, bɨ nɨpe rɨmnap aɨp, Jisas mai, a göm, nɨp ulhai nɨɨnɨg arla.

³⁷ Jisas nɨp ulhai nɨɨ dam nɨɨöm hagla, "Nɨbi bɨ magöŋhalö nöp mai, a göm, ulhaiaböl," a gɨla.

³⁸ Anɨg hageila, Jisas haga, "Hon ram rɨɨg aglö rɨmnap halö söl aui arun. Yad aubin u, nɨbi bɨ ram mɨnön mɨgan gau gau kalɨp manö hag ñɨnam, a gem, aubin," a ga.

³⁹ Anɨg hagöm, ram mɨnön Galili aɨ gau gɨ ajöl gɨ, am Juda magum gep ram raul gau amöm, God Manö hag ñöl gɨ, kɨjaki aiön pi nɨbi bɨ kalɨp aban ala gau hag höɨ yua. *

Jisas, wös hapeb la bɨ ap gö, mɨlep ga

(Mad 8:1-4; Luk 5:12-16)

⁴⁰ Wös hapeb la bɨ ap, Jisas mɨdeia au apöm, kugom yɨmöm, haga, "Ne wös yɨp u kamɨɨ laɨ, a gɨnabön u, kamɨɨ lɨnɨm," a ga.

⁴¹ Anɨg hagö, Jisas nɨp mög nɨɨöm ñɨmagö mɨlöbö löm bɨ anɨbu nɨp ud nɨɨöm haga, "Yau, gɨnabin. Kamɨɨ lɨ," a ga.

⁴² Nɨp ud nɨɨö adɨɨ kamɨɨ la.

⁴³⁻⁴⁴ Pen Jisas bɨ anɨbu nɨp manö klö hagöm haga, "Adan aɨ gau nɨbi bɨ rɨmnap kalɨp nɨɨmön, Jisas yɨp gö kamɨɨ löp, a gɨmön, hagagmön. Kabö rö nöp ammön, bɨ God

nɨp nan sabe gep u nɨp hañ romanɨ ne u yammön hagmön, 'Wös hapeb yad u kamɨɨ löp,' a gɨmön. Anɨg hagmön, Mosis nöd haga rö, nan rɨmnap dam bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ u ñɨmön, nɨpe pak God nɨp sabe gɨ ñö me, nɨbi bɨ gau, bɨ u mɨñi kamɨɨ löp, a göm, nɨɨnaböl," a ga. Jisas manö anɨbu nöp hagöm bɨ u hag yuö ara. *

⁴⁵ Jisas anɨg haga u pen bɨ anɨbu nɨpe amöm, nɨbi bɨ gau abönamö hag ñö ara. Anɨg gö, Jisas daun gau waiö ajainɨm rö lagö, nɨpe amöm nɨbi bɨ iru mɨdageila aɨ gau nöp mɨdö nɨɨöl gɨ, nɨbi bɨ ram mɨnön gau gau magöŋhalö nɨp nɨɨnɨg aumɨdal.

2

Jisas gö, ñɨn ma kala ga bɨ ap kamɨɨ la

(Mad 9:1-8; Luk 5:17-26)

¹⁻² Ñɨn mɨhöp nöp padiö nɨɨöl gɨ Jisas kauyaɨ daun pro Kapaneam auö, Jisas ap mɨdöp ram nɨpe u, a gɨlö, nɨbi bɨ iru nöp apöm gɨlö gɨlö, ram raul manö hag ñeia mɨgan u sɨsɨ göm, ajöɨ il höɨ adö au yaɨ u rö nöp sɨsɨ yöl ga. Pen Jisas kalɨp God Manö hag ñɨ mɨdeia.

³ Jisas kalɨp hag ñɨ mɨdö nɨɨöl gɨ, bɨ unbö yɨgwo mɨlö u bɨ rɨmnap aɨp, bɨ ñɨmagö ma kala ga ap ilöɨ löm, dapöm Jisas mɨdeia au daula.

⁴ Apöm nɨɨla, nɨbi bɨ sɨsɨ göl mɨdeila nɨɨöm bɨ ñɨmagö

* 1:39: Mad 4:23; 9:35 * 1:43-44: Lep 14:1-32

ma kala ga u nɪp dam ram adö laŋ amöm, ram aŋ au ud mol juöm yulö, Jisas mɪdeia yaŋ luga.

⁵ Pen kale Jisas gö kamɪŋ lɪnab, a göm, gasɪ nɪŋ udla u nɪŋöm Jisas haga, “Ñɪ yad. Nan si nan naij gɪpan gau nɪŋem arö gabin,” a ga.

⁶ Anɪg hagö, Juda lo manö hag ñeb bɪ rɪmnap asɪk mɪdeila gau, gasɪ kale gau nöp nɪŋöm hagla,

⁷ “Bɪ i nɪhön gɪnɪg, God nɪp hag juöm, manö piral hagab? Nɪbi bɪ gau nan si nan naij gɪlö, bɪ ap prɪ kalɪp u ɪk gɪ yunɪm rö lagöp; God nöp me anɪg gɪnab,” a gɪla.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, adɪŋ Jisas ke nɪŋöm haga, “Kale nɪhön gɪnɪg gasɪ anɪbu rö nɪŋabim.

⁹ Bɪ ñɪmagö ma kɪla göp u nɪp nɪhön hagnö, kalöp aij gɪnab? Nan si nan naij gɪpan u nɪŋem arö gabin, a gɪnö, kalöp aij gɪnab; aka, urakmön köp ne u wɪnɪg ud aru, a gɪnö, kalöp aij gɪnab?

¹⁰ Yad gɪnö, kale nɪŋnabim, Bɪ Ñɪ nɪpe mɪnönŋ nabönŋ ɪ i aunö u, gasɪ yad ke nɪŋem auagnö. God hagö aunö u me, nan si nan naij gɪpal u nɪŋem arö gɪnabin, a gɪnabin u, arö gɪnabin,” a ga.

¹¹ Anɪg hagöm, bɪ ñɪmagö ma kɪla ga u nɪp haga, “Yad nöp hagabin, urakmön, köp ne u wɪnɪg udmön ram aru,” a ga.

¹² Jisas anɪg hagö, nɪbi bɪ nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, bɪ

anɪbu uraköm, köp bad nɪpe u wɪnɪg udöm hada. Anɪg gö nɪŋöm, nɪbi bɪ gau magönhalö aiö yabɪl göm, God hib nɪpe u haglö adö arö nɪŋöl gɪ, hagla, “Nöd nan anɪbu rö ap gɪlö, hon nɪŋagmɪdun,” a gɪla.

*Jisas Lipai nɪp wɪñ ala
(Mad 9:9-13; Luk 5:27-32)*

¹³ Jisas kauyaŋ amöm, Ñɪg Waŋö Galili goɪ au ajeia nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru nöp nɪŋöm mɪdeia au ap magum geila nɪŋöm Jisas kalɪp God Manö hag ña.

¹⁴ Jisas manö hag ñɪ pɪs göm, adan aŋ au amöl gɪ nɪŋa, Alpias ñɪ nɪpe Lipai, bɪ dakɪs udep bɪ ap, wög gɪmɪdöp ram raul mɪgan u asɪk mɪdeia. Jisas nɪp nɪŋöm haga, “Auö, yad aip arul,” a gö, uraköm Jisas aip arlö.

¹⁵ Jisas pen, bɪ nɪpe gau aip am Lipai ram u nan ñɪŋlö nɪŋöl gɪ, bɪ dakɪs udep gau abe, bɪ nan si nan naij gɪla gau abe, Jisas aip ajeila rö, am jɪm ñöm nan ñɪŋeila.

¹⁶ Bɪ lo manö hag ñeb bɪ Perisi rɪmnap, Jisas nɪpe bɪ dakɪs udep gau aip, bɪ nan si nan naij gɪmɪdal gau aip mɪdöm nan ñɪŋeila u nɪŋöm, bɪ nɪpe gau kalɪp hagla, “Jisas nɪhön gɪnɪg bɪ dakɪs udpal gau aip, bɪ nan si nan naij gɪpal gau aip asɪk mɪdöm nan ñɪŋab?” ö gɪla. *

¹⁷ Hageila, Jisas manö anɪbu nɪŋöm haga, “Nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdpal gau, wös wameb bɪ nɪŋnɪg aragal;

* 2:16: Mad 11:19

nibi bi nan göp gau nöp wös wameb bi niñg arbal. Anib u rö, nibi bi, gi aij gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig auagin; nibi bi, nan si nan naji gipun, a gi gasi niñbal gau, kalip udnig aubin,” a ga.

Nan magö hil gep

(Mad 9:14-17; Luk 5:33-39)

18 Jon bi nipe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin rimnap God nip sabe göl gi nöp midaiun, a göm, nan niñagmidal. Ñin ap kale anig geila u niñöm nibi bi rimnap apöm Jisas nip hagla, “Jon bi nipe gau abe, Perisi kai bi kale gau abe, ñin añi añi nan niñagpal. Pen bi ne gau, niñön ginig anig gagpal?” ö gila.

19 Hageila, Jisas manö hod riköm haga, “Bi nibi udnig ginab bi ap, nimdamam nipe gau aip midöm, aij gö niñöl gi mideinaböl u me, nan magö arö gagnaböl.

20 Pen hainö, nibi bi rimnap apöm, bi kale anibu nip ud areinaböl u, mög gö, ñin anibu nan niñagnaböl.

21 Pen wañj gisön nibö bad ap udöm, wañj asöl göm pa gi dö ginab ramö u al udlö, wañj gisön u klö midöl gi, wañj asöl ginab u pak gi dö göm, wañj kale u rapin nöp pa gi dö gö arnab.

22 “Ñig wain u, u rö nöp. Ñig wain kamij u udöm, kaj meme hañ nöd nibö migan

u hoñ gi lagpal. Pen niñön: hoñ gi löm mame ñilö, kaj meme hañ u biñ hagöm, pak gi dö göm hoñ gi am haknab. Anib u me, ñig wain kamij u, kaj meme hañ kamij migan u nöp hoñ gi lep,” a ga.

Bi ñi nipe God nip sabe gep ñin u Bi Kub midöp

23 Hainö Juda God nip sabe gep ñin kale ap, Jisas bi nipe gau aip wid wög an au padiöl gi, bi nipe gau wid magö rimnap riköl gi areila.

24 Anig gilö, Perisi bi gau niñöm, Jisas nip hagla, “Mñi God nip sabe gep ñin hon wög gagep u, bi ne gau anig göl wög göm lo hon rib juaböl,” a gila. *

25 Hageila, Jisas haga, “Bac Depid hadame nöp kiyö lö ga aiud kalı kliš rikla u, kale niñagpim ar? *

26 Hadame nöp bi ne Abi-ada God nip nan sabe gep bi kub yabıt midmidöp ñin u, Depid bi nipe gau aip kalip kiyö lö, God sabe gep ram u amöm, bred nibi bi yiharij gau niñagpal, bi God nip nan sabe gep bi gau nöp niñbal u udöm, bi nipe gau kalip ñö niñla. *

27 “God nipe ñin yiharij middep manö u nöd hagöm, hainö nibi bi gi laga; nibi bi gi löm, ake löm mid aij gilañ, a göm, ñin ap yiharij midaiöl, a ga. *

* 2:24: Dud 23:25 * 2:25: 1Sa 21:1-6

* 2:26: Lep 24:5-9 * 2:27: Dud 5:14

28 Anib u, hon niᅇbun, Bi Ñi nipe God nip sabe gep ñin u abe B+ Kub midöp,” a ga.

3

Jisas bi ñimagö kila ga ap, God nip sabe gep ñin u gö, kamij la

(Mad 12:9-14; Luk 6:6-11)

1 Ñin ap pen, Jisas kauyan Juda magum gep ram u amöm niᅇa, bi ñimagö kila ga ap ram raul miᅇan anibu ap mideia.

2 Nibi bi mideila gau r+mnap, Jisas niᅇon rö gö, nip dam manö kub hagu, a göm, bi anibu God nip sabe gep ñin i gö kamij linab aka göm, agamij niᅇ ij halö li mideila.

3 Jisas pen bi ñimagö kila ga u nip haga, “Urakmön, aui au,” a ga.

4 Hagö, nipe mideia au gilaᅇ auö, Jisas nibi bi anib gau kalip haga, “God nip sabe gep ñin u niᅇon gep? Aij gep aka naij gep? Nibi bi gau kalip mög niᅇun giᅇno kamij aröl, aka gasi naij niᅇun arö giᅇno, umöl?” ö ga. Hageia, kale nip pen manö ap hagagla. *

5 Jisas manö udagun, a göm, niᅇla bi anib gau, Jisas kalip niᅇö, mulu luga. Jisas kalip gau gau niᅇ damöm siliᅇk la. Anig göm, bi ñimagö kila ga u nip haga, “Ñimagö ne miᅇbö li!” a ga. Hageia, ñimagö miᅇbö lö niᅇöl giᅇ, kamij la.

* 3:4: Luk 14:3 * 3:6: Mad 22:15-16

* 3:12: Mak 1:34

6 Anig ga niᅇöm, bi Perisi Juda magum gep ram u arö göm, Herod bi nipe gau mideila au amöm, manö hag niᅇ hag niᅇ göm, “Jisas nip aige gun al pak lun?” ö gila.

*

Nibi bi iru nöp Jisas hain gila

7-8 Jisas pen bi nipe gau udöm, amöm Ñig Wanjö Galili goᅇ au am mideila. Pen nibi bi Galili niᅇö iru nöp nip hain göm aula. Nipe nan niᅇon niᅇon giᅇmidöp adö u haglö gau arö niᅇöl giᅇ, Judia nibi bi r+mnap, Jerusalem nibi bi r+mnap, ram m+nöᅇ Idumia nibi bi r+mnap, ñig Jodan böᅇ lödaᅇ nibi bi r+mnap, daun kub miᅇöp Daia Saidon nibi bi r+mnap, nibi bi iru yabiᅇ Jisas nip niᅇniᅇig aula.

9-10 Jisas nibi bi iru nöp gö, kamij la u me, nip ud niᅇno kamij linim, a göm, nibi bi iru niᅇanö yabiᅇ apöm, nip ciᅇo ciᅇo ñöl giᅇ auö, bi nipe gau kalip hagö, ñig magiᅇb ap ud lila. *

11 Pen nibi bi kijaki aiön pi nan niᅇon aban ala gau, Jisas nip niᅇöm, m+nöᅇ yan lug paköm, manö kub hagöm, “Ne God Ñi nipe!” a giᅇmidal. *

12 Jisas pen kijaki aiön pi gau kalip manö klö hagöm haga, “Yad B+ an midpin u waiö hagagmim wasö,” ga. *

* 3:9-10: Mad 14:36 * 3:11: Luk 4:41

Jisas bi nipe unbö migan laŋ uda

(Mad 10:14; Luk 6:12-16)

¹³ Pen Jisas ram m+nöŋ nö ap amöm, bi nipe udnig ga gau hagö aueila haga,

¹⁴ “Yad kalöp bi unbö migan laŋ udpin u, kale yad aip ajmim, bi manö yad ud arep gau m+dmim, kalöp hag yunö, ammim n+bi bi gau kal+p God Manö aij u hag ñ+nabim.

¹⁵ Yad kalöp hagabin u me, kijaki aiön pi nan gau u rö nöŋ hag yunabim,” a ga.

¹⁶ Jisas bi nipe uda an+bi gau hib kale me, ap Saimon, hainö Jisas hib nipe ap Pida a ga. *

¹⁷ Ap Jems, n+mam ap Jon, nap kalpe m+höŋ hib u Sebedi. Jisas kal+p m+höŋ Boanerges a ga. Hib an+bu iŋ u “R+mu Bi”. *

¹⁸ Bi nipe ap Edru; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñ+nipe; ap Padias; ap Saimon, n+p Saimon Selod a g+m+dal.

¹⁹ Pen ap Judas Iskariod. Nipe me hainö Jisas n+p mu-müg ga.

Jisas n+p kijaki aban alöp, a g+ila

²⁰ Pen Jisas ram ap arö, kauyaŋ n+bi bi iru nöŋ ap magum g+ m+deila n+ŋöm, bi nipe gau aip nan ñ+nöŋ rö laga.

²¹ Anig gö, n+bi bi r+mnap Jisas hauŋ alöp a g+lö n+ŋöm, n+me, n+mam bi n+p uŋ g+nig aula.

²² Pen lo manö hag ñeb bi Jerusalem n+bö aula gau hagla, “K+jaki aiön pi nan gau nap kale Bielsebul Jisas n+p aban alöp rö, aiön pi nan gau hag yuab,” a g+la. Manö piral an+bu hageila, *

²³ Jisas nipe n+ŋöm, n+bi bi gau kal+p hagö aueila, manö adö an+bu manö hod riköm haga, “Seden aige göl göm Seden n+p hag yunab?”

²⁴ N+bi bi ram m+nöŋ añ+ ap kale ke nöŋ pen pen g+naböl u, migan an+bu as+ik ke ke l+naböl.

²⁵ Pen am+lap ap+lap gau u rö nöŋ pen pen g+naböl u, as+ik ke ke l+naböl.

²⁶ An+bi u rö, Seden nipe ke kijaki aiön pi nan nipe gau hag yueinab u, as+ik ke ke löm böŋ nöŋ lug paknab.

²⁷ “Bi kal yab+ŋ ap ram nipe au m+idö n+ŋöl g+, bi ap apöm, nan nipe gau ud aragnab; nöŋ bi kal an+bu n+p nag+ ad+ik löm me, am nan ram nipe gau m+idöp u ud arnab.

²⁸ “Pen n+ŋ aij g+mim! N+bi bi gau nan si nan naj n+hön n+hön g+naböl u, God n+ŋöm arö g+nab. God n+p hag jun-aböl u, nipe n+ŋöm arö g+nab.

²⁹ Pen Ana Uŋ u n+p hag junaböl u, God n+ŋöm arö gagnab. Nan si nan naj g+nab an+bu pör nöŋ m+deinab,” a ga.

³⁰ Jisas n+p, “K+jaki aiön pi nan gau n+p aban alöp,” a geila u me, an+g haga.

Jisas n+me n+mam bi gau

* 3:16: Jon 1:42

* 3:17: Luk 9:54

* 3:22: Mad 9:34; 10:25

³¹ Pen Jisas nime nımam bi apöm, höj löyañ mıdöm, bi ap nıp, “Ne am Jisas nıp hagö auañ,” a gıla. *

³² Anıb u, nıbi bi ram raul mıgan yañ Jisas nıp bıg gıgabö gı asık mıdeila gau nıp hagla, “Name nañın namam bi gau höj yañ am mıdöm, ‘Ne aue,’ gaböl,” a gıla.

³³ Anıg hageila, Jisas haga, “Ami yad, mam yad bi an?” ö ga.

³⁴ Anıg hagöm, Jisas nıbi bi mıdeila gau nıñ padiöl gı haga, “Kale me ami yad, mam yad mıdpim.

³⁵ Nıbi bi God hagöp rö gıpal gau me, mam yad, añ yad, ami yad mıdpal,” a ga.

4

Jisas, bi nan yıñ yımöb u, manö hod rıköm haga

(Mad 13:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Jisas Ñıg Wañö Galili goñ au amöm, nıbi bi gau kalıp kauyañ manö hag ñı mıdö nıñöl gı, nıbi bi iru yabıt nöp ap magum gıla. Anıg geila, Jisas ñıg magıb ap adö u asıköm, am ñıg añ söl au mıdöl gı, nıbi bi ñıg goñ gau urak mıdeila gau kalıp manö hag ña. *

² Manö anıb gau manö hod rıköm adö ke ke iru nöp hag ña. *

³ Manö adö ap manö hod rıköm haga, “Manö hagnıg gabin i nıñim! Bi ap wög

* **3:31:** Mak 6:3; Jon 2:12; Ap 1:14 * **4:1:** Mak 3:7-9; Luk 5:1-3 * **4:2:** Mad 13:34; Mak 4:33-34

adıñ nıpe u wid yıñ ranañ, a göm, ud yuö arö nıñöl gı,

⁴ rımnab adan arep adö au lugö, yaur gau apöm ñıñnaböl.

⁵ Rımnab kabö adö mınönj pro pro lınab au lugöm rannab u pen

⁶ kıdıt yuö aragnab rö, sıdö nıñöm, mılep gı nab.

⁷ Rımnab gıñkası mıdeinab añ au lugöm, rannab u pen gıñkası gau pımamu gı pak ñıñö, magö pılagı nab.

⁸ Pen yıñ rımnab mınönj aij adö u lugöm, ran aij göm, magö pıl aij gı nab. Rımnab magö ñın juöl ado gı da sıduñ lañ (30) rö pıl nab, rımnab magö ñın juöl mıhau nıgañ (60) rö pıl nab, rımnab ñın juöl unbö mamıd u (100) rö pıl nab,” a ga.

⁹ Jisas manö anıbu hag pıs göl gı haga, “Kale nıbi bi gası rımıd mıdainım gau, manö hagabin i rımıd lı nıñ aij gımim,” a ga.

Jisas ai gıñıg göm manö hod rık hagmıdöp

(Mad 13:10-17; Luk 8:9-10)

¹⁰ Jisas manö hagö nıñöl gı, nıbi bi nıñ mıdeila anıb gau ke ke arla nıñöm bi nıpe unbö mıgan lañ gau abe, nıbi bi nıpe rımnab halö abe, Jisas nıp hagla, “Manö hod rıkmön hagpan it u nıñön?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “God nıbi bi udöm abad mıdeinab

manö u, God gö kale nɨɨbim u pen nɨbi bɨ gau kalɨp hod rɨkem nöp hag ñabin.

¹² Anɨg gɨnö, bɨ God manö hagep ap God Manö kalɨ kliñ rɨköm haga rö nöp gɨnab. Nɨpe haga,

‘Amgö nɨɨnaböl u pen nan rɨmnap nɨɨagnaböl.

Manö nɨɨnaböl u pen manö it hagöp anɨg rö göm nɨɨagnaböl.

Nɨɨ aɨj gɨɨɨɨɨ, God nɨp hag nɨɨaɨɨɨɨɨ,

nan si nan naij gɨɨɨɨɨ gau nɨɨöm arö gɨɨböp,’ a gɨla,” a ga. *

Jisas bɨ nan yɨɨ yɨmöb manö hod rɨköm haga u, manö it u hag ña

(*Mad 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³ Jisas anɨg hagöm kalɨp haga, “Manö hod rɨkem hagpin anɨbu nɨɨagpim u, hainö manö rɨmnap halö hod rɨk hageinabin u, aigöl gɨmim nɨɨnabim?” ö ga.

¹⁴ Wid yɨɨ u, God Manö nɨpe u, a gem, hagpin.

¹⁵ Yɨɨ rɨmnap adan arep adö au lugnab, a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö nɨɨnaböl u pen magö anɨbu nöp Seden apöm manö anɨbu ju ud arnab, a gem, hagpin.

¹⁶⁻¹⁷ Pen yɨɨ rɨmnap kabö adö mɨnönɨ pro pro lɨnab au lugöm, rannab u pen kɨdɨɨ yuö aramöm pɨdönɨ gagö, sɨdö nɨɨöm mɨɨɨep gɨnab, a gɨpin u, nɨbi bɨ gau God Manö u gɨsön magö u nɨɨlö

aɨj gö nɨɨöl gɨ, udnaböl u pen yöp pro pro magö u mɨdlö nɨɨöl gɨ, mɨɨör rɨmnap aunab aka bɨ gau kalɨp gɨ naij gɨnaböl nɨɨöm manö anɨbu arö gɨnaböl, a gem, hagpin.

¹⁸ Yɨɨ rɨmnap gɨɨkasi an au lugöm rannab, a gɨpin u, nɨbi bɨ God Manö nɨɨnaböl u pen

¹⁹ wög waryö, ram köp haneb, kaj nan gau gasɨ iru nɨɨöm, ru kɨɨɨɨ, uɨpö mani nan gau gasɨ iru nɨɨöm, nan gau gau nöp gasɨ nɨɨnaböl u me, God Manö u pɨmamu gɨ pak ñɨɨö, magö pɨɨagnab, a gem, hagpin. *

²⁰ Wid yɨɨ mɨnönɨ aɨj adö au lugnab a gɨpin u, nɨbi bɨ God Manö nɨɨöm, nɨɨ udeinaböl nɨɨöm magö ñɨn juöl ado gɨ da sɨduɨ laɨ (30), aka ñɨn juöl mɨɨhau nɨganɨ (60), aka ñɨn juöl unbö mamɨd u (100) rö pɨɨnab; gasɨ anɨbu nɨɨem hagpin me u,” a ga.

Hapö lauöm adö aulɨk lep (Luk 8:16-18)

²¹ Jisas pen kauyanɨ manö ap hod rɨköm haga, “Nɨbi bɨ gau hapö lauöm rin cög mɨgan gau aka abañ adö hanbal mo gayɨk gau pɨ gagnaböl; adö aulɨk lɨlö mailö gɨnab. *

²² Anɨb u rö, nɨhön nɨhön mɨñi pi göl mɨdöp u, hainö waiö lö nɨɨnaböl. *

²³ Kale nɨbi bɨ gasɨ rɨmɨd mɨdainɨm gau, manö

* **4:12:** Ais 6:9-10; Ap 28:26-27 * **4:19:** Mad 19:23-24 * **4:21:** Mad 5:15; Luk 11:33 * **4:22:** Mad 10:26; Luk 12:2

hagabin i rım+d lı nıη aij gımim,” a ga.

²⁴ Kalıp manö ap haga, “Manö nıηabim u, rık dam nıη aij gımim. Kale nıbi bı gau kalıp manö kub hagmim, pen aige rö ñımim a gınabim u, God nıpe nıηöm kalöp ke u rö nöp manö kub hagöm, pen u rö nöp unbö rö ñımim a gınab. Pen nıpe kalöp pen rımnap halö adö laη abe ñımim a gınab. *

²⁵ Nıbi bı nan rımnap mıdöp gau rımnap halö udnaböl; pen nıbi bı nan rımnap mıdagöp gau, nan rımnap pro pro mıdöp u halö ud arnaböl. *

Krais manö aij u hag ñılö arö, nıbi bı iru nöp nıη udnaböl

²⁶ Jisas manö ap manö hod rıköm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab u, aiud adö i rö mıdöp. Bı wög nap ap wid yıη ranaη, a göm, dam wög naböη nıpe gau yunab.

²⁷ Wid yıη wög naböη au yuöm, han ajö nıηöl gı, marep göm, rannıg gab. Aigegö göm ranöb, a göm, nıηagnab.

²⁸ Mınöη u ke gö, sılıp hañauöm, ranöm, magö pılöm, po gınab.

²⁹ Pen wög naböη nap nıbö u po gö nıηöm, rık dam lep ñın u auöp, a göm, ru ađtame u damöm, rık daunab,” a ga. *

Jisas mab masded u, manö hod rıköm haga

(Mad 13:31-32; Luk 13:18-19)

³⁰ Jisas anıg hagöm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab u, aiud nıhön rö udem hagnö nıηnabim?

³¹⁻³² Me, mab masded yıη rö u, a gınam. Nan yıη rımnap kub yımbal gau pro ranöb, pen masded yıη u pro yabıt yımlö, ran kub göm, ramö alö, yaur gau apöm hai anıb gau lı mıdpal,” a ga.

Jisas manö hod rıköm hagmıdöp

(Mad 13:34-35)

³³ Jisas nıbi bı gau kalıp manö hod rıkep anıb gau rö iru nöp hag ñımıdöp; anıg göm, manö aij u kalıp hag ñımıdöp. Kale manö nıη aij gınaböl manö u nöp kalıp hag ñımıdöp; manö nıη aij gagnaböl manö u hag ñaga.

³⁴ Nıpe kalıp manö hod rıköm nöp hag ñımıdöp. Hainö bı nıpe gau aip ke mıdöl göm, manö ıt magöηhalö hag ñı aij gımıdöp.

Jisas hagö, hadal ur ga

(Mad 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵ Ñın anıbu nöp ram dugöp magö u, Jisas bı nıpe gau kalıp haga, “Ñıg waηö böη lödaη arun,” a ga.

³⁶ Anıg hagö, bı nıpe gau nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp arö göm, ñıg magıb Jisas mıdeia mıgan u ranöm,

* 4:24: Mad 7:2

* 4:25: Mad 13:12; 25:29; Luk 19:26

* 4:29: Joe 3:13; Rep

hadla. Ñig magib rimnap halö aip arla.

³⁷ Anj arlö niñöl gi, adin pinöm asad apöm, ñig si ral ñig magib migan u amöm, am lugnig rö ga.

³⁸ Jisas nipe pen ñig magib migan adin lajin adö, nabic ilöñ löm hanea niñöl gi, bi nipe gau nip am anja göm hagla, “Manö hag ñeb bi, hon magönhalö umnig gabun gasi u niñagpan ar?” a gila.

³⁹ Hageila, Jisas uraköm, pinöm asad udeia u abe, ñig si ral aueia u abe, agamij mid a gö, pinöm asad udeia u hir göm, ñig si ral aueia u böñ nöp ur göm ga.

⁴⁰ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, “Kale niñön ginig pinin gabim? Kale nin udep magö kale pro ap midöp niñöm pinin gabim aka?” ga.

⁴¹ Hagö, kale aiö göm, pen hag ninö pen hag ninö göm hagla, “Bi anibi an? Aige gö göm hagajip, pinöm asad udajip u abe, ñig si ral auajip u abe, manö nip u niñöm, hagöp rö göp?” ö gila.

5

Kijaki bi ap nip aban al mideia u, Jisas hag höñ yua
(Mad 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹ Jisas bi nipe gau aip ñig magib udöm, Ñig Wanö Galili juöm, ram minön Gerasa nibi bi mideila böñ lödan adö amjaköm,

² ñig magib u arö göm, ujanid lugö niñöl gi, magö anibu nöp, kijaki aban al mideia bi ap, wip rigöl migan gau nibö apöm, Jisas mideia au aua.

³⁻⁴ Bi anibu wip rigöl gila kabö migan gau han ajmidöp. Nip pör sen udöm, ñimagö ma nipe gau li ribikmidal u pen sen gau gö, pa gi dö gö, armidöp. Nipe kto yabit gimidöp u me, nip gilö gasi niñnim rö laga.

⁵ Sidö an, sibön yan, wip rigöl gimidal kabö migan gau abe, nö ilö gau abe, gauñ göñ göm, kabö udöm, hañ roman nipe ke ribmidöp.

⁶ Pen ñin anibu, nipe Jisas nip yijig niñöm, gi dö gi amöm, Jisas mideia au kugom yimö,

⁷⁻⁸ Jisas kijaki bi anibu nip aban al mideia u nip haga, “Ne kijaki aiön pi, bi i nip arö gimön höñ aru!” a ga.

Hageia haga, “Jisas, God kto unbö ke yabit Ñi nipe. Yip niñön ginig auban? Manö ninö hagnöm, ‘God nin midöp rö, yad nöp ilön mab rö ñagnabin,’ a gimön!” a ga. *

⁹ Anig hagö, Jisas bi anibu nip haga, “Hib ne niñön?” ö ga.

Hageia haga, “Yip kijaki iru nöp aban alöp rö, hib yad ‘Iru Nöp,’ ” a ga.

¹⁰ Nipe Jisas nip, kijaki aiön pi gau ram minön ke mlö gau hag yuagmön,

* 5:7-8: Mak 1:24

a göm, hag niñöl gi nöp m+deia.

11 Pen magö an+bu, kaj iru yab+ am+il niñeila s+nañ ba an+bu gau.

12 An+bu u, kijaki gau Jisas niñ neb neb göm hagla, "Han+bu hagö, amun kaj gi+lan kal+bu yuö hi+kun," a gi+la.

13 An+bu haglö, Jisas yau a gö, kijaki gau bi an+bu niñ arö göm, amöm kaj gau kal+bu yuö hi+klö, magöñhalö du dausan rö pi+g ju rul yañ amöm, gi dam niñ wañö yañ paköm, magöñhalö niñ niñöm um hakla.

14 Pen bi kaj mukm+dal gau, ga an+bu niñöm, am daun an+bu abe, ram m+ñöñ gau abe, manö an+bu hag niñlö niñöl gi, niñ bi gau am niñun, a göm, Jisas m+deia au aula.

15 Apöm niñla, bi nöd kijaki iru nöp abañ ala an+bu, wañ y+möm, m+id aij göm, as+k m+deia. Niñlö, an+ñin gö piñ+ñ gi+la.

16 Niñ bi nöd m+deila gau, niñ bi hain aula gau kal+bu, bi kijaki abañ al m+deia bi u niñ Jisas niñön niñön ga u hag niñla. Pen kaj gau kal+bu niñön niñön ga u abe hag niñla.

17 Pen niñ bi an+bu gau, manö hagla an+bu niñöm, Jisas niñ manö neb neb göm hagla, "Ram m+ñöñ hon i arö gi+mön aru!" a gi+la.

18 Hageila, Jisas niñ mag+bu udöm arniñ gö, bi gö kam+ñ la u niñ neb neb göm haga, "Yad aip arul aka?" ga.

19 Hageia, Jisas bi u niñ w+hö göm, haga, "Ram ne arammön, niñ bi ne gau kal+bu, Bi Kub nöp mög yab+ niñöm, niñön niñön göp manö u magöñhalö hag niñmön," a ga.

20 Hagö, bi an+bu ram m+ñöñ Dekapolis añ au, daun gau gi ajöl gi, Jisas niñ niñön niñön ga u, niñ bi gau kal+bu hag niñ, kale magöñhalö aiö yab+ gi+la.

Jisas gö, niñ ap lam+ñ la, pai uma ap uraka

(Mad 9:18-26; Luk 8:40-56)

21 Jisas pen niñ mag+bu udöm, kauyañ ado gi am Niñ Wañö Galili böñ lödañ go+ au m+do niñöl gi, niñ bi iru nöp niñ aula.

22-23 Bi ap hib niñe Jairas. Niñe Juda magum gep ram ap abad m+dm+do. Jairas Jisas niñ niñöm, ap m+deia au kugom y+möm haga, "Pai pro m+dmagö yad u umniñ gab. Ne yad aip aumön niñ ud niñö, urak arañ," a ga.

24 Hagö, Jisas uraköm Jairas aip arlö niñöl gi, niñ bi iru nöp amöm, Jisas niñ ci+ro ci+ro niñm añ añ löm ud areila.

25 Pen niñ ap, niñe niñ adan ajm+do m+ unbö m+gan lañ la.

26 Niñ an+bu wös wameb bi gau kal+bu, y+pi gi+lö kam+ñ lañ, a göm, mani niñe magöñhalö hadö raua u pen niñ gi+lö kam+ñ lagöm, rap+ñ kub yab+ gi+la.

27-28 Pen nipe Jisas gımıdöp manö u haglö niŋa rö, am wałıj bad nıp u ud niŋnö kamıŋ lınab, a göm, niŋi bi iru mıdeila aŋ au jöl adö apöm, wałıj nıp u ud niŋö,

29 magö anıbu nöp hagape lugmıdöp u mıtıp gö, aŋ nıpe au yaŋ niŋa, nıp nan ga u kamıŋ la.

30 Pen Jisas ke niŋa, kłö nıpe rımnap ara niŋöm, ado göm, niŋi bi iru mıdeila gau kalıp haga, “Wałıj yad u ban ud niŋöb?” ö ga. *

31 Hageia, bi nıpe gau hagla, “Niŋi bi iru nöp nöp cıro ŋaböl u, niŋön gıniŋ yıp bi an ud niŋöb, a gımön, hagabön?” ö gıla.

32 Pen Jisas manö kale hagla u udagöm, yıp bi an ud niŋöb, a göm, ułhai niŋöl gı mıdeia.

33 Pen niŋi anıbu, nıp niŋön niŋön ga u niŋöm, piŋiŋ göm gıl gıl göl gı apöm Jisas mıdeia ma ił nıpe au kugom yımöm, nıp kamıŋ la manö u magöŋhalö waiö hag ŋa.

34 Jisas pen nıp haga, “Pai yad. Jisas yıp gö kamıŋ lınab, a gımön, niŋ udpan rö, nöp gınö kamıŋ löp me u. Ne arammön mıd aij gımön,” a ga. *

35 Jisas manö anıbu hagö niŋöl gı, Jairas bi nıpe rımnap, ram nıpe au niŋö apöm hagla, “Pai ne u hadö umöb; hag ŋeb bi i hagö, ma

ilön auagnım, ado gı arnım,” a gıla.

36 Anıg hagla u pen Jisas manö kalıp u udagöm, Jairas nıp haga, “Piŋiŋ gagmön; gası kłö gı niŋmön,” a ga.

37 Jisas anıg hagöm, niŋi bi gau aip aragnabun, a göm, kalıp anıb gau hag löm, Pida u, Jems u, Jems niŋmam Jon u, kalpe yam nöp uł gı ara.

38 Kale Jairas ram u amjaköm Jisas niŋa, niŋi bi manö piŋ hagöm, mıtöŋ magö göl gı mıdeila.

39 Ram raul mıgan yaŋ amöm haga, “Niŋön gıniŋ manö hauł gımim, mıtöŋ gabim? Pai u umagöp; yiŋariŋ hon hanab,” a ga.

40 Anıg hagö, nıp mıhol gılö, kalıp hag höŋ yuöm, pai niŋe nap ber u udöm, bi nıpe kabö u udöm, uł gı pai u um mıdeia ram raul mıgan yaŋ ara.

41 Amöm, pai anıbu niŋmagö kıd nıp u udöm, Arameik manö löm haga, “Dalida kom!” a ga. Manö haga anıbu ił me, “Pai pro! Nöp hagabin, urak!” *

42 Jisas nıp manö hagö, magö anıbu nöp uraköm, ap ran ap lugö niŋöl gı, niŋi bi gau aiö yabıł gıla. Pai anıbu mi nıpe unbö mıgan laŋ ara.

43 Niŋi bi mıdeila gau aiö gılö niŋöl gı, Jisas manö kłö hagöm haga, “Gıpin anıbu niŋi bi gau kalıp waiö hag ŋagmim,” a ga. Anıg hagöl gı kalıp haga, “Pai u nıp nan

* 5:30: Luk 6:19

* 5:34: Mak 10:52; Luk 7:50; 17:19

* 5:41: Luk 7:14

magö rımnap ñibe ñiñan,“ a ga.

6

Nasared nıbi bı Jisas nıp nıñ udagla

(*Mad 13:53-58; Luk 4:16-30*)

¹ Jisas bı nıpe gau ut gı ram mınöñ anıbu arö göm, daun nıpe ke Nasared ara.

²⁻³ Am mıdöm, Juda God nıp sabe gep ñın u, magum gep ram u amöm, nıbi bı iru nöp ap mıdeila gau kalıp manö hag ñö nıñöl gı, aiö göm hagla, “Bı anıbi kapeda ram mınöñ i nıbö bı, Maria ñı nıpe ap. Nımam nıpe u Jems, Josep, Judas, Saimon me. Nıñın bı nıpe gau aip mıdpun i. Pen manö aij anıbu gai nıbö nıñöm hagöp? Nan gagep rö aigöl göm göp?” ö gıla. Anıg hagöm, nıp udagla. *

⁴ Pen Jisas kalıp haga, “Bı God manö hagep gau, ram mınöñ mıgan rımnap gı ajlö, bı kub hon, a göm, udnaböl u pen ram mınöñ kale ke gau, manö kalpe u udagnaböl,” a ga. *

⁵ Nıp nıñ udagla u me, nan gagep rö rımnap gınım rö laga; nıbi bı nan ga gau mıhöp nöp ud nıñö, kamıñ la.

⁶ Pen Nasared nıbi bı nıp nıñ udagla u nıñöm Jisas aiö yabıl ga.

Jisas bı nıpe unbö mıgan lan, wög yıp gımim, a göm, hag yua

(*Mad 10:5-15; Luk 9:1-6*)

Jisas pen ram rıñg aglö ram mınöñ anıb gau gı ajöl gı, nıbi bı gau kalıp God Manö u hag ña.

⁷ Ñın ap bı nıpe unbö mıgan lan gau wıñ alö aueila haga, “Bı mıhöp ke, bı mıhöp ke ram mınöñ gau ke ke ammim, manö aij yad u hag ñımim. Yad kalöp hag yuabin rö, manö hag ñı ajöl gı, kıjaki aiön pi nan gau hag yunıg, hag höñ yunabım,” a ga.

⁸ Manö ap pen haga, “Arnıg gımim u, nan ñıñeb, wañıb, mani ud aragmim; ilöñ naböñ u nöp ud armim. *

⁹ Ma rırup lımim pen sior mılö añı nöp lımim armim; sior rımnap halö ud aragmim.

¹⁰ Ram ap arbe kalöp hag udaiöl, ram anıbu nöp mıdmim, wög gı pıs gımim, daun anıbu arık arnıg gımim ñın u nöp armim.

¹¹ Pen ram mınöñ ap amjakpe kalöp hag udöm, manö kalöp u nıñagaiöl, ram mınöñ anıbu arık arnıg, nıñlan, a gımim, ma hałpıl pakpe lugö armim,” a ga. *

¹² Jisas anıg hagö, bı nıpe unbö mıgan lan gau, kale ram mınöñ gau gau amöm, nıbi bı gau kalıp manö hag ñöl gı hagla, “Nan si nan naij gıpım u, nıñön gınıg anıg

* 6:2-3: Jon 7:15

* 6:4: Jon 4:44

* 6:8: Luk 10:4-11

* 6:11: Ap 13:51

gipun, a g+mim, arö g+mim,” a gila.

¹³ Anig hagöm, kijaki aiön pi nibi bi aban al mideia gau hag hön yuöm, nibi bi nan ga gau wel li ñlö, kamij la. *

Herod hagö, Jon Bi Ñig Pak Ñeb nabıc cög nipe u rib gi dö gila

(Mad 14:1-12; Luk 3:19-20; 9:7-9)

¹⁴ Pen Jisas ga rö manö u, ram m+nöñ rigoñ rigoñ gau arö, kiñ Herod u rö nöp niña. Nibi bi gau, manö anibu hag amil apil göl gi, r+mnap hagla, “Jon bi ñig pak ñeb umö r+göl gila u, kauyan uraköm me, apöm nan gagep rö anib gau gab,” a gila. *

¹⁵ R+mnap hagla, “Bi anibu bi ne Ilaija,” a gila. Pen bi r+mnap hagla, “Bi God manö hagep hadame nöp midmidal rö bi ap apöm midöp,” a gila.

¹⁶ Pen kiñ Herod nipe niñöm haga, “U Jon bi ñig pak ñeb nöd uñam rib gi dö ginö u nöp uraköm, apöm anig gab,” a ga.

¹⁷⁻¹⁹ Pen niñön: nöd Herod, n+mm Pilip nibin Herodias nip uda. Udö, Jon “G+pan anibu, gi naij g+pan. Bi nuwöt nipe udagnab,” a ga. Pen Jon anig hagö, Herodias Jon nip niñö mulu lugö hagö, Herod bi nipe gau r+mnap hag yuö, amöm Jon nip nagilila. Nibi Herodias, Jon nip aigö göl gem al pak l+nam, a

göm, gasi u nöp niñmidöp u pen *

²⁰ Jon nan naij ap gagmidöp. Nipe manö niñön niñön haga u, Herod niñöm manö aij yidun göl nöp hagöp, a göm, ñiñi löm, Jon nipe bi aij ap bi ul ap midöp, a göm, p+ñiñ göm, nip gi naij g+naböl, a göm, nip abad mid aij g+midöp.

²¹ Nibi Herodias, Jon nip al pak l+ñ, a gi niñ mid mid mañ ap, Herod nime nip yag daua piñan r+kep ñiñ u nöp, nan kub niñig, gapman bi kub gau, ami bi kub gau, ram m+nöñ Galili bi kub gau wiñ alö, nan kub niñig aula.

²² Apöm nan niñlö niñöl gi, Herodias pai nipe u raul migam anibu apöm kugom ralö, Herod abe, bi kub ap mideila gau abe niñlö, kalip aij gö, kiñ Herod pai anibu nip haga, “G+pan anibu, nan niñön hag niñeinabön nöp niñabin,” a ga.

²³ Pen manö klö manö niñö nöp hagöm haga, “Yad nöp manö niñö yabiñ hagabin. Ram m+nöñ kub abad midpin i hag niñö, nöp naböñ u hagnö abad mideinabön,” a ga.

²⁴ Anig hagö, pai u amöm nime Herodias nip, nan niñön u hag niñnam, a gi niñö, nime pen haga, “Jon bi ñig pak ñeb nabıc cög magö nipe u hagnöm,” a ga.

²⁵ Nime anig hagö, adiñ pai nipe y+ñid kiñ Herod

* 6:13: Jem 5:14

* 6:14: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 3:19-20

* 6:17-19: Lep

mideia au amöm haga, “Uri magö i nöp, Jon bi ñig pak ñeb nabıc cög magö nıpe u ud kınan cög mıgan ap limön, yıp dap ñı,” a ga.

²⁶ Anıg hagö, kiñ Herod Jon nıp gası nıñö, mög yabıtı ga. Pen nıpe bi kub gau nıñ midlö nıñlö gı, manö ktö manö nıñö pai u nıp haga u nöp gası nıñöm,

²⁷ magö anıbu nöp ami bi nıpe ap, “Am Jon nabıc cög magö u daumön,” a göm hag yuö, am Jon nıp nabıc cög magö u rıb gı dö göm,

²⁸ ud kınan cög mıgan ap löm, dapöm pai anıbu nıp ñö, nıpe pen damöm nıme nıp ña.

²⁹ Pen Jon bi nıpe gau, Jon nıp uñam rıb gı dö gıla manö u nıñöm, kale am wıp damöm, kabö mıgan au rıgöl gıla.

Jisas nıbi bi iru nöp nan magö ñö ñıñla

(Mad 14:13-21; Luk 9:10-17; Jon 6:1-13)

³⁰ Jisas manö ud arep bi gau, kale gau gau wög gı ajöl göm, ado gı apöm, nıbi bi gau kalıp manö nıñön nıñön hag ñöm, nan nıñön nıñön gıla gau, magöñhalö Jisas nıp hag ñıla. *

³¹ Pen nıbi bi iru yabıtı nöp amıl apıl geila u me, Jisas bi nıpe gau aip nan ñıñöl rö lagö, nıpe kalıp haga, “Hon, nıbi bi mıdagpal anı au amun, yıharıñ mıdaiun, kale magö ap ake lınabım,” a ga.

³² Anıg hagöm, bi nıpe gau aip ñıg magıtı udöm, ram mıñön nıbi bi mıdagmıdal au arla.

³³ Pen kale ñıg magıtı ud arlö nıñöl gı, nıbi bi iru nöp, Jisas bi nıpe gau aip gau araböl a göm, daun gau nıbö gau nıbö dip gı dö gı aramöm, ñıg goł adö adan mılö u nöd amöm, Jisas bi nıpe gau aip arıg geila gau, nöd am mıdeila.

³⁴ Jisas bi nıpe gau aip ñıg goł au amjak pıdön göm, ñıg magıtı arö göm, nıbi bi iru mıdeila gau kalıp nıñöm gası nıpe ke gası nıñöm nıña, kale kaj sipsip bi abad mıdep ap mıdagöp rö u mıdeila. Anıbu nıñö, mög gö, nıpe ıt göm kalıp manö rımnap rapın hag ñı mıdeia. *

³⁵ Sıdö hadö wad ara nıñöm bi nıpe gau apöm nıp hagla, “Sıdö hadö wad aröp. Aui ram mıñön nöp anı aui. *

³⁶ Anıb u, nıbi bi gai i hag yuö, kale am ram rıñıg agıtö ram mıñön yıp söl gai i aramöm, nan magö kale rımnap rau ñıñlanı,” a gıla.

³⁷ Hageila, Jisas haga, “Kale ke kalıp nan magö rımnap ñımım,” a ga. Hageia hagla, “Anıg hagpan u, bi rakın unbö raleb jıñ wög göm mani udpal rö udun nan magö rau dapun, kalıp ñun aka?” gıla.

³⁸ Hageila, Jisas haga, “Bred magö kale aigöl gı rö mıdöp? Am nıñım!” a ga. Hageia, am nıñöm

* 6:30: Luk 10:17

* 6:34: Nab 27:17; Mad 9:36

* 6:35: Mak 8:1-9

hagla, “Hon bred magö unbö mamid u, kabsaſ mihöp halö midöp,” a gila.

³⁹ Anig hageila, Jisas haga, “Nibi bi gai i hagpe, asik balu ke ke löm, nan uſaſ adö gai i asik midlö araſ,” a ga.

⁴⁰ Hagö, nibi bi gau kalip haglö, rimnap nin juöl mihaſu ado gi da siduſ laſ (50) rö magum balu löm, rimnap ugan nibi bi nin juöl unbö mamid u (100) rö balu lila.

⁴¹ Pen Jisas nipe bred magö unbö mamid u abe, kabsaſ mihaſu abe udöm, kumi kabö adö laſ au niſöm, God nip, aij a göm, bred u ud jö göm, bi nipe gau kalip nö, kale pen nibi bi gau kalip nime li nila. Kabsaſ mihaſu u, u rö nöp bi nipe gau nö, nibi bi gau kalip nime li nila.

⁴² Neila, niſlö niſlö, kalip mudun ga.

⁴³ Nan adin adin arö gila gau, Jisas bi nipe gau wadi udöm yaglö yaglö, wadi unbö miſgan laſ aſmaſ raua.

⁴⁴ Nan niſla nin anibu, bi gau nöp me, paip dausan ara.

Jisas nig uſ adö u abö gi ara

⁴⁵ Pen magö anibu nöp Jisas bi nipe gau kalip hagö, nig magib udöm Bedsaida daun nö lödaſ arlö niſöl gi, Jisas au midöm nibi bi gau kalip hag yuö arla.

⁴⁶ Hag yuöm, dum nö ilö ap gilaſ gi amöm, God nip sabe gi mideia. *

⁴⁷⁻⁴⁸ Siſön ginig ga magö u, Jisas nöp midöm niſa, bi nipe gau kale nig magib udöm, nig aſ au daſ arlö niſöl gi, hadal u areila lau adö auö, uſham nig uſ adö laſ piriſ göl gi areila. Ram jin pariſa magö u, Jisas nig uſ ado laſ au amöm, kalip abhak löm, arnig gö niſöl gi,

⁴⁹⁻⁵⁰ nip nig uſ adö laſ au areia u niſöm, u wip ana ap a göm, aninin gö piſin göm aiö gauſ gila. Adin Jisas kalip haga, “Piſin gagmim! Yad nöp auabin! Gaſ i ru niſagmim!” a ga. *

⁵¹ Hagöm, nig magib miſgan arö, hadal udeia u ur ga. Anig gö, Jisas nipe aigöl göm anig göp, a göm, gaſ i ru yabiſ niſla. *

⁵² Nipe bred udöm nibi bi i ru nöp nime li nia u niſla u pen nin anibu Jisas nip niſ ud aij gagla.

⁵³ Pen nig aſ u am am ram minöſ Genesared amjaköm, nig magib u nagi adik lila.

⁵⁴ Nig magib au ariſ arlö niſöl gi, nibi bi anib gau Jisas auöp, a gilö niſöm,

⁵⁵ yinid ram minöſ gau gau kid kid amöm, nibi bi nan ga gau kalip dam Jisas am mideia au areila.

⁵⁶ Nin anib gau, Jisas ram riſig aſlö gau aka daun gau aka ram minöſ yiharin gau amjakö, nibi bi nan ga gau kalip dap maker aſ au löm, Jisas nip neb neb göm hagla, “Ne midö, nibi bi nan göp

* 6:46: Luk 5:16

* 6:49-50: Luk 24:37

* 6:51: Mak 4:39

gau, walij adij nöp u ud niñlō, kalip kamij lañ,” a gila. Jisas yau a ga niñjöm niñbi bi niñp ud niñjla gau kalip magōñhalō kamij la.

7

Nan hibur midmagö an dañ niñbö höñ aunab u nöp me pri midainab

¹ Bi Perisi rijnnap, bi lo manö hag ñeb rijnnap, Jerusalem niñbö apöm, Jisas midēia au niñj midöm niñjla,

² Jisas bi niñpe rijnnap, niñpis niñhi bi asij masij giñ aij göm, nan niñjmīdal rö, gagla.*

³ Perisi bi gau abe, Juda niñbi bi gau magōñhalō abe, niñpis niñhi bi hagnīdal rö niñjöm, niñmagö niñg liñ yuöm nöp, nan niñjbal.

⁴ Maker an au am midöm, ram ado giñ apöm, u rö nöp niñg liñ yuöm nöp, nan niñjbal. Pen kap, rin cōg, kapa nan gau u rö nöp niñg liñ yuöm nöp, nan niñjbal. Nan anibbu rö magōñhalō kliñ aij giñpal.*

⁵ Anib u, Jisas bi niñpe gau nan yiharij niñjla u niñjöm, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe Jisas niñp hagla, “Biñ ne gau niñhön giñg, apis bac biñ hagla rö, niñmagö kale u niñg liñ yuöm wasö, yiharij nöp nan niñjaböl?” ö gila.

⁶ Hageila, Jisas haga, “Kale manö piral hagnim u, Aisaia manö niñjō yabij hagnim, God Manö u kalij kliñ riköm haga,

‘Niñbi biñ gai i, God hib hagno adö arab a giñpal u pen yiharij manö nöp hagla; yip midmagö lagpal.*

⁷ God lo manö u hag ñabun, a giñpal u pen niñbi biñ manö kale ke hagnim manö u nöp hag ñaböl.

Anib u, yip sabe göm hib yad hagnim adö aragab.

Yiharij manö nöp hagnim, a ga.

⁸ Anib u rö, kale God manö hag la u arö giñmim, niñbi biñ manö kale ke hagnim u udmim, nap nahai biñ hagnimīdal adö u hain giñmim gabim,” a ga.

⁹ Jisas kalip kauyan hagnim haga, “Kale gasij kid hiñk niñjmim, God manö hag la u ud ke gau yumim, gasij magö kalpe ke u nöp niñj udmim hain gabim.

¹⁰ Mosij God Manö adij ap kalij kliñ riköm haga, ‘Name nap hagnim rö niñj udmim, kalip ud aij giñmim; pen niñpai rijnnap niñme nap kalip manö mulu kal lugö hagnim, al pak liñbe umöl,’ a ga.*

¹¹ Pen kale manö adö anibbu kabö göl hag ñagnim. Biñ ap, ami bapi arö giñnabin, a giñnab u, kalip hagnim, ‘Ami bapi, yad nan aij rijnnap kalpe niñhön niñbnep pen mani kalpe niñhön ñeb mani u, uri yad God niñp niñnabin, a giñpin u me, mani kalpe niñhön ñeb ap midagnim,’ a giñnab.

* 7:2: Luk 11:38
21:17; Dud 5:16

* 7:4: Mad 23:25

* 7:6: Ais 29:13

* 7:10: Eks 20:12;

12 Anig gîlö, kale niñmim hagnabim, 'Kale anig gîpal u, manö mîdagöp,' a gînabim. Anig hagpe, kale God manö haga u arö göm, nan aij rîmnap nîme nap kalîp ñagnaböl.

13 Anîb u, gasî magö kalpe ke u nöp niñmim, hain gîmim, bî hain nîbö rîmnap halö hag ñîbe, kale pen u rö nöp bî hain nîbö rîmnap hag ñîlö, hag ñî dam dapîl gîlö niñöl gî, God Manö nan yîharîñ rö ud ke gau yubal. Pen nîme nap manö hagajîñ u nöp wasö; kale nan iru nöp anig unbö rö nöp gabim," a ga.

14 Jisas anig hagöm, nîbi bî iru nöp mîdeila gau kalîp hagö, nîpe mîdeia ît au aueila haga, "Manö hagnig gabin i kale magöñhalö niñmim, manö ît rîk niñ aij gîmim.

15 Kale nan ñîñbe an yañ arnab u prî mîdageinab; nan hibur mîdmagö an kale dañ nîbö höñ aunab u nöp gö, kale gac halö mîdeinabim. *

16 Kale nîbi bî gasî rîmîd mîdainîm gau, rîmîd lî niñ aij gîmim," a ga.

17 Jisas anig hagöm, nîbi bî gau kalîp arö göm, ram raul mîgan arö, bî nîpe gau nîp hag niñla, "Manö hod rîkmön hagpan anîbu, ît u niñhön?" ö gîla.

18 Hageila, haga, "Nîbi bî gau kale niñagpal rö, kale u rö nöp niñagpîm ar? Nan asî masî gîpal gau, hañowañö

ñîñlö, hibur an yañ arö, God niñö prî mîdageinab.

19 Pen niñhön: nan ñîñbal anîb gau, mîdmagö an yañ aragnab; hibur an yañ nöp arö, hib halö kîl yunaböl," a ga. Jisas manö haga anîbu, nan gau magöñhalö ñîñeb nöp, asî masî gep rîmnap mîdagöp, a ga.

20 Pen Jisas anig hagöm haga, "Gasî naij an kale yañ nîbö aunab u me, nîbi bî gac halö mîdnaböl.

21 Nîbi bî gau an kalîp yañ gasî naij auö niñöl gî, kale gî naij göm, nan si udöm, wîp alöm, nîbi si bî si göm,

22 nan gau hon rö lañ, a göm, nîbi bî rîmnap gasî naij niñöm, manö pîral hagöm, manö naij hagöm, nan gau yad rö lagöp, a gö, mulu lugö, nîbi bî hag juöm, hib kale ke dap ranöm, hañowañö göm, naij gep gasî añî niñöm gîpal.

23 Nan naij gîpal anîb gau gasî ke gau nîbö auagöp, gasî naij an kale yañ nîbö aunab u me, nîbi bî gac halö mîdnaböl.

Nîbi ap, Jisas nîpe gö, pai yad kamîñ lî nab, a göm, niñ uda

(Mad 15:21-28)

24 Jisas ram mînön anîbu arö göm, am ram mînön daun kub Daia söl anîb au ara. Amöm, nîbi bî gau yîp mîñî niñagöl, a göm, ram raul mîgan ap amöm pi göl mîdeia u pen pi göl mîdainîm rö laga.

25 Nîbi ap, pai nîpe nîp kîjaki abañ ala u me, Jisas

* 7:15: Ap 10:14-15

auöp, a gîlö, nîpe amöm Jisas mîdeia au ma îf nîp au kugom yîmöm,

²⁶ Jisas nîp neb neb göl gî haga, “Pai yad kijaki abañ alöp u, hag hön yu arañ,” a ga. Nîbi anîbu nîpe Juda nîbi wasö. Nîpe yag daula ram mînön Pönisia, bî ram mînön Siria nîbö abad mîdmîdal u.

²⁷ Pen anîg hageia, Jisas nîp haga, “Nöd ñî pai nan ñîñlö, mudun gî nab, aij. Nan magö ñî pai ñeb u udun, kain yunabun u aij gagnab,” a ga.

²⁸ Hageia, nîbi u pen haga, “Bî Kub! U aij hagpan u pen ñî pai gau nan ñîñlö, nabön nabön gau abañ mo gau lugö, kain gau halö ñîñnaböl,” a ga.

²⁹ Hageia, Jisas manö anîbu nîñöm haga, “Ne anîg hagpan u, pai ne kijaki yuö hiiköm mîdajîp u hadö hön aröp; ne aru,” a ga.

³⁰ Jisas anîg hagö, nîbi anîbu ado gî amöm nîñä, kijaki arîk hön arö, pai nîpe köp adö au agamîj han mîdeia.

Rîmîd mîgan pîl ga bî ap Jisas gö, rîmîd waka

³¹ Jisas ram mînön daun kub Daia söl anîb au arö göm, am ram mînön daun kub Saidon söl anîb au paköm, ram mînön Dekapolis añ gau amöm, Ñîg Wañö Galili ara.

³² Amjakö nîñöl gî, nîbi bî gau bî rîmîd pîl ga manö hag aij gagmîdöp bî ap dapöm, Jisas nîp neb neb göm hagla,

“Bî i nîp ud nîñö, kamîñ lañ,” a gîla.

³³ Hageila, Jisas bî anîbu nîp uî gî ke ke au amöm, ñîmagö mîlö nîpe u rîmîd mîgan nîp u yuöm, ñîmagö kîñu alöm, aîab nîp u ud nîñöm,

³⁴ kumi kabö lañ nîñöm, ake löl göm, “Epada!” a ga. Manö yöl hagöm, “Epada,” a ga u, manö îf u “Hiîk,” a ga.

³⁵ Anîg hagö nîñöl gî, bî anîbu rîmîd mîgan u pîral hiiköm, maj mîgan pîta gö nîñöl gî, manö kabö göl haga.

³⁶ Jisas pen nîbi bî gau kalîp haga, “Manö anîbu nîbi bî rîmnap kalîp hag ñagmim,” a ga. Manö anîbu manö klö göm haga u pen kale am klö göm nîbi bî iru nöp hag ñîla. *

³⁷ Manö anîbu hag ñeila nîbi bî nîñöm aiö göm hagla, “Jisas nan gau magöñhalö gajîp aij yabîl göp. Nîpe nîbi bî rîmîd pîl göp gau gö, pîral hiiköm, nîbi bî aîab mîñör göp gau gö manö hag aij gîpal,” a gîla. *

8

Jisas nîbi bî iru yabîl nöp nan magö ñö ñîñla
(Mad 15:32-39)

¹ Ñîñ añ anîb au nöp, nîbi bî iru nöp ap mîdlö, nan magö mîdagö, Jisas bî nîpe gau wîñ alö aueila haga,

² “Yad nîbi bî gai i kalîp mög nîñabin. Ñîñ mîhau

* 7:36: Mak 1:43-45 * 7:37: Ais 35:5

* 8:2: Mak 6:34-44

nigan yad aip midöm, yiharın midpal. *

³ Kalıp kiyo nöp hag yunö, rimnap milö gau nıbö aubal rö, adan an gau amöm, amgö mımainö udö, lug paknaböl," a ga.

⁴ Hageia, bı nıpe gau hagla, "Ram mınönj nöp an anıb gai i, nan magö gai nıbö udun nun?" ö gıla.

⁵ Hageila, Jisas haga, "Bred magö kale aigöl gi rö midöp?" ö ga. Hageia hagla, "Unbö mudun jın u," a gıla.

⁶ Anıg haglö, Jisas nıbi bı gau kalıp hagö, asıklö nınjöl gi, bred magö unbö mudun jın anıbu udöm, God nıp aij, a göm, ud jö göm, bı nıpe gau kalıp nıö, kale pen udöl gi, nıbi bı gau kalıp nıme lı nıla.

⁷ Kabsal pro bad ap ud mideila u, u rö nöp udöm, God nıp aij a göm, bı nıpe gau kalıp nıö, nıme lı nıla.

⁸ Nılö, nınjöl nınjöl kalıp mudun gö, nabön nabön pali pali gıla gau, Jisas bı nıpe gau wadı unbö mudun jın u yaglö ajman raua.

⁹ Bı nan nınjla anıb gau, po dausan rö. Jisas pen, nıbi bı anıb gau kalıp hag yuöm,

¹⁰ bı nıpe gau aip nıg magıb udöm, ram mınönj Dalmanuda arla.

Perisi bı rimnap, "Nan gagep rö ap gö nınjun," a gıla
(Mad 16:1-4; Luk 12:54-56)

¹¹ Bı Perisi rimnap Jisas nıp neb neb gıno, nıhön rö

hagnım, a göm, apöm nıp aip manö hag amıl apıl göm hagla, "Nan gagep rö ap kumi kabö adö lan au gö, nınjun," a gıla.

¹² Anıg haglö, Jisas ake löl göm haga, "Nıbi bı mını midpal nın i, nıhön gınıg hagpal, 'Nan gagep rö ap gö nınjun,' a gıpal? Yad kalöp nınjö yabıl hagabin, kalöp nan gagep rö ap gınö, nınagnabım," a ga. *

¹³ Anıg hagöm, kalıp arö göm, bı nıpe gau aip nıg magıb udöm, nıg wanö bönj lödan arla.

Jisas, Perisi manö kalıp u udagöl, a göm, manö hod riköm haga

(Mad 16:5-12)

¹⁴ Pen bı nıpe gau hauı göm, bred iru wasö, magö añı ap nöp ud nıg magıb löm, ud arla.

¹⁵ An gau amöl gi, Jisas kalıp haga, "Perisi yıs kale u abe, Herod yıs nıpe u abe, nın aij gımım," a ga. *

¹⁶ Anıg hagö, bı nıpe gau kale ke hag nın hag nın göm hagla, "Bred magö rimnap halö dauagpun rö hagab," a gıla.

¹⁷ Jisas pen kale hagla anıbu ke nınjöm haga, "Nıhön gınıg bred magö dauagpun, a gımım, hagabım? Kale manö nınmım, il u nınagpım ar? *

¹⁸ Amgö la u nınagpım? Rımıd la u nınagpım? Aka nınmım hauı gıpım?

19 Bi paip dausan m+deila ñ+n u, bred magö unbö mam+id u ud jö g+ ñ+nö, ñ+njöm naböñ naböñ arö g+la gau, wad+ aigöl g+ rö yagpe?" ö ga. Hageia hagla, "Wad+ unbö m+gan lañ yagno," a g+la. *

20 Anig hageila haga, "Pen bi po dausan m+deila ñ+n u, bred magö unbö mudun j+n u ud jö g+ ñ+nö, ñ+njöm naböñ naböñ arö g+la gau, wad+ aigöl g+ rö yagpe?" ö ga. Hageia hagla, "Wad+ unbö mudun j+n u yagno," a g+la.

21 Hageila haga, "Pen kale n+nj+mim, n+nj aij gagpim ar?" a ga.

Amgö we ga bi ap Jisas gö, amgö ñ+il n+nj

22 Pen kale Bedsaida daun amjakkö n+njöl g+, n+bi bi r+mnap bi amgö we ga ap dapöm, Jisas n+p neb neb göm hagla, "N+p ud nöñ," a g+la.

23 Hageila, Jisas bi amgö we an+bu n+p ñ+magö k+id u udöm, u+ g+ ram r+lig aglö go+ au amöm, amgö n+p u k+ñu alöm, n+p ud n+njöm, haga, "Amgö ne nan r+mnap n+nj+abön aka?" ga.

24 Hageia haga, "Yau. N+bi bi gau n+nj+abin u, pen mab ur rö gau g+ ajaböl," a ga.

25 Hagö, Jisas kauyañ amgö magö n+pe ud n+njö, ad+n nan gau magöñhalö n+nj aij yab+ ga.

26 Pen Jisas bi an+bu n+p haga, "Kauyañ ado g+ ram

r+lig aglö n+bi bi m+dpal lödañ aragmön; ram ne y+idun göl aru," a ga.

Pida Jisas n+p haga, "Ne nöp me Mesaia u," a ga

(Mad 16:13-20; Luk 9:18-21)

27 Jisas bi n+pe gau aip ram r+lig aglö daun kub Sisaria Pilipai sö+ au arla. Adan an au amöl g+ kal+p haga, "N+bi bi gau, y+p an a göm n+nj+bal?" ö ga.

28 Hageia hagla, "N+bi bi r+mnap nöp Jon bi ñ+g pak ñeb u, a g+p+al; r+mnap l+aija, a g+p+al; r+mnap bi God manö hagep ap, a g+p+al," a g+la. *

29 Hageila, Jisas kal+p haga, "Kale ke pen y+p an, a g+mim, n+nj+bim?" ö ga. Hageia, Pida haga, "Ne nöp me Mesaia u," a ga. *

30 Hageia, Jisas haga, "N+bi bi gau kal+p manö an+bu ha-gagmim," a ga.

Jisas haga, "Yad umem kauyañ uraknabin," a ga

(Mad 16:21-28; Luk 9:22-27)

31 Jisas pen bi n+pe gau kal+p manö hag ñöl g+ haga, "Bi Ñ+ n+pe ilön kub yab+ udnab. Bi kub manö ud as+kep gau abe, bi God n+p nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, n+p n+njlö, mulu lugö, al pak l+lö, n+pe umöm, ñ+n m+hau n+gan u kauyañ uraknab," a ga.

32 Jisas manö an+bu waiö hagö, Pida n+njö, aij gagö,

* 8:19: Mak 6:41-44

* 8:28: Mak 6:15

* 8:29: Jon 6:68-69; Mak 9:9

Jisas nɪp dam goɫ au amöm, nɪp hag göl gɪ haga, "Manö anɪbu rö hagagmön," a ga.

33 Pen Jisas ado göm, bɪ nɪpe gau kalɪp nɪŋöm, Pida nɪp haga, "Seden! Ke gau aru! God gasɪ ñöb rö hagagabön; nɪbi bɪ gau gasɪ nɪŋbal rö nöp nɪŋmön hagabön," a ga.

34 Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau abe, nɪbi bɪ iru nöp mɪdeila gau abe, wɪñ alö, ɪɪ au aueila haga, "Nɪbi bɪ an an yɪp pɪg mɪdnɪg göl gau, nan nɪhön mɪnönɟ nabönɟ adö ɪɪ i gasɪ kub nɪŋbal u arö göm, hañ romanɟ kale ke gasɪ kub nɪŋbal u arö göm, mab kros ud kag göm yɪp hain göl. *

35 Nɪbi bɪ, Jisas nɪp nɪŋ ud mɪdno, aɪj gagnab a göm nɪŋnaböl gau, böŋ nöp ap lug paknaböl. Pen nɪbi bɪ, Jisas nɪp udun, manö aɪj nɪpe nɪŋ ud mɪdno, hanɪp gɪ naij gɪnaböl u, manö mɪdagöp a göm gɪlö arnab gau, God gö pör nöp pör nöp mɪdeinaböl.

36 "Pen nɪbi bɪ, nan aɪj mɪnönɟ nabönɟ adö ɪɪ i iru nöp udun a göm gɪlö arö, ram mɪnönɟ ɪɪ i mɪdöp nan gau magönhalö udnaböl u pen pör mɪdep u udagnaböl.

37 Nan aɪj gau magönhalö dam sɪkim göm, pör mɪdep u rauöl rö lagöp.

38 "Anɪb u, nɪbi bɪ an, nɪbi bɪ nan si nan naij gɪpal aɟ au mɪdöl gɪ, nable gɪnɪm rö lö, 'Jisas nɪp nɪŋagpun,' a gɪnaböl gau, hainö Bɪ Ñɪ nɪpe

Nap mailö aɪj unbö ke udöm, ejöl uɫ gau halö aunab ñɪn u, nɪpe kalɪp u rö nöp nable gö, 'Nɪbi bɪ gau kalɪp nɪŋagpin,' a gɪnab," a ga. *

9

1 Pen Jisas anɪg hagöm, manö ap haga, "Yad kalöp manö nɪŋö hagabin, kale nɪbi bɪ mɪdpim gai i rɪmnap kamɪŋ mɪdpe nɪŋöl gɪ, God nɪbi bɪ udöm abad mɪdeinab ñɪn u, kɫö kub halö auö nɪŋnabim," a ga. *

Jisas hañ romanɟ nɪpe u ke yabɪɫ la

(Mad 17:1-12; Luk 9:28-36)

2 Pen hainö ñɪn unbö kagoɫ jɪŋ u mɪdöm, Jisas nɪpe Pida Jems Jon kalɪp yam uɫ gɪ, ram mɪnönɟ nɪbi bɪ mɪdageila dum ilö laŋ ap gɪlaŋ gɪ arla. Amöm, Jisas nɪp nɪŋlö nɪŋöl gɪ, hañ romanɟ nɪpe u ke yabɪɫ la. *

3 Waɫɪj nɪpe u rud aɪj ke yabɪɫ löm, mɪmailö yabɪɫ ga. Pen nɪbi bɪ mɪnönɟ nabönɟ adö ɪɪ i ap waɫɪj rɪmnap ñɪg löm uɫ maɫɪ gɪlö, rud anɪbu rö lɪnɪm rö lagöp.

4 Pen magö anɪbu nɪŋla, Ilaija aɪp Mosɪs aɪp apɪl Jisas aɪp manö hagailö.

5 Kale nɪŋöm, Pida Jisas nɪp haga, "Manö hag ñeb bɪ, hon aɪj yabɪɫ ap aui mɪdpun! Anɪb u, hon ram bada bad mɪhau nɪganɟ gun; nöp ap, Mosɪs nɪp ap, Ilaija nɪp ap," a ga.

6 Kale piñiñ geila rö me, Pida gasi nñij aij göm wasö, hałowato anig haga.

7 Pen kumi bad ap apöm, kalip ud yuö yuö nñijöl gi, manö ap kumi an anib au haga, "U Ñi midmagö yad yabiñ. Manö hagnab rö nñijim," a ga.

8 Anig hagö nñijöl gi, kale nñij gígabö göm nñijla, bi anib mihau midagailö; Jisas nöp mideia.

9 Pen kale dum lanj arö göm, ap lugöl gi, Jisas haga, "Dum i auajun nan gajip nñijbim u, mñiñ nñibi bi rímnab kalip hag ñagmim. Hainö Bi Ñi nñipe umöm urakainim u, waiö hag ñimim," a ga.

10 Hagö, bi nñipe gau nñibi bi rímnab kalip hag ñagla; kale ke nöp hag nñij hag nñij göm hagla, "Umem uraknabin, a göp u, manö it u nñihön?" ö gila.

11 Anig hagöm, Jisas nñip hag nñijöm hagla, "Bi lo manö hag ñeb bi gau nñihön gñig hagpal, 'Ilaija nöd aunab,' a gipal?" ö gila.

12 Hageila, Jisas haga, "Nñijö hagpal. God Manö u kalí kliñ ríköm hagla, 'Bi Ilaija nöd apöm nan gau gi jin geinab,' a gila. Pen God Manö u manö ap kalí kliñ ríköm hagla, 'Nñibi bi gau Bi Ñi nñipe nñip udagöm, nñip ilön kub ñinaböl,' a gila manö u, nñihön gñig anig haga, a gímim, nñijbim? *

13 Pen Ilaija hagla anibu, hainö aunab, a gímim, gasi u nñijagmim. Nñip nöd yag daulö, kub göm, manö hag ñö nñijöl gi, gasi kale ke nñijöm nñip abönamö gi naij yabiñ gila. Anib u, God Manö u kalí kliñ ríköm, nñip gínaböl, a gila rö nöp gila," a ga. *

Kijaki ñi pro ap abañ ala u, Jisas hag höñ yua

(Mad 17:14-21; Luk 9:37-43)

14 Pen kale ban yan amöm nñijla, bi lo manö hag ñeb bi rímnab, Jisas bi nñipe unbö ajip gau aip pen pen hag midlö nñijöl gi, nñibi bi iru nöp apöm, kalip ud yuö yuöm nñijöl gi mideila.

15 Anig gi nñijmidlö nñijöl gi, Jisas apjakaiö, nñibi bi ap mideila gau, aiö göm, am nñip hag wíhai udla.

16 Jisas bi nñipe gau kalip hag nñijöm haga, "Nñihön gñig pen hagö pen hagö gajim?" ö ga.

17 Anig hagö nñijöl gi, bi ap nñibi bi mideila an anib au haga, "Manö hag ñeb bi. Ñi yad u, kijaki abañ alö, manö gagöp.

18 Ñin rímnab nñip rapin gö, ap lug paköm, kíñu habkob gat got apöm, meg hip yímöm, ñimagö ma hañ roman iñ göm göp. Pör anig gö gö me, daubin u pen bi ne gau kalip hagnö, kijaki u hag yu wasö nñijöm arö gipal," a ga.

* 9:12: Mal 4:5; Sam 22:1-18; Ais 53:3

* 9:13: Mad 11:14

19 Anig hageia, Jisas kalip haga, "Kale nibi bi mifi midpim i God nip niŋ ud pidon gagpim. Nin mai nip niŋ udmim, nan anib gau ke ginabim? Manö por hagnö niŋbim u, aige göl gem manö kifi halö hagnö niŋnabim? Ni anibu ud midpin i dauim!" a ga.

20 Hagö, dam Jisas mideia if au daulö, kijaki ni anibu nip aban ala u, Jisas nip niŋöm, ni u nip gö, ap lug paköm, ado malo göl gi, kifu habkob gat got apöm luga.

21 Anig gö, Jisas ni anibu nap nip hag niŋöm haga, "Nan anibu nin mai rö ga?" ö ga. Hageia haga, "Hadame nöp ni pro magö u nöp ga.

22 Kijaki anibu, nip por al pak lin, a göm, mab inab an gau abe, nig an gau abe ud yuöp. Anib u, halip apil mög niŋmön, nan anibu hag yuep rö lainim u, hag yu," a ga.

23 Hageia, Jisas haga, "Yip nihön ginig, 'Hag yuep rö lainim u, hag yu,' a gimön hagabön? Hag niŋnabin rö ginab, a gi gasi niŋnabön u, hag niŋnabön u rö ginab," a ga. *

24 Hageia, ni nap u yinid nöp haga, "Nöp niŋ udpin; anig ginabön, a gem, gasi u niŋbin u pen gasi mihöp niŋnam rö löp u, yip gasi aij nimön niŋem yad böŋ nöp niŋ udnam," a ga.

25 Pen nibi bi iru nöp, apil mihau Jisas aip mideia au,

gi dö gi aueila niŋöm Jisas kijaki u nip haga, "Ne kijaki, nibi bi gö rimid hau alö manö hagagnaböl u, nöp hagabin, ni u nip arö gimön, böŋ nöp armön, hainö kauyan ado gi auagmön!" a ga.

26 Hagö, kijaki anibu gau göm, ni u nip gö, ap lug paköm, gil gil gi, gi pidon gö, nibi bi iru nöp hagla, "Hadö umöb," a gila. *

27 Anig hagla u pen Jisas nimagö ur nipe u udöm, nip ud urak na.

28 Hainö Jisas ram raul migam amöm, bi nipe gau aip kale nöp midöl gi, nip hagla, "Nihön ginig hon kijaki anibu nip hag yu wasö niŋbun?" ö gila.

29 Hageia, Jisas haga, "Kijaki anibu rö yiharin hag yuagnaböl; God nip sabe gilö me, höŋ arnaböl. Wasö u höŋ aragnaböl," a ga.

Jisas kauyan, "Umam uraknabin," a ga

(Mad 17:22-23; Luk 9:43-45)

30-31 Jisas bi nipe gau ut gi, ram minönŋ anibu arö göm, ram minönŋ Galili an au amöl gi, bi yad gau kalip manö hag ni aij ginam, a göm, agamij pi göl midöl gi, kalip hag nimidöp. Kalip hag nom haga, "Bi Ni nipe nip mumug göm bi rimnap kalip nö, nip al pak lilö, umöm, nin mihöp midöm, nin mihöp nigan u kauyan uraknab," a ga. *

* 9:23: Mad 21:21; Mak 11:23

* 9:26: Mak 1:26

* 9:30-31: Mak 8:31;

10:32-34; Jon 7:1

32 Nipe anig hagö niñöl gi, manö it anibu niñön, a göm, nip hag niñblap u pen piriköm, hag niñagla. *

Yad nöp bi kub midpin, a göm, manö pen pen hagla

(Mad 18:1-5; Luk 9:46-48)

33-34 Pen adan an au amöl gi, Jisas bi nipe gau, "Yad nöp bi kub, ne bi kub wasö," a göl gi, pen pen haglö ara. Am Kapaneam amjaköm, ram raul u amöm, Jisas kalip hag niñöm, haga, "Adan an au apöl gi, manö niñön hagpe auajip?" ö ga. Hagö, bi nipe gau manö anibu hag niñöl göm aula u niñöm, nable gö, pen hag ñagla.

35 Hag ñageila, Jisas am asiköm, bi nipe unbö migalan gau kalip hagö aueila haga, "Niñbi bi kub midniñ göl gau, niñbi bi yiñharin wög gi ñibal rö midöm, niñbi bi rimmnap kalip magöñhalö wög gi ñöl," a ga. *

36 Anig hagöm, ñi pai pro ap dapöm mideila an au löm, wabi göl gi, haga,

37 "Niñbi bi yip niñ udöm, ñi pai pro i rö añi ap ud aij ginaböl u, ñi u nip nöp wasö, yad abe udnaböl. Pen yip udnaböl u, yip nöp wasö, Bapi yip hag yuö aunö u nip abe udnaböl," a ga. *

Niñbi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale niñbi bi niñeb hon

(Luk 9:49-50)

38 Pen Jon Jisas nip haga, "Manö hag ñeb bi. Bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi hag höñ yuö niñjun nip hagno, 'Ne bi hon aip jim ñöl ajagpun u, anig gagmön,' a giñö," a ga.

39 Hageia, Jisas nip pen haga, "Nip niñön giñig wasö giñe? Niñbi bi yip gasi niñöm, hib yad hagöm, nan gagep rö rimmnap ginaböl gau, hainö ado göm yip manö naj ha-gagnaböl.

40 Niñbi bi kotmat hon gagnaböl gau, kale niñbi bi niñeb hon. *

41 Pen niñim! Niñbi bi an, kalöp Jisas bi nipe, a göm, ñig miñ ñilö niñnabim u, God kalip ud aij ginab," a ga. *

Gi naj gun rö löp, a gimim, niñ aij gimim

(Mad 18:6-9; Luk 17:1-2)

42 "Pen niñbi bi rimmnap apöm, ñi pai yip niñ udpal gau, kalip nan si nan naj adö u gi yamlö, kale gasi yip u hauñ göm, nan si nan naj ginaböl. Niñbi bi anig giñig geinaböl u, nöd kabö kub ap unam u nagit ud li ririköm, dam ñig solwara an au yublap u aij. Pen kamiñ midöm, anig gi naj ginaböl u, ilön kub yabñ udnaböl," a ga.

43 Jisas anig hagöm haga, "Ñimagö ap gö, kale nan si nan naj giñig gabim u, ñimagö böñ anib lau rib gi dö gi yube, böñ lau u nöp midainim. Anig gimim, nan

* 9:32: Luk 9:45 * 9:35: Luk 22:24; Mad 20:25-27; Mak 10:43-44 * 9:37: Mad

10:40 * 9:40: Mad 12:30; Luk 11:23

* 9:41: Mad 10:42

si nan najj an+bu gagnabim rö, kam+η arnabim. Pen ñ+magö m+höngöl m+idö, g+ najj g+mim, ram m+nöη Hel, mab pör nöp inm+idöp au arnabim. *

⁴⁴ Ram m+nöη an+bu,

'kal+p g+se pör nöp l+ m+idöl g+,

mab in nöp m+ideinab.'

⁴⁵ "Ma k+id u, u rö nöp. Ma k+id ap gö, kale nan si nan najj g+n+g gabim u, ma k+id böη an+ib lau r+ib g+ dö g+ yube, böη lau u nöp m+idain+m. An+g g+mim, nan si nan najj an+bu gagnabim rö, kam+η arnabim. Pen ma m+höngöl m+idö, g+ najj g+pe, kalöp ram m+nöη Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim.

⁴⁶ Ram m+nöη an+bu,

'kal+p g+se pör nöp l+ m+idöl g+,

mab in nöp m+ideinab.'

⁴⁷ Amgö magö u, u rö nöp. Amgö magö ap gö, kale nan si nan najj g+n+g gabim u, amgö magö böη an+ib lau ud gulu g+ yube, böη lau u nöp m+idain+m. An+g g+mim, nan si nan najj an+bu gagnabim rö, God ram m+nöη n+pe au arnabim. Pen amgö magö m+höngöl m+idö, g+ najj g+pe, kalöp ram m+nöη Hel, mab ke inab u yuö, ilön kub udnabim. *

⁴⁸ Ram m+nöη an+bu,

'kal+p g+se pör nöp l+ m+idöl g+,

mab in nöp m+ideinab.' *

⁴⁹ "B+† hañ run laulö in dö aij l+nab u rö, God n+pe n+bi b+ magöηhalö kal+p an+g unbö rö nöp g+nab.

⁵⁰ "Dö sol nan dö kal aij yab+† u pen dö kal n+pe u arö, aige göl g+mim g+pe, kauyaη dö kal g+nab? An+ib u, kale n+bi b+ dö kal rö m+dmim, n+bi b+ r+imnap m+dmagö l+mim, aip agam+ij m+idaimim," a ga. *

10

"N+bi hag yuep aka wasö?" g+la

(Mad 19:1-12; Luk 16:18)

¹ Jisas Kapaneam arö göm, ram m+nöη Judia aη gau amöm, am ñ+g Jodan juöm, böη lödaη ara. N+bi b+ gau n+ηöm, ap magum geila n+ηöm n+pe pör g+m+idöp rö kal+p manö hag ña.

² B+ Perisi r+imnap, Jisas n+ihön rö hagnab, a göm, apöm, n+p hag n+ηöm hagla, "B+ gau n+bi udöm, hag yun+g, hag yunaböl aka ne n+ihön gas+ n+ηban?" ö g+la.

³ Hageila, Jisas haga, "Mos+is God Manö kal+ k+iñ r+iköm, kalöp manö n+ihön haga?" ö ga.

⁴ Hageia hagla, "Mos+is haga, 'N+bi hag yun+g, "Nöp hag yuabin," a göm, köp bad ap kal+ k+iñ r+iköm n+p ñöm, hag yun+m,' a ga," a g+la. *

⁵ Hageila, Jisas haga, "Kalöp manö hag ñö, n+ηmim, y+η+id udagpim u

* 9:43: Mad 5:30 * 9:47: Mad 5:29

* 9:48: Ais 66:24 * 9:50: Mad 5:13;

Luk 14:34 * 10:4: Dud 24:1-4; Mad 5:31

me, Mosıs lo manö anıbu kalı kılın rıka.

⁶ Pen God ram mınön hadame dagol gı la nın u, bı gı löm, nıbi gı löm, ga. *

⁷ Adö anıbu me, bı gau nıme nap bı aıp mıdöm, am nıbi udöl gı, kalıp arö göm,

⁸ kale ber mıhau jım nöl hanlö hañ roman añı lınab. Hainö ke ke wasö, jım nöl nöp mıdeinabil. *

⁹ God hagö, bı nıbi udöm hañ roman añı lınab anıbu, bı rımnap am kalıp hag pak asık ke ke lagöl,” a ga.

¹⁰ Anıg hagöm, bı nıpe gau aıp kauyañ ram raul mıgan yañ amöm, Jıas nıp manö adö anıbu kauyañ hag nıjeıla.

¹¹ Jıas haga, “Bı ap nıbi udöm, hag yuöm, am nıbi hain nıbö udnab u, nıpe nıbi si udep bı. *

¹² Nıbi u, u rö nöp, bı udöm, arö göm, am bı hain nıbö udnab u, nıpe bı si udep nıbi,” a ga.

Jıas nıpai pro gau kalıp wabi göm, nımagö kalıp nabıc adö lañ la

(Mad 19:13-15; Luk 18:15-17)

¹³ Nıbi bı rımnap, Jıas nıpai hon gau ud nıñan, a göm, daueıla, pen bı nıpe gau kalıp hag geıla.

¹⁴ Anıg hageıla, Jıas nıñö, mulu lugö, haga, “Nıpai pro gau arö gıpe, yad aulan. God

ram mınön u nıpai pro anıb gau rö mıdpal.

¹⁵ Yad kalöp nıñö yabıt hagabin, nıbi bı gau, nıpai pro gau God ram mınön adö lañ manö u nıñ udpal rö nıñ udagnaböl u, God ram mınön nıpe au aragnaböl,” a ga. *

¹⁶ Anıg hagöm, nıpai pro gau kalıp ud wabi göm, nımagö nıpe nabıc kalıp adö lañ löm haga, “God kalöp abad mıdainım,” a ga.

Bı nan iru mıdeia ap

(Mad 19:16-22; Luk 18:18-23)

¹⁷ Pen Jıas arö nıñöl gı, bı ap gı dö gı apöm, Jıas mıdeia ıt au kugom yımöm, haga, “Manö hag ñeb bı aij yabıt! Yad nıñön gem pör mıdep u udnabin?” ö ga.

¹⁸ Hageia, Jıas haga, “Yıp nıñön gıñıg, ‘Bı aij yabıt,’ a gıpan? Nıbi bı ap aij mıdagpal; God añı me aij mıdöp.

¹⁹ Pen ne God lo manö u nıñban: ‘Wıp alagmım; nıbi si bı si gagmım; nan si udagmım; manö kub hagmım pıral hagagmım; manö pıral hagmım nıbi bı rımnap nan kale gau pıñı gı udagmım; name nap hagmıl adö u rö nöp nıñmım, hain gıñmım,’ ” a ga. *

²⁰ Jıas anıg hagö, bı anıbu Jıas nıp haga, “Manö hag ñeb bı. Yad nıpai pro nöp mıdem, lo manö anıb gau magönhalö nıñöl gı mıdpin,” a ga.

* 10:6: Jen 1:27; 5:2 * 10:8: Jen 2:24; Ep 5:31-33 * 10:11: Mad 5:32 * 10:15:

Mad 18:3 * 10:19: Eks 20:12-17; Dud 5:16-20

21 Hagö, Jisas n+ip n+ñöm, m+dmagö löm, haga, “Ne nan añ+ ap nöp gagpan. Ne ammön, nan ne n+ñön n+ñön m+idöp gau s+ikim g+, mani udmön, n+bi b+ nan m+dagöp gau kal+ip ñ+mön. An+g g+mön me, nan aij ne u m+ideinab God ram m+inöñ kumi kabö adö lañ au. Hag-pin rö g+mön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

22 An+g hagö, b+ an+bu nan n+pe iru m+deia rö, mög gö, gas+ m+lö yab+ñ löl g+ ara.

23 Jisas b+ n+pe gau kal+ip n+ñ g+gabö göm haga, “N+bi b+ nan iru m+ideinab gau u+tham yab+ñ God n+bi b+ n+pe m+dlö, kal+ip udöm ram n+pe au abad m+ideinab,” a ga.

24 An+g hagö, b+ n+pe gau manö an+bu n+ñöm, gas+ iru nöp n+ñlö n+ñöl göm, Jisas kal+ip kauyañ haga, “Ñ+ pai yad gai i, manö hagabin i n+ñim. God ram m+inöñ u u+tham arep rö m+idöp!

25 Kaj kamel gau kal+ mauöt nagi yubal m+gan u arn+g, u+tham arnaböl u pen n+bi b+ u+tpö k+no mani nan gau iru m+idöp gau, God ram m+inöñ n+pe au u+tham yab+ñ arnaböl,” a ga.

26 Jisas an+g hagö, b+ n+pe gau aiö yab+ñ göm, pen hag n+ñöl hag n+ñöl göm hagla, “An+ib u, an rö pör m+dep u udnab?” ö g+la.

27 Hageila, Jisas kal+ip n+ñöl g+ haga, “N+bi b+ gau ke göl rö lagöp; God nöp me n+ñön n+ñön g+ñ+g, g+ñ+m rö nöp

m+idöp,” a ga.

28 Pen Pida Jisas n+ip haga, “Nöñ! Hon ne aip ajöl g+, nan hon gau magöñhalö arö g+pun,” a ga.

29 Hageia, Jisas haga, “Yad kalöp n+ñö yab+ñ hagabin, n+bi b+ y+ip gas+ n+ñöm, manö aij yad wög u g+ñ+g, ram m+inöñ kale arö göm aka, n+ñ+ñ n+ñmam kale gau arö göm aka, n+me nap kale gau arö göm aka, ñ+ pai kale gau arö göm aka, wög ad+ñ kale gau arö göm, wög y+ip gein-aböl u,

30 God kal+ip ud aij g+ñab. Kal+ip abad m+idö, m+inöñ naböñ adö it i m+ideinaböl ñ+ñ u, ram, n+ñ+ñ n+ñmam, n+me nap, ñ+ pai, wög ad+ñ kale iru yab+ñ m+ideinab. Pen ñ+ñ r+ñnap n+bi b+ r+ñnap gau, kal+ip n+bi b+ yad p+g m+dpal u n+ñöm, kal+ip g+ naij g+ñaböl. Hainö pen God kal+ip dam ram m+inöñ n+pe au ud arö, n+pe aip pör nöp m+ideinaböl.

31 Pen n+bi b+ uri nöd araböl gau, hainö iru nöp jöl adö yab+ñ gau m+ideinaböl. Pen n+bi b+ uri jöl adö yab+ñ gau m+dpal gau, hainö iru nöp nöd am m+ideinaböl,” a ga. *

Jisas kauyañ, “Umem uraknabin,” a ga

(Mad 20:17-19; Luk 18:31-34)

32 Pen kale Jerusalem amöl g+, Jisas nöd ga; b+ n+pe gau hain göm, gas+ m+lö m+lö n+ñöl g+ areila n+ñöm n+bi b+

* 10:31: Mad 20:16; Luk 13:30

hain aueila gau n+ñöm piñiñ gila. Jisas pen bi n+pe unbö m+gan lañ gau kalip nöp u† gi, go† au amöm, nan n+hön n+ip giñig ga u kalip hag ña.
*

33 Jisas haga, “Hon Jerusalem arno n+ñöl gi, bi ap Bi Ñi n+pe n+ip kain gi dam, bi God n+ip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe ñ+magö kalip ñö, n+ip manö kub hagöm, ‘Bi an+bi n+ip al pak lep,’ a göm, ud bi Juda wasö gau kalip ñ+naböl.

34 Ñilö, n+ip hag juöm, kiñu alöm, nag† ud paköm, dam böñ nöp al pak l+lö umnab. Pen ñ+n m+höp m+dom, ñ+n m+hau n+gan u kauyan uraknab,” a ga.

Jems aip Jon aip bi kub m+idaiul, a gi gasi u n+ñlö
(Mad 20:20-28)

35 Sebedi ñi n+pe m+hau, Jems aip Jon aip apil Jisas n+ip haglö, “Manö hag ñeb bi, hol m+hön nöp manö ap hag n+ñlo, ne yau a giñmön giñabön u aij,” a giñlö.

36 An+ig hagailö, Jisas kalip haga, “Kale y+ip hag n+ñn+ig gabil an+bu, yad kalöp n+hön giñnam?” ö ga.

37 Hageia haglö, “Hainö ne mailö aij ke halö m+dmön, ram m+nön magöñhalö kiñ rö abad m+deinabön ñ+n u, halip m+hön, bi ap ud ñ+magö y+ijig böñ lau adö l+mön, bi ap ud ñ+magö

s+dagö böñ lau adö lö, asik m+idaiul,” a giñlö.

38 An+ig haglö, Jisas haga, “Kale m+hön n+ñ aij giñmil hagagabil. Ñ+ig asi yad ñ+ñnabin u kale m+hön u rö nöp ñ+ñnabil? Yad ñ+ig paknabin u, kale m+hön u rö nöp paknabil?” ö ga. *

39 Hageia, “Yau, an+ig giñnabul,” a giñlö. Hagailö, Jisas haga, “N+ñö hagabil. Ñ+ig yad ñ+ñnabin u, kale m+hön u rö nöp ñ+ñnabil; ñ+ig paknabin u, kale m+hön u rö nöp paknabil u pen *

40 ñ+magö y+ijig yad böñ lau an m+deinab, ñ+magö s+dagö yad böñ lau an m+deinab u yad hagagnabin; u bapi nan n+pe; n+pe ke n+ñöb rö giñnab,” a ga.

41 Pen Jisas bi n+pe unbö s+duñ lañ manö an+bu n+ñlö, kalip mulu lugö, Jems Jon bi m+hau kalip hag gila.

42 An+ig giñlö, Jisas kalip magöñhalö hagö aueila haga, “Kale n+ñbim, Juda n+bi bi wasö gau, kiñ kale klö göm abad m+dpal; bi kub kale manö n+hön n+hön hagnaböl u n+ñöm ana udöm hain giñnaböl me. *

43 Pen kale giñpal rö gag-mim. Bi an bi kub m+dain+m u, bi pro rö m+dom, n+bi bi r+imnap kalip wög gi ñeb bi rö m+dain+m. *

44 Bi an bi kub yab+† m+dain+m u, bi pro ramö gau rö m+dom, n+bi bi r+imnap

* 10:32: Mak 8:31; 9:31 * 10:38: Mak 14:36; Luk 12:50 * 10:39: Ap 12:2;

Rep 1:9 * 10:42: Luk 22:25-26 * 10:43: Mad 23:11; Mak 9:35

kalip magöñhalö nagı wög gep bı ap rö mıdainım.

45 Bı Ñı nıpe u, nıbi bı gau kale wög yıp gılañ, a göm, auaga; wög kalip gı ñı damem, hainö nan si nan naij gıpal adö u hajı gı umnö, nıbi bı iru nöp kamıñ aröl, a göm, aua," a ga.

Jisas amgö we ga bı ap gö, amgö ñıl nıña

(Mad 20:29-34; Luk 18:35-43)

46 Jisas bı nıpe gau aip daun kub Jeriko amjakla. Kale Jeriko arık arıg, nıbi bı iru yabıl nöp aip arla. Bı Dimeas ñı nıpe Badimeas amgö we ga u, mani ñim, a göm, asıb hagöl gı, adan goł au asık mıdeia.

47 Asık mıdö nıñöl gı, "Jisas bı Nasared nıbö u auab," a gılö nıñöm, nıpe wıñ alöm haga, "Jisas, Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!" a ga.

48 Hageia, nıbi bı gau nıp hag göm hagla, "Manö hagmön! Agamıj mıd!" a gıla. Anıg hagla u pen nıpe agamıj mıdöm wasö, meg magö dap ranöm wıñ kub alöm haga, "Depid Ñı nıpe, yıp mög nıñmön!" a ga.

49 Hageia, Jisas söl anıb au pidöñ göm haga, "Nıp wıñ albe, aui auañ," a ga. Hagö, nıbi bı gau bı amgö we u nıp hagla, "Jisas nöp wıñ alab. Urakmön gası halö aumön," a gıla.

50 Hageia, walıj mılöbö nıpe u ud ju yuöm, yıñıd nöp uraköm, Jisas mıdeia au ara.

51 Areia, Jisas nıp haga, "Yıp nıñön gañ, a gımön, auabön?" ö ga. Hageia haga, "Manö hag ñeb bı. Amgö u kauyañ nıñnam, a gem, auabin," a ga.

52 Hageia, Jisas haga, "Jisas yıp gö kamıñ lınab, a gımön, nıñ udpan u rö, me ne kamıñ löp, gö ne aru," a ga. Anıg hagö nıñöl gı, magö anıbu nöp amgö ñıl nıñöm Jisas aip ara. *

11

Jisas ud añ añ löm Jerusalem arla

(Mad 21:1-11; Luk 19:28-40; Jon 12:12-19)

1 Jisas bı nıpe gau aip am am Jerusalem söl söl göl gı, Olip Dum, ram rıñg aglö Bed-pagi Bedani a gal u amjaköm, Jisas bı nıpe mıñöp hagöm haga,

2 "Ram mınöñ mıgan lödañ ammil nıñnabil, kaj donki marep nıbi bı ud ajagpal ap adık lılö mıdeinab. Nıñmil, hubık daumil.

3 Nıbi bı rımnap kalöp nıñön gıñıg anıg gabil, a gaiöl, hagnil, 'Bı Kub wög ap göm, kauyañ yuö, aunab,' a gımil," a ga.

4 Anıg hagö, ammil nıñlö, kaj donki marep ap adan au ram ajöñ il goł au nagı adık lılö mıdeia. Hubık gılö nıñöl gı,

* 10:52: Mak 5:34

5 n̄ibi b̄i yöp söl an̄b au m̄ideila gau hagla, “N̄hön ḡin̄g kaj donki marep an̄bu hub̄ik gabil?” ö ḡila.

6 Hageila, Jisas haga rö nöp hagailö, yau a ḡilö,

7 kaj donki marep an̄bu dam Jisas m̄ideia au apil, wañj m̄ilö kub kale ud jumil, kaj donki adö lañ lailö, Jisas adö an̄bu as̄ika.

8 N̄ibi b̄i gau iru nöp, wañj m̄ilöbö kale gau ud juöm, adan majö adö au l̄ila; r̄imnap mab uñañ gau ud hak dap l̄ila.

9 An̄ig göm, n̄ibi b̄i n̄ip nöd ḡila gau abe, n̄ip hain̄ ḡila gau abe, w̄ññ alöl ḡi hagla,

“God hib n̄ipe hagno adö aran̄!

B̄i Kub b̄i n̄ipe yuö auab i;

God n̄ip abad aij ḡin̄m.

*

10 Bac Depid kin̄ m̄idöm n̄ibi b̄i abad m̄idm̄idöp rö, n̄ipe han̄ip ḡinab!

God hib n̄ipe hagno adö aran̄!” a ḡila.

11 Jisas an̄ig göm, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul u amöm, nan gau n̄ñ ajö n̄ñöl ḡi, s̄idö wad arö n̄ñöl ḡi, b̄i n̄ipe unbö m̄igan lañ gau aip ram r̄iñg agl̄ö Bedani arla.

Mab ññeb ap magö p̄laga
(Mad 21:18-19)

12 Ruö pen, Bedani n̄bö ado ḡi adan añ au apöl ḡi, Jisas n̄ip k̄iyö la.

13 K̄iyö lö, m̄ilö yijig n̄ña mab uñem ap m̄ideia. Magö r̄imnap p̄ilöm m̄idöp aka göm, amöm n̄ña, magö p̄laga; mab uñañ nöp m̄ideia. Pen n̄hön: magö p̄ilep ññ u auaga. *

14 An̄ig gö, Jisas mab an̄bu haga, “Hainö n̄ibi b̄i r̄imnap mab magö ne u ññagnaböl,” a ga. B̄i n̄ipe gau manö haga an̄bu n̄ñla.

God sabe gep ram nan s̄ikim geila gau, Jisas kal̄ip hag hön yua

(Mad 21:12-17; Luk 19:45-48; Jon 2:13-22)

15 Jisas b̄i n̄ipe gau uñ ḡi, Jerusalem amöm, God sabe gep ram raul amöm n̄ña, n̄ibi b̄i gau s̄ikim göl ḡi, mani ȳm̄jiköl ḡi m̄ideila. An̄ig geila, mani ȳm̄jik geila abañ bad gau ud ado göm, yaur dap l̄ilö rauöl ḡi m̄ideila mab po gau ud ado göm, n̄ibi b̄i s̄ikim göl ḡi, nan rauöl ḡi, ram raul an̄bu m̄ideila gau, kal̄ip r̄id̄ik ḡi hön yua.

16 R̄id̄ik ḡi hön yuöm haga, “Nan r̄imnap dap God sabe gep ram kabö waryö ḡigabö göl m̄idöp añ i padiagmim,” a ga.

17 An̄ig hagöm haga, “God Manö u kal̄i k̄iññ r̄iköm hagla, ‘God hagöp, “Ram yad u, n̄ibi b̄i ram m̄nön gau gau magöñhalö apöm, ȳip sabe ḡinaböl,” a göp,’ a ḡila. Pen kale an̄ig gajim, b̄i nan si ud pi göl m̄idpal ram ap rö löp,” a ga. *

* 11:9: Sam 118:25-26

* 11:13: Luk 13:6

* 11:17: Ais 56:7; Jer 7:11

18 Anig hagö, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö anibu niñöm, nip al pak lun, a gila. Pen nibi bi gau magöñhalö manö nip u niñöm aiö gila rö me, Jisas nip pñiñ göm, aigöl gun nip al pak lun, a göm, gasi u ulhai niñ mideila. *

19 Ram duga magö u, Jisas bi nipe gau aip Jerusalem arö göm arla.

God nip gasi añi niñmim hag niñbe, hag niñnabim rö ginab

(Mad 21:20-22)

20 Ruö sib halö adan an au amöl gi niñla, mab utem Jisas hag ga u il halö böñ nöp mitep gi mideia.

21 Anig ga niñöm Pida haga, "Manö hag ñeb bi, nöñ! Utem mab rol hag gaina i mitep gi lugöp!" a ga.

22 Hageia, Jisas haga, "God nip niñ udmim.

23 Yad kalöp niñö hagabin, hon hagno God u rö nöp ginim, a gimim, gasi mihöp wasö gasi añi niñmim, dum ilö anibi 'Ñig solwara an au dan gi dam pak,' a ginabim u, hagnabim rö ginab. *

24 Anib u me, God nip hagnabun rö ginab, a gimim, gasi añi niñmim hag niñbe, hagnabim rö ginab. *

25 Pen God nip sabe ginig gimim, nibi bi rimnap kalöp gi naij gipal gau niñmim arö gimim niñöm Nap kale kumi

kabö adö lan midöp u, nan si nan naij kale gipim gau niñöm arö ginab. *

26 Pen nibi bi rimnap kalöp gi naij gipal gau niñmim arö gagnabim u, Nap kale kumi kabö adö lan midöp u, nan si nan naij kale gipim gau u rö nöp niñöm arö gagnab.

"Nöp an hagö anig gi ajabön?" ö gila

(Mad 21:23-27; Luk 20:1-8)

27 Pen Jisas bi nipe gau aip kauyan Jerusalem apjaköm, nipe God sabe gep ram raul gau gi ajö niñöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb gau abe, bi manö ud asikep gau abe, Jisas mideia au apöm hagla,

28 "Nöp an, anig gimön, a gö, gi ajabön?" ö gila.

29 Hageila, Jisas pen haga, "Yad kalöp manö ap hag niñnö, yip hag ñeinabim u, yad pen yad an hagö gi ajabin u, kalöp hag ñinabin.

30 Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña u, God hagö ñig pak ña aka gasi nipe ke niñöm ñig pak ña? Yip hag ñibe, niñin!" a ga.

31 Anig hagö, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, "Hon hagnabun, 'God hagö, Jon nibi bi gau kalip ñig pak ña,' a ginabun u, hanip hagnab, 'Anib u, niñön ginig Jon manö nipe u niñ udagpim?' ö ginab.

32 Pen hon hagnabun, 'Jon gasi nipe ke niñöm kalip

* 11:18: Mak 14:1

* 11:23: Mad 17:20

* 11:24: Mad 7:7

* 11:25: Mad

ñig pak ña, a gɪnabun u, hanɪp nɪhɔn gɪnab?" ɔ gɪla. Pen nɪhɔn: nɪbi bɪ gau magɔŋhalɔ, God hagɔ, Jon wɔg nɪpe gɪmɪdɔp a gɔm nɪŋmɪdal u me, Juda bɪ kub anɪb gau pɪñɪŋ gɔm manɔ ke ap hagagla.

³³ Gasɪ anɪbu nɪŋɔm hagla, "Hon nɪŋagpun," a gɪla. Anɪg hageila, Jisas kalɪp pen haga, "Kale yɪp pen hag ñagpim rɔ, yɪp an hagɔ gɪ ajabin u, kalɔp u rɔ nɔp pen hag ñagnabin," a ga.

12

Juda nɪbi bɪ gau kale God bɪ nɪpe gau kalɪp gɪ naij gɪla, a ga

(Mad 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Jisas pen kalɪp manɔ adɔ ap hod rɪkɔm haga, "Bɪ ap waryɔ gɔm, nagɪ wain wɔg u gɪ yɪmɔm, wain magɔ pak hib jakep, a gɔm, mɪgan ap gɪ lɪ aij gɪnab. Nɪbi bɪ apɔm nagɪ magɔ si udnabɔl u nɪŋ mɪdaiun, a gɔm, ram gɪlanj gɪ mɪlɔ kub ap gɔm, bɪ rɪmnap kalɪp hagnab, 'Kale nagɪ wain wɔg yɪp u abad mɪdmim, hainɔ pɪlɔm po gɔ, yɪp rɪmnap, kale rɪmnap udmim,' a gɔm, ram mɪnɔŋ mɪlɔ gau arnab. *

² Wain magɔ po gɪnab magɔ u, bɪ nɪpe ap hag yuɔm, hagnab, 'Wain magɔ yɪp rɪmnap ñɪlɔ daumɔn!' a gɪnab.

³ Hagɔ, amjakɔ, bɪ wɔg gɪnabɔl gau, nɪp ud pak pak

lɔm, yɪharɪŋ nɔp hag yunabɔl.

⁴ Anɪg gɪlɔ, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u bɪ ap pen hag yunab. Amjakɔ, nɪp nabɪc lanj pakɔm, gɪ naij yabɪ gɪnabɔl.

⁵ Anɪg gɪlɔ, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u, bɪ ap pen yuɔ arɔ, nɪp bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl. Bɪ rɪmnap iru nɔp yuɔ, anɪb unbɔ nɔp gɔl gɪ, rɪmnap mɪñu magɔ paknabɔl, rɪmnap bɔŋ nɔp al pak lɪnabɔl.

⁶ Anɪg gɪlɔ gɪlɔ me, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u bɪ nɪpe ap mɪdageinab; ñɪ mɪdmagɔ nɪpe añɪ mɪdeinab u, manɔ nɪpe u udnabɔl, a gɔm, yuɔ arnab.

⁷ Pen amjakɔ, nɪbi bɪ wain wɔg gɪ mɪdeinabɔl gau nɪŋɔm hagnabɔl, 'Ñɪ auɔp i, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u ñɪ nɪpe auɔp. Anɪb u, nɪp al pak lun me, nan nɪpe udnɪm rɔ gau hon udnabun,' a gɪnabɔl.

⁸ Anɪg hagɔm, ñɪ anɪbu nɪp bɔŋ nɔp al pak lɔm, dam hɔŋ gau ud yunabɔl. *

⁹ Anɪg geinabɔl, bɪ wain wɔg nap nɪbɔ u apɔm, nɪhɔn gɪnab? Nɪpe apɔm, nɪbi bɪ wain wɔg geinabɔl anɪb gau kalɪp al pak lɔm, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp hagɔ, wain wɔg anɪbu abad mɪdeinabɔl," a ga.

¹⁰ Anɪg hagɔm kalɪp haga, "God Manɔ kalɪ kɪñ rɪkɔm hagla,

'Bɪ ram gep gau kabɔ mɪlɔ arɔ gɪla u,

* 12:1: Ais 5:1-2 * 12:8: Hib 13:12

kabö anıbu nöp miñi
ram padö an yarı u
bınıg ñöl mıdöp. *

11 Bı Kub anıg ga u,
hon nıñun aıj a gabun, ' a
gıla," a ga.

12 Jıas anıg hagö, bı God
nıp nan sabe gep bı kub gau
abe, bı lo manö hag ñeb gau
abe, bı manö ud asıkep gau
abe, hanıp nöp hagab, a göm,
nıp sısı udun, a gı nıñla u
pen nıbi bı gau kalıp pıñıñ
göm, arö gıla.

*"Dakıs ñeb aka ñagep?" ö
gıla*
(Mad 22:15-22; Luk 20:20-
26)

13 Pen hainö Juda bı kub
anıb gau, bı Perisi rımnap
aip, Herod bı nıpe rımnap
aip kalıp hagla, "Kale Jıas
mıdöp au ammim, nıp manö
rımnap hag nıñbe, nıpe
nıñon dui manö hageınab,
nıp dam nagı lınabun," a
gıla. *

14 Anıg hageıla, Jıas
mıdeia au amöm, hagla,
"Manö hag ñeb bı. Hon
nıñbun ne bı nıñö yabıl nöp
hagpan. Bı kub gau abe, nıbi
bı yıharıñ gau abe, kalıp
nıñmön pıñıñ gagpan. God
hagöp rö nöp nıñmön, nıbi
bı gau kalıp yıñg göl nöp hag
ñıban. Anıb u, hanıp hag
ñı! Hon Juda nıbi bı lo gau
aıgöl gı mıdöp? Gapman bı
kub Sısa u nıp dakıs ñeb aka
ñagep?" ö gıla.

15 Anıg haglö, Jıas manö
piral hageıla u nıñöm haga,

"Nıñon gıñıg, manö dui ha-
garı a gımim, yıp manö pıral
anıbu hagabım? Manı magö
ap daube, yad nıñın," a ga.

16 Hagö, dap ñılö nıñöm
haga, "Manı ba u, bı an
mulu adıñ u mıdöm, an hib u
mıdöp?" ö ga. Hageıa hagla,
"Bı kub Sısa u nöp," a gıla.

17 Hageıla, Jıas haga,
"Sısa nan nıpe mıdainım u
Sısa nıp ñımim; God nan
nıpe mıdainım u God nıp
ñımim," a ga. Anıg hagöm,
manö pıral kale u dauba gı
aıj ga anıbu nıñöm, aıö yabıl
gıla. *

Nıbi bı umöm uraknaböl
(Mad 22:23-33; Luk 20:27-
40)

18 Sadyısi nıbi bı gau, nıbi
bı umöm, urakagnaböl, a
göm, nıñmıdal rö, rımnap
Jıas mıdeia au apöm hagla,
*

19 "Manö hag ñeb bı. Bı
God manö hagep Mosıs,
manö ap hanıp kalı kılñ
rıköm haga, 'Bı ap nıbi
udöm, ñı pai rıköm wasö,
yıharıñ umeınab u, nımam
nıpe ap pen nıbi kanıl anıbu
udöm, mam uma u ñı pai
nıpe u, a göm, rıknab,' a ga.
*

20 Anıb u, bı ıl halö unbö
mıdun jıñ u mıdeınaböl.
Nımam nöd nıbi udöm, ñı
pai rıköm wasö, yıharıñ
umnab.

21 Umö, nımam yıgwö an
nıbö u pen nıbi anıbu nıp
udöm, u rö nöp ñı pai rıköm
wasö, yıharıñ umnab. Anıg

* 12:10: Sam 118:22-23 * 12:13: Mak 3:6 * 12:17: Ro 13:7 * 12:18: Ap
23:8 * 12:19: Dud 25:5

gö, nımam yıgwö nıgarı nıbö u pen nıbi anıbu nıp udöm, u rö nöp nıı pai rıköm wasö, yıharıı umnab.

22 Anıg gı dam dam, nımam unbö mudun jıı u nıı pai rıköm wasö, magöıhalö yıharıı umnaböl. Hainö nıbi u u rö nöp umnab. Pen nıbi bı umöm uraknaböl, a gıpan u,

23 nıbi anıı ap bı nıpe unbö mudun jıı lınab anıbu, hainö nımam mai aip nıbi nıpe mıdeınab?" ö gıla.

24 Hageıla, Jıas haga, "Kale God Manö kalı kılı rıkla u abe, God ktı nıpe u abe nııagpım rö, gası nııö nııagpım.

25 Nıbi bı umbal gau uraknaböl nıı u, God ejol nıpe gau mıdpal rö mıdöm, bı gau nıbi udagnaböl; nıbi gau bı udagnaböl.

26 Pen nıbi bı kauyarı urakagnaböl, a gıpım u, Mosıs mab pro in nöp mıdeıa aiud kalı kılı rıka u nııagpım rö löp. God, mab ineıa anı au mıdöm, Mosıs nıı haga, 'Ebrahim, Aısak, Jekop, God kale me, yad mıdpın,' a ga. Anıı u, bac bı nöd umla gau kalıı hagöm, 'God kale mıdpın,' a ga. Pen kale hagpım rö, nıbi bı gau umöm, böı nöp umblap u, God nıpe, 'Ebrahim, Aısak, Jekop, God kale mıdpın,' a gagböp. *

27 Nıbi bı kamıı mıdpal aka umbal u, God nııöb kale magöıhalö kamıı mıdpal. Kale nıı aıı gagpım me,

böı nöp umbal, a gımım, nıııbım," a ga.

God lo manö kub yabıı u
(Mad 22:34-40; Luk 10:25-28)

28 Bı lo manö hag nıeb bı ap, Jıas Sadyısi nıbi bı gau kalıı hag aıı ga u nııöm, apöm nıı hag nııöm haga, "Lo adö mai kub yabıı?" ö ga. *

29 Hageıla, Jıas haga, "Lo kub yabıı u, God Manö u kalı kılı rıköm hagla, 'İsrel nıbi bı nııım! Bı Kub hon God, nıpe anıı nöp Bı Kub mıdöp. *

30 Mıımagö ne u magöıhalö, gası rımııd ne u magöıhalö, ktı ne u magöıhalö udmön, God Bı Kub ne u nıı mıımagö lımön,' a gıla.

31 Manö kub yabıı ap, God Manö u kalı kılı rıköm hagla, 'Ne ke mıımagö lııban rö, nıbi bı gau kalıı u rö nöp mıımagö lımön,' a gıla. Lo manö gau magöıhalö, lo anıı mııhau me lo kub yabıı mıdöp," a ga. *

32 Hageıla, bı lo manö hag nıeb bı u haga, "Manö hag nıeb bı. Ne nııö yabıı hagpan, God anıı me Bı Kub yabıı mıdöp; nıpe rö rımnap mııdagpal.

33 Hon God nıı nan pak sabe gı nıııabun aka nan pak sabe gı nıı böı nöp launabun u nan kub wasö. Nan kub yabıı me, mıımagö hon u magöıhalö, gası rımııd

* 12:26: Eks 3:2,6

* 12:28: Luk 10:25-28

* 12:29: Dud 6:4-5

* 12:31: Lep

hon u magöñhalö, klö hon u magöñhalö udun, God Bî Kub u nîp mîdmagö lun; hon ke mîdmagö libun rö, nîbi bî gau kalîp u rö nöp mîdmagö lun," a ga. *

34 Anîg hageia, Jisas bî u, nîpe gasî nîñ aij yabîl göm hagöp, a göm, nîp haga, "Ne God bî nîpe ap mîdmön rö löp," a ga. Jisas pen manö nîñö yabîl gau nöp hageia u nîñöm, nîbi bî nîñmîdeila gau pîñîñ göm, hainö manö pîral gau nîbö nîp neb neb göm hagnîdal rö, rîmnap halö nîp hag nîñagla.

Krais nîpe bî an?

(Mad 22:41-46; Luk 20:41-44)

35 Jisas God sabe gep ram au nîbi bî gau kalîp manö hag ñî mîdöl gi, nîbi bî gau kalîp haga, "Bî lo manö hag ñeb bî gau nîhön gîñîg hagnîpal, 'Krais u nîpe Depid ñî nîpe nöp,' a gîpal?"

36 Ana U† u, Depid nîp gasî ñö, Depid nîpe ke kalî kliñ rîköm haga,

'Bî Kub nîpe Bî Kub yad u nîp haga,

"Ne ñîmagö yîjîg yad lau adö mîdmön, yad nîbi bî koîma† ne gau

kalîp ma mo ne gau lînabin," a ga,' a ga. *

37 Anîb u, Depid nîpe ke Krais nîp 'Bî Kub yad' a ga. Pen Krais Depid ñî nîpe mîdböp, nîp 'Bî Kub yad' a gagböp," a ga. Jisas manö î† anîgöl nîñöm hag aij ga rö,

nîbi bî iru yabîl mîdeila gau manö nîp u ñîñî löl gi nîñla.

Bî lo manö hag ñeb bî gau gîpal rö gagmîm, a ga

(Mad 23:1-36; Luk 11:37-54; 20:4)

38 Jisas nîbi bî gau kalîp manö hag ñöl gi haga, "Bî lo manö hag ñeb bî gau kalîp nîñ aij gîmîm. Kale gîpal adö u, wa†j mîlö kub gau löm, maker gau arno, nîbi bî gau, auabim e, gîlö, hib hane î adö lañ mîdeian, a göm, gasî u nîñbal.

39 Pen Juda magum gep ram u arno, hanîp ka adö aij aij bî kub asîkpal adö u asîkmön, a gîñaböl, a göm, gasî u nîñbal. Nîbi bî nan kub ñîñbal an u, u rö nöp, nîbi bî amgö îlö adö au asîkno, hanîp nîñöm, hon bî gep hib mîdöp, a gîñaböl, a göm, gasî u nîñbal.

40 Bî lo manö hag ñeb bî gau, nîbi pa†pa† ram nan kale gau nan hon rö lañ, a göm, pî† gi udpal. God nîp sabe gîñabun u, nîbi bî nîñöl, a göm, manö mîlö kub pîral pîral adö rîmnap nöp gau hagnîpal. Anîg gîpal u, hainö God kalpe îlön kub unbö ke yabîl ñîñab," a ga.

Nîbi kañî† yîm gep rö marap God nîp nan kub ña

(Luk 21:1-4)

41 Jisas God sabe gep ram mani dap ñîmîdal mîgan söl au asîk mîdöm nîñ, nîbi bî gep gau, mani iru nöp dap yula.

* 12:33: Dud 4:35; 1Sa 15:22; Hos 6:6

* 12:36: Sam 110:1

42 Pen nɪbi kaŋɪt mani mɪdageia ap, mani aɪ mago pro mɪhöp dap yua.

43 Anɪg ga nɪŋöm, Jisas nɪpe bɪ nɪpe gau hagö aueila haga, “Yad kalöp nɪŋö yabɪt hagabin, nɪbi bɪ gau kale mani pro ñɪbal, pen nɪbi kaŋɪt i mani kub yabɪt ñöb. *

44 Nɪbi bɪ mani iru mɪdöp gau, mani kale rɪmnap halö iru nöp mɪdö nɪŋöl gɪ, mani kale God nɪp rɪmnap nöp dap ñɪbal; pen nɪbi kaŋɪt i, mani nɪpe magö mɪhöp mɪdajɪp u magöŋhalö dap ñöb. Nɪpe nan rau ñɪŋeb mani ap mɪdagöp. Anɪg göp u, God nɪŋö, nɪbi bɪ rɪmnap pro ñɪbal u pen nɪbi kaŋɪt i kub yabɪt ñöb,” a ga.

13

God sabe gep ram wat gɪnab, a ga

(Mad 24:1-2; Luk 21:5-6)

1 Jisas God sabe gep ram u arö göm höŋ arö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe ap nɪp haga, “Manö hag ñeb bɪ. Kabö aij udöm, ram aij gɪla i nöŋ!” a ga.

2 Hageia, Jisas haga, “Ne kabö ram kub anɪbu nɪŋö, aij gö hagabön ar? Hainö ram anɪb i pa jö ma jö gɪ yulö, kabö ap, kabö ap adö au mɪdageinab; böŋ nöp pɪral yunab,” a ga. *

Miŋör ugalöm uθam mɪdeinaböl, a ga

(Mad 24:3-14; Luk 21:7-19)

3 Jisas anɪg hagöm, God sabe gep ram u arö göm, Olip Dum ara. God sabe gep ram u nö lau mɪdöp, Olip Dum nö lai mɪdöp. Jisas Olip Dum au asɪk mɪdö nɪŋöl göm, Pida, Jon, Jems, Edru kale yam apöm nɪp hagla,

4 “Nan hagajan u, ñɪn mai rö gɪnab? Pen nan nɪhön rö gö nɪŋun hagnabun, ‘Nan anɪb gau mɪñi gɪnɪg gab,’ a gɪnabun?” ö gɪla.

5 Hageila, Jisas kalɪp haga, “Nɪŋ aij gɪmim, manö piral haglö udagmim!

6 Nɪbi bɪ iru nöp apöm, pɪr alöm, hib yad u udöl gɪ, hagnaböl, ‘Yad Jisas nöp auabin,’ a gɪnaböl. Anɪg haglö, nɪŋö hagaböl, a gɪmim, nɪŋagmim.

7 ‘Ram mɪnönŋ gai i pen pen gaböl, ram mɪnönŋ gau pen pen gaböl,’ a gaiöl, gasɪ iru nɪŋagmim. Nan anɪb gau gɪnab u pen uri ram mɪnönŋ it i nan gau magöŋhalö pɪs gɪnab, a gɪmim, gasɪ u nɪŋagmim.

8 Nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap uraköm, nɪbi bɪ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Kiŋ mɪgan rɪmnap uraköm, kiŋ mɪgan rɪmnap aip pen pen gɪnaböl. Ram mɪnönŋ gau magöŋhalö munmon udöm, kɪyö kub yabɪt apöm gɪnab. Nan gɪnab anɪb gau, nɪbi gau kalɪp nöd ñɪ pai ñɪŋajɪp, hainö ñɪ pai rɪkpal rö u gɪnab.

9 Pen kale nɪŋ aij gɪmim mɪdaimim. Ñɪn rɪmnap

* 12:43: 2Ko 8:12 * 13:2: Luk 19:44

kalöp dam Juda kansol bi gau kalip ñilö, manö kub hagnaböl. Ñin r+mnap, Juda magum gep ram raul gau, ur udöm, kalöp paknaböl. Ñin r+mnap, Jisas bi n+pe, a göm, kalöp dam gapman bi kub abe kin abe m+deinaböl au amöm, manö kub hagnaböl. Pen anig ud araiöl u, manö aij yad u gapman bi kub gau abe, kin gau abe kalip hag ñinabim. *

10 Pen nöd manö aij yad u, n+bi bi ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö hag ñilö arnab n+ñöm ñin hain hagin u aunab.

11 “Pen kalöp manö kub hagnig ud araiöl u, manö pen aigöl gi hagnu, a g+mim, gasi iru n+ñagmim. Hagnig gipe n+ñöl gi, Ana U† kalöp gasi aij ñö, hagnabim. Manö an+bu kale ke hagnabim; Ana U† n+pe ke hagnab. *

12 Ñin an+bu, mam bi gau uraköm, mam r+mnap kalip al paklan, a göm, kain gi dam bi manö n+ñeb bi gau ñ+magö adö kalip ñilö, al pak linaböl. Nap bi gau uraköm, ñi pai kale ke gau kalip al pak l+lan, a göm, kain gi dam bi manö n+ñeb bi gau ñ+magö adö kalip ñilö, al pak

linaböl. *

13 Yad lau adö m+deinabim u n+ñöm kalip mulu kal n+ñaböl u pen kale n+bi bi an an, klö g+mim y+ arö gagmim, ci g+mim nöp m+deinabim gau, ñin hain hagin u aueinab, God kalöp ud kam+ñ yunab,” a ga. *

Hainö nan naij yab† waiö linab, a ga

(Mad 24:15-28; Luk 21:20-24)

14 “Pen nan hil asi masi gep u, ka n+pe aragep au am uraköl m+deinab, n+ñabim u, kale n+bi bi ram m+nöñ Judia m+deinabim gau, y+ñid p+ñiñ gi nö ilö gau armim. (Kale n+bi bi manö i uri nöp amgö li n+ñabim gau, manö il u rik n+ñ aij g+mim.) *

15 N+bi bi ram adö lan m+deinabim gau, nan yad r+mnap udnam, a g+mim, ado gi ram raul aragmim. *

16 N+bi bi wög naböñ gau ajeinabim gau, waiñ m+lö yad ap udnam, a g+mim, ado gi ram aragmim.

17 Pen ñin an+bu, n+bi ñi mudun halö m+deinaböl gau abe, n+bi ñi painañ ci ñeinaböl gau abe, u†ham yab† p+ñiñ gi arnaböl. *

18 Nan g+ñab an+bu, God n+ñ sabe g+mim, ram y+gön göp ñin u gagn+m, a g+mim.

19 N+hön g+ñg: God hadame dagol gau ram m+nöñ gi la ñin u r+köm, mid damöm m+ñi midpun ñin i,

* 13:9: Mad 10:17-20

* 13:11: Luk 12:11-12

* 13:12: Mad 10:21

* 13:13:

Mad 10:22; Jon 15:21

* 13:14: Dan 9:27; 11:31; 12:11

* 13:15: Luk 17:31

* 13:17: Luk 23:29

nan naj anɪbu rō ap gaga; hainō gau u rō nōp nan naj anɪbu rō ap gagnab. *

20 Nan naj anɪbu pör gɪböp, nɪbi bɪ magōŋhalō um hakblap. Pen Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe udnab gau kalɪp gasɪ nɪŋōm, wasō gö me, nan naj anɪbu yöp magō ap gɪnab.

21 “Ñɪn anɪbu nɪbi bɪ rɪmnap kalöp hagnaböl, ‘Nɪŋim! Krai midöp i! Krai midöp dan!’ a gɪnaböl u pen nɪŋō hagaböl, a gɪmim, nɪŋagmim.

22 Nɪbi bɪ rɪmnap, God nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau kalɪp udun, a göm, piral hagöm hagnaböl, ‘Yad me Krai; yad me bɪ God manō hagep ap,’ a göm, nan gagep rō rɪmnap gɪnaböl. Pen God nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau udagnaböl, wasō. *

23 Anɪb u, nɪŋ aij gɪmim. Nan nɪhön nɪhön hainō gɪnab u, yad kalöp hagnō nɪŋbim u me, nɪŋ aij göl gɪ mɪdaimim.

Jisas hainō ado gɪ aunab

(Mad 24:29-31; Luk 21:25-28)

24 “Pen mɪŋör kub anɪb gau gɪ hakō nɪŋöl gɪ, sɪdō u sɪb göm, rakɪn u mailō gagnab.

25 Gapɪ gau kumi kabō adō laŋ nɪbö pɪg ju lug auō nɪŋöl gɪ, nan kumi kabō adō laŋ mɪdöp gau, gɪdan nɪbö gai nɪbö gɪnab. *

26 Ñɪn anɪbu, Bɪ Ñɪ nɪpe pɪdör ke yabɪt udöm, mailō aij unbō ke halō kumi bad an au auō nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ nɪp nɪŋnaböl. *

27 Pen ejol nɪpe gau hag yuō ram mɪnör ke gau gau magōŋhalō rɪgoŋ rɪgoŋ gau amöm, nɪbi bɪ nɪpe ke hag la gau uɪ göm nɪp daunaböl. *

Mab sɪtɪp lɪnab

(Mad 24:32-35; Luk 21:29-33)

28 Jisas haga, “Kale mab rauan gau nɪŋnabim u, manō hagabin i nɪŋ aij gɪnabim. Mab rauan gau sɪtɪp löm, pɪdör gö nɪŋöl gɪ, mɪñi sɪdō lɪnɪg gab, a gɪmim nɪŋbim.

29 Anɪb u rō, hainō nan hagpin gau gö nɪŋöl gɪ, ‘Mɪñi söl mɪdöp, Jisas haga rō gɪnɪg gab,’ a gɪmim nɪŋnabim.

30 Yad hagabin u gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimim. Nɪbi bɪ mɪñi mɪdpal gau rɪmnap mɪdlō nɪŋöl gɪ, nan anɪb gau gɪ hakō, hainō umnaböl.

31 Kumi kabō adō laŋ abe, mɪnör nabör ɪt i abe ur gɪnab; pen manō magō yad gau ur gagnab; pör pör nōp mɪdeinab.

Ñɪn mai aunabin u bɪ ap nɪŋagöp, a ga

(Mad 24:36-44; Luk 17:26-30,34-36)

32 “Ñɪn mai aka magō mai aunabin u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋagpal, ejol gau nɪŋagpal, yad u rō nōp nɪŋagpin; Bapi nöp nɪŋöb.

* 13:19: Dan 12:1 Rep 7:14 * 13:22: Rep 13:13 * 13:25: Ais 13:10; Joe 2:10,31; 3:15; Rep 6:12-13 * 13:26: Rep 1:7 * 13:27: Mad 13:41; Mak 13:32

³³ Anib u me, ñin mai aunabin u niŋagpim rö, pör pör niŋ aij yabıl göl gi midaimim.

³⁴ “Aunabin ñin anibu, aiud hagnig gabin i rö. Bi kub ap ram nipe u arö göm miŋan ap arnig göm, bi wög gep nipe gau kalip wög adö ke ke hag löm, ‘Wög anig anig gimim,’ a göm, bi nipe ajöŋ ił abad mideinab u nip hagnab, ‘Niŋ aij yabıl gimön midaimön,’ a göm, arnab.

³⁵ Kale u rö nöp, magö mai bi ram nap nibö u aunab u niŋagpim rö, niŋ aij gimim midaimim. Dugo magö u aunab aka, sibön aŋ kub yaŋ aunab aka, kilakıl wiñ alnab magö u aunab aka, hilim halö aunab, a gimim, niŋagpim. *

³⁶ Kale hanbe niŋöl gi, yiŋid aunim rö löp u me, niŋ aij gimim midaimim.

³⁷ Pen kalöp nöp ha-gagabin; nibi bi gau magöŋhalö u rö nöp hagabin, niŋ aij gimim midaimim!” a ga.

14

Jisas nip aigöl gun al pak lun, a göm, gasi u niŋla

(Mad 26:1-5; Luk 22:1-2; Jon 11:45-53)

¹ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u abe, Bred Yis Halö Niŋagep ñin kub u abe yöp ñin mihöp nöp midö niŋöl gi, bi God nip nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip

aigöl gun, agamij ud sisi lun, dam al pak lun, a göm, anig gi gasi niŋla.

² Pen gasi ap niŋöm hagla, “Pasopa ñin i anig gino, nibi bi iru nöp gai i uraköm, pen pen göm, hanip gi naij ginaböl,” a göm, arö gila.

³ Jisas ram riŋig aŋlö Bedani amöm, Saimon ram u am asiköm, nan niŋeila. Bi Saimon anibu, nöd wös hapeb la u, Jisas gö, kamij la. Pen nan niŋlö niŋöl gi, nibi ap wel haŋij aij auep mani kub raubal u, baröl halö dapöm, aŋ au pa jö göm, Jisas nip nabıc adö laŋ hoŋ ga. *

⁴⁻⁵ Hoŋ gö, bi mideila anib gau, rimnap niŋlö, hibur kalip u naij gö, kale ke hagla, “Wel anibu sikim göm, mi añi ap bi ap wög göm mani udnab rö u udöm me, nibi bi nan midagöp gau kalip ñeb u pen niŋön ginig anig göl yiŋariŋ hoŋ göp?” ö gila. Anig hagöm, nibi anibu nip hag jula.

⁶ Anig hageila, Jisas kalip haga, “Niŋön ginig anig hagabim? Nip arö gim! Yiŋ göp anibu, gi aij yabıl göp.

⁷ Nibi bi nan midagöp gau, kale aip pör nöp mideinabim rö, ñin rimnap kalip nan ñinig, ñinabim. Pen yad aip pör midageinabun. *

⁸ Nibi anibi, nan nipe gep rö u, göp. Umnö, wel haŋij aij auep u li ñöm riŋöl ginaböl rö, yip nöd li ñab. *

⁹ Anib u, yad kalöp niñö hagabin, hainö manö aij yad u ram m+ñöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, niñpe göp anibu halö haglö, kale niñbi anibi niñ gasi hauñ gagnaböl," a ga.

Judas, Jisas niñ al pak lilañ, a göm, mumug ga
(Mad 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ Pen Jisas bi niñpe ap Judas Iskariod, Jisas niñ mumug giñam a göm, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau ara.

¹¹ Bi God niñ nan sabe gep bi kub anib gau, mumug ga anibu niñöm, aij gö, hagla, "Nöp mani r+mnab ñ+nabun," a gila. Hageila me, Judas, "Aigöl gem hagnö, kale apöm Jisas niñ ud aröl," a göm, gasi u ulhai niñ m+ideia.

Pasopa ñ+n u m+ñi, a göm, nan niñla

(Mad 17:17-25; Luk 22:7-14,21-23; Jon 13:21-30)

¹² Bred Yis Halö Niñjagep ñ+n kub u auö, Pasopa kaj sipsip pi pak sabe gi niñjeb ñ+n u, Jisas bi niñpe gau niñpe hag niñöm hagla, "Nan hon niñnabun u, m+gan mai gi j+n gun?" ö gila. *

¹³ Hageila, Jisas bi niñpe m+höp hag yuöm haga, "Kale daun kub u ammil niñnabil, bi ap niñ m+il dap areinab; niñ nable pakmil aip armil.

¹⁴ Bi anibu amöm ram raul arain+m, kale m+höñ bi ram anibu nap niñbö u niñpe hag niñmil hagmil, 'Manö hag

ñeb bi hagöp, "Bi yad gau aip Pasopa nan niñnabun raul m+gan mai?" ö göp,' a giñmil.

¹⁵ Kale hag niñlö, niñpe kale dam ram adö lañ, nan gau magöñhalö m+idöp raul m+gan kub u yamnab. Yamö, nan niñnabun u raul m+gan anibu gi j+n gaimil," a ga.

¹⁶ Jisas kalip m+höñ anig hag yuö, daun kub u ammil niñlö, Jisas haga rö nöp m+ideia. Niñmil, Pasopa nan niñniñig gila u, gi j+n gila.

¹⁷ Dugo magö u, Jisas bi niñpe r+mnab aip amjaköm,

¹⁸ nan niñöl gi haga, "Yad kalöp niñö hagabin, bi yad aip nan j+m ñöl niñnabun aui nöp, bi ap, yip al pak lilañ, a göm, yip mumug giñab," a ga. *

¹⁹ Anig hagö, bi niñpe gau mög gö, gasi m+ñör niñöl göm, niñpe añi añi hag niñöl gi hagla, "Ne yip hagabön aka?" gila.

²⁰ Hageila, Jisas haga, "Kale bi yad unbö m+gan lañ m+dpim u, bi ap anig giñab. Bi anibu me, yad aip nan k+nañ añi j+m ñöl niñnabul i.

²¹ Yad Bi Niñ niñpe, God Manö kalip kliñ riköm hagla rö nöp umnabin u pen bi yip al pak lilañ, a göm, mumug giñab u, niñpe mög niñnabin. Niñpe ilön kub udnab u me, niñpe yag dauagblap u aij," a ga.

Jisas bi niñpe gau kalip bred wain ña

(Mad 26:26-30; Luk 22:14-20; 1Ko 11:23-25)

22 Nan ñiñöl gi, Jisas bred u udöm, God nîp aij, a göm, ud jö göm, bî nîpe gau kalîp ñöl gi haga, “Ud ñiñim! U hañ roman yad,” a ga.

23 Pen ñig wain kap u, u rö nöp udöm, God nîp aij, a göm, bî nîpe gau kalîp ñö, magöñhalö ñiñlö nîñöl gi, haga,

24 “Ñig i, hagape yad. Hagape yad hoñ gi lugnab u me, God manö nîñö hag la rö, nîbi bî iru nöp nîpe aip ud ðim ñinab,” a ga. *

25 Anig hagöm haga, “Yad kalöp nîñö hagabin, mîñi ñin i riköm ñig wain ñiñagnabin. Yiñharîñ nöp mîdnö mîdnö, God nîbi bî udöm kumi kabö adö lañ au abad mîdeinab ñin u nöp, ñig wain kauyañ ñiñnabin,” a ga.

26 Anig hagöm, bî nîpe gau aip God nîp sabe gep kîmap ap hagöm, Olip Dum arla.

Jisas Pida nîp haga, “Yad Jisas nîp nîñagnabin,” a ginabön,” a ga

(Mad 26:31-35; Luk 22:31-34; Jon 13:36-38)

27 Jisas bî nîpe gau kalîp haga, “God Manö u kalî kîñ riköm hagla, ‘God nîpe haga, “Yad bî kaj sipsip mukep u nîp pak lînö, kaj sipsip gau piñîñ gi ke ke arnaböl,” a ga,’ a gîla. Anîb u rö, mîdö mîdö kale magöñhalö yîp arö gîmim, piñîñ gi arnabim.

28 Pen yad umem, urakem ram mîñöñ Galili arnö, kale hain nînabim,” a ga. *

29 Anig hageia, Pida haga, “Bî rîmnap nöp arö göl rö löp u pen yad nöp arö gagnabin, wasö,” ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Yad nöp nîñö hagabin, mîñi ñin i nöp, sîböñ an yañ kîlakî wîñ mîhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nîp nîñagnabin,’ a gîmön, ij mîhau nîgan wai ñinabön,” a ga.

31 Hageia, Pida manö klö yabîñ hagöm haga, “Yîp nöp aip al pak lîñig, al pak löl u pen yad Jisas nîp nîñagnabin, a gem, hagagnabin,” a ga. Jisas bî nîpe gau magöñhalö, Pida haga rö nöp hagla. *

Jisas God nîp sabe gi mîdeia

(Mad 26:36-46; Luk 22:39-46)

32 Jisas bî nîpe gau aip mab wög adîñ Gedsemani amöm kalîp haga, “Kale aui asîk mîdaimim; yad am sabe gîñig arabin,” a ga. *

33 Anig hagöm, Pida, Jems, Jon kalîp ut gi damöm, gasî mîlö löl gi haga,

34 “Mîdmagö yad u ilön gi dam lugöp u, umnam rö löp. Kale î i mîdmim, nîñ mîdaimim,” a ga. *

35 Anig hagöm, kalîp au hag löm, nîpe yöp söl anîb au amöm, mîñöñ naböñ yañ lug paköm, ilön kub udnig geia anîbu, Nap nîpe wasö

* 14:24: Eks 24:8; Sek 9:11; Jer 31:31-34; 1Ko 10:16; Hib 9:20 * 14:28: Mad 28:16; Mak 16:7 * 14:31: Jon 11:16 * 14:32: Jon 18:1 * 14:34: Jon 12:27

gɪnɪm aka wasö gagnɪm, a göm, sabe göl gɪ mɪdeia.

36 Nap nɪp sabe göm haga, “Bapi, ne nan gau magöŋhalö gep u nöp mɪdöp. Nan yɪp gɪnɪg gab u, yad mɪŋör kub mɪdöp. Ne yau a gɪmön, yɪp unbö gagnɪm. Pen nan yɪp nɪhön gɪnɪg gainɪm u, gasɪ yad nɪŋnam rö gagmön, gasɪ ne ke nɪŋban adö u nöp yɪp gɪmön,” a ga. *

37 Hagöm, ado gɪ bɪ nɪpe mɪhau nɪgan mɪdeila au apöm nɪŋa, kale böŋ nöp hon han arla. Anɪb u, nɪpe Pida nɪp haga, “Saimon, ai gɪnɪg gɪmön hon hanabön? Yöp magö ap nɪŋ mɪdaimön rö lagöp ar?” a ga.

38 Anɪg hagöm, bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Hon nan naj gun rö löp, a gɪmim, nɪŋ aij gɪmim, God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Gasɪ kale u gɪmim rö löp u pen hañ roman kale iru maru göp,” a ga.

39 Anɪg hagöm, kauyaŋ ado gɪ amöm, Nap nɪp nöd sabe ga rö, kauyaŋ sabe ga.

40 Pen kauyaŋ ado gɪ apöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau böŋ nöp hon kal auö han arla. Nɪŋöm, kalɪp haga, “Kale hon hanabim ar?” a ga. Hagö, ana udöm, pen hagöl rö laga.

41 Pen Jisas gɪsön amöm, ado gɪ apöm kauyaŋ hon haneila u nɪŋöm haga, “Kale yɪharɪŋ han mɪdpim ar? Me aij! Bɪ game, nɪŋim! Bɪ ap apöm, Bɪ Ñɪ nɪpe kain göm,

bɪ nan si nan naj gɪpal gau kalɪp ñɪnɪg gab.

42 Urakpe arun! Nɪŋim! Bɪ yɪp kain göp auab i,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla
(Mad 26:47-56; Luk 22:47-53; Jon 18:3-12)

43 Jisas kalɪp manö anɪbu hagö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ ap, Judas, bɪ iru nöp dapöm apjaka. Bɪ anɪb gau, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ lo manö hag ñeb gau abe, bɪ manö ud asɪkep gau abe, hag yulö aula. Kale ru mɪlö kɪd rɪmnap udöm, ur pakep rɪmnap udöm, aula.

44 Judas nöd kalɪp hag löm haga, “Yad bɪ ap nɪp am hag wɪhai udem, ud bom haluem, mulu ñɪŋeinam u, bɪ u me, a gɪmim, nɪp ud sɪsɪ lɪmim, ud arim,” a ga.

45 Judas anɪg hagöm, Jisas mɪdeia au amjaköm, “Manö hag ñeb bɪ,” a göm, nɪp ud bom haluö nɪŋöl gɪ,

46 bɪ rɪmnap apöm, Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla.

47 Jisas ud sɪsɪ lɪlö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ nɪpe ap uraköm, ru mɪlö kɪd nɪpe u ud tɪp gɪ udöm, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u wög nɪp gɪ ñɪmɪdöp bɪ u, nɪp rɪmɪd böŋ lap u böŋ nöp rɪb ajaŋ al yua.

48 Pen Jisas bɪ nɪp ud sɪsɪ lɪla gau kalɪp haga, “Ru mɪlö kɪd udmim, ur pakep udmim, yɪp nan si udep bɪ ap a gɪmim auabim aka?”

49 Yad pör pör God sabe gep ram u amem, kale aip

* 14:36: Mak 10:38; Jon 6:38

mıdem, nıbi bı gau kalıp manö hag ñımdın u pen yıp ud sısı lagpe. Pen uri kale God Manö u kalı kılın rıköm hagla rö nöp gabim,” a ga. *

50 Pen magö anıbu nöp, Jisas bı nıpe gau magöñhalö nıp arö göm pıñıñ gı aram hakla.

51 Bı praj ap, wañj mılöbö ap nöp yımöm, Jisas nıp ud areila u hain arö, nıp abe ud sısı lun, a gılö,

52 pırık areia, wañj bad nıpe u ud ju udlö, nıpe magö nöp pırık ara.

*Jisas nıp manö kub hagla
(Mad 26:57-68; Luk 22:54-55,63-71; Jon 18:13-14,19-24)*

53 Jisas nıp dam, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl ram u arla. Ud areila, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau löm, bı manö ud asıkep gau löm, bı lo manö hag ñeb bı gau löm, ap ram anıbu magum gıla.

54 Pida pen hapi hapi nıñ damöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl ram nıpe u amjaköm, bı ram anıbu wög gımdal gau aip asıköm, mab mali mıdeila.

55 Bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, Juda Kansol kub bı gau magöñhalö abe, Jisas gı ajmıdöp manö ıt ap udun, nıp al pak lun, a gı nıñ wasö nıñla.

56 Nıbi bı iru nöp daulö, Jisas nıp manö pıral adö rımnap hagla u pen manö hagla u adıp adıp hagagla.

Ke ke haglö, manö ıt rımnap nıñagla.

57 Pen rımnap uraköm, pıral hagöm, hagla,

58 “Hon nıñ mıdno, nıpe haga, ‘God sabe gep ram, ñımagö udöm gıla i, rıb wañ gı yuem, ñın mıhau nıganı u, kauyanı gınabin. Ñımagö udöm gıpal rö u gagnabin; ram anıbu ke yabıl ap gınabin,’ a göp,” a gıla. *

59 Manö hagla anıbu u rö nöp adıp adıp hagagla; ke ke hagla.

60 Bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl u uraköm, Jisas nıp haga, “Manö nöp hagaböl u, ne manö pen ap hagagnabön ar?” a ga.

61 Hagö, Jisas manö ap pen hagagö, kauyanı hag nıñöm haga, “Ne me Mesaia u, Bı Kub aij u Ñı nıpe aka?” ga.

62 Hageia, Jisas haga, “Yau me. Me yad nöp. Yad, Bı Ñı nıpe, Bı Kub kılö ke yabıl ñımagö yıjıg kıd lau adö asık mıd arö gem, kumi kabö adö lanı au nıbö kumi bad anı anı lem aueinabin, nıñnabim,” a ga.

63-64 Jisas anıg hagö, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıl u, wañj nıpe gau ke ud bıñlı göl gı haga, “Nıpe God hib nıpe u rıb juajıp u nıñbim! Anıb u, nıbi bı rımnap hag nıñagun. Nıpe gı naij göp u waiö hagöp me u. Anıb u, kale nıñhön gası nıñnabim?” ö ga. Hagö, bı

* 14:49: Luk 19:47; 21:37; Jon 18:20

* 14:58: Jon 2:19-21

kub gau magöñhalö uraköm, hagla, “Bî anîg göl hagöp anîbu, nîp al pak lep,” a gîla.
*

65 Anîg hagöm, bî rîmnap Jisas nîp kîñu alöm, wañj bad ap ud amgö nîp u pañu gî ñöm, nîp paköl gî hagla, “Ne ke nîñmön, hanîp hagö, nîñun, nöp an pakab?” ö gîla. God sabe gep ram bî polisman gau, u rö nöp nîp mîñu magö nöp pakla.

Pida haga, “Yad Jisas nîp nîñagpin,” a ga

(Mad 26:69-75; Luk 22:56-62; Jon 18:15-18,25-27)

66 Pida am asîka au nöp mîdö nîñöl gî, nîbi praj ap, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabîl u nîp wög gî ñîmîdöp ap apjaköm,

67 Pida mab run nabön mîdeia au nîñöm, haga, “Ne u rö nöp Jisas bî Nasared nîbö u aip ajmîdan,” a ga.

68 Hageia, Pida haga, “Ne nîhön hagabön? Manö hagabön u yad nîñagpin,” a ga. Anîg hagöm, höñ yan arö nîñöl gî, kîlakîl wîñ ala.

69 Nîbi praj anîbu nöp, Pida nîp kauyan nîñöm, nîbi bî mîdeila gau kalîp haga, “Bî i bî nîpe ap,” a ga.

70 Hageia, Pida kauyan wasö ga.

Yöp magö ap mîdöm, nîbi bî urak mîdeila anîb gau, Pida nîp kauyan hagla, “Ne u rö nöp ram mîñön Galili nîbö u me, hon nîñbun ne abe bî nîpe ap,” a gîla.

71 Hageila, Pida haga, “Bî Kub nîñ mîdöp; piral hagnö, yîp al pak lîñîm. Pen nîñö yabîl hagabin! Bî anîg hagabim u yad nîñagpin yabîl!” a ga.

72 Anîg hagö nîñöl gî, kîlakîl u kauyan wîñ ala. Wîñ alö, Pida Jisas nöd haga, “Kîlakîl wîñ mîhöp alagnab magö u, ‘Yad Jisas nîp nîñagpin,’ a gîmön, ij mîhau nîgan wai ñîñabön,” a ga manö u nîñö, mög gö, mîtöñ kub ga.

15

Jisas nîp dam Pailod mîdeia ud arla

(Mad 27:1-2,11-14; Luk 23:1-5; Jon 18:28-38)

1 Hilîm halö, bî God nîp nan sabe gep bî kub gau löm, bî lo manö hag ñeb bî gau löm, bî manö ud asîkep gau löm, Juda Kansol bî kub gau magöñhalö löm, magöñhalö manö hag gum göm, Jisas nîp nagî löm, dam gapman bî kub Pailod mîdeia u ud arla.
*

2 Dam arlö, Pailod Jisas nîp haga, “Ne Juda nîbi bî kîñ kale u aka?” ga. Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u,” a ga.

3 Bî God nîp nan sabe gep bî kub gau Jisas manö kub hagöm manö ke ke iru nöp hagla.

4 Anîg gö, Pailod Jisas nîp haga, “Nöp manö iru hagaböl u, ne pen manö rîmnap ha-gagnabön ar?” a ga.

* 14:63-64: Lep 24:16; Jon 19:7

* 15:1: Luk 22:66

⁵ Hagö, Jisas pen manö hagagö, Pailod gasi iru yabiñ nöp niña. *

Juda niñi bi gau hagla, "Jisas niñ mab ba lañ al pak limön!" a gila

(Mad 27:15-26; Luk 23:13-25; Jon 18:39-19:16)

⁶ Pen Juda kai Pasopa ñin kub u auö, pör am Rom gapman bi kub Pailod niñ hag niñlö, kalip bi nagiman kale hag niñmidal bi u nöp yiñharin hag höñ yumidöp.

⁷ Pen ñin anibu, bi ap hib niñpe Barabas niñi bi rímnap ugalöm, Rom gapman aip pen pen göm, wip al pak lila rö, kalip nagilölö mideila.

⁸ Niñi bi gau ap magum göm, Pailod niñ bi nagiman pör hag niñmidal rö hag niñlö,

⁹ Pailod kalip haga, "Juda kiñ kub kale u, kalöp hubik yunam aka?" ga.

¹⁰ Niñhön ginig: Pailod niñpe ke niña, bi God niñ nan sabe gep bi kub gau, Jisas niñ yiñharin mulu kal niñla rö, niñ dap ñila.

¹¹ Pen bi God niñ nan sabe gep bi kub gau, niñi bi gau kalip hagla, "Pailod niñ hagpe, Jisas wasö, Barabas niñ hubik yunim," a gila. Anig gilö, niñi bi gau Pailod niñ hagla, "Barabas niñ hanip hubik yumön," a gila. *

¹² Anig hageila, Pailod haga, "Anig hagpim u, pen bi anibi kale Juda kiñ hon a

gipim u, niñ niñhön ginam?" ö ga.

¹³ Hagö, kale manö blaño göm hagla, "Niñ mab ba lañ al pak limön!" a gila.

¹⁴ Hageila, Pailod haga, "Niñpe niñhön giñ naij gö, anig ginam?" ö ga. Anig hageila pen kale blaño yabiñ göm hagla, "Mab ba lañ al pak limön! Mab ba lañ al pak limön!" a gila.

¹⁵ Pen Pailod, manö klö hagla anibu udöm, niñi bi gau kalip aij gan, a göm, Barabas niñ yiñharin hag yuöm, bi niñpe rímnap kalip hagö, Jisas niñ nagilölö, miñu magö pakla. Jisas niñ pak piñ gilö niñöl giñ, Pailod haga, "Niñ dam mab ba lañ al pak limim," a ga.

Ami bi gau Jisas niñ hag jula

(Mad 27:27-31; Jon 19:2-3)

¹⁶ Ami bi gau, Jisas niñ dam gapna Pailod ram kub niñpe u amöm, bi yam kale rímnap kalip wiñ allö aueila,

¹⁷ wañij añiñ mülöbö ap, gapman bi kub gau rol giñ midmidal rö Jisas niñ ríñ ñöm, nan kalil kalil halö rímnap rik dapöm, kiñ rol giñpal usajil bad rö ap göm, niñ nabic cög adö lañ rol giñ ñila.

¹⁸ Rol giñ ñöm, Jisas niñ añeb añeb ñöl göm hagla, "Ne Juda kiñ kub pör nöp midmön!" a gila.

¹⁹ Anig hagöm, ur udöm, nabic niñpe paköm, niñ kiñu al ñila. Mideia söñ au kugom

* 15:5: Ais 53:7; Mak 14:61 * 15:11: Ap 3:13-14

yimöm, kale kinj nıp gimidal rö, nıp ubör yihöj gıla.

²⁰ Nıp anıg göl hag juöm, wañj añi mılöbö nıp rım ñıla u ud ju yuöm, wañj nıpe ke u yım ñöm, mab ba lañ al pak lınig ud arla.

Jisas nıp mab ba lañ al pak lıla

(*Mad 27:32-44; Luk 23:26-43; Jon 19:17-27*)

²¹ Kale añ au amöl gi, Aleksada Rupas madöl mihau nap kale Saimon, Sairini daun nıbö bi u, gau gi ajöm, apöm Jerusalem arnıg areia u, nıp nable paköm, kłö göm, hagla, "Jisas mab kros u ud kag gimön ud aru!" a gılö, udöm kalıp aip ara. *

²² Anıg göl amöm, Jisas nıp dam ram mınöñ au manö yöl hib Golgoda a gimidal ka au amjakla. Golgoda manö it u "Wip Nabıc Cög Ij."

²³ Amjaköm, nıp ñıg wain ap udöm, marasın mö a gimidal rımnap ud bıg ado malo göm, Jisas nıp ñıla pen ñınaga.

²⁴ Jisas nıp mab ba lañ al pak löm, wañj nıp gau udöm, nıme li ke ke udnıg, sadu rö göl göm udla. *

²⁵ Sıdö hilım halö lım gi yuöm yöp audık galık aua magö u, Jisas nıp mab ba lañ cıpıt pak lıla.

²⁶ Cıpıt pak löm, nıhön gınıg al pak lıla manö u, mab kros ba adö lañ kalı kılın rıkla:

JUDA KAI KINJ KALE ME I.

²⁷ Mañ anıbu, bi nan si udep mihöp u rö nöp al pak lıla, ap mab böñ lap, ap mab böñ lap.

²⁸ Gıla anıbu, God Manö u kalı kılın rıköm, gınaböl a gıla rö nöp gıla. Manö anıbu kalı kılın rıköm hagla, "Nıp nıñlö, bi nan naij gep ap rö lınab," a gıla. *

²⁹ Nıbi bi gau ap ran ap lugöl gi, Jisas nıp nıñöm, nabıc gor mar göm, nıp hag juöm hagla, "Ne, 'God sabe gep ram u rıb wañ gem, ñın mihöp nıgan kauyañ gi lınabin,' a gına u, *

³⁰ mıñi ne ke gimön, kamıñ arö, hon nıñun," a gıla.

³¹ Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nıp u rö nöp hag juöm, kalıp ke nöp pen hagö pen hagö göm hagla, "Nıbi bi rımnap kalıp gajıp kamıñ arbal u pen uri nıp ke gö kamıñ arnım rö lagöp.

³² Nıpe pör hagöp, 'Isrel nıbi bi Mesaia mıdpin, Isrel Kinj mıdpin,' a göp rö, mıñi nıp au lañ cıpıt pak lıbal u, nıpe ke u rö nöp urak aui auö nıñun nıñö hagöp, a gun, nıp nıñ udnabun," a gıla. Pen bi Jisas aip al pak lıla mihau Jisas nıp u rö nöp hag julö.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Luk 23:44-49; Jon 19:28-30*)

³³ Sıdö añ aulık aua magö u, sıböñ göm, mıd damöm,

* 15:21: Ro 16:13 * 15:24: Sam 22:18

* 15:28: Ais 53:12 * 15:29: Sam

22:7; 109:25; Mak 14:58

sido gamiŋ ga magö u kauyaŋ mailö ga.

³⁴ Mailö gö niŋöl gi, Jisas meg miŋan dap ranöm, wiñ al hagöm haga, “Eloi, Eloi, lama sabakdani?” ö ga. Hi-bru manö haga anibu manö iŋ u, “God yad. God yad. Yip ai giŋig arö giŋan?” *

³⁵ Hagö, niŋi bi söl anib au mideila gau niŋöm hagla, “Niŋim! Ilaija nip wiñ alab,” a giŋla.

³⁶ Pen bi ap nan hain auebö rö bad ap udöm, niŋ wain mani pro raubal miŋan yaŋ rauöm, Jisas nip niŋö niŋaŋ, a göm, gamiŋ miŋlö ap ud abös alöm, mideia adö laŋ niŋöl gi, haga, “Hon niŋ midno, Ilaija apöm, nip ud asik dam miŋnön iŋ yaŋ lınab aka?” ga. *

³⁷ Anig hagöm, niŋ midlö niŋöl gi, Jisas wiñ kub alöm, uma.

³⁸ Magö anibu nöŋ, waŋij miŋlö kub God sabe gep ram magö raul miŋan yaŋ ajön piŋ giŋla u, aŋ u pa biŋiŋ göm, ke ke lap lap aram miŋan hiŋk mideia.

³⁹ Bi ami gau abad midmidöp bi kub u, mab kros ba aŋ aui adö au giŋlaŋ mideia u, Jisas anig hagöm uma u niŋöm, nan niŋön niŋön ga gau niŋöm, haga, “Niŋö hagpal! Bi anibi God Niŋi nipe yabiŋ!” a ga.

⁴⁰⁻⁴¹ Niŋi iru nöŋ Jisas aip Jerusalem aula gau, apöm goŋ au mideila. Aŋ anibu, niŋi miŋhau niŋaŋ Jisas nip wög

pro pro rimnap gi niŋmidal ram miŋnön Galili. Niŋi Maria miŋhöp midailö; niŋi hib alog anib miŋhau, ap Magdala daun niŋbö, ap Jems Josep madöl miŋhau niŋme kale u. Niŋi ap hib nipe Salomi. Niŋi anib gau magöŋhalö niŋ midlö niŋöl gi, Jisas uma. *

Josep nipe Jisas hañ romaŋ kabö miŋan au riŋöl ga (Mad 27:57-61; Luk 23:50-55; Jon 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Josep bi Arimadia daun niŋbö, Juda Kansol kub bi gep ap, God niŋi bi udöm abad middeinab niŋ anibu abad midmidöp. Bi anibu, rol God nip sabe gep niŋ u, a göm, nan gi jın geia. Jisas uma u niŋöm, ram söl dugniŋ gab, a göm, miŋi wip he ud asik dam riŋöl giŋnam, a göm, piŋniŋ gaga; Pailod mideia u amöm, hag niŋa.

⁴⁴ Hag niŋö, Pailod, Jisas hadö uma manö u niŋöm, pa giŋi göm, bi ami bi abad midmidöp bi kub u nip wiñ alö, aueia, hag niŋa.

⁴⁵ Hag niŋeia haga, “Midönöp umöb,” a ga. Anig hagö, Pailod Josep nip haga, “Yau. Wip dam riŋöl giŋmön,” a ga.

⁴⁶ Hagö, Josep waŋij rud kub ap rauöm, am wip he ud asik dap lugöm, waŋij u ud magöŋhalö wam wam göm, dam kabö miŋan giŋsön niŋbö nöŋ lu lila kabö miŋan u riŋöl ga. Riŋöl göm, kabö haŋai kub ap ud gau ga gi damöm, wip riŋöl ajön u piŋ ga.

* 15:34: Sam 22:1

* 15:36: Sam 69:21

* 15:40-41: Luk 8:2-3

47 Maria Magdala aip, Maria Josep nime u aip, nɪŋ mɪdlö nɪŋöl gɪ, wip rɪgöl gɪla.

16

Jisas uraka

(*Mad 28:1-8; Luk 24:1-12; Jon 20:1-10*)

1 Juda God nɪp sabe gep ñɪn kale u ap padiö, Maria Magdala u, Maria Jems nime u, nɪbi Salomi u, wip he u wel lɪ ñun, a göm, am wel haɪŋ aij auerp rɪmnap rau dap lɪlö hana.

2 Ruö Sade ñɪn u, sɪb halö uraköm, wip rɪgöl gɪla u areila.

3 Adan aŋ au aramöl gɪ hagla, “Kabö kub wip rɪgöl ajöŋ pak pɪl gɪla u, an ud kɪlɪlɪ gɪ goɪ gau yunab?” ö gɪla.

4 Anɪg hagöm, amjaköm, nɪŋla, kabö kub wip rɪgöl ajöŋ pak pɪl gɪla anɪbu, hadö lɪlɪ gɪ am goɪ au mɪdeia.

5 Nɪŋöm, mɪgan anɪbu hi+kɪd amöm nɪŋla, bɪ praj waɪj rud mɪlöbö yɪma ap, ñɪmagö yɪjɪg lau adö asɪk mɪdeia. Nɪp nɪŋöm pɪñɪŋ gɪla.

6 Pɪñɪŋ geila, kalɪp haga, “Pɪñɪŋ gagmim. Yad nɪŋbin, kale Jisas bɪ Nasared nɪbö, mab ba laŋ al pak lɪla u nɪp nɪŋnɪg auabim. Pen nɪŋim! Nɪpe aui mɪdagöp. Nɪpe mɪdö nöp uraköm aröp. Nɪp rɪgöl gɪla ka u nöp mɪdöp aui ap nɪŋim.

7 Pen yɪŋɪd ammil, bɪ nɪpe gau Pida aip hagmil,

‘Jisas nɪpe nöd amöm Galili mɪdeinab. Nɪpe ke kalöp nöd haga rö, kale am nɪpe nɪŋnabim anɪb gau,’ a gɪmil,” a ga. *

8 Anɪg hagö, nɪbi gau anɪnɪn gö, ñɪn ma gɪl gɪl göm, wip rɪgöl höŋ amöm arö göm, gɪ dö gɪ arla. Pɪñɪŋ gɪla nɪŋöm nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö anɪbu hag ñagla.

Maria Magdala Jisas nɪp nɪŋa

(*Mad 28:9-10; Jon 20:11-18*)

9 Jisas umöm, ñɪn waɪŋgnɪbö u uraköm, nöd yabɪl amöm, Maria Magdala mɪdeia au waiö lö, nɪp nɪŋa. Pen nɪbi anɪbu nɪp nöd kɪjaki aiön pi unbö mudun jɪŋ u abanɪ al mɪdeia nɪŋöm Jisas hag höŋ yua.

10-11 Nɪpe Jisas nɪp nɪŋöm, am bɪ nɪpe gau mɪtöŋ gɪ mɪdeila aŋ au amöm, Jisas kamɪŋ mɪdöp nɪp nɪŋbin, a gö, kale böŋ nöp umöb, a göm, manö nɪp u udagla.

Jisas bɪ nɪpe mɪhau adan aŋ au ammil nɪp nɪŋlö (*Luk 24:13-15*)

12 Hainö pen, Jisas bɪ nɪpe mɪhöp ram mɪnöŋ mɪgan ap gɪ ajailö, Jisas bɪ unbö ke rö löm apöm, adan aŋ au waiö lö, nɪp nɪŋmil,

13 am bɪ nɪpe rɪmnap kalɪp hag ñɪlö u pen, nɪŋö hagabil, a göm, manö kale udagla.

* 16:7: Mad 26:32; Mak 14:28

Manö aij yad u nibi bi gau kalip hag ñimim, a ga

(Mad 28:16-20; Luk 24:36-49; Jon 20:19-23; Ap 1:6-8)

14 Hainö mañ ap me, Jisas bi nipe unbö agip lañ u nan ñiñeila añ au waiö löm, kalip hag göl gi haga, “Yad uraknö, nibi bi rímnap yip waiö niñöm, apöm kalöp hag ñilö, niñön ginig piral hagpal, urakagöp, a gimim, niñbim?” ö ga. *

15 Anig hagöm, kalip haga, “Kale manö aij yad u dam ram miñöñ gau gau magöñhalö ammim, nibi bi gau magöñhalö hag ñimim. *

16 Nibi bi an an, manö aij yad anibu niñ udöm, ñig paknaböl gau, kamiñ arnaböl. Pen nibi bi an an niñ udagnaböl gau, God kalip manö kub hagö ilön udnaböl. *

17 “Nibi bi manö yip niñöm, ‘Niñö hagöp,’ a göm, niñ udnaböl gau, nan gagep rö ginaböl. Kijaki aiön pi nan gau nibi bi kalip abañ alnab gau, hib yad u hagöm, hag höñ yunaböl. Manö yabiñ kale u arö göm, manö gisön niñbö adö ap ke hagnaböl. *

18 Re gadgoñ nibi bi hauöp gau ud niñlö, nan ap gö umagnaböl. Nan naij nibi bi niñöm umbal gau rímnap niñlö, nan ap gö umagnaböl. Pen nibi bi nan ginab gau,

kalip ñimagoñ lölö, kamiñ linab,” a ga. *

God Jisas nip udöm ram miñöñ nipe kumi kabö adö lañ au ud ara

(Luk 24:50-53; Ap 1:9-11)

19 Bi Kub Jisas manö anibu kalip hag pis gö niñöl gi, God nip udöm, ram miñöñ nipe kumi kabö adö lañ au ud ara. Ud arö, God ñimagoñ yijig nip lau adö asika. *

20 Pen bi nipe gau amöm, Kraiss manö aij u ram miñöñ gau gau magöñhalö hag ñilö arö niñöl gi, Bi Kub, manö aij yad niñö linim, a göm, kalip aip midöm, klö ñö, nan gagep rö gau gila. *

* 16:14: 1Ko 15:5 * 16:15: Ap 1:8 * 16:16: Ap 2:38 * 16:17: Ap 2:4; 8:7

* 16:18: Luk 10:19; Ap 28:3-6 * 16:19: Ap 1:9-11; 2:33-34 * 16:20: Ap 14:3; Hib 2:3-4

Luk Jisas Kraiss Manö Aij u Luk kalı kliš rıka

Manö nöd

¹⁻² Jisas Kraiss an hanıp i yag daulö kub göm ga ga rö, bı rımnap amgö magö kale ke nıñöm, manö aij anıbu hag nı ajöm, yıp abe, nıbi bı gau rımnap halö kalıp abe, hag nıla. Hag nıeila bı iru rö manö anıbu nıñ aij göm kalı kliš rıkla. *

³ Pen bı majö Diopilas, yad u rö nöp manö yıp hag nıla anıbu it u magöñhalö ulhai nıñ aij gıpin u me, yad u rö nöp manö anıbu magöñhalö gası nıñ aij gem, nöp kalı kliš rıknıg gabin.

⁴ Anıg gınö me, manö nöp hagla nıñban u, nıñö hagla a gımön nıñnabön.

Ejol, ber mıhau Jon Bı Nıg Pak Nıeb yag daunabil, a ga

⁵ Nöd Kın Herod Judia Propins abad mıdmıdöp nın u, bı ne Sekaraia, God nıp nan sabe gep bı ap mıdmıdöp. Bı yam nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau kalıp Abaija Yam a gımıdal. Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed. Ilisabed u rö nöp God nıp nan sabe gep bı Eron it u rık dam dapıl göm rıkla.

⁶ Kalpe ber mıhau God lo manö adö u magöñhalö hain göl gı mıdlö, God nıñö, manö ap mıdageia.

⁷ Pen Sekaraia nıbin nıpe Ilisabed nı pai wem u me, nı pai ap yag dapöm wasö, böñ nöp nıbi mılep bı mılep lılo.

⁸ Nın ap Sekaraia bı nıpe aip wög jım nıl gımıdal gau apöm, God nıp sabe gep wög u geila.

⁹ Pen wög kale u göl gı, bı God nıp nan sabe gep bı gau pör gımıdal rö, bı hon an rö God sabe gep ram raul mıgan yan amöm nan haññ aij auiep u launab a göm, ilöñ cal ud gulu gı udla. Udlö, Sekaraia nıpe ilöñ cal ke ud gulu gı udöm, God sabe gep ram raul mıgan yan arnıg ga. *

¹⁰ Nıbi bı iru nöp God sabe gep ram höñ adö au God nıp sabe göl gı mıdailö nıñöl gı, Sekaraia nıpe raul mıgan yan aramöm nan haññ aij auiep anıbu laua.

¹¹ Pen Bı Kub ejol nıpe ap apöm, nan haññ aij lep kabö kınan u nımagö yıjıg adö lau waiö mıdeia.

¹² Sekaraia ejol anıbu nıñöm pa gıli ga.

¹³ Pen ejol anıbu nıp haga, "Ne pıññ gıgmön. God nıp sabe gıpan u, nıpe nıñöb. Nabin ne Ilisabed nı ne ap yag daunab. Yag dauö, hib nıpe Jon a gımön.

¹⁴ Nıme nı u yag daunab u, ne mıñ mıñ gıñabön; nıbi bı iru nöp gau u rö nöp mıñ mıñ gıñaböl.

¹⁵ Bı Kub amgö ilö adö nıpe u, Jon bı kub rö mıdeinab. Nıpe nıg wain aka nıg klö rımnap nıñagnım. Nıme nı

* 1:1-2: Ap 1:1 * 1:9: Eks 30:7

mıdun mıdeınab nıñ anıbu nöp, Ana U† nıpe nıñ anıbu nıp anı dañ amöm ajmañ raunab. *

16 Hainö nıpe Isrel nıbi bı God nıp arö gıpal gau iru nöp manö aij hag nıö, God nıp, Bı Kub hon, a göm, nıñ udnaböl.

17 Pen nıñ ne anıbu nıpe bı God manö hagep İlaıja hadame ram God pıdön udöm gımıdöp rö gınab. Nap bı kalıp udöm, nıñ pai kale gau udöm, kalıp ud jım nıl lınab. Nıbi bı God nıp azeb azeb nıbal gau, kalıp manö aij hag nıö, nıbi bı kamıñ aij nıpe gası nıñbal rö nıñöm, gı aij göm, Bı Kub aunab, a göm, abad mıdeınaböl,” a ga. *

18 Ejol u anıg hagö, Sekaraia haga, “Hol ber mıhau mılep yabıt lıbul. Anıb u, yad aigöl gem, ne nıñö hagpan, a gı nıñnabin?” ö ga.

19 Hagö, ejol u Sekaraia nıp haga, “Yad Gabriel. Yad God amgö ilö adö u mıdem, yıp hag yuö apem manö aij anıbi nöp hag nıñnıg aubin. *

20 Ne manö yad u, nıñö hagöp a gımön nıñagpan rö, atab nöp u marö gö, manö hagöl gı mıdageınabön. Yıharıñ nöp mıd mıd, nıñ u yag daunabil mañu nöp kauyañ manö hagnabön,” a ga.

21 Pen Sekaraia God sabe gep ram anı raul yañ mılö padö mıdeıa nıñöm, nıbi bı

höñ yañ mıdeıla gau gası iru nıñla.

22 Hainö nıpe höñ apöm, manö rımnab hagnım rö laga. Anıb u, yıp anıg anıg göp, a göm, nıñmagö nöp yamaia. Kale nıñöm hagla, nıpe ram raul mıgan yañ am mıdöm, nan ap ke nıñöm auöp, a göm, nıñla.

23 Pen Sekaraia God sabe gep ram wög u gı mıdö, nıñ nıpe u pıs gö, bı rımnab apöm ka nıpe u udlö nıñöl gı, nıpe ado gı ram nıpe ara.

24-25 Hainö mıd damöm, nıbin nıpe İlisabed nıñ mudun mıdöm haga, “Nöd yad nıbi nıñ pai wem mıdmıdin u me, yıp nable ga, jı mıñı Bı Kub yıp mög nıñöm yıp abad mıdö, nıñ mudun mıdpın u yıp aij göp, nable gagnab, wasö,” ga. Anıg hagöm, rakın unbö mamıd agamıj ram raul mıgan gau nöp pi göl mıdmıdöp.

Ejol apöm Maria nıp haga, “Jıas yag daunabön,” a ga

26 İlisabed rakın unbö kagoł jıñ nıñ mudun mıdö nıñöl gı, God ejol Gabriel nıp hag yuö ara Nasared daun, ram mıñön Galılı au.

27 Nasared au nıbi praj ap mıdmıdöp, hib nıpe Maria. Nıbi praj anıbu bı ap aıp gı gö wasö. Nıbi praj anıbu, bı ne Josep udnab, a göm manö hagla. Bı Josep anıbu, nıp kın Depid bı rıdıg anıbu ap rık dam lıla u me. *

* 1:15: Nab 6:3 * 1:17: Mal 3:1; 4:5-6; Mad 17:11-13 * 1:19: Dan 8:16; 9:21

* 1:27: Mad 1:16,18

28 God ejol Gebriel hag yuö, nîbi praj Maria mîdeia au amjaköm haga, “Nîbi praj, ne mîdpan? Bî Kub nöp ud aij göp. Nîpe aip mîdpil,” a ga.

29 Anîg hagö, Maria manö anîbu nîjöm, yîp ai gînîg anîg hagab, a göm, gasî iru nîja.

30 Nîpe gasî iru nîjö nîjöl gî, ejol nîp haga, “Maria, ne pîñîj gagmön. God nöp ud aij yabîl göp.

31 Hainö ne ñî mudun mîdmön, ñî ap yag daun-abön. Yag daumön, hib nîpe Jisas, a gîmön. *

32 Pen nîpe bî kub yabîl mîdeinab. Nîbi bî nîp hagnaböl, Bî Kub yabîl adö i gîlañ mîdöp Ñî nîpe, a gînaböl. God Bî Kub geinab nîjöm nîpe nîhi îlañ Depid, kîñ kub mîdmîdöp rö mîdeinab.

33 Jekop rîkô rîk amîl apîl gîlô mîdeinaböl gau kalîp magöñhalö pör nöp pör nöp kîñ kale mîdöm abadöl mîdeinab,” a ga. *

34 Ejol anîg hagö, Maria nîp haga, “Yad bî ap aip mîdagpul u, aigöl gem ñî anîbu yag daunabin?” ö ga.

35 Hageia, ejol nîp haga, “Ana U† u nöp apöm, Bî Kub yabîl adö i gîlañ mîdöp pîdön nîpe nöp ralu ñî nab. Anîg gö, ñî u† yag daunabön u, nîbi bî nîjöm hagnaböl, nîpe God Ñî nîpe, a gînaböl.

36 Nöñ! Naubi ne Ilisabed nîpe nîbi mîlep löp. Kale nîp

nîbi ñî pai wem a gîmîdal u pen mîñî nîpe ñî mudun mîdö, rakîñ unbö kago† jîñ hadö ara.

37 God nan gagnîm rö ap mîdagöp; nan gau magöñhalö gînîm rö nöp mîdöp,” a ga. *

38 Anîg hagö, Maria haga, “Yad God nîp wög gî ñeb pai. Hagabön rö nöp yîp gînîm,” a ga. Anîg hagö nîjöl gî, ejol nîp arö göm ara.

Maria am nubi Ilisabed nîp nîja

39-40 Pen Maria yîñîd amnam, a göm, ram mînön anîbu arö göm ram mînön Judia no ilö gau adan mîlô u am am, Sekaraia Ilisabed ber mîhau mîdmîdil daun u ara. Ram kale amjaköm, nubi Ilisabed nîp haga, “Ne mîdpan?” a ga.

41 “Ne mîdpan?” a gö, nubi Ilisabed manö anîbu nîjö, ñî mudun mîdeia u pîrañîd la. Pen magö anîbu nöp Ana U† u nîpe Ilisabed anî dan aramöm nîp ajmañ raua.

42 God Ana ajmañ rauö, Ilisabed nîpe meg mîgan dap ranöm Maria nîp haga, “God nîbi rîmnap kalîp abad mîdöp u pen nöp ud aij yabîl göp. Ñî mudun ne mîdpan yagol ñî u abe ud aij yabîl göp.

43 Yad nîbi aij wasö jî ne Bî Kub yad nîme nîpe u yîp nîñîg auban u yad aiö gem God nîp aij a gabin.

* 1:31: Ais 7:14; Mad 1:21-23

* 1:33: 2Sa 7:12,13,16; Ais 9:7

* 1:37: Jen 18:14

44 Ne apön yip, 'Midpan?' a gajan magö u, ñi mudun midpin i ñiñi yabił löm pıranıd löp.

45 Ne, 'Yip God hagöp rö ginab,' a gımön niñ midpan u me, ne miñ miñ gımön," a ga.

Maria God hib nıpe hagö adö ara

46 Ilisabed anıg hagö, Maria God nıp gası niñöl gi, ñiñi yabił löl gi haga,

"Yad Bi Kub nıp gası niñem, hib nıpe hagnö, i adö lanı arnab. *

47-48 Yad böñ nöp umeb rö midainö, God yip mög niñöm ud kamıñ yua u, nıp gası niñem ñiñi yabił libin.

Yad yıharıñ pai nıp wög gi ñeb midpin u pen yip hauı gagöp.

Anıg göp u, miñi riköm, hainö riköm, rik dam linaböl gau,

nıbi bi magöñhalö yip gası niñöm hagnaböl, 'God nıbi anıbu ud aij yabił ga,' a ginaböl.

49 Nıpe pidöñ magöñhalö midöp u, nıpe nan klö yabił yip göp.

Yad niñbin nıpe añi nöp Bi Uı midöp.

50 Nıbi bi manö nıpe niñöm, ana udöm, hain ginaböl gau,

kalıp mög niñöm ud aij ginab.

Kale ñi pai riköm, rik damöm, rik linaböl gau,

kalıp u rö nöp mög niñöm ud aij ginab. *

51 Nıpe Bi niñmagö milö kub yabił; nıpe nan klö klö iru nöp göp.

Nıbi bi, hon ke nıbi kub bi kub midpun, a gıpal gau,

God kalıp yu gi yuöp. *

52 Anıb u, kiñ bi kub ram miñöñ kub abad midlö hib kub midmidöp gau,

God gö ke ke arlö,

nıbi bi hib midagmidöp gau, God kalıp udöm ud adö adö göp. *

53 Nıbi bi kiñyö löp gau, God kalıp nan nıme lö niñlö mudun göp.

Pen nıbi bi nan iru midöp gau kalıp yıharıñ hag yuö arbal. *

54 God nıpe apıs bac ilanı hon gau

kalıp manö haga u hauı gagöm,

hanıp Isrel nıbi bi pör mög niñöm abad mid aij göp. *

55 Bac Ebrahim abe, bac hon rımnıp abe

ñi pai kale riköm riklö arnab gau,

God kalıp abad middeinabin, a göm,

* 1:46: 1Sa 2:1-10

* 1:50: Sam 103:13,17

* 1:51: 2Sa 22:28

* 1:52: Job

12:19; 5:11; Sam 147:6

* 1:53: Sam 34:10

* 1:54: Sam 98:3

* 1:55: Mai

7:20; Jen 17:7

haga rö nöp han+ip göp,”
a ga. *

56 Maria manö an+bu hagöm, nubi Ilisabed aip rak+in m+ihau n+gan midöm, hainö ado gi ram n+pe ara.

Ilisabed ñi n+pe Jon Bi Ñig Pak Ñeb u n+ip yag daua

57 Mid damöm, Ilisabed ñi ap yag daua.

58 God n+ip mög n+ijöm abad midö, n+pe m+tep yab+il löm ñi yag daua an+bu, n+bi b+ n+ñ+n nubi n+mam nuö b+ n+pe gau n+ijöm, n+pe aip m+ñ m+ñ yab+il gi+la.

59 Ñi u yag dapöm, ñin unbö mudun j+ij midöm, raleb j+ij mañu wañ hañ n+pe r+ib gi dö gi+nig göm magum gi+la. Magum göm, kale ñi u hib ñi+nig göm hagla, “Ñi an+bi, nap Sekaraia hib u la ij gep,” a gi+la. *

60 Hageila, n+me haga, “Wasö, hib n+pe Jon a gi+nabul,” a ga.

61 An+ig hagö, n+bi b+ n+pe gau hagla, “Hon unbö an+ig gagun. Bac baid buö ne gau hib ap Jon midagöp,” a gi+la.

62 An+ig hagöm, nap Sekaraia n+ip ñi+magö u nöp yamöm hag n+ijla, “Ñi hib n+ihön ñi+nabön?” ö gi+la.

63 Hag n+ijlö, nap ñi+magö u nöp yamöm haga, “Y+ip köp kal+ k+ñ r+ikep ap dauim,” a ga. Hagö daueila, adö an+bu manö kal+ k+ñ r+iköm, “Hib n+pe Jon,” a ga. An+ig göl hib kal+ k+ñ r+ikö, kale n+ijöm magöñhalö aiö yab+il gi+la.

64 Pen magö an+bu nöp Sekaraia at+ab marö ga u p+ta gö n+ijöl gi, nöd manö hagn+idöp rö hagöl gi, God hib n+pe hagö adö ara.

65 N+bi b+ söl au han m+deila gau, ga an+bu n+ijöm p+ñ+ij göm, manö an+bu yag dam ram m+inöñ Judia ilö gau magöñhalö yab+il n+bi b+ gau kal+ip hag ñi+la.

66 Hageila, n+bi b+ manö an+bu n+ijla gau, kale magöñhalö gas+ iru n+ijöm hagla, “God gö, ñi an+bu an+ig göl yag dauöp u me, hainö b+ aigale b+ rö m+ideinab?” ö gi+la. God p+idöñ ñi an+bu p+ig m+deia u n+ijla u me, an+ig hagla.

Sekaraia God hib n+pe hagö adö ara

67 Ana U+ n+pe ñi+naj nap Sekaraia an+pe dan apöm ajman raua n+ijöm God hib n+pe u dap ranöl gi haga,

68 “Hon Isrel n+bi b+, God Bi Kub hon hib n+pe dap ranun hagno adö ar+n+m.

N+pe ke ram m+inöñ i+ apöm, n+bi b+ n+pe rau adog udöp. *

69 God Bi Kub n+pe gö, Depid r+ikö, r+iklö, r+ik am+il ap+il gi+lö,

ñi+naj ap yag dauö han+ip ud kam+ij yunab. *

70 Hadame nöp, manö yad n+bi b+ gau hagn+ig gabin, a göm, God n+pe b+ r+imnap wög an+bu hag la.

* 1:59: Jen 17:12; Lep 12:3; Luk 2:21

* 1:68: Sam 72:18

* 1:69: Sam 18:2

God manö hagep bi ut nipe
gau kale God manö
haga u niñöm,
niñbi bi gau kalip hag
ñila.

71 Bi al ñiñeb hon gau apöm,
hanip al pak linig
gaböl
pen nipe apöm hanip ud
kamij yunab;

bi hanip mulu lugö niñbal
gau hanip gi naj ginig
gaböl u
pen nipe hanip abad
midö kamij arnabun.
*

72-73 God hadame nöp bac
iñan hon mög niñöm
ud aij ginabin, a göm,
manö klö niñjö rimmnap
hag la.

God nipe manö bac hon
Ebrahim nip hag la u
haul gagöp;
manö ut anibu haga rö
nöp göp. *

74-75 Bi Kub hanip abad
midö,
kolmal gau hanip gi naj
göl rö lagnab.

Anib u, hon bi al ñiñeb gau
piñij gagun, kamij
mideinabun rö,
pör pör nöp Bi Kub nöp
gasñ niñun, nan si nan
naj arö gun,

Bi Kub niñbi bi ut nipe
midun,
wög nip göl gi, gi
mideinabun. *

76 Pen ñi yad, ne God Bi Kub
nip wög gö,

niñbi bi gau kale niñöm
hagnaböl,

'God Bi Kub yabiñ adö i gñan
midöp u,
bi manö nipe hagep me
u,' a ginaböl.

Nihön ginig: ne nöd ammön,
niñbi bi gau kalip hag
aij gö,

Bi Kub u nip abad midlö
niñöl gi, nipe aunab. *

77 Ne niñbi bi nipe gau kalip
manö aij nipe u hag ñi
aij gö,

Bi Kub kale u apöm,
nan si nan naj gipal pri u hik
gi yuöm kalip udnab,
manö aij u niñnaböl. *

78 God Bi hain agamij riköm,
nipe niñbi bi mög niñöm,
mailö aij nipe sidö mailö rö
kumi kabö adö lan niñbö
apöm,
hanip mailö pak ñinab.
*

79 Hon niñbi bi an an sibön
gau midun

umnig ginabun gau,
nipe gö mailö magö anibu
hanip midmagö an
dan mailö pak ñinab
niñun,

hon hibur hain hain middep
adan aij u ulhai niñun,
adö anibu nöp ajeinabun,
a ga.

80 Pen ñiñan anibu, Jon,
majö gö niñöl gi, ana
nipe halö halö pidön ga.
Nipe ram minön niñbi bi
midagmidal, ram minön
kabö nöp midmidöp an gau

* 1:71: Sam 106:10 * 1:72-73: Jen 17:7; 22:16-17; Sam 105:8-9 * 1:74-75:

Dai 2:12-14 * 1:76: Ais 40:3 * 1:77: Jer 31:34 * 1:78: Ais 60:1-2

m+id m+id, bõj nõp kub göm
 auö, Isrel n+bi b+ n+p n+ñla.

2

Maria Jisas yag daua

(Mad 1:18-25)

1 Pen ñ+n an an+bu, gap-
 man b+ kub Sisa Ogasdas
 n+pe lo löm haga, “N+bi b+
 yad abad m+dpin gau, kale
 magõñhalö hib kale udöl,” a
 ga.

2 Nöd api il göm n+bi b+
 hib udla ñ+n u, gapman
 b+ kub Kwairinias Siria
 Propins* n+bi b+ kal+p abad
 m+dm+döp.

3 An+bu u, n+bi b+ ram
 m+nõj mlö kub gau ke n+bö
 ke n+bö ap y+har+ñ m+deila
 gau, ado g+ ram m+nõj kale
 ke hib udn+g arla.

4 Josep n+pe kiñ Depid
 k+g+n rik damöm rikla
 rö, n+pe Depid daun n+pe
 Bedlehem arn+g ga. N+bi
 praj Maria n+p u+ g+, Nasared
 daun, ram m+nõj Galili au
 arö g+mil, aram aram ram
 m+nõj Judia amöm, kiñ
 Depid n+p riklö m+dm+döp
 daun n+pe Bedlehem arlö.

5 Pen n+bi praj Maria, Josep
 udnab a g+la u me, ñ+ mudun
 halö m+idö n+ñöl g+, Josep
 Maria n+p u+ g+ hib udn+g
 arlö.

6 Kale Bedlehem arlö,
 Maria ñ+ñan yag dauep ñ+n
 u söl ga.

7 Pen Bedlehem gau am-
 jakmil n+ñlö, mani rauöm

hanm+idal ram u bõj nõp
 s+s+ ga. An+bu u me, kaj
 kau mukm+idal ram ap am
 m+idöm, Maria ñ+ñan nõd
 a+ñ u yag daua. Yag dapöm
 ñ+ñan laplap wam wam
 göm, ud kaj sipsip nan ha+
 habadö p+ñ u rik dap l+lö
 ñ+ñm+idal mab ij m+gan u la.

*God ejol ap kaj sipsip
 mukep b+ gau kal+p haga*

8 Maria Jisas n+p yag daua
 ñ+n an+bu, kaj sipsip mukep
 b+ gau r+mnab s+bön yan
 kaj sipsip abad m+deila ram
 m+nõj söl an+bu au.

9 B+ Kub ejol n+pe ap yuö,
 B+ Kub mailö aij magö n+pe
 apöm kal+p pak n+ñö, an+n+n
 gö p+ñ+ñ g+la.

10 Kale p+ñ+ñ g+lö n+ñöl
 g+, ejol u kal+p haga, “Kale
 p+ñ+ñ gagmim. Yad kalöp
 abe n+bi b+ gau magõñhalö
 kal+p abe, manö aij ñ+ñ+ñ lep
 ap dauabin.

11 M+ñi nõp n+bi ap ñ+ unbö
 ke ap yag dauöp Depid daun
 n+pe au. Ñ+ an+bu kalöp ud
 kam+ñ yunab. N+pe Kraist+ B+
 Kub u me.

12 N+p am u+hai n+ñmim
 n+ñnabim, n+me n+p wa+ñ
 wam wam göm, ud kaj sip-
 sip nan ha+ habadö p+ñ u
 rik dap l+lö ñ+ñm+idal mab ij
 m+gan u lö m+deinab. Kale
 am n+ñmim, hagpin rö g+nab
 u, n+ñö hagöp, a g+nabim,” a
 ga.

13 Ejol an+bu an+g hagö
 n+ñöl g+, ad+ñ ejol kumi kabö

* 2:2: Ñ+n an+bu Rom kai kale ram m+nõj Isrel abad m+deila. Ram m+nõj Isrel
 Siria Propins an au m+deia. Rom kai kiñ kale Sisa a g+m+dal. † 2:11: Grik manö
 “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe il a+ñ ap m+idöp: “God hag la B+ u.”

adö laŋ au n̄bö iru yab̄t̄
nöp ap ejol nöd n̄bö u aip
m̄döm, God hib n̄pe u dap
ranöl ḡi hagla,

14 “God hib n̄pe i adö laŋol
m̄döp;

n̄pe n̄bi b̄i an an mög
n̄ŋöm ud aij ḡinab
gau,

hibur hain hain gas̄i
m̄dmagö añt̄ lep
magö u

kale aip m̄dnab,” a ḡila.

*

*Kaj sipsip mukep b̄i gau
am Jisas n̄p n̄ŋla*

15 Ejol gau ado ḡi kumi
kabö adö laŋ arlöl n̄ŋöl ḡi, b̄i
kaj sipsip mukep gau manö
hag n̄ŋ hag n̄ŋ göm hagla,
“B̄i Kub han̄p manö hagaj̄p
u, uri Bedlehem am n̄ŋun,”
a ḡila.

16 An̄g hagöm ȳŋd amöm
n̄ŋla, Josep aip Maria aip
ñ̄ŋaŋ hagla an̄bu, wał̄j
wam wam ḡimil, kaj sipsip
nan hał̄t̄ habadö p̄ñ̄ u dap
l̄löl ñ̄ŋm̄dal mab ij m̄gan u
l̄löl m̄deja.

17 Kale ñ̄ŋaŋ an̄bu
n̄ŋöm, amöm, ejol kal̄p
n̄hön n̄hön hagla manö u,
n̄bi b̄i gau gau kal̄p hag
ñ̄ila.

18 B̄i kaj sipsip mukep gau
n̄bi b̄i gau manö an̄bu hag
ñ̄löl, kale n̄ŋöm magöŋhalö
aiö yab̄t̄ ḡila.

19 Pen Maria n̄p nan ke
yab̄t̄ an̄bu ga rö, aij a gö,
gas̄i aij nöp n̄ŋm̄döp. *

* 2:14: Luk 19:38 * 2:19: Luk 2:51 * 2:21: Luk 1:31 * 2:22-23: Eks 13:2,12;

Lep 12:1-8 * 2:24: Lep 12:8

20 B̄i kaj sipsip mukep gau,
God ejol n̄pe gau hagla rö
nöp gö amgö kale ke n̄ŋla u
me, God hib n̄pe u dap ranöl
göm, aula gau ado ḡi arla.

*Josep Maria ber m̄hau
Jisas n̄p dam God sabe ram u
ud arlöl*

21 Maria ñ̄ŋaŋ u yag
dapöm ñ̄n unbö mudun j̄ŋ
m̄döm, ruö raleb ñ̄n u waŋ
hañ n̄pe r̄b ḡi dö ḡila. Nöd
ejol u n̄ime Maria n̄p, ñ̄i
yag daumön hib n̄pe u an̄g
göl l̄mön a ga rö, hib n̄pe u
Jisas, a ḡila. *

*B̄i Simion aip n̄bi Ana aip
Jisas n̄p n̄ŋmil m̄ñ̄ m̄ñ̄ yab̄t̄
ḡilöl*

22-23 Pen nöd Mos̄is n̄pe lo
manö kal̄t̄ kliñ̄ r̄köm, ñ̄i nöd
yag daunaböl gau God n̄p
ñ̄inaböl a ga. An̄b u me,
Maria ñ̄ŋaŋ u yag dapöm,
Juda n̄bi b̄i ḡim̄dal rö, God
sabe gep ram u as̄i mas̄i ḡi,
ram n̄pe ke gau nöp m̄dö,
kam̄ŋ lö n̄ŋöl ḡi, Josep aip,
Jisas n̄p dam B̄i Kub n̄p
ñ̄in̄g, God sabe gep ram
Jerusalem au arlöl. *

24 Pen B̄i Kub lo manö ap
halö hagöp, “N̄bi ñ̄i pai yag
daunaböl gau kam̄ŋ lö, yaur
mał̄g aka yaur dapo m̄höp
dam God sabe gep ram hōŋ
yaŋ amöm, pak God n̄p sabe
ḡi ñ̄öm me, böŋ nöp kam̄ŋ
löp, a göm, God sabe gep
ram raul m̄gan u arnaböl,”
a ḡila. Gas̄i an̄bu u rö nöp

nɪŋmil me, yaur mɪhöp halö
ud arlö. *

²⁵ Pen Jerusalem au bɪ
aɪj yöl ap mɪdmɪdöp, hib
nɪpe Simion. Bɪ anɪbu nɪpe
God Manö u nɪŋöm, hagöp
rö nöp gɪmɪdöp. Ana U†
nɪpe Simion aɪp mɪdmɪdöp;
nɪpe Kraiss u Isrel nɪbi bɪ ud
kamɪŋ yunab, a göm, abad
mɪdmɪdöp.

²⁶ Ana U† nɪpe Simion nɪp
nöd haga, “Bɪ Kub nɪpe Kraiss
nɪp yuö aunab u, ne amgö
nɪŋmön hainö umnabön,” a
ga nɪŋöm nɪpe nɪŋöl mɪdeia.

²⁷ Pen ñɪn anɪbu, Ana nɪpe
Simion nɪp gasɪ ñö, God sabe
gep ram u amöm nɪŋa, Josep
ber mɪhau Jisas nɪp dammil,
lo manö haga rö gul a gɪmil
ap mɪdailö.

²⁸ Simion kalɪp mɪhön
nɪŋöm, Jisas nɪp ud wabi
göm, God hib nɪpe u dap
ranöl gɪ haga,

²⁹⁻³⁰ “Ne añɪ nöp Bɪ Kub.

Ñɪŋaŋ i kub göm,
hanɪp nɪbi bɪ ud kamɪŋ
yunab u,
nöd yɪp hagna rö, uri
amgö magö yad ke
nɪŋabin.

Anɪb u, uri yɪp paliö aɪj gö
nɪŋöl gɪ umnam. *

³¹ Ñɪŋaŋ anɪbi, nɪbi bɪ
ram mɪnönj gau gau
magöŋhalö
ud nöp aɪp jɪm ñöl lɪnab.
*

³² Nɪpe mailö aɪj rö apöm,
Juda nɪbi bɪ wasö gau
kalɪp pak ñö,

God bɪ aigale bɪ rö
mɪdöp u nɪŋnaböl.

Nɪpe mailö aɪj unbö ke ne
dapöm,

Isrel nɪbi bɪ ne gau kalɪp
pak ñɪnab,” a ga.

³³ Simion Jisas nɪp manö
anɪbu hageia u nɪŋmil, Josep
ber mɪhau aiö yabɪl gɪlö.

³⁴ Pen Simion nɪpe Josep
Maria Jisas amlɪ bɪ kalɪp,
“God kalöp abad mɪdeiaŋ,”
a göm, Jisas nɪme Maria nɪp
haga, “Ñɪ anɪbi mɪdö nɪŋöl
gɪ, Isrel nɪbi bɪ iru nöp aŋ
u ud asɪk ke ke löm, adan
naij udöm arnaböl gau, ap
lug paknaböl; pen adan aɪj
udöm arnaböl gau, God lau
adö arnaböl. God Isrel nɪbi
bɪ nɪŋlaŋ, a göm, ñɪ i yua pen
nɪbi bɪ rɪmnap nɪp udagöm
hag junaböl. *

³⁵ Anɪg göl me, nɪbi bɪ iru
nöp nɪhön nɪhön gasɪ nɪŋöm
nɪŋ mɪdpal rö, nɪbi bɪ gau
waiö nɪŋnaböl. Pen ru mɪlö
kɪd ap mɪdmagö aŋ ne ke
daŋ bɪnɪŋ gɪnab,” a ga.

³⁶ Pen ñɪn anɪbu nöp,
God manö hagep nɪbi ap ap
mɪdeia. Hib nɪpe u Ana; nap
hib u Panuel. Panuel u, Asa
rɪkö rɪk dapöm rɪkla. Nɪpe
nɪbi mɪlep yabɪl. Nöd nɪbi
praj bɪ udöm, nugmul aɪp
mɪdailö mɪ unbö mudun jɪŋ
ina.

³⁷ Nugmul uma pen Ana
mɪ nɪpe ñɪnɪjuöl mɪhau
mɪhau unbö yɪgwö mɪlö laŋ
(84) ina. Nɪpe God nɪp nöp
gasɪ nɪŋöm ñɪn rɪmnap nan

* 2:29-30: Ais 52:10; Luk 3:6; Dai 2:11
Ais 8:14; Mad 21:42; 1Pi 2:8

* 2:31: Ais 42:6; 49:6; 52:10 * 2:34:

magö ñiñöm wasö, God sabe gep ram u am mïdöm, sïdö an sïbön yan God nïp sabe göl gi mïdmïdöp.

38 Pen nïbi Ana u, magö anïbu nöp Jisas nïp ud mïdeila söl au apöm, God nïp aij a göm, nïbi bi kale, Bi Kub apöm Jerusalem nïbi bi nagï mïdeila u hubïknïm, a göm abad mïdmïdal nïbi bi gau kalïp hagöm, ñiñan anïbu nïhön nïhön rö ginab u, manö hag ña.

Ber mïhau Jisas ud ado gi Nasared arlö

39 Josep ber mïhau Bi Kub lo manö haga rö magöñhalö gi hakmil, kale ado gi ram mïnöñ Galili ammil, daun kale Nasared arlö. *

40 Am mïdöm Jisas kub göm, God nïp abad mïd aij gö nïñöl gi, gasï aij yabï nïñöm, mïd aij ga.

Jisas nïpe God sabe gep ram u ara

41 Pasopa ñin kub u söl auö, Jisas nïme nap mï u mï u, Pasopa ñin kub u mïñi a göm, am Jerusalem armïdil. *

42 Anïg göl me, Jisas mï nïpe in mïgan lan lö, Juda kai gïmïdal rö, nïme nap nïp ut gi Pasopa nan ñiñnïg Jerusalem am mïdeila.

43 Ñin kub anïbu ap padiö nïñöl gi, ram arabun a göm, ado gi am adan an au ammil nïñlö, Jisas aip auageila. Nïpe Jerusalem nöp mïdeia pen kale nïñagmil,

44 nïpe nïbi bi rïmnap aip auab a gïmil, gasï nïñlö. Pen adan an au hannïg gïmil, am nïmdan nïmam nïbi bi rïmnap aip mïdöp, a gïmil, nïp ulhai nïñailö.

45 Ulhai nïñ dam wasö nïñmil, ado gi Jerusalem nïp ulhai nïñnïg arlö.

46 Ammil ñin mïhöp nïgan mañu nïñlö, nïpe amöm God sabe gep ram u mïdöm, bi lo manö hag ñeb bi gau aip asïk mïdöm, manö hagaila u nïñöm, manö rïmnap hag nïñmïdeia.

47 Nïbi bi nïñ mïdeila gau, Jisas haga rö nïñöm, ñi anïbu gasï nïñ kïd hiïköm manö aij hagab u, a göm, aiö waiö gïla.

48 Pen nïme nap ber Jisas nïp nïñmil kale u rö nöp aiö gïlö. Nïme pen Jisas nïp haga, "Ne nap halïp nïhön ginïg anïg gïpan? Mïdmagö hol ilön gö nïñöl gul nöp ulhai nïñ ajabul," a ga.

49 Nïme anïg hagö, Jisas haga, "Kale nïhön ginïg yïp ulhai nïñ ajabilñ Bapi ram am mïdpin u kale nïñagil aka?" ga.

50 Jisas anïg haga u pen kale manö hagab u, a gïmil, rïk nïñaglö.

51 Jisas nïp ut gi ram kale Nasared ado gi arla. Jisas anïb gau nöp mïdöm, nïme nap hagmïdil rö nöp nïñöm hain gïmïdöp. Pen nïme Jisas nïhön nïhön ga u gasï nïñöl gi nöp mïdmïdöp. *

52 Jisas nime nap aip m+idöm, majö göm gasi n+ŋ aij yabił gö n+ŋöl gi, God abe, n+bi bi gau abe n+p n+ŋlö aij ga. *

3

Jon Bi N+ig Pak N+eb manö hag ña

(Mad 3:1-12; Mak 1:2-8; Jon 1:19-28)

1 Rom gapman bi kub yabił Sisa Daibirias ram m+inöŋ gau gau abad m+dm+idöp, m+ in la unbö a+jp böŋ daŋ. Pen n+pe m+ilö gau m+idöm, bi abad m+idöp aŋ yagol n+pe r+mnap hag lö, am ram m+inöŋ r+mnap abad m+dm+idal. Bi n+pe Podias Pailod ram m+inöŋ Judia n+bi bi gau kal+p abad m+dm+idöp. Bi n+pe Herod ram m+inöŋ Galili n+bi bi gau kal+p abad m+dm+idöp. Herod n+imam n+pe Pilip ram m+inöŋ Iduria n+bi bi gau abe, ram m+inöŋ Drakonaidis n+bi bi gau abe kal+p abad m+dm+idöp. Bi n+pe Laisenias ram m+inöŋ Abilini n+bi bi gau kal+p abad m+dm+idöp.

2 Pen magö an+bu, bi ne Anas aip, Kaiapas aip, God n+p nan sabe gep bi kub yabił m+hau Jerusalem m+idailö.

Pen ñ+n aŋ an+bu, Sekaraia ñ+ n+pe Jon, n+bi bi iru m+dagm+idal, ram m+inöŋ kabö nöp m+dm+idöp aŋ gau han m+dm+idöp. Aŋ gau han m+idö n+ŋöl gi, God n+pe Jon n+p gasi ñö,

3 ram m+inöŋ ñ+ig Jodan goł gau gau ajm+idöp n+ŋöm n+bi bi gau aulö, kal+p manö hag ñ+m+idöp, “Nan si nan naij g+pim gau, n+hön g+in+g an+g g+pun a g+mim arö g+mim y+p aube yad kalöp ñ+ig pak ñ+nö, God nan si nan naij g+pim gau n+ŋöm arö g+inab,” a g+m+idöp. *

4 Jon kal+p manö hag ñ+m+idöp an+bu, bi God manö hagep Aisaia hadame nöp g+inab a göm, kal+ k+in r+ka rö nöp ga. Aisaia manö an+bu kal+ k+in r+köm haga,

“Bi ap, ram m+inöŋ n+bi bi iru m+idagpal, ram m+inöŋ kabö nöp m+idöp aŋ au am m+idöm, wiñ alöm hagnab,

‘Bi Kub u auab a g+mim, n+p abad m+idaimim! An+bu u, adan s+r g+lan g+yan g+n+m gau,

dum goł p+tu g+n+m gau, b+in+g ral aij g+ m+idaimim.

5 An+bu u, m+inöŋ ban göp gau b+in+g ral aij g+mim, dum gau b+in+g ral aij g+mim,

adan dudu badu g+n+m gau, kabö göl g+mim, kabö gau ud yu aij g+mim m+idaimim.

6 An+g göl me, n+bi bi gau magöŋhalö n+ŋnaböl, God n+pe aigöl göm kal+p ud kam+ŋ yunab, a g+inab,” a ga. *

7 Jon n+pe Aisaia manö kal+ k+in r+ka an+bu rö hag ñö n+ŋöl gi, n+bi bi iru nöp

* 2:52: 1Sa 2:26; Pro 3:4

* 3:3: Ap 13:24

* 3:6: Ais 40:3-5

nipe mīdeia au apōm hagla, “Hanip ñig pak ñimōn,” a gila. Jon kalip sītk hag gōm haga, “Kale hainjo ñi pai gai i! Gasī nīhōn nījmim piñiñ gi aubimñ ‘Ñig pakno, God nībi bi rīmnap kalip hag gīnab ñin u, hanip hag gagnab,’ a gīmim, piñiñ gi aubim ar?” *

⁸ Kale ñig pakniñ gīnabim u, nan si nan naij gīpim gau nīhōn gīniñ anīg gīpun, a gīmim, arō gīmim, mīd aij gīmim. Anīg gīpe me, nībi bi nījnabōl, kale nan si nan naij gīmīdim gau arō gīpim. Pen kale gasī ap nījmim, ‘Hon bac itañ Ebrahim ñi pai nipe mīdpun,’ a gīmim, gasī u nījagmim. Hon Ebrahim ñi pai nipe a gīpim u nan yīharīñ! God kabō gai i udōm, Ebrahim ñi pai nipe gau gi linīg gōm, gi lībōp! *

⁹ Nīñ aij gīmim! God mab u it halō rīb junīg, ru u mab it yañ kīd gi mīdōp. Mab au, magō ñiñeb aij rīmnap pīlagnab u, rīb gi dō gi ud mab inab yañ yunab,” a ga. *

¹⁰ Jon manō anību rō hagō, kale nīp pen hag nījōm hagla, “Hon nīhōn gun, a gīmōn, anīg hagpan?” ö gila. Haglō, Jon kalip haga,

¹¹ “Nībi bi sior mīhōp mīdainīm u, ap nībi bi sior mīdagainīm gau kalip ñōl. Pen nībi bi nan magō mīdainīm u, nībi bi nan magō mīdagainīm gau kalip rīmnap ñōl,” a ga.

¹² Pen bi dakīs udep gau, Jon hanip ñig pak ñañ a gōm, apōm nīp hag nījōm hagla, “Manō hag ñeb bi, hon nīhōn gun?” ö gila. *

¹³ Hageila, kalip haga, “Dakīs u udnīg gīmim, gapman hagpal rō nōp udmim. Yīharīñ rīmnap udagmim,” a ga.

¹⁴ Pen ami bi rīmnap Jon nīp manō anību rō nōp hag nījōm hagla, “Hon nīhōn gun?” ö gila.

Hageila, kalip haga, “Kale manō pīral hagmim nībi bi gau mani kalip si udagmim. Manō pīral hagmim nībi bi gau manō kub hagagmim. Wōg pe udnabim u ap halō udun, a gīmim, gasī u nījagmim,” a ga.

¹⁵ Pen anīg gōm mīd damōm nībi bi gau gasī adō ap nījōm hagla, “Bi anībi Kraīs pōr abad mīdpun u rō lōp,” a gila.

¹⁶ Hageila, nīpe manō anību nījōm kalip pen haga, “Wasō! Yad kalōp yīharīñ ñig nōp pak ñabin, pen yīp hain aunab bi u, nīpe yad rō wasō; nīpe bi kub yabīl, yad bi pro. Yad nīp nījnō nable gīnab. Ma rīrup nīpe u nagī ud hubīknam rō lagōp,” a ga. Bi anību nīpe apōm, kalōp Ana U† u nōp pak ñōm, mab mītañ pak ñōm gīnab. *

¹⁷ “Nīpe wid magō po gō, rīk dap pakpal rō u gīniñ gab. Wid magō ñiñeb gau ke lōm, wid cōg nabōñ nabōñ

* 3:7: Mad 12:34; 23:33

* 3:8: Jon 8:33,39

* 3:9: Mad 7:19

* 3:12: Luk

7:29 * 3:16: Ap 13:25

gau ke löm gɨnab. Anɨg göm, wid magö ñɨɲeb gau dam ram raul mɨgan nɨpe lɨnab; pen naböŋ naböŋ gau dam mab pör inmɨdöp u launab,” a ga.

Herod Jon nɨp nagi la

18 Jon, nɨbi bɨ gau kalɨp God manö aij u rɨmnap halö hag ñɨnö nɨŋ aij gɨlaŋ, a göm, kalɨp manö aij anɨbu rö pro hagagmɨdöp.

19 Pen gapman bɨ kub Herod, nan si nan naij gau gɨ damöm, hainö nɨmam Pilip nɨbin nɨpe Herodias nɨp ud gö, Jon u aij gagöp, a ga. *

20 Jon manö anɨg hagö, Herod nɨŋöm, naij ga adö ap halö göm, Jon nɨp dam nagi la.

Jon Jisas nɨp ñɨg pak ña

(Mad 3:13-17; Mak 1:9-11)

21-22 Pen Herod Jon nɨp nagi laga magö u, nɨpe nɨbi bɨ gau kalɨp ñɨg pak ñɨmɨdöp. Jisas nɨp abe ñɨg pak ña. Jisas nɨp ñɨg pak ñö, nɨpe Nap God nɨp sabe gɨ mɨdö nɨŋöl gɨ, kumi kabö adö laŋ au hɨɨ gɨ gau gau arö, ajöŋ hiɨkö, Ana Uɨ u yaur dapo rö halu löm, Jisas nɨp u gɨ aua. Anɨg göl auö nɨŋöl gɨ, manö ap kumi kabö adö laŋ au nɨbö apöm haga, “Ne Ñɨ mɨdmagö yad yabɨɨ. Nöp nɨŋnö, yɨp aij yabɨɨ göp,” a ga. *

Jisas nɨhi bɨ

(Mad 1:1-17)

23 Pen Jisas mɨ nɨpe unbö ñɨnjuöl añɨ ap ado gɨ da unbö sɨduŋ laŋ (30) arö nɨŋöl gɨ, nɨpe ɨ göm nɨbi bɨ gau kalɨp God Manö hag ña. Nɨbi bɨ gau Jisas nɨp, nap nɨpe u bɨ ne Josep, a gɨ gasɨ nɨŋla.

Josep nap nɨpe u Heli. *

24 Heli nap nɨpe u Madad.

Madad nap nɨpe u Lipai.

Lipai nap nɨpe u Melkai.

Melkai nap nɨpe u Janai.

Janai nap nɨpe u Josep.

25 Josep nap nɨpe u Madadaias.

Madadaias nap nɨpe u Emos.

Emos nap nɨpe u Neham.

Neham nap nɨpe u Esli.

Esli nap nɨpe u Nagai.

26 Nagai nap nɨpe u Mead. Mead nap nɨpe u Madadaias.

Madadaias nap nɨpe u Semein.

Semein nap nɨpe u Josek.

Josek nap nɨpe u Joda.

27 Joda nap nɨpe u Joanan.

Joanan nap nɨpe u Resa.

Resa nap nɨpe u Serababel.

Serababel nap nɨpe u Sialdiel.

Sialdiel nap nɨpe u Nerai.

28 Nerai nap nɨpe u Melkai.

Melkai nap nɨpe u Adai.

Adai nap nɨpe u Kosam.

Kosam nap nɨpe u Elmadam.

Elmadam nap nɨpe u Er.

29 Er nap nɨpe u Josua.

Josua nap nɨpe u Eliesa.

Eliesa nap nɨpe u Jorim.

Jorim nap nɨpe u Madad.

Madad nap nɨpe u Lipai.

30 Lipai nap nɨpe u Simion.

* 3:19: Mad 14:3-4; Mak 6:17-18

* 3:21-22: Jon 1:32

* 3:23: Luk 4:22; Jon

Simion nap nipe u Juda.
 Juda nap nipe u Josep.
 Josep nap nipe u Jonam.
 Jonam nap nipe u Eliakim.
³¹ Eliakim nap nipe u Melea.

Melea nap nipe u Mena.
 Mena nap nipe u Madada.
 Madada nap nipe u Nadam.

Nadam nap nipe u Depid.

³² Depid nap nipe u Jesi.

Jesi nap nipe u Obed.

Obed nap nipe u Boas.

Boas nap nipe u Salmon.

Salmon nap nipe u Nason.

³³ Nason nap nipe u Aminadap.

Aminadap nap nipe u Admin.

Admin nap nipe u Arni.

Arni nap nipe u Hesron.

Hesron nap nipe u Peres.

Peres nap nipe u Juda.

³⁴ Juda nap nipe u Jekop.

Jekop nap nipe u Aisak.

Aisak nap nipe u Ebrahim.

Ebrahim nap nipe u Dera.

Dera nap nipe u Nahor.

Nahor nap nipe u Seruk.

³⁵ Seruk nap nipe u Rehu.

Rehu nap nipe u Pelek.

Pelek nap nipe u Eber.

Eber nap nipe u Sela.

³⁶ Sela nap nipe u Kenam.

Kenam nap nipe u Apaksad.

Apaksad nap nipe u Sem.

Sem nap nipe u Noa.

Noa nap nipe u Lemek. *

³⁷ Lemek nap nipe u Medusela.

Medusela nap nipe u Inok.

Inok nap nipe u Jared.

Jared nap nipe u Malelael.

Malelael nap nipe u Kenan.

³⁸ Kenan nap nipe u Inos.

Inos nap nipe u Sed.

Sed nap nipe u Adam.

Adam nap nipe u God. *

4

Seden Jisas nip manö piral haga

¹⁻² Ana U† u Jisas nip ajman rauöm, nip u† gi ñig Jodan gau nibö ud arö, Jisas ram m+nöj nibi bi m+dagmidal, ram m+nöj kabö nöp m+dm+döp an gau m+deia. Seden nipe Jisas nan si nan naij r+imnap gin+m aka wasö gi n+ñöl göm gi gi gö, ñin unbö ñin juöl m+höp (40) ara. Jisas nan magö ñ+nöm wasö, nip k+yö majö la.

³ Nip k+yö majö lö, Seden haga, “Ne ‘God Ñi nipe m+dpin,’ a g+pan u, kabö gai i hagö, bred rö lan,” a ga.

⁴ Hageia, Jisas pen haga, “God Manö u kal+ klin riköm hagla, ‘Nibi bi gau, bred nöp ñ+nöm kam+ñ m+dayeinaböl,’ a g+la,” a ga. *

⁵ Hagö, Seden Jisas nip dam dum kub lan ap amöm, ram m+nöj aij aij kin ke ke abadpal gau magöñhalö, magö an+bu nöp, Jisas nip yamöm haga,

⁶⁻⁷ “Ram m+nöj aij aij gai i nöj! Nibi bi ke ke abad m+dpal. Yad me ram m+nöj an+bu gau magöñhalö abad m+dpin rö, bi ap n+ip hagnig gem hagnabin. An+bu u,

* 3:36: Jen 11:10-26

* 3:38: Jen 4:25-26

* 4:4: Dud 8:3

ne yip kugom yimmön sabe geinabön u, ram minöŋ anib gai i magöŋhalö nape hagnö, ne abad mideinabön,” a ga.

8 Hageia Jisas pen haga, “God Manö u kali kliñ riköm hagla, ‘God Bi Kub kale u hagöp rö gimim hib nipe nöp hagpe adö arañ,’ a gila,” a ga.
*

9 Jisas anig hageia, Seden nipe Jisas nip ut gi Jerusalem amöm, dam God sabe gep ram i adö laŋ gi lila adö u amöm haga, “Ne, ‘God Ni nipe midpin,’ a gipan u, pirañid minöŋ il yaŋ lug.

10-11 God Manö u kali kliñ riköm hagla,

‘God ejol nipe gau hagö,
nöp abad mideinaböl.

Ap lug paknig geinabön u,
nöp ñimagö kale
udnaböl niŋöm
kabö ma ne u binin
gagnab,’ a gila,” a ga. *

12 Seden anig hageia, Jisas pen haga, “God Manö u manö rimnap halö kali kliñ riköm hagla, ‘God Bi Kub u, nipe bi niŋö hagep aka bi pir alep, a gimim hagagmim,’ a gila,” a ga. *

13 Kijaki Jisas nip manö piral hag wasö niŋöm, arik arin a göm, gasi nipe gau nöp niŋa, “Uri wasö pen hainö ñin rimnap apem manö rimnap halö pir alem hag niŋnam,” a göm arik ara. *

Jisas ram minöŋ Galili il göm manö hag ña

(Mad 4:1-11; Mak 1:12-13)

14 Pen God Ana Jisas nip klö ñö, Jisas nipe ado gi apöm ram minöŋ Galili midö niŋöl gi, nibi bi gau, manö nipe u niŋöm, dam ram minöŋ Galili añ gau magöŋhalö ud arla.

15 Nipe Juda magum gep ram gau amöm, manö hag ñi aij gö, nibi bi gau nipe bi aij yabi a göm, miñ miñ yabi gila.

Nasared nibi bi Jisas nip niŋ udagla

(Mad 13:53-58; Mak 6:1-6)

16 Pen Jisas nipe ram minöŋ Galili añ gau gi aj pis göm, Nasared am mideia. Daun anibu nipe nöd midöm majö ga. Juda God nip sabe gep ñin kale u auö, nipe pör gimidöp rö, magum gep ram u amöm, uraköm God Manö u amgö li niŋöm hagnig ga.

17 Bi God manö hagep Aisaia kali kliñ rika köp u nip dap ñilö, ud pitaiöm, manö hagnig ga adiŋ u amgö li niŋöm kalip haga, *

18 “Bi Kub u yip, wög yad gimön, a göm,

Ana nipe yuö yad aip midöp.

Anib u, nibi bi mög gep rö midpal gau

kalip manö aij u hag ñinö, niŋ aij ginaböl.

Nibi bi nagiman rö midpal gau

* 4:8: Dud 6:13-14

* 4:10-11: Sam 91:11-12

* 4:12: Dud 6:16; 1Ko 10:9

* 4:13: Hib 2:18; 4:15

* 4:17: Ais 61:1-2

kalip hubik yunö, arn-
aböl.

Nibi bi amgö we göp rö
midpal gau

kalip ginö, amgö ñil
niñnaböl.

Nibi bi ułham midpal gau

kalip ud aij ginö, mid aij
ginaböl.

19 Pen, Bi Kub nibi bi udnab
ñin aij u miñi auöp, a
gem,

nibi bi gau kalip hag
ñinabin," a ga.

20 Jisas manö kliñ anıbu
amgö li niñ hag pis göm,
köp bad u ud wam wam
göm, bi köp abad midmidöp
u niñ adog ñöm asikö niñöl
gi, nibi bi magum gep ram
raul mideila gau magöñhalö
amgö juöm niñ ij halö
lıla.

21 Anig niñeila, Jisas kalip
haga, "God Manö adıñ anıbu
ud amgö li niñ kalöp hagnö
niñajim anıbu, uri anig unbö
rö nöp göp.

22 Anig hagö, manö aij
yabıl Haga u niñöm, nibi
bi niñ ñiñi löm, aiö gıla.
Pen gası ap niñöm, "Bi anıbi
Josep ñi niñe nöp aka?" göm,
aiö waiö gıla. *

23 Anig haglö, Jisas kalip
haga, "Pen yad niñbin, yip
hagnabim, 'Ne wös wameb
bi, ne ke gimön nan ne ke göp
u kamıñ lınab. Ne daun pro
Kapaneam am midmön, nan
gagep rö gaina, yid acmal
ajajip niñbun u rö, miñi ram
mıñnön ne ke aui abe gö yid
acmal ajö niñun,' a gıñabim.

24 Pen kalöp niñö hagabin,
bi God manö hagep gau, ram
mıñnön ke gau amöm, manö
aij u haglö, niñö hagaböl
a göm udnaböl. Pen ram
mıñnön kale ke u apöm haglö,
bi hon gau ke hagaböl a göm,
manö kalip udagnaböl. *

25 Pen niñim! Bi God manö
hagep İlaija mideila ñin u,
nibi yadu iru nöp İsrıl au
midmidal. Mi miñhau niñan
rakın unbö kagoł jıñ u, möñ
alagö, nan magö ranagö,
kiyö kub yabıl la. *

26 İsrıl nibi yadu rıñnap
kiyö la gau iru yabıl nöp
mideila au, pen God İlaija
niñ yuö, am daun pro
Sarepad ram mıñnön daun
kub Saidon söl au amöm,
nan gagep rö gö, nibi yadu
ap nan magö niñe iru nöp
mideila. *

27 Pen adö anıbu rö, hainö
bi God manö hagep İlaisa
mideila ñin u, İsrıl nibi bi
rıñnap wös gısa la gau iru
yabıl nöp mideila au, pen
kalip rıñnap gö kamıñ laga;
İlaisa bi Neman ram mıñnön
mılö kub Siria niñbö u niñ nöp
gö, kamıñ la," a ga. *

28 Jisas anig hagö, Juda
nibi bi magum gep ram raul
mideila gau niñlö mulu kal
yabıl lugö,

29-30 niñ ridik gi yu gi dam
rul gau yuno uman a göm,
ridik gi ud arla ji Jisas niñe
ado göm an kale au amöm
ara.

Jisas kijaki aiön pi hag höñ

* 4:22: Luk 3:23; Jon 6:42 * 4:24: Jon 4:44 * 4:25: 1Ki 17:1,7 * 4:26: 1Ki
17:8-16 * 4:27: 2Ki 5:1-14

yua

³¹ Jisas daun pro Kapaneam, ram m+nöŋ Galili au am midöm, Juda kai God n+p sabe gep ñin u n+bi b+ kal+p manö hag ña.

³² God Manö u, Jisas k+ö najj göm kabö göl nöp hagö, kale aiö yab+il g+la. *

³³ Pen Juda magum gep ram raul aŋ an+bu au, b+ kijaki aban ala ap m+deia. N+pe meg m+gan dap ranöm w+ñ kub alöm haga,

³⁴ “B+ Jisas Nasared n+bö! Ne n+hön g+n+g auban? Han+p g+ najj g+n+g auban akan Yad nöp n+n+bin. God B+ U+ n+pe u nöp auban,” a ga.

³⁵ Pen Jisas kijaki aban al m+deia an+bu n+p hag göm haga, “Manö hagagmön! B+ u arö g+mön höŋ aru!” a ga. Jisas hagö, kijaki aiön pi höŋ aröl g+ b+ an+bu n+p, n+bi b+ m+deila aŋ au ud yuöm ara. Pen n+p m+ñu magö pakaga; kam+n la.

³⁶ An+g gö, n+bi b+ n+n m+deila gau kale ke hag n+n hag n+n göm hagla, “B+ k+ö yab+il an+bi, manö an+bu gai n+bö dapöm hagö, kijaki gau höŋ arbal?” ö g+la.

³⁷ Pen Jisas ga manö an+bu ram m+nöŋ an+bu gau magöŋhalö ud arla.

Jisas n+bi b+ iru nöp gö kam+n la

(*Mad 8:14-15; Mak 1:29-31*)

³⁸ Pen Jisas Juda magum gep ram u arö göm Saimon

ram u ara. Saimon n+bor n+pe u nan gö, hañ roman n+pe gau magöŋhalö mab rö inö me, n+bi b+ gau apöm Jisas n+p hagla, “Aumön, ne Saimon n+bor n+p gö urak aran,” a g+la.

³⁹ Hageila, n+pe n+bi nan gö um m+deia söl au apöm, nan geia an+bu hag gö n+nöl g+, magö an+bu nöp n+p arö göm ara. N+p kam+n lö, uraköm, n+bi b+ ap m+deila gau kal+p nan magö ña.

⁴⁰ N+bi b+ an+bu au m+deila gau, manö an+bu n+nöm, s+dö wad ara magö u, n+bi b+ kale m+ña ga gau magöŋhalö dap Jisas m+deia au daula. Daeila, Jisas kal+p añ+ añ+ ud n+nö kam+n la.

⁴¹ Pen n+bi b+ kijaki aiön pi nan gau aban al m+deia gau hag yuö, höŋ amöl g+ w+ñ kub alöm hagla, “Ne God Ñ+ n+pe!” a g+la. Kale Jisas n+pe Kraiss u n+nöm an+g hageila n+nöm Jisas n+pe kal+p hag göm haga, “Manö ap hagagmim,” a gö, haga rö n+n+la. *

Jisas ram m+nöŋ m+gan r+imnap amöm kal+p manö hag ña

(*Mak 1:35-39*)

⁴² Ruö s+ib halö, Jisas ram m+nöŋ an+bu arö göm, ke am m+dai+n, a göm, ram m+nöŋ nöp aŋ gau ara. Ara pen n+bi b+ gau hain amöm, n+p u+hai n+nöm hagla, “Gau aragmön; hon aip m+daiun,” a g+la.

⁴³ An+g hageila Jisas haga, “God y+p hag yuö aunö u,

* 4:32: Mad 7:28-29 * 4:41: Mad 8:29; Mak 3:11-12

amem n̄ibi b̄i ke m̄igan r̄imnap halö kal̄ip u rö nöp God n̄ibi b̄i udöm abad m̄ideinab manö aij u hag ñ̄inabin,” a ga.

44 An̄ig hagöm, Jisas Juda n̄ibi b̄i ram m̄inöŋ kale gau magöŋhalö ḡi ajöl ḡi, am Juda magum gep ram gau amöm, manö aij an̄ibu kal̄ip hag ñ̄im̄idöp. *

5

Jisas hagö kabsaŋ iru nöp udla
(Mad 4:18-22; Mak 1:16-20)

1 Jisas ñ̄in ap am Ñ̄ig Waŋö Genesared goŋ au m̄idöm, God Manö u hag ñö n̄iŋöl ḡi, n̄ibi b̄i iru yab̄iŋ, manö aij an̄ibu n̄iŋun a göm, ciro maŋo ñöl ḡi aula. *

2 An̄ig göl aulö n̄iŋöl ḡi, Jisas n̄iŋa, b̄i kabsaŋ udep gau ñ̄ig maḡib m̄ihöp dap ñ̄ig waŋö goŋ an̄ib au löm, kabsaŋ udep uben gau uŋ ḡi m̄ideila.

3 Jisas n̄ipe Saimon ñ̄ig maḡib adö u ujan̄id löm haga, “Ȳip ud neb neb gö, ñ̄ig waŋö aŋ söl au daŋ ar̄in,” a ga. Hagö, Saimon ñ̄ig maḡib u ud neb neb gö, Jisas ñ̄ig waŋö aŋ söl au amöm ñ̄ig maḡib adö an̄ibu asik m̄idöl ḡi, n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hag ña.

4 Manö hag p̄is göm, Jisas Saimon n̄ip haga, “Ñ̄ig maḡib i ñ̄ig uŋaŋ p̄irik ḡi dam ñ̄ig waŋö aŋ kub au daŋ

ammim, uben yumim kabsaŋ udim,” a ga.

5 Hageia, Saimon pen haga, “B̄i Kub, m̄iñi s̄ibön yaŋ nöp hon kabsaŋ n̄iŋ aj aj aj, ram halö ru dam löp pen hon kabsaŋ r̄imnap udagpun. Pe ne an̄ig hagpan rö, uben u haŋöwaŋö yu n̄iŋun,” a ga. *

6 An̄ig hagöl göm uben yulö n̄iŋöl ḡi, kabsaŋ iru nöp ap uben m̄igan u arlö, uben gau ajmaŋ rauöm, pak ḡi dö ḡin̄ig rö ga.

7 An̄ig ga n̄iŋöm, n̄imam b̄i ñ̄ig maḡib adö ap m̄ideila gau kal̄ip ñ̄in aiaŋ ḡilö, kale apöm kabsaŋ an̄ib gau udöm, ñ̄ig maḡib an̄ib m̄ihau l̄ilö, böŋ nöp ajmaŋ rauöm, ñ̄ig maḡib m̄ihau p̄ig lugn̄ig rö ga.

8-10 An̄ig ga n̄iŋöm, Saimon Pida b̄i n̄ipe aip ñ̄ig maḡib adö m̄ideila gau, kabsaŋ iru yab̄iŋ udla gau n̄iŋöm, gas̄i iru nöp n̄iŋla. Pen Sebedi ñ̄i n̄ipe Jems aip Jon aip, ñ̄ig maḡib ap udmil Saimon aip wög j̄im ñöl ḡim̄idil b̄i m̄ihau, u rö nöp gas̄i iru n̄iŋlö. Pen Saimon am Jisas m̄ideia söl au kugom ȳimöm haga, “B̄i Kub, yad b̄i nan si nan naij ḡipin u, ne ke gau aru,” a ga. Hageia Jisas haga, “Ne p̄iñ̄iŋ gagmön. M̄iñi ñ̄in i r̄iköm, b̄i kabsaŋ udep u arö ḡimön, n̄ibi b̄i ud God n̄ip daupep b̄i m̄ideinabön,” a ga.

11 Jisas an̄ig hagö, ñ̄ig maḡib m̄ihau dam ñ̄ig goŋ au löm, kabsaŋ nan gau arö

* 4:44: Mad 4:23 * 5:1: Mad 13:1-2; Mak 3:9-10 * 5:5: Jon 21:3-8 * 5:11: Mad 19:27

göm, Jisas aip amöm ajmıdal.
*

*Jisas, bı wös hapeb la ap
gö, kamıñ la*

12 Pen hainö Jisas am daun ap mıdö, bı wös hapeb hañ roman gau magöñhalö la bı ap apöm, Jisas mıdeia söl au kugom yımöm nabıc yıñöhögöm, haga, “Ne yıp gö kamıñ lınıg, gö kamıñ lınım,” a ga.

13 Anıg hagö, Jisas haga, “Yau, yad gınö, nöp kamıñ lınım,” a ga. Anıg hagöm, Jisas ñımagö nıpe mılöbö löm bı anıbu ud nıñö, magö anıbu nöp wös hapeb gau böñ nöp hir ga.

14 Wös hapeb gau hir gö, Jisas bı anıbu nıp haga, “Yad nöp ud nıñnö kamıñ löp u nıbi bı gau hagagmön. Pen bı Mosıs hadame nöp kalı kılın rıköm haga rö, wös hapeb yıp u kamıñ löp a gımön, am bı God nıp nan sabe gıpal gau kalıp yamön, nan sabe gep u kalıp ñımön haggmön, ‘Yıp kamıñ löp rö, nan i God nıp sabe gim,’ a gımön. Ne anıg gımön, nıbi bı nıñöm hagnaböl, ‘Nıpe kamıñ löp rö anıg göp,’ a gınaböl,” a ga. *

15 Pen Jisas manö nıpe u, ram mınöh gau magöñhalö rıgoñ rıgoñ arö, nıbi bı iru nöp, nıp nıñun a göm, cıro mało ñöm aumıdal. Nıbi bı anıb gau, rımnap manö aij nıpe u nıñnıg aumıdal; rımnap hanıp gö kamıñ lañ a göm aumıdal.

16 Pen ñın rımnap Jisas am ke mıgan ap mıdöm, Nap nıp sabe gımıdöp.

*Jisas, bı ñımagö ma kılta
ga ap gö, kamıñ la*

17 Ñın ap Jisas nıbi bı gau kalıp manö hag ñı mıdeia. Perisi bı rımnap abe, lo manö hag ñeb bı rımnap abe, ram mınöh Galili an au ram rıñıg ağıö magöñhalö gau nıbö abe, ram mınöh Judia an au ram rıñıg ağıö magöñhalö gau nıbö abe, Jerusalem nıbö abe apöm, Jisas manö hag ñımıdeia au asık mıdeila. Pen Bı Kub kłö nıpe aip mıdeia u me, Jisas nıbi bı nan ga gau kalıp gö kamıñ la.

18 Pen bı rımnap, bı ñımagö ma kılta ga ap ilöh lı dapöm, Jisas nıp gö kamıñ lañ a göm, nıp Jisas mıdöp ram raul mıgan u ud arun a gı gası u nıñla.

19 Pen Jisas mıdeia ram u nıñla, nıbi bı gau ram raul mıgan anıbu böñ nöp sısı ga. Anıg gö, wıp ilöh lı daula anıbu, dam ram adö lañ amöm, ram u ud mıgan hıkköm, nagı löm, Jisas mıdeia an au gıyan yula.

20 Kale gası nıñla, Jisas gö kamıñ lınım rö löp, a göm nıñeila rö, Jisas gası kale u nıñöm, bı ñımagö ma kılta ga u nıp haga, “Bı nıñeb yad, nan si nan naij gıpan gau nıñem arö gabin,” a ga. *

* 5:14: Lep 14:1-32

* 5:20: Luk 7:48; Ais 43:25

21 Jisas anig hagö, bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, gasi an kale gau nöp ke niñöm hagla, "Bi anibi ban? Niñpe God niñp hag juöl gi hagab. God niñpe añi nöp me nan si nan naij gipal gau niñöm arö ginim rö löp," a göm, gasi kale u nöp niñla.

22 Pen gasi niñeila anibu, Jisas ke rik niñöm haga, "Kale niñhön ginig yip gasi naij niñabim?"

23 Bi ap bi ap niñp hagnab, 'Nan si nan naij gipan gau niñem arö gabin,' a ginab u, kale aigöl gimim niñnabim niñpe manö niñö hagab aka manö pir alabñ Pen bi niñmagö ma kila göp ap midainab, bi ap niñp hagnab, 'Ne niñi nöp urak aru,' a ginab u, kale aigöl gimim niñnabim niñpe manö niñö hagab aka manö pir alab?"

24 Bi Niñ niñpe niñbi bi niñnön naböñ i i nan si nan naij gipal gau niñöm arö ginim rö löp u, kale manö anibu manö niñö a gimim niñ udmim a gem, manö anig göl hagnig gabin," a ga. Anig hagöm, Jisas bi niñmagö ma kila ga u niñp haga, "Ne niñi nöp urakmön, nöp ilöñ li daubal abañ bad u udmön, ado gi ram ne aru," a ga. *

25 Anig hagö, niñbi bi gau niñm+dlö niñöl gi, magö anibu nöp uraköm, niñp ilöñ li daula abañ bad anibu udöm, God niñp aij a göl gi, ram niñpe ara.

26 Anig gö, niñbi bi

niñm+deila gau magöñhalö pa gili göm, God hib u dap ranöl gi hagla, "Niñi nan ke niñbö yabiñ gajip niñbun," a göm, aiö waiö gila.

Jisas bi niñpe Lipai niñp uda
(Mad 9:9-13; Mak 2:13-17)

27 Pen hainö Jisas amöm niñña, bi dakis udep ap dakis ñeb ram raul miñgan u asik m+deia. Hib niñpe u Lipai. Jisas niñp niñöm haga, "Ne aumön, yad aip arul," a ga.

28 Hageia, Lipai uraköm, wög gim+döp u arö göm, nan niñpe gau magöñhalö arö göm, Jisas aip arlö.

29 Pen Lipai niñni löm, Jisas niñp nan magö kub ram niñpe u lau löm, bi dakis udep r+mnab, niñbi bi r+mnab iru nöp wiñ alö apöm, Jisas aip asiköm nan magö niñeila.

30 Pen Jisas kale aip nan magö niññaia u niñöm, bi Perisi r+mnab abe, bi lo manö hag ñeb kale r+mnab abe apöm, Jisas bi niñpe gau kalip hagla, "Kale niñhön ginig niñbi bi nan si nan naij gipal gau abe, bi dakis udep gau abe aip asikmim nan niñnabim?" ö gila. *

31 Anig haglö, Jisas manö anibu niñöm kalip pen hagöm haga, "Niñbi bi kamini midpun a gipal gau, wös wameb bi wiñ alagpal; niñbi bi nan göp gau nöp, hanip gö kamini lan a göm, wös wameb bi wiñ albal.

32 Anib unbö rö nöp, yad niñbi bi, mid aij gipun a göm gasi niñbal gau, kalip hagnig

auagpin; n̄bi b̄i, hon nan si nan naij gun, m̄d aij gag-pun, a göm gas̄i n̄ɲbal gau, kal̄ip hagn̄ig aubin. Yad kal̄ip manö aij hag n̄inö, kale manö yad u n̄ɲ udöm, nan naij ḡipal gau, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun a göm, arö göm, God hagöp rö nöp göl,” a gem aubin.

God n̄ip sabe gep gas̄i u nöp n̄ɲöm nan magö n̄ɲagla (Mad 9:14-17; Mak 2:18-22)

³³ Pen kale r̄imnap Jisas n̄ip hagla, “Jon b̄i n̄ipe gau abe, Perisi b̄i kale gau abe n̄in r̄imnap, God n̄ip nöp gas̄i añ̄i n̄ɲun, a göm, nan magö n̄ɲagöm k̄iyö nöp m̄idöm, God n̄ip sabe ḡipal. Pen b̄i ne gau nan magö n̄ɲöl ḡi, n̄ig n̄ɲöl ḡi nöp m̄idpal,” a ḡila.

³⁴ An̄ig hageila, Jisas kal̄ip pen haga, “B̄i ap n̄ibi udöm, n̄ibi b̄i n̄ipe gau aip nan kub n̄ɲnaböl u, b̄i r̄imnap uraköm, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig gabim a göm hagagnaböl. *

³⁵ Pen hainö b̄i r̄imnap apöm b̄i an̄ibu ud arlö, n̄in an̄ibu n̄ibi b̄i n̄ipe gau mög gö, nan magö n̄ɲagnaböl,” a ga.

³⁶ Pen Jisas manö hod r̄iköm kal̄ip haga, “Waɲij nöd n̄ibö ap ḡi dö geinab u, waɲij ḡisön n̄ibö ap ud ḡi dö göm, dap al dör ḡilö, ad̄ip ad̄ip lagnab. Ke ke yab̄i löm, m̄ihöngöl naij yab̄i ḡinab.

³⁷ Pen n̄ig wain u, u rö nöp. N̄ig wain kam̄ɲ u udöm, kaj

meme hañ m̄lep m̄igan yan hoj gagpal. N̄ihön ḡin̄ig: hoj göm mame n̄ilö, ran ap ranöm, b̄iɲ naij yab̄i hagöm pak ḡi dö göm hoj gö, kaj meme hañ u abe naij ḡinab.

³⁸ Gas̄i an̄ibu n̄ɲöm me, n̄ig wain kam̄ɲ udöm, kaj meme hañ kam̄ɲ m̄igan u nöp hoj lep.

³⁹ Pen n̄ibi b̄i n̄ig wain nöd n̄ibö hadö n̄ɲbal gau, hainö n̄ig wain kam̄ɲ ḡisön n̄ibö u n̄ɲlö kal̄ip aij gagnab; ‘N̄ig wain nöd n̄ibö u aij,’ a ḡinaböl,” a ga.

6

“Ȳihar̄ɲ m̄idep n̄in i n̄ihön ḡin̄ig an̄ig gabim?” ö ḡila

(Mad 12:1-8; Mak 2:23-28)

¹ Hainö Juda God n̄ip sabe gep n̄in ap, Jisas b̄i n̄ipe gau aip wid wög ad̄ɲ aɲ au amöl ḡi, b̄i n̄ipe gau wid magö an̄ib gau r̄imnap r̄ik n̄imago adö kale au löm, hañ pak yuöm n̄ɲöl ḡi arla. *

² An̄ig geila, b̄i Perisi r̄imnap n̄ɲöm hagla, “Kale n̄ihön ḡin̄ig God n̄ip sabe gep n̄in wög gagep i, wid magö hañ pak yumim wög gabim?” ö ḡila. *

³⁻⁴ Hageila, Jisas b̄i n̄ipe gau ḡila an̄ibu naij gagla u n̄ɲöm, b̄i Perisi gau kal̄ip haga, “Depid hadame nöp b̄i n̄ipe gau aip k̄iyö lö, God sabe gep ram u amjaköm, bred God amgö ilö adö u löm, b̄i ȳihar̄ɲ n̄ɲagpal, b̄i

* 5:34: Jon 3:29

* 6:1: Dud 23:25

* 6:2: Jon 5:10

God nɪp nan sabe gɪpal gau nöp ñɪŋbal bred u, Depid hag nɪŋö, nɪp ñɪlö, bɪ nɪpe gau aip ñɪŋla. Kalɪp kɪyö lö gɪla aiud anɪbu God Manö kalɪ kɪñ rɪkla u, kale nɪŋagpim ar?" a ga. *

⁵ Jisas manö ap halö hagöm haga, "Bɪ Ñɪ nɪpe Bɪ Kub mɪdöm, ñɪn yɪharɪŋ mɪdep ñɪn u, nɪhön gɪnam a gɪnab u, gɪnab," a ga.

Jisas, bɪ ñɪmagö pɪno ga ap gö, kamɪŋ la

⁶⁻⁷ Pen Juda God nɪp sabe gep ñɪn hain ap, Jisas Juda magum gep ram u amöm, kalɪp God Manö u hag ñöl gɪ mɪdeia. Ram raul mɪgan anɪbu, bɪ ñɪmagö pɪno ga ap ap mɪdeia. Bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, bɪ anɪbu nɪp nɪŋla rö, Jisas nɪpe God nɪp sabe gep ñɪn i nɪp gö kamɪŋ lɪnab aka nɪhön gö, nɪp hag gun a göm, nɪp nɪŋ ij halö lɪ mɪdeila.

⁸ Pen gasɪ nɪŋla anɪbu, Jisas ke nɪŋöm, bɪ ñɪmagö pɪno ga anɪbu nɪp haga, "Ne urakmön anɪ aui au," a ga.

⁹ Hageia, urak auö nɪŋöl gɪ, Jisas bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe kalɪp haga, "Yɪharɪŋ mɪdep ñɪn i rö, nɪbi bɪ gau kalɪp ud aij gɪnabun aka, yɪharɪŋ mɪdep ñɪn uri a gun, kalɪp arö gɪnabun? Kalɪp gɪno urak aröl aka kalɪp arö gɪno umöl?" ö ga.

¹⁰ Anɪg hagöm, kalɪp nɪŋ gus gus göm, bɪ ñɪmagö pɪno

ga u nɪp haga, "Ñɪmagö ne u mɪlöbö lɪ!" a ga. Hagö, ñɪmagö nɪpe mɪlöbö lö nɪŋöl gɪ, adɪŋ kamɪŋ la.

¹¹ Jisas bɪ anɪbu nɪp gö kamɪŋ la u nɪŋöm, bɪ Perisi gau abe, bɪ lo manö hag ñeb bɪ gau abe, mulu kal yabɪ nɪŋöm, Jisas nɪp nɪhön gun a göm, hag nɪŋ hag nɪŋ gɪ mɪdeila.

Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ uda

(Mad 10:1-4; Mak 3:13-19)

¹² Pen ñɪn anɪb au, Jisas Nap nɪp hagnabin, a göm, dum ilö laŋ amöm, Nap nɪp sabe gɪ mɪdö mɪdö, ram rua.

¹³ Pen ruö sɪdö aua magö u, bɪ nɪpe gau magöŋhalö hagö aueila, bɪ nɪpe unbö mɪgan laŋ kalɪp ud asɪk ke löm, kale bɪ manö yad ud arep gau mɪdeinabim, a göm hag la.

¹⁴⁻¹⁵ Bɪ nɪpe hag la anɪb gau hib kale me: ap Saimon, hainö Jisas hib nɪpe ap löm Pida a ga; ap Edru, Saimon nɪmam nɪpe u; ap Jems; ap Jon; ap Pilip; ap Badolomyu; ap Madyu; ap Domas; ap Jems, Alpias ñɪ nɪpe u; ap Saimon hib alog Saimon Selod a gɪmɪdal u;

¹⁶ ap Judas, Jems ñɪ nɪpe u; ap Judas Iskariod. Nɪpe nöp me hainö Jisas al pak lɪlaŋ a göm, nɪp mumug nɪŋa.

Nɪbi bɪ iru nöp Jisas mɪdeia au auala

¹⁷ Pen Jisas bɪ nɪpe anɪb gau aip dum ilö laŋ arö göm, au gɪyan gɪ am ban aij yan mɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ iru

* **6:3-4:** Lep 24:5-9; 1Sa 21:1-6

nöp, nîp nîjun a göm, ap magum gîla. Nîbi bî anîb gau, rîmnap Jerusalem nîbö, rîmnap ram mînön Judia gau nîbö gau nîbö, rîmnap ram mînön nabis daun kub mîhöp Daia Saidon nîbö,

18 Jisas manö nîpe nîjun, hanîp nan göp gö kamîj lînim a göm aueila. Nîbi bî kîjaki aiön pi nan gau aban alö mîd aij gagla gau, Jisas gö kamîj la.

19 Pîdörj nîp nîbö apöm, kalîp nan nîhön nîhön ga gau gö, magöñhalö kamîj lajîp u nîjöm, nîbi bî anîb gau magöñhalö apöm, hon abe Jisas nîp ud nîjun a göm, nîp cîro mafo ñöm aula.

Nîbi bî mög gep rö gau hainö mîñ mîñ gî naböl (Mad 5:1-12)

20 Jisas bî nîpe gau kalîp amgö nîjöl gî haga, "Kale nîbi bî mög gep rö mîdpim gau, God kalîp ud aij göm abad mîdeinab.

Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim.

21 Kale mîñi kîyö kub löp gau, hainö kîyö lagnab.

Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim.

Kale mög gö, mîtönj magö gabim gau,

hainö aij gö nîjöl gî, mîhol gî nabim.

Gasî anîbu nîjmim mîñ mîñ gîmim. *

22 Bî Ñî nîpe nîp cîg mîdpe, nîbi bî gau

kalöp mulu kal nîjöm, jî nîjöm,

nîbi bî naij anîb gai i, bî an aip mîdeinaböl, a göm, kalöp hib gasî naij nîjöm

manö udöm hag jueinaböl u, kale mîñ mîñ gîmim. *

23 Gî naböl anîbu, nîhi îlanj kale gau,

bî God manö hagep gau kalîp gîmîdal rö nöp kalöp gî naböl.

Anîb u nîjmim, God hanîp ud aij yabî gî nab

ram mînönj nîpe adö lanj au, a gîmim,

aij a gö nîjöl gî, ñîn ma ju adö adö gî uraköl gî, mîñ mîñ göl gî mîdaimim.

Kale nîj aij gîmim

24 "Pen kale nîbi bî mani nan iru mîdöp gau nîj aij gîmim.

Nan kale udep rö u, mînönj nabön adö î i hadö udpim.

25 Pen kale mîñi nan magö rö ñîj gîpe gîpe mudun göp gau,

hainö kîyö lî nab u nîj aij gîmim.

Pen kale mîñi manö mîhol ulîb gî mîdpim gau,

hainö mög gö mîtönj magö gî mîdeinabim.

26 Pen kalöp hib dap ranöl gî nöp mîdeinaböl u,

kale nîj aij yabî gîmim.

Nîhi îlanj kale gau, bî God Manö piral hagemîdal gau,

kalîp unbö rö gîmîdal.

* 6:21: Rep 7:16-17; Sam 126:5-6; Ais 61:3

* 6:22: Jon 15:19; 16:2; 1Pi 4:14

*Koṭmaṭ kale gau kalip
m+dmagö l+mim
(Mad 5:38-48)*

27 “Pen n+bi b+ manö yad n+ñabim gai i. Koṭmaṭ kale gau kalip m+dmagö l+mim. N+bi b+ kalöp mulu lugö n+ñbal gau kalip ud aij g+mim.

28 N+bi b+ kalöp hag juaiöl, God kalip abad m+deian a g+mim, n+ñp sabe g+mim. N+bi b+ kalöp g+ naj gaiöl, kalip God n+ñp sabe g+mim.

29 Pen n+bi b+ r+mnap kalöp alaun böñ lap pakaiöl, ado g+mim, böñ lap u rö nöp paköl. Pen n+bi b+ r+mnap kolsior kale u udaiöl, sior u rö abe udim a g+mim, haṭowaṭö ñ+mim.

30 N+bi b+ r+mnap nan m+dagain+m as+ab hagaiöl, kalip ñ+mim. Pen nan kale ap n+ñöm udaiöl, han+ñp adog ñ+mim, a g+mim hagagmim.

31 Han+ñp g+ilañ a g+mim gasi n+ñbim rö u, kale ke n+bi b+ r+mnap gau kalip u rö nöp g+mim. *

32 “N+bi b+ kalöp m+dmagö l+bal gau nöp m+dmagö l+ñabim u, God kalöp aigöl göm n+ñö, aij g+ñabñ N+bi b+ nan si nan naj g+pal gau, n+bi b+ kale ke gau u rö nöp pen pen m+dmagö l+bal.

33 Pen n+bi b+ kalöp ud aij g+pal gau nöp kalip g+ aij g+ñabim u, God kalöp aigöl göm n+ñö, aij g+ñabñ G+ñabim an+bu, n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau g+pal rö nöp g+ñabim.

34 Nan ñ+no pen ñ+ñaböl a g+mim, gasi u nöp n+ñmim nan ñ+ñabim u, God kalöp aigöl göm n+ñö, aij g+ñabñ G+ñabim an+bu, n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau g+pal rö nöp g+ñabim.

35 An+ab u, koṭmaṭ kale gau m+dmagö l+mim, kalip g+ aij g+mim, nan haṭowaṭö ñ+mim. Han+ñp pen ñ+ñaböl a g+mim, gasi u n+ñagmim. An+g geinabim u, God kṭö yab+ṭ adö lañol m+idöp u, ñ+ pai n+pe m+deinabim. N+pe göp rö geinabim u me, kalöp hauṭ gagöm, pen aij ñ+ñab. God n+pe n+bi b+ nan si nan naj g+pal gau abe, n+bi b+ n+ñp, aij a göp, a gagpal gau abe, kalip u rö nöp g+ aij gab.

36 Nap kale n+bi b+ mög n+ñöm ud aij göp rö, kale u rö nöp n+bi b+ mög n+ñmim ud aij g+mim.

*N+bi b+ gau kalip manö
kub hagagmim*

37 “Kale n+bi b+ r+mnap, ‘An+g an+g g+ipim rö, kale n+bi b+ naj m+dpim,’ a g+ñabim u, God kalöp pen u rö nöp, ‘An+g an+g g+ipim rö, kale n+bi b+ naj m+dpim,’ a g+ñab. Kale n+bi b+ r+mnap manö kub hagmim, ‘Kale n+bi b+ naj, pen udnabim,’ a g+ñabim u, God kalöp pen u rö nöp manö kub hagöm, ‘Kale n+bi b+ naj, pen udnabim,’ a g+ñab. N+bi b+ gau kalöp g+ naj geinaböl u n+ñmim arö geinabim u, God

* 6:31: Mad 7:12 * 6:37: Mad 6:14

nan naj kale gipim u, u rö nöp niñöm arö g+nab. *

38 Nan kale gau n+bi b+ gau kal+p hałowatö ñeinabim u, God kalöp pen u rö nöp hałowatö yab+ñ ñ+nab. Kale skel n+hön rö udmim n+bi b+ gau kal+p nan n+me li ñ+nabim u rö, God skel an+bu nöp ud kalöp u rö nöp nan n+me li ñ+nab,” a ga. *

39 Pen Jisas manö ap hod riköm haga, “B+ amgö we g+nab ap, b+ amgö we ap n+p, adan an+g an+g midöp a göm yamagnab. N+hön g+n+g: n+pe an+g gö, m+ihöngöl ulöm m+gan yan ap lug paknabil. *

40 N+bi b+ skul hagpal gau, am skul hagpal magö u, hag ñeb b+ kale gau kal+p adö lan midagpal. Pen hainö skul u hag p+is g+ aij göm me, hag ñeb b+ kale gau aip ad+p ad+p m+deinaböl. *

41 “Pen n+hön g+n+g mab po amgö kalöp ke pak pa+u g+ midöp u niñ hagnim wasö, namam nan ac+p amgö n+pe midöp u nöp niñ hagnim?”

42 Mab po kub amgö kalöp pak pa+u g+ midöp u nöd ud yube, amgö kale amgö yab+ñ lö, hainö namam nan ac+p pro amgö n+pe midöp u, ud yuun a g+mim hagnim,” a ga.

Mab aij p+löp, mab naj p+löp

43 “Pen mab aij ap magö naj ap p+lagnab; pen mab naj ap magö aij ap p+lagnab.

44 An+u u, mab gau magö p+l+nab u niñöm, mab u aij, mab u naj a göm niñnaböl. Nag+ m+igañ+u u kia magö p+lagnab. Nag+ gablog u papo magö p+lagnab.

45 N+bi b+ aij gau, hibur gas+ m+dmagö an kale dan aij midöp rö, g+ aij g+pal. N+bi b+ naj gau, hibur gas+ m+dmagö an kale dan naj midöp rö, g+ naj g+pal. Pen n+bi b+ aigale n+bi b+ rö midpal u, manö hagnaböl u nöp apdi niñun, n+bi b+ gau aij, n+bi b+ gau naj a gun niñnabun.

*B+ m+ihöp ram m+ihöp g+lö
(Mad 7:24-27)*

46 “Y+p B+ Kub hon, B+ Kub hon, a g+pim u pen n+hön g+n+g manö hagnim u hain gagnim?” *

47 N+bi b+ manö yad u niñöm, hagnim rö g+pal gau, manö hagn+g gabin i rö midpal.

48 N+bi b+ manö yad u niñöm, hagnim rö g+naböl gau, b+ ram g+ l+n+g geinab, ulöm m+lö udöm, ram padö kabö adö au li aij göm, ram adö an+bu nöp g+ l+nab rö m+dnaböl. An+g gö, ñ+g ul apöm, ram halö pa jö ma jö g+ ud arnam a g+ wasö niñöm, ram g+ aij g+nab an+bu p+idön nöp m+deinab.

49 Pen n+bi b+ manö yad u niñöm, hagnim rö gagnaböl gau, b+ ram g+ l+n+g geinab, ulöm m+lö udagöm, ram padö lagöm, y+har+ñ ram

* 6:38: Mak 4:24 * 6:39: Mad 15:14

* 6:40: Mad 10:24-25 * 6:46: Mad

m+nöŋ adö adö au g+ l+nab rö m+dnaböl. An+g gö, ñ+g uŋ apöm, ram halö pa jö ma jö g+ ud arnam a göm, magö an+bu nöp ram halö böŋ nöp ud arö, m+nöŋ cög nöp m+deinab.

7

Jisas b+ wög g+ ñeb ap gö kam+ŋ la

(Mad 8:5-13)

¹ Jisas n+bi b+ an+ib gau kal+p manö an+bu hag ñ+ p+s göm daun pro Kapaneam ara.

²⁻³ Pen daun an+bu, b+ kub ami b+ iru nöp abad m+dm+döp b+ ap m+deia. B+ r+mnap Jisas ap Kapaneam m+döp a g+lö, manö an+bu n+ŋöm, Rom ami b+ kub Juda b+ manö ud as+kep r+mnap hag yuöm haga, “B+ nag+ wög g+ ñeb aij yab+ŋ yad ap nan göp umn+g gab n+ŋöm kale am Jisas n+p hag n+ŋmim uŋ g+ daube, n+p gö kam+ŋ laŋ,” a ga.

⁴⁻⁵ Hagö, kale Jisas m+deia au amöm, n+p manö k+ö neb neb göm hagla, “Ami b+ abad m+dep b+ kub ap, b+ aij yab+ŋ. Han+p Juda n+bi b+ gau m+dmagö löm pör abad m+d aij göp. Magum gep ram han+p ap g+ la. An+ib u, ne ammön b+ nag+ wög g+ ñeb n+pe u gö kam+ŋ l+n+m,” a g+la.

⁶ Kale hageila n+ŋöm Jisas kal+p aip am am ram au söl au amöl g+lö n+ŋöl g+, ami b+ abad m+dep an+bu b+ n+ŋeb n+pe r+mnap hag yuö, am Jisas n+p nable paköm hagla, “B+ ami abad m+dep b+ hon

u nöp hagöp, ‘B+ Kub, yad b+ aij wasö, ram yad u ma ilön auagmön.

⁷ Yad b+ aij rö nöp n+nam, pen yad n+ŋbin, God nöp aip m+döp rö, “Kam+ŋ laŋ,” manö u nöp hagaimön, b+ yad nan göp an+bu kam+ŋ l+n+m.

⁸ B+ kub yab+ŋ ap y+p abad m+döp; yad ke pen ami b+ gau kal+p abad m+dem, “Arim!” a g+nö arbal; “Auim!” a g+nö aubal; “Wög an+bu gim!” a g+nö g+pal,’ a göp,” a g+la.

⁹ An+g haglö, Jisas, b+ an+bu gas+ n+pe ke n+ŋöm an+g hagöp a göm, aiö göm, n+bi b+ n+p hain göm aueila gau kal+p haga, “Ami b+ Rom n+bö u, y+p n+ŋ ud p+döŋ göp. N+pe göp an+bu, Isrel b+ ap unbö rö göp yad n+ŋagpin yab+ŋ,” a ga.

¹⁰ Pen ami b+ abad m+dep b+ u, b+ n+pe gau ado g+ amöm n+ŋla, b+ nan ga an+bu hadö kam+ŋ la.

Jisas n+bi adu ñ+ n+pe uma u n+p gö, kam+ŋ ara

¹¹ Ñ+n an+ŋ an+bu nöp, Jisas aip b+ n+pe gau aip Nen daun arla. N+bi b+ gau iru yab+ŋ nöp aip arla.

¹² Daun ajöŋ iŋ söl au am-jaklö n+ŋöl g+, n+bi adu ap ñ+ añ+ n+pe yag daua uma u, wip ilöŋ löm daueila. N+bi b+ iru nöp daun an+bu n+bö apöm n+bi an+bu aip aueila.

¹³ Jisas n+bi adu an+bu n+p n+ŋö, mög gö haga, “M+ŋön gagmön,” a ga.

14 Anig hagöm, nipe amöm wip ilöj li daueila mab u ud niñö niñöl gi, bi ilöj daueila gau pidöj gila. Jisas bi praj uma u nip haga, “Ni me, nöp hagabin, urak!” a ga.

15 Anig hagö, ni urak asiköm manö hagö niñöl gi, Jisas nime nip, ni ne u, a göm ud ña. *

16 Pen niñi bi niñ mideila gau magöñhalö pa giñ göm, God hib nipe u dap ranöl gi hagla, “God manö hagep bi kub yabñ hanip auöp. God hanip gi niñig auöp,” a gila. *

17 Jisas ga anibu niñöm, aiud udlö, manö anibu Juda niñi bi ram minöj kale gau gau amöm, ram minöj ke gau gau magöñhalö ara.

Jon Bi Niñig Pak Ñeb bi nipe mihöp Jisas niñig arlö

18 Jon bi nipe gau, Jisas ga rö magöñhalö niñöm, am Jon nip hag niñlö, bi nipe mihöp hagö aueilö haga,

19 “Kale mihöj ammil Bi Kub nip hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad m+dpun u nöp auban aka bi ke niñö ap halö abad m+daiun?’ ö giñmil,” a ga.

20 Hageia, bi mihau Jisas mideia au ammil haglö, “Jon bi niñig pak ñeb u halip bi mihöj hagöp, ‘Kale mihöj ammil Bi Kub hag niñmil, ‘Ne Mesaia pör abad m+dpun u nöp auban aka bi ke niñö ap halö abad m+daiun,’ a giñmil,’ a göm,

hol mihöj hag yuö, nöp hag niñig aubul i,” a giñlö. *

21 Pen kale mihöj anig hagmil niñ midlö niñöl gi, Jisas niñi bi iru nöp nan adö ke ke ga gau gö kamij la; niñi bi iru nöp miña ga gau gö kamij la; niñi bi iru nöp kijaki aiön pi abañ al mideia gau gö kamij la; niñi bi iru nöp amgö we ga gau gö amgö niñil niñla.

22 Anig göm, Jisas bi anib mihau kalip haga, “Kale mihöj ado gi ammil Jon nip hagmil, ‘Hol am niñbul, bi anibu niñi bi amgö we ga gau gö amgö niñil niñbal; niñi bi ma böj nöp naij ga gau gö kauyañ ajaböl; niñi bi hañ romañ wös hapeb la gau gö mitep göp; niñi bi r+m+id migan pit göp gau gö manö apdi niñaböl; niñi bi umbal gau gö kamij m+dpal; niñi bi mög gep rö gau manö aij u hagab niñaböl. *

23 Niñi bi yip gasi niñöm cig göl gi nöp mideinaböl gau, miñ miñ yabñ giñaböl,’ a giñmil,” a ga.

24 Anig hagö, bi Jon manö daulö mihau ado gi arlö niñöl gi, Jisas nipe, Jon nip manö adö u hagöm niñi bi mideila gau kalip haga, “Kale nöd ram minöj kabö nöp m+dpöp añ au arbe niñ u, niñön niñig arben Kale hod m+dlö añi ap yigön ud aña gi dan i göp ap niñig arbe?”

25 Kale niñön niñig arben Bi waiñ aij yabñ yimöb ap

* 7:15: 1Ki 17:23; 2Ki 4:36 * 7:16: Luk 1:68 * 7:20: Sam 40:7; Mal 3:1; Rep

1:8 * 7:22: Ais 35:5-6; 61:1; Luk 4:18

nihñig arbenj Anibu wasö. Bì waij aij yabił udöm, nan aij aij udun a göm gasi niñbal gau, bì kub ram gau nöp hanbal.

²⁶ Pen kale nihön niñig arbenj God manö hagep bì ap niñ niñig arbe akanj Niñö me, God manö hagep bì ap niñ niñig arbe, pen bì Jon niñbe u niñpe wög adö ke niñbö giñig aua. *

²⁷ Bì Jon u me, hadame ram God Manö u kalì kliñ riköm hagla,

'Bì manö hagep yad u hag yunö, nöd amöm,

niñbi bì gau kalìp hag niñ aij giñab;

hainö ne ke hag yunö niñabön,' a göm kalì kliñ rikla. *

²⁸ Kalöp hagabin, niñbi bì nöd midmidal gau abe, niñbi bì miñi midpal gau abe magöñhalö niñbi bì yiñharin, Jon bì kub. Pen God niñbi bì yiñharin gau udöm ram miñöñ niñpe kumi kabö adö lañ au abad middeinab gau, kale Jon rö midageinaböl; kale niñbi bì kub middeinaböl," a ga.

²⁹ Niñbi bì gau, bì dakis udep gau halö, nöd Jon niñ aula, kalìp magöñhalö niñig pak ña. Anig gö, Jisas manö haga u niñöm hagla, "God adan niñpe nöp kabö rö middöp," a giñla. *

³⁰ Pen bì Perisi abe, bì lo manö hag ñeb bì kub gau abe kale, God kalìp nihön

nihön giñlañ a ga u gasi kale ke niñöm pa jö niñöm, Jon hanip niñig pak ñañ a göm auagla. *

³¹⁻³² Pen Jisas niñbi bì anib gau kalìp manö ap hagöm haga, "Niñbi bì miñi niñ i midpim gau yad niñbin, kale niñ pai pro gau, niñbi bì magum gep ka au asiköm, niñ pai pro riñnap meg miñgan dap ranöm hag amil apil göm hagpal, 'Hon añin pu giñno, kale nihön giñig kugom ralagpimñ Pen kiñmap miñtöñ gep rö ap hagno, kale nihön giñig miñtöñ gagpim?' ö giñpal rö u, kale giñpim.

³³ Nihön giñig: Jon bì niñig pak ñeb u apöm, nan magö niñigagöm, niñig wain niñigagöm gö, kale niñ hag jumim hagpim, 'Bì kijaki aiñon pi abañ alöp middöp u,' a giñpim.

³⁴ Pen miñi yad Bì Niñ niñpe apem, nan niñjem, niñig wain niñjem giñnö, yiñp hag jumim hagpim, 'Nan iru niñöm, niñig wain niñöm göp u me, niñpe niñbi bì nan si nan naij giñpal bì gau, bì dakis udep bì gau, bì kale ap middöp u,' a giñpim. *

³⁵ Pen niñbi bì God Manö aij u niñ udöm, hain göm, giñ aij göm, mid aij geinaböl u, niñbi bì gau kalìp niñöm hagnaböl, God Manö u manö niñö yabił, a giñaböl," a ga.

Bì si udmiddöp niñbi ap

³⁶ Bì Perisi ap hib niñpe Sai-mon. Niñpe Jisas niñp haga, "Ne aumön ram yad u nan

* 7:26: Luk 1:76

* 7:27: Mal 3:1

* 7:29: Luk 3:12

* 7:30: Mad 21:32

* 7:34: Luk 15:2

magö ñiñul,” a ga. Hagö, Jisas ram nipe u amöm nan magö ñiñlö nñjöl gi,

³⁷ nibi daun anibu midöm nan si nan najj gimädöp manö ap nñja, Jisas bi Perisi ram amöm aip nan ñiñailö. Anib u nñjom, ñig haññ aij auep kabö barol ud r+m lila ap dapöm, *

³⁸ Jisas mideia jöl adö gau apöm, ma il au mitöñ gi mideia. Anig göl mitöñ gö nñjöl gi, amgö ñig u gi dö gi Jisas ma adö yan lugö, umagö nipe u ud liti gi yuöl gi, ma kid nipe u bom haluöm, mulu ñiñjom, ñig haññ aij auep anibu ma kid nipe adö au li ña.

³⁹ Anig geia, bi Perisi Saimon u, gasi magö nipe u nöp gasi nñjom nip ke haga, “Bi anibi bi God manö hagep kabö göl midaiböp, nibi anibi nipe nan si nan najj gimädöp nibi najj ap apöm nip ud nñjab u rik nñböp,” a ga.

⁴⁰ Jisas pen, bi Perisi gasi nñja anibu nñjom, nip haga, “Saimon, manö yad añi ap midöp nöp hag ñinig gabin,” a ga.

Hageia, Saimon haga, “Manö hag ñeb bi yad, manö anibu hag,” a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas manö hod riköm haga, “Bi ap uraköm, bi mihöp kalip bi ap paip hadred (500) denariai ñöm, ap pipdi denariai (50) ñinab.

⁴² Pen hainö bi anib mihau pen ñeb rö lagö, bi mani

ñinab anibu kalip mihöñ hagnab, ‘Arö gimil. Mani kalöp mihöñ ñibin u, pen ñul a gimil gasi u nñjagmil,’ a ginab. Anig hagö, bi an bi anibu nip midmagö yabiti linab, bi nan naböñ kub mideinab u aka bi nan naböñ pro mideinab u?” ö ga.

⁴³ Hageia, Saimon haga, “Gasi yad nñbin u, bi nan naböñ kub mideinab u,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Nñjö yabiti hagpan,” a ga.

⁴⁴ Anig hagöm, Jisas ado gi, nibi u nip nñjom, Saimon nip haga, “Nibi i nip nöj. Yad ram raul migän nöp i auajin, ne ñig ap udmön ma yip lik gi yuep rimmnap ñagpan, ji nibi anibi, amgö ñig nipe u gi dö gi lugöm ma yad ñig lö, umagö nipe udöm liti gi yuöp.

⁴⁵ Ne yip bom haluagpan, ji nibi i, yad ram raul migän nöp apjakajin magö u rikö, nipe ma kid yad bom haluöl gi nöp midöp.

⁴⁶ Yip wel nabic cög lan li ñagpan, ji nibi i nipe ma kid yad ñig haññ aij auep u li ñöb.

⁴⁷ Anib u, nöp hagabin, nibi anibi nan si nan najj iru nöp göp u nñjem arö gipin. Anib u, yip pen midmagö yabiti löp. Pen nibi bi nan si nan najj pro pro gipal gau nñjem arö ginö, yip pen midmagö pro pro libal,” a ga.

⁴⁸ Pen Jisas anig hagöm nibi anibu nip haga, “Nan

* 7:37: Mad 26:7; Mak 14:3; Jon 12:3

si nan naij gɪpan gau niŋem arö gabin,” a ga.

49 Anig hagö, bi nipe aip nan niŋeila gau, kale ke hag niŋ hag niŋ göm hagla, “Bi anibi niŋön giŋig göm, ‘Nan si nan naij gɪpan gau niŋem arö gabin,’ a gab?” ö gila.

50 Anig hageila u pen Jisas niŋi anibu niŋp haga, “Gasine ke u nöŋ niŋ udmön, nan si nan naij gɪpin rö Jisas niŋöm arö gaŋ, a giŋmön auban rö, nan si nan naij gɪpan gau niŋem arö gɪpin. Ne ammön, God niŋmagö ara adö u miŋdaimön,” a ga. *

8

Nibi riŋnap Jisas aip arla

1 Pen hainö niŋ an anib au, Jisas bi nipe unbö miŋgan laŋ aip daun gau abe, ram riŋig aglö gau abe amöm, God niŋi bi nipe udöm abad miŋdeinab manö aij u, niŋi bi gau kalip hag ña.

2 Pen niŋ anibu, niŋi riŋnap kiŋjaki aiön pi halö miŋdeila gau Jisas gö kamini la, riŋnap nan ga gau gö kamini la, niŋöm niŋi anib gau riŋnap Jisas aip ajmɪdal. Niŋi anib gau hib kale me, ap Maria Magdala a giŋmɪdal. Kiŋjaki aiön pi unbö mudun jini niŋi anibu an dan miŋdöm höŋ arla. *

3 Niŋi ap Joana. Nugmul nipe hib u Kuja. Nipe kiŋ Herod ram nan nipe gau abad miŋdmɪdöp. Niŋi ap Susana. Pen niŋi riŋnap halö

iru rö aip ajmɪdal. Niŋi anib gau kale magöŋhalö mani kale ke udöm, nan magö rau dapöm, Jisas bi nipe gau aip nan magö jim niŋ niŋ ajmɪdal.

Giŋbiŋ magö rö u, manö hod rik haga

(Mad 13:1-9; Mak 4:1-9)

4 Niŋi bi daun ke ke, yam ugan kub yöl gau niŋbö gau niŋbö Jisas niŋp niŋiniŋ aulö niŋöl gi, niŋi bi niŋd aula gau kalip manö ap hod riköm haga,

5 “Bi ap, giŋbiŋ magö ranaŋ a göm, giŋbiŋ magö u dam wög adiŋ gau yunab. Riŋnap wög adiŋ arep adan gau lugö, niŋi bi laŋa gi amil apil gilö, yaur gau pen ap niŋöm niŋnaböl.

6 Pen yini riŋnap kabö adö miŋnöŋ pro pro miŋdeinab gau lugöm, marep giŋnab u pen kabö miŋnöŋ au niŋig niŋig halö miŋdageinab u me, böŋ nöŋ miŋlep giŋnab.

7 Pen yini riŋnap nagigitiŋkasi an gau lugö, nagig anibu hararo gi paŋu gö, ran aij gagnab.

8 Pen yini riŋnap miŋnöŋ aij gau lugöm, ran aij göm, magö iru yabiŋ nöŋ piŋnab. Añi añi magö niŋ juöl unbö mamid piŋnab,” a ga.

Jisas kalip anig hagöm haga, “Kale niŋi bi gasine riŋmid miŋdaiŋm gau, manö hagabin i riŋmid li niŋ aij giŋmim,” a ga.

* 7:50: Luk 8:48; 18:42 * 8:2: Mad 27:55-56; Mak 15:40-41; Luk 23:49

Jisas, giñbił magö u manö hod rik haga u, manö it u haga

9 Jisas manö hod riköm aiud anıbu hagö, bi nıpe gau nıp hag nıñöm hagla, "Manö hod rikmön hagajan anıbu, manö it u aigöl gö rö mıdöp?" ö gıla.

10 Hageıla, Jisas kalıp haga, "God nıbi bi nıpe udöm abad mıdeinab manö pi göl mıdmıdöp u, God kalöp gası ñö nıñbim, pen nıbi bi rımnab gau, yad kalıp manö hod rikem nöp hagnö,

'kale nıñöm nıñagöl,
manö magö apdi nıñöm
manö it nıñ udagöl.' *

11 Pen manö hod rikem nan yıñ rö hagnı u, God Manö adö u hagnı.

12 Yıñ rımnab lugnab wög adıñ arep adan adö au a gıpin u, nıbi bi gau God Manö u nıñnaböl pen Seden gası naij nıñöm, kale God Manö u nıñ udlö, God kalıp ud kamıñ yunab u naij göp a göm, apöm God Manö gası kalıp anı danı mıdöp u ju udö, hauł gıñaböl, a gem hagnı.

13 Pen yıñ rımnab lugnab kabö adö mınöñ pro pro mıdeinab gau a gıpin u, nıbi bi gau God Manö u nıñöm, ñıñı löm, aij a gö nıñöl gı, manö anıbu nıñ udnaböl u pen nıñ ud pıdöñ gagnaböl rö, mıñör rımnab auö hauł göm arö gıñaböl, a gem hagnı.

14 Pen yıñ rımnab lugnab nagı gıñkasi anı gau a gıpin u, nıbi bi gau God Manö u nıñnaböl u pen hainö manö marö aka mani kub nan gau aka mıñ mıñ gep adö u nöp gası nıñöm, God Manö nıñ ud pıdöñ gagnaböl, a gem hagnı.

15 Pen yıñ rımnab mınöñ aij adö au lugöm, ran aij göm, magö iru yabıł nöp pılnab a gıpin u, nıbi bi gau God Manö u nıñöm, nıñ ud pıdöñ yabıł göm, gı dam dam, nan magö aij pılnab, a gem hagnı," a ga.

Hapö lau pi gagep

16 Jisas anıg hagnı haga, "Nıbi bi gau hapö lauöm rin cög mıgan aka abañ adö hanbal u mo gayık gau pi gagnaböl. Adö au gılanı rik lılö mailö gö, nıbi bi gau ram raul mıgan anıbu apöm mailö anıbu nıñnaböl. *

17 "U rö nöp me, nan nıñön nıñön pi göl mıdöp gau, magöñhalö waiö lıñab; nan nıñön nıñön pału gı mıdöp gau, magöñhalö ud mailö göp au lıñab. *

18 "Anıb u, manö hagnı u nıñ aij gımim. Nıbi bi manö nıñöm, nıñ udnaböl gau, manö aij rımnab halö nıñnaböl; pen nıbi bi manö nıñöm nıñ udagnaböl gau, pro pro nıñun a göm nıñbal u halö böñ nöp ur gıñab. *

* 8:10: Ais 6:9-10 * 8:16: Mad 5:15; Luk 11:33 * 8:17: Mad 10:26; Luk 12:2

* 8:18: Mad 25:29; Luk 19:26

Jisas nime nimam bi gau
(*Mad 12:46-50; Mak 3:31-35*)

¹⁹ Pen ñin anibu nöp, Jisas nime aip, nimam hain nipe gau aip Jisas nip ninig aula. Apöm ninla, ram raul migang anib yan Jisas nibi bi s+s göl mideila ninöm höng yan mideila.

²⁰ Anig gilo, nibi bi ap ram raul mideila gau ninöm, Jisas nip hagla, "Name namam ne gau nöp ninig ap midpal höng yan," a gila.

²¹ Haglö, Jisas kalip haga, "Nibi bi an an God Manö u ninöm hain gipal gau me, ami yad, mam yad midpal," a ga.

Jisas hagö, yigön kub udeia u ur ga

(*Mad 8:23-27; Mak 4:35-41*)

²² Pen ñin ap, Jisas bi nipe gau kalip hagöm haga, "Ñig Wanö Galili juun böng lödañ arun," a göm, ñig magib udöm arla.

²³ Pen an gau arlö ninöl gi, Jisas nipe hon han ara. Hon haneia magö u, yigön asad kub yabıl ap ñig an anibu udöm, ñig ral ñig magib migang u auö, umöl rö nöp la.

²⁴ Anig gö, bi nipe gau apöm, Jisas nip anja gilo uraka hagla, "Bi Kub! Hon magöñhalö umnig gabun!" a gila.

Hageila, Jisas yigön udaia u abe, ñig ral auaia u abe hag gö, magö anibu nöp yigön u ur göm, ñig u haluöm, nöd mideia rö mideia.

²⁵ Pen Jisas bi nipe gau kalip haga, "Kale ai gimim yip nin udagpim?" ö ga.

Hageia, kale piñin göm aiö waiö göm, kale ke hag nin hag nin göm hagla, "Bi anibi bi an? Nipe hagö, yigön abe, ñig kub abe manö nipe hagöp rö nöp göp," a gila.

Bi kijaki aion pi halö u, Jisas gö, kamina la

(*Mad 8:28-34; Mak 5:1-20*)

²⁶ Ñig magib udöm, amöm Ñig Wanö Galili an u am am, ram minöng Gerasa nibi bi midmidal böng lödañ arla.

²⁷ Pen Jisas ñig magib u arö gi, ñig wanö goł au kabö kutup adö au ma abö gö ninöl gi, magö anibu nöp, kijaki aion pi aban al mideila bi ap, daun anibu nibö apöm, Jisas nip nable paka. Bi anibu nipe magö nöp midöm, ram yabıl raul migang u hanagmidöp; wip rigöl gimidal kabö migang gau nöp han ajmidöp.

²⁸⁻²⁹ Bi nipe abad middep gau, sen udöm ñimagö ma nipe gau adik li pidön gimidal u pen kijaki nan gau apöm kłö gilo, sen limidal anib gau pak gi dö gö, ram minöng nöp an gau pör pör armidöp. Pen bi anibu, Jisas nip ninöm aiö göm, apöm ma il au lug paka. Jisas kijaki aion pi nip aban alla anib gau kalip haga, "Bi anibi nip arö gimim höng arim!" a ga. Jisas anig hagö, kijaki aion pi nip aban alla bi u, kakö göm, manö kub hagöm haga, "Ne Jisas, God Bi Kub adö i

gılaŋ mıdöp Ñı nıpe u, yıp nıhön gıng gabön? Yıp ilön kub ñagmön!” a ga.

30 Hageia, Jisas haga, “Hib ne u hag!” a ga. Jisas hageia, nıpe pen haga, “Hib yad u Iru Nöp,” a ga. Kıjaki aiön pi nan gau iru yabıt nöp nıp yuö hiıköm mıdeila rö u me, anıg haga.

31 Pen kıjaki aiön pi gau Jisas nıp neb neb göm hagla, “Hanıp hıgmön, maı ke yaŋ ulöm mıgan mauıñ juaga u yuagmön!” a gıla.

32 Anıg hagöm, kaj iru yabıt nöp amıl geila yöp ba anıb gau nıñöm, Jisas nıp neb neb göm hagla, “Ne hanıp hagö, am kaj mıdpal gıdaŋ kalıp yuö hiıkun,” a gılö, Jisas yau a ga.

33 Jisas yau a gö, kıjaki aiön pi nan gau, bı u nıp arö göm, am kaj anıb gau kalıp yuö hiıklö, kaj gau pıg ju sıı ba yaŋ amöm, gı dam ñıg waŋö aŋ yaŋ paköm, ñıg ñıñöm magöŋhalö um hakla.

34 Pen bı kaj mukmıdal gau, ga anıbu nıñöm, gı dö gı am nıbi bı daun mıdeila gau kalıp hag ñöm, am nıbi bı ram mınöŋ daun söl au mıdeila gau kalıp hag ñöm, gıla.

35 Hag ñılö, nan anıbu nıhön gö hagaböl a göm, apöm nıŋla, bı kıjaki yuö hiıköm mıdmıdöp u, kamıŋ lö, waıj yımöm, Jisas ma ıt söl au asık mıdeia. Kale anıbu nıñöm anının gö pıñıŋ gıla.

36 Pen nıbi bı nıŋ mıdlö nıñöl gı, Jisas kıjaki hag höŋ yua, nıbi bı gau, nıbi bı hain aula gau kalıp, anıg anıg göp, a göm, hag ñıla.

37 Pen Gerasa nıbi bı magöŋhalö anının gö pıñıŋ göm, Jisas nıp, ne ado gı aru a gılö, ñıg magııb udöm hada.

38 Jisas arık arıŋ geia nıñöm, nıpe gö kıjaki aiön pi höŋ arla bı anıbu, nıp maıö neb neb hagöm haga, “Yad ne aıp arul,” a ga.

39 Anıg hageia, Jisas nıp pen haga, “Wasö. God nöp nan aıj yabıt nıhön nıhön göp u, ne ram ne ammön nıbi bı ne gau kalıp hag ñımön,” a ga.

Anıb u, nıpe daun nıpe ado gı amöm, nıbi bı gau kalıp magöŋhalö, Jisas yıp anıg anıg göp a göm, hag ña.

Pai ap uma Jisas gö uraka; nıbi ap Jisas nıp ud nıñö kamıŋ la

(Mad 9:18-26; Mak 5:22-43)

40 Pen nıbi bı Jisas auab a göm, abad mıdeila gau, Jisas ñıg magııb udöm amjakö, aıj yabıt auabön e gıla.

41-42 Pen bı kub Juda magum gep ram abad mıdmıdöp bı ap hib nıpe Jiras. Pai nıpe añı yabıt mı in la mıgan laŋ u umnıg gö, Jiras nıpe apöm, Jisas mıdeia söl au kugom yımöm haga, “Ram yad arul. Pai yad añı u umnıg gab,” a ga. Hageia, Jisas nıñıg arö nıñöl gı, nıbi bı iru yabıt nöp

apöm, nɪp bõj bõj cɪro cɪro ñöl gɪ arla.

43 Pen nɪbi ap pör pör nɪpe nɪbi adan armɪdöp mɪ unbö mɪgan laj la. Nɪbi anɪbu, wös wameb bɪ gau yɪp gɪlö, yɪp kamɪŋ laj a göm, kalɪp mani ñɪmɪdöp u pen nɪp gɪlö mɪlep gɪnɪm rö laga.

44 Nɪpe Jisas araia jöl adö lau apöm, watɪj mɪlö kub la u ud nɪjõ nɪjöl gɪ, magö anɪbu nöp nɪp mɪlep ga.

45 Pen Jisas kalɪp haga, “Yɪp bɪ an ud nɪjõb?” ö ga.

Hageia, nɪbi bɪ gau hagla, “Hon ud nɪjagun,” a gɪla. Pen Pida haga, “Bɪ Kub, nɪbi bɪ iru nöp gai i apöm, nöp cɪro cɪro ñaböl,” a ga.

46 Hageia, Jisas haga, “Nɪbi bɪ ap yɪp ud nɪjõb. Pɪdõj yad u aröp nɪjem hagabin,” a ga.

47 Pen nɪbi Jisas ud nɪja anɪbu, nɪpe pi gɪnɪm rö laga u nɪjõm, gɪl gɪl göl gɪ, Jisas mɪdeia söl au ap kugom yɪma. Nɪbi bɪ anɪb gau nɪj mɪdeila aŋ gau, Jisas nɪp hagöm, nɪpe nan gö, Jisas ud nɪjõ, magö anɪbu nöp kamɪŋ löp aiud u magõjhalö waiö haga.

48 Hageia, Jisas nɪp haga, “Pai yad. Ne yɪp ud nɪjõnõ kamɪŋ laj a gɪmõn nɪj ud-pan u, yɪp ud nɪjõ kamɪŋ löp me u. Manö mɪdagöp. Ne ammõn, God ñɪmagö ara adö u mɪdaimõn,” a ga. *

49 Jisas anɪg hagö nɪjöl gɪ, bɪ Jairas nɪp wög gɪmɪdöp bɪ ap apöm, Jairas nɪp haga,

“Pai ne bõj nöp umöb; hag ñeb bɪ nɪp hagö ma ilõn auagnɪm; ado gɪ arnɪm,” a ga.

50 Hagö, Jisas manö anɪbu nɪjõm, Jairas nɪp haga, “Pai yad u umöb a gɪmõn, gasɪ u nɪjagmõn. Nɪj udeinabõn u, nɪp kamɪŋ lɪnab,” a ga.

51 Anɪg hagöm, Jairas ram nɪpe u amjaköm, nɪbi bɪ gau kalɪp magõjhalö hag höj au yaŋ löm, pai nɪme nap mɪhau, Pida u, Jon u, Jems u kalɪp ut göm, pai u nɪp nɪjɪng ram raul mɪgan yaŋ arla.

52 Pen nɪbi bɪ, pai anɪbu umöb a göm mɪtõj gɪ mɪdeila gau, Jisas kalɪp haga, “Kale mɪtõj gagim. Pai u umagöp; yɪharɪŋ hon hanab,” a ga.

53 Jisas anɪg hageia, nɪbi bɪ gau, pai anɪbu bõj nöp umöb u nɪjõm, nɪp mɪhol gɪla.

54 Pen Jisas pai u ñɪmagö kɪd nɪpe u udöm haga, “Pai yad, urak!” a ga.

55 Anɪg hagö, ana nɪpe u ap kuõyaŋ kuöbö gö uraka. Uraka, Jisas haga, “Nan rɪmnap ñɪbe ñɪjõŋ,” a ga.

56 Pai nɪme nap kale aiö waiö gɪlö. Pen Jisas kalɪp ber mɪhau haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö anɪbu hag ñagmil, wasö!” ga.

9

Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laj gau hag ke ke yua

(Mad 10:5-15; Mak 6:7-13)

1-2 Jisas bɪ nɪpe unbö mɪgan laj kalɪp hagö aueila

* 8:48: Luk 7:50

haga, “Yad kalöp bi yad, klö yad ke ñem, yunig gabin. Anib u, kale gau ammim, kijaki aiön pi nibi bi yuö hiiköm midpal gau hagpe höñ aröl; nibi bi nan göp gau giþe kamij linim; nibi bi miña göp gau giþe hir ginim; God nibi bi udöm abad mideinab manö aij u hag ñibe niñöl.

³ Pen arnig gimim, watab adij, wadi, nan ñijeb, mani, waij, nan gau halö ud aragmim; yiharij armim.

⁴ Daun ap ammim ram ap amjakmim, kalöp hag udaiöl, kalip aip han midmim, daun anibu arik arun a ginabim u, magö u nöþ arik armim.

⁵ Pen ram minöñ migan ap arbe, kalöp hag udagaiöl, daun anibu arik arun a ginabim u, kalip haggimim, ‘Manö aij u dauajun udagpim rö, minöñ naböñ kalöp i auajun, nan acip acip ma hanip udöp u hik gi yuun arabun,’ a gimim, hik gi yumim armim. Anig ginabim, kale gi naij gipal u niñnaböl,” a ga. *

⁶ Anig hagö, kale ram rilig aglö magöñhalö gau gau am am manö aij u hag ñöl gi, nibi bi miña ga gau gilö kamij la.

Herod gasi iru niña

(Mad 13:1-2; Mak 6:14-16)

⁷ Pen nibi bi gau, Jisas nihön nihön ga manö u hag amil apil gilö niñöl gi, gapman bi kub Herod niñöm,

gasi iru yabit niña. Nibi bi rimnap hagla, “Jon bi ñig pak ñeb unam rib gi dö gila uma u, kauyan uraköp,” a gila. *

⁸ Rimnap hagla, “Bi nöð nibö God manö hagep bi u Ilaija nipe auöp,” a gila. Rimnap hagla, “Bi hadame dagol gau God manö hag ñimidöp bi ap kauyan kamij löm auöp,” a gila.

⁹ Anig haglö, bi kub Herod haga, “Jon nip unam rib gi dö ginö hadö uma rö, bi anibu bi an ap midö niñöl gi hagaböl u am niñnam,” a göm, gasi u niña. *

Jisas nibi bi iru nöþ nan ñijeb ñö ñijla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Jon 6:1-12)

¹⁰ Pen Jisas bi nipe unbö migan lan ado gi apöm, ram minöñ gau ajöm nan nihön nihön gila manö u, Jisas nip hag ñila. Hag ñilö, am ram minöñ migan ap ke am midaiun a göm, Jisas kalip ut göm Bedsaida daun au arla.

¹¹ Pen adan an gau arlö niñöl gi, nibi bi rimnap hagla, “Jisas bi nipe gau aip apöm padiaböl,” a gila. Anig haglö, nibi bi iru nöþ nip niñnig hain gila. Aueila, nipe aij auabim e göm, God nibi bi udöm abad mideinab manö u kalip hag ñöl gi, nibi bi nan ga gau gö kamij la.

¹² Pen dugo sidö wad arnig geia magö u, bi nipe unbö migan lan apöm, Jisas nip

* 9:5: Luk 10:4-11

* 9:7: Mad 16:14; Mak 8:28; Luk 9:19

* 9:9: Luk 23:8

hagla, “Ram m+nöŋ gai i, n+bi b+ m+dagpal, ram m+nöŋ nöp aŋ aui m+dpun rö u, n+bi b+ gai i kal+p hag yuö, ram n+bi b+ m+dpal gau ke ke amöm, nan n+ŋeb kale gau ke ulhai n+ŋöm, haneb m+gan gau ulhai n+ŋlaŋ,” a g+la.

¹³ An+g hageila, Jisas pen haga, “Kale ke nan magö kal+p n+mim,” a ga.

Hageia, kale hagla, “Hon nan n+ŋeb iru m+dagöp. Y+har+ŋ bred magö unbö mam+id u m+döm, kabsaŋ m+höp m+döp. Ne n+hön gas+ n+ŋban? N+bi b+ gai i iru nöp m+dpal u, hon am nan n+ŋeb kal+p r+mnap rau dapun aka?” g+la.

¹⁴ N+n an+bu, n+bi b+ apöm magum g+la gau, n+bi n+ pai gau wasö, b+ gau nöp me wö ralla paip dausan (5000) rö ara.

Pen Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, “N+bi b+ iru nöp ap m+dpal gai i hagpe, n+bi b+ unbö n+ŋjuöl m+höp ado g+ da unbö s+duŋ laŋ (50) ugan ke ke as+klanŋ,” a ga.

¹⁵ Hageia, b+ n+pe gau n+pe haga rö nöp g+lö, n+bi b+ gau magöŋhalö au as+kla.

¹⁶ N+pe bred magö unbö mam+id u udöm, kabsaŋ m+hau halö udöm, g+laŋ g+ kumi kabö adö laŋ au n+ŋöm, God n+p aij a göm, nan n+ŋeb an+bu ud jö göm, b+ n+pe gau kal+p n+ö, kale pen udöm, n+bi b+ gau kal+p n+me l+ n+la.

¹⁷ N+ila, kale magöŋhalö n+ŋ damöm, n+ŋ haköl rö

lagö, naböŋ naböŋ pali pali g+la gau, b+ n+pe gau ud wad+ unbö m+gan laŋ yaglö ajman raua.

Pida haga, “Ne Kraiss u,” a ga

(*Mad 16:13-19; Mak 8:27-29*)

¹⁸ Pen n+n ap, Jisas am ke halö God n+p sabe göl g+ m+döm, b+ n+pe gau kal+p hag n+ŋöm haga, “N+bi b+ gau y+p b+ an a g+ gas+ n+ŋbal?” ö ga.

¹⁹ Hageia hagla, “N+bi b+ r+mnap nöp Jon b+ n+g pak n+eb u a g+ gas+ n+ŋbal; r+mnap nöp b+ nöd n+bö God manö hagep b+ u l+aija a g+ gas+ n+ŋbal; r+mnap nöp b+ hadame dagol gau God manö hag n+m+döp b+ ap kauyaŋ kam+ŋ löm auöp a g+ gas+ n+ŋbal,” a g+la. *

²⁰ Hageila, Jisas kal+p pen hag n+ŋa, “Pen kale ke y+p b+ an a g+mim, gas+ n+ŋbim?” ö ga.

Hageia, Pida pen haga, “Ne God Kraiss n+pe u,” a ga. *

²¹ An+g hageia, Jisas kal+p haga, “Manö an+bu n+bi b+ r+mnap kal+p hag n+agmim, wasö yab+!” a ga.

Jisas haga, “Umeme kauyaŋ uraknabin,” a ga

²² Jisas an+g hagöm, manö ap hagöm haga, “B+ N+n n+pe n+p ilön kub yab+ n+naböl. B+ manö ud as+kep gau, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau, b+ lo manö hag n+eb b+ gau, n+p n+ŋlö mulu lugö al pak l+lö, umnab u

* 9:19: Luk 9:7-8

* 9:20: Jon 6:68-69

pen ñin mihöp midöm ruö ñin mihau nigan u kauyan uraknab," a ga. *

23 Pen Jisas bi nipe gau abe, nibi bi mideila gau abe, kalip magöñhalö hagöm haga, "Nibi bi yip hain gun a göm, gasi niñeinaböl gau, nan minöñ naböñ adö if i gasi kub niñbal u arö göm, hañ roman kale ke gasi kub niñbal u arö göm, ñin añi añi mab kros ud kag göm yip hain göl. *

24 Nibi bi an, hañ roman, kamiñ midep magö hon ke gasi niñun mid aij ginabun a göm, gasi niñnaböl gau, böñ nöp ap lug paknaböl. Pen nibi bi an, Jisas nip niñ udun, hañ roman, kamiñ midep magö hon niñhön niñhön ginab u manö midagöp a göm, gasi niñnaböl gau, kamiñ midep magö u udnaböl. *

25 Nibi bi nan minöñ naböñ adö if i udun a göm, gilo arnab gau, nan aij aij gau udöm, minöñ naböñ adö if i mid aij ginaböl, pen hainö umöm minöñ naböñ adö if i arö göm, God aip pör pör midaiöl rö lagnab.

26 Nibi bi an yip nable gö, yad Jisas nip niñagpin, a göm, manö yad niñ udagnab u, hainö Bapi hol apil mailö aij ke u udem, ejol ut mailö aij halö gau aip aunabin ñin u, bi anibu nip nable gö, niñagpin a ginabin. *

27 Pen kalöp niñö yabiñ hagabin, nibi bi mifi midpim gai i rimnap umagnabim; kamiñ nöp midmim, God nibi bi udöm abad mideinab ñin u niñnabim," a ga.

Jisas hañ roman nipe u ke yabiñ la

28 Jisas anig hagöm, ñin unbö raleb jññ rö midöm, Jon, Jems, Pida kalip ut göm, God nip sabe ginig göm yöp dum anib au ara.

29 Amöm, God sabe gi midö niñöl gi, mulu adññ nipe ke yabiñ löm, waiñ nipe rud yabiñ löm, mailö unbö ke yabiñ ga niñla.

30-31 Anig gö niñöl gi, bi hadame nöp umlö, Mosi aip, Ilaija aip, God mailö aij unbö ke magö u udmil apil, Jisas Jerusalem amöm umöm wög nipe gi haknig geia manö u hag mideila. *

32 Pen Pida, Jems, Jon kalip yam hon auö, amgö ju ju göl gi mideila, pen midö kale amgö ñil niñöm, Jisas mailö aij nipe u abe, bi anib mihau Jisas aip urak midailö gau abe, niñla. *

33 Bi anib mihau arnig gilo niñöl gi, Pida gasi niñ aij göm wasö, Jisas nip haga, "Bi Kub, hon aui midpun u, aij yabiñ midpun. Ne hanip yau a gö, ram bada yiharñ mihau nigan, nöp ap, Mosi nip ap, Ilaija nip ap gun," a ga.

* 9:22: Luk 9:44; 18:32-33

10:39; Luk 17:33; Jon 12:25

9:22 * 9:32: 2Pi 1:16-18

* 9:23: Mad 10:38; Luk 14:27

* 9:26: Mad 10:33; Luk 12:9

* 9:24: Mad

* 9:30-31: Luk

³⁴ Anig hagö n+ñöl gi, magö anibu nöp, kumi rud kub ap apöm kalip magörhalö ralu ñö p+ñ+ñ g+la.

³⁵ Pen manö ap kumi an au n+bö apöm haga, “B+ i Ñ+ yad; yad n+p hag l+nö. Kale manö n+pe hagn+m rö n+ñmim,” a ga. *

³⁶ Manö hag p+is gö, magö anibu nöp n+ñla, b+ an+ b m+hou m+dagailö; Jisas nöp m+deia. Pen dum ilö lañ m+idöm, nan ga u n+ñeila u, ñ+n an an+ b au n+bi b+ r+mnap kalip hag ñagla.

Ñ+ pro kijaki abañ ala ap Jisas gö, kam+ñ la

(*Mad 17:14-21; Mak 9:14-29*)

³⁷ Pen ruö, dum ilö lañ anibu arö göm, adan au g+yan ap luglö n+ñöl gi, n+bi b+ iru nöp ap kalip nable pakla.

³⁸ B+ ap n+bi b+ an an+bu wiñ kub alöm haga, “Manö hag ñeb b+. Ñ+ yad añ+ i, ne mög n+ñmön a gem dauabin.

³⁹ Kijaki aiön pi pör n+p abañ al m+idöm n+p gö, wiñ kub yab+ l alöm gi dam paköm, kiñu habkob ga+ got apöm, um dam an löl gi auöp. N+p anig göm, pör pör nöp gö gö me, n+pe ilön mab udöl g+im+döp.

⁴⁰ B+ ne gau kalip, kijaki m+idöp anibu hag yuim, a g+pin u pen kale hag yu wasö n+ñöm arö g+pal,” a ga.

⁴¹ Anig hageia, Jisas haga, “N+bi b+ m+ñi m+dpim m+ñön

nabönj il i, ñ+n mai manö n+ñ udnabim+ñ Yad hadame nöp m+ñör kale ud ajpin; pen hainö ñ+n aige gem m+ñör kale ud arnam?” ö ga. Anig hagöm, b+ an+bu n+p haga, “Ñ+ ne an+bu söl aui dau,” a ga.

⁴² Jisas anig hageia, ñ+ an+bu dap auö n+ñöl gi, kijaki aiön pi ñ+ u n+p k+ö yab+ l göm, pa jö gi yuö gi dam p+tab paka. Jisas pen kijaki aiön pi u n+p hag gö, ke arö n+ñöl gi, ñ+ an+bu kam+ñ lö, Jisas dam nap n+p ña.

⁴³ N+bi b+ ap m+deila gau, God k+ö n+pe unbö ke an+bu n+ñöm, ñaul udla.

Jisas, “Y+p mumug g+inaböl,” a ga

(*Mad 17:22-23; Mak 9:30-32*)

Jisas nan n+ñön n+ñön ga u gas+ n+ñöm, kale ñaul udöm n+ñm+dlö n+ñöl gi, Jisas b+ n+pe gau kalip haga,

⁴⁴ “Manö hagn+g gabin an+bi, kale r+mid l+ n+ñ aij yab+ l g+mim m+daimim. Söl m+idöp, B+ Ñ+ n+pe n+p mumug n+ñöm, b+ r+mnap kalip ñ+inaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen manö haga an+bu, kale rik n+ñöl rö laga. Pen p+ñ+ñ göm Jisas n+p hag n+ñagla. *

An n+bi b+ kub m+deinaböl?
(*Mad 18:1-5; Mak 9:33-37*)

⁴⁶ Jisas b+ n+pe an+ b gau kale ke hag am+ l ap+ l göm, b+ ap haga, “Yad b+ kub m+deinam,” a ga. Pen b+ ap

* 9:35: Luk 3:22

* 9:44: Luk 9:22

* 9:45: Luk 18:34

* 9:46: Luk 22:24

pen haga, “Ne wasö, yad bi kub m+deinam,” a ga. *

47 Jisas bi n+pe gau gasi n+ñla an+bu ke n+ñöm, ñ+ pro ap dap n+pe m+deia ba au löm haga,

48 “N+bi bi an y+ip gasi n+ñöm, ñ+ pai pro inbö rö udnab u, y+ip abe udnab. Pen n+bi bi an y+ip udnab u, Bi y+ip yuö aunö n+pe abe udnab. Pen bi an a+ñ kale au bi y+ihar+ñ yab+ñ rö m+idöp, bi an+bu nöp n+pe bi kub yab+ñ,” a ga. *

49 Jisas an+g hageia, Jon haga, “Bi Kub, hon n+ñbun, bi ap hib ne hagöm, kijaki aiön pi nan gau hag yua. Pen bi an+bu hon aip ajagpun rö, ‘Ne an+g gagmön,’ a g+no,” a ga.

50 Hageia, Jisas haga, “N+hön g+in+g n+pe an+g hag g+pen N+bi bi kalöp n+ñlö mulu lugagnab gau, bi n+ñeb hon a g+mim n+ñmim,” a ga. *

Sameria kai Jisas n+pe udagla

51 Pen Nap n+pe Jisas n+pe dam ram m+nöñ n+pe kumi kabö adö la+ñ ud arep ñ+n u söl ga n+ñöm Jisas, Jerusalem arnam a göm, gasi klö g+ n+ñöm me ara.

52 N+pe bi n+pe r+imnap nöd hag yua. Kale amöm nan n+pe g+ j+n g+in+g, ram m+nöñ Sameria a+ñ au ram r+ñg aglö ap arla.

53 Pen Sameria n+bi bi ram r+ñg aglö an+bu hanm+dal

gau, Jisas Jerusalem arn+g geia manö u n+ñöm, n+pe hag w+hai udagla.

54 An+g gailö, Jisas bi n+pe Jems aip Jon aip n+ñmil, Jisas n+pe haglö, “Bi Kub, kumi kabö adö la+ñ n+bö mab m+ñ a+ñ haglo, apöm n+bi bi an+g g+pal gau kal+pe inn+m aka?” g+ilö. *

55 An+g hagailö, Jisas ado göm kal+pe m+hön n+ñöm, an+g gagnabun a göm, kal+pe m+hön hag ga.

56 N+bi bi an+pe gau Jisas n+pe udagnaböl u n+ñöm, ram r+ñg aglö an+bu arö göm, ram r+ñg aglö ke n+bö ap arla.

Bi ap Jisas n+pe haga, “Yad ne aip ajeinabul,” a ga (Mad 8:19-22)

57 Pen adan a+ñ gau arlö n+ñöl g+, bi ap apöm, Jisas n+pe haga, “Ram m+nöñ gai gai arnabön gau, yad aip ajeinabul,” a ga.

58 An+g hageia, Jisas n+pe haga, “Yad aip u+ham ajeinabön. Kain hapeb gau ram haneb kale m+nöñ m+gan gau m+idöp; yaur gau rin kale u ke m+idöp; pen Bi ñ+ n+pe, ka haneb n+pe ap m+dagöp,” a ga.

59 Pen Jisas bi ap n+pe haga, “Ne yad aip ajaiul,” a ga. An+g hageia, bi an+bu pen pe haga, “Bi Kub, y+ip yau a gö, yad am bap yad r+göl gem aunam,” a ga.

60 Hageia, Jisas n+pe pen haga, “N+bi bi y+ip n+ñ udagpal r+imnap umaiöl, n+bi

* 9:48: Mad 10:40 * 9:50: Mad 12:30; Luk 11:23 * 9:54: 2Ki 1:9-16

bi yip niᅇagpal riᅇnnap dam riᅇöl göl. Ne pen ammön, God niᅇi bi udöm abad miᅇdeinab manö u hag ñö aran,” a ga.

⁶¹ Pen bi ap haga, “Yad ne aip ajeinabul u pen yip yau a gö, am ami bapi, añ mam yad gau kalip manö hag ñi aij gem, ñimago pakem, aunan,” a ga. *

⁶² Hageia, Jisas pen haga, “Niᅇi bi an wög adin il göm, gasi iru niᅇöm, nab au arö ginab gau, God niᅇi bi udöm abad miᅇdeinab manö aij u hag ñeb bi wög u ginim rö lagöp,” a ga.

10

Jisas bi niᅇe iru nöᅇp hag yuö am ram minöᅇ ke ke arla

¹ Hainö Jisas bi niᅇe ñinjuöl miᅇhau niᅇan ado gi da miᅇgan lan (72) udöm, kalip baluöm miᅇhau ke, miᅇhau ke, ram minöᅇp gau ke ke yunig göm haga, “Kale nöᅇd ammim, manö yad u hag ñibe, yad hainö ninabin,” a ga. *

² Pen kalip manö ap haga, “Nan wög kub yabit midöp u pen niᅇi bi nan magö ral dauᅇp gau iru midagpal. Anib u, Bi Kub wög adin nap niᅇbö u nip hag niᅇbe, niᅇi bi nan magö ral dauᅇp riᅇnnap halö hagö, am ral dauöl. *

³ Kale arim! Pen kalöp kaj sipsip pi rö kain hapeb midpal an au hag yuabin. *

⁴ Kale mani rin, wadi, ma riᅇip gau halö ud aragmim. Niᅇi bi riᅇnnap aip adan an au manö hag miᅇlo midagaimim. *

⁵ Pen ram ap amjakmim, ram raul miᅇgan amöl gi, kalip manö aij hag ñimim hagem, ‘God kalöp abad miᅇdeian,’ a gimim.

⁶ Anig hageinabim, niᅇi bi God manö hain aij niᅇe udep rö ap miᅇdeinab u, manö hain kale anibu udnab. Wasö u, manö hain hagnabim u kalöp ke ado gi aunab.

⁷ Pen ram anibu nöᅇp midaimim, nan magö dap ñinaböl u ñinöl gi midaimim. Bi wög gipal gau pen haji uᅇpal. Anibu rö, kalip manö aij u hag ñinabim rö, kale pen nan magö dap ñinaböl. Pen kale ram ram gagmim. *

⁸ Pen daun ap araimim, kalöp hag wiᅇhai udöm, nan magö ñinaböl u, haᅇowaᅇö ñinimim. *

⁹ Ram minöᅇp anibu, niᅇi bi nan ginim gau kalip giᅇe, kamini linim. Niᅇi bi gau magöᅇhalö kalip hag aij gimim hagem, ‘God niᅇi bi udöm abad miᅇdeinab u, ma il kalöp u auöp,’ a gimim.

¹⁰ Pen daun ap araimim, kalöp hag wiᅇhai udagaiöl, adan an au ammim hagem,

¹¹ ‘Ram minöᅇp kalöp i aua-jun u, haᅇpiti acip acip ma hon udöp gau kale ke ik

* 9:61: 1Ki 19:20 * 10:1: Mak 6:7 * 10:2: Mad 9:37-38; Jon 4:35 * 10:3:

Mad 10:16 * 10:4: Mad 10:7-14; Mak 6:8-11; Luk 9:3-5 * 10:7: 1Ko 9:6-14;

1Di 5:18 * 10:8: 1Ko 10:27

gi yu arabun. Pen niŋ aij gim! God niŋi bi udöm abad m+deinab u, ma it kalöp u auöp, 'a gi+mim. *

12 Yad kalöp hagabin, hainö manö kub niŋnaböl niŋ u, daun kub Sodom niŋi bi nan si nan naij nöp giłö giłö in habik niŋ ara u, manö kub niŋöm ilön pro rö udnaböl; pen niŋi bi manö kale am hagpe udagnaböl gau, manö kub niŋöm ilön kub yabił udnaböl. *

Pen ilön kub udnaböl

13 "Korasin niŋi bi gau abe, Bedsaida niŋi bi gau abe, nan gagep rö u gi+nö, niŋmim arö gi+pim rö, ilön kub yabił udnabim. Pen daun kub m+höp Daia Saidon niŋi bi gau kalip, nan gagep an+bu rö r+mnap gi+nö niŋblap u, kale waij gi dö gi lugöp r+mnap y+möm asiköm, run he ud yuöl gi ud yuöl gi m+döm, nan naij gi+m+dal an+bu arö gi+blap.

14 Manö kub niŋnaböl niŋ u, Daia Saidon niŋi bi gau ilön pro rö udnaböl; pen kale Korasin niŋi bi gau abe, kale Bedsaida niŋi bi gau abe ilön kub yabił udnabim.

15 Pen niŋ an+bu, kale Kapaneam niŋi bi gau u rö nöp, kumi kabö adö laŋ au aragnabim; böŋ nöp uöm m+gan kub yaŋ arnabim," a ga.

16 Jisas bi niŋpe gau kalip haga, "Niŋi bi manö

kale udnaböl gau, manö kalöp nöp wasö, manö yad u u rö nöp udnaböl. Pen kalöp udagnaböl gau, kalöp nöp wasö, yip u rö nöp udagnaböl. Pen yip udagnaböl gau, yip nöp wasö, Bi yip hag yuö aunö u niŋ u rö nöp udagnaböl," a ga. *

Bi niŋpe hag yua gau ado gi aula

17 Pen hainö bi niŋpe niŋjuöl m+hou niŋaŋ ado gi da m+gan laŋ (72) an+b gau, ram m+nöŋ gau aj arö göm apöm, aij a göl gi Jisas niŋ hagla, "Bi Kub! Kijaki aiön pi niŋi bi aban albal gau, hib ne hagun, 'Jisas m+döp rö arim!' a gi+no, hagnun rö niŋöm arbal," a gi+la.

18 Hageila, Jisas kalip haga, "Yad niŋ m+dnö niŋöl gi, kijaki aiön pi nap kale Seden, añim añim rö udöm kumi kabö adö laŋ niŋbö ap lug paka. *

19 Kalöp hag l+bin u me, re haino sara, gaiwadö, hauat, nan hapeb an+b gau abe, Bi Kołmat kłö niŋpe u abe, kalöp gi naij göl rö lagöp. *

20 Pen kijaki aiön pi nan gau hagnun rö niŋöm höŋ arbal a gi+mim, m+ni m+ni gagmim; God niŋpe hib hon kumi kabö adö laŋ au kal+ kłiñ r+köp, a gi+mim, m+ni m+ni gi+mim," a ga. *

* 10:11: Ap 13:51; 18:6 * 10:12: Jen 19:24-25; Mad 10:15; 11:24 * 10:16: Mad 10:40; Luk 9:48; Jon 5:23 * 10:18: Jon 12:31; Rep 12:8-9 * 10:19: Sam 91:13; Mak 16:18 * 10:20: Plp 4:3; Rep 3:5

*Jisas Nap God n̄ip aij a ga
(Mad 11:25-27; 13:16-17)*

²¹ Magö an̄ibu, Ana U† u Jisas n̄ip aijman rau midö n̄iñöl gi, n̄ipe miñ miñ göl gi, Nap n̄ipe n̄ip haga, “Bapi, ne B† Kub kumi kabö adö lan̄ abe, miñöñ naböñ i† i abe abad midpan u, gas† ne ke n̄iñö aij göp adö u nöp gi†pan. Hon n̄ibi b† kub gas† n̄iñ k†d hi†kun ke n̄iñbun, a gi†pal gau, kal†p manö aij i† u yam-agpan pen ñ† pai pro gau, ne kal†p gas† aij ñö, manö aij i† u n̄iñbal u me, nöp aij a gabin,” a ga.

²² Jisas an̄ig hagöm haga, “N̄ibi b† r†mnap yad b† aigale b† rö midpin u n̄iñagpal; Bapi n̄ipe nöp y†p n̄iñöb. Pen Bapi n̄ipe b† aigale b† rö midöp u, n̄ibi b† r†mnap n̄iñagpal; yad ke nöp n̄iñbin. N̄ipe y†p p†döñ nan n̄ipe gau magöñhalö ñöb rö, n̄ibi b† kal†p yamnam a gi†nabin gau nöp, Bapi kal†p yamnö n̄ip n̄iñnaböl. N̄ibi b† r†mnap halö Bapi n̄ip n̄iñagnaböl,” a ga. *

²³ Jisas an̄ig hagöm, ado göm, b† n̄ipe gau nöp kal†p hagöm haga, “Nan an̄ibi n̄iñabim u, miñ miñ gi†mim. God kalöp nöp me ud aij yab† gö n̄iñabim.

²⁴ God manö hagep b† gau iru nöp abe, kiñ gau iru nöp abe, nan amgö n̄iñabim an̄ibi n̄iñun a göm, abad midmidal u pen kale n̄iñagla; manö apdi n̄iñabim an̄ibi n̄iñun a

göm, abad midmidal u pen kale n̄iñagla.

Jisas, b† aij Sameria n̄ibö u, manö hod r†köm haga

²⁵ Ñ†n ap añ au, b† lo manö hag ñeb b† ap, Jisas y†p n̄ihön manö hagn†m a göm, apöm n̄ip hag n̄iñöm haga, “Manö hag ñeb b†, yad n̄ihön n̄ihön gem, pör middep magö u udnam?” ö ga. *

²⁶ Hageia, Jisas n̄ip haga, “Lo manö u kal† k†iñ r†köm, n̄ihön hagla?” ö ga.

²⁷ Hageia, b† lo manö hag ñeb b† an̄ibu haga, “Lo manö u n̄iñbin, Mos†s kal† k†iñ r†köm haga,

‘God B† Kub ne u n̄ip miñ miñ gi†mön,
gas† r†mid ne u n̄ip ñ†mön,
k†ö ne u magöñhalö n̄ip ñ†mön,
n̄ip midmagö yab† limön.

Ne ke midmagö l†ban rö,
n̄ibi b† r†mnap kal†p u rö nöp midmagö limön,’
a ga,” a ga. *

²⁸ An̄ig hageia, Jisas b† an̄ibu n̄ip haga, “Ne kabö göl hagpan; adö an̄ibu nöp hain gi†mön, pör middep magö u udnabön,” a ga. *

²⁹ Jisas an̄ig hageia, b† lo manö hag ñeb b† an̄ibu, hib yad u pro gi†nab a göm, Jisas n̄ip kauyañ hag n̄iñöm haga, “Lo manö kal† k†iñ r†ka u, n̄ibi b† r†mnap kal†p midmagö limim a göm, kal† k†iñ r†ka. An†b u, n̄ibi b† mai

* 10:22: Jon 3:35; 10:15 * 10:25: Mad 22:35-40; Luk 18:18 * 10:27: Dud 6:5; Lep 19:18 * 10:28: Lep 18:5

kalip midmagö limim a göm, kalı kfiñ rıka?" ö ga.

³⁰ Hageia, Jisas bi lo manö hag ñeb bi anıbu nıp, manö pen hagöl gi, aiud udöm haga, "Bi ap Jerusalem arö göm, daun kub Jeriko amnam a göm, adan anı au araiia niñöm, bi nan si udep rımnap apöm, ni p mıñu magö paköm, wañj nan ni p e gau pıñ gi ud arlö niñöl gi, ni p e adan anı au umni g göm gi mıdeia.

³¹ Bi God ni p nan sabe gep bi ap, adan adö anıbu amöm bi anıbu umni g göm gi mıdeia au niñöm, böñ lau nöp adan löm ara.

³² Pen bi Lipai iñ bi ap, adan adö anıbu nöp amöm, bi anıbu umni g göm gi mıdeia au niñöm, mıdeia söñ au amöm niñ aij göm, böñ lau nöp adan löm ara.

³³ Pen bi Juda wasö, ram mınöñ Sameria ni bö bi ap, adan mılö añi anıbu nöp amöm, bi anıbu umni g göm gi mıdeia au niñöm, ni p mög yabiñ niñ a.

³⁴ Ni p mög yabiñ niñöm, mıdeia söñ au amöm, wös ni p gau wel rımnap löm, ñi g wain rımnap löm, wös ni p gau wama. Wös wamöm, ud donki adö ni p e u löm, ram mani rauöm hanmıdal u dam löm, abad mıd aij yabiñ ga.

³⁵ Ruö arni g göm, bi ram abad mıdmıdöp anıbu ni p silpa ki d mıhöp ñöm haga, 'Ne bi anıbi ni p abad mıd aij gi mön. Pen mani aigeg

hagnabön u, ado gi apem nöp ñinabin, ' a ga," a ga.

³⁶ Jisas aiud anıbu udöm, ni p e bi lo manö hag ñeb bi anıbu ni p hag niñ a, "Bi adan anı pak lıla u, bi mıhau ni g anı padiöl göm arla gau, bi an ni p e ke midmagö la rö, ni p midmagö la?" ö ga.

³⁷ Hageia, bi lo manö hag ñeb bi u haga, "Bi ni p mög niñöm gi aij ga u," a ga.

Hageia, Jisas ni p haga, "Niñö nöp hagpan. Me ne arammön, adö anıbu nöp gi mön," a ga.

Jisas ni p e Mada Maria añıl mıhau ram kale ara

³⁸ Pen Jisas bi ni p e gau aip ram mınöñ ap amıjakeila, ni bi ram mınöñ anıbu mıdeia ap apöm, kalip uñ gi dam ram ni p e u ara. Ni bi anıbu hib ni p e Mada.

³⁹ Ram ni p e u niñin ap mıdeia. Hib ni p e u Maria. Maria ni p e Jisas mıdeia söñ au ap asıköm, Jisas manö hageia u niñmıdeia. *

⁴⁰ Mada ni p e ke nöp nan magö lauöm, gası iru niñöm, ap Jisas ni p e haga, "Bi Kub, Maria yıp arö gö, yad ke nöp nan magö hon lauabin u aij gagöp. Ni p hagö apöm yad aip nan magö lauul," a ga.

⁴¹ Hageia, Jisas haga, "Mada, Mada, ne nan iru nöp gası iru niñban u aij wasö.

⁴² Maria manö aij yad niñnam a göm, gası añi u nöp niñöm, ap manö yad niñmıdöp. Ni bi bi ap nan

* 10:39: Jon 11:1; 12:2-3 * 10:42: Mad 6:33

aij udöp anıbu pııı gı udnım
rö lagöp,” a ga. *

11

*God nıp sabe gınıg, anıg
göl rö hagmim, a ga
(Mad 6:9-15; 7:7-11)*

¹ Nın ap, Jisas ram mınön
ke mıgan ap mıdöm, Nap
God nıp sabe göl gı mıdeia.
Sabe gı pıs gö nıñöl gı, bı
nıpe ap apöm nıp haga, “Bı
Kub, God nıp aigöl gun sabe
gun? Jon bı nıpe gau kalıp
hag ñö nıñbal rö, ne hanıp u
rö nöp hag ñö nıñun,” a ga.

² Hageia, Jisas kalıp haga,
“God nıp sabe gınıg gımim,
anıgöl hagmim,

‘Bapi, nıbi bı gau hib ne
haglö adö arañ.

Ne nıbi bı udmön abad
mıdeinabön nın u
yıñıd aunım.

³ Nan magö hanıp nın añı
añı pör pör nıñban rö u
nımön.

⁴ Nıbi bı rımnap hanıp gı
nıj gılö,

kalıp pen nıñno mulu
lugö gı nıj gagpun rö,
hon nan si nan nıj
gıpun gau nıñmön arö
gımön.

Hanıp abad mıdaimön,
gası ap wakainım, gı
nıj gagun,’ a gımim,”
a ga.

⁵⁻⁶ Jisas manö anıbu
hagöm, bı nıpe gau kalıp
manö hod rıköm haga, “Kale
bı ap, sıbön añ kub yañ,
bı nıñeb nıpe ram amöm
hagnab, ‘Mıdaimam, bı
nıñeb yad ap mılö gau nıbö
apöm ram yad u apjakajıp.

Pen nan nıp nınö nıñnım u
mıdagöp u me, nöp auabin.
Yıp bred magö mıhau nıgan
ñı,’ a gınab. Hageinab, bı
nıñeb nıpe anıbu manö pen
hagnab,

⁷ ‘Sıbön añ kub i yıp
ap unbö hagagmön! Yad
ñı pai yad gau aip ajön
gıñun hanabun. Anıb u,
yad aigöl gem urakem, nöp
nan hagabön anıb gau ud
nınam?’ ö gınab.

⁸ Pen kalöp hagabin, bı
ram nap nıbö u, bı nıñeb yad
a göm yıñıd ud nıagnab, jı
nıp nı a göm abad mıdöl gı,
klö gı mıdö mıdö, hagnab rö
nıñab.

⁹ Anıb u, kalöp hagabin,
nan nıñhön mıdagainım, God
nıp hag nıñbe, kalöp nıñab.
Nan nıñhön ulhai nıñnabım
u, udnabım. Hanıp ajön u
hiıkañ a gımim, pak gu gu
gıpe, hiıknab.

¹⁰ Nıñhön gınıg: nıbi bı
God nıp hag nıñnaböl gau,
udnaböl. Nıbi bı nan ulhai
nıñnaböl gau, udnaböl. Nıbi
bı hanıp ajön hiıkañ a göm,
pak gu gu gılö, kalıp ajön
hiıknab.

¹¹ Kale nıı pai nap gau, nıı
kale ap kabsat nan a geinab,
re ap nıñabön aka?

¹² Aka jı, yaur magö
nan a geinab, hauat ap
nıñabön akan U rö nöp anıg
gagnabön.

¹³ Kale nıbi bı aij wasö u
pen nıı pai kale gau nan aij
gau nöp nıñnabım. Bapi kumi
kabö adö lañ au mıdöp u Bı
aij yabıı. Nıpe nan nıj ap
nıagnab. Ana Uı u hanıp

ñimön a geinabim u, Bapi kalöp ñinab,” a ga.

Jisas Seden klö udöm nan gagep rö gab, a gila

(*Mad 12:22-30; Mak 3:20-27*)

14 Pen bi ap nüp kijaki aban alö, manö hagöm wasö, yiharin nöp mideia. Jisas kijaki anibu hag yuö, bi aban almideia u manö hagö niñöl gi, nibi bi niñmideila gau aiö waiö gila.

15 Pen nibi bi anib gau rimnap hagla, “Nipe kijaki aiön pi nap kale Bielsebul klö nipe u udöm, kijaki aiön pi gau hag yuab,” a gila. *

16 Pen nibi bi anib gau rimnap, Jisas niñhön ginab a göm, hagla, “Nan niñagep ap ke kumi kabö adö aulik gö niñun me, God nöp hag yuö auna u, niñnabun,” a gila. *

17 Pen Jisas gasi piral kale ke niñla u ke niñöm haga, “Ram mñnöh kub añi ap, ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen geinaböl u, ram mñnöh anibu lug paknab. Nibi bi it añi ap, u rö nöp ud asik ke ke löm, nibi bi kale ke aip pen pen aleinaböl u, nibi bi it añi anibu lug paknab.

18 Anib unbö rö nöp, Seden it u ud asik ke ke leinab u, aigegö göm mid aij ginimj Pen kale yip haggim, ‘Bielsebul klö u udöm, kijaki aiön pi hag yuö höñ araböl,’ a gipim.

19 Anig haggim u, yam kale ke gau kijaki aiön pi gau

aigegö göm hag höñ yubaln Yam kale ke hagnaböl, nibi bi anig göl rö lagöp.

20 Pen yad God klö nipe uдем, kijaki aiön pi nan gau hag höñ yubin rö, kale niñnabim, God nibi bi udöm abad midep ñin u hanip hadö auöp i, a gimim niñnabim.

21 “Pen bi klö ap, wim po nipe li aij göm, ram nipe u niñ mideinab, nibi bi rimnap nan nipe ap piti gi udöl rö lagnab.

22 Pen bi klö yabit ap ke apöm, nip aip pen pen göm pakeinab u, wim po ram au li aij ga u halö piti gi udöm, nan si udnab gau dam nime li ñinab. *

23 “Nibi bi yip pig midagpal gau, wög yad gipin u rib wañ gipal. Nibi bi kale nibi bi rimnap yip dauageinaböl gau, nibi bi yip aunig gaböl gau kalip ridik dam yubal. *

Kijaki aiön pi nan gau kauyan ado gi aunim rö löp, a ga

24 “Kijaki aiön pi ap, nibi bi aban li midö, hag höñ yuö arnab u, am ram mñnöh nöp an gau aramöm, ka ap ulhai niñem mideinam, a göm, am an anib gau aj aj wasö niñöm, ‘Ram raul migang nöd midem aubin u arnam,’ a ginab.

25 Hagöm, amöm niñnab, ram anibu lik gi aij gi, kuö aij nöp mideinab.

* 11:15: Mad 9:34; 10:25

* 11:16: Mad 12:38

* 11:22: Kol 2:15

* 11:23:

26 Nipe niñöm gau amöm, nipe rö wasö, k+jaki aiön pi naji yabił unbö mudun j+i u halö uł gi dapöm, m+gan an+bu am m+deinaböl. An+g gö, b+ an+bu nöd aij pro rö m+dm+idöp rö wasö; uri nipe böñ nöp naji yabił m+deinab,” a ga.

27 Jisas manö an+bu hagö, ni+bi b+ iru m+deila an+ b au ni+bi ap uraköm, w+iñ al hagöm haga, “Name nöp yag dap ci ña u, m+iñ m+iñ yabił g+i+n+m,” a ga. *

28 Hageia, Jisas pen pe haga, “An+g hagpan u pen ni+bi b+ an an God Manö u niñöm hagöp rö g+naböl gau, kale m+iñ m+iñ g+naböl,” a ga.

Nan ap ke gö niñun, a g+la (Mad 12:38-42; Mak 8:12)

29 Pen ni+bi b+ iru yabił nöp ap magum g+lö niñöl gi, Jisas kal+p haga, “Ni+bi b+ m+iñi m+dpim an+ au, nan si nan naji göl gi m+dmim hagpim, ‘Nan gagep rö ap kumi kabö adö lañ gö niñun,’ a g+pim. Pen yad kalöp hagabin, nan ap ke g+iñö niñagnabim. B+ God manö hagep Jona ni+p ga adö u nöp y+p gö, niñnabim. *

30 Daun kub Ninepa ni+bi b+ gau, God manö hagep b+ Jona apöm ga rö niñöm God ni+p niñ udla rö, ni+bi b+ uri m+dpim gau, yad B+ Ñ+ nipe g+nabin rö niñmim, niñnabim.

31 Pen hadame nöp ni+bi kwin ram m+iñöñ m+lö

m+deia gau ni+bö apöm, Kiñ Solomon manö aij hagab u niñ+iñ a göm aua. Pen kale ni+bi b+ m+iñi m+dpim gau, b+ kub Solomon rö wasö, yad B+ Kub yabił apem an+ kalöp aui m+dem, kalöp manö aij yabił hag ñ+iñö udagpim. An+ b u, manö kub hagep ñ+iñ u, kwin an+bu uraköm kalöp ni+bi b+ m+iñi m+dpim gau manö kub hagnab. *

32 Hadame nöp Jona am Ninepa ni+bi b+ gau kal+p hagö, nan si nan naji g+m+dal gau, ni+hön g+iñ+g an+g g+pun a göm arö göm, God ni+p niñ udla. Jona nipe hagö niñ udla u pen m+iñi yad B+ Kub yabił apem an+ kalöp aui m+dem, manö aij yabił hag ñ+iñö, nan si nan naji g+pim gau arö gagpim. An+ b u, manö kub hagep ñ+iñ u, Jona nipe uraköm kalöp ni+bi b+ m+iñi m+dpim gau manö kub hagnab. *

Sib an+ gau rö m+dagaimim (Mad 23:1-26; Mak 12:38-40; Luk 20:45-47)

33 “Ni+bi b+ gau hapö lauöm rin cög m+gan gau pi gagnaböl; adö au g+lañ r+i k l+lö mailö gö, ni+bi b+ gau ram raul m+gan an+bu apöm waiö niñnaböl. *

34 Pen amgö magö u hapö mailö rö m+idöp. Amgö magö u m+id aij g+nab u, hañ roman+ an+ dañ mailö göm m+id aij g+nab, pen amgö magö m+id

* 11:27: Luk 1:28,42,48 * 11:29: Mad 16:4 * 11:31: 1Ki 10:1-10 * 11:32:

Jo 3:5-10 * 11:33: Mak 4:21; Luk 8:16

aij gagnab u, hañ romanj an danj sɪb göp u rö mɪdnab.

³⁵ Kale nɪŋ aij gɪmim, anj kalöp danj mailö mɪdöp aka sɪbön mɪdöpŋ Kale gasɪ nɪŋbim, anj hon danj mailö mɪdöp a gɪ gasɪ nɪŋbim u pen sɪbön aunɪm rö löp rö, kale ke nɪŋ aij gɪmim.

³⁶ Hañ romanj kale anj danj magöŋhalö mailö gɪ mɪdöl gɪ, mɪgan pro marap sɪbön mɪdageinab u, hapö mailö gö kalöp mailö pak ñɪnab unbö rö lɪnab,” a ga.

Kale Perisi prɪ halö mɪdpim, a ga

³⁷ Pen Jisas manö hag juö nɪŋöl gɪ, bɪ Perisi ap nɪp haga, “Auö ram yad amul nan ñɪŋul,” a ga. Hageia, Jisas ram nɪpe amöm, raul mɪgan yanj nan ñɪŋnɪg asɪka.

³⁸ Asɪköm, nan ñɪŋö nɪŋöl gɪ, bɪ Perisi anɪbu, gasɪ nɪpe ke anj gau nöp nɪŋöm, bɪ anɪbi nɪhön gɪnɪg hon Juda kai pör gɪpun rö, ñɪmagö nɪpe u ñɪg lɪ yuöm wasö, yɪharɪŋ nöp nan ñɪŋab a göm, gasɪ u nɪŋa.

³⁹ Jisas gasɪ nɪŋa anɪbu ke nɪŋöm nɪp haga, “Kale Perisi kai, pler kap gau höŋ adö gau ñɪg pak aij gɪpal rö u gɪpim u pen anj kale yanj nan si nan najj gɪpim prɪ u ajmanj rauöm mɪdöp. Kale nɪbi bɪ nan aij kale gau udun a gɪmim, gɪ najj yabɪl nöp gɪmɪdim.

⁴⁰ Kale hauɪ halö yabɪl. God kalöp hañ u nöp gɪ laga; anj yanj abe gɪ la.

⁴¹ Anɪb u, nan pler kap mɪgan yanj mɪdöp u, nɪbi bɪ mög gep rö gau kalɪp ñɪmim. Anɪg gɪnabim u, nan kale magöŋhalö uɪ gɪnab.

⁴² “Pen kale Perisi kai, nɪŋ aij yabɪl gɪmim: kale marö kub yabɪl udnabim. Kamöŋ, dil, nan yɪharɪŋ haɪŋ aij auep wög adɪŋ ranab gau nɪŋbe, nan kub rö lö, wö ral nɪŋ dammim, sɪduŋ laŋ arö, nɪme lun God nɪp aɪŋ ap ñun a gɪmim, pör nɪŋbim. Nan pro pro gau pör anɪg gɪmim gɪpim u aij, pen nɪhön gɪnɪg manö ɪɪ yabɪl u nɪŋmim hain gagpimŋ Nɪbi bɪ gau kalɪp kabö rö gɪnɪm adö u gagpim; kalɪp najj gɪnɪm adö u nöp gɪpim. God nɪp mɪdmagö lagpim. Anɪg gɪmim, gɪ najj gɪpim.

⁴³ “Pen kale Perisi kai, nɪŋ aij yabɪl gɪmim: kale marö kub yabɪl udnabim. Kale Juda magum gep ram gau ammim, bɪ kub mab po asɪkpal adö u nöp asɪkpin. Gasɪ kale nɪŋbim u, nɪbi bɪ iru mɪdpal anj gau arno, ‘Manö hag ñeb bɪ auabön e!’ gɪlö, hanɪp aij gɪnab a gɪmim, nɪŋbim.

⁴⁴ Pen kale Perisi kai, nɪŋ aij yabɪl gɪmim: kale marö kub yabɪl udnabim. Nɪbi bɪ rɪmnap nɪŋöm, kalöp bɪ aij yabɪl a gɪpal u pen wip rɪgöl gɪpal hij najj mɪdöp mɪgan gau nɪbi bɪ nɪŋagöm adö laŋ ajpal rö mɪdpim,” a ga.

⁴⁵ Jisas anɪg hagö, lo manö hag ñeb bɪ ap nɪp haga, “Manö hag ñeb bɪ, manö ktö

yabił li hagpan anıbu, hanıþ u rö nöþ hag juban,” a ga.

⁴⁶ Hageia, Jisas haga, “Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıþ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö kłıñ aij hagdım u, wadı marö kub gau rö, nıbi bı gau kalıþ gam ñıbım u pen kalıþ mög nıþmim hag rau udagdım.

⁴⁷ Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıþ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Nahai ıtaþ kale gau hadame nöþ bı God manö hageþ bı gau kalıþ al pak lıla. Pen kale God manö hageþ bı gau wıþ rıgöl kale gı lıbım.

⁴⁸ Gıþım anıbu, aij nöþ pakla a gımim gıþım. Nahai ıtaþ God manö hageþ bı gau al pak lıla; kale pen wıþ rıgöl kalıþ gı lıbım.

⁴⁹ Anıb u, God gası aij ke nıþöb u haga, ‘Bı manö yad hageþ gau, bı manö aij yad ud areþ gau kalıþ yunabin, pen kalıþ jı nıþöm, rımnap gı naiþ göm, rımnap böþ nöþ al pak lınaböl,’ a ga.

⁵⁰ Pen hadame nöþ, God mınöþ naböþ ıł i gı lınıg ga ñın u rıköm, bı God manö hageþ gau kalıþ pör paklö auöp rö, nıbi bı mıñi mıdpım gai i, nan naböþ anıbu pen udnabim.

⁵¹ Marö anıbu me, bı Ebol nıþ nöđ ıł göm al paköm, al pak dapöm, al pak dapöm, hainö Sekaraia nıþ, ka nan sabe gı ñeb ram raul mıgan u lödaþ, kabö kałum ud

gıla bıđ adö au i, aþ au al pak lıla. Kalöp nıþö yabił hagabin, manö marö anıbu magöþhalö, nıbi bı mıñi mıdpım gau udnabim.

⁵² Pen kale lo manö hag ñeb bı gau, nıþ aij yabił gımim. Kale marö kub yabił udnabim. Manö aij u, gası aij nıþeb ram raul mıgan aþöþ ki u kale udmim, gau pi gıþım. Gau pi gıþım u, nıbi bı ram raul mıgan am nıþun a göm gası nıþbal gau, kalıþ pör adan magrem hag rıkpım,” a ga.

⁵³⁻⁵⁴ Jisas kalıþ anıg hagöm höþ arö nıþöl gı, lo manö hag ñeb bı gau abe, bı Perisi gau abe nıþ jı nıþöl hagla, “Manö nıhön u hagno, pen hagö nıþun, nıþ dam manö kub hagun,” a göm, Jisas nıþ manö pıral pıral adö rımnap haglö ara.

12

Nan pi göm gıþal gau waiö nıþnaböl

(Mad 10:26-27)

¹ Pen ñın ap, nıbi bı iru yabił nöþ ap magum göm, pen pen cıro cıro ñöm nıbi bı rımnap ma abö jö ma jö gılö nıþöl gı, Jisas bı nıþe gau kalıþ haga, “Perisi kai pör gı naiþ gıþal u pi göm, mıđ aij gıþun, a gı gası nıþbal. Kale anıb unbö rö gımim rö löþ u, kale yıs kale u nıþ aij yabił gımim.

² Nan pi gımim gıþım gau, hainö waiö lö nıþnaböl. Manö agamıþ hag pi gıþım

* 12:2: Luk 8:17

gau, u rö nöp waiö lö n̄n̄naböl. *

3 Pen manö sibön yan hag-pim u, mailö halö haglö n̄n̄naböl. Manö agamij raul migan yan hagpim u, meg magö dap ranöm ram adö lan haglö, yag dam ram m̄n̄nön gau ud arnaböl," a ga.

*God n̄p nöp p̄ñ̄n̄ ḡmim
(Mad 10:31)*

4 "N̄bi b̄i yad gai i, kalöp hagabin, God n̄p c̄g ḡino, han̄p al paknaböl a ḡmim, p̄ñ̄n̄ gagmim. U ȳhar̄n̄ hañ roman̄ adö u nöp ḡi naij ḡilö, hij ḡinab. Hainö kale nan ap kalöp göl rö lagnab.

5 An̄b u, yad kalöp hagabin, kale p̄ñ̄n̄ ḡin̄g, B̄i kalöp hañ roman̄ al pak löm, hainö kalöp mab ke inab migan yan ud yun̄m rö löp, B̄i an̄bu nöp p̄ñ̄n̄ ḡmim. N̄ipe nöp B̄i p̄ñ̄n̄ gep me; n̄p nöp p̄ñ̄n̄ ḡmim.

6 "Kale n̄n̄bim, n̄bi b̄i yaur pro unbö mam̄id u s̄ikim göm, mani āi pro m̄h̄öp nöp udpal. Yaur pro an̄b gau, God añ̄i ap n̄n̄agn̄m rö lagöp; magöñhalö n̄n̄öb u nöp m̄döp.

7 Pen kale n̄bi b̄i gau nan yab̄i; yaur gau kale aip ad̄ip ad̄ip rö wasö. God nab̄c cög umagö kale u magöñhalö wö ralöp u me, kale p̄ñ̄n̄ gagmim, gasi halö m̄daimim," a ga. *

Jisas n̄bi b̄i n̄ipe m̄dpim u, n̄bi b̄i gau waiö hagmim

(Mad 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 "Kalöp manö n̄n̄ö hagabin, n̄bi b̄i Jisas lau adö m̄dpun a göm, n̄bi b̄i m̄dpal an̄ au waiö hag hīkeinaböl gau, yad kal̄p pen abe n̄bi b̄i gai i ȳp lau adö m̄dpal a gem, God ejol n̄ipe m̄dpal an̄ au waiö hag hīknabin.

9 Pen n̄bi b̄i Jisas lau adö m̄dagpun a göm, n̄bi b̄i m̄dpal an̄ au waiö hageinaböl u, yad kal̄p pen abe n̄bi b̄i gai i ȳp lau adö m̄dagpal a gem, God ejol n̄ipe m̄dpal an̄ au waiö hagnabin.

10 "B̄i Ñ̄i n̄ipe n̄p hag jueinaböl u, God n̄n̄öm arö ḡin̄g arö ḡinab; pen Ana Ūt u n̄p hag jueinaböl u, God n̄ipe n̄n̄öm arö gagnab.

11 "Pen kalöp manö kub hagn̄g göm, ud Juda magum gep ram au, aka gapman b̄i kub m̄dpal an̄ au, aka kiñ m̄dpal an̄ au, daueinaböl u, pen manö n̄h̄ön u udun hagun a ḡmim, gasi iru n̄n̄agmim. *

12 Urak hagpe n̄n̄öl ḡi, magö an̄bu nöp Ana Ūt n̄ipe kalöp gasi ñö n̄n̄öl ḡi, n̄n̄mim hagnabim," a ga.

Nan iru udun, a ḡmim, gasi u n̄n̄agmim

13 N̄bi b̄i iru m̄deilla an̄ an̄b au, b̄i ap Jisas n̄p haga, "Manö hag ñeb b̄i, ne mam yad u n̄p hagö, bapi nan

* 12:7: Luk 12:24; Ap 27:34

* 12:11: Mak 13:11; Luk 21:12-15

nipe ud löm uma gau, nime li yip böj lau ke ñañ,“ a ga.

14 Hageia, Jisas nip pen haga, “Yip an hagöp, ‘Bi nan ud asik ñeb u midaimön,’ a ga nñem nan kalöp gau ud nime li ññam?” ö ga.

15 Jisas anig hagöm, nibi bi mideila gau kalip haga, “Nñ aij yabıl gımim. Nan iru nöp udun a gımim, gasi u nñagmim. Nan iru udun a gımim, gasi nñnabim u, mid aij gımim rö lagnab,” a ga. *

16 Pen Jisas manö ap kalip manö hod riköm haga, “Bi mani iru mideinab ap, wög adın nipe u, wid magö nan gau iru yabıl nöp mideinab.

17 Gası nipe gau nöp ke nñ damöm, ‘Nan nññeb yad iru nöp midöp gau, ram raul migan mai dap lem, nññ mideinam?’ ö gınab.

18 Pen gası ap nñjöm, ‘Ram pro gau rib wał gi yuem, ram kub kub gau nöp gi lem, wid magö yad abe, nan yad gau abe magöñhalö ud ram raul migan anib gau dam linabin.

19 Yad anig gem, yip ke hagnabin, “Bi me. Ne nan aij iru yabıl midöp u mi iru yabıl nöp midöm pis gagnab. Anib u, wög ne u arö gımön, nan ne anib gau nöp nññöl gi, ñig nññöl gi, miñ miñ göl gi, gi midaimön,” a gınabin, a gınab.

20 Anig hagöm gası nññab, pen God nip hagnab, ‘Ne bi hauł halö yabıl! Miñi sıb an yan nöp umnabön. Nan ne iru nöp gi jın gi lö

midöp anib gau, an rö ud nññ mideinab?’ ö gınab.

21 “Anibu rö me, nibi bi nan aij gau iru nöp ud magum göm miñ miñ gıpal u, pen God amgö ilö nipe au kale nibi bi mög gep rö midpal,” a ga. *

God hanip abad mideinab, a gımim, gası iru nññagmim

22 Jisas anig hagöm, bi nipe gau kalip haga, “Anib u, ‘Nan magö gai nıbö udun nññ midaiun, wałj gai nıbö udun yım midaiun,’ a gımim, gası kub u nññagmim.

23 Nan nññeb u nan kub wasö. Kamıñ midep magö u nan yabıl. Wałj nan gau nan kub wasö. Hañ romanı u nan yabıl.

24 Yaur midpal gau nññim. Yaur gau, nibi bi gıpal rö, wid wög gi yımlö, po gö rik dauagpal. Wid magö rik dap magum gep ram kale ap midagöp. God nöp me nan nññeb kalip ñöb. Nipe nan pro gau gası nññöm anig göp u, kale nññön gınig hanip nibi bi abad midageinab a gımim, gası iru nññbimıñ Yaur gau nan pro; kale nan pro wasö.

25 Pen kale gası iru nññeinabim u, umnig gınabim nññ u arö gımim, magö ap halö mideinabim aka?

26 U nan pro, pen kale ke nan pro anibu gımim rö lagöp. Anib u, kale nññön gınig nan yıharıñ adö rımnab gası iru nññbimıñ?

* 12:15: 1Di 6:9-10 * 12:21: Mad 6:19-20

27 Nan be gau ranöm, magö pälöm pıpıt yuöp u pen ke wałıj göm rıb adık gınım rö lagöp. God nöp gö, rıb adık aij yabıt gımıdöp. Pen Kın Solomon rıb adık aij yabıt gımıdöp u, gausıt gau rıb adık aij gımıdöp u rö gagmıdöp.

28 Nan be gau ranöb anıb gau nan yıharın; pör mıdageinab. Mıñı rö mıdöm, rol ruö rıb gı dö gı mab laulö innab. God nıpe nan yıharın gau gası nınöm anıg göp u, kale nıhön gınıg hanıp wałıj ñagnab a gımim, gası iru nınbımın Nın udep magö kale u mılö mıdagöp.

29 Hon nan magö, ñıg, nan gau gai nıbö udun ñınun a gımim, gası marö u nınagmim.

30 Nıbi bı God nıp nınagpal gau, gası anıbu rö nınbal. Pen Nap kale u kalöp hauł gagöp; nan kalöp mıdagöp gau nınöb.

31 Anıb u pen, God nıbi bı udöm abad mıdeinab u, hanıp halö udnım a gımim, gası añı nınmim gıpe arö me, kalöp abad mıdöl gı, nan anıb gau kalöp ñınab.

Ram mınön kumi kabö adö lañ au nan aij aij ud magum gımim

32 “Kaj sipsip bad pro yad gai i, Nap kale u, kalöp udem abad mıdeinabin a göm nınöb u me, kale pıñın gagmim.

33 Nan kale mıdöp rö gau, sıkim gı mani udmim, nıbi

bı nan mıdagöp gau kalıp ñımim. Anıg gınabim u, mani rin kale papıt gagöm pör pör nöp mıdeinab; nan aij aij kale kumi kabö adö lañ au mıdöm ur gagnab; bı sı udep apöm sı udagnab; sıpsop nan gau ñınagnab. *

34 Pen nan aij kale gau mınön nabön adö ıt i ud magum geinabim u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp mınön nabön adö ıt i mıdeinab. Pen nan aij kale kumi kabö adö lañ au ud magum geinabim u, hibur gası mıdmagö kale u u rö nöp anıb lañ mıdeinab.

Gıñın gımim mıdaimim

35 “Anıb u, wałıj kale u söl söl pa jö gımim, dip nagı pıg lı aij gımim, hapö lau lımim nınöl gı mıdaimim. *

36 Bı wög gı ñeb gau hagnaböl, ‘Bı kub hon u, bı nıneb nıpe nıbi udöm aip nan kub ñın mıdlö nınöl gı, söl ado gı aunab,’ a göm, nın nöp mıdeinaböl. Bı kub kale u ado gı apöm, ajön pak gu gu gö, yınıd hiıknaböl. Anıb unbö rö kale anıg gımim.

37 Pen nıpe ado gı apöm, kale nın mıdeinaböl u nınöm, kalıp ud aij yabıt gınab. Bı kub anıbu nıpe ke, wałıj nıpe u söl söl pa jö göm, dip nagı pıg lı aij göm, kalıp hagö, ap nan nıneb lı nınbal ka u asık gıgabö gılö, nıpe ke nan nıneb gau dam kalıp ñınab.

* 12:33: Luk 18:22 * 12:35: Mad 25:1-13

38 Pen bi kub sibön anj kub yan aka kilakil hagnab magö u apöm niñnab, bi nipe gau uhön hanageinabol, kalip ud aij yabıl gınab.

39 Anıb u, niñim. Niñi bi ram nap niñbö gau, bi nan si udep bi aunab niñ u a göm, niñ mıdaiblap u, ram kalip pilaköm, nan kale gau si udagbö. *

40 Anıb unbö rö, Bi Niñ nipe aunab a gimim, abad mıdaimim. Auagnab a gimim gasi niñabim magö anıbu nöp aunab,” a ga.

*God niñ wög gi aij gimim
(Mad 24:45-51)*

41 Jisas anig hagö, Pida haga, “Bi Kub, manö hod rikmön hagabön anıbu, hanıp nöp hagabön aka niñi bi magöñhalö hagabön?” ö ga.

42 Hageia, Bi Kub pen haga, “Bi an gasi aij midö, wög gi aij gınab u, bi kub nipe ram nipe u arnig göm niñ hagnab, ‘Bi wög yıp gıpal rımnab kalip abad mıdmön, nan niñeb kalip gau nime liñöl gi mıdaimön,’ a göm, arnab.

43 Anıb u, hainö ado gi apöm, hagnab rö nöp gınab u niñöm, niñ ud aij yabıl gınab.

44 Yad kalöp hagabin, bi kub anıbu hagö, bi nipe gi aij gınab anıbu nan nipe gau magöñhalö abad mideinab. *

45 Pen bi wög gi ñeb nipe u, bi kub yad u yıñıd auagöp

a göm, niñi bi wög gi ñeb rımnab kalip miñu magö paköm, nan kub niñöm, niñg wain iru niñöm, hauñ alöm, gi mideinab.

46 Pen bi kub nipe auagnab a göm niñnab niñ u nöp apöm, niñ rıb gi dö mi dö göm, niñi bi manö niñ niñagpal anj kalip au hag yunab.

47 “Bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñ aij gınab, pen manö niñ u rıb juöm, hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale niñ rapın paknabol. *

48 Pen bi wög gi ñeb bi ap, bi kub nipe manö hagnab u niñagöm, manö hagnab rö gagnab u, bi kub hagö, kale niñ paköm ilön pro rö niñnabol. God niñi bi kalip nan iru niñnab gau, yıp pen nan iru niñmim, a gınab; pen niñi bi kalip nan iru yabıl niñnab gau, yıp pen nan iru yabıl niñmim, a gınab.

*Niñi bi rımnab Jisas niñ
udagöm asik ke ke linabol
(Mad 10:34-36)*

49 “Yad aubin u, mınön nabön adö il i hapö piğ yunig aubin. Ram mınön gau magöñhalö hadö inböp u aij!

50 Yıp ilön pak niñig gaböl u, yıp marö kub yabıl göp. Marö kub anıbu mid dam dam, yıp ilön pak piş gınabol niñ u nöp piña gınab. *

51 Kale yıp hagnabim, niñi bi ud jim niñig auub a gınabim u, pen u wasö. Yad

* 12:39: Mad 24:43-44; 1De 5:2

* 12:44: Mad 25:21,23

* 12:47: Jem 4:17

* 12:50: Mak 10:38-39

aubin rö, n̄ibi b̄i gau gasi adö ke ke n̄iḡöm as̄ik ke ke l̄inaböl.

⁵² M̄iñi ñ̄in i r̄iköm, am̄ilap ap̄ilap unbö mam̄id rö m̄ideinaböl u, m̄ihau n̄igan̄ ȳip udlö, m̄ihöp ȳip udagmil, as̄ik ke ke l̄inabil. Pen wasö u, m̄ihöp ȳip udlö, m̄ihau n̄igan̄ ȳip udagöm, as̄ik ke ke l̄inaböl.

⁵³ B̄i apil m̄ihau, ñ̄i n̄ipe aka nap ȳip udagö me, as̄ik ke ke l̄inabil. N̄ibi am̄il m̄ihau, pai n̄ipe aka n̄ime ȳip udagö me, as̄ik ke ke l̄inabil. N̄ime aip ñ̄i n̄ipe n̄ibin u aip, u rö nöp ḡinabil; n̄ime aka ñ̄i n̄ipe n̄ibin u ȳip udagö, as̄ik ke ke l̄inabil,” a ga.*

Krais u auub a göm n̄iḡagla

(Mad 16:2-3; Mak 8:11-13)

⁵⁴ Pen Jisas manö ap halö kal̄ip haga, “S̄idö wad arab lau adö kumi wamöb n̄iḡmim, m̄iñi möḡ aln̄ig gab a ḡimim n̄iḡ m̄idpe, m̄idö m̄idö hagpim rö nöp möḡ alnab.

⁵⁵ Ȳigön kub gam̄iḡ n̄ibö gai i ḡi auöp n̄iḡmim, m̄iñi s̄idö kub l̄in̄ig gab a ḡimim n̄iḡ m̄idpe, m̄idö m̄idö hagpim rö nöp s̄idö kub l̄inab.

⁵⁶ Kale b̄i pir alep! Nan m̄inöḡ naböḡ iḡ i n̄iḡ aij ḡimim, nan kumi kabö adö laḡ n̄iḡ aij ḡimim ḡipim u, pen n̄ihön ḡin̄ig ñ̄in kub pör abad m̄idm̄idim u, m̄iñi hadö auöp a ḡimim n̄iḡagpim?” ö ga.

B̄i nöp manö kub hagnab u aip manö ud as̄ikmim

(Mad 5:25-26)

⁵⁷ “Kale ai ḡin̄ig, adan an̄ibu aij, adan an̄ibu naij, a ḡimim n̄iḡagpim?”

⁵⁸ Pen b̄i ap nöp manö kub hagn̄ig dam arabin a gain̄im, manö kub an̄ibu n̄ihön ḡin̄ig arabul a ḡimön, adan an̄ au amöl ḡi, n̄ip aip manö hag ud as̄ik aij ḡimil. Wasö u, nöp dam b̄i kub manö n̄iḡeb ñ̄imagö adö n̄ipe u yuö, n̄ipe pen nöp dam polisman ñ̄imagö adö kal̄ip gau lö, nöp böḡ nöp dam naḡi l̄inaböl.

⁵⁹ An̄ib u, yad nöp hagabin, ne naḡiman nöp m̄idmön, nan naböḡ ne gau böḡ nöp naböḡ ral p̄is ḡimön me, höḡ arnabön,” a ga.

13

Kale nan si nan naij ḡipim u arö gagnabim u, umnabim

¹ Magö an̄ibu, n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, Jisas n̄ip hagöm hagla, “Galili n̄ibi b̄i r̄imnap apöm, God sabe gep ram u nan sabe ḡi ñ̄ilö n̄iḡöl ḡi, magö an̄ibu nöp gapman b̄i kub Pailod kal̄ip böḡ nöp al pak la,” a ḡila.

² Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Galili n̄ibi b̄i an̄ib gau nöp, nan si nan naij unbö ke ḡilö an̄ig göp, pen Galili n̄ibi b̄i r̄imnap nan si nan naij pro pro ḡipal rö an̄ig gagöp, a ḡimim, n̄iḡbim ar?”*

³ U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naij

* 12:53: Mai 7:6 * 13:2: Jon 9:2

gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

4 Pen Siloam wañö söl au, ram mlö kub pa jö göm nibi bi unbö kagoñ böñ dañ (18) kalip pak la u, nan si nan naj unbö ke glö anig göp, pen nibi bi Jerusalem midmidal rimnap nan si nan naj pro pro gipal rö anig gagöp, a gimim, niñbim ar?

5 U wasö! Yad kalöp hagabin, nan si nan naj gipim gau nihön ginig anig gipun, a gimim, arö gagnabim u, nibi bi anib gau umla rö nöp, kale magöñhalö u rö nöp umnabim.

Mab ap magö pñlagöp

6 Pen Jisas manö hod riköm kalip haga, "Bi ap uñhem magö ap pñlan, a göm, yin u ju dapöm, nagñ wain wög nipe au yimnab. Hainö ado gi apöm niñnab magö ap pñagnab.

7 Bi wög gep nipe u nip hagnab, 'Mi mñhau niñgan mi aññ aññ inö niñjöl gi, pör apem niñbin uñhem yimnö u magö niñneb ap pñlagöp. Anib u, wög adin yad an au midöp u aij gagöp. Rib yu!' a ginab.

8 Hageinab, bi wög gi ñeb nipe hagnab, 'Bi kub, uñhem il anibu mñni rib yuagep. Yad uñhem il anibu kipñ gi aij gem, nan uñan uñan rimnap dap linö, *

9 mi hainbö u magö pñlnim u arö gimön; pen magö pñagnim u rib yumön,' a ginab," a ga.

Jisas nibi jöl magö dudu ga u gö, yidun ga

10 Pen Juda God nip sabe gep ñin ap, Jisas Juda magum gep ram ap amöm, kalip manö hag ñi mñdeia.

11 Ram raul migan anibu nibi ap ap mñdeia. Nibi anibu nip kijaki aiön pi gö, jöl magö nipe u dudu badu göl nöp ajmidöp mi unbö kagoñ böñ dañ (18) ina.

12 Jisas nibi anibu nip hagö auaiä haga, "Nan nöp göp u kamñ löp," a ga.

13 Anig hagöm, nip ud niñjöl niñjöl gi, magö anibu nöp jöl magö u yijig gö, God hib nipe u hagö adö ara.

14 Pen Jisas God nip sabe gep ñin u gö kamñ la u niñjöm, bi kub Juda magum gep ram anibu abad midmidöp u, Jisas nip niñjöl mulu lugö, nibi bi ap mñdeila gau kalip haga, "Kale nibi bi nan göp gau, wög gep ñin unbö kagoñ jññ nöp aube kamñ linim. Mñni God nip sabe gep ñin i anig gagmim," a ga. *

15 Anig hagö, Bi Kub nip pen haga, "Kale bi pir alep! Kaj kau, kaj donki kale gau adik libe mñdeinab au, God nip sabe gep ñin u ñig nan gö, kalip nagñ hubikmim, dam arbe ñig niñnaböl aka wasö? *

* 13:7: Luk 3:9

* 13:8: 2Pi 3:9,15

* 13:14: Eks 20:9-10; Dud 5:13-14

* 13:15: Luk 14:5

16 Pen bac itaŋ hon Ebraham riköm, rik dap lila pai i, Seden nıp hadame nöp adık lö, mı in kagoł bön daŋ mıdöp u, nıp mög nıŋagpim arı Mıñi God nıp sabe gep ñın i, nagı nıpe hubık yuajın, manö kub hagabim ar?

17 Jisas anıg hagö, bı nıp nıñlö mulu luga gau nable yabıl ga. Pen nıbi bı rımnag gau, Jisas nan gagep rö gımıdöp gau nıñöm, mıñ mıñ yabıl gıla.

Mab masded magö u, manö hod riköm haga

18 Jisas manö ap halö hagöm haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö u kalöp hag ñınıg gabin u, aige gem hagnö, kale nıñ aij gınabim?”

19 Me manö adö hagnıg gabin inbö rö mıdöp. Bı ap mab masded magö u dam wög nabön nıpe u yımö, ran kub göm ramö löm gau gau arnab, yaur gau apöm lö lö gau gau mıdeinaböl,” a ga.

20 Manö ap pen kauyaŋ haga, “God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö u, aige gem hagnö, kale nıñ aij gınabim?”

21 Adö anıbu rö, nıbi ap yıs bad pro pro ap udöm, plaua rin kub yaŋ halö ud ado malo gö mıdöl gı, kub yabıl rannab rö u gınab,” a ga.

*Ajön pro u
(Mad 7:13-14,21-23)*

22 Pen Jisas Jerusalem arnıg göm, yıjıg göl araga. Nıpe daun gau abe, nıbi bı ram rıñıg agłö mıdeila gau abe, an an hanöl gı, manö hag ñöl gı ara.

23 Nıbi bı mıdeila anıb gau, bı ap Jisas nıp haga, “Bı Kub, God yöp nıbi bı mıñöp nöp ud kamıñ yunab aka?” ga.

Hageia, Jisas kalıp haga,

24 “Anıb u, kale klö gımim nöp, ajön it pro ramö anıbu arnabim. Nıbi bı iru yabıl nöp, adan ramö pro anıbu arun, a göm, am rua rik wasö nıñnaböl.

25 Nıñön gınıg, bı ram nap nıbö u adan gıñnab, kale höñ gau nöp mıdmim, pak gu gu gımim hagnabim, ‘Bı kub, adan hiık!’ a gıpe, nıpe pen pe hagnab, ‘Kale gai nıböñ Yad kalöp nıñagpin!’ a gınab.
*

26 Hageinab, kale pen hagnabim, ‘Ne nöd ram mınön hon u apön, nöp aip nan ñıñun ñıg ñıñun gımıdun; ne hanıp manö hag ñımıdan,’ a gınabim.

27 Kalöp pen hagnab, ‘Yad kale nıñagmıdin. Kale gai nıbö yad nıñagpin. Kale nıbi bı nan si nan naij gıpim u me, kalöp ajön hiıkagnabin. Arim!’ a gınab.
*

28 Hainö kale nıñnabim, Ebraham, Aisak, Jekop, bı God manö hagep bı gau, God ram mınön pör mıdep u God aip mıdeinaböl, pen kalöp hag höñ yuö, mıñön kub göl

gi, meg magö hau ribiköl gi nöp m+deinabim. *

29 Pen n+bi b+ m+lö gau n+bö, s+dö auab lau adö n+bö, s+dö wad arab lau adö n+bö, gam+η gau n+bö, gaj+η gau n+bö, God ram m+nöη pör m+dep n+pe u apöm, as+köm jim ñöl nan kub ñ+ηnaböl. *

30 Pen n+bi b+ uri jöl adö yab+η au m+dpal gau, hainö r+mnab nöd am m+deinaböl. Pen n+bi b+ uri nöd araböl gau, hainö r+mnab jöl adö yab+η gau m+deinaböl,” a ga. *

Jisas Jerusalem n+ηö mög ga

31 Magö an+bu nöp, b+ Perisi r+mnab apöm Jisas n+p hagla, “Gapman b+ kub Herod nöp al pak l+nig gab. An+u, ne ram m+nöη i arö g+mön, ram m+nöη ke ap aru,” a g+la.

32 Hageila, Jisas haga, “Kale am kain hapeb an+bu n+p hagpe, n+η m+dain+m. M+ñi abe, rol abe, n+bi b+ k+jaki aiön pi aban alöp gau g+nö kam+η löm, n+bi b+ nan göp gau g+nö kam+η löm, g+nab. Ruö pen, ñ+n m+hau n+gan u me, wög yad u g+ haknabin.

33 Pen m+ñi, rol, ruö yad adan ar+n a gabin u ar+nig gabin. B+ God manö hagep gau kal+p Jerusalem nöp al pak l+naböl.

34 “Jerusalem! Jerusalem! God n+pe manö hagep b+ n+pe kalöp a göm yua gau, n+hön g+nig pör kabö ud pak

l+ibimη K+lak+l pi ud auan mo gau löp rö u, yad pör ñ+ pai ne gau ud aij g+nam, a gem, n+ηbin u pen y+p iru n+ηmim w+hö g+pim.

35 An+u, n+ηim. Ram kale u kuö nöp m+döp. M+dö, kale y+p n+ηagnabim; hainö gau, ‘B+ an+bi B+ Kub hag yuöp auab i, God gö, hib n+pe adö lan aran,’ a g+nabim ñ+n u me, y+p kauyan n+ηnabim,” a ga.

14

Jisas, b+ ñ+imagö ma hu ga ap n+p gö, kam+η la

1 Juda God n+p sabe gep ñ+n ap, Jisas am Perisi b+ kub ap ram n+pe u nan ñ+ηö n+ηöl g+, n+bi b+ m+deila gau, n+pe n+hön rö g+n+m, a göm, n+η ij halö l+ m+deila.

2 N+hön g+nig: ñ+n an+bu, b+ ñ+imagö ma hu ga ap ap m+deia.

3 Jisas, b+ Perisi gau abe, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, kal+p haga, “God n+p sabe gep ñ+n i, b+ nan göp ap g+no kam+η l+nab u aij aka wasöη Lo manö n+hön hagöp?” ö ga. *

4 Hageia, manö ap pen hagagla. An+u, Jisas b+ ñ+imagö ma hu ga u n+p ud n+ηö kam+η la. Kam+η lö, Jisas b+ an+bu n+p hag yuö ara.

5 Jisas b+ an+bu hag yuöm, b+ an+u gau kal+p haga, “Ñ+ pai kale ap aka kaj kau kale ap, God n+p sabe gep ñ+n u ñ+g m+l+ibim ulöm m+gan yan

lugeinab u, kale y+η+d am ud
yunabim aka wasö?" ga. *

⁶ Hageia, kale pen manö ap
hagöl rö laga.

*Hon hib kub mideian, a
gimim, gasi u niηagmim*

⁷ Pen n+bi b+ an+ib gau nan
magö ñ+η+g apöm, ka as+kep
ajj aij gau nöp n+ηun as+kun,
a göm as+kla u, Jisas n+ηöm,
manö ap manö hod r+köm
haga,

⁸ "B+ ap n+bi udn+g göm,
nan kub ñ+η+g kalöp wiñ
alö amxim, ka as+kep aij
l+n+m adö u as+kagmim.
N+hön g+n+g: n+bi b+ kub
r+mnap auöl rö löp. *

⁹ An+ib u, kale ka as+kep
ajj adö an+bu as+k geinabim,
b+ kalöp wiñ alnab u apöm
hagnab, 'Ne ke gau aru, b+
kub i adö an+ib au as+kan,' a
gö, nöp nable gö n+ηöl g+, am
l+g+ g+ am ba gau as+knabön.

¹⁰ Pen kalöp, nan n+ηun,
a göm, wiñ alaiöl, am gof
gau as+k m+dpe me, b+ kalöp
wiñ alnab u apöm hagnab,
'B+ mideimam. Ne aumön ka
adö aij i as+k g+,' a gö, n+bi
b+ nan ñ+η+g ap mideinaböl
gau nöp n+ηöm, b+ u an i b+
kub nöp m+idöp, a g+naböl.

¹¹ An+ib unbö rö, n+bi b+
hon hib kub m+idöp, a göm,
n+ηbal gau, God hib kalpe gö
ap lugnab. Pen n+bi b+ ana
udöm m+dpal gau, God hib
kalpe gö ap rannab," a ga. *

¹² Jisas manö an+bu hagöm,
b+ nan kub ñ+η+g n+bi b+

wiñ ala u n+p haga, "Ne nan
kub ñ+η+g, b+ n+ηeb ne gau,
nañ+n namam yam ne gau,
n+bi b+ ram m+nöη alog ne
mani iru m+idöp gau, kal+p
wiñ alagmön. N+bi b+ an+ib
gau, naböη ñun, a göm, nöp
pen nan ñ+η+g wiñ alöl rö
löp.

¹³ Ne nan kub ñ+η+g, n+bi
b+ mög gep rö gau, n+bi b+
ñ+magö ma k+la göp gau, n+bi
b+ ma najj göp gau, n+bi b+
amgö we göp gau, kal+p wiñ
albe, aueinaböl, nan ñ+ηmim.

¹⁴ N+bi b+ mög gep rö an+ib
gau, nöp pen ñöl rö lagnab
u me, hainö God n+bi b+
kam+η aij n+pe gau gö urakn-
aböl ñ+n u, n+pe ke nöp pen
ñ+nab," a ga. *

*Nan kub ñ+ηnaböl u, manö
hod r+köm haga*

¹⁵ Pen manö an+bu n+ηöm,
b+ kale aip nan ñ+ηeila ap
Jisas n+p haga, "God n+bi b+
n+pe udöm abad mideinab
u, n+pe aip j+m ñöl nan kub
ñ+ηnaböl gau, m+ñ m+ñ yab+l
g+naböl," a ga. *

¹⁶ Hageia, Jisas haga, "B+
ap nan kub ñ+η+g göm, n+bi
b+ iru nöp wiñ alnab.

¹⁷ Pen nan kub n+ηeb ñ+n
an+bu aueinab, b+ wög g+ ñeb
n+pe u n+p hagnab, 'M+ñi am
n+bi b+ nöd hag l+bin gau
kal+p am paη+d dau,' a g+nab.
B+ wög g+ ñeb n+pe pen amöm
hagnab, 'Nan magöηhalö dap
g+j+n g+pun; aube arun!' a
g+nab.

* 14:5: Mad 12:11; Luk 13:15 * 14:8: Pro 25:6-7 * 14:11: Mad 23:12; Luk
18:14 * 14:14: Jon 5:29 * 14:15: Luk 13:29

18 Hageinab, nɪbi bɪ anɪb gau ap hagnab, 'Yad arnam u pen mɪnɔŋ nabɔŋ ap raubin u nɪŋnɪg arabin,' a gɪnab.

19 Pen ap hagnab, 'Yad arnam u pen kaj kau unbö sɪduŋ laŋ raubin u, wög gɪ aij göl aka gem, am nɪŋnabin,' a gɪnab.

20 Ap hagnab, 'Yad arnam u pen nɪbi yad gɪsɔn nöp udpin u me, aunam rö lagöp,' a gɪnab. *

21 Anɪg hageinaböl, bɪ anɪbu ado gɪ amöm, nɪbi bɪ gau kale nɪhɔn nɪhɔn hagnaböl u, bɪ kub nɪpe u nɪp hagnab. Hageinab, bɪ kub u hibur nɪpe u naj gö, bɪ nɪpe u nɪp kauyaŋ hag yuöm hagnab, 'Ne yɪŋɪd am adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nɪbi bɪ mög gep rö gau, nɪbi bɪ nɪmagö ma kɪla göp gau, nɪbi bɪ amgö we göp gau, nɪbi bɪ ma naj göp gau, kalɪp paŋɪd dau,' a gɪnab.

22 Hageinab, hagnab rö göm, hainö bɪ wög gɪ nɪeb anɪbu hagnab, 'Bɪ kub, hagnap rö gɪpin u pen mɪgan rɪmnap kau nöp mɪdöp,' a gɪnab.

23 Hageinab, bɪ kub u bɪ wög gɪ nɪeb nɪpe nɪp hagnab, 'Ne adan kub gau abe, adan pro gau abe ammön, nɪbi bɪ manö kɪö gɪmön hagö, kale aulö, ram raul mɪgan yad u bɔŋ nöp rɪb udnɪm.

24 Pen nɪbi bɪ nöd wɪñ alnö auagpal gau, nɪbi bɪ ap nan yad pro pro rɪmnap

nɪŋagnab, wasö yabɪl,' a gɪnab," a ga.

Gasɪ nɪŋ aij gɪmim, yɪp lau adö aumim, a ga
(Mad 10:37-38)

25 Jisas adan araia u, nɪbi bɪ iru yabɪl nɪp hain gɪla. Nɪpe ado göm kalɪp haga,

26 "Nɪbi bɪ gau yɪp lau adö arun a gɪnaböl u pen gasɪ kub kale areinab nɪme nap, nɪbi nɪ pai, nɪnɪn nɪmam kale, aka hañ romaŋ kale ke u, yad nɪŋnö nɪbi bɪ yad mɪdaiöl rö lagöp. *

27 Nɪbi bɪ rɪmnap hagnaböl, Jisas nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiun u pen anɪg gɪno, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp gɪ naj göl rö löp, a göm, hañ romaŋ kale ke nöp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdeinaböl u, nɪbi bɪ yad mɪdaiöl rö lagöp.

28 Pen bɪ kale ap, ram mɪlö kub i adö laŋ ap gɪnɪg, nöd mani aige gö rö udem gɪnam, a göm, gasɪ nɪŋ aij göm gɪnab.

29 Pen, gɪnam gɪnam, a göm, kabö nöd nöp gɪnab u pen hainö mani ulep gö, ram ulep gö, nɪbi bɪ gau nɪp hag juöm hagnaböl,

30 'Ake! Bɪ mɪlö i ram gɪnɪg göm rö gɪ damöm, ram adɪŋ arö göp,' a gɪnaböl.

31 Pen anɪbu rö, bɪ kiŋ ap, bɪ kiŋ ap aip pen pen gɪnɪg, nöd gasɪ nɪŋ aij göm arnab. Pen nɪpe gasɪ nɪŋ damöm, ami bɪ yad u den dausan nöp mɪdöp; pen kiŋ anɪbu ami bɪ nɪpe dwedi dausan mɪdöp;

* 14:20: 1Ko 7:33 * 14:26: Luk 9:23

pen pen gun, nipe ami bi yad al pak linim rö löp, a ginab.

³² Gasi anibu ninjom, kin ap mlö gau hain auö ninjol gi, manö yuöm hagnab, 'Hol aige gul, manö hag jim nul?' ö ginab.

³³ Anib u, ninj aij gimim. Nan kale gau magorhalö arö gimim, yip aip auagnabim u, nibi bi yad midaimim rö lagöp.

³⁴ "Dö nan aij yabit u pen dö kal nipe arnab u, kale ninhon gilö kauyan dö ginab?"

³⁵ Dö anibu rö, ud wög adinj aka kitakit hib au yulö nan magö ran aij gagnab. Dö anibu rö wög ap midagöp; ud yuep rö nöp löp. Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, manö hagabin i rimid li ninj aij gimim," a ga.

15

Kaj sipsip ap ur ga (Mad 18:12-14)

¹ Pen bi dakis udep gau abe, nibi bi nan si nan najj gila gau abe, Jisas manö hagab u ninjun, a göm, ap ninj mideila.

² Pen bi Perisi gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas nip hag juöm hagla, "Nipe ninhon ginig bi nan si nan najj gipal gau udöm, aip nan magö jim ñöl ñinjab?" ö gila. *

³ Anig hageila, Jisas manö ap hod riköm kalip haga,

⁴ "Bi kale ap, kaj sipsip ninjuöl unbö mamid u (100) muk mideinab. Pen añi nibö

ap ur geinab u, rimnap dam minonj halin halin midöp gau löm, am kaj sipsip nipe ur ginab u ulhai ninj aj aj aj, nip ulhai ninj dam dam ninj udnab. *

⁵ Kaj sipsip nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, ud sidunj nipe u adö lanj linab.

⁶ Sidunj lanj dap ram amöm, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minonj alog nipe gau, kalip wiñ alöm, ap magum ginaböl hagnab, 'Kaj sipsip yad ur göp u, ulhai ninj adog udpin u, köl yad aip min min gun,' a ginab.

⁷ Anig unbö rö me, nibi bi iru nöp gau, hon gi aij gun nan si nan najj gagpun, a göm, gasi ninbal gau, kumi kabö adö lanj au midpal gau ninjom min min gagnaböl; pen nibi bi añi ap, nan si nan najj gipin gau ninhon ginig anig gipin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö lanj au ninjom min min ginaböl.

Mani kabö magö ap ur ga

⁸ "Aka pen, nibi ap mani silpa magö nipe unbö sidunj lanj mideinab. Pen magö ap, ram raul migang gau agamij ap lugeinab u, nipe ninhon ginabj Nipe hapö lau adö aulik löm, ulhai ninj ninj ka acip acip tik tik, kabö magö nipe anibu udnab.

⁹ Mani silpa magö nipe anibu ulhai ninj udöm, aij a gö ninjol gi, nibi bi ninjeb nipe gau, nibi bi ram minonj alog nipe gau, kalip wiñ

* 15:2: Luk 5:30

* 15:4: Esi 34:11,16; Luk 19:10

alöm, ap magum gɨnaböl hagnab, 'Kabö magö yad lugöp magö añɨ anɨbu, ulhai nɨɨ adog uɗpin u, köl yad aip mɨñ mɨñ gun,' a gɨnab.

10 Anɨbu rö me, nɨbi bɨ añɨ ap, nan si nan naij gɨpin gau nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpin, a göm, arö geinab u, kumi kabö adö laɨ au God ejol nɨpe gau nɨɨöm mɨñ mɨñ gɨnaböl," a ga.

Ñɨ ap nap nɨp arɨk ara u, manö hod rɨköm haga

11 Jisas manö anɨbu hagöm haga, "Bɨ ap ñɨ nɨpe mɨhöp mɨɗeinab u.

12 Ñɨ nɨpe hain u, ap nap nɨp hagnab, 'Bapi, nan halɨp mɨhön hagpan gau, ud asɨk yɨp gau ke ñɨ,' a gö, nap nan kalpe mɨhön gau ud asɨk ke ke ñɨnab.

13 Ñö, ñɨ nɨpe hain u magö ulep magö ap mɨdöm, nap nan nɨp ud asɨk ña gau magöɨhalö sɨkim göm, mani udöm, dam ram mɨnönj mɨlö gau arnab. Am anɨb gau mɨdöm, nɨbi si nan naij gau göl gɨ, mani nan nɨpe ud arnab gau, hałöwałö nɨbi bɨ gau ñɨ pɨs gɨnab.

14 Anɨg gö, mani nɨpe pɨs gö, ram mɨnönj anɨbu kɨyö kub yabɨł lɨnab. Pen nan magö rau ñɨɨnɨm mani ap mɨɗageinab.

15 Anɨg gö, nɨpe amöm, bɨ ram mɨnönj anɨbu nɨbö nap kale ap hag nɨɨö, nɨp kaj mukep wög u hag lɨnab.

16 Pen nɨp kɨyö kub yabɨł u lö gɨ mɨɗö mɨɗö, kaj

mukmɨdal womai hañ gau rɨmnap ñɨɨnam a gɨnab u pen nɨbi bɨ rɨmnap nɨp nan magö ñagnaböl.

17 Pen gasɨ magö nɨpe nɨɨ ud arö gasɨ aij magö u auö hagnab, 'Bapi yad bɨ nɨp wög gaböl gau, nan magö iru mɨɗöp. Yad aui mɨɗpin, yɨp kɨyö kub yabɨł löp.

18 Anɨb u, yad ram mɨnönj i arö gem, bapi mɨɗöp au kauyaɨ ado gɨ amem, nɨp hagnabin, "God amgö ilö adö nɨpe u gɨ naij gem, amgö ilö adö ne u gɨ naij gem, gɨpin rö, *

19 ne yɨp ñɨ yad a gɨ ha-gagmön. Yɨp bɨ wög gɨ ñeb ne ap rö hag lɨmön gɨnabin," a gɨnabin,' a gɨnab.

20 Gasɨ anɨbu nɨɨöm, bapi ram ado gɨ arnabin, a göm, hadnab. Am am am, nap nɨpe mɨlö gau nɨbö ñɨ nɨpe anɨbu nɨp yɨjɨg nɨɨnab. Nap ñɨ nɨpe nɨɨöm, nɨp mög yabɨł gɨnab. Nɨpe dip gɨ dö gɨ am nɨp ud wabi göm, ud bom haluöm mulu ñɨɨnab.

21 Nap anɨg gö, ñɨ hagnab, 'Bapi, God amgö ilö adö nɨpe u gɨ naij gem, amgö ilö adö ne u gɨ naij gem, gɨpin rö, ne yɨp ñɨ yad a gɨ ha-gagmön,' a gɨnab.

22 Nap pen, bɨ wög gɨ ñeb nɨpe gau kalɨp hagnab, 'Kale yɨɨɨd nöp am wałɨj mɨlö kub yad u dap nɨp yɨm ñɨmim, ñɨmagö nɨpe u rɨɨ lɨ ñɨmim, ma rɨrup lɨ ñɨmim, gim.

23 Anɨg gɨmim, am kaj kau pi marep hałɨn aij yabɨł u

* 15:18: Sam 51:4

pak dam laube, miñ miñ göl gi nan kub ñiñjun.

24 Ñi yad u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyañ kam+iñ midöp. Nöd nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi nip adog udpin,' a gi+nab. Nap hagö, kale am kaj kau pi pak dapöm, nan magö laulö, miñ miñ gi+naböl. *

25 "Pen ñi nipe nöd u, wög adiñ gau gi aj arö göm, ado gi yöp ram söl au apöm niñnab, cac+iñ, mab ij paköm, kugom ralöm, miñ miñ göl gi mideinaböl.

26 Anig geinaböl, nap bi wög gi ñeb nipe ap nip hag niñöm hagnab, 'Niñhön gaböl?' ö gi+nab.

27 Hageinab, hagnab, 'Namam hain ne umöb a göm niñöb u pen miñi ado gi auö, nap kaj kau pi marep hañn aij u pak lau ñiñjöl gi miñ miñ gaböl,' a gi+nab.

28 Hageinab, nip mulu kal yabiñ lugö, ram raul miñgan aragnab; höñ au yañ nöp mideinab. Nap pen höñ amöm, auö ram raul miñgan arul, a göm, nip manö hain hain hagöm hagnab.

29 Nap nipe manö hain hain hageinab pen ñi nöd nipe hagnab, 'Yad manö ne hagpan rö pör nöp hain gem, bi nag+i wög gep ne rö midem, wög nöp pör pör giñö giñö mi iru yabiñ nöp lugöp. Pen yip kaj meme pi ap ñö, mideimam yad gau aip pak lau ñiñjun miñ miñ gagpun.

30 Pen ñi ne anibu, nan niñme li ñina gau damöm, niñbi si nan gau göm gi ñiñ yu haköm auub, nip mög niñmön, kaj kau pi marep hañn aij yabiñ u pakpan!' a gi+nab.

31 Anig hageinab, nap ñi nipe nöd nip hagnab, 'Hol apil pör midpul rö, nan yad gau magöñhalö ne udnabön.

32 Namam hain ne u böñ nöp uma rö la u, pen miñi nipe kauyañ kam+iñ midöp. Nipe böñ nöp hir ga u, pen miñi nip ulhai niñ adog udpin. Anib u me, hon miñ miñ gun,' a gi+nab," a ga.

16

Bi wög abadep bi u, manö hod riköm haga

1 Jisas bi nipe gau kalip haga, "Bi kub nan iru midnab ap, bi nan nipe abad middep bi ap hag lö, nan nipe gau abad mideinab. Pen bi kub u, manö ap niñnab, bi nan nipe abad midnab anibu, nan nipe gau hañöwölö gi+nab.

2 Bi kub manö anibu niñöm, nip wiñ alö aueinab hagnab, 'Nan yad gau abad mid aij gagpan u, yip hag ñilö niñbin. Anib u, ne ammön, nan yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij giñmön, niñbi bi gau kalip nan naböñ yad aigeg midöp gau magöñhalö wö ral niñ aij giñmön, ap yip hag ñimön, wög yip giñpan u hainö gagnabön,' a gi+nab.

* 15:24: Ep 2:1,5

³ Hageinab, bi nan nipe abad m+dep an+bu, an nipe gau nöp gasi iru niñöm hagnab, 'Bi kub u yip hag yunig gab u pen yad niñön ginamj Yad bi p+dön m+dagpin rö, m+nönj b+nig jö ginam rö lagöp. Niñi bi r+mnab nan kale u as+ b hag gi niñeinabin u, yip nable ginab,' a ginab.

⁴ Pen hainö gasi niñj aij göm hagnab, 'Yad niñön ginam u uri niñbin. Adö an+bu ginö, hainö bi kub yad yip hag yunab niñ u, niñi bi r+mnab yip udlö, ram kale au han m+deinabin,' a ginab.

⁵ Anig hagöm, niñi bi r+mnab kalip bi kub nipe nan naböj m+deinab gau wiñ alnab. Wiñ alö, bi nöd aunab u niñp hagnab, 'Ne bi kub yad nan naböj aigeg m+döp?' ö ginab.

⁶ Hageinab hagnab, 'Wel niñeb d+lam niñjuöl añi ap,' a ginab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñid as+kmön d+lam unbö siduñ lañ kal+ kliñ rik,' a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab.

⁷ Hainö bi ap aueinab, hagnab, 'Ne bi kub yad nan naböj aigeg m+döp?' ö ginab. Hageinab hagnab, 'Wid beg niñjuöl unbö mam+d u,' a ginab. Hageinab hagnab, 'Diker i ud, y+ñid as+kmön beg niñjuöl m+hau m+hau kal+ kliñ rik,' a ginab. Hageinab, hagnab rö nöp ginab.

⁸ Anig geinab, hainö bi

kub nipe u niñöm hagnab, 'Bi nan yad abad m+dep bi an+bu, gasi niñj aij göm, niñön niñön gem m+d aij ginabin a göp u, nipe gi aij göp,' a ginab. An+ b u niñjim. Niñi bi m+nönj naböj adö il i gasi niñbal gau hagpal, 'M+ñi aigöl gun hainö as+ k m+dep hon u m+d aij gin+m?' ö göm, gasi u niñöl gi gilö arab. Pen mailö aij niñbal niñi bi gau, anig unbö rö nöp gilö arböp u aij.

⁹ "Mani nan m+nönj naböj il i m+döp gau, niñi bi r+mnab gau niñbe me, hainö nan an+ b gau böj nöp p+s ginab niñ u, God ram m+nönj pör m+dep nipe au kalöp hag wiñhai udnab.

¹⁰ Mani nan pro ap, niñi bi ap niñmagö adö u liñlö, abad m+d aij ginab u, nan kub gau niñlö, u rö nöp ginab. Pen mani nan pro ap, niñi bi ap niñmagö adö u liñlö, abad m+d aij gagnab u, nan kub gau niñlö, u rö nöp ginab. *

¹¹ Pen kale mani nan m+nönj naböj adö il i m+döp u udmim, pir almim, abad m+d aij gagnabim u, bi an kalöp nan aij yab+ adö lañ niñbö niñab?

¹² Bi ap mani nan nipe ud niñmagö adö kalöp liñab u, kale pir almim, abad m+d aij gagnabim u, bi an mani nan kalöp ke niñab?

¹³ Bi añi ap, bi kub m+höp kalip wög gin+m rö lagöp. Bi m+höngöl kalip wög ginab u pen nipe bi kub ap niñ m+dmagö löm, bi ap niñ

* 16:10: Luk 19:17-26

mıdmagö lagnab. Aka bı kub ap nıp mıdmagö löm, bı ap nıp mıdmagö lagnab. Unbö rö, kale mani nan gau nan aij yabıtı a gımim nıñeinabim u, God nıp wög gıpim u arö gımim rö löp,” a ga. *

14 Bı Perisi gau, gası kub kale mani adö u nöp nıñmıdal u me, Jisas manö haga u nıñöm mıhol göm hag jula.

15 Hag jueila, kalıp haga, “Kale nıbi bı amgö ilö adö u, hon nıbi bı aij mıdpun, a gıpim u, pen God hibur gası mıdmagö an kalöp dan nıñöb. Nan nıbi bı nıñlö aij göp gau, God nıñö nan naij rö löp. *

16 “Jon bı nıg pak ñeb auaga nın u, lo manö kalı kılın rıkla u abe, bı God manö hagep manö kalı kılın rıkla u abe haglö, nıbi bı nıñöm, adö anıbu gılö armıdöp. Pen Jon aua nın u rıkö, God nıbi bı udöm abad mıdeinab manö aij u haglö, nıbi bı nıñöm kale magörhalö adö anıbu nöp arun, a göm, kłö göm gılö arab. *

17 Kumi kabö adö lañ abe mınöñ naböñ ıt i abe ur gınım rö löp, pen lo manö u adıñ pro ap ur gınım rö lagöp. *

18 “Pen, bı ap nıbi udöm arö göm, am nıbi hain nıbö ap udnab u, nıbi sı udnab. Pen bı ap uraköm, nıbi u, bı udöm arö gınab nıbi anıbu,

udnab u, nıpe u rö nöp nıbi sı udnab.

Bı mani halö bı ap aip, Lasaras aip

19 “Bı ap mani nan nıpe iru yabıtı mıdımıdöp. Nıpe wañij aij aij nöp yımöm, nan nıñeb aij aij nöp nıñmıdöp.

20 Pen ram ajöñ ıt goñ nıpe au, bı use use halö nan mıdagmıdöp bı ap dap lılö mıdmıdöp. Hib nıpe Lasaras.

21 Gası nıpe u nöp nıñöm, ‘Bı nan iru mıdöp i nan nıñö, nan naböñ naböñ abañ mo gai i lagnab u, yad nıñnabin kıyö lagnab,’ a göm, nıñmıdöp. Pen kain gau apöm, wös nıpe gau bałö gı nıñmıdal.

22 Hainö bı yıgön anıbu uma. Nıpe umö, ejol gau apöm, nıp dam ram mınöñ adö lañ au amöm, Ebrahim böñ nıpe lau lö nan kub nıñı. Pen bı gep anıbu abe umö, rıgöl gıla.

23 Bı gep anıbu umöm, am mab ke inab yañ au, nıp ilön kub yabıtı gö nıñöl gı mıdmıdöp. Pen mıdöm gılan gı nıñı, Ebrahim Lasaras aip ke ke au lañ mıdailö.

24 Nıñöm, wıñ al hagöm haga, ‘Bapı Ebrahim, yıp mög nıñmön, Lasaras nıp hagö, nımagö mılö nıpe ap nıg ap rauöm, dap aıab yıp u ud nıñö, yıp hain gañ. Mab u inöm, yıp ilön kub yabıtı göp,’ a ga.

* 16:13: Mad 6:24 * 16:15: Mad 23:28; Luk 18:9-14 * 16:16: Mad 11:12-13

* 16:17: Mad 5:18

25 Hageia, Ebrahim haga, 'Ñi nõn! M+nõn nabõn adõ if yan m+dm+dan ñ+n u, ne nan aij aij ne udm+dan, pen Lasaras nan naj naj nõp udm+döp. Pen m+ñi ram m+nõn i, n+pe hain aij m+dõ n+nõl g+, nõp ilõn kub gab.

26 God n+pe moł kub yab+ł aŋ i g+ la u me, hon n+bi b+ bõn lai rał gun bõn lau nun rö lagöp; pen kale bõn lau rał g+mim bõn lai aumim rö lagöp,' a ga.

27 Hageia, b+ an+bu haga, 'An+g hagpan rö, Lasaras n+p hagmõn, n+pe bapi yad ram amõm,

28 mam yad unbõ mam+d u kal+p manõ kłõ yab+ł hagõ, ram m+nõn ilõn ke naj pör nõp göp aui auagõl,' a ga.

29 Hageia, Ebrahim haga, 'Mos+s abe, b+ God manõ hagep b+ gau abe, manõ kal+ kłiñ r+kla u n+nõl,' a ga.

30 Hageia, haga, 'Bapi, an+g gagnabõl; pen n+bi b+ ap umõm urakõm, am hageinab me, n+nõ hagöp, a göm, nan si nan naj g+pal adõ u, n+hõn g+n+g an+g g+pun, a göm, arõ g+nabõl,' a ga.

31 Hageia, Ebrahim haga, 'Kale Mos+s abe, b+ God manõ hagep b+ gau abe, manõ kal+ kłiñ r+kla manõ an+bu n+nagpal rö, b+ ap umõm uraknab u, kale u rö nõp n+nagnabõl,' a ga," a ga.

17

Nan si nan naj gep magõ u
(Mad 18:6-7; Mak 9:42)

1 Jisas b+ n+pe gau kal+p haga, "B+ ap aka n+bi ap nag+ naj adõ u göm, n+bi b+ r+mnab kal+p gas+ nõ, kale abe nag+ naj adõ an+bu göm ap lug paknabõl. Nag+ adõ an+bu nõd g+m+dal, m+ñi g+pal, hainõ u rö nõp g+nabõl. Pen n+bi b+ kale gas+ naj ñ+nabõl gau, kale ilõn unbõ ke yab+ł udnabõl.

2 Pen b+ ap aka n+bi ap, ñ+ pai gau añ+ ap an+g g+n+g g+nab u, n+p kabõ kub wid paib jakep kabõ ap, uŋam u halõ nag+ l+ r+ib+kõm, dam ñ+g solwara yublap u aij. N+hõn g+n+g: n+pe kam+n m+dõm, ñ+ pai ap n+p gö ap lug paknab u, ilõn kub yab+ł udnab.

3 An+b u, kale ke gas+ n+n aij g+mim g+mim.

"Nañ+n namam ne ap nan si nan naj gain+m, n+p s+ł+k hagpe, n+hõn g+n+g an+g g+pun, a göm, gas+ n+n+inab u, g+ naj ga an+bu n+n+mim arõ g+mim.*

4 Nan kalöp rö r+mnab g+ naj göm, hainõ apõm, n+hõn g+n+g an+g g+pun, a göm, hageinab u, nan naj ga an+bu n+n+mim arõ g+mim. Pen ñ+n añ+ ap, an+g gö gö unbõ mudun j+n u g+n+m u, u rö nõp n+n+mim arõ g+mim," a ga.

N+n udep magõ u

5 Jisas an+g hageia, b+ manõ n+pe ud arep gau hagla, "Ne han+p gö, n+n udep magõ hon kub g+n+m," a g+la.

* 17:3: Mad 18:15

⁶ Hageila, Jisas kalip haga, "Nin udep magö kub wasö, nin udep magö kale mab masded magö pro yabit u rö nöp mideinab u, kale mab anibi, it halö ju ñig solwara an au dan ran midai, a gimim hagpe, hagnabim rö ginab. *

Bi wög gi ñeb ap wög nipe

⁷ "Kale gasi nihön ninbimj Bi wög gi ñeb bi ap minön nabön binig ral pis göm, aka kaj sipsip muk pis göm, ado gi ram auö, bi nap nipe u nip manö nihön hagnabj 'Nöp kiyö löp u, ne aui asikmön nan magö ñöj,' a ginab aka?"

⁸ Wasö. Anig hagagnab. Nipe hagnab, 'Walij udö auö, dip nagit u pig limön, ñig nan yad gau dap ñö ñinjam, hainö ñig nan ne gau ñöj,' a ginab.

⁹ Kale gasi nihön ninbimj Bi wög gi ñeb anibu, bi kub hagnab rö geinab u, bi kub manö aij rimnap nip hagnab akan Wasö. Bi wög gi ñeb nipe midöp u me, hagnab rö ginab.

¹⁰ Anig unbö rö me kale. God kalöp wög hag linab rö, gi pis gimim, hagnabim, 'Hon nibi bi wög gi ñeb aij wasö. Nan adö ap ke gagpun; wög hon ke gep u rö nöp gipun,' a ginabim," a ga.

Bi unbö sidun lan wös gisa la gau, Jisas gö, kamij la

¹¹ Jisas Jerusalem arnam a göm, ram minön Sameria i,

ram minön Galili lödan an au gidan am am,

¹² ram ritig aglö ap ajö ninöl gi, bi wös gisa la unbö sidun lan, nip nable paköm, ke ke au dan midöm,

¹³ meg magö dap ranöm hagla, "Jisas, Bi Kub, hanip mög ninmön," a gila. *

¹⁴ Hageila, kalip haga, "Kale ammim, bi God nip nan sabe gep gau kalip hañ kale gau yammim," a ga. Anig hagö, kale amöm, adan an au arlö ninöl gi, kalip kamij la. *

¹⁵ Pen kalip anig göl kamij lö, bi Sameria nibö ap, nip kamij la u ninöm, manö kub hagöl gi, God hib u hagö adö arö ninöl göm,

¹⁶ ado gi apöm, Jisas mideia sol ma it au lug paköm, mulu adin nipe gijan gi minön yan ninöm, Jisas nip aij a ga.

¹⁷ Nipe anig gö, Jisas haga, "Yad gasi ninbin e, bi unbö sidun lan kamij löp u, pen bi unbö aij lan gau mai?"

¹⁸ Bi rimnap nihön ginig auagpalj Bi mlö gau nibö, bi Juda wasö u nöp apöm God nip aij a göp ar?" a ga.

¹⁹ Jisas anig hagöm bi anibu nip haga, "Jisas yip gö kamij linab, a gimön, nin udpan rö, nöp kamij löp aru," a ga.

*God nibi bi udöm abad mideinab
(Mad 24:23-28)*

* 17:6: Mad 17:20; 21:21 * 17:13: Lep 13:45-46 * 17:14: Lep 14:2-3; Jon 3:3; 18:36

20 Pen ñin ap bi Perisi gau Jisas nɪp hag nɪŋöm, “God nɪbi bi udöm abad mɪdeinab ñin anɪbu ñin mai aunab?” ö gɪla. Hageila, Jisas haga, “God nɪbi bi udöm abad mɪdeinab, a gɪpim anɪbu, kiŋ rɪmnap gau, nɪbi bi abad mɪd mɪd, nɪŋ aij gɪlö gɪlö, hainö kiŋ kale auö, nɪbi bi nɪp amgö nɪŋöm, uri auöp, a gɪpal, unbö rö gagnab.

21 ‘Mɪdöp i,’ aka ‘Mɪdöp dan,’ hagagnaböl. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe agamɪj apöm, an kalöp aui hadö mɪdöp,” a ga.

22 Anɪg hagöm, bi nɪpe gau kalɪp haga, “Hainö gau, Bi Ñi nɪpe auö nɪp nɪŋun, a gɪmim, mɪdmagö kalöp bi g ñöl nöp mɪdnab, pen nɪp nɪŋagnabim.

23 Nɪbi bi rɪmnap kalöp hagnaböl, ‘Mɪdöp i,’ aka ‘Mɪdöp dan,’ a gɪnaböl u pen manö anɪbu nɪŋö hagpal, a gɪmim, gɪ dö gɪ ammim, kalɪp aip aragmim. *

24 Nɪhön gɪnɪg: Bi Ñi nɪpe aunab ñin u, aɪm aɪm udöm, mailö mɪlöbö aröp nɪŋbal u rö aunab.

25 Pen kale nɪbi bi mɪñi mɪdpim gai i, Bi Ñi nɪpe nɪp iru nɪŋmim, nɪp udagmim, nɪp marö kub yabɪ ñinabim.

26 Bi Ñi nɪpe aunab ñin anɪbu, hadame nöp Noa mɪdeia ñin u ga rö, gɪnab.

27 Noa mɪdeia ñin u, nɪbi bi gau nan magö ñinöl gɪ, ñig ñinöl gɪ, nɪbi pen pen ñöl gɪ, gɪ mɪdlö nɪŋöl gɪ,

Noa amɪlap apɪlap ñig magɪb kub raul mɪgan arlö nɪŋöl gɪ, möŋ asad kub yabɪ alabin, a gö, ñig uɪ apöm nɪbi bi gau kalɪp magöŋhalö ud yuö yuö umhakla.

28 Pen bi Lod mɪdeia ñin u, Sodom nɪbi bi gau u rö nöp nan ñinöl gɪ, ñig ñinöl gɪ, nan gau sɪkim göl gɪ, nan wög adɪŋ gau göl gɪ, ram göl gɪ, gɪ mɪdlö nɪŋöl gɪ, *

29 Lod ram mɪnöp anɪbu arö göm, ram mɪnöp mɪgan ap ke arö nɪŋöl gɪ, magö anɪbu nöp, mab mɪtan kub kumi kabö adö lan nɪbö apöm, Sodom nɪbi bi kalɪp magöŋhalö in habɪk ñin ara.

30 Bi Ñi nɪpe aunab ñin u, anɪg unbö rö nöp gɪnab.

31 “Ñin anɪbu, nɪbi bi ram adö lan mɪdaiöl u, nan kale ram raul mɪgan yan mɪdöp u udnɪg ram raul yan aragnaböl. Pen nɪbi bi wög adɪŋ gau ajaiöl gau, nan rɪmnap udnɪg ado gɪ ram aragnaböl. *

32 Lod nɪbin nɪp ga adö u nöp gasɪ nɪŋmim, nɪŋ aij gɪmim.

33 Nɪbi bi an, yad ke nɪŋ aij gem kamɪŋ mɪdeinabin a göm nɪŋnab u, umnab; pen nɪbi bi an, Kraiss manö aij hagöp rö wög nɪp gɪ damem umnabin a göm nɪŋnab u, kamɪŋ mɪdeinab. *

34 Kalöp hagabin, ñin anɪbu sɪböŋ yan bi mɪhöp abañ adö aɪ ap haneinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin.

* 17:23: Mak 13:21; Luk 21:8 * 17:28: Jen 18:20; 19:25 * 17:31: Mad 24:17-18

* 17:33: Luk 9:24

35 Pen nɪbi mɪhöp wid magö pa jö ma jö ługatug geinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin.

36 Bɪ mɪhöp wög adɪŋ gau wög gɪ mɪdeinabil u, ap udem, ap arö gɪnabin,” a ga.

37 Jisas anɪg hageia, kale hagla, “Bɪ Kub, manö hagabön anɪbu, ram mɪnön mai anɪg gɪnab?” ö gɪla.

Hageila, Jisas haga, “Wal wayön ap umöl mɪdeinab au, yaur gɪlgalö nɪŋöm ap sɪbaibai gɪnaböl,” a ga.

18

Bɪ manö ud asɪkep ap, nɪbi adu ap

1 Jisas, bɪ yad gau gasɪ iru nɪŋagöl, God nɪp sabe göl gɪ nöp mɪdaiöl, a göm, kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga,*

2 “Ram mɪnön ap, bɪ kub manö ud asɪkep bɪ ap mɪdeinab. Pen bɪ anɪbu, God nɪp gasɪ u nɪŋagöm, nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪŋagnab.

3 Pen nɪbi adu ram mɪnön anɪbu nɪbö ap, pör nöp apöm nɪp hagnab, ‘Bɪ kolmał yad ap manö halɪp u nɪŋmön,’ a gɪnab.

4 Anɪg hagnab u pen bɪ manö ud asɪkep bɪ kub anɪbu manö nɪpe u udagnab. Pen nɪbi adu anɪbu, nɪpe pör pör apöm hag nɪŋ gö gö, hainö bɪ kub anɪbu hagnab, ‘Yad God nɪp pɪñɪŋ gagpin; nɪbi bɪ gau kalɪp mög nɪŋagpin;

5 pen nɪbi kanɪł i yɪp pör pör apöm hag nɪŋ gö gö yɪp

iru göp u me, yad am manö kub anɪbu nɪŋnam,’ a gɪnab,” a ga.

6 Bɪ Kub anɪg hagöm haga, “Bɪ manö ud asɪkep anɪbu nɪbi bɪ mög gaga, pen nɪpe manö nɪhön haga u nɪŋ aij gɪmim.

7 Kale gasɪ nɪhön nɪŋbimŋ God nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke hag löp gau, sɪdö aŋ sɪbön yaŋ nɪp sabe geinaböl u, manö kalɪp nɪŋöm mög nɪŋagnab, a gɪmim, nɪŋbimŋ Kale mɪlö padö abadnaböl, a gɪmim, nɪŋbim?

8 Yad kalöp hagabin, nɪpe manö hagnaböl anɪbu nɪŋöm, kalɪp mög nɪŋöm, yɪŋɪd nöp bɪ kolmał kale gɪ naj gɪnaböl gau adan pɪł gɪnab. Pen Bɪ Nɪ nɪpe mɪnön naböŋ ɪł i ado gɪ aunab ñɪn u, nɪbi bɪ rɪmnap nɪp nɪŋ udöl gɪ mɪdeinaböl aka wasö?” ga.

Bɪ Perisi ap, bɪ dakɪs udep ap

9 Nɪbi bɪ rɪmnap, hon nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ rɪmnap gau nɪbi bɪ naj, a göm, nɪŋla rö, Jisas kalɪp manö ap manö hod rɪköm haga,

10 “Bɪ Perisi ap, bɪ dakɪs udep ap, God nɪp sabe gɪnɪg, God sabe gep ram u arnabil.

11 Bɪ Perisi anɪbu, aŋ nɪpe gau nöp God nɪp sabe göm hagnab, ‘Nöp aij yabɪł a gabin. Yad bɪ rɪmnap gɪpal rö, nan aij iru nöp udem, nan si udem, nɪbi si udem, gagpin. Yad bɪ dakɪs udep ɪnbö i rö wasö.

* 18:1: Kol 4:2; 1De 5:17

12 Wik pör pör, ñin mihöp nan magö ñinagpin halö. Pör nan yad unbö sidun laŋ udem, nöp añi nübö ap ñinbin,' a ginab. *

13 Pen bi dakis udep anibu, ni p nable gö, kumi kabö adö laŋ niŋagöm, ke ke au daŋ ubör yihöŋ göm, pabiŋ ni pe ke paköm, gasi iru niŋöm hagnab, 'God, yad bi nan si nan naij ginpin u, yip mög niŋmön,' a ginab. *

14 Kalöp hagabin, bi dakis udep u anig hagö, God ni p, nan si nan naij ginpan u niŋem arö ginabin, a ginab. Pen bi Perisi u ni p God anig hagagnab. Niŋhön ginig: ni bi bi hib kale ke dap rannaböl gau, God gö ap lug paknaböl. Pen ni bi bi ana udnaböl gau, God gö kale hib mideinab," a ga. *

Jisas ñi pai pro gau kalip ud niŋa

(Mad 19:13-15; Mak 10:13-16)

15 Ni bi bi gau, Jisas ñi pai pro hanip gai i ud niŋaŋ a göm, daueila. Jisas kalip ud niŋö niŋöl gi, bi ni pe gau anig gajal u niŋöm, ni bi bi anib gau kalip siŋik hagöm hagla, "Kale unbö gagmim," a gi la.

16 Jisas pen ñi pai anib gau wiñ alö aueila, bi ni pe gau kalip haga, "Niŋhön ginig kalip anig hag gabimŋ Ni pai pro anib gau arö gi pe yip aulan. God ni bi bi udöm

kumi kabö adö laŋ abad mideinab u, ñi pai pro anib gau rö mideinaböl," a ga.

17 God Manö hag ñöm anig göl midöp a geinaböl u, ñi pai pro gau God Manö anibu niŋöm, yinid niŋ udnaböl. Anib u, yad kalöp niŋö hagabin, ni bi bi ñi pai pro yip niŋ udpal rö, niŋ udeinaböl gau, God kalip udöm abad mideinab. Pen ni bi bi ñi pai pro yip niŋ udpal rö, niŋ udageinaböl gau, God ram minöŋ ni pe au aragnaböl. *

Juda bi kub ap nan iru mideia

(Mad 19:16-22; Mak 10:17-22)

18 Juda bi kub ap Jisas mideia au apöm haga, "Bi manö hag ñeb bi aij yad. Yad niŋhön gem, pör midep u udnam?" ö ga. *

19 Hageia, Jisas haga, "Yip niŋhön ginig, 'Bi aij,' a ginpan? Ni bi bi ap aij midagöp; God añi me Bi aij midöp.

20 Pen ne God lo manö u niŋban: 'Ni bi si bi si gagmim; wip alagmim; nan si udagmim; manö kub hagnaböl gau am manö piral hagagmim; name nap hagmil adö u nöp niŋmim, hain ginim,' " a ga. *

21 Anig hageia, bi anibu haga, "Yad ñi pro nöp rikem, lo manö adö anib gau magöŋhalö gi dap dap, mifi ñin i u rö nöp gi midpin," a ga.

* 18:12: Ais 58:2-3; Mad 23:23 * 18:13: Sam 51:1 * 18:14: Mad 23:12

* 18:17: Mad 18:3 * 18:18: Luk 10:25 * 18:20: Eks 20:12-16; Dud 5:17-20

22 Jisas manö anıbu niñöm haga, “Nan añı ap nöp gagpan. Nan ne gau magöñhalö sikim gımön, mani udmön, nıbi bı mög gep rö gau kalıp ñımön me, mıd aij gep ne u mıdeinab God ram mınöñ kumi kabö adö lañ au. Hagpin rö gımön, aumön, yad aip ajaiul,” a ga.

23 Juda bı kub anıbu, mani nan nıpe gau iru nöp mıdeia rö, Jisas manö anıbu hagö, nan nıpe hib gö, gası mlö la.

24 Gası mlö leia u, Jisas nıp niñöm haga, “Nıbi bı nan iru mıdeinab gau, uıham yabıt God nıbi bı nıpe mıdlö, kalıp udöm, ram nıpe au abad mıdnab.

25 Kaj kamel gau kalı mauöt nagı yubal mıgan u arnıg, uıham arnaböl u pen nıbi bı uıpö kılno nan gau iru nöp mıdöp gau, God ram mınöñ nıpe u uıham yabıt arnaböl,” a ga.

26 Anıg hageia, nıbi bı mıdeila gau hagla, “Manö hagabön anıbu, God nıpe nıbi bı ap ud kamıñ yunım rö lagöp aka nıñön?” ö gıla.

27 Hageila, Jisas haga, “Adö rımnab nıbi bı göl rö lagöp u pen God nıpe gınıg, gınım rö nöp löp,” a ga.

28 Anıg hageia, Pida haga, “Nöñ! Ram nan hon gau magöñhalö arö gun, nöp aip nöp se gı ajmıdun,” a ga.

29 Hageia, Jisas kalıp haga, “Kalöp niñö hagabin, nıbi bı, God manö aij nıpe u ud ajaiun, a göm, ram, nıbin,

nımam, nıme nap, ñı pai kale gau arö gınaböl gau, God kalıp hauı gagnab.

30 Mıñi mıdpun ñın anı, God nıpe kalıp abad mıd aij gö, nan kale gau, nıbi bı kale gau iru nöp mıdeinab. Pen ñın hain u, nıpe aip pör pör nöp mıdeinaböl,” a ga.

Jisas kauyañ, “Yıp al pak lılö, umem uraknabin,” a ga
(Mad 20:29-34; Mak 10:46-52)

31 Jisas bı nıpe unbö mıgan lañ kalıp dam goı gau amöm haga, “Niñim. Mıñi Jerusalem arabun. Amjaknabun u, Bı Ñı nıpe nıp, God manö hagep bı gau hadame nöp God Manö u kalı kılñ rıköm hagla rö nöp gınaböl. *

32 Nıp udöm, bı Juda wasö gau ñımagö adö kalıp lılö, nıp hag juöm, ñıtoñ löl göm, kılñu alöm, nagı ud paköm, böñ nöp al pak lınaböl. *

33 Pen ñın mıñöp mıdöm, ruö ñın mıhau nıganı u kauyañ uraknab,” a ga.

34 Pen Jisas anıg hageia, bı nıpe gau gası pıral hiıknım rö lagö, manö hagab adö u, a göm, niñagla. *

Jisas bı amgö we ga u gö, amgö ñıl niña

(Mad 20:17-19; Mak 10:32-34)

35 Pen hain, Jisas am Jeriko amjakö niñöl gı, bı amgö we ap mıdeia. Bı anıbu nıpe adan goı au asık mıdöm,

19

mani nan ñim, a göm, asıb gi mıdeia.

³⁶ Nıbi bı iru nöp manö hag padilö niñöl gi, niıbi bı rımnap kalıp hag niñöm haga, “Nıhön gaböl?” ö ga.

³⁷ Hageia hagla, “Jisas bı Nasared niıbö u apöm padiab,” a gıla.

³⁸ Anıg hageila, niıpe wiñ kub alöm haga, “Jisas, Depid Ñı niıpe, yıp mög niñmön!” a ga.

³⁹ Hageia, niıbi bı padieila gau niıp hag göm hagla, “Nıhön giñig ap ranabön? Agamıj mıd!” a gıla. Anıg hagla u pen niıpe agamıj mıdageia. Wiñ kub yabıtı alöl gi haga, “Jisas, Depid Ñı niıpe, yıp mög niñmön!” a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas niñöm piđön göm, niıbi bı gau kalıp haga, “Pañıd söl auı dauim,” a ga. Hagö, pañıd daueila haga,

⁴¹ “Nöp niıhön giñam?” ö ga.

Hageia haga, “Bı Kub, yıp gö amgö magö u kauyan niñın,” a ga.

⁴² Hageia, Jisas niıp haga, “Jisas yıp gö, amgö magö ñıl niñnabin, a giñmön, gası niñ udpan rö, amgö magö ñıl nöñ,” a ga.

⁴³ Hagö, magö anıbu nöp amgö ñıl niñöm, God hib niıpe u hagö adö arö niñöl göm, Jisas areia au hain ga. Niıbi bı magöñhalö Jisas ga anıbu niñöm, God hib niıpe u haglö adö ara.

Sakias, bı dakıs udep ap

¹ Jisas Jeriko amöm, an anıb au ap padia.

² Pen Jeriko au, bı mani nan gau iru mıdmıdöp ap, bı dakıs bı udmıdal gau kalıp magöñhalö abad mıdmıdöp. Hib niıpe Sakias.

³ Jisas daun anı au padiö niñöl gi, niıbi bı iru nöp ap niñniğ geila. Sakias niıpe bı udep magö u me, Jisas bı aigale bı rö mıdöp u niñın, a göm, niñıa u pen niñıaga.

⁴ Anıg gö, niıpe nöđ gi dö gi am mab ur ap ran adö lanı amöm, Jisas auıaıa padö jıñ niñöl gi mıdeia.

⁵ Jisas pen mab ran mıdeia it anıb au apöm, giñlanı gi niñöm, Sakias niıp haga, “Sakias, ne yıñıd it i lug! Mıñi am ram ne u aip mıdeinabin,” a ga.

⁶ Hageia, Sakias it yanı lugöm, mıñ mıñ göl gi, Jisas niıp uı gi dam ram niıpe ud ara.

⁷ Niıbi bı gau ga anıbu niñlö mulu lugö hagla, “Bı anıbu am bı nan si nan naij göp ram u hannıg arab,” a gıla. *

⁸ Pen Sakias uraköm, Jisas niıp haga, “Bı Kub, ne nöñ! Mıñi nan yad gau niıme li böñ u lem, böñ u niıbi bı mög gep rö gau kalıp ñınabin. Pen yad nöđ pir alem, niıbi bı rımnap nan kale si udnö rö löp gau pen ñınabin, a gem, nan añı ap si udnö rö, pen mıhau mıhau

* 19:7: Luk 15:2

ñinabin; pen nan mihöp si udnö rö, pen unbö raleb jıñ u ñinabin. Anıg gı dam dam magöñhalö naböñ ral pıs gem, arö gınabin,” a ga.
*

9 Hageia, Jisas haga, “Bı i Ebrahim ñı nıpe ap. Uri God nıpe yam ram auı hanbal nan si nan naij gıpal gau nıñöm arö göm ud kamıñ yuöp. *

10 Bı Ñı nıpe aua u, nıbi bı hir gıpal gau, kalıp uñhai nıñem ud kamıñ yunam, a göm, aua,” a ga. *

Bı unbö sıduñ lañ mani udlu u, manö hod rıköm haga (Mad 25:14-30)

11 Pen nıbi bı anıbu gau, Jisas me, Bı Kub pör abad mıdpun u, Jerusalem arö, nıp kın hag lıno, hanıp abad mıdö, mıd aıj yabıt gınabun, a göm gası u nıñla. Jisas, gası kalpe nıñla anıbu, ke nıñöm, kalıp manö ap halö hod rıköm haga.

12 Jisas manö hod rıköm haga, “Bı kub ap, bı kub abad mıdep yad mıdöp au arnö, yıp kın hag lö, ado gı apem, nıbi bı ram mınöñ yad gai i kalıp kın abad mıdeınam, a göm, ram mınöñ mılö kub gau arnab.

13 Pen nöd bı wög gep nıpe unbö sıduñ lañ kalıp wıñ alö aueınaböl, bı kub nıpe kabö magö gol añı añı ke ke nıme löm hagnab, ‘Mani ñabin i udmim, sıkim gı ado

malo gımim, iru ud lımim; hainö yad kauyañ aunabin,’ a gınab.

14 Anıg hagöm arnab u, pen nıbi bı ram mınöñ nıpe abad mıdeıa gau, nıp mulu lugö nıñöl göm, bı rımnap hag yulö, hain amöm, bı kub yabıt u nıp hagnaböl, ‘Bı anıbi nıpe kın hon mıdagnab,’ a gınaböl.

15 “Pen bı kub yabıt u manö kale u udagöm, bı kub anıbu nıp kın kale hag lınab. Anıg gö, nıpe kauyañ ado gı apöm, bı wög gı ñeb nıpe gau kalıp wıñ alö aueınaböl, kın kale u hagnab, ‘Kabö magö gol ñıbin gau, kale ud sıkim gı ado malo gımim, pen aıgöl gı udpim?’ ö gınab.

16 Hagö, bı nöd u apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö sıduñ lañ kabö magö gol udpın,’ a gınab.

17 Hageınab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Ne gı aıj gıpan. Nan pro u ñınö wög gı aıj gıpan rö, mıñı daun kub unbö sıduñ lañ nöp hagnö, abad mıdeınabön,’ a gınab. *

18 Pen bı ap apöm hagnab, ‘Bı kub, kabö magö gol añı yıp ñına u, sıkim gı ado malo gem, pen unbö mamıd u kabö magö gol udpın,’ a gınab.

19 Hageınab, bı kub nıpe u hagnab, ‘Gıpan anıbu rö, mıñı daun kub unbö mamıd u nöp hagnö, abad

* 19:8: Eks 22:1; Nab 5:6-7 * 19:9: Ap 16:31; Luk 13:16 * 19:10: Luk 15:4;

Jon 3:17; 1Di 1:15 * 19:17: Luk 16:10

mideinabön, ' a gınab.

20-21 Pen bî wög gep nıpe ap apöm hagnab, 'Bî kub, yad nöp nıñbin. Ne bî kal yabıı. Nıbi bî rımnap nan kale gau, ne sîkim gı aij gımön wasö, rau pıı gımön rö udpan. Nan wög uıham gı yımbal gau, ne klö gımön nöp nıñban. Anıb u, yad nöp pıñıñ gem me, kabö magö gol añı yıp nına u, dam apo rin ugan gı lınö mideia. Magö gol añı ne u mıñı daubin i, ' a gınab.

22 Hageinab, bî kub nıpe u hagnab, 'Manö ne hagpan u ud ado gem, manö kub ne aip hagnabin. "Ne bî kal yabıı, nıbi bî rımnap nan kale gau, ne sîkim gı aij gımön wasö, rau pıı gımön rö udpan; nan wög uıham gı yımbal gau, ne klö gımön nöp nıñban," a gıpan ar?

23 Anıb u, nıhön gınıg kabö magö yad u dam beg pasbuk lö, ado gı apem sinıñ rımnap halö udagpin?' ö gınab.

24 Anıg hagöm, bî söl au mideinaböl gau kalıp hagnab, 'Kabö magö gol yad u pıı gı udmim, bî au kabö magö gol sıduñ lañ mıdöp u nıp nım, ' a gınab.

25 Hageinab hagnaböl, 'Bî kub. Nıpe kabö magö gol sıduñ lañ hadö mıdöp!' a gınaböl.

26 Hageinaböl hagnab, 'Kalöp hagabin, pör nıbi bî nan kale iru mideinab gau rımnap halö udnaböl, pen nıbi bî nan kale pro pro

mideinab gau gılö, nan pro anıbu böñ nöp lug lı arnab. *

27 Pen nıbi bî yıp nıñlö mulu lugö, bî anıbu nıpe kın hon mıdageinab, a gıla gau, kalıp am dapim, amgö ilö adö yad aui al pak lim, ' a gınab," a ga.

Jisas Kın rö Jerusalem ara (Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Jon 12:12-19)

28 Jisas kalıp manö anıbu hagöm, bî nıpe gau aip Jerusalem arun, a göm, nıpe nöd ga.

29 Am am Olıp Dum au, ram rııg aglö Bedpagı Bedani goı au söl amjaköm, bî nıpe mıhöp kalıp nöd hag yuöm haga,

30 "Ram rııg aglö mıgan lödañ ammil nıñnabil, kaj donki marep nıbi bî ud ajagpal ap, nagı adık lılö mideinab u, hubık daumil.

31 Pen nıbi bî rımnap apöm, 'Kaj donki u nıhön gınıg hubık ud arabil, ' a gaiöl u, hagnıl, 'Bî Kub u wög mıdö halıp hag yuajıp, udnıg aubul, ' a gımil," a ga.

32 Anıg hagö, ammil nıñlö, haga rö nöp mideia.

33 Am nagı hubık gılö nıñöl gı, bî kaj donki nap nıbö gau apöm hagla, "Kaj donki marep u nıhön gınıg gımil nagı hubıkabil?" ö gıla.

34 Hageila haglö, "Bî Kub u wög mıdö halıp hag yuajıp, apul nagı hubıkabul," a gılö.

35 Anıg hagnıl, kaj donki marep anıbu nagı hubıkml, uı gı dam Jisas mideia au

* 19:26: Mad 13:12; Luk 8:18

amjakmil, waŋj kale bad rɪmnap ud jumil, ud kaj donki adö u lɪmil, Jisas nɪp ud kaj donki adö anɪb laŋ lɪla.

³⁶ Jisas donki adö laŋ asiköm, adan adö u arö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ gau waŋj nan kale rɪmnap dap adan adö anɪbu lɪlö nɪŋöl gɪ, kaj donki Jisas asik mɪdeia anɪbu waŋj nan kale adö anɪbu abö göl gɪ abö göl gɪ ara.

³⁷ Am am Jerusalem sösöl gɪlö nɪŋöl gɪ, Olip Dum adan ramö gɪyaŋ gep ka au, nɪbi bɪ nɪpe gau iru yabɪl nöp, magöŋhalö nɪp mɪñ mɪñ yabɪl göl gɪ, nan nɪhön nɪhön ga gau gasɪ u nɪŋöl gɪ, wɪñ kub alöl gɪ, God hib nɪpe dap ranöm hagla,

³⁸ "Bɪ Kub nɪpe Kiŋ hanɪp hag yuö auöp i, God nɪp ud aij gɪnɪm!

God ram mɪnönj kumi kabö adö laŋ au, hibur hain hain magö u nöp mɪdöp.

God nɪpe adö i gɪlaŋ mɪdöm, nɪpe mailö aij unbö ke halö mɪdöp," a gɪla. *

³⁹ Anɪg haglö nɪŋöl gɪ, bɪ Perisi rɪmnap aŋ anɪb au mɪdeila gau, Jisas nɪp hagla, "Manö hag ñeb bɪ. Nɪbi bɪ ne gau kalɪp hag gö, anɪg unbö rö hagaglaŋ," a gɪla.

⁴⁰ Hageila, Jisas pen haga, "Kalöp hagabin, kale manö anɪbu rö hagageinaböl u, kabö gau ke wɪñ alnaböl," a ga.

Jisas Jerusalem nɪŋöm mɪtöŋ ga

⁴¹ Jisas Jerusalem sösöl göl gɪ, daun kub anɪbu nɪŋöm, amgö ñɪg lugö nɪŋöl gɪ haga,

⁴² "Ram mɪnönj Jerusalem i, kalöp mög yabɪl nɪŋabin. Yad kalöp ud God aip jɪm ñem, hibur hain hain magö u kalɪp ñɪnɪg aunö u nɪŋbep u, aij yabɪl gɪböp. Pen mɪñi kale nɪŋagmim, amgö we rö mɪdpim.

⁴³ Hainö bɪ kołmał kale apöm, daun kub kale i, uɪŋɪn lɪ gɪgabö gɪ mɪdöm,

⁴⁴ apöm gɪ naij yabɪl gɪlö, wög waryö, ram gau magöŋhalö, kabö ap kabö ap adö laŋ waköm mɪdageinab; nɪbi bɪ, ñɪ pai, kabö waryö raul aŋ yaŋ mɪdeinaböl gau ram halö pa jö ma jö gɪ yunaböl. God kalöp udnɪg auöp ñɪn i nɪŋagpim u me, anɪg gɪnab," a ga. *

Jisas God sabe gep ram raul mɪgan yaŋ ara

(*Mad 21:12-17; Mak 11:15-19; Jon 2:13-22*)

⁴⁵ Jisas anɪg hagöm, God sabe gep ram u amöm, nɪbi bɪ sɪkim geila gau kalɪp hag höŋ yuöl gɪ haga,

⁴⁶ "God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, 'Ram yad u, yɪp sabe gep ram mɪdeinab,' a gɪla u pen kale sɪkim gɪ gɪpe gɪpe, nɪbi bɪ nan si udöm, dap pi göl hanbal ram ap rö löp," a ga.

⁴⁷ Pen Jisas nɪpe pör pör, ñɪn aŋ aŋ am God sabe gep ram raul mɪgan u, nɪbi bɪ gau

* 19:38: Sam 118:26; Luk 2:14 * 19:44: Luk 21:6

kalip manö hag ñim+döp. Bi God nıp nan sabe gep bi kub gau, bi lo manö hag ñeb bi gau, bi manö ud asıkep gau, nıp al pak lun, a göm, gası añı u niñeila. *

⁴⁸ Anıg gası niñla u pen niñbi bi magonhalö, manö aij nıpe niñun, a göm, nıp ñiñi lilö niñöl gi, kale Jisas nıp al pak löl rö laga.

20

“Nöp an hagö anıg gi ajabön?” ö gıla

(Mad 21:23-27; Mak 11:27-33)

¹ Pen ñin an anıb au, Jisas nıpe God sabe gep ram raul mıgan u amöm, nıpe niñbi bi ud God aip jim ñöl lınab manö aij u hag ñi mıdeia niñöm bi God nıp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, bi manö ud asıkep gau abe aula.

² Apöm nıp hagla, “An nöp hagö, ne apön anıg gi ajabön?” ö gıla.

³ Hageila haga, “Yad kalöp pen hag niñeb ap hag niñnıg gabin.

⁴ Jon niñbi bi gau kalip ñıg pak ñim+döp u, God nıp hagö anıg ga aka gası nıpe ke niñöm ga?” ö ga.

⁵ Hageia, kale ke hag niñ hag niñ göm hagla, “God hagö, Jon niñbi bi gau kalip ñıg pak ña,” a gınabun u, nıpe hagnab, ‘Anıb u, manö nıpe u niñhön gınıg udagpım?’ ö gınab.

⁶ Pen, ‘Jon gası nıpe ke nöp niñöm, niñbi bi gau kalip ñıg pak ña,’ a geinabun u, niñbi bi gai i, God nıpe Jon manö hagep bi nıpe rö hag lö apöm gaia a göm niñbal rö, kal juöm hanıp kabö ju pak lınaböl,” a gıla.

⁷ Pen kale gası anıbu niñöm, Jisas nıp pen hagla, “Jon apöm niñbi bi gau kalip manö hag ñöm, ñıg pak ñöm ga u, hon niñagpun, God hagö ga aka gası nıpe ke ga u niñagpun,” a gıla.

⁸ Anıg hageila, Jisas kalip haga, “Kale yıp pen hag ñagpım rö, yad pen an hagö apem gabin u, kalöp u rö nöp hag ñagnabin,” a ga.

Bi wain wög adıñ abad mıdeila gau, manö hod rıköm haga

(Mad 21:33-46; Mak 12:1-12)

⁹ Jisas niñbi bi gau kalip manö hod rıköm haga, “Bi ap wain wög adıñ ap gi yımöm, niñbi bi rımnab hag löm, am ram niñnöñ mılö gau mıdeinab. *

¹⁰ Pen wain magö po gınab magö u, bi nıpe ap hag yuöm hagnab, ‘Am niñbi bi wain wög gi mıdpal gau kalip hagö, wain magö yıp rımnab ñılö daumön,’ a gınab. Hagö amjakö, niñbi bi wain wög gi mıdeinaböl gau nıp pak pak löm, yıharıñ hag yulö ado gi aunab.

¹¹ Anıg gılö, bi wain wög nap niñbö u, bi ap pen hag yuö arnab. Areinab nıp u rö

* 19:47: Luk 21:37 * 20:9: Ais 5:1

nöp pak pak löm, y+har+η hag yulö ado g+ aunab.

12 An+g g+lö, b+ hainbö ap hag yuö amjakö, n+p m+ñu magö paköm, t+p g+ dam höη au yaη yunaböl.

13 An+g g+lö, b+ wög ad+η nap n+bö u hagnab, 'Yad ai g+namη Ñ+ m+dmagö yad u yunabin u, manö n+pe hageinab rö n+ηöl rö löp,' a göm yunab.

14 Yuö amjakö, n+bi b+ wain wög g+ m+deinaböl an+η gau hagnaböl, 'Ñ+ auöp i, nap wain wög u n+pe udn+m rö löp. N+p böη nöp al pak lun, hon udun,' a g+inaböl.

15 An+g hagöm, n+p t+p t+p g+ dam höη gau amöm, böη nöp al pak l+lö umnab.

"Pen an+g geinaböl u, b+ wög ad+η nap n+bö u kal+p n+ηön g+inab?"

16 N+pe apöm, n+bi b+ an+η gau kal+p al pak löm, wög ad+η an+bu n+bi b+ r+mnab kal+p pen hagö abad m+deinaböl," a ga.

Jisas an+g hageia, n+bi b+ n+η m+deila gau hagla, "Hagpan an+bu rö gagn+m!" a g+la.

17 Hageila, Jisas kal+p n+η gusgus göm haga, "An+g hagn+pim u pen an+η u, God Manö kal+ kl+ñ r+kla ad+η ap r+κ n+ηmim i+ u y+p hag ñ+mim. Ad+η hagabin an+bu an+g göl m+idöp,

'B+ ram gep gau, kabö ap aij gagn+m a göm arö g+la u

pen m+ñi ram padö an yaη u b+n+g ñöl m+idöp,' a g+la.

18 "N+bi b+ an an ap lug kabö adö an+bu paknaböl gau, kal+p böη nöp pa jö ma jö g+ linab. Pen kabö an+bu p+g ju ap lug n+bi b+ pak r+bi+knab u, kal+p böη nöp paib waib jö g+ linab," a ga. *

19 Jisas an+g hageia, han+p nöp hagab a göm, b+ lo manö hag ñeb b+ gau abe, b+ God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, uri nöp n+p manö kub hagn a göm n+ηla u pen n+bi b+ iru nöp n+η m+deila gau n+ηöm, p+ñ+η göm arö g+la.

"Rom b+ kub Sisa n+p dak+is ñun aka wasö?" g+la

(Mad 22:15-22; Mak 12:13-17)

20 Pen Jisas n+p aige göl gun dam manö kub hagn+g arun a göm, am n+bi b+ r+mnab kal+p mumug göm hagla, "Kale n+bi b+ aij rö halu l+mim, am manö pir pir al+mim, n+p manö r+mnab hagpe, pen n+ηön hagn+m n+ηun, n+p dam gapman b+ manö kub ud as+kep u ud arnabun," a g+la. *

21 An+g haglö, amöm n+p manö r+mnab p+ral hagöm hagla, "Manö hag ñeb b+, hon n+ηbun ne böη lap nöp aragpan; kabö göl nöp hagpan. God Manö u n+bi b+ gau kal+p hag ñ+ban u, u rö nöp kabö göl nöp hagpan.

* 20:18: Ais 8:14-15

* 20:20: Luk 11:54

22 Anib u, hon n+hön gun? Rom gapman bi kub Sisa n+p dakis ñun aka wasö?" gila.

23 Kale manö pir pir hagla anibu niñöm, Jisas kalip haga,

24 "Mani dakis ñibal anibu ap yip ud yambe niñin," a ga. Hageia, ud yamla niñöm haga, "Mani ba u, ana an rö midöpñ Hib kali kliñ rikla anibu, an hib rö midöp?" ö ga.

Hageia hagla, "Sisa ana nipe u midöm, hib nipe u midöm göp," a gila.

25 Hageila, kalip haga, "Anib u, Sisa nan nipe midainim, Sisa n+p ñimim. God nan nipe midainim, God n+p ñimim," a ga.

26 Jisas nipe niñi bi mideila an anib au anig hageia, manö nipe rib juöl rö lagö, gasi iru niñöm manö ap hagagla.

Nibi bi uraknaböl u, hag niñeb ap

(Mad 22:23-33; Mak 12:18-27)

27 Sadyusi gau, niñi bi umöm uraknaböl a göm, gasi u niñmidal. Pen Sadyusi bi r+mnap Jisas mideia au apöm, n+p hag niñeb ap hag niñla.

28 Hag niñöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Mosi's manö ap hanip kali kliñ riköm haga, 'Bi ap niñi udöm, ñi pai yag dapöm wasö y+harin umnab u, n+mam nipe ap pen niñi anibu udöm, ñi pai nipe u, a göm, yag daunim,' a ga.

29 Anib u, bi it halö unbö mudun jin u m+deinaböl. N+mam nöd u niñi udöm, ñi pai yag dapöm wasö y+harin umnab.

30 Umö, n+mam yigwö an niñö u pen niñi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, y+harin umnab.

31 Anig gö, n+mam yigwö nigan niñö u pen niñi anibu udöm, u rö nöp ñi pai yag dapöm wasö, y+harin umnab. Anig gi dam dam, n+mam unbö mudun jin magöñhalö ñi pai yag dapöm wasö y+harin umnaböl.

32 Hainö niñi anibu u rö nöp umnab.

33 Pen umöm uraknaböl a gipan u, niñi añi anibu bi nipe unbö ud mudun jin linab u, hainö bi an niñi mideinab?" ö gila.

34 Hageila, Jisas kalip haga, "M+ñi midpun ñin i, niñi gau bi udpal, bi gau niñi udpal.

35 Pen niñi bi God gö uraköm, ram nipe kumi kabö adö lan au arnaböl gau, niñi gau bi udagnaböl, bi gau niñi udagnaböl.

36 Pen kale kauyan umagnaböl; ejol gau rö pör pör nöp kamin m+deinaböl. Kale uraknaböl u me, God ñi pai nipe mideinaböl.

37 Niñi bi umöm urakpal manö u, Mosi's u rö nöp mab ineia aiud u hagöm kali kliñ rika. Mosi's manö anibu kali kliñ riköm haga, 'Bi Kub nipe Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale midöp,' a ga.

38 Niñi bi nöd umla gau, 'God kale midöp,' a ga rö,

hon niŋbun, niŋbi bi nöd umla gau uri kamŋ mɨdpal. God niŋjöp, niŋbi bi niŋpe magöŋhalö kamŋ mɨdpal,” a ga.

³⁹ Jisas aniŋ hageia, bi lo manö hag ñeb bi riŋnap hagla, “Manö hag ñeb bi, manö kabö göl nöp hagpan!” a gɨla.

⁴⁰ Manö hag aij ga aniŋbu niŋjöm, piŋniŋ göm, hainö manö riŋnap niŋp hag niŋagla.

“Niŋhön giŋiŋgiŋ yip Mesaia a göm niŋagpal?” ö ga

⁴¹ Pen Jisas kalip haga, “Niŋbi bi gau niŋhön giŋiŋ, Mesaia u Depid ñi niŋpe u nöp mɨdöp, a gɨpal?”

⁴² Depid niŋpe ke God Manö adiŋ Sam a gɨpal u kalip kliŋ riŋköm haga,

‘Bi Kub niŋpe Bi Kub yad niŋp haga,

“Ne ñiŋmagö yiŋiŋ yad lau adö asik mɨdmön; *

⁴³ mɨd damöm yad koŋmaŋ ne gau kalip giŋnö,

ma mo ne gau kalip abö giŋ riŋbiŋknabön,” a ga.

⁴⁴ Pen Depid niŋpe Mesaia u niŋp, ‘Bi Kub yad,’ a ga rö, niŋhön giŋiŋ, Mesaia u Depid ñi niŋpe u nöp mɨdöp, a gɨpal?” ö ga.

Lo manö hag ñeb bi gau gɨpal rö gagmim, a ga

(Mad 23:1-36; Mak 12:38-40; Luk 11:37-54)

⁴⁵ Niŋbi bi gau niŋmɨdlö niŋjöl giŋ, Jisas bi niŋpe gau kalip haga,

⁴⁶ “Kale lo manö hag ñeb bi gau gɨpal rö giŋmim rö löp u, niŋj aij giŋmim. Kale gɨpal adö u, hon gau ajno hib hon u nöp ñiŋlaŋ a göm, waŋiŋ mɨlö rol göm, niŋbi bi gau aip magum giŋlö, niŋbi bi gau kalip niŋjöm, ‘Bi kub auabim e!’ giŋnaböl u, mɨñ mɨñ giŋnaböl; Juda magum gep ram gau amöm, bi kub asikpal sea adö u asikpal; pen nan kub ñiŋnaböl ñiŋn u, am bi kub asikpal ka u nöp asiknaböl.

⁴⁷ Bi lo manö hag ñeb bi gau, niŋbi paŋpaŋ ram nan kale gau si udöm, God niŋp sabe giŋnabun u, niŋbi bi niŋjöl, a göm, manö mɨlö kub piŋ piŋ adö riŋnap hagpal. Aniŋ gɨpal u, hainö ilön kub ke yabiŋ udnaböl,” a ga.

21

Niŋbi adu ap God niŋp nan kub ña

(Mak 12:41-44)

¹ Jisas God sabe gep ram raul miŋan am mɨdöm niŋja, niŋbi bi mani halö gau mani riŋnap dap mab ij miŋan u yueila.

² Pen niŋbi adu mög gep rö ap mani aŋi pro magö mɨhöp dap yua.

³ Aniŋ ga niŋjöm Jisas haga, “Yad kalöp niŋjö hagabin, niŋbi bi riŋnap mani pro yubal; pen niŋbi adu mög gep rö i mani niŋpe kub yabiŋ yuöp. *

⁴ Pen niŋbi bi riŋnap mani kale iru nöp mɨdö niŋjöl giŋ

mani yubal; ji n̄bi adu mög gep rö i mani n̄pe m̄döp rö magöñhalö yuöp. Nan rau ññ̄eb ap m̄dagöp,” a ga.

God sabe gep ram u gi naij ginaböl, a ga

(Mad 24:1-2; Mak 13:1-2)

⁵ Pen bi n̄pe r̄mnap hagla, “God sabe gep ram i kabö aij aij, nan aij aij dap God n̄p ñöm r̄b adik ñ̄la u, aij yabił m̄döp,” a ḡla. Anig hageila, Jisas kalip haga,

⁶ “Anig hagnim u pen hainö nan aij n̄ñabim an̄b gau m̄dageinab. Magöñhalö ud wał gi yulö, kabö ap kabö ap adö u m̄dageinab,” a ga.
*

Hainö m̄ñör kub aunab, a ga

(Mad 24:3-14; Mak 13:3-13)

⁷ Hageia, n̄p hag n̄ñöm hagla, “Manö hag ñeb bi. Nan an̄bu ññ̄n mai rö anig ginabñ Pen nan n̄ñön rö gö n̄ñun, m̄ñi ginig gab a ginabun?” ö ḡla.

⁸ Hageila, Jisas kalip haga, “N̄ñ aij ḡmim! N̄bi bi iru nöp apöm pir alöm, hib yad u udöm hagnaböl, ‘Yad nöp auabin. Ññ̄n kub u auöp,’ a ginaböl. Anig hageinaböl u, n̄ñö hagaböl a ḡmim kalip hain ḡmim.

⁹ Pen ram m̄ñön m̄gan r̄mnap uraköm, ram m̄ñön m̄gan r̄mnap aip pen pen ginaböl. Ram m̄ñön m̄gan r̄mnap kale ke nöp pen pen ginaböl. Anig geinaböl u

n̄ñmim, ññ̄n kub hagpal u aunig gab n̄ñöm anig gaböl a ḡmim, p̄ññ̄ñ ḡgmim. Ññ̄n kub an̄bu hainö aunab,” a ga.

¹⁰ Anig hagnim kalip haga, “Ram m̄ñön m̄gan r̄mnap uraköm, ram m̄ñön m̄gan r̄mnap aip pen pen ginaböl. Kiñ r̄mnap yam kale uraköm, kiñ r̄mnap yam kale aip pen pen ginaböl.

¹¹ Ram m̄ñön gau iru nöp munmon kub yabił udöm, kiyo kub alöm, m̄ññ̄a kub yabił göm ginab. Nan kumi kabö adö lañ au ke hain n̄bö löm, nan unbö ke p̄ññ̄ñ gep rö adö lañ au l̄nab.

¹² Nan an̄b gau hainö anig ginab ji nöd yip p̄g aip m̄dpim rö, kalöp gi naij ginaböl. Kalöp manö kub hagnig, dam Juda magum gep ram gau amöm, manö kub hagnim, kalöp nagi löm, dam kiñ gapman bi kub gau ud arnaböl.

¹³ Kalöp ginaböl an̄bu, manö aij yad u kalip waiö hag ññ̄mim rö l̄nab.

¹⁴ Pen kalöp manö kub hagnim u, manö n̄ñön rö pen hagnim a ḡmim, nöd uñai n̄ñagnim.*

¹⁵ Yad ke kalöp gasi aij ñem manö magö ññ̄nö, kale manö an̄bu nöp hag ññ̄be, kale pen hagnim ud yuep rö lagnab.*

¹⁶ Pen name nap, namam bi, bi r̄dik n̄ñeb, bi n̄ñeb kale ke r̄mnap kalöp mug göm, ud kołmał ññ̄magö

* 21:6: Luk 19:44

* 21:14: Luk 12:11-12

* 21:15: Ap 6:10

* 21:16: Mad

adö lälö, kalöp rımnap bön
nöp al pak lınaböl. *

17 Yıp nıñ udpim rö, nıbi bı
gau magöñhalö kalöp mulu
kal nıñnaböl.

18 Pen nabic umagö kale
añı ap ur gagnab.

19 Pen yıp cig pıdön gı
mıdeinabim u, kamıñ mıdep
magö u udmim, pör pör nöp
mıdeinabim.

*Jerusalem gı naij gınaböl,
a ga*

*(Mad 24:15-21; Mak 13:14-
19)*

20 “Pen ami bı gau apöm,
Jerusalem bıñöm yu gıgabö
gınaböl ñın u, mıñi söl
mıdöp Jerusalem gı naij
gınaböl, a gımim nıñnabim.

21 Nıbi bı ram mınönğ Judia
mıdaiöl gau, pıñıñ gı no ilö
gau aröl. Nıbi bı Jerusalem
mıdaiöl gau, pıñıñ gı höñ
adö aröl. Pen nıbi bı höñ
adö mıdaiöl gau, Jerusalem
waryö raul aragöl.

22 Nıñön gınıg: ñın anıbu
me, kale God nıp arö gıpal
rö, God manö hagep bı gau
magöñhalö God Manö kalı
kliñ rıköm hagla rö nöp
gınab nıñöm kale pen ilön
kub udnaböl. *

23 Pen ñın anıbu, nıbi ñı
mudun mıdeinaböl gau abe,
nıbi ñı painañ ci ñeinaböl
gau abe, kalıp mıñör kub
yöl gınab. God Juda nıbi bı
kalıp mıñör kub yabıl gınam
a göm, nıbi bı ram mınönğ
anıbi mıdpal kalıp gı naij
yabıl gınab.

24 Bı mılö gau nıbö apöm,
nıbi bı rımnap kalıp ru mılö
kıd udöm rıb lınaböl, nıbi
bı rımnap kalıp nagı löm
dam ram mınönğ ke gau gau
magöñhalö ud arnaböl. Pen
Juda nıbi bı wasö gau apöm,
Jerusalem gı naij gılö gılö,
God ñın nıpe haga u ap auö,
arö gınaböl. *

*Bı Ñı nıpe mailö halö
aunab, a ga*

*(Mad 24:29-31; Mak 13:24-
27)*

25 “Pen hainö, sıdö rakın
gapı nan ke ap waiö löm,
ñıg si ral apöm gu kub
geinab. Pen ram mınönğ ıı i
nıbi bı ram mınönğ gau gau
magöñhalö gası iru nıñöm,
nıñön gab a göm, gası mılö
löm pıñıñ gınaböl. *

26 Nan kumi kabö adö lañ
mıdöp gau, dañ nıbö i nıbö
gö, mınönğ nabönğ i nıñön
gınıg göm gab, a göm, pıñıñ
göm, gası magö rık auö umeb
rö lınab.

27 Anıg gınab ñın u, Bı Ñı
nıpe kumi añ au auö nıñöl gı,
nıbi bı kale pıdön nıpe u abe,
mailö aij unbö ke yabıl nıpe
u abe nıñnaböl. *

28 Nan hagabin i geinab
u, Bı Kub hanıp ud kamıñ
yunab ñın u söl mıdöp, a
gımim, amgö gılañ gımim
nıñöl gı mıdaimim,” a ga.

*Mab wasıñad u, manö hod
rıköm haga*

*(Mad 24:32-35; Mak 13:28-
31)*

* 21:22: Jer 5:29; 46:10; Hos 9:7 * 21:24: Sam 79:1; Rep 11:2 * 21:25: Ais
13:10; Esi 32:7; Joe 2:31; Rep 6:12-13 * 21:27: Dan 7:13; Mad 26:64; Rep 1:7

29 Jisas anig hagöm, kalip manö hod riköm haga, "Mab wasiñad abe, mab rimmnap abe,

30 siñip lö, mñi sidö linig göm gab a gımim, niñbim.

31 Anib u rö, nan hagpin gau gö, God niñbi bi udöm abad mideinab ñin u söl auub a gımim, niñnabim.

32 "Yad kalöp niñö hagabin, niñbi bi uri midpal gai i magöñhalö umagnaböl; rimmnap kamñi midlö niñöl gi, nan hagabin i magöñhalö ginab.

33 Kumi kabö adö lañ abe, mñnöñ naböñ if i abe ur ginab, jñ manö magö yad gau ur gagnab.

Niñ aij gımim midaimim, a ga

34 "Pen niñ aij gımim. Kale ñig wain ñig ktö iru ñiñmim haut limim, nan mñnöñ naböñ adö if i nöp gasi niñ mideinabim ñin anibu nöp, yaur kaj wal wayöñ hel lölö yinid nöp udöp rö u ginab.

35 Gai i nöp gagnab; niñbi bi ram mñnöñ if kigin yima magöñhalö midpal rö ginab.

36 Anib u, kale pör pör niñ aij gımim, God niñp sabe göl gi nöp midmim hagmim, "Nan anib gau hanip al pak lagnim; ne hanip abad midö kamñi arun, am Bi Ñi niñpe amgö ilö adö niñpe u midaiun," a gımim," a ga.

37 Ñin pro bad anibu, Jisas pör am God sabe gep ram raul migan u am midöm,

niñbi bi gau kalip manö hag ñim+döp. Pen siñbön gö niñöl göm, Jisas niñpe am ram mñnöñ ap Olip Dum a gal u hanmidöp.

38 Niñbi bi gau magöñhalö, manö niñp u niñjun, a göm, hilim halö yabif uraköm, God sabe gep ram u armidal.

22

Judas Jisas niñp mumug ga (Mad 26:1-5; Mak 14:1-2,10-11; Jon 11:45-53)

1 Juda kai Bred Yis Halö Niñagep ñin kub kale u, Paspapa a gıpal ñin kub kale u, sösöl ga.

2 Bi God niñp nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, Jisas niñp alun a gıla u pen niñbi bi gau kalip piññi göm, aigöl gun alun a göm, hag niñ mideila.

3 Hag niñ midlö niñöl gi, Seden niñpe apöm, Judas hib niñpe ap Iskariod a gımidal u, niñp yuö hiika. Bi anibu Jisas bi niñpe unbö migan lañ gau bi ap.*

4 Yuö hiikö, niñpe am God niñp nan sabe gep bi kub gau abe, God sabe gep ram abad midmidal polisman bi kub kale gau abe mideila gau amöm, Jisas niñp aigöl gem mumug gi dam ñinö niñp al pak lö, a göm, manö anibu kalip aip hag niñja.

5 Hagö, kalip aij a gö niñöl gi hagla, "Nöp mani ñinabun," a gıla.

6 Hageila, Judas niñpe, magö mai rö Jisas niñbi bi gau aip

* 22:3: Jon 13:2,27

mideinab u, nɪp mumug
gɪ dam bɪ kub gau kalɪp
ñɪnabin, a gòm, abad nɪŋ
mɪdeia.

*Pasopa nan ñɪŋnɪg gɪjɪn
gɪla*

*(Mad 26:17-25; Mak 14:12-
21; Jon 13:21-30)*

7 Pen Bred Yɪs Halö
Ñɪŋagep ñɪn anɪbu auö,
Pasopa kaj sipsip pi pak sabe
gep ñɪn uri, a gòm, *

8 Jisas nɪpe Pida aip Jon aip
kalɪp mɪhõŋ hag yuöm haga,
“Kale mɪhõŋ am Pasopa nan
ñɪŋnabun u gɪ lɪ aij gɪmil,” a
ga.

9 Hageia haglö, “Gai anɪg
gul?” ö gɪlö.

10 Hageila, Jisas haga,
“Kale mɪhõŋ daun kub u
ammil nɪŋnabil, bɪ ap ñɪg mɪl
daueinab. Nɪp nable pakmil,
arnɪm ram u ammil,

11 bɪ ram nap nɪbö anɪbu
nɪp hagnmil, ‘Manö Hag Ñeb
Bɪ nöp hag nɪŋöb, “Ram raul
mɪgan mai bɪ yad gau aip
Pasopa nan ñɪŋnabun?” ö
göp,’ a gɪmil.

12 Anɪg hageinabil, kalöp
mɪhõŋ dam ram raul mɪgan
kub debil nan gau halö
mideinab adö laŋ u hageinab
u, Pasopa nan ñɪŋnabun
gau raul mɪgan anɪbu gɪ jɪn
gɪmil,” a ga.

13 Hagö ammil nɪŋlö, haga
haga rö nöp mideia. Anɪb u,
Pasopa nan ñɪŋnɪg gɪla gau
gɪ lɪ aij gɪlö.

*Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp
bred wain ña*

*(Mad 26:26-30; Mak 14:22-
26; 1Ko 11:23-25)*

14 Pen ram dugöp magö u
nan ñɪŋnɪg gòm, bɪ manö
nɪpe ud arep gau aip debil u
asɪk gɪgabö gòm,

15 kalɪp haga, “Gasi yad
pör nɪŋbin u, kalöp aip Pa-
sopa nan ñɪŋnɪg gabun i
ñɪŋun me, hainö ilön kub ud-
nam, a gem, gasɪ u nɪŋbin.

16 Pen yad kalöp hagabin,
Pasopa nan u hainö kauyan
ñɪŋagnabin; hainö Pasopa
kaj sipsip pi pör pak ñɪŋbun
il anɪbu waiö lɪnab nɪŋöm
God nɪbi bɪ nɪpe udöm abad
mideinab ñɪn u nöp nan kub
ñɪŋnabun,” a ga.

17 Jisas anɪg hagöm, ñɪg
wain kap udöm, God nɪp aij
a gòm, bɪ nɪpe gau kalɪp ñöl
gɪ haga, “Ñɪg ñabin i kale ke
ud ñɪŋim.

18 Pen kalöp hagabin, mɪñi
ñɪn i rikö, ñɪg wain kauyan
ñɪŋagnabin; God nɪbi bɪ
nɪpe udöm abad mideinab
ñɪn u nöp ñɪg wain kauyan
ñɪŋnabin,” a ga.

19 Anɪg hagöm, bred ap
udöm, God nɪp aij a gòm,
ud jö gòm kalɪp ñöl gɪ haga,
“Hañ roman yad i kalöp
ñabin. Kale udmim gasɪ yɪp
nöp nɪŋöl gɪmim ñɪŋim,” a
ga.

20 Kale nan ñɪŋ haköm,
Jisas ñɪg wain kap u udöm,
kalɪp ñöl gɪ haga, “Hagape
yad lugö umnö me, God
kalöp nɪbi bɪ yad, a gòm,
udnabin a ga manö adö u am

* 22:7: Eks 12:1-27

pidöŋ gɪnab u me, kalöp ñig wain i ñabin.

²¹ Pen bɪ yɪp kain gi dam arnab u aip asɪk mɪdpun. *

²² Bɪ Ñi nɪpe, God hadame ram haga adan adö u nöp hain göm umnab u pen bɪ nɪp kain gi dam arnab u nɪp mög nɪŋabin,” a ga.

²³ Jisas anɪg hageia, bɪ nɪpe gau kale ke nöp, an rö anɪg gɪnab, a göm, pen pen hag nɪŋöl gi mɪdeila.

Bɪ nɪpe gau, “Kale wasö, yad nöp bɪ kub mɪdpin,” a gɪla

²⁴ Jisas bɪ nɪpe gau, kale wasö, yad nöp bɪ kub mɪdpin, a göm, kale ke nöp pen pen hageila. *

²⁵ Anɪg hageila, Jisas kalɪp haga, “Kɪŋ gau Juda nɪbi bɪ wasö gau klö göm abad mɪdöl gi hagpal, ‘Kalɪp ud aij yabɪɪ gi pun,’ a gɪpal. *

²⁶ Pen kale unbö rö gagmim. Bɪ kub kale gau, ñi praj rö mɪdaiöl; bɪ kub yabɪɪ gau, bɪ wög gi ñeb rö mɪdaiöl. *

²⁷ Mɪnönŋ nabönŋ iɪ i gɪpal nagɪ adö u, bɪ kub am asɪklö, bɪ wög gi ñeb gau nan magö nan kalpe gau pɪta pɪta gɪpal. Pen yad anŋ kalöp bɪ wög gi ñeb rö nöp mɪdpin. *

²⁸ “Yɪp marö yabɪɪ gɪmɪdöp u nɪŋmim yɪp arö gagpim; yɪp abad mɪdpim.

²⁹ Anɪg gɪpim u, God yɪp hagöp, ‘Ne Kɪŋ mɪdmön, nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdeinabön,’ a göp rö, yad

pen u rö nöp kalöp hagabin, kale kɪŋ rö mɪdmim nɪbi bɪ gau kalɪp abad mɪdeinabim.

³⁰ Ñin anɪbu kale ram mɪnönŋ yad u ammim, yad aip asɪkmim nan magö ñiŋmim ñig ñiŋmim gɪnabim; kale kɪŋ asɪkpal sea adö u asɪkmim, Isrel iɪ ke ke unbö mɪgan laŋ kalɪp manö kub nɪŋnabim,” a ga. *

Pida, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a gɪnab

(Mad 26:31-35; Mak 14:27-31; Jon 13:36-38)

³¹ Jisas nɪpe Pida nɪp haga, “Saimon, Saimon, nöŋ. God nɪpe Seden nɪp yau a gö, kalöp bɪ, wid magö hoŋ gɪlö hoŋ gɪlö, magö yabɪɪ u ke löm, adɪŋ adɪŋ u ke löm gɪpal rö u göm, kale gi naj gɪnabim aka wasö gi nɪŋnab,” a ga.

³² Pen yad God nɪp sabe gɪpin rö, yɪp böŋ nöp arö gagnabön. Pen nan si nan naj gɪnabön u, nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin, a gɪmön, yɪp kauyaŋ ado gi aunabön. Pen anɪg gɪmön, hainö apön namdamam ne rɪmnap kalɪp manö hag ñi aij gö, kale klö göm yɪp hain göl,” a ga. *

³³ Jisas anɪg hageia Pida haga, “Bɪ Kub, yad nöp arö gagnabin. Mɪhöŋgöl nöp ajeinabul, nöp nagɪ löm, yɪp abe nagɪ löl. Pen nöp al pak löm, yɪp abe al pak löl,” a ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Pida, yad nöp hagabin, mɪñi sɪbön

* 22:21: Sam 41:9; Jon 13:21-22 * 22:24: Luk 9:46 * 22:25: Mad 20:25-27;

Mak 10:42-45 * 22:26: Mad 23:11; Mak 9:35 * 22:27: Jon 13:12-15 * 22:30:

Mad 19:28 * 22:32: Jon 17:15

yaŋ kɪlakɪl wɪñ alagnab magö u, Jisas nɪp nɪŋagpin a gɪmön, ij mɪhau nɪgan wai ñɪnabön,” a ga.

Mani rin, wadɪ, ru mɪlö kɪd

³⁵ Jisas anɪg hagöm kalɪp haga, “Nöd kalöp hag yuem hagnö, ‘Mani rin, wadɪ, ma rɪrup gau udmim ud aragmim; yɪharɪŋ armim,’ a gɪnö. Hagnö arbe ñɪn anɪbu, nan kale rɪmnap mɪdeia aka mɪdageia?” ö ga.

Hageia hagla, “Wasö, nan hon ulep laga; mɪdeia nöp,” a gɪla. *

³⁶ Hageila, Jisas haga, “Pen mɪñi kale mani rin, wadɪ mɪdainɪm u, halö ud armim. Bɪ an ru mɪlö kɪd mɪdagainɪm u, kolsior nɪpe u bɪ rɪmnap kalɪp sɪkim göm mani udöm ru mɪlö kɪd ap raunɪm.

³⁷ Pen nɪŋim! Nöd God manö hagep bɪ Aisaia God Manö adɪŋ ap kalɪ kliñ rɪköm haga, ‘ “Nɪpe bɪ nan si nan naj gep bɪ ap,” a gɪnaböl,’ a ga. Haga anɪbu yɪp nöp haga. Manö hagöm kalɪ kliñ rɪka anɪbu mɪñi gɪnɪg gab,” a ga. *

³⁸ Jisas anɪg hageia, kale hagla, “Bɪ Kub, ru mɪlö kɪd hon mɪhöp mɪdöp,” a gɪla.

Hageila haga, “U anɪg hagmim,” a ga.

Jisas Olip Dum au Nap nɪp sabe ga

(*Mad 26:36-46; Mak 14:32-42*)

³⁹ Jisas anɪg hagöl göm Jerusalem höŋ amöm, pör Nap nɪp sabe gɪmɪdöp Olip Dum au ara; bɪ nɪpe gau hain gɪla.

⁴⁰ Ram mɪnön anɪbu amjaköm kalɪp haga, “Gasɪ naj auö gɪ naj gɪmim rö löp u, God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim,” a ga.

⁴¹ Anɪg hagöm, kalɪp arö göm, nɪpe ke ke au amöm, kugom yɪmöm God nɪp sabe göm haga,

⁴² “Bapi, gasɪ yad nɪŋbin u ñɪg asi kap yɪp ñɪnɪg gabön u ñagmön. Pen yad gasɪ nɪŋbin adö u gagmön; gasɪ ne ke nɪŋban adö u nöp gɪmön,” a ga.

⁴³ Jisas anɪg hagö, ejol ap kumi kabö adö laŋ au nɪbö apöm nɪp pɪdöŋ ña.

⁴⁴ Nɪp marö yabɪl gö, Jisas nɪpe Nap nɪp klö yabɪl göm sabe göl gɪ mɪdö nɪŋöl gɪ, hapɪl u hagape rö pa gɪ dö gɪ ñ yaŋ luga.

⁴⁵ Nap nɪp sabe gɪ mɪd juöm amöm nɪŋa, bɪ nɪpe gau mɪŋör lugö nɪŋöl gɪ, hon haneila.

⁴⁶ Anɪg geila u nɪŋöm kalɪp haga, “Nɪhön gɪnɪg hon hanabimŋ Seden nɪpe gasɪ ñö kale gɪ naj gɪmim rö löp u, urakmim, sabe göl gɪ mɪdaiim,” a ga.

Jisas nɪp ud sɪsɪ lɪla
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12*)

⁴⁷ Jisas manö anɪbu hag mɪdö nɪŋöl gɪ, bɪ nɪpe Judas bɪ ugan kub ap uɔ gɪ dap

* 22:35: Luk 9:3; 10:4 * 22:37: Ais 53:12

apjaköm, Jisas nıp ud bom halunam a geia.

⁴⁸ Anıg geia, Jisas nıp haga, "Judas, 'Bı me i al pak lımim,' a gımön, yıp Bı Nı nıpe ud bom halunıg gabön ar?" a ga.

⁴⁹ Anıg hagö nıñöl gı, bı nıpe gau nan nıñön gıñıg geila anıbu nıñöm hagla, "Bı Kub, hon kalıp ru mılö kíd ud rıbun aka?" gıla.

⁵⁰ Anıg hagöl göm, bı ap ru mılö kíd nıpe u udöm, bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıt bı wög gı ñeb nıpe u, nıp rımıd yıjıg lau böñ nöp rıb gı dö gı yua.

⁵¹ Anıg geia, Jisas nıñöm haga, "Anıg gagmim! Me aij," a ga. Anıg hagöm, rımıd u ud nıñö kamıñ la.

⁵² Pen God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram abad mıdmıdal polisman bı kub kale gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, ap nıp udnıg geila gau, kalıp haga, "Kale ru mılö kíd udmim, ur pakep udmim daubim u, yıp bı pen pen alep bı ap rö a gı gası nıñmim, ud sıst lıñıg aubim ar?"

⁵³ Yad kale aip pör pör God sabe gep ram u mıdainö yıp udagpe. Pen mıñi Seden, bı sıbön lau adö mıdöp u, ñın nıpe u me, anıg gabim," a ga.

Pida, Jisas nıp nıñagpin, a ga

(Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Jon 18:3-12)

⁵⁴ Jisas anıg hagö nıñöl gı, nıp ud sıst löm, dam God nıp

nan sabe gep bı kub yabıt ram u ud arla. Pida pen hain hain nıñ ara. *

⁵⁵ Ram anıbu apjaköm, ram goł au mab lauöm asık mıdeila. Pida hain apjaköm kalıp aip asıka.

⁵⁶ Pida aip asık mıdö nıñöl gı, pai ram anıbu wög gı ñımıdöp ap nıp nıñ dap ran lugöl gı haga, "Bı i abe Jisas aip mıdmıdöp," a ga.

⁵⁷ Hageia, Pida haga, "Pai, bı anıbu yad nıñagpin!" a ga.

⁵⁸ Anıg hagöm, yöp pro magö ap mıdö nıñöl gı, bı ap pen apöm Pida nıp nıñöm haga, "Ne u rö nöp Jisas bı nıpe ap," a ga.

Hageia, Pida haga, "Bı me, yad wasó!" ga.

⁵⁹ Pen hainö pro pro magö ap mıdö, bı ap pen apöm, kłö göm haga, "Bı i Jisas aip mıdmıdöp me. Nıpe abe ram mınöñ Galili nıbö," a ga.

⁶⁰ Hageia, Pida haga, "Bı me, manö hagabön u yad nıñagın me!" a ga.

Anıg hagö nıñöl gı, adıñ kılakıl wıñ ala.

⁶¹ Anıg gö, Jisas ado göm, Pida nıp nıñ ij halö lö, Pida pen Jisas, "Mıñi sıbön yan kılakıl wıñ alagnab magö u, Jisas nıp nıñagpin a gımön, ij mıhau nıgan wai ñınabön," a ga manö u gası nıña.

⁶² Anıg nıñöm, rugu mıñep gö, małul ral auö, hön amöm mıtöñ ga.

Jisas nıp hag juöl gı, pakla (Mad 26:67-68; Mak 14:65)

* 22:54: Sam 31:11

63 Bî Jisas nîp ud mîdeila gau nîp hag juöl gi, paköl gi gîla.

64 Kale wañj bad ap ud amgö nîp u pañu gi ñöm, nîp paköm hagla, "Ne bî ke nîñban u, nöp an pakab u hanîp hag ñi!" a gîla.

65 Pen manö naij anîbu rö, nîp rapîñ iru nöp hagla.

Juda bî kub manö ud asîkep gau Jisas nîp manö kub hagla

(Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Jon 18:19-24)

66 Hilîm halö, Juda bî manö ud asîkep gau löm, God nîp nan sabe gep bî kub gau löm, bî lo manö hag ñeb gau löm, ap magum gîlö, Jisas nîp uñ gi Kansol kub anîbu mîdeila anj au ud daula.

67 Pen Kansol bî gau kale Jisas nîp hagla, "Pen ne ke hagnöm, ne Mesaia u aka wasö," gîla.

Hageila, Jisas kalîp haga, "Pen yad kalöp hageinabin u, nîñjög hagöp a gîmim, nîñagnabim.*

68 Pen hag nîñeb yad mîdöp u kalöp hag nîñeinabin u, yîp pen hagnabim.

69 Pen mîñi riköl mîd damöm hainö gau, Bî Ñî nîpe God Bî klö unbö ke halö mîdöp u, ñîmagö yîjîg adö nîpe au asîk mîdeinab," a ga.*

70 Anîg hageia, bî kansol gau magöñhalö nîp hagla,

"Anîb u, ne ke God Ñî nîpe u aka?" gîla.

Hageila, Jisas haga, "Me kale ke hagnim me u," a ga.

71 Hageia hagla, "Nîñhön gîñg manö kub rapîñ hag mîdun, bî rîmnap hag nîñno, Jisas anîg göp anîg göp a gaiölñ Maj mîgan nîpe ke hagöp nîñbun u," a gîla.

23

Gapna Pailod Jisas nîp manö nîña

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Jon 18:28-38)

1 Anîg hagnöm, magöñhalö uraköm, Jisas nîp dam gapman bî kub Pailod mîdeia au arla.

2 Damöm, nîp manö kub hagnîg, manö gau nîbö gau nîbö dapöm hagla, "Hon ulhai nîñun nîñbun, bî anîbi nîbi bî hon gau manö pîral hagnöm hagöp, 'Bî kub Sisa nîp dakîs ñagnim, gapman kai manö u u rö nöp nîñagnim,' a göp. Pen manö ap hagöp, 'Yad ke Mesaia u, yad ke kiñ anîbu,' a göp," a gîla.

3 Hageila, Pailod Jisas nîp hag nîñjög haga, "Ne Juda kai kiñ kale u aka?" ga.

Hageia haga, "Me ne ke hagnim me u," a ga.

4 Hageia, Pailod pen bî God nîp nan sabe gep bî kub gau abe, nîbi bî yîharîñ ap mîdeila gau abe kalîp haga, "Yad nîñbin, bî i nîp manö kub hagep îñ ap mîdagöp," a ga.

* 22:67: Jon 3:12 * 22:69: Ap 7:56

⁵ Anig haga u pen kale manö klö hagöm hagla, “Gapman manö niḡagöl, a göm, manö hag ñi ajöm, Juda niḡbi bi ram minöḡ hon gau magöḡhalö hag ñi ajmidöp. Ram minöḡ Galili riköm, hag ñi aj dam dam miñi Jerusalem aui auöp,” a gila.

Jisas niḡ dam kiḡ Herod mideia au arla

⁶ Hageila, Pailod kalip hag niḡöm haga, “Bi anibi Galili niḡbö aka?” ga.

⁷ Hageia, yau a gila. Pen kiḡ Herod ram minöḡ Galili abad midmidöp u, ñin anḡ u apöm Jerusalem midmidöp. Anib u, Jisas niḡpe Galili niḡbö bi ap a gila u niḡöm, niḡpe Herod ñimagö adö yunö manö kub i niḡn+m, a göm, Pailod kalip hagö, Jisas niḡpe dam Herod mideia au ud arla.*

⁸ Herod, Jisas nan niḡhön niḡhön giḡmidöp u pör manö nöḡ niḡöm, ñin mai rö nan gagep rö ap gö niḡnabin, a göm, gasi u nöḡ niḡ midmidöp rö, ñin anibu Jisas niḡpe uḡ gi dapjaklö, niḡpe miñ miñ yabiḡ ga.

⁹ Pen Herod niḡpe Jisas niḡpe manö iru nöḡ hag yiḡin wagin ga, pen Jisas manö ap pen hagaga.

¹⁰ Pen bi God niḡpe nan sabe gep bi kub gau abe, bi lo manö hag ñeb bi gau abe, manö klö göm, bi iru nöḡ dagol dagol hagla.

¹¹ Herod abe, ami bi niḡpe gau abe, Jisas niḡpe gi naiḡ göl

göm, ñiñlonḡ löl göm, gapman bi kub rol giḡpal waiḡ aiḡ ap rol gi ñöm, kauyanḡ Pailod mideia au yula.

¹² Nöd Herod aip Pailod aip koḡmaḡ midmidil pen ñin anibu manö niḡpe j+m ñilö.

Juda niḡbi biḡ gau, “Jisas niḡpe al pak limim,” a gila

(Mad 27:15-26; Mak 15:6-15; Jon 18:39-19:16)

¹³ Pen Pailod, bi God niḡpe nan sabe gep bi kub gau abe, bi manö ud asikep bi kub gau abe, niḡbi bi yiḡharinḡ gau abe kalip hagö ap magum gila.

¹⁴ Kale ap magum geila, niḡpe kalip haga, “Bi i manö anḡ ral hagöm, niḡbi bi gau kalip anig anig hagöp,” a giḡpim u pen miñi amgö ilö adö kalöp i manö niḡbin u, niḡpe nan naiḡ göḡ manö il ap niḡagpin.

¹⁵ Herod u rö nöḡ manö il ap ulhai niḡagöp u me, adog hanpe ke ñöb. Yad niḡbin, nan naiḡ ap gagöp; anib u niḡpe al pak lep rö lagöp.

¹⁶ Anib u, ami bi yad gau hagnö, niḡpe yiḡharinḡ paköm, hag yulö aranḡ,” a ga.

¹⁷ Pen Juda kai ñin kub kale Pasopa u auö, Pailod pör mi añi añi nagiman kale añi ap yiḡharinḡ hag yumidöp.

¹⁸ Pen ñin anibu kale magöḡhalö maj miḡgan blaḡlö gi wiñ klö alöm hagla, “Bi anibu al pak limim! Barabas niḡpe hag yube hanip auanḡ!” a gila.

* 23:7: Luk 3:1

19 Bî Barabas anîbu nîpe daun kub anîbu nîbi bî rîmnap udôm, ram mînönj anîbu abad mîdmîdöp bî kub anîbu aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la rö, nîp manö kub hagöm nagî lîla.

20 Pen Pailod Jisas yîharîñ hag yunö aran a gî nîñöm, kalîp kauyan hagöm anîg haga.

21 Hageia, kale kauyan maj mîgan blätö gî wiñ alöm hagla, "Nîp mab ba lan al pak lîmim! Nîp mab ba lan al pak lîmim!" a gîla.

22 Hageila, Pailod kalîp kauyan hagöm haga, "Bî anîbi nan nîhön gî naij göpñ Yad nîñbin, nan naij ap gagöp rö, nîp al pak lun rö lagöp. Anîb u, ami bî yad hagnö, nîp yîharîñ paköm, hag yulö aran," a ga.

23 Hageia, kale klö yabî göm, Jisas nîp al pak lîlö uman, a göm, meg mîgan kale blätö gî dap ranöm, hag gîlö gîlö,

24 Pailod manö kalîp u udöm,

25 bî ap, nîbi bî rîmnap udöm ram mînönj abad mîdmîdöp bî kub u aip pen pen göm, wip ap böñ nöp al pak la bî anîbu nîp hag yuö kamîñ ara; pen ami bî nîpe gau kalîp haga, "Kale Jisas nîhön gîñg gun a göm hagaböl u nöp gîmim," a ga.

pak lîla

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Jon 19:17-27*)

26 Jisas nîp al pak lîñg ud arla. An au amöl göm, Sairini daun nîbö bî ap Jerusalem aueia. Bî anîbu hib nîpe Saimon. Nîp nable paköm, ud sîsî löm, mab kros ud ka gî ñöm hagla, "Jisas arab u hain aru," a gîlö, ud hain ara.

27 Pen Jisas nîp ud arlö nîñöl gî, nîbi bî iru nöp hain gîla. Nîbi bî areila an anîbu nîbi rîmnap Jisas nîp mög nîñöm ham geila.

28 Anîg gîlö, Jisas ado gî nîñöm kalîp haga, "Kale Jerusalem nîbi, yîp gîñg gab u ham gagmim. Kalöp gî naij göm, ñî pai kale gau gî naij göm geinab anîbu ham gîmim.

29 Hainö marö kub u auö, hagnaböl, 'Nîbi ñî pai yag dauagpal gau abe, nîbi ñî pai ci ñagpal gau abe, kale nöp mîñ mîñ göl,' a gîñaböl. *

30 Ñîñ anîbu, nîhön gîñg mîdaiun, a göm, böñ nöp umun, a göm, hagnaböl 'Nö ilö gau pa jö gî apöm, hanîp al pak lîñm aka kîdip udöm hanîp mînönj ñîñm u aij,' a gîñaböl. *

31 Yad mab kamîñ rö mîdpin pen yîp anîg göm gî naij gaböl. Pen kale mab mîlep rö mîdpim rö, kalöp nîhön rö gî naij gîñaböl?" ö ga.

32 Pen bî gapman lo manö rîb julö bî mîhau, mab ba lan

Jisas nîp mab ba lan çîpîl

* 23:29: Luk 21:23

* 23:30: Hos 10:8; Rep 6:16

al pak lɪnɪg göm, udöm halö ud arla.

³³ Dam ram mɪnɔŋ Wip Nabɪc Cög Ij a gɪpal u amjaköm, Jisas nɪp dam mab ba laŋ cɪpɪl pakla, bɪ gapman lo rɪb julö bɪ mɪhau kalɪp mɪhɔŋ dam mab lap lap cɪpɪl pakla.

³⁴ Anɪg gɪlö, Jisas haga, "Bapi, yɪp gaböl u, ai gɪnɪg anɪg gabun, a göm, nɪŋ aij göm gagaböl. Anɪb u, kale gɪ naj gaböl u nɪŋmön arö gɪmön," a ga.

Pen ami bɪ gau, Jisas waɪj nɪpe ud ju lɪlö mɪdeia gau, kale ke sadu gɪpal rö u göm udla. *

³⁵ Nɪbi bɪ iru nöp nɪŋmɪdlö nɪŋöl gɪ, Juda bɪ kub gau Jisas nɪp paj hagöm hagla, "Nɪpe, 'Yad Mesaia u; God yɪp udajɪp nɪpe aip mɪdpul,' a göm, nɪbi bɪ rɪmnap umbal gajɪp urakpal. Göp anɪbu rö, nɪpe ke u rö nöp anɪg göm kamɪŋ arö nɪŋun," a gɪla. *

³⁶ Pen ami bɪ gau u rö nöp, Jisas mɪdeia söl au apöm nɪp paj hagöm, ñɪg wain asi ñöl göm hagla, *

³⁷ "Ne, 'Juda Kɪŋ kale mɪdpɪn,' a gɪpan u, ne ke gɪmön kamɪŋ arul!" a gɪla.

³⁸ Pen Jisas nɪp cɪpɪl pak lɪla mab ba au gɪlan, mab po bad ap adö u manö kali kɪñ rɪkla:

JUDA KAI Kɪŋ KALE ME I.

³⁹ Bɪ gapman lo manö rɪb julö, mab ba laŋ al pak lɪla mɪhau, bɪ ap Jisas nɪp

hag juöm haga, "Ne Mesaia mɪdpan u, ne ke gɪmön kamɪŋ ammön, hol mɪhɔŋ u rö nöp gö, kamɪŋ arul!" a ga.

⁴⁰ Hageia, bɪ ap pen nɪp hag göm haga, "Bɪ anɪbi ilön kub udöm umnɪg gab; hol mɪhɔŋ u rö nöp ilön kub udul umnɪg gabul u, a gɪmön, God nɪp pɪñɪŋ gagpan ar?"

⁴¹ Hol mɪhɔŋ naj gɪpul rö ilön udabul, pen bɪ anɪbi nan naj ap gagöp," a ga.

⁴² Nɪpe anɪg hagöm, Jisas nɪp haga, "Ne ram mɪnɔŋ ne au am kɪŋ mɪdmön, yɪp gasɪ nɪŋmön," a ga.

⁴³ Anɪg hageia, Jisas nɪp pen pe haga, "Yad nöp nɪŋö yabɪl hagabin, mɪñi ñɪn i nöp ne yad aip am ram mɪnɔŋ aij u mɪdeinabul," a ga.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Jon 19:28-30*)

⁴⁴ Magö anɪbu, sɪdö aŋ aulɪk magö u sɪbön göm, mɪd damöm sɪdö aumɪŋ gai ga magö u kauyaŋ mailö ga.

⁴⁵⁻⁴⁶ Pen Jisas umnɪg göm haga, "Bapi, ana magö yad u ñɪmagö adö ne u labin," a ga. Anɪg hagöm uma. Jisas uma, magö anɪbu nöp, God sabe gep ram magö raul agamɪj mɪgan yaŋ, waɪj ud ajöŋ pɪl gɪla u, aŋ yaŋ pa bu göm, lɪlɪ gɪ lap lap arö, ajöŋ hɪköl mɪdeia. *

⁴⁷ Pen ami bɪ abad mɪdep bɪ kub u, gaia anɪbu nɪŋöm, God hib nɪpe u dap ranöl gɪ

* 23:34: Ais 53:12; Sam 22:18

* 23:35: Sam 22:7-8

* 23:36: Sam 69:21

* 23:45-46: Luk 8:2-3

haga, “Ninjo yabit! Bi anibi bi aij nop!” a ga.

48 Nibi bi ap nin mideila gau, nan ga anibu ninjom, matul ral auo pabit pakol gi, ado gom ram kale arla.

49 Pen Jisas nibi bi nneb nipe gau abe, nibi Galili nibo nip hain gila gau abe, kale ke ke au dan midom, nan ga anibu nin mideila.

Josep nipe Jisas han roman dam rigol ga

(Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Jon 19:38-42)

50-51 Pen Juda Kansol kub bi ap, hib nipe Josep. Nipe bi aij, manö ud asik gi aij gimidop. Nipe Arimadia daun, ram minon Judia an au nibo. Nipe Juda Kansol bi rimnap, Jisas nip al pak lun, a gom, gasi ninla rö ninaga. Nipe, God nibi bi udöm abad mideinab nin u aunab, a gom, abad midmidop.

52 Nipe Jisas uma, wip he dam rigol ginig gom, Pailod mideia u amöm, hag ninjo yau a ga.

53 Anib u, Josep nipe am wip he ud asik dap lugom, watij rud aij ap ud wam wam gom, dam kabö migan gison nop lu lom wip rigol gagla migan u rigol ga.

54 Pen Juda God nip sabe gep nin u sol auub, a gom, Praide* dugo dugo mago u wip rigol ga.

55 Pen nibi ugan, Jisas aip Galili nibo aula gau, Josep

arö ninol gi hain gi damom wip rigol amjakom, wip he aigegö rigol ga u nin aij gom, ado gi ram kale arla.

56 Ram kale amöm, agnon nig hatin aij auep rimnap wip he li ninig gom, gi li aij gila.

Ruö mañu nop daublap u pen Sarere nin kub kale yiharin midep u ninjom me, yiharin mid mid hanla. *

24

Jisas uraka

(Mad 28:1-10; Mak 16:1-8; Jon 20:1-10)

1 Ruö Sade nin u, ram gison rua mago u, nibi ugan anibu agnon nig hatin aij auep u udöm, wip he han roman anon li nun, a gom, dam wip rigol gila u arla.

2 Amöm ninla, kabö hatai kub wip rigol migan pit gila u, hii gi am ba lau mideia.

3 Pen kale migan anibu amöm ninla, Bi Kub Jisas han roman nipe midageia.

4 Ai göp, a gom, hag midlo ninol gi, adin bi mihau got anib au urakol midailö. Bi mihau watij kale rud mailö halö unbö ke mideia.

5 Nibi gau kale ninjom, aninin gö pinin gom, kugom yimom yihon gilö ninol gimil, bi anib mihau haglö, “Nihon ginig bi kamij midop u nip wip rigol gipal an gai i uthai nin ajabim?”

6 Nipe aui midagop; midö nop urakop. Pen kalop aip

* 23:54: Juda Sarere nin kale u Praide dugo dugo il gom, gi damom, Sarere dugo dugo pis gimidop. * 23:56: Eks 20:10; Dud 5:14 * 24:6: Luk 9:22

Galili mɨdöm manö haga u gasi nɨŋim. *

7 Nɨpe kalöp haga, 'Bɨ Ñɨ nɨpe u nɨp, ud nɨbi bɨ nan si nan naij gɨpal ñɨmagö adö kale lɨlö, nɨp mab ba laŋ al pak lɨlö, umöm ñɨn mɨhöp mɨdöm, ruö ñɨn mɨhau nɨgan u kauyaŋ uraknab,' a ga," a gɨlö.

8 Anɨg haglö nɨŋöl gɨ, gasi magö kale u pɨral hiikö, Jisas nöd Galili mɨdöm, manö haga anɨbu gasi nɨŋ dam nɨŋla.

9 Nɨbi gau kale wip rɨgöl u arö göm, kauyaŋ adö gɨ amöm, nan ga nɨŋla anɨbu, Jisas bɨ nɨpe unbö agɨp laŋ gau abe, nɨbi bɨ nɨpe rɨmnap gau abe hag ñɨla.

10 Nɨbi ugan manö hag ñɨla anɨbu, Maria Magdala u, Joana u, Jems nɨme Maria u, nɨbi rɨmnap halö.

11 Pen kale manö hag ñɨla anɨbu apdi nɨŋöm, nɨŋö hagaböl, a göm, nɨŋagla. Ñɨñɨtoŋ löm rö hagaböl a göm gasi u nɨŋla.

12 Pen Pida manö anɨbu nɨŋöm, gɨ dö gɨ amöm, rɨgöl gɨla kabö mɨgan u sɨpsɨp nɨŋa, wip waɨj wam wam gɨla bad u nöp mɨdeia. Anɨbu nɨŋöm, nɨhön göp, a göm, gasi mɨlö yabɨ löl göm, wip rɨgöl u arö göm kauyaŋ ado gɨ ara.

*Bɨ mɨhöp ram rɨɨg aglö
Emeas arlö
(Mak 16:12-13)*

13 Ñɨn anɨbu nöp, bɨ mɨhöp ram rɨɨg aglö Emeas, yöp Jerusalem söl anɨb au* arul, a gɨmil, adan amöl gɨmil,

14 nan nɨhön nɨhön geia nɨŋlö manö u agamɨj hag nɨŋöl gɨ arailö.

15 Arailö nɨŋöl göm, Jisas jöl adö apöm, kalɨp mɨhöŋ uɨ göm ara.

16 Pen bɨ anɨb mɨhau Jisas nɨp nɨŋblep u pen God gasi magö kalɨp mɨhöŋ u geia nɨŋöm gasi hauɨ alö, Jisas nɨp nɨŋlö bɨ unbö ke rö la.

17 Nɨpe kalɨp mɨhöŋ hag nɨŋöm haga, "Manö u nɨhön manö haglö arab?" ö ga.

Anɨg hageia, kale yɨm gep rö pɨdöŋ gɨ urak mɨdöl gɨmil,

18 bɨ Kliopas haga, "Ne nöp me, mɨñi ñɨn pro bad i Jerusalem aui am mɨdmön nan nɨhön nɨhön gab u nɨŋagpan ar?" a ga.

19 Hageia, Jisas haga, "Nan anɨbu nɨhön gö hagabil?" ö ga.

Hageia haglö, "Jisas Nasared nɨbö ga u me. Bɨ God manö hagep u, manö hag ñɨ aij göm, nan gagep rö gau gɨmɨdöp u me, God nɨp aij a göm, nɨbi bɨ gau kalɨp aij a göm ga.

20-21 Nɨpe anɨg gɨmɨdöp u, gasi hon nɨŋun hagno, 'God nɨp yuö hanɨp Isrel nɨbi bɨ udöm, abad mɨd aij gɨnab,' a gun nɨŋno u pen God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau abe, bɨ manö ud asɨkep bɨ kub gau abe, nɨp manö hag göm, dam Rom gapman bɨ kub u nɨp

* 24:13: Grik 60 sɨdadia (11 kilomida)

ñilö, nipe manö kub hagöm, n+p ami b+ nipe gau kalip ñö, dam mab ba laj al pak lilo uma. Pen nan ga an+bu ñ+n mihöp nöp ap ara me. *

22 Miñi sib halö magö u, n+bi ugan hon ap, am n+p rigöl g+la ulöm m+gan ka u n+ñöm, ap han+p nan n+hön n+hön göp u hag ñilö n+ñun pa g+i+ g+ipun.

23 N+bi gau kale hagpal, 'Wip he mlö u m+dagaj+p, pen ejol m+hau apil hag-pil, "Nipe uraköm kam+ñ m+öp," a g+pil,' a g+pal.

24 An+g haglö, b+ hon r+mnap n+p rigöl g+la ulöm m+gan ka u amöm n+ñbal, n+bi gau hagajal rö nöp m+daj+p. Pen Jisas n+p n+ñagpal," a g+lö. *

25 An+g hagailö, Jisas haga, "Kale m+höñ gasi n+ñ aij gag-pil. B+ God manö hagep gau manö hagla u magöñhalö, n+hön g+n+g manö n+ñö hag-pal a g+mil n+ñagpil?

26 God haga rö, Mesaia u nöd ilön kub yab+udnab me, pen hainö mailö aij ke halö m+deinab," a ga. *

27 An+g hagöm, Mos+abe, b+ God manö hagep b+ gau magöñhalö abe, Kraiss n+p God Manö kal+ k+ñ r+kla m+öp manö an+bu magöñhalö kal+p hag ñ+ aij gö ara. *

28 Ram m+nöñ areila söla an+bu au amjaköm, Jisas kal+p

m+höñ abhak löm, arn+g rö ga.

29 Pen kalpe m+höñ n+p manö klö g+mil haglö, "Dugöp i aubun. Sibön g+n+g gab n+ñöm ne auö hol m+höñ aip hanun," a g+lö. Haglö, kalpe m+höñ aip ram arla.

30 Ram am m+döm, nan ñ+ñ+g, nipe bred udöm, God n+p aij, a göm, ud jö göm kal+p m+höñ ñö n+ñöl g+,

31 gasi magö kalpe m+höñ u gasi wakö, u Jisas nöp, a g+mil n+ñlö n+ñöl göm, agam+ñ ur ga.

32 An+g ga u n+ñmil haglö, "Adan an+bu apöl gun, manö r+mnap hag ñöl g+, God Manö kal+ k+ñ r+kla manö i+ u r+mnap hag ñöl gaj+p u, m+dmagö hal+p u mab rö inöm p+tu g+ ñöb," a g+lö.

33 An+g hagnmil, magö an+bu nöp kauyan+ ado g+ Jerusalem ammil n+ñlö, Jisas b+ nipe unbö ag+p laj, n+bi b+ n+ñeb kale r+mnap halö aip ap magum göm m+deila.

34 Amjakmil kale n+ñlö, n+bi b+ gau kale ke Jisas n+p manö hagn+deila. "N+ñö nöp! Jisas uma u pen kauyan+ uraköm, ap Saimon m+daj+p au waiö laj+p n+ñöb," a g+la. *

35 Manö hageila an+bu n+ñmil, b+ m+hau haglö, "Hol m+höñ adan an+bu au arajul, Jisas hal+p nable pakaj+p, dam ram hol m+höñ u amun, nan ñ+ñ+g gun, nipe bred udöm, God n+p aij a gaj+p u,

* 24:20-21: Luk 19:11; Ap 1:6

* 24:24: Jon 20:3-10

* 24:26: Luk 9:22

* 24:27: Sam 22:1-21; Ais 53

* 24:34: 1Ko 15:4-5

u Jisas nöp a gul n+ɲbul,” a g+ilö.

Jisas bi nipe gau n+ɲ waiö n+ɲla

(*Mad 28:16-20; Mak 16:14-18; Jon 20:19-23*)

³⁶ Pen manö an+bu hag m+idailö n+ɲöl göm, Jisas nipe ke m+ideila an au waiö li an au g+ilaɲ urak m+idöm haga, “God kalöp abad m+ideian,” a ga.

³⁷ Hageia, kale wip ana, a göm, an+n+n gö p+ñ+ɲ g+ila. *

³⁸ P+ñ+ɲ geila, Jisas kal+p haga, “N+hön g+n+g p+ñ+ɲ gabimɲ Amgö kale ke n+ɲbim u pen n+hön g+n+g gasi m+höp n+ɲabim?”

³⁹ N+imago ma yad gau n+ɲim. Yad nöp me! Y+p ud po n+ɲmim n+ɲnabim. Wip ana hañ romanɲ le halö m+idagöp. Pen yad yuö abe, le abe m+idpin u, amgö kale ke hadö n+ɲabim,” a ga.

⁴⁰ An+g hagöl göm, n+imago ma nipe gau kal+p yama.

⁴¹ An+g gö, kale m+ñ m+ñ göl g+, gasi m+lö löl g+, u Jisas nöp aka göm, gasi m+höp n+ɲlö n+ɲöl göm, Jisas kal+p haga, “Nan n+ɲeb kale r+mnap aui m+idöp aka?” ga.

⁴² Hageia, n+ɲ kabsaɲ lau l+la ap n+la.

⁴³ Kale n+ɲm+idlö n+ɲöl g+, nipe kabsaɲ an+bu ud n+ɲa.

⁴⁴ Pen Jisas kal+p haga, “Nöd yad kale aip m+idem, m+ñi y+p göp unbö rö u g+nab, a gem, kalöp hag n+im+din. Mos+s y+p manö

kal+i k+ñ r+ka u, b+i God manö hagep y+p manö kal+i k+ñ r+kla u, God Manö ad+ɲ Sam a g+pal u y+p manö kal+i k+ñ r+ka u, y+p kal+i k+ñ r+kla rö nöp magöɲhalö unbö rö nöp g+nab, a gem, kalöp hag n+i aij g+nö,” a ga. *

⁴⁵ An+g hagöm, God Manö kal+i k+ñ r+kla u n+ɲ aij g+ilaɲ, a göm, gasi aij yab+ɲ u kal+p n+na.

⁴⁶ Nipe an+g göm, kal+p haga, “Nöd gau kal+i k+ñ r+köm hagla, ‘Mesaia u ilön kub udöm umö, r+göl g+lö, n+ɲ m+höp m+idöm, n+ɲ m+höp n+ganɲ u kauyan uraknab.

⁴⁷ An+b u, manö aij nipe u ram m+nöɲ Jerusalem iɲ g+ hag nöm, hag n+i damöm, n+bi b+i ram m+nöɲ gau gau magöɲhalö hag n+lö arö n+ɲöl göm, n+bi b+i nan si nan naij g+pal gau, n+hön g+n+g an+g g+pun, a göm, arö göm, Krais n+ɲ c+g g+lö n+ɲöl göm, nan naij p+r kale u l+k g+ yunab,’ a g+la.

⁴⁸ Pen y+p ga an+bu amgö magö kale ke n+ɲbim. *

⁴⁹ Pen Bapi yad manö nöd hag la rö, yad kalöp n+ɲnabin. An+b u, kale daun kub aui nöp m+idmim, abad m+idaimim. Kumi kabö adö laɲ au n+bö p+döɲ ke apöm kalöp goɲ leinab u n+ɲmim arnabim,” a ga. *

Jisas ap ran jak ram m+nöɲ kumi kabö adö laɲ au

* 24:37: Mad 14:26 * 24:44: Luk 9:22
Jon 14:16; 15:26; Ap 1:4

* 24:48: Jon 15:27; Ap 1:8 * 24:49:

ara

(Mak 16:19-20; Rep 1:9-12)

⁵⁰ Anig hagöm, kalip panid damöm, Jerusalem arö göm, ram rilig aglö Bedani söl au amöm, God kalip abad m+deiaŋ, a göm, ñimagö nipe dap ranöm, God nip sabe ga.

⁵¹ Jisas anig gö niŋöl göm, God nip dam ap ran jak ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au ud ara.

⁵² Anig gö, kalip aij a gö niŋöl gi, hib nipe u haglö adö arö niŋöl göm, ado gi Jerusalem arla.

⁵³ Amöm, pör pör nöp God nip sabe gep ram raul miŋan u amöm, God hib nipe haglö adö armidöp.

Jon

Jisas Kraisis Manö Aij u Jon kalı kılın rıka

*God Manö nıpe ram
mınönj it i aua*

¹ Ram mınönj hadame dagol gau gı laga ñın u, God Manö mıdeia. God Manö nıpe God aip mıdeia. God Manö nıpe u rö nöp God me. *

² Ram mınönj hainö gı la; nöd yabıt God Manö nıpe God aip mıdeia.

³ God nıpe gö, God Manö nıpe nan gau magöñhalö gı la. Nan ap ke laga; nıpe ke gı la nan gau nöp mıdöp. *

⁴ God Manö nıpe kamınj mıdep it u. Kamınj mıdep magö anıbu nıbi bı kalıp mailö ña. *

⁵ Mailö anıbu amöm nıbi bı sıbön göp an au mıdpal gau ñı lab nıñöm sıbön mailö anıbu pałog göl rö lagöp. *

⁶⁻⁷ Nıbi bı gau magöñhalö Mailö anıbu nıp nıñ udöl, a göm, God bı ap nıp hag lö, nıpe apöm Bı Mailö halö anıbu manö hag ñımıdöp. Bı manö hag ñımıdöp bı anıbu hib nıpe Jon. *

⁸ Jon nıpe Mailö anıbu wasö. Nıpe yıharınj bı an Mailö mıdöp manö u nıbi bı gau kalıp hag ñınıg aua.

⁹ Mailö nıñö yabıt anıbu nıpe ram mınönj it i apöm nıbi bı gau magöñhalö kalıp mailö ñöl gımıdöp. *

¹⁰ God Manö nıpe ram mınönj it i apöm mıdmıdöp. God nıpe gö, God Manö nıpe ke mınönj nabönj it i gı löm, nıbi bı gau gı löm ga. Pen nıpe ke ram mınönj it i ap mıdeia u, nıbi bı nıp amgö nıñöm Bı Kub u a göm nıñagla.

¹¹ Nıpe ram mınönj nıpe ke aua u pen nıbi bı nıpe ke nıp udagla.

¹² Pen nıbi bı au, Kraisis manö aij nıpe u nıñ udöm, nıp Bı Kub hon, a göm, udla gau, kalıp geia God ñı pai nıpe mıdpal.

¹³ God ñı pai nıpe mıdpal u, bı ber gau udöm, ñı pai yag daulö mıdpal rö mıdagpal. God nıpe ke gö ñı pai nıpe mıdpal. *

¹⁴ Pen Manö anıbu, nıpe apöm bı hañ romanj löm, hanıp aip han mıdmıdöp. Anıb u, hon mailö magö aij nıpe hadö nıñbun. Nıpe Bap Ñı nıpe añı yabıt u me, Bap nıpe ke mailö magö aij ke halö mıdöp rö, Ñı nıpe u rö nöp mıdöp. Pen nıpe hañ romanj löm bı rö apöm, hanıp magöñhalö mög nıñöm mıdmagö yabıt löm, God Manö nıñö u magöñhalö hag ñı aij gımıdöp.

¹⁵ God Manö nıpe aua u, Jon nıpe nıñöm, wıñ alöm

* **1:1:** Jon 17:5; 1Jn 1:1-2; Rep 19:13 * **1:3:** 1Ko 8:6; Kol 1:16-17; Hib 1:2 * **1:4:** Jon 5:26 * **1:5:** Jon 3:19 * **1:6-7:** Mad 3:1; Luk 1:13-17,76 * **1:9:** Jon 8:12 * **1:13:** Jon 3:3-6; Plp 2:7; Jon 2:11; 1Pi 1:23

nibi bi gau kalip haga, "Bi miñi auöp i nöp me, yad kalöp nöd hagnö, 'Bi ap nipe yad hain aunab u pen yip yag dauagep adö u, nipe hadame dagol gau midmidöp. Anib u, nipe yad rö wasö; nipe Bi Kub yabıl, 'a g+nö u, bi anıbu me u," a ga.

16 Nipe hanıp nıbi bi magöñhalö mög yabıl nıñöm, ud aij göm, nan aij aij iru nöp ñöb.

17 Apiabö u lo manö adö u, God Mosıs nıp ñö, Mosıs hanıp ña u pen God nıbi bi mög nıñöm ud aij gab manö nıñö anıbu, Jisas Kraıs aua u me, miñi waiö nıñabun. *

18 Nıbi bi rımnap God nıp nıñagal. Ñı añı nıpe u nöp nıpe ke God. Nıpe Nap aip midpil. Nıpe Nap nıpe hag waiö la nıñöm miñi hon Bap God hadö nıñbun. *

Jon Bi Ñig Pak Ñeb u, "Yad Mesaia u, wasö," ga

(Mad 3:1-12; Mak 1:7-8; Luk 3:15-17)

19 Juda bi kub Jerusalem nıbö gau kale bi God nıp nan sabe gep bi rımnap abe, bi God sabe gep ram wög gı ñımidal bi rımnap abe hag yuöm hagla, "Kale Jon midöp ammim, 'Ne an?' ö gımim hag nıñmim," a gıla.

20 Kale Jon mideia u amjaköm, nıp hag nıñöm hagla, "Ne bi an?" ö gıla.

Hag nıñeila, nıpe wai ñaga. Kalpe waiö hagöm haga, "Yad Kraıs u* wasö," ga.

21 Anıg hageia, kale pen hagla, "Anıg hagpan u, ne an? Ne İlajia aka?" gıla.

Anıg hageila, Jon haga, "Yad İlajia wasö," ga.

Anıg hageia, kale pen hagla, "Ne bi God manö hagep pör abad midpun u aka?" gıla.

Hageila, Jon wasö ga. *

22 Anıg hageia, bi anıb gau pen hagla, "Anıb u, ne an? Pen yad bi an a gımön hagnabön, hon amun bi kub hanıp hag yubal gau kalip hag ñınabun," a gıla.

23 Hageila, Jon kalıp haga, "Yad miñi gabin i, bi God manö hagep Aisaia nöd haga rö nöp gabin. Nıpe haga, 'Yad bi ap ram mınöñ nıbi bi iru midagpal,

ram mınöñ kabö nöp midöp anı au midem, wıñ kub alem hagabin,

"Pör Bi Kub auab a gımim, adan lik gı aij gımim," a gabin,' a ga.

Yad Jon miñi gabin me u," a ga. *

24 Pen bi Jon nıp hag nıñıg aula anıb gau, bi Perisi rımnap aip aula.

25 Kale Jon nıp hag nıñöm hagla, "Ne hagpan, yad Kraıs wasö, İlajia wasö, bi God manö hagep abad midpun u

* 1:17: Eks 34:28; Ro 6:14 * 1:18: Eks 33:20; Jon 6:46; 1Di 6:16 * 1:20: manö "Kraıs u" abe, Hibru manö "Mesaia u" abe it añı ap nöp midöp: "God hag la Bi u." * 1:21: Dud 18:15,18; Mad 11:14 * 1:23: Aıs 40:3

wasö gipan gö ji nihön ginig nibi bi gau kalip ñig pak ñabön?" ö gila.

²⁶ Hageila, Jon haga, "Yad kalip yiharinj ñig pak ñabin. Pen bi ap an kalöp au midöp, nipe aigale bi rö midöp a gimim niñagpim.

²⁷ Bi anibu nipe yad hain aunab pen nipe yad rö wasö; nipe bi kub yabıl, yad bi pro. Yad ma rırup nipe u nagı hubıknam rö lagöp," a ga. *

²⁸ Jon nibi bi gau kalip ñig pak ñimıdöp ram rııg aglö Bedani, ñig Jodan goı böñ nö lödañ niñöm bi anıb gau apöm nıp manö anıbu hag niñla.

Jisas nıpe God Sipsip Pi nıpe

²⁹ Ruö Jisas auö niñöl göm, Jon Jisas niñöm nıbi bi gau kalıp haga, "Niñim! God Sipsip Pi nıpe hanıp hag yuöp me u. Nıpe me nıbi bi mınöñ naböñ iı i gau gau magöñhalö nan si nan naij gıpal gac u ık gı yunab. *

³⁰ Bi anıbu me, yad hagnö, 'Bi ap nıpe yad hain aunab u pen yıp yag dauagep adö u, nıpe hadame dagol gau midmıdöp. Anıb u, nıpe yad rö wasö; nıpe Bi Kub yabıl,' a gınö. *

³¹ Bi kub anıbu bi an a gem niñagmıdin. Pen Isrel nıbi bi, bi kub anıbu bi aigale bi rö midöp u niñöl a gem, kalıp ñig pak ñinıg aunö," a ga.

³²⁻³³ Pen Jon Jisas manö adö anıbu nöp hagöm haga, "Bi anıbi bi an, a gem, yad ke niñagbnep; pen bi yıp hag yuö apem nıbi bi kalıp ñig pak ñabin u haga, 'Ne niñnabön, Ana nıpe bi an apöm, aip mideinab, bi anıbu nöp nıbi bi gau kalıp Ana Uı pak ñınab,' a ga. Haga anıbu me, mıñi Ana u kumi kabö adö lañ nıbö yaur dapo rö u gi nıp auajıp. *

³⁴ niñem yad niñ aij gem kalıp manö niñö hagabin, bi anıbi nıpe God Ñı nıpe u nöp," a ga. *

Jisas bi nıpe mıhöp nöđ uđa

³⁵ Ruö pen, Jon bi nıpe mıhau aip, kauyañ ap ñig pak ñimıdöp ka u midlö niñöl gi,

³⁶ Jisas ap padiö, Jon nıpe Jisas niñöm nıbi bi gau kalıp haga, "Bi anıbi God Sipsip Pi nıpe me u," a ga. *

³⁷ Anıg hagö, Jon bi nıpe mıhau, manö anıbu niñmil, Jisas areia mıgan u hain arlö.

³⁸ Pen Jisas ado göm kalıp mıhöñ niñöm haga, "Nihön ginıg auabil?" ö ga. Hageia haglö, "Rabai! Ne hanban gai?" ö gılo. Hibru manö hagöm "Rabai" a gılo manö anıbu iı u "Manö Hag Ñeb Bi."

³⁹ Pen kale anıg gımil hag niñlö, Jisas haga, "Anıb u, yad aip ammil niñnabil," a ga. Haga ñın anıbu nöp

* 1:27: Jon 1:15 * 1:29: Ais 53:6-7; 1Pi 1:18-19 * 1:30: Jon 1:15 * 1:32-33:

Mad 3:16 * 1:34: Mad 3:17 * 1:36: Jon 1:29

dugo magö u ammil, nipe aip mideila.

⁴⁰ Jon bî nipe anîb mîhau, bî ap hib nipe Edru. Edru nîmam nipe me Saimon Pida. *

⁴¹ Edru magö anîbu nöp am nîmam Saimon nîp ulhai nîjöm haga, "Mesaia u aunab a gun pör abad mîdpun u mîñî nîjbul," a ga. "Mesaia" a ga manö magö u, Grik manö hagöm "Krais" a gîpal.

⁴² Edru anîg hagöm, nîmam Saimon nîp ut göm Jisas mîdeia u arö, Jisas Saimon nîp nîjöm haga, "Jon ñî nipe Saimon. Nöp Sipas a göl," a ga. Arameik manö hagöm, hib Sipas a ga manö magö anîbu, Grik manö hagöm Pida a gîpal. Sipas abe Pida abe î añî anîbu "kabö." *

Jisas Pilip aip Nadanyel aip kalîp mîhöj uda

⁴³ Ruö, Jisas ram mînöj Galili arnîg, am Pilip nîp nîjöm haga, "Yad aip arul," a ga.

⁴⁴ Pilip, Edru, Pida, ram mînöj kale Bedsaida nîbö.

⁴⁵ Pen Pilip am Nadanyel nîp nîjöm haga, "Hon bî u, Mosîs abe, bî God manö hagep rîmnap abe kalî kliñ rîkôm hagla u, nîp mîñî nîjbul. Nipe me Jisas, Josep ñî nipe. Ram mînöj nipe Nasared nîbö," a ga. *

⁴⁶ Pilip anîg hageia, Nadanyel haga, "Bî aij ap

ram mînöj naj anîbu nîbö auagnab," a ga.

Hageia, Pilip haga, "Anîg hagpan u, auö am nîjul!" a ga.

⁴⁷ Anîg hagöm, kale bî mîhau ammil söl söl gîlö nîjöl gî, Jisas Nadanyel nîp nîjöm haga, "Bî anîbu bî Isrel yîjîg göl u me, nipe pîral adö u hagagnab; nipe nîjö nöp waiö hagnab," a ga.

⁴⁸ Anîg hagö, Nadanyel haga, "Ne aige gîmön yîp nîjban?" ö ga.

Hageia, Jisas haga, "Pilip nöp hainö ut gînîg nîb; yad nöp nîd nîjbin, ne asîk mîdajan rauan î au," a ga.

⁴⁹ Anîg hagö, Nadanyel haga, "Manö hag ñeb bî. Nöp nîjbin! Ne God Ñî nipe, Isrel nîbi bî Kiñ hon," a ga. *

⁵⁰ Anîg hageia, Jisas haga, "Nöp yîharîj rauan î au nîjbin a gîpin u me, yîp nîj udpan? Hainö nan ke nîbö rîmnap nîjnabön," a ga.

⁵¹ Jisas anîg hagöm haga, "Kalöp magöñhalö nîjö hagabin, kumi kabö adö lan au pîral hiîkö, ejol gau apöm, yîp Bî Ñî nipe nîj amîl apîl, nîj amîl apîl geinaböl nîjnabim," a ga. *

2

Jisas nipe ñîg yabîl u gö ñîg wain la

¹⁻² Ñîn mîhöp mîdöm, bî ap nîbi udnîg göm, nîbi bî wîñ alö amöm, nan ñîjla Kena

* 1:40: Mad 4:18-20 * 1:42: Mad 16:18 * 1:45: Dud 18:18; Ais 7:14; 9:6; Jer 23:5; Esi 34:23 * 1:49: Mad 14:33; 16:16; Mak 3:11 * 1:51: Jen 28:12

daun, ram m+nōḡ Galili aḡ au. N̄in an+bu, Jisas abe, b+ n+pe gau abe, kal+p u rō nōp w+ñ alla arla. Pen Jisas n+me abe am ram an+bu m+deia.

³ N̄iḡ wain u n̄iḡ hakeila, Jisas n+me apōm Jisas n+p haga, “Wain u n̄iḡ hakpal,” a ga.

⁴ An+ḡ hageia, Jisas haga, “Y+p an+ḡ ḡ+ an+ḡ ḡ+, a ḡ+mōn, y+p hagagmōn. N̄in yad u auagōp,” a ga. *

⁵ Hageia, n+me n+pe am b+ wōḡ ḡ+ n̄eb gau kal+p haga, “Jisas manō ap hagain+m, hagn+m rō nōp ḡ+mim,” a ga.

⁶ Pen Juda n+bi b+ kabō udōm ḡ+pāl rin kub yab+ḡ unbō kagoḡ j+iḡ u ud l+lō m+deia. Rin kub aḡi aḡi n̄iḡ lida unbō n̄iḡjuōl mam+ḡ u m+l dap lep. Pen Juda n+bi b+ nag+ adō kale ḡ+m+ḡdal rō, God amḡō ilō n+bi b+ uḡ aij m+ḡdaiun, a ḡōm, rin an+ḡ gau n̄iḡ m+l dap hoḡ ḡōm, n̄in ma l+ yum+ḡdal.

⁷ Jisas pen, b+ wōḡ ḡ+ n̄eb gau kal+p haga, “Kabō rin gai i, n̄iḡ m+l dapim hoḡ ḡ+pe, ajmanḡ raun+m,” a ga.

Hageia, haga rō geila haga,

⁸ “M+iḡi n̄iḡ m+l dap l+ḡbim u, m+l dammim, b+ nan n̄iḡḡabun i abad m+ḡdōp u n+p n̄iḡmim,” a ga.

⁹ Hageia, n̄iḡ yab+ḡ an+bu m+l dam b+ kub u n+p n̄eila, n+pe udōm n̄iḡ n+iḡa, n̄iḡ wain aij u m+deia. Pen n+pe n̄iḡ wain an+bu gai n+ḡbō ḡōm n+iḡaga; b+ wōḡ ḡ+ n̄eb gau kale nōp n+iḡla. Pen n+pe

n+iḡaga rō me, b+ n+bi udn+ḡ ga an+bu n+p w+ñ alō aueia haga,

¹⁰ “Pōr nōp, n̄iḡ wain aij u nōḡ dap n̄+lō n̄+iḡ haklō me, hainō n̄iḡ wain najj u n̄+lō n̄+iḡbal. Pen ne n̄iḡ wain aij u dap lō m+ḡdaj+p, m+iḡi nōp dap n̄abōn,” a ga.

¹¹ Jisas nan gagep nōḡ n+ḡbō ga an+bu, n+pe Kena daun, ram m+nōḡ Galili aḡ au m+ḡdōm ga. Nan gagep an+bu ḡōm, n+pe aige b+ rō m+deia u yamō b+ n+pe gau n+iḡōm, n+p n+iḡ uḡla.

¹² Pen Kena daun arō ḡōm, Jisas n+pe ke, n+me, n+mam hain, b+ n+pe gau aip daun pro Kapaneam amōm, yōp n̄in bad ap an+ḡ au m+deila. *

God sabe gep ram u nan s+ḡkim geila, Jisas kal+p r+ḡḡk ḡ+ hōḡ yaḡ yua

(Mad 21:12-13; Mak 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Juda kai Pasopa n̄in kub kale u sōl ga n+iḡōm Jisas Jerusalem ara. *

¹⁴ Jisas Jerusalem amōm, God sabe gep ram raul u n+iḡa, b+ r+iḡnnap kale kaj kau, kaj sipsip, yaur dapo gau dap s+ḡkim ḡōm, b+ r+iḡnnap abañ bad gau lōm, mab po adō as+ḡkōm, mani y+iḡm+j+ḡkōm geila.

¹⁵ Jisas n+iḡōm, nag+ ap udōm mal+ḡkōm, kaj sipsip kaj kau gau r+ḡḡk ḡ+ hōḡ yaḡ yuōm, mani dap pen pen

* 2:4: Jon 7:30; 8:20

* 2:12: Mad 4:13

* 2:13: Eks 12:1-27

yimjiköm geila abañ bad gau mani halö ud hon gı̄ yua.

16 Anıg göm, nı̄bi bı̄ yaur dapo dap sikim geila gau kalı̄p haga, “Nan anı̄b gau ud arim. Bapi yad ram nı̄pe u gı̄pe sikim ram rö lagnı̄m,” a ga.

17 Jisas anıg geia, bı̄ nı̄pe gau gası̄ kale ara God Manö kalı̄ kılın rıkla manö ap adö u. Manö anı̄bu kalı̄ kılın rıköm hagla, “Sabe gep ram ne u mı̄dmagö yabıl lem umnabin,” a gıla. *

18 Pen Juda bı̄ kub rı̄mnap apöm, Jisas nı̄p hag nı̄jöm hagla, “Nöp an hagajı̄p apön anıg gabön? God nȫp hagö apem gabin a gı̄mön, nan gagep rö ap gö nı̄jun, ‘Nı̄jöhagpan,’ a gun,” a gıla.

19 Anıg hageila, Jisas kalı̄p pen haga, “Kale God sabe gep ram anı̄bi rı̄b wał geinabin, nın mı̄hau nı̄ganı̄ kauyanı̄ gı̄ lınabin,” a ga. *

20 Anıg hageia hagla, “God sabe gep ram anı̄bi, mı̄ nınjuöl mı̄höp ado gı̄ da unbö kagoł jı̄j (46) gı̄ hakla u pen ne nın mı̄hau nı̄ganı̄ kauyanı̄ gı̄ lınabin a gan ar?” a gıla.

21 Pen Jisas nı̄pe sabe gep ram manö haga anı̄bu, hañ romanı̄ nı̄pe ke nȫp haga. *

22 Anı̄b u me, hainö Jisas nı̄pe umöm uraka u, bı̄ nı̄p hain gı̄mı̄dal gau God Manö u abe, Jisas nı̄pe ke manö haga anı̄bu abe gası̄ nı̄jöm,

“Nı̄jöhagöp,” a göm nı̄j udla. *

Jisas nı̄bi bı̄ gau magöñhalö nı̄jöh

23 Jisas, Juda kai Pasopa nın kub kale u Jerusalem mı̄döm, nan gagep rö rı̄mnap geia u nı̄jöm, nı̄bi bı̄ gau, “Nı̄pe nȫp Mesaia u,” a göm nı̄p nı̄j udla. *

24-25 Pen Jisas nı̄bi bı̄ gı̄pal adö u ke nı̄j aij göp rö, nı̄bi bı̄ anı̄b gau gası̄ kale adö mai araia u nı̄j aij ga u me, nı̄pe kalı̄p nı̄bi bı̄ nı̄jeb yad gau a göm udaga.

3

Jisas Nikodimas nı̄p hag nı̄j aij ga

1 Bı̄ Juda Kansol kub u bı̄ ap mı̄dmı̄döp, hib nı̄pe u Nikodimas. Nı̄pe Perisi bı̄ ap. *

2 Nı̄pe sı̄b yanı̄, Jisas nı̄p nı̄jı̄nı̄g, mı̄deia u apöm haga, “Manö hag ñeb bı̄. Hon nı̄jbun, nan gagep rö gı̄pan gau, ne ke gagbnap; God nı̄pe ke nȫp nȫp aip mı̄döp u me, nan gagep rö anı̄b gau gı̄pan. Anı̄b u, hon nı̄jbun, God nı̄pe nȫp nȫp yuö apön hanı̄p manö hag nı̄mı̄dan,” a ga.

3 Hageia, Jisas haga, “Yad nȫp nı̄jöh yabıl hagabin, nı̄bi bı̄ ke kamı̄j hain nı̄bö lınaböl gau nȫp, God kalı̄p udöm, ‘Nı̄bi bı̄ yad’ a göm, abad mı̄deinab,” a ga. *

4 Anıg hageia, Nikodimas aiö göm gası̄ iru nı̄jöm haga,

* 2:17: Sam 69:9 * 2:19: Mad 26:61; 27:40 * 2:21: 1Ko 6:19 * 2:22: Luk 24:6-8; Jon 12:16 * 2:23: Jon 7:31 * 3:1: Jon 7:50; 19:39 * 3:3: Mad 18:3; 1Pi 1:23

“Nibi bi rik lilö kub gipal gau, kauyan nime mudun an au arlö, kauyan yag daulö, nibi bi ke kamij hain nibö lilañ a gimön hagabön aka nihön?” ö ga.

5 Hageia, Jisas haga, “Nöp niñö yabit hagabin, nibi bi au, ñig u abe, God Ana u abe udöm ke kamij hain nibö linañol gau nöp, God kalip udöm, ‘Nibi bi yad’ a göm, abad mideinab.

6 Nibi bi yag daubal rö yag daulö midpal, pen God Ana nipe apöm ana magö kale añ dañ gö kamij mideinabim. *

7 Anib u, “Kale nibi bi magöñhalö ke kamij hain nibö limum,” manö hagajin anibu, ne aiö gimön gasi iru niñagmön.

8 Yigön u gasi nipe ke apöm arab. Yigön udajip niñbim u pen auöp lau halö, aröp lau halö, kale niñagim. Anib u rö me, nibi bi God Ana ba lö, ke kamij hain nibö libal gau,” a ga.

9 Anig hageia, Nikodimas haga, “Ne hagabön adö anibu, aigegö ginim?” ö ga.

10 Hageia, Jisas haga, “Ne Isrel nibi bi manö hag ñeb bi kub kale ap, pen ne niñagpan ar?”

11 Nöp niñö yabit hagabin, hon ke nan nihön niñ aij gun, nan nihön amgö ke niñun, niñbun anibu nöp kalöp hag ñibun u pen manö hagnun anibu niñ udagpim.

12 Yad kalöp minön nabön il i göp rö hagnö, niñ udagpim rö, aige gimim God ram minön kumi kabö adö lañ au göp rö hagnö, niñ udnabim?

13 Pen nibi bi ap God ram minön kumi kabö adö lañ au ajöm niñaga; yad ke Bi Ñi nipe nöp anib lañ midem aunö.

14 “Pen hadame nöp haiño naj gau Isrel nibi bi kalip haulö umla, niñöm Mosi haiño naj anib gau rö ap mab ba au lañ lö, nibi bi an an haiño anib lañ niñla gau, kalip kamij la. Anib u rö me, Bi Ñi nipe nip mab ba lañ al pak lilö, *

15 nibi bi an an nip niñ udnaböl gau, kamij pör midep u udnaböl. *

16 God nibi bi ram minön il i midpal gau kalip midmagö yabit löm, Ñi nipe añi yabit u kalip nan a göm ña. Anib u, nibi bi an an Ñi nipe anibu nip niñ udnaböl gau, kalip kamij pör midep u ñö, umöm ur gagnaböl. *

17 God Ñi nipe yua u, nibi bi gau kalip manö kub hagnim, a göm yuaga; nibi bi gau ud kamij yunim, a göm yua. *

18 “Nibi bi an an Ñi nipe nip niñ udnaböl gau, God kalip manö kub hagnim pen ilön ñagnab. Pen nibi bi nip niñ udagnaböl gau, God Ñi nipe añi yabit anibu nip

* 3:6: Jon 1:13 * 3:14: Nab 21:9; Jon 8:28; 12:32 * 3:15: Jon 20:31 * 3:16: Jon 3:36; 10:28; Ro 5:8; 8:32; 1Jn 4:9-10 * 3:17: Luk 19:10 * 3:18: Jon 5:24

nɪŋ udagnaböl rö, God kalɪp hadö manö kub hagöm, pen ilön udnaböl a ga. *

19 God nɪbi bɪ gau kalɪp manö kub hagöm pen ilön ñɪnab, ɪl anɪbu anɪg göl mɪdöp: Mailö mɪnönɟ nabönɟ adö ɪl i auöp u pen nɪbi bɪ gau, mailö mɪdöp au arun, a gɪ gasɪ u nɪŋagal. Kale nan si nan naj gɪ mɪdpal rö, sɪb göp gau nöp mɪdaiun a gɪ gasɪ u nɪŋbal. *

20 Mailö anɪbu nɪŋlö mulu lugö, 'Naj gɪpun u, waiö nɪŋagöl,' a göm, mailö mɪdöp au auagnaböl.

21 Pen nɪbi bɪ kabö rö gɪnaböl gau hagnaböl, 'God hagöp rö nöp gabun u, waiö nɪŋlanɟ,' a göm, mailö mɪdöp au aubal," a ga.

Jon Ñɪg Pak Ñeb Bɪ u, Jisas bɪ aigale bɪ rö mɪdöp, a göm, manö hag ña

22 Hainö Jisas bɪ nɪpe gau aip am ram mɪnönɟ Judia anɟ gau am mɪdöl gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp ñɪg pak ñɪ mɪdeia. *

23 Aionon ram mɪnönɟ Salim söl anɪb au mɪdeia. Pen ram mɪnönɟ Aionon au ñɪg iru mɪdeia. Anɪb u, ñɪn anɟ anɪb au, Jon nɪpe Aionon au mɪdöm, nɪbi bɪ gau iru nöp aueila nɪŋöm nɪpe kalɪp ñɪg pak ñɪ mɪdeia.

24 Ñɪn anɪbu kale Jon bɪ ñɪg pak ñeb nɪp nagɪ lagla.

25 Pen Juda bɪ ap apöm, Juda nagɪ adö kale, ñɪg lɪ yuun God amgö ilö mɪd aij

gun a gɪmɪdal manö adö u hagöm, Jon bɪ nɪpe rɪmnap aip pen pen hagla.

26 Pen pen hagöm, Jon bɪ nɪpe gau apöm nɪp hagla, "Manö hag ñeb bɪ. Bɪ au ñɪg Jodan goɪ böŋ lödanɟ mɪdö, nɪp Bɪ Kub a gaina u, mɪñi ap nɪbi bɪ kalɪp ñɪg pak ñab nɪŋöm nɪbi bɪ magönɟhalö nɪp araböl," a gɪla.

27 Anɪg hageila, Jon haga, "God gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp wög adö ke ke hag löp.

28 Kale ke nɪŋbim yad kalöp hagnö, 'Yad Kraiss wasö; God hagö yad yɪharɪŋ adan nɪpe u lɪk gabin,' a gɪnö. *

29 Bɪ ap nɪbi udnab ñɪn u, nɪpe nɪbi nɪpe udnab. Nɪbi anɪbu nɪbi nɪpe me u. Bɪ nɪbi udnab bɪ u, bɪ nɪŋeb nɪpe ap apöm nɪp gɪ ñɪnab. Mañ mai nɪbi nɪpe udnɪg aunab a göm, nɪp abad mɪdeinab. Pen nɪpe nɪbi udnɪg apöm 'Aubin' a gɪnab u, bɪ nɪŋeb nɪpe mɪñ mɪñ gɪnab. Yad me anɪbu rö. Jisas nɪpe nɪbi bɪ gau kalɪp anɪg göm gab u, yɪp aij göp. Uri yad mɪñ mɪñ yabɪɪ gabin.

30 Hib nɪpe ap ranö nɪŋöl gɪ, hib yad ap lugnab u aij.

31 "Bɪ kumi kabö adö lanɟ au nɪbö auöp u, nɪpe nɪbi bɪ gau magönɟhalö adö lanɟol mɪdöp. Bɪ mɪnönɟ nabönɟ ɪl i nɪbö bɪ u, nɪpe mɪnönɟ nabönɟ ɪl i nɪbö u me, mɪnönɟ nabönɟ ɪl i gasɪ nɪŋöm manö hagnal rö hagab. Pen bɪ kumi kabö adö lanɟ au nɪbö auöp u, nɪpe nɪbi

* 3:19: Jon 1:5,9; 8:12 * 3:22: Jon 4:1-2

* 3:28: Jon 1:20; Mad 11:10 * 3:31:

bi gau magöjhalö adö lañol m+idöp. *

32 Nipe kumi kabö adö lañ au m+idöm nan n+hön amgö niñjüb u, manö n+hön apdi niñjüb u, n+bi bi gau kalip hag ñab, pen manö nipe u udagaböl. *

33 Pen n+bi bi manö nipe niñ udpal gau, God manö niñjü u nöp hagöp a göm niñ udpal.

34 God nipe Jisas yua u, Ana nipe u niñ ñö ajmañ rauö, God manö magö nipe nöp hag ñab.

35 Nap Ñi nipe niñ m+idmagö löm, 'Nan gau magöjhalö abad m+idaimön,' a göm, ud ñ+imagö adö nipe u löp. *

36 N+bi bi an an Ñi nipe niñ niñ udpal gau, pör m+iddep magö u hadö udpal. Pen n+bi bi an an Ñi nipe niñ niñ udagnaböl gau, kale pör m+iddep magö u udagnaböl; God n+bi bi an+bu gau kalip hadö manö kub hagö, marö udöl gi nöp m+ideinaböl," a ga. *

4

Jisas n+bi Sameria n+bö ap niñ manö hag ña

1 Pen bi Perisi gau manö r+imnap apdi niñla, n+bi bi iru nöp, Jisas piñ m+idaiun, a göm, niñ aueila kalip ñig pak ña; pen n+bi bi iru nöp Jon niñ auagla. *

2 Pen Jisas nipe ke n+bi bi gau kalip ñig pak ñaga; bi nipe gau nöp kalip ñig pak ñila.

3 Pen Perisi kai manö an+bu rö hageila niñjöm Jisas ram m+nöñ Judia arö göm, ado gi ram m+nöñ Galili ara.

4 Pen adan añ au aramöm nipe ram m+nöñ Sameria amjaka.

5 Pen ram m+nöñ Sameria añ au aramöm, Sikar daun amjaka. Sikar söñ an+bu au me, hadame nöp Jekop ñi nipe Josep niñ m+nöñ naböñ ap haga. *

6 Pen Jekop ñig ulöm uda u m+ideia u me, Jisas auö auö, siñdö añ lañ magö u iru ga rö, am ñig ulöm goñ söñ an+bu au asiika.

7-8 Pen bi nipe gau nan magö raunig, Sikar daun an+bu arla. Jisas ñig ulöm söñ au asiika m+ideia niñjöm n+bi Sameria n+bö ap ñig m+inig aua. Aueia, Jisas niñjöm haga, "Yip ñig m+il ñö ñiñ+n," a ga.

9 Hageia, n+bi an+bu haga, "Kale Juda n+bi bi, hanip Sameria n+bi bi niñmim, asi masi gi aij giñim rö, n+hön giñig, 'Yip ñig m+il ñö ñiñ+n,' a giñmön hagabön?" ö ga. *

10 Anig hageia, Jisas pen haga, "God nan aij n+bi bi ñiñig gab u niñmön, yad nöp ñig m+il dap limön a gabin yad bi an rö m+idpin niñbnap u, ne yip hagbnap, yad nöp ñig kam+ñ magö ñeb ñiñbnep. *

* 3:32: Jon 3:11

* 3:35: Mad 11:27; Jon 5:20

* 3:36: Jon 3:16-18; 1Jn 5:12

* 4:1: Jon 3:22

* 4:5: Jen 33:19; Jos 24:32

* 4:9: Esr 4:1-5

* 4:10: Jon

7:37-38; Rep 21:6

11 Hageia, n̄ibi an̄ibu haga, “B̄i kub. N̄ig m̄lep rin ne ap m̄dagöp; n̄ig ulöm u rō nöp i ḡiyan̄ m̄döp. An̄ib u, n̄ig kam̄iη magö n̄eb an̄ibu gai n̄ibö udnabön?”

12 Bac ilaη hon Jekop n̄ig ulöm an̄ibi han̄ip n̄a. N̄ig an̄ibi nöp, n̄ipe ke abe, n̄i n̄ipe b̄i abe n̄iηöm, kaj sipsip nan n̄ipe gau n̄iηöm ḡim̄dal. An̄ib u, yad b̄i kub, Jekop b̄i pro, a ḡi gas̄i n̄iηban ar?” a ga. *

13 Hageia, Jisas haga, “N̄ibi b̄i n̄ig i n̄iηnaböl gau, kal̄ip kauyan̄ n̄ig nan ḡin̄ig gab;

14 pen n̄ibi b̄i n̄ig yad n̄inö n̄iηnaböl gau, kal̄ip kauyan̄ n̄ig nan gagnab. Pen n̄ig yad n̄inabin an̄ibu n̄iηlō, kal̄ip aη daη n̄ig ilam aηōη rō juöl ḡi, kal̄ip pör m̄dep u n̄inab,” a ga. *

15 Jisas an̄ig hageia, n̄ibi an̄ibu pen haga, “B̄i kub. Ȳip n̄ig an̄ibu n̄ö n̄iηnö, hainö ȳip n̄ig nan gagn̄im; apem n̄ig i m̄lagnam,” a ga.

16 An̄ig hageia, Jisas haga, “Am nagamul ne paη̄d dau,” a ga.

17 Hageia haga, “Yad b̄i halö wasö,” ga.

Hageia, Jisas haga, “Manö an̄ibu n̄iηö hagabön.

18 B̄i unbö mam̄d u udna u pen b̄i m̄ñi aip m̄dpil u, nagamul ne wasö. An̄ib u, n̄iηö hagabön,” a ga.

19 An̄ig hageia, n̄ibi an̄ibu haga, “B̄i kub. Yad n̄iηbin, ne b̄i God manö hagep b̄i ap.

20 Ap̄is bac hon hadame nöp gau dum i God n̄ip sabe ḡim̄dal rō, hon u rō nöp sabe ḡi m̄dpun u pen kale Juda kai hagpim, ‘Jerusalem nöp God n̄ip sabe göl,’ a ḡipim,” a ga. *

21 An̄ig hageia, Jisas haga, “Yad manö n̄iηö hagabin an̄ibi nōη. Hainö dum an̄ibi abe Jerusalem abe Bapi n̄ip sabe gagnabim.

22 Kale Sameria n̄ibi b̄i sabe ḡipim pen b̄i aigale b̄i rō n̄ip sabe ḡipim u n̄iηagpim; pen hon Juda n̄ibi b̄i, B̄i sabe ḡim̄dun B̄i u n̄iηbun. N̄ihön ḡin̄ig: God n̄ipe aige göm n̄ibi b̄i ud kam̄iη yunab u, han̄ip Juda n̄ibi b̄i haga. *

23 N̄in söl auub, pen m̄ñi hadö auöp i, God Ana n̄ipe n̄ibi b̄i gas̄i n̄ö n̄iηöl ḡi, kale Bapi n̄ip kabö rō sabe ḡinaböl; an̄ig ḡinaböl u, n̄ip aij ḡinab.

24 God n̄ipe Ana m̄döp u me, n̄ibi b̄i God n̄ip sabe göm, ana kal̄ip aη daη n̄iηö nöp sabe göl. *

25 Jisas an̄ig hageia, n̄ibi an̄ibu pen haga, “Yad n̄iηbin, hainö Mesaia u apöm, han̄ip nan magöηhalö hag n̄i aij ḡinab,” a ga.

26 Hageia, Jisas haga, “B̄i an̄ibu me yad m̄dpin. Ne aip manö hagabul i,” a ga. *

* 4:12: Jon 8:53 * 4:14: Jon 6:35 * 4:20: Dud 12:5-14; Sam 122:1-5 * 4:22: 2Ki 17:29-41; Ais 2:3; Ro 9:4-5 * 4:24: 2Ko 3:17; Ro 12:1; Plp 3:3 * 4:26: Mak 14:61-62

27 Jisas anig hageia niñöm magö anibu bi nipe gau apjaköm niñla, Jisas niñbi ap aip manö gi midailö, niñöm kale pa giñ giñla. Pen bi kale ap uraköm, niñbi u niñp “Ne manö niñhön midöp?” a göm hagagla. Jisas niñp u rö nöp, “Niñhön ginig niñbi anibu aip manö adin adin gajil?” a göm hagagla.

28 Pen niñbi anibu, niñgin rin u arö göm, kauyan ado gi daun anibu amöm, niñbi bi mideila anib gau kalip haga,

29 “Apim, nan gau magöñhalö gipin rö hag niñb bi u niñjim! Niñpe Mesaia u aka?” ga.

30 Anig hageia, niñbi bi anib gau daun anibu arö göm, Jisas niñp niñjun a göm aueila.

31 Pen Jisas bi nipe gau Jisas niñp neb neb göm hagla, “Manö hag niñb bi. Nan niñj!” a giñla.

32 Hageila, nipe pen haga, “Nan niñjeb yad midöp u kale niñjagpim,” a ga.

33 Anig hageia, bi nipe gau kale ke nöp hag niñj hag niñj göm hagla, “Niñbi bi rijnnap niñp nan magö dap niñbal aka?” giñla.

34 Pen Jisas kalip haga, “Kalöp nan magö anib gau nan göp; yip pen nan magö anib gau nan gagöp. Bapi manö haga u nöp gasi lajip me, gasi anibu niñjem, wög hagöp u gi junam a gi gasi niñbin. Nan niñjeb yad me u.
*

35 Pen kale manö ap hagpim, ‘Rakin miñhau miñhau midöl, wid magö po gö am rik daunabun,’ a gipim u pen niñni anig hagagmim. Amgö kale u niñj padimim niñjim! Wid wög gau po göm rik dauerp rö midöp.*

36 Pen uri nöp, niñbi bi wid po rik dauaböl niñbi bi gau, niñni niñni göl gi wid po göp anibu rik dam kamij pör midep migan u löm, pe kale udaböl me u. Anib u me, niñbi bi wid magö ranañ a göm dam yubal gau abe, niñbi bi wid po göp rik dauaböl gau abe jim niñöm, wid po u kamij pör midep migan u midnab u niñöm, niñni niñni ginaböl.

37 Hon manö ap hagpun, ‘Niñbi bi rijnnap wid magö yulö rannab, niñbi bi rijnnap am rik daunaböl,’ a gipun u, niñjö yabiñ hagpun.

38 Yad kalöp hag yunö, am wid rik daubim. Wid wög anibu kale wög klö gimim gagpe; niñbi bi rijnnap klö kale u giñlö ranöb. Kale yiharin am rik daumim nan aij udpim,” a ga.

39 Niñbi Sameria niñbö anibu am niñbi bi nipe gau kalip haga, “Bi anibu nan gipin gipin gau magöñhalö yip hag niñb,” a ga u me, niñbi bi Sameria niñbö daun anibu mideila gau iru nöp Jisas niñp niñj udla.

40 Pen Sameria niñbi bi, kale Jisas mideia au apöm, Jisas manö neb neb göm hagla, hon aip am midaiun a giñlö,

* 4:34: Jon 6:38 * 4:35: Luk 10:2

Jisas ñin mihöp am kale aip midöm,

⁴¹ manö hag ñö, nibi bi rimnap halö iru nöp manö anibu niñöm niñ udla.

⁴² Pen kale anig göm niñ udöm, nibi anibu niñ hagla, “Mñi manö ne u nöp hagö niñ udagpun; Jisas manö nipe u ke hagö niñjun niñbun, nipe nöp nibi bi ram mñönj il i midpal gau gau magöñhalö kalip ud kamñj yunig aua. *

Jisas, bi kub ap ñi nipe u niñ gö, kamñj la

⁴³ Jisas ñin anib mihau ram mñönj anibu midöm, ruö ram mñönj Galili ara.

⁴⁴ Nipe nöd manö ap hagöm haga, “Bi God manö hagep bi gau, ram mñönj kale ke au midöm manö hagnaböl u, manö kalip udagnaböl,” a ga. *

⁴⁵ Pen Pasopa ñin u, Galili nibi bi rimnap am Jerusalem mideila. Kale Jerusalem mideila niñöl gi, Jisas nan gagep rö gau gö niñla u me, Jisas uri ram mñönj Galili amjakö, kale nan gagep rö Jerusalem ga u gasi niñöm, niñ miñ miñ gila. *

⁴⁶ Pen Jisas am Galili midöm, kauyañ Kena daun ara. Kena daun anibu me, nöd ñig yabiñ u gö ñig wain la.

Pen daun pro Kapaneam au, bi kub ap ñi nipe nan ga. *

⁴⁷ Bi kub anibu manö ap niña, Jisas ram mñönj Judia arö göm, ap ram mñönj Galili mideia. Anib u, Jisas mideia u apöm, niñ neb neb göl gi haga, “Ñi yad u nan gö umniñ gab. Ne yñid am niñ gö kamñj lañ!” a ga. *

⁴⁸ Anig hageia, Jisas haga, “Kale yñharñ yip niñ udagnabim; nan gagep rö rimnap ginö niñmim nöp, yip niñ udnabim,” a ga. *

⁴⁹ Pen bi kub anibu haga, “Bi Kub! Auö arul! Wasö u, ñi yad u umnab!” a ga.

⁵⁰ Hageia, Jisas haga, “Aru! Ñi ne u mideinab,” a ga.

Anig hageia, Jisas niñö hagöp, a göm, hada. *

⁵¹ Adan añ au arö niñöl gi, bi wög gi ñeb nipe rimnap ap niñ nable paköm hagla, “Ñi ne u umagöp; midöp,” a gila.

⁵² Anig hageila, ñi yad u magö mai rö kamñj löp, a göm, kalip hag niñö hagla, “Rol sidö gamñj ga magö u, hañ piñbörj ga u kamñj la,” a gila.

⁵³ Anig hageila ñi nap nipe niña, Jisas, “Ñi ne u mideinab,” a ga magö u nöp kamñj la. Anib u me, nibi bi nipe gau aip magöñhalö Jisas niñ niñ udla.

⁵⁴ Pen Jisas nipe nöd Kena apöm, nan gagep nöd niñö göm, ñig yabiñ u gö ñig wain la; hainö pen nan gagep

* 4:42: 1Jn 4:14

* 4:44: Mad 13:57

* 4:45: Jon 2:23

* 4:46: Jon 2:1-11

* 4:47: Mad 8:5-6

* 4:48: Jon 2:18; 1Ko 1:22

* 4:50: Mad 8:13

* 4:54: Jon

yigwö an nîbö u göm bi kub u ñi nîpe nîp gö kamîŋ la. *

5

Bi nan ga ap ñig wanjö got au mîdeia, Jisas gö kamîŋ la

1 Hainö pen Juda kai nan kub ñiŋeb ñin u uri a göm, Jisas Jerusalem ara.

2 Ram mînön Jerusalem anîbu, kaj sipsip dap amîl apîl gîmîdal adan ramö got au ñig wanjö kub ap mîdeia. Ñig wanjö anîbu Arameik manö löm, Bedesda a gîmîdal. Pen ñig got mîhau mîhau abe ñig ubîŋ an au mîdeia adö u abe, ram badö mîlö unbö mamîd mîdeia.

3 Pen nîbi bi nan ga gau iru nöp ap ram bada anîb gau han mîdeila. Nîbi bi anîb gau, rîmnap amgö we ga, rîmnap ma naij ga nîŋöm ajagmîdal, rîmnap hañ roman kale böŋ nöp kala ga. Pen ñig wanjö u anja gînab aka göm apöm han mîdeila.

4 Ñin rîmnap God ejol ap apöm, ñig wanjö u anja gö, nîbi bi an nöd ujanîd ñig wanjö anîb yan lugnab u, nîpe nan nîhön gînab u kamîŋ lîmîdöp.

5 Pen bi ap nan gö, pör nöp um mîdö, mî in ñin juöl ado gî da kagoŋ böŋ dan (38) la, ñig wanjö got au dam lîla mîdeia.

6 Jisas bi anîbu nîŋöm, mîlö padö anîgöl mîdmîdöp u nîŋöm, nîp haga, "Nöp kamîŋ lînîm, a gîmön, nîŋban?" ö ga.

7 Hageia, bi nan ga anîbu haga, "Bi kub. Ñig u anja gö nîŋöl gî, yîp ud ñig wanjö an yan löl nîbi bi ap mîdagpal. Yad ñig an yan nöd arnam a gîpin u pen nîbi bi rîmnap yîŋîd nöp nöd arbal," a ga.

8 Anîg hageia, Jisas pen nîp haga, "Urakmön, köp ne u wîŋig ud aru," a ga. *

9 Hageia, magö anîbu nöp nîp kamîŋ lö nîŋöl gî, uraköm köp nîpe u wîŋig udöm, ud ara.

Pen Jisas bi anîbu nîp gö kamîŋ la ñin anîbu, Juda kai God nîp sabe gep ñin kale u me,

10 Juda bi kub gau, bi kamîŋ la anîbu nîp hagla, "Ñin i God nîp sabe gep ñin hon. Pen ne köp bad ne u ud ajabön u, lo manö hon u wîhö göp," a gîla. *

11 Hageila, haga, "Bi yîp gajîp kamîŋ löp u hagöp, 'Urakmön, köp bad ne u wîŋig ud aru,' a gajîp u me, ud ajabin," a ga.

12 Hageia, hagla, "Bi nöp hagö, köp bad wîŋig ud ajabön bi anîbu bi an?" ö gîla.

13 Pen Jisas nîpe nîbi bi iru mîdeila an anîb au agamîj ara rö, bi kamîŋ la anîbu, "Bi yîp gajîp kamîŋ löp me i," a göm, hagnîm rö laga.

14 Hainö pen, Jisas bi anîbu nîp God sabe gep ram raul u nîŋöm haga, "Nöŋ! Nöp kamîŋ löp. Anîb u, nan si nan naij gîmîdan u arö

* 5:8: Mad 9:6 * 5:10: Ne 13:19; Jer 17:21

gimön. Wasö u, nöp nan kub yabił gınım rö löp,” a ga.

15 Pen bı anıbu nıpe ado gı amöm, Juda bı kub gau kalıp haga, “Jisas nöp yıp gajıp kamıñ löp,” a ga.

16 Anıg hageia niñöm, God nıp sabe gep ñın u gö kamıñ la, a göm, Juda bı gau Jisas nıp mulu kal niñla.

17 Jisas pen kalıp haga, “Bapı yad u pör nöp wög göl gı nöp mıdöp rö, yad u rö nöp gınam,” a ga.

18 Anıg hagö, Juda bı kub gau, nöd nıp alun, a göm gası niñla u, uri klö yabił göm niñla. Kale hagla, “Nıpe God nıp sabe gep ñın hon u rıb rıköm, ‘Yad God Ñı nıpe,’ a göp. Anıb u, God nıpe mıdöp rö, yad anıb unbö rö nöp mıdpin, a göp,” a gıla. *

Nap haga rö niñöm, Ñı nıpe wög adö ke ke gab

19 Jisas pen kalıp haga, “Kalöp niñö hagabin, Ñı u nıpe ke nan ap gınım rö lagöp; Nap nan gınab gau nöp niñöm gınab. Anıb u, Nap gınab rö, Ñı nıpe u rö nöp gınab. *

20 Nap Ñı nıpe nıp mıdmagö löm, nan nıpe göp göp gau magöñhalö yamöb. Rımnap yamö me, nan ke yabił gau gö niñmim, kale magöñhalö aiö gınabim.

21 Pen Nap nıbi bı umbal gau gö urakpal rö, Ñı nıpe u rö nöp, nıbi bı rımnap, kalıp

gıno uraklan, a gınab u, gö uraknaböl.

22 Nıbi bı niñön niñön gıpal, gası niñön niñön niñbal u, Nap niñöm kalıp manö kub hagagnab; Ñı nıpe nıp hagö, nıpe kalıp magöñhalö manö kub hagnab. *

23 Anıb u me, nıbi bı kale Nap hib nıpe haglö adö arnab u rö, Ñı nıpe hib u abe u rö nöp haglö adö arnab. Pen nıbi bı God Ñı nıpe u nıp niñöm, hib nıpe haglö adö aragnab gau, Nap Ñı nıpe hag yua u abe u rö nöp hib haglö adö aragnab. *

24 “Kalöp niñö hagabin, nıbi bı an manö yad u niñöm, Bı yıp hag yuö aunö u nıp niñ udpal gau, manö kub hag ilön udep adö u niñagnaböl; kale pör mıdep u hadö udpal. Anıb u, kale umeb adö u arö göm, pör mıdep adö u hadö mıdpal. *

25 Kalöp niñö yabił hagabin, ñın hain pör abad mıdpim u söł auab — pen mıñi hadö auöp i — nıbi bı umöl rö mıdpal gau, God Ñı nıpe manö hagö, manö anıbu niñöm niñ udnaböl gau, kamıñ lınaböl.

26 Bapı nan gau magöñhalö kamıñ mıdep il u mıdöp rö, yad Ñı nıpe u rö nöp kamıñ mıdep il u mıdpin.

27 Yad Ñı nıpe pen, Bı Ñı nıpe mıdpin rö, yıp hagö,

* 5:18: Mad 26:4; Jon 7:1; 10:30

* 5:19: Jon 5:30

* 5:22: Jon 5:27; Ap 10:42

* 5:23: Plp 2:10-11; 1Jn 2:23

* 5:24: Jon 3:15-18

nibi bi gau kalip manö kub hagem nime lnabin.

²⁸ Manö hagabin anibu niñmim aiö gagmim: hainö yad hagnö, nibi bi umlö r+göl gila gau,

²⁹ magöñhalö manö yad niñöm, uraköm, nibi bi gi aij gila gau, am yad aip kam+ñ m+deinaböl; pen nibi bi gi naj gila gau, uraköm manö kub niñöm pen ilön kub udnaböl. *

³⁰ Pen yad nan niñhön niñhön g+nabin gau, ke niñem gagnabin; Bapi yip hagnab rö nöp g+nabin. An+bu u, nibi bi manö kub hagem nime lnabin u, Bapi hagnab rö niñem, kabö göl nöp nime lnabin. Niñhön g+nig: yip aij g+nab adö u manö kub hagagnabin. Bi yip hag yuö aunö Bi anibu nip aij g+nab adö u nöp gasi niñem, manö kub hagem nime lnabin. *

Yad bi aigale bi rö m+dpin u niñim, a ga

³¹ “Yad ke, ‘God yip yuö aunö,’ a gibnep u, manö anibu kabö rö gagöp a gibep.

³² Pen Bi ap halö* yad bi aigale bi rö m+dpin u hagöp. Yad niñbin, manö hagöp anibu niñö nöp hagöp.

³³ Kale Juda kai bi kale r+mnab hag yube, kale Jon nip amöm, yad bi aigale bi rö m+dpin, a göm hag niñla u, nipe manö niñö nöp kalip haga me u.

³⁴ Jon aka bi ram m+ñöh it i bi ap yad bi aigale bi rö m+dpin u hagnab u, yip nan kub wasö. Pen kale Jon manö haga u niñmim, manö niñö yab+ñ a g+mim niñ ud-mim, kam+ñ arnabim a gem, Jon manö yip an+g göl haga, a g+pin.

³⁵ Jon manö haga u, nipe hapö m+tañ mailö ñab rö m+dö, kale manö haga anibu mailö rö niñmim, magö pro ulep magö ap nöp m+ñ m+ñ g+pe.

³⁶ “Jon kalöp hag aij ga pen u y+har+ñ manö nöp haga. Yad m+ñöh naböñ it i apem, Bapi yip g+mön a ga rö, nan ke yab+ñ gau g+pin u me, kale Bapi nipe nöp yip hag yua u, a g+mim, waiö yab+ñ niñbep. *

³⁷ Bapi yip hag yua u, nipe ke, yad bi aigale bi rö m+dpin u, kalöp manö niñö hagab. Pen kale meg magö nipe u apdi niñagpim. Nipe bi aigale bi rö m+döp u, a g+mim niñagpim. *

³⁸ Kale yad bi nipe hag yua manö yad u niñ udagpim rö, God Manö m+dmagö kalöp an dan m+dagöp.

³⁹⁻⁴⁰ “Kale, pör m+dep udun, a g+mim, God Manö u amgö li niñ aij g+pin u pen manö anibu, yip a göm kal+ kñiñ r+kla rö niñmim, pör m+dep udun, a g+mim, yip auagpim. *

⁴¹ “Nibi bi gau hib yad

* 5:29: Dan 12:2; Mad 16:27; Ap 24:15

halö” a ga u, God nipe ke *

8:18 * 5:39-40: Luk 24:27

* 5:30: Jon 5:19; 6:38

* 5:32: “Bi ap

* 5:36: Jon 3:2; 14:11

* 5:37: Mad 3:17; Jon 5:32;

haglō adō arañ a gem hagabin.

⁴² Pen kale n̄bi b̄i aigale b̄i rō m̄dpim u hadō n̄ñbin. Kale God n̄p m̄dmagō lagpim u n̄ñem hagabin.

⁴³ Bapi n̄pe ke ȳp hag yuō aunō u pen ȳp udagpim. Pen b̄i ȳhar̄ñ ap gas̄i n̄pe ke n̄ñöm aueinab u, n̄p udnabim.

⁴⁴ N̄bi b̄i r̄imnap gau hib kale haglō adō areinab u, kalöp aij ḡinab. Pen B̄i God aññ n̄p m̄döp u han̄p n̄ñö, aij ḡin̄m, a ḡimim, gas̄i u n̄ñagpim. An̄b u, kale ai ḡimim ȳp n̄ñ udnabim?

⁴⁵ “Pen Bapi manō yad udöm, kalöp manō kub hagnab, a ḡimim, gas̄i u n̄ñagmim, wasō. Mos̄is han̄p ḡi ñ̄inab a ḡipim u pen Bapi n̄pe Mos̄is manō n̄pe haga manō an̄bu udöm kalöp manō kub hagnab.

⁴⁶ Mos̄is n̄pe God Manō kal̄i kliñ r̄iköm manō r̄imnap yad b̄i aigale b̄i rō m̄dpin manō u kal̄i kliñ r̄ika. Pen Mos̄is manō kal̄i kliñ r̄ika manō an̄bu udagpe rō, manō yad hagabin u rō n̄p udagnabim.*

⁴⁷ Mos̄is manō kal̄i kliñ r̄ika udagpim rō, kale ai ḡimim manō yad hagabin u udnabim?” ö ga.

6

Jisas b̄i unbö paip dausan nan ñö ñ̄ñla

(Mad 14:13-21; Mak 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Pen Jisas an̄g ḡi m̄döm, hainō ñ̄g maḡb udöm, Ñ̄g Wan̄ö Galili juöm, böñ lödan ara. Ñ̄g Wan̄ö Galili an̄bu n̄p me, hib ap Ñ̄g Wan̄ö Daibirias a ḡim̄dal.

² Pen Jisas n̄pe n̄bi b̄i nan ga gau gö kam̄ñ la u n̄ñm̄dal rō, n̄bi b̄i iru n̄p n̄p hain ḡla.

³ Pen Jisas b̄i n̄pe gau aip am dum au ḡlan̄ amöm, as̄ik m̄deila.

⁴ Ñ̄n an̄ an̄b au Juda kai Pasopa ñ̄n kub kale u söl söl ga.

⁵⁻⁶ Jisas b̄i n̄pe aip dum au as̄ik m̄döm, amgö ḡlan̄ göm n̄ña, n̄bi b̄i iru yab̄i n̄p n̄p aueila. Jisas n̄ñöm, n̄pe n̄hön n̄hön ḡinab u ke n̄ña u pen b̄i n̄pe Pilip n̄hön hagnab, a göm, n̄p haga, “Hon nan magö gai n̄bö udun, n̄bi b̄i iru n̄p gai i kal̄p ñ̄no ñ̄ñnaböl?” ö ga.

⁷ Hageia, Pilip haga, “Mani silpa magö unbö ñ̄n juöl s̄idun̄ lan̄ (200) rō yuun, bred rau dapun, ud jö ḡi pro pro gun, n̄bi b̄i an̄b gai i ñ̄einabun, magöñhalö nan pro pro ñ̄ñöl rō l̄nab,” a ga.

⁸ An̄g hagö, b̄i n̄pe Edru, Saimon Pida n̄mam u haga,

⁹ “Ñ̄i pro ap bred bali plaua ud laubal bred magö unbö mam̄d, kabsat̄ m̄höp halö ud m̄döp i, pen nan an̄bu n̄bi b̄i iru yab̄i gai i nan kub wasö,” ga.

¹⁰ Hageia, Jisas haga, “N̄bi b̄i gau hagpe, as̄iklan̄,” a ga.

* 5:46: Ap 3:22

Hageia, bi nipe gau nibi bi gau kalip hageila, nan uʔan iru nöp ran aij ga gau adö anib gau magöñhalö asikla. Bi gau nöp me, paip dausan (5000) rö ara.

11 Kale anig göm asikla niñöm, Jisas bred magö anib gau udöm, God nip aij a göm, kalip nime la. Kabsaʔ u, u rö nöp ga. Kalip anig göm nime lö, nibi bi gau kale magöñhalö bred kabsaʔ aigeg rö udun a gi gasi niñla rö nöp udla.

12 Anig göl niñlö niñlö mudun ga arö gila. Jisas bi nipe gau kalip haga, “Nibi bi nan niñöm arö gipal gau, ud dan i gagep,” a ga.

13 Hageia, bi nipe gau bred adin adin gau ihu wadi yaglö yaglö, wadi unbö migan lan u ajman raua.

14 Nibi bi gau Jisas nan gagep rö ga anibu niñöm hagla, “Hon miñi niñbun, bi i me, Bi God Manö Hagep m+nöñ naböñ i i aunab a gun pör hagabun bi me u,” a gila.

15 Pen Jisas niña, nibi bi gau, yip kin bi kub kale mideinam a göm apöm yip klö göm ud arnaböl, a gi niñöm nipe kauyan aramöm dum gau nipe ke halö mideia. *

Jisas ñig uʔ adö rauid ara
(Mad 14:22-23; Mak 6:45-52)

16 Pen dugo magö u, Jisas bi nipe gau am Ñig Wanö Galili yan amöm,

17 Jisas auaga rö, sibön gö, kale nöp ñig magib udöm kauyan daun pro Kapaneam arnig hadla.

18 Areila niñöl gi, yigön kub udöm, ñig u rala.

19 Pen kale rapin ñig magib ñig uʔ pirik an au kilomida unbö mamid aka kagoʔ jin amöm niñla, Jisas ñig adö u rauid aueia. Kale niñöm midmagö kub ara niñöm piñin gila.

20 Pen Jisas haga, “Kale piñin gagmim. Yad nöp auabin,” a ga.

21 Anig hagö, kale piñin gagöm, nip ud ñig magib migan u lilö niñöl gi, ñig magib u uri nöp ram m+nöñ arnig gila migan u amjak ara.

Jisas nip ulhai niñla

22 Ruö nibi bi Ñig Wanö Galili böñ lödan hanla gau gasi niñöm niñla, rol dugo ñig magib añi ap nöp mideia niñöm Jisas bi nipe gau nöp ñig magib anibu arla; Jisas nipe ke ñig magib anibu araga.

23 Midlö niñöl gi, ñig magib rimnap nibi bi rimnap daun kub Daibirias nibö apöm, Bi Kub nipe God nip aij a göm nan ñö niñla ka u ñig goʔ au pidöñ gila.

24 Pen nibi bi mideila gau niñla, Jisas abe bi nipe gau abe midageila; anibu Jisas nip ulhai niñun a göm, kale ñig magib anib gau amöm Kapaneam arla.

* 6:15: Jon 18:36

Yad bred rö, yip udmim kamij mideinabim, a ga

25 Ñig Wañö Galili am am böñ lödañ amjaköm, Jisas nïp niñöm hagla, "Manö hag ñeb bi. Ne magö mai i auban?" ö gila.

26 Hageila haga, "Kalöp manö niñö hagabin, bred ñinö ñiñbe mudun ga rö, yip ułhai niñ ajabim; pen nan gagep rö gïpin gau manö ił u niñmim yip ułhai niñ ajagabim.

27 Nan magö hij gïniñ gab u udun, a gïmim wög kłö gagmim; God niñpe Bi Ñi niñpe niñebir hagö aua rö, nan magö pör mïdep niñpe ñinab u udun, a gïmim, wög kłö gïmim," a ga. *

28 Anig hageia hagla, "Hon wög niñhön gïno, God niñp aij gïnab?" ö gila.

29 Hageila, Jisas haga, "God niñpe Bi yuö aua u, Bi anıbu niñp niñ udeinabim u, God niñp aij gïnab," a ga. *

30 Anig hageia hagla, "Hon nan gagep rö ap niñeinabun u, hagnabun, 'God nöp nöp yuöp,' a gun, nöp niñ udnabun. Anıb u, hanıp nan gagep niñhön rö gïnabön? *

31 Hadame nöp apıs bac bi ram mïnön kabö nöp mïdmïdöp an gau mïdöm, nan mana a gïmıdal u ñiñmıdal. God Manö kalı kłiñ riköm hagla, 'Niñpe bred kumi kabö adö lañ au niñbö

riñnap kalıp ñö ñiñmıdal,' a gila," a gila. *

32 Anig hagla u pen Jisas kalıp pen haga, "Kalöp manö niñö yabił hagabin, Mosıs hadame gau bred kalıp ñö ñiñla bred anıbu, bred kumi kabö adö lañ au niñbö wasö. Bred kumi kabö adö lañ au niñbö bred niñö anıbu, Bapi yad kalöp ñab.

33 God bred niñpe u, God hag yuö, kumi kabö adö lañ au niñbö mïnön nabön ił i apöm, niñbi bi gau kalıp kamij mïdep magö u ñab," a ga.

34 Jisas anig hageia hagla, "Bi Kub. Uri bred anıbu hanıp pör nöp ñöl gı nöp mïdaimön," a gila.

35 Hageila, Jisas haga, "Yad nöp me bred kamij mïdep bred anıbu. Niñbi bi yip aunaböl gau, kalıp kauyan kiyö lagnab. Niñbi bi yip niñ udnaböl gau, kalıp kauyan ñig nan gagnab. *

36 Pen kalöp mïdö nöp haggajın, yip amgö niñbim u pen yip niñ udagpim.

37 Bapi yip hagöp niñbi bi gau kale magöñhalö yad aunaböl. Niñbi bi yad aunaböl gau, hag yuagnabin, wasö yabił.

38 Pen niñhön: yad kumi kabö adö lañ au niñbö aubin u, gası yad niñbin adö u gïnam a gem auagpin; Bapi yip yuöp u, gası niñpe niñöm hagöp rö gïnam a gem aubin.

* 6:27: Jon 6:48-58

* 6:29: 1Jn 3:23

Eks 16:14-15; Nab 11:7-9; Sam 78:24 *

* 6:30: Mad 16:1; Jon 2:18

* 6:31:

6:35: Jon 4:14

39 Bapi n̄ibi b̄i ȳip hagöp gau kal̄ip n̄iŋ midnō, ap ur gagn̄im; manō kub hagep n̄in u, yad ḡinō, kale magōŋhalō uraköl. An̄ig ḡinab u, Bapi ȳip yua u, n̄ip aij ḡinab. *

40 Bapi yad n̄ip aij ḡinab u, n̄ibi b̄i an an ȳip n̄iŋöm n̄iŋ udnaböl gau, kale magōŋhalō pör pör nöp kam̄iŋ m̄ideinaböl. Pen manō kub hagep n̄in u, yad ke ḡinō kale magōŋhalō uraknaböl,” a ga.

41 Pen Jisas, “Yad me, bred kumi kabō adō laŋ au n̄ibō aubin u,” a ga u me, Juda n̄ibi b̄i gau manō ali gu gu geila.

42 Juda n̄ibi b̄i gau ali gu gu göm hagla, “B̄i i, n̄ime nap n̄ipe u hon ke n̄iŋbun. N̄ipe Josep n̄i n̄ipe Jisas nöp. An̄ib u, n̄ipe aigöl ḡi hagöp, ‘Yad kumi kabō adō laŋ au n̄ibō aubin,’ a göp?” ö ḡila. *

43 An̄ig hageila, Jisas pen haga, “Ali gu gu gagmim.

44 N̄ibi b̄i ap n̄ipe ke ȳip n̄iŋ udagnab. God n̄ip gas̄i aij n̄ö nöp me, ȳip auö, manō kub hagep n̄in hain u yad ḡinō n̄ipe kauyaŋ uraknab. *

45 B̄i God manō hagep b̄i gau kale God Manō kal̄i kliñ r̄iköm hagla, ‘God n̄ipe n̄ibi b̄i an̄ib gau magōŋhalō kal̄ip hag n̄inab,’ a ḡila. N̄ibi b̄i Bap kal̄ip manō hag n̄ö n̄iŋ udnaböl gau, kale magōŋhalō ȳip aunaböl. *

46 N̄ibi b̄i r̄imnap kale God n̄ip amgö n̄iŋagpal; yad B̄i n̄ipe yuö aunö u nöp Bapi n̄ip amgö n̄iŋbin. *

47 “Pen yad kalöp n̄iŋö yabiŋ hagabin, n̄ibi b̄i ȳip n̄iŋ udnaböl gau, pör m̄idep magö an̄ibu hadö udöm, pör pör nöp m̄ideinaböl. *

48 Bred n̄iŋöm kam̄iŋ m̄ideinaböl u, yad me bred an̄ibu. *

49 Nahai ilaŋ b̄i hadame gau ram m̄inöŋ kabö nöp m̄idmidöp aŋ gau m̄idöm, nan mana u n̄iŋla u pen m̄id damöm umla.

50 Pen bred Bap hag yuö kumi kabō adō laŋ n̄ibō auöp bred an̄ibu, n̄ibi b̄i n̄iŋöm, kam̄iŋ pör pör nöp m̄idöm umagnaböl.

51 “Yad ke bred kam̄iŋ kumi kabō adō laŋ au n̄ibō aubin u. N̄ibi b̄i an an bred an̄ibi n̄iŋ aŋ yaŋ linaböl u, pör nöp pör nöp kam̄iŋ m̄ideinaböl. Bred hagabin an̄ibi hañ romanŋ yad u me. N̄ibi b̄i ram m̄inöŋ it i pör nöp pör nöp kam̄iŋ m̄idaiöl, a gem, hañ romanŋ yad u n̄inabin,” a ga.

52 Jisas an̄ig hageia, Juda n̄ibi b̄i an̄ib gau kale ke nöp manō pen pen hagöm, r̄imnap hagla, “B̄i i aigöl göm, han̄ip hañ romanŋ n̄ipe u n̄ö n̄iŋnabun?” ö ḡila.

53 Hageila, Jisas kal̄ip haga, “Yad kalöp n̄iŋö yabiŋ hagabin, kale B̄i N̄i n̄ipe hañ romanŋ n̄ipe, hagape

* 6:39: Jon 10:28-29; 17:12 * 6:42: Mad 13:55 * 6:44: Jon 6:65 * 6:45: Ais 54:13 * 6:46: Jon 1:18 * 6:47: Jon 3:15-16 * 6:48: Jon 6:32,58

nipe ñiηagnabim u, kamiη mīdep magö u kalöp aη daη mīdagnab.

⁵⁴ Nibi bi an hañ roman yad, hagape yad ñiηnab u, nipe kamiη pör mīdep magö u hadö udöp niηöm manö kub hagep ñin u yad giñö nipe kauyaη uraknab.

⁵⁵ “Pen niñön: hañ roman yad u nan ñiηeb yabił; hagape yad u ñig ñiηeb yabił.

⁵⁶ Nibi bi an an hañ roman hagape yad ñiηnaböl gau, yad aη daη mīdeinaböl; yad kalip aη daη mīdeinabin.

⁵⁷ Bapi pör pör nöp kamiη mīdöp u, nipe yiη yua u, yiη gö kamiη mīdpin u me, nibi bi yiη ud aη kalip daη līnaböl gau, kalip u rö nöp gö, kamiη mīdeinaböl. *

⁵⁸ Manö adö anibu me, bred kumi kabö adö laη au niñö auöp, a giηin. Bred anibu, apis bac bi nan mana a giηal u niηöm mīd damöm umla rö wasö; nibi bi bred yad hagajin u ñiη aη yaη līnaböl u, kamiη pör nöp pör nöp mīdeinaböl,” a ga.

Nibi bi iru nöp Jisas niη arö giηa

⁵⁹ Jisas Juda magum gep ram Kapaneam au mīdöm, manö anibu hagö,

⁶⁰ nibi bi nipe gau iru nöp niηöm hagla, “Jisas manö hagab anibu manö klö yabił. Manö nipe niη udun rö lagöp,” a giηa.

⁶¹ Kale ałi gu gu göm hageila, Jisas ke niηöm haga,

“Manö hagpin anibu niηmim gasi iru niηmim arö gun a giηim ar?”

⁶² Pen Bi Ñi nipe kumi kabö adö laη au mīdöm aua u, nipe ka anib adö au laη kauyaη ado gi areinab u, kale gasi niñön niηnabim?”

⁶³ God Ana kamiη mīdep magö u ñö, nibi bi kamiη līnaböl; nibi bi klö kale ke kamiη lagnaböl, wasö yabił. Yad manö kalöp hagpin u, manö anibu gö, God Ana kalöp apöm, kamiη mīdep magö u kalöp ñinab niηöm kale kamiη līnabim,” a ga.

⁶⁴ Pen Jisas nipe nöd nöp, nibi bi an niη niη udagnab, an niη mumug niηnab u niηa u me, nipe haga, “Kale riñnap yiη niη udagpin,” a ga. *

⁶⁵ Pen manö riñnap halö hagöm haga, “Adö anibu nöp kalöp hagpin, nibi bi ap gasi nipe ke nöp niηöm yiη niη udagnab; Bapi nöp geinab u me, nibi bi ap yiη apöm yiη niη udnab,” a ga. *

⁶⁶ Jisas manö anibu hag juö niηöl gi, nibi bi apöm manö niη niηmīdal gau, iru nöp niη arö göm, ke ke arla.

⁶⁷ Anig göm arlö niηöl gi, Jisas bi nipe unbö miηan laη u kalip hag niηöm haga, “Kale u rö nöp yiη arik arnabim aka?” ga.

⁶⁸ Hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub. An niη arun? Manö ne hagabön u niηun me, pör pör nöp mīdeinabun.

* 6:57: 1Jn 3:24

* 6:64: Jon 13:11

* 6:65: Jon 6:44

69 Hon nöp nı̄n uɗpun rö, hon nı̄nbun, God nı̄pe Bı̄ Uɗ hanı̄p yuöp u, ne Bı̄ anı̄bu me u, a gı̄ nı̄nbun,” a ga. *

70-71 Saimon Pida anı̄g hageia, Jisas pen Saimon Iskariod nı̄n nı̄pe Judas u, hainö nı̄p mumug nı̄nab u nı̄nöm, kalı̄p haga, “Yad kalöp bı̄ unbö mı̄gan laŋ uɗpin u pen bı̄ kale añı̄ ap kı̄jaki bı̄ nı̄pe,” a ga.

7

Jisas nı̄mam hain nı̄p manö hagla

1 Hainö pen Juda bı̄ kub gau Jisas nı̄p alnı̄g geila nı̄nöm Jisas ram mı̄nön Judia gau ajagmı̄döp; ram mı̄nön Galili gau nöp ajmı̄döp. *

2 Pen Juda nı̄n kub kale, ram bada pro göm nı̄n rı̄mnap hanbal nı̄n u söl söl ga nı̄nöm, *

3 Jisas nı̄mam hain gau mı̄deia u apöm nı̄p hagla, “Ne mı̄gan anı̄bi arö gı̄mön ram mı̄nön Judia ammön, nı̄bi bı̄ manö nöp nı̄nbal gau kalı̄p nan gagep rö gı̄pan u gö nı̄naböl.

4 Bı̄ kale bı̄ kub mı̄dnı̄g gı̄naböl gau, nan kale gau pi göm gagnaböl; waiö yabiɗ gı̄naböl. Anı̄b u, ne nan ke yabiɗ gı̄pan rö, nı̄bi bı̄ iru mı̄dpal aŋ au nan gagep rı̄mnap gö, nı̄bi bı̄ magöŋhalö nı̄naböl,” a gı̄la.

5 Pen Jisas nı̄mam nı̄pe ke gau nı̄p nı̄n uɗagla. *

6 Anı̄g hageila, Jisas pen kalı̄p haga, “Kale nı̄n mai arun a gı̄nabim u arnı̄g arnabim; pen nı̄n yad arep u auagöp nı̄nöm yade uri aragnabin.

7 Nı̄bi bı̄ mı̄nön nabön iɗ i gau, kalöp bı̄ mulu kal nı̄nöl iɗ ap mı̄dagöp. Pen yad nı̄bi bı̄ mı̄nön nabön iɗ i gau, nan si nan naij gı̄pal u hag waiö lı̄nö yı̄p mulu kal nı̄nbal.

8 Anı̄b u, Ram Bada nı̄n kub söl auab rö, kale Jerusalem armim; pen yad nı̄n arep u auagöp rö, yad aip aragnabin,” a ga.

9 Anı̄g hagöm, nı̄pe ram mı̄nön Galili mı̄deia.

Ram Bada nı̄n kub aua nı̄nöm Jisas Jerusalem ara

10 Pen Jisas nı̄mam bı̄ gau Jerusalem arla nı̄nöm Jisas nı̄pe agamı̄j hain ara.

11 Juda bı̄ kub gau, “Jisas mai?” ö göm, nı̄bi bı̄ iru nöp ap mı̄deila gau kalı̄p hag nı̄nla.

12 Pen nı̄bi bı̄ yı̄harı̄n gau, Jisas manö u kale ke hag nı̄n hag nı̄n göm, rı̄mnap hagla, “Nı̄pe bı̄ aij ap,” a gı̄la; rı̄mnap pen hagla, “Wasö, nı̄pe nı̄bi bı̄ gau kalı̄p wai nı̄b bı̄,” a gı̄la.

13 Pen nı̄bi bı̄ yı̄harı̄n gau, Juda bı̄ kub anı̄b gau kalı̄p piñı̄n gı̄la rö, kale manö rı̄mnap waiö hagagla.

14 Ram Bada nı̄n kub kale anı̄bu nı̄n rı̄mnap padia. Yöp nı̄n bad ap nöp mı̄dö, Jisas apjaköm, God sabe gep ram

* 6:69: Mad 16:16

* 7:1: Jon 5:18

* 7:2: Lep 23:34

* 7:5: Ap 1:14

u amöm, n̄ibi b̄i gau kalip manö hag ña.

¹⁵ Jisas manö hag ñi m̄idö n̄iñöl gi, Juda b̄i kub gau aiö göm hagla, “B̄i i skul hagaga u pen aigöl göm manö gau magöñhalö n̄iñöb?” ö ḡila. *

¹⁶ Anig hageila, Jisas haga, “Manö yad hag ñabin u, gasi yad ke n̄iñem hag ñagabin; B̄i yip hag yuö aunö u nöp yip gasi ñö hag ñabin. *

¹⁷ N̄ibi b̄i an, God hagöp rö ḡinam, a göm, gi ud arnab u, God n̄ipe manö yip ñab hagabin aka manö yad ke hagabin u, n̄iñab.

¹⁸ Kale n̄iñbim, n̄ibi b̄i an manö n̄ipe ke hagnab u, hib yad ap rannim, a göm, manö gau n̄ibö gau n̄ibö udöm hagnab. Pen b̄i an n̄ipe b̄i n̄ipe hag yua hib n̄ipe nöp ap rannim, a gi gasi n̄iñab u, b̄i anibu b̄i kabö göl manö n̄iñö nöp hagab; n̄ipe manö piral r̄imnap hagagnab. *

¹⁹ Mos̄is, God haga haga rö kalip lo manö hag ña u pen lo adö anib gau kale b̄i ap gagpim. Pen yad manö ap midöp wasö, yip yihar̄iñ alnig gabim,” a ga. *

²⁰ Jisas anig hagö, n̄ibi b̄i ap m̄ideila gau hagla, “Nöp an alnig gab? Nöp kijaki aban̄ lajip hagabön,” a ḡila. *

²¹ Hageila, Jisas haga, “Yad nan gagep añi ap ḡinö, kale

magöñhalö pa giñi gipe.*

²²⁻²³ Kale Mos̄is God lo manö haga rö, ñi kale gau yag daumim, ñin unbö mudun j̄iñ u m̄idmim, ruö raleb ñin u wan̄ hañ r̄ikpim. Ḡipim anibu, Mos̄is n̄ipe wasö, nahai itan̄ b̄i nöd it göm ḡim̄idal naḡi adö u me anig ḡipim. Pen hañ r̄ikep ñin raleb anibu, ñin r̄imnap God n̄ip sabe gep ñin u nöp linab, pen m̄iñi God n̄ip sabe gep ñin u, a ḡimim, arö gagpim; hañöwalö hañ r̄ikpim. Ḡipim anibu rö, yad God n̄ip sabe gep ñin u b̄i ap n̄ip ḡinö, hañ roman̄ magöñhalö kam̄iñ löp u, kale ai ḡinig yip n̄iñbe mulu lugöp? *

²⁴ Anib u, hainö manö adö adö nöp n̄iñmim hagagmim; kabö rö ḡinab adö u n̄iñ aij ḡimim hagmim,” a ga.

*“Jisas me Kraiis u aka?”
ḡila*

²⁵ Jerusalem n̄ibi b̄i r̄imnap hagla, “Juda b̄i kub gau b̄i alnig gaböl b̄i me i aka?”

²⁶ Pen n̄iñim! N̄ipe n̄ibi b̄i an̄ kub i manö hagö n̄iñöl gi, pen manö ap hagagaböl. Anib u, kale ke n̄iñbal n̄ipe Kraiis u ȳjig göl rö löp!

²⁷ Pen n̄ipe Kraiis u auböp u, hon n̄ipe ram m̄inöñ gai n̄ibö auöp u n̄iñagbnop; pen b̄i i n̄ipe ram m̄inöñ gai n̄ibö auöp u hon magöñhalö

* 7:15: Mad 13:54; Luk 2:47 * 7:16: Jon 12:49; 14:10 * 7:18: Jon 8:50

* 7:19: Ap 7:53; Ro 2:21-24 * 7:20: Jon 8:48; 10:20 * 7:21: God n̄ip sabe

gep ñin u nan gagep ñig wan̄ö Bedesda u ga u n̄iñöm pa giñi gila. * 7:22-23:

Lep 12:3; Jen 17:9-13; Jon 5:8-10,16 * 7:27: Jon 7:41; 9:29

nɪŋbun. Anɪb u, nɪpe Kraiss u wasö," gɪla. *

28-29 Pen Jisas nɪpe God sabe gep ram raul yaŋ manö hag ñöl gɪ nöp mɪdöm, meg magö dap ranöm haga, "Kale gasɪ nɪŋbim, kale yɪp nɪŋ aij yabɪɪ gɪmim, gai nɪbö aunö u nɪŋbim. Pen wasö. Gasɪ yad ke nöp auagnö. Bɪ yɪp hag yuö aunö u, nɪpe Bɪ kabö göl, Bɪ manö nɪŋö nöp hagab. Yad nɪpe aip mɪdem, yɪp hag yuö aunö rö, nɪp nɪŋbin; pen kale nɪp nɪŋagpim," a ga. *

30 Anɪg hagö, nɪp ud sɪsɪ lun a göm nɪŋla u pen ñɪn nɪpe auaga rö, bɪ ap nɪp ud sɪsɪ laga. *

31 Pen nɪbi bɪ anɪb gau, nɪbi bɪ iru nöp Jisas nan gagep gau ga nɪŋöm hagla, "Kraiss u hain aunab a gɪpal u, pen nan gagep iru yabɪɪ göm, bɪ anɪbi gab rö gɪnɪm rö lagnab," a gɪla. Gasɪ anɪbu nɪŋöm kale hagla, "Jisas nɪpe Kraiss u nöp," a göm, nɪp nɪŋ udla.

Juda bɪ kub gau, Jisas nɪp am dauim, a göm, bɪ rɪmnap hag yula

32 Pen nɪbi bɪ gau Kraiss manö anɪbu agamɪj hageila nɪŋöm, Perisi bɪ kub gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, Jisas nɪp am ud sɪsɪ lɪmim daumim, a göm, God sabe gep ram abad mɪdmɪdal polisman rɪmnap hag yula.

33 Jisas pen haga, "Yad rapɪn magö ap mɪdem, Bɪ yɪp yuö aunö u ado gɪ arnabin.

34 Yɪp gai aröp a gɪmim ulhainabim u pen nɪŋagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gɪmim rö lagnab," a ga. *

35 Anɪg hageia, Juda bɪ kub gau kale ke nöp hagla, "Nɪpe gai arnab, nɪp nɪŋagnabun? Nɪpe am Juda nɪbi bɪ ju am Grik nɪbi bɪ aip mɪdpal gau amöm, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp manö hag ñöl gɪ mɪdeinab aka nɪhön?"

36 Pen nɪpe ai gɪnɪg hagöp, 'Yɪp gai aröp a gɪmim ulhainabim u pen nɪŋagnabim. Yad arnabin adö u, kale hain gɪmim rö lagnab,' a göp?" ö gɪla.

God Ana ñɪg ilam ajöŋ rö juöm aunab

37 Juda Ram Bada ñɪn kub kale anɪbu, ñɪn hain, ñɪn kub yabɪɪ u, Jisas uraköm, meg magö dap ranöm haga, "Nɪbi bɪ an rugu mɪtep gɪnɪm u, yad apöm ñɪg ñɪŋöl. *

38 Nɪbi bɪ yɪp nɪŋ udnaböl gau, God Manö hagöp rö, ñɪg kamɪŋ mɪdep u an kalɪp dan nɪbö ilam juöm aunab," a ga. *

39 Ñɪn anɪbu Jisas umöm uraköm Nap nɪp araga adö u me, Jisas nɪpe Ana u nɪbi bɪ gau kalɪp ñaga. Pen ñɪg ilam juöm aunab manö haga anɪbu ɪɪ anɪgöl mɪdöp: nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udnaböl gau,

* 7:28-29: Mad 11:27; Jon 8:55 * 7:30: Jon 7:44 * 7:34: Jon 8:21; 13:36

* 7:37: Lep 23:36; Ais 55:1; Jon 4:14 * 7:38: Ais 58:11 * 7:39: Jon 16:7; 20:22; Ap 2:4

Jisas nıpe Ana u kalıþ nınab,
a göm haga. *

Kale ke ud asık ke ke lıla

⁴⁰ Jisas anıg hagö, nıbi bı iru nöþ mıdeıla anıþ gau, rımnap manö haga anıbu nıñöm hagla, “Bı i, nıpe bı God Manö hageþ aunab a gun abad mıdmıdun u,” a gıla. *

⁴¹ Rımnap hagla, “Wasö, nıpe Krais u!” a gıla.

Anıg hageıla, rımnap pen hagla, “Wasö, Jisas nıpe Galili nıþö; Krais u nıpe Galili nıþö auagnab! *

⁴² God Manö u hagöp rö, Krais u, Depid rıkö rıklö rık dam dapıl göm, Krais u Depid daun nıpe Bedlehem au yag daunaböl,” a gıla. *

⁴³ Jisas manö anıbu hageıla nıñöm, nıbi bı iru mıdeıla anıþ gau asık ke ke lıla.

⁴⁴ Rımnap nıþ ud sısı lun dam manö kub hagnıg ud arun a gıla u pen bı añı ap nıþ udaga.

Juda bı kub gau Jisas manö haga u nıñ udagla

⁴⁵ Pen God sabe gep ram polisman gau ado gı arlö nıñöl gı, bı God nıþ nan sabe gep bı kub gau abe, bı Perisi gau abe kalıþ hagla, “Bı anıbu nıþ nıñön gıñıg dauagpım?” ö gıla.

⁴⁶ Hageıla, God sabe gep ram polisman anıþ gau hagla, “Nıbi bı rımnap gau bı anıbu manö aij yabıtı

hagöp rö hagagpal,” a gıla. *

⁴⁷ Anıg hageıla, pen bı Perisi gau pen hagla, “Bı pir alöp anıbu, nıbi bı rımnap nıpe nıñö hagöp a göm nıñbal rö, kale u rö nöþ nıñbım ar?”

⁴⁸ Hon bı kub bı ap aka bı Perisi bı ap Jisas nıþ nıñ udagpun. *

⁴⁹ Nıbi bı gai i kale lo manö u nıñagpal rö, God kalıþ mulu kal nıñöm gı naij yabıtı gınab,” a gıla.

⁵⁰ Pen bı kale Nikodimas, bı au nöþ sıþön yañ amöm, Jisas nıþ manö rımnap hag nıña bı anıbu me, kalıþ haga, *

⁵¹ “Hon Juda lo adö u, bı ap nıþ yıharıñ pen ilön nıñ gı naij gagnabun; manö kub hagun manö ıt ap nıñun nöþ me, anıg gınabun,” a ga.

⁵² Anıg hageıla hagla, “Ne u rö nöþ Galili nıþö rö? God Manö u amgö lı nıñ dammön nıñnabön, bı God manö hageþ ap Galili nıþö auagnab,” a gıla. *

⁵³ Anıg hageıla kale ke ram kale arla.

8

Nıbi amöm bı ap aip udlö

¹ Pen Jisas Olıp Dum ara.

² Ruö ram ru dam la nıñöm, kauyañ ado gı God sabe gep ram u auö, nıbi bı iru nöþ apöm nıþ bıñıg gıgabö geıla nıñöm nıpe asık

* 7:40: Jon 6:14 * 7:41: Jon 1:46 * 7:42: Sam 89:3-4; Mai 5:2 * 7:46: Mak 1:22 * 7:48: Jon 12:42 * 7:50: Jon 3:1-2 * 7:52: Jon 7:41-42

midöm, kalip manö hag ñi mideia.

³ Jisas anig göl manö hag ñi midö niñöl gi, bi lo manö hag ñeb bi gau rimnap abe, bi Perisi rimnap abe, kale ni bi ap am bi ap aip udajip, ni bi u nip dap ni bi bi mideila amgö ilö adö au urak ñöm,

⁴ Jisas nip hagla, “Manö hag ñeb bi. Ni bi i bi halö u pen bi ap aip udajil niñun daubun me i.

⁵ Mosis lo hanip ña u haga, ‘Ni bi anib gau rö, kabö ju pak lilo umöl,’ a ga. Pen ne niñön hagnabön?” ö gila. *

⁶ Kale manö piral hagla anibu, anig hagno, Jisas niñön hagö, nip manö kub hagun a göm hagla.

Pen Jisas nipe ubör yiñön göm, halpil adö u ñimagö manö magö rimnap kalil kiliñ riköl gi mideia.

⁷ Pen kale Jisas nip manö anibu rö hag niñöl gi mideila, nipe jöl yijig göm kalip haga, “Bi nan si nan naj gagöp ap midainim u, kabö ud ni bi anibi nöd paknim,” a ga. *

⁸ Anig hagöm kauyan giyan göm, niñön yan manö magö rimnap kalil kiliñ rik midö niñöl gi,

⁹ bi Jisas nip manö kub hagun a gila anib gau, Jisas manö haga anibu niñöm, bi majö majö arik arla niñöm bi gau magöñhalö añi añi arö göm ke ke am hakla; Jisas aip ni bi u aip nöp midailö.

¹⁰ Jisas nipe jöl yijig göm, ni bi anibu nip haga, “Bi gau mai? Bi nöp manö kub hagnim ap midagöp ar?” a ga.

¹¹ Hageia, ni bi u haga, “Bi Kub. Bi yip manö kub hagnim ap midagöp,” a ga. Hageia, Jisas haga, “Yad u rö nöp nöp manö kub hagagnabin. Pen nan si nan naj gimidan u hainö gagmön; uri ne aru,” a ga. *

Ni bi bi niñön naböñ il i midpal gau mailö kale me Jisas

¹² Jisas manö ap ni bi bi gau kalip kauyan hagöm haga, “Ni bi bi niñön naböñ il i midpal gau, yad mailö kale midpin. Ni bi bi an yip hain göm ajeinab u, sibön an gau rö ajageinab; pör middep mailö aij u udöm ajeinab,” a ga. *

¹³ Jisas anig hageia, bi Perisi gau nip pen hagla, “Manö ne ke hag niñban u, hon niñbun manö anibu udun rö lagöp,” a gila.

¹⁴ Anig hageila, Jisas haga, “Manö anibu yad ke hagabin u pen manö niñö hagabin. Pen niñön: yad aubin gau niñem, arnabin gau abe niñem gipin. Pen kale, yad aubin gau niñagmim, arnabin gau abe niñagmim gipim. *

¹⁵ Kale manö ud asik göl gi, ‘Adö u gi aij gipim; adö u gi naj gipim,’ a gabim u, ni bi bi

* 8:5: Lep 20:10; Dud 22:22-24

* 8:7: Dud 17:7

* 8:11: Jon 5:14

* 8:12:

Ais 49:6; Jon 1:4-9; 9:5; 12:46

* 8:14: Jon 5:31-32; 7:28

m+nöŋ naböŋ it i gasi n+ŋöm hagpal rö nöp hagabim. Pen yad b+ ap n+p manö kub hagagabin. *

16 Bapi y+p yuö aunö u, n+pe yad aip m+dpul rö, yad manö ud as+k g+n+g, n+ŋö nöp hagem manö ud as+k g+nabin. *

17 Lo manö kale adö u hagpim, 'N+bi b+ m+höp manö adö añ+ nöp hagnabil u me, n+bi b+ n+ŋöm hagnaböl, u n+ŋö hagpil, a g+naböl,' a g+pim. *

18 Lo kale hagöp an+bu rö, yad aigale b+ rö m+dpin u, yad ke manö hadö hagpin; pen Bapi y+p yuöp u abe yad aigale b+ rö m+dpin manö u hadö hagöp. Manö hol ap+il manö añ+ nöp hagpul u me, n+ŋö hagpil a g+ibep," a ga. *

19 An+g hageia, n+p hagla, "Nap ne mai?" ö g+la.

Hageila, Jisas pen haga, "Kale y+p n+ŋagpim rö, Bapi yad n+p u rö nöp n+ŋagpim. Y+p n+ŋbep, Bapi yad u rö nöp n+ŋbep," a ga.

20 Jisas God sabe gep ram raul, mani kale God n+p ñeb dap yubal m+gan u, manö an+bu hag ñ+ m+deia pen ñ+n n+pe auaga rö, b+ ap n+p ud s+s+ laga. *

Yad arnabin gau kale aragnabim

21 Jisas kal+p kauyan haga, "Yad ar+k areinabin; y+p uhai n+ŋnabim u pen kale nan si nan naj göl g+ nöp m+dmim umnabim rö, yad arnabin gau kale aragnabim," a ga. *

22 An+g hageia, Juda b+ kub gau hagla, "N+pe hagöp, 'Yad arnabin gau kale aragnabim,' a göp u, n+hön g+n+g an+g hagöp? N+pe ke al pak l+n+g göm an+g hagöp aka?" g+la.

23 An+g hagla u pen Jisas kal+p haga, "Kale yan n+bö; yad lan n+bö. Kale m+nöŋ naböŋ it i n+bö; yad m+nöŋ naböŋ it i n+bö wasö. *

24 An+b u n+ŋem me hagpin, 'Kale nan si nan naj göl g+ nöp m+dmim umnabim,' a g+pim. Pen y+p, Yad M+dpin Rö M+dpin,* n+ŋ udageinabim u, nan si nan naj gac halö m+dpim rö m+dmim, umnabim," a ga.

25 An+g hageia, n+p hag n+ŋöm hagla, "Ne an?" ö g+la.

Hageila, Jisas haga, "Yad kalöp pör nöp hag ñabin rö nöp m+dpin.

26 Kalöp manö kub hag g+nam adö u, manö iru nöp m+dpöp. B+ y+p hag yuö aunö u, magöŋhalö n+ŋ aij göp rö, y+p gas+ ñö n+ŋöl g+, yad pen n+bi b+ gau kal+p hag ñabin," a ga.

* 8:15: Jon 12:47 * 8:16: Jon 5:30; 8:29 * 8:17: Dud 19:15 * 8:18: 1Jn 5:9 * 8:20: Jon 7:30 * 8:21: Jon 7:34; 13:33 * 8:23: Jon 3:31 * 8:24: God Manö ad+ŋ Eksodas u (Eks 3:14) God hib n+pe ke hagöm, Yad M+dpin Rö M+dpin a ga. Pen aui Jisas abe hib n+pe ke hagöm, Yad M+dpin Rö M+dpin a ga. An+b u, Juda n+bi b+ gau r+mnap, manö haga u n+ŋöm, Jisas n+p mulu kal n+ŋöm, al pak lun a g+la.

27 Jisas nipe Nap manö hag ña anıbu niηagla rö, kalıp haga,

28 “Bı Ñı nipe niη ud gılan lınabim ñın u, gınab gınab rö niηmim ñın añıbu niηnabim, Yad Mıdpin Rö Mıdpin me. Yad nan ap ke nöp niηem gagpin; Bap manö yıp hagöp rö nöp hag ñabin u, niηnabim. *

29 Bı yıp yuö aunö u, yad aip mıdöp. Niη aij göp adö u nöp pör pör gıpin rö, yıp arö gagöp; yad aip nöp mıdöp,” a ga.

30 Jisas manö anıbu hagö niηöl gi, niηbi bı iru nöp niη Kraıs u a göm, niη udla.

31 Pen Jisas nipe Juda niηbi bı niη Kraıs u a göm niηıla anıb gau kalıp haga, “Kale manö yad böη nöp niη ud-mim, hagpin rö nöp gein-abim u me, niηö nöp niηbi bı yad mıdeinabim.

32 Anıg geinabim u, God nipe aigale Bı rö mıdöp u niηmim, nagı wög rö gıpin u arö gımim, mıd aij gınabim,” a ga.

33 Anıg hageia hagla, “Manö hagpan anıbu niηön? Hon bac Ebrahim ñı pai nipe mıdpun u, hon niηbi bı rımnab kalıp nagı wög rö gagpun. Anıb u, hanıp niηön gınıg, ‘Nagı wög rö gıpin u arö gımim, mıd aij gınabim,’ a gıpan?” ö gıla. *

34 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp niηö yabıtı hagabin, niηbi bı nan si nan naij gıpal

gau, nan si nan naij gep magö u nöp nagı wög gep niηbi bı rö mıdpal. *

35 Nagı wög gep bı ap, nap nipe ram u pör mıdagnab; hainö bı ke niηbö mani yuöm niη rauö, nap nöd niηbö ram nipe u arö göm, ram ke aramöm nap hain niηbö u niη nagı wög gınab. Pen ñı ap nap ram au kuö nipe pör pör nöp mıdnab.

36 God Ñı nipe kalöp niηbi bı rauöm nagı mıdpim u hubık yueinab u, kale nagı wög gımıdim u böη nöp arö gımim, mıd aij yabıtı gınabim.

37 Kalöp Ebrahim rıkö rıklö rık dam dapıl göm auö mıdpim u niηbin u pen manö hagpin u udagmim, yıp al pak lınıg gabim.

38 Yad Bapi aip mıdem niηbin rö kalöp hag ñabin; pen kale, nap kale u manö hagöp adö u nöp gabim,” a ga.

39 Hageia hagla, “Bapi hon me Ebrahim,” a gıla.

Hageila, Jisas haga, “Kale Ebrahim ñı pai nipe mıdaıbep rö, nipe gımıdöp rö gıbep. *

40 Yad God manö hagöp rö niηem, manö niηö yabıtı u kalöp hag ñıbin u pen yıp alnıg gabim. Pen kale gınıg gabim anıbu rö, Ebrahim nipe gaga.

41 Anıb u, nap kale ke u göp rö, kale ke anıb unbö rö nöp gabim,” a ga.

Anig hageia hagla, "Hanip bi si udöm rikagpal; God añi me Bapi hon yabıtı," a gıla. *

Seden ñi pai nıpe

42 Anig hageila, Jisas pen haga, "God añi me Bapi hon yabıtı," a gıpin u pen God nıpe Bapi kale midböp, yad God nıbö apem, uri aui midpin u niñmim, yıp midmagö libep. Yad gau midem, gası yad ke niñem auagnö; God aip midul, yıp niñebir hag yua, aui aunö.

43 Anıb u, manö yad u niñhön gıñg niñ aij gagpimı Gıpin anıbu, hon niñagun a gımim gıpin.

44 Kale nap kale kijaki ñi pai nıpe midpin u me, nıp aij göp adö u nöp gun a gımim niñbim. Nıpe nöd it göm, nıbi bı gau kalıp al pak limıdöp rö, nagı adö nıpe anıbu anıg göl nöp midöp. Gası aij rımnap, gası niñö rımnap niñagöp yabıtı; nıpe manö niñö rımnap niñagöp. Manö pıral hagab u, manö yıl nıpe me u. Nıpe pör nöp manö pıral ab; pıral alep it u kijaki me u. *

45 Pen yad kalöp manö niñö nöp hagabin u me, kale niñmim udagpim.

46 Pen yad gıpin u niñmim, adö u nan si nan naij gıpan, a gımim hagnim rö lagöp. Anıb u, yad manö niñö nöp hagpin u niñmim, kale niñhön gıñg manö yad niñ udagpim? *

47 Nıbi bı God pıg midpal gau, manö nıpe u udpal. Pen kale nıp pıg midagpim rö, manö nıpe u udagpim," a ga. *

Ebrahim hainö yag daula, yad nöd midpin, a ga

48 Juda bı kub gau Jisas nıp hagla, "Ne bı Sameria nıbö, nöp kijaki aban alöp, a gıpun u, niñö hagpun aka?" gıla. *

49 Hageila, Jisas haga, "Yıp kijaki aban alagöp. Yad Bapi hib nıpe u hagnö adö arab pen kale hib yad u hagpe au gıyan ap lugab.

50 Hib yad u ke hagnö adö arnim a gı gası u niñagpin; pen God nıpe nıbi bı niñhön niñhön gajal niñ aij göp u, nıbi bı hib yad haglö adö aran a gı gası u niñöb.

51 Kalöp niñö hagabin, nıbi bı an manö yad u niñöm, hagpin rö gıñab u, nıpe umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ midainab," a ga. *

52 Jisas anıg hageia, kale hagla, "Ne manö hagpan anıbu niñun niñbun, nöp kijaki aban alöp hagabön. Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla, pen ne niñhön gımön hagpan, 'Nıbi bı an manö yad u niñöm, hagpin rö gıñab u, umagnab; nıpe pör nöp pör nöp kamıñ midainab,' a gıpan?"

53 Bac hon Ebrahim abe, bı God manö hagep gau magönhalö abe umla rö, bı

* 8:41: Ais 63:16 * 8:44: 1Jn 3:8 * 8:46: 2Ko 5:21; 1Pi 2:22 * 8:47: 1Jn 4:6

* 8:48: Mak 3:21-22 * 8:51: Jon 5:24

anib gau bi pro, yad bi kub a gi gasi u niñban aka?" gila.

⁵⁴ Hageila, Jisas haga, "Hib yad ke hagnö adö arböp, nan yiñharin rö liböp. Pen bi hib yad hagö adö arab bi anibu Bapi yad. Kale bi añi anibu nöp niñ, God hon, a gipim.

⁵⁵ God hon, a gipim u pen niñ niñagpim; pen yad niñ niñbin. 'Niñ niñagpin,' a giñnep, kale manö piral hagpim rö hagbnep. Anib u, yad niñ niñbin u me, manö hagöp rö gipin.

⁵⁶ God hadame nöp nap Ebrahim niñ hagöm, yad Jisas miñi apem midpin niñ i nöp hagöm, 'Niñ hain u aunab,' a ga. Pen nap Ebrahim God manö haga u niñöm, manö anibu God niñö hagöp, a göm, gasi halö midöm niñi lö lö gi mideia; niñ anibu niñöm miñ miñ ga," a ga.

⁵⁷ Anig hageia, Juda bi gau hagla, "Mi ne niñ juöl miñöp ado gi da unbö sidun lañ rö midagpan u pen ne niñön giñmön, Ebrahim hadame dagol gau ga u niñnö, a gipin?" ö gila.

⁵⁸ Hageila, Jisas kalip haga, "Kalöp niñö yabiñ hagabin, Ebrahim niñ yag dauagep adö u, Yad Midpin," a ga. *

⁵⁹ Jisas anig hageia, niñ kabö ju al pak linig geila, pen God sabe gep ram raul mideia u hil gi löm höñ amöm ara.

9

Bi ap yag daula niñ u nöp amgö we ga, Jisas gö amgö niñ niñ

¹ Pen Jisas bi niñpe gau aip amöl gi niñla, bi yag daula niñ u nöp amgö we ga ap mideia.

² Jisas bi niñpe gau bi anibu niñöm Jisas niñ hagla, "Manö hag niñ bi. Bi an nan si nan naij gajip, bi anibi yag daula niñ u amgö niñpe u we ga? Niñpe ke aka niñme nap gajil göp?" ö gila. *

³ Hageila, Jisas haga, "Amgö niñpe we ga u, niñpe ke aka niñme nap nan si nan naij gajil gagöp. Pen amgö niñpe we ga u, niñbi bi gau God niñpe Bi klö unbö ke a göm niñ aij gilañ a göm ga. *

⁴ Miñi sidö an magö i, Bi yip yuö aunö u, wög niñ u gun. Siñ giñig gab niñöm hon wög gun rö lagnab.

⁵ Yad miñön nabön iñ i midpin magö i, niñbi bi miñön nabön iñ i midpal gau mailö kale u yad midpin," a ga. *

⁶ Jisas manö anibu hagöm, miñön yan kiñu alöm, gö kiñip lö, udöm bi amgö we ga u niñ amgö niñpe au löm, *

⁷ haga, "Siloam wanö ammön, amgö ne u niñig limön," a ga. Anig göm hag yuö, am niñig löm, amgö u niñ niñöm, ram niñpe ara. Siloam manö iñ u "Yuö Ara" a gipal.

* 8:58: Jon 1:1 * 9:2: Esi 18:20; Luk 13:2,4 * 9:3: Jon 11:4 * 9:5: Mad 5:14; Jon 8:12 * 9:6: Mak 8:23

⁸ Pen nıbi bı ram yam nıpe aip jım nıl gau abe, nöd nıpe nan asıb gımıdöp nıñmıdal nıbi bı gau abe hagla, “Bı i, bı au asık mıdöl gı, nan asıb gımıdöp u rö löp,” a gıla.

⁹ Hageila, rımnap hagla, “Yau me, bı anıbu nöp,” a gıla. Rımnap pen hagla, “Wasö. Bı anıbu rö löp u pen bı i bı ke nıbö,” a gıla. Anıg hageila, bı anıbu nıpe ke haga, “Yad me bı anıbu,” a ga.

¹⁰ Hageia, nıp hagla, “Amgö nöp u aige göm kamıñ löp?” ö gıla.

¹¹ Hageila haga, “Bı Jisas a gıpal u, mınön yañ kınıu alöm, gö kıtıp lö, udöm amgö yad u löm hagöp, ‘Siloam wañö ammön, amgö ne u ñıg lımön,’ a gö, am amgö yad u ñıg lem, adıñ amgö ñıl nıñbin,” a ga.

¹² Hageia hagla, “Bı anıbu mını gai?” ö gıla. Hageila haga, “Yad nıñagpin,” a ga.

Bı Perisi gau, “Bı amgö we ga u aige göm kamıñ löp?” ö gıla

¹³⁻¹⁴ Pen Jisas gö amgö ñıl nıñba bı anıbu, Juda kai God nıp sabe gep ñın kale u anıg ga u me, nıbi bı rımnap bı anıbu nıp dam bı Perisi mıdeilla au aula.

¹⁵ Bı Perisi bı anıbu nıp hagla, “Ne aigöl gımön amgö ñıl nıñban?” ö gıla. Hageila haga, “Jisas mınön kıtıp ap udöm, amgö yad u lajıp, yad am amgö yad u ñıg lem, uri amgö ñıl nıñbin,” a ga.

¹⁶ Anıg hageia, bı Perisi rımnap hagla, “God nıp sabe gep ñın u anıg ga rö, nıpe God nıp sabe gep ñın lo u rıñ jua. Anıb u, hon nıñbun, God nıp yuö auagöp,” a gıla. Anıg hageila, bı kale rımnap pen hagla, “Bı nan si nan naij gep ap mıdaıböp, nıpe aigöl göm nan gagep anıbu gıböp?” ö gıla. Anıg hagöm kale ke nöp asık ke ke lıla.

¹⁷ Bı Perisi gau, bı anıbu nıp kauyañ hag nıñöm hagla, “‘Bı amgö yad gö amgö ñıl nıñbin,’ a gıpan u, ne bı anıbu bı nıñhön, a gı gası nıñban?” ö gıla. Hageila haga, “Yad nıñbin nıpe bı God manö hagep bı ap,” a ga. *

¹⁸ Pen Juda bı kub gau, bı amgö we ga kamıñ la manö anıbu udagöm, nıme nap hanıp auıl, a gılö, ber mıñhau aueilö,

¹⁹ hagla, “Ñı i ñı kale aka?” gıla. Hageila haglö, “Yau, ñı u ñı hol,” a gılö. Hageilö hagla, “Kale nıp amgö we halö yag daulö aka?” gıla. Hageila haglö, “Yau, nıp amgö we halö yag daulo,” a gılö. Anıg hageilö hagla, “Anıb u, uri aigöl göm amgö ñıl nıñab?” ö gıla.

²⁰⁻²³ Hageila, kale ber pen hadö nıñlö, Juda bı kub anıb gau nöd manö kłö adö ap hagöm hagla, “Nıbi bı an an Jisas nıpe Kraıs u a göm waiö hagnaböl gau, Juda magum gep ram anıbu kauyañ auagnaböl,” a gıla.

* 9:17: Jon 4:19

Manö hagla anıbu hadö nıñmil me, pırikmil, haglö, “Ñı u, ñı hol mıdöp u, nıñbul; ñı hol anıbu amgö we halö yag daulo u abe nıñbul; pen mıñı aigöl göm amgö ñıl nıñab u nıñagpul; bı an nıpe gajıp amgö nıñab u abe hol nıñagpul. Pen nıpe ñı pro wasö; nıpe ke hag nıñeinabım u, hagnab,” a gıla.

24 Anıg hagailö, bı kub gau bı anıbu nıp kauyañ wıñ allö aueia hagla, “Nöp kamıñ löp anıbu, God amgö ilö nıpe u manö nıñö nöp hag. Hon nıñbun, bı hagajun u, bı anıbu bı nan si nan naij gep bı ap,” a gıla.

25 Anıg hageila, bı anıbu pen haga, “Nıpe bı nan si nan naij gep bı ap aka wasö, yad nıñagpin. Yad nan añı ap nöp nıñbin. Nöd amgö we gı mıdainö pen mıñı amgö ñıl nıñbin,” a ga.

26 Hageia hagla, “Nöp aigege göm gajıp, amgö nıñban?” ö gıla.

27 Hageila haga, “Yad kalöp mıdö nöp hag ñıbin u pen kale manö yad u udagpım. Nıñön gıñıg manö mıdö nöp hagajın manö u kauyañ hag a gımım hagabım? Kale ke u rö nöp bı nıpe ap mıdun a gımım hag nıñabım aka?” ga.

28 Anıg hageia, nıp mulu kal nıñöm, nıp manö naij hagöm hagla, “Hon Mosıs bı nıpe me, pen ne bı yıharıñ u bı nıpe ap!

29 God Mosıs nıp manö hag ñö hagmıdöp u nıñbun, pen bı i gai nıbö auöp u nıñagpun!” a gıla.

30 Hageila haga, “Ake! Bı game! Nıpe amgö yıp u gö kamıñ löp, pen nıpe gai nıbö u kale nıñagpım me!

31 Pen hon nıñbun, nan si nan naij göl gı, God nıp sabe gaiöl u, nıpe manö kale udagnab; nıbi bı God nıp nıñ udöm, manö hagöp rö göl gı, nıp sabe gaiöl u, nıpe manö kale nıñnab. *

32 Mıñön nabön gı la ñın u riköl, mıd dap mıñı mıdpun ñın i, nıbi bı amgö we halö yag daula ap gö kamıñ laga.

33 Bı anıbu God yuö auagböp, nıpe nan ap gıñım rö lagböp,” a ga.

34 Anıg hageia, kale pen hagla, “Name nöp yag daua ñın u, bı nan si nan naij gep u yag daula pen ne hanıp manö hag ñınıg gabön ar? Anıg hagmön, Juda magum gep ram i kauyañ auagnabön,” a göm, nıp ud mamö gı dam höñ yañ yula. *

Nıbi bı Jısas nıp nıñ udagpal gau, amgö we rö mıdpal

35 Pen bı anıbu nıp ud höñ yula, Jısas manö anıbu nıñöm, am nıp ıthai nıñöm haga, “Ne Bı Ñı nıpe nıp nıñ udpan?” ö ga.

36 Hageia haga, “Bı Ñı nıpe bı an? Bı anıbu me u, a gö, yad nıp nıñ udnam,” a ga.

* 9:31: Sam 34:15 * 9:34: Sam 51:5

³⁷ Anig hageia, Jisas haga, "Bi anibu midö nöp niñban. Me ne aip manö hagabul i," a ga.

³⁸ Anig hageia, bi anibu Jisas mideia it au kugom yimöm haga, "Bi Kub! Yad nöp niñ udabin," a ga.

³⁹ Hageia, Jisas haga, "Yad minöñ naböñ it i aubin u, niñbi bi minöñ naböñ it i midpal gau kalip nime linig aubin. Niñbi bi amgö we ga gau mailö apöm niñnaböl; pen niñbi bi hon hadö niñ aij gipun a göm, mailö arö göm, sib yan aramöm niñagnaböl.

⁴⁰ Anig hageia, bi Perisi söl anib au mideila rimnap, manö anibu niñöm hagla, "Anig hagpan u, hon abe amgö we göp, a gimön hagabön ar?" a gila. *

⁴¹ Hageila, Jisas haga, "Kale amgö we midaibep rö, nan si nan naij gipim u manö kub udagbep; pen niñ aij gipun, a gipim u me, kale gac halö midmim manö kub udnabim," a ga.

10

Kaj Sipsip Mukep Bi Aij u

¹ Jisas manö ap hod riköm haga, "Yad kalöp niñjö yabit hagabin, kaj sipsip midpal waryö raul u arnig, ajöñ it yijig göl migang u midö niñöl gi, yiharinj ramö au raña göm arnaböl gau, kale nan si udep niñbi bi.

² Bi sipsip mukep u, yiharinj ramö u raña göm aragnab; ajöñ it yijig göl

migang u nöp amöm, waryö raul migang yan arnab.

³ "Pen bi sipsip mukep u amjakö, bi ajöñ it abad midöp u nip niñ aij ginab rö, adan u hiiknab. Pen sipsip gau u rö nöp, bi anibu maj migang nip u niñnaböl rö, sipsip nipe ke gau hib ñöl gi panid höñ arnab.

⁴ Sipsip nipe panid höñ aramöm, nipe nöd gö niñöl gi, kale maj migang nipe u niñnaböl rö, nip hain ginaböl.

⁵ Pen bi ke niñbö ap ap hagö, nip hain gagnaböl; maj migang nipe niñagnaböl rö, pirik arnaböl," a ga.

⁶ Jisas anigöl manö hod riköm haga pen manö hagab adö u a göm rik niñagla.

Jisas nipe Sipsip Mukep Bi Aij u

⁷ Jisas manö rik niñagla rö, nipe kauyan haga, "Yad kalöp niñjö yabit hagabin, yad ke sipsip gau ajöñ arep midpin.

⁸ Pen, 'Hon kaj sipsip mukep bi,' a göm, nöd aula bi gau, kale magöñhalö nan si udep bi midmidal. Sipsip gau manö kale u niñagmidal. *

⁹ Pen yad ke sipsip gau ajöñ arep rö midpin. Niñbi bi yip apöm waryö raul migang arnaböl gau, kaminj nöp mideinaböl. Ajöñ amil apil göl gi, nan utanj utanj niñnaböl.

* 9:40: Mad 15:14

* 10:8: Jer 23:1-2; Esi 34:2-3

10 Bɪ si udep gau, nan si udnɪg, wip alnɪg, gɪ naj gɪnɪg nöp aubal. Pen yad aunö u, kalöp gɪnö, kale kamɪŋ pör mɪdep magö anɪbu udmim, kamɪŋ mɪd aij gep adö u nöp mɪdpe aran a gem aunö.

11 “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Sipsip Mukep Bɪ Aij u, kaj sipsip gau a göm umnab. *

12 Bɪ au mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdeinab u, bɪ kaj sipsip mukep yɪjɪg göl wasö; sipsip gau sipsip nɪpe wasö u me, kain hauɫ gau auaiöl u nɪŋöm pɪñɪŋ gɪ arnab. Anɪb u me, kain hauɫ anɪb gau sipsip gau kalɪp yu gɪ dam ke gau gau yunaböl. *

13 Bɪ anɪbu mani udnɪg kaj sipsip abad mɪdöm, sipsip gau kalɪp gasɪ nɪŋagnab u me, pɪñɪŋ gɪ arnab.

14-15 “Yad Sipsip Mukep Bɪ Aij. Bapi hol apɪl pen pen nɪŋ aij gɪpul rö, yad sipsip gau aip pen pen nɪŋ aij gɪpun. Anɪb u, yad kalɪp a gem umnabin. *

16 Sipsip waryö raul mɪgan i mɪdpal nöp wasö, sipsip rɪmnap halö mɪdpal. Sipsip anɪb gau u rö nöp udnabin. Kale u rö nöp manö yad u nɪŋnaböl. Sipsip raul mɪgan aɪñ ap magum gɪ mɪdöm, bɪ mukep kale aɪñ ap nöp mɪdöm gɪnab. *

17 “Yad kalɪp nan a gem umem uraknabin rö, Bapi yɪp mɪdmagö löp. *

18 Nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ kale nɪŋöm gɪlö umagnabin; yad ke umnam a gem umnabin. Yad ke umnam a gem umnabin; yad ke uraknam a gem uraknabin. Anɪb u, Bapi yad, ne unbö gɪmön a ga manö nɪpe u udem, haga rö nöp gɪnabin,” a ga.

19 Jisas manö anɪbu hagö, Juda kai kauyan asɪk böŋ u ke, böŋ u ke löm,

20 rɪmnap hagla, “Nɪpe kɪjaki aban alö, manö piral hagab u, nɪhön gɪnɪg manö nɪpe u nɪŋabim?” ö gɪla.

21 Anɪg hageila, rɪmnap pen hagla, “Nɪpe kɪjaki aban alböp u, anɪg hag aij gagböp. Pen kɪjaki aban alö, aigöl göm nɪbi bɪ amgö we ga gau gö kauyan nɪŋblap?” ö gɪla.

22 Pen hainö Juda nɪbi bɪ, God sabe gep ram uɫ aij mɪdöp u mɪñ mɪñ gep ñɪn kub u mɪñi, a göm, Jerusalem am magum gɪla. Pen ñɪn kub anɪbu, ram yɪgön ñɪn u me,

23 Jisas nɪpe God sabe gep ram höŋ adö “Solomon Ram Bada” a gɪmɪdal u ajeia nɪŋöl gɪ,

24 Juda nɪbi bɪ gau Jisas mɪdeia au apöm hagla, “Hanɪp gö pör nöp abad mɪdagaiun; ne Kraiss u mɪdaimön u, waiö hagö nɪŋun,” a gɪla.

25 Hageila, Jisas haga, “Yad kalöp hadö hagnö pen manö yad u manö nɪŋö a gɪmim nɪŋ udagpe. Bapi yad kɪtö nɪpe udem nan gagep gau

* 10:11: Sam 23:1; Rep 7:17 * 10:12: Ap 20:29 * 10:14-15: Mad 11:27; 1Jn

3:16 * 10:16: Ais 56:8; Esi 34:23 * 10:17: Plp 2:8-9

gipin u niηmim, manö yad u manö niηö a gimim niη udbep.

²⁶ Pen sipsip yad midagpim rö, manö yad u manö niηö a gimim niη udagpe.

²⁷ Sipsip yad gau manö yad hagabin niηbal; yad kalip niηbin niηöm kale yip hain gipal.

²⁸ Yip hain gipal gau, kalip kamij pör midep magö u ñabin u me, kale umagnaböl. Ñimagö adö yad midpal rö, niηbi bi rimnap apöm kalip tip gi ud aröl rö lagöp. *

²⁹ Bapi yad kalip ud yip ñöb u, niηpe Bi klö unbö ke yabiñ midöp me. Ñimagö adö niηpe midpal rö, niηbi bi rimnap apöm kalip tip gi ud aröl rö lagöp.

³⁰ Bapi ke, yad ke, wasö; hol apil añi yabiñ midpul,” a ga.

³¹ Jisas anig hageia, Juda kai niηp kauyaη kabö ju pakniηg geila.

³² Anig geila, Jisas kalip pen haga, “Bapi yip hagö, kale midaiβe niηöl gi, nan aij ke ke iru nöp ginö. Pen nan aij ginö anib gau, adö mai gi naij ginö niηmim, yip al pak linig gabim?” ö ga.

³³ Hageia hagla, “Nan aij adö anib gau niηun, nöp al pak linig gagabun; ne bi yabiñ pen, yad God rö midpin, a gimön, God hib niηpe dap lug gipan u me,

nape al pak linig gabun,” a gila. *

³⁴ Anig hageila, Jisas haga, “Lo kale ke adij ap kalij klijñ riköm hagla, ‘God niηpe haga, “Kale ke god rö midpim,” a ga,’ a gila. *

³⁵ God Manö u manö ap piral hagagnab; pör nöp pör nöp niηö nöp midainab. God niηpe niηbi bi yiharij gau manö hagajin anibi ñöm, ‘Kale god rö midpim,’ a ga.

³⁶ Pen yad, yad minöη naböη ij i aubin u, Bapi yip wög niηpe hag löm hag yuö aubin. Pen yad God Ñi niηpe midpin a ginö manö anibu niηmim, kale niηhön ginig, God hib niηpe hag pro gab, a gimim, yip al pak linig gabim?

³⁷ Yad God wög niηpe geinabin u, manö yad niη udmim. Wasö u, wasö.

³⁸ Pen manö yad niη udagun, a ginabim u, yad nan gagep rö gipin gau niηmim, niη udmim. Kale anig göl niη udmim me, yad Bapi aip midpin Bapi yad aip midöp u niηnabim,” a ga. *

³⁹ Jisas niηp kauyaη ud sisi lun a gila u pen agamij hil gi löm ara.

⁴⁰ Jisas anig hil gi amöm, kauyaη ñig Jodan juöm böη lödaη amöm, Jon nöd midöm niηbi bi ñig pak ñimidöp ram minöη rigöη gau am midia. *

⁴¹ Niηbi bi iru nöp midia u apöm hagla, “Jon nan gagep

* 10:28: Jon 3:16; 6:39 * 10:33: Lep 24:16 * 10:34: Sam 82:6 * 10:38: Jon 14:10-11 * 10:40: Jon 1:28

rö rımnap gagmıdöp, pen nıpe bı i nıp a göm, manö nıhön nıhön hagmıdöp u, magöñhalö manö nıñö nöp hagmıdöp,” a gıla.

⁴² Anıg hagöm, nıbi bı mıgan anıbu mıdeila gau iru nöp Jisas nıp nıñ udla.

11

Lasaras uma

¹ Ram rıñıg aglö Bedani nıbö bı ap nan ga; hib nıpe u Lasaras. Bı anıbu, nıñın nıpe mıhöp mıdmıdil; ap Maria, ap Mada. *

² Maria me, Jisas nıp ma kıd nıpe u wel honı gı ñöm, umagö nıpe ud kık gı yua nıbi anıbu. Nımam nıpe Lasaras nan ga. *

³ Lasaras nıñın mıhau Jisas nıp manö bıg yumil haglö, “Bı Kub! Bı mıdmagö ne u nan göp,” a gılö.

⁴ Pen Jisas manö hag yulö anıbu nıñöm haga, “Nıpe nan göp pen böñ nöp umagnab. Pen God nıpe ke nıñöb rö, nıpe klö ke nıpe gö, nıbi bı gau God hib nıpe u abe, God Ñı hib nıpe u abe haglö adö arnab, a göm ga,” a ga. *

⁵ Jisas nıpe Mada, nıñın nıpe Maria, nımam kale Lasaras kalıp yam mıdmagö lımdöp.

⁶ Pen Lasaras nan ga manö anıbu nıñöm, Jisas nıp nıñıg yıñıd araga; ram mınönñ mıdeia au ñın mıhöp halö mıdeia.

⁷ Ñın mıhöp lugö, bı nıpe gau kalıp haga, “Ram mınönñ Judia ado gı arun,” a ga.

⁸ Anıg hageia, bı nıpe gau hagla, “Manö hag ñeb bı. Rol magö u nöp, bı Juda gau nöp kabö ju paknıg geila u pen ne kuöyanı ram mınönñ anıbu ado gı arnıg gabön aka?” gıla.

⁹ Hageila, Jisas haga, “Kale nıñbım, ñın añı ap, aua unbö mıgan lanı nöp mıdöp. Nıbi bı mailö halö ajeınaböl gau, mınönñ nabönñ mailö anıbu mailö ñö, nan rımnap kalpe li ludö arö ap lug pakagnaböl.

¹⁰ Pen nıbi bı sıbön yanı ajeınaböl gau, mailö kale mıdagö, nan rımnap kalpe li ludö arö ap lug paknaböl,” a ga.

¹¹ Jisas anıg hagöm, manö ap halö kalıp hagöm haga, “Bı nıñeb hon Lasaras hon hanab; pen yad amem nıp hagnö urak aunab,” a ga.

¹² Hageia, bı nıpe gau pen hagla, “Bı Kub. Nıpe hanab a gıpan rö, kamıñ lınab,” a gıla.

¹³ Jisas nıpe Lasaras hadö umöb u nıñöm, “Lasaras hon hanab,” a ga. Pen bı nıpe gau Jisas manö nıpe nıñöm, Lasaras yıharıñ hon hanab a gı gası nıñla.

¹⁴ Bı nıpe gau nıñagep adö mıdeila nıñöm Jisas kalıp waiö hagöm haga, “Lasaras hadö umöb.

¹⁵ Pen yad Lasaras aıp mıdagainö umöb u, kalöp

* 11:1: Luk 10:38-39 * 11:2: Jon 12:3

* 11:4: Jon 9:3

nan a gem miñ miñ gi pin. Anig göp u me, kale manö yad niñ udmim rö löp. Pen Lasaras midöp au arun,” a ga.

16 Hageia, Domas Didi-mas ni pe Jisas bi ni pe ri mnap gau kalip haga, “Hon magörhalö manö hag ñeb bi hon aip ram minöñ Judia arno, ni p al pak löm, hanip abe al pak löl,” a ga. *

Jisas Mada Maria añil mihau kalip manö haga

17 Pen kale ram ri lig aglö Bedani amjakeila, ni bi bi gau Jisas ni p hagla, “Lasaras uma ri göl gi no, ñin mihau mihau padiöp,” a gi la.

18 Pen ram ri lig aglö Bedani anibu, Jerusalem sö l au, kilomida unbö mihau ni gan rö nö p midmidöp rö me,

19 Lasaras umö, Juda ni bi bi iru nö p apöm, Mada Maria añil mihau mög ni ñöm mi töñ magö gi mideila.

20 Pen Jisas auab, a gi lö, Mada ni ñöm, ni ñin Maria ni p ram u arö göm, am Jisas ni p ni ñni g ara.

21 Mada ni pe am Jisas ni p ni ñöm haga, “Bi Kub. Ne i midai bnap, mam yad Lasaras umagbö p.

22 Pen yad ni ñbin, mi ñi God ni p nan ni hön hag ni ñeinabön, hagnabön rö ginab,” a ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Namam kuöyan uraknab,” a ga.

24 Hageia, Mada haga, “Yad ni ñbin manö kub hagep ñin u uraknab,” a ga. *

25 Hageia, Jisas haga, “Yad ke gi nö ni bi bi uraknaböl; yad ke gi nö ni bi bi kami ñ mi ñeinaböl. Ni bi bi yi p ni ñ udöm umnaböl gau, kami ñ mi ñeinaböl.

26 Ni bi bi kami ñ mi ñ dö m yi p ni ñ udnaböl gau, umagnaböl; pör nö p pör nö p kami ñ mi ñ einaböl. Manö hagabin anibi ni ñ udpan aka?” a ga.

27 Jisas anig hageia, Mada haga, “Bi Kub. Yaue, yad ni ñbin, ne me Krai s u, God Ni ni pe minöñ naböñ i aunab, a gi midal u nö p,” a ga. *

28 Mada manö anibu hagöm, ram ado gi amöm, ni ñin ni pe Maria ni p ri mid il gau mumug ri köm haga, “Manö hag ñeb bi hadö auub; nö p mai a göm hag ni ñab,” a ga.

29 Maria manö anibu ni ñöm yi ñid uraköm, Jisas ni p ni ñni g ara.

30 Pen Jisas ram ri lig aglö Bedani hadö auaga; Mada ni p ni ña mi gan anib au nö p mideia.

31 Maria ni pe anig yi ñid arö, Juda ni bi bi ni p aip ram raul mideila gau hag ni ñla e, wi p ri göl dan mi töñ gi ni g arab, a göm, arö ni ñöl gi hain arla.

32 Maria am Jisas ni p ni ñöm, mideia ma il au maben yi möm haga, “Bi Kub,

* 11:16: Mak 14:31 * 11:24: Jon 6:40

* 11:27: Jon 6:69

ne aui mɪdaibnap, mam yad umagböp!" a ga.

³³ Pen Maria abe, Juda nɪbi bɪ nɪpe aip aula gau abe mɪtön geila u nɪñöm, Jisas gasɪ hibur mɪdmagö nɪpe mög kub yabɪl ga.

³⁴ Anɪg gö, Jisas haga, "Nɪp rɪgöl gɪpim gai?" ö ga.

Hageia hagla, "Auö am nɪñun," a gɪla.

³⁵ Jisas amgö ñɪg luga.

³⁶ Jisas amgö ñɪg lugeia u nɪñöm, Juda nɪbi bɪ gau nɪñöm hagla, "Nɪñim! Lasaras nɪp mɪdmagö yabɪl löp!" a gɪla.

³⁷ Rɪmnap pen hagla, "Nɪpe bɪ amgö we ga u nɪp gö amgö ñɪl nɪñə rö, nɪhön gɪnɪg nan bɪ anɪbi nɪp ga u gö kamɪñ laga?" ö gɪla. *

Jisas Lasaras nɪp gö, uraka

³⁸ Pen Jisas kuöyan gasɪ hibur mɪdmagö nɪpe mög kub yabɪl nɪñöm, Lasaras nɪp rɪgöl gɪla mɪgan u amjaka. Wip rɪgöl gɪla anɪbu, kabö mɪgan ap rɪgöl gɪla; pen kabö kub ap ud ajön pɪl gɪlö mɪdeia.

³⁹ Pen Jisas bɪ gau haga, "Kabö u ud yuim," a ga.

Jisas anɪg hageia, bɪ Lasaras uma anɪbu nɪñɪn nɪpe Mada haga, "Bɪ Kub, wip u umö rɪgöl gɪno, ñɪn mɪhau mɪhau padiöp u, haɪñ naj yabɪl aunab," a ga.

⁴⁰ Hageia, Jisas pen haga, "Nöp nɪhön hagajɪn? Nöp hagpin, 'Yɪp nɪñ ud

mɪdmön me, God klö nɪpe ke nɪñnabön,' a gɪpin," a ga.

⁴¹ Anɪg hageia, kabö u ud yulö, Jisas gɪlan gɪ nɪñöm haga, "Bapi, yad nöp hag nɪñnö yɪp nɪñban u, nöp aij a gabin.

⁴² Yad nöp hag nɪñnö yɪp pör nɪñban u hadö nɪñbin, pen manö hagabin anɪbi, nɪbi bɪ aui urak mɪdpal gai, ne nöp yɪp yuö aunö u nɪñ udöl, a gem hagabin," a ga.

⁴³ Jisas anɪg hagöm, meg mɪgan dap ranöm haga, "Lasaras, ne höñ aui au!" a ga.

⁴⁴ Hageia, waɪj ñɪn ma nɪp wam wam haluöm, nabɪc maj mɪgan waɪj wam wam göm, dam rɪgöl gɪla waɪj gau, anɪg göl mɪdö nɪñöl gɪ, wip he mɪlö u urak waɪj halö wam wam göm höñ aua. Auö, Jisas bɪ gau kalɪp haga, "Waɪj nɪp wam halubim gau hubɪk yube aran," a ga. Hageia, haga rö gɪla.

Jisas nɪp alun a göm gasɪ u nɪñla

(*Mad 26:1-5; Mak 14:1-2; Luk 22:1-2*)

⁴⁵ Juda nɪbi bɪ Maria nɪp nɪñnɪg aula anɪb gau, Jisas Lasaras nɪp gö uraka u nɪñöm, nɪbi bɪ iru nöp Jisas nɪpe Kraiss u a göm, nɪp nɪñ udla. *

⁴⁶ Pen rɪmnap ado gɪ bɪ Perisi mɪdeila au amöm, Jisas ga anɪbu kalɪp hag ñɪla. *

⁴⁷ Hag ñeila, bɪ Perisi gau abe, bɪ God nɪp nan sabe gep

bɪ kub gau abe, kale Juda Kansol manö ud asɪk lɪmɪdal bɪ kub gau kalɪp wɪñ allö, am magum geila, kalɪp hagla, "Bɪ anɪbu nan gagep iru nöp gab u, hon nɪhön gɪnabun?"

48 Hon nɪɲun arö gɪno, nɪpe anɪbu nöp gö arö, nɪbi bɪ magöŋhalö nɪp nɪɲ udöm, kiɲ kub hon a geinaböl u, Rom bɪ kub gau apöm, God sabe gep ram hon u gɪ naj göm, hanɪp Juda nɪbi bɪ gɪ naj göm, gɪnaböl," a gɪla.

49 Pen mɪ anɪbu nöp, bɪ ap nɪp hag lɪlö, nɪpe bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl u mɪdeia. Bɪ anɪbu hib nɪpe Kaiapas. Nɪpe magum geila aɲ u manö hagöm haga, "Kalöp gasɪ lagöp.

50 Yad kalöp hagabin, bɪ aɲɪ ap umö hon magöŋhalö kamɪɲ arnabun u aij; hon magöŋhalö umnabun u naj," a ga.

51 Kaiapas nɪpe manö haga anɪbu, nɪpe ke hagaga; nɪpe bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl mɪ anɪbu mɪdeia rö, nɪpe nan nɪhön nɪhön hainö gɪnab gau gasɪ nɪɲöm, Jisas nɪpe Juda nɪbi bɪ gau kalɪp a göm umnab, a ga.

52 Pen Juda kai kalɪp nöp wasö; nɪbi bɪ God ñɪ pai nɪpe udnɪg gab gau magöŋhalö ud jɪm ñöm lö, il nɪpe aɲɪ yabɪl mɪdeinaböl, a göm umnab, a ga. *

53 Anɪb u, ñɪn anɪbu il göm, Juda bɪ kub anɪb gau Jisas nɪp aige gun alun, a göm,

pör nöp manö anɪbu nöp hag amɪl apɪl gɪ mɪdeila. *

54 Juda bɪ kub gau Jisas nɪp alnɪg geila u nɪɲöm, Jisas nɪpe ram mɪnön kale ram mɪnön Judia waiö ajagmɪdöp; nɪpe bɪ nɪpe gau aip ram mɪnön Judia au ju am Epraim daun amjaköm, mɪnön nabön kabö nöp mɪdmɪdöp goɫ au mɪdmɪdal.

55 Pen Juda kai Pasopa ñɪn kub kale u söl söl ga nɪɲöm, nɪbi bɪ iru nöp ram mɪnön kale ke gau arö göm, hon God amgö ilö nɪbi bɪ uɫ aij mɪdun, Pasopa nan ñɪɲun, a göm, wög adö kale hadame gau gɪmɪdal rö gɪnɪg Jerusalem arla.

56 Kale Jerusalem apjaköm, Jisas nɪp uthai nɪɲ mɪdeila. Kale amöm God sabe gep ram raul mɪgan u mɪdöm, Jisas mai, a göm, pen hag nɪɲö pen hag nɪɲö göm hagla, "Kale nɪhön gasɪ nɪɲbim? Nɪpe Pasopa ñɪn i aunab aka wasö?" gɪla.

57 Pen God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau abe, bɪ Perisi gau abe, manö ap hagla, "Nɪbi bɪ ap Jisas nɪp nɪɲainɪm u, nɪpe ap hanɪp hageinab, hon am nɪp ud sɪsɪ lun," a gɪla.

12

Maria Jisas nɪp wel hatɪɲ aij auep lɪ ña

(Mad 26:6-13; Mak 14:3-9)

1 Pasopa nan ñɪɲnɪg gɪla u, ñɪn unbö kagoɫ jɪɲ u nöp mɪdö nɪɲöl gɪ, Jisas Lasaras

uma nɪp gö uraka ram nɪpe u ara. Ram rɪɪg aɫtö anɪbu hib Bedani. *

² Bedani amöm, nan ñɪɲun, a göm, Jisas u, Lasaras u, nɪbi bɪ rɪmnap abe, asɪk mɪdeila nɪɲöm, Mada nan magö gau nɪme la. *

³ Nɪñɪn Maria pen, wel haɫɪɲ aij mani kub yabɪɫ raubal barol ap dapöm, Jisas ma adö u hoɲ gɪ ñöm, umagö nɪpe u udöm ma nɪpe ɫɪɫ ga. Anɪg geia, wel haɫɪɲ aij anɪbu, ram raul anɪbu magöɲhalö haɫɪɲ ara. *

⁴ Anɪg geia, Judas Iskariod, Jisas bɪ nɪpe au nɪp hainö mumug nɪɲa bɪ anɪbu, haɫɪɲ aij anɪbu nɪɲöm haga,

⁵ “Mani kub yabɪɫ raubal wel anɪbi rö yuöm, mani udöm, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau kalɪp ñɪböp u aij. Bɪ wel anɪb rö raunɪg gab u, nɪpe rakɪn unbö sɪduɲ laɲ wög göm mani udöm amöm wel anɪbi raunab,” a ga.

⁶ Nɪpe anɪg haga u, nɪbi bɪ nan mɪdagöp gau mög nɪɲöm hagaga; nɪpe mani wadɪ u ud ajöm, rɪmnap agamɪj si udmɪdöp u me anɪg haga.

⁷ Pen Jisas haga, “Nɪp hag gagmön. Yɪp rɪgöl gɪnaböl ñɪn u ɫɪ ñɪnɪg dap löp u, uri dap ɫɪ ñöb.

⁸ Nɪbi bɪ mani mɪdagöp gau aip pör mɪdeinabim; pen yad aip pör mɪdageinabim,” a ga. *

Lasaras nɪp agamɪj alun,

a gɪla

⁹ Jisas Bedani ap mɪdöp a gɪla manö anɪbu nɪɲöm, Juda nɪbi bɪ iru nöp gau nɪp nɪɲnɪg arla. Pen Jisas nɪp nöp nɪɲnɪg aragla; Lasaras bɪ uma Jisas gö uraka bɪ anɪbu nɪp abe nɪɲnɪg arla.

¹⁰⁻¹¹ Pen Lasaras uma Jisas nɪp gö uraka rö, Juda nɪbi bɪ iru nöp nagɪ adö kale gɪ mɪdmɪdal u arö göm, Jisas nɪp nɪɲ udla. Anɪg geila, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub gau, Lasaras nɪp abe alnabun, a göm gasɪ u nɪɲla. *

*Jisas kiɲ rö Jerusalem ara
(Mad 21:1-11; Mak 11:1-11; Luk 19:28-40)*

¹² Ruö, nɪbi bɪ iru yabɪɫ Pasopa nan ñɪɲnɪg aula gau, Jisas Jerusalem auab a gɪla manö anɪbu nɪɲöm,

¹³ nɪp am nɪɲun, a göm, galon uɫaɲ rɪk dap löɫ gɪ, wiñ kub alöl gɪ hagla,

“Bɪ Kub hib nɪpe u hagno adö aran!”

“Bɪ Kub nɪpe Bɪ nɪpe anɪbi yuö auöp me i!”

“Nɪpe Bɪ aij. Hib nɪpe hagno adö aran!”

“Nɪpe Isrel Kiɲ auab me i! Hib nɪpe hagno adö aran!” *

¹⁴ Jisas kaj donki marep ap udöm, adö anɪbu asɪköm areia. Anɪg ga u, God Manö u kalɪ kɫɪñ rɪköm hagla rö nöp ga. God Manö adɪɲ anɪbu kalɪ kɫɪñ rɪköm hagla, *

* 12:1: Jon 11:1,43 * 12:2: Luk 10:40 * 12:3: Luk 7:37-38 * 12:8: Dud 15:11
* 12:10-11: Jon 11:45 * 12:13: Sam 118:25-26; Jon 1:49 * 12:14: Sek 9:9

15 “Saion pai, ne piñin
gagmön.

Kin ne u kaj donki
marep adö u asiköm
auab,” a gila.

16 Ga ñin anibu, Jisas bi
nipe gau, God nipe anig
ginab a ga rö nöp gab u
a göm ninagla; pen hainö
Jisas umöm uraköm, God ram
minön kumi kabö adö lan au
hadö ara ñin anibu nöp, Jisas
bi nipe gau gasi nin aij göm
ninja, Jisas Jerusalem araia
ñin anibu nan nhön nhön
nip gila gau, nöd God manö
hagep bi gau God Manö kal
klin riköm hagla rö nöp gila.
*

17 Jisas Lasaras uma nip
gö uraka u, nibi bi ninöl
mideila gau manö anibu hag
amil apil gi mideila.

18 Anib u, nibi bi iru nöp
nan gagep ga anibu ninöm,
Jerusalem arö göm, nip adan
an au ninng arla.

19 Kale anig gila rö, bi
Perisi gau ninöm, kale ke nöp
manö hagöm hagla, “Ninim!
Hon nan ap gun rö lagöp.
Nibi bi minön nabön it i
magöhalö bi anibu nip hain
gaböl,” a gila.

*Grik nibi bi rimnap Jisas
nip ninng arla*

20 Pen Pasopa ñin u auab,
a göm, God nip sabe ginig
Jerusalem arla ñin anibu,
Grik nibi bi rimnap aip arla.

21 Grik nibi bi anib gau
apöm, Pilip ram minön Galili
au Bedsaida daun nibö bi

u nip hagla, “Bi kub ninneb,
hon Jisas nip ninun,” a gila.

22 Anig hageila, Pilip am
Edru nip hag ñöm, Edru aip
minhögöl ammil Jisas nip
hag ñilö.

23 Hag ñailö, Jisas haga,
“Mñi God gö, Bi Ñi nipe Bi
mailö aij ke halö midöp u
ninaböl ñin u hadö auöp. *

24 Yad kalöp ninö yabi
hagabin, wid magö ap minön
yan lugöm umagnab u,
yiharin wid magö añi ap nöp
mideinab. Pen wid magö
anibu minön yan lugöm
umeinab u, hainö ranöm
magö iru nöp pinab. *

25 Nibi bi an, ‘Minön nabön
it i kamin midep magö yad
ke nöp gasi ninem mid aij
ginam,’ a göm gö arnab u,
nipe umöm böy nöp umnab;
pen nibi bi an, ‘Minön nabön
it i kamin midep magö
yad ke gasi iru ninagnam;
mid aij ginabin aka mid aij
gagnabin u nan kub wasö,’ a
göm gö arnab u kamin midep
magö nipe u pör nöp pör nöp
mideinab. *

26 Pen nibi bi an yip wög
ginig ginabin a ginab u,
nipe yip hain ginim; yad gai
mideinabin u, nibi bi wög gi
ñeb yad aip mideinab. Nibi
bi an wög yad gi ñinab, Bapi
yad nibi bi anibu hib nipe u
dap rannab.

Jisas, “Umnabin,” a ga

27 “Mñi yip marö gab u
nhön hagnam? ‘Bapi yip
rarö rauö, yip nan nhön

* 12:16: Jon 2:22

* 12:23: Jon 13:31-32; 17:1

* 12:24: 1Ko 15:36

* 12:25:

gɪnɪg gab u gagnɪm,' a gem hagnam aka? Wasö! Marö anɪbu udnɪg aunö. *

28 Pen Bapi, ne gö nɪbi bɪ gau nɪɲnaböl, ne Bɪ mailö aij ke halö mɪdpan," a ga.

Jisas anɪg hagö nɪɲöl gɪ, manö ap kumi kabö adö laɲ nɪbö apöm haga, "Yad gɪnö, nɪbi bɪ gau hadö nɪɲbal yad Bɪ mailö aij ke halö mɪdpin. Pen yad kauyaɲ gɪnö, nɪbi bɪ gau kauyaɲ nɪɲnaböl," a ga.

29 Pen nɪbi bɪ mɪdeila gau, God manö haga anɪbu nɪɲöm, rɪmnap hagla, "Rɪmu hagajɪp," a gɪla; rɪmnap pen hagla, "Ejol ap Jisas nɪp manö rɪmnap hagajɪp," a gɪla.

30 Anɪg hagla u pen Jisas kalɪp haga, "Manö hagajɪp anɪbu yɪp nan a göm hagagöp; kalöp nan a göm hagajɪp.

31 Pen nɪhön: mɪñi nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪf i gau, kale nɪhön nɪhön gɪpal u, God nɪpe ke nɪɲöm, pen ñöm, kale balu ke ke lɪnab. Nɪbi bɪ mɪnön nabön ɪf i yɪp nɪɲ udagpal gau kalɪp kɪɲ rö abad mɪdöp bɪ naij anɪbu, God nɪp rɪdɪk gɪ yunab.

32 Yɪp ud adö au laɲ leinaböl u, yad nɪbi bɪ ram mɪnön ke gau nɪbö magöɲhalö tɪp gɪ dam udnabin," a ga. *

33 Jisas manö haga anɪbu, yɪp aige göl gɪlö umnabin, a göm, haga. *

34 Pen nɪbi bɪ iru nöp ap mɪdeila anɪb gau Jisas nɪp pen hagla, "Lo manö hon u hagöp, 'Krais u pör pör nöp kamɪɲ mɪdeinab,' a göp u pen ne ai gɪnɪg gɪmön hagabön, 'Bɪ Ñɪ nɪpe nɪp ud adö au laɲ lɪnaböl,' a gabön? Pen Bɪ Ñɪ nɪpe a gɪ hagabön u, an nɪp hagabön?" ö gɪla. *

35 Hageila, Jisas haga, "Mailö u pro marap halö kalöp aip mɪdeinab. Anɪb u, mailö kalöp aip mɪdöp magö i, adan aj aij gɪmim; wasö u, sɪb apöm kalöp paɲu gɪnab. Nɪbi bɪ an sɪb au ajeinab, gai arnabin a göm nɪɲagnab. *

36 Mailö kalöp aip mɪdöp magö i, mailö u nɪɲ udmim. Mailö u nɪɲ udeinabim u, mailö ñɪ pai nɪpe lɪnabim," a ga. Jisas anɪg hagöm, nɪbi bɪ anɪb gau arö göm ke gau aramöm pi göl mɪdeia. *

Nɪbi bɪ gau iru nöp Jisas nɪp nɪɲ udagla

37 Jisas nɪpe nan gagep iru nöp nɪbi bɪ gau amgö ilö adö kale ga nɪɲla pen nɪp nɪɲ udagla.

38 Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪɲ udagla u, bɪ God manö hagep Aisaia hadame nöp God Manö adɪɲ ap kalɪ kɪɲ rɪköm haga rö nöp gɪla. Nɪpe manö anɪbu kalɪ kɪɲ rɪköm haga, "Bɪ Kub, manö aij ne kalɪp hag ñɪbun

pen kale manö anɪbu manö aij a göm udagpal;

* 12:27: Sam 6:3; 42:5; Mad 26:38

* 12:34: Sam 110:4; Ais 9:7; Dan 7:14

* 12:32: Jon 3:14

* 12:35: Jon 8:12

* 12:33: Jon 19:6

* 12:36: Ep 5:8

ne klö ke yabił ne ke gimön
 gaina u niŋbal u
 pen nöp Bı Kub a göm
 niŋ udagpal,” a ga. *

39-40 Anıb u, kale Jisas niþ niŋ
 udagla. Anıg gıla u, Aisaia
 God Manö adıŋ ap kalı kılıñ
 rıköm haga rö nöp gıla. Niþe
 manö anıbu kalı kılıñ rıköm
 haga,

“God niþe niþi bı gau kalıþ
 gö

kale amgö we rö mıdþal;
 God niþe gö kale gası rımıd
 aij mıdagöp.

God niþe kalıþ ga anıbu,
 kale amgö magö niŋ aij göm,
 gası rımıd niŋ aij göm,
 yıþ aublap,

yad gıno kalıþ kamıŋ liböp,
 a göm ga,” a ga.

Adö anıbu nöp kale Jisas
 niþ niŋ udöl rö laga.

41 Aisaia hadame nöp
 manö haga anıbu, niþe Jisas
 mailö aij niþe u niŋöm anıg
 haga. *

42 Pen Juda bı kub gau
 kale magörhalö Jisas niþ arö
 gagla; bı kub iru niþanö niþ
 niŋ udla. Pen, bı Perisi
 hanıþ hag yulö hon Juda
 magum gep ram raul mıgan
 u kuöyaŋ arep rö lagnab, a
 göm me, Jisas niŋ udla u waiö
 hagagla. *

43 Jisas niŋ udla u waiö ha-
 gagla anıbu, niþi bı gau hib
 hon haglö adö araŋ, a gı gası
 niŋöm, anıg gıla. Pen nan
 niþön gıno God niþö, niþ
 aij gı nab a göm, gası anıbu
 niŋagla. *

*Jisas manö aij niþe u
 nöp niþi bı kalıþ manö kub
 hagnab*

44 Pen Jisas meg magö dap
 ranöm haga, “Niþi bı an yıþ
 niŋ udnab u, yıþ nöp wasö,
 bı yıþ hag yuö aunö niþ abe
 niŋ udnab.

45 Niþi bı an yıþ amgö
 niŋ nab u, yıþ nöp wasö, bı
 yıþ hag yuö aunö niþ abe
 amgö niŋ nab. *

46 Yad mınoŋ naböŋ ıł i
 apem niþi bı gau kalıþ mailö
 niþin. Anıb u, niþi bı yıþ niŋ
 udnaböl gau, sıbön aŋ gau
 mıdageinabol.

47 “Niþi bı manö yad u
 niŋöm hagabin rö gagnaböl
 gau, kalıþ manö kub ha-
 gagnabin. Pen niþön: yad
 niþi bı mınoŋ naböŋ ıł i
 mıdþal kalıþ manö kub
 hagnıg auagnö; kalıþ ud
 kamıŋ yunıg aunö. *

48 Pen niþi bı yıþ udagöm,
 manö yad udagnaböl gau,
 manö kub hagep niþ u, manö
 yad hagpin u nöp kalıþ manö
 kub hagnab.

49 Niþön gıniŋ: manö yad
 hagpin u, ke niŋem hagag-
 pin; Bapi yıþ hag yua u, anıg
 anıg hagnöm, a göp rö nöp
 hagpin.

50 Yad niŋbin, manö niþe
 u niŋ udeinabol u, kalıþ pör
 mıdep u niþ nab. Anıb u,
 manö yad hagabin u, Bapi
 manö anıg anıg rö hagnöm,
 a göp rö nöp hagabin,” a ga.

* 12:38: Ais 53:1

* 12:41: Ais 6:1

* 12:45: Jon 14:9

* 12:47: Jon 3:17

* 12:42: Jon 9:22

* 12:43: Jon 5:44

13

*Jisas bi nipe gau ma kalip
ñig lik gi yua*

¹ Ñin kub Pasopa ñiñeb ñin u rol a göm, Jisas niña, Nap nip m+nöñ naböñ i i hag la ñin u padi ara niñöm nipe ado gi Nap arep ñin u söl aua. Pen nibi bi nipe ke m+nöñ naböñ i i m+dmagö li m+döm, m+d damöm, nip al pak lälö, umöm Nap ara.

² Kijaki pen Saimon Iskariod ñi nipe Judas nip gasi ñö, Jisas nip aige gem damem bi kub gau kalip ñinabin a göm, gasi u nöd nöp niñ pi gi löm, hainö hon Jisas bi nipe gau Jisas aip Pasopa nan niñniñig asi kno. *

³ Jisas nipe niñöb, God nipe nan gau magöñhalö ud ñimago adö nipe la. Jisas niñöb, nipe Nap God aip m+döm m+nöñ naböñ i i apöm, m+döm, hainö umöm, ado gi Nap m+döp arniñg ga. *

⁴ Anib u, Jisas uraköm, wañj m+lö kub nipe u ud juöm, raul ap añ au g+dan piralöm,

⁵ ñig rimnap ud cög migan ap hoñ göm, hanip bi nipe gau ma hon u ñig löl gi, raul pivala anibu ud lik gi yuöl gi m+deia.

⁶ Jisas anig gi dam dam, Saimon Pida ma nipe ñig linam, a gö, Pida nip haga, “Bi Kub. Ne ke ma yip u ñig lik gi yunig gabön?” ö ga.

⁷ Hageia, Jisas haga, “M+ñi gabin i, ne uri niñagan, pen

m+dmön hainö niñnabön,” a ga.

⁸ Jisas anig hageia, Pida haga, “Uri aka hainö gau, ma yip u ñig lik gi yuagnabön, wasö yabi!” a ga.

Hageia, Jisas pen haga, “Ma nöp ñig lik gi yuagnabin u; bi yad m+dageinabön,” a ga.

⁹ Jisas anig hageia, Saimon Pida haga, “Bi Kub! Anig hagpan u, ma yip u nöp ñig lik gi yuagmön; ñimago kid, nab+c yad abe ñig lik gi yumön!” a ga.

¹⁰ Anig haga pen Jisas haga, “Nibi bi an ñig hadö paköp, bi anibu hañ roman nipe magöñhalö ut aij m+döp. Kuöyan ñig pakagnab; ma kid u nöp ñig lik gi yunab. Kale ut aij m+dpim; pen kale añ ap nöp ut aij m+dagöp,” a ga. *

¹¹ Jisas haga u, nip mug niñniñg geia bi anibu nip hadö niña u me, nipe haga, “Kale añ ap nöp ut aij m+dagöp,” a ga.

¹² Pen Jisas ma hanip u ñig lik gi yu haköm, wañj ud ju la u ud rol göm, am ka nipe au asiköm haga, “Kalöp ma ñig lik gi yubin manö i i u, niñbim aka?” ga.

¹³ Anig hagöm Jisas haga, “Yip Manö Hag Ñeb Bi aka Bi Kub hagpim u, niñö hagpim. Yad Manö Hag Ñeb Bi kale abe Bi Kub kale abe m+dpin.

¹⁴ Anib u, yad Manö Hag Ñeb Bi kale, Bi Kub kale ma

* 13:2: Luk 22:3; Jon 13:27

* 13:3: Jon 3:35; 16:28

* 13:10: Jon 15:3;

kalöp ñig ñik gi yubin rö, kale u rö nöp pen pen ma ñig ñik gi yumim, ma ñig ñik gi yumim, gimim. *

15 Yad kalöp gipin rö u niñmim, kale pen am niñbi bi riñnap kalip anig unbö rö nöp gimim a gem, kalöp adan aij anibi yambin. *

16 Kalöp niñö yabiñ hagabin, bi wög gi ñeb bi u bi kub, bi niñp abadöp bi u bi pro, midagöp; u rö nöp bi manö ud arep bi u bi kub, bi niñp yua u bi pro, midagöp. *

17 Nagi aij hagajin niñbim adö anibu giñe arö, kale miñ miñ ginabim.

18 “‘Kale añi ap nöp ut aij midagöp,’ a gajin u, kalöp magöñhalö a gem hagajin. Pen yad kalöp bi yad udpin gau niñ aij gipin. Bi ap yip mumug ginig ginab u, God Manö u kali kñin riköm hagla rö nöp ginab. Manö anibu kali kñin riköm hagla, ‘Bi yad aip nan jim ñöl niñjailo u, bi kolmañ rö löm yip gi naij ga,’ a gila. *

19 Kalöp nöd, anig göl anig göl ginab a gem hagabin rö, hainö anig unbö rö nöp geinab u, ‘Yad Midpin Rö Midpin’ hagpin manö anibu manö niñö, a gimim niñ udnabim, a gem hagabin. *

20 “Yad kalöp niñö yabiñ hagabin, niñbi bi yad hag yunabin gau, niñbi bi an an kalip udnaböl gau, kalip nöp udagnaböl; yip abe udnaböl.

Pen niñbi bi an yip udnaböl gau, yip nöp udagnaböl; Bi yip hag yuö aunö u abe udnaböl,” a ga. *

Jon Jisas niñp hag niña, “An nöp mumug ginab?” ö ga

21 Jisas manö anibu hagö, gasi hibur midmagö niñpe marö yabiñ gö, haga, “Kalöp niñö yabiñ hagabin, kale bi ap yip mumug ginab,” a ga.

22 Anig hageia, hon bi niñpe gau, an niñp hagab, a gun, gasi milö lun amgö pen pen niñno.

23 Pen Jisas bi niñpe midmagö yabiñ limidöp bi anibu, Jisas mideia söl au asik mideia u me,

24 Saimon Pida bi anibu niñp amgö juju göm haga, “An niñp hagab u hag nöñ,” a ga.

25 Hageia, niñpe Jisas mideia söl au ñi gi amöm haga, “Bi Kub. Bi anibu bi an hagajan,” ö ga.

26 Hageia, Jisas haga, “Yad bred kid i ud ñig kñinan yan rauem niñ niñnabin bi me u,” a ga. Anig hagöm, bred kid udöl midajip u ñig acab yan rauöm, ud Saimon Iskariod niñ niñpe Judas niñ ña.

27 Judas bred kid u udöp magö anibu nöp Seden niñpe Judas yuö an niñpe yan hiñka. Jisas Judas niñp haga, “Niñhön ginig gabön u, yinid gi!” a ga. *

28 Pen hon Jisas bi niñpe, niñhön ginig Judas niñp anig hagab, a gun niñagno.

* 13:14: Mad 20:28; Luk 22:27

* 13:15: Plp 2:5; Kol 3:13; 1Pi 2:21

* 13:16:

Mad 10:24 * 13:18: Sam 41:9

* 13:19: Jon 14:29; 16:4

* 13:20: Mad 10:40

* 13:27: Jon 13:2

²⁹ Judas nipe mani wadɪ u abad mɪdmɪdöp rö, hon Jisas bɪ nipe rɪmnap gasɪ nɪŋno, “Ne ammön Pasopa nan ñɪŋnabun rɪmnap raumön,” a göm hag yuab, a gɪ gasɪ nɪŋno; hon rɪmnap pen gasɪ nɪŋno, “Ne ammön nɪbi bɪ mani mɪdagöp gau kalɪp mani rɪmnap ñɪmön,” a göm hag yuab, a gɪ gasɪ nɪŋno.

³⁰ Pen Judas bred kɪd anɪbu udöm höŋ ara. Ram hadö sɪb ga.

Bɪ Kub lo gɪsön nɪbö ña

³¹ Judas höŋ ara nɪŋöm Jisas haga, “Söl mɪdöp God nipe gö nɪbi bɪ gau nɪŋnaböl, Bɪ Ñɪ nipe mailö aij ke halö mɪdöp. Pen Bɪ Ñɪ nipe mailö aij ke halö mɪdöp u nɪŋöm, God mailö aij nipe abe nɪŋnaböl. *

³² Pen nɪbi bɪ kale Bɪ Ñɪ nipe nɪŋ udeinaböl u, God mailö aij unbö ke halö mɪdöp u nɪŋnaböl. Anɪb u, adɪŋ God gö nɪbi bɪ gau Bɪ Ñɪ nipe mailö aij unbö ke halö mɪdöp u waiö nɪŋnaböl. *

³³ “Ñɪ mɪdmagö yad gai i! Yad kalöp aip rapɪn mɪdageinabin. Yad areinabin, yɪp aröp gai a gɪmim yɪp uhai wasö nɪŋnabim. Pen Juda bɪ kub gau kalɪp hagpin rö, uri kalöp u rö nöp hagabin: yad arnabin u, kale armim rö lagöp. *

³⁴ “Pen mɪñi kalöp lo hain nɪbö ap ñabin: pen pen mɪdmagö lɪmim. Yad kalöp

mɪdmagö lɪbin rö u, kale u rö nöp pen pen mɪdmagö lɪmim. *

³⁵ Pen pen mɪdmagö leinabim u, nɪbi bɪ gau magöŋhalö waiö nɪŋnaböl, kale bɪ yad mɪdpim,” a ga.

Jisas Pida nɪp haga, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a gɪnabön,” a ga

³⁶ Anɪg hageia, Saimon Pida haga, “Bɪ Kub. Gai arnɪg gabön?” ö ga.

Hageia, Jisas haga, “Yad arnabin gau ne mɪñi hain nɪmön rö lagöp; pen hainö me, yɪp hain gɪnabön,” a ga.

³⁷ Hageia, Pida haga, “Nɪhön gɪnɪg mɪñi nöp hain gagnam? Nöp abadnabin; yɪp al pak lɪnaböl u, manö mɪdagöp,” a ga.

³⁸ Hageia, Jisas pen haga, “Aip umnabin a gajan manö anɪbu manö nɪŋö hagan aka? Nöp nɪŋö yabɪɪ hagabin, kɪɪakɪɪ hainö wɪñ alnab; nöd nöp ij mɪhau nɪgan hagnabön, ‘Yad Jisas nɪp nɪŋagpin,’ a gɪnabön,” a ga.

14

Jisas nipe adan

¹ Pen Jisas haga, “Kale gasɪ mɪŋör nɪŋmim pɪñɪŋ gagmim. Bapi nɪp nɪŋ uɪpim rö, yɪp u rö nöp nɪŋ udmim.

² Bapi yad ram nipe u raul mɪgan iru nöp mɪdöp. Yad amem kau kalöp gɪ jɪn gɪnabin. Wasö u, anɪg ha-gagbnep.

* 13:31: Jon 12:23 * 13:32: Jon 17:5
15:12,17; 1Jn 3:23; 2Jn 5

* 13:33: Jon 7:33-34 * 13:34: Jon

³ Yad am kau kalöp gi jin gem, apem kalöp u† gi dam, yad mideinabin au kale aip seg mideinabun. *

⁴ Yad arnig gabin adan u kale niñbim,” a ga.

⁵ Jisas anig hageia, Domas haga, “B† Kub! Ne gai arnabön u hon niñagpun. An†b u, hon aige gun adan arep niñjun?” ö ga.

⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad nöp adan; yad nöp manö niñö; yad nöp kam†ñ m†dep it u. N†bi b† y†p aunaböl gau nöp, Bapi aunaböl. N†bi b† y†p auagnaböl gau, Bapi auagnaböl. *

⁷ Y†p niñ aij gi†bep, Bapi yad u rö nöp niñ aij gi†bep. Pen uri kale Bapi hadö niñbim; amgö magö kale ke Bapi hadö niñbim. *

⁸ Anig hageia, Pilip haga, “B† Kub! Ne Bapi han†p yammön, niñjun, hainö nan ap nöp hag niñagnabun,” a ga.

⁹ Hageia, Jisas haga, “Pilip. Yad kalöp aip mlö padö m†dainö u, y†p niñagmön anig hagabön ar? N†bi b† y†p amgö niñbal gau, Bapi abe hadö amgö niñbal. An†b u, ne niñhön gi†ng hagabön, ‘Bapi han†p yamö niñjun,’ a gabön? *

¹⁰ Yad Bapi an ni†pe dan m†dpin, Bapi an yad dan m†döp manö u niñ udagpan ar? Manö kalöp hagabin u

manö yad ke wasö. Pen Bapi ni†pe an yad dan m†döm gö hol apil m†hau wög ni†pe nöp gabul me u. *

¹¹ An†b u, yad Bapi an ni†pe dan m†dpin, Bapi an yad dan m†döp manö u, manö niñö a gi†mim niñ udbe†p. Pen manö hagpin u niñ udagnabim u, Bapi gö hol apil m†hau nan gage†p gau gabul u gas† niñmim, ‘N† u Bapi an ni†pe dan m†döp, Bapi N† ni†pe an dan m†döp u me, anig gabil,’ a gi†mim niñ udmim. *

¹² “Yad kalöp niñö yab†† hagabin, ni†bi b† y†p niñ udnaböl gau, yad nan gage†p gi†pin gau, kale abe u rö nöp gi†naböl. Pen yad Bapi arnabin rö, kale unbö rö nöp gagnaböl; kale ke yab†† gi†naböl. *

¹³ Pen kale b† yad m†dpim rö, hib yad u haggimim, nan niñhön niñhön hag niñnabim u, Bapi mailö aij ke halö m†döp u niñöl, a gem, hagnabim rö gi†nabin. *

¹⁴ An†b u me, nan niñhön niñhön hib yad u haggimim hag niñnabim u, hagnabim rö gi†nabin,” a ga.

Jisas haga, “Yad kalöp Ana U† u yunabin,” a ga

¹⁵ “Kale y†p m†dmagö leinabim u, kalöp hagpin rö nöp gi†nabim. *

¹⁶ Kale anig geinabim u, yad pen Bapi ni†p hagnö,

* 14:3: Jon 12:26 * 14:6: Jon 11:25; Ro 5:1-2 * 14:7: Jon 8:19 * 14:9: Jon 12:45; Kol 1:15; Hib 1:3 * 14:10: Jon 12:49 * 14:11: Jon 10:38 * 14:12: Mak 16:19-20 * 14:13: Mad 7:7; Jon 15:16 * 14:15: Jon 15:10; 1jn 5:3

nipe kalöp Bî A† Ba Gep u
yuö apöm, kalöp aip pör pör
nöp mîdöm, yad kalöp gî
ñîmîdin rö, nipe kalöp u rö
nöp gî ñî nab. *

17 Bî A† Ba Gep nipe Ana
manö nîñö nöp hag ñab u.
Nipe God nipe bî aigale bî rö
mîdöp manö nîñö anîbu hag
ñab. Nîbi bî mîñöñ naböñ if
i gau Bî A† Ba Gep nîp amgö
nîñagpal; nipe bî aigale bî rö
mîdöp u nîñagpal. Anîb u,
nîp nîñ udöl rö lagöp. Pen
mîñî Bî A† Ba Gep nipe kalöp
aip mîdöp; pen hainö an kale
dañ mîdeinab. Anîb u, kale
nîp hadö nîñbim. *

18 Yad umem, kalöp ñî
nap mîdagöp rö böñ nöp arö
gagnabin; yad kalöp ado gî
aunabin.

19 Söl mîdöp, nîbi bî
mîñöñ naböñ if i mîdpal
gau yîp nîñagnaböl pen kale
yîp nîñnabim. Yad kamîñ
mîdeinabin rö, kale u rö nöp
kamîñ mîdeinabim.

20 Ñîñ anîbu yad Bapi yad
an nipe dañ mîdpin manö
hagnö if u nîñ aij gî nabim.
Pen kale yîp an dañ mîdpin,
yad kalöp an dañ mîdpin if u
u rö nöp nîñ aij gî nabim. *

21 Nîbi bî manö yad hagpin
u nîñ udöm, hagpin rö nöp
hain gîpal gau, yîp mîdmagö
löm me, anîg gîpal. Pen
nîbi bî yîp mîdmagö lîbal
gau, Bapi yad kalîp u rö
nöp mîdmagö lî nab; yad u
rö nöp kalîp mîdmagö lem,
yad bî aigale bî rö mîdpin

kalîp yamnö, kale yîp nîñ aij
gî naböl,” a ga.

22 Jisas anîg hageia, Judas
(Judas nîp mumug nîña u
wasö, Judas ke ap) nipe
Jisas nîp haga, “Bî Kub.
Nîhön gîñîg ne bî aigale
bî rö mîdpan u hanîp bî
nöp yamnabön, pen nîbi
bî mîñöñ naböñ ke ke gau
nöp nîñ udagpal gau kalîp
yamagnabön?” ö ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Nîbi
bî an yîp mîdmagö lî nab u,
manö hagpin u udöm hagpin
rö nöp gî nab. Bapi yad nîp
mîdmagö löm, hol apîl nîp
apul, nîp aip mîdeinabun.

24 Nîbi bî an yîp mîdmagö
lagnab u, manö hagpin u
udöm hagpin rö gagnab. Pen
yad manö hagnö nîñbim u
manö yad ke wasö; Bapi yîp
hag yuö aunö u, manö nipe
me. *

25 “Yad kalöp aip mîdpin
ñîñ i me, manö anîbi hag
ñajîñ.

26 Yad arnabin pen Bapi
nipe Bî A† Ba Gep u, Ana U†
u, yuö apöm wög yad gîpin
rö gî nab. Ana U† u nipe
kalöp aip mîdöm manö aij u
magöñhalö hag ñî aij göm,
kalöp gasî aij ñö, kale yad
manö nîhön nîhön hagpin
gau magöñhalö gasî nîñöl gî
mîdeinabim.

27 Yad arnabin pen kale
agamîj mîd aij gîmim
mîdaimim. Manö anîbu
nîbi bî mîñöñ naböñ if i gau
yîharîñ hagpal rö hagagabin.
Yad ke apem gîñö, nîbi bî

* 14:16: Jon 14:26; 15:26; Jon 16:7 * 14:17: Jon 16:13 * 14:20: Jon 17:21-23

* 14:24: Jon 7:16

agamij mid aij göl rö löp. Anib u niñem yad kalöp hagabin, agamij mid aij gimim midaimim. Anib u, hibur gasi midmagö miñör niñmim piñiñ gagmim.

28 “Yad amem ado gi aunabin, a gajin u niñmim, kale ai ginig hibur gasi midmagö miñör niñöl gi midpim? Kale yip midmagö libep u, Jisas amöm Nap God aip midnig gab, a gimim, miñ miñ göl gi midaiibep. Ai ginig: niñpe yad rö wasö; Bapi niñpe Bi kub. *

29 Anib u, kalöp arik aragin magö i, kalöp nöd hagabin me u; hainö areinabin, gasi gau uhai niñagnabim; manö hagpin u niñ udnabim. *

30 Niñi bi miñör naböñ it i yip niñ udagpal gau kalip kiñ rö abad midöp bi naij anibu auab u me, yad kalöp aip manö milö kub hag mideinam rö lagöp. Pen bi naij anibu yip gi naij ginabin a gab u, klö niñpe midagöp.

31 Yad Bapi yad midmagö libin u, niñi bi gau niñöl a gem, Bapi yip hagöp rö nöp magöñhalö gabin.

“Pen uri aube hadö arun,” a ga.

15

Jisas niñpe ke nag+ wain rö, niñi bi niñpe gau nag+ lö lö gau rö

1 Jisas manö hagöm haga, “Yad me nag+ wain u; Bapi

yad me bi wög naböñ nap niñbö u.

2 Lö kid yad ap magö pilagnab u, Bapi niñpe lö kid anibu riñ yunab. Pen lö kid pilnab u, hainö magö iru nöp pilnab a göm, niñpe riñ gi dö gi aij ginab. *

3 “Yad kalöp manö aij hag niñö niñbim rö, kale hadö ut aij rö midpim.

4 Yip an dan midaimim; yad kalöp an dan mideinabin. Lö kid gau, it halö jim ñöl midöm nöp, magö pilnab; ke nöp midöm magö pilagnab. Anib unbö rö nöp, kale yip jim ñöl midageinabim u, magö rimnap pilagnab.

5 “Yad me nag+ wain u, kale me piñ lö gau. Niñi bi an an yad aip jim ñöl mideinaböl gau, magö iru nöp pilnaböl; pen kale ke halö nöp mideinabim u, nan ap gagnabim.

6 Anib u, niñi bi an yip an dan midageinab u, nag+ lö riñ gi dö gilö it yan lugöm miñep ginab rö u mideinab; nag+ lö anib gau ud dam laulö innab. *

7 Pen kale yip an dan midmim, manö magö yad an kalöp dan niñ udöl gi mideinabim u, nan niñön niñön hag niñnabim u, Bapi hagnabim rö ginab.

8 Kale nan magö iru niñbanö pilnab u, niñi bi yad niñö yabiñ mideinabim. Anib u, niñi bi gau kale

* 14:28: Jon 20:17 * 14:29: Jon 13:19

13:42 * 15:8: Mad 5:16

* 15:2: Mad 3:10 * 15:6: Mad 7:19;

nɪŋöm, Bapi yad Bɪ mailö aij ke halö mɪdöp u nɪŋnaböl. *

⁹ “Bapi yɪp mɪdmagö yabɪl löp rö, yad kalöp u rö nöp mɪdmagö yabɪl lɪbin. Anɪb u, kale yɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdaimim, nɪŋem yad kalöp mɪdmagö löl gɪ mɪdeinabin.

¹⁰ Yad Bapi manö nɪpe u hain gɪnö, yɪp mɪdmagö löl gɪ nöp mɪdöp. Anɪb unbö rö nöp, kale manö yad u hain geinabim u, yad kalöp mɪdmagö löl gɪ nöp mɪdeinabin. *

¹¹ “Manö kalöp hagabin anɪbi, yad ai gɪnɪg gem hagabin? Yad mɪñ mɪñ yabɪl gɪpin rö, kale u rö nöp mɪñ mɪñ yabɪl gɪmim, a gem, manö anɪbi hagabin.

¹² Yad pen kalöp manö kɫö ap hagnabin: yad kalöp mɪdmagö yabɪl lɪbin rö u, kale abe u rö nöp pen pen mɪdmagö yabɪl lɪmim. *

¹³ Bɪ ap nɪpe bɪ nɪŋeb nɪpe gau gasɪ nɪŋöm kalɪp a göm umnab u, bɪ anɪbu bɪ nɪŋeb nɪpe mɪdmagö yabɪl löm me, anɪg gɪnab. *

¹⁴ Yad hagnabin rö gɪnabim u, kale bɪ nɪŋeb yad mɪdeinabim. *

¹⁵ Pen uri yad kalöp bɪ wög gɪ ñeb yad hagagabin; kalöp bɪ nɪŋeb yad hagabin. Bɪ wög gɪ ñeb gau, bɪ abad mɪdep kale, nan kale adö u nɪŋagpal. Pen yad Bapi manö nɪhön nɪhön yɪp hag ñöb u, kalöp waiö hag ñɪbin

rö, kalöp bɪ nɪŋeb yad hagabin.

¹⁶ Kale yɪp udun a gɪmim gagpe; yad me kalöp udnam a gem kalöp udnö. Kale arammim, nan magö iru nöp, nan magö pör pör nöp mɪdeinab u pɪlnɪm a gem, kalöp wög anɪbu hag lɪbin. Kale anɪg geinabim u, Bapi nɪp hib yad hagnabim, nan nɪhön nɪhön hag nɪŋnabim u, hagnabim rö kalöp ñɪnab.

¹⁷ “Yad kalöp manö kɫö hagem hagabin, pen pen mɪdmagö lɪmim,” a ga. *

Nɪbi bɪ mɪnöh naböh it i gau, kale Jisas nɪbi bɪ kalɪp mulu kal nɪŋbal

¹⁸ Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp manö rɪmnap halö hagöm haga, “Nɪbi bɪ mɪnöh naböh it i kalöp mulu kal nɪŋnaböl u, gasɪ kub anɪbu nɪŋagmim; Jisas nɪp nöd mulu kal nɪŋla rö, hanɪp gaböl, a gɪmim gasɪ u nɪŋmim.

¹⁹ Kale nɪbi bɪ mɪnöh naböh it i yɪp nɪŋ udagpal gau rö mɪdaibep u, kalöp, nɪbi bɪ hon a göm, ud mɪdmagö lɪblap. Kalöp udagnö ñɪn u, mɪnöh naböh it i gasɪ nɪŋbal rö gasɪ nɪŋmɪdim u pen kalöp udnabin a gem udnö bɪ yad mɪdpim. Anɪb u me, nɪbi bɪ mɪnöh naböh it i kalöp mulu kal nɪŋbal. *

²⁰ Pen nöd kalöp manö hagnö u hauɫ gagmim: ‘Bɪ wög gɪ ñeb bɪ u bɪ kub, bɪ

* 15:10: Jon 14:15 1Jn 2:5 * 15:12: Jon 13:34 * 15:13: Jon 10:11 1Jn 3:16

* 15:14: Mad 12:50 * 15:17: Jon 13:34 * 15:19: Jon 17:14

nɪp abad mɪdöp bɪ u bɪ pro, mɪdagöp.' Anɪb u, nɪbi bɪ gau rɪmnap yɪp gɪ naj gɪpal rö, nɪbi bɪ gau rɪmnap kalöp u rö nöp gɪ naj gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gau rɪmnap manö yad nɪj udöm hain gɪpal gau rö, nɪbi bɪ gau rɪmnap manö kale hag nɪnabim u u rö nöp udöm hain gɪnaböl. *

21 Kale bɪ yɪp yuö aunö u nɪp nɪjagpal rö, kale bɪ yad mɪdpim u nɪjöm, kalöp gɪ naj gɪnaböl.

22 "Yad apem kalɪp manö aij hagagbnep u, nan si nan naj göm manö kub yabɪ udagblap. Pen yad apem kalɪp hag nɪ aij gɪnö rö, adan kale arep ap mɪdagöp; kale nan si nan naj gɪpal u hadö nɪjbal, pen uri kale u rö nöp nan si nan naj nɪjebir gaböl.

23 Pen yɪp mulu kal nɪjbal rö, yɪp nöp wasö, Bapi nɪp abe mulu kal nɪjbal. *

24 Yad kalɪp aip mɪdem, nan gagep gau gagbnep u, nan si nan naj göm manö kub yabɪ udagblap. Pen yad apem nan gagep gau gɪnö yɪp mulu kal nɪjbal rö, Bapi yad abe nɪp mulu kal nɪjbal u me, manö kub anɪbu udnaböl.

25 "Gɪpal anɪbu, Depid nɪpe God Manö au Juda kai lo hon a gɪpal manö rɪmnap kalɪ klɪn rɪköm haga rö nöp gɪpal. Nɪpe manö anɪbu kalɪ klɪn rɪköm haga, 'Manö ɪf mɪdö wasö, yɪp yɪharɪj nöp

mulu kal nɪjbal,' a ga. *

26 "Pen yad am Bapi nɪp hagnö, nɪpe pen Bɪ Aɪ Ba Gep u nɪp yuö, apöm kalöp abad mɪdeinab. Ana manö nɪjö nöp hag nɪb u, yad bɪ aigale bɪ rö mɪdpin u, kalöp gasɪ nɪ, nɪjnbim. *

27 Pen kale yad aip pör ajmɪdim u rö, kale abe aram-mim nɪbi bɪ gau kalɪp, yad aigale bɪ rö mɪdpin manö u hag nɪbe araj," a ga.

16

1 Jisas manö hagöm haga, "Yad kalöp manö hagpin anɪbi, nɪj aij gɪmim me, hainö nɪhön gö, yɪp arö gɪmim ap lug pakagnabim, a gem hagpin.

2 Pen kalöp Juda magum gep ram gau hag höj yuöm, 'Kuöyan auagmim,' a gɪnaböl. Pen anɪbu nöp wasö; hainö kalöp al pak lɪnɪg gɪnaböl u, anɪg gɪnabun God nɪp aij gɪnab a gɪ gasɪ nɪjnböl. *

3 Anɪg gɪnaböl u, Bapi hol apil nɪjagpal rö, anɪg gɪnaböl. *

4 Yad kalöp nöd, anɪg göl anɪg göl gɪnab a gem manö hagajɪn anɪbu, hainö anɪg unbö rö nöp geinab u, Jisas hanɪp anɪg gɪnab a ga rö nöp gab a gɪmim nɪjnbim a gem, kalöp manö anɪbi hagabin.

Jisas, "Ana Uɪ aunab," a ga

* 15:20: Jon 13:16 * 15:23: Luk 10:16 * 15:25: Sam 35:19; 69:4 * 15:26: Jon 14:26 * 16:2: Mad 24:9; Luk 6:22; Jon 9:22 * 16:3: Jon 15:21

“Pen nöd yad kale aip m+dm+idin rö, kalöp manö an+bu nöd hagagnö.

5 Miñi B+ y+ip yuö aunö u ado g+ arabin pen kale b+ ap y+ip, ‘Gai arabön?’ ö göm, hag n+ñagab.

6 Manö yad an+bi n+ñmim, m+dmagö kalöp u b+g ñö, gasi m+lö n+ñabim.

7 Pen kalöp n+ñö hagabin, yad areinabin u, kalöp aij g+ñab. Pen n+hön: yad aragnabin u, B+ A+ Ba Gep u kalöp auagnab; pen yad areinabin u, yad n+ip hag yunö, kalöp aunab. *

8 N+pe apöm, n+bi b+ m+nön nabön i+ i m+dpal gau kal+ip gasi klö ñö, kale nan si nan naj göm gac halö m+dpal i+ u n+ñöm, kale aige göm kam+ñ aij m+deinaböl i+ u n+ñöm, God kal+ip manö kub hagnab i+ u n+ñöm, n+ñnaböl.

9 An+bu u, y+ip n+ñ udagpal rö, B+ A+ Ba Gep u kal+ip nan si nan naj gep i+ u y+ig göl hag ñöm, ‘Gac halö m+dpim,’ a g+ñab.

10 Yad am Bapi aip m+deinabin n+ñöm kale y+ip n+ñagnaböl rö, B+ A+ Ba Gep u n+bi b+ gau kal+ip kam+ñ aij m+dep i+ u y+ig göl hag ñöm, ‘Gac halö m+dpim,’ a g+ñab.

11 Pen n+bi b+ m+nön nabön i+ i y+ip n+ñ udagpal gau kal+ip kiñ rö abad m+dpö b+ naj an+bu, God n+pe n+ip manö kub hadö haga rö, B+ A+ Ba Gep u, Seden n+bi b+ n+pe gau u rö nöp manö kub n+ñnaböl,

a g+ñab. *

12 “Manö yad iru nöp m+dpö pen manö an+bu gau m+ñi udmim rö lagöp. *

13 Pen Ana n+pe aueinab u, God n+pe b+ aigale b+ rö m+dpö manö n+ñö an+bu magöñhalö kalöp hag ñ+ aij g+ñab. Manö n+pe adö r+mnap ke udöm hagagnab; manö apdi n+ñnab manö an+bu nöp hag ñöl g+, hainö g+ñab manö adö u kalöp hag ñ+nab.

14 Manö yad u udöm, kalöp hag ñ+nab. N+pe an+g gö, n+bi b+ gau mailö aij ke yad u n+ñnaböl.

15 Pen Bapi nan n+pe n+hön n+hön m+dpö gau, magöñhalö nan yad m+dpö. An+bu u me hagpin, ‘Ana n+pe manö yad u udöm, kalöp hag ñ+nab,’ a g+pin.

16 “Yöp magö ap m+dpö, y+ip n+ñagnabim; pen hainö yöp magö ap m+dmim, y+ip kauyañ n+ñnabim,” a ga. *

17 Jisas an+g hageia, b+ n+pe gau kale ke nöp hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap m+dpö, y+ip n+ñagnabim; pen hainö yöp magö ap m+dmim, y+ip kauyañ n+ñnabim,’ a göp u, manö an+bu i+ n+hön m+dpö? Pen manö ap hagöp, ‘Yad Bapi arnabin,’ a göp u, n+hön manö hagöp?” ö g+la.

18 An+g hagöm, kale pen hag n+ñ pen hag n+ñ göm hagla, “Manö au hagöp, ‘Yöp magö ap’ a göp u, n+hön g+n+g

* 16:7: Jon 14:16 * 16:11: Jon 12:31

* 16:12: 1Ko 3:1-2

* 16:16: Jon 14:19

göm hagöp? Hagöp u hon it ap n+ɲagpun,” a gɪla.

19 An+g hagöm, Jisas n+p hag n+ɲn+g geila, n+pe ke n+ɲöm haga, “Yöp magö ap m+ɔdöp, y+p n+ɲagnabim; pen hainö yöp magö ap m+ɔdmim, y+p kauyaɲ n+ɲnabim,’ a g+pin manö u n+ɲmim me, pen pen hag n+ɲnabim ar?

20 Yad kalöp n+ɲjö yab+ɪ hagabin, n+bi b+ m+nöɲ naböɲ it i y+p n+ɲ udagpal gau, nan kale ke gau nöp gas+ n+ɲöm m+ɲ m+ɲ g+naböl; pen kale mög gö m+ɪtöɲ göl g+ m+ɔdeinabim. M+ɪtöɲ g+ m+ɔdeinabim pen hainö kale kauyaɲ m+ɲ m+ɲ yab+ɪ g+ m+ɔdeinabim.

21 N+bi ap n+ɲ pai n+ɲjö n+ɲjöl g+, ilön kub udöp, pen hainö n+ɲ pai r+ik dap löm, magö u nöp n+pe n+ɲn+ɲ g+ɪsön ram m+nöɲ aui auub u n+ɲöm, ilön mab u hauɪ göm, m+ɲ m+ɲ göl g+ nöp m+ɔdeinab.

22 Kale unbö rö, m+ɲni m+ɔdmagö ilön kale abe b+g nöl m+ɔdöp pen y+p kauyaɲ n+ɲmim, m+ɲ m+ɲ yab+ɪ g+nabim. N+bi b+ r+mnap apöm m+ɲ m+ɲ gep kale u udagnaböl.

23 “N+ɲn hain an+bu, kale nan ap y+p hag n+ɲagnabim. Kalöp n+ɲjö yab+ɪ hagabin, Bapi n+p hib yad hagnabim hag n+ɲeinabim u, hagnabim rö g+nab. *

24 Kale nöd Bapi n+p hagnabim, hib yad hagnabim, nan ap hag n+ɲagpim. Pen m+ɲni, hib yad hagnabim hag n+ɲbe,

hag n+ɲnabim rö nöp g+nab n+ɲöm kale m+ɲ m+ɲ yab+ɪ g+nabim.

25 “Bapi manö n+pe adö u hagem, pör manö ba gau lem hagnabim u pen m+ɲni söl m+ɔdöp, manö an+bu rö hagnabim; waiö nöp hagnabim.

26 N+ɲn an+bu auö, Bapi n+p hag n+ɲnabim u, hib yad hagnabim hag n+ɲnabim. Pen hib yad hag n+ɲnabim u, yad ke Bapi hag n+ɲnabim adö u hagnabim, wasö; kale ke hib yad hagnabim Bapi hag n+ɲnabim u, n+ɲnab.

27 Pen n+ɲhön: Bapi nöp y+p yuö aunö u n+ɲ udmim, y+p m+ɔdmagö l+ɪbim u me, n+pe ke kalöp m+ɔdmagö löp. *

28 Bapi aip m+ɔdul arö gem m+nöɲ naböɲ it i aunö; m+ɲni m+nöɲ naböɲ it i arö gem kauyaɲ Bapi m+ɔdöp u amem aip m+ɔdeinabul,” a ga.

29 Jisas an+g hageia, b+ n+pe gau hagla, “M+ɲni manö ba gau l+mön hagnabim; waiö yab+ɪ hagnabim.

30 Uri hon n+ɲbun, ne manö gau magöɲhalö hadö n+ɲban. N+bi b+ r+mnap manö hag n+ɲeb kale m+ɔdeinab u, nöp hag n+ɲagpal magö u, ne ke n+ɲmön kal+p hag n+ɲnabim. G+pan an+bu hon n+ɲbun, ne God aip m+ɔdmön auna,” a gɪla.

31 An+g hageila, Jisas haga, “An+ɪ u, ‘Hon uri n+ɲ ud-pun,’ a g+ gas+ n+ɲbim ar?

32 Söl auab — pen miñi hadö auöp I — yip arö gımim kale ram ke ke arbe, yad ke halö mıdeinabin. Pen yad ke halö mıdageinabin; Bapi mıdöp rö, aip mıdeinabul. *

33 “Pen kalöp manö hag ñajın anıbi, yad aı daı nöp mıdmim, agamıj mıd aij gımim a gem hag ñajın. Mınöı naböı it i mıdpim rö, kalöp mııör ñınaböl. Pen gası halö mıdaimim, nan nıhön nıhön mınöı naböı it i kalöp gınab u, yad kto anıbu magöıhalö ud raıa mıgan yad u hadö lıbin,” a ga. *

17

Jisas Nap nıı sabe ga

1 Jisas manö anıbu hag pıs göm, kumi kabö laı nııöm haga,

“Bapi. Ñın yip hagna u miñi auöp. Anıb u, ne gımön, nıbi bı gau nıııaböl, yad Ñı ne mailö aij unbö ke halö mıdpin; pen yad Ñı ne gınö, kale nıııaböl, ne Bapi mailö aij unbö ke halö mıdpan.

2 Nıhön gınıg: yip ke hagna rö, nıbi bı gau gau magöıhalö abad mıdem, nıbi bı yip hag lına gau kalıı udem, kamıı pör mıdep magö u kalöp ñınabin.

3 Nıbi bı kale, ne God nııö aıı nöp mıdpan u nııöm, yip Jisas Krais yuna u nıııaböl nıbi bı gau, pör pör nöp kamıı mıdeinaböl. *

4 Wög yıı ram mınöı it i hagna u, gı damem gı hakpin u me, nıbi bı mınöı naböı it i mıdpal gau kale nııbal, ne Bı mailö aij unbö ke mıdpan. *

5 Pen Bapi. Miñi ne gımön, nöd ram mınöı gı laglo ñın u, hol apıl mailö aij unbö ke halö mıdailo u rö, uri kuöıan anıb unbö rö nöp mıdeinabul. *

Jisas bı nııe gau a göm Nap nıı sabe ga

6 “Nıbi bı mınöı naböı it i gau rııınap yıı ñına. Nıbi bı anıb gau, kale nıbi bı ne mıdeıla u pen yıı ñına. Ne aigale bı rö mıdpan u kalıı hag ñınö. Yad manö aij ne kalıı hag ñınö, kale nıı udöm, hagöp rö nöp gıpal.

7 Uri kale hadö nııbal, yad nan nıhön gıpin gau, yad ke gagpin. Kale nııbal nan nıhön ne yıı ñııban u nöp udem kalıı ñııbin.

8 Manö nıhön nıhön yıı hagna u, kalıı hag ñınö nıı udpal. Anıb u, yad nöd ne aip mıdmıdul, ne yıı hag yuö mınöı naböı it i aunö manö u, nıı udpal.

9 “Kalıı nöp sabe gabin. Nıbi bı mınöı naböı it i nöp nıılo mulu lugöp gau sabe gagabin. Nıbi bı yıı hagna gau nöp, nıbi bı ne mıdpal rö, nöp sabe gabin.

10 Nıbi bı yad gau ke, nıbi bı ne gau ke wasö, nıbi bı hol apıl aıpen mıdpal me.

* 16:32: Mad 26:31,56 * 16:33: Jon 14:27; Ro 5:1; 1Jn 5:4 * 17:3: 1Jn 5:20

* 17:4: Jon 4:34 * 17:5: Jon 1:1

Kale gipal anibu niñöm, niñbi bi rimnap gau niñbal, yad bi mailö aij ke halö midpin.

11 Pen uri yad midpan u ninabin rö, kale ke halö mideinaböl. Bapi U! Ne klö ke halö midpan rö, yip haina yad u rö nöp midpin. Hib klö ke yabıl ne u udmön, kalıp rarö raumön, hol apıl jım ñöl midpul rö, kale anib unbö rö nöp jım ñöl midaiöl.

12 Yad kalıp aip midem, hib ne klö anibu yip ñina u udem, kalıp rarö rauem abad mid aij gipin. Bi ap ur gagöp. God Manö kalı kliñ riköm, bi ap böñ nöp ap lug paköm ilön kub udnab a gıla rö, bi anibu nöp ur ga. Ga anibu, God Manö nöd kalı kliñ rikla rö nöp ga. *

13 “Pen ne midpan au ninig gabin rö, miñi ulep magö ap minöñ naböñ if i midnabin u, kale niñ midlö niñöl gi, nöp manö anibi hagabin. Anib u, yad miñ miñ yabıl gabin rö, kale u rö nöp miñ miñ yabıl göl.

14 Manö aij ne u kalıp hag ñinö niñ udpal rö, niñbi bi minöñ naböñ if i gau kalıp mulu kal niñbal. Yad niñbi bi minöñ naböñ if i gasi niñbal rö gasi niñagpin rö, kale u rö nöp niñbi bi minöñ naböñ if i gasi niñbal rö gasi niñagpal. Anib u me, niñbi bi minöñ naböñ if i kalıp mulu kal niñbal.

15 Pen kalıp minöñ naböñ if i niñbö dam ne

midpan au ud aru, a gem hagagabin; kalıp minöñ naböñ if i abad midaimön, Seden kalıp gi naij gagan, a gem hagabin. *

16 Yad niñbi bi minöñ naböñ if i gasi niñbal rö gasi niñagpin; kale u rö nöp niñbi bi minöñ naböñ if i gasi niñbal rö gasi niñagpal.

17 Manö ne u, manö niñjö nöp anibu, kalıp hag ñimön, kale u! midnaböl.

18 Ne yip niñbi bi minöñ naböñ if i midpal an gau yuna rö, yad kalıp u rö nöp niñbi bi minöñ naböñ if i midpal an gau yubin. *

19 Wög niñhön niñhön yip ñiban u, yad gi haknabin. Yad anig gabin u, bi yad gau kale yip niñöm, wög kale niñhön niñhön mideinab u, kale u rö nöp gi haklan a gem, gabin.

Jisas niñbi bi niñpe gau magöñhalö a göm, nap niñ sabe ga

20 “Yad nöp sabe gabin i, bi uri hagajın kalıp nöp sabe gagabin; kale manö hag ñilö, niñbi bi gau manö kale niñ udöm, yip niñ udnaböl gau, kalıp abe sabe gabin.

21 Bapi, ne yad an dan midpan, yad nöp an dan midpin. Hol apıl jım ñöl midpul rö, kale magöñhalö anib unbö rö nöp hol apıl aip jım ñöl midaiöl. Anig ginab u, ne nöp yip hag yuö aunö

* 17:12: Jon 6:39; 13:18

* 17:15: Mad 6:13; 2De 3:3

* 17:18: Jon 20:21

u, n̄bi b̄i m̄n̄n̄n̄ nab̄õj īt i
m̄d̄pal gau n̄n̄j ud̄õl.

²² Hol ap̄il j̄im ñ̄õl
m̄d̄pul r̄õ, kale u r̄õ n̄õp j̄im
ñ̄õl m̄d̄aiõl, a gem, ne mail̄õ
āij unb̄õ ke ȳip ñ̄ina u, yad
pen kal̄ip abe u r̄õ n̄õp ñ̄ibin.
*

²³ An̄ib u, ne yad āj
dāj m̄d̄pan r̄õ, yad kal̄ip
āj dāj m̄dn̄õ me, kale j̄im
ñ̄õl yab̄īl m̄d̄aiõl. An̄ig ḡõ
me, n̄bi b̄i m̄n̄n̄n̄ nab̄õj
īt i gau n̄n̄n̄ab̄õl, ne n̄õp
ȳip yuõ aun̄õ n̄n̄õm ne ȳip
m̄d̄maḡõ l̄iban r̄õ, kal̄ip u r̄õ
n̄õp m̄d̄maḡõ l̄iban.

²⁴ “Bapi! Ȳip āij ḡõp
u, n̄bi b̄i ȳip ñ̄iban gau,
am yad m̄deinabin au āip
m̄d̄õm, m̄n̄n̄n̄ nab̄õj ḡi
laglo ñ̄in u, ȳip m̄d̄maḡõ
l̄imõn mail̄õ āij unb̄õ ke
ȳip ñ̄ina u n̄n̄õl.

²⁵ “Bapi! Ne me b̄i as̄īj
m̄daḡõp! N̄bi b̄i m̄n̄n̄n̄
nab̄õj īt i gau kale n̄õp
n̄n̄aḡpal. Pen yad n̄õp
n̄n̄bin. N̄bi b̄i yad gai
i ne n̄õp ȳip yuõ aun̄õ u,
n̄n̄bal.

²⁶ Ne aigale b̄i r̄õ m̄d̄pan
u, yad kal̄ip hag ñ̄in̄õ. Pen
hain̄õ u r̄õ n̄õp, ne aigale b̄i
r̄õ m̄d̄pan u yad kal̄ip hag ñ̄i
āij ḡinabin. An̄ig gem, yad
ke kal̄ip āj dāj m̄dn̄õ, ne
ȳip m̄d̄maḡõ l̄iban r̄õ n̄n̄j āij
ḡõm, kale u r̄õ n̄õp pen pen
m̄d̄maḡõ l̄õl,” a ga.

18

Jisas n̄ip ud sis̄i l̄ila
(*Mad 26:47-56; Mak 14:43-50; Luk 22:47-53*)

¹ Jisas Nap n̄ip sabe ḡi p̄is
ḡõm, b̄i n̄ipe gau āip ñ̄ig
pro Kidron juõm, b̄õj lödāj
amõm, mab olip w̄õg ad̄īj u
ar̄la.

² Mab olip w̄õg ad̄īj an̄ibu
Jisas b̄i n̄ipe gau āip p̄õr am
magum ḡim̄dal r̄õ, Judas b̄i
Jisas n̄ip mumug n̄n̄n̄ig geia
u, m̄igan an̄ibu n̄n̄j āij ga.

³ Perisi b̄i gau abe, b̄i God
n̄ip nan sabe gep b̄i kub gau
abe, Judas n̄ip hageila, n̄ipe
am ami b̄i r̄imnap u† ḡõm,
God sabe gep ram polisman
r̄imnap u† ḡõm, dam Jisas
m̄deia au amjaka. Kale pen
pen alep nan r̄imnap ud̄õm,
hap̄õ r̄imnap łam r̄imnap lau
ud̄õm, aueila.

⁴ Jisas n̄ip nan n̄ih̄õn ḡin̄ig
ga u n̄n̄a u me, aueila u
amõm haga, “An n̄ip ul̄hai
n̄n̄j ājabim?” õ ga.

⁵ Hageia hagla, “Jisas, b̄i
Nasared n̄ib̄õ u,” a ḡila.

Hageila, Jisas haga, “B̄i
an̄ibu me yad i,” a ga. Pen
maḡõ an̄ibu, b̄i n̄ip mumug
n̄n̄a u, Judas, kale āip an̄ib
au m̄deia.

⁶ Pen Jisas, “B̄i an̄ibu me
yad i,” a ḡõ, kale j̄õl ad̄õ l̄īl̄i
ḡi amõm ḡi dam pak la.

⁷ Jisas pen kal̄ip kauyāj
haga, “An n̄ip ul̄hai n̄n̄j
ājabim?” õ ga.

Hageia hagla, “Jisas, b̄i
Nasared n̄ib̄õ u,” a ḡila.

⁸ Hageila, Jisas haga,
“Kal̄õp m̄d̄õ n̄õp hagpin, ‘B̄i
an̄ibu me yad i.’ Ȳip ul̄hai

* 17:22: Ap 4:32

nɪŋ ajpim rō, bɪ gai i kalɪp arō gɪpe aröl,” a ga.

⁹ Ga anɪbu, Jisas nōd Nap nɪp haga rō nōp ga. Nɪpe Nap nɪp haga, “Bapi. Bɪ yɪp ñina gau, añi ap ur gagöp,” a ga. *

¹⁰ Pen magö anɪbu nōp, Saimon Pida ru mɪlö kɪd daua u tɪp gɪ udöm, bɪ ap nɪp rɪmɪd yɪjɪg lau böŋ nōp rɪb gɪ dö gɪ yua. Bɪ anɪbu hib nɪpe Malkas. Nɪpe God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt u nɪp bɪ wög gɪ ñeb nɪpe u mɪdmɪdöp.

¹¹ Pida anɪg geia, Jisas haga, “Ru mɪlö kɪd udpan kuöyaŋ lö araŋ! Ne Bapi ñɪg asi yɪp ñöb u ñɪŋagnabin a gɪmön nɪŋban ar?” a ga. *

Jisas ud Anas mɪdeia au arla

¹² Jisas anɪg hagö nɪŋöl gɪ, ami bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nɪp ud sɪsɪ löm, nagi lɪ pɪdön göm,

¹³ kale nōd Jisas dam Anas mɪdeia au arla. Bɪ Anas anɪbu, Kaiapas nɪma nɪpe. Kaiapas me, mɪ añi anɪbu, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt wög u hag lɪlö, wög gɪ mɪdeia.

¹⁴ Kaiapas nɪpe me nōd Juda bɪ manö ud asɪkep kalɪp haga, “Bɪ añi ap umö hon magöŋhalö kamɪŋ arnabun u aij,” a ga. *

Pida, “Jisas nɪp nɪŋagpin,” a ga

(*Mad 26:69-70; Mak 14:66-68; Luk 22:55-57*)

¹⁵ Pen Jisas nɪp anɪg göm, dam Anas ram u areila nɪŋöm, Saimon Pida aip, yad Jon aip, holmɪŋ hain hain arlo. Bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt u yɪp nɪŋ aij ga rō, yad amem böŋ nōp ram nɪpe manö kub hagnɪdal waryö raul yaŋ arnö;

¹⁶ pen Pida nɪpe höŋ löyaŋ adö mɪdeia. Yad pen ado gɪ apem, nɪbi ajön ñt abad mɪdeia u nɪp hagem, Pida nɪp u tɪ gɪ waryö raul yaŋ arlo.

¹⁷ Pen nɪbi ajön ñt abad mɪdeia u, Pida nɪp haga, “Ne u rō nōp Jisas bɪ nɪpe ap ar?” a ga.

Hageia, Pida haga, “Yad wasö,” ga.

¹⁸ Pen Kaiapas nɪp wög gɪ ñeila bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, kalɪp yɪgön gö, mab bɪc run magö aŋ anɪb au pɪböŋ mɪdeia, uraköl mali mɪdeila. Pida nɪp u rō nōp yɪgön gö, ap aŋ anɪb au se göl, kalɪp aip mab mali mɪdeia.

Anas Jisas nɪp manö hag nɪŋa

(*Mad 26:59-66; Mak 14:55-64; Luk 22:66-71*)

¹⁹ Pen Anas, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪt nōd mɪdmɪdöp u, Jisas nɪp hag nɪŋa, “Nɪbi bɪ ne nɪbi bɪ an? Ne manö nɪhön nɪhön nɪbi bɪ ne hag ñɪban?” a gɪ nɪŋa.

²⁰ Hageia, Jisas pen haga, “Yad manö rɪmnap pi gem

* 18:9: Jon 17:12 * 18:11: Mad 26:39

* 18:14: Jon 11:49-51

hag ñagnö; bî kale gau nîŋ mîdlö nîŋöl gî, Juda magum gep ram gau abe, God sabe gep ram u abe, pör waiö hag ñîbin.

21 Anîb u, nîhön gîŋig yîp manö hag nîŋabön? Nîbi bî manö hagnö nîŋ mîdeila rîmnap daumim hag nîŋmim. Manö nîhön nîhön hagnö u nîŋbal me,” a ga.

22 Jisas anîg hageia, God sabe gep ram abad mîdmîdöp polisman ap, nîp alaun u paköm haga, “Nîhön gîŋig bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî u nîp manö anîbu rö hagabön?” ö ga.

23 Hageia, Jisas haga, “Yad manö piral ap hagpin a gîmön, manö piral hagpin anîbu nîbi bî gai i kalîp waiö hag ñîmön. Pen manö nîŋö hagpin u, ne nîhön gîŋig yîp pakajan?” ö ga.

24 Jisas nîp nagi lî rîbîk gîla rö mîdö nîŋöl gî, Anas hagö kale Jisas nîp dam, bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî hain nîbö u, Kaiapas, ud arla.

Pida kuöyaŋ, “Jisas nîp nîŋagpin,” a ga

25 Pen Pida nîpe anîg uraköl gî mîdöm mab mali mîdö nîŋöl gî, bî rîmnap nîp hagla, “Bî anîbu bî ap me ne i ar?” a gîla.

Hageila, Pida hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga.

26 Pen bî au Pida rîmîd rîb gî dö ga u, bî rîdîk lö lö nîpe ap God nîp nan sabe gep bî kub u nîp wög gî mîdeia.

Nîpe apöm, Pida nîp haga, “Yad nöp nîŋbin, ne bî anîbu aip mab olîp wög adîŋ au mîdajan ar?” a ga.

27 Hageia Pida kauyaŋ hag haluöm haga, “Yad wasö,” ga. Anîg hagö nîŋöl gî, adîŋ kîlakî wîñ ala. *

Jisas nîp dam Pailod mîdeia au arla

(Mad 27:1-2,11-14; Mak 15:1-5; Luk 23:1-5)

28 Ram rîk dam lö nîŋöl gî, Juda kai kale Jisas nîp Kaiapas ram anîbu nîbö dam Rom gapman bî kub Pailod ram kub u arla. Juda kai hagla, “Hon Rom bî ram raul i arno, hanîp asîŋ uŋ gînab nîŋöm hon Pasopa nan ñîŋun rö lagnab,” a göm, höŋ gîyaŋ mîdeila.

29 Anîb u, Pailod höŋ amöm haga, “Bî i nîp nîhön manö nîŋmim daubim?” ö ga.

30 Hageia, kale hagla, “Nîpe nan naij ap gagböp, nöp anîg dauagbnoŋ,” a gîla.

31 Hageila, Pailod haga, “Kale dam lo kale adö u ke hagöp rö nîŋmim, manö kub hagim,” a ga.

Hageia, Juda kai pen hagla, “Hon nîbi bî gau kalîp manö kub hagun, al pak lîno umöl, lo adö u mîdagöp. Rom gapman gau hanîp wasö gîpal,” a gîla. *

32 Juda kai anîg gîla u, Jisas yîp aigöl gîlö umnabin, a göm, haga rö nöp gîla. *

33 Pen Juda kai anîg hageila, Pailod kauyaŋ ado

gi ram raul yaŋ amöm, Jisas auar a gö, aueia niþ haga, “Ne Juda kai kiŋ kale u aka?” ga.

³⁴ Hageia, Jisas haga, “Manö yiþ hag niþabön u, maj miþan ne u ke hagabön aka niþi bi riþnap maj miþan kale u udmön hagabön?” ö ga.

³⁵ Hageia, Pailod haga, “Yad Juda bi wasö. Juda kai ne gau nöþ, bi God niþ nan sabe gep bi kub ne gau nöþ me, nöþ dapöm niþmagö yad niþbal. Ne nan niþhön gaina aniþ giþal?” ö ga. *

³⁶ Hageia, Jisas haga, “Yad niþi bi udem abad miþeinabin u, kiŋ miþnön naböŋ iþ i miþpal rö, miþageinabin. Yad miþnön naböŋ iþ i kiŋ miþniþig gaibnep, Juda niþi bi gau yiþ nagþ lun, a giþlö, niþi bi yad gau uraköm kale aip pen pen alblap. Pen yad niþi bi udem abad miþeinabin nagþ u ke miþdöp; miþnön naböŋ iþ i rö wasö,” ga.

³⁷ Aniþ hageia, Pailod haga, “Aniþ u, ne kiŋ ap aka?” ga.

Hageia, Jisas haga, “Me ne hagpan me u. Adö aniþbu nöþ me, Bapi God gö, yiþ miþnön naböŋ iþ i yag daulö, majö gem, manö niþö yuö yabiþ u hag niþbin. Niþi bi manö niþö yabiþ udun, a gi gasi niþbal gau, manö yad u uþpal,” a ga.

³⁸ Aniþ hageia, Pailod haga, “Pen manö gau niþö

gau niþö ke ke iru nöþ miþdöp u, hon aigöl gun manö niþö yabiþ me u, a gun niþun?” ö ga.

Juda niþi bi Pailod niþ hagla, “Jisas niþ al pak limim,” a giþla

(Mad 27:15-31; Mak 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pailod manö aniþbu hagöm, kauyaŋ höŋ amöm, Juda kai kalþ haga, “Yad niþe nan naiþ ap gajþ niþagpin.

³⁹ Pen hon Rom gapman, mi u mi u, Pasopa niþ kub u auajþ, bi nagþman kale ap yiþariþ hubik yubun. Aniþ u, Juda kai kiŋ kale u, yiþariþ hubik yunö arniþm aka?” ga.

⁴⁰ Hageia, meg miþan dap ranöm hagla, “Niþ wasö! Hon Barabas niþ hubik yumön!” a giþla. Bi Barabas aniþbu, niþi bi gau wañ wañ gö gapman kai kalþ aip pen pen alla.

19

Pailod Jisas manö kub haga

¹ Aniþ hageila, Pailod ami bi niþe gau hagö, Jisas niþ nagþ udöm pak ado malo giþla.

² Aniþ göl paköm, nan kalþ kalþ halö riþnap udöm, kiŋ liþal rö usajiþ bad ap göm, Jisas niþ rol giþ niþöm, waþiþ mu miþlö bö ap liþ niþöm, *

³ niþ kuöyaŋ amöm kuöyaŋ amöm hagla, “Ne Juda kai kiŋ kale, ne pör nöþ miþdaimön!”

a gila. Anig hagöl gi, nıp mulu maj mıgan pakla.

4 Pen Pailod kuöyañ höñ amöm, Juda nıbi bı kalıp haga, “Nıñim! Yad Jisas nıp höñ i daunabin nıñöm kale nıñnabim, yad nıpe nan naij göp it ap ulhai nıñagpin,” a ga.

5 Pen Jisas nıp usajıl kalı kalı halö bad u rol gi ñöm, wañij mu mlö bö adö lı ñıla u halö auö nıñöl gi, Pailod kalıp haga, “Nıp nıñim!” a ga.

6 Anig hageia, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, God sabe gep ram polisman gau abe, Jisas nıp nıñöm manö bıatö göm hagla, “Nıp mab ba lañ al pak lımim! Nıp mab ba lañ al pak lımim!” a gila. Anig hageila, Pailod haga, “Kale ke nıp dammim, mab ba lañ al pak lımim. Yad nan naij göp it ap ulhai nıñagpin!” a ga.

7 Hageia, Juda kai hagla, “Nıpe, ‘Yad God Ñı nıpe,’ a ga u, lo hon ap hagöp, ‘Umnım,’ a göp,” a gila.

8 Anig hageila, Pailod nıñöm, rapın pıñıñ göm,

9 kuöyañ ram raul yañ amöm, Jisas nıp hag nıñöm haga, “Ne ram mınöñ gai nıbö?” ö ga. Hageia, Jisas manö ap pen hagaga. *

10 Pailod haga, “Ne yıp manö hagagnabön ar? Ne nıñban. Yad nöp abad mıdpin. Anıb u, nöp hubık yunıg hubık yunabin; pen

nöp mab ba lañ al pak löl, a gınö, al pak lınaböl,” a ga.

11 Hageia, Jisas haga, “Pen ne yıp abad mıdpan u, ne ke wasö, God nöp hagö abad mıdpan. Anıb u, yıp gi naij gabön marö u, ne nöp udagnabön; bı yıp udöm nöp ñöb u, marö kub yabıt u udnab,” a ga. *

12 Jisas anıg hageia, Pailod nıp yıharıñ hag yuın, a göm, gası nıña u pen Juda kai nıp bıatö gi hagöm hagla, “Ne Jisas nıp hubık yunabön u, Rom bı kub Sisa bı nıñeb nıpe mıdageinabön. Bı, yad kın mıdpin, a gıpal gau, Sisa aip pen pen al lun, a göm me, manö anıbu rö hagpal,” a gila. *

13 Anıg hageila, Pailod manö anıbu nıñöm, am Jisas nıp ul gi höñ amöm, nıpe am bı manö ud asıkep sea adö au lañ gila adö u asıka. Ka asıka anıbu, “Kabö Adan” a gımıdal. Pen Arameik manö löm, “Gabada” a gımıdal.

14 Pen ñın anıbu, Juda nıbi bı Pasopa nan kale magum gep ñın. Sıdö anı kub lañ magö u, Pailod kalıp haga, “Kın kale me i!” a ga.

15 Hageia, meg magö dap ranöm hagla, “Nıp al pak lı! Nıp mab ba lañ al pak lı!” a gila.

Hageila, Pailod haga, “Kın kale anıbi mab ba lañ al pak lınam?” ö ga.

Hageia, bı God nıp nan sabe gep bı kub gau hagla,

* 19:9: Mad 27:12 * 19:11: Jon 10:18; Ap 2:23; Ro 13:1 * 19:12: Luk 23:2; Ap 17:7

“Kiŋ hon ap mɨdagöp; Rom bɨ kub Sisa nöp mɨdöp,” a gɨla.

¹⁶ Pen anɨg gɨ hag damöm, Pailod manö kalɨp u udöm, ami bɨ gau kalɨp haga, “Jisas nɨp dam mab ba laŋ al pak lɨmim,” a ga.

Jisas nɨp mab ba laŋ al pak lɨla

(*Mad 27:32-44; Mak 15:21-32; Luk 23:26-43*)

¹⁷ Pen nɨp al pak lɨnɨg gɨla mab u, Jisas nɨp ñɨlö, nɨpe dam “Wip Nabɨc Cög Ij” a gɨpal dum u apjaka. Dum anɨbu, Arameik manö löm “Golgota” a gɨmɨdal.

¹⁸ Jisas nɨp mab kros cɨpɨt pak löm, bɨ mɨhöp, ap böŋ lap, ap böŋ lap, al pak lɨla. Jisas aŋ au mɨdeia.

¹⁹ Pen Pailod hagö, bɨ nɨpe gau mab po ap udöm kalɨ klɨñ rɨköm, Jisas nɨp al pak lɨla mab ba nabɨc au gɨdaŋ dɨlam gɨla. Kalɨ klɨñ rɨkla manö u:

JISAS NASARED NIBÖ JUDA
KAI KIŊ KALE ME I.

²⁰ Manö aŋ adö anɨbu nöp, Arameik manö kalɨ klɨñ rɨköm, Ladin manö kalɨ klɨñ rɨköm, Grik manö kalɨ klɨñ rɨköm gɨla me, Jerusalem söl anɨb au mɨdeia rö, Juda nɨbi bɨ iru nöp amgö lɨ nɨŋla.

²¹ Pen God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau am Pailod nɨp hagla, “Manö kalɨ klɨñ rɨkpan u kabö rö gagöp. ‘Juda kai kiŋ kale’ manö u mɨdagainɨm; yɨharɨŋ hagdöm, ‘Nɨpe hagöp, “Yad Juda kai kiŋ kale mɨdɨpin,” a

göp,’ a gɨmön, manö anɨbu nöp kalɨ klɨñ rɨkmön,” a gɨla.

²² Anɨg hageila pen Pailod pen haga, “Yad manö nɨhön kalɨ klɨñ rɨkpin u, anɨg göl nöp mɨdnab,” a ga.

²³ Pen Jisas nɨp mab ba laŋ al pak löm, ami bɨ mɨhau mɨhau Jisas waɨj nɨpe gau balu ke ke udöm, waɨj mɨlö bö göm al dör gagla u, u rö nöp balu udnɨg hagla,

²⁴ “Pabu gagun! Yɨharɨŋ sadu rö gun, bɨ an udnɨm u, nɨpe udnab,” a gɨla. Gɨla anɨbu, God hadame nöp nɨbi bɨ gau kalɨp gasɨ ñö, God Manö u kalɨ klɨñ rɨköm, hainö anɨg gɨnaböl, a gɨla u me, hainö anɨg unbö rö nöp gɨla. Manö anɨbu kalɨ klɨñ rɨköm hagla,

“Waɨj yad u balu ke ke udöm,
waɨj mɨlö bö yad u, sadu rö gun udun, a gɨla,” a gɨla. *

²⁵ Pen ñɨn anɨbu, Jisas nɨme u, nɨmañ u, Klopas nɨbin Maria u, Maria Magdala u, ap Jisas nɨp al pak lɨla goɨ söl anɨb au mɨdeila. *

²⁶ Yad Jon, Jisas yɨp mɨdmagö lɨmɨdöp bɨ u, u rö nöp ap söl anɨb au mɨdainö u me, Jisas yɨp nɨŋöm, nɨme Maria nɨp haga, “Nɨbi me, ñɨ ne me u,” a ga. *

²⁷ Anɨg hagdöm, nɨpe pen nɨme Maria nɨŋöm yɨp haga, “Name ne me u,” a ga. Anɨg hagö nɨŋöl gɨ, ñɨn anɨbu,

* 19:24: Sam 22:18 * 19:25: Mad 27:55-56 * 19:26: Jon 13:23

Jisas nīme nīp u† gi ram yad u damem, aip mīdmīdul.

Jisas uma

(*Mad 27:45-56; Mak 15:33-41; Luk 23:44-49*)

28 Jisas nīn̄a, wög adö nīpe u magöŋhalö gi haka u me, God Manö haga u nīn̄ö līnīm a göm haga, “Yīp rugu mīlep göp,” a ga. *

29 Pen nīg wain asi barol ap dap anīb au līlō mīdeia u me, ami bī ap, nan hain bad ap udöm, wain asi anību lōm, ud mab hisop lō adīn̄ u abös alöm, dap ranöm Jisas maj hañ adö nīp u la. *

30 Jisas nīg wain asi anību nīn̄öm haga, “Naböŋ juöp,” a göm, ubör yīhōŋ göm, ana nīpe ña.

Jisas rīglöm nīpe u bīnīn̄ gīla

31 Pen Juda bī kub gau, kago† ñīn̄ u dugo magö u hadö auajīp nīn̄öm hagla, “Rol God nīp sabe gep ñīn̄ hon u, wīp gau mab ba laŋ mīdagaiöl,” a göm, am Pailod nīp hagla, “Bī mab ba laŋ al pak lībal gau, ami bī gau ma kalīp gau pa jö gīlō, yīn̄d umlō, ud mīnōŋ yaŋ löl,” a gīla. *

32 Hageila, Pailod ami bī gau kalīp hagö, am bī Jisas aip al pak līla mīhau, ma kalīp gau pa jö gīla.

33 Pen Jisas ma nīp u pa jö gun a göm nīn̄la, nīpe hadö

uma. Anīg ga u me, ma nīpe u pa jö gagla.

34 Pen ami bī ap, wala† ap udöm, Jisas nīp rīglöm adīn̄ au bīnīn̄ gö, adīn̄ hagape halö, nīg halö luga.

35 Anīb u, kale nībi bī manö kalī kīñ rīkabin anībi nīn̄nabim gau abe Jisas nīp nīn̄ udmim, a gem, yad Jon, Jisas nīp ga u amgö yad ke nīn̄bin rö, kalöp manö nīn̄ö yabī† anībi hagem kalī kīñ rīkabin. *

36 Pen ga anību, God hadame nöp nībi bī gau kalīp gasī ñö, God Manö u kalī kīñ rīkōm, hainö anīg gīnaböl, a gīla u me, hainö anīg unbö rö nöp gīla. God Manö u kalī kīñ rīkōm hagla, “Le nīpe u, ap pa jö gagnaböl,” a gīla. *

37 Pen manö ap hagla, “Bī nīp bīnīn̄ gajal u nīp nīn̄naböl,” a gīla. *

Josep nīpe Jisas hañ roman̄ dam rīgöl ga

(*Mad 27:57-61; Mak 15:42-47; Luk 23:50-56*)

38 Bī Arimadia daun nībö ap, Jisas manö nīpe nīn̄ uda u pen, Juda bī kub kalīp pīñīn̄ göm, Jisas nīp nīn̄ uđpin, a göm, waiö ha-gagmīdöp. Bī anību hib nīpe Josep. Nīpe Jisas nīp dam rīgöl gīnam, a göm, am Pailod nīp hag nīn̄ö, yau a gö, ud ara.

39 Nikodimas nīpe Josep aip arlō. Nikodimas, bī au nöd am Jisas nīp sībön yaŋ

* 19:28: Sam 22:15 * 19:29: Sam 69:21 * 19:31: Dud 21:22-23 * 19:35:

Jon 21:24 * 19:36: Eks 12:46; Nab 9:12; Sam 34:20 * 19:37: Sek 12:10; Rep 1:7

nɪŋa bɪ u. Nikodimas nan haɫɪŋ aij auɛp iru nöp, kilo unbö ñɪnjuöl ado gɪ da unbö aɟɪp böŋ daŋ (35) rö, udöm ara. Nan haɫɪŋ aij auɛp anɪbu, mab mö cɪl u abe, mab alos cɪl u abe udöm gɪla.
*

40 Pen kale mɪhöp am wip he u ud asɪk dap lugmil, Juda nɪbi bɪ gɪmɪdal rö, mab cɪl ud ara u, wip he gau anöŋ lɪ ñɪmil, linɪn ud waɫɪj rud gɪla pro mɪlö u udmil, wam wam gɪlö.

41 Jisas mab ba laŋ al pak lɪla ka anɪb söl au wög adɪŋ ap mɪdeia. Wög adɪŋ anɪbu aŋ au kabö mɪgan gɪsön nöp luöm, wip rɪgöl gagla ap mɪdeia.

42 Juda kai God nɪp sabe gep ñɪn kale u söl söl ga rö, yɪŋɪd rɪgöl gul a gɪmil, kabö mɪgan yöp söl anɪb au rɪgöl gɪlö.

20

Wip rɪgöl gɪla u kuö nöp mɪdeia

(*Mad 28:1-8; Mak 16:1-8; Luk 24:1-12*)

1 Sade ñɪn u, ram rɪknɪg gö nɪŋöl gɪ, Maria Magdala wip rɪgöl gɪla mɪgan amöm nɪŋa, kabö kub wip rɪgöl pɪɫ gɪla u, lɪɫ gɪ am goɫ au mɪdeia.

2 Nɪpe nɪŋöm, kauyaŋ gɪ dö gɪ ap Saimon Pida hol mɪhön mɪdailo u apöm haga, “Bɪ Kub u nɪp agamɪj ud arbal; pen dap lɪbal au nɪŋagpun,” a ga.

3-4 Anɪg hageia, Pida hol mɪhön nɪŋnɪg gɪ dö yabɪɫ gul hadlo. Yad nöd amjakem,

5 hön adö löyaŋ nöp mɪdem, kabö mɪgan jɪŋ sɪpsɪp nɪŋnö waɫɪj bad gau nöp mɪdeia.

6-7 Pen Saimon Pida nɪpe hain apöm, kabö mɪgan u hiɪkɪd amöm nɪŋa, Jisas nɪp waɫɪj wam halö yula gau hubɪk gaga; rɪgöl gɪla rö nöp mɪdeia. Pen waɫɪj nabɪc jɪŋ pɪral wam gɪgabö gɪla u, u rö nöp hubɪkaga; pɪral gɪgabö gɪla rö nöp asɪk gɪ ke au mɪdeia.

8 Yad nöd wip rɪgöl gɪla au apjaknö pen uri yad u rö nöp kabö mɪgan hiɪkɪd amem nɪŋnö, waɫɪj gau wam halula rö mɪdeia u me, anɪbu Jisas uraköp, a gem nɪŋ udnö.

9 Pen ñɪn anɪbu, God Manö kalɪ kɪɪñ rɪköm, Jisas umöm uraknɪm, a gɪla manö u, hol nɪŋ aij gaglo. *

10 Anɪg nɪŋul ado gɪ ram arlo.

Maria Magdala Jisas waiö lö nɪŋa

(*Mad 28:9-10; Mak 16:9-11*)

11-12 Pen Maria wip rɪgöl gɪla rɪgöl mɪgan anɪbu hön adö au uraköl mɪdöm mɪtön göl gɪ mɪdeia. Mɪtön göl gɪ mɪdöl gɪ, jöl magö dudu gɪ kabö mɪgan jɪŋ sɪpsɪp nɪŋa, ejol waɫɪj rud lɪlö mɪhau, Jisas wip he nöd mɪdeia ka anɪbu asɪk mɪdöl gɪ, ap nabɪc adɪŋ jɪŋ, ap ma adɪŋ mɪŋ, mɪdailö.

* 19:39: Jon 3:1-2

* 20:9: Ap 2:24-32; 1Ko 15:4

13 Ejol anɪb mɪhau Maria nɪp haglō, “Nɪhōn gɪnɪg mɪtōŋ gabōn?” ɔ gɪlō.

Hagailō haga, “Bɪ Kub yad u nɪp damōm gai dam lɪbal u nɪŋagpin!” a ga.

14 Anɪg hagōm, ado gōm nɪŋa, Jisas urak mɪdeia. Pen nɪp nɪŋō, bɪ unbō ke rō la. Jisas nɪŋa u pen u Jisas nōp a gōm nɪŋaga. *

15 Jisas pen Maria nɪp haga, “Nɪbi me. Nɪhōn gɪnɪg mɪtōŋ gabōn? An nɪp ułhai nɪŋabōn?” ɔ ga.

Hageia, Maria haga e, bɪ wōg adɪŋ nap nɪbō u nōp yɪp hagab, a gōm haga, “Bɪ kub nɪŋeb. Wip u ud arbin, a gɪmōn, gai dam lɪban u yɪp hagaimōn, yad ud arnam,” a ga.

16 Hageia, Jisas haga, “Maria!” a ga.

Hageia, Maria, Arameik manō lōm, “Rabonai!” a ga. Manō haga anɪbu, “Manō Hag Ñeb Bɪ.”

17 Hageia, Jisas haga, “Yad ram mɪnōŋ ɪt i arō gem, Bapi ado gɪ au laŋ aragɪn rō, yɪp ud mɪdagaimōn. Pen ne arammōn, mam bɪ kalɪp hagmōn, ‘Jisas hagōp, “Yad Bapi yad, Bapi kale, God yad, God kale mɪdōp u ado gɪ arabin,” a gōp, a gɪmōn,” a ga. *

18 Jisas anɪg hageia, Maria Magdala am Jisas bɪ nɪpe gau kalɪp haga, “Yad Bɪ Kub u nɪp nɪŋem auabin,” a ga. Anɪg hagōm, Jisas manō nɪhōn

nɪhōn nɪp haga u, Maria nɪpe Jisas bɪ nɪpe kalɪp manō anɪbu haga.

Jisas waiō lō bɪ nɪpe gau nɪŋla

(Mak 16:14-18; Luk 24:36-49)

19 Pen Sade ñɪn u, sɪdō wad ara nɪŋōm, bɪ nɪpe gau Juda bɪ kub gau kalɪp pɪñɪŋ gōm, ram raul amōm ajōŋ u gɪñ pɪdōŋ gōm, agamɪj mɪdeila nɪŋōm, Jisas ap aŋ anɪb au waiō lōm haga, “God kalōp abad mɪdeiaŋ,” a ga.

20 Anɪg hagōm, ñɪmagō ur nɪpe gau kalɪp yamōm, rɪglōm bōŋ lau yamōm ga. Bɪ nɪpe gau nɪŋōm, u Bɪ Kub nōp, a gōm, mɪñ mɪñ yabɪt gɪla. *

21 Jisas pen kalɪp kuōyaŋ haga, “God kalōp abad mɪdeiaŋ. Bapi yɪp hag yuō apem wōg nɪpe gɪpin rō, kalōp pen abe hag yuabin,” a ga.

22 Anɪg hagōm, kalɪp pu gōl gɪ haga, “Ana Uł u udmim.

23 Nɪbi bɪ rɪmnap nan si nan naij gɪpal gau nɪŋmim arō gɪnabim u, God u rō nōp nɪŋōm arō gɪnab. Pen nɪŋmim arō gagnabim u, God u rō nōp nɪŋōm arō gagnab,” a ga. *

Jisas waiō lō bɪ nɪpe Domas nɪp nɪŋa

24 Pen Jisas ap waiō lōm kalɪp manō haga ñɪn anɪbu, bɪ nɪpe Domas, hib ap Ñɪ

* 20:14: Luk 24:16; Jon 21:4 * 20:17: Ro 8:29; Hib 2:11-12 * 20:20: Jon 16:22;

1Jn 1:1 * 20:23: Mad 16:19

Ramö a g̃im̃idal u, kal̃ip aip m̃idageia.

²⁵ Añib u, hainö Jisas b̃i ñipe Domas ñip hagla, “B̃i Kub u ñiᅇbun,” a g̃ila.

Hageila, ñipe pen haga, “Añig hagabim u pen ñ̃imagö ñipe cip̃iᅇ pakla u abe, r̃ig̃löm b̃iñiᅇ g̃ila u abe, amgö yad ke ñiᅇm ñ̃imagö yad ud ñiᅇnabin u me, manö añibu ñiᅇ udem, uraköp, a gem ñiᅇ udnabin; wasö u wasö,” ga.

²⁶ Añig hagöm, pen wik añ̃i ap m̃idöm, Jisas b̃i ñipe gau Domas aip kuöyaᅇ ram raul u m̃ideila. Ajöᅇ g̃iñ̃ p̃idöᅇ g̃ila u pen Jisas ñipe ap añ au waiö löm haga, “God kalöp abad m̃ideian,” a ga.

²⁷ Jisas añig hagöm, Domas ñip haga, “Ñ̃imagö ne u, ỹip cip̃iᅇ pakla u ud nöᅇ. Ñ̃imagö yad nöᅇ. R̃ig̃löm böᅇ yad b̃iñiᅇ g̃ila aui abe ud nöᅇ. Gas̃i m̃ilö lagmön, ỹip ñiᅇ udmön,” a ga.

²⁸ Hageia, Domas haga, “B̃i Kub yad, God yad!” a ga.

²⁹ Pen Jisas Domas ñip haga, “Ỹip waiö ñiᅇmön me, ỹip ñiᅇ udpan. Pen ñibi b̃i ỹip waiö ñiᅇagöm, ỹip ñiᅇ udnaböl gau, m̃iñ̃ m̃iñ̃ yab̃iᅇ g̃inaböl,” a ga. *

Jon manö añibi ñihön g̃iñig kal̃i k̃liñ̃ r̃ika

³⁰ Pen manö kal̃i k̃liñ̃ r̃ikabin añibi, hon Jisas b̃i ñipe gau ñiᅇ m̃idno ñiᅇöl g̃i, Jisas nan gagep ke ke iru nöᅇ

g̃im̃idöp rö, magöᅇhalö kal̃i k̃liñ̃ r̃ikagpin.

³¹ Pen kale, Jisas nöᅇ me, Kraiss u, God Ñ̃i ñipe yab̃iᅇ u nöᅇ, a g̃imim, ñip ñiᅇ udpe, kalöp udö, ñip aip kam̃iᅇ m̃ideinabim, a gem, manö añibi kal̃i k̃liñ̃ r̃ikpin. *

21

Jisas waiö lö b̃i ñipe unbö mudun j̃iᅇ u ñip ñiᅇla

¹ Pen hainö hon Jisas b̃i ñipe gau Ñ̃ig Wañö Daibirias au m̃idaino ñiᅇöm Jisas ñipe waiö lö ñiᅇno. Ñihön ga u hagñig gabin.

² Saimon Pida u, Domas u (hib ap Ñ̃i Ramö a gal u), Nadanyel Kena daun, ram m̃inöᅇ Galili au ñibö u, Sebedi ñ̃i Jems hol mamil m̃ihau, Jisas b̃i ñipe m̃ihöp halö aip, j̃im̃ ñ̃öl am Ñ̃ig Wañö Daibirias au m̃idaino.

³ Saimon Pida hañip haga, “Yad kabsaᅇ nan arabin,” a ga. Hageia, “Hon aip arnabun,” a gun, am ñip aip ñ̃ig mag̃ib udun, g̃i ajno ajno ram rua pen kabsaᅇ r̃imnap udagno. *

⁴ Pen sidö lim gö ñiᅇöl g̃i, Jisas ap ñ̃ig wañö goᅇ au m̃ideia. Ñip ñiᅇno pen u Jisas nöᅇ a gun ñiᅇagno.

⁵ Ñipe hañip haga, “Ñ̃i game. Kale kabsaᅇ nan g̃i aj wasö ñiᅇbim ar?” a ga. Hageia, hon yau a g̃ino.

⁶ Añig hagaino, hañip haga, “Uben u ud ñ̃ig mag̃ib ñ̃imagö ỹij̃ig k̃id lau adö

yumim me, kabsaŋ rɪmnap udnabim!” a ga. Hageia, uben u ud ñig an yaŋ yuun, kabsaŋ iru yabiŋ nöp udun, †ip giŋo aunim rö laga.

7 Anig geia, yad Jon, Pida nɪp hagnö, “Bɪ anɪbu Bɪ Kub u nöp,” a giŋö. Anig hagainö, Pida nɪŋöm, waŋij nɪpe au la u ud hib nab an au giɗan pɪralöm, ujanɗ ñig an yaŋ la. *

8 Hon bɪ rɪmnap ñig magɪb adö u mɪdun, uben kabsaŋ halö ap ran jaköm mɪdeia u, †ip giɗ dap, mɪlö gau wasö, mida unbö ñɪnjuöl mamɪd (100) rö nöp, ñig goŋ au auno.

9 Goŋ anɪb au apun nɪŋno, mab in bɪc ara adö u, kabsaŋ rɪmnap in mɪdeia. Bred rɪmnap u rö nöp mɪdeia.

10 Pen Jisas hanɪp haga, “Kabsaŋ miñi udpim gau, rɪmnap dauim,” a ga.

11 Hageia, Saimon Pida ñig magɪb adö u amöm, nɪpe aip uben kabsaŋ iru nöp (153) mɪdeia anɪbu kabö kuŋup adö au †ip giɗ dauno. Uben u marö ga pen pa giɗ dö gaga. *

12 Jisas pen hanɪp haga, “Apim, nan ñɪŋim,” a ga. Hon pen nable gö, ne bɪ an ammön mɪdpan a gun nɪp hag nɪŋagno; u Bɪ Kub u nöp a gun, nɪŋun arö giŋo.

13 Jisas nɪpe am bred u udöm, hanɪp nɪme löm, kabsaŋ abe ud hanɪp nɪme löm gö, ñɪŋno.

14 Pen Jisas umöm uraköm, hanɪp bɪ nɪpe gau ij mɪhau

nɪgan waiö lö nɪp nɪŋno. *

Jisas Pida nɪp manö haga

15 Pen hon nan ñɪŋ pɪs gun, Jisas Saimon Pida nɪp hag nɪŋa, “Saimon Jon ñɪ nɪpe. Bɪ gai i rö wasö; ne yɪp nɪŋö nöp mɪdmagö lɪban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bɪ Kub. Yad nöp mɪdmagö lɪbin u, ne nɪŋban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip pi yad gau, abad mɪdaimön,” a ga.

16 Jisas anig hagöm, kauyaŋ hag nɪŋa, “Saimon Jon ñɪ nɪpe. Ne yɪp nɪŋö nöp mɪdmagö lɪban aka?” ga.

Hageia, Pida haga, “Bɪ Kub. Yad nöp mɪdmagö lɪbin u, ne nɪŋban me,” a ga.

Anig hageia, Jisas haga, “Sipsip yad gau abad mɪdaimön,” a ga. *

17 Jisas kauyaŋ pen hag nɪŋa, “Saimon Jon ñɪ nɪpe. Ne yɪp mɪdmagö lɪban aka?” ga.

Pen Jisas anig göm, manö adö añɪ anɪbu nöp, “Ne yɪp mɪdmagö lɪban aka?” hag nɪŋöm hag nɪŋöm gö me, Pida gasɪ iru nɪŋöl giɗ haga, “Bɪ Kub. Ne nan gau magöŋhalö nɪŋban. Anɪb u, yad nöp mɪdmagö lɪbin u, ne hadö nɪŋban me,” a ga.

Hageia, Jisas haga, “Anɪb u, sipsip yad gau abad mɪdaimön.

18 Yad nöp nɪŋö yabiŋ hagabin, ne bɪ praj rö mɪdaine ñɪn u, waŋij gasɪ

* 21:7: Jon 13:23; Mad 14:29

* 21:11: Luk 5:6

* 21:14: Jon 20:19,26

* 21:16: Ap 20:28

ne ke niŋna rö ud limön ajmidan. Pen ne hainö bi mɪlep lɪnabön ñin u, ne ñimagö ne gɪlaŋ gɪ midö niŋöl gɪ, bi ke niþö ap nöp nagɪ adɪköm, aragnabön mol u uɫ gɪ ud arnab,” a ga.

19 Jisas manö haga anɪbu, niþi bi rɪmnap hainö Pida al pak lɪnaböl u, Jisas nöd niŋa me u. Niþi bi hain niþö gau, Pida niþ nan niþön gɪnaböl umnab u niŋöm, God niþe mailö aij unbö ke halö midöp u niŋnaböl. Pen Jisas Pida niþ haga, “Yiþ hain gɪmön,” a ga. *

20 Jisas manö anɪbu haga niŋöm Pida ado göm niŋa, yad bi Jisas midmagö limidöp u midainö. Yad bi anɪbu me, nöd Jisas Pasopa nan ñiŋ mideia iɫ au asɪk midem hag niŋnö, “Bi Kub. An nöp mumug gɪnab?” ö gɪnö. *

21 Pida yiþ niŋöm Jisas niþ haga, “Bi Kub. Bi i niþ niþön gɪnab?” ö ga.

22 Hageia, Jisas haga, “U gasɪ yad. Yad hagnö niþe middep nöp midö niŋöl gɪ, ado gɪ aunabin u, manö ne wasö. Pen ne yiþ hain gɪmön,” a ga.

23 Jisas manö haga anɪbu, niþi bi niþ niŋ udla rɪmnap hagla, “Jisas bi niþe anɪbu umagnab,” a gɪla. Pen Jisas bi niþe anɪbu umagnab a göm manö anɪbu hagaga; niþe yiþharɪŋ haga, “Yad hagnö, niþe middep nöp midö

niŋöl gɪ, ado gɪ aunabin u, manö ne wasö,” ga.

24 Jisas bi niþe anɪbu me, niþe ke manö anɪbi kalɪ kɪiñ rɪköm, magöŋhalö manö niŋö yabiɫ nöp midöp u niŋöm, kalɪ kɪiñ rɪköp me u. *

25 Jisas nan adö ke ke iru nöp ga u pen manö anɪbu yöp rɪmnap nöp aŋ aui kalɪ kɪiñ rɪköp. Yad niŋnö, manö anɪb gau magöŋhalö kalɪ kɪiñ rɪk buk iru nöp yaŋ lɪblap, mɪnönŋ naböŋ i pro gö, dam lep ka u midagaiböp. *

* 21:19: Mad 16:24-25; 2Pi 1:14 * 21:20: Jon 13:23-25 * 21:24: Jon 19:35

* 21:25: Jon 20:30

Aposil

Bì Jisas manö ud arep gau kale nan nìhön nìhön gila

*Luk Diopilas nìp kauyan
kalì kliñ rika*

¹ Mam Diopilas. Yad nöp manö nöd kalì kliñ rìknö u, Jisas nìp yag daulö majö göm, wög il göm mìd damöm, nan nìhön nìhön göm, manö nìhön nìhön hag ñöm ga u, nöp köp nöd u kalì kliñ rìknö.
*

² Hainö, God Jisas nìp dam ap ran jak kumi kabö laj au ud ara. Pen nìpe kumi kabö adö laj au arnìg ga magö u, nìpe gö Ana U† nìpe manö nìpe ud arep hag la bì gau kalìp hag ñì aij ga. Manö anìbu magöñhalö nöd kalì kliñ rìkem nöp ñìnö u.
*

³ Jisas uma pen kauyan uraköm, ñìn unbö ñìnjuöl mihöp (40) anj u ñìn iru nöp waiö löm, manö nìpe ud arep bì nìpe gau aip mìdöm, God nìbi bì udöm abad mìdeinab manö u kalìp hag ñìmìdöp. Anìg gö, kale amgö magö kale ke nìjla nìpe kamìj mìdeia.
*

⁴ Pen umöm uraköm, mìnöñ naböñ adö il i mìdmìdöp ñìn anj anìb au, ñìn ap bì nìpe anìb gau aip nan magö ñìjöm haga, “Yad

kalöp nöd hagnö rö, Bapi yad nan nìhön kalöp ñìnabin a ga u, Jerusalem aui nöp mìdmim, abad mìdaimim.
*

⁵ Jon ñìg pak ñeb bì u nìbi bì kalìp ñìg u nöp pak ña, pen ñìn mihöp nöp ap arö, Ana U† u apöm kalöp pak ñìnab,” a ga.
*

*Jisas nìpe ram mìnöñ
kumi kabö adö laj au ap ran
jak ara*

⁶ Pen ñìn ap Jisas nìpe bì nìpe anìb gau mìdeila anj au waiö lö, nìp hagla, “Bì Kub, ne mìnì kiñ hon mìdö, hon Isrel nìbi bì ram mìnöñ hon i kauyanj ke abad mìdun, ram mìnöñ rìmnap abad mìdun gìnabun aka?” gila.
*

⁷ Hageila, kalìp haga, “Ñìn mai gìnab u, Bapi gasì nìpe ke nìjöm hag la; nan kale wasö.
*

⁸ Pen Ana U† nìpe kalöp auö, kale pìdöñ udmim ammim, Jerusalem nìbi bì, Judia nìbi bì, Sameria nìbi bì, nìbi bì ram mìnöñ gau gau magöñhalö gau, yad nìhön nìhön gìpin u kalìp hag ñìnabim,” a ga.
*

⁹ Anìg hagöm, bì nìpe gau nìjmìdlö nìjöl gì, God nìp dam ap ran jak kumi kabö adö laj au ud arö nìjöl gì, kumi bad ap apöm nìp harika.

¹⁰ Pen nìpe areia, kale kumi kabö laj nìj mìdlö nìjöl gì, magö anìbu nöp bì

* 1:1: Luk 1:3 * 1:2: Mak 16:19; Luk 24:49-51 * 1:3: Luk 24:36-49; Ap 10:41

* 1:4: Luk 24:49; Jon 14:16-17; Ap 2:33 * 1:5: Mad 3:11 * 1:6: Luk 24:21

* 1:7: Mak 13:32 * 1:8: Mad 28:19; Luk 24:48

watij rud yimlö mihau ap kalip pig urak midailö.

11 Bî anib mihau haglö, "Bî Galili nibö gai i, kale nihön ginig kumi kabö laj niñ midpim? Kale niñöl gi midpe niñöl gi, God nipe gö, Jisas ap ran jak kumi kabö adö laj au ud aröp u, hainö nipe ke unbö rö nöp ado gi aunab," a gilö. *

Judas uma u Madaias kuö nipe uda

12 Olip Dum laj mideila u arö göm, Jerusalem ado gi arla. Adan mlö wasö, Olip Dum Jerusalem nibö söl; Juda God nip sabe gep ñin u kale ajmidal rö nöp. * *

13 Jerusalem amöm, ram haneb kale amjaköm, ram raul adö laj migan u arla. Bî mideila gau: Pida, Jon, Jems, Edru, Pilip, Domas, Badolomyu, Madyu, Alpias ñi nipe Jems u, Saimon Selod u, Jems ñi nipe Judas u. *

14 Kale pör pör magum göm, God nip sabe gimidal. Jisas nime Maria u, Jisas nimam bi gau, nibi rimnap halö pör anig gimidal.

15 Pen ñin añ anib au, nibi bi ñinjuöl unbö kagoñ jñ (120) rö ap magum gilö niñöl gi, Pida uraköm kalip haga,

16 "Añ mam bi niñim. Ana Uñ nipe hadame nöp Depid nip gasi ñö, Judas Jisas nip mumug niña bi u ginab rö

niñöm kali kliñ rikö, haga haga rö nöp ga. *

17 Jisas bi Judas anibu udö, hon aip midöm, wög nipe u jim ñöl gimidun," a ga.

18 Pen hainö nipe Jisas nip mumug niñöm, mani uda u damöm, minöñ naböñ ap rauöm, mid damöm, ñin añ ap ap lug paköm, mudun nipe u pabu göm, hibur magöñhalö lim gi höñ hañauö uma. *

19 Anig göl umö, Jerusalem nibi bi magöñhalö niñöm, minöñ naböñ rauöm uma anibu, hib Akeldama a gila. Akeldama hagla manö iñ u, "Hagape Luga Minöñ Nabö?," a göm hagla.

20 Pida haga, "Depid hadame nöp God Manö adin Sam a gipal u kali kliñ riköm haga,

'Ram nipe cög nöp midainim;
Nibi bi rimnap ram nipe am midagaiöl,' a ga.

Depid manö ap pen haga, 'Wög nipe u bi ap udnim,' a ga. *

21 Haga anibu, bi hon ke ap niñun udnabun. Hon Bî Kub Jisas aip ajmidun u, bi hon aip pör ajmidöp bi ap niñun udnabun.

22 Bî hon aip pör ajöm, Jon Jisas nip ñig pak ña u niñöm, mid damöm, Jisas umöm uraköm kumi kabö adö laj ara niña bi ap niñun udnabun. Bî anibu rö udno

* 1:11: Mad 26:64; Luk 21:27 * 1:12: kilomida añi ap nöp rö * 1:12: Luk 24:50-53 * 1:13: Mad 10:2-4 * 1:16: Sam 41:9 * 1:18: Mad 27:3-8 * 1:20: Sam 69:25; 109:8 * 1:22: Mad 16:19; Mak 1:9; Jon 15:27

me, Bi Kub Jisas umöm uraka manö u hag ñi aij ginab," a ga. *

23 Pida anig hagö, bi ne Madaias aip Josep aip kalip mihöj hag lila. Pen Josep ñin rimnap hib nipe ap Basabas, ap Jasdab, a gimidal.

24-25 Bi anib mihau kalip anig göl hag löm, God nip sabe göm hagla, "Bi Kub, Judas nöd gi naj göm umöm, ram nipe midainim au ara u, kuö nipe u an udnim, a gun, bi mihöp i hag libun. Anib u, ne nibi bi magöñhalö gasi niñöm gipal rö niñban u me, nöp hag niñabun, ne ke bi u a gö, hon niñun udnabun," a gila.

26 Anig hagöm, bi anib mihau ilöj cal ud gulu gi udlö, Madaias hib apranö, Jisas manö ud arep unbö agip laj aip jim ñöm, kauyan bi unbö migan laj la.

2

Ana Ut nipe aua

1 Nibi bi Jisas nip niñ udla gau, Pedikos ñin kub u mñi, a göm, ap ram raul migan añi ap mideila. *

2 Anig göl midlö niñöl gi, adiñ gu kub kumi kabö adö laj nibö hagöm, yigön rö udöm, ram raul migan asik mideila au yan aua.

3 Pen magö anibu nöp niñla, mab mitañ ugan rö u apöm, pilajik ke ke pa gi dö

gi amöm, nibi bi nabic cög adö laj añi añi am mideila. *

4 Am midö niñöl gi, Ana Ut apöm, ana kalip an dañ ajmanñ raua niñöm kale manö yabiñ adö ke ke hagla. *

5 Pen ñin anibu, Juda nibi bi gau, kale migan ke ke, ram mihöj gau nibö gau nibö apöm, Jerusalem magum gi mideila. Nibi bi anib gau kale God Manö haga rö niñöm gimidal.

6 Gu kub anibu hageia niñöm, niñön gab a göm, nibi bi iru nöp yijid ram anibu apöm niñla, manö yabiñ adö ke ke kabö göl nöp hageila.

7 Kale niñöm, aiö waiö göm hagla, "Nibi bi gai i magöñhalö Galili nibö.

8 Pen aige göm manö yabiñ hon ke ke hagnun rö kabö göl hagaböl niñabun?

9 Hon rimnap Padia nibö, rimnap Midia nibö, rimnap Ilam nibö, rimnap Mesopodemia nibö, rimnap Judia nibö, rimnap Kapasodia nibö, rimnap Podas nibö, rimnap Esia nibö,

10 rimnap Prijia nibö, rimnap Pampilia nibö, rimnap Ijip nibö, rimnap ram mihöj Libia, Sairini daun goñ gau nibö, rimnap Rom nibö auno.

11 Nibi bi Rom nibö aula u, rimnap Juda nibi bi yijig göl, rimnap Juda nibi bi wasö pen uri Juda nibi bi gipal rö adö u gipal. Rimnap Krir nibö, rimnap Arebia nibö

* 2:1: Lep 23:15-21; Dud 16:9-11 * 2:3: Mad 3:11 * 2:4: Ap 4:31; 10:44-46; 19:6; Mak 16:17

auno. Pen hon niŋ midno niŋöl gi, manö yabił hon ke ke haggpun rö kabö göl haggöm, God niŋpe nan unbö ke yabił göp, a göm, hib niŋpe hagle adö arab, niŋabun,” a gila.

12 Anig haggöm, gasi iru niŋöl gi, pen hag niŋjö, pen hag niŋjö göm hagla, “Ke yabił gab anibu niŋhön giŋig gab,” a göm, gasi iru yabił niŋla.

13 Niŋbi bi riŋnap pen kale niŋniŋtoŋ li hagla, “U niŋig wain iru nöp niŋjöm, hauł alöp hagaböl,” a gila.

Pida manö hag ña

14 Pen Pida bi Jisas manö ud arep bi unbö agip laŋ aip uraköm, meg miŋgan dap ranöm, niŋbi bi iru nöp midella gau kalip haga, “Kale Juda niŋbi bi hon abe, kale niŋbi bi Jerusalem aui hanmidim abe, aui niŋhön gajip u yad kalöp manö hagniŋ gabin i niŋ aij giŋmim.

15 Kale riŋnap haggim, ‘Bi gai i niŋig wain iru nöp niŋjöm, hauł alöp hagaböl,’ a giŋpim u, pen kale niŋig wain niŋjölö hauł alagöp. Miŋni siđö giŋsön nöp auöp magö u nöp me.

16 Pen manö yabił ke ke hagaböl niŋabim anibi, bi God manö hagep Joel hadame nöp haggöm kalı kliñ riŋka rö nöp gab me u. Niŋpe manö anibu kalı kliñ riŋköm haga,

17 ‘God haggöp, “Niŋin hain u,

niŋbi bi magöŋhalö gau kalip Ana yad yunabin.

18 Niŋi pai kale gau God Manö niŋbi bi kalip hag niŋnaböl.

Bi praj kale gau naböŋ niŋnaböl.

Bi majö kale gau hon niŋnaböl. *

18 Niŋin anibu, niŋbi bi yip wög gi niŋbal gau, niŋbi gau abe bi gau abe,

kalip Ana yad yunö, manö aij yad u niŋbi bi gau kalip hag niŋnaböl.

19 Pen kumi kabö adö laŋ nan ke gagep rö riŋnap gem,

miŋnöŋ naböŋ adö il i nan niŋeb niŋagep ke niŋbö riŋnap giŋnabin.

Hagape göm, mab inöm, hadu adpił kub göm giŋnab.

20 Siđö mailö gagnab; rakin hagape bö linab.

Anig geinab, hainö niŋin unbö ke niŋbö waiö linab.

Bi Kub mailö aij unbö ke halö aunab.

21 Pen niŋbi bi an an, Bi Kub yip ud kamniŋ yuan, a göm, hag niŋnaböl gau,

kalip ud kamniŋ yunab,” a ga.

22 Pida niŋpe Joel kalı kliñ riŋka manö anibu hag piŋ göm haga, “Kale Isrel niŋbi bi, manö hagniŋ gabin i niŋ aij giŋmim. Jisas bi Nasared niŋbö u bi yiŋhariniŋ wasö; God niŋpe ke niŋp yuö aua. Niŋi yad u yunö, nan gagep rö iru nöp

* 2:17: Joe 2:28-32

göm, nan niḡeb niḡagep iru nöp göm gɪnab aḡ kalɪp au niḡöm, bi anɪbu God niḡe ke hag yuö aua u niḡlaḡ, a göm, niḡ yuö aua. Jisas niḡe nan gagep rö aḡ kale ga u, kale ke hadö niḡbim.

23 God kale gɪnabim rö nöd niḡöm, Jisas niḡ ud niḡmagö adö kalöp u lö, kale dam niḡbi bi nan si nan naiḡ gɪpal gau kalɪp niḡbe, niḡ mab ba laḡ al pak lɪlö uma.

24 Niḡe ilön kub yabiḡ udöm uma u pen böḡ nöp wip riḡöl au miḡdöm, hij gɪ lug li arniḡm rö laga. God gö kauyaḡ uraka.

25 Depid pen hadame nöp Jisas niḡ manö kalɪ kliḡ riḡöm haga,

‘Yad niḡbin, Bi Kub yad aip pör pör miḡdöp.

Niḡe niḡmagö yijig yad lau adö miḡdöp u me, yad piḡniḡ gagnabin. *

26 Anig göp u, hibur miḡmagö yad piḡaiöp; yad niḡniḡ lem hagabin.

Haḡ romanḡ yad umniḡ gab pen gasi halö miḡdem piḡniḡ gagnabin.

27 Ai gɪniḡ? Ne yip wip riḡöl miḡgan arö gagnabön.

Ne Bi Uḡ ne arö gö, haḡ romanḡ niḡe hij gɪ lug li aragnab.

28 Ne yip kamiḡ miḡdep adan u yamna.

Yad ne aip miḡdem, miḡ niḡ yabiḡ gɪnabin,’ a ga,” a ga.

29 Pida Depid haga manö anɪbu hag piḡ göm haga, “Aḡ mam bi, yad kalöp manö kabö göl hagnö, niḡ aij gɪnabim. Bac iḡaḡ Depid umö riḡöl gɪla uḡöm miḡgan u miḡdöp; uḡöm miḡgan anɪbu miḡni hon u rö nöp niḡbun. *

30 Pen Depid niḡe God manö hag ḡeb bi miḡdmidöp u me, niḡe niḡa, God hadame nöp manö hag löm haga, ‘Ne niḡ riḡknabön riḡ damöm riḡkɪnaböl niḡ ap niḡe ka ne udöm, kiḡ miḡdeinab,’ a ga. *

31 Depid nan hainö gɪnab u niḡöm, Mesaia u* niḡe umöm uraknab, a göm, haga, ‘Niḡ wip riḡöl miḡgan arö gaga. Haḡ romanḡ niḡe hij gɪ lug li araga,’ a ga. *

32 “Miḡni God gö, Jisas niḡe uraköm kamiḡ miḡdöp. Niḡe kamiḡ miḡdöp u hon magöḡhalö amgö magö hon ke niḡbun.

33 God Jisas niḡ dam niḡmagö yijig adö niḡe lau la. Löm niḡe Ana Uḡ niḡnabin a göm haga u, Jisas niḡ niḡ, niḡe pen hanip niḡ, apöm gu kub hagö, hon manö ke ke hagabun i niḡnabim. *

34 Pen Depid manö haga anɪbu, niḡe ke hagaga. Depid niḡe miḡnöḡ naböḡ iḡ i

* 2:25: Sam 16:8-11 * 2:29: 1Ki 2:10 * 2:30: 2Sa 7:12; Sam 89:3-4; 132:11

* 2:31: Grik manö “Krais u” abe, Hibru manö “Mesaia u” abe iḡ aḡ ap nöp miḡdöp: “God hag la Bi u.” * 2:31: Sam 16:10 * 2:33: Ap 5:32; 7:55-56

mīdöm, kumi kabö adö laŋ araga. Pen nīpe haga, 'Bī Kub nīpe Bī Kub yad u nīp haga,

"Ñīmagö yījig yad lau adö asīk mīdaimön me;

35 yad gīnō kauaŋ mauaŋ ne gau, raŋa mīgan ne gau mīdeinaböl," a ga, a ga.

*

36 "Anīb u, kale Isrel nībi bī magöŋhalö nīŋ aij gīmim: Jisas bī mab ba laŋ al pak libe uma bī anību nöp, God gö Bī Kub yabŋ mīdöp. Nīpe nöp Mesaia pör abad mīdmīdun me u," a ga. *

37 Pida manö anību hagö, nībi bī mīdeila gau nīŋöm ñaul ara. Anīg gö, kale Pida abe, Jisas manö ud arep bī gau abe, hag nīŋöm hagla, "Anīb u, mam bī, hon mīñi nīhön gun?" ö gīla.

38 Hageila, Pida haga, "Kale añī añī magöŋhalö mīdpim rö, nan si nan naij gīpim adö u, nīhön gīnīg anīg gīpun, a gīmim, arö gīmim, Jisas Kraiss nīp nīŋ udmim, ñīg pakmim. Anīg geinabim, God nan si nan naij gīpim u nīŋöm arö göm, Ana Uŋ nīpe u kalöp ñīnab.

39 God hadame nöp haga, 'Ana yad kalöp Isrel nībi bī ñem, ñī pai kale yag daunabim gau kalīp ñem, nībi bī mīlō gau kalīp abe ñem gīnabin,' a ga. Anīb u, hon nīŋbun, God nībi bī an

an aulan a gīnab gau, kalīp magöŋhalö Ana Uŋ u ñīnab," a ga. *

40 Pida kalīp mög nīŋöm, manö iru nöp hagöm hagöm haga, "Nībi bī uri mīdpal rīmnab haŋowaŋö gī naij gīpal rö arö gīmim, mīd aij gīmim. Wasö u, ilön kub udnabim," a ga.

41 Nībi bī iru nöp Pida manö haga u nīŋöm, Jisas Kraiss nīp nīŋ udöm, ñīg pakla. Ñīn anību nöp, nībi bī dri dausan (3000) rö Jisas Kraiss nīp nīŋ udöm, Jisas nībi bī nīpe aip jīm ñöl mīdeila. *

42 Anīb u, kale pör pör apöm, bī Jisas manö ud arep bī gau aip se göl mīdöm, God Manö hag ñeila u nīŋ aij gun, a göm, hag amīl apīl göl gī, bred ud jö göm se göl ñīŋöl gī, God nīp sabe göl gī mīdmīdal. *

Jisas nībi bī nīpe gau gīmīdal rö

43 God bī Jisas manö ud arep bī gau kalīp pīdöŋ ñö, nan gagep rö iru nöp göm, nan nīŋeb nīŋagep iru nöp göm gīlō, nībi bī gau nīŋöm, aiö waiö gīla.

44 Nībi bī Jisas nīp nīŋ udla gau, se gī mīdöm, nībi bī nan mīdageia gau, nībi bī rīmnab kalīp nan haŋowaŋö ñīla. *

45 Mīnōŋ nabö?, nan gau u rö nöp sīkim göm, mani

* 2:35: Sam 110:1 * 2:36: Ap 5:30-31 * 2:39: Ais 57:19 * 2:41: Ap 2:47;

4:4 * 2:42: Ap 20:7 * 2:44: Ap 4:32-35

udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñila.

⁴⁶ Kale pör pör, ñin añi añi, God sabe gep ram u am magum gimidal. Pen ram kale gau u rö nöp am magum göm, bred ud jö göm, midmagö apen löl gi, ñin löl gi, nan se göl ñinmidal.

⁴⁷ Pen nibi bi mideila gau magöñhalö, Jisas nin udla nibi bi kalip ninjö, aij a ga. Pör pör, ñin añi añi, Bi Kub nipe nibi bi rimnap halö ud kamñ yuö, kale Jisas nip nin udöm, ap Jisas nibi bi nipe nöd nibö gau aip midmidal. *

3

Bi ma naij ga u, Pida gö, kamñ la

¹⁻³ Bi nime yag daua ñin u nöp ma naij ga ap, nip ñin añi añi pör pör dapöm, God sabe gep ram ajöñ il, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goñ au lilo asik midmidöp. Midöl gi, nibi bi God sabe gep ram raul migan ap armidal gau, kale mani nan yip ap ñim, a gi asib gimidöp.

Pen mañ ap, Pida aip, Jon aip sidö gamñ ga dugo magö u, God nip sabe gep magö u, God nip sabe ginig, ap padilö ninjö gi, bi ma naij ga anbu kalip mhöñ ninjöm haga, “Yip mani rimnap ñil,” a ga.

⁴ Hageia, kalpe mhöñ nip nin ij halö li midmil, Pida haga, “Halip mhöñ nöñ!” a ga. *

⁵ Haga, yip nan ap ñinig gabil, a göm, kalip mhöñ nin midö ninjö gi,

⁶ Pida haga, “Mani silpa, mani gol, yad midagöp u pen nan yad añi ap midöp u nöp ñinabin. Jisas Krai Nasared nibö u, hib nipe hagem nöp hagabin, ‘Urak aru!’ ” a ga. *

⁷ Pida anig hagöm, ñimagö yijig lau nip udöm, ud urak ñö ninjö gi, magö anbu nöp ma abe, ma goñ abe aij la.

⁸ Aij gö, yinid urak amöl gi, rañ rañ göl gi, God nip aij a göl gi, kalip mhöñ aip God sabe gep ram raul migan u ara.

⁹ God nip aij, a göm, abö göl göm ajeia u, nibi bi mideila gau ninjöm,

¹⁰ bi ma naij pör apöm, God sabe gep ram ajöñ il, Ajö? Kliñ Aij, a gimidal u, goñ au asik midöm, mani nan gau asib gimidöp bi anbu, aigöl göm ma yabñ abö gi auab, a göm, gasi iru ninjöm aiö waiö gila.

Pida manö hag ña

¹¹ Bi anbu nipe, God sabe gep ram höñ adö, Solomon Ram Bada, a gimidal, migan u midöm, Pida aip, Jon aip kalip mhöñ an an li ud midö ninjö gi, nibi bi magöñhalö aiö waiö göl gi, gi dö gi aula.

¹² Nibi bi aueila, Pida nipe ninjöm haga, “Isrel nibi bi gai i, kale nthön ginig gasi iru ninjmim halip bi mhöñ nin ij halö gabim? ‘Kale mhöñ bi klö, bi kamñ aij midmil

* 2:47: Ap 6:7; 11:21

* 3:4: Ap 14:9

* 3:6: Ap 4:10; 16:18

gajil, bi anibi adan aj aij gab,⁷
a gimim, gasi u niŋabim ar?
U wasö.

¹³ Ebrahim, Aisak, Jekop,
bac itaŋ hon bi gau sabe
gimidal God anibu nöp niŋe
ke gö, bi wög gi ñeb niŋe
Jisas urakö, nibi bi gau
niŋöm, niŋe mailö aij unbö
ke halö midöp a göm, niŋbal.
Kale pen Jisas niŋp udagpe.
Pailod, Jisas niŋp hubik yu+n
a ga u pen kale ke, niŋp dam
mab ba laŋ al pak lilaŋ, a
gipe. *

¹⁴ Jisas niŋe Bi Ut; niŋe
Bi Kamitŋ Aij pör nöp God
hagöp rö nöp göp. Pen kale
hagpe, Jisas niŋe bi niŋeb
hon wasö; bi wip alm+döp u
hanip hubik yu, a gipe.

¹⁵ Anig gimim, Bi kamitŋ
middep magö ñöb u niŋp al pak
libe. Pen God gö, niŋe uraka
u, hon amgö magö hon ke
niŋul hagabul.

¹⁶ Bi ma naij pör niŋbim
i, m+ni kamitŋ lajip niŋbim.
Jisas klö niŋe gö me, kamitŋ
löp. Jisas niŋ udul, hib
niŋe haglo, niŋe gö böŋ nöp
kamitŋ löp.

¹⁷ "Pen mideimam yad gai.
Kale ke abe, bi kub kale gau
abe, hauŋ halö midmim, Jisas
niŋp anig gipe. *

¹⁸ Pen God niŋe bi manö
niŋe hagep gau kalip
hadame nöp gasi ñö hagla,
'Hainö God Mesaia niŋe ilön
kub yab+ udöm umnab,' a
gila u me, hagla rö nöp gipe.

¹⁹ Anib u, nan si nan naij

gipim u, ni+hön ginig anig
gipun, a gimim, arö gimim,
God niŋp ado gi aube, niŋe
nan si nan naij gipim pri u
lik gi yunab. *

²⁰ Anig gipe, Bi Kub niŋe
ana kalöp aŋ daŋ klö niŋe
ñöm, Kraiss u kalöp hadame
nöp hag la u hag yunab.
Kraiss u Jisas me.

²¹ God niŋe hadame nöp
hagö, bi manö hagep u+ niŋe
gau hagla rö, Jisas niŋe ram
m+nöŋ kumi kabö adö laŋ au
midöp rö midö niŋöl gi, God
nan magöŋhalö kauyaŋ gi li
aij ginab ñ+n u aunab.

²² Mosi's haga, 'Hainö Bi
Kub God kale, niŋe bi manö
hagep yad rö, bi it kale ke
ap, hag yunab. Niŋe apöm,
manö hagnab u magöŋhalö
niŋ aij gimim. *

²³ Nibi bi manö niŋe
udagnaböl gau, nibi bi niŋe
midageinaböl; kale böŋ
nöp höŋ adö yaŋ amöm,
umnaböl,' a ga.

²⁴ "Bi God manö hagep
Samyuel abe, bi God manö
hagep hain aula gau abe
magöŋhalö nan uri waiö lab
niŋabun u hadö hag ñ+la.

²⁵ God hadame nöp nahai
itaŋ kale manö hag la u,
kale ke nan ame udabim me
u. God bac Ebrahim niŋp
ginabin, a göm, manö hag
la. Manö hag löm haga, 'Ni
pai ne rikö, kale rik dam
dapil göm riknaböl gau, bi
ap midöm me, niŋe gö nibi

* 3:13: Eks 3:6,15; Luk 23:13-25; Ap 2:23

* 3:17: Luk 23:34; 1Di 1:13 * 3:19:

Ap 2:38

* 3:22: Dud 18:15,18-19

* 3:25: Jen 22:18

bɪ gau magõnhalõ mĩn mĩn gɪnabõl,' a ga. *

26 Pen God Bɪ Wõg Gɪ Nɛb nɪpe Jisas ram mɪnõn iɪ i yua u, kalõp nõp a gõm, nõd yuõ aua. Isrel nɪbi bɪ nan si naj naj gɪpal u, nɪhõn gɪnɪg anɪg gɪpun, a gõm, adõ anɪbu arõ gõm, mɪd aij gɪlan, a gõm, kalõp Isrel nɪbi bɪ gai i nõd yuõ aua," a ga. *

4

Pida aip Jon aip kalɪp manõ kub hagla

1 Pida aip, Jon aip nɪbi bɪ kalɪp manõ hag nɪlõ nɪnõl gɪ, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ gau abe, God sabe gep ram polisman bɪ nabɪc kale u abe, bɪ Sadyusi gau abe, amõm manõ hagailõ anɪbu apdi nɪnla.

2 Jisas umõm uraka rõ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udnabõl gau u rõ nõp umõm uraknabõl manõ u, nɪhõn gɪnɪg hag nɪabil, a gɪlõ, mulu luga.

3 Anɪb u, kale Pida aip Jon aip ud sɪsɪ gõm, uri dugõp magõ i wasõ, rol manõ kub hagnabun, a gõm, kalɪp bɪ mɪhõn dam nagɪ lɪla.

4 Pen Pida Jon bɪ mɪhau manõ aij anɪbu hag nɪailõ, nɪbi bɪ nɪnõm, iru yabɪl nɪn udla. Anɪb u, nɪbi bɪ Jisas nɪn udla gau unbõ paip dausan (5000) rõ ara. *

5 Pen ruõ, Juda bɪ kub ram mɪnõn anɪbu abad mɪdmɪdal abe, bɪ manõ ud asɪkep gau abe, bɪ lo manõ hag nɛb bɪ

gau abe, Jerusalem gau ap magum gɪla.

6 God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪl Anas aip, Kaiapas aip, yam kale bɪ Jon u, Aleksada u, bɪ yam kale rɪmnap halõ apõm, an anɪb au mɪdeila.

7 Kale magum gõm haglõ, Pida Jon kalɪp mɪhõn uɪ gɪ dap an au lɪlõ, kalɪp mɪhõn hag nɪnõm hagla, "Bɪ ma naj ga u aigõl gɪ gajɪl kamɪn lõp? Pɪdõn gai nɪbõ udmil, hib nɪhõn hagnil, anɪg gɪpil?" õ gɪla.

8 Hageila, Ana Uɪ nɪpe am Pida an dan ajman rauõ nɪnõl gɪ, Pida haga, "Kale Juda bɪ kub abe, bɪ manõ ud asɪkep abe, manõ hagabin i nɪnim.

9 Bɪ mög gep ma naj ga u gailõ kamɪn la u nɪnmim, 'Kale aigõl gɪ gajɪl kamɪn lõp?' õ gɪmim, halɪp manõ kub hagabim ar?

10 Anɪb u, kale manõ hagnɪg gabin i nɪn aij gɪmim. Isrel nɪbi bɪ gau magõnhalõ u rõ nõp nɪn aij gõl. Jisas Krai bɪ Nasared nɪbõ hib nɪpe u nõp nɪn udul, hib nɪpe haglo, nɪpe gõ, bɪ anɪbi nɪp bõn nõp kamɪn lõ, aj aij gab nɪnõbim. Kale Jisas Krai nɪp mab ba lan al pak lɪbe u pen God gõ kauyan uraka. *

11 Bɪ Jisas anɪbu nɪp me, God Manõ kalɪ kɪn rɪkõm hagla,

'Kale bɪ ram gep gau, kabõ mɪlõ ap, u kabõ naj, a gɪmim, arõ gɪpe u,

* 3:26: Ap 13:46

* 4:4: Ap 2:41

* 4:10: Ap 3:6,13-16

uri ram padö aṅ yaṅ
b+iṅ ñöl m+idöp, a
g+ila. *

12 God n+pe Jisas hib n+pe nöp
han+ip haga n+ṅöm Jisas n+pe
nöp han+ip ud kam+ṅ yun+im
rö löp. M+iṅ naböṅ it i b+i
ke n+bö ap han+ip ud kam+ṅ
yun+im rö lagöp wasö yab+it,
a ga. *

13 Pida Jon kale b+i m+ihau
urakmil, p+iñ+ṅ gagmil,
haṭöwaṭö kabö göl nöp haglö
u, b+i kub an+ib gau n+ṅöm, aiö
waiö göm hagla, “B+i m+ihai i
kale skul hagaglö u pen kale
Jisas aip m+idmil an+ig g+imil
g+pil,” a g+ila.

14 B+i ma naij ga kam+ṅ la
u aṅ kale au m+idö n+ṅöl g+i,
kal+ip m+ihöṅ manö hag göl rö
laga.

15 An+ib u me, kale hagla,
“Kansol ram i höṅ yaṅ am
m+idai+il,” a g+ila. Höṅ yaṅ am
m+idlö n+ṅöl g+i, kale ke hag
n+ṅ hag n+ṅ göm hagla,

16 “B+i m+ihai i hon n+ihön
gun? Kale nan gagep rö
u g+ilö, Jerusalem n+ibi b+i
magöṅhalö hadö n+ṅbal.
An+ib u, kale m+ihöṅ nan
gagep rö ap gagpil a gun rö
lagöp.

17 Pen kale ammil, manö
an+ibu n+ibi b+i r+iṅon r+iṅnap
haglö, kale u rö nöp n+ṅöl
rö löp. An+ig göp u, hon
kal+ip m+ihöṅ manö kṭö ha-
gun hagin, ‘Jisas hib n+pe u
hainö n+ibi b+i r+iṅnap hagag-
mil, wasö yab+it,’ a gun,” a
g+ila.

18 An+ig hagöm, kal+ip
m+ihöṅ haglö auailö hagla,
“Jisas hib u hainö hagagmil;
n+ibi b+i r+iṅnap Jisas manö u
hag ñagmil, wasö yab+it,” a
g+ila. *

19 An+ig hageila, Pida Jon
kale pen pe haglö, “Hol God
manö n+ip u arö gul, manö
kalöp u udlo, God n+ip aij
g+inab aka wasö? Kale ke
n+ṅim. *

20 Pen Jisas n+ihön n+ihön ga,
manö n+ihön n+ihön haga u,
hol n+ibi b+i gau kal+ip hag ñ+i
arö gul rö lagöp,” a g+ilö.

21-22 An+ig hagailö, Kansol
b+i kub gau gas+i kale ke
n+ṅöm, ‘B+i i m+i ñ+njuöl
m+ihöp (40) m+idöm, uri
kam+ṅ löp i, n+ibi b+i gau
n+ṅöm magöṅhalö God
n+ip aij a gaböl. Hon b+i
an+ib m+ihai i kal+ip nan ap
geinabun u, n+ibi b+i gai i kal
aunaböl,’ a göm, kal+ip m+ihöṅ
y+ihar+ṅ manö kṭö hagöm,
hag höṅ yula.

*N+ibi b+i Jisas n+ip n+ṅ udla
gau God n+ip sabe g+ila*

23 Pida Jon kal+ip m+ihöṅ
an+ig göl hag höṅ yulö, kale
am Jisas n+ibi b+i n+pe gau
kal+ip n+ṅmil, b+i God n+ip nan
sabe gep b+i kub gau abe,
b+i manö ud as+ikep gau abe,
manö n+ihön n+ihön hagla u
kal+ip hag ñ+ilö.

24 Hag ñeilö, kale n+ṅöm
magöṅhalö God n+ip sabe göm
hagla, “Ne B+i Kub aṅ n+ibö
m+idpan. Ne kumi kabö
adö laṅ g+i l+imön, m+iṅon

* 4:11: Sam 118:22 * 4:12: Mad 1:21

* 4:18: Ap 5:28 * 4:19: Ap 5:29

naböŋ it i gi līmön, ñig solwara gi līmön, nan n̄hön n̄hön midöp gau magöŋhalö gi līmön, gi lina. *

25 Hadame nöp ne gö, Ana U† n̄ipe bac hon Depid n̄ip gasi ñö, manö nöp u hagöm haga,

‘Juda n̄ibi bi wasö gau kale n̄hön giñig kal jubal? N̄ibi bi gau n̄hön giñig gasi n̄iñ aij göm wasö, manö adö añ† hag löm mumug manö hagnal? *

26 Kiñ ram minöŋ ke ke abad midpal gau abe, gapman bi kub ram minöŋ ke ke abad midpal gau abe,

manö adö añ† hag löm hagla, “God Bi Kub aip, Mesaia n̄ipe aip, kalip aip pen pen gun,” a gila, a ga.

27 Kiñ Herod abe, gapman bi kub Podias Pailod abe, Juda n̄ibi bi wasö gau r̄imnap abe, Isrel n̄ibi bi gai i n̄ibö r̄imnap abe, Jerusalem i apöm, Bi Wög Gi Ñeb u† ne u Jisas, Mesaia hag lina u nöp, manö hag adö añ† lila. *

28 Pen ne Bi klö nöd gasi ne ke n̄iñmön hagna, Krai n̄ip anig anig giñaböl a giñna u me, kalip göl rö la; yiñharin u klö kale midagaiböp. *

29 Bi Kub, miñi hanip manö klö naij yabi† hagnaböl u ne gasi n̄iñmön. Hanip n̄ibi bi wög gi ñeb ne abad midmön, pidöŋ ne hanip ñö, hon

pirikagun, klö yabi† gun manö ne n̄ibi bi gau kalip waiö hag ñun. *

30 N̄ibi bi nan göp gau, ne gö, hon Bi Wög Gi Ñeb u† ne Jisas hib n̄ipe hagno, kalip kam̄iñ lin̄im. Ne gö, hon Jisas hib n̄ipe hagno, nan gagep rö r̄imnap, nan n̄iñeb n̄iñagep rö r̄imnap gun,” a gila.

31 Pen kale God n̄ip anig gi sabe göl gi midlö n̄iñöl gi, ram mideila u munmon rö udöm, Ana U† n̄ipe ap an kalip dan ajman rauö, piñiñ gagöm, God Manö u klö yabi† göm hag ñila.

Jisas n̄ibi bi n̄ipe nan n̄ime li ñi aij gila

32 Pen n̄ibi bi Jisas n̄ip n̄iñ udla anib gau, manö adö añ† hagöm, gasi adö añ† n̄iñöm, nan kale nan n̄hön mideia gau, nan kale jim ñöl nöp midö, nan hon halö a göm n̄iñagla. *

33 Bi Jisas manö ud arep gau, n̄ibi bi gau kalip manö klö gi hagöm hagnidäl, “Jisas n̄ip al pak lilo, umöm uraka, n̄ip amgö n̄iñno,” a giñidäl n̄iñöm God kalip magöŋhalö mög yabi† n̄iñöm ud aij yabi† giñidöp.

34 Kale bi nan lugap midageia; magöŋhalö nan mideia. N̄ibi bi minöŋ naböŋ aka ram r̄imnap mideia gau, siñkim gi mani udöm, *

35 bi Jisas manö ud arep gau kalip ñimidal. Kale pen

* 4:24: Eks 20:11; Ne 9:6; Sam 146:6

* 4:25: Sam 2:1-2

* 4:27: Mad 27:1-2;

Luk 23:7-11; Ap 3:13

* 4:28: Ap 2:23

* 4:29: Ep 6:19

* 4:32: Ap 2:44

* 4:34: Ap 2:45

udöm, nibi bi nan midageia gau kalip nime li ñimidal.

³⁶ Pen bi Lipai it rik damöm rikla bi ap hib nipe Josep. Ram minöñ nipe Saipras nibö. Bi anibu nipe nibi bi rimnap kalip manö hain hagöm hag ñi aij gö, kale niñöm gasi halö midmidal rö, bi Jisas manö ud arep gau nip Banabas a gila.

³⁷ Josep minöñ naböñ nipe ap hagö, nibi bi rimnap raula niñöm mani anibu dap bi Jisas manö ud arep gau kalip ña.

5

Ananias ber pir allö

¹ Pen bi ber ap midailö. Nugmul hib u Ananias, nibin nipe hib u Sapaira. Ber mihau kale minöñ naböñ kale ap haglö raula.

² Raulö, Ananias nipe mani anibu böñ lau kale ke nime löm, böñ lau dam Jisas manö ud arep bi gau kalip ña. Nibin abe niña. *

³ Pen Ananias mani anibu anig göl dap ñö, Pida haga, "Ananias, Seden nöp gasi ñö, ne pir almön hagpan, 'Minöñ raubal mani magöñhalö daubin i,' a gipan. Manö pir alban anibu, Ana Ut nip u rö nöp pir alban. Mani minöñ naböñ raubal anibu böñ lap pi gimön auban. *

⁴ Minöñ naböñ anibu, minöñ naböñ ne. Sikim ginig, sikim gibnap; arö

ginig, arö gibnap. Pen minöñ sikim gö, mani raula anibu, magöñhalö daunig, magöñhalö daubnap; rimnap nöp daunig, rimnap nöp daubnap; magöñhalö ram ne au arik aunig, arik aubnap. Manö midagböp. Pen ne manö pir alban u, hanip bi nöp manö pir alagpan; God nip u rö nöp manö pir alban. Ne ai ginig anig gipan?" ö ga.

⁵ Pida anig hagö, Ananias niñöm, magö anibu nöp ap lug minöñ yan paköm böñ nöp uma. Anig gö niñöl gi, nibi bi gau ga anibu niñöm, aninñ gö piñiñ gila.

⁶ Pen bi praj gau apöm, wip he mlö u waij wam wam göm, dam rigöl gila.

⁷⁻⁸ Pen nibin, nugmul nipe umö dam rigöl gila u niñaga. Nipe yöp sol magö ap midöm apjakö, Pida nip haga, "Minöñ naböñ kale ber u sikim gilo, mani anig unbö rö nöp raubal aka?" ga.

Hageia, nibin haga, "Raubal u dauub me u," a ga.

⁹ Hageia, Pida nip haga, "Kale ber niñön ginig hag niñmil anig gipil? Bi Kub Ana nipe manö pir anibu niñagnab a gimil anig gipil? Nö?! Nagamul umajip, dam rigöl gipal bi gau midpal ajöñ it aui. Nöp u rö nöp ud arnig gaböl," a ga.

¹⁰ Anig hagö niñöl gi, magö anibu nöp, Pida ma it au ap lug minöñ yan paköm uma.

* 5:2: Ap 4:34-35 * 5:3: Jon 13:2

Bi praj ugan nugmul nɪp dam rɪgöl gɪla anɪbu apöm, nɪbin u rö nöp hadö böŋ nöp uma u nɪŋöm, nɪp dam nugmul nɪp rɪgöl gɪla böŋ lau rɪgöl gɪla.

¹¹ Krais nɪp nɪŋ udla nɪbi bi gau abe, nɪbi bi rɪmnap gau abe, nan ga anɪbu nɪŋöm, magöŋhalö anɪnɪn gö piñɪŋ gɪla.

Nan gagep rö rɪmnap ke ke gɪla

¹² Bi Jisas manö ud arep unbö mɪgan laŋ nan gagep rö iru nöp nɪbi bi mɪdeila aŋ au gɪ mɪdeila. Pen nɪbi bi God Manö nɪŋöm Krais nɪp nɪŋ udla gau, magöŋhalö ap magum gɪmɪdal God sabe gep ram höŋ adö “Solomon Ram Bada” a gɪmɪdal u. *

¹³ Nɪbi bi rɪmnap gau, Krais nɪp nɪŋ udla nɪbi bi gau kalɪp nɪŋlö aij a ga u pen, Krais nɪbi bi nɪpe mɪdpal anɪbu, hon aige gun am kalɪp aip magum gun, a göm, piñɪŋ gɪla.

¹⁴ Pen pör pör nɪbi bi hain nɪbö iru yabɪl nöp, Bi Kub nɪp nɪŋ udöm, nɪbi bi nöd nɪbö gau aip ap magum gɪmɪdal.

¹⁵ Jerusalem nɪbi bi, bi Jisas manö ud arep gau gɪla rö nɪŋöm, nɪbi bi mɪña ga gau dap adan majö goɪ au löm, köp yad mɪgan mɪgan löm hagla, “Pida padiö, sɪdö mɪmɪtaŋ nɪpe u kalɪp pak ñö, kamɪŋ lɪnab,” a gɪla.

¹⁶ Nɪbi bi yöp ram mɪnön Jerusalem söɪ au mɪdeila gau, u rö nöp nɪbi bi nan ga gau udöm, nɪbi bi kɪjaki aiön pi halö mɪdeila gau udöm, daula. Daueila, kalɪp gɪlö, magöŋhalö kamɪŋ la.

Jisas manö ud arep bi gau kalɪp gɪ naij göm nagɪ lɪla

¹⁷ Anɪg geila, bi God nɪp nan sabe gep bi kub yabɪl u abe, bi nɪŋeb nɪpe bi Sadyusi gau abe, kale nan gagep rö anɪg gɪlö hib hon lugnab, a göm, bi Jisas manö ud arep gau kalɪp nɪŋlö mulu luga.

¹⁸ Kalɪp mulu lugö, bi Jisas manö ud arep gau kalɪp ud sɪsɪ löm, dam gapman kai kalɪp ñɪlö, nagɪ lɪla.

¹⁹ Nagɪ lɪla u, pen ñɪn anɪbu nöp sɪböŋ yaŋ, Bi Kub hagö, ejol ap apöm, ajöŋ u hiɪköm, kalɪp uɪ gɪ dam höŋ arla. *

²⁰ Höŋ arlö, ejol haga, “Kale God sabe gep ram u ammim, nɪbi bi gau kalɪp, God gö pör pör mɪdeinaböl manö aij u magöŋhalö hag ñɪ aij gɪmim,” a ga.

²¹ Hagö, ram rua nɪŋöl gɪ, God sabe gep ram u amöm, ejol u haga rö, nɪbi bi gau kalɪp ɪl göm manö hag ñɪla. Anɪg göl hag ñɪlö nɪŋöl gɪ, God nɪp nan sabe gep bi kub yabɪl u abe, bi nɪŋeb nɪpe gau abe apjaköm, bi manö ud asɪkep gau kalɪp magöŋhalö wɪñ allö, ap Kansol kub u magum gɪlö, bi God sabe gep ram abad mɪdep bi gau hag

* 5:12: Ap 2:43; 14:3 * 5:19: Ap 12:7-10

yuöm hagla, “Bì Jisas manö ud arep gau nagì libun u mifni am ut gî dauim,” a gîla.

22 Hageila, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì gau nagì lep ram u amöm nîjla, bì Jisas manö ud arep gau mîdageila. Kale ado gî apöm hagla,

23 “Hon am nîjbun, ajöj u gîñibal rö mîdajîp, bì abad mîdep bì gau u rö nöp ajöj it u nîj mîdajal u pen hon ajöj hiikun, ram raul mîgan yan amun nîjbun, bì ap mîdagajîp yabîl,” a gîla.

24 Anîg hageila, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì kub kale u abe, God nîp nan sabe gep bì kub gau abe, manö anîbu nîjöm, anîg göp nîhön gî nab, a göm, gasî iru nöp nîjla.

25 Anîg göl gasî iru nîj mîdlö nîjöl gî, bì ap apöm kalîp haga, “Bì nagî libe gau, kale am God sabe gep ram u mîdöl göm, nîbi bì gau kalîp manö hag ñaböl,” a ga.

26 Anîg hageia, bì God sabe gep ram abad mîdeila bì kub kale u, bì nîpe rîmnap kalîp ut göm, bì Jisas manö ud arep anîb gau kalîp udnîg arla. Amöm, Jerusalem nîbi bì gai i hanîp kabö ju paknaböl, a göm, kalîp hag gagla; agamîj ut gî daula.

27 Jisas manö ud arep bì gau kalîp agamîj ut gî Kansol ap magum gî mîdeila anî au daulö, God nîp nan sabe gep bì kub yabîl u kalîp haga,

28 “Kalöp, Jisas manö u haggimim, a gun, manö klö gî hagun haggimim u pen hag wasö nîjün arö gîpun. Kale pen am Jerusalem nîbi bì kalîp magöñhalö Jisas manö u hag ñöl gî, hanîp haggimim, ‘Kale nöp Jisas nîp al pak libal,’ a gîpim,” a ga. *

29 Anîg hageia, Pida bì Jisas manö ud arep rîmnap aip hagla, “Nîbi bì manö haggimim u udagnabun; God manö nîpe u nöp udnabun! *

30 Jisas nîp mab ba lanî al pak libe uma u pen, apîs bac bì sabe gîmîdal God u nöp gö, kauyanî uraka.

31 Uraköm, God nîpe gö, am ram mînönj kumi kabö adö lanî au amöm, God ñîmagö yîjîg lau adö mîdöp. Anîb u hon nîjbun, nîpe nöp Kîj mîdöm, hanîp ud kamîj yunab. Nîpe hanîp Isrel nîbi bì mög nîjöm, nan si nan naij gîpun u, nîhön gînîg anîg gîpun, a gun, arö gîno, nîpe nîjöm nan naij gîpun u arö göm, hanîp ud kamîj yunab. *

32 God göp anîbu, hon amgö magö rîmîd mîgan hon ke nîjün, nîbi bì gau kalîp hag ñabun. Nîbi bì manö nîpe nîj udöm haggimim rö nöp gî naböl gau, God nîpe Ana Ut u kalîp ñö, nîpe kalîp u rö nöp manö aij anîbu hag ñî aij gö nîjnaböl,” a gîla.

33 Bì Jisas manö ud arep gau anîg hageila, bì manö ud asîkep ap magum gî mîdeila

* 5:28: Mad 27:25 * 5:29: Ap 4:19 * 5:31: Ap 2:33-34; Ep 1:20; Hib 2:10; 12:2

anib gau kal juöm hagla, "Kalip böj nöp al pak lun," a gila.

³⁴ Anig hagla u pen, an anib au bi ap m+deia, hib nipe u Gameliel. Nipe bi Perisi, lo manö hag ñeb bi kale ap. Juda nibi bi magöñhalö nip niñlö aij a g+m+döp. Bi Gameliel anibu uraköm haga, "Bi ugan anibi kalip hagpe höj aröl. Yad kalöp manö ap hag ñin," a ga. Anig hagö, bi anib gau hag höj yula.

³⁵ Bi anib gau hag höj yulö niñöl gi, Gameliel nipe bi Kansol gau kalip haga, "Isrel bi gai i, kale bi gai i kalip niñön g+nig gabim u, gasi niñ aij g+mim g+mim.

³⁶ Kale niñbim, nöd bi Dudas, yad bi kub a göm hagö, manö nipe hgm+döp u nibi bi iru nöp, po hadred rö, niñ udm+dal. Pen hainö bi r+mnap nip al pak l+lö, nibi bi manö nip niñ udm+dal gau ke ke arla pis ga. *

³⁷ Pen hainö, hib hon udla ñin u, u rö nöp bi Judas Galili nibö u haga, 'Hon gapman gau aip pen pen gun, kalip r+dik gi yunabun,' a ga. Anig hagö, nibi bi iru nöp manö nip udöm, urak gapman aip pen pen gila. Pen mid damöm, bi anibu nip u rö nöp al pak l+lö, nibi bi manö nip niñ udm+dal gau ke ke arla pis ga.

³⁸ Anib u me, yad kalöp hagabin, bi manö kub hagabun gai i kalip gi naij

gagmim. Kalip y+harin hag yube aröl. Manö kale ke nöp hagnaböl u, kub g+nim a gi wasö niñöm ap lagnab.

³⁹ Pen God nipe ke hagö g+naböl u, kale ke nöp nan ap g+mim rö lagnab. Kalip gi naij gun, a g+nabim u, kalip aip pen pen gagnabim; God aip pen pen g+nabim," a ga.

⁴⁰ Gameliel anig hagö, bi gau haga rö niñöm, bi Jisas manö ud arep gau kalip haglö aueila, kalip nag+i ud rapin pakus paköm, "Jisas manö u hainö hagagmim, wasö yabiñ," a göm, kalip hag yulö arla. *

⁴¹ Pen bi Jisas manö ud arep gau, hanip niñön g+nig anig g+pal, a göm, niñagla. God hanip Jisas bi nipe kabö göl a göm gö, hanip anig gaböl, a göm, aij a gö niñöl gi, Kansol kub anibu arö göm arla. *

⁴² Amöm, pör pör God sabe gep ram höj adö au amöm, ram ram gau amöm, Jisas nipe Kraiss u manö aij u hag ñim+dal.

6

Nan balu ñeb bi unbö mudun j+ñ hag lila

¹ Pen mid damöm, nibi bi Jisas nip niñ udla gau iru yabiñ m+deila. Pen Juda nibi bi Grik manö nöp niñla gau, Juda nibi bi Aremeik manö y+dun göl niñla gau, kalip hag göm hagla, "Nibi adu kale gau kalip mani nan magö nan gau niñme li ñ+i aij

* 5:36: Ap 21:38

* 5:40: Ap 4:18

* 5:41: Mad 5:10-12; 1Pi 4:13

gipal pen nibi adu hon gau kalip nime li aij gagpal,” a gila. *

² Anig hageila, bi Jisas manö ud arep unbö migan laj gau niñöm, nibi bi Jisas niñ udla gau magöñhalö wiñ allö aueila hagla, “Añ mam bi. Hon God Manö hag niñbun u arö gun, nibi bi gau kalip nan nime li niñnabun u, kabö rö gagnab.

³ Anib u, kale bi unbö mudun jñj niñmim hag libe, kalip wög anibu hag lino, wög anibu ginaböl. Pen God Ana kalip ajman rauöm gasi aij ñöb bi gau nöp niñmim hag limim.

⁴ Hon pen God nip sabe göl gi, nibi bi gau kalip God Manö u hag ñöl gi, gi mideinabun,” a gila.

⁵ Manö hageila anibu niñlö, kalip magöñhalö aij a gö, bi unbö mudun jñj hag lila. Bi anib gau me: ap Sidipen u. Sidipen nipe God nip niñ ud pidöñ yabıl gimidöp. Ana Uł nip ajman rau midmidöp. Ap Pilip u, ap Prokoras u, ap Naikena u, ap Dimon u, ap Pamenas u, ap Nikolas u. Nikolas nipe daun kub Adiok nibö. Nipe nöd bi Juda wasö u pen hainö Juda nibi bi gasi niñla rö niñ uda. Pen hainö nipe Jisas nip niñ uda.

⁶ Bi unbö mudun jñj anib gau hag löm, kalip dam bi Jisas manö ud arep bi gau mideila au daulö, kale God nip sabe göm, niñmagö nabıc

kalip adö laj lila.

⁷ Pen kale God Manö hag niñlö, arö niñöl gi, Jerusalem nibi bi iru yabıl nöp Jisas nip niñ udla. Pen bi God nip nan sabe gep bi gau iru yabıl nöp Jisas manö aij u niñöm niñ udla. *

Sidipen nip manö kub hagla

⁸ God nipe Sidipen nip ud aij yabıl göm, pidöñ nipe nip ñö, Sidipen nipe nan gagep rö gau, nan niñeb niñagep gau, iru nöp nibi bi mideila añ gau gimidöp.

⁹ Pen Juda nibi bi ram rinöñ ke ke gau nibö rinnap apöm Juda magum gep ram ap apöm God nip sabe gimidal; Juda magum gep ram anibu, “Miñi Nagi Midagpun Ram” a gimidal. Bi Juda anib gau, rinnap Sairini daun nibö, rinnap daun kub Aleksadria nibö, rinnap Silisia Propins nibö, rinnap Esia Propins nibö. Kale Sidipen ga rö niñöm, kłö yabıl göm nip manö pen pen hagla u pen,

¹⁰ God Ana nipe Sidipen nip gasi aij yabıl ñö niñöl gi, bi Juda gau nip manö niñön hagla u, gasi niñ aij göm pen u rö nöp manö aij yabıl hagö, nip pen hagöl rö laga. *

¹¹ Pen kale Sidipen nip hag wasö niñöm, am bi manö pir alep rinnap kalip agamij hag aij gilö, kale apöm hagla, “Hon niñbun, bi i nipe Mosıs manö kalı kłiñ rıka u hag

* 6:1: Ap 4:35

* 6:7: Ap 2:41; 16:5

* 6:10: Luk 21:15

juöm, God nıp hag juöm göp,” a gıla.

12 Kale manö piral anıbu hageıla, nıbi bı yıharıñ gau löm, bı manö ud asıkep gau löm, bı lo manö hag ñeb bı gau löm, hibur kalıp u naij gö, Sıdipen nıp manö kub hagnıg dam Juda Kansol kub mıdeıla gau ud arla.

13 Damöm, bı manö pir alep rımnap halö daulö, kale hagla, “Hon nıñbun, bı anıbi pör nöp God sabe gep ram uı i hag juöm, Mosıs lo manö kalı kılın rıka u hag juöm göp.

14 Pen nıpe manö ap pen haga nıñno u, haga, ‘Jıas bı Nasared nıbö u, hainö God sabe gep ram i gı naij göm, geınab, Mosıs manö hanıp hag ña gıpun u arö gun, manö hain nıbö udun hain gınabun,’ a ga,” a gıla.

15 Pen Juda Kansol kub mıdeıla bı gau, Sıdipen nıp nıñ ij halö löm nıñla, mulu adıñ nıpe u ejol mulu adıñ rö la.

7

Sıdipen Juda Kansol Kub bı gau kalıp Kraıs manö aij u manö haga

1 Kale manö piral anıg haglö, God nıp nan sabe gep bı kub yabıt u Sıdipen nıp haga, “Manö nöp hagpal anıbu nıñö hagpal aka pir albal?” ö ga.

2 Hageia, Sıdipen haga, “Bapi mam bı, nıñjim! Bac ıtıñ hon Ebrahim

hadame nöp daun kub Haran araga adö u, ram mınöñ Mesopodemia mıdeıla magö u, God mailö aij ke halö mıdöp u nıp haga,*

3 ‘Ram mınöñ ne i arö gımön, nıbi bı ne gau arö gımön, ram mınöñ ke yad nöp yamnabin u armön,’ a ga.

4 “Hageia, Ebrahim ram mınöñ kub Kaldia mıdmıdöp u arö göm, daun kub Haran am mıdmıdöp. Hainö Ebrahim nap umö, God hagö, ap ram mınöñ kale mıdpım auı mıdmıdöp.*

5 Ñın anıbu God Ebrahim nıp mınöñ naböñ mıgan ap hagaga. Apöm yıharıñ nöp mıdmıdöp. Ñın anıbu Ebrahim ñı pai ap rıkaga; yıharıñ nöp mıdmıdöp. Pen God Ebrahim nıp haga, ‘Hainö mınöñ naböñ anıbi, ne udnabön. Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, mınöñ naböñ anıbi u rö nöp udöm mıdeınaböl,’ a ga.*

6 Pen God manö ap hagöm haga, ‘Ñı pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, am nıbi bı rımnap ram mınöñ gau mıdlö, kalıp magöñhalö nagı löm, gı naij yabıt göm, nagı wög rö hag lılö, gılö nıñöl gı, mı unbö po hadred (400) innab.*

7 Pen nıbi bı kalıp anıg geınaböl gau, yad pen pe kalıp gı naij gınabin. Nıbi bı ne gau, ram mınöñ anıbu

* 7:2: Jen 11:31; 12:1 * 7:4: Jen 11:31-12:5 * 7:5: Jen 12:7; 15:18; 17:8

* 7:6: Jen 15:13-14; Eks 12:40

arö göm, ap yip sabe göl gi m+deinaböl ram m+nöj i, a ga. *

8 Pen God Ebrahim n+p manö ap hag löm haga, 'Ñi pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp abad m+deinabin u me, ñiñaj ha-gape bi wañ hañ r+ib gi dö g+mim,' a ga. Hagö, hainö Ebrahim ñi n+pe Aisak n+p yag dapöm, ñ+n unbö mudun j+ñ m+dom, ñ+n raleb u ñi u n+p wañ hañ r+ib gi dö ga. Aisak pen Jekop n+p yag daua. Jekop n+pe pen ñi unbö m+gan lañ gau kal+p yag dauö me, hon Isrel n+bi bi il ke ke m+dpun. *

9 "Bac itañ hon an+ib gau, n+mam nañi bi gau n+mam hain Josep n+p gasi naij n+ñlö, mulu lugö, bi r+imnap ñ+lö, n+p rau dam ram m+nöj Ijip ud arla. Ud arlö, m+id aij gaga u pen God n+p hauñ gaga. *

10 Nan m+ñör Josep n+p auaiia u, God n+pe n+ñöm Josep n+p abad m+id aij g+m+idöp. God n+pe Josep n+p gasi aij ñöm gö, Ijip Kiñ Pero, bi Josep i gasi n+ñ aij yab+il göp, a göm, n+p hagö, m+nöj naböj Ijip abe, ram nan n+pe gau magöñhalö abe abad m+dm+idöp. *

11 "Hainö ñ+n ap k+yö kub yab+il u, ram m+nöj Ijip abe, ram m+nöj hon Kenan i abe auö, bac hon ram m+nöj Ke-

nan i m+deila gau nan magö uñhai n+ñöm, nan ñiñeb ap m+degeia, gasi m+lö yab+il l+la. *

12 Pen nap kale Jekop manö ap n+ñaj, nan magö iru nöp ram m+nöj Ijip m+deia. An+ib u n+ñöm ñi n+pe gau kal+p hagö, nan magö raun+g Ijip arla.

13 Am rau dapöm, ñiñ p+is göm, kauyan pen raun+g arla. Arlö, n+mam Josep kal+p haga, 'Mam bi, kale yip ban a g+mim n+ñbim? Yad namam kale Josep nöp,' a ga. Hageia, Ijip Kiñ Pero manö an+ibu n+ñöm haga, 'U Josep n+mam bi n+pe gau e!' ga. *

14 Josep pen, bap yad Jekop, n+bi bi n+pe gau aip y+ñ+d auöl, a göm, manö hag yuö, nap Jekop n+bi bi ñiñjuöl m+ihau n+gan ado gi da a+jp böñ dañ (75) rö udöm, aip arla. *

15 Nap Jekop an+ig göm, ram m+nöj Ijip am m+dom, uma. M+id damöm, bac bi an+ib gau magöñhalö um hakla. *

16 Pen hainö ñi kale gau nap le damöm, daun kub Sekem r+igöl g+la. Wip r+igöl an+ibu, bac itañ Ebrahim, Hemor ñi n+pe gau kal+p mani ap ñöm raua. *

17 "Pen God Ebrahim n+p nöd g+nabin, a göm, manö hag la rö g+n+ig göm ga u me, n+bi bi hon Isrel ram m+nöj Ijip m+deila gau, ñi pai r+ik

* 7:7: Eks 3:12 * 7:8: Jen 17:9-14; 21:4 * 7:9: Jen 28:1-3; 37:11; 39:1-3,21-23

* 7:10: Jen 41:37-44 * 7:11: Jen 41:54; 42:1-2 * 7:13: Jen 45:1-4,16 * 7:14:

Jen 45:9-11; 46:27 * 7:15: Jen 46:1-7; 49:33 * 7:16: Jen 23:2-20; 33:19; Jos

24:32 * 7:17: Eks 1:7

damöm rik dam dapil göm, iru yabıl nöp mıdeila. *

18 Nıbi bı hon Isrel iru nöp mıdeila ñın anıbu, ram mınönj Ijip u kin hain nıbö waiö la. Kin hain nıbö anıbu bac Josep nıp nıñaga u me,

19 nıbi bı hon gau gi naij yabıl göm, manö klö hagö, ñı pai kale gau yag dapöm, höj adö gau yulö, ke mıdöm ummidal. *

20 Anıg gıla u pen, ñın anıbu au, ber mıhöp ñı hañ aij ke nıbö ap yag dapil, hib nıpe Mosıs a gılö. Ñı anıbu nıp rakın mıhau nıgan ram raul mıgan gau nöp pi gılö mıdmıdöp. *

21 Hainö ñınan anıbu nıp dam höj au yan lılö, Pero pai nıpe u apöm, nıp nıñöm, dam ñı yad, a göm, kabö laumıdöp. *

22 Nıpe anıg göm kabö lauö, kub gö, Ijip nıbi bı kale nıhön nıhön gımidal u, nıp hag ñı aij gıla. Nıpe bı manö klö gi hagöm, wög klö göm gımidöp.

23 “Pen Mosıs mı nıpe unbö ñınjuöl mıhöp (40) inö, nıbi bı yad Isrel kalıp am nıñem auın a ga.

24 Pen amöm nıña, Ijip bı ap Isrel bı ap nıp mıñu magö pakaia. Mosıs nıñöm, bı Isrel nıp ud kamın yuöm, Ijip bı u nıp böj nöp al pak lö uma. *

25 Pen Mosıs gası nıpe nıña u, ‘Nıbi bı yad Isrel hagnaböl, “God Mosıs nıp

gası ñö, apöm hanıp ud asık yuö, mıd aij gınabun,” a gınaböl,’ a gi nıñga u pen kale gası anıbu nıñagla.

26 Pen ruö Mosıs amöm nıñga, Isrel bı mıhöp pen pen gailö. Anıg gılö nıñöm haga, ‘Bı me, kale mamil mıhau mıdpil; pen pen gabil u arö gıl!’ a ga.

27 “Hageia, bı ap bı ap nıp pakaia u, Mosıs nıp ud gıdan yuöm haga, ‘Ne an hagö, bı kub mıdmön, halıp bı manö ud asıkep rö abad mıdpan?

28 Ne rol Ijip bı u al pak lına u, mıñi yıp pen al pak lınıg hagabön aka?’ ga.

29 Anıg hagö, Mosıs bı al pak lıbin anıbu nıñbal, a göm, pıñın gi am ram mınönj Midian amöm, bı yıharın ap rö mıdmıdöp. Ñın anıbu au, nıpe nıbi udöm, ñı mıhöp yag daua. *

30 Anıg göm yıharın nöp mıdö mı ñınjuöl mıhöp (40) ina. Hainö ñın ap ram mınönj kabö nöp mıdöp Sainai Dum söl au mıdöm nıña, ejol ap apöm, mab ur añı ap mıtın geia anı au waiö lö nıña. *

31 Anıg geia Mosıs nıñöm, nan anıbu nıhön göp, a göm, am söl au apöm nıñö nıñöl gi, Bı Kub haga,

32 ‘Nahai itın Ebrahim, Aisak, Jekop, God kale yad mıdpin,’ a ga. Anıg hageia, Mosıs, u Bı Kub nöp hagab, a göm, pıñın göm gıl gıl göm, he göm amgö nıñaga.

* 7:19: Eks 1:11-22 * 7:20: Eks 2:2 * 7:21: Eks 2:3-10 * 7:24: Eks 2:11-15

* 7:29: Eks 2:21-22; 18:3-4 * 7:30: Eks 3:1-4

33 “Pen Bî Kub Mosîs nîp haga, ‘Mîñöŋ naböŋ uŧ i am mîdpan rö, ma rîrup ne u ud asîk.

34 Ijip nîbi bî gau nîbi bî yad Isrel kalîp gî naj yabîŧ gîpal, yad nîŋbin. Kale mîŧöŋ gaböl u apdi nîŋem, apem kalîp ud asîk yunîg aubin. Anîb u, ne ado gî Ijip armön,’ a ga.

35 “Isrel nîbi bî nöd Mosîs nîp hagla, ‘Ne an hagö, bî kub mîdmön, halîp bî manö ud asîkep rö abad mîdpan?’ ö gîla. Pen hainö, God ejol nîpe hag yuö apöm, mab bîd mîŧaŋ geia aŋ au Mosîs nîp waiö lö, God nîpe ke Mosîs nîp nîbi bî kub kale mîdöm kalîp ud asîk yuaŋ a göm, hag yua.

36 Pen Mosîs Ijip aramöm, nan gagep rö rîmnap gau göm, nîbi bî nîpe Isrel kalîp udöm ñîg solwara ‘Aŧî’ a gîpal u amöm, nan gagep rö rîmnap gau göm, hainö Isrel nîbi bî uŧ gî dam ram mîñöŋ aipîŧ nöp aŋ gau aramöm, nan gagep rö rîmnap gau göl gî mîdmîdöp. Anîg gî mîdö mîdö, mî ñînjuöl mîhöp (40) ina. *

37 “Mosîs nîpe nöp me nîbi bî Isrel kalîp haga, ‘God nîpe bî manö nîpe hagep ap, ñî kale ke bî yad rö ap, hag yuö, kalöp aunab,’ a ga.

38 Mosîs nîpe ram mîñöŋ aipîŧ nöp aŋ gau mîdeia; nîpe apîs bac hon aip mîdeia; Sainai Dum gau ejol ap apöm Mosîs nîp manö hag ña.

Mosîs manö anîbu udöm hon Isrel nîbi bî hag ñî nab, a göm, God nîpe manö kamîŋ anîbu Mosîs nîp ña. *

39 “Mosîs manö kamîŋ anîbu hag ña u pen bac hon gau manö anîbu udagla. Kale Mosîs nîp hag juöm, ado gî Ijip arun, a göm, gasî u nîŋla.

40 Mosîs nîmam Eron nîp hagla, ‘Bî ne Mosîs hanîp Ijip nîbö dauub u, nîp nîhön göp u nîŋagpun. Anîb u, ne hanîp nan god rö rîmnap gö, bî hon rîmnap god gî nabön anîb gau ud nöd arlö, hon hain arun,’ a gîla. *

41 Ñîñ anîbu nöp, god pîral kaj kau pî rö ap gî löm, yaur nan gau pak dap sabe gî ñîla. Kale ñîmagö kale gîla u nîŋöm, u god hon a göm, mîñ mîñ göl gî nan kub lau ñîŋla. *

42 Anîg geila, God kalîp arö göm haga, ‘Anîg gîpal u, sîdö, rakîñ, gapî gau haŧowaŧö sabe gîlaŋ,’ a ga. Ñîñ anîbu kale nan anîb gau nöp sabe gîla u me, bî God manö hagep ap God Manö u kalî kîñ rîköm haga, ‘Isrel nîbi bî.

Kale nöd mî ñînjuöl mîhöp ram mîñöŋ aipîŧ nöp aŋ gau ajmîdim ñîñ u,

kaj kau kaj sîpsîp nan gau pak yîp sabe gî ñîagmîdim. *

43 Kale nan yîharîŋ pîral mîhöp kale ke gîpe u

* 7:36: Eks 7:3; 14:21; Nab 14:33

* 7:38: Eks 19:3

* 7:40: Eks 32:1

* 7:41:

Eks 32:2-6 * 7:42: Emo 5:25-27

nip nan pak sabe
 gı ñı mıdöl gı, gı
 mıdmıdim.
 Nan anıbu, ap Molok a
 gımıdim,
 ap gapı rö gı limim,
 Repan a gımıdim.
 Nan god pıral anıb mıhau
 nöp,
 sel ram gı ud ajöl gı, sabe
 göl gı mıdmıdim.
 Gı mıdmıdim anıbu, yad
 kalöp hag yunö,
 am nagı mıdeınabım
 daun kub Babilon ba
 lau,' a ga.

44 “Bac bı hon gau ram
 mınöŋ aıpıł gau mıdeıla ñın
 u sel ram ud ajmıdal. Sel
 ram anıbu mıdeıla u nıŋöm,
 God hon aıp mıdöp a göm
 nıŋmıdal. Sel ram anıbu,
 God manö haga rö nöp gı lılö
 mıdeıla.

45 Hainö Josua bac bı hon
 aıp sel ram anıbu nap bı
 kale nıbö udla. Hainö, kale
 sel ram anıbu daueilö nıŋöl
 gı, God nıpe nıbi bı ram
 mınöŋ aui mıdeıla gau yu gı
 yua. Sel ram anıbu mıdöm,
 mıd damöm, hainö Depid
 yag daula. *

46 Bac Depid, bı God nıŋö
 aij ga bı u, nıpe God nıp hag
 nıŋöm haga, ‘Ne yau a gö,
 yad ram nöp aij ap gı lınö, ne
 God Jekop nöd sabe gımıdöp
 u, ram anıbu mıdeınabön,’ a
 ga. *

47 Hageia pen God nıpe yau
 a gaga. Hainö Solomon nıpe
 God sabe gep ram anıbu gı la.
 *

48 “Pen God adö i gılan
 mıdöp u, nıbi bı ñımagö
 udöm gı lınaböl ram gau
 mıdageınab. Bı God manö
 hagep ap manö anıbu hagöm
 haga,

49 ‘Bı Kub u haga,

“Ram mınöŋ kumi kabö adö
 lan au
 sea kın yad rö adö au
 asık mıdem,
 mınöŋ naböŋ ıı i ma yad
 abö gı löl gı mıdpın.

Yıp nıhön ram gı lıbe, yad
 han mıdeınam?

Yad ram auai ake lınam?

50 Nan gau magöŋhalö
 ñımagö yad ke gı
 lagpın aka?” ga,' a ga.

51 “Hon ke nıŋ aij gıpun a
 gımım, nan sı nan naij nöp
 gımım, God Manö nıŋagpım.
 Nahai bı gımıdal rö nöp
 gıpım. Ana Uł nıpe kalöp
 gası aij ñö nıŋbep, pen pör
 wasö gıpım. *

52 Nahai bı gau, bı God
 manö hagep gau kalıp
 magöŋhalö gı naij gıla. Bı
 God manö hagep hadame
 gau, ‘God Bı Wög Gı Ñeb aij
 yöl u aunab,’ a gıla. Pen
 nahai bı gau kale bı anıb
 gau u rö nöp al pak lıla. Pen
 mıñı God Bı Wög Gı Ñeb aij
 yöl anıbu auö me, kale nıp
 mumug nıŋmım al pak lıbe.
 *

53 Pen God lo manö nıpe
 u, ejol nıpe gau kalıp hag
 yuö daulö udpe, pen hagöp
 rö nıŋmım gagpım,” a ga.

* 7:45: Jos 3:14-17 * 7:46: 2Sa 7:1-16

* 7:52: Mad 23:31

* 7:47: 1Ki 6:1-38 * 7:51: Ais 63:10

Sidipen nɪp kabö ju pak lɪla

54 Sidipen manö anɪbu hagö nɪñöl gɪ, kalɪp mulu kal yabɪl lugö, meg magö hau rɪbɪköm kal jula.

55 Pen Ana Uɫ nɪpe Sidipen ajmaɲ rau mɪdö nɪñöl gɪ, nɪpe gɪlaɲ gɪ nɪñöm kumi kabö adö laɲ au nɪɲa, God mailö aij unbö ke yabɪl nɪpe mɪdeia nɪñöm Jisas nɪpe God ñɪmagö yɪjɪg kɪd lau adö urak mɪdeia. *

56 Sidipen nɪñöm haga, "Nɪñim! Yad nɪñabin, kumi kabö adö laɲ au ajöɲ hiɪk mɪdöp. Bɪ Ñɪ nɪpe u God ñɪmagö yɪjɪg kɪd lau adö urak mɪdöp!" a ga. *

57 Sidipen anɪg hagö, rɪmɪd kale u ñɪmagö ud pɪl göm, adɪɲ magöɲhalö uraköm, manö blətö göm manö kub yabɪl hagöm, gɪ dö gɪ am nɪpe mɪdeia arla.

58 Nɪp ud sɪsɪ löm, dam dam daun kub anɪbu höɲ adö yaɲ ud arla. Bɪ nɪp manö pir alla gau kal juöm, waɪɪj mɪlö kale gau ud juöm, bɪ praj Sol mɪdeia söl au yulö, nɪpe abad mɪdö nɪñöl gɪ, kale Sidipen nɪp kabö ju pakla.

59 Nɪp anɪg göl paklö nɪñöl gɪ, Sidipen Bɪ Kub nɪp wɪñ al hagöm haga, "Bɪ Kub Jisas, ana magö yad ud," a ga.

60 Anɪg hagöm, kugom yɪmöm, wɪñ kub al hagöm haga, "Bɪ Kub! Yɪp al pak laböl i, nan si nan naj gaböl

u nɪñmön arö gɪmön," a ga. Anɪg hagöl göm uma. *

8

1 Sidipen nɪp kabö ju pak lɪla ñɪn u, Sol söl au mɪdöm, paj hagöm obi öteɪe ga.

Jisas nɪbi bɪ nɪpe kalɪp rɪdɪk gɪ yulö, ke ke arla

Ñɪn anɪbu nöɲ, Jerusalem kai ɪl göm, nɪbi bɪ Jisas nɪñ udla gau kalɪp gɪ naj yabɪl gɪla. Anɪg gɪlö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪñ udla gau kale magöɲhalö pɪñɪɲ gɪ, ram mɪnönɲ Judia gau abe, ram mɪnönɲ Sameria gau abe, ke ke arla. Pen bɪ Jisas manö ud arep unbö mɪgan laɲ gau kale nöɲ Jerusalem mɪdeila.

2 Pen God Manö hagöp rö nöɲ gɪmɪdal bɪ rɪmnap, Sidipen nɪp mög yabɪl gö, mɪtöɲ kub yabɪl göl gɪ, wɪp dam rɪgöl gɪla.

3 Sol pen, nɪbi bɪ Jisas nɪñ udpal gau gɪ naj yabɪl gɪnabin, a göm, ram ram göl gɪ, nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp haɫöwaɫö tɪp gɪ dam nagɪ lɪmɪdöp. *

Pilip ram mɪnönɲ Sameria amöm manö hag ña

4 Nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪñ ud mɪdeila gau pɪñɪɲ gɪ am ram mɪnönɲ ke gau gau mɪdeila. Pen anɪb gau am mɪdöm, Jisas manö aij u dam nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hag ñɪmɪdal.

5-6 Bɪ ne Pilip u rö nöɲ am daun kub ap ram mɪnönɲ Sameria au mɪdöm, nɪbi bɪ gau kalɪp, Mesaia aua manö

* 7:55: Sam 110:1 * 7:56: Kol 3:1 *

7:60: Luk 23:34 * 8:3: Ap 9:1,13; 22:4;

aij u hag ña. Pilip manö haga u abe, nan gagep rö ga u abe n+ñöm, manö n+pe n+hön n+hön haga u, r+im+d l+ n+ñ aij yab+ñ g+la.

7 N+pe n+bi b+ k+jaki aiön pi halö m+deila gau iru nöp gö, nan an+ib gau aiö göm höñ arla. N+pe n+bi b+ ñ+magö ma p+no gö k+la ga gau iru nöp abe, n+bi b+ ma g+ ga be wa be ga gau iru nöp abe kal+p gö, kam+ñ la.

8 An+g gö n+ñöl g+, n+bi b+ daun an+bu hanm+deila gau magöñhalö m+ñ m+ñ yab+ñ g+la.

9 Pen daun kub an+bu b+ ap hanm+döp, hib n+pe u Saimon. N+pe kuj göm, nan gagep rö r+imnap gö, Sameria n+bi b+ gau magöñhalö gas+ iru yab+ñ n+ñm+dal. Yad b+ kub yab+ñ m+dpin, a ga.

10 Saimon n+pe an+g geia, n+bi b+ hib m+deia gau abe, n+bi b+ hib m+dageia gau abe, Saimon manö haga rö nöp n+ñöm hagla, "B+ an+bi n+pe god 'Klö Kub' a g+pun u nöp," a g+la.

11 Nan gagep rö gau pör g+im+döp n+ñöm n+bi b+ gau gas+ iru n+ñöm, manö haga rö nöp n+ñm+dal.

12 Pen hainö Pilip apöm, God n+bi b+ udöm ram n+pe kumi kabö lañ au abad m+deinab manö aij u abe, Jisas Kraiss manö aij n+pe u abe, hag ñö, n+bi b+ gau kale manö n+pe n+ñ udöm, ñ+g pakla.

13 Saimon n+pe ke u rö nöp,

Jisas n+p n+ñ udöm ñ+g paka. Pilip arö, Saimon n+p hain gö n+ñöl g+, Pilip nan gagep unbö ke rö gaia u n+ñöm, Saimon n+pe aiö waiö ga.

14 B+ Jisas manö ud arep gau Jerusalem m+dlö n+ñöl g+, kal+p manö ap hagla, "Sameria n+bi b+ God Manö n+ñ udpal," a g+la. Kale manö an+bu n+ñöm, Pida Jon kal+p m+höñ hag yulö, ram m+ñöñ Sameria arlö.

15-17 Ammil n+ñlö, n+bi b+ gau Jisas n+p n+ñ udlö, B+ Kub Jisas hib hagöm kal+p ñ+g pak ñ+la u pen Ana U+ n+pe kal+p auaga. An+ib u, Pida Jon b+ m+höñ, Ana U+ n+pe kal+p auañ, a g+mil, sabe g+mil, ñ+magö nab+c cög kal+p adö lañ l+lö, Ana U+ n+pe kal+p añ+ añ+ aua. *

18 Kalpe m+höñ ñ+magö nab+c cög adö lañ l+lö, God n+pe Ana U+ n+bi b+ gau kal+p ña u, Saimon n+ñöm, yad u rö nöp g+nam, a göm, kal+p m+höñ mani yamöm haga,

19 "Mani i udmil, y+p p+dön an+bu ñ+lö, yad n+bi b+ an an ñ+magö yad nab+c cög adö lañ l+nö, kale u rö nöp Ana U+ udnaböl," a ga.

20 An+g hageia, Pida haga, "God nan aij n+pe y+har+ñ ñöb an+bu, n+hön g+ñ+g mani raun+g gabön? Mani an+bu ne ke p+g hij g+ lugnab!

21 Wög hol g+pul u ne aip wasö. Hibur gas+ m+dmagö ne n+ñ ud m+dpan u, God n+ñö aij gagöp.

* 8:15-17: Ap 19:6

22 Nan si nan najj gɪnam, a gɪmön, gasɪ nɪɲban u arö gɪmön, God nɪp sabe geinabön u, gasɪ najj yabɪɪ nɪɲban anɪbu nɪɲöm arö gɪnɪm rö löp,” a ga.

23 Yad nɪɲbin, nan aij kale au nan yad rö mɪdböp a gɪmön, nɪɲmön, gasɪ najj nɪɲmön, nan si nan najj gɪ mɪdpan. Anɪb u, ne nan si nan najj gep magö u, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdpan.

24 Hageia, Saimon haga, “Köl mɪhöɲ Bɪ Kub u nɪp sabe gɪlö, nan yɪp gɪnɪm rö löp, a gɪmil hagabil anɪbu gagnɪm,” a ga.

25 Pen Pida aip Jon aip, Jisas kalɪp mɪhöɲ nɪhön nɪhön ga manö u abe, Bɪ Kub manö aij u abe, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ pɪs göm, ado gɪ Jerusalem arnɪg, adan nab gau amöl gɪ, ram mɪnönɲ Sameria aɲ au ram rɪɪg aglö iru nöp nɪbi bɪ gau kalɪp Jisas manö aij u hag ñöl gɪ arlö.

Pilip nɪpe bɪ Idiopia nɪbö ap nɪp Jisas manö aij u hag ña

26 Pen Bɪ Kub ejol ap apöm Pilip nɪp haga, “Jerusalem nɪbö daun kub Gasa arbal adan mɪlö u arammön,” a ga.

27 Hagö, Pilip adan haga mɪlö anɪbu amöm nɪɲa, bɪ kub ap, kaj hos tɪp gɪ dam ajöp nan bad adö laɲ asɪköm, adan mɪlö anɪbu areia. Bɪ anɪbu nɪpe nɪbi kwin Kadaki, ram mɪnönɲ kub Idiopia abad mɪdeia nɪbi u nɪp wög göl gɪ, mani nɪpe u abad mɪdmɪdöp. Pen nɪpe Jerusalem God sabe gep ram

u amöm sabe göl gɪ mɪd pɪs göm,

28 ado gɪ ram mɪnönɲ Idiopia aramöm, God Manö adɪɲ Aisaia kalɪ kɪɪɲ rɪka u udöm, amgö lɪ nɪɲöl gɪ areia.

29 Pen God Ana Pilip nɪp haga, “Hos nan bad tɪp gɪ dam arab daɲ am söl ba au ammön, bɪ anɪbu aip armil,” a ga.

30 God Ana haga rö nöp, Pilip gɪ dö gɪ söl ba au amöm nɪɲa, bɪ Idiopia nɪbö anɪbu, bɪ God manö hagep Aisaia God Manö adɪɲ kalɪ kɪɪɲ rɪka u, amgö lɪ nɪɲöl gɪ areia. Pilip nɪɲöm haga, “Ne köp amgö lɪ nɪɲöl gɪ arabön yagol u, manö iɪ u anɪg hagöp a gɪmön nɪɲabön aka wasö?” ga.

31 Hageia, nɪpe haga, “Nɪbi bɪ rɪmnap rö yɪp hag ñɪlö nɪɲem rö hagnam,” a ga. Anɪg hagöm Pilip nɪp haga, “Ap adö aui asɪkö hol aip arul,” a ga. Hagaiö, Pilip am adö anɪbu asɪka.

32 Bɪ anɪbu God Manö adɪɲ Aisaia kalɪ kɪɪɲ rɪka anɪbu amgö lɪ nɪɲeia. Manö anɪbu anɪgöl mɪdöp:

“Nɪpe kaj sipsip uɪ gɪ dam al pak lɪbal rö nöp mɪdeia.

Kaj sipsip pi uɲ rɪklö, aiö gɪ gagöp rö,

nɪpe u rö nöp manö ap hagaga.

33 Nan najj ap gaga u pen nɪp manö pir alöm, gɪ najj gɪla.

Nɪp böɲ nöp al pak lɪlö uma u me, hainö bɪ an rö mɪdöm,

‘Anig anig gimidöp,’ a
g+nab?” ö ga. *

³⁴ Bî kub Idiopia nîbö u
manö anîbu nîjöm, Pilip nîp
haga, “Manö hagab anîbi,
God manö hagep bî u nîpe ke
hagab aka bî ke nîbö ap nîp
hagab?” ö ga.

³⁵ Hagö, Pilip God Manö
adij amgö li nîjajil u nöp il
gî hag dam dam, Jisas manö
aij u hag ñî aij ga.

³⁶ Pen anig göl manö gî
damöl gimil nîjöl ñîg ap
mîdeia. Bî anîbu Pilip nîp
haga, “Ñîg mîdöp i yîp ñîg
pak ñînabön aka?” ga. *

³⁷ Hageia, Pilip haga,
“Ne Kraiss nîp hibur gasî
mîdmagö yad nîjöl nöp nîj
udpin a geinabön u, yad
nöp ñîg pak ñînabin,” a ga.
Hageia, bî anîbu pen haga,
“Jisas Kraiss nîpe God Ñî nîpe
mîdöp u, yad nîj udpin,” a
ga.

³⁸ Hagö, kaj hos nan tîp gî
dam ajep adö asîk aueilö u,
hos u halö anîb au limil, ñîg
yanj ammil, Pilip bî anîbu nîp
ñîg pak ñîa.

³⁹ Anig göl ñîg pak ñîm, goî
au aulö nîjöl gî, adîj Bî Kub
Ana nîpe Pilip nîp udöm, ke
mîgan ap ud arö nîjöl gî, bî
kub anîbu nîp nîjaga. Nîpe
pen mîñ mîñ yabîl göl gî
adan ara.

⁴⁰ Pen Bî Kub Ana nîpe
Pilip nîp dam ram mînönj
Asodas lö, nîbi bî ram mînönj
anîb gau daun ke ke mîdeila
gau kalîp magöjhalö Jisas

manö aij u hag ñî dam dam,
daun kub Sisaria amjaka. *

9

Sol Jisas nîp nîj uda

¹ Pen Sol nîpe Bî Kub manö
aij nîj udöm hain gimîdal
nîbi bî gau kalîp al pak lîn,
a göm, pör klö yabîl gimîdöp.
Mañ ap nîpe am God nîp nan
sabe gep bî kub yabîl u nîp
haga, *

² “Yîp köp rîmnap kalî kliñ
rîk ñîaimön, yad dam Juda
magum gep ram ke ke mîdöp
daun kub Damaskas amem,
kalîp ñînabin. Köp anîbu
kalî kliñ rîkmön hagnön,
‘Daun kub Damaskas au,
kale nîbi bî Jisas nîp nîj
udpal rîmnap Juda magum
gep ram gau mîdaiöl u, Sol
nîp hagpe, kalîp nagî löm,
Jerusalem daunîm,’ a gimön,
kalî kliñ rîkmön,” a ga.

³ Sol köp anîbu udöm,
Damaskas söl söl gö nîjöl gî,
adij mailö kumi kabö adö
lanj nîbö ap lugöm nîp nîja.

⁴ Sol kaj hos adö lanj nîbö
ap lug mînönj yanj pakö nîjöl
gî, manö ap nîp haga, “Sol,
Sol, yîp nîhön gîng gimön
pör gî najj gabön?” ö ga.

⁵ Hageia, Sol haga, “Bî Kub,
ne an?” ö ga.

Hageia, haga, “Yad Jisas,
yîp pör gî najj gabön u nöp
hagabin.

⁶ Pen ne urakmön,
Damaskas ammön, bî ap
apöm nöp manö hagnîm rö
nîjömön gimön,” a ga.

* 8:33: Ais 53:7-8

* 8:36: Ap 10:47

* 8:40: Ap 21:8

* 9:1: Ap 8:3

7 Pen bi Sol aip aula gau manö magö u nöp niñöm, bi niñe u niñagöm, gasi milö löm, manö rimmnap hagagla.

8 Sol pen uraköm amgö hiiköm niña, amgö niñe u böñ nöp we ga. Anig gö, bi niñe aip aula gau niñmagö kiñd niñe u udöm, ut gi Damaskas arla.

9 Niñ anig göl amgö we gö, niñg, nan magö nan gau niñagöm, niñ mihau niñgan yiñharin nöp mideia.

10 Pen Jisas niñ niñ uda bi ap Damaskas mideia, hib niñe u Ananias. Bi anibu niñe naböñ niña, Jisas niñ haga, "Ananias!" a ga.

Hageia haga, "Bi Kub, yad midpin," a ga.

11-12 Hageia, Jisas haga, "Sol bi daun kub Dasas niñbö u, God niñ sabe göl gi, naböñ niñöb, bi Ananias a giñpal u niñ am ud niñajip, amgö niñe we ga u niñ niñöb. Niñe niñi yip sabe göl gi midöp Judas ram u. Anib u, ne adan 'Yijig' a giñpal u ammön, Judas ram u amjakmön kalip hagnön, 'Sol niñ niñnig auabin,' a giñmön," a ga.

13 Jisas niñe anig hageia, Ananias haga, "Bi Kub. Yad niñbin niñi bi iru yabiñ nöp hagnpal, 'Bi Sol anibu niñi bi nöp lau adö midpal Jerusalem gau kalip pör gi naiñ yabiñ göp,' a giñpal.

14 Niñe niñi Damaskas i auöp u, bi God nan sabe gep bi kub gau köp rimmnap niñ niñlö, niñi bi an an hib ne

haglö adö arnab gau, kalip nagil lin, a göm, auöp," a ga.

15 Ananias anig hageia, Bi Kub niñ haga, "Aru! Bi anibu wög rimmnap yad ke niñ hag liñbin. Niñe manö aij yad u Isrel niñi bi kalip hag niñöm, Isrel niñi bi wasö gau kalip hag niñöm, kiñ gau kalip hag niñöm giñnab. *

16 Pen niñe ake ranö, iru marö gö niñöl gi, wög anibu giñnab. Anig giñnab u yad ke niñ hag niñ aij giñnabin," a ga. *

17 Bi Kub anig hageia, Ananias aramöm, Sol mideia ram u apjaköm, raul yan amöm, Sol niñ nabic cög adö lan niñmagö löm haga, "Mam Sol. Bi Kub Jisas nöp adan an au ap lugöm waiö la niñna u, yip hag yuöp auabin i. Ne amgö ne kauyan niñ niñmön, Ana Ut niñe nöp am ajman raunim, a göm, yip hag yuö aubin i," a ga.

18 Ananias anig hagnö niñöl gi, nan hag gat bad rö Sol amgö niñ hariköl mideia u, wañ gi lugö niñöl gi, adin amgö niñ niña. Amgö niñöm, urak aramöm, niñg paka.

19 Sol nan niñöm klö uda.

Sol Damaskas niñi bi gau kalip Jisas manö aij u hag niñ

Pen Sol niñe niñ rimmnap niñi bi Jisas niñ niñ udla gau aip Damaskas midöl gi,

20 Juda magum gep ram gau ajöm, Jisas niñe God Niñ niñe midöp manö aij u niñi bi gau kalip hag niñ.

* 9:15: Ap 25:13; 27:24; Ro 1:5

* 9:16: 2Ko 11:23-28

21 Nipe anig göl hag ñi midö nñjöl gi, kale nñjöm pa gil gil göm hagla, “Bì i me, Jerusalem nìbi bì Jisas nìp nñj udla gau kalip gi naij gimidöp me! Mñi rìmnap halö nagì lì dam, bì God sabe gep bì kub gau kalip ñnam a göm auöp,” a gila. *

22 Pen Sol Jisas manö aij u hag ñi damöm, Jisas nipe nöp Mesaia u manö kabö göl yabìl hagö, bì Juda Damaskas han mideila gau manö ap pen hagöl rö laga. *

23 Pen hainö mid damöm, Juda kai ap magum göm, manö hag adö añi löm hagla, “Sol nìp al pak lun,” a gila.

24 Pen manö hagla anibu, bì ap nñjöm Sol hag ña. Daun kub anibu, hadame nöp kabö waryö gi gìgabö gila u me, adan ramö ajmìdal gau, Sol nìp alun, a göm, sìdö an sìbön yan uñj+n lì mideila.

25 Anig geila nñjöm Sol bì nipe gau sìbön an yan nìp wadì migan kub ap yagöm, nagì adìköm, tìp gi waryö anibu migan ap hön adö adö laj nìbö mìnöj yan yulö, pìñj gi ara. *

Sol Jerusalem am mideia

26 Sol Jerusalem amöm, nìbi bì Jisas lau adö mideila gau aip mideinam, a geia pen kale nñjöm, bì i Jisas bì nipe ap wasö, hanìp al pak lìnig auöp, a göm, pìñj gila. *

27 Anig geila, Banabas nipe Sol nìp dam bì Jisas manö ud

arep gau mideila au amöm, kalip haga, “Bì anibi nìp nñjmim pìñj gagmim. Mañ ap daun kub Damaskas amöl gi, adan an au amöm, Bì Kub nìp nñj, nìp manö rìmnap haga. Hainö am Damaskas nìbi bì kalip pìñj gagöm, Jisas manö aij u hałowatö nöp hag ña,” a ga. *

28 Banabas anig hagö, Sol nìp udlö, kalip aip Jerusalem midöm, daun kub anibu migan migan gau amöm, Jisas manö aij u hałowatö yabìl nöp hag ña.

29 Pen bì Juda Grik manö nñjla gau nìp aip manö pen pen hag amìl apìl göm, nìp al pak lun, a göm, gasì u nñjla.

30 Pen bì Jisas nìp nñj udla rìmnap manö anibu nñjöm, nìp uł gi dam daun kub Sis-aria amöm yulö, daun kub Dasas ara.

31 Ñin an anib au, ram mìnöj Judia, Galili, Sameria gau, nìbi bì Jisas nìp nñj udla gau mid aij gila. Ana Uł nipe kalip abad mid aij göm, pìdöj ñö nñjöl gi, kale kłö göm, Bì Kub nìp gasì nñjöl gi midöm, nìbi bì rìmnap halö Jisas manö aij u hag ñilö, kale u rö nöp Jisas nìp nñj udla.

Pida Inias nìp gö urak ara

32 Pida ram mìnöj ke ke gau gi ajöl gi, nìbi bì Jisas nìp nñj udla gau kalip nñj ajmìdöp. Anig göl nñj ajöm, mañ ap, nìbi bì Jisas nìp nñj

* 9:21: Ap 8:3 * 9:22: Ap 18:28 * 9:25: 2Ko 11:32-33 * 9:26: Gal 1:17-19

* 9:27: 1Ko 9:1

udla gau kalip nɪn, a gɔm, ram rɪg aglɔ Lida ara.

³³ Ram mɪnɔn anɪbu bɪ ap mɪdeia, hib nɪpe u Inias. Pen ñɪmagɔ ma nɪpe gau kɪta gɔ, kuɔ adɔ nɪpe u nɔp han mɪdmɪdɔp mɪ unbɔ raleb jɪn ina.

³⁴ Pida bɪ anɪbu nɪp haga, "Inias. Nan nɔp gɔp u Jisas gɔ kamɪn lɪnab. Urakmɔn, kuɔ ne u yad aij gɪ," a ga. Anɪg hagɔ nɪnɔl gɪ, magɔ anɪbu nɔp Inias nɪp kamɪn lɔ uraka.

³⁵ Inias urakɔm gɪ ajɔ nɪnɔl gɪ, ram rɪg aglɔ Lida nɪbi bɪ gau abe, ram mɪnɔn Seron nɪbi bɪ gau abe nɪp nɪnɔm, Bɪ Kub nɪp nɪn udla.

Dabida uma, Pida gɔ, uraka

³⁶ Pen Pida ram rɪg aglɔ Lida anɪbu mɪdɔ nɪnɔl gɪ, nɪbi Jisas nɪp nɪn uda ap uma yɔp daun kub Jopa au. Nɪbi anɪbu hib nɪpe Dabida. Pen Grik manɔ hagɔm nɪp Dokas a gɪmɪdal. Nɪpe nɪbi bɪ gau kalip abad mɪd aij gɔm, nɪbi bɪ mɔg gep rɔ gau kalip wɔg gɪ ñɪmɪdɔp.

³⁷ Nɪbi anɪbu nɪp nan gɔ hadɔ umɔ, nɪp ñɪg pak ñɔm wip he dam ram raul mɪgan adɔ laj lɪla.

³⁸ Jisas nɪbi bɪ nɪpe Jopa mɪdeila gau manɔ ap nɪnla, Pida ap mɪdeia ram rɪg aglɔ Lida au. Lida daun kub Jopa sɔl au mɪdɔp, nɪnɔm kale bɪ mɪhɔp kalip hag yulɔ, Pida mɪdeia au ammil manɔ kɔtɔ hagmil haglɔ, "Ne hol aip yɪnɪd auɔ arun," a gɪlɔ.

³⁹ Hagailɔ, Pida kalip mɪhɔn aip Jopa amɔm amjaklɔ nɪnɔl gɪ, nɪp ut gɪ dam Dabida uma dam lɪla ram raul adɔ laj arla. Ut gɪ ud areilɔ nɪnɔl gɪ, nɪbi paɔpaɔ ap mɪdeila gau, nɪbi uma anɪbu nɔd kamɪn mɪdmɪdɔp u, waɔɪj mɪlɔ waɔɪj rɪmnap kalip yɪharɪn ñɪmɪdɔp gau, Pida nɪp yamɔl gɪ, mɪtɔn gɪ mɪdeila.

⁴⁰ Pida pen nɪbi bɪ ap mɪdeila anɪb gau kalip hag hɔn yan yuɔm, kugom yɪmɔm, God nɪp sabe gɔl gɪ, ado gɔm, wip he nɪnɔl gɪ haga, "Dabida, urak!" a ga. Hagɔ, Dabida amgɔ ñɪl Pida nɪp nɪnɔm, urak asɪka.

⁴¹ Pida pen ñɪmagɔ kɪd nɪpe u udɔm, ud urak ñɔm, nɪbi paɔpaɔ gau abe, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪn udla gau abe, kalip magɔnhalɔ wɪñ alɔ aueila haga, "Dabida i," a ga.

⁴² Pen Pida anɪg geia, manɔ anɪbu Jopa nɪbi bɪ magɔnhalɔ nɪnɔm, nɪbi bɪ iru nɔp Bɪ Kub nɪp nɪn udla.

⁴³ Pen Pida nɪpe daun kub Jopa anɪbu, bɪ kaj kau hañ wɔg gɪmɪdɔp bɪ ap aip ñɪn rɪmnap rapɪn mɪdmɪdɪl. Bɪ anɪbu hib nɪpe Saimon.

10

Ejol ap apɔm Konilias nɪp manɔ haga

¹ Pen ami bɪ gau kalip abad mɪdmɪdɔp bɪ kub ap daun kub Sisaria mɪdmɪdɔp. Hib nɪpe u Konilias. Ami bɪ nɪpe abad mɪdmɪdɔp anɪb

gau kalip “Idali Ami Bi” a gimidal.

² Bi kub Konilias anibu aip, nibi bi ram nipe gau aip, God nip nija udla. Juda nibi bi nan kale rimnap midagmidöp u, Konilias nipe mani nan gau hałowalö ñim+döp. Pen nipe God nip pör sabe gim+döp.

³ Mañ ap sidö gamin ga magö u, Konilias nipe naböñ nija, God ejol ap apöm haga, “Konilias!” a ga.

⁴ Hageia, Konilias piñin göm nip nija ij halö löm haga, “Bi kub, yip nihön hagabön?” ö ga.

Hageia, ejol u nip haga, “Ne God nip sabe gimön, nibi bi mög gep gau kalip nan hałowalö ñimön gipan u, God nöp aij göm nöp hauł gagöp.

⁵ Ne bi rimnap hagö, kale am daun kub Jopa amöm, bi Saimon Pida a gipal u nip haglö aunim.

⁶ Nipe Saimon, bi kaj kau hañ wög göp u aip midpil ñig solwara goł au,” a ga.

⁷ Pen ejol manö anibu hagöm arö niñöl gi, Konilias bi wög nip gi ñim+dil mihau abe, ami bi God nip nija uda ap abe hagö aueila,

⁸ kalip ejol u manö nihön nihön haga u hag ñi aij göm hag yuö, Jopa arnig hadla.

⁹ Kale am am adan an au hanla. Ruö am am, sidö an aulik magö u, Jopa sol sol gila. Magö anibu Pida God

nip sabe ginig ara ram adö lañ migan u.

¹⁰ Nipe amöm, God nip sabe gi midö niñöl gi, nip kiyö kub yabıl la. Pen nibi bi nipe gau nan magö lau gilö niñöl gi, nipe naböñ ap nija.

¹¹ Pida nipe naböñ niñöm nija, kumi kabö adö lañ migan hiiköm, wadi kub ap ñon milö mihau mihau goł lap lap adiköl mideia an au lug lug minön ij yan luga.

¹² Wadi migan anib yan kaj, wal wayön, re, yaur ke ke gau magönhalö nöp mideia.

¹³ Manö ap pen nip haga, “Pida, urakmön nan niñeb anib yagol gau pak ñö?,” a ga.

¹⁴ Hageia, Pida pen haga, “Bi Kub. Wasö yabıl! Nihön ginig ñö? a gimön hagpan? Hon Juda nibi bi nan hil gep anib gau nan rimnap niñagpin yabıl,” a ga. *

¹⁵ Hageia, manö anibu kauyan haga, “Nan nihön nihön God nan niñeb a ga gau, hil gep a gimön hagagmön,” a ga. *

¹⁶ Ga anibu, ij mihau nigan ga. Hainö me, nan wadi kub anibu ado gi kumi kabö adö lañ ara.

¹⁷ Anig gö, Pida naböñ niñbin anibu nihön ginab, a göm, gasi iru nija midö niñöl gi, Konilias bi hag yuö nip hagnig aula bi kabö u adan ij au apjakla.

* 10:14: Lep 11:1-47; Esi 4:14 * 10:15: Mak 7:15,19

18 Apjaköm hagla, “Bì Sai-mon Pida au m+döp aka?” gila.

19 Pida naböj n+ñajip an+bu gas+ n+ñöl g+ m+dö n+ñöl g+, God Ana n+ñp haga, “Ne nö?! Bì m+ihau n+gan nöp ulhai n+ñ auaböl.

20 An+ñ u, urakmön ram au g+yan arammön. Yad ke kal+ip hag yunö auaböl. An+ñ u, auö aip arun a gaiöl u, gas+ iru n+ñagmön aip armön,” a ga.

21 God Ana an+g hagö, Pida au yan amöm b+ an+ñ gau kal+ip haga, “Bì ulhai n+ñabim b+ u, yad me i. Y+p manö ap hagn+g aubim aka?” ga.

22 Hageia, hagla, “Bì kub Konilias, ami b+ gau kal+ip abad m+döp b+ kub u han+ip hag yuö auabun. N+pe God n+ñp n+ñ udöm, God Manö hagöp rö göp; Juda kai n+ñp n+ñlö kal+ip magöñhalö aij göp. Pen n+pe naböj n+ñ, God ejol ap apöm n+ñp haga, ‘Ne b+ r+imnap yuö, am Sai-mon Pida n+ñp u+ g+ daulö, manö hagain+m u n+ñmön,’ a ga,” a gila.

Pida Konilias ram ara

23 An+g hagailö, Pida kal+ip hagö ram raul m+gan amöm hanla.

Ruö Pida, b+ Jopa n+ñbö Jisas n+ñp n+ñ udla r+imnap udöm, Konilias yua b+ ugan an+bu aip am am adan an au hanla.

24 Ruö u, Sisaria amjaköm, Konilias ram u amjakla. Pen Konilias n+pe Pida auab, a göm, n+ñbi b+ n+pe gau abe,

m+deimam n+pe gau abe, kal+ip w+ñ alö ap magum g+ m+deila.

25 Pida n+pe amöm ram raul arn+g gö n+ñöl g+, Konilias n+ñp nable paköm, n+ñp b+ kub a göm, am ma if n+pe au kugom y+ma.

26 An+g gö n+ñöl göm, Pida pen n+ñp ud urak ñöm haga, “Ne urak! Yad u rö nöp b+ ap me,” a ga. *

27 Hagö, urakö n+ñöl g+, manö hagöl g+, ram raul m+gan yan arlö. Ammil Pida n+ñ, n+ñbi b+ iru nöp ap magum g+ m+deila.

28 Pida kal+ip haga, “Kale ke n+ñbim, hon Juda n+ñbi b+ asi mas+ g+ aij g+pun. Juda n+ñbi b+ wasö gau aip ajagpun; ram kale aragpun. Pen yad naböj n+ñ, God y+p manö ap haga. N+pe manö haga an+bu, yad n+ñbi b+ r+imnap asi mas+ m+dpal, a gem, kal+ip asi mas+ g+nam rö lagöp.

29 An+ñ u n+ñem me, Konilias manö hagöp u n+ñem arö gagpin; hagöp rö n+ñem aubin. An+ñ u, y+p n+ñhön g+ñ+g hagpe aubin?” ö ga.

30 Pida an+g hageia, Konilias haga, “Yad ruö nöp me, m+ñi s+dö gam+ñ göp magö u rö, ram raul m+gan yan God n+ñp sabe g+ m+döl g+ n+ñ, b+ wal+ij rud yab+ñ y+ma ap apöm, m+dainö ba au uraköl m+deila.

31 N+pe y+p haga, ‘Konilias, ne God n+ñp sabe g+mön, mani nan gau n+ñbi b+ nan

* 10:26: Ap 14:13-15; Rep 19:10

mīdagöp gau kalip haŭowaŭö
ñīmön giḡpan u, God nīḡjōb.

32 Anīb u me, bī rīmnāp
hag yuö, daun kub Jopa
amöm, Saimon hib nīpe ap
Pida a giḡpal u, nīp uḡ giḡ
dauöl. Nīpe Saimon bī kaj
kau hañ wög göp u aip
mīdpil ñīg solwara goḡ au, ' a
ga.

33 Ejol u yīp anīg hagö,
yad yīḡid nöp bī yad rīmnāp
hagnö, nöp am uḡ giḡ dauajal,
yīp aij göp. Hon nībi bī
aui God piḡ mīdpun rö, Bī
Kub manö kalip hag ñīmön,
a göm, nöp hag yuö auban u,
mīñi hanīp hag ñö nīḡjun, " a
ga.

*Pida Konilias nībi bī nīpe
gau kalip manö hag ña*

34 Konilias anīg hageia,
Pida haga, "Yad mīñi nīḡbin,
God nīpe, bī söl aui nībö nöp
bī aij, bī mīlō gau nībö bī
nāij, a göm, nīḡagöp. *

35 Ram mīnōḡ ke ke gau
nībö, iḡ ke ke gau nībö, nībi
bī an an God nīp nīḡjōm
ana udöm, manö nīpe nīḡjōm
hagöp rö giḡnaböl gau, kalip
magōḡhalö udnab.

36 Pen God nīpe hanīp Is-
rel nībi bī manö aij yua u
nīḡbim. Yad ke aip jīm ñöl
mīdlaḡ, a göm, God nīpe
Jisas Kraiḡ nīp hag yua. Jisas
Kraiḡ nīpe nöp me, nībi bī
gau magōḡhalö Bī Kub kale
mīdöp.

37 Kale ke nīḡbim, Jon bī
ñīg pak ñeb u, ñīg pak ñöl giḡ,

manö aij anību iḡ göm, ram
mīnōḡ Galili hag ña. Anīg
göl hagö, hag damöm, hag
damöm, nībi bī ram mīnōḡ
Isrel mīdpal gau magōḡhalö
nīḡla. *

38 Pen kale nīḡbim, Jisas
Nasared nībö u God aip
mīdöm, Ana Uḡ u nīp ñö,
abad mīdö nīḡjöl giḡ, klō nīpe
nöp udöm, ram mīnōḡ ke
ke gau magōḡhalö ajöl göm,
nībi bī gau giḡ aij göl giḡ, nībi
bī Seden kalip gö uḡham
mīdeila gau kalip gö, kamīḡ
līmīdöp. *

39 "Pen Jisas Juda nībi bī
ram mīnōḡ kale gau giḡ ajöl
göm, Jerusalem giḡ ajöl göm,
ga ga rö hon amgö hon ke
nīḡḡno u hagabin. Pen hainö
nīp mab ba laḡ al pak līlō
uma.

40 Uma u pen ñīn mīḡhöp
mīdöm, God gö, ñīn mīḡhau
nīḡaḡ u kauyaḡ uraköm, am
waiö lö amgö nīḡḡno.

41 Nībi bī magōḡhalö nīp
amgö nīḡaḡla. God hanīp
nībi bī hag la gau nöp Jisas
nīp amgö nīḡḡno. Nīpe umöm
urakö nīḡjöl giḡ, aip mīdun
jīm ñöl nan ñīḡjun ñīg ñīḡḡno.
*

42 Jisas hanīp haga, 'Manö
aij yad u nībi bī gau kalip
hag ñīmim hāgmim, "God
haga rö me, hainö Jisas nībi
bī kamīḡ mīdeinaböl gau
abe, nībi bī umnaböl gau
abe, kalip magōḡhalö manö
kub hagnab, " a giḡmim, ' a ga.
*

* 10:34: Dud 10:17; Ro 2:11 * 10:37: Mad 4:12-17 * 10:38: Mad 3:16; Luk
4:17-20 * 10:41: Ap 1:8; Luk 24:42-43 * 10:42: Ap 17:31; 1Pi 4:5

43 Pen adö anıbu, bı God manö hagep gau magöñhalö Jisas Kraıs nıp hagöm hagla, 'Nıbi bı an an Kraıs hib ktı yabıtı nıpe u udnaböl gau, nan si nan naij gıpal u, God nıñöm arö gınab,' a gıla," a ga. *

Juda nıbi bı wasö gau Ana Utı udla

44 Pen Pida anıg göl manö hag mıdö nıñöl gı, Ana Utı nıpe nıbi bı nıñ mıdeila gau kalıp magöñhalö aua. *

45-46 Ana Utı kalıp auö, kale manö ke nöp, hañ ke nöp hagöl gı, God hib nıpe haglö adö arö, Juda nıbi bı Jisas nıp nıñ udla Pida aip Jopa nıbö aula gau, God Juda nıbi bı wasö gau kalıp Ana Utı ña me u, a göm, aiö waiö gıla.

Pida pen haga, *

47 "God nıpe Ana Utı hanıp ña rö u, mıñi nıbi bı gai i kalıp u rö nöp ñöb. Anıb u, kale ñıg paknabun, a gılö, nıbi bı rımnap kalıp wasö göl rö lagöp," a ga.

48 Pida anıg hagöm bı nıpe rımnap kalıp haga, "Nıbi bı gai i kalıp Jisas Kraıs hib nıpe hagnım ñıg pak ñımım," a ga. Ñıg pak ñılö nıñöl gı, kale hagla, "Pida, ne hon aip ñın pro magö ap aui mıdaimön," a gıla. Haglö, ñın pro magö ap kalıp pıg mıdeia. *

11

Pida Jerusalem arö nıp manö hag gıla

1 Pen Jisas manö ud arep bı gau abe, ram mınöñ Judia nıbi bı Jisas nıp nıñ udla gau abe nıñla, Juda nıbi bı wasö gau rımnap God Manö nıñ udla.

2 Anıb u, hainö Pida Jerusalem arö, Juda bı wasö gau u rö nöp hañ rıb gı dö göl, a gımıdal bı gau, Pida nıp kal göm hagla,

3 "Ne nıñön gınıg bı hañ rıb gı dö gagpal gau ram kale ammön, kalıp aip nan jım ñöl ñıñabön?" ö gıla. *

4 Anıg hagaila, Pida daun kub Jopa mıdöm naböñ nıña aiud u kalıp hag ñöl gı haga,

5 "Yad daun kub Jopa mıdem, God nıp sabe gı mıdem, naböñ nıñnö, kumi kabö adö lañ nıbö, wadı kub ap rö ñon mılö mıñau mıñau goł lap lap adıköl mıdeia lug lug ıt yad mıdainö au ap luga. *

6 Auö, yad wadı anıbu mıdeia söł au amem nıñnö, kaj, wal wayöñ, re, yaur gau gau magöñhalö mıdeia.

7 Pen manö ap yıp haga, 'Pida, ne urakmön nan anıb yagol gau pak ñöñ,' a ga.

8 "Hageia, yad pen hagnö, 'Bı Kub. Wasö yabıtı! Nıñön gınıg ñöñ a gımön hagpan? Hon Juda nıbi bı nan hil gep anıb gau nan rımnap ñıñagpin yabıtı,' a gınö.

9 "Anıg hagainö, manö anıbu kauyanı haga, 'Nan nıñön God nan ñıñeb a

* 10:43: Aıs 53:5-6; Jer 31:34 * 10:44: Ap 11:15; 15:8 * 10:45-46: Ap 2:4; 19:6 * 10:48: Ap 2:38 * 11:3: Ap 10:28; Gal 2:12 * 11:5: Ap 10:9-48

ga gau, hil gep a gımön hagagmön,' a ga.

¹⁰ Ga anıbu, ij mıhau nıgan ga. Pen hainö nan wadı kub anıbu ado gı kumi kabö adö laj ara.

¹¹ "Pen magö anıbu nöp, bı mıhau nıgan ram han mıdainö u apjakla. Bı anıb gau bı kub Konilias, Sisaria nıbö hag yuö, yıp ut gınıg aula.

¹² God Ana yıp haga, 'Gası iru nıngamön, kalıp aıp hałowalö armön,' a ga. Anıg hageia, yad mam Jisas manö nıng udpal unbö kagoı jıng udem, kalıp aıp Konilias ram u arno.

¹³ Amjakno, Konilias haga, 'Ejol ap apöm yıp haga, "Bı rımnap hagaimön, daun kub Jopa amöm, bı ap Saimon Pida a gıpal u nıp ut gı dauöl.

¹⁴ Ut gı daulö, nıpe nöp manö rımnap hag ñö, nıbi bı ram ne aıp mıdpım gau, God kalöp magöngalö ud kamıng yuö, nıbi bı nıpe mıdeinabım," a ga,' a ga. *

¹⁵ "Konilias yıp anıg hagö, yad il gem manö hag ñınö nıngöl gı, Ana Ut nıpe hanıp nöd aua rö, nıbi bı anıb gau kalıp u rö nöp aua. *

¹⁶ Anıg gö, Bı Kub hanıp nöd haga manö u gası nıngö. Nıpe haga, 'Jon kalıp ñıg pak ña u pen söl mıdöp God nıpe kalöp Ana Ut u pak ñınab,' a ga. *

¹⁷ Pen hon Bı Kub Jisas Krais nıp nıng udno ñın u,

God nan aij yabıt hanıp ña rö, kalıp u rö nöp ña. Anıb u, yad aigöl gem God nıp, 'Anıg gagmön,' a gıbnep?" ö ga.

¹⁸ Pida anıg hageia, bı nıp manö kal hag gıla gau manö haga u nıngöm, manö kal rımnap halö hag gagla. God hib haglö adö arö nıngöl gı hagla, "Hanıp nöp wasö; Juda nıbi bı wasö gau u rö nöp, nan si nan naj gıpal u, nıhön gıng anıg gıpun, a göm, nıp sabe geinaböl u, nıpe nıngöm, nan si nan naj gıpal gau arö göm, kamıng pör mıdep magö u kalıp ñınab," a gıla. *

Adiok nıbi bı Jisas manö aij u nıng udla

¹⁹ Pen Sıdipen nıp kabö ju pak lıla ñın anı au, bı Juda Jerusalem mıdeila gau, nıbi bı Jisas nıp nıng udla gau kalıp gı naj yabıt gılo, kale pıñıng gı ke ke arla. Rımnap pıñıng gı ram mıngöng Pönisia arla, rımnap pıñıng gı ram mıngöng ñıng rıb gus ga airan Saıpras arla, rımnap pıñıng gı daun kub Adiok arla. Amöm, Jisas manö aij u Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag ñagla, nıbi bı kale ke Juda kai ju am anıb gau mıdmıdal gau kalıp nöp hag ñıla. *

²⁰ Pen nıbi bı Jisas manö aij u nıng udla rımnap Saıpras nıbö, rımnap Sairini daun nıbö, pıñıng gı Adiok amöm, Bı Kub Jisas manö aij u Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag ñıla.

* 11:14: Ap 16:31 * 11:15: Ap 2:4 *

* 11:19: Ap 8:1-4

11:16: Ap 1:5 * 11:18: Ap 13:48; 14:27

21 Bî Kub klö nîpe u kalîp aip mîdeia u me, nîbi bî gau kalîp Jisas manö aij u hag ñîlö, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

22 Pen Jerusalem nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau, manö anîbu nîjöm, bî kale Banabas nîp haglö, Adiok ara. *

23 Banabas nîpe Adiok amjaköm nîja, God nîpe nîbi bî anîb gau mög nîjöm gö, Jisas manö aij u nîj udla. Anîb u me, nîpe ñîñî löm, kalîp manö rîmnap halö hag ñöl gî haga, “Bî Kub nîp nîj udpim u arö gagmim; nîp añî nöp hibur gasî mîdmagö kale aḡ dan nîj ud pîdöḡ gîmim, cîg göl gî mîdaimim,” a ga.

24 Banabas nîpe bî aij yöl. Ana Uḡ nîpe Banabas apöm ajmaḡ raumîdöp. Nîpe Jisas manö aij u böḡ nöp nîj uda. Nîpe Jisas manö aij u nîbi bî gau hag ñö, nîbi bî iru nöp Bî Kub nîp nîj udla.

25 Banabas pen bî Sol nîp am daunam, a göm, daun kub Dasas ara. *

26 Banabas Dasas amjaköm, Sol nîp ulhai nîjöm, uḡ gî ado gî am Adiok amöm, mî añî anîbu nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau kalîp Jisas manö aij u hag ñöl gî mîdailö. Adiok nîbi bî Jisas Kraiss nîp nîj udla gau, nöd hib ñöm Kraiss Nîbi Bî a gîla.

27 Ñîñ anḡ anîb au, bî God manö hagep rîmnap Jerusalem nîbö Adiok arla.

28 Amöm, God Ana nîpe bî kale ap Agabas nîp gasî ñö haga, “Kîyö kub yabîḡ ram mîñöḡ magöḡhalö lîñîg gab,” a ga. Hagö, haga rö kîyö kub yabîḡ u, gapman bî kub Klodias abad mîdmîdöp ñîñ u aua. *

29 Anîg göl kîyö kub la nîjöm Adiok nîbi bî Jisas nîp nîj udla gau hagla, “Nîbi bî Jisas manö aij u nîj udpal rîmnap ram mîñöḡ Judia gau mîdlö nîjöl gî, kalîp kîyö kub yabîḡ löp u, hon añî añî kalîp mani rîmnap magum gun ñun,” a gîla.

30 Anîg hagöm, mani lî magum göm, Banabas aip Sol aip kalîp ñöm hagla, “Kale bî mîhöḡ mani i dammil, Kraiss nîbi bî nîpe abad mîdpal bî kub gau kalîp ñîl,” a gîla. *

12

Herod Jems nîp al pak löm, Pida nîp nagî la

1 Ñîñ anḡ anîb au, gapman bî kub Herod, nîbi bî Jisas nîj udla gau rîmnap kalîp gî naij göl gî, dam nagî löl gî ga.

2 Ami bî nîpe gau rîmnap hagö, Jon nîmam Jems nîp ru mîlö kîd udöm böḡ nöp al pak lîlö uma.

3 Herod hagö anîg geila, Juda nîbi bî gau nîjöm ñîñî lîla. Ñîñî lîla u, Herod nîjöm, Pida nîp u rö nöp hagö, dam nagî lîla. Gîla anîbu, Juda nîbi bî Bred Yîs Halö Ñîjagep ñîñ anḡ au gîla.

* 11:22: Ap 4:36

* 11:25: Ap 9:30

* 11:28: Ap 21:10

* 11:30: Ap 12:25

4 Herod Pida nɪp anɪg göl dam nagɪ lõm, ami bɪ unbö raleb böŋ daŋ (16) kalɪp nɪme lɪ yɪgwo mɪlõ yɪgwo mɪlõ lõm haga, “Sɪdõ an sɪbõn yaŋ bɪ mɪhau mɪhau abad nõp mɪdaimim,” a ga. Herod gasɪ nɪpe u ke nɪŋõm haga, “Pasopa ñɪn u ap arainɪm me, hainõ Pida nɪp dam nɪbi bɪ mɪdeinaböl an au amun manõ kub hagnabun,” a göm nɪŋa.

5 Pida nɪpe anɪg göl nagɪ mɪdõ nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udla gau Pida nɪp gasɪ nɪŋõm, klõ göm God nɪp sabe göl gɪ nõp mɪdeila.

6 Pen gapman bɪ kub Herod Pida nɪp manõ kub hagnam, a göm, nɪŋa ñɪn anɪbu nõp sɪbõn au yaŋ, Pida nɪp sen mɪhöp adɪkõm, ami bɪ mɪhau böŋ lap lap nɪŋ mɪdlõ nɪŋöl gɪ, Pida an yaŋ haneia. Ami bɪ rɪmnap u rö nõp adan ɪl u nɪŋ mɪdeila.

7 Pen adɪŋ Bɪ Kub ejol nɪpe ap urak mɪdõ nɪŋöl gɪ, mab mɪtaŋ rö am nagɪ lep ram raul mɪgan u ara. Ejol anɪbu am Pida nɪp rɪglõm pak nɪŋõm haga, “Yɪŋɪd urak!” a ga. Hagõ, Pida urakõ nɪŋöl gɪ, sen nɪp adɪkla u hubɪka.

8 Ejol Pida nɪp haga, “Dip nagɪ ne u pɪg lɪmõn, ma rɪrup ne u gɪmõn gɪ,” a ga. Hagõ, Pida ejol haga rö nõp gö, ejol u pen haga, “Waɪɪj mɪlõ kub ne u yɪmõ, yad aip arul,” a ga.

9 Hagõ, waɪɪj mɪlõ kub nɪpe u yɪmõm, ram raul

mɪgan mɪdeia u arõ göm, ejol u aip hadlõ. Ejol ga anɪbu, Pida nɪpe hag nɪŋa e, u nabõŋ nɪŋabin a göm nɪŋa.

10 Pen ami bɪ nɪŋ mɪdeila ajõŋ ɪl mɪhau hil gɪmil, ajõŋ klõ yabɪl ain udõm gɪla ajõŋ hõŋ yaŋ u ke hiɪkõ nɪŋöl gɪ, hõŋ arlõ. Ammil, adan an gau amöl gɪ Pida nɪŋa, ejol u mɪdageia.*

11 Anɪg ga nɪŋõm Pida haga, “Mɪñi nɪŋ aij gɪpin. U Bɪ Kub nõp, ejol nɪpe u hag yuõ, ap gapman bɪ kub Herod yɪp nagɪ pɪdõŋ lõp u hubɪk yuõp. Gapman bɪ kub Herod abe, Juda nɪbi bɪ gau abe, nan naj yɪp gɪnɪg gɪpal u, göl rö lagõp,” a ga.

12 Anɪg hagõm, gasɪ nɪŋ aij göm, bɪ ne Jon Mak nɪme Maria ram u ara. Ram anɪbu nɪbi bɪ iru nõp apõm, God nɪp sabe gɪ mɪdeila.

13 Pida apõm, ajõŋ u pa gu gu gö, pai Roda, ram anɪbu wõg gɪmɪdõp u ajõŋ u hiɪknɪg aua.

14 Pai anɪbu ajõŋ apõm nɪŋa, Pida maj mɪgan u nõp hageia. Nɪpe anɪg nɪŋõm, ñɪñɪ yabɪl lõm, hauɪ padõ ajõŋ hiɪkaga; am nɪbi bɪ gau kalɪp haga, “Pida ap mɪdõp hõŋ yaŋ,” a ga.

15 Hageia, kale hagla, “Ne hauɪ alajɪp hagabõn,” a gɪla. Anɪg hageila, nɪpe klõ yabɪl göm haga, “Piral hagagɪn; nɪŋõ yabɪl hagabin. Pida mɪdõp hõŋ yaŋ,” a ga. Hageia hagla, “U ana nɪpe u rö lõp ap mɪdõp,” a gɪla.

* 12:10: Ap 5:19

16 Pen Pida nipe ajöŋ u kauyaŋ pak gu gu gö gö gö, am ajöŋ u hi+köm niŋla, Pida nöŋ m+deia niŋöm aiö yabiŋ gila.

17 Aiö gilo niŋöl gi, Pida kalip niŋ m+ic gi nöŋm haga, "Manö hagagmim!" a ga. Anig hagöm, nag+ lep ram midö niŋöl gi, God ejol ap yuö apöm, nip ni+hön ni+hön göm daua manö u kalip hag nöŋm haga, "Manö anibi Jems abe, nibi bi Jisas nip niŋ udpal gau abe, kalip hag niŋmim," a göm, ke migan ap ara.

18 Ruö ram ruö niŋöl gi, ami bi gau Pida midageia u niŋöm, ni+hön göp, a göm, hag ap ran ap lugöl gi m+deila. Piŋniŋ göm, "Mai," a göm, uŋhaila u pen niŋagla.

* 19 Herod ami bi anib gau kalip, Pida nip y+ŋid uŋhai niŋmim dauim, a gö, uŋhai wasö niŋlö, kalip manö kub hagöm, manö hagö ami bi nipe riŋnap ami bi anib gau böŋ nöŋ al pak lila.

Herod uma

Hainö Herod ram m+nöŋ Judia arö göm, am daun kub Sisaria midm+döp.

20 Herod am Sisaria m+döm, daun kub m+höp Daia Saidon nibi bi gau kalip niŋö mulu luga. Pen Daia Saidon nibi bi apöm, bi Herod ram nipe abada bi Blasdas nip m+ŋöŋ gi nöŋm hagla, "Hanip pör kiyö lö, apun Herod ram m+nöŋ nipe

i nan magö rau ud arbun halö. Anib u, hanip kal kal juagmim; agam+ j+im nöŋ m+daiun," a gila. Hageila, Blasdas nipe pen haga, "U niŋö hagpim," a ga.

21 Pen Herod manö anibu niŋöm, niŋ ap manö hagnabin, a göm, hag la. Hainö hag la niŋ anibu auö, nipe kiŋ kai y+mbal rö waŋ+ij aij aij yabiŋ gau y+möm, sea kiŋ kub nipe adö u as+köm, nibi bi gau kalip manö hag niŋa.

22 Herod manö anibu hag nöŋ niŋöl gi hagla, "U bi ap rö hagagab; god ap rö hagab," a gila.

23 Pen Herod manö anibu niŋöm, "Yip manö anibu rö hagagmim; God hib nipe nöŋ hagpe adö aran," a gaga. Anib u, Bi Kub ejol nipe ap hag yuö, apöm Herod nip gö, m+ña kub göm, giŋse lö böŋ nöŋ uma. *

24 Pen God Manö u hag niŋlö arö niŋöl gi, ram m+nöŋ gau kid kid ara. *

25 Pen Banabas aip Sol aip Jerusalem midmil, giŋig aulo u hadö gi+pul, a gi+mil, Jon Mak nip uŋ gi ado gi Adiok arla. *

13

Banabas aip Sol aip manö hag nöŋ gi arlö

1 Daun kub Adiok anib au bi God manö hagep bi riŋnap, bi God manö hag niŋeb bi riŋnap m+deila. Bi anib gau me, ap Banabas;

* 12:18: Ap 5:22-24

* 12:23: Dan 5:20

* 12:24: Ais 55:11

* 12:25: Ap

11:29-30; 15:37

ap Simion. Bì Simion anìbu nìp Bì Pìr a gìmìdal. Bì ap Lusias, nìpe Sairini daun nìbö. Bì ap Maneyen, nìpe Kìj Herod bì nìjeb nìpe ap. Pen bì ap Sol.

² Pen ñìn ap kale nan magö ñìjagöm, Bì Kub nìp nöp sabe gì midlö nìjöl gì, Ana Uł nìpe kalìp haga, “Kale Banabas aip Sol aip hagaimim, wög kalìp hag lìnö u gìlö arnìm,” a ga. *

³ Anìg hagö, kale nan magö ñìjagöm, God nìp sabe göm, Banabas aip Sol aip kalìp ñìmagö adö laj löm, God kalìp mìhön abad mìdeian, a göm, kalìp hag yula. *

⁴⁻⁵ Ana Uł nìpe kalìp abad mìdö nìjöl gì, bì nì Jon Mak, wög halìp pro pro rìmnap gì ñan, a gìmìl, nìp uł gì Selusia daun ñìg goł yan amöm, ñìg magìb udöm, ram mìnönj ñìg rìb gus ga airan Saipras arla. Amöm, daun kub Salamìs amöm, Sol aip Banabas aip Juda magum gep ram gau amöm, nìbi bì gau kalìp God Manö hag ñìlö. *

⁶ Pen nìbi bì Saipras mìdeila anìb gau kalìp God Manö hag ñì dam dam, daun kub Pepos amjaköm, Juda bì ap kuj cage aimö gep bì ap nable paklö. Bì anìbu hib nìpe Ba-Jisas. Nìpe manö pìral hagöm haga, “Yad God manö hagep bì ap,” a ga.

⁷ Daun kub Pepos au, Saipras gapman bì kub yabìł hanmìdöp, hib nìpe Segias

Polas. Bì anìbu nìpe bì gasì nìj kìd yabìł hiìköm nìjmìdöp. Nìpe Banabas aip Sol aip, God Manö yìp haglö nìjìn, a göm, kalìp hagö apìl, nìp God Manö hag ñìlö. Pen bì kuj cage aimö gep bì u nìpe bì kub anìbu bì nìjeb nìpe ap.

⁸ Bì Ba-Jisas anìbu, Grik manö hagöm nìp Elimas a gìmìdal. Banabas aip Pol aip kale Segias Polas nìp God Manö aij u hag ñìlö, nìpe rìmìd lì apdi nìj aij ga u pen, bì kuj aimö gep bì u nìjöm, Banabas Pol manö najj kek hagöm, Segias Polas Jisas manö u nìj udagnìm, a göm, nìp haga, “Bì anìb mìhau manö pìr alabil u nìjagmön,” a ga.

⁹ Sol hib nìpe ap me Pol a gìmìdal. Ana Uł nìpe Pol nìp ajmanj rauöm gasì aij ñö nìjöl gì, bì kuj aimö gep bì u nìp nìj ij halö lì mìdöm haga,

¹⁰ “Ne kìjaki pi yag daua; najj nöp gìpan. Nan nìhön nìhön aij mìdöp u arö gìmön, nìbi bì gau kalìp pìral nöp gabön. Ne pör pör Bì Kub manö nìjö nìpe u udmön manö pìral rö labön. Ne ñìn mai gì najj gabön u arö gìnabön?”

¹¹ Anìg gabön u, God gö, ñìn bad ap amgö ne we gö sìdö mailö nìjagnabön,” a ga.

Pol manö anìbu hagö, adìj Ba-Jisas nìja, kumi pìr rö bad ap amgö nìpe harìkò böj nöp sìb ga. Anìg gö, bì ap yìp

* 13:2: Ap 9:15 * 13:3: Ap 6:6 * 13:4-5: Ap 12:12; 15:39

ñimagö ud adan yaman, a göm, ud ririkoł göl gi m+deia.
*

12 Banabas Pol kale bi mihöŋ Bi Kub manö u n+p hag ñailö u n+ŋöm, Segias Polas n+pe aiö ga. An+u, Ba-Jisas ga u n+ŋöm, n+pe Jisas n+p n+ŋ uda.

Banabas Pol kale daun kub Adiok, ram m+nöŋ Pisidia au arlö

13 Pen Pol bi n+pe gau aip ñ+g mag+u udöm, Pepos arö göm, Pega daun, ram m+nöŋ Pampilia au arla. Am m+dom, Jon Mak n+pe kal+p m+höŋ au arö göm, ado gi Jerusalem ara. *

14 Kale pen Pega daun arö gi mil, daun kub Adiok, ram m+nöŋ Pisidia au arlö. Am m+dom, Juda God n+p sabe gep ñ+n u, Juda magum gep ram u ammil, as+k m+dailö.

15 Juda magum ram abad m+dm+dal bi gau uraköm, Mos+s lo manö kal+ kliñ r+ka ad+ŋ r+mnap abe, bi God manö hagep gau kal+ kliñ r+ka ad+ŋ r+mnap abe, amgö li n+ŋ n+bi bi m+deila gau kal+p hagla. Kale manö hag p+s göm, bi ap hag yulö Banabas Pol as+k m+dailö au amöm haga, "Mamil m+höŋ. N+bi bi gai i n+ŋ udep manö r+mnap m+dain+m u, han+p hag ñ+lö n+ŋun," a gi la.

16 Hagailö, Pol uraköm manö hagn+g ñimagö dap ranöm haga, "Kale Juda n+bi bi gau abe, Juda n+bi bi wasö

God n+p sabe gi m+dim gau abe, manö hagn+g gabin i r+m+id li n+ŋim.

17 God n+pe hadame nöp ap+s bac bi hon gau uda. God an+bu n+pe Isrel n+bi bi God hon me. Hainö kale ram m+nöŋ Ijip am m+deila, God kal+p abad m+id aij gö, ñ+ pai yag dapöm, iru yab+ŋ nöp m+deila. Bi kub Pero kal+p, aragnabim, a ga u pen God k+ö ke yab+ŋ n+pe u göm, kal+p u+ gi dam Ijip höŋ adö aula. *

18 Kale m+ ñ+njuöl m+höp (40) ram m+nöŋ kabö nöp m+dm+dom an+ au m+dom, God n+p manö iru n+banö sas+m li gi m+dal u pen God kal+p abad m+id aij ga. *

19 Pen nöd ram m+nöŋ Kenan n+bi bi r+goŋ ke ke unbö mudun j+ŋ m+deila, pen God n+bi bi n+pe kal+p abad m+id aij göm p+döŋ n+pe ñö, n+bi bi r+goŋ ke ke unbö mudun j+ŋ nöd m+deila gau kal+p aip pen pen göm, r+di+k gi yu al pak löm, ram m+nöŋ an+bu ram m+nöŋ kale ke rö udla. *

20 Kale Ijip m+dlö m+ ina u wö ralöm, ram m+nöŋ aip+ŋ nöp an+ gau m+dlö m+ ina u wö ralöm, n+bi bi r+di+k gi yuöm, ram m+nöŋ kale udla m+ ina u abe wö ralöm gi lö me, m+ unbö po hadred pipdi (450) ina.

"Pen God kal+p dam ram m+nöŋ Kenan aui löm, bi manö ud as+kep r+mnap hag lö, kal+p abad m+dm+dal. Hainö bi God manö hagep

* 13:11: Ap 9:8

* 13:13: Ap 15:38

* 13:17: Eks 1:7; 6:6; 12:51

* 13:18:

Nab 14:34; Dud 1:31

* 13:19: Dud 7:1; Jos 14:1

* 13:20: Jaj 2:16; 1Sa 3:20

Samyuel m+deia ñ+n u, *

²¹ n+bi b+ Isrel gau kale Samyuel n+p hagla, 'Ne kiñ ap hag lö, han+p n+bi b+ magöñhalö abad m+deinab,' a g+la. Hageila, God b+ ne Kis ñ+ n+pe Sol n+p hag lö, kiñ kale m+dm+döp. B+ an+bu Benjamin k+g+n r+k damöm r+k damöm r+k l+la. Sol kiñ kale m+dö, m+ ñ+njuöl m+höp (40) ina. *

²² Pen hainö God n+pe gö Sol kiñ m+dageia. God n+pe Depid kiñ kale hag la. God n+pe Depid manö hagöm haga, 'Hibur gas+ m+dmagö yad ke gas+ göp rö u, Jesi ñ+ n+pe Depid hibur gas+ m+dmagö n+pe abe unbö rö nöp gas+ göp; nan n+hön n+hön gan a g+ n+ñnabin u, n+pe an+g unbö rö nöp g+nab,' a ga. *

²³ "Pen God n+pe gö, Depid ñ+ pai r+kö, r+k dam dap+il göm, Jisas n+p yag daula. An+bu u, God nöd manö klö hag la rö, n+pe Isrel n+bi b+ kal+p Ud Kam+ñ Yuep B+ ap yua. *

²⁴ Pen Jisas il göm wög gaga magö u, Jon n+pe apöm, Isrel n+bi b+ kal+p haga, 'Nan si nan naij g+pim u, n+hön g+n+g an+g g+pun, a g+mim, arö g+pe, kalöp ñ+g pak ñ+nabin,' a ga. *

²⁵ Jon wög n+pe g+ p+is g+n+g geia ñ+n an u, n+bi b+ gau kal+p haga, 'Kale y+p b+ an, a g+mim, gas+ n+ñbim? B+

Kub pör abad m+dpim b+ u, yad wasö. B+ an+bu hainö aunab. Ma r+rup n+pe u ud hub+knam rö lagöp,' a ga. *

²⁶ "Añ mam yad, kale r+mnap Ebrahim ñ+ pai n+pe m+dpim; kale r+mnap Juda n+bi b+ wasö pen God n+p sabe g+m+dim. Krais n+bi b+ ud kam+ñ yuep manö Jon hag ñ+ m+dm+döp an+bu, God n+pe han+p nan a göm haga.

²⁷ Jerusalem n+bi b+ gau abe, b+ kub kale gau abe, Jisas n+pe Krais u auub a göm n+ñagla. Jisas n+p al pak l+lö umañ a g+la u, God manö hagep manö kal+ k+ñ r+kla rö nöp g+la. Pen God n+p sabe g+n+g Juda magum gep ram pör aum+dal u, kale manö kal+ k+ñ r+kla an+bu pör pör nöp n+ñm+dal.

²⁸ N+pe nan naij ap göp aka göm ulhai wasö n+ñöm gap-man b+ kub Pailod n+p hagla, 'Ne hagö n+p al pak l+lan,' a g+la. *

²⁹ Pen God Manö haga rö, magöñhalö nöp Jisas n+p g+la. Hainö n+bi b+ n+pe gau apöm, wip he ud as+k dam kabö m+gan r+göl g+la. *

³⁰ R+göl g+la u pen God gö kauyan uraka.

³¹ N+pe uraköm, kam+ñ m+dö n+ñöl g+, n+bi b+ n+pe aip Galili n+bö Jerusalem aula gau, n+p ñ+n iru nöp n+ñla rö, uri Isrel n+bi b+ kal+p Jisas manö aij u hag

* 13:21: 1Sa 8:5,19; 10:20-24 * 13:22: 1Sa 13:14; 16:12; Sam 89:20 * 13:23: 2Sa 7:12-16 * 13:24: Mad 3:1-2 * 13:25: Jon 1:20,27 * 13:28: Mad 27:22-23 * 13:29: Mad 27:59-60 * 13:31: Ap 1:3,8

ñaböl. *

32 “Pen hol bi mihöŋ aubul i, kalöp Kraiss manö aij u hagnig aubul. God hadame nöp apis bac bi hon kalip manö klö hag löm ginabin a ga manö anibu nöp

33 gasi niŋ midöm, God nipe Jisas nip ud urak ña. Ga anibu apis bac bi gau niŋagla u pen ñi pai rik lep kale gau miñi hon niŋbun. Depid nipe God Manö adin Sam a gipal au Kimap yigwö aŋ nibö kali kliš riköm haga, ‘Ne Ñi yad.

Yad miñi Nap ne midpin,’ a ga. *

34 God nipe gö, Jisas uraka u me, hainö umöm hañ roman hij gi lug li arnim rö lagöp. Manö anibu God Manö adin ap anigöl midöp:

‘Yad Depid nip manö uł klö niŋö hag lönö u

kalöp nöp ñinabin,’ a ga.

*

35 Pen God Manö adin ap anigöl midöp:

“ ‘Ne Bi Uł ne arö gö,

hañ roman nipe hij gi lug li aragnim,’ a ga. *

36 “Pen Depid nipe God wög nip hag la u, nibi bi nipe midmidal ñin anibu gi damöm uma. Pen Depid nipe umö, nap nihi bi kalip rigöl gimidal gau dam rigöl gilo, hañ roman nipe hij gi lug li ara.

37 Pen God nipe gö uraka Bi anibu, hañ roman nipe hij gi lug li araga.

38 “Anib u, mideimam niŋim. Jisas nipe umöm uraka u me, God nan si nan naij gipim u niŋöm arö ginab manö aij u kalöp hagabul.

39 Hon Juda lo manö adö u nöp niŋun geinabun u, God nan si nan naij gipun u niŋ nöp mideinab. Pen Jisas mab ba laŋ al pak lilo uma u me, hon Jisas nip niŋ udeinabun u, God nan si nan naij gipun u niŋöm, arö göm, hanip nibi bi aij yad, a ginab. *

40 Pen bi God manö hagep gau hadame nöp hagla rö hanip gagnim, a gimim gasi u niŋ aij gimim. Kale hagla,

41 ‘Kale nibi bi yip atab atab ñibim gau niŋim!

Kale midpin magö i, nan ke nibö ap ginabin.

Nan ginabin anibu kalöp nöd hageinaböl u,

ñiŋon li hagaböl, a gi niŋnabim.

Anib u, kale pa gil gil gimim böŋ nöp um hir gimim!’ a gila,” a ga. *

42 Pol aip Banabas aip manö anibu hagnim, Juda magum gep ram anibu höŋ arlö niŋöl gi, nibi bi gau hagla, “God nip sabe gep ñin hain u kauyaŋ apil, hanip manö anibu rimnap halö hag ñimil,” a gila.

43 Nibi bi gau magum gi mideila gau ram u arö göm, ke ke arlö niŋöl gi, Juda nibi bi kabö göl rimnap abe, nibi bi gau nibö Juda kai

* 13:33: Sam 2:7

* 13:34: Ais 55:3

* 13:35: Sam 16:10

* 13:39: Ro 10:4

* 13:41: Hab 1:5

ninmidal rö nin udla rimnap
abe, Pol aip Banabas aip
kalip hain göm arla. Adan
an au amöl gi, bi mihau
kalip haglö, “God hanip
mög ninjom ud aij göp,” a
gimim, gasi u ninjol gi nöp
midaimim,” a gila.

44 Pen Juda God nip sabe
gep nin hain u, nibi bi
daun kub anibu mideila gau
magorhalö rö, Bi Kub manö
nininig ap magum gila.

45 Pen Juda bi kub gau nibi
bi iru nibanö aula u ninjö,
mulu lugö, Pol Banabas kalip
bi mihau kalip ninjom gasi
naji ninja. Pol manö nihon
nihon nibi bi gau kalip haga
u hag juöm, hib nipe u hag
pro gila.

46 Juda bi gau anig gailö,
Pol aip Banabas aip pinin
gagmil, manö pen kto hag-
mil haglö, “God Manö aij u
kalöp Juda nibi bi nöd hagul
a gipul u pen kale manö
aij anibu udagmim, hon por
midep magö u nin udun rö
lagöp, a gipim u me, mñi
Juda nibi bi wasö gau kalip
hag ninabul. *

47 Nihon ginig: Bi Kub
hanip hagöm manö anig göl
haga,

‘Yad hagnö, kale Juda nibi bi
wasö gau kalip mailö
kale midmim,
ram minöj ke ke gau
ammim,

nibi bi gau magorhalö mailö
anibu ninjö ninjol gi,

yad kalip ud kamij yun-
abin,’ a ga,” a ga. *

48 Juda nibi bi wasö gau
manö anibu ninjom, mñ mñ
göm, Bi Kub manö u, manö
aij unbö ke yabit, a gila.
Anib u, nibi bi God, por por
midaiöl, a göm, hag la gau
magorhalö manö aij anibu
nin udla.

49 Pen Bi Kub manö u, ram
minöj anib gau magorhalö
haglö ara.

50 Anig ga u, Juda nibi
bi gau ninjö mulu lugö, am
Adiok nibi kub God nip nin
udla rimnap abe, bi kub ram
minöj anibu abad midmidal
gau rimnap abe, kalip haglö,
kale am nibi bi iru nöp
dapöm, Pol aip Banabas aip
kalip gi naji göm, ram minöj
kale gau hag höj yula.

51 Anig gi hag höj yulö, bi
mihau kale Adiok arik amöl
gi, manö aij dam hag najul
udagpim, a gimil, ma kale
acip acip gau lik gi yumil
ammil, daun kub Aikoniam
arlö. *

52 Pen Ana Ut nipe nibi bi
Jisas nip nin udla gau ajman
rauö, kale mñ mñ yabit göl
gi mideila.

14

*Pol aip Banabas aip daun
kub Aikoniam ajailö*

1 Pol aip Banabas aip am
daun kub Aikoniam midmil,
Juda magum gep ram u am-
mil, manö hag ni aij gilo
ninjol gi, Juda nibi bi gau löm,

* 13:46: Ap 3:26; 18:6 * 13:47: Ais 49:6 * 13:51: Mad 10:14; Ap 18:6

Juda n̄ibi b̄i wasö gau löm, iru nöp Jisas n̄ip n̄iη udla.

² Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap, Jisas manö hagabil u n̄iη udagnabun, a göm, amöm Juda n̄ibi b̄i wasö gau kal̄ip manö n̄iηeb n̄iηagep piral hageila n̄iηöm kale n̄ibi b̄i Jisas n̄iη udla gau kal̄ip n̄iηlō mulu kal luga.

³ Pen Pol aip Banabas aip, manö an̄ibu n̄iηmil, ram m̄inöη an̄ibu ar̄ik araglō. Kale au nöp m̄idmil, B̄i Kub manö u klō göm waiö nöp hag n̄im̄idil. B̄i Kub kal̄ip m̄ihöη aip abad m̄idö n̄iηöl ḡi, nan gagep rō r̄imnap, nan n̄iηeb n̄iηagep rō r̄imnap gailō, n̄ibi b̄i r̄imnap n̄iηöm hagla, “An̄ib u, manö hagabil an̄ibi n̄iηö nöp hagabil,” a göm, n̄iηla. *

⁴ Pen Aikoniam n̄ibi b̄i an̄ib gau as̄ik ke ke löm, böη u Juda n̄ibi b̄i gau manö hagla rō n̄iηla, böη u b̄i Jisas manö ud arep b̄i gau hagla u nöp n̄iηla.

⁵ Pen Juda n̄ibi b̄i r̄imnap gau löm, Juda n̄ibi b̄i wasö r̄imnap gau löm, b̄i kub kale gau abe, Pol aip Banabas aip kal̄ip ḡi naij gun, kabö ju pak lun, a göm, gas̄i u n̄iηla. *

⁶ Kalpe m̄ihöη pen manö an̄ibu n̄iηmil, p̄iñiη ḡi am daun kub m̄ihau Lisdra Debi, ram m̄inöη Likonia au arlō.

⁷ Ammil, an̄ib gau ḡi ajöl ḡi, Kraiss manö aij u hag n̄im̄idil.

B̄i ma naij ga u, Pol gö,

kam̄iη la

⁸ Pen daun kub Lisdra an̄ibu, b̄i ap n̄ime n̄ip yag daua n̄in u nöp ma naij gö, adan ajagm̄idöp b̄i ap m̄idm̄idöp.

⁹ B̄i an̄ibu n̄ipe ap as̄ik m̄idöm, Pol manö hageia u n̄iη m̄ideia. Pol b̄i an̄ibu n̄ip n̄iη ij halö löm gas̄i n̄iηa, b̄i an̄ibi, God ȳip gö kam̄iη l̄in̄im rō löp, a ḡi gas̄i n̄iηm̄idöp.

¹⁰ An̄ib u, Pol n̄ip n̄iηöm, meg m̄igan dap ranöm haga, “Urak!” a ga. Hagö, b̄i an̄ibu ȳiη̄id uraköm, ma abö göm arā.

¹¹ Pol an̄ig gö, n̄ibi b̄i n̄iη m̄ideila gau manö yab̄i kale Likonia manö u hagöm hagla, “B̄i kumi kabö adö lan̄ n̄ibö gau, god m̄ihöp n̄ibi b̄i rō l̄imil ap hagabil i,” a ḡila. *

¹² An̄ig hagöm, Banabas n̄ip, god Sus, a ḡila. Pen Pol n̄ipe manö iru nöp hagem̄idöp rō, n̄ip, god Hemis, a ḡila.

¹³ God piral Sus sabe ḡim̄idal an̄ibu, sabe gep ram u yöp ḡi l̄ila daun gof an̄ib au me, god piral Sus sabe gep b̄i kub u abe, n̄ibi b̄i au m̄ideila gau abe, god Sus pör sabe ḡipun u m̄iñi auöp i, a göm, kaj kau n̄ibar r̄imnap udöm, mab p̄iη̄p̄i aij aij r̄imnap ud dauö, n̄ibi b̄i iru yab̄i aula.

¹⁴ Pen Pol aip Banabas aip, geila an̄ibu n̄iηmil, wañ̄iη kale gau ud b̄iñ̄i ḡimil, n̄ibi b̄i iru nöp m̄ideila an̄ an̄ib au ammil haglō,

* 14:3: Mak 16:20; Hib 2:4 * 14:5: Ap 14:19 * 14:11: Ap 28:6

15 “Kale nihön ginig anig gabim? Hol mihön god wasö! Kale nibi bi yabił midpim rö, hol u rö nöp unbö rö midpun. Hol Jisas Krais manö aij nipe u kalöp hag ñinig aubul. God nipe kumi kabö laj gi löm, minöñ naböñ ił i gi löm, ñig solwara u gi löm, nan nihön nihön midöp gau magöñhalö gi löm, ga. Hol kalöp Krais manö aij u haglo, nan yiharin piral sabe gabim gau arö gimim, God kamın midöp u nöp sabe gi midaimim, a gul, kalöp hagabul. *

16 Pen nöd nibi bi ram minöñ ke ke gau midöm, gasi kale ke ninöm nan yiharin sabe gila u, God ninöm kalip gi naji gaga. *

17 Pen kale yiharin midagpim; nip ninig, ninabim. Nipe pör pör kalöp ud aij göp. Nipe nöp gö, möñ alöm, nan magö iru nöp midö ninöl gi, miñ miñ göl gi nan ninbim. Anib u, nipe anig gab u ninmim, ninö nöp God hon midöp u hadö ninbep,” a gilö. *

18 Anig haglö u pen, nibi bi anib gau, bi anib mihai i kumi kabö adö laj nibö aubil, a göm, kaj kau nibar rimnap pak sabe gi ñinig geila, ułham yabił hag hag wasö gilö.

19 Pen kalpe mihön daun kub Lisdra anibu nöp midlö ninöl gi, Juda kai daun kub Adiok, ram minöñ Pisidia au midmidal nibi bi rimnap abe, daun kub Aikoniam midmidal nibi bi rimnap abe apöm, nibi bi anib gau kalip piral hagöm hagla, “Bi mihau manö aij hagagabil; piral hagabil,” a gila. Anig hageila, nibi bi anib gau ninöm, Pol nip kabö ju pak löm, böñ nöp umöb, a göm, tip gi dam kabö waryö gıgabö gila u höñ adö löyan yula. *

20 Anig gila ninöm nibi bi Jisas nip nin udla gau ap binig gıgabö gilö ninöl gi, Pol uraköm daun kub anibu ado gi ara. Pen ruö Pol aip Banabas aip Lisdra arö gimil Debi arlö.

21-22 Pol aip Banabas aip Debi ammil, Jisas manö aij u nibi bi gau kalip hag ñailö, nibi bi iru nöp Jisas nip nin udla. Pen kalpe mihön nöd aubul adö u nöp arul, a gimil, ado gi Lisdra, Aikoniam, Adiok ram minöñ Pisidia au amöl gi, nibi bi Jisas manö aij u haglö nin udla gau kalip kauyan hag ñi aij göl gi arlö. Kalip hag ñi aij göl gi haglö, “Jisas manö aij u arö gagmim; nin udpim rö nöp nin ud midaimim. Anig gıpe, kalöp minör iru ñinaböl pen gasi u ninagmim; God hanip udöm abad mideinab, a gimim, klö

Pol nip kabö ju pakla

* 14:15: Ap 10:26; Sam 146:6 * 14:16: Ap 17:30 * 14:17: Jer 5:24 * 14:19: Ap 17:13; 2Ko 11:25 * 14:21-22: Ap 15:32; 1De 3:3

gimim u nöp niŋbe arnim,” a gilo. *

23 Anig hagamil, cöc ke ke anib gau, niŋbi bi Jisas niŋ udla gau bi nabic midaiöl, a gimil, bi rimnap wög anibu hag lilo. Anig gimil, kalpe mihöŋ nan magö niŋagamil, God niŋp sabe göl gi haglö, “Bi Kub, bi gai i nöp niŋ udpal rö, kalip abad midaimön,” a gilo.

Pol aip Banabas aip daun kub Adiok, Siria Propins au arlö

24 Anig göl ram m+nöŋ Pisia gau ajmil, ram m+nöŋ Pampilia arlö.

25 Pampilia ammil, Jisas manö aij u niŋbi bi Pega daun gau kalip hag niŋmil, daun kub Adalia arlö.

26 Adalia ammil, niŋg magib udmil, daun kub Adiok, Siria Propins au, nöd midmil aulö u ado gi arlö. Kale nöd arnig gailö, Adiok niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau, God niŋp sabe göm hagla, “Manö aij ne u niŋbi bi gau kalip hag niŋig arabil rö, kalip mihöŋ abad mid aij gimön,” a göm, kalip mihöŋ hag yulö, ammil, manö anibu hag niŋ ajmidil. *

27 Anib u, ado gi Adiok apil, niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau kalip wiŋ allö aueila, God niŋpe gö kale niŋhön niŋhön gila gau magöŋhalö hag niŋ aij gila. Juda niŋbi bi wasö gau iru nöp Jisas manö aij u niŋ udla aiud u abe hag niŋla. *

28 Kalip anig göl hag niŋmil, kalip aip niŋn bad ap rapin midailö.

15

Bi kub Jerusalem ap magum göm manö hagla

1 Pen bi rimnap ram m+nöŋ Judia niŋbö Adiok apöm, bi Juda wasö Jisas niŋp niŋ udla gau kalip hag niŋla, “Mosis hadame nöp hanip Juda niŋbi bi haga, ‘Niŋan gisön yag dapim, waŋ hañ kale riŋ gi dö gimim,’ a ga. Anib u, kale u rö nöp hañ riŋ gi dö gagnabim u, God kalöp ud kamniŋ yuagnab,” a gila. *

2 Anig hageila, Pol aip Banabas aip manö u kabö rö hagagaböl, a gimil, kalip aip manö pen pen haglö ara. Anig geila, Adiok niŋbi bi Jisas niŋp niŋ udla gau, niŋbi bi kale ke rimnap abe, Pol Banabas bi mihau abe hag löm hagla, “Kale Jerusalem amim, manö anibi dam, bi Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas niŋbi bi niŋpe gau kalip abad midpal bi gau abe kalip hag niŋmim, kale pen hag amil apil göm gasi niŋhön niŋnaböl u niŋmim, ap hagpe niŋjun,” a gila. *

3 Anig hagöm, kalip hag yulö, kale am ram m+nöŋ Pönia aŋ au amöl gi, Juda niŋbi bi wasö gau Jisas niŋp niŋ udla manö anibu hag niŋlö niŋöl gi, añ mam niŋöm magöŋhalö niŋniŋ lila. Ram m+nöŋ Pönia anibu arö

* 14:26: Ap 13:1-2

* 14:27: Ap 15:4,12

* 15:1: Gal 5:2

* 15:2: Gal 2:1

göm, kale amöm ram m+nöŋ Sameria aŋ au amöl g+, manö u rö nöŋ hag ñ+lö n+nöŋ g+, aŋ+ mam gau u rö nöŋ n+nöŋ ñ+ñ+ l+la.

⁴ Pen kale ram m+nöŋ Sameria arö göm, amöm Jerusalem amjakeilö, n+bi b+ Jisas n+p n+n udla gau abe, b+ Jisas manö ud arep gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe gau kal+p abad m+deila b+ gau abe, kal+p hag w+hai udöm aij auabim a g+la. Hageila, Pol aip Banabas aip, God n+pe gö nan n+hön n+hön g+la u magöŋhalö kal+p hag ñ+ aij g+la. *

⁵ An+g hagailö, Perisi b+ Jisas n+p n+n udla gau r+mnap uraköm hagla, "Juda n+bi b+ wasö gau Jisas n+p n+n udnaböl u, hañ r+b g+ dö göm, Mos+ lo u hagab hagab rö nöŋ g+lan," a g+la.

⁶ An+g hageila, b+ Jisas manö ud arep gau abe, Jisas n+bi b+ n+pe abad m+deila b+ gau abe, manö an+bu hag aij gun, a göm, ap magum g+la.

⁷ Ap magum göm, manö an+bu hag am+l ap+l g+ m+dlö n+nöŋ g+, Pida uraköm haga, "Mam b+. Kale n+n+bim, nöd God han+p n+me löm, Juda n+bi b+ wasö gau Jisas manö aij u n+n udöl, a göm, y+p hag lö, yad am kal+p Kraiss manö aij u hag ñ+ ajm+din. *

⁸ God gas+ r+m+d m+dmagö hon magöŋhalö n+nöŋ u, Ana U+ han+p ña rö, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p u rö nöŋ ña.

An+g ga u hon n+n+bun, n+pe kal+p abe ud aij göp. *

⁹ Han+p Juda kai manö ap ke hagöm, Juda n+bi b+ wasö gau kal+p manö ap ke hagöm gagöp. Kraiss manö aij u n+n udla u me, God n+pe nan si nan naj g+la gac m+dmagö kal+p aŋ dan m+deia u t+k g+ yua.

¹⁰ God Juda n+bi b+ wasö gau böŋ nöŋ uda rö, kale n+hön g+n+g, neb neb göl g+ hagpim, 'Mos+ lo manö kal+ k+ñ r+köm haga haga rö nöŋ lo pro ap gagnabim u, God kalöp ud kam+n yuagnab,' a g+pim? As+ mas+ g+ aij g+mim, a g+pim u, ap+s bac b+ g+ wasö n+n+la. Hon u rö nöŋ g+ wasö n+n+bun u, pen uri Juda n+bi b+ wasö Jisas n+p n+n udla gau kal+p, m+nöŋ an+bu udöl, a g+mim, hagabim ar? *

¹¹ U aij wasö. B+ Kub Jisas han+p Juda kai mög n+nöŋ u, i+ aŋ+ an+bu nöŋ me, B+ Kub Jisas n+pe ke gö, hon n+p n+n udno, han+p ud kam+n yunab. An+b unbö rö nöŋ, B+ Kub Jisas Juda n+bi b+ wasö gau kal+p mög n+nöŋ u, i+ aŋ+ an+bu nöŋ me, B+ Kub Jisas n+pe ke gö, kale n+p n+n udlö, kal+p u rö nöŋ ud kam+n yunab," a ga. *

¹² Pen n+bi b+ ap m+deila gau magöŋhalö, manö ap hagöm wasö, agam+j m+dailö n+nöŋ g+, Banabas aip Pol aip kal+p aiud udöm, kalpe m+höŋ ram m+nöŋ ke gau

* 15:4: Ap 14:27

* 15:7: Ap 10:1-43

* 15:8: Ap 10:44; 11:15

* 15:10: Mad

11:30; Gal 3:10

* 15:11: Gal 2:16; Ep 2:5-8

gau amöl gı, Juda nıbi bı wasö gau Jisas manö aij u hag nı̄ ajailö nı̄jöl gı, God nı̄pe nan gagep rö gau, nan nı̄jeb nı̄jagep gau ga u, aiud u magöñhalö kalı̄p hag nı̄ aij gı̄lö.

13 Pen bı̄ mı̄hau manö hag pı̄s gı̄lö nı̄jöl gı, Jems uraköm haga, “Mam bı̄. Manö hagnı̄g gabin i nı̄jım! *

14 God Juda nı̄bi bı̄ wasö gau kalı̄p mög nı̄jöm ud aij göm, nı̄bi bı̄ yad ke mı̄deinaböl, a göm, hadö uda u, Saimon uri nöp manö hagöp u nı̄jı̄bun.

15 God ga anı̄bu, God manö hagep gau hadame nöp hagöm kalı̄ klı̄ñ rı̄kla rö nöp ga. Manö anı̄bu kalı̄ klı̄ñ rı̄köm hagla,

16 ‘Bı̄ Kub nı̄pe hagöp,
“Hainö yad ado gı̄ apem,

Depid ram pa lufö gı̄ pa jö gı̄ luga u,

yad ke kauyan gı̄ aij gı̄nö, pı̄döj yabı̄t mı̄dnab.

17 Anı̄b u, Juda nı̄bi bı̄ wasö ram mı̄nöh ke gau nı̄bö gau nı̄bö, rı̄mnap nı̄bi bı̄ yad mı̄deinaböl a gı̄pin gau, yı̄p uı̄hai nı̄jı̄naböl.

18 Nan nı̄hön nı̄hön hainö gı̄nab u,

yad Bı̄ Kub hadame dagol gau hag lı̄nö u me, anı̄g hagabin,” a ga, a gı̄la,” a ga. *

19 Jems manö anı̄bu hagöm haga, “Gası̄ yad nı̄jı̄bin u, Juda nı̄bi bı̄ wasö Jisas nı̄p nı̄j udnaböl gau, kalı̄p mı̄jör rı̄mnap ñagun.

20 Pen kalı̄p köp kalı̄ klı̄ñ rı̄k yuun hagnı̄, ‘Nı̄bi bı̄ rı̄mnap god pı̄ral gau nı̄p nan sabe gı̄ nı̄nı̄g, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale nı̄jı̄agmım. Nı̄bi si bı̄ si gagmım. Wal kaj nan gau, hagape u nı̄jı̄agmım. Wal kaj nan gau rugu ud bu gı̄lö umnı̄m u nı̄jı̄agmım,’ a gun. Manö gau rö hagagun. *

21 Pen ai gı̄nı̄g: bac bı̄ hadame nöp gı̄la rö, mı̄ñı̄ u rö nöp daun gau gau magöñhalö, God nı̄p sabe gep nı̄n u Juda magum gep ram u am magum göm, pör pör manö Mosı̄s hagöm kalı̄ klı̄ñ rı̄ka u amgö lı̄ nı̄jı̄mı̄dal,” a ga.

Juda nı̄bi bı̄ wasö gau kalı̄p köp kalı̄ klı̄ñ rı̄k yula

22 Jems anı̄g hagö, bı̄ Jisas manö ud arep gau löm, bı̄ Jisas nı̄bi bı̄ nı̄pe gau kalı̄p abad mı̄deila bı̄ gau löm, nı̄bi bı̄ Jisas nı̄p nı̄j udlı̄ gau magöñhalö löm, hagla, “Hon bı̄ hon rı̄mnap hag lı̄no, Pol Banabas bı̄ mı̄hau aip Adiok arlanı̄,” a gı̄la. Anı̄g hagöm, bı̄ Jisas nı̄bi bı̄ nı̄pe gau abad mı̄deila bı̄ mı̄höh Judas Basabas aip, Sailas aip, kalı̄p hag lı̄la.

23 Köp ap kalı̄ klı̄ñ rı̄köm, Pol Banabas bı̄ gau nı̄la. Köp anı̄g göl kalı̄ klı̄ñ rı̄kla:

* 15:13: Gal 2:9 * 15:18: Emo 9:11-12 * 15:20: Eks 34:15-17; Lep 17:10-16

Mam bi, kale midpim?

Hon namam kale, Jisas manö ud arep bi gau abe, Jisas n+bi bi n+pe gau kalip abad midpil bi m+hau abe, kalöp Juda n+bi bi wasö daun kub Adiok abe, Siria Propins abe, Silisia Propins abe midmim Jisas n+p n+η udpim gau, köp kal+ kliš r+k yuabun.

24 Ai g+ing: manö ap auub n+ηbun, n+bi bi hon gai i r+imnap, han+p hag n+ηöm wasö, gas+ kale ke u nöp n+ηöm, am manö kub kalöp gas+ m+lö l+mim rö manö r+imnap kalöp hag ñeila.

25 An+ib u, hon bi r+imnap hon ke hag l+no, bi midmagö hon aij yab+ Pol Banabas bi m+hau seg n+inaböl.

26 Pol Banabas bi m+hau gau ajmil, hal+p al pak l+inaböl, a g+mil, gas+ u n+ηagpil. Bi Kub Jisas Kraiss manö aij n+pe u n+bi bi gau kalip hag ñul, a g+mil, gas+ añ+ an+ibu nöp n+ηmil, hałowatö hag ñ+ aij göl g+ ajmidil.

27 Judas Sailas bi m+hau yun+g gabun. Kale ammil köp kal+ kliš r+kabun i manö adö u nöp kalöp hag ñ+ aij g+inabil.

28 Hon magum gun, manö an+ibu hag am+l ap+l g+no n+ηöl g+, Ana U+ n+pe han+p gas+ aij ñö, köp kal+ kliš r+kun m+ηör r+imnap kalöp ñagnabun, a g+no. Y+hari? manö m+höp nöp hagnabun a gun hagno. *

29 N+bi bi r+imnap god piral gau sabe g+n+g, wal kaj nan gau dam pakaiöl, kale ñ+ηagmim. Wal kaj nan gau, hagape u ñ+ηagmim. Wal kaj nan gau rugu ud bu g+lö umn+m u ñ+ηagmim. N+bi si bi si gagmim. Nan hagabun i arö g+nabim u, g+ aij g+nabim.

Manö hagpun me u. Kale mid aij g+mim. Köp kal+ kliš r+kla u me u.

30 Köp an+ibu kal+ kliš r+köm bi gau ñ+lö, kale Jerusalem arö göm, daun kub Adiok, Siria Propins gau ado g+ arla. Amjaköm, n+bi bi Jisas n+p n+η udla gau haglö, magöηhalö ap magum g+la n+ηöm köp daula u ñ+la.

31 Köp ñ+lö, n+bi bi kale manö an+ibu amgö l+ n+ηlö, kal+p aij yab+ gö, gas+ halö midöm hibur kal+p ñ+ñ+ yab+ la.

32 Judas Sailas bi God manö hagep bi m+hau midmidil me, ñ+n bad ap Adiok midmil, Jisas n+bi bi n+pe gau kal+p manö iru nöp hag ñ+ aij g+lö n+ηöl g+, kale Jisas manö aij n+pe n+η ud p+idöη göm gas+ halö mideila.

33-34 An+g g+mil hag ñ+ p+s g+mil, arn+g g+lö n+ηöl g+, n+bi bi Jisas n+p n+η udla an+ib gau ap magum göm, sabe göm, Bi Kub kalpe m+höη abad mid aij gö, kale agam+η mid aij g+l, a göm, kal+p m+höη hag yula.

35 Pen Pol aip Banabas aip Adiok au midmil, bi an+ib

* 15:28: Mad 23:4

16

gau n̄bō r̄imnap aip, B̄i Kub manō aij u n̄bi b̄i gau kal̄ip hag ñöl ḡi m̄ideila.

Pol Banabas ke ke arlō

36 Pen m̄id damöm, Pol n̄ipe Banabas n̄ip haga, “Hol m̄ihōj nōd ajul B̄i Kub manō haglo ara ram m̄inōj gau, n̄iṅ ud p̄idōj göl ḡi nöp m̄idpal aka gul, am n̄iṅjul auul,” a ga.

37 Hageia, Banabas haga, “An̄ib u, Jon Mak n̄ip abe uṯ ḡi ud arul,” a ga. *

38 Hageia, Pol haga, “Ñ̄i an̄ibu nōd uṯ ḡi ud arlo, wög ḡi haköm auaga; n̄ipe Pampilia nöp amöm ar̄ik ara. An̄ib u, m̄iñi n̄ip uṯ ḡi ud aragnabul,” a ga. *

39 Pol an̄ig hageia, kalpe m̄ihōj ke nöp pen pen hagmil, Banabas n̄ipe Jon Mak aip ñ̄ig maḡib udmil, ram m̄inōj ñ̄ig r̄ib gus ga airan Saipras arlō.

40 Pol n̄ipe pen Sailas n̄ip uda. N̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau, sabe göm, B̄i Kub n̄ipe Pol Sailas kal̄ip m̄ihōj abad m̄ideiaṅ, a göm, b̄i m̄ihau hag yula.

41 Pol n̄ipe Siria Propins gau abe, Silisia Propins gau abe ḡi ajöl ḡi, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau kal̄ip God Manō r̄imnap halö hag ñ̄i aij gö, kale n̄iṅm n̄iṅ ud p̄idōj ḡi m̄ideila.

Pol ram m̄inōj ajm̄idöp gau kauyaṅ ado ḡi ara

1 Pol Sailas kalpe m̄ihōj aj aj l̄imil, Debi ammil, Lisdra amjaklō. Ram m̄inōj an̄ib gau Jisas n̄ip n̄iṅ uda b̄i ap m̄ideia; hib n̄ipe u Dimodi. B̄i an̄ibu n̄ime n̄ipe u Juda n̄ibō n̄ibi ap pen Jisas n̄ip n̄iṅ uda. Nap n̄ipe u Grik n̄ibō b̄i ap. *

2 Lisdra n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau abe, Aikoniam n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau abe, Dimodi b̄i aij a ḡila. *

3 Pol pen, Dimodi yad aip Jisas manō u hag ñ̄i ajaiul, a göm n̄iṅa u pen, Juda n̄ibi b̄i gau hagnaböl, “Dimodi nap n̄ipe u Grik b̄i ap rö, ñ̄i n̄ipe hañ r̄ib ḡi dö gaga rö, manō n̄ipe u udagun,” a ḡinaböl, a ḡi gasi n̄iṅm, Dimodi n̄ip dam arö hañ r̄ib ḡi dö ḡila.

4 Pol Sailas Dimodi kalpe daun daun gau ḡi ajöl ḡi, b̄i Jisas manō ud arep gau abe, b̄i Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abad m̄ideila b̄i gau abe, Jerusalem gau magum göm manō n̄ihōn n̄ihōn hagla u, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau kal̄ip hag ñ̄m, an̄ig an̄ig ḡimim, a ḡila. *

5 An̄ig göl gau gau ḡi ajöl ḡi, n̄ibi b̄i Jisas n̄ip n̄iṅ udla gau, kal̄ip Jisas manō aij u hag ñ̄i aij ḡilö, kale manō an̄ibu n̄iṅ udöm, klö göm, n̄ipe haga rö nöp ḡi m̄ideila. Ñ̄in añ̄i añ̄i pör pör n̄ibi b̄i r̄imnap halö

* 15:37: Ap 12:12,25

* 15:38: Ap 13:13; Kol 4:10

* 16:1: Ap 14:6; 2Di 1:5

* 16:2: Plp 2:19-22

* 16:4: Ap 15:23-29

Jisas manö aij u n+ñöm, Jisas n+ip n+ñ udla.

Pol naböñ n+ñja

⁶ Pol b+ n+pe gau aip Esia Propins m+dpal n+bi b+ gau kal+ip Kraiss manö aij hag ñun a göm, arn+ig geila u pen Ana U+ n+pe, aragmim, a ga. An+bu, ram m+nöñ Prijia an+ gau ajöm, Galesia Propins an+ gau ajöm geila. *

⁷ Kale am am, ram m+nöñ Misia sösöl apöl g+ , Bidinia Propins arun a geila u pen Jisas Ana n+pe kal+ip, aragmim, a ga.

⁸ Jisas Ana n+pe an+ig hagö, kale Bidinia Propins aragla; ram m+nöñ Misia an+ au aramöm daun kub Droas arla.

⁹ Droas amöm, sibön an+ yan+ Pol naböñ n+ñja, b+ Masedonia Propins n+bö ap uraköl m+dom, n+ip manö neb neb g+ hagöm haga, “Ne ñ+ig ju böñ i Masedonia aumön, han+ip g+ ñ+imön,” a ga.

¹⁰ Pol an+ig g+ naböñ n+ñjaia, hon hagno, “U God nöp, Masedonia n+bi b+ kal+ip Jisas manö aij u am hag ñim, a göp,” a gun, magö an+bu nöp Masedonia arn+ig gun nan g+ j+in g+no.

N+bi Lidia Jisas n+ip n+ñ uda

¹¹ Am ñ+ig mag+bu udun, Droas arö gun, ram m+nöñ ñ+ig r+ib gus ga airan Samodres arno. Ruö pen Samodres arö gun, Niapolis daun amjakno.

¹² Ñ+ig mag+bu udun, Pili-pai, Masedonia Propins an+ au amjakno. Rom gapman n+bi b+ iru nöp aram Pili-pai m+dom abad m+dm+dal. An+bu u, ram m+nöñ an+ au Pili-pai daun kub yab+il m+deia. Hon ñ+in bad ap Pilipai gau m+daino.

¹³ Juda God n+ip sabe gep ñ+in u, God n+ip sabe gep ka ap m+deinab, a gun, daun ajön arö gun, ñ+ig go+ gam+ñ arno. Amun n+ñno, n+bi r+imnap ap m+deila. An+bu au as+kun, kal+ip manö hag ñ+no.

¹⁴ N+bi n+ñ m+deila an+bu gau, n+bi ap daun kub Da-iadaira n+bö, hib n+pe u Lidia. N+pe wal+ij mu gau g+ lö, raum+dal. N+pe God n+ip sabe g+m+idöp. B+ Kub n+pe n+bi an+bu n+ip gas+ aij ñö, Pol manö aij haga u, n+ñö hagab, a göm, n+ñ uda.

¹⁵ Pen Lidia abe, n+bi b+ ram n+pe aip hanla gau abe, kal+ip ñ+ig pak ñ+no, Lidia haga, “Yad B+ Kub kabö göl n+ñ udpin, a g+mim n+ñbim u, kale ap ram yad han m+daimim,” a ga. Han+ip an+ig hagö, manö n+pe udun, am ram n+pe u hano.

Pol Sailas kal+ip m+ñöñ nag+ lila

¹⁶ Hon mañ ap God n+ip sabe gep ka u amun, pai nag+ wög gep ap n+ip nable pakno. Pai an+bu n+ip k+jak+ aban+ alö, nan n+ñön n+ñön hainö g+inab u, n+bi b+ gau kal+ip hag ñö, n+ip mani ñ+im+dal. N+pe an+ig gö, b+ n+ip rau daulö,

* 16:6: Ap 18:23

nagi wög kalip gimidöp gau, mani kub udmidal.

17 Hon araino niñöl gi, pai anibu hanip hain göl gi haga, "Bi gai i, God adö i gilarj midöp u nip wög gipal. Kale nan nihön nihön geinabim, God kalöp ud kamij yunab, manö u nöp hagaböl," a ga. *

18 Pen pai u manö anibu rö pör pör hag hag hag, ñin ap Pol iru yabił gö, ado göm kijaki pai abanj ala u nip haga, "Jisas Kraiss hib nipe u niñmön, pai anibi nip arö gimön aru!" a ga. Adi? kijaki nip abanj ala u höj ara.

19 Pen pai anibu nip mani raulö, kalip nagi wög gimidöp bi gau, Pol kijaki hag yua manö u niñöm, mani kub udpun u hainö udagnabun, a göm, Pol Sailas kalip mihöj ud sisi udöm Rom bi kub mideila gau manö kub hagnig, tip gi dam manö hagep kuö u arla.

20 Rom bi manö ud asikep bi kub gau manö kub hägöm hagla, "Bi mihöj i bi Juda nibö. Daun kub hon i apil gilö, hon nibi bi ram minöhön hon nuö nibö i gilö yuö kal lugöp. *

21 Hon Rom nibi bi manö nöd nibö adö u ke midöp pen kale manö gisön nibö manö hon niñagep u, niñmim gimim, a gimil, hag ajabil," a gila.

22 Nibi bi niñ mideila gau u rö nöp, manö adö anibu nöp hägöm, Pol Sailas kalip

mihöj manö kub häglö, bi manö ud asikep bi kub gau hagla, "Walij kalip mihöj gau ud jumim, ur ud pakim," a gila. *

23 Häglö, ur ud pak ado malo göm, dam nagi lep ram raul migän u yuöm, bi nagi lep ram abad mideia u nip hagla, "Kalip mihöj niñ aij gi midaimön," a gila.

24 Häglö, bi nagi lep ram abad midmidöp u, kalip mihöj ut gi dam ram raul migän yabił au yan löm, ma kid kalip mihau ud mab kub migän u yulö arö, pa ribik pidöj ga.

25 Pen sibön anj kub yan, Pol Sailas kalpe mihöj God nip sabe göl gi, kimap rimnap hag midlö niñöl gi, bi nagiman rimnap kale apdi niñ mideila.

26 Anig gailö niñöl gi, naböj munmon kub yabił u udöm, nagi lep ram u halö ud danj i göm, ajöj gau ke hiiköm, bi nagiman gau kalip sen adikla gau magöjhalö hubika.

27 Anig gö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi u uraköm niña, ajöj gau magöjhalö hiiköl mideia. Nipe niñöm, "Bi nagiman gau, ajöj hiikö, piñij gi amhakpal rö, bi kub yad u yip al pak linab," a göm, ru milö kid nipe ke u ud tip gi udöm, nipe ke big linig geia. *

28 Pol pen nip wiñ kub

* 16:17: Mak 1:24 * 16:20: Mak 13:9

Ap 12:18-19

* 16:22: 2Ko 11:25; 1De 2:2 * 16:27:

al hagöm haga, “Nihön gi+ng ne ke big linig gabön? Hon piñiñ gi aragpun. Magöñhalö midpun i,” a ga.

29 Pol anig hagö, nagiman abad mideia bi u wiñ alöm haga, “Hapö y+iñ+d dauim,” a ga. Hagö, hapö daulö, nipe dam gi dö gi ram raul migang yan amöm, an+n+n gö, gil gil göl gi, am Pol Sailas m+dailö it au kugom yima.

30 Pen anig göl kugom yimöm, uraköm, kalip mihöñ ut gi höñ yan amöm haga, “Bi kub aij yad m+hai, yad nihön geinam, God yip ud kam+iñ yunab?” ö ga. *

31 Hageia, nip haglö, “Bi Kub Jisas nip niñ udeinabön u, ne ke abe, nibi bi ne aip hanban gau abe, kalöp ud kam+iñ yunab,” a gilö.

32 Anig hagamil, bi an+bu nip abe, nibi bi nipe aip hana gau magöñhalö abe, kalip Bi Kub manö aij u hag ñilö.

33 Anig hag ñilö, kalip mihöñ sibön an kub yan nöp damöm, hañ roman pakla gau ñig li yua. Anig gö, magö an+bu nöp nip abe, nibi bi nipe gau abe, kalip magöñhalö ñig pak ñilö.

34 Kalip magöñhalö ñig pak ñilö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi u, kalip mihöñ ut gi dam ram nipe damöm, nan magö ñö, ñ+iñlö. Bi an+bu nipe ke abe, nibin ñi pai nipe gau abe, m+iñ hon God nip niñ udpun, a göm, m+iñ m+iñ yab+iñ göl gi mideila.

35 Ruö pen, Rom bi kub gau polisman gau kalip hagla, “Bi nag+i midpil m+hau kalip hub+k yube, aril,” a gila.

36 Haglö, bi nagiman gau kalip abad mideia bi an+bu, manö an+bu dam Pol Sailas m+dailö u amöm haga, “Manö ud asikep bi kub gau kalöp hagpal, ‘Hub+k yube aril,’ a gipal. An+b u, kale mihöñ aril. Bi Kub kalpe abad mid aij gö, agam+iñ mid aij gi m+daimim!” a ga.

37 Hageia, Pol haga, “Hol mihöñ u rö nöp bi Rom n+bö m+hau pen manö kub niñöm wasö, nibi bi an au halip mihöñ ur ud pak ado malo göm, dam nag+i libal u, aij gagöp. An+b u, halip mihöñ agam+iñ pi göl hag yuun, a göm, hagaböl ar? Bi kub gau kale ke nag+i lep ram i apöm, halip bi mihöñ ut gi damöm, seg höñ yan arun,” a ga.

38 Pol anig hagö, polisman gau manö an+bu niñöm, ado gi am manö ud asikep bi kub gau kalip hag ñilö, Pol Sailas kale Rom n+bö bi m+hau manö u niñöm, piñiñ gila.

39 Piñiñ göm, kale am Pol Sailas kalip bi mihöñ ut gi damöm, seg höñ yan amöm, manö hain hain göm hagla, “Kalip mihöñ aij geinab u, daun kub an+bi arö gi mil armil,” a gila.

40 Pol Sailas nag+i lep ram u arö gi mil, nibi Lidia ram u am midmil, nibi bi Jisas nip niñ udla gau aip magum göm, Bi Kub manö aij kalip

hag ñilö kale n+ñöm, manö aij an+bu udöm gasi halö m+ðöm m+ñ m+ñ gila.

17

Desalonaika n+bi b+ Pol Sailas kal+p m+höñ al pak l+niñ gila

¹ Pen Pol Sailas kalpe m+höñ daun kub Pilipai arö g+mil, ammil daun kub Ampipolis amjaklö. Ampipolis arö g+mil, am daun kub Apolonia amjaklö. Pen Apolonia arö g+mil, am daun kub Desalonaika amjakmil n+ñlö, Juda magum gep ram ap m+deia.

² N+ñmil, Pol pör g+m+ðöp rö, Juda God n+p sabe gep ñ+n m+hau n+gan, n+bi b+ gau aip Juda magum gep ram raul m+gan u amöm, kal+p aip manö hag am+l ap+l ga.

³ God Manö it u kal+p hag ñ+ aij göm, God manö hagep b+ gau hadame gau, Mesaia u ilön kub udöm umöm kauyan uraknab a gila manö an+bu hag ñ+ aij göm, "Mesaia u Jisas, b+ kalöp hagabin i," a ga.

⁴ Pol an+g hagö, n+bi b+ r+mnap n+ñö hagöp, a göm, manö haga rö nöp n+ñ udöm, Pol Sailas k+d u arla. N+bi hib halö iru nöp abe, Grik n+bi b+ God n+p n+ñ udla iru nöp abe, Pol haga manö an+bu n+ñ udla.

⁵ Pol Sailas manö haglö n+bi b+ iru nöp n+ñ udeila u, Juda b+ gau r+mnap n+ñlö, mulu lugö, b+ naij y+har+ñ

daun adan an au m+deila gau r+mnap udlö, kale pen am n+bi b+ iru nöp dap löm, manö pi pug kub yab+l gila. "Pol Sailas kal+p m+höñ uhai n+ñun, n+bi b+ gai i kal+p ñ+no, b+ m+hau al pak l+lan," a göm, am Jeson ram u urön g+gabö göm uhai wasö n+ñla.

⁶ Uhai wasö n+ñöm, Jeson n+p udöm, n+bi b+ Jisas n+p n+ñ udla r+mnap halö udöm, dam gapman b+ kub m+deila au amöm, manö kub hagla. Manö kub hagöm hagla, "Pol Sailas b+ m+hau ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö ajmil haglö, n+bi b+ gau magöñhalö manö pen pen manö hau+l g+p+al. Pen m+ñi ap m+dpil ram m+nöñ hon i.

⁷ Kale gapman b+ kub hon Sisa manö n+pe r+ib juöm, kiñ hon ke ap m+ðöp, a göm, b+ Kiñ an+bu Jisas a g+p+al. Pen b+ Jeson i, b+ an+ib m+hau kal+p dam ram n+pe u lö han m+daj+l," a gila. *

⁸ An+g hageila, n+bi b+ iru nöp ap m+deila gau abe, daun gapman b+ kub gau abe n+ñöm, manö hau+l kub yab+l gila.

⁹ Manö hau+l kub yab+l göm, Jeson n+p mani r+mnap udöm, n+bi b+ n+p aip daula gau mani r+mnap udöm, hagla, "Hainö manö an+bu kuöyan g+ñabim u, mani kale an+bi böñ nöp udnabun," a gila. An+g hagöm, kal+p hag höñ yula.

Daun kub Beria n+bi b+ iru nöp Jisas manö aij u n+ñ udla

* 17:7: Luk 23:2; Jon 19:12

10 Sibön ga magö u nöp, nibi bi Kraiss nöp nöh udla gau Pol Sailas kalip mihöhön dam yulö, daun kub Beria arlö. Beria amjakmil, Juda magum gep ram u arlö.

11 Ammil, Jisas manö aij u hag ñilö, Juda nibi bi Beria mideila gau, nibi bi Desalonaika mideila gau rö wasö; manö kalip mihöhön u nöhöl, aij gö nöhöl gi, "Pol nöhögab aka?" göm, God Manö u ñin añi añi pör pör amgö li nöh aij gimidal.

12 Pen Juda magum gep ram anibu nibi bi aula gau iru nöp Jisas nöp nöh udla. Grik nibi hib mideia gau u rö nöp, iru nöp Jisas nöp nöh udla. Grik bi u rö nöp, iru nöp Jisas nöp nöh udla.

13 Pen Pol am Beria nibi bi kalip God Manö hag ñab, a gilö, Juda nibi bi Desalonaika midmidal gau manö anibu nöhöl, mulu lugö, apöm, Beria nibi bi kalip manö neb neb gilö, kal junig geila.

14 Anig gö nöhöl gi, nibi bi Jisas nöp nöh udla gau, Pol nöp dam yulö, ñig solwara goł gau ara. Pen Sailas Dimodi bi mihau Beria au midailö.

15 Pen bi rimnap Pol nöp dam daun kub Adens yuöm, ado gi arnig geila nöhöm Pol kalip haga, "Sailas Dimodi kalip mihöhön hagpe, yöhid auil," a ga.

Pol daun kub Adens mideia

16 Pol nipe Sailas Dimodi kalip mihöhön daun kub Adens au abad midöl gi nöhögab, nibi bi anib gau god piral kale sabe gimidal nan gau, iru yabıl nöp mideia. Nipe nöhögab, hibur nöp u naij yabıl ga.

17 Anig gö, Juda magum gep ram u amöm, Juda nibi bi gau rimnap abe, Grik nibi bi God nöp nöh udla rimnap abe, kalip aip manö hag amil apil gimidöp. Pen ñin añi añi pör pör manö hagep kuö au amöm, nibi bi ap mideila gau, kalip aip u rö nöp manö hag amil apil gimidöp. *

18 Daun kub Adens anibu, nibi bi gasi adö ke ke nöhögab gau, hib ke ke hagöm, rimnap Epikorian nibi bi a gila, rimnap Sidowik nibi bi a gila. Ñin ap, Pol nibi bi anib gau kalip Jisas umöm uraka manö aij u hagö, Epikorian bi gasi aij nöhögab rimnap, Sidowik bi gasi aij nöhögab rimnap, Pol manö haga u nöhöm, nöp aip hag amil apil göm, rimnap hagla, "Bi manö hib ñig löp manö u nöhön manö hagnig gab?" ö gila. Pen rimnap hagla, "Nibi bi midöl gau sabe gipal god kale gau rö nöp hagab," a gila.

19-20 Pen Pol nöp dam kansol kai mideila u amöm hagla, "Ne manö gisön ke nöhögab nibi bi gau kalip hagabön u, mñi hanip u rö nöp hag ñi aij gö, hon abe manö it anibu nöhögab aij gun," a gila.

* 17:17: Ap 18:19

21 Pen n̄ibi b̄i Adens n̄ibō gau abe, n̄ibi b̄i ke gau n̄ibō apōm Adens m̄ideila gau abe, manō ḡsōn n̄ibō r̄imnap n̄iηun hag m̄idaiun, a ḡöm, gas̄i u n̄öp n̄iηm̄idal.

22 Pol pen n̄ipe kansol kai m̄ideila aη au urakōm haga, “Kale Adens n̄ibi b̄i. Yad n̄iηbin kale kl̄ō yab̄iη ḡimim, nan r̄imnap sabe gun, a ḡimim, gas̄i u n̄iηbim.

23 Yad gai i ajem n̄iηbin, kale kabō ana ke ke ḡi l̄imim, nan ke ke sabe ḡipim r̄ō, hib u adō an̄ibu kal̄i kl̄iñ r̄ikpe. Pen kabō b̄id nan sabe ḡi ñeb ap ḡi l̄ibe u, hib u kal̄i kl̄iñ r̄ikpe, ‘B̄i sabe ḡipal n̄iηagpun u, kabō ana n̄ipe me i,’ a ḡipe. Manō n̄iηagpun, a ḡimim, kal̄i kl̄iñ r̄ikpe an̄ibu, m̄iñi kalöp manō iη u hagn̄ig gabin.

24 “God m̄inōη nabōη iη i ḡi l̄öm, nan m̄inōη nabōη iη i m̄idöp gau magōηhalō ḡi l̄öm ga u, n̄ipe B̄i Kub yab̄iη. Kumi kabō adō laη abe, m̄inōη nabōη iη i abe, B̄i Kub m̄idöm abad m̄idöp. N̄ibi b̄i gau God sabe gep ram ñ̄imagō kale ḡi l̄ilō, n̄ipe ap ram aη an̄ib gau m̄idagnab, wasō. *

25 N̄ipe han̄ip ḡi l̄öm, ake bad u yuō, ake l̄öl ḡi m̄idpun. Nan hon gau magōηhalō n̄ipe n̄öp ñ̄öb. N̄ipe B̄i kl̄ō naij an̄ibu, hon ñ̄imagō hon nan aij ap gun n̄ip ñ̄un r̄ō lagöp. *

26 N̄ipe b̄i añi ap n̄öp, Adam n̄ip ḡi lö, Adam n̄ipe

pen r̄ik damöm, r̄ik dam dap̄il ḡilō, m̄iñi n̄ibi b̄i ke ke gau m̄inōη nabōη iη i r̄igon̄ r̄igon̄ magōηhalō gau m̄idpun. Pen God n̄ipe n̄öp n̄öd gas̄i n̄iηöm gaia me, n̄ibi b̄i r̄imnap ram m̄inōη ap ap m̄idöm, m̄id damöm, hainō n̄ipe ke haga ñ̄in u, n̄ibi b̄i gau n̄ibō r̄imnap ap ka kale an̄ibu udpal.

27 God n̄ipe ke gas̄i n̄iηöm gab u, ñ̄in r̄imnap uηham m̄idöm, ȳip ulhai n̄iηöm, ud r̄ir̄ikoη göl ḡi ḡi, ȳip ulhai n̄iη udöl, a ḡöm, gab. Pen n̄ip n̄iη udn̄ig geinaböl u, n̄ipe hon magōηhalō m̄ilō gau m̄idagöp. Hon aip m̄idöp i. *

28 Ñ̄imagō adō n̄ipe u me, hon m̄idpun. Pen b̄i manō kal̄i kl̄iñ r̄ikep kale ke r̄imnap, ‘Hon abe ñ̄i pai n̄ipe m̄idpun,’ a ḡipal u, n̄iηō hagpal.

29 “Pen hon God ñ̄i pai n̄ipe m̄idpun r̄ō, gol, silpa, kabō gau udun, gas̄i hon ke n̄iηun, ñ̄imagō hon ke nan r̄imnap ana ḡi lun, sabe gagun. *

30 Nöd God manō aij n̄ipe n̄iηagm̄idal r̄ō, kal̄ip manō kub hagaga. Pen uri n̄ibi b̄i ram m̄inōη ke gau gau magōηhalō kal̄ip hagab, ‘Nan si nan naij ḡipim u, n̄ihön ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arō gim,’ a gab.

31 Hainō n̄ipe ke n̄öp n̄iηöb ñ̄in u, B̄i n̄ipe hag la u n̄ip yuō apōm, n̄ibi b̄i m̄inōη nabōη iη i m̄idpal magōηhalō

* 17:24: 1Ki 8:27; Ap 7:48 * 17:25: Sam 50:12 * 17:27: Sam 145:18; Jer 23:23

* 17:29: Ais 40:18-20; 44:10-17; Ap 19:26

manö kub hagöm, nime lınab. Hon nıñbun, Bı manö kub hagnab anıbu, nıp al pak lılo umö, God gö kauyañ uraka. Anıg ga u, nıbi bı gau magöñhalö nıñöm, manö kub hagnab haga u, waiö nöp haga u nıñlañ a göm ga,” a ga.
*

³² Pol, bı ap umöm uraköp manö hagajıp u nıñöm, nıbi bı mıdeila gau rımnap hag mıhol gıla; pen rımnap hagla, “Nın rımnap halö manö anıbu kauyañ hagamön nıñun,” a gıla.

³³ Anıg haglö nıñöl gı, Pol kansol kai mıdeila gau kalıp arık ara.

³⁴ Pen daun kub Adens anıbu, nıbi bı rımnap Pol manö nıp u udöm, Jisas nıp nıñ udla. Nıbi bı anıb gau me, bı ap hib nıpe u Dionisias. Nıpe bı kub kansol kub kale ram mıñöñ anıbu nıbö bı ap. Nıbi ap hib nıpe u Damaris. Pen nıbi bı rımnap halö abe Jisas nıp nıñ udla.

18

Pol am daun kub Korid gau mıdeila

¹ Pol daun kub Adens arö göm, daun kub Korid gau ara.

² Pol Korid amöm nıña, bı Juda ber mıhau mıdailö. Nugmul hib u Akwila; nıp ram mıñöñ Podas yag daulö, kub göm nıpe ju dam ram mıñöñ Idali, daun kub Rom söl au, mıdmıdöp. Pen

hainö gapman bı kub Klo-dias, Juda nıbi bı rımnap Rom mıdagaiöl, a gö, Akwila aip nıbin nıpe Prisila aip, Idali arö gımil, am Korid au mıdailö. Pen Pol, ber anıb mıhau am nıñnıg göm, ram kalpe ara. *

³ Bı ber anıbu, kale sel ram gımdıl. Pen Pol u rö nöp wög anıbu rö gımdöp u me, am kalıp aip han mıdöm, sel gau gımdal. *

⁴ Pol nıpe pen, Juda nıbi bı gau abe, Grik nıbi bı gau abe, kale magöñhalö Jisas manö aij u nıñ udlañ, a göm, Juda God nıp sabe gep ñın u, nıpe pör pör Juda magum gep ram u amöm, kto göm kalıp aip manö hag amıl apıl gımdöp.

⁵ Pen hainö Sailas aip Dimodi aip Masedonia Propins arö gımil, Pol Korid mıdeila au aulö, Pol nıpe pör pör Jisas manö aij u hag ñı dam dam, Juda nıbi bı gau kalıp manö hag ñöm, Mesaia pör abad mıdmıdun u me Jisas nöp, a gımdöp. *

⁶ Pol anıg hageia, Juda nıbi bı gau manö nıpe u nıñagöm, nıp hag juöm, manö naij haglö nıñöl gı, Pol nıpe, Jisas manö aij u nıñön gıñıg arö gıpal, a göm, watıj nıpe u pıpal paköl gı haga, “Yad kalöp Jisas manö aij u hag ñınö nıñagpım rö, God kalöp ud kamıñ yuagnab u, nan kale ke. Mıñi kalöp Juda nıbi bı arö gem, Juda nıbi bı wasö gau kalıp am hag ñınabin,” a

* 17:31: Sam 96:13 * 18:2: Ro 16:3

* 18:6: Ap 13:46,51; 20:26

* 18:3: Ap 20:34 * 18:5: Ap 17:14-15

ga. *

⁷ Pol anig hagöm, kalip arö göm, bi Juda wasö ap ram u ara. Bi anibu hib nipe Didias Jasdias. Nipe God nip sabe gimidöp. Ram nipe u Juda magum gep ram goṭ söl au.

⁸ Pen Krispas, bi Juda magum gep ram abad midmidöp bi u, nibi bi nipe aip han mideila gau aip Jisas nip niṅ udla. Daun kub Korid gau, nibi bi rimnap iru nöp, Pol Jisas manö aij haga u niṅöm, niṅö hagöp, a göm, manö anibu niṅ udöm, ñig pakla.

⁹ Ñin ap sibön yaṅ Pol naböṅ niṅa, Bi Kub nip haga, “Ne piñiṅ gagmön. Ne gasi halö midmön, kṭö gimön, manö aij yad u nibi bi gau kalip haṭowaṭö hag ñö araṅ.

¹⁰ Yad nöp aip midpin. Daun kub i nibi bi yad iru yabiṭ nöp midpal; nibi bi rimnap nöp gi naij göl rö lagöp,” a ga. *

¹¹ Bi kub anig hagö, Pol Korid nöp midöm, mi añi ap rakin unbö kagoṭ jiniṅ u, nibi bi gau kalip God Manö u hag ñi midmidöp.

¹² Pen Rom bi kub gau Galio nip hag lälö, nipe amöm Akaia Propins abad mideia ñin u, Juda nibi bi gau, Pol nip niṅlö mulu lugö, manö hag adö añi löm, nip ud sisi li dam manö kub hagnig arla.

¹³ Pol nip manö kub hagöm hagla, “Bi i nibi bi gai i kalip hagöm, ‘Kale God nip sabe

giniṅ gimim, anig anig gipe,’ a göp. Pen manö hagab u udöm geinaböl u, kale lo hon rib junaböl,” a giṭa.

¹⁴ Anig hageila, Pol pen hagnig gabin a gi niṅa u pen, Galio pen uraköm, Juda nibi bi gau kalip haga, “Kale Juda nibi bi. Bi i nan naij ap gaiböp, manö kub hagnig gabim u niṅbnep.

¹⁵ Pen kale yihariniṅ manö magö gau nibö gau nibö udmim pen pen hagnim, bi hib kale ñila gau u rö nöp udmim, manö pen pen hagnim, u manö kub wasö; manö yihariniṅ anibu yad niṅagnabin. U manö yad wasö. Manö anibu kale ke hagnim!” a ga.

¹⁶ Anig hagöm, bi polisman nipe gau hagö, manö kub hagep migān u kalip ju dam höṅ yaṅ yula.

¹⁷ Kale höṅ amöl gi, bi Juda magum gep ram abad midmidöp u, Sosdenes, polisman gau nip ur udöm pak gus giṭa. Gapman bi kub Galio niṅöm, manö ap hagara.

Pol kauyaṅ daun kub Adiok, Siria Propins au ara

¹⁸ Pen Pol Korid rapin midöm, nibi bi Jisas manö niṅ udla gau kalip, “Kölarö au midaiim,” a göm, Akwila Prisila ber mihau aip ram minöṅ Siria arun, a göm, Senkria daun, ñig solwara goṭ au arla. Senkria gau am midöm, Pol manö kṭö niṅö

* 18:10: Jos 1:9; Ais 41:10 * 18:18: Nab 6:18; Ap 21:24

nɨŋö nöp God nɨp hagabin a göm, umagö nɨpe rɨka. *

19-21 Ñɨg magɨb udöm, Senkria arö göm, am am daun kub Epesas amjakla. Pol nɨpe Juda magum gep ram raul mɨgan u amöm, Juda nɨbi bɨ gau aip manö hag amɨl apɨl geia. Anɨg gö, nɨbi bɨ gau nɨp hagla, “Ñɨn rɨmnap halö hon aip aui mɨdaimön,” a gɨla. Pen manö kalɨp u udagöm haga, “Kale au mɨdaiim. God yɨp, yau, a geinab u, hainö ado gɨ kalöp aunabin,” a ga. Anɨg hagöm, Akwila Prisila ber mɨhau kalɨp nɨbi bɨ anɨb gau aip Epesas gau hag löm, nɨpe ñɨg magɨb udöm hada.

22 Ñɨg magɨb anɨbu am am Sisaria amjakö, Pol ñɨg magɨb anɨbu arö göm, ɨl aramöm Jerusalem ara. Jerusalem amjaköm, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla gau, “Kale mɨdpim?” a göm, kalɨp aip manö rɨmnap haga. Pol anɨg göm, Jerusalem arö göm, ñɨg magɨb kauyaŋ udöm, daun kub Adiok, Siria Propins au ara.

23 Pol Adiok amöm, yöp rapɨn ñɨn bad ap mɨd arö göm, am Galesia Propins gau abe, ram mɨnönj Prijia gau abe gɨ ajöl göm, nɨbi bɨ Jisas nɨp nöd nɨŋ udla gau, kale Jisas manö aij u nɨŋ ud pɨdön göl, a göm, kalɨp magöŋhalö hag ñɨ aij ga.

Bɨ ne Apolos manö u

24 Pen bɨ Juda daun kub Aleksadria nɨbö ap, apöm Epesas mɨdeia. Hib nɨpe

u Apolos. Nɨpe bɨ gasɨ aij nɨŋöm manö hag aij gep bɨ. Nɨpe God Manö adɨŋ nöd kalɨ kliñ rɨkla u nɨŋ aij ga.

25 Bɨ rɨmnap nɨp Bɨ Kub Adan Arep manö rɨmnap nöp hag ñɨla. Anɨb u me, nɨpe klö yabɨl göm, Jisas nɨpe gai nɨbö apöm bɨ aigale bɨ rö mɨdeia u nɨbi bɨ gau kalɨp kabö göl nöp hag ñɨmɨdöp. Pen manö hag ñɨmɨdöp anɨbu, Jon bɨ ñɨg pak ñeb hag ñɨmɨdöp rö nöp nɨŋöm hag ñɨmɨdöp. Manö rɨmnap halö nɨŋaga.

26 Pen Apolos pɨñɨŋ gagöm, Juda magum gep ram u amöm, manö anɨbu hałowalö yabɨl hag ñɨmɨdöp. Pen ñɨn ap manö hag ñɨ mɨdeia nɨŋöm Prisila Akwila ber mɨhau nɨŋmil, nɨp ut gɨ dam ram kale u amöm, God Adan Arep manö nɨŋaga magö rɨmnap hag ñɨ aij yabɨl gɨlö.

27-28 Hainö Apolos nɨpe Akaia Propins arnɨg gö, Epesas nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla gau, Apolos nɨpe am kalɨp manö aij u hag ñɨnab u aij, a göm, Akaia nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla gau kalɨp köp ap kalɨ kliñ rɨköm hagla, “Bɨ God wög gep Apolos amjakö, nɨp udmim,” a gɨla. Anɨg gɨlö me, Apolos Akaia Propins amjaköm, köp anɨbu yamö, Akaia nɨbi bɨ God kalɨp mög nɨŋöm gasɨ aij ñö, Jisas nɨp nɨŋ udla gau Apolos nɨp udla. Nɨp udlö, nɨpe pen ka kalɨp udöm, manö hagep kuö au Juda nɨbi bɨ gau aip manö hag amɨl apɨl göm, God Manö adö u hag ñɨ aij göl

gɨ, “Mesaia, a gɨmim, abad mɨdpim u Jisas nöp,” a ga. Anɨg göm, hag ñɨ aij gö, nɨp manö ap pen hagöl rö laga. Anɨg gö, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla gau kalɨp gɨ ñɨ aij gö, mɨd aij gɨla. *

19

Pol Epesas am mɨdöm Kraiss manö aij u hag ña

¹ Apolos Korid mɨdeia ñɨn anɨb au, Pol nɨpe am Galesia Propins gau abe, ram mɨnönɨ Prijia gau abe, anɨ au gɨ ajöl göm, daun kub Epesas amjaka. Amjaköm nɨŋa, nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla rɨmnap mɨdeila. *

² Pol kalɨp hag nɨŋa, “Kale Jisas nɨp nɨŋ udpe ñɨn u, Ana Uɨ halö udpe aka wasö?” ga.

Hageia, hagla, “Wasö. Ana Uɨ ap mɨdöp, a gun, hon nɨŋagpun,” a gɨla. *

³ Anɨg hageila, Pol kalɨp haga, “Pen kale ñɨg pakpe u, ɨl u nɨhön, a gɨ gasɨ nɨŋbim?” ö ga.

Hageia, hagla, “Hon Jon hagnɨdöp manö u udun me, ñɨg pakno,” a gɨla.

⁴ Anɨg hageila, Pol haga, “Jon Isrel nɨbi bɨ gau hagö, ñɨg pakmɨdal u, nan si nan naij gɨpun u, nɨhön gɨnɨg anɨg gɨpun, a göm, nɨŋlö me, kalɨp ñɨg pak ñɨmɨdöp. Pen Jon kalɨp hagnɨdöp, ‘Bɨ Kub hainö aunab u auö, nɨp nɨŋ udmim,’ a gɨmɨdöp. Bɨ hainö

aunab a ga anɨbu, Jisas nöp,” a ga. *

⁵ Pol anɨg hageia, Bɨ Kub Jisas nɨp nɨŋ udun, nɨbi bɨ nɨpe yabɨɨ mɨdaiun, a göm, ñɨg pakla.

⁶ Kale ñɨg paklö nɨŋöl gɨ, Pol ñɨmagö nɨpe kalɨp adö au lö, Ana Uɨ kalɨp auö, adɨŋ manö yabɨɨ unbö ke ke hagöm, God manö aij u hag ñɨla. *

⁷ Bɨ unbö mɨgan lanɨ rö anɨg gɨla.

⁸ Pol rakɨn mɨhau nɨganɨ, Juda nɨbi bɨ magum gep ram aula gau aip, God nɨbi bɨ udöm abad mɨdeinab manö u nɨŋ udöl, a göm, kɨlö göm, waiö nöp manö hag amɨɨ apɨɨ gɨ mɨdmɨdöp.

⁹ Pen nɨbi bɨ rɨmnap gasɨ mɨdmagö kale u gasɨ mɨdmagö kale anɨ gau nöp mɨdeia nɨŋöm Pol manö haga u udagnabun, a göm, nɨbi bɨ magöŋhalö mɨdeila anɨ au amöm, Bɨ Kub Adan Arep u manö naij hagla. Anɨg haglö, Pol nɨbi bɨ Jisas nɨp nɨŋ udla gau kalɨp nöp uɨ gɨ dam, Diranas skul ram kub u amöm, kalɨp manö hag ñɨ mɨdmɨdöp.

¹⁰ Pol anɨg göl hag ñɨ mɨdö, mɨ mɨhöp inö me, Juda nɨbi bɨ gau löm, Grik nɨbi bɨ gau löm, Esia Propins mɨdeila gau magöŋhalö Jisas manö aij u nɨŋla.

Sipa ñɨ nɨpe gau

* 18:27-28: Ap 9:22 * 19:1: 1Ko 3:6 * 19:2: Ap 8:16 * 19:4: Mad 3:11

* 19:6: Ap 8:17; 10:44,46 * 19:11: Ap 14:3

11 God nipe Pol aip midea nijnöm nipe nan gagep rö ke yabıt rımnap gımdöp. *

12 Nıbi bı rımnap kale Pol agsi waıtj bad nipe gau dam, nıbi bı mıña ga gau hañ roman kalıp lılo, urak armıdal; kıkjaki aion pi nıbi bı aban almidöp gau kale u rö nöp höj armıdal. *

13 Juda nıbi bı rımnap kuj nan gau göm, kıkjaki aion pi nan gau hag höj yu ajmıdal. Pen hainö, Pol gaia rö nijnöm, hon u rö nöp Bı Kub Jisas hib hagno, kıkjaki aion pi höj arlan, a göm, kıkjaki aion pi nıbi bı aban alla gau kalıp hagla, "Jisas, Pol manö nipe hgmıdöp bı u, hib nipe hagabun u nijnömön, höj aru!" a gıla.

14 Pen bı God nıp nan sabe gep bı kub yabıt ap Sipa, ñı nipe unbö mudun jın anıg gı midea.

15 Pen mañ ap kale, kıkjaki aion pi hag yuun, a göm, anıg haglö nijnöl gı, kıkjaki bı aban ala u manö kale u nijnöm kalıp pen haga, "Yad Jisas nijnbin, Pol nıp nijnbin u pen kale bı an?" ö ga.

16 Anıg hagöm, bı kıkjaki aban ala u klö ke yabıt kalıp rała göm, mıñu magö pak ado malo göm, waıtj kalıp gau ud bııtı gı yuö, kale magö nöp me ram anıbu arö göm, hagape halö pıñın gı arla.

17 Pen manö anıbu, Juda nıbi bı abe, Grik nıbi bı abe, Epesas midea gau

magöñhalö nijnöm, anının gö pıñın göm, Bı Kub Jisas hib nipe u nöp haglö adö ara. *

18 Anıg gö, nıbi bı Jisas nıp nın udla gau iru nöp ap magum göm, nan nıhön nıhön gı naj gıla gau hag waiö lıla.

19 Kuj nan gau göm, buk kalı kılın rık lımdal gau, nıbi bı rımnap daulö, nıbi bı rımnap gau nın midlö nijnöl gı, kale mab pak laulö ina. Buk nan anıb gau, mani kabö magö silpa rauep wö ralö, pipdi dausan (50,000) rö ara.

20 Pen daun kub Epesas anıbu anıg geila me, Bı Kub manö aij u gau gau aramöm pıdön yabıt ga.

Epesas nıbi bı manö haut gıla

21 Pen hainö, God Ana nipe Pol nıp gası ñö, Pol haga, "Yad Masedonia amem, Akaia amem, Jerusalem arnabin. Pen hainö Rom u rö nöp arnam," a ga. *

22 Anıg hagöm, bı mıhau nipe aip wög gımdıl, Dimodi aip Erasdas aip kalıp hag yuö, Masedonia Propins arlö. Nipe pen Esia Propins rapın ñın bad ap midea.

23 Pol Epesas midea ñın anıb au, Epesas nıbi bı rımnap uraköm, Bı Kub Adan Arep manö aij anıbu nın udla nıbi bı gau kalıp nijnöl, mulu lugö, pen pen gınıg rö geila. *

24 Pen bı ap, hib nipe Demidrias u, bı nipe rımnap

* 19:12: Ap 5:15 * 19:17: Ap 5:11 * 19:21: Ap 23:11; Ro 1:13 * 19:23: 2Ko

aip kabö silpa udöm, god piral sabe gîmîdal, hib Ademîs, a gîmîdal u, ram pro kliñ aij rîmnap gî lîlô, nîbi bî rîmnap apöm, rau dam lôm, nîbi kub hon Ademîs nîp sabe gep ram u, a gôm, sabe gîmîdal. Bî anîb gau wög anîbu gôm, mani kub yabîl udmîdal.

25 Demidrias nîpe, bî nîp wög gîmîdal gau abe, bî wög kale gîmîdal anîbu rô gîmîdal bî gau abe hagö, ap magum geila, haga, "Kale nîñbim, hon wög añî anîbu gun me, mani kub yabîl ud-pun.

26 Pen uri bî anîb Pol apöm, nîbi bî gau kalîp manö piral hagöm hagöp, 'Ñîmagö udöm nan gîpal gau nan sabe gep wasö,' göp. Anîg hagajîp, Epesas aui abe, Esia Propins gau abe, nîbi bî iru yabîl nöp manö nîpe udpal.

27 Pol manö piral u hagö, nîñ udöm, nan gî lîno raumîdal u, hainö rauagnaböl. Pen adö anîbu nöp hagagabin. Hon ke abe, nîbi bî Esia Propins gau magöñhalö abe, nîbi bî ram mîñöñ ke gau gau magöñhalö abe, god kub Ademîs u nîp sabe gîpun. Pen nîp arö gôm, ram kub nîp sabe gîpal u u rô nöp arö göl rô löp, a gem, hagabin," a ga.

28 Demidrias anîg hagö, bî anîb gau nîñlô, mulu kal yabîl lugö, meg mîgan dap ranöm hagla, "Ademîs Epesas nîbö nîpe kub yabîl!

Ademîs Epesas nîbö nîpe kub yabîl!" a gîla.

29 Anîg göl manö kub haglö arö nîñöl gî, nîbi bî daun kub anîbu magöñhalö apöm, Pol bî nîpe mîhau ud sîsî lî tîp gî dam manö hagep ka u ud arla. Pol bî nîpe anîb mîhau nîpe aip Masedonia Propins nîbö ap mîdailö. Hib kalpe mîhöñ u, Gaias aip Arisdakas aip. *

30 Pol pen, nîbi bî ap magum gôm, manö hageila añ au arnam, a ga u pen nîbi bî Jisas nîp nîñ udla gau nîp wasö gîla.

31 Pen Esia Propins gap-man bî kub rîmnap, Pol nîp bî nîñeb nîpe u me, nîp manö yuöm hagla, "Nîbi bî manö hagep ka au ap magum gôm, manö hagaböl au aragmön wasö," gîla.

32 Pen nîbi bî iru nöp ap magum gôm, manö kub hagöm, manö ke ke yabîl nöp hagla. Nîbi bî iru nöp kale manö îl mîdöp nîñun hagabun u, a gôm, nîñagla; hañöwatö nöp hagla.

33 Pen bî Juda rîmnap, bî hon Aleksada kalîp hag aij gînab, a gôm, nîp nîbi bî amgö îlô au yuöm, nîbi bî rîmnap manö adö rîmnap anîg anîg hagnîm, a gôm, wîñ al hagaila pen nîpe manö hagnîg gôm, kale manö hagagmîm a gôm, ñîmagö ud mîñic gî ña.

34 Aleksada ñîmagö ud mîñic gî ñö nîñöl gî, nîbi bî gau nîñla, nîpe Juda nîbö bî

* 19:29: Ap 20:4; 27:2; Kol 4:10; Plm 24

ap, niñöm maj miñgan dap ranöm, manö adö añi nöp wiñ kub al hagöm hagla, “Ademis Epesas nibö nipe kub yabi! Ademis Epesas nibö nipe kub yabi!” a göm, manö adö añi anibu nöp seg wiñ milö padö yabi al hag mideila.

³⁵ Kale du aua nöp anig wiñ al hag midö midö, hainö bi daun gapman wög göm, kali ktiñ rikep bi kub kale u uraköm, kalip haga, “Agamij midaiim!” a ga. Anig hagö hagö, agamij midlö niñöl gi, nipe haga, “Epesas ni bi. Ram miñon hon i, god kub Ademis kabö ana nipe kumi kabö lañ nibö ju aua u udun, ram gi li aij gun, sabe gipun u, bi an niñagöp, a gimim, manö hau gabim?”

³⁶ Manö anibu, ni bi gau magorhalö hadö niñbal. Anib u, kale agamij midmim dui ggmim.

³⁷ Pen bi daubim miñhai i, god hon Ademis niñp hag jumil, ram sabe gipun gau nan riñnap si udagpil u pen kalip aui daubim.

³⁸ Anib u, Demidrias aka bi nipe riñnap bi ap niñp manö kub hagnig ginaböl u, bi kub manö ud asikep bi gau midpal gau amöm manö haglö, kale manö kub anibu niñnaböl.

³⁹ Pen manö miñör riñnap midainim u, gapman bi manö ud asikep niñp mideinaböl amgö ilö kale au hagpe niñöl.

⁴⁰ Hon miñi aui ap magum gun, manö pig gabun u,

manö il ap midö hagagabun. Gapman bi kub yabi ap, ‘Niñon ginig ap magum gimim anig gabim,’ a gö, pen manö ap hagun rö lagöp,” a ga.

⁴¹ Niñp anig hagöm, ni bi bi gau kalip hag yuö, ke ke arla.

20

Pol Masedonia Propins amöm, Akaia Propins ara

¹ Pen ni bi bi gau manö pi pig hag mid arö göm, am ram kale ke ke gau arla. Pol ni bi bi Jisas niñp niñ udla gau kalip wiñ alö, aueila, kale gasi halö midöm Jisas niñp niñ ud pidön göl gi mideilan a göm, niñp manö riñnap hag niñ aij göm, “Kale au midaiim,” a göm, kalip arö göm Masedonia Propins ara.

² Amöm, anib gau gi ajöl göm, ni bi bi Jisas niñp niñ udla anib gau, kale gasi halö midöm Jisas niñp niñ ud pidön göl gi mideilan a göm, niñp manö riñnap hag niñ aij gi damöm, Akaia Propins amjaka.

³ Akaia amjaköm, rakin miñhau niñgan anib gau midöm, niñp magib udem Siria Propins arnam a ga u pen niñp manö ap niñp, Juda kai niñp al pak lniñg geila. Manö anibu niñp me haga, “Il adö nöp ado gi Masedonia arin,” a ga.

⁴ Pen Pol niñp aip ajeila bi gau me: Piras niñp niñp Sopada daun kub Beria nibö u; Arisdakas aip Sekadas aip daun kub Desalonaika nibö miñhau

u; Gaias daun kub Debi n̄bō u; Dijikas aip D̄ropimas aip Esia Propins n̄bō m̄ihau u; Dimodi u.

⁵ B̄i an̄ib gau kale nōd amōm, daun kub Droas amōm, han̄ip abad m̄ideila.

⁶ Pen n̄in kub Bred Yis Halō N̄in̄agep n̄in u m̄idno, ap arō n̄in̄öl ḡi, n̄ig maḡib udun, n̄in unbō mam̄id u an̄ hanun, Droas amun, b̄i nōd arla gau aip am seg m̄idun n̄in unbō mudun j̄in̄ an̄ib gau m̄idaino.

Pol n̄i uma ap n̄ip gō, kauyaṅ uraka

⁷⁻⁸ Wik añi ap Droas m̄idaino an̄ibu, wañign̄ibō yaṅ n̄in u, bred ud jō ḡi n̄in̄ig gun, ram raul m̄igan adō laṅ am magum gun, Pol, rol arnabin a gōm manō hagō n̄in̄öl gun, n̄in̄ m̄idaino. An̄ig gōl n̄in̄ m̄idno m̄idno, sibōn gō, hapō m̄itaṅ iru nōp lau ado au laṅ lun, Pol manō hageia u n̄in̄ m̄idaino.

⁹ Pen b̄i praj ap wido adō u asikōm, Pol manō hagaia u n̄in̄ m̄ideia. Hib n̄ipe u Yudikas. N̄ipe an̄ig ḡi n̄in̄ m̄id m̄idō, hon kal yab̄i auō me, amgō juju ḡi ḡi bōṅ nōp ram adō yab̄i laṅ n̄ibō ḡi dam m̄inōṅ au yaṅ paka. An̄ig gō, kale am au yaṅ ud n̄in̄la, bōṅ nōp hadō umōl m̄ideia.

¹⁰ Pol n̄ipe pen au yaṅ amōm, n̄i an̄ibu n̄ip nab nab l̄i udōm, haga, “Gas̄i iru n̄in̄agmim; n̄ipe kam̄in̄ m̄idöp,” a ga.

¹¹ An̄ig hagōm, kauyaṅ ram raul adō laṅ amōm, bred r̄imnap ud jō gōm, j̄im n̄öl n̄in̄jōm, Pol kauyaṅ manō hag m̄idō m̄idō, ram ru mailō la u ara.

¹² Pen b̄i praj ap lug pakōm uma u n̄ip kam̄in̄ ram damōm m̄iñ m̄iñ yab̄i ḡila.

Pol Droas arō gōm, Midilini ara

¹³ Pol han̄ip haga, “Kale n̄ig maḡib udmim, daun kub Asos am m̄idaimim; pen yad iḷ adō apem, daun kub an̄ibu n̄ig maḡib seg udun ram m̄inōṅ Midilini arun,” a ga. An̄ig hagō, hon n̄ig maḡib udun, Asos arno.

¹⁴ Asos amun, Pol n̄ip udun, ram m̄inōṅ Midilini arno.

¹⁵⁻¹⁶ Ruō Midilini arō gun, ram m̄inōṅ n̄ig r̄ib gus ga airan Kaios sōl au amjakno. Ruō u, ram m̄inōṅ n̄ig r̄ib gus ga airan Semos amjakun, Pol n̄ipe gas̄i ap n̄in̄a, Epe-sas amun, hain nōp ḡi ajōl gun, Pedikos n̄in̄ u Jerusalem n̄in̄agun rō lōp, a ḡi gas̄i n̄in̄a. An̄ib u me, hon Epesas lau hil gun, bōṅ nōp daun kub Mailidas arno.

Pol Epesas n̄ibi b̄i kal̄ip haga, “Yad bōṅ nōp arabin,” a ga

¹⁷ Daun kub Mailidas am-jakun, Pol manō yuō, Epesas arō, n̄ibi b̄i Jisas n̄in̄ udla gau kal̄ip abad m̄idm̄idal b̄i gau kal̄ip haga, “Yad m̄idpin i auim,” a ga. *

¹⁸ An̄ig hagō, b̄i an̄ib gau aueila, kal̄ip haga, “Nōd Esia

* 20:17: Ap 18:21

Propins kale au apem, kale aip mīdem, mīd damem, nīhōn nīhōn gīm+din u nījbm.

¹⁹ Hib yad udnō adō araga. Bī Kub nīp wōg u gīnō nījōl gī, Juda nībi bī yīp gī najj gun a gīlō nījōl gī, mītōj gōl gī manō hag nīnō ara.

²⁰ Kale nījbm, yad Jisas manō aij nīpe ap arō gagnō, pen magum gīpim ka gau abe, ram kale gau abe amem, nīhōn manō kalōp gī nīnab u magōjhalō haḷowaḷo hag nīnō ara.

²¹ Kale Juda nībi bī gau lōm, Grik nībi bī gau lōm, manō klō hagem, hag nī aij gem, hagnō, 'Nan si nan najj gīpim u, nīhōn gīnīg anīg gīpun, a gīmim, arō gīmim, God hagōp manō u udmim, Bī Kub hon Jisas nīp nīj udmim,' a gīnō.

²² "Pen mīnī nījīm! God Ana yīp nagī rō lōm, dam Jerusalem ud arab u, yīp nīhōn rō gīnab u nījagpin.

²³ Pen yad nījbin, daun kub gau gau amjknō, Ana Uḷ nīpe yīp pōr hagōp, 'Ne Jerusalem arnabōn, nōp nagī līlō, uḷham mīdeinabōn,' a gōp. *

²⁴ Pen u manō mīdagōp. Yad ke nōp mīd aij gīnam, a gem, gasī u nījagpin. Yīp paknabōl, a gem, pīnīj gagpin, wasō. Bī Kub Jisas, wōg yīp haga u nōp gasī nījem, God hanīp mōg nījōm udōp manō aij u, hag nīl gī nōp

mīdeinabin. Yad gasī aīnī anību nōp nījem, amem, adan anību bōj nōp arnabin. *

²⁵ "Pen yad nījbin, kale nībi bī gau gai magōjhalō, God nībi bī udōm abad mīdeinab manō anību hagnō nījbm gau, yīp kauyaḷ nījagnabim, wasō.

²⁶ Mīnī arnīg gem me, kalōp waiō hagabin, nībi bī an an God manō aij u nīj udagōm, ilōn kub udnabōl u, u nan kale ke; yad wasō.

²⁷ Yad God nan nīhōn nīhōn gīnīg gab manō u ap arō gagpin, wasō; magōjhalō yabīḷ kalōp hag nībin.

²⁸ Kale ke nīj aij gīmim, nībi bī Ana Uḷ nīpe hagō abad mīdpim gau abe nīj aij gīmim mīdaimim. Bī kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale gau abad mīd aij gīpal rō, kale u rō nōp, God nībi bī nīpe, hagape nīpe ke rau adog uda nībi bī anīb gau me, kalīp abad mīd aij gīmim midaimim. *

²⁹ Yad nījbin, yad arnō, kain hauḷ gau apōm, kaj sipsip kale mukpim gau rīmnap hau nījnbōl. *

³⁰ Pen nībi bī aḷ kale au mīdpal rīmnap u rō nōp, nībi bī Jisas nīp nīj udpal gau kalīp tīp gī ud arno, kale hon aip arun, a gōm, kalīp manō pīral hagnabōl.

³¹ Pen yad mī mīhau nīgaḷ, ram mīnōj kale Epesas mīdem, sīdō aḷ,

* 20:23: Ap 9:16; 21:11 * 20:24: Ap 21:13; 2Di 4:7 * 20:28: 1Di 4:16; 1Pi

5:2-4 * 20:29: Mad 7:15; Jon 10:12

sibön yaŋ, kalöp mög gö, miþöŋ göl gem, kalöp magöŋhalö añi añi hag ñi aij giñö. Manö hag ñinö anibu hauŋ gagmim; niŋ aij gi mïdaimim. *

32 “Yad kalöp God ñimagö adö u lem, manö aij niþe u, niþe niþi bi mög niŋöb manö aij anibu adö u lem, arabin. God kalöp aip mïdeinab. God manö aij niþe u niŋ udeinabim u, niþe gö, kale Jisas niþ niŋ ud piðöŋ gi mim niþi bi niþe ke mïdmim, nan aij aij niþi bi niþe ñinig gab u udnabim.

33 Yad kale aip mïdainö ñin u, niþi bi riñnap mani gol, mani silpa, waŋi nan kale gau asib hagagnö. *

34 Kale niŋbim, ñimagö yad u ke nöþ wög gem, bi yad aip ajmïdun gau aip nan magö ñinun waŋi rau yimun mïdmïdun. *

35 Pen yad giþin anibu rö, kale u rö nöþ gi mim, niþi bi mög gep rö gau kalip ud aij gi mim gi ñimim. Bi Kub hon Jisas niþe ke manö haga u niŋ mïdaimim. Niþe haga, ‘Bi riñnap kalöp nan ñinaböl u, kalöp aij ginab; pen kale niþi bi riñnap kalip nan ñinabim u, kalöp aij yabiŋ ginab,’ a ga,” a ga.

36 Pol manö anibu hag piþ göm, Epesas niþi bi Jisas niŋ udla gau kalip abad mïdmïdal bi gau aip kugom yimöm, God niþ sabe ga.

37 Pol sabe gö niŋöl gi, kale

miþöŋ göm, niþ am ud wabi göm, mulu rö ñinöm bom halula.

38 Hainö mulu adiŋ yad u niŋagnabim, a ga, manö u nöþ niŋöm, kale mög yabiŋ niŋöm, miþöŋ gi la. Anig göl göm, Pol niþ aŋ aŋ li dam ñig magiþ miŋan u yula.

21

Pol ñig magiþ udöm Jerusalem arnig ara

1 Pen hon Epesas niþi bi gau kalip, au mïdaiim, a gun, ñig magiþ udun, hadno. Yiŋön u ap aij gö, yiþig göl nöþ am am, ram mïnöŋ ñig riþ gus ga airan Kos arno. Pen ruö u, Kos arö gun, ram mïnöŋ ñig riþ gus ga airan Rodos arno. Pen ruö u, Rodos arö gun, daun kub Padara arno.

2 Daun kub Padara amun niŋno, ñig magiþ ap ram mïnöŋ Pönisia arnig geia. Anib u, hon ñig magiþ anibu udun hadno.

3 Am am, ram mïnöŋ ñig riþ gus ga airan Saipras ñimagö siðagö lau adö mïdö niŋöl gi, am am, ram mïnöŋ Siria söl apun me, nan kago gau ud yunig am daun kub Daia piðöŋ gi no.

4 Daia am piðöŋ gun, am niþi bi Jisas niþ niŋ udla gau kalip uþai niŋun, kalip aip wik añi ap mïdaiino. Pen God Ana niþe kalip gasi ñö, kale Pol niþ hagla, “Jerusalem arnig gabön u, aragmön,” a gi la. *

* 20:31: 1De 2:11 * 20:33: 1Ko 9:11-12 * 20:34: Ap 18:3; 1De 2:9 * 21:4:

⁵ Pen arnig gino mago u, nibi bi Jisas nip niŋ udla anib gau, nibi bi, ni pai kale gau magorhalo hanip dam daun kub anib hon adö niŋ goŋ au amun, kalip aip kugom yimun, God nip sabe gino.

⁶ Pen hon, "Kale au midaiim," a gino, kale pen, "Kale gau arim," a gilö, hon am niŋ magib u raul migan u arno niŋöl gi, kale ado giram kale arla.

Agabas, Pol nip anig anig ginaböl, a ga

⁷ Pen hon niŋ magib udun, daun kub Daia arö gun, am daun kub Dolemais pidön gino. Pidön gun, nibi bi Jisas nip niŋ udla gau kalip, "Kale midpim?" a gun, niŋ bad ap kalip aip an anib au midaino.

⁸ Ruö u kalip arö gun, am Sisaria amjakun, Pilip ram u am hanno. Nipe Jisas manö aij hag niŋ ajep bi ap. Nipe me, nöd Jerusalem midöm, bi unbö kagoŋ jiniŋ u aip nan mago nime limidöp. *

⁹ Pen bi Pilip anibu, pai nipe mihau mihau, Jisas manö aij u hag niŋ midal. Pai anib gau kale bi udagla.

¹⁰ Hon Pilip aip midaino niŋ an anib au, bi God manö hagep Agabas ram minön Judia nibö aua. *

¹¹ Agabas apöm, Pol dip nagip nipe u udöm, niŋ mago ma nipe ke nagip löm haga, "Ana Ut hagöp, 'Bi dip nagip

nap nibö anibi, Juda kai Jerusalem au nip nagip löm, dam Juda nibi bi wasö gau kalip niŋ naböl,' a göp," a ga. *

¹² Hon magorhalo manö anibu niŋun, Pol nip neb neb gun hagno, "Jerusalem aragmön," a gino.

¹³ Hagaino, Pol pen pe haga, "Yip niŋön ginig mög gö mitön gipe, midmagö yad ilön göp. Yad Jerusalem amem, 'Bi Kub yad Jisas,' a ginabin. Kale manö u niŋlö, mulu lugö, yip nagip linig geinaböl aka böŋ nöp al pak linig geinaböl u, piŋiniŋ gagnabin. Halöwatö am hagnabin," a ga. *

¹⁴ Pen hon Pol nip anig gip hag wasö niŋun, arö gun, hagno, "Bi Kub nipe ke niŋöb rö ginab," a gino.

Jerusalem nibi bi Pol nip hagjula

¹⁵ Pen hon anig göl Sisaria midun, Jerusalem arnabun, a gun, nan hon gau girin gip lun, hadno.

¹⁶ Nibi bi Jisas nip niŋ udla Sisaria nibö rimnap aip Jerusalem arno. Kale hanip dam Neson ram u lilö, aip hanno. Bi Neson anibu Saipras nibö. Nipe Jisas nip nöd nöp niŋ uda.

¹⁷ Jerusalem amjakno, nibi bi Jisas nip niŋ udla gau magorhalo hanip niŋlö aij ga.

¹⁸ Rol Pol hon aip Jems nip manö hagnig arno.

* 21:8: Ap 6:5; 8:40 * 21:10: Ap 11:28

* 21:11: Ap 20:23; 21:33 * 21:13: Ap 20:24

Jerusalem nibi bi Jisas nip niny udla gau kalip abad midmidal bi gau magorhalo ap magum gom mideila.

19 Pen hon amjakun, Pol kalip, "Kale midpim?" a gom, God nip abad mido ninjol gi, ram minonj gau gau ajom, Juda nibi bi waso gau nan nihon nihon ga u magorhalo, bi anib gau kalip aiud anibu haga. *

20 Pol anig gol aiud anibu hageia ninjom, God nip aij a gom, Pol nip hagla, "Mam. Ne ninban, Juda nibi bi iru nibano Jisas nip niny udpal u pen klo yabit gom haggal, 'Hon Juda nibi bi midpun. Anib u, Juda lo adö u nop gun,' a gipal. *

21 Pen Juda nibi bi gau rimnap Jerusalem i apom haggal, 'Pol nipe, Mosi hadame nop lo manö kalik klin rika u arö gom, hon Juda kai gipun adö u arö gom, Juda nibi bi ju am Juda nibi bi waso ram minonj anj gau midpal kalip hagop, "Ni kale gau han rib gi dö gagmim, Juda kai gipal rö gagmim," a göp,' a gipal.

22 Ne uri Jerusalem i auban, manö anibu gau gau arö ninjaböl. Anib u, hon aige gun a gun, manö anibu hag amil apil gino.

23 Manö hag amil apil gun, manö adö anit hag lino u uri nop hageinabun, ne ninjomon, hain gimön. Bi hon i bi mihau mihau, manö klo

ninyo ninyo God nip hagabun, a gipal.

24 Anig gipal rö, God nip nan pak sabe gi ninig gaböl. Anib u, ne am nin rimnap kalip aip midmon, nan nihon nihon gom God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij gimön, nan God nip sabe gi ninaböl gau ne rau ninmon, kalip gi ninmon me, haino nabic umagö kale u riknaböl. Anig geinabon u me, nibi bi gau magorhalo ninjaböl, nop manö hagla anibu piral nop hagla. Kale ninjaböl, ne Juda nibö u me, hon Juda kai gimidun rö nop gimidan. *

25 Pen Juda nibi bi waso Jisas nip niny udla gau kalip köp kalik klin rik nin hagno, 'Nibi bi rimnap nan yihariny piral gau sabe gom, wal kaj pakaiöl, kale ninjagmim. Wal kaj nan gau hagape ninjagmim. Wal kaj nan gau rugu bu gilö umainim u, ninjagmim. Nibi si bi si gagmim,' a gun, köp kalik klin rikpun," a gila. *

26 Anig hageila, Pol manö kalip u udom, ruo bi mihau mihau nan sabe gi ninig gila bi anib gau aip, kale nan nihon nihon gom God amgö ilö ut mideinaböl u, gi aij gom, God sabe gep ram u arla. Amom, Pol bi abad mideila gau kalip haga, "Hon nin unbo kagoj jiny u midun, nin mudun jiny u God nip nan rimnap ke ke dapun, nip

* 21:19: Ap 15:12 * 21:20: Ap 15:1,5

* 21:24: Nab 6:1-20; Ap 18:18 * 21:25:

Ap 15:29 * 21:26: 1Ko 9:20

sabe gi ñinabun,” a ga. *

Juda nibi bi Pol nip ud sisi lila

²⁷ Pol anig hagöm, kale nan nihön nihön göm, God amgö ilö u† mideinaböl u, gi damöm, mudun jññ ñin u söl gö niñöl gi, Juda nibi bi Esia Propins midöm aula rımnap niñla, Pol God sabe gep raul u mideia. Nipe mideia au niñöm, nibi bi mideila gau manö haglö, kale kal juöm Pol nip ud sisi lila.

²⁸ Pol nip ud sisi löm, wiñ kub alöm hagla, “Nibi bi Isrel gai. Bi anibi nipe ram mınör ke gau gau magörhalö ajöm, nibi bi gau kalıp manö piral hagöm, hon Isrel nibi bi abe, lo hon abe, God sabe gep ram i abe manö naj hagab. Pen adö anibu nöp, uri nipe Juda nibi bi wasö gau God sabe gep ram raul mıgan au aragep gau, kalıp hałowatö u† gi dauub. Anib u, nipe ram u† anibi gi naj göp,” a gıla.

²⁹ Kale manö hagla anibu, gasi kale ke nöp niñöm piral hagla. Pol yiharıñ Dıropimas aip God sabe gep ram söl gau ajailö niñöl göm, gasi kale ke niñöm hagla, “Pol bi ne Dıropimas Epesas nıbö u aip God sabe gep ram raul mıgan u arbil,” a gıla. *

³⁰ Pen kale anig haglö, manö anibu nibi bi gau magörhalö niñöm, ke nıbö ke nıbö apöm Pol nip ud tıp gi dam God sabe gep ram höñ

yañ yulö niñöl gi, adıñ ajön gi ñıla.

³¹⁻³² Nibi bi iru yabıl manö hau† kub hagöl göm, kal ju Pol nip böñ nöp al pak lınıg geila. Pen geila manö anıbu Rom ami bi kub yabıl mideia au arö, nipe ami bi abad mıdmıdal bi kub nipe rımnap udöm, ami bi rımnap udöm, lel am nibi bi magum gi mideila au amjakla niñöm Pol nip pak ado malo geila u arö gıla.

³³ Ami bi kub anıbu apöm, Pol nip ud sisi löm, bi nipe gau kalıp haga, “Kale nip sen mıhöp lımim,” a ga. Hagö, haga rö gıla. Pen nipe bi nöd mideila gau kalıp hag niña, “Nipe nan nihön gajıp nip anig gabim?” ö ga.

³⁴ Hageia, kale manö ke ke hagöm, manö pıg kub yabıl gıla. Anig gılö, ami bi kub u manö it ap niñagöm, bi nipe gau kalıp haga, “Nip dam ram kub pıdör kale ud arim,” a ga.

³⁵ Hagö, ami bi kale Pol nip dam ajön it go† au amjaklö niñöl göm, nibi bi iru yabıl nöp se göl amöl göm Pol nip sıtköm, ud pakun, a göm, pen pen gi yueila niñöm bi ami bi rımnap Pol nip ud ka göm, ram raul kale ud arla.

³⁶ Pen nibi bi gau kale kal hagöm hagöm, hagla, “Nip böñ nöp al pak lim!” a gıla. *

³⁷ Pen ami bi gau Pol nip dam ram raul mıgan yañ arnıg gılö niñöl gi, Pol ami bi

* 21:29: Ap 20:4 * 21:36: Luk 23:18

kub yabiŋ u niŋp haga, “Manö yad nöŋ ap hagnam aka?” ga.

Hageia, ami bi kub yabiŋ u haga, “Yad niŋbin ne Grik manö niŋban.

³⁸ Yad gasi niŋbin e, ne me, bi au Ijip niŋbö bi pen pen giŋpal po dausan (4,000) nöŋ udöm, dam ram miŋnöŋ kabö nöŋ miŋdöp aŋ gau pi göl miŋdeila, bi u nöŋ, a gi niŋbin. Pen ne Grik manö niŋban u me, ne bi aniŋbu wasö,” ga. *

³⁹ Hageia, Pol haga, “Wasö, yad bi Juda ap. Yiŋp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Daun kub yad u hiŋb miŋdöp. Pen yiŋp yau, a giŋmön, yad niŋbi bi gai i kalip manö ap hag niŋnam,” a ga.

⁴⁰ Hageia, ami bi kub u yau, a gö, Pol kabö ubiŋ ran arep adö u abö gi miŋdöm, niŋn miŋic gö, niŋbi bi gau manö arö giŋlö niŋjöl gi, Juda niŋbi bi hagniŋdal manö u löm, kalip manö haga.

22

¹ Pol niŋpe Juda niŋbi bi hagniŋdal manö u löm, haga, “Bapi mam bi. Manö kalöp hagniŋg gabin u niŋ miŋdaiim,” a ga.

² Aniŋg hageia, niŋpe Juda niŋbi bi hagniŋdal manö yöŋ haga rö niŋjöm, manö manö gagöm, agamiŋj yabiŋ nöŋ miŋdeila.

³ Kale agamiŋj miŋdlö niŋjöl gi, Pol kalip haga, “Yad Juda niŋbö u pen yiŋp yag daula daun kub Dasas, Silisia Propins gau. Pen yad ap

Jerusalem i, manö hag niŋb bi Gameliel aip miŋdem, kub giŋnö u me, apis bac bi lo manö niŋhön niŋhön hagla u magöŋhalö yiŋp hag nö, niŋbin. Aniŋb u, kale God niŋp ud aij gun, a giŋmim, kliŋ aij nöŋ giŋpim rö, yad u rö nöŋ giŋmiŋdin. *

⁴ Niŋbi bi Jisas Adan aniŋbu arla gau kalip gi naiŋ yabiŋ giŋmiŋdin. Kalip al pak liŋ, a gem, niŋbi abe bi abe kalip haŋöwaŋö nagŋ lem, dam nagŋ liŋmiŋdin. Pen riŋmnap gi naiŋ giŋ dam pak liŋnö, böŋ nöŋ ummiŋdal. *

⁵ Giŋmiŋdin aniŋbu, God niŋp nan sabe gep bi kub yabiŋ u abe, bi manö ud asiŋkep Kansol miŋdpal bi kub gau abe, kalip hag niŋbe, piral hagöp, a göm, hagagnaböl; niŋjö hagöp, a giŋnaböl. Niŋn ap yad Damaskas arniŋg gainö, bi kub aniŋb gau yiŋp köp riŋmnap niŋmam bi kale Damaskas miŋdeila gau kalŋ kliŋ rik niŋla. Köp aniŋbu kalŋ kliŋ riköm hagla, ‘Pol niŋp abad miŋdaimim. Damaskas niŋbi bi Jisas niŋp niŋj udpal gau kalip nagŋ löm, dam Jerusalem i daunim,’ a giŋla. Yad köp aniŋbu udem, kalip nagŋ liŋ Jerusalem daunö, ilön udnaböl, a gem, Damaskas arnö.

Pol nöd Jisas niŋp niŋj uda, aiud u haga

⁶ “Pen yad köp aniŋb gau udem, bi riŋmnap aip am am siŋdö aŋ auliŋk magö u, Damaskas söŋöl giŋno niŋjöl

* 21:38: Ap 5:36-37

* 22:3: Ap 5:34

* 22:4: Ap 8:3

gî, adîŋ mailö kub unbö ke kumi kabö adö laŋ nîbö ap lugöm yîp nîŋa.

7 Anîg gö, yad ap lug mînönŋ yaŋ paknö nîŋöl göm, manö ap yîp haga, 'Sol, Sol, yîp nîhön gînîg gîmön pör gî najî gabön?' ö ga.

8 "Hageia, yad hagnö, 'Bî Kub! Ne ban?' ö gînö.

"Hagainö, haga, 'Yad bî Jisas Nasared nîbö; yîp pör gî najî gabön u nöp hagabin,' a ga.

9 Bî yad aip araino gau, mailö kub u nîŋla u pen manö magö yîp haga u apdi nîŋagla.

10 "Yad pen hagnö, 'Bî Kub. Nîhön gînam?' ö gînö.

"Hagainö, yîp haga, 'Ne urakmön, Damaskas ammön, bî ap apöm, nîhön nîhön gînabön u nöp hagnab,' a ga.

11 Mailö anîbu mailö kub yabîl göm, amgö yîp u böŋ nöp we ga. Anîg gö, bî yad aip araino gau, yîp nîmagö kîd u udöm, uŋ gî Damaskas arno.

12 "Pen daun kub anîbu bî ap mîdeia. Hib nîpe u Ananias. Nîpe lo hon u nîŋ aij göm, hagöp hagöp rö nöp gîmîdöp. Bî anîbu nöp, Juda nîbi bî Damaskas mîdeila gau magöŋhalö hagla, 'U bî aij yabîl,' a gîla.

13 Pen nîpe yad mîdainö söl au apöm yîp haga, 'Mam Sol. Amgö magö ne kauyaŋ nîl nönŋ,' a ga. Anîg hagö nîŋöl gî, adîŋ amgö yad we

ga u böŋ nöp kamîŋ lö, nîl nîŋem nîp nîŋnö.

14 "Anîg gö, Ananias yîp haga, 'God apîs bac bî hon sabe gîmîdal God u nöp, nöp uda. Udöm, nîpe nan nîhön nîhön gînîg gabin a gînab u nöp yamö nîŋnabön. Nîpe gasî nîŋöb, ne Bî Kamîŋ Aij nîpe u waiö nîŋmön, manö maj mîgan nîpe ke hagainîm manö u ne ke waiö nîŋnabön.

15 God wög gî nîeb bî mîdmön, nöp nîhön nîhön gajîp amgö nîŋban u, manö nîhön nîhön hagajîp apdi nîŋban u, nîbi bî gau magöŋhalö kalîp hag nînabön.

16 Anîb u, abad mîdagaimön. Urakmön, God nîp sabe gîmön, nîg pakeinabön, nîpe nan si nan najî gîpan gac u lîk gî ke yunab,' a ga.

"Juda nîbi bî wasö gau kalîp manö aij yad u hag nîmön," a ga

17 "Anîg hagö, haga rö nöp gînö. Hainö Jerusalem i apem, God sabe gep ram u amem, God nîp sabe gî mîdem, naböŋ nîŋnö.

18 Naböŋ nîŋem, yad Bî Kub nîŋnö nîŋöl göm, nîpe yîp haga, 'Yîŋîd Jerusalem arö gîmön, ram mînönŋ ke gau armön. Nîbi bî gai i manö aij yad hageinabön u nîŋagnaböl,' a ga.*

19 "Anîg hageia, yad hagnö, 'Bî Kub. Kale ke yîp nîŋbal, yad nöd Juda

* 22:18: Ap 9:29-30 * 22:19: Ap 8:3; 26:9-11

magum gep ram gau ajem, nibi bi nöp niŋ udla gau kalip nagı lem, miñu magö nöp pakmıdin. *

20 Pen ñin ap bi manö aij ne hagep Sıdipen nıp kabö ju pak lılo niŋöl gem, yad bi nıp pak leila gau waŋıj kale ud ju lıla gau abad midem, paj hagnö, ' a gıno. *

21 "Anig hagainö, Bi Kub yıp haga, 'Yad nöp hag yunö ammön Juda nibi bi wasö mlö gau midpal gau arn-abön, ' a ga," a ga. *

Ami bi kub u Pol nıp abad mideia

22 Juda nibi bi Pol manö hageia u niŋ mid damöm, Juda nibi bi wasö manö u nöp hagajıp u niŋöm, kale meg magö dap ranöm manö kub yabıl hagöm hagla, "Nıp ud al pak lim! Bi unbö rö kamıŋ midagnım," a gıla.

23 Manö kub anig hagöl gi, waŋıj kale rımnap ud ju löm, haŋpıl gau hıhu udlö, hıhu udlö, haŋpıl ap rana.

24 Anig geila, ami bi kub yabıl u, bi nıpe rımnap kalip haga, "Nıp dam ram raul mıgan dammim, pakaimim, nibi bi gai i niñön gıniŋ nıp manö kub hagaböl ıt u kalöp hag ñinım," a ga.

25 Anig hagö, nıp pakniŋ damöm, nagı adık lıla. Pen Pol nıpe ami bi kub söl anıb au urak mideia u nıp haga, "Hon Rom nibi bi lo ap anig göl midagöp. Bi Rom nıbö

kabö göl gau yiñariŋ pak-agnaböl. Kale nöd manö kub hagöm, manö ud asıkom, gınaböl," a ga. *

26 Pol anig hagö, ami bi kub anıbu am bi kub yabıl u nıp haga, "Ne niñön gıniŋ gabön? Bi anıbu nıpe bi Rom nıbö rö," a ga.

27 Anig hageia, ami bi kub yabıl u apöm, Pol nıp haga, "Ne niŋö bi Rom nıbö rö aka? Yıp hagö, niŋın," a ga.

Hageia, Pol haga, "Yau. Niñö, yad bi Rom nıbö rö," a ga.

28 Hageia, ami bi kub yabıl u haga, "Yad mani kub yabıl u yuem me, Rom bi midpin," a ga.

Hageia, Pol pen haga, "Yıp Rom nıbö rö yag daula u me, yad bi Rom nıbö rö midpin," a ga.

29 Pol anig hageia, bi nıp nagı lıla gau piñıŋ gıla. Ami bi kub yabıl u, "Bi i Rom nıbö rö u pen nıp nagı lıbin," a göm, u rö nöp piñıŋ ga. *

30 Ruö pen ami bi kub yabıl u, Juda kai Pol nıp manö niñön hagaböl u niŋ aij gın, a göm, God nan sabe gep bi kub gau abe, Juda kansol bi gau magöŋhalö abe, auim a gö, ap magum gılo niŋöl gi, Pol nıp am hubık gi dapöm, mideila aŋ au la.

23

Pol Juda Kansol kub bi gau kalip manö haga

1 Pol nipe Juda Kansol kub bi anib gau kalip nɨj ij halö löm haga, “Mam bi. Yad God hagöp rö pör gipin u me, gasi mɨlö nɨjöl gem midagpin,” a ga.

2 Pol anig hageia, Ananias, bi God nip nan sabe gep bi kub yabɨl u, bi söl au mideila gau kalip haga, “Maj hañ nip pakmim,” a ga. *

3 Anig hageia, Pol Ananias nip haga, “Ne mulu sigi lauöl midpan. Nibi bi gau nöp nɨjlö, bi aij rö midpan u pen gasi magö ne nɨjban u naj yabɨl göp. Anig hapan anibu, God nöp pen pe paknab. Hon Juda gipun rö nɨjmön, yip manö kub hapan u pen Juda gipun adö u arö gimön, ‘Nip hałowatö pakim,’ a gipan,” a ga. *

4 Pol anig hageia, bi söl au mideila anib gau hagla, “God nip nan sabe gep bi kub yabɨl u nip hag juabön aka?” gila.

5 Hageila, Pol pen pe haga, “Mam bi. Nipe God nip nan sabe gep bi kub yabɨl hagöp a gem nɨjagpin. God Manö u kalɨ kliñ riköm hagla, ‘Bi kub kale gau kalip hag juagmim, wasö,’ gila,” a ga. *

6-8 Pen Pol nipe nɨja, bi Kansol kub mideila anib gau rɨmnap Sadyusi nibi bi nɨjla rö nɨjla, rɨmnap Perisi nibi bi nɨjla rö nɨjla. Bi Sadyusi gau gasi kale u nɨjöm hagnɨdal, “Ejol gau midagpal. Ana midagöp.

Nibi bi gau umöm, böj nöp umöm, urakagnaböl,” a gimɨdal. Pen bi Perisi gau unbö gasi nɨjagmɨdal. Gasi kale u nɨjöm hagnɨdal, “Ejol gau midpal. Ana midöp. Nibi bi gau umöm, böj nöp umöm wasö, uraknaböl,” a gimɨdal. Pol nipe yam ke ke mideila anibu nɨjöm, manö kub hagöm, haga, “Mam bi. Bac bi yad gau magöjhalö Perisi nibö; yad u rö nöp Perisi nibö nöp. Yad nibi bi umöm uraknaböl manö hagnö u me, yip pen manö kub hagaböl,” a ga. Anig hageia, bi Sadyusi Kansol kub gau asik ke ke löm, bi Perisi Kansol kub gau asik ke ke löm, manö pen pen hagla. *

9 Manö pen pen hagöm, manö blatö göm, manö hauɨ gila. Hageila, Perisi kai bi lo hag ñeb bi kale rɨmnap uraköm, manö pen pen hagöm, hagla, “Bi i nan naj ap göp, a gun, hagagabun. Nipe Damaskas areia ñɨn u, ana ap aka ejol ap nip hagö nɨja rö löp; hon nɨjagpun,” a gila.

10 Anig hagöm, pen pen hag ud areila nɨjöm, ami bi kub yabɨl u nɨjöm, midö midö anig hag damöm Pol nip ud gi dö gi adɨj adɨj löl rö löp, a göm, ami bi nipe gau kalip hagö, Pol nip uɨ gi dam ram kub raul kale dap lila.

11 Pen ñɨn anibu sib anɨ yan Bi Kub apöm Pol mideia söl au urak midöm haga, “Gasi

* 23:2: Jon 18:22-23

* 23:3: Mad 23:27

* 23:5: Eks 22:28

* 23:6-8: Mad

22:23; Ap 26:5

halö m+daimön. Manö aij yad u Jerusalem i hagpan rö, daun kub Rom ammön, u rö nöp hagnabön," a ga. *

Pol nıp al pak lınabun, a gıla

12-13 Ruö pen Juda bı ñınjuöl m+höp rö ap magum göm, manö hag adö añı löm hagla, "Hon Pol nıp böñ nöp al pak lınabun. Nıp al pak lagpun magö i, nan ñınagun, ñıg ñınagnabun!" a gıla.

14 Anıg hagöm, am God nıp nan sabe gep bı kub gau abe, bı manö ud asıkep gau abe, kalıp hagla, "Hon manö klö manö nınö nınö God nıp hagpun. Nan magö ñınagnabun; Pol nıp böñ nöp al pak lun me, hainö nan ñınabun.

15 Anıb u, kale abe Juda Kansol kub bı gau abe, Rom ami bı kub yabıl u nıp manö yumim, pıral hagemim, 'Pol nıp ut gı i daube, nıp manö rımnap halö hag nın aij gun!' a gımim. Kale pıral anıg hageinabim, hon utının lı mıdun, i auö nınöl gun, nıp böñ nöp al pak lınabun," a gıla. *

16 Pen Pol pi yın nıpe u, Pol nıp paknıg gıla manö anıbu nınöm, nıbap Pol nıp dam lıla ram u amöm, nıp hag ña.

17 Hag ñö, Pol nınöm, ami bı kalıp abad mıdeia bı ap wıñ alö, aueia, nıp haga, "Bı praj i manö nıpe ap mıdöp. Nıp ut gı ami bı kub yabıl

mıdöp u arö, manö anıbu hagan," a ga.

18 Pol hagö, ami bı anıbu pi yın nıpe anıbu nıp ut gı ami bı kub yabıl mıdeia u ammil, haga, "Bı nagıman Pol u hagöp, 'Bı praj i manö ap mıdöp nınöm nıp ut gı dam ami bı kub yabıl mıdöp u arö, manö anıbu hagan,' a gajıp, nıp ut gı dauabin i," a ga.

19 Anıg hagö, ami bı kub yabıl u, nıbi bı rımnap nınaböl, a göm, ñı anıbu nıp ñımagö kıd u udöm, ut gı ke ke goł gau amöm, haga, "Yıp manö hagnıg gabön u hag," a ga.

20 Hageia, ñı praj anıbu haga, "Juda bı gau rol nöp manö yuöm, pıral hagnaböl, 'Pol nıp dam Juda Kansol kub mıdpal u auaimön, manö rımnap halö hag nın aij gun,' a gınaböl.

21 Anıb u, manö kale hagaiöl u nınagmön, wasö. Bı kale ñınjuöl m+höp rö Pol nıp al pak lun nöp me, kauyan nan magö ñınjun ñıg ñınjun gınabun, a göm, manö hag lıbal. Kale manö nöp u nınjun, anıg gun, a göm, abad mıdpal," a ga.

22 Ñı praj anıg hageia, ami bı kub yabıl u nınöm, nıp hag yuöl gı haga, "Nıbi bı rımnap kalıp nınmön, 'Ami bı kub yabıl u nıp anıg anıg gı hagem auabin,' a gımön, hagagmön, wasö yabıl," a göm kabö la.

* 23:11: Ap 27:24; 28:16,23 * 23:15: Ap 25:3

Pol gapman bi kub Piliks mideia ara

²³ Ami bi kub yabił u aniğ hagöm, ami bi abad middep nipe mihau kalip wiñ alö, aulö, haga, "Ami bi gau ñinjuöl unbö sidun laj (200) udmil, ami bi kaj hos adö asik göl pen pen gipal gau ñinjuöl mihau niganj ado gi da unbö sidun laj (70) udmil, ami bi wim gasal pen pen gipal gau ñinjuöl unbö sidun laj (200) udmil, miñi sib anj yanj nöp Sisaria armil.

²⁴ Pol nip kaj hos rimnap halö ñimön, nip uł gi dam aij gimil, gapman bi kub Piliks midöp u yumil, aumil," a ga.

²⁵ Aniğ hagöm, nipe bi kub Piliks nip köp ap kalı kliñ rıka:

²⁶ Yad Klodias Lisias. Nöp gapman bi kub Piliks köp i kalı kliñ rıkabın.

Ne midpan?

²⁷ Bi nöp yuabin i, Juda nıbi bi nip ud sıst löm, pak linig geila, pen yad niñnö nipe bi Rom nıbö rö u niñem me, ami bi yad rimnap aip am nip uł gi daunö.*

²⁸ Dapem, nip al pak linig gıla manö il anıbu niñnam, a gem, nip dam Juda Kansol kub manö hagep kale au amem niñnö,*

²⁹ Juda nıbi bi kale gipal rö lo manö adö rimnap nöp mideia. Pen nipe nan rimnap gö, nip böñ nöp al pak lep aka nagı lep manö il ap midageia.

³⁰ Pen manö ap hagla, 'Bi anıbu nip uıñin lun, alnabun,' a gıla niñem, ne midpan u yuabin. Bi nip manö hagla anıbu gau rimnap hag yunö, amöm, nöp manö il anıbu hagnaböl.

Manö hagin me u.*

³¹ Ami bi kub yabił u aniğ hagöm, köp anıbu gi ñö, ami bi gau Pol nip sibön yanj nöp uł gi damöm, daun kub Adipadris amjakla.

³² Ruö ami bi il ajmidal gau magöñhalö ado gi Jerusalem arla. Ami bi kaj hos adö asik göm pen pen gimidal gau nöp Pol nip dam daun kub Sisaria arla.

³³ Sisaria amjaköm, am köp dauajal u, gapna ram mınöñ anıbu abad midmidöp u nip köp anıbu ñöm, Pol ñimagö adö nipe u lıla.

³⁴ Gapna nipe köp anıbu amgö li niñöm, Pol nip haga, "Ram mınöñ ne gai nıbö?" ö ga. Hageia, Pol haga, "Yad Silisia Propins nıbö," a ga.

³⁵ Pol Silisia Propins nıbö bi mideia manö u niñöm, bi kub nip haga, "Bi nöp manö hagnaböl gau aueinaböl, manö kub ne hagnabun," a ga. Aniğ hagöm, bi nipe rimnap kalip haga, "Nip dam Herod ram kub gi la u limim, abad mid aij gimim," a ga.

24

Juda bi kub gau Pol nip manö kub hagla

* 23:27: Ap 21:30-33; 22:25-27 * 23:28: Ap 22:30 * 23:30: Ap 24:5-8

1 Pol nɪp dam Herod ram gɪ la u lɪlō, ñɪn unbō yɪgwo mɪlō u mɪdeia. Ruō mamɪd ñɪn u, God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪ Ananias, daun kub Sisaria u arnɪg, bɪ manō ud asɪkep rɪmnap uɪ gɪ, bɪ manō hagep kale Dedalas aip Sisaria arla. Manō kub hagep ram u amōm, kale gapman bɪ kub Gapna Piliks u nɪp, Pol anɪg gōl anɪg gōl ga u manō kub hagnɪg gabun, a gɪla.

2 Pol ram raul u daulō nɪnɔl gɪ, bɪ manō hagep Dedalas Gapna Piliks nɪp haga, “Ne me mɪlō padō hanɪp abad mɪdajan, pen pen gun gɪ gagun, mɪd aij gɪpun. Ne gasɪ nɪn aij gɪmōn gajan u me, ram mɪnōn hon i nan aij nan hain nɪbō waiō lōp u, hon mɪd aij gɪpun.

3 Ram mɪnōn hon i rɪgōn rɪgōn gau magōnhalō pōr nōp gɪ aij gabōn anɪbu nɪnɔn hon nōp aij yabɪ a gabun.

4 Pen nōp manō mɪlō kub hagagnabin. Manō uɪep magō ap hagnɪg gabin u, rɪmɪd pak nɪnmōn.

5 “Bɪ aui mɪdōp i, hon nɪnbun nɪpe pōr nōp gɪ naj gōp. Nɪbi bɪ gau kalɪp manō piral hagō, kale manō piral anɪbu nɪn udōm, nɪpe gɪ naj gōp rō anɪg unbō rō nōp gɪ naj gɪpal. Ram mɪnōn ke gau gau magōnhalō ajom manō piral hagōm, Juda kai kalɪp ud asɪk ke ke lō nɪnɔl gōm, kale gapman manō hag juōm, pen pen gɪpal. Nɪbi bɪ

Jisas bɪ Nasared nɪbō u nɪp nɪn udpal gau, bɪ kub kale ap me anɪbu.*

6-7 Nɪpe God sabe gep ram gɪ naj gɪnɪg geia, hon nɪnɔn nɪp ud sɪsɪ lun nan hanɪp gɪ naj ga anɪbu lo hon ke manō kub hagnɪg gaino, ami bɪ kub yabɪ Lisias kal ju apōm,*

8 nɪp damōm haga, ‘Bɪ u nɪp manō kub hagnɪg gɪpal gau, bɪ kub Piliks mɪdōp au amōm, manō kub hagōl,’ a ga. Anɪg hagō me, hon mɪñi aubun. Manō anɪbu Pol nɪp hag nɪnɔimōn, nɪpe ke, nɪp manō kub hagnɪp manō ɪt u hagō, nɪnɔnabōn,” a ga.

9 Dedalas anɪg hagaiō, bɪ Juda ap mɪdeila gau, manō nɪpe haga adō u nōp hagōm, hagla, “Nɪnɔ yabɪ hagōp,” a gɪla.

Pol gapna Piliks nɪp manō haga

10 Gapna Piliks nɪpe ñɪmagō dap ranōl gōm, Pol nɪp, manō hag, a gō, Pol haga, “Ne mɪ iru nōp ram mɪnōn i abad mɪdmōn, nɪn aij gɪmōn, manō ud asɪk aij gɪpan rō, yɪjɪg gōl nōp hagnabōn. Anɪb u nɪnem yɪp aij gō nɪnɔl gem nōp manō hagabin.

11 Ne bɪ gau kalɪp hag nɪnɔimōn, hagnabōl ñɪn unbō mɪgan laɪ araga nōp, yad Jerusalem aramem, God sabe gep ram u sabe gɪnabin, a gem, arnō.

12 Yad nɪbi bɪ rɪmnap udem, God sabe gep ram u

* 24:5: Ap 17:6 * 24:6-7: Ap 21:28-30

aka Juda magum gep ram gau aka Jerusalem aŋ u, hibur naj gep rō manō rīmnap hagagnō, wasō.

13 Yip mīni manō kub hagabōl u, ne nīnabōn manō iŋ ap mīdageinab, wasō.

14 Pen nōp manō ap waiō hagnig gabin. Yip hagat, 'Pol hon Juda gipun u rō rīmnap gagōp; nīpe pir alōm, Adan gīsōn nībō u arab,' a gipal. Yip Adan gīsōn nībō ajab, a gipal u, nījō hagpal. Yad Adan gīsōn nībō ajem, bac bī sabe gīmīdal God aŋi anību nōp sabe gīmīdin. Mosīs Lo manō kalī kliŋ rīka u abe, bī God manō hagep gau manō kalī kliŋ rīkla u abe, magōŋhalō nīj udōl gī mīdpin.

15 Bī Juda aui mīdpal, nībi bī aij gau abe, nībi bī naj gau abe, magōŋhalō umōm uraknabōl, a gōm nījbal rō u, yad u rō nōp nījbin. *

16 God aip am mīdeinabin, a gem, yad haŋōwaŋō gagin, wasō. God nījōm aka nībi bī gau nījōm, Pol kabō rō gagōp, a gīnabōl u nījem, pōr nīj aij gem, mīd aij gīpin.

17 "Pen yad mī rīmnap Jerusalem aragnō. Pen nībi bī yad nan mīdagōp gau kalīp mani rīmnap ŋem, God nīp nan sabe gī ŋin, a gem, Jerusalem arnō.

18 Jerusalem amem, hon Juda bī God amgō ilō mīd aij gun, a gun, nīhōn nīhōn

gīmīdun u, gīnō. Anig gī pīs gem, God nīp nan sabe gī ŋin, a gem, God sabe gep ram u am mīdainō. Anig gōl gī mīdainō u, bī aui kale apōm yīp nījla. Pen nībi bī iru nōp yad aip ap mīdageila. Pen pen hagep manō rīmnap hagagnō. *

19 Pen Juda nībi bī Esia Propins nībō gau Jerusalem apōm, God sabe gep ram au mīdeila. Manō kale mīdaibōp u, kale aui apōm, manō anību hagblap.

20 Auagpal u, bī Juda Kansol kub gai i yīp Jerusalem manō kub hagōm, yad nan naj gīnō manō iŋ nījla u haglō, ne nōj!

21 Pen yīp manō kub hagla ŋin u, yad manō aŋi ap nōp hagnō. Meg mīgan dap ranem hagnō, 'Yad nībi bī umōm uraknabōl, a gem, gasi u nōp nījbin u me, yīp manō kub hagabim i,' a gīnō," a ga. *

22 Pol anig hagō nījōl gōm, Gapna Piliks, Adan u a gīmīdal manō u nīj aij ga u me, Juda bī gau manō hageila u udagōm, haga, "Hainō ami bī kub yabīŋ u Lisias auō, manō nīpe u nījem, manō anību hagnabin," a ga. *

23 Anig hagōm, bī nagīman kai kalīp abad mīdeia u nīp haga, "Pol nīp abad mīd aij gīmōn; nīp bōj nōp nagī pīdōj lagmōn. Nīpe nan rīmnap mīdagainīm, nībi bī

* 24:15: Jon 5:28-29 * 24:18: Ap 21:12-28 * 24:21: Ap 23:6 * 24:22: Ap 23:26

nipe gau kalip hag n+ɲö, n+p ñöl," a ga.

Pol m+ mihöp nag+ m+deia

²⁴ Ñin pro bad ap arö, ñin ap Piliks n+bin nipe Drusila aip aulö. Nibi Drusila an+bu nipe Juda n+bö n+bi. Pen kale ber apil, nugmul nipe Pol n+p w+ñ alö, apöm, Kraiss Jisas n+p aigöl göm n+ɲ ud-pal manö u hagö, Piliks n+ɲ m+deia.

²⁵ Pol nipe manö hag damöl g+, hon aigöl gun g+ aij g+nabun manö u abe, hon aigöl gun hibur gas+ m+dmagö hon gas+ göp rö nöp gagnabun manö u abe, God hainö han+p manö kub hagnab manö u abe Piliks n+p haga. Pen Pol an+g hagö, Gapna Piliks manö an+bu n+ɲöm, p+ñ+ɲ göm, Pol n+p haga, "Ne m+ñi am m+daimön. Hainö yad ñin ap nöp w+ñ alnö, aumön," a ga.

²⁶ Pen gapman b+ kub an+bu, gas+ nipe ke gau nöp n+ɲa, "Yad Pol n+p pör pör w+ñ alnabin u, nipe pen gas+ n+ɲnab, 'Yad b+ i n+p agam+ɲ mani r+ɲnap ñ+nö, hagö, arnam,' a göm, y+p mani r+ɲnap ñ+nab," a g+ gas+ u n+ɲa. Pen gas+ an+bu nöp n+ɲ m+döm, Pol n+p dugo ruö w+ñ alö, apöm, manö hagn+dil.

²⁷ M+ m+ihöp p+ɲ ga n+ɲöm b+ ne Posias Pesdas, Piliks kuö n+p udöm, ram m+nöɲ an+bu gapna m+deia. Pen Piliks, Juda kai y+p b+ aij a

g+naböl u aij a göm, Pol nag+ m+deia u hub+kaga.

25

Pesdas Pol n+p manö kub n+ɲa

¹ Pen Pesdas daun kub Sis-aria u am gapna wög an+bu udöm, ñin m+hau n+gan nöp m+döm, Jerusalem ara.

²⁻³ Pesdas Jerusalem arö n+ɲöl göm, God n+p nan sabe gep b+ kub gau abe, Juda b+ kub r+ɲnap abe n+p am n+ɲöm, Pol an+g göl an+g göl g+ naij ga manö an+bu n+p hagla. Juda b+ gau kale ke agam+ɲ manö adö añ+ hagöm, Pol n+p adan aɲ au ul+ɲin lun, al pak l+nabun, a göm, hagla, "Han+p mög n+ɲmön, b+ ne r+ɲnap hagaimön, Pol n+p y+ɲ+d ul+ g+ Jerusalem dauöl," a g+la. *

⁴ An+g hageila, Pesdas haga, "Pol nag+ m+döp Sisaria. An+b u, yad Sisaria arn+g gabin rö,

⁵ n+p manö r+ɲnap m+dain+m, b+ kub kale r+ɲnap hagpe, yad aip Sisaria amöm, n+p manö kub hagöl," a ga.

⁶ Pesdas an+g hagöm, ñin raleb j+ɲ aka s+duɲ laɲ halö Jerusalem m+döm, ado g+ Sisaria ara. Ruö, Pesdas nipe manö kub hagep ram raul m+gan u amöm, Pol n+p dauim, a ga.

⁷ Pol n+p daueila, Juda b+ Jerusalem n+bö aula gau apöm n+p b+n+g g+gabö göm, manö adö ke ke iru nöp

* 25:2-3: Ap 23:15; 24:1 * 25:7: Ap 24:5-6

hagla. Pen manö hagla adö anib gau manö it midö, hagla.*

⁸ Kale manö hageila, Pol uraköm pen haga, “Yad Juda nibi bi lo manö kale u rib rikagin; yad God sabe gep ram u nan naij ap gagin; yad Rom Empra Sisa nip manö naij ap hagagin,” a ga.

⁹ Hageia, bi kub Pesdas, Juda nibi bi gau yip bi aij a ginaböl u aij, a göm, Pol nip hag niñöm, haga, “Manö kub hagabun anibi, Jerusalem amun hagun aka?” ga.

¹⁰ Hageia, Pol haga, “Miñi Sisa manö kub adö nipe u hadö midpin. Yad Juda nibi bi kalip nan naij ap gagpin u, ne u rö nöp hadö niñban.

¹¹ Pen nan naij ap ginö, yip manö kub hagöm, al pak lun, a giblap u, piñiñ gagbnep; anib u yip al pakblap. Pen manö kub hagöm, manö it ap midagöp u, bi ap yip Juda nibi bi kalip niñim rö lagöp. Anib u, ne yip Sisa midöp u yuö, nipe ke manö anibi niñnab,” a ga.

¹² Pol anig hagö, bi kub Pesdas am bi nipe gau aip manö anibu hag amil apil göm, ado gi apöm, haga, “‘Sisa manö kub yad u niñnab,’ a gan u me, nöp Sisa midöp u hag yunabin,” a ga.

Kinj Agripa aip niñin nipe Benis aip

¹³ Pen yöp niñ mihöp lugö niñöl gi, Kinj Agripa aip niñin nipe Benis aip, Pesdas gisön nöp gapna aua rö nip am

niñul a gimil, Sisaria ammil, Pesdas aip niñ bad rapin ap midailö.

¹⁴ Kale niñ iru rö au midnig gilö niñöl gi, Pesdas nipe Kinj Agripa nip haga, “Nöd Piliks gapna mideia niñ u, nipe bi ap nagila. Pen gapna wög nipe u arö göm, bi anibu nagil lep ka u arik ara.*

¹⁵ Yad Jerusalem arainö, bi Juda God nip nan sabe gep bi kub gau abe, Juda nibi bi manö ud asikep bi kub gau abe, bi anibu nip yip manö kub hagöm, hagla, ‘Ne hagemön, Pol nip al pak lilañ,’ a gila.

¹⁶ Pen manö it ap hageila niñöm yad kalip hagnö, ‘Hon Rom nibi bi lo ap anig göl midagöp. Nibi bi yiharinj al pakagun. Manö kub hagun niñöm bi manö midainim gau amöm, bi kalip gi naij ga amgö ilö nipe au manö waiö hageinaböl; nipe manö pen hageinab; manö it ap midainab u, nip al pak löl a ginabun,’ a ginö.

¹⁷ Anig hagem, Juda bi gau yad aip Sisaria i apem, ruö me, am manö kub hagep ram raul migun u asikem, Pol nip am dauim a ginö, daula.

¹⁸ Yad gasi niñnö e, manö kub yabit midöp, a ginö u pen manö kub hagla gau manö haglö niñöl gem niñnö manö kub midageia, wasö.

¹⁹ Kale yiharinj hagla, ‘God manö u, hon hag aij gipun rö hagagöp. Pen bi Jisas u hadö uma u pen Pol hagöp nipe

* 25:14: Ap 24:27

kam+η midöp a göp,' a gila.

²⁰ Manö hageila u yad n+η aij gagpin rö, Pol n+η hag n+ηnö, 'Ne Jerusalem areinabön, nöp manö kub hagnaböl aka?' g+inö.

²¹ Hagainö, n+ηpe wasö ga. N+ηpe haga, 'Yad nag+ideinabin. Hainö Empra Sisa n+ηpe ke manö an+ibu hagnab,' a ga. An+ig hagö, yad n+η Sisa midöp gau yunabin, a gem, nag+ l+bin rö midöp," a ga.

²² Pesdas an+ig hageia, Kiη Agripa haga, "Pesdas. B+ an+ibu manö n+ηpe ke hagö, yad n+ηnabin," a ga. Hageia haga, "An+ib u, rol n+ηnabön," a ga.

²³ An+ig hagö, ruö, Agripa n+ñ+n Benis aip, wał+j aij aij nöp y+mmil, ami b+ kub r+mnap abe, b+ kub yab+ r+mnap abe uł göm, n+ibi b+ kub auabun, a göm, ñ+ñ+löl g+ manö kub n+ηeb ram raul m+gan u arla. Ap midlö n+ηöl göm, Pesdas b+ n+ηpe r+mnap kal+p haga, "Pol n+η am dauim," a ga.

²⁴ Hagö, daueila, Pesdas haga, "Kiη Agripa abe, n+ibi b+ ap m+dpim gai i abe, b+ i n+η n+ηim. Juda n+ibi b+ n+η manö kub hagöm, b+ an+ibi böη nöp al pak lep, a g+pal. Yad Jerusalem m+dainö, y+η an+ig unbö nöp hagla. Aui auaj+n, unbö nöp hagla.

²⁵ Yad n+ηbin, n+ibi b+ gau nan naij yab+ g+lö, ñ+n r+mnap al pak l+bal u pen b+ i n+η manö kub hagem n+ηnö, nan an+ibu rö ap gaga, wasö.

Pen n+ηpe ke haga, 'Empra n+ηpe ke manö yad hagnab,' a ga. An+ib u me, yad n+η Sisa n+η yun+ig gabin.

²⁶ B+ an+ibi Empra n+η hag yunabin u pen n+ηpe nan n+ηön n+ηön göp manö il u, köp halö kal+ klič r+ka ñ+nam rö lagöp. An+ib u, ne Kiη Agripa abe, n+ibi b+ r+mnap gai i abe, b+ an+ibi nan n+ηön n+ηön göp manö il u n+ηnabim. Kale manö n+ηpe u n+ηmim, manö il magö u y+η hagnabim yad kal+ klič r+kem, Sisa midöp au yunam.

²⁷ Pen gas+ yad n+ηbin u, b+ nag+iman Sisa midöp au y+har+η yuem, lo n+ηön n+ηön r+ib r+ka u hagagnabin u, aij gagöp, wasö," ga.

26

Pol Kiη Agripa n+η manö haga

¹ Pen Kiη Agripa Pol n+η haga, "Yad nöp apdi n+ηöl m+dpin, manö hag!" a ga.

An+ig hagö, Pol ñ+imagö dap ranöl göm haga,

² "Kiη Agripa. Ne nöp apön y+η manö hag, a gajan, Juda n+ibi b+ manö y+η hagaböl u, nöp hagn+g gabin u, y+η aij göp.

³ Hon Juda n+ibi b+ g+pun g+pun adö u abe, manö pen pen hagn+g hagn+g adö u abe, ne magöηhalö hadö n+ηban u me, nöp hagn+g gabin i, y+η aij göp. An+ib u, yad manö hagnö, y+η iru n+ηagmön.

⁴ "Yad ñ+ pro ram m+ñöη yad ke gau m+dainö ñ+n u

abe, hainö am Jerusalem m+dainö ñ+n u abe, yad b+ aigale b+ rö m+dpin u, Juda n+bi b+ gau magöñhalö hadö n+ñbal.

5 Kale y+ip m+lö padö n+ñm+dal. Yad b+ Perisi, Juda lo manö n+ñem, klö gem, asi mas+ gi aij yab+ñ g+pin. Kale nöp manö an+bu waiö hageinaböl u, yad manö n+ñö hagabin u a g+mön n+ñnabön.

*

6 Pen God hadame nöp ap+is bac b+ kal+ip manö aij hagö, gas+ halö abad m+dm+dal manö an+bu nöp n+ñ udpin u me, kale y+ip manö kub hagaböl.

7 Hon Juda iñ ke ke unbö m+gan lañ magöñhalö, God ap+is bac b+ kal+ip haga manö aij u abad m+dpun. God n+pe nan aij ñ+nabin a ga nan aij an+bu udun a gun, s+dö añ s+ñbön yañ n+ip sabe göl g+ m+dpun. Pen Kiñ Agripa, ne nö?! Manö haga an+bu manö n+ñö nöp hagöp a gem n+ñ udöl g+ m+dpin u me, y+ip manö kub hagaböl. *

8 Pen kale n+ñhön g+ñ+g n+bi b+ umbal gau, God gö urakagnaböl, a g+mim, n+ñbim?

9 “Pen nöd yad ke, Jisas Nasared n+ñbö manö hageila gau kal+ip g+ naij g+nam, a gem, g+ n+ñm+din. *

10 Pen Jerusalem m+dem, yad u rö nöp gainö. God n+ip nan sabe gep b+ kub gau y+ip haglö, n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla gau iru nöp am daunö,

nag+ lim+dal. Yad ke b+ manö ud asi+kep gau aip yau a g+ñö, r+mnap böñ nöp al pak l+lö umla, kal+ip paj hagm+din.

11 Juda magum gep ram gau ajem, n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla gau kal+ip mulu kal n+ñem, kale Jisas manö n+pe u arö g+lan, a gem, kal+ip g+ naij g+m+din. Yad gas+ adö añ+ ap nöp n+ñem, ñ+n r+mnap n+bi b+ an+ñ gau kal+ip ulñai n+ñ+ñ, a gem, ram m+ñnöñ m+lö kub gau ajm+din.

Jisas Kraiss Pol n+ip uda u, Pol aiud an+bu haga

12 “Pen ñ+n ap Damaskas n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla gau kal+ip nag+ li daunam, a g+ñö, God n+ip nan sabe gep b+ kub gau, yau, a göm, köp kal+ k+ññ r+ik ñ+lö, udem hadnö.

13 Pen b+ kub aij nöñ! Yad s+dö añ aul+ik aua magö u, adan añ au amöl g+ n+ñnö, mailö kub unbö ke kumi kabö adö lañ n+ñbö yad b+ r+mnap aip araino gau pak ña. Mailö pak ña an+bu, s+dö mailö rö wasö; mailö an+bu ke yab+ñ ga.

14 An+g gö, hon magöñhalö m+ñnöñ yañ ap lug pakun, yad n+ñnö, manö ap, manö yab+ñ hon Arameik manö hagöm, y+ip haga, ‘Sol! Sol! Y+ip n+ñhön g+ñ+g pör g+ naij gabön? Nöp pör adan aij yamnam, a g+pin u pen ne yad aip pen pen gabön u, nöp ke ilön gab,’ a ga.

15 “Hageia, yad hagnö, ‘B+ Kub, ne ban?’ ö g+ñö.

* 26:5: Plp 3:5-6

* 26:7: Ap 23:6; 28:20

* 26:9: Ap 8:3

“Hagainö, Bi Kub haga, ‘Yad Jisas, yip pör gi naj gabön u nöp hagabin,’ a ga.

¹⁶ Anig hagöm yip haga, ‘Pen uri ne urak! Yad nöp manö hagnig aubin. Ne wög gi ñeb bi yad midmön, yip miñi amgö niñban u abe, yad nöp hainö yamnabin u abe, niñbi bi rimnap gau kalip hag ñinabön.

¹⁷ Yad nöp hag yunö, ne ammön Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe hag ñö, nöp gi naj gilo niñöl gem, nöp abad midem ud asik yunabin.

¹⁸ Ne manö aij yad kalip hag ñö, amgö we midpal u amgö ñil niñaböl. Ne manö aij yad kalip hag ñö, sib gau midpal u arö göm mailö aunaböl. Ne manö aij yad kalip hag ñö, Seden pidör magö niñpe mo gau midpal u arö göm God nip aunaböl. Anig geinaböl, nan si nan naj gipal gau, Bapi niñöm arö gö, niñbi bi nöd yip niñ udpal gau aip seg kamij mideinaböl,’ a ga. *

Pol God nip wög gimidöp manö u haga

¹⁹ “Pen Kiñ Agripa. Yad naböñ ram miñöñ kumi kabö adö lañ au niñbö apöm manö haga niñnö anibu arö gagnö.

²⁰ Damaskas amem, niñbi bi anib gau kalip manö aij anibu hag ñinö. Hainö am Jerusalem niñbi bi kalip hag ñem, ram miñöñ Juda niñbi bi midpal gau magönhalö kalip

hag ñem, Juda niñbi bi wasö gau hag ñem, ginö. Kalip hag ñem hagnö, ‘Nan si nan naj gipim u, niñhön ginig anig gipun, a gimim, arö gimim, God nip añi niñ udmim, nan naj gau hadö arö gipun u niñöl a gimim, hagöp rö nöp gimim,’ a ginö.

²¹ Yad anig ginö u me, ñin ap God sabe gep ram au arainö, Juda bi aui kale yip ud sisi löm, al pak linig gila.

²² Pen God yip pör nöp abad midöp rö, yad uri magö i nöp aui urak midem, manö aij niñpe u, niñbi bi hib midöp gau abe, niñbi bi hib midagöp gau abe hag ñöl gi midpin. Manö hag ñabin anibu, adö ap ke wasö; bi God manö hagep bi gau abe, bi ne Mosi abe, hainö ginab a göm kalikliñ rikla manö u nöp hag ñabin.

²³ God manö hagep bi Aisaia God Manö kalikliñ riköm haga, ‘Krais apöm, ilön udöm umnab, pen niñpe bi nöd nöp kauyan uraknab u me, Juda niñbi bi gau abe, Juda niñbi bi wasö gau abe niñnaböl, God kalip u rö nöp ud kamij yunim rö löp. Anig ginab u niñpe kalip mailö rö pak ñinab,’ a ga,” a ga. *

²⁴ Pol manö anibu hagö niñöl gi, Gapna Pesdas manö kub hagöm haga, “Pol, ne bi manö adö ke ke niñban rö, nabic j+n mo ne miñep göp hauñ almön hagabön,” a ga.

²⁵ Hageia, Pol pen haga, “Bi kub aij yad Pesdas. Yad hauñ

* 26:18: Ais 42:16; Ep 2:2; Kol 1:13 *

26:23: Luk 24:44-47; 1Ko 15:20

alö hagagabin. Gası nıñöl nıñ aij gem, manö nıñjö yabıt u hagabin.

²⁶ Yad nıñhön manö hagabin i, Kiñ Agripa nıpe ke hadö nıñjöb. Jisas nıp nıñhön nıñhön göm manö nıñhön nıñhön göm gıla u pi göm gagla. Waiö nöp gıla u me, yad nıñbin, Kiñ Agripa nıpe magöñhalö hadö nıñjöb. Anıg gö nıñjem yad nıp pıñıñ gem hagagabin, wasö," ga.

²⁷ Pol anıg hagöm Kiñ Agripa nıp nıñjöm haga, "Kiñ Agripa. Ne bı God manö hagep gau manö hagla u, nıñjö hagla, a gımön, gası nıñban aka? Yad nıñbin, manö anıbu nıñjö halgal, a gımön, nıñban," a ga.

²⁸ Pol anıg hagö, Kiñ Agripa pen haga, "Pol. Ne yıp, manö pro ap hagnö, Jisas bı nıpe ap mıdeiañ, a gımön, yıp manö anıbu hagabön aka?" ga.

²⁹ Hageia, Pol haga, "Manö ulep hagnam aka manö mılö hagnam, yad gası añı ap nöp nıñjem, God nıp sabe gem hagabin, ne abe, nıbi bı manö hagabin nıñaböl gai i magöñhalö abe, yad mıdpin rö mıdaiim, a gem, sabe gabin. Pen yıp sen adıkpäl rö kalöp löl, a gem, sabe gagabin," a ga.

³⁰⁻³¹ Pol anıg hagö, Kiñ Agripa u, Gapna Pesdas u, Agripa nıñın Benis u, nıbi bı mıdeila gau magöñhalö uraköm, höñ amöm, hagla, "Nıbi bı rımnap gı naij

gılö me, manö kub hagöm, rımnap nagı löm, rımnap böñ nöp al pak lınaböl. Pen bı i nan naij ap gagöp, wasö," gıla.

³² Anıg hagöm, Kiñ Agripa nıpe Pesdas nıp haga, "Mıñi nagı lep ram arö göm höñ arböp u pen nıpe, 'Sisa manö kub yad nıñnab,' a göp u me, nagı mıddöm, bı kub Sisa mıddöp u arnab," a ga.

27

Pol Rom arıg göm ñıg magıb uda

¹ Gapna Pesdas Pol Rom uri arım a göm hagö, ami bı gau abad mıdep bı kub Julias u, Pol abe nagıman bı rımnap halö abe udöm abad mıdeia. Ami bı anıb gau kalıp "Empra Ami Bı Nıpe" a gımıdal.

² Pen ñın anıbu, ñıg magıb ram mınöñ Adramidiam nıbö u, Esia Propins arıg göm, Sisaria am pıdöñ ga. Anıb u, ñıg magıb anıbu udun ñıg anı yañ arno. Bı daun kub Desalonaika, Masedonia Propins au nıbö bı ap aip arno. Hib nıpe u Arisdakas. *

³ Ruö daun kub Saidon amıak am pıdöñ gıno. Julias Pol nıp ud aij göm haga, "Am mıdeimam bı kalıp nıñmön, nöp nan nıñhön mıdagainım gau nöp ñöl," a ga.

⁴ Pen hon Saidon arıak arıg gun nıñno, yıgön kub yabıt u apöm, ñıg solwara u abe ral auaia. Anıg gö, ram

* 27:2: Ap 19:29

m+nöŋ ñig r+ib gus ga airan Saipras böŋ lau arno.

⁵ Anig gun, am am Silisia Propins hil gun, am ram m+nöŋ Pampilia hil gun, am Lisia Propins amun, daun kub Maira amjak p+döŋ g+no.

⁶ Amjak p+döŋ gun, ami bi kub bi nag+man gau kalip abad mideia u n+ŋa, ñig mag+ib Aleksadria n+ibö ap ram m+nöŋ Idali arnig geia. An+ib u, n+ipe han+ip hagö, ñig mag+ib an+ibu arno.

⁷ Ñig mag+ib an+ibu amun, ñig an kub yan amun, hain hain nöp u+tham am am daun kub K+nidos amjakno. Pen y+gön kub auageia n+ŋöm y+jig göl arep rö laga. An+ib u me, böŋ lau nöp am am ram m+nöŋ Salmoni hil gun, ram m+nöŋ ñig r+ib gus ga airan Krir ba lau nöp amun,

⁸ u+tham am am ram m+nöŋ pro ñig go+ au ap, “Ñig Mag+ib M+id Aij Gep Kuö,” a g+im+dal, amjak p+döŋ g+no. Ram m+nöŋ an+ibu Lasia daun sö+ au.

⁹ Hon anig gun, hain hain nöp g+ ajno n+ŋöl göm me, Juda n+bi bi nan ñ+ŋagla ñ+n u ap arö, ñig solwara kub ral auep ñ+n u hadö aua.

¹⁰ Pen Pol n+ipe kalip haga, “Bi gai i. Arep rö lagöp rö, areinabun u, nan wim wañ+ib nan gau magöŋhalö naj göm, ñig mag+ib abe naj gö, hon magöŋhalö ñig ñ+ŋun rö löp,” a ga.

¹¹ Pol anig haga u pen, ñig mag+ib bi wög g+im+dal abad m+dm+idöp bi kub u abe, bi ñig mag+ib nap n+ibö u abe,

manö ke hagailö n+ŋöm, ami bi kub Julias, Pol manö arö göm, manö kal+ip u uda.

¹² Bi iru nöp hagla, “Ram m+nöŋ i ram m+nöŋ naj. Y+gön kub udöp ñ+n i, ram m+nöŋ naj an+bi m+idagaiun; Piniks sö+ m+idöp au am m+idaiun. Y+gön kub auab ñ+n u, ñig mag+ib dam ram m+nöŋ an+ibu l+no, naj gagn+m,” a g+la. Piniks daun an+ibu, ram m+nöŋ ñig r+ib gus ga airan Krir m+idöp. Ñig mag+ib Piniks aum+idöp u, y+gön kub s+idö auab lau adö aueinab u, ñig mag+ib agam+ij s+idö wad arab lau adö arnab; pen y+gön kub s+idö wad arab lau adö aueinab u, ñig mag+ib agam+ij s+idö auab lau adö arnab.

Y+gön kub apöm, ñig solwara rala

¹³ Pen kale anig haglö, au m+daino n+ŋöl g+, y+gön pro pro auaia u n+ŋöm, “M+ñi amun arnabun,” a göm, bi ñig mag+ib wög g+im+dal gau, aga yula u t+ip g+ udöm, ram m+nöŋ ñig r+ib gus ga airan Krir ñig go+ adö u arno.

¹⁴ Anig gun arno n+ŋöl g+, ad+ŋ hadal majö yab+ŋ, airan Krir böŋ lap n+ibö, ñig mag+ib arnig g+no lau adö apöm, ñig mag+ib ud j+nomno ga.

¹⁵ Anig gö, bi ñig mag+ib wög g+im+dal gau n+ŋöm, dam y+jig göl arun, a göm, g+ wasö n+ŋöm, arö g+lö, han+ip halö dam ñig solwara an kub gau ud ara.

¹⁶ Hadal anig göm ud arö, am am ram m+nöŋ ñig r+ib

gus ga airan pro Kauda a g+mīdal u, bōḡ lap araino n+ḡm hadal kub auaiā u hain ga. Anḡ gö n+ḡöl gun, hagno, “Yḡgön pro auab rō, ḡḡ mag+ḡb pro bad u udun, ḡḡ mag+ḡb kub m+ḡan u ud lun,” a gun, u+ham yab+ḡ ud lino.

17 ḡḡ mag+ḡb pro bad u ud l+ aij göm, ḡḡ mag+ḡb kub u pa jō g+ḡnab rō löp, a göm, ḡḡ mag+ḡb gau n+ḡbö gau n+ḡbö nag+ adiköm, +ḡp g+ l+ p+ḡdōḡ ḡla. Pen, “Yḡgön kub auab i, ḡḡ mag+ḡb hon u dam kabō kuḡup Sōdis a g+mīdal gau amöm, kabō kuḡup naij u b+n+ḡ gö, naij g+ḡnab,” a göm, sel ad+ḡkla u hub+ḡk yulō, an+n+ḡn gö p+ḡḡḡ ḡöl g+ arno.

18 Yḡgön kub u apöl g+ m+ḡdeia u me, ruō ḡḡ mag+ḡb u p+ḡta ḡaḡ, a göm, wim waḡḡb nan gau ud ḡḡḡ yula.

19 Ruō u, u rō nöp, yḡgön ud nöp m+ḡdeia u me, nan n+ḡhön n+ḡhön ḡḡ mag+ḡb m+ḡd aij ḡaḡ a göm raul m+ḡan l+lō m+ḡdeia u, magöḡhalō n+ḡebir ud ḡḡḡ yaḡ yula.

20 Pen hon pör pör s+ḡdō ḡap+ gau n+ḡm+ḡdagun, wasō. Yḡgön u anḡ ḡöl udöl nöp m+ḡdeia u me, ḡas+ ap n+ḡjun, hagno, “Ram m+nōḡ ap aragnabun; um haknabun,” a gun, ḡas+ n+ḡḡno.

21 Pen m+lō padō kale nan magō ḡḡm+ḡdagal. Hainō Pol m+ḡdeila aḡ au uraköm haga, “B+ ḡai i, manō yad hagnō u n+ḡbep rō, hon airan Krir nöp m+ḡdun, wim waḡḡb nan

gau ud ḡḡḡ yaḡ yuagbnop.

22 Pen yad kalöp hagabin, uri ḡas+ iru n+ḡḡḡmim; ḡas+ halō m+ḡdaimim. Hon ap umagnabun. ḡḡḡ mag+ḡb u nöp bōḡ nöp naij g+ḡnab.

23 Yad God n+ḡp wög g+ ḡeb b+ n+ḡpe m+ḡdpin u me, m+ḡḡi s+ḡb yaḡ God ejol n+ḡpe ap yuō, apöm yad m+ḡdaj+n söl au apöm y+ḡp hagöp,

24 ‘Pol, ne p+ḡḡḡḡ ḡagmön! M+ḡdmön, b+ kub Sisa m+ḡdöp au ammön, manō kub n+ḡḡnabön. Pen n+ḡbi b+ ḡḡḡ mag+ḡb raul m+ḡan m+ḡdpal gau, God kal+ḡp u rō nöp abad m+ḡdō umagnaböl. God n+ḡpe nöp möḡ n+ḡḡm, kam+ḡḡ m+ḡdep magō kale u nape ḡḡb,’ a göp. *

25 An+ḡb u, b+ ḡai i, kale p+ḡḡḡḡ ḡagmim; ḡas+ halō m+ḡdaimim. Yad n+ḡḡbin, God n+ḡp n+ḡḡ uḡpin u, n+ḡpe hagöp rō nöp g+ḡnab.

26 Pen hon am am, ram m+nōḡ ḡḡḡ r+ḡb gus ga airan ap arno, ḡḡḡ mag+ḡb kabō kuḡup b+n+ḡḡ ḡ+ p+ḡdōḡ ḡḡnab,” a ga. *

ḡḡḡ mag+ḡb bōḡ nöp naij ga

27 Pen yḡgön u han+ḡp anḡ ḡöl ud dam dam ḡḡḡn unbō s+ḡduḡ bōḡ daḡ ara n+ḡḡm s+ḡbön yaḡ me, ḡḡḡ solwara Edriadik, a gal u, aḡ au amöl gun, b+ ḡḡḡ mag+ḡb wög g+mīdal gau, ḡas+ ap n+ḡḡm, söl ram m+nōḡ ap apjaknabun rō löp, a ḡla.

28 Kale ḡas+ an+ḡbu n+ḡḡm, kabō kuḡup söl söl m+ḡdöp aka

göm, nan ñig lî nîḡbal ap lôm nîḡla mîlô kub kub 40 mida mîdeia. Yöp pro pro magö ap amöm, nan anîbu kuöyaḡ lôm nîḡla 30 mida mîdeia.

29 Anîg gö, hon kabö kub haḡai adö au arun rö löp, a göm, piñîḡ göm, aga mîhau mîhau yula nîḡöm, ñig magîb pîdöḡ ga. Pîdöḡ gö nîḡöl gi, God nîp sabe göm hagla, “Ram yîḡîd ruöm sîdö laḡ,” a gîla.

30 Pen bi ñig magîb wög gi mîdal gau, ram mînöh ñig rîb gus ga airan anîbu yöp söl anîb au arnîg, nîbi bi gau nîḡ mîdeila rö, pîral wai ñöm, hagla, “Ñig magîb pro u dam ñig magîb nabîc lau adö yuun, aga rîmnap halö yuun,” a gîla.

31 Kale pîral anîg gîlô nîḡöl gi, Pol nîḡöm, Julias ami bi nîpe gau aip kalîp haga, “Bi ñig magîb wög gaböl i, kale ñig magîb pro u udöm pînîḡ gi areinaböl u, kale magöḡhalö um haknabim,” a ga.

32 Pol anîg hagö, ami bi gau, ñig magîb ñig yaḡ yunîg geila nagî u, böḡ nöp rîb gi dö gi yulö, ñig aḡ yaḡ luga.

33 Pen ram runîg ga magö u, Pol kalîp haga, “Ñîḡn unbö sîduḡ böḡ daḡ u gasî iru nîḡmim, nan magö ñîḡagmim, yîharîḡ nöp mîdpim.

34 Anîb u, uri nan rîmnap ñîḡmim. Wasö u, aige göl gi mîm mîdeinabim. Nîbi bi aîḡ ap nabîc uḡ aîḡ ap lu-gagnab,” a ga.

35 Pol anîg hagöm, bred rîmnap udöm, kale mîdeila aḡ au God nîp aij a göm, ud jö göm, nan rîmnap ñîḡa.

36 Pol nîpe ñîḡö nîḡöl göm, kale u rö nöp hibur aij gö, nan rîmnap ud ñîḡla.

37 Hon söl ñîḡ juöl unbö sîduḡ böḡ daḡ (276) nîbi bi ñig magîb mîgan anîbu mîdaino.

38 Pen nan ñîḡ piḡ gun, ñig magîb piḡa gaḡ, a gun, wid mîdeia gau ud ñig yaḡ yuno.

39 Ram ruö nîḡöl gun, ram mînöh anîbu nîḡno. Pen bi ñig magîb wög gi mîdal gau ram mînöh anîbu nîḡön, a göm, nîḡagla. Pen kale nîḡla, ñig solwara laḡîḡ waj hak ara u, kabö kulup aij nöp mîdeia lau u me, hagla, “Ñig magîb adö anîbu kabö rö arnabun,” a gîla.

40 Anîb u, ñig magîb aga yula nagî gau böḡ nöp rîb gi dö göm, ñig magîb böḡ böḡ lîla sîdia mîhau hubîk paliöm, sel kub u hubîk lîla u, kauyaḡ dap ran adîkôm, hadla.

41 Am am me, ñig magîb mulu adîḡ u, kabö kulup adö u bîḡnîḡ göm, paköl gi pîdöḡ ga. Anîg göl paköl gi pîdöḡ gö, ñig solwara u ral apöm, ñig magîb himgan adîḡ böḡ nöp pa jö ma jö gi ud ara.

42 Anîg gö, ami bi rîmnap apöm, bi kub kale Julias nîp hagla, “Ñig magîb i naij gab. Bi nagîman gau piñîḡ gi arlö, hanîp hag gi naböl. Anîb u, kalîp al pak lun,” a gîla.

⁴³ Anig hagla u pen Julias, Pol nıp gası nıñöm, kalıp wasö göm, haga, “Bı ñig uıan pırık nıñbal gau nöd ñig uıan pırık aröl.

⁴⁴ Hainö bı ñig uıan pırık nıñagpal gau, mab po nabön nabön gau udöm, ud sısı löm aröl,” a ga. Hagö, haga rö nöp gıno. Bı ap ñig ñıñagno; magöñhalö kamıñ arno.

28

Pol ram mınönj Molda am mıdeia

¹ Pen hon ram mınönj ñig rıb gus ga anıbu arno, nıbi bı anıb gau mıdeila gau hanıp hagla, “Ram mınönj i Molda,” a gıla.

² Anig hagöm, hanıp udöm gı aij gıla. Hanıp möñ al kıla ga rö, hanıp ud aij göm, mab dap laulö, mali aij gıno. *

³ Pol pen am mab lö lö rımnap kihu dapöm lauö nıñöl gı, hauat ap mab lö lö daueia anıb au mıdeia u me, pıbön gö, ap ranöm Pol nıp ñımagö kıd u hau ij halö la.

⁴ Anig gö, nıbi bı ram mınönj anıbu mıdeila gau nıñöm, kale ke hagla, “Bı nagıman i gı naij göp rö kamıñ arnım rö lagöp. Ñig solwara anı au mıdöm, ñig magıb u naij gö umagöp u pen mıñi umnab,” a gıla.

⁵ Anig hagla u pen Pol ñımagö nıpe u pıpal pakö, hauat anıbu lugöm, ñöl ina. Pen Pol nıp nan ap gaga. *

⁶ Anig gö, nıbi bı anıb gau kale ke hagla, “Bı i nıp hauat hauöp u hu gıñım aka hu gagö yıñıd umnım,” a göm, rapın nöp nıñ mıdeila. Pen anig gı nıñ mıdlö, nıp nan ap gaga, wasö. Kale nıñöm, hagla, “Bı anıbu bı yabıt ap wasö; nıpe god ap,” a gıla. *

⁷ Pen bı kub ram mınönj anıbu abad mıdeia u hib nıpe u Pablias. Ram mınönj nıpe u söl anıb au mıdeia u me, hanıp dam ram nıpe u amun, ñın mıhau nıganı abad mıd aij yabıt ga.

⁸ Bı kub anıbu nap nıpe u hañ romanı nıpe u mab rö inöm, hib yuö göm, um mıdeia. Pen Pol nıpe Pablias nap nıp nıñöm, God nıp sabe göm, nıp ñımagö lö nıñöl gı, nan ga anıbu böñ nöp kamıñ la.

⁹ Anig gö me, nıbi bı ram mınönj anıbu nan ga gau aulö nıñöl gı, Pol nıpe God nıp sabe gö, kalıp kamıñ la.

¹⁰ Pol anig gö me, hanıp abad mıd aij yabıt göm, ñig magıb udun arnıg gaino ñın u, nan nıñön nıñön mıdageia gau hanıp haıöwaıö ñıla.

Pol daun kub Rom amjaka

¹¹ Pen ram mınönj anıbu, ñig magıb Aleksadria nıbö ap, u rö nöp ap mıdeia. Ñig magıb anıbu hib nıpe u “Ñı Ramö” a gıla. Ñın anıbu yıgön kub udep ñın u aua u me, arep rö lagö, anıb au mıdeia. Hon abe ram mınönj

* 28:2: 2Ko 11:27 * 28:5: Mak 16:18

* 28:6: Ap 14:11

anibu midno, rakin mihau nigan luga.

12 Pen yigön kub auagep ñin u, ñig magib Ñi Ramö anibu amun, daun kub Sairakius amjak pidöñ gino. Amjak pidöñ gun, ñin mihau nigan anib au midaino.

13 Ñig magib anibu nöp udun, Sairakius arö gun, daun kub Regium arno. Ruö yigön kub ap jöl adö apöm, ñig magib u udöm, yinid arö me, ñin mihöp nöp ñig an au midun, Pudiolai daun amjak pidöñ gino.

14 Ram minöñ anibu nibi bi Jisas nip nin udra rimnap mideila u me, hanip hagla, "Hon aip midmim, armim," a gila. Hageila, kalip aip ñin unbö mudun jin midun, "Rom arun," a gun, hadno.

15 Pen Rom nibi bi Jisas nip nin udra gau, "Pol bi gau aunaböl," a gilö, ninöm, rimnap ap hanip Apias Maker an u nable pakla rö, rimnap ap hanip Ram Haneb Mihau Nigan mideila ram minöñ u nable pakla. Pol kalip ninö, hibur nipe aij gö, God nip aij a ga.

16 Pen hon am Rom midaino, gapman bi kub u Pol nip haga, "Ram ne ap ke hanmön," a ga. Anig hagö, Pol nipe ram ap ulhai ninöm han midö ninöl gi, ami bi ap nip abad mideila.

Pol Jisas manö aij u daun kub Rom au hagña

17 Pol ñin mihau nigan midöm, Juda bi kub ram minöñ anibu mideila gau kalip wiñ alö, ap magun geila, haga, "Mam bi. Yad nibi bi hon gau nan naj ap gagem, apis bac bi manö hagla u rib juagin u pen Juda bi kub Jerusalem nibö gau yip ud sisi löm, dam Rom gapman bi kub anib gau kalip ñila.

18-19 Rom gapman bi gau yip manö kub hagöm ninla manö il ap midageia. Yip al pak löl rö laga. Anib u, yip, hubik yuun, a göm, ninla u pen Juda kai mideila gau klö yabit göm, yip kauyan manö kub hagla. Anig gailö me, yad hagnö, 'Sisa nipe ke manö yad u ninab,' a ginö. Pen yad nibi bi yad Juda gau kalip manö ap hagnig auagin.*

20 Pen hon Juda kai Bi Kub nip gasi halö abad midpun manö aij nipe u nöp hag ñinö, yip nagit libal i. Manö anibu hagnig me kalöp wiñ alnö aubim," a ga.*

21 Pol anig hageia, nip pen hagla, "Bi ram minöñ Judia nibö anib gau, i apöm aka köp ñilö auö, manö naj rimnap nöp haglö, ninagpun.

22 Pen hon ninbun, Juda nibi bi gau gau magöñhalö haggal, 'Nibi bi gasi ne ninban rö ninbal gau, nibi bi aij wasö,' a gipal. Anib u, ne manö ne ke hagö, hon ke

* 28:18-19: Ap 25:11; 26:31

* 28:20: Ap 26:6-7

* 28:22: Ap 24:14

nɪŋun,” a gɪla. *

23 Pen kale anɪg hagöm, ñɪn ap manö hagnabun, a göm, hag la. Ñɪn hag la anɪbu nöp, nɪbi bɪ nöd aula rö wasö, nɪbi bɪ iru yabɪl nöp Pol mɪdeia ram u sɪb halö nöp ap magum gɪla. Anɪg göm, ap magum gɪlö nɪŋöl gɪ, Pol nɪpe, God nɪbi bɪ udnɪg göm, Ñɪ nɪpe hag yuö, Kiŋ rö aua manö u hag ñɪnɪg, Mosɪs abe, bɪ God manö hagep bɪ gau abe, hadame nöp Jisas anɪg anɪg göm gɪnab, a göm, kalɪ klɪñ rɪkla manö u kalɪp hag ña. Jisas manö u hagnö nɪŋlan, a göm, Pol manö anɪbu hag mɪdö nɪŋöl göm, sɪdö wad ara.

24 Pen manö haga anɪbu, rɪmnap haga rö nɪŋ udla pen rɪmnap nɪŋ udagla.

25 Pol nɪbi bɪ nɪŋ udagla gau kalɪp haga, “Hadame nöp Ana Uɪ nɪpe Aisaia nɪp go? lö, apɪs bac kale gau kalɪp manö nɪŋö yabɪl haga.

26 Manö anɪbu Aisaia nɪpe God Manö adɪŋ ap kalɪ klɪñ rɪköm haga,

‘Juda nɪbi bɪ gau kalɪp ammön hagnöm,

“Manö hagnaböl nɪŋnabim u pen manö hagöp u, a gɪmim, nɪŋagnabim.

Amgö nɪŋnabim u pen nan ap nɪŋagnabim.

27 Nɪbi bɪ gai i manö yad hagpin u kalɪp iru gö nɪŋagpal.

God Manö nɪŋno, hanɪp gö, nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiun rö löp a göm,

rɪmɪd pɪl göm, amgö ju göm nöp mɪdpal,” a gɪmön,’ a ga.

28 “Anɪb u, Juda nɪbi bɪ gai i nɪŋim! Kale Juda kai, God manö aij u arö gɪpim rö, nɪpe hagö, manö aij anɪbu Juda nɪbi bɪ wasö mɪgan rɪmnap arnab nɪŋöm kale manö anɪbu udnaböl,” a ga.

29 Pol kalɪp manö anɪbu hag pɪs gö nɪŋöl göm, Juda nɪbi bɪ gau kale ke amöl gɪ, pen hagö pen hagö göl gɪ arla.

30 Pen Pol daun kub Rom han mɪdmɪdöp ram u rauöl gɪ han mɪdeia, mɪ mɪhöp ina. Nɪbi bɪ nɪp nɪŋnɪg aueila gau kalɪp magöŋhalö hag wɪhai udöm, ud aij ga.

31 Nɪbi bɪ nɪp aula gau, God nɪbi bɪ udnɪg göm, Ñɪ nɪpe hag yuö, Kiŋ rö aua manö u kalɪp hag ñöm, Bɪ Kub Jisas Krais manö aij u hag ñöm, gɪmɪdöp. Nɪpe anɪg geia, Rom gapman bɪ kub gau nɪp hag gagla u me, nɪbi bɪ gau kalɪp manö klö gɪ hagöm, kabö göl nöp hag ñɪmɪdöp.

Rom Pol Rom n̄bi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

*Pol Rom n̄bi b̄i kal̄ip k̄öp
kal̄i k̄liñ r̄ika*

¹Yad Pol. Krais Jisas wög ḡi ñeb b̄i n̄pe m̄dpin. God ȳip hag lö, Krais Jisas manö aij ud arep b̄i ap m̄dpin. God n̄pe ȳip udö, God manö aij u ud ajm̄din. *

²Pen manö aij an̄bu, God hadame nöp b̄i manö hagep n̄pe gau kal̄ip hagö, kale God Manö u Manö U† u kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla rö nöp ga. *

³Manö U† kal̄i k̄liñ r̄iköm hagla an̄bu, kale God Ñ̄i n̄pe manö u nöp hagla. Ram m̄nön̄j it i lau u, b̄i ne Depid r̄ikö, r̄ik dam dap̄l göm, n̄p yag daula.

⁴Pen n̄pe ke God, n̄pe ke u† yab̄i u, n̄pe umöm uraka u me, k̄lö ke yab̄i an̄bu n̄ñun n̄ñbun, n̄pe God Ñ̄i n̄pe yab̄i, B̄i Kub hon Jisas Krais.

⁵Jisas Krais ȳip mög n̄ñöm ud aij ga. Jisas Krais hib n̄pe adö aran̄, a göm, God b̄i gau abe ȳip abe hag löm haga, kale m̄nön̄j nabön̄j gau r̄igon̄ r̄igon̄ n̄bi b̄i magön̄jalö yab̄i kal̄ip Jisas manö aij hag ñ̄ibe, kale manö aij an̄bu n̄ñ udöm, hagöp rö nöp göl, a ga. *

⁶Pen kale Rom n̄bi b̄i m̄dpim au, God kalöp u rö nöp Jisas Krais n̄bi b̄i n̄pe ke hag la.

⁷An̄b u, kalöp Rom kai, God, n̄bi b̄i yad m̄deilan̄, a göm ud m̄dmagö yab̄i löp gau, kalöp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub Jisas Krais, kalöp ud aij ḡimil, abad m̄d aij ḡilö me, kale agam̄j m̄d aij ḡimim. *

*Pol daun kub Rom arnam,
a göm, gas̄i u n̄ñ̄a*

⁸Manö nöd hagn̄g gabin u, kale Jisas Krais n̄ñ udpim u, n̄bi b̄i ram m̄nön̄j go† adsagö gau magön̄jalö aiud an̄bu n̄ñöm haglö arab. An̄b u, yad Jisas Krais n̄p sabe gem, God n̄p aij a gabin.

⁹⁻¹⁰Yad God Ñ̄i n̄pe manö aij u, gas̄i añ̄i u nöp n̄ñem k̄lö gem, hag ñ̄i ajem, God n̄p wög ḡim̄din. God n̄pe n̄ñöb, yad n̄p sabe gem, pör nöp hib kale hagabin. God n̄pe adan hi†kö, kale m̄dpim au am n̄ñnabin, a gem, n̄p sabe gabin. *

¹¹Jisas manö aij n̄pe r̄imnap kalöp hag ñ̄inö, God Ana n̄pe ana kalöp nan aij ap ñö, ana kalöp an̄ dan̄ p̄dön̄j m̄daimim, a gem, kale m̄dpim au am n̄ñnam a gem gas̄i u pör n̄ñabin.

¹²Pen adö an̄bu nöp wasö. Yad aunabin u, yad Jisas Krais n̄ñ udpin rö n̄ñmim, kale ana kalöp an̄ dan̄ p̄dön̄j udmim, Jisas Krais n̄p n̄ñ ud p̄dön̄j yab̄i ḡinabim. Pen

* 1:1: Ap 9:15 * 1:2: Ro 16:25-26 * 1:5: Ap 26:16-18; Gal 2:7-9 * 1:7: Nab 6:25-26 * 1:9-10: Ap 19:21; Ro 15:23

anig unbö rö, kale Jisas Kraiss nɨŋ uɔpim rö nɨŋem, yad u rö nöp ana yad an ɔan ɔɔdön uɔdem, Jisas Kraiss nɨp nɨŋ uɔ ɔɔdön yabɨl ɔɔnabin.

13 Añ mam bɨ. Yad kalöp am nɨŋnam, a gem, gasɨ u ɔör nɨŋmɨdin u pen adan mɨdageia. Amem, Jisas Kraiss manö aij u hag ñɨnö, kale manö aij u nɨŋmim, hagöp rö nöp nɨŋ uɔmim, Jisas Kraiss nɨp nɨŋ uɔpe, nɨpe kalöp uɔ asɨk yunɨm, a ɔɨ gasɨ nɨŋbin. Mɨnönŋ nabön ke ke gau, nɨbi bɨ rɨmnap an kalɨp gau ɔɨnö rö, am an kalöp au u rö nöp ɔɨbnep. *

14 Pen Jisas Kraiss yɨp uɔ kamɨŋ yua u me, yad gasɨ nɨŋbin yad nan nabön mɨdöp. Yad nɨbi bɨ gau manö aij nɨpe u hag ñɨnam. Grik nɨbi bɨ gau abe, Grik nɨbi bɨ wasö gau abe, nɨbi bɨ kalɨ kɨñ nɨŋbal gau abe, nɨbi bɨ kalɨ kɨñ nɨŋagpal gau abe, kalɨp magöŋhalö manö aij nɨpe u hag ñɨnam, a gem, gasɨ u nɨŋbin.

15 Anɨb u me, yad kale daun kub Rom mɨɔpim gau u rö nöp, am Jisas manö aij u kalöp hag ñɨnam, a gem, gasɨ añɨ u nöp nɨŋabin.

16 Jisas Kraiss manö aij nɨpe u God ɔɔdön halö hagab u me, nɨbi bɨ manö anɨbu nɨŋ uɔeinaböl u, manö aij anɨbu kalɨp uɔ asɨk yunab; Juda nɨbi bɨ gau abe, Juda nɨbi bɨ wasö gau abe, kalɨp magöŋhalö uɔ asɨk yunab.

Anɨb u, yad Jisas manö aij nɨpe u gasɨ nɨŋem, gasɨ halö nöp mɨɔpin. *

17 Jisas manö aij u nɨŋun nɨŋbun, God nɨpe aigöl ɔöm nɨbi bɨ nan si nan naj ɔɨpal gau kalɨp nɨbi bɨ aij, a ɔɨnab. Nɨbi bɨ gau kale ɔɨ aij ɔɨpal u nɨŋöm, God kale nɨbi bɨ kamɨŋ aij, a ɔagnab; kale Jisas manö aij u nɨŋ uɔpal u nɨŋöm, kale nɨbi bɨ kamɨŋ aij, a ɔɨnab. Adö anɨbu nöp, God Manö kalɨ kɨñ rɨköm hagla, "Nɨbi bɨ God Manö hagöp rö nɨŋ uɔnaböl gau, God kalɨp nɨbi bɨ aij, a ɔö, kale kamɨŋ yöl mɨɔeinaböl," a ga. *

Nɨbi bɨ Jisas Kraiss nɨp nɨŋ uɔagnaböl gau manö kub nɨŋnaböl

18 Nɨbi bɨ God Manö nɨŋö nɨŋblap u pen nɨbi bɨ rɨmnap God nɨp gasɨ nɨŋagöm, ɔɨ naj ɔöm, God Manö nɨŋö u ɔalu ɔɨpal. Anɨb u me, God nɨpe kal ɔöm, kalɨp manö kub hagnɨg gab.

19 God nɨpe aigale Bɨ rö mɨdöp, nɨpe ke waiö lö nɨŋbal. *

20 Nɨpe hadame dagol gau mɨnönŋ nabön ɔɨ la ñɨn u rɨkö, nɨpe God klö halö yabɨl ɔör ɔör mɨdöp u waiö mɨdö nɨŋbal. God nɨpe nan nɨhön nɨhön ɔɨ la gau nöp nɨŋöm, nɨpe aigale Bɨ rö mɨdöp u nɨŋblap. Nɨŋageinaböl u, nan kale. *

* 1:13: Ap 19:21 * 1:16: Mak 8:38; 1Ko 1:18-24; Ap 13:46 * 1:17: Ro 3:21-22; Hab 2:4 * 1:19: Ap 14:15-17; 17:24-28 * 1:20: Job 12:7-9; Sam 19:1

21 Anib u, God nip nɨɨbal u pen nɨɨp aij, a gòm, hib nɨɨpe u haglö adö aragöp. Gasɨ hałowatö nɨɨöm, hauɨ alöm, sɨbön göp gau rö mɨɨdpal. *

22 Hon nɨɨbi bɨ gasɨ aij nɨɨmɨɨdun, a gɨpal u pen kale nɨɨbi bɨ hauɨ rö mɨɨdpal. *

23 God pör mɨɨdöp u nɨɨp hauɨ gòm, nan yɨharɨɨ rɨmnap udöm, nɨɨbi bɨ rö gɨ löm, wal yaur rö gɨ löm, haino sara rö gɨ löm, nan anib gau, god hon, a gòm, sabe gɨpal. *

24 Anig gɨlö, God kalɨp arö gö, kale gasɨ naj yabɨɨ nɨɨöm, nɨɨbi si bɨ si gòm, nagɨ naj adö anɨbu amöm, hañ roman kale ke gɨ naj gɨpal.

25 God Manö nɨɨö u arö gòm, manö piral nɨɨp udpal. God nan gɨ la gau nöp sabe gòm, nɨɨpe nan gɨ la gau nöp hib haglö adö aröp. Pen God nan magöɨhalö gɨ la u, hib nɨɨpe haglö adö arböp. Hib nɨɨpe nöp pör pör nöp hagno adö aran. Anib unbö rö aij.

26 Kale anig göl gɨ naj yabɨɨ geila u me, God kalɨp arö gö, nan nable yabɨɨ göp adö u nöp gɨmɨɨdal. Nɨɨbi gau, bɨ kabö göl ud mɨɨdöl rö arö gòm, nɨɨbi rɨmnap aip nagɨ naj adö rɨmnap gɨpal.

27 Bɨ gau u rö nöp, nɨɨbi kabö göl ud mɨɨdöl rö arö gòm, bɨ ap bɨ ap nɨɨp nɨɨö mab rö inö, bɨ gau kale ke nöp gɨ naj yabɨɨ gɨpal. Anig göm pen ilön udpal. *

28 Hainö God manö nɨɨnagnabun, a gòm, gasɨ nɨɨɨla u me, God kalɨp arö gö, nan naj nan gagep kalɨp mɨɨdmagö pɨɨu göp gau nöp gɨpal.

29 Pen kalɨp nan naj gep adö u gasɨ añɨ u nöp lö, kale naj yabɨɨ nöp göl gòm, nan gau hon nöp mɨɨdan, a gòm, gasɨ u nɨɨöl gòm, hałowatö gɨ naj göl gòm, gɨpal. Nɨɨbi bɨ nan aij kale gau yad rö lagöp a gòm, gasɨ naj nɨɨöm, wip alöm, pen pen gòm, piral hagöm, gasɨ naj nöp nɨɨbal. Pen, nöp hagöp yɨp hagöp, a gòm,

30 nɨɨbi bɨ hag juöm, God nɨɨp mulu kal nɨɨöm, nɨɨbi bɨ hag pro gòm, hanɨp nöp nɨɨbi bɨ kub, a gɨ nɨɨlan, a gòm, hib kale u ke dap ranbal. Gasɨ hain nɨɨbö adö rɨmnap nɨɨjun gɨ naj gun, a gòm, gasɨ kale anɨbu nöp nɨɨbal. Nɨɨme nap manö haggal u rɨb jubal.

31 Kale gasɨ rɨmɨɨd lagöp. Manö ke hag lɨɨbal adö u hain gagpal. Nɨɨpai amɨɨɨp apɨɨɨp kale ke gau mɨɨdmagö lagpal. Nɨɨbi bɨ rɨmnap nɨɨɨlö, mög gagöp.

32 Gɨpal anɨbu, God wasö gö ilön kub udep u nɨɨɨbal u pen kale ke gòm aka nɨɨbi bɨ rɨmnap aip gòm, u gɨ aij gabun, a gɨpal.

2

God manö kub hagöm, manö kabö göl nöp ud asɨknab

* 1:21: Ep 4:17-18 * 1:22: Jer 10:14 1Ko 1:20 * 1:23: Dud 4:15-19; Sam 106:20 * 1:27: Lep 18:22; 20:13; 1Ko 6:9

1 Pen kale n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag jumim hagnabim, “N̄ibi b̄i gau n̄ih̄on ḡin̄ig nan si nan najj ḡipal,” a ḡinabim u pen kale ke u r̄o n̄öp ḡipim u me, God n̄iñöm kalöp manö kub hageinab u, kale abe manö pen hagemim r̄o lagnab. *

2 Hon n̄iñbun, God n̄ipe manö n̄iñö n̄öp hagöp. An̄ib u, n̄ibi b̄i an̄ig unbö r̄o ḡinaböl gau, kal̄ip manö kub hagnab u, manö kabö göl n̄öp hagnab.

3 N̄ibi b̄i nan si nan najj ḡipal gau, a ḡimim, hag junabim u pen kale ke u r̄o n̄öp ḡipim. An̄ib u, kale gas̄i n̄ih̄on n̄iñbim? God han̄ip manö kub hagagnab a ḡimim n̄iñbim aka?

4 God b̄i aij, kalöp n̄ibi b̄i p̄ör mög yab̄iñ n̄iñöm, agam̄ij hain r̄ik damöm, ȳiñ̄id kal gagöp u n̄iñbe, n̄ipe b̄i ȳihar̄iñ ap r̄o löp ar? Pen n̄iñim! N̄ipe agam̄ij hain r̄ik m̄idöp u, yad ȳiñ̄id kal juageinabin, kale nan si nan najj ḡipal gau, n̄ih̄on ḡin̄ig an̄ig ḡipun a göm, arö göl, a göm, agam̄ij hain r̄ik m̄idöp. *

5 Pen God agam̄ij hain r̄ik m̄idöm ȳiñ̄id kal gagöp u, kale nan si nan najj ḡipim u, n̄ih̄on ḡin̄ig an̄ig ḡipun, a ḡimim, arö gagpim. Kale manö n̄ipe j̄i n̄iñmim, nan si nan najj ḡipim gau n̄öp göl ḡi m̄idpim. An̄ib u, God n̄ibi b̄i ḡinaböl ḡinaböl r̄o n̄iñöm,

manö kub hagnab ñ̄in u, kale manö kub yab̄iñ n̄iñabim. Ñ̄in an̄ibu, n̄ipe manö kub hagöm, kabö r̄o n̄öp hagnab u, waiö n̄iñaböl. Nan si nan najj ḡipim u, n̄ipe n̄iñöm kal göm kalöp ilön pen ñ̄inab.

6 “N̄ibi b̄i añ̄i añ̄i ḡinaböl ḡinaböl r̄o n̄iñöm, God kal̄ip u r̄o n̄öp añ̄i añ̄i pen ñ̄inab.” *

7 Ñ̄in an̄ibu n̄ibi b̄i an, God han̄ip mailö aij n̄ipe ñ̄öm, manö aij hagöm, kam̄iñ p̄ör m̄idep magö u ñ̄inab, a göm, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip p̄ör p̄ör ḡi aij ḡipal gau, God kal̄ip kam̄iñ p̄ör m̄idep magö u ñ̄inab.

8 Pen n̄ibi b̄i an an, nan hañ roman̄ kale ke n̄öp gas̄i n̄iñöm, naḡi aij adö an̄ibu j̄i n̄iñöm, naḡi najj adö u arnaböl gau, God kal̄ip n̄iñö mulu yab̄iñ lugö, kal juöm, ilön kub yab̄iñ ñ̄inab. *

9 Pen Juda n̄ibi b̄i gau abe, Juda n̄ibi b̄i wasö gau abe, naḡi najj adö u geinaböl u, God kal̄ip hagö, kale magöñhalö uñham m̄idöl göm, gas̄i m̄ilö yab̄iñ löl göm, ḡi m̄ideinaböl.

10 Pen Juda n̄ibi b̄i gau abe, Juda n̄ibi b̄i wasö gau abe, ḡi aij geinaböl u, God kal̄ip magöñhalö mailö aij n̄ipe ñ̄öm, manö aij hagöm, ud aij gö, m̄id aij ḡinaböl.

11 N̄ih̄on ḡin̄ig: God n̄ipe böñ lap aka böñ lap aragnab. Kabö göl n̄öp n̄iñöm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ud as̄ik ke ke linab.

* 2:1: Mad 7:1-2; Jon 8:7

* 2:4: Ep 1:7; 2Pi 3:15

* 2:6: Sam 62:12; Pro 24:12;

Mad 16:27; 2Ko 5:10

* 2:8: 2De 1:8

12 Juda n̄ibi b̄i wasö gau, lo Mos̄is haga n̄iᅇagal gau, nan si nan naij geinaböl u, lo manö n̄iᅇagal u pen kale ram m̄inöᅇ naij arnaböl. Pen n̄ibi b̄i lo Mos̄is haga n̄iᅇbal gau, nan si nan naij geinaböl u, God lo manö an̄ibu udöm, kal̄ip manö kub hagnab.

13 N̄ibi b̄i lo manö n̄iᅇm̄idal gau, God kal̄ip, n̄ibi b̄i aij yad, a göm hagagnab. N̄ibi b̄i lo manö hagöp rö nöᅇ ḡinaböl gau nöᅇ, God kal̄ip, n̄ibi b̄i aij yad, a ḡinab.

14 Juda n̄ibi b̄i wasö gau lo Mos̄is haga n̄iᅇagal. Pen kale gas̄i kale ke n̄iᅇöm, lo manö hagöp rö geinaböl u, gas̄i magö kale ke lo rö m̄idöp. *

15 Kale an̄ig göl gas̄i n̄iᅇöm ḡipal u me, hon n̄iᅇun n̄iᅇbun, lo manö u an̄ kale daᅇ m̄idöp. N̄in̄ r̄imnap ḡi damöm, an̄ kale yaᅇ, “Ḡi naij gabun,” a göm n̄iᅇbal. Pen n̄in̄ r̄imnap ḡi damöm, an̄ kale yaᅇ, “Ḡi aij gabun,” a göm n̄iᅇbal.

16 Jisas Krāis manö aij hag n̄iᅇ ajm̄idin u hagab, manö kub hageᅇ n̄in̄ u, God Jisas Krāis n̄ip̄ hagö, n̄ibi b̄i nan si nan naij pi göl ḡipal gau hag hīk waiö lö, n̄ipe gas̄i magö kale ke m̄idmagö an̄ kale daᅇ n̄ihön n̄ihön hagöp u n̄iᅇöm, kal̄ip manö kub hagnab.

God n̄ipe lo manö han̄ip̄ n̄a u me, hon Juda kai n̄ibi b̄i n̄ipe ke yab̄i m̄idpun, a ḡila

17 Pen kale Juda n̄ibi b̄i gau, hib kale ke dap ranöl ḡi

hagpim, “God n̄ipe lo manö han̄ip̄ n̄a u me, n̄ibi b̄i n̄ipe ke yab̄i m̄idpun.

18 Hon lo manö n̄iᅇbun u me, naḡi adö an̄ibu aij, naḡi adö an̄ibu naij, a ḡi gas̄i n̄iᅇun, God n̄ip̄ aij göᅇ adö u nöᅇ ḡipun,” a ḡipim.

19 Pen manö adö ap hagpim, “N̄ibi b̄i n̄iᅇagpal gau kal̄ip hag n̄iᅇ aij gun, n̄ibi b̄i amgö we gö s̄ibön göᅇ rö m̄idpal gau kal̄ip hag n̄iᅇ aij gun,

20 n̄ibi b̄i lo manö n̄iᅇagpal gau kal̄ip hag n̄iᅇ aij gun, n̄iᅇ pai pro gau kal̄ip hag n̄iᅇ aij gun ḡipun,” a ḡipim. Hagpim an̄ibu hagpim, “God n̄ipe lo manö han̄ip̄ n̄a u me, gas̄i aij magöᅇhalö abe, gas̄i n̄iᅇö magöᅇhalö abe hadö n̄iᅇbun,” a ḡipim. *

21 Kale lo manö u n̄iᅇmim, n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag n̄iᅇbim u pen manö n̄ibi b̄i gau hag n̄iᅇbim rö kale ke gagpim. N̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hagpim, “Nan si udagmim,” a ḡipim u pen kale ke nan si udpim aka? *

22 N̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hagpim, “N̄ibi si b̄i si gagmim,” a ḡipim u pen kale ke an̄ig ḡipim aka? N̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hagpim, “Nan haᅇöwaᅇö gau God rö sabe gagmim,” a ḡipim u pen ram sabe ḡipal m̄igan an̄ib gau ammim, nan dap l̄ibal gau r̄imnap si udpim aka?

23 Hib kale u ke dap ran l̄imim hagpim, “God lo u han̄ip̄ Juda n̄ibi b̄i n̄a,” a

* 2:14: Ap 10:35

* 2:20: 2Di 3:5

* 2:21: Mad 23:3-4

gipim u pen manö nipe u rɪb jubim rö, hib nipe u rö nöp hag jubim aka?

²⁴ Gɪ najj gipim anɪbu, bɪ ap nöd God Manö kalɪ kliñ rɪköm haga rö nöp gipim. Nipe haga,

“Kale Juda nɪbi bɪ, God lo manö nɪɲbun a gipim u pen kale ke mɪd aij gag-pim rö,

Juda nɪbi bɪ wasö gau, God nɪp hag jubal,” a ga.
*

²⁵ Kale Juda kai, God nɪbi bɪ nipe mɪdaiun, a gɪmim, ñɪ gau yag dapim, pör pör waɲ hañ rɪb gɪ dö gipim. Pen lo manö nipe u rɪb jumim, ke nɪɲnabim rö gɪnabim u, nɪbi bɪ yɪharɪɲ ñɪ waɲ hañ rɪb gɪ döagal rö u mɪdnabim.

²⁶ Anɪb unbö rö, nɪbi bɪ au Juda wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ döagal gau, lo manö hagöp rö geinaböl u, God kalɪp nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal u rö nɪɲnab. *

²⁷ Juda nɪbi bɪ wasö, ñɪ hañ rɪb gɪ döagal gau, lo manö hagöp rö gɪpal. Pen kale Juda kai, Mosɪs lo kalɪ kliñ rɪka u udmim, ñɪ hañ rɪb gɪ dö gipim u pen lo manö rɪb jubim u me, kalöp manö kub mɪdeinab.

²⁸ Hon nɪbi bɪ rɪmnab hagnabun, nɪbi bɪ ñɪ hañ rɪb gɪ dö gɪpal gau nöp Juda nɪbi bɪ kabö göl, a gɪpun u pen u manö nɪɲö hagagpun. Nɪbi bɪ an an kale Juda nɪbi bɪ

kabö göl mɪdpal? Hañ romanɲ nöp nɪɲun, Juda nɪbi bɪ aka Juda nɪbi bɪ wasö, gun, hagnabun.

²⁹ Juda nɪbi bɪ kabö göl gau, an kale dan nɪɲun hagnabun, bɪ anɪbi nipe Juda nɪbö kabö göl, a gɪnabun. Mɪdmagö nipe u hañ rɪb gɪ dö gɪ mɪdöp nɪɲnabun u, bɪ u bɪ Juda kabö göl, nɪbi u nɪbi Juda kabö göl, a gɪnabun. Lo Mosɪs kalɪ kliñ rɪka u gö, mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gagep; God Ana nipe nöp mɪdmagö kale au hañ rɪb gɪ dö gɪnab. Nɪbi bɪ mɪdmagö kale unbö rö mɪdöp gau, nɪbi bɪ gau kalɪp nɪɲlö hib mɪdagöp, pen God nɪɲö hib mɪdöp. *

3

God hagnab rö nöp gab

¹ Anɪg hagnabun u, bɪ ap hagnab, “Juda nɪbi bɪ wasö, hañ rɪb gɪ döagal rö mɪdaibnop aij gɪböp,” a gɪnab u pen adö anɪbu hagagɪn.

² Juda nɪbi bɪ mɪdpun u aij yabɪɪ mɪdpun. Manö yad ke nɪbi bɪ rɪmnab kalɪp hag ñöl, a göm, God hanɪp Juda nɪbi bɪ nöp manö aij nipe ña.

³ Pen Juda nɪbi bɪ rɪmnab nɪhi bɪ manö kɪö hagla rö gagla. Anɪg gɪla u, God manö kɪö kalɪp haga u arö gɪnab aka?

⁴ Wasö yabɪɪ, arö gagnab. Nɪbi bɪ gau magöɲhalö ñɪn rɪmnab pɪral hagnaböl, pen

* 2:24: Ais 52:5

* 2:26: Gal 5:6

* 2:29: Dud 30:6; Kol 2:11

God nipe bi niŋö yabił
 hagöm, hagab rö nöp gınab.
 Manö anıbu rö God Manö u
 kalı kılın rıköm hagla,
 “God, ne manö kabö göl nöp
 hagpan u,
 nöp manö rımnap pen
 hagöl rö lagöp.
 Nöp manö kub hageinaböl u,
 manö il ap mıdageinab,”
 a ga. *

⁵ “Hon pör pör gi naij
 gınabun u, niıbi bi rımnap
 niŋöm, God pör pör gi aij
 göp u waiö niŋnaböl. Anıb
 u, God hanıp kal göm manö
 kub hagnıg gab u aij gagöp,”
 a gınabun aka? (Pen manö
 anıbu, niıbi bi niŋöm hagpal
 rö nöp hagabin.)

⁶ Wasö yabił! God niıbi
 bi magöŋhalö manö kub
 hagnab u, böŋ lap aka böŋ
 lap aragnab; kabö göl adö u
 nöp hagnab.

⁷ Pen kale rımnap
 hagnabim, “Hon pör pör
 piral adö rımnap gınabun u,
 niıbi bi rımnap niŋöm, God
 pör pör niŋö nöp hagöp u
 waiö niŋöm, Bi mailö halö
 yabił mıdöp, a göm, hib nipe
 haglö adö arnab. Anıb u,
 niıhön gınıg God hanıp niıbi
 bi nan si nan naij gep, a göm,
 manö kub hagöm, ilön kub
 niınab?” ö gınabim.

⁸ Manö piral anıbu rö hag-
 mim hagnabim, “Nan si nan
 naij u nöp gıno gıno, God
 hanıp mög yabił niŋöm, nan
 si nan naij ke ke iru yabił
 gınabun anıbu niŋöm arö
 gınab u, niıbi bi gau niŋöm,

nipe bi aij unbö ke a göm
 hib nipe haglö adö arnab,”
 a gınabim. Pen niıbi bi
 rımnap yıp ke hag juöl gi,
 Pol manö anıbu rö hagöp, a
 gıpal. Manö anıbu rö yad
 hagagın! Piral hagpal rö,
 God niŋö, kalıp manö kub
 hagöm, pen ilön kub niınab.

Nıbi bi aij ap mıdagpun

⁹ Anıb u, niıhön hagun?
 God niŋö, hon Juda niıbi bi
 gau mıd aij gıpun; Juda niıbi
 bi wasö gau mıd aij gagpal,
 a gun aka? Wasö! Mıdö nöp
 me hagpin rö, hon niıbi bi
 magöŋhalö, Juda niıbi bi gau
 abe, Juda niıbi bi wasö gau
 abe, nan si nan naij nagı adö
 anıbu hanıp kılö gi fıp gi ud
 arnıg gab. *

¹⁰ Manö anıbu rö, God
 Manö u kalı kılın rıköm hagla,
 “Niıbi bi pör gi aij gınaböl rö
 rımnap mıdagpal. *

¹¹ Niıbi bi, nagı adö anıbu aij,
 nagı adö anıbu naij,
 a göm niŋbal gau
 rımnap mıdagpal.

Niıbi bi, ‘God lau adö arun,
 nıp aip mıdaiun,’ a gi
 niŋbal gau rımnap
 mıdagpal.

¹² Niıbi bi gau magöŋhalö God
 nıp arö göm,
 niıbi bi naij rö mıdöm,
 nan si nan naij nöp gıpal.

Kale magöŋhalö unbö rö
 nöp gıpal.

¹³⁻¹⁴ Aıab kale u ado malo
 göm,
 pör piral yabił nöp hag-
 pal.

* 3:4: Sam 51:4

* 3:9: Ro 1:18-2:24; 3:23

* 3:10: Sam 14:1-3; 53:1-3

Rugu miŋan kale u, wip umö
paŋu gi aij gaglö,
haŋiŋ najj auöp u rö
miðöp.

Nibi bi riŋnap kalip niŋlö
mulu lugö, hag juöm,
manö najj hagpal u, re
najj hauaŋ rö miðpal.
*

¹⁵ Kal najj yabiŋ juöm,
nibi bi gau kalip ilön
ñun,
al pak lun, a göm,
gasi u nöp niŋöm, *

¹⁶ Nibi bi gau kalip pör gi najj
gilo,
gasi iru yabiŋ nöp
niŋbal.

¹⁷ Nibi bi gau aip miðöm,
agamij mið aij göl rö
lagöp.

¹⁸ God bi kub niŋ miðöp, a
göm,
piŋiŋ gagpal,” a giŋa. *

¹⁹ God lo manö aniŋbu
hanip Juda nibi bi nöp ña u
me, manö aniŋbu magöŋhalö
hanip Juda nibi bi hagab.
Anib u, God manö kub
hagnab ñin u, nibi bi ram
miŋnöŋ gau gau magöŋhalö
manö pen ap hagöl rö
lagnab; kale magöŋhalö
manö miðeinab.

²⁰ Aniŋb u, bi ap lo manö
hagöp rö geinab u, God bi
aniŋbu niŋp, bi aij yad, a
gagnab. Pen God lo hagöp rö
niŋjun, hon nan si nan najj
giŋpun, a gun niŋnabun. *

*Nibi bi Kraiŋ niŋ udpal
gau nöp, kalip nibi bi asin
miðagöp aij yad, a giŋab*

²¹⁻²² Aniŋbu, pen miŋni,
Mosis abe, bi God manö
hagep bi gau abe, giŋab a
göm, kalip kŋiŋ riköm hagla
rö, Jisas Kraiŋ hanip a göm
uma u me, niŋp niŋ udno,
God hanip hagnab, “Kale
nibi bi aij yad,” a giŋab. Pen
hon Juda nibi bi gau abe,
Juda nibi bi wasö gau abe, lo
adö u nöp niŋjun giŋno, anig
hagagnab. *

²³ Hon nibi bi magöŋhalö
nan si nan najj giŋpun rö,
God mailö magö aij niŋpe ñöb
udun rö lagöp u pen

²⁴ God hanip mög niŋöm,
Kraiŋ Jisas yuö apöm hanip
rau adog uda u me, God
hanip nibi bi aij yad a giŋab.
*

²⁵ Yad aigöl gem, nibi
bi nan si nan najj giŋpal
gau kalip nibi bi aij yad, a
giŋabin u niŋöl, a göm, God
niŋpe Kraiŋ Jisas niŋp nan sabe
gep rö miŋnöŋ naböŋ it i hag
yua. God niŋpe nibi bi nan si
nan najj nöð giŋla gau, manö
kub hagöm, kal juöm, ilön
pen ñöm, böŋ nöp al pak
liŋböp u pen niŋpe agamij hain
rik miðöm, anig gaga. Pen
uri Kraiŋ Jisas niŋpe apöm,
nibi bi nan si nan najj giŋpal
gau magöŋhalö haŋ roman
niŋpe ke udöm ilön kub udöm
uma. Aniŋb u me, nibi bi an
an, hagape niŋpe nan si nan
najj yad hik giŋ yuöp, a göm,

* 3:13-14: Sam 5:9; 10:7; 140:3

* 3:15: Ais 59:7-8

* 3:18: Sam 36:1

* 3:20:

Sam 143:2; Ro 7:7; Gal 2:16

* 3:21-22: Gal 2:16

* 3:24: Ro 5:1

Jisas nɨɨ udeinaböl gau, God kalɨp nɨɨöm kal juöm ilön pen ap ñagnab.

²⁶ Yad aigöl gem, nɨbi bɨ nan si nan naj gɨpal gau kalɨp nɨbi bɨ aij yad, a gɨnabin u nɨɨöl, a göm, God nɨpe anɨg ga. Manö kub hagem, nan si nan naj gɨpal rö pen ilön u rö nöp ñɨnabin, a ga u me, nɨpe haga rö nöp göm, Krais Jisas nɨp nan sabe gep rö hag yuö, nɨbi bɨ nɨp nɨɨ udnaböl gau kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab.

²⁷ Anɨb u, lo adö u gɨno, God hanɨp nɨbi bɨ aij yad a göm udö, nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun, a gun, hib hon ke hagno adö arnɨm rö lagöp. Jisas hanɨp a göm uma manö aij u nɨɨ udun me, God nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun.

²⁸ Anɨb u, nɨbi bɨ gau lo manö hagöp rö gɨpal, a göm, God kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gagnab. Nɨbi bɨ Krais Jisas ga manö aij u nɨɨ udpal, a göm me, God kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab.

²⁹ God nɨpe hon Juda nɨbi bɨ, God hon nöp wasö; nɨpe Juda nɨbi bɨ wasö gau God kale abe mɨdöp. *

³⁰ Nɨhön gɨnɨg: God nɨpe añɨ u me, nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal gau abe, nɨbi bɨ rɨb gɨ dö gagpal gau abe, kale adan añɨ u nöp arlö, God kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab. Anɨb u, kale magöɨhalö Krais Jisas ga manö aij anɨbu nöp nɨɨ udöl. *

³¹ Pen hon Jisas manö aij u nɨɨ udno, God hanɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab, a gɨpin u, lo manö gau arö gɨnabun a gem hagagabin, wasö. Nɨbi bɨ Jisas manö aij u nɨɨ udnaböl gau, kale manö aij anɨbu hagöp rö nöp gɨlö, lo manö u am pɨdöɨ gɨnab. *

4

God Ebrahim nɨp bɨ aij yad a ga

¹ Hon Juda nɨbi bɨ, bac ilaɨ hon il göm rɨkö, rɨk amɨl apɨl göm, rɨklö mɨdpun gau me, bɨ ne Ebrahim. Pen God Ebrahim nɨp uda u, aige göm Ebrahim udaɨ

² Ebrahim nɨpe ke nan aij ap gö, God ne bɨ aij yad, a gɨböp, Ebrahim bɨ gau hagöm “Yad bɨ aij,” a gɨböp. Pen God nɨɨöb Ebrahim hib nɨpe ke dap raneb il ap mɨdageia.

³ Pen ai gɨnɨg Ebrahim hib nɨpe ke dap ranagböp? God Manö hagab, “Ebrahim nɨpe God manö haga u nɨɨ uda u me, God nɨp ‘Ne bɨ aij yad,’ a ga.” *

⁴ Bɨ ap wög göm pe udöm, mani anɨbi yɨharɨɨ uɨpin a gagnab; wög gainö pen u mani i uɨpin a gɨnab.

⁵ Pen nɨbi bɨ, hon God nɨp klö hon ke wög geinabun, nɨpe hanɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab, a gɨ gasɨ nɨɨnaböl gau, God kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gagnab. Pen nɨbi bɨ, nan si nan naj gɨpun u pen God

* 3:29: Ro 10:12

* 3:30: Dud 6:4; Gal 3:20

* 3:31: Mad 5:17

* 4:3: Jen 15:6; Gal 3:6

nan si nan najj gɨpun anɨbu yɨharɨŋ arö göm, hanɨp nɨbi bɨ kamɨŋ aij yad a gɨnab nɨŋbal gau, kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab.

⁶ Manö hagabin i rö, Depid u rö nöp hadame nöp God Manö u kalɨ kliñ rɨköm, nɨbi bɨ nan aij ap gagnaböl pen God kalɨp nɨbi bɨ aij yad a gɨnab gau ñɨñɨ lɨnaböl, a ga. Nɨpe haga,

⁷ “Nɨbi bɨ nan si nan najj gɨpal gau,
God nan si nan najj kale nɨŋöm arö gɨnab rö,
aij gö nɨŋöl gɨ mɨdeinaböl.

Nɨbi bɨ nan si nan najj gɨpal gau,

God nan si nan najj kale manö kub hagagnab rö,
mɨñ mɨñ göl gɨ mɨdeinaböl.

⁸ Nɨbi bɨ nan si nan najj gɨpal gau,

Bɨ Kub nan si nan najj kale lɨk gɨ yunab rö,
ñɨñɨ löl gɨ mɨdeinaböl,”
a ga. *

⁹ Depid ñɨñɨ lep magö haga u, nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal gau nöp manö u udnaböl? Wasö yabɨ! Nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gagpal gau abe udnaböl. God Manö kalɨ kliñ rɨköm hagla adɨŋ anɨbu uri nöp hagajɨn: “Ebrahim nɨpe God manö haga u nɨŋ uda u me, God nɨp, ‘Ne bɨ aij yad,’ a ga.”

¹⁰ Bac ilaŋ hon Ebrahim, hañ rɨb gɨ dö gaga ñɨn u, God

manö haga u nɨŋ udö, God nɨp, “Ne bɨ aij yad,” a ga.

¹¹ “Ebrahim manö yad nɨŋ uda u me, yad, ‘Ne bɨ aij yad,’ a gɨpin u, nɨbi bɨ gau nɨŋlaŋ,” a göm, hainö God hagö, Ebrahim hañ rɨb gɨ dö ga. God anɨg ga u nɨŋbun. Anɨb u, nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gagöm, God Manö nɨŋ udlö, kalɨp, “Nɨbi bɨ aij yad,” a gɨnab nɨbi bɨ gau, Ebrahim bac ilaŋ kale mɨdöp. *

¹² Pen nɨbi bɨ ñɨ hañ rɨb gɨ dö gɨpal pen, Ebrahim hañ rɨb gɨ dö gaga ñɨn u, God manö nɨpe nɨŋ udmɨdöp rö, u rö nöp nɨŋ udnaböl nɨbi bɨ gau abe, Ebrahim bac ilaŋ kale u rö nöp mɨdöp.

¹³ Pen Ebrahim lo adö gau nɨŋöm gö, God nɨp, “Ne bɨ aij yad,” a göm udaga. Ebrahim nɨpe God manö haga u nɨŋ uda u me, God nɨp, “Ne bɨ aij yad,” a göm, manö klö nɨŋö hagöm Ebrahim abe ñɨ pai nɨpe anɨb gau abe kalɨp haga, “Kale ram mɨnöhö iɨ gau gau magöŋhalö udnabim,” a ga. *

¹⁴⁻¹⁵ God manö klö nɨŋö haga u, nɨbi bɨ lo adö u nɨŋöm gɨnaböl gau hagböp, God manö klö nɨŋö haga anɨbu nan yɨharɨŋ rö liböp. Nɨhön gɨnɨg: nɨbi bɨ lo adö u hain göm, God nɨbi bɨ nɨpe mɨdeinabun a göm nɨŋbal gau, kale magöŋhalö lo manö u rɨb junaböl nɨŋöm God kal juöm, manö kub hagöm, pen ilön ñɨnab. God manö klö

* 4:8: Sam 32:1-2

* 4:11: Jen 17:10-11

* 4:13: Jen 17:4-6; 22:17-18; Gal 3:29

nɪŋö haga u, nɪbi bɪ lo adö u nɪŋöm gɪnaböl gau hagböp, God manö haga nɪŋ uɗpal u nan yɪharɪŋ rö liböp. Ai gɪnɪg: nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ uɗnaböl gau nɪŋ aij gagöm, dui gɪnaböl. God manö klö nɪŋö Ebrahim nɪp haga u udagnaböl. *

16 Anɪb u, hon nɪŋbun, God gɪnabin a göm, manö klö nɪŋö hag la anɪbu, nɪbi bɪ God manö haga nɪŋ uɗnaböl gau nöp kalɪp haga. Anɪb u, God gasɪ nɪpe ke nɪbi bɪ mög nɪŋöm, yɪharɪŋ ud aij gɪnab u me, Ebrahim ñɪ pai nɪpe gau magöŋhalö God manö klö nɪŋö haga u rö uɗnaböl. Nɪbi bɪ kalɪp lo manö ña gau abe, nɪbi bɪ Ebrahim rö hañ rɪb gɪ dö gagöm God manö nɪŋ uda rö, nɪŋ uɗpal gau abe, kale magöŋhalö manö klö nɪŋö haga u nöp uɗnaböl. Ebrahim nɪpe bac ɪtaŋ hon magöŋhalö mɪdöp me u. *

17 God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “God Ebrahim nɪp haga, ‘Yad gɪnö, nɪbi bɪ ɪ ke ke iru nöp mɪɗpal gau, nöp bac ɪtaŋ hon, a gɪnaböl,’ a ga,” a gɪla. Anɪb u, God amgö ilö adö nɪpe u, hon nɪbi bɪ ɪ ke ke gau nɪbö nɪp nɪŋ uɗpun gau magöŋhalö bac ɪtaŋ Ebrahim ñɪ pai nɪpe yabɪɪ mɪɗpun. God nɪpe nɪbi bɪ umbal gau gö, kale urakpal. God nɪpe nöp gö, nan nöɗ mɪɗagmɪdöp u mɪñi waielöp. *

Ebrahim God nɪp nɪŋ uda rö nöp gun

18 Pen Ebrahim mɪtep yabɪɪ löm, ñɪ pai rɪknɪm rö lagö, God nɪp haga, “Ne, ɪ gɪmön, nɪbi bɪ ñɪ pai ne hainö mɪɗeinaböl gau, ɪ ke ke iru yabɪɪ mɪɗeinabim,” a ga. Anɪg hagö Ebrahim, God manö nɪŋö hagöp, a göm, gasɪ halö mɪɗöm me, haga rö nöp me, nɪbi bɪ ñɪ pai nɪpe ɪ ke ke iru yabɪɪ nöp mɪɗpal. *

19 Pen Ebrahim nɪŋa, hañ romanɪ kalpe ber mɪhau bir bir gɪ mɪhau luga. Ebrahim mɪ nɪpe söl ñɪn juöl unbö mamɪɗ laŋ (100) ara u me, ñɪ pai rɪkep rö laga. Nɪbin nɪpe Sera u rö nöp mɪtep yabɪɪ la, ñɪ pai rɪkep rö laga. Pen nɪpe God manö nɪp haga u nɪŋ uɗ pɪdöŋ gɪ damöm, gasɪ halö mɪɗeia. *

20-21 God nɪpe Ebrahim nɪp manö klö nɪŋö haga u, Ebrahim gasɪ mɪhöp nɪŋaga; nɪpe böŋ nöp nɪŋ uda. God Bɪ pɪdöŋ halö, manö klö nɪŋö haga rö nöp gɪnab, a göm, God manö haga u nɪŋ uɗöl gɪ mɪɗeia rö, gasɪ magö nɪpe u pɪdöŋ rɪmnap halö uɗöm, nɪpe God manö haga u uɗ pɪdöŋ yabɪɪ göm, God hib nɪpe u hagö adö ara.

22 Ebrahim ga anɪbu, God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Ebrahim nɪpe God manö haga u nɪŋ uda u me, God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” a gɪla. *

* 4:14-15: Ro 3:20; 5:13; Gal 3:18 * 4:16: Gal 3:7 * 4:17: Jen 17:5 * 4:18:

Jen 15:5 * 4:19: Jen 17:17 * 4:22: Jen 15:6

23 “God nɪp, ‘Ne bɪ aij yad,’ a ga,” manö kalɪ kɪñ rɪkla anɪbu, Ebrahim nɪp nöp kalɪ kɪñ rɪkagla.

24 Hanɪp abe, nɪñöl a göm, kalɪ kɪñ rɪkla. God nɪpe gö, Bɪ Kub hon Jisas uraka anɪbu nɪñ uɖpun u me, nɪpe hanɪp abe nɪbi bɪ aij yad a gɪnab.

25 Pen nan si nan najj gun asɪñ mɪdaino rö, God hanɪp mög nɪñöm, Ñɪ nɪpe Jisas Krais nɪp yuö apöm, “Kale nan si nan najj gɪpal anɪbu God nɪñöm arö gɪnɪm,” a göm, uma. Pen Jisas umö, God gö, kauyañ uraka rö, asɪñ kub gac hanɪp uɗ ga anɪbu kamɪñ lɪnɪm rö löp. *

5

God nɪp nɪñ uɖeinabun u, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a gɪnab

1-2 Pen God hanɪp mög nɪñöm ga anɪbu nɪñ uɖno u me, hanɪp nɪbi bɪ asɪ masɪ mɪdagöp a göm, uda. Anɪb u, Bɪ Kub hon Jisas Krais nɪpe gö, hon God aip jɪm ñöl mɪdun, agamɪj mɪd aij gɪpun. Pen ram mɪnönñ hon hag löp u amun, God mailö aij nɪpe u nɪñun, nɪp aip mɪɖeinabun a gun, aij gö nɪñöl gɪ mɪɖpun.

3 Mɪñör auö, uɗham mɪɖpun u, mɪñ mɪñ göl gɪ mɪɖpun. Nɪñön gɪnɪg: mɪñör auö, uɗham mɪɖeinabun u, hon klö gun, Jisas Krais cɪg aij gun, arö gagnabun. *

4 Hon klö gun, Jisas Krais cɪg aij gun, gɪ dam dam, hon nɪbi bɪ gasɪ magö pɪɖön halö mɪɖeinabun. Pen gasɪ magö pɪɖön halö mɪɖeinabun u, hon gasɪ halö mɪɖeinabun.

5 Pen anɪg göl gasɪ halö mɪɖeinabun u, yɪharɪñ mɪɖageinabun. Nɪñön gɪnɪg: God nɪpe Ana Uɗ u hanɪp ñöm hanɪp mɪɖmagö yabɪɪ lɪbil.

6 Pen hon nɪbi bɪ mɪnönñ nabönñ adö ɪɪ i mɪɖpun gau, nan si nan najj gɪ damun gac halö mɪdaino, God aip jɪm ñöl mɪɖep rö laga. Hon adan arun ap mɪɖageia. Pen God nɪpe hag la ñɪn u nöp, Krais hanɪp nɪbi bɪ najj nan a göm uma.

7 Pör nɪbi bɪ rɪmnap, bɪ aij ap nɪp nɪñöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪñ arañ,” a göm umagnaböl. Pen ñɪn añɪ añɪ rɪmnap bɪ ap bɪ aij yabɪɪ ap rö nɪñöm, “Yad nɪp nan a gem umnö, nɪpe kamɪñ arañ,” a göm umnab aka nɪñagpun.

8 Pen hon nan si nan najj gɪ mɪɖaiun ñɪn anɪbu nöp, Krais hanɪp nan a göm uma. Anɪb u, hon nɪñbun, God hanɪp mɪɖmagö yabɪɪ löp. *

9 Krais nɪpe hanɪp a gɪ umöm, hagape nɪpe lugö, God hanɪp nɪbi bɪ aij yad a ga. Anɪb u me, hon nɪñbun, God kal ju manö kub hagnab ñɪn u, Krais nɪpe hanɪp ud kamɪñ yunab. *

10 God kolmaɪ nɪpe mɪdaino ñɪn u me, Ñɪ nɪpe

* 4:25: Ais 53:4-5 * 5:3: Jem 1:2-3; 1Pi 1:5-7 * 5:8: Jon 3:16; 1Jn 4:10 * 5:9: Ro 1:18; 2:5

umöm, hanip Nap aip jim ña. Uri Nap aip jim ñöl midpun u me, Ñi nipe uraköm kamij midöp u, hanip niñö nöp ud kamij yunab!

¹¹ Pen anibu nöp wasö. Hon God aip jim ñöl midpun rö, Bi Kub hon Jisas Krais nipe nöp gö, God aip jim ñöl midpun, a gun, hib kale apil mihau dap ranöl gun, aij a gö niñöl gi midpun.

Adam yam nipe umbal pen Jisas yam nipe kamij por midep udpal

¹² Pen nan si nan naj göl umeb it u, Adam nöp it göm gö me, asij nipe anibu niñi bi rik lep nipe gau magöñhalö umbal. Niñön giñg: God niñö, Adam ga anibu, hon niñi bi rik lep nipe gau magöñhalö anig ginö. Niñ anibu hanip yag dauagla u pen hon aip ginö.
*

¹³ God Mosi nip lo manö ña adö u, nan si nan naj gep gasi u minöñ naböñ adö it i nöd mideia. Pen lo midageia niñ u, God nan si nan naj gila u niñöm, hainö pen niñaböl, a göm, gasi niñ midageia.
*

¹⁴ Pen Adam it göm gi naj gö, asij nipe anibu niñi bi gau kalip ut gö, magöñhalö um dap dap, Mosi lo manö hag ña niñ u aua. Adam God manö nip haga u rib jua rö, rimnap rib juagla u pen Adam ga rö magöñhalö umla.

Adam nipe Bi hainö aunab Bi u rö.

¹⁵ Adam gi naj ga u ke; Jisas Krais nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj gö, niñi bi magöñhalö umbal. Pen Jisas Krais niñi bi mög niñöm uma rö, God niñi bi gau magöñhalö mög yabit niñöm, ud aij göm, nan aij yabit ña.

¹⁶ Bi añi anibu nan si nan naj ga u ke; God nan aij ña u ke. Adam nan si nan naj añi anibu ga u, God niñöm manö kub hagöm, ne umnabön a ga. Pen Adam niñi pai nipe nan si nan naj gi dam dam, Jisas Krais nan aij yiharij ñö, God, “Niñi bi gau magöñhalö por por kamij midaiöl rö löp,” a ga.

¹⁷ Nöd bi añi ap nan si nan naj gö, asij ktö naj yabit anibu hanip magöñhalö ut ga. Pen hainö, anig adö anib unbö rö wasö, God niñi bi mög yabit niñöm ud aij yabit gö, niñi bi asij midagöp a ginab gau, bi añi Jisas Krais gö, kale kamij midöm nipe aip aij gö niñöl gi mideinaböl.

¹⁸ Adam nan si nan naj magö añi ap nöp gö, asij anibu niñi bi magöñhalö ut gö, God manö kub hagöm, “Niñi bi magöñhalö umnaböl,” a ga. Pen Jisas Krais niñi añi ap nöp nan aij yabit gö, God niñi bi magöñhalö kalip niñi bi aij yad a göm, kamij midep magö u niñim rö löp.
*

* 5:12: Jen 3:6; Ro 6:23 * 5:13: Ro 4:15 * 5:18: 1Ko 15:22

19 Bi añi ap God manö haga u riþ jua rö, God niþö, hon niþi bi magöŋhalö nan si nan naij giþno. Niþn aniþbu hanip yag dauagla u pen hon aip giþno. Aniþ unbö rö nöþ, bi añi ap God manö haga rö niþöm umö, God niþi bi magöŋhalö kalip niþi bi yad a giþnim rö löþ. *

20 Niþi bi nöþ nan si nan naij giþ midmidal; God niþe lo manö hainö ña. God lo manö ña u, niþi bi, lo manö riþ juun nan si nan naij giþpun u niþöl, a göm, lo manö ña. Aniþ u, nan si nan naij giþla gau iru yabiþ nöþ giþlö ara. Pen God niþi bi nan si nan naij giþla gau kalip mög yabiþ niþöm, ud aij yabiþ ga.

21 Aniþ u, nan si nan naij asiþ aniþbu kþö yabiþ göm, niþi bi magöŋhalö uþ gö, wip umbal rö mideila. Pen God aniþ göl niþi bi gau kalip mög yabiþ niþöm, ud aij yabiþ göm, niþi bi aij yad a göm, kamiþ pör middep aniþbu niþnab. Bi Kub hon Jisas Kraiþ niþe giþ aij ga u me, God aniþ giþnab. *

6

Jisas aip umun um haut giþno a gun, nan si nan naij gep gasi adö u niþagun

1 God hanip mög niþöb aniþbu, niþi bi riþnap hagnaböl, "Nan si nan naij haþöwalö göl giþ midno midno, God hanip nöþ niþöm ud aij göþ rö wasö,

hainö hanip mög yabiþ niþöm ud aij yabiþ giþnab," a giþnaböl.

2 Pen manö piral aniþ rö hagagun! Hon nan si nan naij gep nagþ adö u, hon hadö umno. Aniþ u, midmagö hon piþu gö, nan si nan naij gun rö lagöþ.

3 Kale niþbim, hon niþi bi Kraiþ Jisas aip jþm ñöl midaiun a gun niþg pakno gau, "Niþe uma rö jþm ñöl umbun," a gun, niþg pakno. *

4 Hon niþg pakno u, Kraiþ Jisas aip wip riþgöl miþgan lugun umno rö la. Niþhön giþniþg: Kraiþ niþe umö, kabö miþgan u riþgöl giþla pen Nap kþö ke yabiþ niþe u gö, uraköm kamiþ midöp rö, hon unbö rö wip riþgöl miþgan rö midpun u urakun, kamiþ hain niþbö adö u middeinabun. *

5 Kraiþ aip jþm ñöl umno u me, niþe kauyaþ uraköm kamiþ midöp rö, hainö hon u rö nöþ urakun kamiþ middeinabun.

6 God niþe gasi niþa, nan si nan naij gep nagþ u böþ nöþ riþ giþ dö gö, hainö niþi bi gau kalip nagþ wög gep bi rö, adan naij u ud þip giþ dam aragnim, a giþ gasi niþa. Aniþ u me, nagþ adö naij giþmidun u, Kraiþ aip mab ba laþ al pak lþlö uma. *

7 Pen niþhön, niþi bi um haut giþpal gau, nan si nan naij gep magö u midmagö kale piþu gö göl rö lagöþ.

8 Hon niþbun, Kraiþ aip

* 5:19: Ais 53:11

* 5:21: Ro 6:23 *

6:3: Gal 3:27

* 6:4: Kol 2:12

* 6:6:

umno u me, nıpe aip kamıñ mıdeinabun.

⁹ Hon nıñbun, Nap nıpe gö Kraıs uraka rö, nıpe kauyañ umagnab. Uri umeb magö u Kraıs nıp nan ap gıñm rö lagöp.

¹⁰ Kraıs nıpe ñın añı ap nöp uma u pen nan si nan naij gep pıdön u böñ nöp hir göp. Kraıs kauyañ uraköm, am God aip mıdpil.

¹¹ Anıb u me, Kraıs Jisas aip uł gun, nan si nan naij gep adö u um hauł gun, urak God aip kamıñ mıdpun, a gımim nıñmim. *

¹² Nan si nan naij gep magö u, kalöp adık tıp gı dam, bı nagı wög gep rö mo gau mıdmim, nan si nan naij gıñabim, a gıñab. Pen kale wıhö gımim. *

¹³ Pen gası naij kale u, hañ romanı ñın ma kalöp adıñ ap, nan si nan naij gıñm, a göm, tıp gı gainım rö, kale hañ romanı kale adıñ adıñ gau magöñhalö böñ nöp wıhö gımim. Jisas aip umun urakpun u me, gası mıdmagö rımıd hon God nıp ñun, hañ romanı adıñ gau God nıp ñun, nıpe hagöp rö nöp gun, a gımim nıñmim. *

¹⁴ Nöd lo manö adö u nıñun gun, a gı gası u nıñbe, nan si nan naij gep gası u nöp lö, anıg gımıdim. Pen mıñı adö anıbu rö mıdagpim. God kalöp mög nıñöm udö, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpim u, nıp

cıg gımim, nan si nan naij gau arö gıñabim. *

Nagı asıñ mıdagöp aij adö u nöp arun

¹⁵ Pen God lo manö adö u gıno, God nıñöm hanıp udagnab; nıpe ke hanıp mög nıñöm, Kraıs nıp yuö apöm, hanıp a göm uma rö, udnab. Anıb u, nan si nan naij nöp gı mıdaiun aka? Wasö yabı! Anıg gagun.

¹⁶ Kale nıñbim, kale bı kub ap nıp, hon bı nagı wög gep ne mıdun, wög nıñön hagnabön gıñabun, a geinabim u, kale bı kub anıbu mo nıpe gau mıdpim. Kale nan si nan naij gep nıp nagı wög gep bı rö mıdeinabim u, nan si nan naij gep mo gau mıdmim umnabim. Pen kale God manö hagöp nagı wög gep bı rö mıdeinabim u, God manö hagöp mo gau mıdpe, nıpe kalöp nıbi bı aij yad a gıñab. *

¹⁷ Nöd kalöp nan si nan naij gep gası u nöp lö, bı nagı wög gep rö mıdmim, adö anıbu nöp gımıdim. Pen hainö, Jisas manö aij u nıñmim, böñ nöp udpim. Anıg gıpim u, yad God nıp aij a gabin.

¹⁸ God nıpe gö, kale nan si nan naij mo gau mıdmim, yöñ udmim, God nagı wög gep nıbi bı rö mıdmim, nıpe hagöp rö gı aij gıpim.

¹⁹ Pen kale ke kłö mıdagpim rö, manö hagnıg gabin i, yad waiö nöp hagnö

* 6:11: 2Ko 5:15; Gal 2:19

* 6:12: Jen 4:7

* 6:13: Ro 12:1

* 6:14: 1Jn 3:6

* 6:16: Jon 8:34; 2Pi 2:19

nɪŋ aij göl, a gem, waiö nöp hagnabin.

Nöd kale gasɪ naj yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, hañ roman ɲɪn ma kale gau nan si nan naj yabɪɪ gɪ dammim, gɪ naj yabɪɪ nöp gɪmɪdim. Pen mɪñi gasɪ aij yabɪɪ nɪŋmim, nagɪ wög gep bɪ rö mɪdmim, hañ roman ɲɪn ma kale gau God manö hagöp rö nöp gɪ dammim, kamɪŋ aij nöp mɪdeinabim.

²⁰ Nöd nan si nan naj gep nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmɪdim u, God manö hagöp adö u kalöp abadö, mo nɪpe gau mɪdagmɪdim.

²¹ Pen nöd gɪ naj gɪmɪdim anɪbu, mɪñi nɪŋmim hagnabim, "Pör anɪg gɪ naj gɪmɪdun u, nable göp. Anɪg gun nan aij ap udagpun," a gɪnabim. Nɪbi bɪ anɪg gɪpal gau umnɪg gɪnaböl.

²² Pen mɪñi God nɪpe gö, kale nan si nan naj mo gau mɪdmim, yöñ udmim, God nagɪ wög gep nɪbi bɪ rö mɪdmim, God nɪŋö aij gɪnab adö u nöp gɪmim, kamɪŋ pör pör mɪdep u udnabim.

²³ Nan si nan naj gep adö u gɪ damun, pe udun umnabun; pen Bɪ Kub hon Jisas Kraiss aip jɪm ɲöl mɪdeinabun u, God hanɪp kamɪŋ pör pör mɪdep magö u yɪharɪŋ ɲɪnab. *

7

Kraiss hañ roman nɪpe mɪdpim rö, nɪpe aip umbe

¹ Kale añ mam lo manö nɪŋbim gau. Kale nɪŋbim, nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdpal gau nöp lo manö hain gɪnaböl; umeinaböl, marö kalɪp rɪmnap mɪdagnab.

² Manö ap ba gau rö ap mɪdöp. Lo manö ap haga, bɪ nɪpe mɪdeinab, nɪbin nɪpe nugmul aip mɪdainɪm; pen nugmul umnab u, lo anɪbu pɪs gɪnab.

³ Nɪbi u nugmul mɪdö nɪŋöl gɪ, am bɪ hain nɪbö ap nɪŋöm udeinab u, nɪp hagnaböl, "Lo manö rɪb jumön, ne bɪ si udep nɪbi," a gɪnaböl. Pen nugmul umö, am bɪ hain nɪbö nɪŋöm udeinab u, manö mɪdagöp; "Lo manö rɪb jumön, ne bɪ si udep nɪbi," a göm, hagnaböl.

⁴ Pen añ mam bɪ. Anɪb unbö rö nöp, kale Kraiss hañ roman nɪpe mɪdpim gau, nɪpe aip umbe rö, lo manö ud sɪsɪ lɪmɪdim u arö gɪpe nɪŋöm Bɪ ap kalöp udnab. Bɪ au umöm uraka Bɪ u kalöp udö, kale God nɪp aij gɪnɪm adö u nöp gɪnabim. *

⁵ Nöd pen Kraiss hon udaga ɲɪn u, nan si nan naj gep magö u hanɪp ud sɪsɪ lɪmɪdöp. Lo manö adö u nöp hain gun a gɪ mɪdmɪdun u pen gasɪ naj aŋ hon dan pɪral hiɪkö, mab asɪ ɲɪŋ umeb magö u waiö lö, mɪd aij gɪmɪdagun. God aip mɪdep rö laga.

⁶ Pen mɪñi Kraiss aip umbun rö, lo manö hanɪp nagɪ

* 6:23: Ro 5:12,15 * 7:4: Ro 6:2,11

rö löm ud sisi limidöp u pak gulu gi lun me, Juda lo manö kalı kılın rıkla adö u niñun gagpun; God Ana gası ñöb adö u nöp niñun gi pun. *

Lo midöp rö, nan si nan naji gi pun u waiö niñbun

⁷ Anıb u, hon niñön ha gun? God lo manö hagö hagla u, manö naji hagöp, a gun aka? Wasö yabıl! U anıg hagagun.

Lo midagböp, yad nan si nan naji aigeg rö midöp u niñagbnep. Lo manö adö ap kalı kılın rıköm hagla, "Niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp, a gimim, gası u niñagmim," a gıla. Anıb u me, yad niñbin, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gası niñeinabin u, nan si nan naji ginabin. *

⁸ Anıb u, yad gası niñbin, hainö yad nan si nan naji gem, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp, a gi gası u niñagnabin. Yad anıgöl gası niñmidin u pen adıñ nan si nan naji gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, niñbi bi rımnap nan kale gau iru yabıl nöp nan yad rö midai böp a gi gası u nöp niñnö. Pen lo manö midagböp, nan si nan naji gep magö klö midagböp, bi hadö umöb rö midböp.

⁹ Lo manö, u gimön, u gagmön, a gab u, yad nöd niñagmidin. Yad anıg gem

kamıñ midainö. Pen lo manö u auö, nan si nan naji gep magö u, bi kamıñ midöp rö löm, klö udöm yıp tıp gi ud arö, umnö.

¹⁰ God lo manö ña u, hanıp adan pör midep u yamböp, pen yıp umeb magö nöp ña.

¹¹ Anıb u, yad gası niñbin, hainö yad nan si nan naji gem, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gası u niñagnabin. Yad anıgöl gası niñmidin u pen, adıñ nan si nan naji gep magö u am gası rımid yad tıp gi dam arö, niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gası niñnö. Nan si nan naji gep magö u, God lo manö haga u nöp udöm, yıp al pak la. *

¹² Anıb u, hon niñbun, God lo manö u ut midöp. Hon niñbun, "Niñbi bi rımnap nan kale gau nan yad rö midai böp a gi gası u niñagmim," lo manö anıbu, God niñpe ke manö klö haga u, ut nöp, kabö rö nöp, aij nöp midöp. *

¹³ God lo aij anıbu yıp al pak la umnö aka niñön? U wasö! God lo manö aij u hagö niñbun rö, marö kub anıbu udagnabun. Nan si nan naji gi pun rö, marö kub anıbu udnabun. Pen niñpe hanıp lo manö haga anıbu, gası ap ke niñöm hagaga; nan si nan naji gep magö u gac kub yabıl midöp u niñöl, a göm, lo manö haga.

* 7:6: Ro 8:2; 6:4

* 7:7: Eks 20:17; Dud 5:21

* 7:11: Jen 3:13

* 7:12: 1Di

Anib u, God lo manö u hagle nijnbin rö, umagnö; nan si nan naj gep magö u, lo manö aij anibu udöm, yip al pak lö umnö.

Nan gagun a gun gasi nijnbin gau nöp gabun

¹⁴ Hon nijnbin, lo manö u, God gasi ñö kalı kliñ rıkla. Anibu pen yad bı nöp mıdpin; yad nagı wög gep bı rö mıdem, hibur gasi rımid yad u pör arab nan si nan naj gep adö u.

¹⁵ Anib u me, nan aij gınam, a gı gasi nijnbin adö u gagpin; yad nan si nan naj gep adö u, yad magö anibu mulu kal nijnbin u, yad anig gınam, a gıpin adö u nöp gıpin. Pen nıhön gıning anig gıpin u nıngpin. *

¹⁶ Yad gı naj gınam, a gı gasi nijnbin adö u nöp gıpin rö, yad nijnbin, gasi magö yad abe God lo manö u abe adıp adıp rö mıdöp.

¹⁷ Uri yad ke nan naj gagpin me. Yad ke naj gınam, a gem, gagpin; nan si nan naj gep magö u gasi hibur mıdmagö yad anı danı mıdöp u nöp göp.

¹⁸ Yad nijnbin, yad bı nöp mıdpin rö, mıdmagö prı anı yad danı mıd aij gagöp. Gası hibur mıdmagö yad gası aij ñö, nan aij ap gıgnabin. Gası magö yad u, gı aij gınam a gem nijnbin u pen yad gınam rö lagöp.

¹⁹ Anıg gö me, gı aij gınam, a gı nijnbin adö u gagabin; gı

naj gınam, a gı nijnbin adö u nöp pör gıno arab.

²⁰ Anib u, yad gı naj gınam, a gı nijnbin adö u nöp gabin rö, yad ke nan naj gagabin. Nan si nan naj gep magö u gası hibur mıdmagö yad anı danı mıdöp u nöp gö gö gab nıngem gabin.

²¹ Anib u, yad nijnbin, yad gı aij gınam a gı nijnbin u pen pör gı naj gınam rö löp.

²²⁻²³ Gası yad u God lo ña u ñıñı yabı lıbin u pen gası hibur mıdmagö yad anı danı unbö ke göm, gası magö yad u aip pen pen gö, nan si nan naj gep magö u hañ romanı yad anı gau mıdöm, yip ud sısı lö, yad bı nagıman rö mıdpin. *

²⁴ Yad ñıñı lagpin; bı mög gep rö mıdpin. Gası hibur mıdmagö yad u yip al pak lıning gab; bı anı yip ud kamını yunab?

²⁵ Bı Kub hon Jisas Krais nöp! God nıp aij a gabin!

Pen manö hagpin i, anıg göl mıdöp: gası yad u God nıp nagı wög gep bı rö mıdpin u pen mıdmagö prı anı yad danı au, nan si nan naj gep magö u nagı wög gep bı rö mıdpin. *

8

God Ana hon aip mıdeinab u, hon aigale nıbi bı rö mıdeinabun

¹⁻² Pen hon Krais Jisas aip jım ñöl mıdpun u, Krais Jisas nıpe umö, God Ana kamını

* 7:15: Gal 5:17

* 7:22-23: Gal 5:17; 1Pi 2:11

* 7:25: 1Ko 15:57

magö ñeb u nipe hanip ud kamij yuö, hon uri nan si nan naj gep magö u abe, umeb magö u abe, kalip nagij wög gep nibi bi rö midagpun. Anib u, God hanip manö kub hagagnab.

³ Pen nibi bi aij midagpun rö, God lo adö u gi damun, mid aij gun rö lagö, God Ñi nipe ke u yuö, bi yabih hañ roman hibur midmagö hon unbö rö löm, aua. Nipe umöm nan si nan naj gep magö u böj nöp gi ke yuan, a göm, God nipe Ñi nipe ke nan sabe gep rö yuöm, nan si nan naj gep magö u nibi bi midmagö pri an kale dan midöp u, manö kub hagöm, pis göp a ga.

⁴ God anig ga u, kale gasi naj midmagö pri an hon yan nibö auöp adö u arö göm, God Ana gasi ñab adö u gi damöm, lo manö yad hagab rö gi aij ginaböl, a göm ga. *

⁵ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kale yan nibö auö, adö anibu nöp gilö aröp gau, hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi nijbal. Pen nibi bi God Ana kalip gasi ñö gilö aröp gau, God Ana nhön gasi göp adö u nöp gasi nijbal.

⁶ Nibi bi hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi nijbal gau, adö anibu nöp nan si nan naj göm umnaböl. Pen nibi bi God Ana nip aij ginab u nöp gasi nijbal gau, adö anibu

nöp gi aij göm, God aip jim ñöl kamij midöm, mid aij ginaböl.

⁷ Nibi bi hibur midmagö kale nhön gasi göp adö u nöp gasi nijbal gau, gasi magö kale God nip kauat mauat rö midöp. Gasi magö kale God lo nipe nijagöp; God lo nipe nijnim rö lagöp.

⁸ Nibi bi gasi naj midmagö pri an kalip yan nibö auö, adö anibu gilö aröp gau, God nip aij ginim adö u göl rö lagöp.

⁹ Pen kale nibi bi God Ana kalöp an dan midöp gau, gasi naj midmagö pri an kale yan nibö auö, adö anibu gagabim; God Ana kalöp gasi ñab adö u nöp gabim. Nibi bi Krai Ana nipe kalip an dan midagöp gau, Krai nibi bi nipe midagpal. *

¹⁰ Krai nipe an kalöp dan midainab u, nan si nan naj gep magö u gö, hañ roman kale umnig gab; pen Jisas umö God kalöp nijö, nibi bi aij rö midpim u rö, Ana nipe gö, ana kale kamij midainab. *

¹¹ God gö Jisas uraka u, Ana nipe an kalöp dan midöp u me, God añi anibu nöp kalöp u rö nöp gö, Ana nipe kalöp an dan midöp u nipe hañ roman kale kamij midmagö ñinab.

¹² Anib u, añ mam bi, hon naböj midöp. Gasi naj midmagö pri an hon dan pitu gi ñö adö anibu gun, naböj anibu ñagnabun.

* 8:4: Gal 5:16,25

* 8:9: 1Ko 3:16; 12:3

* 8:10: Gal 2:20

13 Adö anıbu gıpe arö, umnıg gabim. Pen God Ana u kalöp gı ñö nıñöl gı, kale nan si nan naij gıpim anıbu böñ nöp arö gınabim u, God aip kamıñ mıdeinabim. *

14 God Ana gası ñö nıñöl gı ajaböl nıbi bı gau, God ñı pai nıpe mıdpal.

15-16 Ana kale udpim u, kalöp tıp gı dam arö, kale nöd pıñıñ gımıdim rö kauyañ pıñıñ gımim, nagı wög gep nıbi bı rö mıdagnabim. Ana kale udpim u, nıpe gö, God ñı pai nıpe mıdpim. Anıg nıñöm hon nıp "Aba! Bapi!" a gabun. *

17 Ñı pai nıpe mıdpun u me, nan aij nıñön nıñön ñı pai nıpe ñınab u, hon udnabun. Pen Krais nıp hag juöm gı naij gıla rö, hanıp u rö nöp gı naij gılö, pıñıñ gagnabun u, God Krais nıp ud aij ga rö, hanıp u rö nöp ud aij gınab. *

Hainö mıd aij gınabun

18 Gası yad nıñbin, Krais nıp cıg mıdun, marö rımnıp gö, uıham mıdeinabun u, u nan pro. Hainö God nıpe nan aij yabıtı hanıp ñö, nıpe aip mıd aij gınabun u, u nan kub.

19 God nan nıñön nıñön gı la gau magöñhalö mıñı mıd aij gınım rö lagöp. Nan gau magöñhalö abad mıdö, God nıpe ñı pai nıpe waiö udnab

ñın u nöp, nıpe gö, nan anıb gau kauyañ mıd aij gınab.

20-21 Göp anıbu, God hadame nöp nıñebir gınab a ga rö nöp göp. Pen God hadame gau nıña, ñı pai yad waiö udnabin ñın u, yad gınö, ñı pai yad ñınıñ löm mıd aij yabıtı gınaböl rö, nan magöñhalö gı lınö gau u rö nöp, hij gı lugagöm, ñınıñ löm mıd aij yabıtı gınab.

Pen nan gı la anıb gau, nöd mıd aij gagnab. Pen hanıp gö, ñı pai nıpe ke yabıtı mıdun nıpe aip mıd aij gınabun ñın u nöp me, kauyañ gö nan anıb gau mıd aij gınab. *

22 Hon nıñbun, nan God gı la anıb gau magöñhalö mıd aij gınıg gab u pen hadame nöp marö gö, nıbi ñı pai rıknıg gılö ilön göp rö u gımıdöp.

23 Pen hon abe marö anıbu mıdöp. Hainö kalıp böñ nöp udnıg gabin, a göm, God nıpe Ana u nöd nöp yuö apöm hanıp añ dañ mıdöp u, pen ñın mai rö hanıp ñı pai nıpe ke kabö rö yabıtı waiö udö, hañ romanı gısön nıbö halu lun, a gun, mıdmagö hon añ dañ marö anıbu gö nıñöl gı, mınöñ naböñ adö it i abad mıdpun. *

24 God nan hainö waiö lınab a ga manö u nıñ udno, hanıp uda. Pen nan nıñön nıñön hainö waiö lınab u magöñhalö hadö nıñbnop, mıñı gası halö

* 8:13: Gal 6:8; Kol 3:5 * 8:15-16: 2Di 1:7; Mak 14:36; 2Ko 1:22 * 8:17: Gal 4:5-7; Rep 21:7 * 8:20-21: Jen 3:17-19 * 8:23: 2Ko 5:2-4

mɪdun ñɪn hain u abad mɪdagaibnop. Nan hadö nɪŋbal u abadagnaböl.

25 Pen, nan hainö waiö lɪnab, a gɪ gasɪ u nɪŋun me, iru gö nɪŋöl gɪ abad mɪdagpun; gasɪ halö abad mɪdpun.

26 Nɪbi bɪ pɪdönj mɪdagpun rö, Ana hanɪp gɪ ñöl gɪ mɪdöp. Hon God nɪp sabe gun a gɪpun u pen aige gun God nɪp sabe gɪnabun u nɪŋagun. Pen Ana hanɪp ab hak löm, God nɪp sabe gɪnɪg gab. Manö nɪbi bɪ nɪŋeb rö wasö; kadjad manö löm hagnɪg gab.

27 God pen gasɪ hon magönhalö nɪŋöb; nɪpe Ana gasɪ nɪpe u abe nɪŋöb. Ana nɪpe hon Krais Jisas nɪbi bɪ nɪpe marö udöm, God nɪp hagö, hagab rö gɪnab. Ana nɪpe God nɪp hagab u, God gɪnam a göm nɪŋöb adö u nöp hagab. *

28 Hon nɪŋbun, God nɪp mɪdmagö lɪbun nɪbi bɪ gau, God nɪpe hanɪp abad mɪdö nɪŋöl gɪ, nan rɪmnap ke gagnab; mɪd aij gɪnabun adö u nöp hanɪp gɪnab. God nɪpe hadame gau gasɪ nɪŋöm haga rö, hanɪp yɪp aumim a ga. *

29 Pen adö anɪbu nöp, God nɪbi bɪ nöd nɪŋa gau, “Yad gɪnö, kale Ñɪ yad mɪdöp rö löm, nɪñɪn nɪmam hain nɪpe iru yabɪl mɪdeinaböl,” a ga. *

30 Anɪb u, nɪbi bɪ Ñɪ yad rö mɪdeinaböl a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp yɪp aumim a ga.

Nɪbi bɪ yɪp aumim a ga nɪbi bɪ gau, kalɪp nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp a ga. Nɪbi bɪ kalɪp asɪŋ mɪdagöp a ga gau, Ñɪ yad mailö aij halö mɪdöp rö, kale u rö nöp mɪdeinaböl a ga.

Hanɪp mɪdmagö löm abad mɪd aij göp

31 Pen hanɪp anɪg göm ud aij göp u, an hanɪp gɪ naij gɪnab? Bɪ ap hanɪp gɪ naij gɪnɪm rö lagöp, wasö yabɪl! *

32 God nɪpe pɪñɪŋ gagöm, Ñɪ nɪpe ke u hanɪp nan a göm yuö apöm uma u nan kub yabɪl. Pen God hanɪp anɪg ga u me, nɪpe hanɪp ud aij göm, nan aij aij nöp hanɪp u rö nöp ñɪnab.

33 Pen God nɪpe hanɪp hag löp rö, an hanɪp manö kub hagnab? God nɪpe ke gö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdpun u, manö mɪdagöp, a ga. *

34 Anɪb u, bɪ an hanɪp manö kub hagnab? Bɪ ap anɪg hagnɪm rö lagöp. Krais Jisas hanɪp nan a göm umöm, uraköm, am God ñɪmagö yɪjɪg kɪd nɪpe lau adö mɪdöm, hanɪp a göm, Nap nɪp sabe göl gɪ mɪdöp.

35 Krais hanɪp mɪdmagö yabɪl löp u me, an nɪp wasö göm hanɪp ud asɪk ke lɪnab? Nan ap ke waiö löm, hanɪp ud asɪk ke lɪnɪm rö lagöp.

Hanɪp marö rɪmnap gɪnab aka,
uɪham mɪdeinabun aka,
kɪyö kub leinab aka,

* 8:27: Sam 139:1 * 8:28: Ep 1:11

* 8:29: Kol 1:18; Hib 1:6

* 8:31: Sam

walıj mıdageinab aka,
 gası mılö nıñnabun aka
 bı rımnab hanıp, Kraıs
 pıg mıdpal, a göm,
 hanıp gı naij gınaböl aka,
 al pak lınaböl aka,
 nan nıñhön gınab,
 Kraıs aıp jım ñöl nöp
 mıdeinabun.

³⁶ Manö anıbu rö God Manö
 kalı kılın rıköm hagla,
 "Nöp pıg mıdpun rö, pör
 hanıp nıññöm,
 kaj sipsip rö al pak lun a
 göm nıñbal," a gıla. *

³⁷ Anıb u, umeb rö anı u
 mıdpun u pen Kraıs, bı
 hanıp mıdmagö löm uma u
 aıp mıdun, aıj gö nıññöl gı nöp
 mıdun, nan anıb gau pıñıñ
 gagnabun.

³⁸ Adö anıbu yad nıñbin,
 umnabun aka mıdeinabun,
 God hanıp mıdmagö lı nöp
 mıdeinab nıññöm nan ap
 hanıp ud asık ke lınım rö
 lagöp. God ejol nıpe gau, nan
 pıdön halö kumi kabö adö
 lanı mıdöp gau, nan kal naij
 gau, nan mıñi mıdöp gau,
 nan hainö mıdeinab gau,

³⁹ nan adö galık mıdöp gau,
 nan mo gayık mıdöp gau,
 nan nıñhön nıñhön mıdöp gau
 magöñhalö, nan ap hanıp ud
 asık ke lınım rö lagöp. Bı
 Kub hon Kraıs Jıas mıdöp
 rö, God hanıp mıdmagö lı
 nöp mıdeinab.

9

*God gası nıpe ke nıññöm
 Isrel kai kalıp udnıg ga*

¹ Manö hagabin anıbi, yad
 Kraıs bı nıpe mıdpin rö, pi-
 ral hagagabin. Ana Uı u
 gası magö yad hagab, manö
 hagabön anıbu manö nıññö
 hagabön, a gab.

²⁻³ Pen añı mam bı. Is-
 rel nıbi bı rımnab Kraıs nıp
 udagpal gau hainö manö kub
 nıññöm, ilön kub udnaböl u,
 yıp mög yabıt göp. Anıb
 u, yad gası iru yabıt nıñbin.
 Mıdmagö yad pör ilön kub
 göp. Yad nıññö nöp hagabin,
 adan mıdböp, yad añı mam
 yad gau kalıp nan a gem
 ilön udnö, kale pen kamıñ
 arblap. *

⁴ Pen nıñhön: God Isrel kai
 nöp kale ñı pai yad mıdeilanı
 a göm, mailö aıj nıpe kalıp
 nöp yamöm, yad kalöp unbö
 gınabin a göm manö klö nıññö
 kalıp nöp hag ñöm, lo manö
 nıpe u kalıp nöp hag ñöm,
 kale aıgöl göm God sabe gep
 ram u kabö rö sabe göl manö
 u kalıp nöp hag ñöm, yad
 aıgöl gem nıbi bı kalıp ud aıj
 gınam manö aıj u kalıp nöp
 hag ña. *

⁵ Isrel nıbi bı nıhi ilanı
 kale Ebrahim, Aısak, Jekop
 bı gau me. Ebrahim, Aısak,
 Jekop ñı pai rıklö, rık dam
 dapıl gı damöm, Isrel nıbi bı
 kalıp rık daula. Kıgın añı u
 nöp rık dam dapıl gı damöm,
 Kraıs nıp bı yabıt rık daula.
 Kraıs nıpe ke God mıdöm,
 nıbi bı magöñhalö abadab.
 Kale magöñhalö hib nıpe u
 pör haglö adö aranı.

⁶ God Manö haga u, haga

* 8:36: Sam 44:22 * 9:2-3: Eks 32:32

* 9:4: Eks 9:4

rö nöp ga. Isrel ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnap Isrel nībi bī kabō rö mīdagpal.

7 Ebrahim ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm rīk daula gau rīmnap Ebrahim ñi pai nīpe kabō rö mīdagpal. God Ebrahim nīp haga, “Aisak ñi pai rīknab gau nöp ñi pai adō nape rö mīdeinaböl,” a ga. *

8 Anīb u, Ebrahim ñi pai rīklō, rīk dam dapīl gi damöm, rīk daula gau rīmnap God ñi pai nīpe mīdagpal. God manō klō nījō hagō, Ebrahim ñi pai yag daunaböl ñi pai gau nöp, kale God ñi pai nīpe mīdnaböl. *

9 God Ebrahim nīp manō klō nījō anību hagöm haga, “Ñin yad hag līnō ñin u nöp yad ado gi aunō, nabin ne Sera ñi ap yag daunab,” a ga. *

10 Pen apīs hon Rebeka ñi nīpe mīhau bī añi nöp rīka. Bī anību bac hon u Aisak.

11-12 Pen God gasi nīpe ke nījōb rö gi nab. Nībi bī an hag līnabin a gi nīg gab u, hag līnab. Kale nan aij rīmnap gi naböl u nījōm hag lagnab. God gasi nīpe ke nījōb rö gi nab. Anīb unbō rö nöp me, apīs bac hon Aisak Rebeka ber mīhau ñi ramō rīkaglō magō u, God nīpe Rebeka nīp haga, “Ñi ne nañi rīknabön u, bī kub rö mīdageinab; nīpe ñi ne

hain u nīp wög gi ñinab,” a ga. Ñi mudun aij gau nöp mīdailō nīme yag dauaga adō u nöp, nan aij nan naij ap gi lō nījōm wasō, God gasi nīpe ke nījōm anīg haga. *

13 God Manō adiη ap kalī kliñ rīkla u, God manō hagöm haga, “Yad Jekop nīp mīdmagō lībin pen Iso nīp mīdmagō lagpin,” a ga. *

God nīpe gab u, kabō rö nöp gab

14 Anīb u, God kabō rö gagab, a gun? Wasō! Nīpe kabō rö nöp gab.

15 God nīpe Mosīs nīp haga,

“Nībi bī mög nījnabin gau kalīp mög nījnabin.

Nībi bī mīdmagō lem ud aij gi nabin gau

kalīp mīdmagō lem ud aij gi nabin,” a ga. *

16 Anīb u nījbun, hane ke klō gun gi pun u nījōm hanīp udagnab; hane ke klō gun gasi halō mīdpun u nījōm hanīp udagnab. Nīpe ke mög nījnab nībi bī gau nöp udnab. *

17 God Manō adiη ap kalī kliñ rīkla u, God manō hagöm Pero nīp haga, “Yad gasi nījnō, nībi bī ram mīnōη gau gau mīdpal gau magōηhalō nījnaböl, ne kiη Ijip nībō u bī kub bī klō yabīl pen yad God gi nō ne bī yi harīη rö mīdnabön. Anīg gi nab, kale nījōm, manō anību hag amīl apīl göm hib

* 9:7: Jen 21:12

* 9:8: Gal 4:23

* 9:9: Jen 18:14

* 9:11-12: Jen 25:23

* 9:13: Mal 1:2-3

* 9:15: Eks 33:19

* 9:16: Ep 2:8

yad u haglö ram m+nöŋ gau gau magöŋhalö arnab. Adö an+bu nöp yad ke gainö, ne Ijip kiŋ m+dpän,” a ga. *

¹⁸ An+ib u n+ŋbun, God gasi n+pe ke n+ŋöb rö, n+bi b+ r+mnab mög n+ŋnab pen n+bi b+ r+mnab kal+p n+ŋebir gö, gasi naij kale n+ŋbal u k+d+ŋ arnab.

¹⁹ Kale r+mnab God göp an+bu rö n+ŋmim hagnabim, “God n+pe nöp gö, gasi kale u k+d+ŋ aröp u, n+ŋhön g+n+g pen, m+d aij gagpim, a göm, han+p manö kub hagnab? God n+pe ke, ‘Nan an+ib gau g+nab,’ a g+nab u, b+ an n+pe pe, ‘Nan gau gagnab,’ a g+nab?” ö g+nabim.

²⁰ An+g hagnabim u pen kale b+ kub an rö m+dmim, manö n+pe u naböŋ udnabim?

Adö an+bu rö, God Manö u b+ ne Aisaia kal+ k+ŋñ r+köm haga, “B+ ap m+nöŋ udöm, rin cög ap gö, ‘Y+p n+ŋhön g+n+g an+g göl g+pan,’ a göm pen ado göm hagagnab. Wasö yab+ŋ!” a ga. *

²¹ B+ rin cög g+n+g gab b+ u, n+pe gasi n+pe ke n+ŋöb rö g+nab. M+nöŋ bad añ+ ap ud g+ dö g+ dapöm, rin aij aij ñ+n añ+ añ+ lauep ap löm, rin y+har+ŋ pör pör lauep ap löm, g+nab. U manö m+dagöp; gasi n+pe. *

²²⁻²³ An+ib unbö rö me, God göp. N+pe n+bi b+ g+ naij g+ m+dpal gau n+ŋö, iru yab+ŋ gö, kal+p al pak l+n+m rö löp u pen, n+pe mulu halö m+döp

u n+ŋöm klö n+pe m+döp u n+ŋlan, a göm, kal+p y+ŋ+d an+g gagöp. God hadame dagol gau gasi n+pe ke n+ŋöm haga, n+bi b+ mög n+ŋem ud aij g+nabin n+bi b+ gau mailö aij yad u n+ŋöl, a ga. An+ib u, n+bi b+ an+ib gau mailö aij yad u n+ŋöl a göm, n+pe n+bi b+ g+ naij g+ m+dpal gau gö, gasi hibur naij kale u k+d+ŋ aröp.

²⁴ N+bi b+ mög n+ŋem ud aij g+nabin a ga u, han+p Juda n+bi b+ abe, Juda n+bi b+ wasö gau abe, haga.

²⁵ Manö adö an+bu rö, God manö haga r+mnab b+ ne Hosea God Manö ad+ŋ ap kal+ k+ŋñ r+köm haga,

“N+bi b+ yad m+dagm+dal gau,

kal+p ‘n+bi b+ yad’ a g+nabin.

Pen n+bi b+ m+dmagö lagm+din gau,

kal+p ‘n+bi b+ m+dmagö yad’ a g+nabin.

Pen Hosea God Manö ad+ŋ ap halö kal+ k+ŋñ r+köm haga, *

²⁶ Nöd ‘N+bi b+ yad m+dagpim,’ a g+nö u, ram m+nöŋ añ+ an+bu nöp kal+p,

‘God pör kam+ŋ m+döp ñ+ pai n+pe,’ a g+nabin,” a ga. *

²⁷ Pen God Manö ad+ŋ ap, b+ God manö hagep Aisaia manö b+läö göm hagab,

“Isrel kai kabö kuŋup ñ+g goŋ gau m+döp rö

iru nöp m+deinaböl u pen

* 9:17: Eks 9:16 * 9:20: Ais 29:16; 45:9

* 9:21: Jer 18:6 * 9:25: Hos 2:23

* 9:26: Hos 1:10

Bi Kub nipe yöp pro bad ap
nöp

ud kam+ŋ yunab. *

28 Nihön g+ŋig: Bi Kub nipe
dip nöp

n+bi b+ m+inöŋ naböŋ iŋ i
m+idpal gau

magöŋhalö manö kub hagöm
böŋ nöp pen ñ+nab,” a
ga.

29 G+nab an+bu, Aisaia nipe
nöd God Manö ad+ŋ ap kal+
kliñ riköm haga,

“Bi Kub ke p+idöŋ halö m+idöp
u,

han+ip ñ+ pai yöp bad ap
nöp arö gagböp,

Sodom Gomora n+bi b+ kal+
ga rö u,

han+ip g+iböp,” a ga. *

*Isrel kai abe Jisas manö aij
u n+ŋ udlan*

30 An+ib u, n+ŋim! Juda n+bi
b+ wasö gau, nöd, m+id aij
gun God aip j+m ñöl m+idaiun
a göm gas+ u n+ŋagla u,
pen m+ñi Jisas manö aij u
n+ŋ udlö, God kal+ip as+ŋ
m+idagöp a gö, nipe aip j+m
ñöl m+idpal.

31 Pen Isrel n+bi b+ nöd
God lo manö u udöm, hagöp
hagöp rö gun a g+ila u
pen m+ñi nipe aip j+m ñöl
m+idagpal.

32 Pen nihön, God n+ip n+ŋ
udöm wasö, hon ke adö
ri+mnab gun, nipe aip j+m
ñöl m+ideinabun, a göm, God
nipe kabö aij la adö u arun a
g+ilö n+ŋöl g+, ma kale u li yuö
ap lug pakpal. *

33 Manö an+bu rö, Aisaia
nipe God manö haga rö kal+
kliñ riköm haga,

“N+ŋim! Yad daun kub Saion
kabö ap linö,

n+bi b+ ma adö an+bu li
yuö ap lug paknaböl;
pen n+bi b+ n+ip n+ŋ udnaböl
gau,

God n+ip n+ŋöm ana
udagnaböl,” a ga. *

10

*God nipe ke gö, kale n+bi
b+ nipe as+ŋ m+idagöp rö
m+ideinaböl u, Isrel n+bi b+
kale n+ŋagal*

1 M+ideimam yad gau. Gas+
klö y+ip auöp u, God n+bi b+
yad Isrel kai kal+ip ud kam+ŋ
yun+im, a gem, n+ip pör nöp
sabe göl g+ m+idpin.

2 Yad kale g+pal rö n+ŋem
hagabin, hon God n+bi b+
nipe m+idaiun, a göm, klö
yab+ŋ g+pal u pen gas+ n+ŋ aij
göm gagpal.

3 “Krais uma rö, God
han+ip, ‘N+bi b+ as+ŋ m+idagöp
yad,’ a g+nab,” a göm gas+
u n+ŋblap u pen adö an+bu
n+ŋ aij gagöm, gas+ kale ke
adö u nöp n+ŋöm hagla, “Lo
adö u g+no areinab u, n+bi b+
aij nipe m+ideinabun,” a g+ila.
An+ib u, lo manö adö an+bu
hain gun a göm g+ damöm,
hainö ap lug pakla.

4 Krais ga an+bu, uri lo
u pis göp. An+ib u me,
n+bi b+ an an Jisas manö
aij u n+ŋ udnaböl gau, God
kal+ip magöŋhalö n+bi b+ as+ŋ
m+idagöp yad a g+nab.

* 9:27: Ais 10:22-23

* 9:29: Ais 1:9

* 9:32: Ais 8:14

* 9:33: Ais 28:16; 1Pi

Nibi bi ram m̄nōḡ gau gau magōḡhalō kam̄ḡ arōl rō lōp

5 God Manō u, Mos̄s manō r̄mnap kal̄ k̄l̄ñ r̄kōm, lo manō udōm as̄ḡ m̄dagōp rō m̄deinabōl manō adō u hagōm, Isrel kai kal̄p haga, “Lo manō u udmim, hagōp rō nōp ḡmim me, kam̄ḡ arnabim,” a ga. *

6 God Manō u, Mos̄s manō r̄mnap kal̄ k̄l̄ñ r̄kōm, Kraiss n̄p n̄ḡ udōm as̄ḡ m̄dagōp rō m̄deinabōl manō adō u hagōm, Isrel kai kal̄p haga, “Kale, ‘B̄ an adō laḡ arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manō haga u ḡ u me, kale am kumi kabō adō laḡ au n̄bō Kraiss n̄p uḡ ḡ dauagnaböl.) *

7 An̄b unbō rō nōp, “Kale, ‘B̄ an wip ana ram m̄dōp mo gaȳk arnab?’ ö gagmim,” a ga. (Manō haga u ḡ u me, kale am wip ana ram m̄dōp mo gaȳk n̄bō Kraiss n̄p uḡ ḡ dauagnaböl.)

8 Pen God Manō ad̄ḡ an̄bu, Mos̄s manō adō r̄mnap n̄hōn n̄hōn kal̄ k̄l̄ñ r̄kōm Isrel kai kal̄p haga. N̄pe haga, “Manō magō an̄bu m̄lō gau m̄dagōp. Manō magō an̄bu m̄dmagō aḡ kale daḡ m̄dōp p̄r hagpim adō u nōp,” a ga. Mos̄s n̄pe Jisas manō aij, manō n̄ḡ udep an̄bu nōp haga. Manō aij n̄ḡ udep an̄bu nōp hon p̄r nōp hag ñabun u me.

9 An̄b u, God gö Jisas urakōp a ḡmim, gas̄ u n̄ḡ

m̄dmim, “Jisas n̄pe B̄ kub yad,” waiō hagnabim u, God kalōp n̄bi b̄ as̄ḡ m̄dagōp yad a göm, kalōp ud kam̄ḡ yunab.

10 Pen n̄hōn, kale gas̄ m̄dmagō aḡ kale daḡ manō n̄pe n̄ḡ udnabim u, God kalōp n̄bi b̄ as̄ḡ m̄dagōp yad a ḡnab. Meg m̄gan kale manō hagnim, n̄bi b̄ gau waiō hag ñ̄nabim u, God kalōp ud kam̄ḡ yunab.

11 Adō an̄bu rō, Aisaia n̄pe God Manō ad̄ḡ ap kal̄ k̄l̄ñ r̄kōm haga, “N̄bi b̄ n̄p n̄ḡ udnabōl gau, God n̄p n̄ḡōm ana udagnaböl,” a ga. *

12 Juda n̄bi b̄ gau, Juda n̄bi b̄ wasō gau, ke ke m̄dagpal. B̄ Kub n̄pe n̄bi b̄ gau n̄bō gau n̄bō magōḡhalō B̄ Kub añ̄ nōp m̄dōp. N̄bi b̄ gau n̄bō gau n̄bō an an̄ n̄p sabe ḡnaböl gau, kal̄p ud aij yab̄ḡ ḡnab. *

13 Adō an̄bu nōp, b̄ ne Joel, God Manō ad̄ḡ ap kal̄ k̄l̄ñ r̄kōm haga, “N̄bi b̄ an an̄ B̄ Kub n̄p, ȳp ud kam̄ḡ yu, a göm hag n̄ḡlō, kal̄p ud kam̄ḡ yunab,” a ga. *

14 Pen kale B̄ Kub n̄p n̄ḡ udagnaböl u, kale n̄p aigöl göm sabe ḡnaböl? Pen kale Jisas manō aij u apdi n̄ḡagnaböl u, kale aigöl göm manō aij an̄bu n̄ḡ udnaböl? Pen n̄bi b̄ r̄mnap apōm Jisas manō aij adō u hag ñ̄agnaböl u, kale aigöl göm

* 10:5: Lep 18:5 * 10:6: Dud 30:12-14

* 10:13: Joe 2:32

* 10:11: Ais 28:16 * 10:12: Ap 15:9

manö anıbu apdi niınaböl?

15 Pen nıbi bı Kraıs Jısas niın uđpal gau kalıp hag yuagnaböl u, kale aigöl göm arnaböl? Adö anıbu nöp, Aısaia niıpe God Manö adıı ap kalı klıń rıköm haga, “Nıbi bı manö aij daunaböl gau, gı aij yabıtı gınaböl,” a ga. *

16 Pen Isrel nıbi bı Kraıs Jısas manö aij u niınla gau rımnap niın udagla. Manö adö anıbu nöp, Aısaia niıpe God Manö adıı ap kalı klıń rıköm haga, “Yad manö aij ne u hagnö jı bı an niın udöp?” ö ga. *

17 Anıb u, nıbi bı rımnap God manö hag ñılö, nıbi bı niınöm manö anıbu niın udnaböl. Pen God manö hag ñılö, niın udnaböl u, Kraıs manö aij u me.

18 Pen Isrel kai manö anıbu niınagla aka niınön? Wasö yabıtı! Niınla. Kale nöđ niınla u me, Depid niıpe God Manö adıı ap kalı klıń rıköm haga, “Kale ram mıńöı gau gau magöıhalö amöm, manö anıbu hag ñıbal;

kale manö hag ñılö, mıńöı naböı gau rıgoı rıgoı magöıhalö yabıtı aröp,” a ga. *

19 Pen yad hag niıneb ap halö mıđöp: Isrel kai manö anıbu niınöm ıt u niınagla aka niınön? Wasö yabıtı! ıt u niınla. Mosıs niıpe God manö haga u udöm, God Manö adıı ap kalı klıń rıköm haga,

“Yad nıbi bı hauı halö mııgan rımnap kalıp uđem, uđ aij gıńö, kale Isrel nıbi bı kalıp mulu kal niınmim, God hanıp rö anıg gagöp, a gımim niınabım,” a ga. *

20 Aısaia niıpe God manö haga u udöm God Manö adıı ap kalı klıń rıköm waiö yabıtı hagöm haga,

“Nıbi bı yıp niınun a göm ulıai niınagal gau yıp ulıai niınbal; kale yıp niınun a göm hag niınagal pen yad ke kalıp waiö lajın yıp niınbal,” a ga. *

21 Pen Isrel gıpal rö, Aısaia niıpe God manö haga u udöm, God Manö adıı ap kalı klıń rıköm haga,

“Yad pör bı niıneb kale rö mıđem, ‘Yad auım!’ a gıpin pen yıp auagal. Kale aıeb aıeb ñöm, gası kale ke niınbal rö nöp gıpal,” a ga. *

11

God Isrel kalıp böı nöp arö gagöp

1 Anıb u, yad hag niıneb ap mıđöp: God Isrel nıbi bı gau kalıp böı nöp arö göp aka? Wasö yabıtı! Kalıp böı nöp arö gagöp. Yad Pol u rö nöp Isrel nıbö bı. Ebraıam rıkö, rık damöm, Benjamin niın

* 10:15: Aıs 52:7

* 10:16: Aıs 53:1

* 10:18: Sam 19:4

* 10:19: Dud 32:21

* 10:20: Aıs 65:1

* 10:21: Aıs 65:2

* 11:1: 1Sa 12:22; Sam 94:14; Plp 3:5

rɪklö; Benjamin pen rɪk dam dapɪl ga ɪt u, yad mɪdpin. *

2 Pen God nɪbi bɪ hadame nöp nɪñöm, nɪbi bɪ yad mɪdaiöl, a gɪ gasɪ nɪɲa gau kalɪp arö gagöp. Kale bɪ ɪlaija nɪp aiud udöm God Manö kalɪ kliñ rɪkla u hadö nɪñbim. ɪlaija God nɪp sabe göm haga,

3 “Isrel nɪbi bɪ gau magöñhalö nöp arö göm, bɪ manö ne hagep gau kalɪp al pak löm, kabö kɪnanɲ göm nan pak nöp sabe gep kabö gau, pa jö ma jö gɪ yubal. Yad añɪ nöp mɪdpin u pen yɪp u rö nöp, al pak lun, a göm, rɪdɪk gɪ ud ajaböl,” a ga. *

4 Hagö, God nɪp pen haga, “Bɪ yad iru yabɪɪ nöp sepen dausan rö (7,000) mɪdpal gau, Bal god piral u nɪp, ‘Bɪ kub hon,’ a göm, nɪp sabe gagpal,” a ga. *

5 Anɪb u rö, God nɪbi bɪ mög yabɪɪ göp u me, nɪpe hanɪp nɪbi bɪ Isrel yöp bad ap mög nɪñöm hag lö mɪdpun.

6 Hanɪp mög nɪñöm udöp anɪbu, lö adö u gaino aka nan rɪmnap ke gaino nɪñöm udagöp. Hanɪp yɪharɪɲ mög nɪñöm udöp a gɪ gasɪ nɪɲbun u, pen hon nan ap ke gaino hanɪp udaiböp, hon anɪg gasɪ nɪɲagbnop. *

7 Nɪbi bɪ Isrel klö yabɪɪ göm, ulhai nɪɲ damöm, udagla. Nɪbi bɪ God udnabin a göm hag la gau nöp udla. God nɪpe ke gö, nɪbi bɪ

rɪmnap manö nɪpe u nɪñöm nɪɲagla.

8 Adö anɪbu nöp, Mosɪs God Manö adɪɲ ap kalɪ kliñ rɪköm haga,

“God nɪpe gö, kale hon hanöm,
amgö ju ju gɪ mɪdeila;
nɪpe gö, kalɪp amgö we gö,
amgö nɪɲageila;
nɪpe gö, kalɪp hauɪ alö,
manö apdi nɪɲageila;
anɪbu nöp mɪd damöm,
uri unbö rö nöp mɪdpal,”
a ga. *

9 Pen Depɪd God Manö adɪɲ ap kalɪ kliñ rɪköm haga,

“Kale pör nan kub ñɪɲbal u,
kalɪp wanɲ hel rö ud sɪsɪ lɪnɪm.

Arun a gɪ gasɪ nɪɲnaböl adan anɪbu pɪɪ gɪnab.

Anɪb u, kale gɪ naij gɪpal u, kale pen udnaböl. *

10 Amgö kale we gö amgö nɪɲagöl.

Mɪɲör kub auö pör uɪham wabi gɪ ud ajaiöl,” a ga.

God Juda nɪbi bɪ wasö gau udab

11 Pen Isrel kai ap lug pak-pal u, böɲ nöp ap lug pak-agpal. Kale nan si nan naij gɪla rö, God kalɪp arö göm, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp udöp. Udöp anɪbu, “Isrel kai, ‘Hanɪp rö anɪg göm udagöp,’ a göm nɪɲlanɲ,” a göm göp. *

12 Pen Isrel kai nan si nan naij geila rö, nɪbi bɪ ram mɪnönɲ gau gau nan aij yabɪɪ udpal. God Isrel kai arö ga

* 11:3: 2Ki 19:10,14 * 11:4: 1Ki 19:18 * 11:6: Gal 3:18 * 11:8: Dud 29:4;

Ais 29:10 * 11:9: Sam 69:22-23 * 11:11: Ap 13:46

rö, Juda n̄bi b̄i wasö gau nan aij yab̄i udpal. An̄b u, God n̄bi b̄i Isrel ud kam̄iḡ yunab n̄in u, n̄bi b̄i n̄ipe gau magöḡhalö nan aij aij yab̄i udnaböl.

13 Yad uri kalöp Juda n̄bi b̄i wasö gau hagabin. Krais Jisas ȳip, “Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄ip manö aij yad hag n̄imön,” a ga u me, kalöp Juda n̄bi b̄i wasö gau Jisas manö aij u hag n̄i m̄idnö ȳip aij göp.

14 Pen yad kalöp Jisas manö aij u hag n̄inö n̄iḡbe, n̄bi b̄i yad ke Isrel r̄imnap n̄iḡöm, “God kal̄ip udöp rö han̄ip udagöp,” a göm n̄ip auaiöl u, ȳip aij yab̄i ḡinab.

15 God Isrel kai kal̄ip arö ga rö, Juda n̄bi b̄i wasö gau kal̄ip, n̄bi b̄i yad, a göm udöp. An̄b u, hainö Isrel kai kal̄ip udö, wip umöm kauyan uraknaböl u rö ḡinab.

16 Kale bred ad̄iḡ ap God n̄ip sabe ḡi n̄inaböl u, bred magö magöḡhalö God nan n̄ipe. Kale hagnaböl, “Mab olip iḡ u God mab iḡ n̄ipe,” a ḡinaböl u, ramö löm lö pa gau gau arnab u abe God nan n̄ipe.

17 Pen God n̄ipe mab olip lö k̄id nöd n̄ibö gau hak yuöm, kalöp olip lö be gau n̄ibö rö dapöm d̄im n̄ö, d̄im n̄öl m̄idpim. An̄b u me, mab olip nöd n̄ibö u kam̄iḡ m̄idöm m̄inöḡ yan̄ n̄ibö n̄iḡ u udö, lö hain n̄ibö u m̄id aij göp. *

18 Kale mab lö nöd n̄ibö u, lö ȳiḡhar̄iḡ, a ḡimim ḡasi u n̄iḡagmim. Kale n̄iḡmim, kale mab lö hain n̄ibö u n̄iḡ udmim mab iḡ u n̄iḡapim; mab iḡ yan̄ n̄iḡ udöm kalöp mab lö an̄a n̄öb.

19 Kale hagnabim, “God n̄ipe, ‘Olip lö be gau n̄ibö dapem ud d̄im n̄inam,’ a göm, olip lö nöd n̄ibö gau hak yuö, ka an̄bu udun m̄idpun,” a ḡinabim.

20 Manö an̄bu n̄iḡö hagnabim u pen n̄iḡ aij ḡimim. Isrel kai Krais n̄ip n̄iḡ udaglö, kal̄ip arö ga; kale pen Krais n̄ip n̄iḡ udpe, kalöp uda. Pen kale ana udmim, hib kale ke hagpe adö aragn̄im.

21 N̄ihön ḡin̄iḡ: God mab olip lö nöd n̄ibö gau hak yua rö, kale u rö nöp ḡin̄im rö löp.

22 God n̄ipe b̄i hain aij yab̄i u pen n̄ipe b̄i k̄lö yab̄i rö m̄idöp. N̄bi b̄i n̄ip arö ḡila gau kal̄ip b̄i k̄lö rö löm arö ga. Pen kalöp agam̄iḡ hain r̄iköm, m̄idmagö löm, uda. Kale an̄iḡ göl Krais n̄ip n̄iḡ udöl ḡi m̄ideinabim u, kalöp agam̄iḡ hain r̄iköm, m̄idmagö löl ḡi m̄ideinab. Pen Isrel kai kal̄ip ga rö, han̄ip u rö nöp ḡin̄im rö löp, a ḡimim, n̄iḡ aij ḡimim. *

23 Isrel n̄bi b̄i an̄b gau hainö Krais n̄ip n̄iḡ udnaböl u, God kal̄ip ud pa d̄im n̄inab. God kal̄ip ud pa d̄im n̄in̄im rö löp.

24 Pen n̄ihön, kalöp mab

olip lö be gau nı̄bö dapöm, mab olip yabı̄t pa dım ñö mı̄dpim u, olip lö kabö göl gau kauyan pa dım ñını̄g, pa dım ñınab.

Hainö Isrel nı̄bi bı̄ magöñhalö kalı̄p udnab

²⁵ Pen añ mam bı̄. Hib kale ke hagpe adö arnım rö löp. Anı̄b u, manö nöđ nı̄ñagmı̄dun ap kalöp hagnı̄g gabin. Isrel nı̄bi bı̄ iru nöp mı̄ñi amgö we rö mı̄dpal u pen pör anı̄g gagnab. God Juda nı̄bi bı̄ wasö gau kalı̄p udnabin a göm gası̄ nı̄ñg gau magöñhalö udnab.

²⁶ Nı̄bi bı̄ anı̄b gau ud pıs göm, hainö Isrel nı̄bi bı̄ kalı̄p magöñhalö ud kamı̄ñ yunab. Manö adö anı̄bu rö, God manö haga u udöm God Manö adı̄ñ ap kalı̄ kılın rı̄köm hagla,

“God haga,

‘Jekop kı̄gın yı̄p arö gıla gau

kalı̄p ud kamı̄ñ yunab bı̄ u, daun kub Saion nı̄bö aunab.*

²⁷ Yad kalı̄p aip manö kłö nı̄ñö hagnö rö, nan si nan naij gı̄pal gac u kık gı̄ yunabin, ‘a ga,” a gıla.*

²⁸ Isrel kai Kraıs nı̄ñ udagla rö, kale God kauaı̄ mauaı̄ nı̄pe mı̄dpal. Pen kale Kraıs nı̄ñ udmim, mı̄ñ mı̄ñ göl gı̄ mı̄dpim. Pen God hadame nöp Isrel kai nı̄hi itaı̄ñ kale Ebrahim Aısak Jekop bı̄ gau kalı̄p manö kłö nı̄ñö

haga u nı̄ñöm, God Isrel kai mı̄dmagö löl gı̄ nöp mı̄döp.

²⁹ God nı̄pe nan aij ap ñöm, hainö gası̄ hain nı̄bö nı̄ñöm, nan aij anı̄bu adog udagnab. Anı̄b unbö rö nöp, God nı̄pe, gı̄nabin a göm, manö kłö nı̄ñö hageinab, hainö gası̄ hain nı̄bö nı̄ñöm, ke gagnab. Manö hagnab u arö gagnab. Hagnab rö nöp gı̄nab.

³⁰ Kale nöđ God manö haga u ud yumı̄dim pen hainö Isrel nı̄bi bı̄ God manö nı̄pe arö gı̄lö, kalöp pen mög nı̄ñöm ud aij gö, nı̄pe aip mı̄d aij gı̄pim.

³¹ God kalöp mög nı̄ñöm uda u, Isrel nı̄bi bı̄ nı̄ñlö, mulu lugö, Kraıs manö aij u ud yula, pen hainö God kalı̄p u rö nöp mög nı̄ñöm udnab.

³² Anı̄b u nı̄ñbun, Isrel nı̄bi bı̄ gau abe, Juda nı̄bi bı̄ wasö gau abe, God manö haga u ud yula rö, God kalı̄p magöñhalö nı̄ñebir arö gö, kale bı̄ nagı̄man rö mı̄döm, nan si nan naij gı̄ dam dam ud arlö, hainö kalı̄p mög nı̄ñöm udnab.

God hib nı̄pe pör hagno adö araı̄ñ

³³ Anı̄b u, yad nı̄ñbin, God nan magöñhalö nı̄ñöb; gası̄ nı̄pe gası̄ aij yabı̄t.

God nı̄pe gası̄ nı̄ñ kı̄d yabı̄t nı̄ñ hiı̄köm, adö anı̄bu ke yabı̄t göp.

God nı̄pe gası̄ nı̄ñöm, nan anı̄g anı̄g gı̄nabin a göm, gası̄ aij nı̄ñöb rö, bı̄ ap gası̄ aij unbö rö mı̄dagöp.

* 11:26: Aıs 59:20-21 * 11:27: Jer 31:33-34

Hon God gasi rımıd nıpe
nıηun,
nıpe ke göp rö gun a gun,
gagnabun! *

³⁴ God Manö u kalı kliñ riköm
hagla,

“Nıbi bı an, Bı Kub gasi aij
nıηöb rö u nıηöb?

Nıbi bı an, Bı Kub nıp,
‘Ne anıg gı, anıg gı,’ a
gı nab? *

³⁵ Pen nıbi bı an, nan aij
ap God nıp ñö, pen
ñıñım?

Wasö yabı! Nıbi bı ap
nıp anıg göl rö lagöp,”
a gıla. *

³⁶ Nıhön gıñıg: God nıpe nan
gau magöñhalö gı la;
klö nıpe nöp nan
anıb gau magöñhalö
mıdöp;

nan anıb gau magöñhalö God
nıp ñıñı löl gı mıdöl.

Anıb u, hib nıpe u pör
pör nöp hagno adö
arnım!

Anıb unbö rö aij. *

12

*God lau adö mıdpun, a
gımim, nıp aij gıñım adö u
gıpe arnım*

¹ Anıb u, añ mam bı. Kalöp
mög nıηöm udöp rö, kale pe
nan God nıp sabe gı ñıbal
rö, hañ romanı gası rımıd
kale u, nan kamıη halö rö,
nan uı rö, God nıp ñımim.
Nan damöm, God nıp sabe gı
ñıbal gau, nan naij naij gau
ñagpal. Nan aij aij nan ap

gagöp gau nöp ñılö me, nıpe
ñıñı löm udöp. Anıg unbö rö
me, God hanıp nan nıp sabe
gı ñıbal rö udnım, a gımim,
nıp nıη udöl gı mıdmim,
hagöp hagöp rö nöp gımim. *

² Pen nıbi bı mıñöñ adö ıf
ı gası nıηöm gıpal nagı adö u
rö gagmim. Pen God nıp hag
nıηbe, nıpe kalöp gası aij ñö,
gasi rımıd mıdmagö kale aη
daη hain nıbö lımim, nıbi bı
ke hain nıbö rö lımim. Anıb
u, kale nıηnabım, hon aigöl
gıno, God nıp aij gıñım. Kale
nıηnabım adan nıhön adan
aij yabı; kabö göl nöp gı nab
adö u nıηnabım. Pen kale
anıg göl nıη aij gımim, anıg
unbö rö nöp gı nabım.

³ God yıp mög nıηöm udö,
wög nıpe gıpin. Anıb u,
kalöp magöñhalö hagabin,
hon nıbi bı kub a gı gası
nıηagmim. God nıpe nıη
udep magö u kalöp ke añı
añı ñöb. Anıb u me, kale ana
udmim, hon aigale nıbi bı rö
mıdpun a gımim nıηmim. *

⁴ Hon nıηbun, hon
magöñhalö hañ romanı añı
mıdöp u pen adıη adıη ke
ke ıru nöp mıdöp. Adıη gau
wög ke ke mıdöp; ma u wög
nıpe u ke göp, ñımagö u wög
nıpe u ke göp, amgö u wög
nıpe u ke göp. Anıb u, ıf ke ke
mıdöp rö, ıf ke ke nöp gıpal.
*

⁵ Anıb u rö, hon Kraıs lau
adö mıdpun gau u rö nöp
wög ke ke gıpun u pen nıbi bı

* 11:33: Aıs 55:8-9 * 11:34: Aıs 40:13; 1Ko 2:16 * 11:35: Job 41:11 * 11:36:

1Ko 8:6 * 12:1: Ro 6:11,13; 1Pi 2:5 * 12:3: 1Ko 12:11; Ep 4:7 * 12:4: 1Ko
12:12,27

kigın nıpe jım ñöl añt u nöp mıdpun.

6 God hanıp añt añt mög nıñöm ud aij göm, nan aij hanıp ke ke ñöb rö, adö anıbu nöp nıñun gınabun. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm, manö yad nıbi bı gau hag ñımön, a geinab u, nıpe God nıñ udep magö ñöb rö hag ñınab. *

7 God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı gau wög rımnap gı ñımön a gınab u, nıbi bı gau wög rımnap gı ñınım. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı ñı pai bı gau manö aij rımnap hag ñımön, a gınab u, nıbi bı ñı pai manö hag ñınım.

8 God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, añ mam ne ap iru gainım u, nıp manö hag ñı aij gımön, nıpe gası aij nıñöm ñıñı lınım, a gınab u, nıpe unbö rö gınım. God nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı gau mani nan gau ulep göp u, kalıp mani nan rımnap ñımön a gınab u, mani nan rımnap abönämö ñınım. Nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı rımnap kalıp abad mıdmön a gınab u, nıpe gası nıñ aij göm kalıp abad mıdnım. Nıbi bı rımnap nan aij ñöm hagnab, nıbi bı rımnap kalıp mög nıñmön ud aij gımön a gınab u, nıpe ñıñı löl gı mög nıñöm ud aij gınım.

Nıbi bı gau kalıp mıdmagö limim

9 “Nıbi bı gau kalıp mıdmagö labun,” a gımim, pıral hagagmim; kalıp mıdmagö yabıt lımim, ud aij yabıt gımim. Nan sı nan naij gep magö u nıp kołmał kale rö mulu kal nıñmim. Pen kłö gımim nagi aij adö u nöp udmim.

10 Nıbi bı añ mam bı pen pen mıdmagö lıbal rö, kale Kraıs lau adö mıdpim u rö nöp añ mam bı pen pen mıdmagö lımim. Añ mam bı kale gau hib kale hagpe adö arnım; pen hib kale ke gıpe adö aragnım. *

11 Wög iru maru gagmim; kłö gımim gımim. Bı Kub hon u nıp wög gabun a gımim, aij gö nıñöl gı gımim.

12 Bı Kub hanıp udnab, a gımim, aij a gö nıñöl gı, nıp abad mıdaimim. Kalöp marö rımnap auainım, agamıj mıdaimim. God nıp sabe gep u arö gagmim, pör nöp sabe göl gı mıdaimim. *

13 Nıbi bı God lau adö mıdöm, mani nan kale ulep göp gau, kalıp mani nan rımnap nıme lı ñımim. Nıbi bı mılö gau nıbö auaiöl, uł gı dam ram kale ud armim. *

14 Nıbi bı rımnap kalöp gı naij gaiöl u, pen pe, “God nıp sabe gıno kalıp gı naij gañ,” a gımim sabe gagmim; “God nıp sabe gıno kalıp gı aij gañ,” a gımim sabe gımim. *

* 12:6: 1Ko 12:4-11; 1Pi 4:10-11 * 12:10: 1Pi 1:22 * 12:12: 1De 5:16-18

* 12:13: Hib 13:2 * 12:14: Mad 5:44; 1Ko 4:12

15 Nibi bi rimnap kale ññi löl gi m+daiöl, kale kalip aip ññi löl gi m+daimim; pen rimnap mög gep rö m+daiöl, kale kalip aip mög gö niñöl gi m+daimim.

16 Nibi bi hib m+döp gau kalip ud aij gun, nibi bi hib m+dagöp gau kalip ud aij gagun a g+mim, gasi u niñagmim. Kalip magöñhalö adip adip rö ud aij g+mim. Hon nibi bi hib m+döp, a g+mim, gasi u niñagmim. Nibi bi hib m+dagöp gau aip añ hakmim m+daimim. Hon nöp niñ aij gipun, a g+mim gasi u niñagmim. *

17 Pen nibi bi rimnap kalöp niñlö mulu lugö, gi naji gaiöl u, kalip pen u rö nöp gi naji gagmim. Nibi bi gau niñlö, aij ginim adö u nöp g+mim. *

18 Nibi bi rimnap aip pen pen gun, a g+mim gasi u niñagmim. Nibi bi gau magöñhalö agamij jim ñöl m+daiun, a g+mim gasi u nöp niñmim.

19 Pen nibi bi aij yad gau. Nibi bi rimnap kalöp gi naji gaiöl u, kalip pen gi naji gun, a g+mim, gasi u niñagmim. U God nan nipe, a g+mim niñmim. Yad kalip pen abe gi naji gin, a göm, ke gasi niñöb rö ginab. Mosi nipe God manö haga u udöm, God Manö adin ap kali klin riköm haga, "God hagöp, 'Kalöp gi naji gaiöl u, yad kalöp pen abe gi naji ginabin; u gasi yad,' a göp," a ga. *

20 Anib u, bi ne Solomon God Manö adin ap kali klin riköm haga,

"Nibi bi kalöp nöd gi naji gila gau

kale kiyö linim u, nan magö ñimim;

kale ñig nan ginim u, ñig ñimim.

Anig ginabim u, bi kalöp nöd gi naji gila gau

nabit kale adö lanj mab ineb ineb rö yunabim innab niñnaböl," a ga.

*

21 Anib u me, kalöp gi naji gaiöl, kalip pen gi naji gagmim; kalöp gi aij gipe, ke hain gö arnim.

13

Gapman kai hagöl rö ginim

1 Pen hon magöñhalö gapman hagöl rö niñun. Ke gasi niñöm, gapman m+dagöp; God hagö, gapman m+döp. *

2 Anib u, nibi bi an gapman manö rib jueinab, God haga gapman m+döp manö nipe u abe rib junab. Bi anibu God nip manö kub hagnab.

3 Nibi bi gi aij ginaböl gau, bi gapman bi kub gau anin gö piñin gagnaböl; nibi bi gi naji ginaböl gau nöp, bi gapman bi kub gau anin gö piñin ginaböl. Anib u, bi gapman bi kub gau piñin gagun, a gi niñnabim u, mid aij g+mim niñöm bi gapman

* 12:16: Pro 3:7 * 12:17: 1De 5:15 * 12:19: Dud 32:35; Mad 5:39 * 12:20:

Pro 25:21-22; Mad 5:44 * 13:1: Dai 3:1; Pro 8:15

gau, "Kale gi aij gipim," a ginaböl. *

4 Pen nihön: God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, kalöp abad midlö me, kale mid aij ginabim. Pen kale niñ aij gimim, gi naj gagmim; gapman bi ru milö kid ud ajaböl u, yiharñ ud ajagaböl. God hagö, gapman bi gau, wög gep bi nipe rö midöm, niñ bi gau gi naj geinaböl u, kalip dam manö kub hagöm, pen ilön ñinaböl.

5 Anib u, pen ilön udun rö löp a gun, gapman manö u hain gagun; God gapman niñebir hag lö, hanip abad midpal u me, nihön ginig gapman manö rib juun a gun, manö kale hain gun agamij mid aij gun.

6 Adö anibu nöp me, dakis u rö nöp ñun. God gapman bi gau kalip niñebir hagö, gapman wög kale anibu göm, pe udpal. *

7 Nan naböñ kale nan nihön nihön rö midainim u, naböñ magöñhalö ral pis gimim. Gapman dakis ñeb u, kalip dakis ñimim. Niñ bi rimnap dakis adö ke rimnap ñeb u, kalip u rö nöp dakis ñimim. Niñ bi manö kale niñ udep gau, manö kale niñ udmim. Niñ bi hib dap raneb gau, hib kale dap ranmim.

Pen pen midmagö limim

8 Nan naböñ kale rimnap midainim, böñ nöp naböñ

ral pis gimim. Pen hon nan naböñ añi ap midöp hon naböñ ral pis gipun, a gun hagagnabun; niñ bi pen pen midmagö lep naböñ anibu hagabin. Niñ bi gau kalip midmagö linabun u, God lo manö haga haga rö nöp ginabun. *

9 God nipe ke manö klö haga u, Mosi nipe God Manö adin rimnap kal klian riköm haga, "Niñ si bi si gagmim; wip al pakagmim; nan si udagmim; niñ bi rimnap nan kale gau nan yad rö midaiböp, a gimim gasi u niñagmim," a ga. God manö klö rimnap halö haga. Pen God manö klö nihön nihön haga u manö il añi u nöp midöp: "Kale ke midmagö libim rö, niñ bi gau kalip u rö nöp midmagö limim." *

10 Kale niñ bi rimnap midmagö linabim u, kalip gi naj gagnabim. Adö anibu nöp, kale niñ bi midmagö linabim u, God lo manö haga haga u magöñhalö hain ginabim. *

11 Niñ midpun an anibu niñ aij gimim. Jisas nip hadame nöp niñ udun, hainö God nipe niñ bi yad ke, a göm, hanip böñ nöp dam ram nipe adö lañ au ud arnab, a gi gasi niñmidun. Pen mi rimnap ap ara, niñ anibu uri söl midöp. Anib u me, nihön ginig hon han hau

* 13:3: 1Pi 2:13-14 * 13:6: Mad 22:21

* 13:8: Mad 22:39-40; Jem 2:8 * 13:9:

Eks 20:13-15,17; Dud 5:17-19,21

* 13:10: 1Ko 13:4-7

* 13:11: Ep 5:14; 1De

gi midpim? Urakmim, gasi niñöl gi midaimim. *

12 Rapin sibön an midpun rö, ram runig gab. Anib u me, kale nan nihön nihön sib an yan rö ajöm gi naj gimidal adö u arö gun, Seden aip pen pen gep sior ktö usajil bad ktö nan mailö halö God ñöb gau ud yimun. *

13 Anib u, hon Jisas mailö aij nipe adö u midpun, a gun, gi aij göl gi midainabun. Pen nan iru yabih niñöm, ñig ktö niñ hau löm, nibi si bi si göm, hałowalö göm, pen pen göm, nan kale nan yad rö midaiböp a göm gipal gau gagan. *

14 Pen kale Bi Kub Jisas Kraiss ud walij rö yimim, midmagö pri an hon dan gasi göp adö u aigöl gun ginabun a gimim gasi u niñagmim. *

14

Asi masi gipal gau kalip hag gagemim

1 Nibi bi rimnap Kraiss Jisas nip niñ udpal u pen niñ ud pidön gagöm, gasi mithöngöl niñbal gau, "Kalip udun hag amil apil gino, gasi niñ aij göl," a gimim, hag gagemim; kale Jisas Kraiss nip niñ udpal u, nibi bi hon, a gimim, ud aij gimim. *

2 Hon niñbun, nibi bi rimnap Kraiss Jisas nip niñ ud midöm, nan gau abönamö

niñbal; pen nibi bi rimnap, Kraiss Jisas nip gasi adö adö nöp niñ udöm, nip aij gagnab, a göm, kaj wal wayön nan gau hil göm, yiharin nan magö hati nöp niñbal. *

3 Pen nibi bi nan hałowalö niñbal gau, nibi bi nan hil gipal gau kalip hag juagöl. Nibi bi nan hil gipal gau, nibi bi nan abönamö niñbal gau, God niñö nan si nan naj gaböl, a göm, kalip hag gagöl. Nihön ginig: God nibi bi anib gau kalip udö, nibi bi nipe midpal. *

4 Bi wög gep ap bi kub nipe nip wög rimnap geinab, ne niñmön, gi aij gipan aka gi aij gagpan, a gimön ha-gagnabön. Bi kub nipe ke niñöm, gi aij gipan aka gi aij gagpan, a ginab. Pen nipe gi aij ginab me; Bi Kub nipe ke nip gi ñö, nipe aij ginim rö löp. *

5 Pen nibi bi rimnap niñlö, ñin ap God ñin kub nipe rö löp, ñin ap ñin yiharin rö löp. Pen nibi bi rimnap niñlö, ñin ap God ñin kub nipe rö lagöp, ñin magönhalö ñin ke ke rö midagöp. Anib u, kale ke ke midpim rö, gasi kale aij niñbim adö anibu niñmim gipe arnim. *

6 Ñin ap God ñin kub nipe rö löp, a göm niñbal gau, Bi Kub nip gasi niñöm me anig göl gasi niñbal. Pen nibi

* 13:12: 1Jn 2:8 * 13:13: Luk 21:34; Ep 5:18 * 13:14: Ep 5:11 * 14:1:

Ro 15:7 * 14:2: Jen 9:3-4 * 14:3: Kol 2:16 * 14:4: Mad 7:1; Jem 4:11-12

* 14:5: Gal 4:10-11

bɪ kaj wal wayōŋ nan gau ñiŋbal gau, God nɪp aij a göp a göm ñiŋbal. Nɪbi bɪ asɪ masɪ gɪ aij göm, nan rɪmnap nöp ñiŋbal gau u rö nöp, God nɪp aij a göp a göm ñiŋbal.

7 Hon kamɪŋ mɪdun, hon ke halö mɪdpun, a gun gasɪ u nɪŋagun. Umnɪg gɪnabun u, hon ke halö mudun umnabun, a gun gasɪ u nɪŋagun.

8 Nɪhön gɪnɪg: hon kamɪŋ mɪdun, nɪbi bɪ Bɪ Kub hib haglö adö araŋ a gun, gasɪ u nöp nɪŋun mɪdnabun. Umnɪg gɪnabun u, nɪbi bɪ Bɪ Kub hib haglö adö araŋ a gun, gasɪ u nöp nɪŋun umnabun. Anɪb u, mɪdeinabun aka umnabun, hon Bɪ Kub nɪbi bɪ wög gep nɪpe mɪdpun. *

9 Adö anɪbu nöp, Krais nɪpe umöm uraka. Anɪb u me, hon kamɪŋ mɪdpun gau abe, hadö umla gau abe, hon magöŋhalö Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun.

10 Anɪb u, kale nɪhön gɪnɪg añ mam Krais lau adö mɪdpal rɪmnap kalɪp, anɪg gɪpim, anɪg gɪpim, a gɪmim manö hag gabim? Pen kale nɪhön gɪnɪg añ mam Krais lau adö mɪdpal rɪmnap kalɪp nɪŋbe, kale nɪbi bɪ yɪharɪŋ rö löp. Nɪŋ aij gɪmim: hon magöŋhalö God amgö ilö adö nɪpe u mɪdno, hanɪp manö kub hagnab. *

11 Aisaia God Manö adɪŋ ap kalɪ kliŋ rɪköm haga,

“Bɪ Kub hagöp, ‘Yad nɪŋö yabɪɪ hagabin, hainö nɪbi bɪ gau magöŋhalö yɪp nɪŋöm, nable udöm, kugom yɪmöm, “God nɪpe añɪ Bɪ Kub mɪdöp,” a gɪnaböl,’ a göp,” a ga. *

12 Anɪb u, nɪŋim. Hon añɪ añɪ mɪdpun rö, God hon magöŋhalö hag nɪŋö, hon kamɪŋ mɪdun nan nɪhön nɪhön gɪpun gau hag ñun, ai gɪnɪg anɪg gɪpun a gun hagnabun.

Añ mam Krais lau adö mɪdpal rɪmnap kalɪp gasɪ nɪŋmim

13 Anɪb u, añ mam Krais lau adö mɪdpal rɪmnap kalɪp, anɪg gɪpim, anɪg gɪpim, a gɪmim manö hag gabim u arö gɪmim. Kale gasɪ nɪŋmim, yad gɪnö añ mam Krais lau adö mɪdöp ap dui göm, adan uɪtham ajep rö u aramöm, lug paköm gɪ naj gɪnab, a gɪmim, agamɪj mɪdmim, adö anɪbu nöp gɪpe arɪm.

14 Bɪ Kub Jisas bɪ nɪpe mɪdpin rö, gasɪ yad u nɪŋ aij gɪpin, nan hil gep rɪmnap mɪdagöp. Nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ kale ke nɪŋöm, nan hil gɪpal. Pen nan anɪbu ñiŋŋo, God nɪŋö aij gagnab a göm hil gɪnaböl u, nan anɪbu ñiŋagöl. *

15 Pen kale, añ mam Jisas kalɪp a göm uma anɪb gau kalɪp mɪdmagö lagmim, nan kale asɪ masɪ gɪpal gau

* 14:8: Gal 2:20 * 14:10: 2Ko 5:10 * 14:11: Ais 45:23; Plp 2:10-11 * 14:14: Ap 10:15; Dai 1:15

hałowalö ñiŋbe, kale gasi iru niŋöm ap lug paköl rö löp. Adö anibu gi naij ginabim. *

16 Kale ke niŋmim, adö rimmnap gimim rö linab u pen nibi bi rimmnap anig ginabim u niŋöm hagnaböl, "Krais lau adö midpun a gipal u pen kale niŋebir nan si nan naij gaböl u me, hon niŋbun, Jisas manö aij nipe manö niŋ udep a gipal u piral hagpal," a ginaböl.

17 Nihön ginig: God nipe kiŋ hon midöp manö adö anibu hageinabun u, nan niŋeb ñig niŋeb manö anibu hagagnabun; gi aij gep manö adö u nöp hagnabun; agamij hain rik midep manö adö u nöp hagnabun; mifi mifi göl gi midep manö adö u nöp hagnabun. Nan aij anib gau Ana U† nipe ñö udnabun me.

18 Hon Krais nip niŋ udun anig göl geinabun u, God niŋö aij ginab; nibi bi gau niŋöm, gi aij gipal, a ginaböl.

19 Hon aigöl gun añ mam aip agamij jim ñöl midun, hon magöŋhalö Krais manö aij nipe u niŋ ud pidöŋ gun, a gimim, adan anibu nöp kŋö gimim hain gimim. *

20 Nan magö rimmnap hil gagep. Pen bi ap gasi gasi löm, nan gau hałowalö niŋaiö, Krais nip niŋ udöp nibi bi ap niŋöm, dui göm, Krais niŋ udöp u arö göm ap lug paknab u, bi hałowalö niŋnab bi anibu nipe gi naij ginab. Nan magö niŋöm,

God wög nipe gi naij ginab. Kale anig unbö rö gagmim. *

21 Anib u, hon niŋno añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niŋnabim u, kaj yuö gau arö gimim, ñig wain gau arö gimim, nan gau arö gimim ginabim u aij. Nihön gino añ mam ap lug paknim rö löp, a gi niŋnabim u, añ mam a gimim, anig gagmim.

22 Yad nan niŋeb niŋagep manö hagpin u, kale nihön gasi niŋbim u, kale ke God aip. God hanip gasi aij ñöb rö niŋjun gun, añ mam rimmnap rau ñagnabun u, ñifi löl gi miduinabun.

23 Pen nan rimmnap gasi mlö lun niŋnabun u, manö miduinab. Nihön ginig: anig geinabun, God nip aij ginim a gi gasi u niŋjun niŋagnabun; nip aij ginim aka aij gagnim a gi gasi u niŋjun niŋnabun. Hon anig göl rö hałowalö geinabun u, nan si nan naij ginabun.

15

Nibi bi rimmnap mid aij göl rö adö u nöp niŋjun a gimim

1 Hon nibi bi Krais nip niŋ ud pidöŋ gi midpun gau, hanip ke aij ginab adö u niŋjun gagun.

2 Nibi bi nip niŋ ud pidöŋ gagpal gau, nip niŋ ud pidöŋ göl a gun, gasi u niŋjun gun. Hon ke aij ginab u nan kub wasö; pen nibi bi rimmnap, Krais nip niŋ ud

* 14:15: 1Ko 8:11-13

* 14:19: Ro 12:18; 15:2

* 14:20: 1Ko 8:13

* 15:2:

pidöŋ gɨnaböl aka nɨp nɨŋ ud
pidöŋ gagnaböl u nan kub. *

³ Krais u rö nöp, ke aij
ga adö u gaga. Krais nɨpe
Nap nɨp manö haga rɨmnap,
Depid nɨpe God Manö adɨŋ
ap kalɨ kɨɨñ rɨköm haga, “Nöp
hag jubal u uri yɨp u rö nöp
hag juaböl,” a ga. *

⁴ Kale nɨŋ aij göl a göm,
God nɨpe geia nɨŋöm bɨ nöd
nɨbö gau God Manö u kalɨ
kɨɨñ rɨkla. God Manö anɨbu
amgö lɨ nɨŋun, manö aij
anɨbu nɨŋ udun, Jisas Krais
nɨŋ ud pidöŋ gun, klö gun
gɨ aij gun, agamɨj ñɨñɨ löl gɨ
gasɨ halö mɨdeinabun. Adö
anɨbu nöp God nɨpe geia,
God Manö anɨbu kalɨ kɨɨñ
rɨkla. *

⁵ God nɨpe gö, kale Jisas
Krais nɨŋ ud pidöŋ gɨmim,
klö gɨmim gɨ aij gɨmim,
agamɨj ñɨñɨ löl gɨ gasɨ halö
mɨdeinabim. Pen Krais Jisas
ga rö nɨŋun anɨg rö gun a
gɨmim, nɨp anɨg göl hain
gɨmim, God nɨpe gö, kale
gasɨ adö añɨ nɨŋmim, jɨm ñöl
mɨdmim, gɨmim.

⁶ Kale anɨg gɨmim, gasɨ
añɨ nöp, maj mɨgan añɨ adɨp
adɨp u nöp, Bɨ Kub hon Jisas
Krais Nap hib nɨpe u hagpe
adö arɨm.

*God Isrel nɨbi bɨ wasö gau
kalɨp u rö nöp mög nɨŋöb*

⁷ Gasɨ nɨŋ aij gagpe ñɨn u,
Krais kalöp mög nɨŋöm ud
aij gö, nɨbi bɨ nɨpe mɨdpim
u, kale ke agamɨj pen pen
mög nɨŋmim, ud aij gɨmim,

mɨdmagö lɨ mɨdpe, nɨbi bɨ
rɨmnap nɨŋöm God hib nɨpe
haglö adö arɨm. *

⁸ God hadame nöp Juda kai
nɨhi ilaŋ kale gau kalɨp manö
klö nɨŋö haga u, haga rö nöp
gɨnab u, nɨŋöl a göm, Krais
nɨpe Juda kai kalɨp nan a
göm aua. *

⁹ Anɨb u, Juda nɨbi bɨ wasö
gau, God nɨpe hanɨp mög
yabɨl nɨŋöb, a göm hib nɨpe
haglö adö arɨm, a göm aua.
Krais nöd Nap God nɨp manö
haga rö, Depid God Manö
adɨŋ rɨmnap kalɨ kɨɨñ rɨköm
haga,

“ ‘Anɨb u, yad Juda nɨbi bɨ
wasö aŋ gau mɨdem,
kɨmap hagem, hib ne u
hagnö adö arɨm,’ a
göp,” a ga. *

¹⁰ Manö ap Mosɨs God Manö
adɨŋ ap kalɨ kɨɨñ rɨköm haga,

“Kale Juda nɨbi bɨ wasö gau,
God nɨbi bɨ nɨpe aip
pa jɨm ñɨmim, mɨñ mɨñ
gɨmim,” a ga. *

¹¹ Pen manö ap Depid God
Manö adɨŋ ap kalɨ kɨɨñ rɨköm
haga,

“Kale Juda nɨbi bɨ wasö gau
magöŋhalö
Bɨ Kub hib nɨpe hagpe
adö araŋ.

Kale nɨbi bɨ ram mɨnön ke
gau gau magöŋhalö
kɨmap hagöl gɨ, hib
nɨpe hagpe adö i gɨlan
araŋ,” a ga. *

* 15:3: Sam 69:9

* 15:4: 2Di 3:16

* 15:7: Ro 14:1

* 15:8: Mad 15:24

* 15:9: Ap 3:25; Sam 18:49

* 15:10: Dud 32:43

* 15:11: Sam 117:1

12 Pen Aisaia u rö nöp God Manö ad+η ap kal+ kliš r+köm haga,

“B+ Jesi r+kö r+k damöm r+k daunaböl ap apöm,
n+bi b+ ram m+nön
ke ke m+dpal gau
magöηhalö abad
m+deinab.

Juda n+bi b+ wasö gau, B+ an+bu nöp gas+ n+ηöm,
gas+ halö m+deinaböl,” a
ga. *

13 God n+pe ga u n+ηun, gas+ halö m+dpun. God gö, kale n+p n+η ud p+dön g+mim, m+ñ m+ñ göl g+, agam+η hibur hain hain göl g+ m+dmim. An+g göl g+ m+daibe, Ana U+ n+pe p+dön halö gas+ r+m+d m+dmagö aη kalöp daη apöm gö, kale gas+ halö nöp m+deinabim.

*Pol n+hön g+in+g manö ktö
hagöm köp kal+ kliš r+kan*

14 Pen añ mam b+. Gas+ yad n+ηbin kale n+bi b+ aij yöl; nag+ adö n+hön g+mim God n+p aij g+nab u n+η aij g+pim; kale añ mam kale gau God Manö aij u pen pen hag ñ+ aij g+mim rö löp.

15 Pen kalöp köp kal+ kliš r+kabin an+bi, manö ktö rö r+mnap haggpin. God y+p mög n+ηöm, ud aij göm, wög gep b+ n+pe hag la u me, yad kalöp manö ktö an+bu, kauyaη hagnö n+η aij gim a gem haggpin.

16 God y+p hag lö, yad Kraiss Jisas wög gep b+ n+pe m+dem, Juda n+bi b+ wasö gau g+ ñem,

God manö aij u kalöp hag ñabin. Yad God manö aij hag ñabin u, yad God n+p nan sabe gep b+ rö m+dem, manö aij n+pe hag ñabin. An+g g+nö, Juda n+bi b+ wasö gau, God n+p nan sabe g+ ñ+bal nan aij yab+ nan gagöp rö l+lö, God n+p aij g+nab. Ana U+ n+pe gö, kale n+bi b+ ke kam+η aij rö l+lö, God kal+p ñ+ñ+ löm udnab. *

17 Kraiss Jisas aip j+m ñöl m+dpin u me, y+p aij gö n+ηöl g+, God n+p wög g+ m+dpin.

18-19 Kraiss geia yad n+p wög gem, yad wög n+hön n+hön g+pim u nöp hagnabin. Yad Juda n+bi b+ wasö gau kal+p Kraiss manö aij u hag ñ+ ajainö n+ηöl g+, Ana nan gagep rö r+mnap gö n+ηöl g+, Juda n+bi b+ wasö gau n+ηöm, God manö u udpal. Yad ram m+nön Jerusalem urakem, Kraiss manö aij u magöηhalö kabö göl nöp adan m+lö yab+ hag ñ+ aij g+ dam dam ram m+nön Ilirikam amem, ado g+ aunö.

20 Gas+ yad pör n+ηbin u, n+bi b+ Kraiss manö n+pe nöd n+ηagla ram m+nön gau nöp amem, hag ñ+nam a gem n+ηbin. B+ Kraiss manö hag ñeb r+mnap nöd amöm padö b+n+η g+la adö u ram g+nam a gem n+ηaggpin. *

21 Aisaia n+pe God Manö ad+η ap kal+ kliš r+köm haga,
“Kal+p manö aij n+pe hag
ñagal;
pen kale n+ηnaböl.

* 15:12: Ais 11:10 Rep 5:5

* 15:16: Ro 1:5; 11:13

* 15:20: 2Ko 10:15-16

Nibi bi manö aij nipe apdi
nɨɨagal gau,
kale niɨöm niɨ aij
gɨnaböl," a ga. *

*Pol daun kub Rom arnam,
a ga*

22-23 Anɨb u, mɨ iru yabɨ
nöp, ram mɨnönj gai i hag ñɨ
aj aj, daun kub kale Rom ar-
nam a gɨmɨdin u pen nɨnam
rö laga. Pen miñi ram
mɨnönj riɨonj gai i wög gɨnam
rö lagöp niɨem yad kalöp
niɨniɨg nɨnabin. *

24 Yöp söl mɨdöp, ram
mɨnönj Spen arniɨg gabin.
Gasi yad niɨbin u, am kale
aip pro magö ap mɨdnö aij
gö niɨöl gɨ, hainö yɨp dam
Spen adan ramö u yumim, a
gɨ gasi niɨbin.

25-26 Pen Masedonia
Propins nɨbi bi abe, Akaia
Propins nɨbi bi abe,
Jerusalem nɨbi bi Krai
lau adö mɨdöm mani nan
kale mɨdagöp gau, kalɨp
mani nan kale gau abönamö
ñɨla u, miñi kalɨp ñɨnam
a gem nɨnabin. *

27 Gasi kale ke niɨöm
gɨpal anɨbu, gɨ aij gɨpal.
Juda nɨbi bi Krai manö aij
u dam, Juda nɨbi bi wasö
gau kalɨp hag ñɨbal rö,
God mani nan kalɨp
ñöb gau riɨmnap Juda
nɨbi bi kalɨp pen ñɨnaböl
u aij. *

28 Pen mani yɨp ñɨbal
anɨbu magöɨhalö dam
Jerusalem bi gau ñem,
Spen adan u amem,
kale mɨdpim u nɨnabin.

* 15:21: Ais 52:15 * 15:22-23: Ro 1:13 * 15:25-26: 1Ko 16:1-4; 2Ko 8:1; 9:2,12;

Ap 24:17 * 15:27: 1Ko 9:11 * 15:29: Ro 1:11 * 15:30: 2Ko 1:11; Kol 4:3;
2De 3:1

29 Ñɨn anɨbu apem kalöp
niɨnön, Krai gasi aij nipe ñö,
kale nɨp niɨ ud sɨsɨ lɨmim
ñɨñɨ yabɨ lɨnabim. *

30 Añ mam yad gau. Bi Kub
Jisas Krai lau adö mɨdpim u,
God Ana anj kalöp danj mɨdöm
kalöp mɨdmagö lep magö u
ñab rö, yad a gɨmim, God nɨp
sabe göl gɨ nöp mɨdaimim. *

31 God nɨp sabe gɨ
mɨdaimim, yad Jerusalem
arniɨg gem, ram mɨnönj
Judia areinam, Judia nɨbi bi
Krai nɨp niɨ udagpal gau
yɨp gɨ naij gaiöl, yɨp ud
kamɨn yunɨm. Pen God nɨp
sabe gɨ mɨdaimim, yad
Jerusalem amjakem, Krai
nɨbi bi nɨpe gau kalɨp
nan niɨhön niɨhön gɨ
ñɨniɨg gabin u gɨnö,
kalɨp aij gö niɨöl gɨ,
aip jɨm ñöl mɨdaiun.

32 Anɨb u, God yɨp yau
a gainɨm, kale mɨdpim u
amem, magö ap mɨdnö
aij gö niɨöl gɨ, kalöp aip
mɨdeinabun.

33 God kalöp magöɨhalö
abad mɨdö niɨöl gɨ,
agamɨj jɨm ñöl mɨdmim
mɨd aij gɨmim. Anɨb
unbö rö aij.

16

Pol, "Kale mɨdpim?" a ga

1 Pen añ hon Pibi,
Senkria daun au cöc wög
gab nɨbi u, nab. Nipe
nɨbi aij yabɨ. Kale
mɨdpim u amjakö,
nɨp ud aij gɨmim.

2 Yɨp aij gɨnab u,
kale mɨdpim u amjakö,
kale Bi

Kub n+ŋ udpim rö, B+ Kub n+bi b+ n+pe pen pen ud aij g+pal u rö, n+ŋ ud aij g+mim. Nan r+ŋnap m+dagain+m, hałowatö ñ+mim. N+pe n+bi b+ gau iru nöp kal+p ud aij göm, y+p abe ud aij göm göp.

³ Pen n+bi Prisila abe, nugmul Akwila abe, Krais n+ŋ wög j+m ñun g+m+dun ber m+hau kal+p haggmim, “Pol kalöp ber m+höŋ, ‘M+dpil?’ a göp,” a g+mim. *

⁴ Nöd y+p al pak l+n+g geila, ber aij yad m+hau m+dmil, y+p andam g+lö. Pen halpe ke al pak löl a g+mil gas+ u n+ŋagmil an+g g+lö, y+p aij göm, Juda n+bi b+ wasö ram m+nöŋ ke m+lö gau hag ñ+nö Krais Jisas n+ŋ udpal gau kal+p abe aij göm göp.

⁵ Pen n+bi b+ Krais Jisas n+ŋ udpal ram kal+p ber u magum g+pal gau kal+p u rö nöp haggmim, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

Mam m+dmagö yad Epinidas n+ŋ haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim. Esia Propins au, Krais n+ŋ nöd uda b+ me an+bu.

⁶ N+bi Maria kalöp klö yab+ wög g+ ñ+m+döp u n+ŋ haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim.

⁷ Pen b+ r+d+ik yad n+ŋeb rö, Adronaikas abe, Junias abe, kal+p m+höŋ haggmim, “Pol kalöp m+höŋ, ‘M+dpil?’ a göp,” a g+mim. Kalpe m+höŋ Krais n+ŋ nöd n+ŋ udlö, yad hainö n+ŋ udnö. Y+p nag+ l+la rö, kal+p m+höŋ u rö nöp nag+ l+lö, j+m ñun m+dm+dun. Pen b+ Jisas manö ud arep gau, b+ an+ŋ m+hau kal+p n+ŋ aij yab+ g+pal.

⁸ Mam m+dmagö yad Ampliedas, Krais n+ŋ c+g aij göp u, n+ŋ haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim.

⁹ Mam Urbanis n+ŋ haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim. Mam an+bu yad aip Krais n+ŋ wög j+m ñöl g+m+dul. Mam aij S+dakis n+ŋ u rö nöp haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim.

¹⁰ Apeles, marö auö, Krais n+ŋ n+ŋ ud p+döŋ göm m+d aij göp b+ u, n+ŋ haggmim, “Pol nöp, ‘M+dpän?’ a göp,” a g+mim.

N+bi b+ Arisdobiulas ram m+dpal gau kal+p haggmim, “Pol kalöp,

* 16:3: Ap 18:2

‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

11 B+ r+id+k yad n+neb Herodion n+p hagmim, “Pol nöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

N+ibi b+ Nasisas ram u m+idöm, B+ Kub n+ne udpal gau kal+p hagmim, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

12 N+ibi Draipina abe Draiposa abe, B+ Kub n+p n+ne udöl g+, n+p wög g+pil n+ibi an+bu m+ihau kal+p hagmim, “Pol kalöp m+ihöj, ‘M+dpil?’ a göp,” a g+mim.

Añ aij yad Persis, B+ Kub n+p n+ne udöl g+, n+p wög klö göp n+ibi an+bu n+p u rö nöp, “Pol nöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

13 B+ Rupas, Krais n+p wög klö göm göp u, n+p hagmim, “Pol nöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim. N+ime n+pe u, ami yad rö löp u, n+p u rö nöp hagmim, “Pol nöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim. *

14 Asinkridas, Pligon, Hermes, Padrobas, Hermas, n+mam kale aip m+idpal gau abe magöjhalö kal+p, “Pol kalöp,

‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

15 Pilologas, Julia, Nereus, Nereus n+ne n+pe Olimpas, Krais n+ibi b+ n+pe kale aip m+idpal gau magöjhalö, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

16 Kale B+ Kub n+p n+ne ud-pim rö, pen pen hag w+hai udöl g+, alaun bom halumim.

Krais n+ibi b+ n+pe gai i God n+p sabe g+n+g cöc ke ke magum g+pal gau, “Kale m+idpim?” a g+pal. *

Manö piral hagpal gau udagmim

17 Añ mam aij yad gau, n+ne aij g+mim. N+ibi b+ r+imnap manö gau n+bö gau n+bö dapöm, n+ibi b+ Krais lau adö m+idpal gau kal+p hag ñ+lö ñ+lö, gas+ aij nöd n+ne la adö u arö göm, manö piral hagpal an+bu udöm, as+k ke ke l+bal. Kalöp an+bu unbö rö nöp g+n+m rö löp u, manö piral hagaiöl u udagmim. *

18 N+ibi b+ an+g g+pal gau, B+ Kub hon Krais n+p wög u gun, a göm gas+ u n+ne gagpal; kal+p ke aij göp adö u nöp gas+ n+ne g+pal. Kale manö hain hain rö, n+ibi b+ hib dap raneb manö u nöp hag hag g+ m+dlö n+ne g+, n+ibi b+ n+ne aij gagpal gau manö piral kale n+ne udöm dui g+pal. *

* 16:13: Mak 15:21 * 16:16: 1Ko 16:20; 1Pi 5:14 * 16:17: Mad 7:15; Dai 3:10

* 16:18: Plp 3:19; 2Pi 2:3

19 Kale pen God manö aij u ud aij g+mim, hagöp rö g+m+dim, n+bi b+ gau magöñhalö n+ñbal u, y+p aij yab+ñ göp. Nan n+hön God amgö ilö n+pe aij g+n+m u, kale n+bi b+ gas+ n+ñeb rö m+dmim, nan n+hön God amgö ilö n+pe nan si nan najj rö m+dn+m u, kale n+bi b+ gas+ hauñ rö m+dmim u, y+p aij g+inab. *

20 Söl m+idöp, God n+bi b+ abad m+id aij göp u, n+pe Seden n+p ud rala mo kale gau lö, klö n+pe m+idageinab.

Yad God n+p sabe gabin, B+ Kub hon Jisas kalöp mög n+ñöm ud aij gö n+ñöl g+, kale m+id aij g+mim. *

21 B+ yad aip wög j+m ñöl g+pul, Dimodi, kalöp hagab, "M+dpim?" a gab. B+ r+d+k n+ñeb yad gau Lusias, Jerson, Sosipada u rö nöp kalöp, "M+dpim?" a gaböl. *

22 Pen yad b+ Dedias, Pol hagö köp kal+ kl+ñ r+kabin i, u rö nöp kale Rom kai Krais lau adö m+dpim gau kalöp, "M+dpim?" a gabin.

23 B+ Gaias, y+p Pol dam ram n+pe u löm, abad m+id aij göp u, kalöp, "M+dpim?" a gab. B+ an+bu nöp Krais lau adö m+dpal n+bi b+ gau hagö, ram n+pe u amöm magum g+pul, kal+p ud aij g+ m+idöp.

Pen b+ kuskus pe ñeb Erasdas abe, mam hon Kwodas abe, u rö nöp kalöp, "M+dpim?" a gabil. *

24 Yad God n+p sabe gabin, B+ Kub hon Jisas Krais kalöp magöñhalö mög n+ñöm ud aij gö n+ñöl g+, kale m+id aij g+mim. An+b unbö rö aij!

25-26 Pen God hib n+pe hagno adö arn+m. N+pe nöp me kalöp abad m+idö n+ñöl g+, n+p c+g aij g+mim m+dmim rö löp. Jisas manö aij an+bu nöd pi göl m+dm+idöp u pen m+ñi, b+ God manö hagep gau, manö n+pe God Manö kal+ kl+ñ r+kla u waiö lö, manö aij an+bu n+bi b+ gau kal+p pör hag ñ+bin. God nöp hagö me, n+bi b+ ram m+nöñ ke gau gau magöñhalö hag ñ+no, n+p n+ñ udöm hagöp rö göl. *

27 God añ+ gas+ aij gas+ klö göm n+ñöb u, Jisas Krais n+p han+p nan a göm yuö aua rö, hib n+pe pör nöp pör nöp hagno adö aran. An+b unbö rö aij me.

* 16:19: Ro 1:8; 1Ko 14:20

* 16:20: Jen 3:15

* 16:21: Ap 16:1-2; 19:22; 20:4

* 16:23: Ap 19:9; 1Ko 1:14

* 16:25-26: Ep 1:9; 3:5,9; Kol 1:26; Ro 1:5

1 Korid

Pol köp nöd u Korid

nibi bi kalip kali

kliñ rika

1-2 Yad Pol. God nipe ke yip hag la rö, Krajs Jisas manö ud arep bi nipe ap midpin. Mam hon Sosdenes aip au midul, köp anibi, kalöp daun kub Korid au God nibi bi nipe midpim gau kali kliñ i rikabin. Kale Krajs Jisas nip niñ udpe u, God hagö, kale nibi bi ke kamij aij nipe midpim. Bi Kub hon Jisas Krajs nip sabe gipal nibi bi ram minöñ gau gau magöñhalö, God kalip nibi bi uñ nipe midaiöl a göm hag la. Krajs Jisas nipe Bi Kub hon midöp; nipe u rö nöp Bi Kub kale midöp.

3 God Bapi hon abe, Bi Kub Jisas Krajs abe, kalöp mög niñmil ud aij gilö, kale mid aij gimim.

Pol God nip aij a ga

4 Krajs Jisas nip cig midpe, God nipe kalöp ud aij göm nan aij ña u niñem, yad pör God nip aij a gabin.

5 Nihön ginig: kale Krajs nip cig midpe, Krajs kalöp ud aij yabıl gö, kale gasi niñ aij gimim, manö hag ñi aij gipim.

6 God nipe gö, Krajs manö aij u añ kale dañ auö, kale niñ udmim, hagöp rö gabim.

7 Anib u, Bi Kub hon Jisas Krajs aunab a gimim abad midpim ñin i, God Ana nan aij ñab gau hadö magöñhalö udmim.

8 Bi Kub hon Jisas Krajs kalöp abad midöm gi ñi aij gö, kale ram minöñ it i midmim, manö aij nipe u niñ udöl gi midmim, nip arö gagnabim. Bi Kub hon Jisas Krajs aunab ñin u, kale manö rimnap niñagnabim. *

9 God hagab rö nöp gab. Nipe kalöp hag lö, kale Niñ nipe Bi Kub hon Jisas Krajs aip jim ñöl midpim. *

Krajs nibi bi gau gasi ud adö añi niñöm, jim ñöl midaiöl

10 Añ mam bi. Bi Kub hon Jisas Krajs lau adö midpun u me, manö ke ke adö rimnap lagmim. Gasi adö añi niñmim, manö adö añi hagmim, jim ñöl yabıl midaimim. *

11 Pen nibi Klowi nibi bi nipe rimnap apöm yip hagö niñbin, kale añ mam yad rimnap kale ke pen pen hagabim.

12 Anib u, rimnap hagpim, "Hon Pol nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Apolos nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Sipas nibi bi nipe," a gipim. Rimnap hagpim, "Hon Krajs nibi bi nipe," a gipim. *

13 Hagpim anibu Krajs nip ud asik ke ke libim rö löp.

Yad mab ba laŋ al pak lälö kalöp nan a gem umnö rö, hib yad hagnim Pol nıbi bı nıpe mıdpun a gıpm akan Pol hib hagnim nıg pakpe akan Anıb u, "Hon Pol nıbi bı nıpe," "Hon Apolos nıbi bı nıpe," a gıpm u pir albim.

14 Pen am kale aip mıdainö nın u, nıbi bı iru nıg pak nıagnö. Bı mıhöp nöp Krispas Gaias nöp nıg pak nınö. Anıb u, God nıp aij a gabin.
*

15 Wasö u, yıharıŋ piral hagbep, "Pol hib nıpe hagn nıg pakno," a gıbep.

16 Pen hauı gıpin. Yad Sıdepanas nıbi bı nıpe gau kalıp abe nıg pak nınö. Pen nıbi bı rımnap halö nıg pak nınö aka nıŋagpin.
*

17 Krais yıp, "Nıbi bı gau kalıp nıg pak nımön," a göm hagaga. "Kalıp manö aij yad u hag nımön," a ga. Anıb u, manö aij nıpe u hag nımıdin. Pen nıbi bı rımnap gası kıd hiık nıŋöm hagpal rö hag nıagmıdin. Manö anıg göl hagnö, Krais mab ba laŋ al pak lıla manö u manö yıharıŋ ap rö lö, nıbi bı gau nıŋ udagöl, a gem, manö aij nıpe u kabö göl nöp hag nımıdin.

18 Nıbi bı mab ke inab adan anıbu araböl gau, Krais mab ba laŋ hanıp nan a göm uma manö u nıŋlö, manö hauı rö lınab. Pen God hanıp ud kamıŋ yuab nıbi bı gau, Krais mab ba laŋ hanıp

nan a göm uma manö anıbu nıŋun, God pıdöŋ halö, nıpe ke hanıp ud kamıŋ yuöp, a gun nıŋbun.
*

19 Adö anıbu God Manö u, Aisaia nıpe God manö haga u kalı kılın rıköm haga,

"Nıbi bı gası kıd hiık nıŋbun a gıpal gau,
gası kale u ke nıŋöm,
gası aij nıŋbal.

Pen yad gınö, gası nıŋöm hagpal rö lagnab,
manö haıöwaıö hagpal rö lınab," a ga.
*

20 Anıb u, nıbi bı gası nıŋeb gau, nıbi bı koles kub arbal gau, nıbi bı manö nıhön nıhön hag amıl apıl gıpal gau, manö kub aij aij kale nıŋbal u, God nıŋö, manö hauı rö lö, böŋ nöp ap lug paknıg gaböl.
*

21 God nıpe ke nıŋ aij göp rö, nıbi bı gası hon u ke nıŋun a göm, ke ulıai nıŋnaböl gau, nıpe aigale bı rö mıdöp u nıŋagnaböl. Nıbi bı anıb gau Krais manö aij hag nıabun u nıŋlö, kalıp manö hauı rö lınab. Pen God nıpe ke gınabin a göm hag la rö, nıbi bı manö hauı hag nıabun anıbu nıŋ udeinaböl gau, God kalıp ud asık yunab.
*

22 Juda nıbi bı gau hagpal, "Nan gagep rö rımnap gıpe nıŋun, nıŋö hagabim a gun nıŋnabun," a gıpal. Pen Grik nıbi bı gau gası aij aij hain

* 1:14: Ap 18:8; Ro 16:23 * 1:16: 1Ko 16:15 * 1:18: Ro 1:16 * 1:19: Ais 29:14 * 1:20: Ais 19:12; 33:18; 44:25; Job 12:17 * 1:21: Mad 11:25

nibö adö rımnap nıñun, a göm pör nöp ulhai nıñbal.

23 Anıb u me, Krais hanıþ nan a göm uma manö u hagaino, Juda nıbi bı gau nıñöm hagnaböl, “Manö iru göp u nıñön gıñıg hagabım,” a gıñaböl. Pen Juda nıbi bı wasö gau hagnaböl, “Manö hain nibö ulhai nıñabun u hagagabım. U manö ñıñıñon limim hagabım,” a gıñaböl.
*

24 Pen God hanıþ Juda nıbi bı rımnap abe, Grik nıbi bı rımnap abe, udnabin a göm hag la nıñöm hon Krais nıþ nıñun nıñbun, God pıdön halö mıdöp rö, Krais abe unbö rö nöp pıdön halö mıdöp; God gası kıd hiık nıñöb rö, Krais abe unbö rö nöp gası kıd hiık nıñöb. *

25 Nıbi bı gau Krais apöm uma u nıñöm, God nıpe kłö mıdagöp a gıñaböl; pen God nıpe kłö nıpe ke ga gası u nıñagnaböl. Nıbi bı gau Krais apöm uma u nıñöm, God nıpe gası aıj mıdagöp a gıñaböl; pen God nıpe gası aıj nıpe ke gası nıña ıf u rık nıñagnaböl. *

26 Añ mam bı. Kale ke nıñım! God kalöp wıñ ala ñın u, kale aigale nıbi bı rö mıdaıbe kalöp wıñ alañ Nıbi bı gası nıñeb a gıpal gau, nıbi bı kub gau, nıbi bı hib mıdöp gau, kalöp iru wıñ alaga. *

27 Nıbi bı gası kıd hiık

nıñbun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı gası aıj nıñagpal gau uda. Nıbi bı kłö mıdpun a gıpal gau nable gañ, a göm, God nıbi bı kłö mıdagöp gau uda.

28 Nıbi bı hib halö mıdpun a gıpal gau nıbi bı yıharıñ rö mıdeılañ a göm, God kalıþ arö göm, nıbi bı ramö gau hib mıdagöp a gıpal gau kalıþ uda.

29 God nıpe anıg ga u, nıbi bı rımnap God amgö ilö adö u, hib kale ke haglö adö arnım rö lagnab, a göm ga. *

30 God gö, Krais Jisas aıþ jım ñöl mıdpım. Anıb u, God gö, Krais Jisas nıþ nıñ udun, nıþ aıþ jım ñöl mıdun, nıþ gası nıñöl gı mıdpun u me, hon gası kıd hiık nıñeb nıbi bı rö mıdpun. Krais aıþ jım ñöl mıdpun u me, God hanıþ nıñöm nıbi bı kamıñ aıj yad a gab. Krais aıþ jım ñöl mıdpun u me, God hanıþ nıñöm nıbi bı asıñ mıdagöp yad ke a gab. Krais aıþ jım ñöl mıdpun u me, God hanıþ nıñöm nan si nan naij gıpal gac u Ñı yad hadö kık gı yua a gab. *

31 Manö adö anıbu God Manö u kalı kłıñ rıköm hagla, “Nıbi bı mıñ mıñ gun a göl u, kale Bı Kub hanıþ nan nıñön nıñön ñöb u gası nıñöm, mıñ mıñ göl,” a gıla. *

2

Pol Krais hanıþ mab kros

*ba laŋ uma manö u hag
ñim+döp*

¹ Pen añ mam bi. Am kale aip m+dainö ñin u, God Manö niŋö yabi u hag ñinam a gem, manö kliñ aij auub gau rö aka gasi kid hiik niŋeb manö gau rö hag ñagnö.

² Am kalip aip m+dem, gasi r+mnap ke niŋem kalip manö hag ñagnabin; Jisas Krais niŋ mab ba laŋ al pak lilo hanip nan a göm uma gasi adö añ anibu nöŋ niŋem, kalip hag ñinabin, a gem, gasi u nöŋ niŋö.

³ Anib u, kalöp aip m+dainö u, hañ roman yad klö m+dageia; yad anin+in gö piñiŋ gem, gi l gi l göl gi m+dainö. *

⁴ Niŋbi bi r+mnap manö ke ulhai niŋöm, manö dö kal adip adip adö anibu nöŋ rö hagnö a göm gi pal rö gagnö. God Ana u yiŋ pi döŋ niŋe u ñö niŋöl gi, Jisas manö aij u pi döŋ halö hag ñinö u waiö niŋbe. *

⁵ God aniŋ ga u, bi r+mnap manö kliñ aij u haglö, yiŋ niŋ udagöl; pen yad klö yad ke gi nö, kale yiŋ niŋ udöl, a göm, God aniŋ ga.

God Ana gasi aij ñab

⁶ Pen yad am niŋbi bi Krais niŋ kabö rö niŋ ud pi döŋ gi pal gau aip am m+dem, kalip gasi kid hiik niŋeb manö r+mnap hag ñim+din. Pen ram m+nöŋ adö i i gasi kid hiik niŋbal rö hag ñagn+din. Kiŋ gau bi kub

gau, kale gasi kid hiik niŋbal rö hag ñagn+din. Kiŋ gau bi kub gau kale hir gi naböl.

⁷ Pen yad kalip manö hag ñim+din anibu, God gasi kid hiik niŋeb manö pi göl m+dm+döp u hag ñim+din. Gasi kid hiik niŋeb manö anibu hadame dagol gau ram m+nöŋ gi laga ñin u nöŋ pi göl m+dm+döp. God niŋe hadame dagol gau ram m+nöŋ gi laga ñin u nöŋ, Krais Jisas aip mailö halö m+deinaböl a göm, gasi kid hiik niŋeb manö aij anibu hag lö, m+lö padö yabi pi göl m+dm+döp. Yad gasi kid hiik niŋeb manö anibu nöŋ kalip hag ñim+din.

⁸ M+nöŋ naböŋ adö i i kiŋ gau abe, bi kub gau abe, gasi kid hiik niŋeb manö anibu rik niŋagla. Niŋblap rö hagep, Bi Kub mailö halö kumi kabö adö laŋ niŋbö aua u niŋ al pak lagblap.

⁹ Pen God Manö u kal+ kliñ riköm hagla,

“Niŋbi bi God niŋ m+dmagö l+bal gau,

God kalip ud aij yabi göm, nan aij aij ñinab. Amgö niŋagla; hag ñilö apdi niŋagla;

gasi ke nöŋ niŋöm, aniŋ gi nab, a göm niŋagla; God kalip nan aij aij ke nöŋ ñin+ig gab,” a gi la. *

¹⁰ Pen manö niŋagn+idal anibu, God niŋe Ana niŋe hanip ñö niŋbun.

God Ana nan gau magöŋhalö ulhai niŋab. God

* 2:3: Ap 18:9; 2Ko 10:1 * 2:4: 1De 1:5 * 2:9: Ais 64:4

nipe nan pi ga gau abe ulhai niḡab.

¹¹ Hon gasi niḡon niḡon niḡbun u, niḡbi bi riḡnnap niḡagpal, pen ana hon ke aḡ daḡ m+ḡöp u nöḡ niḡöb. An+ḡ unbö rö nöḡ, God nipe gasi niḡon niḡon niḡöb u, God Ana nipe nöḡ niḡöb.

¹² Pen hon niḡbi bi m+ḡönḡ naböḡ adö iḡ i gasi niḡbal rö gasi niḡagpun. God nipe Ana nipe ke han+ḡ yuö aua niḡöm God nan aij han+ḡ abönamö niḡb u rik niḡbun.

¹³ God han+ḡ nan aij abönamö niḡb manö adö an+ḡbu nöḡ hag niḡabun. Bi gasi k+ḡ hi+k niḡbal riḡnnap han+ḡ manö an+ḡbu haglö niḡagun; God Ana gasi niḡb rö manö an+ḡbu niḡjun me, niḡbi bi gau kal+ḡ hag niḡabun. God Ana han+ḡ manö hagö niḡjun, niḡbi bi God Ana aḡ kale daḡ m+ḡöp niḡbi bi gau kal+ḡ hag niḡabun.

¹⁴ Pen niḡbi bi God Ana aḡ kale daḡ m+ḡagöp niḡbi bi gau, God Ana nan aij abönamö niḡb nan gau udagnaböl. Manö aij an+ḡbu niḡlö, manö hauḡ rö lö, rik niḡagnaböl. God Ana niḡbi bi aḡ kale daḡ m+ḡeinab u, God Ana nan aij niḡb gau rik niḡnaböl.

¹⁵ Pen niḡbi bi God Ana aḡ kale daḡ m+ḡöp gau, kale nan gau magöḡhalö niḡöm rik niḡ aij g+ḡnaböl. Pen niḡbi bi God Ana aḡ kale daḡ m+ḡagöp gau, kale niḡbi bi God Ana aip m+ḡöp niḡbi bi

gau kal+ḡ rik niḡagnaböl.

¹⁶ God Manö u, Aisaia ad+ḡ ap kal+ḡ kliḡ riköm haga,

“Niḡbi bi an, Bi Kub niḡon gasi niḡöb u rik niḡöm,

niḡ, ‘An+ḡ g+ḡmön, an+ḡ g+ḡmön,’ a g+ḡnab?” ö ga.

Pen Kraiss niḡbi bi nipe m+ḡdpun gau, han+ḡ gasi nipe niḡöb rö niḡ niḡöl g+ḡ, hon niḡ aij g+ḡpun. *

3

Jim niḡöl m+ḡdmim, as+ḡ ke ke lagmim

¹ Añ mam bi. Nöd kale aip m+ḡdainö niḡn u, niḡbi bi God Ana aḡ kale daḡ m+ḡöp gau kal+ḡ hag niḡm+ḡdin rö, kalöp u rö nöḡ hag niḡbnep, pen kale Kraiss niḡ niḡ udmim, niḡ painḡaḡ rö nöḡ m+ḡdm+ḡdim. An+ḡ u, kalöp niḡbi bi ram m+ḡönḡ iḡ i rö hag niḡm+ḡdin.

² Niḡ painḡaḡ ci niḡneb rö u m+ḡdm+ḡdim u me, yad kalöp ci nöḡ niḡm+ḡdin; kale nan magö yab+ḡ ud niḡ yumim rö lagm+ḡöp u me, yad nan magö yab+ḡ kalöp niḡagm+ḡdin. M+ḡdpim niḡn i u rö nöḡ, kale nan magö yab+ḡ ud niḡ yumim rö lagöp; kale niḡ painḡaḡ rö nöḡ m+ḡdpim. *

³ M+ḡdpim niḡn i u rö nöḡ, kale niḡbi bi ram m+ḡönḡ iḡ i gasi niḡbal rö nöḡ gasi niḡbim. Niḡbi bi riḡnnap nan kale gau nan yad rö m+ḡdaiböp a g+ḡmim niḡbim. Mulu lugö, pen pen hag m+ḡdpim. An+ḡ g+ḡmim, niḡbi

* 2:16: Ais 40:13

* 3:2: Hib 5:12-13; 1Pi 2:2

bi yiharinj m+nöŋ naböŋ it i gipal rö nöŋ gi m+dpim. *

⁴ R+mnap hagpim, "Hon Apolos n+bi b+ n+pe m+dpun," a gipim. R+mnap hagpim, "Hon Pol n+bi b+ n+pe m+dpun," a gipim. An+bu u, kale yiharinj n+bi b+ m+nöŋ naböŋ it i gasi n+ŋöm hagpal rö gipim. *

⁵ Apolos hol m+höŋ b+ kub n+hön rö m+dpul n+ŋmim manö an+bu hagpim? Hol yiharinj b+ wög gep m+hau nöŋ m+dpul. B+ Kub wög n+hön ke ke hag la u gi m+dul, Jisas Krais manö aij u hag ñailo kale n+ŋmim n+ŋ udpe.

Pen B+ Kub hal+p m+höŋ wög ke ke haga rö nöŋ gipul. *

⁶ God y+ŋ hagaj+p, ram m+nöŋ kale u nöŋ amem nan y+ŋ u y+mnö. God Apolos n+ŋ hagaj+p, hainö amöm, ñ+g am m+il dapöm, nan y+mnö an+bu hoŋ ga. Pen God n+pe nöŋ geia rana.

⁷ An+g gö, hol b+ yiharinj nan y+ŋ y+mul, ñ+g hoŋ gul gipul u, hib hol u hagpe adö aragn+m. God geia rana rö, hib n+pe u nöŋ hagpe adö arn+m.

⁸ N+bi b+ nan y+ŋ y+mbal gau, n+bi b+ ñ+g dap hoŋ gipal gau, wög adö añ+ yab+ŋ gipal u me, God wög gipal gipal rö n+ŋöm, kal+p pen ñ+nab.

⁹ Hol m+höŋ God wög u j+m ñöl gajul, wög naböŋ n+pe u kale m+dpim. *

Kale God ram n+pe m+dpim

Pen manö ap: kale God ram n+pe m+dpim.

¹⁰ God y+ŋ mög n+ŋöm ud aij göm nan aij ña u udem, b+ ram gep n+pe yab+ŋ u m+dem, ram padö kub an y+ŋ u b+n+ŋ gi aij g+nö; pen hainö b+ ap apöm ram ad+ŋ ad+ŋ m+deinab gau gab. Pen n+bi b+ r+mnap apöm, ram an+bu gun a gaiöl u, n+ŋ aij göm göl.

¹¹ God ram n+pe u Jisas Krais n+ŋ padö kub an y+ŋ hadö böŋ nöŋ b+n+ŋ göp u, n+bi b+ r+mnap padö ke hain n+bö ap b+n+ŋ göl rö lagöp. *

¹² Jisas Krais padö kub b+n+ŋ göl m+döp u, n+bi b+ r+mnap, ram ad+ŋ ad+ŋ gun a göm, gol, silpa, kabö aij aij dapöm g+naböl; pen n+bi b+ r+mnap mab lö, wid lö ad+ŋ ad+ŋ, nan u+ŋ u+ŋ gau dapöm g+naböl.

¹³ Pen Krais apöm n+bi b+ manö kub hagnab ñ+n u, wög gi aij g+la adö u ke waiö m+dö n+ŋnaböl, ha+wa+ŋ g+la adö u ke waiö m+dö n+ŋnaböl. Mab m+ŋan apöm wög aij g+naböl u m+deinab; pen wög adö adö g+naböl u böŋ nöŋ in hab+k arnab me. *

¹⁴ Padö kub b+n+ŋ göl m+döp adö u, n+bi b+ wög gi aij göm ram ad+ŋ ap g+ilö, mab m+ŋöŋ apöm ram ad+ŋ an+bu in hab+k aragnab u, kale pen udnaböl.

* 3:3: 1Ko 1:10-11

* 3:4: 1Ko 1:12

* 3:5: Ap 18:4,11

* 3:9: Mad 13:3-9;

Ep 2:20-22

* 3:11: Ais 28:16; 1Pi 2:4-6

* 3:13: 1Ko 4:5

15 Pen n̄ibi b̄i r̄imnap wög adö adö nöp göm ram adiᅇ ap ḡilö, mab m̄iᅇōᅇ apöm ram adiᅇ an̄ibu in hab̄ik arnab u, God kal̄ip ke ud kam̄iᅇ yunab pen n̄ibi b̄i mög gep rö, ram inö, ᅇiᅇ ḡi hōᅇ yulö, nan m̄idagöp rö u m̄ideinaböl ram n̄ipe adö laᅇ au.

16 God sabe gep ram n̄ipe u kale m̄idpim; God Ana aᅇ kale daᅇ m̄idöp. *

17 N̄ibi b̄i r̄imnap apöm God sabe gep ram u ḡi naj geinaböl u, kal̄ip pen abe ḡi naj ḡinab. God sabe gep ram an̄ibu ram n̄ipe ke nöp. Pen sabe gep ram n̄ipe u kale n̄ibi b̄i m̄idpim.

18 N̄iᅇ aij ḡimim. Kale r̄imnap gas̄i kub n̄ibi b̄i m̄iᅇōᅇ nabōᅇ iᅇ i gas̄i n̄iᅇōᅇ magpal rö n̄iᅇmim, ȳiᅇar̄iᅇ gau ul̄hai n̄iᅇbal rö nöp n̄iᅇjun, n̄ibi b̄i gas̄i kid hīik n̄iᅇeb m̄idpun a ḡinabim u pen hauᅇ alö an̄ig hagnabim. Hon n̄ibi b̄i hauᅇ halö m̄idpun a ḡimim me, gas̄i aij yöl u ul̄hai n̄iᅇnabim.

19 N̄ihōᅇn ḡin̄ig: m̄inōᅇn nabōᅇn iᅇ i manö kub kub rö hagöm magpal adö u, God n̄iᅇö, manö hauᅇ n̄iᅇagep rö löp. God Manö u kal̄i kliᅇ r̄iköm hagla, “N̄ibi b̄i gas̄i kid hīik n̄iᅇjun, n̄iᅇ aij ḡipun a ḡipal gau, n̄ipe gö, gas̄i kid hīik n̄iᅇeb magö an̄ibu, hel ap rö löm, gas̄i r̄im̄id m̄idmagö kal̄ip ud sīs lö,

b̄i naḡiman rö m̄ideinaböl,” a ḡila. *

20 God Manö adiᅇ ap halö, Depid kal̄i kliᅇ r̄iköm haga, “N̄ibi b̄i gas̄i kid hīik n̄iᅇjun a ḡipal gau, manö r̄imnap haglö, B̄i Kub n̄ipe n̄iᅇö, manö iᅇ ap m̄idagöp,” a ga. *

21 An̄ib u, n̄ibi b̄i r̄imnap, n̄ibi b̄i kub m̄idpal a ḡimim, hib hagpe adö aragn̄im. Pen n̄ibi b̄i aka nan n̄ihōᅇn n̄ihōᅇn m̄idöp gau, God kalöp n̄iᅇōᅇm ḡi la m̄idöp.

22 Yad Pol, Apolos, Sipas, hon wög gep b̄i kale nöp m̄idpun. M̄inōᅇn nabōᅇn iᅇ i n̄ihōᅇn n̄ihōᅇn m̄idöp gau, God kalöp ḡi ᅇiᅇlaᅇ, a göm, kalöp ᅇiᅇb. Kam̄iᅇ m̄idep magö u abe, umeb magö u abe, God kalöp ᅇiᅇb. M̄iᅇi m̄idpim rö, hainö m̄ideinabim rö, God kalöp ḡi ᅇiᅇaᅇ a göm magōᅇhalö kalöp ᅇiᅇb.

23 Pen B̄i Kub kale Krais; Krais n̄ipe God ᅇiᅇ n̄ipe.

4

Jisas manö ud arep b̄i gau

1 An̄ib u, God manö aij pi göl m̄idm̄idöp u, Krais n̄ipe Apolos Pol kal̄ip b̄i m̄ihōᅇn hag lö, kale wög gep b̄i n̄ipe m̄idpil, a ḡimim gas̄i u n̄iᅇmim.

2 B̄i kub ap, b̄i wög ḡi ᅇiᅇeb r̄imnap aip manö hag löm, wög ap kal̄ip hageinab u, b̄i wög gep b̄i gau nap kale hagnab rö nöp göl. *

* 3:16: 1Ko 6:19; 2Ko 6:16

* 3:19: Job 5:13

* 3:20: Sam 94:11

* 4:2: Luk 12:42

³ Pen kale yip manö kub hageinabim u, yad gasi iru niñagnabin. Nibi bi rimnap gau yip manö kub hageinaböl u, yad u rö nöp gasi iru niñagnabin. U yip nan yiharıñ ap rö löp. Yad u rö nöp yad ke manö kub hagabin.

⁴ Yad ke nibi bi rimnap gi naij gagpin a gem niñbin u pen yad anig hagnö, Bi Kub yip bi asiñ midagöp a göm hagagnab. Bi Kub nipe ke nöp yip manö kub hagnab.

⁵ Anib u, miñi ñin i manö kub hagagmim. Bi Kub nipe ke apöm manö kub hagnab. Bi Kub nipe gö, nan niñön niñön pi göl gipal gau magöñhalö waiö linab; gasi midmagö rimid an kale dan gasi niñön niñön niñbal u, u rö nöp waiö linab. Niñ anibu, God nipe nibi bi magöñhalö ke ke añi añi gi aij gipal gipal rö kalip manö aij hagnab. *

⁶ Pen añ mam yad gau. Apolos hol miñöñ manö kalöp hagpin anibi, kale manö magö ap it u niñ aij gimim, a gem, kalöp hagpin. Manö magö anibu hagab: "Gasi kale ke wasö; nan niñön kalı kliš rıkla u nöp niñmim hain gimim." Hagab rö geinabim u, bi ap hib dap ranmim, bi ap hib dap lugmim, gagnabim. *

⁷ Hon nibi bi kub, nibi bi gau nibi bi pro, a gimim niñbin u aij wasö. Kalöp niñön aij midöp u, God nipe

nöp kalöp ñöb. Anib u, kale ai ginig, hon ke gi aij gipun a gimim, hib kale ke hagpe adö arab? *

⁸ Gasi kale ke niñbin u, hon ke nan magöñhalö hadö udpun; nan pro ap ulep gagöp, a gimim gasi niñbin u, hon ke nibi bi gep rö hadö midpun; bi ap hanip gasi rimnap hag ñagnab, a gimim gasi niñbin. Gasi kale ke niñbin u, hon ke kiñ rö hadö midpun, a gimim niñbin. Pen gasi kale niñbin u, Jisas manö aij ud arep bi gau kiñ rö midagal, a gimim gasi niñbin. Pen kale niñö yabiñ kiñ midai bep, hon miñ miñ gun, kalöp aip kiñ midbnop.

⁹ Gasi yad niñbin u, God nipe hanip Jisas manö aij ud arep bi gau dam, nibi bi gau midpal an au, bi naij al pak lep rö dam löp. Bi rimnap gi naij geinaböl u, bi kub manö kub hagöm, nibi bi niñ midlö niñöl gi, kalip al pak löl, a ginaböl. Gasi yad niñbin u, God nipe gö, hon anib unbö rö nöp midpun. Nibi bi mınöñ naböñ it i abe, ejol kumi kabö adö lan abe, niñ midlö niñöl gi, hanip bi naij rö al pak linig gaböl.

¹⁰ Krais nip niñ udun wög nip gino, hanip bi hauñ a göm niñbal u, pen kalöp niñöm, Krais nibi bi nipe gasi kfo niñeb gau, a göm niñbal. Hon bi yiharıñ hain u, pen kale nibi bi kal yabiñ. Hon bi hib midöp bi u rö wasö, pen

* 4:5: 1Ko 3:8

* 4:6: Ro 12:3

* 4:7: Ro 12:6

kale n̄bi b̄i hib m̄döp u rö m̄dpim.

11 Hadame nöp dagol gau riköl, m̄d damöm, m̄ñi m̄dpun ñ̄n i k̄iyö lö, rugu m̄lep gö, wal̄ij m̄dagö, ram m̄dagö, umeb rö lö, hon pör pak ḡlö ḡlö uþham yab̄i m̄dpun. *

12 Ke nöp ilön mab udun, nan ñ̄n̄bun. Han̄ip hag juöm ḡlö, kal̄ip pen God kal̄ip abad m̄deiañ a gun, n̄ip sabe ḡipun. Han̄ip ḡi najj ḡlö, aliaḡipun. *

13 Han̄ip manö najj hagpal, pen manö hain hagpun. An̄b u, hon nan ȳihar̄iñ nan haþ̄i ad̄iñ ad̄iñ ap rö m̄dno m̄dno ñ̄n i auöp.

14 Manö kal̄i kliñ rikabin i, kale nable udmim a gem hagagabin; kale ñ̄i pai m̄dmagö yad gau a gem r̄im̄id ukem hagabin.

15 B̄i Krai lau adö m̄dpal gau, iru yab̄i apöm kalöp ud aij göm manö hag ñ̄naböl. Pen b̄i Krai lau adö m̄dpal gau, kalöp nap añi nöp m̄döp. Yad nöd Krai Jisas manö aij n̄ipe u kalöp hag ñ̄nö, kale Krai Jisas n̄iñ udpe u me, yad nap kale m̄dpin. *

16 An̄b u, kalöp hagabin, yad ḡipin ḡipin rö n̄iñmim, adö an̄bu nöp ḡimim. *

17 Adö an̄bu nöp, ñ̄i m̄dmagö yad Dimodi, Krai Jisas manö hag ñ̄nö n̄iñ aij göm, B̄i Kub wög ḡi aij göp

u yunö n̄nab. Amjaköm, yad Krai Jisas n̄ip n̄iñ udem, Krai Jisas aip j̄im ñ̄öl m̄dem, aige gö rö gem ḡipin u kalöp ȳiswem kauyañ hagö n̄iñnabim. Yad Krai n̄bi b̄i n̄ipe gau kal̄ip magöñhalö pör hag ñ̄bin manö u u rö nöp hain gem Krai Jisas aip j̄im ñ̄öl m̄dpin. *

18 Pen kale r̄imnap, Pol auagnab, a ḡimim, azeb azeb ñ̄öl ḡi m̄dpim.

19-20 Pen B̄i Kub u ȳip yau a gö, ȳiñd n̄nabin. Ȳihar̄iñ manö nöp hagöm, God n̄bi b̄i n̄ipe m̄dagal; klö n̄ipe u udöm me, n̄bi b̄i n̄ipe yab̄i m̄dpal. An̄b u, amjakem n̄bi b̄i azeb azeb ñ̄ibal gau manö nöp hagaböl aka God klö n̄ipe udöm m̄dpal a gem n̄iñnabin. *

21 An̄b u, yad apem kalöp n̄ihön ḡinam? Ur ap daunam aka kalöp m̄dmagö lem, manö hain hain hagnam? Yad n̄ihön ḡinö, kalöp aij ḡinab?

5

B̄i ap nap n̄bin n̄ipe u n̄ip si uda

1 Manö ap halö haglö auö ȳip hagpal, “Kale God p̄ig m̄dpim gau b̄i kale ap uraköm nap n̄bin n̄ipe u n̄ip si udöp,” a ḡipal. Pen n̄bi b̄i God n̄ip n̄iñagpal gau nan si nan najj an̄bu rö gagpal me. *

* 4:11: 2Ko 11:23-27 * 4:12: Ap 18:3; 2De 3:8; Mad 5:44 * 4:15: Gal 4:19

* 4:16: Plp 3:17 * 4:17: Ap 19:22 * 4:19-20: 1Ko 2:4 * 5:1: Lep 18:7-8; Dud 22:30

² Pen gasi kale niñbim u, hon nibi bi aij, a gipim. Pen namam kale ap unbö göp u, kale mög giböp; bi anibu hag höñ yubep; nibi bi Bi Kub lau adö m+dpim gau ap magum ginabim ñin u, bi anibu kale aip magum gagböp. Pen namam kale u anig gö kalöp nable göm mög gagöp ar?

³ Yad mlö ke gai i m+dpin u pen kalöp gasi niñöl gi nöp m+dpin. Bi nan si nan naj göp anibu, nip niñön niñön ginabun u yad hadö niñ labin. *

⁴ Kale nibi bi Bi Kub hon Jisas lau adö m+dpim gau ap magum ginabim ñin u, Pol hanip gasi niñab a gimim, Bi Kub hon Jisas klö nipe kalöp ñö udmim,

⁵ bi anibu nip hag gipe, kale aip magum gagnim. Seden aip nöp ajöm me, hañ roman nipe naj gö, gasi hain nibö niñöm, Bi Kub manö kub hagnab ñin u, ana nipe kamij m+dainim rö löp. *

⁶ Pen kale bi nan naj göp u aip jim ñöl m+dmim, m+dpim aip gipun a gimim gasi u niñbim u aij gagöp. Bred gun a gaiöl, nan yis pro marap nöp ud plaua rin yan halö lölö, yis pro u geinab plaua anibu magöñhalö kub yabiñ rannab. *

⁷ Kale miñi bred yis halö m+dagöp rö m+dpim u, nan yis nöd nibö u magöñhalö ud ke gau yumim, bred yis m+dagöp rö, nibi bi asij

m+dagöp nöp m+daimim. Kale nibi bi asij m+dagöp hadö m+dpim me. Niñön ginig: Pasopa ñin u Juda kai sipsip pi pak God nip sabe gi ñöm, God nipe kalip ud asik yua u aij gö niñöl gi m+deila. Pen Krajs nip Pasopa sipsip pi hon rö hadö pak sabe gila u me, God amgö ilö nipe u hon nibi bi asij m+dagöp hadö m+dpun. *

⁸ Anib u, Krajs nip nan sabe gep rö al pak lölö, God hanip ud kamij yua u, gasi niñun, Pasopa hon u aij göp a gun niñun. Pen Pasopa hon niñeinabun u, yis halö, nan si nan naj gau halö, niñagnabun; gasi aij magö u nöp niñun, manö niñö u nöp niñun, bred yis m+dagöp gau nöp udun niñnabun. *

⁹ Kalöp köp ap kal kiñ rikem hagnö, "Nibi si udep bi gau, bi si udep nibi gau, kalip aip jim ñöl m+dagaimim," a ginö. *

¹⁰ Pen kale hagnabim, "Pol hagöp, 'Nibi bi Krajs nip niñ udpal gau kale nibi bi Krajs nip niñ udagpal gau kalip magöñhalö arö gilan,' a göm hagab," a ginabim. Pen u wasö. Nibi bi Krajs nip niñ udagpal gau, nibi si bi si göm, pör nöp nan aij rimnap halö udun a göm, nibi bi rimnap nan kale piñ gi udöm, nan yiharij gau god hon a göm sabe göm gimidal nibi bi gau, m+nöñ naböñ iñ i pro m+dagpal. Ram m+nöñ gau

* 5:3: Kol 2:5 * 5:5: 1Di 1:20 * 5:6: Gal 5:9 * 5:7: Ais 53:7; 1Pi 1:19

* 5:8: Dud 16:3

magöŋhalö mǝdpal u, kalǝp arö gun rö lagöp.

¹¹ Pen köp nöd nǝbö kalǝ kǝñ rǝk yunö manö anǝbu mǝñi hag aij gǝnabin. Bǝ Kub Jisas nǝŋ udpun a gǝpim nǝbi bǝ gau bǝ ap aka nǝbi ap urak, nǝbi si bǝ si göm, pör nöp nan aij rǝmnap halö udun a göm, nan yǝharǝŋ gau god hon a göm sabe göm, nǝbi bǝ gau manö naj hagö, nǝbi bǝ rǝmnap nan kale rǝmnap pǝñ gǝ udöm, ñǝg wain ñǝg kǝö iru nǝŋlö hauǝ alö, gǝmǝdal nǝbi bǝ gau kalǝp aip ajagmim, jǝm ñöl nan ñǝŋagmim. *

¹²⁻¹³ Nǝbi bǝ Kraiss nǝp nǝŋ udagpal gau, nan si nan naj gaiöl u, nǝhön gǝñǝg anǝg gǝpim, a gem, kalǝp manö kub hagagnam. God nǝpe nöp manö anǝbu kalǝp hagnab. Pen Bǝ Kub Jisas nǝŋ udpun a gǝpim nǝbi bǝ gau, nan si nan naj gaiöl u, nǝhön gǝñǝg anǝg gǝpim, a gǝmim, kalǝp manö kub hagmim. God Manö u Mosǝs adǝŋ ap kalǝ kǝñ rǝköm haga, "Nǝbi bǝ nan si nan naj gǝmǝdal gau hag höŋ yube aröl," a ga. *

6

Kraiss nǝbi bǝ rǝmnap manö mǝdeinab u, kale ke ud asǝkmim

¹ Pen namam kale Kraiss nǝp nǝŋ udöp ap manö mǝdö, bǝ Kraiss nǝp nǝŋ udpal gau nöp manö kub anǝbu nǝŋnaböl. Pen ai gǝñǝg bǝ

Kraiss nǝp nǝŋ udagpal gau manö kub anǝbu nǝŋöl?

² Hon Kraiss nǝbi bǝ nǝpe, hainö nǝbi bǝ ram mǝnönŋ iǝ i gau gau magöŋhalö kalǝp manö kub hagun ud asǝknabun. Pen kale nǝbi bǝ ram mǝnönŋ iǝ i magöŋhalö manö kub hagmim ud asǝknabim u, kale nǝbi bǝ kale ke rǝmnap manö mǝdnǝg gab u nǝŋmim hag ud asǝknabim. *

³ Hon hainö ejol gau kalǝp abe manö kub hagun ud asǝknabun. Anǝb u, mǝnönŋ naböŋ iǝ i manö mǝdnab u, ke hagun.

⁴ Kraiss nǝbi bǝ nǝpe gau, kale manö kub ud asǝkep bǝ kub rǝmnap nǝŋöm, Kraiss manö nǝŋ udagal a göm, kalǝp gasǝ mǝŋör nǝŋbal. Anǝb u, manö kub rǝmnap mǝdainǝm, kale ai gǝñǝg bǝ kub anǝb gau arbim?

⁵ Manö hagabin anǝbi, kalöp nable gǝñǝm a gem hagabin. Kale ke bǝ gasǝ aij nǝŋöb bǝ ap, Kraiss nǝbi bǝ anŋ hon auǝ manö kub hagno nǝŋŋǝm bǝ ap mǝdagöp a gǝpim akanŋ

⁶ Anǝb unbö rö nöp gǝbep u aij. Pen kale unbö rö gagpim. Kraiss nǝŋ udöp nǝmam ap urak, Kraiss nǝŋ udöp nǝmam nǝpe ke dam Kraiss nǝŋ udagpal nǝbi bǝ gau mǝdpal anŋ au manö kub hagpal.

⁷ Pen kale Bǝ Kub Jisas nǝŋ udpim rǝmnap urakmim, nañǝn namam kale ke rǝmnap dam manö kub

* 5:11: 2De 3:6; Dai 3:10

* 5:12-13: Dud 13:5; 17:7

* 6:2: Rep 3:21

hagpim u niñem niñbin, kale B+ Kub Jisas niñ udpal niñbi b+ giñpal rö gagabim. B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam riñnap kalöp giñ najj gaiöl u, arö giñnabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö. B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam riñnap nan kalöp tip giñ udaiöl u, arö giñnabim u aij; urakmim kalip dam manö kub hagnabim u aij wasö.

8 Pen kale ado giñmim, urakmim, B+ Kub Jisas niñ udpim nañin namam kale ke riñnap nan kalöp tip giñ udpim. Kale urakmim B+ Kub Jisas niñ udpal nañin namam kale ke riñnap kalip giñ najj giñpim.

9 Pen kale niñ aij giñmim. Niñbi b+ giñ najj giñmidal gau, God kalip dam ram aij niñpe lañ ud aragnab. Niñ aij giñmim, dui gagmim. Nan yiñharin gau god hon a göm sabe göm giñmidal niñbi b+ gau; niñbi si b+ si göm giñmidal niñbi b+ gau; b+ niñbi aip wasö b+ ap nöp aip giñ ajöm giñmidal b+ gau; God kalip dam ram aij niñpe lañ au ud aragnab. *

10 Niñ aij giñmim. Nan si udmidal niñbi b+ gau; pör nöp nan aij riñnap halö udun a giñ gasi niñmidal niñbi b+ gau; niñbi b+ niñg wain niñg klö iru niñjöm hauñ alö giñmidal niñbi b+ gau; niñbi b+ riñnap kalip manö najj manö piral hagmidal niñbi b+ gau; niñbi b+ riñnap nan kale piñ giñ

udmidal niñbi b+ gau; God kalip magöñhalö dam ram aij niñpe lañ ud aragnab. U niñ aij giñmim, dui gagmim.

11 Kale riñnap nöd anig rö giñ midmidim. Pen B+ Kub Jisas Kraiss hanip a göm uma u me, God hon Ana niñpe u apöm, nan si nan najj gac kale u tik giñ yuöm, kalöp God niñ wög gep niñbi b+ ke löm, niñbi b+ asin midagöp midpim a ga. *

12 Kale riñnap hagpim, “Yad nan niñhön giñnam a giñnabin u giñnabin; u manö midagöp,” a giñpim. Anig hagpim u pen adö riñnap geinabin yip nan aij ap giñ ñagnab. Kale hagpim, “Yad nan niñhön giñnam a giñnabin u giñnabin; u manö midagöp,” a giñpim. Anig hagpim u pen yad adö riñnap gem, giñ dam dam midö midö yad b+ nagiman rö midem, adö anibu nöp gasi niñjem giñnabin; yiñharin mideinam rö lagnab. Anib u niñjem, yad anig göl gagnabin. *

13 Kale riñnap pen hagpim, “Hanip mudun midöp u me, nan niñjöl giñ nöp mideinabun,” a giñpim. Anig hagpim u pen God gö mudun u abe, nan anib gau abe pis giñnab. God niñbi b+ hañ roman kale giñ la u, niñbi si b+ si göl a göm giñ laga. Hañ roman klö kale u, B+ Kub niñ wög göl giñ midmim a göm ga. B+ Kub niñpe nöp hañ roman kalöp nan niñmidöp. *

* 6:9: Gal 5:19-21; Ep 5:5; Rep 22:15

* 6:13: 1De 4:3-5

* 6:11: Dai 3:3-7

* 6:12: 1Ko 10:23

14 God klö nipe u nöp gö me, Bî Kub uraka. Klö nipe u nöp gö me, hon u rö nöp uraknabun. *

15 Nîj aij gîmim. Kale Krais aip jîm ñöl mîdpim u, ñîñ kîd ma kîd nipe ke u mîdpim. Krais hañ romanj nipe u, bî si udep nîbi aip jîm ñagnîm, wasö yabî! *

16 God Manö u, Mosîs adiñ ap kalî kliñ rîkôm haga, "Bî nîbi udöm aip jîm ñöl mîdeinabil u, kale mîhøj hañ romanj aîñ ap nöp mîdeinabil," a ga. Anîb u rö, bî an nipe bî si udep nîbi ap ud aip jîm ñöl mîdeinab u, kale mîhau hañ romanj aîñ ap nöp mîdeinabil. *

17 Pen nîbi bî an Bî Kub aip jîm ñöl mîdeinab u, ana nipe Bî Kub Ana nipe aip jîm ñöl mîdeinabil. *

18 Nîbi si bî si gagmim. Nîbi bî nan si nan naij rîmnap gîñaböl gau, hañ romanj høj adö gîñaböl, pen nîbi si bî si gîñaböl gau hañ romanj kale ke gî naij gîñaböl.

19 Nîj aij gîmim. God nipe Ana U† u yuö apöm, añ kalöp dañ mîdöp. Hañ romanj kale u Ana U† ram raul nipe mîdep u. Anîb u, ke gasî nîñbun rö gun a gun gasî u nîñagun. Hañ romanj gasî rîmîd mîdmagö kale nan kale wasö. God nipe kalöp rau adog uda.

20 Krais nipe nan aij yabî† yuöm kalöp rau adog uda.

Anîb u me, hañ romanj kale gau gî aij göl gî mîdpe nîñöl gî, God nîñö, nîp aij gîñîm; nîbi bî gau nîñöm God nîp aij a göl. *

7

Ber mîhau hañ romanj kale aîñ ap mîdöp

1 Yîp köp kalî kliñ rîkmim manö hagpe u, kalöp pen hagnîg gabin. Bî gau nîbi udagnaböl u aij.

2 Pen nîbi si bî si gîpal u naij göp rö, bî gau nîbi kale ke udöm mîdeinaböl u aij; nîbi gau bî kale ke udöm mîdeinaböl u aij.

3 Pen anîg gî mîdöl gî, nîbi gîñîg a gainîm u, nugmul yau a gîñîm. Nugmul nipe gîñîg a gainîm u, nîbi nipe u rö nöp yau a gîñîm.

4 Nîbin hañ romanj u nan nipe ke wasö; nugmul aip nan kale jîm ñöl. Nugmul hañ romanj u u rö nöp nan nipe ke wasö; nîbin aip nan kale jîm ñöl.

5 Anîb u, nugmul hagö, nîbin wasö gagnab. Nîbin hagö, nugmul wasö gagnab. Yau nöp gîmil gîmil. Pen God nîp gasî aîñ nîñul, sabe göl gî nöp mîdaiul a gîmil, manö hag adö aîñ ap lîmil, ñîñ rîmnap yîharîñ mîdmil, God nîp sabe göl gî mîdeinabil. Hainö kauyanj gîñabil. Wasö u, yîharîñ mîdeinabil rö, gasî rîmnap nîñmil gîlö arö, Seden kalöp ap udö, ap lug pakmil rö löp.

* 6:14: Ro 8:11; 1Ko 15:20; 2Ko 4:14

* 6:17: Jon 17:21-23; Ro 8:9-11

* 6:15: Ep 5:30

* 6:16: Mad 19:5

* 6:20: 1Ko 7:23; 1Pi 1:18-19

⁶ Pen kale ber ñin rımnap yıharıñ mıdmil, God nıþ sabe gı mıdmil, u hagagabin. Pen kale ke ber mıhau manö hag adö añı ap lımil, ñin rımnap yıharıñ mıdul, God nıþ sabe gı mıdaiul, a geinabil u, u manö mıdagöp, a gem hagabin.

⁷ Gası yad nıñbin u, nıbi bı magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim u aij. Anıg göl gası nıñbin u pen God gası nıpe ke nıñöb rö, hanıþ nan aij ke ke ñöb. Nıbi bı rımnap nan aij ap ñö, adö rımnap ke gıpal; pen nıbi bı rımnap nan aij ap ke ñö, adö rımnap ke gıpal. Anıg rö, kale magöñhalö yad yıharıñ mıdpin rö mıdaimim a gem hagagabin.

⁸ Pen nıbi praj bı praj mıdpim gau abe, nıbi palpal gau abe, yad yıharıñ mıdpin rö mıdeinabim u aij.

⁹ Pen nıbi bı rımnap yıharıñ mıdöm, si gun a göm gası u nöþ auö, mıd aij gagnaböl. Anıg gainım u, bı gau nıbi kale ke ke udöl, nıbi gau bı kale ke ke udöl. Wasö u, añ kale yañ mab rö inö, mıd aij gagnaböl. *

¹⁰ Bı ber bı gau, kalıþ manö ap hagnıg gabin. Pen yad nöþ wasö; Bı Kub u manö nıpe. Nıbi gau nugmul bı kale arık aragmim. *

¹¹ Pen rımnap arık araiöl u, bı hain nıbö udagöl; yıharıñ nöþ mıdaiöl. Bı udnıg, am nugmul kale nöd nıbö u nıþ kauyañ udöl. Kale

bı gau u rö nöþ, nabin bı kale u rö nöþ hag yuagmim.

¹² Pen kalöp nıbi bı rımnap gau manö ap hagnıg gabin. Pen Bı Kub manö nıpe u udem, kalöp hagagabin; gası yad ke nıñbin rö u kalöp hagabin. Pen bı ap, nıpe nıbi Kraıs nıþ nıñ udagöp nıbi ap udöl gı mıdeinabil u, nıbi anıbu, nugmul aip mıdaiul, a geinab u, nugmul nıpe, nıbi Kraıs nıþ nıñ udagöp a göm, ası ması göm hag yuagnab.

¹³ Pen nıbi ap, nıpe bı Kraıs nıþ nıñ udagöp bı ap udöl gı mıdeinabil u, bı anıbu, nıbin aip mıdaiul, a geinab u, nıbin nıpe, nugmul Kraıs nıþ nıñ udagöp a göm, ası ması göm arık aragnab.

¹⁴ Nıbi Kraıs nıþ nıñ udöp u me, bı Kraıs nıñ udagöp bı nıpe u nıbin aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nıbin u abe nugmul u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Pen bı Kraıs nıþ nıñ udöp u me, nıbin Kraıs nıñ udagöp nıbin nıpe u nugmul aip jım ñöl mıdlö, God nıñö, nugmul u abe nıbin nıpe u abe nıbi bı nıpe ke mıhönj mıdpil. Wasö u, ñı pai kale gau nıbi bı Kraıs nıñ udagpal ñı pai rö lıblap. Pen nap kale aka nıme kale Kraıs nıþ nıñ udpal rö, God u rö nöþ nıñö, ñı ñı pai nıpe ke rö mıdpal.

¹⁵ Bı ber bı udöl mıdpal gau, nugmul nöþ Kraıs nıþ nıñ udöm mıdö, nıbin nıpe Kraıs nıþ nıñ udöm mıdageinab u nıpe klö göm

* 7:9: 1Di 5:14 * 7:10: Mad 5:32; 19:9

nugmul nipe nɪp arɪk arnɪg gain+m u, nugmul nipe, nɪbi yad a gɔm, ud rɪbɪkagn+m; yau a gɔ, arn+m. Wasö u, pen pen gɪmil mɪd aij gagnabil. Pen nɪbi u Kraiss nɪp nɪŋ udöm mɪdö, nugmul nipe Kraiss nɪp nɪŋ udöm mɪdageinab u nipe klö gɔm nɪbin nipe nɪp arɪk arnɪg gain+m u, nɪbin nipe, bɪ yad a gɔm, ud rɪbɪkagn+m; yau a gɔ, arn+m. U manö mɪdagöp. Wasö u, pen pen gɪmil mɪd aij gagnabil me. God agamɪj mɪd aij gɪlan a gɔm hanɪp udöp. *

16 Pen kale nɪbi gau, Kraiss nɪp nɪŋ udpim u, nagamul Kraiss nɪŋagöp u aip mɪdmil, nipe Kraiss nɪŋ udn+m rö löp. Pen kale nugmul bɪ gau, Kraiss nɪp nɪŋ udpim u, nabin Kraiss nɪŋagöp u aip mɪdmil, nipe Kraiss nɪŋ udn+m rö löp. *

17 Nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal ram gau magöŋhalö kalɪp pör hagnɪdin, “Kale ke nɪhön nɪhön gɪmim rö mɪdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anɪbu nöp mɪdaimim,” a gɪmɪdin.

18 Bɪ hañ hadö rɪb gɪ dö gɪla ap, hainö God nɪp wiñ alöm udnab u, nipe anɪg göl mɪdpin a gɔm gasɪ iru nɪŋagn+m. Pen bɪ hañ rɪb gɪ dö gagla ap, hainö God nɪp wiñ alöm udnab u, yɪp hañ rɪb gɪ dö gagal a gɔm gasɪ u nɪŋagnab; nɪp hañ rɪb gɪ dö gagöl.

19 God nipe nɪŋö, bɪ hañ

rɪb gɪ dö gɪpal aka rɪb gɪ dö gagal u, u nan yɪharɪŋ yabɪ; God hagö nɪŋun gɪnabun u, u nan kub yabɪ. *

20 Kale ke nɪhön nɪhön gɪmim rö mɪdaibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö anɪbu nöp mɪdaimim.

21 Kalöp rɪmnap bɪ rɪmnap rauöm dam wög kale u hag lɪlö, pe u udagmim, hagpal hagpal rö gɪmim, nagɪ wög rö gɪpim. Pen God kalöp wiñ alöm udö nɪbi bɪ nipe mɪdpim u, nagɪ wög rö gɪpim u arɪk arun a gɪmim gasɪ u nɪŋagnim. Pen hainö arö gɪmim yɪharɪŋ mɪdmim rö lain+m u, arö gɪmim yɪharɪŋ mɪdaimim.

22 Nɪbi bɪ an an, bɪ rɪmnap rauöm dam wög kale u hag lɪlö, pe udagmim, hagpal hagpal rö nöp nagɪ wög rö gɪmim gɪ mɪdpe, hainö Bɪ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabɪ yuöm, kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nipe ke mɪdpim. Pen nɪbi bɪ an an, bɪ rɪmnap hagpal hagpal rö nöp nagɪ wög rö gɪmim gɪ mɪdagpe, hainö Bɪ Kub kalöp wiñ alöm, nan aij yabɪ yuöm, kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nagɪ wög gep nipe ke mɪdpim. *

23 Kraiss nipe nan aij yabɪ yuöm kalöp rau adog udö, nɪbi bɪ nipe mɪdpim. Anɪb u, nɪbi bɪ rɪmnap nagɪ wög gep nɪbi bɪ kale mɪdaiun a gɪmim gasɪ u nɪŋagnim.

24 Anɪb u, añ mam bɪ. Kale ke nan nɪhön nɪhön gɪmim

* 7:15: Ro 14:19
16; 1Pi 2:16

* 7:16: 1Pi 3:1

* 7:19: Ro 2:25; Gal 5:6; 6:15

* 7:22: Plm

rö m+daibe, God kalöp wiñ alöm uda u, adö an+bu nöp m+daimim.

²⁵ Pen n+bi udmim aka n+bi udagmim, manö hag n+ñbe u hagn+g gabin. Manö an+bi B+ Kub u hagö n+ñem kalöp hagagabin. Pen n+pe y+ñ mög n+ñöm udöm wög ke hag la rö, gas+ n+ñ aij gem kalöp manö hagn+g gabin an+bi, manö n+ñö a g+mim n+ñmim.

²⁶ N+bi b+ Krais n+ñ n+ñ ud-pun uri m+ñör udun u+ham m+dnabun u, m+dpim rö nöp m+daimim u aij.

²⁷ Kale b+ n+bi halö m+dpim gau, n+bi hon gau arö gun y+har+ñ m+daiun a g+mim gas+ u n+ñagmim. Pen kale b+ n+bi halö m+dagpim gau, n+bi udun a g+mim gas+ u n+ñagmim.

²⁸ Pen kale b+ gau, n+bi udnabim u, nan si nan najj gagnabim. Kale n+bi praj gau, b+ udnabim u, nan si nan najj gagnabim. Udmim u+ham m+daimim a gem gas+ u n+ñem kalöp hagabin.

²⁹ Añ mam b+. M+dpun ñ+n i m+lö padö m+dagnab. Kale n+bi halö m+dpim b+ gau, n+bi halö b+ m+dagpim rö m+daimim.

³⁰ M+ñör g+ñim n+bi b+ gau, m+ñör gagep n+bi b+ rö m+daimim. M+ñ m+ñ g+ñim n+bi b+ gau, m+ñ m+ñ gagep n+bi b+ rö m+daimim. Nan raubim n+bi b+ gau, nan m+dagöp n+bi b+ rö m+daimim.

³¹ M+ñör naböñ i+ i nan gau udmim g+ñim n+bi b+

gau, gas+ adö añ+ an+bu nöp n+ñmim gagmim. M+ñör naböñ i+ i ke hain n+bö l+nab ñ+n u söl m+döp. *

³² Y+ñ aij göp u, kalöp marö kub gagn+m. B+ n+bi udagpal gau, B+ Kub n+ñ gas+ n+ñöm, nan n+hön g+ñö, B+ Kub n+ñ aij g+ñab a göm, gas+ u n+ñnaböl.

³³ Pen b+ n+bi udpal gau, n+hön g+ñö, n+bi yad u n+ñ aij g+ñ+m a göm, nan m+ñör naböñ i+ i gas+ kub n+ñöm gö arnab.

³⁴ An+g gö, n+pe gas+ m+höp n+ñnab. Pen n+bi b+ udagöp u, B+ Kub n+ñ nöp gas+ añ+ nöp n+ñnab. Hañ roman gagep r+m+d m+dmagö yad magöñhalö B+ Kub n+ñ nöp ñem, n+ñ m+dmagö lem, wög g+ñam a göm, gas+ u nöp n+ñnab. Pen n+bi b+ udpal gau, n+hön g+ñö, b+ yad u n+ñ aij g+ñ+m a göm, nan m+ñör naböñ i+ i gas+ kub n+ñöm gö arnab.

³⁵ Manö hagabin an+bi, kalöp w+hö gem hagagabin; kalöp gas+ n+ñem, B+ Kub n+ñ añ+ nöp gas+ n+ñöl g+, m+dmagö löl g+ m+daimim a gem hagabin.

³⁶ Pen b+ ap y+har+ñ m+dö, n+ñ n+bi dap ñ+lö, yad b+ wasöke m+deinabin a göm, m+d damöm, hainö n+bi an+bu n+ñ n+ñöm, n+pe m+d aij gagöp, a göm, n+ñ mög n+ñöm udnabin a g+ñab u, udn+m. Manö m+dagöp. N+pe nan si nan najj ap gagnab. N+bi udnab u aij.

* 7:31: 1Jn 2:17

37 Pen bi ap yiharinj midö, nıp nıbi dap ñlö, yad bi wasöke midem mid aij gınabin a göm, gası adö anıbu nöp klö gi nıj damöm, nıbi udagnabin a gınab u, udagnım. Manö midagöp. Nıpe u rö nöp gi aij gınab. Nıbi udagnab u aij.

38 Anıb u, nıbi dap ñlö, udnım u, gi aij gınab. Pen nıbi dap ñlö, udagnım u, gi aij yabıtı gınab.

39 Nıbi gau, nugmul kamıj mıdeinab u, aip mıdeinabil. Umnab u me, am bi hainö udnabin a gınab u, udnab; gası nıpe. Pen udnıg gınab u, Bı Kub lau adö midöp bi ap nöp udnab. *

40 Pen gası yad nıjbin u, nugmul umö, nıbi yiharinj adu midpal rö mıdainım u aij. Nıpe ñıñı löl gi midöm, mid aij gınab. Yad gası nıjbin, God Ana nıpe yıp gası ñö nıjöl gi kalöp manö anıbi hagabin.

8

“Nan pak god piral wip haj nan gau sabe gıpal u ñıjın aka wasö?” gıla

1 Pen nıbi bi nan piral wip haj nan gau sabe gıpal gau, nan ap dap pak nan piral anıb gau kalıp sabe gi ñeinaböl u, ñıjın aka ñıjagun a gımim yıp hag nıjbim u, kalöp pen hagnıg gabin. “Hon nıbi bi magöñhalö gası ke ke midöp,” a gıpım u, nıjö nöp

hagpım. Pen gası rımıd hon ke nıjın, nıj aij gıpun a gınabun u, hib hon ke hagno adö arnım rö löp. Pen nıbi bi gau kalıp mıdmagö lınabun u, klö rımnab halö udn, Krais haga rö nöp gi aij gıno arnab. *

2 Pen hon gası nıjeb mıdpun a gıpal nıbi bi gau, yiharinj adö adö nöp nıjöm anıg hagpal. *

3 Nıbi bi God nıp mıdmagö lıbal gau, God nıpe kalıp nıjöb.

4 Pen nıbi bi nan ap dap pak nan piral anıb gau nıp sabe gi ñeinaböl u, ñıjın aka ñıjagun? Pen hon nıjbun, nan piral sabe gıpal anıb gau nan nıjö wıhö, u nan yiharinj. Hon nıjbun, God añı nöp midöp. *

5 Nıbi bi rımnab, god iru nöp, bi kub iru nöp kumi kabö adö laj abe mınöj naböj ıt i abe midpal, a göm gası u nıjbal.

6 Pen God hon u añı yabıtı midöp. Nıpe Bapi hon nan gau magöñhalö gi lö midöp. Nıpe midö nıjöl gi me, hon mıdpun. Bı Kub Jisas Krais u, u rö nöp añı nöp midöp. Nıpe midö me, God nan gau magöñhalö gi lö midöp. Nıpe midö nıjöl gi me, hon mıdpun. *

7 Pen nıbi bi rımnab manö anıbu nıjagpal. Nagı adö u aij, nagı adö u naij, a göm nıj aij gagal. Anıb u, god piral gau nıp nan pak sabe gi ñıbal

* 7:39: Ro 7:2-3 * 8:1: Ap 15:29 * 8:2: Gal 6:3 * 8:4: Gal 4:8; Dud 4:39; 6:4 * 8:6: Ep 4:5,6

nan u ñiñöm, niñhön giñig
god piral ñiñbal nan ñiñbun a
göm gasi iru niñnaböl.

⁸ Pen nan asi masi giñabun
aka hañwañö ñiñnabun u,
God niñjö, manö miñdagöp.

⁹ Pen kale niñbi bi niñ aij
giñpim gau, nan ap ñiñño, añ
mam hon niñ aij gagal gau
niñjöm ap lug paköl rö löp
a giñmim gasi u niñjöl giñmim
nan ñiñmim. *

¹⁰ Niñhön giñig: kale niñbi
bi niñ aij giñpim gau, am
god piral sabe giñpal ram raul
miñgan u ammim, nan ñiñbe,
nañin namam niñ aij gagal
gau, ap kalöp niñjöm, kale u
rö nöp ñiñjöl rö löp.

¹¹ Anib u, kale niñ aij
giñpun a giñmim giñpe, nañin
namam Krai udnabin a göm
uma ap gasi miñlö löp göm u rö
nöp nan anibu niñjöm, ap lug
paknab. *

¹² Kale anig geinabim u,
adö anibu nöp nañin namam
kale gau niñjöm, adan aij
mai, adan naij mai, niñ aij
gagnaböl. Anib u, kale nañin
namam gau kalip nan si nan
naij giñmim, Krai niñ nan si
nan naij giñnabim.

¹³ Anib u, nan niñheb
riñnap niñño, añ mam
ap niñjöm ap lug pakeinab
u, yad nan yuö riñnap
niñnagnabin; yiñharin hañ
maj nan niñjem umnabin. *

9

Pol pe udagmiñdöp u niñ aij

* **8:9:** Ro 14:13-15; Gal 5:13

* **8:11:** Ro 14:15,20

* **8:13:** Ro 14:21

* **9:1:**

Ap 22:17-18; 26:16; 1Ko 15:8-9

* **9:2:** 2Ko 3:2-3

* **9:4:** Luk 10:8

ga

¹ Yad Jisas manö ud arep
bi ap miñdpin. Yad Bi Kub
hon Jisas niñ amgö yad ke
niñño. Kale Bi Kub niñbi bi
niñpe miñdpim u, yad Bi Kub
niñ wög gem, manö aij niñpe
u hag niñainö, niñ udmim me,
niñbi bi niñpe miñdpim. Anib u,
nan ap yiñ adan wamagöp. *

² Yad Jisas manö ud arep
bi ap miñdpin u, pen niñbi bi
riñnap yiñ niñjöm, Pol Jisas
manö ud arep bi ap miñdöp,
a göm niñnagnaböl. Pen gasi
yad niñbin, kale niñbi bi gau,
niñjö nöp Pol Jisas manö ud
arep bi ap miñdöp a giñmim
niñnim. Niñbi bi gau pen, kale
Bi Kub niñbi bi niñpe miñdpim
u niñeinaböl u, niñjö nöp Bi
Kub niñpe ke Pol manö niñpe
ud arep bi ap hag lö miñdöp,
a giñnaböl. *

³ Niñbi bi riñnap yiñ manö
kub hagpal gau kalip, pen
anig hagabin.

⁴ Kalöp wög giñ niñbin u
rö, pen nan magö udnam rö
lagöp akan *

⁵ Wög kalöp giñpin rö, yad
pen niñbi Jisas niñ niñ udöp
ap udem, dam Jisas manö aij
hag niñ ajöl giñ, nan niñjul rö
lagöp akan Bi Jisas manö ud
arep bi riñnap abe, Bi Kub
niñmam hain niñpe gau abe,
Pida abe, pör niñbi kale gau
halö dam, Jisas manö aij hag
niñ ajmiñdal.

⁶ Aka Banabas hol miñhön
nöp mani wög gul nan

ñiñnabul?

⁷ Bì ami gau wög gipal rö, nan kale ke ulhai niñagpal. Kalip nan ñilö niñbal. Bì wain wög gi yimbäl gau, yimbäl rö, wain magö rìmnäp ral dapöm niñbal. Bì kaj sipsip mukpal gau, mukpal rö, ci rìmnäp udöm niñbal.

⁸ Manö hagabin anibu niñbe, niñbi bì gau gasi niñbal rö nöp hagab a ginabim rö löp. Pen lo manö adö anibu nöp hagab me.

⁹ God Manö u, Mosìs adin ap kalì kliñ rìköm haga, "Kale kaj kau gau panid dapim,

wid hon abhib jaklö, magö u ke löm, cög u ke löm gan a gimim

dap libe wög gilö niñöl gi,

maj migan kale u nagì li rìbik gagmim.

Wög ginaböl rö rìmnäp niñnaböl," a ga.

Pen God niñpe kaj kau gau gasi niñöm manö anibu ha-gaga. *

¹⁰ Hanip niñbi bì gasi niñöm haga. Niñbi bì wög klö yabì göm wög yimbäl gau, niñbi bì wög klö göm nan ral daubäl gau, wög gipal rö kalip rìmnäp ñilö niñöl gi, aij a gö niñöl gi wög göl a ga. *

¹¹ God manö hagöp nan aij u midmagö an kalöp dan yimbun u rö, kale pen nan mìnön nabön il i

mìdöp rìmnäp hanip ral dap niñnabim u aij. *

¹² Pen bì rìmnäp kalöp manö aij u hag ñilö, mani nan gau niñbim rö, Banabas hol bì mihau kalöp pör hag niñmidul u, halip bì ñagnabim akan

Pen kalöp hag niñblop, mani nan gau udblop, pen niñbi bì rìmnäp niñöm hagblap, "Mani nan a gi asib göl gi ajabil u, pen piral lìmil, 'Krais manö aij u hag niñ ajabul,' a gipil," a giblap. Anig rö anibu niñul, Krais manö aij u niñagnaböl rö löp, a gul, mani nan kale gau udagul. Mani hol ke wög gul, nan rau niñöl gul, Krais manö aij u hag niñ ajpul. *

¹³ Pen kale niñbim: bì God sabe gep ram raul migan wög gipal gau, nan God niñ dap niñbal gau rìmnäp udöm niñbal. Bì God wög göl gi, yaur wal bíd adö pak sabe gipal gau rìmnäp udöm niñbal. *

¹⁴ Anib unbö rö nöp, Bì Kub hagö, manö aij niñpe hag niñnaböl niñbi bì gau, kalip pen nan kale Bì Kub niñ ñeb rìmnäp ñeinaböl, dam nan niñeb nan kale gau rauöm, mid aij göl gi wög anibu geinaböl. *

¹⁵ Pen kalöp Krais manö aij u hag niñ ajnö udpim rö, mani nan niñeb kale rìmnäp udagpin u yip aij yabì göp. Mìñi köp kalì kliñ rìkabin

* 9:9: Dud 25:4; 1Di 5:18 * 9:10: 2Di 2:6 * 9:11: Ro 15:27 * 9:12: Ap 20:34; 2Ko 11:9 * 9:13: Dud 18:1-3 * 9:14: Mad 10:10; Luk 10:7; Gal 6:6

i, nan kale rɨmnap udnam a gem hagagabin. Wasö yabi! Mani yad ke wög gem, nan rau ñiɨnabin; wasö umnabin. Yad nan kale rɨmnap udagnabin.

16 Pen manö hag ñi ajmɨdin anɨbu, gasi yad ke hag ñi ajagmɨdin. Wög Bi Kub nɨp gɨmɨdin anɨbu, nɨpe ke gɨmön a ga rö nöp gɨmɨdin; gasi yad ke nɨjem gagmɨdin. Anɨb u, yad Jisas manö aij u arö gɨnam rö lagöp; hag ñöl gɨ nöp mɨdeinabin. *

17 Gasi yad ke nɨjem Jisas manö aij u hag ñibnep, yad nan aij rɨmnap udbnep. Pen gasi yad ke wasö, Bi Kub hagö, manö aij nɨpe hag ñabin u rö, yad yɨharɨɨ wög yɨp hag la u gabin.

18 Anɨb u, yad nan aij udagem, kalöp yɨharɨɨ hag ñimɨdin u, yad nan nɨhön nɨhön pen udnam? Pen udmɨdin u, mani nan rɨmnap udagem, Jisas manö aij u hag ñinö, nɨbi bi gau kale nan rɨmnap ñagöm, yɨharɨɨ manö aij anɨbu nɨjöm, Jisas nɨp nɨɨ udnaböl, a gɨ gasi u nöp nɨjɨmɨdin; pen yad udmɨdin me u.

19 Yad, bi rau dap lɨlö, nagi wög gɨpal rö bi ap mɨdagpin u pen nɨbi bi iru nöp God lau adö mɨdeilan a gem, nɨbi bi ram mɨnöh ke ke gau mɨdpal magöñhalö kalɨp nagi wög gep bi ap rö mɨdpin.

20 Juda kai mɨdpal an u

amem, Kraiss manö aij u hag ñinö nɨɨ udlan a gem, kale gɨmɨdal adö u nöp gɨmɨdin. Yad lo Mosi kalɨ kɨñ rɨköm haga anɨbu nɨjem hain gagabin u pen Mosi kalɨ kɨñ rɨka lo anɨbu hain gɨpal nɨbi bi gau mɨdpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö nɨɨ udlan a gem, yad lo manö anɨbu u rö nöp hain gɨmɨdin. *

21 Pen nɨbi bi lo manö u nɨjagpal an u amem, Kraiss manö aij u hag ñinö nɨɨ udlan a gem, nɨbi bi lo manö nɨjagpal gau gɨpal rö gɨmɨdin. Pen anɨg gem, hałowatö göl gɨ God lo manö u arö gagpin; Kraiss lo manö u hain gɨmɨdin.

22 Nɨbi bi Kraiss nɨɨ ud pɨdöh gagal an u amem, Kraiss manö u hag ñinö nɨɨ udlan a gem, manö kal manö ktö wasö, manö hain nöp hag ñimɨdin. Anɨb u, nɨbi bi ke ke mɨdpal rö, rɨmnap Kraiss nɨp nɨɨ udlö, kalɨp ud kamɨɨ yunɨm a gem, kalɨp aip mɨdem, kale gɨmɨdal rö nöp gɨmɨdin. *

23 Gɨmɨdin anɨbu, Kraiss manö aij u hag ñi aij gɨnö, nɨbi bi nɨp nɨɨ udlö, nɨpe kale aip yad aip ud kamɨɨ yunab, a gem, anɨg gɨmɨdin.

Ktö yabi! gɨno areinab me, mɨd aij yabi! gɨnabun

24 Kale nɨjɨmɨdin: nɨbi bi resis gɨpal gau iru nöp resis gɨpal, pen bi añ ap nöd amjaknab u nöp nan aij udnab.

* 9:16: Jer 20:9

* 9:20: Ap 21:20-26

* 9:22: 2Ko 11:29

Anib unbö rö, kale u rö nöp klö g+mim, adan dip am aij g+mim, nan aij udnabim.

²⁵ Nibi bi resis göm, nöd amjakun a göm gasi u niηbal gau, asi masi gi aij göm, pör klö göm eksais gi dam dam, hainö resis ginaböl. Usajil bad pör midep wasö u, nan pro nöp udun a göm, anig gipal. Pen hon usajil bad pör midep udun a gun, anig gipun. *

²⁶ Anib u me, yad resis g+midin u, ke gau niηagpin; adan arnig gipin migun u nöp niηem, dip nöp gem armidin. Pen bi yiharin halpi nöm pen pen pakpal gau, halöwatö pakagpal, niη aij göm pakpal rö u gipin.

²⁷ Pen yad hañ roman gasi r+müd yad ke klö kal gem eksais gi aij g+midin. Anig gem, nibi bi gau kalip Jisas manö aij u hag ñinö, Jisas niη udöm nan aij udlö, yad u rö nöp abe nan aij udnam, a gem, anig ginö armidöp. *

10

Apis bac bi gau gila u haut gagun

¹ Pen añ mam bi. Apis bac itan hon gau aiud u haut gagmim. God kumi bad rö löm, kalip rarö rauöm abad midö, magöηhalö kamij arla. Kale ñig solwara Ati a gal aula u, God nipe gö, ñig anibu hii gi

lap lap arö, magöηhalö böη lai kamij aula. *

² Kale magöηhalö Mosi aip jim nöl midöm, kumi bad au abe, ñig solwara au abe, ñig pakla.

³ Nibi bi anib gau magöηhalö, God ñimidöp nan u niηmidal. *

⁴ Nibi bi anib gau magöηhalö, God ñig ñimidöp u niηmidal. God kabö ap ña, kalöp aip areia niηöm ñig anibu kabö an au nibö auö niηmidal. Kabö anibu me Krais nöp. *

⁵ Pen God nipe nibi bi anib gau ñiñi laga. Nipe kal juöm kalip al pak lö, wip mlö iru nöp ram minöη kabö nöp an gau hij gi lug ara. *

⁶ Pen apis bac itan bi gau anig ga u, God hanip nibi bi hainö yag daula gau, bi nöd nibö pör midmagö gasi r+müd kale nan si nan naj gau niηeila rö gagöl a göm ga. *

⁷ Apis bac itan bi gau r+imnap nan piral gau sabe gi midmidal; kale u rö anig gagmim. God Manö u, Mosi adin ap kali kñiñ rika manö anibu hadö niηbim: "Asiköm nan niηöl gi, ñig niηöl gi, urak kugom ral halpi nöm gilö aröp," a gila. *

⁸ Pen r+imnap nibi si bi si göl gi midmidal; u rö hon anig gagun. Nibi bi anib gau anig göl gö gilö arö niηöl gi,

* 9:25: Plp 3:14; 2Di 4:7-8; 2:4-5

* 9:27: Ro 8:13; 13:14

* 10:1: Eks 13:21-22;

14:22-29

* 10:3: Eks 16:35

* 10:4: Eks 17:6; Nab 20:11

* 10:5: Nab 14:29-30

* 10:6: 1Ko 10:11; Nab 11:4,34

* 10:7: Eks 32:6

* 10:8: Nab 25:1-9

ñin añi ap dwedi dri dausan (23,000) n̄bi b̄i um hakla. *

⁹ Kale r̄imnap B̄i Kub n̄p aḷeb aḷeb ñ̄m̄idal; hon unbö rö gagun. N̄bi b̄i an̄b̄ gau an̄g geila u, God n̄pe gö re hauaḷ gau kal̄p haua hadö umla. *

¹⁰ Kale r̄imnap God n̄p hag jum̄idal; kale u rö an̄g gagmim. N̄bi b̄i an̄b̄ gau an̄g geila u, God ejol n̄bi b̄i al pak lep u yuö apöm kal̄p al pak la umla. *

¹¹ Pen God n̄pe apis bac ilaḷ b̄i gau an̄g ga u, n̄bi b̄i r̄imnap gau n̄ḷöm, gasi n̄ḷ aij göm, an̄g unbö rö gagöl a göm ga. Pen ga an̄bu, God Manö u kal̄i kliñ r̄iköm hagla u, God han̄p n̄bi b̄i hainö yag daula gau, Krai kauyaḷ ado ḡi aunab a gun abad m̄dpun ñ̄in i, gasi n̄ḷ aij göm, apis bac ilaḷ b̄i gau ḡi naj ḡila rö gagöl a göm, b̄i manö hagep n̄pe gau kal̄p gasi ñö, God Manö ad̄iḷ ap kal̄i kliñ r̄ikla. Hon God Manö ad̄iḷ an̄bu amgö li n̄ḷun hadö n̄ḷbun.

¹² Pen n̄bi b̄i ke n̄ḷ aij ḡipun a ḡipim gau, ap lug pakun rö löp, a ḡimim, n̄ḷ aij ḡimim.

¹³ Nan si nan naj gun a gun gasi adö ke ke auöp u kalöp nöp gagöp; n̄bi b̄i gau iru nöp kal̄p u rö nöp an̄g göp. Pen God n̄pe nan n̄hön n̄hön hagnab u, hagnab rö nöp ḡinab. An̄b̄ u, kalöp abad m̄d aij gö,

Seden apöm, nan si nan naj göl a göm, kalöp gasi naj r̄imnap ñ̄einab u, God n̄pe gö, rap̄in ḡin̄m̄ rö lagnab. Seden kalöp gasi naj r̄imnap ñ̄inab u, God n̄pe adan ap yameinab, adan an̄bu arn̄abim ap lug pakagnabim.

Bred magö ad̄iḷ añi ñ̄iḷm̄idun u me, hañ romaḷ añi nöp m̄dpun

¹⁴ An̄b̄ u, n̄bi b̄i n̄ḷeb aij yad gau. Nan piral gau, nan ȳiḷhar̄iḷ gau, sabe gagmim.

¹⁵ Kale n̄bi b̄i gasi r̄im̄id halö m̄dpim u me, manö hagn̄g gabin i, manö n̄ḷö aka ḡimim, kale ke n̄ḷmim.

¹⁶ Hon magum gun, ñ̄ḷg kap u udun, God n̄p aij a gun ñ̄iḷm̄idun u, Krai hagepe n̄pe ñ̄iḷm̄idun. Pen bred magö ud jö ḡi ñ̄iḷm̄idun u, Krai hañ romaḷ n̄pe ñ̄iḷm̄idun. *

¹⁷ Hon n̄bi b̄i iru nöp m̄dpun u pen j̄im̄ ñöl m̄idun bred magö ad̄iḷ añi ñ̄iḷm̄idun u me, hañ romaḷ añi nöp m̄dpun. *

¹⁸ Pen Juda kai ḡipal u n̄ḷbim. Meme sipsip nan gau damöm, pak God n̄p sabe ḡi ñ̄im̄idal. Pen kale nöd gasi adö añi ap gasi n̄ḷöm, aip j̄im̄ ñöl meme sipsip nan an̄bu pak sabe ḡi ñ̄im̄idal; hainö n̄bi b̄i an̄b̄ gau aip j̄im̄ ñöl ad̄iḷ r̄imnap ñ̄iḷm̄idal. *

¹⁹ Pen yaur wal nan gau god piral n̄p sabe ḡi ñ̄ibal

* 10:9: Nab 21:5-6 * 10:10: Nab 16:41-49 * 10:16: Mad 26:26-28 * 10:17:

Ro 12:5 * 10:18: Lep 7:6

u, god piral an+bu nan yab+
hagagabin; u nan y+har+
M+nöŋ ap, mab ap, kabö gol
ap udöm, kaj kau kaj kau pi
ana ap g+ löm, sabe g+m+dal
nan piral an+bu gau, nan yab+
a gem hagagabin; nan pi-
ral an+bu gau y+har+
m+nöŋ, mab ad+
ŋ, kabö gol ad+
ŋ nöp.
*

20 Pen kalöp hagabin: n+bi
b+ God n+p n+ŋagpal gau,
nan piral an+bu gau sabe gun,
yaur wal nan dap pak kabö
b+id adö u lun, a geinaböl
u, kale k+jaki wip haj wip
ana kabö ad+
ŋ mab ad+
ŋ yuau nan gau sabe göm
pakm+dal; God n+p sabe g+
pakagm+dal. An+bu u n+
ŋem, kale yaur wal nan k+jaki
n+p sabe g+ pak n+bal yaur
wal nan gau n+bi b+ gau aip
j+m n+l n+ŋmim, k+jaki kai
aip j+m n+l m+deinabim a gem,
kalöp manö an+bi hagabin.
*

21 Krais n+bi b+ n+pe aip
magum g+mim, B+ Kub n+g
n+pe aip n+ŋmim, ammim
k+jaki n+g n+pe aip n+ŋmim
rö lagnab; B+ Kub nan n+pe
aip n+ŋmim, ammim k+jaki
nan n+pe aip n+ŋmim rö
lagnab.
*

22 An+g geinabim, B+
Kub n+p a+eb a+eb n+mim
g+nabim. Kale n+bi b+ k+lö
m+dagöp, B+ Kub b+ k+lö
yab+ n+p an+g geinabim u,
han+p pen ilön n+agn+m,
a g+pim akan
*

23 Kale r+mnap hagpim,
“Hon n+hön n+hön gun a

g+nabun u, g+nabun; u manö
m+dagöp,” a g+pim. Me pen
adö r+mnap geinabun u, pen
han+p g+ naij g+nab. Kale
hagpim, “Hon n+hön n+hön
gun a g+nabun u, g+nabun;
u manö m+dagöp,” a g+pim.
Pen adö r+mnap geinabun
u, n+bi b+ Krais lau adö
m+dpal gau kal+p nan aij ap
g+ n+agnab.
*

24 Hon ke m+id aij g+nabun
a gun adö u nöp n+ŋun ga-
gun; n+bi b+ r+mnap kal+p
gas+ n+ŋun, kale m+id aij göl a
gun adö u nöp n+ŋun gun.
*

25 Kale yaur wal nan pak
dam maker laiöl u, k+jaki
wip haj nan gau pak sabe g+
dap maker libal aka g+mim,
gas+ iru n+ŋmim, kal+p hag
n+ŋagmim. Halöwatö rau
n+ŋmim.

26 N+hön g+n+g: God Manö
u Depid n+pe ad+
ŋ ap kal+ k+l+n r+köm
haga, “Ram m+nöŋ il i
abe, nan m+nöŋ naböŋ il i
m+idöp nan gau abe, magöŋ
halö B+ Kub nan n+pe
m+idöp,” a ga.
*

27 Pen n+bi b+ Krais lau
adö m+dagpal r+mnap kalöp,
“Aube nan n+ŋun,” a gaiöl,
ram kal+p arun a gaibe u,
gas+ iru n+ŋmim aragmim.
Am kal+p aip as+kmim, kale
yaur wal nan gau dam ad+
ŋ kalöp n+naböl gau, k+jaki
wip haj nan gau pak sabe g+
dap n+aböl aka g+mim, gas+
iru n+ŋmim, kal+p hag
n+ŋagmim. Nan n+ŋeb kalöp
n+naböl rö

* 10:19: 1Ko 8:4

* 10:20: Dud 32:17; Rep 9:20

* 10:21: 2Ko 6:15-16

* 10:22: Dud 32:21

* 10:23: 1Ko 6:12

* 10:24: Ro 15:1-2

* 10:26: Sam

haŵowaŵo ud ñiηmim.

²⁸ Pen n̄bi b̄ r̄imnap apöm kalöp hagaiöl, “Nan an̄bu kijaki wip haj nan gau pak sabe gī dap l̄ibal,” a gaiöl u, rik̄ niηmim, hon ñiηno, n̄bi b̄ han̄p hag ñajal gau gasī iru niηnaböl, a gīmim, arö gīmim. Wasö u, gasī magö kale aη daη, u aij u naij hagab gasī magö an̄bu, dui gīnab. *

²⁹ Pen gasī magö kalpe hagagabin; n̄bi b̄ r̄imnap kalöp hag ñinaböl gau, gasī magö kale aη daη m̄döp an̄bu naij gīnab a gem, hagabin.

Pen gasī magö yad ke niηem, nan niηön niηön gīnam a gīnabin u, gīnabin; n̄bi b̄ ke gasī magö kale niηem, an̄g gagnam, a gagnabin.

³⁰ Nan ñiηeb an̄b gau, God n̄p aij a gem ñiηnabin u, niηön gīn̄g n̄bi b̄ r̄imnap ȳp manö hag gīnaböl? *

³¹ An̄b u, nan ñiηn̄g gīnabim aka ñ̄g ñiηn̄g gīnabim aka nan niηön niηön gīn̄g gīnabim, God hib n̄pe adö arn̄m a gīmim gasī u nöp niηmim gīmim. *

³² Pen Juda n̄bi b̄ gau aka Grik̄ n̄bi b̄ gau aka Kraīs lau adö m̄dpal n̄bi b̄ gau niηl̄ö, aij gagn̄m adö u gaggim. *

³³ Yad gīm̄din adö u, ȳp ke aij gīn̄m adö u gagḡdin; n̄bi b̄ gau iru yab̄t̄ nöp Jisas manö aij u niη udlö, kal̄p ud

kam̄η yun̄m, a gem, adö u nöp gīm̄din. *

11

¹ An̄b u, yad Kraīs göp adö u niηem gīpin rö, kale u rö nöp yad gīpin adö u nöp niηmim gīmim. *

N̄bi b̄ God n̄p sabe gīn̄g magum geinaböl u, kale niηön rö m̄döl

² Yad nan niηön niηön gīm̄din u niη dammim, Jisas manö aij u dapem kalöp hag ñinö u, niη dammim, niηöl gī nöp m̄dmim gīpim u, kalöp n̄bi b̄ aij yab̄t̄ a gabin.

³ Pen m̄ñi hagn̄g gabin i, niηmim. B̄ gau nab̄c kale Kraīs; n̄bi gau nab̄c kale nugmul b̄; Kraīs nab̄c n̄pe God. *

⁴ Pen b̄ gau nab̄c kale paŵu göm, God n̄p sabe göl gī, aka n̄bi b̄ gau kal̄p God Manö hag ñöl gī geinaböl u, nab̄c kale dap lugnaböl.

⁵ Pen n̄bi gau nab̄c kale u waiö m̄dö niηöl gī, God n̄p sabe göl gī, aka n̄bi b̄ gau kal̄p God Manö hag ñöl gī geinaböl u, nab̄c kale dap lugnaböl. N̄bi ap an̄g geinab u, n̄bi nan naij gīnab nable gaη a göm umagö böη nöp rik̄l̄ö nable gīnab u, u rö nöp linab.

⁶ Pen n̄bi ap umagö paŵu gagnab u, umagö n̄pe u rik̄ sösöl lep; wasö u rik̄ yuö lep. Pen an̄g göl nable göp

* 10:28: 1Ko 8:7

* 10:30: 1Di 4:4

* 10:31: Kol 3:17

* 10:32: Ro 14:13

* 10:33: 1Ko 9:20-22

* 11:1: 1Ko 4:16

* 11:3: Jen 3:16; Ep 5:23

a gainim u, umagö nipe paŭ g+n+m.

⁷ B+ gau, God kalip nipe ke rö g+ lö midpal u rö, nab+c kale u paŭ gagöl. Pen n+bi gau, God kalip b+ rö g+ lö midpal. *

⁸ God n+bi r+glöm k+id u udöm, b+ g+ laga; b+ r+glöm k+id u udöm, n+bi g+ la. *

⁹ Pen n+bi ke halö midöp u najj göp a göm, nugmul n+p g+ laga; b+ ke halö midöp u najj göp a göm, n+bin n+p g+ la.

¹⁰ Adö an+bu, n+bi nab+c paŭ göl g+ m+deinab. An+g g+nab u, n+bi b+ n+ñöm, n+bi an+bu manö n+ñab, a g+naböl. An+g g+nab u, ejol gau n+ñlö nable gagnab.

¹¹ Pen n+ñ aij g+mim. B+ Kub amgö ilö u, n+bi ke halö m+dagöp; b+ ke halö m+dagöp. God nipe n+bi abe b+ abe m+höngöl g+ la.

¹² God b+ r+glöm k+id u udöm, n+bi g+ la u pen m+ñi n+bi gau ñ+ yag daulö n+ñöl g+, majö g+ kub göm, b+ l+naböl. Pen magöñhalö God nipe i+ añ+ an+bu nöp midöp.

¹³ Pen n+bi gau nab+c kale waiö m+idö n+ñöl g+, God n+p sabe g+naböl u, aij g+nab aka, kale ke n+ñim.

¹⁴ God nipe aige göm b+ g+ löm, n+bi g+ löm, g+ la u n+ñmim r+k n+ñnabim u, b+ gau umagö m+lö m+deinab u najj g+nab,

¹⁵ pen n+bi gau umagö m+lö m+deinab u aij g+nab u, a

g+mim n+ñnabim. Umagö m+lö nab+c paŭ gañ a göm, God umagö m+lö n+bi gau ña.

¹⁶ Pen n+bi b+ r+ñnap manö hagabin adö an+bi n+ñöm, manö m+dain+m u, yad manö an+bi nöp hagn+g gabin. Yad pör an+g unbö rö nöp g+pin. N+bi b+ Krais lau adö m+dpal ram m+nöñ gau magöñhalö an+g unbö rö nöp g+pal. Adö ap ke gagpal.

¹⁷ Pen manö kub kalöp hagn+g gabin i, kalöp manö aij r+ñnap hagnam rö lagöp. N+ñhön g+n+g: kale Krais lau adö m+dpim n+bi b+ gau aip magum g+m+dim u, añ mam kale gau gas+ n+ñmim, g+ aij gagm+dim.

¹⁸ Pen n+bi b+ r+ñnap y+p hagla n+ñnö, kale Krais lau adö m+dpim n+bi b+ ammim magum g+m+dim ñ+n u, kale as+k ke ke l+m+dim. An+g hagpal u, kale r+ñnap an+g g+m+dim a gem n+ñbin. *

¹⁹ Pen gas+ adö ke ke n+ñmim g+pe arab an+bu, n+bi b+ gau Krais n+ñ ud p+idöñ g+pal, pen n+bi b+ gau Krais n+ñ ud p+idöñ gagpal, a gun, waiö n+ñnabun.

²⁰ Krais n+bi b+ nipe aip magum g+mim nan ñ+n+m+dim an+bu, B+ Kub ñ+g nan j+m ñöl ñ+n+mim a ga rö ñ+n+g+m+dim; piral adö u g+m+dim.

²¹ Kale nan ñ+n+ñ+g aum+dim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gas+ n+ñmim abadagm+dim. Nöd auaiöl u, ñ+g wain nan gau

* 11:7: Jen 1:26-27 * 11:8: Jen 2:18-23 * 11:18: 1Ko 1:10-12

iru nöp abönamö ñiñöm ñiñ hakmıdal. Anıg göl, nıbi bı rımnap hainö aulö kıyö limıdöp; nıbi bı rımnap nöd apöm ñıg wain iru ñiñlô hauł almıdöp.

22 Pen ram kale mıdagö, magum gep ram u ammim, nan ñiñöl gı, ñıg ñiñöl gı gıpmim akanı Aka, kale God nıbi bı nıpe mıdpim u, nan yıharıñ rö löp akanı Kale anıg gımmim, nıbi bı nan mıdagöp gau hag jumıdim. Anıg gımmıdim u, kalöp nıñön hagnam? Kalöp nıbi bı aij a gınam? Wasö yabı! Kalöp anıg hagnabin.

23 Bı Kub yıp manö hag ña u, yad kalöp hag ñınö: Bı Kub Jisas, bı nıp kain ga ñın u, ram duga magö u, bred magö ap uda.

24 Bred magö ap udöm, God nıp aij a göm, adıñ adıñ ud jö göm adıñ bı nıpe gau kalıp ñöl gı haga, "Hañ romanı yad kalöp ñabin i. Anıg gımmim, yıp gası nıñöl gı mıdaimim," a ga.

25 Pen nan ñiñ hakeila, ñıg wain kap u u rö nöp ud God nıp aij a göm, kalıp ñöl gı haga, "Ñıg wain kap anıbi, yad umem hagape yad lugö, nıbi bı gau God aip jım ñöl rö lınab, a gem, kalöp ñabin me u. Ñıg wain kap anıbi hainö ñıñmmim, anıg unbö rö nöp gımmim, yıp gası nıñöl gı mıdaimim," a ga. *

26 Anıb u, Jisas ado gı auagöp ñın i, bred magö u

abe ñıg wain kap u abe ñiñöl gı nöp mıdeinabim u, Jisas hanıp a göm uma manö aij anıb u, nıbi bı gau kalıp waiö hagnabim. Anıg gımmim, pör ñiñ mıdpe mıdpe, nıpe ado gı aunab arö gıñabim.

27 Pen nıbi bı rımnap gası aij nıñöm wasö, Bı Kub bred adıñ ñıg wain kap hałöwałö ud ñıñeinaböl u, Bı kub hanıp a göm umöb hañ romanı hagape nıpe u, nan yıharıñ rö lö, anıg gıñaböl. God nıñö, kale Krais hañ romanı hagape nıpe u nan si nan naij gıñaböl; manö kub nıññaböl. *

28 Anıb u, aigeg rö mıdpim u, nöd hibur gası mıdmagö anı kale danı ke nıñmmim asık aij gımmim, hainö bred wain u ud ñıñmmim.

29 Nıñön gıñıg: nıbi bı an bred ñıg wain u Jisas hañ romanı nıpe u a gı gası nıñöm wasö, hałöwałö bred wain a göm ud ñıñeinaböl gau, nan si nan naij göm manö kub nıññaböl.

30 Adö anıbu nöp, nıbi bı kale rımnap masös göm, nan göm göp; rımnap böñ nöp umbal.

31 Anıb u, aigeg rö mıdpun u, nöd hibur gası mıdmagö anı hon danı ke nıñun asık aij gun, hainö bred ñıg wain ud ñıñeinabun u, nan si nan naij gun manö kub nıñagnabun.

32 Pen hon nan si nan naij geinabun u, nıbi bı nıpe mıdpun rö, Bı Kub hanıp rımmıd ukñab. Rımmıd

* 11:25: Eks 24:6-8; Hib 8:8-13

* 11:27: Hib 10:29

ukö me, gasi n+ñun, n+bi bi m+nöñ naböñ if i hałowatö nan si nan naj g+pal gau aip mab ke inab ka m+gan yan aragnabun. *

³³ An+bu u, añ mam bi yad, kale nan ñ+ññ+g aunabim u, kale nöd apim añ mam auagnaböl gau gasi n+ñmim abadmim, j+im ñöl ñ+ñmim.

³⁴ Pen kalöp r+mnap k+yo linab u, ram kale gau nan ñ+ñmim aumim. Wasö u, hałowatö g+ñabim u, manö kub udnabim.

Manö ad+ñ r+mnap, hainö m+dpim u amem, hag ñ+ aij g+ñabin.

12

God Ana nan aij ñab

¹ Pen añ mam bi. God Ana n+pe nan aij han+ñ añ+ añ+ ke ke ñöb u, m+ñi manö an+bu kalöp hag ñ+ aij g+ñ+g gabin.

² Kale n+ñbim: nöd Kraiss n+ñ n+ñ udagmim m+dm+dim ñ+ñ u, m+nöñ, mab ad+ñ, kabö gol, nan gau ud g+ libal nan gasi m+dagöp an+bu gau, gasi kalöp t+ñ gö, nan piral an+bu gau sabe göl g+ m+dm+dim. *

³ An+bu u, yad kalöp hagabin, God Ana n+bi bi kal+ñ aip an+ dan m+deinab u, Jisas n+ñ manö naj hagöm hag juep rö lagnab. Pen n+bi bi an, Jisas Bi Kub yad a g+ñab u, Ana Ut n+ñ aip an+ dan m+idö n+ñöl g+ an+g hagnab. *

⁴ God Ana n+pe nan aij añ+ añ+ ke ke ñab u pen Ana nan aij ñab an+bu n+pe Ana añ+ yab+ñ m+idöp. *

⁵ Wög adö añ+ añ+ ke ke g+pun u pen Bi Kub n+ñ wög g+pun u n+pe Bi Kub añ+ yab+ñ m+idöp.

⁶ Nan aij ke ke udun wög adö añ+ añ+ ke ke g+pun u pen God añ+ yab+ñ u n+pe ke gö, hon añ+ añ+ wög adö ke ke g+no arab.

⁷ God Ana han+ñ nan aij ke ke ñö, wög adö ke ke g+pun an+bu, Kraiss lau adö m+dpal n+bi bi gau ud aij gun g+ aij g+no, n+bi bi n+pe magöñhalö m+id aij g+lan a göm göp.

⁸ God Ana n+pe han+ñ n+bi bi r+mnap gasi aij ñö, gasi n+ñ aij gun Kraiss manö aij u n+bi bi gau hag ñ+ñun. Pen Ana añ+ an+bu n+pe han+ñ n+bi bi r+mnap gasi aij ñö, Kraiss manö aij u if u gasi n+ñ k+id hi+kun n+bi bi gau hag ñ+ aij g+pun.

⁹ Ana añ+ an+bu han+ñ r+mnap gasi aij ñö, Kraiss n+ñ n+ñ ud p+idöñ yab+ñ g+pun; Ana añ+ an+bu han+ñ r+mnap gasi aij ñö, n+bi bi r+mnap nan göp gau g+no kam+ñ löp.

¹⁰ Ana han+ñ r+mnap nan gagep rö g+lan a göm p+idöñ u ñöb. Ana han+ñ r+mnap gasi aij ñö, God manö n+pe ke hagab manö an+bu n+ñun n+bi bi gau waiö hag ñ+ñun. Ana han+ñ r+mnap gasi aij ñö, God Ana aka ana ke n+bö ap kal+ñ aban+ñ alö hagaböl u

* 11:32: Hib 12:5-6 * 12:2: Hab 2:18-19 * 12:3: 1Jn 4:2-3 * 12:4: Ro 12:6

nɪŋbun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aɪj ñö, manö yabɪ ke ke gau nɪbö nöd nɪŋagmɪdun yɪŋɪd magö anɪbu nöp nɪŋun hagpun. Ana hanɪp rɪmnap gasɪ aɪj ñö, manö yabɪ ke ke haglö nɪŋun, ado gun nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪbun.

11 Pen God Ana aɪŋ yabɪ mɪdöp u, gasɪ nɪpe ke nɪŋöb rö, hanɪp nɪbi bɪ aɪŋ aɪŋ nan aɪj ke ke ñö nɪŋöl gɪ, wög adö ke ke gɪno arab. *

Krais hañ romanɪ nɪpe aɪŋ nöp mɪdpun

12 Hañ romanɪ hon aɪŋ yabɪ mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp. Adɪŋ adɪŋ ke ke anɪb gau magöŋhalö aɪp jɪm ñöl hañ romanɪ aɪŋ nöp mɪdöp. Krais abe anɪg unbö rö mɪdöp. *

13 Anɪg unbö rö nöp, hon Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, nɪbi bɪ nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög gɪpal gau abe, nɪbi bɪ gasɪ kale ke nɪŋöm gɪpal gau abe, God Ana aɪŋ anɪbu nöp hanɪp magöŋhalö pak ñö, Krais hañ romanɪ nɪpe aɪŋ nöp mɪdpun. God nɪpe Ana aɪŋ anɪbu nöp hanɪp ñöb mɪdmagö aŋ hon danɪ mɪdöp. *

14 Hañ romanɪ hon aɪŋ yabɪ mɪdöp u pen adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp.

15 Ma kɪd u, ñɪn kɪd u nɪŋöm, yad ñɪn kɪd mɪdbnep u aɪj, pen ma kɪd mɪdpɪn u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpɪn, a geinab u, hon

ma kɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun.

16 Rɪmɪd u, u rö nöp, amgö u nɪŋöm, yad amgö mɪdbnep u aɪj, pen rɪmɪd mɪdpɪn u rö, hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagpɪn, a geinab u, hon rɪmɪd anɪbu hañ romanɪ adɪŋ ap mɪdagöp, a gun hagagnabun.

17 Pen hanɪp gɪ la ñɪn u, amgö gau magöŋhalö gaiböp u, aige gun manö haglö rɪmɪd pak nɪŋbnop? Pen rɪmɪd magöŋhalö nöp gaiböp u, aige gun haɪŋ nɪŋbnop?

18 Pen God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm, hañ romanɪ adɪŋ adɪŋ ke ke magöŋhalö gɪ lɪ aɪj ga.

19 Adɪŋ adɪŋ ke ke mɪdagböp u, hañ romanɪ u rö nöp mɪdagböp.

20 Anɪb u me, adɪŋ adɪŋ ke ke iru nöp mɪdöp pen magöŋhalö aɪp jɪm ñöl hañ romanɪ aɪŋ nöp mɪdöp.

21 Pen amgö u, ñɪn kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aɪp mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aɪj gagnab. Nabɪc cög magö u, u rö nöp, ma kɪd u nɪp, “Nɪhön gɪnɪg yad aɪp mɪdpan? Wög ne ap mɪdagöp,” a göm, asɪk am ke nöp mɪdöm, mɪd aɪj gagnab.

22 Pen hañ romanɪ adɪŋ rɪmnap klö mɪdagöp, a gun gau, wög kale abe mɪdöp. Asɪk ke ke lö, hañ romanɪ mɪd aɪj gɪnɪm rö lagöp.

23 Pen adɪŋ anɪbu adɪŋ yɪharɪŋ a gɪpun adɪŋ gau,

* 12:11: 1Ko 7:7 * 12:12: 1Ko 10:17

* 12:13: Gal 3:28

gası nıŋ aij gun, wałıj rıb adık gı aij gıpun. Pen adıŋ anıbu adıŋ nıŋagep a gıpun adıŋ gau, gası nıŋ aij gun, wałıj rıb adık gı aij gun.

²⁴ Pen adıŋ anıbu adıŋ aij a gıpun adıŋ gau, gası nıŋ aij gun, ke gagpun. Pen God nıpe ke hañ romanı adıŋ adıŋ gau udöm, adıŋ anıbu adıŋ yıharıŋ a gıpun adıŋ gau, ud aij yabıtı göm, adıŋ magöŋhalö gı jım ñö, hañ romanı añı nöp mıdöp.

²⁵ Anıb u, hañ romanı añı nöp mıdöm, asık ke ke lagöm, nıbi bı nıpe rımnap aip adıp adıp rö mıdöm, pen pen mıdmagö löl.

²⁶ Pen adıŋ ap marö gainım, adıŋ rımnap magöŋhalö abe marö gı nab; pen adıŋ ap nıp hib haglö adö arainım u, adıŋ rımnap magöŋhalö abe mıñ mıñ gı naböl.

²⁷ Pen kale magöŋhalö Krais hañ romanı nıpe mıdpım. Hañ romanı nıpe u gö kale añı añı adıŋ adıŋ mıdpım. *

²⁸ Nıbi bı ıt nıpe mıdpun aŋ u, nıpe hanıp hag löp rö wög ke ke gıpun. Nöd u, rımnap Jisas manö ud arep bı gau mıdpun; yıgwö aŋ nıbö u, Jisas manö aij u hag ñeb bı gau mıdpun; yıgwö nıgaŋ nıbö u, Jisas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdpun; pen hon rımnap nan gagep rö gau gıpun; rımnap nıbi bı nan göp gau kalıp gıno

kamıŋ löp; rımnap nıbi bı mög nıŋun ud aij gıpun; rımnap nıbi bı gau kalıp abad mıdno nıŋöl gı, mıd aij gıpal; rımnap manö yabıtı ke ke gau hagpun. *

²⁹ Pen hon magöŋhalö Jisas manö ud arep bı mıdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u hag ñeb bı mıdagpun. Hon magöŋhalö Jisas manö aij u nıbi bı ñı pai kalıp hag ñeb nıbi bı gau mıdagpun. Hon magöŋhalö nan gagep rö gau gagpun.

³⁰ Hon magöŋhalö nıbi bı nan göp gau kalıp gıno kamıŋ lagöp. Hon magöŋhalö manö yabıtı rımnap ke ke hagagpun. Hon magöŋhalö manö yabıtı ke ke haglö nıŋun, ado gun nıbi bı gau kalıp hag ñagpun.

³¹ God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö aŋ kale daŋ gası nıŋmım, nan aij aij ñab anıb gau udnabun a gı mım gası u nıŋmım.

Pen uri yad kalöp adan aij yabıtı u hagnıg gabin. *

13

Nıbi bı ke nıbö gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabıtı

¹ Manö yabıtı ke ke hagnabun aka ejol manö hagpal rö hagnabun u pen nıbi bı rımnap kalıp mıdmagö lagnabun u, manö hon nıŋlö belo paklö paklö hagab u rö lınab.

* 12:27: Ro 12:5 * 12:28: Ep 4:11-12

* 12:31: 1Ko 14:1

² God manö nipe ke hagab manö anibu niñun, nibi bi gau waiö hag ñinabun u pen nibi bi rimnap kalip midmagö lagnabun u, hon nibi bi yiharinj rö linabun. Gasit niñ kid hiikun, Kraisis manö aij u niñ aij ginabun u pen nibi bi rimnap kalip midmagö lagnabun u, hon nibi bi yiharinj rö linabun. Kraisis manö aij u manö it u gasit niñ kid hiiknabun u pen nibi bi rimnap kalip midmagö lagnabun u, hon nibi bi yiharinj rö linabun. Hon nibi bi rimnap kalip midmagö lagun, Kraisis nip niñ ud pidöñ yabit gun, ilö magö rimnap hagno ke gau arnab u pen hon nibi bi rimnap kalip midmagö lagnabun u, hon nibi bi yiharinj rö linabun. *

³ Pen nan hon magöñhalö midöp rö, nime lun nibi bi nan midagöp gau kalip ñinabun aka God wög u ginö niñöl gi, nibi bi rimnap hanip niñlö, mulu lugö, hanip mab inab añ u ud yulö umnabun u, God nip aij ginab a ginabun u pen midmagö lagnabun u, nan yiharinj rö linab.

⁴ Hon midmagö leinabun u, kalip manö hain hain hagun, ud aij gun, gi aij ginabun. Hon midmagö leinabun u, nan aij kale gau hon rö lagöp, a gun gasit u niñagnabun. Hon midmagö leinabun u, hib hon ke hagno adö aragnab. Hon midmagö

leinabun u, hon nöp nibi bi kub nibi bi gau nibi bi pro, a gun gasit u niñagnabun.

⁵ Hon midmagö leinabun u, nibi bi kalip manö naj hagun, halöwalö gagnabun. Hon midmagö leinabun u, pör nan niñön niñön hane ke aij ginim adö u gasit niñun gagnabun. Hon midmagö leinabun u, yinid kal juun manö pen pen hagagnabun. Hon midmagö leinabun u, nibi bi rimnap hanip gi naj ginaböl u, manö anibu gasit niñöl gi midagnabun.

⁶ Hon midmagö leinabun u, nagit naj adö anibu niñun ñiñi lagnabun; nan niñön niñö nöp midöp u nöp niñun miñ miñ ginabun. *

⁷ Hon midmagö leinabun u, marö niñön niñön rimnap hanip aunim, gasit halö midleinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niñ ud pidöñ göl gi nöp midleinabun. Hon midmagö leinabun u, pör Bi Kub nip niñ udöl gun gasit halö midleinabun. Hon midmagö leinabun u, pör klö gun Bi Kub hagöp rö göl gi midleinabun. *

⁸ Hon midmagö leinabun u, rol ruö pör pör nöp anig gi damun, am Bi Kub aip kumi kabö adö lañ au midleinabun ñin u, midmagö löl gi nöp midleinabun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nipe ke hagab manö anibu niñun, nibi bi gau waiö hag ñibun u, hainö anig gagnabun.

* 13:2: Mad 17:20

* 13:6: Ro 12:9

* 13:7: 1Pi 4:8

God Ana hanip nan aij ñö, manö yabıt ke ke aka ejol manö hagpal rö hagnun u, hainö anıg gagnabun. God Ana hanip nan aij ñö, Kraıs manö aij u manö ıt u nıj kíd hiıkpun u, hainö anıg gagnabun.

⁹ Nıhön gınıg: God Ana hanip nan aij ñö, Kraıs manö aij u manö ıt u nıj kíd hiıkpun a gı gası nıjbun u pen uri rımnap nöp nıjbun. God Ana hanip nan aij ñö, God manö nıpe ke hagab manö anıbu nıjnun nıbi bı gau waiö hag ñıbun a gı gası nıjbun u pen God Manö nıpe rımnap nöp nıjnun, nıbi bı gau hag ñıbun.

¹⁰ Pen Kraıs Bı aij unbö ke aunab u, hon nan gau rımnap nöp nıjagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö waiö nıj haknabun.

¹¹ Nıı painıj mıdmıdun ñın u, ñıı painıj gası nıjbal rö gası nıjnun, ñıı painıj hagpal rö hagnun mıdmıdun. Pen hainö majö gun, nıbi bı kub lun, ñıı painıj gası nıjöm gıpal rö u böj nöp arö gıpun.

¹² Uri ñın anıbi, ñıg ana rö ral nıjbal rö u nıjnun, nan gau magöñhalö nıj aij gagnun. Rımnap nıjbun; rımnap nıjagnun. Pen ñın hain anıbu, nan gau rımnap nöp nıjagnabun; hon nıbi bı magöñhalö nan gau magöñhalö amgö magö hon ke waiö nıjnun, nıj haknabun. Uri ñın anıbi,

God nıpe aigale Bı rö mıdöp u rımnap nıjbun, rımnap nıjagnun. Pen ñın hain anıbu, God hanip nıj aij yabıt göp rö u, nıj u rö nöp nıj aij yabıt gınabun.

¹³ Anıb u, manö kub mıhau nıgan pör mıdöp: Kraıs nıj nıj udep u; Kraıs nıj gası halö abad mıdep u; mıdmagö lep u. Pen manö kub yabıt u me, mıdmagö lep u. *

14

God Ana nıbi bı nıpe kalıp nan aij ñab

¹ Nıbi bı gau kalıp mıdmagö lınabun u, u nan kub yabıt; kale gası anıgöl nıjmim gımim. God Ana nan aij ñab anıb gau, gası rımıd mıdmagö anı kale danı gası nıjmim, nan aij ñab anıb gau udnabun a gımim gası u nıjmim. Pen nan aij aij yabıt u, Kraıs manö aij u nıbi bı kalıp hag ñınabun, a gımim gası u nıjmim. *

² Pen nıbi bı manö ke nıbö manö nıjagep rö hageınaböl u, kale nıbi bı rımnap kalıp hagagaböl; kale God nıj nöp hagaböl. Nıbi bı rımnap manö anıbu nıjöm nıjagnaböl. God Ana pıdöj ñö manö nıjö pi göl mıdöp gau hagaböl.

³ Pen nıbi bı Kraıs manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nıbi bı rımnap manö kale u rö nöp nıjöm nıj aij gınaböl. Manö anıbu nıjöm Kraıs manö aij u nıj aij göm pıdöj rımnap

* 13:13: 1De 1:3 * 14:1: 1Ko 12:31; 14:39

halö udöm, gasi halö midöl gi, nan nihön ginab u gasi iru niñagnaböl.

4 Nihi bi manö ke nibö manö niñagep rö hageinaböl u, kale ke nöp manö anibu rik niñöm, kale ke nöp pidöñ rimmnap halö udnaböl. Pen nihi bi Kraisi manö aij u waiö hag ñeinaböl u, nihi bi Kraisi lau adö midpal gau magöñhalö u rö nöp niñöm, pidöñ rimmnap halö udnaböl.

5 Kale magöñhalö manö ke nibö manö niñagep rö hageinabim u, yip aij ginab u pen yip aij yabih ginab u, Kraisi manö aij u waiö hag ñinabim. Bi ap manö ke nibö manö niñagep rö hagöm, hainö niipe ke ih hagpin u anig anig göl midöp a ginab u, nihi bi apdi niñbal gau pidöñ rimmnap halö udnaböl. Anig ginab u aij. Wasö, manö ke nibö manö niñagep rö hagep u nan pro; Kraisi manö aij u waiö hagep u nan kub.

6 Pen midpim u amem, manö ke nibö manö niñagep rö hagem God Manö hageinabin u, kale aigöl gimim niñmim, Kraisi nip niñ ud pidöñ ginabim? Pen God Ana yip manö rimmnap hagö, kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana gö, gasi rimid yip auöp rö kalöp hag ñinabin u aij ginab. Aka God Ana yip gasi ñö, Kraisi manö aij rimmnap kalöp hag ñinabin u aij ginab. Yad kalöp hag ñinö, kale Kraisi Jisas manö aij niñ aij gimim, hagöp rö ginabim u, aij.

Kraisi manö ih u rimmnap hag ñeinabin u, Kraisi nip niñ ud pidöñ gimim rö linab.

7 Nan gau rimmnap gasi midagöp pen manö hagab. Gabu gida nan gau manö hagab. Pen gabu gida manö hag aij gageinab u, nihi bi gau niñöm manö nihön nihön hagöp a göm dui göm kimap hagagnaböl.

8 Pen ahñ magö u, u rö nöp, hag aij gageinab u, bi an uraköm pen pen ginig gabun a göm, abad mideinab?

9 Anih u rö me, kale nihi bi gau kalip manö ke nibö manö niñagep rö hagmim, God Manö hageinabim u, kale aigöl göm manö hagaböl me u a göm, niñöl? Kale ke nöp hag hag ju linabim.

10 Minöñ naböñ ih i manö yabih ke ke iru nöp midöp rö, manö ih u midö niñöl gi hagpal; yiharñ hagagpal.

11 Nihi bi rimmnap manö haglö niñagnabun u, hanip niñlö, nihi bi milö gau rö linab. Hon pen kalip niñno, unbö rö ginab.

12 Kalöp anih unbö rö nöp ginab u, niñ aij gimim. Gasi rimid midmagö an kale dan gasi niñmim, God Ana nan aij ñab anih gau udnabun a gimim gasi u niñbim u aij. Pen nihi bi Kraisi lau adö midpal gau magöñhalö Kraisi nip niñ ud pidöñ göl a gimim, nan aij God Ana ñab gau udmim, klö gimim gi mideinabim u aij yabih.

13 Anih u rö me, kale nihi bi gau kalip manö ke nibö

manö nɨŋagep rö hagemim, God Manö hageinabim u, God nɨp hag nɨŋbe, kalöp gasɨ ñö nɨŋöl gɨ, manö hagnabim anɨbu ud ado gɨmim, anɨg anɨg hagajun a gɨmim, kalɨp u rö nöp hag ñɨmim.

14 Nɨhön gɨnɨg: manö ke nɨbö manö nɨŋagep rö hagem, God nɨp sabe gɨnabin u, ana yad sabe gɨnab pen manö ɨ anɨg göl hagabin u a gem nɨŋagnabin.

15 Anɨb u, yad ana yad u God nɨp sabe gɨnabin; pen yad u rö nöp gasɨ rɨmɨd yad u nɨŋöl gɨ nöp mɨdem God nɨp sabe gɨnabin. Yad ana yad u God nɨp kɨmap hagnabin; pen yad u rö nöp gasɨ rɨmɨd yad u nɨŋöl gɨ nöp mɨdem God nɨp kɨmap hagnabin.

16 Kale ana kale u nöp God nɨp aɨj a gɨmim sabe geinabim u, nɨbi bɨ gau manö hagnabim u nɨŋöm rɨk nɨŋagnaböl. Anɨb u, kale God nɨp sabe gɨmim aɨj a gɨnabim manö anɨbu ɨ u rɨk nɨŋöm, aɨj a göp a göm “Nɨŋö” a göl rö lagnab.

17 God nɨp aɨj a göl gɨ mɨdeinabim u pen nɨbi bɨ anɨb gau manö hagnabim u nɨŋöm, gasɨ rɨmnap halö udöm pɨdöŋ rɨmnap halö udagnaböl.

18 Pen God Ana nan aɨj ñö, manö ke nɨbö manö nɨŋagep rö hagnabim u, kalöp nöp ñagöp. Yɨp u rö nöp ñajɨp, manö ke nɨbö manö nɨŋagep rö iru nöp pör hagnabim u,

God nɨp aɨj a gɨpin.

19 Pen Kraiss lau adö mɨdpun nɨbi bɨ gau aɨp magum gun, manö ke nɨbö manö nɨŋagep rö hagnö nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋöm rɨk nɨŋagnaböl u, u yɨp aɨj gagnab. Manö nɨŋeb mɨhöp nöp hagnö, nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋöm gasɨ rɨmnap halö udnaböl u, u yɨp aɨj gɨnab.

20 Pen añ mam bɨ. Ñɨ painaŋ gasɨ nɨŋbal rö gasɨ u rö nɨŋagmim; nɨbi bɨ kub gasɨ nɨŋbal rö gasɨ u rö nɨŋmim. Nan si nan naij gagep adö u nöp ñɨ painaŋ rɨ mɨdmim. *

21 God manö haga rɨmnap hagöm, Aisaia God Manö adɨŋ ap kalɨ kɨñ rɨköm haga, “Bɨ Kub hagöp,

‘Yad nɨbi bɨ gai i rɨmɨd uknö, nɨbi bɨ mɨlö gau nɨbö hagnö apöm,

manö yabɨl kale ke hagnaböl,

pen nɨbi bɨ gai i manö yad hagnabin anɨbu nɨŋagnaböl,’ a göp,” a ga. *

22 Anɨb u nɨŋbun, God Ana nan aɨj ñö, manö ke nɨbö manö nɨŋagep rö hagnabim u, nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ udpal gau nɨŋöl a göm ñagöp; nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ udagpal gau nɨŋöl a göm ñöb. Pen God Ana nan aɨj ñö, nɨbi bɨ Kraiss manö aɨj u waiö hag ñɨbal u, nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ udpal gau, nɨp nɨŋ ud aɨj göl a göm ñöb; nɨbi bɨ Kraiss nɨp nɨŋ

udagpal gau, nɪp nɪŋ udöl a göm ñagöp.

²³ Pen kale nɪbi bɪ Kraislau adö mɪdpim gau ap magum gɪmim, magöŋhalö manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagpe nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ manö anɪbu nɪŋagpal gau rɪmnap aka nɪbi bɪ Kraislau nɪp nɪŋ udagpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, nɪbi bɪ gau hau alö hagaböl, a gɪnaböl. *

²⁴ Pen Kraislau manö aij u waiö hag ñöl gɪ mɪdpe nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ Kraislau nɪp nɪŋ udagpal gau rɪmnap aka nɪbi bɪ manö anɪbu nɪŋagpal gau rɪmnap raul mɪgan anɪbu aueinaböl u, manö kale anɪbu nɪŋöm, kale nan si naj naj gɪpal u nɪŋöm, gasɪ kub nɪŋnaböl. *

²⁵ Gasɪ kub nɪŋlö nɪŋöl gɪ, nan nɪhön nɪhön gasɪ rɪmɪd mɪdmagö kale pi göl mɪdöp gau waiö lö nɪŋnaböl. Kale anɪg göl gasɪ nɪŋöm, God nɪp nɪŋlö anɪnɪn gö, kugom yɪmöm, God hib nɪpe haglö adö arö nɪŋöl gɪ hagnaböl, "Nɪŋö! God kalöp aip mɪdöp," a gɪnaböl.

God nɪp sabe gɪnɪg am magum gɪmim u, kabö rö nöp gɪmim

²⁶ Anɪb u, añ mam bɪ, manö hagnɪg gabin i nɪŋmim. Kale ap magum gɪnabim ñɪn u, bɪ ap kɪmap ap hagnab; bɪ ap Kraislau manö aij u adɪŋ ap manö hag ñɪnab; bɪ ap

God Ana gasɪ ñɪnab rö manö u hag ñɪnab; bɪ ap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnab; bɪ ap manö hagnab anɪbu, ado göm anɪg anɪg hagajɪp a gɪnab. Anɪb u me, nɪbi bɪ Kraislau adö mɪdpal gau Kraislau nɪp nɪŋ ud pɪdöŋ göl a gɪmim gasɪ u nöp nɪŋmim gɪmim. *

²⁷ Pen bɪ rɪmnap manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hageinaböl u, bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan nöp manö hagöl. Iru nöp hagagöl. Pen bɪ añ ap nöp uraköm manö hagnab; bɪ seg hagagöl. Bɪ añ ap anɪg göl uraköm manö hageinab, bɪ ke nɪbö ap pen uraköm, manö haga u ud ado göm, anɪg anɪg hagajɪp, a gɪnab.

²⁸ Pen manö ado göm, anɪg anɪg hagajɪp a göm hag ñeb bɪ ap mɪdagainɪm u, manö ke nɪbö manö nɪŋagep rö hagnɪg gaböl bɪ gau manö anɪbu hagagöl; kale ke agamɪj kalɪp ke abe God nɪp abe hagöl.

²⁹ Bɪ mɪhöp aka mɪhau nɪgan Kraislau manö aij u hag ñɪlö nɪŋöl gɪ, bɪ rɪmnap kabö rö hagaböl aka göm, nɪŋ mɪdaiöl. *

³⁰⁻³¹ Pen bɪ asɪk nɪŋ mɪdeinaböl anɪb gau, bɪ ap God Ana gö, gasɪ aij pɪral hiikö, bɪ nöd uraköm hagainɪm u gasɪ anɪbu nɪŋöm asɪkö, bɪ hain uraköm hagnɪm. Pen pen ab ralöm hagagöl. Añ añ

* 14:23: Ap 2:13

* 14:24: Jon 16:8

* 14:26: 1Ko 12:8-10

* 14:29: 1De 5:21

uraköm hagöl. An+ b u, kale magöñhalö Jisas Kraiss manö aij u hag dapim apim g+mim me, Jisas Kraiss gasi r+mnap halö udmim, gasi halö m+deinabim.

³² N+bi b+ God kalöp nan aij ñö, Kraiss manö aij u hag ñ+m+dim gau, gasi kale ke n+ñ aij g+mim, manö hag ñ+mim. Pen kale u rö nöp gasi n+ñ aij g+mim, manö hagpin me u a g+mim arö g+mim.

³³ N+hön g+n+g: God gö n+bi b+ Kraiss lau adö m+dpal gau hałowatö gagpal; gasi n+ñöl gi g+lö arö, agam+i m+d aij g+pal.

Pen kale ap magum g+mim, Kraiss lau adö m+dpal n+bi b+ ram m+nöñ gau gau magöñhalö g+m+dal rö g+mim.

³⁴ Kale ap magum g+mim, God n+p sabe g+m+dim ñ+n u, n+bi gau manö hagagöl. B+ gau nöp haglö, n+bi gau y+har+iñ apdi n+ñöl. Juda lo manö an+ b unbö rö nöp hagöp. *

³⁵ N+bi gau manö r+mnap halö n+ñun a geinaböl u, kale ram kale ke gau amöm, nugmul b+ kal+p hag n+ñöl, hag ñöl. Pen n+bi b+ Kraiss lau adö God Manö n+ñun a göm magum geinaböl an au, n+bi ap uraköm manö hag ñ+nab u, gi naij yab+i g+nab.

³⁶ Kale n+bi b+ Korid nöd api Jisas manö aij u udmim n+bi b+ gau dammim hag ñagpe. Pen hon Jisas manö

aij ud arep b+ gau, manö aij an+bu damun, kalöp n+bi b+ Korid nöp hag ñagno.

³⁷ Kale b+ an an, God Ana han+p nan aij ñö, Jisas manö aij u n+bi b+ gau hag ñ+m+dun a g+mim gasi n+ñbim gau, yad B+ Kub hagöp rö hagabin me u a g+mim n+ñmim. *

³⁸ Pen b+ an manö hagabin an+bi n+ñagnab u, manö n+pe u rö nöp n+ñagmim.

³⁹ An+ b u, añ mam b+. Gasi kub kale u Jisas manö aij u hag ñun a g+mim gasi u n+ñmim. Pen n+bi b+ manö ke n+bö manö n+ñagep rö hagaiöl u, arö gim a g+mim hagagmim.

⁴⁰ Pen kale n+bi b+ Kraiss lau adö m+dpim gau apim God Manö n+ñnabim ñ+n u, nan n+hön n+hön geinabim, magöñhalö gasi n+ñ aij göl gi g+pe ar+n+ m.

15

Kraiss umöm kauyan uraka

¹ Añ mam b+. Kraiss manö aij u nöd hag ñainö udmim, manö n+ñö yab+i a g+mim n+ñ ud p+döñ g+pim u, kauyan hag ñ+ aij g+n+g gabin.

² Manö aij an+bu kalöp hagnö n+ñmim udpe u, n+ñ ud p+döñ göl gi m+deinabim u, God kalöp ud kam+iñ yunab. Pen n+ñ ud p+döñ göl gi m+dageinabim u, kale manö n+ñö an+bu y+har+iñ n+ñ ud-pim rö l+nab.

³ Manö yad nöd n+ñnö an+bu, manö kub manö aij yab+i a gem kalöp hag ñ+nö.

* 14:34: 1Ko 11:3; 1Di 2:12 * 14:37: 1Jn 4:6

Hon nan si nan naj gipun rö, Krajs hanip a göm uma u, God Manö kalı kılın rıköm, gınab a gıla rö nöp ga. *

4 Krajs umö rıgöl gılö, nın mihöp midöm, nın mihau nıgan u kauyan uraka u, u rö nöp God Manö kalı kılın rıköm, gınab a gıla rö nöp ga. *

5 Pen Jisas kauyan uraköm, Pida mideia au waiö lö, nip nöd nıña. Hainö waiö lö, bı manö nıpe ud arep unbö mıgan lan u nıñla. *

6 Hainö nın ap, Krajs kauyan waiö lö, nın añı anıbu nöp añ mam paip hadred (500) rö nıñla. Añ mam anıb gau rımnap umla pen magöñhalö rö midpal.

7 Hainö nın ap, Krajs kauyan waiö lö, Jems nıña. Nın ap pen, bı manö nıpe ud arep gau magöñhalö nıñla. *

8 Pen nıbi bı rımnap nip nıñla nın u ap arö, hainö Jisas yad ke waiö la nıñnö. Anıb u, yad nı le pi yag daubal rö ap midainö yıp uda. *

9 Yad nıbi bı Krajs lau adö mideila gau kalıp gı naj yabıt gı midmidin u, Jisas manö aij ud arep bı midnam rö laga. *

10 Pen God yıp mög nıñöm ud aij gö, bı nıpe midem, ke yabıt gıpin. Jisas manö aij ud arep bı rımnap wög gıpal rö gagpin; yıp mög nıñöm ud

aij yabıt gö, wög kub yabıt u gıpin. *

11 Yad nöp God nip wög gıpin a gem hagagabin; kale nöp gıpal a gem hagagabin. Hon magöñhalö Krajs manö aij u, adö añı hag nıno arö, kale nıñmim udpim.

Nıbi bı umla gau kauyan uraknaböl

12 Pen Krajs umöm uraka a gun manö pör hagnun u, kale rımnap nıñön gıñıg nıñagmim, wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gıñmim nıñbım?

13 Pen wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gınabım u, Krajs nıpe ke kauyan urakagöp a gınabım.

14 Pen Krajs kauyan urakagböp u, Krajs manö aij hag nımidun manö u, manö yıharıñ rö lıböp. Krajs kauyan urakagböp rö hagep, Krajs manö aij nıñ udpim u manö yıharıñ rö lıböp.

15 Wip umöm uraköl rö la-gaiböp u, God Krajs nip gö urakagböp. Anıb u, God gö Krajs uraka manö aij pör hag nımidun u, manö pıral rö lıböp.

16 Nıñön gıñıg: wip gau umöm kauyan urakagnaböl a gınabım u, Krajs nıpe ke u rö nöp kauyan urakagöp a gınabım.

17 Pen Krajs kauyan urakagböp, Krajs manö aij nıñ udpim u manö yıharıñ rö

* 15:3: Ais 53:5-12 * 15:4: Mad 12:40; Ap 2:24-32 * 15:5: Luk 24:34; Mad

28:16-17 * 15:7: Luk 24:50 * 15:8: Ap 9:3-6 * 15:9: Ep 3:8; 1Di 1:15

* 15:10: 2Ko 11:23

līböp. Kraiſ kauyaſ urak-
agböp, nan ſi nan naij g+pim
gac u ĩk gi yuagböp.

18 Pen Kraiſ kauyaſ urak-
agböp, n+bi b+ Kraiſ n+p n+ſ
udöm umla gau, hadö böſ
nöp um lug l+ arblap.

19 Hon Kraiſ n+p udun
me, gaſi halö m+dpun. Pen
m+nöſ naböſ i ĩ m+dpun, böſ
nöp umaibnop, n+bi b+ mög
gep rö yab+ m+daibnop.

20 Pen Kraiſ uraköm kam+ſ
m+dpöp u me, n+bi b+ Kraiſ
n+p n+ſ udöm umbal gau,
u rö nöp uraköm kam+ſ
m+deinaböl.

21 B+ ap gö, n+bi b+
umnaböl; b+ ap gö, n+bi b+
uraknaböl. *

22 Manö hagabin an+bu,
Adam n+bi b+ yam n+pe
m+dpun u magöſhalö
umnabun, pen Kraiſ n+bi
b+ yam n+pe m+dpun u
magöſhalö uraknabun.

23 Pen God Kraiſ n+p nöd gö
uraköm, am n+pe aip m+dpöp
u me, hainö apöm n+bi b+
n+p lau adö m+dpun gau gö,
magöſhalö uraknabun. *

24 Seden k+jaki ana naij
n+pe gau n+bi b+ gau gi naij
g+naböl u pen Kraiſ n+pe
kal+p pa jö gi yuöm, n+bi
b+ n+pe abad m+deinab gau
Bapi God n+p n+ab; an+bu
n+ſ hain an+bu aunab.

25 N+hön g+nig: Kraiſ
n+bi b+ nan gau abad m+dp
damöm, Nap gö, kołmał n+pe
magöſhalö gau Kraiſ ma mo
gau m+deinaböl. *

26 Kołmał aň+ ap nöp
m+deinab: umeb magö u
nöp. Pen n+ſ hain an+bu, u
abe gi p+ſ g+nab. *

27 Pen n+pe gö, n+bi b+
nan gau magöſhalö ma mo
n+pe gau m+dpöp a göm kal+
k+ň r+kla u, God Kraiſ mo
n+pe gau m+dpöp hagagla.
God n+pe nöp gö, magöſhalö
Kraiſ mo n+pe gau m+dpöp. *

28 N+bi b+ nan gau
magöſhalö, N+ n+pe Kraiſ
mo n+pe gau m+dpöp n+ſ gi,
n+pe hagnab, “Bapi m+ňi ne
n+bi b+ nan gau magöſhalö
abad m+dpun. M+ňi yad
mo nöp gau m+deinabin,” a
g+nab. An+b u me, God aň+
nöp nan n+hön n+hön m+dpöp
gau magöſhalö yab+ abad
m+deinab.

29 N+bi b+ umbal gau,
uraknaböl a g+pun u n+ſbim.
Urakagnaböl u, n+bi b+ ai
g+nig n+m+damam umbal gau
kal+p nan a göm n+ſ pakpal?
Kale uraknaböl a göm nöp
an+ſ g+pun.

30 Pen hon u rö nöp, hon
n+hön g+nig manö aij an+bu
hagun, b+ han+p gi naij g+nig
gaböl gau gaſi iru n+ſg+pun?
*

31 Yad pör n+ſg+pun, n+ſ i
b+ ap y+p al pak l+ab aka
waſö u n+ſg+pun. Yad kalöp
n+bi b+ gaſi n+ſem, B+ Kub
hon Kraiſ Jiſaſ n+p n+ň+ lem
aij a göp a gabin.

32 Pen yad daun kub Epe-
ſaſ i apem, kain hapeb gau rö
aip pen pen g+pun. Ummön

* 15:21: Ro 5:12 * 15:23: 1De 4:16; Rep 20:5 * 15:25: Mad 22:44 * 15:26:

Rep 20:14 * 15:27: Sam 8:6 * 15:30: Ro 8:36

böŋ nöp umnabön a gipim u, yad nihöŋ giŋig anig gipin? “Miñi midpun ñin i, nan aij aij ñiŋöl gi, ñig aij aij ñiŋöl gi, gi midaiun; umun böŋ nöp umnabun,” a gibnep. Manö aij hag ñi ajpin u arik arbnep. *

33 Pen niŋbi bi gasi anibu rö niŋbal gau, aip midagaimim. Niŋbi bi mid aij gipal gau, niŋbi bi gi naij gipal gau aip magum gaiöl, adö anibu nöp ginaböl.

34 Pen gasi adö ke niŋmim nan si nan naij gipim u arö gimim, mid aij gimim. Kale rimmnap God nip gasi niŋagpim u, kale nable giböp.

Kauyaŋ uraköm hañ romaŋ kale u aige rö mideinab?

35 Pen kale rimmnap hagnabim, “Niŋbi bi umbal gau aigöl göm uraknaböl? Uraköm, hañ romaŋ kale u aige rö mideinab?” ö ginabim.

36 Pen manö hagpal u manö hauŋ rö. Nan yiŋ magö gau yube, halö midöm kamiiŋ lagnab; umöm nöp kamiiŋ linab. *

37 Wid magö aka nan nihöŋ magö yubim u, ran kub göp rö ju yimagpim; magö pro gau nöp yubim.

38 Pen magö ke ke yubim anib gau, God rannim a göm niŋ la rö ranöb.

39 Hañ romaŋ gau u rö nöp ke ke midöp. Niŋbi bi gau ke

la; kaj wal gau ke la; yaur gau ke la; kabsal gau ke la.

40 Hañ romaŋ kumi kabö adö laŋ gau ke midöp; hañ romaŋ minöŋ naböŋ adö iŋ i gau ke midöp. Hañ romaŋ kumi kabö adö laŋ aij u ke midöp; hañ romaŋ minöŋ naböŋ adö iŋ i aij u ke midöp.

41 Pen sidö mailö u aij u ke la; rakiiŋ mailö u aij u ke la; gapiiŋ mailö u aij u ke la. Pen gapiiŋ gau u rö nöp ke ke midöp rö mailö u aij ke ke la.

42 Niŋbi bi umöm uraknaböl u anibu rö. Wip riŋöl ginaböl hañ romaŋ u hij gi lugnab; uraknaböl hañ romaŋ u hij gi lugagnab.

43 Nan mög gep rö uŋöm liŋbal; uraköm mailö halö midnab. Nan kŋö midagöp uŋöm liŋbal; uraköm pidöŋ halö midnab. *

44 Hañ romaŋ uŋöm liŋbal u hañ romaŋ minöŋ naböŋ adö iŋ i ajpal rö midöp; uraköm ana kumi kabö adö laŋ ajpal rö midnab.

45 Adö anibu nöp, God Manö adiiŋ ap Mosiŋ kaliiŋ kŋiiŋ riŋköm haga, “Adam nöd niŋbö u niŋpe ke bi kamiiŋ halö la,” a ga. Adam hain niŋbö u pen Ana midöp; niŋpe niŋbi bi gau kamiiŋ middep magö u ñab. *

46 Anib u me, nöd hañ romaŋ minöŋ naböŋ adö iŋ i ajep; hainö hañ romaŋ ana ajep.

47 Bi nöd niŋbö u minöŋ nöp aua; Bi hain niŋbö u kumi kabö adö laŋ au niŋbö aua.

48 Niŋbi bi minöŋ naböŋ adö

* 15:32: Ais 22:13 * 15:36: Jon 12:24

* 15:43: Plp 3:20-21 * 15:45: Jen

if i m+dpal gau, b+ nöd n+bö m+dm+dpöp u rö nöp m+dpal. N+bi b+ kumi kabö adö laŋ m+dpal gau, B+ kumi kabö adö laŋ m+dpöp rö m+dpal.

49 M+ñi hon b+ m+nöŋ aua rö m+dpun; hainö B+ kumi kabö adö laŋ au n+bö aua rö m+deinabun.

50 Añ mam b+, yad kalöp hagabin, hañ romanŋ y+har+ŋ u God ram m+nöŋ aij u arep rö lagöp. Nan um hij g+ lugnab u pör pör m+dain+im rö lagöp.

51 Pen manö nöd n+ŋagm+dal ap kalöp hagn+g gabin. Hon Krais n+bi b+ n+pe m+dpun gau magöŋhalö umagnabun. Pen hon magöŋhalö ke hain n+bö rö l+inabun. *

52 A+ŋ magö hagö, añ+im añ+im y+ŋ+d nöp mailö göp rö, n+bi b+ umbal gau urak hañ romanŋ hij g+ lugagep m+deinaböl; pen hon magöŋhalö ke hain n+bö rö l+inabun. *

53 Hañ romanŋ hij g+ lugnab u, hij g+ lugagep l+n+im; hañ romanŋ umeb u, pör pör m+dep l+n+im. *

54 Hañ romanŋ hij g+ lugnab u, hij g+ lugagep l+nab; hañ romanŋ umeb u, pör pör m+dep l+nab ñ+n an+bu, manö kal+ k+ñ r+köm hagla rö g+nab. B+ God manö hagep Aisaia God Manö kal+ k+ñ hagöm haga, "B+ Kub umeb magö u al pak lö hadö böŋ nöp p+is göp," a ga. *

55 Pen b+ God manö hagep Hosea God Manö kal+ k+ñ r+köm haga, "Umeb magö, uri klö ne m+dpöp gai?

Umeb magö, uri ilön ne m+dpöp gai?" ö ga *

56 Umeb magö ilön u nan si nan naj gep n+bö; nan si nan naj gep klö u lo manö n+bö. *

57 Pen God n+pe B+ Kub hon Jisas Krais n+p yuö apöm han+p ud as+k yuö kam+ŋ arabun. An+bu n+ŋun, God n+p aij a gun.

58 An+b u, añ mam aij yad gau, kale p+döŋ g+mim, ke gau aragmim. B+ Kub n+p wög g+pun u y+har+ŋ ga-gun a g+mim, pör nöp klö g+mim, B+ Kub n+p wög göl g+ m+daimim.

16

Nan God n+p ñeb

1 Mani ud magum g+mim, God n+bi b+ kal+p ñ+nabim manö u hagn+g gabin. Krais Jisas n+bi b+ Galesia Propins m+dpal gau kal+p hagnö rö, kale u rö nöp g+mim. *

2 Kale n+bi b+ ke ke magöŋhalö wik añ+ añ+ ñ+n nöd u mani udpim rö u n+ŋmim r+mnap ud ke gau l+mim ud magum g+mim. An+g g+nabim u, yad apjakem mani nan a gem hag ajageinam.

3 Pen yad n+nabin u, b+ kale n+ŋmim b+ aij m+dpal gau r+mnap hagpe, yad kal+p

* 15:51: 1De 4:15-17 * 15:52: Mad 24:31 * 15:53: 2Ko 5:4 * 15:54: Ais 25:8 * 15:55: Hos 13:14 * 15:56: Ro 7:13 * 16:1: Ro 15:25-26; 2Ko 8:1-9

köp kalı kliš rik ñınö, kale pen köp u abe mani ñınabim u abe dam Jerusalem ud aröl.

4 Pen yıp arep rö leinab yad ke kalıp uł gı ud arnabin.

5 Pen yad Masedonia Propins u amem, mıdpim u nınabin. *

6 Amjakem, kale aip pro magö ap mıdeinam rö löp. Yıbaud i kalöp aip mıdem, ram mınöñ rımnab arnıg gınö, yıp dam adan añ u yube arnabin. *

7 Kalöp yıharıñ mailö sıdö añ nıñöl arep u yıp aij gagöp. Bı kub yau a geinab, am kale aip rapın mıdem hainö arnabin.

8 Yad daun kub Epesas i mıdem, Pedikos ñın kub u ap padiö nıñem hainö nınabin.

9 Daun kub Epesas i, Bı Kub wög kub gabin, pen nıbi bı iru nöp yıp jı nıñbal. *

10 Pen Dimodi mıdpim u auainım, nıp ud aij gımim, nıpe pıñıñ gagnab. Nıpe yad Bı kub u nıp wög gıpin rö nöp göp u nıñmim, *

11 Nıp arö gagmim. Kale magöñhalö nıp ud aij gımim. Hainö arnıg gainım u, nıp dam adan añ u yuaimim, yad mıdpin i ado gı aunım. Mam rımnab halö aip aunaböl a gem abad mıdpin. *

12 Pen mam hon Apolos nıp manö kłö hagem hagpin, mam rımnab arajal rö, aip armön a gıpin u, pen nıpe

mıñi nagnab. Hainö neb rö lainım nınab. *

Manö naböñ rımnab abe haga

13 Kale nıbi bı nıñöl gı mıdaimim. God nıp nıñ ud pıdöñ gımim gı mıdaimim. Nan ap pıñıñ gagmim. Kłö yabıt gımim gı mıdaimim.

14 Pen nañ nıñhön nıñhön gınabim, nıbi bı gau kalıp mıdmagö lımim gımim.

15 Añ mam bı. Kale nıñbim, Grik kai Krais nıp nıñ udla gau, Sıdepanas nıbi bı yam nıpe gau nöd nıñ udla. Nıñ udöm me, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau kalıp mıdmagö löm wög gı ñöl gı nöp mıdpal. Anıb u, añ mam yad kalöp hagabin, *

16 Nıbi bı aij anıb gau rö abe, añ mam kale aip wög gıpal gau abe nıñmim, hagöl rö nöp gımim.

17 Pen kale ap yıp nıñmim rö lagö, Sıdepanas, Podyunedas, Akaikas apöm yıp nıñbal u yıp aij yabıt göp.

18 Anıg gıpal anıbu yıp aij göm kalöp aij göm göp. Bı aij anıb gau manö hagnaböl u nıñ aij gımim.

19 Pen nıbi bı God lau adö mıdpal Esia Propins i, kalöp Korid nıbi bı gau, “Añ mam bı, kale mıdpim?” a gıpal. Akwila nıbi nıpe Prisila aip kalöp Korid nıbi bı, “Bı Kub kalöp abad mıdeian,” a gıpal. Nıbi bı apöm ram kale ber mıhau magum göm God

* 16:5: Ap 19:21 * 16:6: Ro 15:24 * 16:9: Ap 19:8-10; 2Ko 2:12 * 16:10:

1Ko 4:17 * 16:11: 1Di 4:12 * 16:12: 1Ko 3:6 * 16:15: 1Ko 1:16 * 16:19: Ap 18:2,18,26

nip sabe gipal gau u rö nöp
hagpal. *

²⁰ Pen añ mam Krai lau
adö m+dpal gai i magöñhalö,
“Kale m+dpim?” a gipal.
Kale Bi Kub nip niñ udpim
rö, pen pen hag w+hai udöl
gi, alaun bom halumim.

²¹ Yad Pol, manö naböñ
magö i ñ+magö yad u ke kal
kliñ rikem “Kale m+dpim?” a
gabin.

²² Nibi bi an, Bi Kub nip
m+dmagö lagnab u, pen ilön
udniñ. Anib u, Bi Kub hon,
ne aumön! *

²³ Bi Kub hon Jisas kalöp
mög niñöm ud aij ginim.

²⁴ Añ mam yad Krai Jisas
lau adö m+dpim gau, yad
kalöp magöñhalö m+dmagö
libin. Anib unbö rö aij.

* 16:22: Gal 1:8-9

2 Korid

Pol kōp hain u

Korid n̄bi b̄i kal̄ip

kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Pol. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, mam hon Dimodi aip aūi m̄idul, kalöp God n̄bi b̄i n̄ipe daun kub Korid m̄idpim gau abe, Akaia Propins aŋ aŋ gau gau magöŋhalö m̄idpim gau abe, kōp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

² Kalöp hagabin, ȳip aij göp u, Bapi God abe B̄i Kub Jisas Kraiſ abe kalöp mög n̄iŋmil ud aij ḡilö, agam̄ij m̄id aij ḡimim.

Pol God n̄ip aij a ga

³ B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Bapi God ñ̄i pai n̄ipe mög mög n̄iŋöm, ud aij göm, pör pör abad m̄id aij yab̄iŋ göp. *

⁴ Marö r̄imnap han̄ip auaj̄ip, n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp u me, hon pen ado gun, n̄bi b̄i r̄imnap marö auaj̄ip, kal̄ip u rö nöp ud aij gun abad m̄id aij ḡinabun.

⁵ Kraiſ p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe ilön uda rö hon u rö nöp ilön r̄imnap udpun. Pen Kraiſ p̄ig m̄idpun u me, n̄ipe han̄ip pör pör abad m̄id aij göp n̄iŋöm hon gas̄i halö m̄idpun. *

⁶ Kale m̄id aij ḡimim gas̄i halö m̄idmim, am n̄ipe aip pör pör m̄ideinabim a

göm, Kraiſ Jisas n̄ipe marö r̄imnap han̄ip ñ̄i m̄idöp. Pen Kraiſ n̄ipe han̄ip abad m̄id aij göp rö, hon gas̄i halö m̄idpun u n̄iŋnabim u me, marö r̄imnap kalöp aueinab u, Kraiſ han̄ip u rö nöp abad m̄id aij ḡinab n̄iŋöm m̄id aij gun a ḡimim, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁷ Gas̄i hon n̄iŋbun u, kale Kraiſ n̄ip arö gagnabim. Hol b̄i m̄ihau ilön udpul rö, kale u rö nöp ilön udnabim; pen God hal̄ip m̄ihöŋ ud aij göp rö, kalöp u rö nöp ud aij göm abad m̄id aij gö, gas̄i halö m̄ideinabim.

⁸ Pen añ̄ mam b̄i n̄iŋmim. Hol b̄i m̄ihau Esia Propins m̄idul, marö kub udul uŋham yab̄iŋ m̄idailo. Kam̄iŋ m̄idaiul rö lagöp, hadö umnabul a ḡilo. *

⁹ Hadö umn̄ig gabul a ḡilo. Pen ga adö an̄bu, hol gas̄i kub yab̄iŋ n̄iŋmidul u me, hol ke klö m̄idpul a gul ha-gagpul; God n̄bi b̄i umbal gau gö urakpal u nöp hal̄ip abad m̄idö n̄iŋöl ḡi m̄idpul, a ḡipul.

¹⁰⁻¹¹ Hal̄ip böŋ nöp al pak löl rö la u pen n̄ipe hal̄ip ud kam̄iŋ yua u me, uri n̄ipe hal̄ip kauyaŋ ud kam̄iŋ yun̄ig gab. Kale God n̄ip sabe göl ḡi m̄idpe, hainö gau abe n̄ipe u rö nöp hal̄ip ud kam̄iŋ yunab a gul gas̄i halö m̄idpul. An̄b u, n̄bi b̄i iru nöp God n̄ip sabe göl ḡi m̄idlö, God n̄ipe n̄iŋöm hal̄ip b̄i m̄ihau ud kam̄iŋ yuö me,

* 1:3: Ro 15:5

* 1:5: Sam 34:19

* 1:8: Ap 19:23; 1Ko 15:32

nibi bi iru nöp halip ginab u niñöm hib nipe haglö adö arnab. *

Pol kalip am niñaga, manö u haga

¹² Midmagö hol an dan niñbul, nibi bi gau aip midul nan niñhön niñhön gipul gau, God halip aip midö niñöl gi, nip gasi niñöl gi gipul. Hol manö niñö nöp hagul gi aij nöp gipul. Yad waiö hagabin, kalöp pör pör anib unbö rö nöp gipul. Pen nibi bi gau gasi niñbal rö gasi niñul anig gagul. God halip mög niñöm ud aij göm gasi ñö anig gipul.

¹³⁻¹⁴ Köp kalöp kalı kñiñ rikmidin gau, manö ba gau rö hagem rikagmidin; amgö li niñmim, il u yinid niñmim a gem, waiö nöp rikpin. Miñi ke ke rö midpun u me, kale yip niñbim pen yip niñ aij gagpim; pen yip aij göp u, yip niñ aij gipe me, hainö Bi Kub hon Jisas ado gi aunab niñ u, ap magum gun, yad kalöp niñem miñ miñ ginabin; kale pen u rö nöp yip niñmim miñ miñ ginabim. *

¹⁵⁻¹⁶ Adö anibu nöp me, nöd Masedonia Propins aragnö niñ u, yad gasi ap niñem köl am niñnig niñabin a ginö. Yad Masedonia nibi bi kalip niñnig arnabin, pen nöd am kalöp niñem arnam, a ginö. Pen ado gi apem, Judia arnig, adan mlö añi anibu nöp apem, kalöp kauyan niñöl gi ap padinam,

a ginö. Anig ginö me, kale miñ miñ gimim yip pen gi niñmim nan magö rimnap niñbe niñöl gi, Judia arnam, a ginö. *

¹⁷ Gası anibu rö niñem me, kalöp nöd manö big yunö u pen hainö nagnö. Anig ginö u, yip pen hagnabim, “Bi mlö u nip ke aij göp adö u hain göm, ‘Ginabin ginabin,’ a göm, manö nöp hagöm, hainö gagöp. Nipe yiharin bi manö niñg pak ajöp mlö u,” a ginabim rö löp u pen,

¹⁸ God bi niñö yabiñ nöp hagöp u pig midpin rö u, yad gasi miñhöp niñem kalöp hagpin.

¹⁹ Yad, Sailas, Dimodi, hon kalöp God Niñ nipe Jisas Kraıs manö hag niñno. Jisas Kraıs gasi miñhöp midagöp. Nipe yau a göm, hainö wasö gagnab. Manö niñhön niñhön hagöp u, hagöp rö nöp ginab. *

²⁰ God manö adö niñhön niñhön haga u, Jisas Kraıs apöm, anib unbö rö nöp magöñhalö göp. Hon nipe anig göp anibu niñbun u me, God nip sabe gun u, Jisas Kraıs hib nipe hagnö, “Niñö” a gipun. Anig gipun u, God hib nipe u adö lan aran a gun anig gipun. *

²¹ God nipe nöp gö me, hon abe, kale abe Kraıs nip cig aij gun midpun. Nipe nöp me hanip “Niñi bi yad ke,” a göm, hag löm,

²² Ana nipe u hanip ñö,

* 1:10-11: 2Di 4:18 * 1:13-14: 2Ko 5:12; Plp 2:16 * 1:15-16: 1Ko 16:5-6

* 1:19: Ap 18:5 * 1:20: Rep 3:14

apöm midmagö aŋ hon daŋ goŋ lɪ midöp. Anɪb u hon niŋbun, hon God nɪbi bɪ niŋpe ke midpun niŋöm niŋpe haga haga rö nöp magöŋhalö hanɪp ñɪnab. *

²³ Pen yad kale Korid kai midpim gau niŋniŋ gainö u pen amem manö kub hagnö, kale ilön udmim rö löp niŋem me, kalöp mög niŋem me hagnö. God niŋpe midmagö yad aŋ daŋ niŋöb yad piral hagagabin.

²⁴ Pen manö yad u nöp hain göl a gem gasɪ u niŋagpin. Kale ke Kraiŋ niŋp gasɪ niŋbim u me, yad am kalöp hagnö, kale klö gɪmim Kraiŋ niŋp niŋ aij gɪmim cɪg pɪdöŋ gɪmim miñ miñ göl gɪ midɛinabim, a gem hagabin. *

2

¹ Pen yad gasɪ ap niŋem hagnö, “Kalɪp kauyaŋ am niŋem manö klö hagnö, kalɪp kauyaŋ ilön udöl rö löp u, am niŋagnam,” a gɪnö. *

² Pen yad gɪnö kale ilön udeinabim u, an pen midöm yɪp geinab miñ miñ gɪnabin? Nɪbi bɪ anɪbu rö rɪmnap midageinabol.

³ Anɪbu niŋem me, kalöp köp kalɪ kliñ rɪknö. Yad gasɪ niŋnö, “Amjakem nɪbi bɪ gau niŋem miñ miñ yabɪl gɪbneŋ pen wasö, amjakem kalɪp niŋnö, yɪp niŋör yabɪl gɪnɪm rö löp u me, yad aragnabin,” a gɪnö. Yad

gasɪ niŋnö, “Yad ke miñ miñ gɪnabin u, kale abe miñ miñ gɪnabim,” a gɪnö.

⁴ Köp kalɪ kliñ rɪknö anɪbu, midmagö yad u ilön gö, gasɪ miñ lö löp gɪ, amgö ñɪg ud gɪ dö gɪ yuöl gɪ kalɪ kliñ rɪknö. Kalöp marö kub gɪnɪm a gem rɪkagnö; kalöp midmagö yabɪl lɪbin rö niŋmim, a gem rɪknö. *

Bɪ nan naij ga u, uri nan naij ga anɪbu arö gɪmim niŋ midmagö limim udmim

⁵ Pen yad gasɪ niŋbin bɪ ap gö marö ga u, yɪp gaga, kalöp nɪbi bɪ gau midpim kalöp magöŋhalö ga.

⁶ Pen kale magöŋhalö rö niŋp arö gɪpe u, niŋpe ilön udöm, gɪ naij ga u hadö niŋöb. Anɪb u, miñni anɪg gagmim; arö gɪmim.

⁷ Miñni gɪ naij ga anɪbu arö gɪmim, niŋp manö hain hain hagmim. Niñhön gɪniŋ: niŋ anɪg gagpe, mög kub yabɪl gö, böŋ nöp ap lug paknɪm rö löp.

⁸ Anɪb u, yad kalöp hagabin, niŋp mam hon a gɪmim midmagö lɪbim u, niŋp hagpe niŋ aij gɪnɪm.

⁹ Yad kalöp köp kalɪ kliñ rɪknö u, manö yad u udmim, manö niñhön niñhön hagnabin magöŋhalö hain gɪmim gɪnabim aka gem köp kalɪ kliñ rɪknö.

¹⁰ Pen nɪbi bɪ kale gau rɪmnap gɪ naij gɪnabol kale arö gɪnabim u, yad u rö nöp gɪ naij gɪnabol anɪbu arö

* 1:22: Ep 1:13-14; 2Ko 5:5 * 1:24: 1Pi 5:3 * 2:1: 1Ko 4:21 * 2:4: Ap 20:31

gɪnabin. Pen yad gɪ naj
gɪnaböl arö gɪnabin u, Krai
yɪp nɪŋ mɪdöp, a gem, kalöp
nan a gem arö gɪnabin.

11 Pen wasö u, Seden hanɪp
Krais nɪbi bɪ nɪpe rɪmnag gö,
ap lug pakun rö löp. Seden
pör, gɪnö ap lug paköl a göm
nɪŋöb u, nɪŋbun. *

12 Pen Krai manö aij u
Droas nɪbi bɪ kalɪp hag
ñɪnam a gem, Droas arainö,
Bɪ Kub yɪp adan hi+kö, wög
nɪpe u ram mɪnönɪ anɪbu
gɪnam rö la u pen, *

13 mam yad Daidas Droas
au ulhai nɪŋagnö u me, yad
gasi kub nɪŋem, Droas nɪbi
bɪ kalɪp, "Aui mɪdaiim"
a gem, Daidas nɪp nɪŋnɪg
Masedonia Propins aui aunö.
*

14 Anɪb u, God göp rö
nɪŋem, nɪp aij yabɪl a gɪpin.
Ñɪ nɪpe Krai nɪp yuö, apöm
Seden nɪp ud rala mɪgan
nɪpe gau löm, hanɪp uda.
Nɪpe hanɪp udöm, ami bɪ
kub rö hanɪp ul gɪ arö nɪŋöl
gɪ, nɪbi bɪ ke ke gau hanɪp
nɪŋöm Krai manö aij nɪpe
haɪŋ aij yabɪl rö nɪŋbal.

15-16 Krai mab haɪŋ aij
auep ud God nɪp lau sabe
gɪ ñöb u rö, hon mɪdpun.
Nɪbi bɪ Krai kalɪp ud kamɪŋ
yuab gau haɪŋ anɪbu nɪŋöm
haɪŋ aij unbö ke nɪŋlö, kalɪp
kamɪŋ mɪdep magö u ñöb.
Pen nɪbi bɪ Krai nɪp arö
gɪpal gau, haɪŋ aɪnɪ anɪbu
nöp nɪŋöm wɪp haɪŋ naj u a

gɪlö, kalɪp umeb magö u ñöb.
Pen nɪbi bɪ an wög anɪbu
gɪnɪm rö löp? *

17 Nɪbi bɪ iru nöp mani nan
gau iru nöp udun a göm, God
Manö aij nɪpe u hag ajpal.
Pen hon unbö rö gagpun.
God nɪpe hanɪp hag lɪ yuöm
nɪŋ mɪdö nɪŋöl gɪ, hon Krai
nɪbi bɪ nɪpe mɪdun manö
nɪŋö yabɪl nöp hagun a gun,
God Manö aij nɪpe u kabö göl
nöp hag ñɪbun.

3

1 Pen manö kalɪ kliñ
rɪkabin anɪbi, "Yad köp kalɪ
kliñ rɪknö, hanɪp ud aij göl,"
a gem, rɪkagabin. Hon nɪbi
bɪ yɪharɪŋ rö mɪdun, hanɪp
udmim, a gun, nɪbi bɪ kale
nɪŋbim rɪmnag kalɪp hagno,
köp rɪmnag kalɪ kliñ rɪk ñɪlö,
hon dap kalöp ñɪno nɪŋmim,
hanɪp udagnabim. Pen kale,
"Bɪ gai i kalɪp udmim," a
gɪmim, köp rɪmnag kalɪ kliñ
rɪk ñɪbe, hon dam nɪbi bɪ
rɪmnag kalɪp ñagnabun. *

2 Pen köp mɪdmagö aŋ hon
daŋ kalɪ kliñ rɪk mɪdöp rö
me, kale nɪbi bɪ mɪdpim.
Gasi hon nɪŋbun u, kalöp
manö hag ñɪno nɪŋmim ud-
pim u me, nɪbi bɪ gau kalöp
nɪŋöm, hon bɪ aigale bɪ rö
mɪdpun u nɪŋnaböl. *

3 Pen hon Krai nɪp wög
gɪno, Krai nɪpe ke köp anɪbi
kalɪ kliñ rɪköm hanɪp ña.
Yɪg nan kalɪ kliñ rɪkep udöm
rɪkpal rö wasö; kabö adö u
kalɪ kliñ rɪkpal rö wasö. God

* 2:11: Luk 22:31

* 2:12: Ap 14:27; 1Ko 16:9

* 2:13: Ap 20:1

* 2:15-16:

Luk 2:34; 2Ko 3:5-6

* 3:1: 2Ko 5:12; Ap 18:27

* 3:2: 1Ko 9:2

pör kamıñ mıdöp Ana nıpe u Kraıs manö aij nıpe u nıbi bı mıdmagö añ kale dañ rıköp.
*

4 Yad manö hagabin anıbi, God nıhön nıhön hagöp u Kraıs magöñhalö anıb unbö rö nöp gınab, a gem hagabin.

5 Hon nıñbun, hon kłö hon ke gıno wög aij arnım rö lagöp; God nöp me hanıp gı ñö nıñöl gı, gıno wög aij arnab.

6 God nıpe nöp gö, hon wög gı ñeb bı nıpe mıdun, God Manö hain nıbö hag löp u, damun nıbi bı gau kalıp hag ñıñbun. God Manö hain nıbö hag löp anıbu, lo manö u rö wasö; manö hain nıbö hag löp u, God Ana ñöb. Lo manö gö, nıbi bı umnaböl; pen God Ana gö, nıbi bı kamıñ mıdeınaböl.*

7 Lo manö anıbu, God kabö hałai bad adö u kalı kłıñ rıkö, Mosıs dauö nıñöl gı, mailö kub yabıł ga. Mailö kub anıbu Mosıs mulu maj mıgan nıpe mailö gı mıdöp. Mıdö mıdö mailö kub anıbu hadö ur gaia pen Isrel nıbi bı Mosıs mulu maj mıgan nıpe nıñöl rö laga. Lo manö umeb magö daua u pen mailö kub yabıł halö aua.*

8 Pen God Ana wög nıpe gab u mailö aij unbö ke halö mıdöp.

9 Manö kub hagep lo manö u mailö halö aua rö, hon God amgö ilö adö nıpe u nıbi bı kamıñ aij rö lep manö aij

* 3:3: Eks 24:12; Jer 31:33; Esi 36:26-27

* 3:7: Eks 34:29 * 3:9: Dud 27:26; Ro 1:17

anıbu mailö halö unbö ke yabıł aua.*

10 Mailö aij unbö ke uri hadö auub u me, lo manö nöd mailö halö aua u uri mailö gagöp.

11 Lo manö u pör mıdagöm ur gıñg gaia pen mailö halö aua; anıb u me, manö aij u pör pör mıdöm ur gagnab u mailö aij unbö ke halö mıdöp.

12 Anıb u, hon gası halö mıdun, ana udagun, kłö gun Kraıs manö aij u waiö hag ñıñbun.

13 Mosıs ga rö gagun. Nıpe lo manö u damöm, mulu majman nıpe u mailö kub yabıł ga, pen mıdö mıdö mailö kub ga anıbu pro gö auö nıñöl gı, Mosıs nıpe nıbi bı gau pro gajıp anıbu nıñagöl a göm, usajıł bad ap udöm, mulu majman nıpe u pału ga.*

14-15 Pen gası kale nıñ aij gagla. Nıhön gıñg: usajıł bad rö gası kale wam wam göm mıdeia u me, God nöd hadame nöp manö nıñö hag lep haga manö u amgö lı nıñla u pen manö it u nıñagla. Mıñi u rö nöp kale lo manö anıbu amgö lı nıñbal pen nan usajıł bad rö gası kale wam wam gö, manö it nıñagpal. Nan usajıł bad rö gası kale wam wam göp u, Kraıs nıpe nöp ud ke gau yunım rö löp.

16 Pen nıbi bı Bı Kub u nıp aunaböl u, nıpe usajıł bad gası kale pału göm mıdöp u,

* 3:6: Jer 31:31; 1Ko 11:25; Jon 6:63

* 3:13: Eks 34:33 * 3:16: Eks

ud waŋ gī yuöm, gasī kale
piral hīkō, nīḡnaböl. *

17 B̄i Kub hagabin u, Ana
u me. Ana nīpe hon aip
mīdeinab u, nan nīhön
nīhön göm hanip̄ b̄i nagiman
rö līn+m u, nīpe pa jö gī
ke gau yuöm hanip̄ ud asīk
yunab. *

18 Pen mulu majmaḡ hon u
paŋu gī pī gun mīdagpun rö,
hon magöḡhalö B̄i Kub mailö
aij nīpe u waiö nīḡbun. Nīpe
gö, hon magöḡhalö nīpe
ke mailö aij halö mīdöp rö
līnabun. Magö aḡnī nöp nīpe
mīdöp rö lagnabun; pen ḡnī
aḡnī aḡnī nīpe pör nöp hanip̄
gī gī gö, hon mailö aij nīpe
mīdöp rö līnabun. B̄i Kub
aniḡ gab u Ana u me.

4

*Minöḡ ud rin cög gīpal rö
u, hon nībi b̄i mīdpun*

1 God hanip̄ mög nīḡöm
udöm, wög anibī hag lö
gīpun u me, hon gasī iru
nīḡagpun.

2 Pī göm gīpal adö u abe,
nable gö nīḡöl gī gīpal adö u
abe hon gagpun. Nībi b̄i gau
kalip̄ manö piral hagagpun.
Hon God Manö hag ḡnīnīḡ
gabun u, manö hon rīmnap
halö hagun hag ḡagpun. Nan
nīhön nīhön gīpun gau piral
adö u gagpun. God Manö aij
nīpe u kabö göl nöp waiö hag
ḡībun. Aniḡ gīno, nībi b̄i gau
hanip̄ nīḡöm, mīdmagö aḡ
kale daḡ nīḡnaböl, hon God

amgö ilö adö nīpe u b̄i aigale
b̄i rö mīdpun. *

3 Nībi b̄i umaböl gau nöp,
manö aij waiö hag ḡībun
u nīḡöm, usajīl bad rö
manö aij adö mīdöp nīḡöm
nīḡagun a gīpal.

4 Kale nīḡagpal u, Seden
ram mīnöḡ ī ī god rö mīdöp
u, gasī kale wam wam gö,
Krais manö aij mailö halö
mīdöp manö u nīḡagpal.
God nīpe mīdöp rö, Krais u
rö nöp mīdöp u nīḡagpal. *

5 Pen manö hag ḡībun u,
hon b̄i aigale b̄i rö mīdpun
manö u hag ḡagpun; Jisas
Krais nīpe nöp B̄i Kub mīdöp
nīḡöm Jisas wög nīp gun,
wög gī ḡeb b̄i kale mīdpun
a gun, manö aij kalöp hag
ḡībun.

6 God nöd “Sībön aḡ yaḡ
mailö gaḡ,” a ga. God
aḡnī anibū nöp mailö nīpe
mīdmagö aḡ hon daḡ ḡī lab.
Anib̄ u, God mailö aij nīpe
u Krais mulu majmaḡ mailö
gab u hadö nīḡbun. *

7 Mīnöḡ ud rin cög gī lībal
rö u, hon nībi b̄i mīdpun.
Pen God nīpe nan aij unbö ke
anibī hanip̄ aḡ daḡ löp. Anib̄
u nīḡbun, k̄lö hon ke wasö;
God k̄lö nīpe ke ḡö udun aniḡ
göl mīdpun u nīḡbun. *

8 Hanip̄ böḡ böḡ rīdik gīpal
u pen hon pak gulu gī arbun.
Gasī iru nīḡbun u pen gasī
halö mīdpun. *

9 Hanip̄ yu gī yubal u pen
mam hon pör aip mīdöp.

* 3:17: Jon 8:36; Ro 8:2 * 4:2: 2Ko 2:17; 1De 2:5 * 4:4: Ep 2:2; Kol 1:15; Hib
1:3 * 4:6: Jen 1:3; Ais 9:2; 2Ko 3:18 * 4:7: 2Ko 5:1 * 4:8: 2Ko 1:8; 7:5

Hanip yiharinj gabi pakpal umagpun.

¹⁰ Jisas nip pakom al pak la ro, hanip u ro nop pakom al paknig gilö bislam midpun. Pen anig gö, nibi bi gau hañ roman hon ninjom, Jisas kaminj midöp u waiö ninjaböl. *

¹¹ Hon kaminj midpun u, Jisas nip ninj udpal, a göm, hanip por por nop al pak linig gaböl. Pen gaböl anibu, nibi bi gau hañ roman hon ninjom Jisas kaminj middep magö nipe u ninjol a göm, God kalip arö gö anig gaböl. *

¹² Hon por por umun rö löp u pen hon anig gino, kale kaminj midmim rö löp.

¹³ God Manö u bi ap kaliklin rikom haga, "God nip ninj udpin u me, anig hagin," a ga. Anib u rö, hon u rö nop God nip ninj udpun u me, manö hagin. *

¹⁴ Hon ninjbun, God gö Bi Kub Jisas kauyan uraka rö, hanip u rö nop gö urakno, hanip abe kalöp abe dam Jisas midöp au linab. *

¹⁵ Nan hagabin anib i magohalö kalöp nan a gem hagabin. Anig gino, ñin añi añi God nipe nibi bi gau gau iru nop ud aij göm abad midö, kale God nip aij a göl gi gilö ninjol gi, hib nipe u i adö lanj ap rannab.

God nip ninj udun gasi halö midpun

* 4:10: 1Ko 15:31

* 4:11: Ro 8:36

* 4:13: Sam 116:10

* 4:14: 1Ko 6:14

* 4:16: Ep 3:16

* 4:17: Ro 8:17-18

* 4:18: Kol 1:16

* 5:1: 2Ko 4:7

* 5:2:

¹⁶ Anib u, hon gasi halö midpun. Hañ roman ñin ma hon hainö gi lugnim rö löp u pen God hanip por por ana anj hon danj klö ñö ninjol gi kaminj midpun. *

¹⁷ Marö pro udpun anib gau nan kub wasö; yiharinj magö ulep ap nop udpun. Pen marö anib gau udun, am Kraisaip midun por nop por nop mailö aij kub yabij gau mid aij ginabun. *

¹⁸ Minonj nabonj adö i i midun, nan amgö magö ninjeb gau gasi iru ninjagpun; nan adö lanj au amgö magö ninjagep gasi ninjbun. Nan amgö magö ninjeb gau magö ulep nop mideinab; nan amgö magö ninjagep gau por nop por nop mideinab. *

5

¹ Hañ roman hon minj midöp ñin anj i, ram bada bad rö midöp. Pen ram bada anibu ud wal gilö aka asöl gö, God nipe hanip ram hain nibö ap ram minonj nipe kumi kabö adö lanj au gi lö mideinabun. Ram anibu bi ram gipal rö wasö; God nipe ke gi lö, por nop por nop mideinab. *

² Ram hain nibö anibu yinjid udun walij rö rol gun, a gi gasi ninjol gun abad midpun. *

³ Nihon ginig: God nipe hanip walij rö rol gi ñeinab u, magö nop midageinabun.

4 Miñi ram bada anibi midun, marö gö niñöl gi ake gabun. Pen arö gun, magö nöp midaiun a gi gasi u niñagpun; kumi kabö adö lañ middep hañ romañ u udun a gi gasi u niñbun. Hañ romañ kamñ middep u apöm, hañ romañ umeb nöd nibö u böñ nöp niñ haknab, a gi gasi u niñbun.

5 God gasi nipe ke niñöm, hañ romañ hain nibö niñnam a göm, Ana nipe u nöp yuö apöm hanip aip midöp u me, God nipe haga rö nöp ginab u niñ aij gipun.

6 Anib u me, hon pör pör gasi halö midpun. Pen hañ romañ anib i halö midpun niñ an i, Bi Kub ram nipe kumi kabö adö lañ au midagpun. *

7 Bi Kub nip gasi niñöl gi ajpun u pen amgö niñagpun.

8 Hon gasi halö midpun. Hañ romañ hon i arö gun, am Bi Kub aip ram mñön nipe kumi kabö adö lañ au midaiun, a gi gasi u niñbun. *

9 Anib u, ram mñön hon aui hañ romañ mideinabun aka arö gun Bi Kub ram nipe am mideinabun u, nip aij ginab adö u nöp gun, a gi gasi u niñbun. *

10 Niñön ginig: hon magöñhalö am Krai amgö ilö adö nipe au midno, miñi hañ romañ halö midun niñön niñön gipun, aij gipun aka aigöl gi rö gipun u

niñöm, pen anibu rö niñab. *

11 Bi Kub nipe Bi piñiñ gep midöp u niñun, klö gun, niñi bi gau nip niñ udöl a gun, kalip manö aij nipe hag niñbun. Hon bi aigale bi rö midpun u, God niñ aij göp; kale u rö nöp, hon bi aigale bi rö midpun u abe niñmim rö löp.

12 Manö kal i kliñ rikabin anibi, hon bi aij hanip udmim manö u rö, kalöp hagabin. Manö kal i kliñ rikabin anibi niñmim, hanip nan a gimim gasi niñmim miñ miñ gimim, a gem kal i kliñ rikabin. Anig ginö, niñi bi midmagö an dañ wasö, hañ romañ höñ adö u nöp niñön rö midöp u gasi niñbal gau, kalip manö pen hagnim a gem manö anibu kal i kliñ rikabin.

13 Pen manö hagabun i, kale rimnap hagnabim, hauñ alö manö anibu hagab, a ginabim. Pen kale anig rö hageinabim u, Pol bi gau God hib nipe haglö adö arañ a göm anig hagaböl, a gimim gasi u niñmim. Pen bi hauñ wasö, bi gasi midöp rö hagaböl u, a geinabim u, Pol bi gau manö hagaböl u hanip nan a göm hagaböl a gimim, manö hon niñ udmim.

14 Krai nipe bi añi yabit u niñi bi magöñhalö nan a göm uma rö, hon niñi bi magöñhalö aip umno, a gun niñbun. Krai hanip niñi bi magöñhalö midmagö löp

* 5:6: Hib 11:13-16 * 5:8: Plp 1:23
12:14

* 5:9: Kol 1:10; 1De 4:1 * 5:10: Ekl

u niḡun, gasi hon adö u ke niḡun gagpun.

¹⁵ Kraiss niḡi bi magöḡhalö nan a göm uma. Anḡb u, m+ḡi riköl hainö, hanḡp ke aij gḡnab adö u niḡun gagun; Bi Kub hanḡp nan a göm umöm kauyanḡ uraka u niḡp aij gḡnab adö u nöḡ gun. *

¹⁶ Niḡi bi mḡnörḡ naböḡ i niḡbö gau niḡbal rö nöḡ niḡun, "Niḡi bi gau aij, niḡi bi gau naj," a gun niḡagpun. Kraiss niḡp nöḡ gasi piral adö anḡbu rö nöḡ niḡno u pen uri niḡp adö anḡbu rö niḡagpun.

¹⁷ Niḡi bi Kraiss niḡp ciḡ gḡpal gau, God gö kamḡḡ gḡsön niḡbö adö u mḡdpal. Nan nöḡ niḡbö u pḡs gö, nöḡ mḡdmḡdal rö mḡdagpal; nan gḡsön niḡbö hadö auub. *

¹⁸ Hon kamḡḡ gḡsön niḡbö mḡdpun anḡbu, God niḡpe nöḡ gö mḡdpun. Nöḡ niḡi bi al ḡḡḡeb niḡpe mḡdaino u pen hainö Kraiss niḡp yuö apöm, hanḡp ud God aip jḡm ḡöl löm, niḡi bi rḡmnap halö God aip jḡm ḡöl mḡdaiöl, a göm, hanḡp wög anḡbu hag la. *

¹⁹ Kraiss kalḡp nan a göm uma u me, God niḡi bi gau magöḡhalö nan si nan naj gḡpal gau niḡem arö gḡnö, yad aip jḡm ḡöl mḡdaiöl, a göm ga. Pen God niḡpe hanḡp manö aij anḡbu ḡöm, niḡi bi gau magöḡhalö hag ḡḡmim a göm, hanḡp niḡi bi wög gep niḡpe hag löp. *

²⁰ Hon me, Kraiss bi anḡ niḡbö

niḡpe mḡdun, God manö aij hagöp u udun niḡi bi gau kalḡp hag ḡḡmḡdun. Kraiss bi niḡpe mḡdpun u me, kalöp hagabun, Kraiss manö aij u niḡ udmim, yau a gḡpe, God kalöp ud aij göm niḡp aip ud jḡm ḡḡnab.

²¹ Kraiss nan si nan naj ap gaga pen God nan si nan naj hon magöḡhalö Kraiss niḡp ḡa. God ga anḡbu, hon Kraiss aip mḡdun, God kamḡḡ aij mḡdep magö niḡpe u halö udnabun a göm ga. *

6

¹ Hon God aip jḡm ḡöl wög gḡpun rö, kalöp manö kḡö gḡ hagun hagabun, God kalöp möḡ niḡöm ud aij göḡ u, arö gagmim.

² God niḡpe hagöp, "Manö ne niḡḡnam a gem mḡdainö ḡḡn u, yḡp hag niḡḡaina niḡno. Nöḡ ud kamḡḡ yunam a gainö ḡḡn u, nöḡ gḡ ḡḡnö," a ga.

Pen niḡḡim! Mḡḡi ḡḡn i nöḡ God niḡi bi gau manö niḡḡnam a göm mḡdöp. Mḡḡi ḡḡn i nöḡ God niḡi bi gau kalḡp ud asḡk yuö, kamḡḡ arnaböl. *

³ God niḡp wög gḡpun u ar aij gḡnḡm, a gun, niḡ aij gun gḡpun. Niḡi bi rḡmnap hanḡp niḡöm, gasi rḡmnap auö, ap lug paknaböl adö u gagpun.

⁴ Pen niḡhön niḡhön gḡpun u, God niḡp wög gabun u niḡöl, a gun, nagḡ aij adö u nöḡ

* 5:15: Ro 14:7-8

* 5:17: Ro 8:1; Gal 6:15

* 5:18: Ro 5:10

* 5:19: Ro

3:23-25

* 5:21: Hib 4:15

* 6:2: Ais 49:8

gipun. Anib u, God nip wög gun bišlam midun arö gagpun. Miñör niñön niñön gö, ułham midpun a gun gasi anibu niñagpun.

⁵ Hanip ñin rımnap miñu magö pakpal; ñin rımnap nagı libal; ñin rımnap ram miñöñ ap bi uraköm polisman aip aka ami bi aip pen pen göm söl hanip an au abe al pak libal; ñin rımnap wög gi dam dam ake lagpun; ñin rımnap han aij gagpun; ñin rımnap kiyo hanbun. *

⁶ Pen gasi aij nöp niñun, niñ aij gun, niñi bi kalip niñno, hon mulu lugö wasö, kalip ud aij gipun. Hon aige göl gun anig gipun? Ana Uł hanip an dañ midöp u me, niñi bi midmagö yabıl libun; *

⁷ God hanip klö nipe ñö, Kraiss manö aij u kabö göl nöp hagpun; gi aij gep u hałauñ gasal hon rö niñmagö yijig abe niñmagö sidagö abe midöp.

⁸ Niñi bi rımnap hib hon haglö adö aröp; niñi bi rımnap hib hon udlö yagol lugöp. Rımnap hanip manö aij hagpal; rımnap hanip manö naij hagpal. Hon bi piral hagep a gi gasi niñbal u pen hon manö niñö nöp hagpun;

⁹ hon niñi bi hib midagöp yabıl a gi gasi niñbal u pen hib hon niñbal; hadö umbun rö löp u pen kamıñ midpun. Hanip miñu magö pakpal u

pen umagpun; *

¹⁰ miñör kub göp u pen miñ miñ göl gi midpun; bi mög gep rö midpun u pen wög hon gipun adö u niñi bi iru nöp niñi bi gep rö midpal; nan midagöp rö midpun u pen magöñhalö udpun.

¹¹ Korid niñi bi gau, kalöp manö pi gun hagagabun, waiö yabıl hagabun; kalöp midmagö libun.

¹² Hon kalöp midmagö limidun u, uri u rö nöp anig göl nöp gipun pen kale hanip midmagö limidim nagı adö u pen dam gai yubim.

¹³ Kalöp niñ pai yad rö lö me hagabin: hon kalöp midmagö libun rö, kale u rö nöp hon midmagö limim. *

Niñi bi Kraiss nip niñ udagpal gau aip jim ñagmim

¹⁴ Kale niñi bi Kraiss nip niñ udagpal gau aip jim ñagmim. Niñi bi gi aij gıpal gau, aige göl göm niñi bi gi aij gagpal gau aip jim ñöl gi lö arö aij gıñab? Niñi bi mailö midpal gau, aige göl göm niñi bi siñön yañ midpal gau aip jim ñöl gi lö arö aij gıñab? *

¹⁵ Kraiss aip kıjaki aip manö hag adö añi lagnabil. Niñi bi Kraiss nip niñ udpal gau, niñi bi Kraiss nip niñ udagpal gau aip u rö nöp gasi adö añi niñagnaböl.

¹⁶ God kamıñ u, hon sabe gep ram nipe midpun. God nipe haga,

* 6:5: 2Ko 11:23-27 * 6:6: 1Di 4:12

* 6:14: Ep 5:11; 2Sa 7:14; Jer 31:9

* 6:9: 2Ko 4:10 * 6:13: 1Ko 4:14

“Yad aŋ kalip gau midem,
 God kale u midnō,
 kale pen nībi bī yad
 mideinabōl,” a ga.
 Pen God sabe gep ram aip,
 nan yīharīŋ sabe gīpal nan
 piral gau aip, manō ap hag
 adō aīŋ lōm gīlō arnīm rō
 lagōp. *

¹⁷ Anīb u, Bī Kub nīpe haga,
 “Kalip arō gīmim,
 kale ke midaimim.
 Nan yīp asīŋ la gau ut matī
 gageinabim u,
 kalōp udnabin. *

¹⁸ Nap kale midnō,
 kale nī pai yad
 mideinabim.
 Yad Bī Kub unbō ke, bī gep
 yabīl u,
 anīg hagabin,” a ga.

7

¹ Midaimam aij yad gau.
 God hanīp manō aij manō
 nīŋō anību hagōp rō, nan
 si nan naij gīpun gau haī
 romanŋ hon abe gasī rīmīd
 hon abe gī naij gōp u, nan
 asīŋ bōŋ nōp arō gun, God
 nīp pīŋīŋ gun, pōr pōr nōp gī
 aij nōp gī midaiun.

Pol mīñ mīñ ga

² Kale hanīp ud midmagō
 līmim. Hon nībi bī kalōp
 ap manō piral hagun, gī naij
 gun, haīōwatō gun gagno.

³ Yad kalōp hag pro gīnīg
 hagagabin. Nōd kalōp hagnō
 rō, hon kalōp midmagō
 yabīl lībun; kalōp aip kamīŋ
 mideinabun aka umnabun
 u, kalōp midmagō lun jīm
 nīl nōp mideinabun.

⁴ Kalōp gasī ke nībō
 rīmnap nīŋagpin, aij gōp nōp
 nīŋōl gī midpin. Yad kalōp
 gasī nīŋem, nīnī lem gasī
 halō midpin. Hanīp marō
 yabīl gab u pen yad mīñ mīñ
 gōl gī midpin.

⁵ Pen hon Masedonia
 Propins apjakno nīn u,
 magō ap ake lun yīharīŋ
 midagaino. Mīŋōr ke ke iru
 yabīl midō, hanīp pen pen
 gīlō, gasī iru yabīl nīŋno. *

⁶ Pen God nībi bī mōg
 nīŋbal gau ud aij gōp u,
 Daidas nīp yuō auō, hanīp
 ud aij ga.

⁷ Daidas nīpe aui apōm,
 kale nīhōn nīhōn gīmim nīp
 ud aij gīpe manō adō u
 hagōm; yīp gasī nīŋ aij gaibe
 manō adō u hagōm; kale
 yad aip gasī adō aīŋ nōp
 nīŋagaino u kale mōg gaia
 manō adō u hagōm; kale yad
 aip kauyan jīm nīl midaiun,
 a gasī nīŋaibe manō adō u
 hagōm; yīp manō anību haga
 nīŋem yad aij yabīl ga.

⁸ Kōp kalī kliñ rīknō u
 nīŋbe, kalōp mōg yabīl ga
 u yad magō ap gasī kub
 nīŋnō; pen uri yad gasī kub
 nīŋagpin. Manō klō hagem
 kōp kalī kliñ rīk yunō anību,
 kale nīŋbe, mōg ga u pen u
 yīharīŋ magō utep magō ap
 nōp ga. *

⁹ Hainō me, aŋ hon i nagī
 naij adō u gagun, a gīmim
 mōg nīŋmim arō gīpe u, yad
 mīñ mīñ gīpin. Kalōp mōg
 ga anību, God gīnam a gōm

* 6:16: 1Ko 3:16; Lep 26:12

* 6:17: Ais 52:11; Rep 18:4

* 7:5: 2Ko 2:13

* 7:8: 2Ko 2:4

nɪŋa rō nöp kalöp gi aij ga u me, köp kalɪ kɪñ rɪknö anɪbu, aij nöp rɪknö.

¹⁰ Nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋöm, nan si nan naj gɪpal u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a göm, nagɪ naj gɪpal adö u arö gɪlö, God kalɪp ud kamɪŋ yunab u aij göp. Pen nɪbi bɪ God nɪp gasɪ nɪŋagöm, yɪharɪŋ nöp nan dui gɪpin u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpin a gɪnaböl u, umöm God nɪp aragnaböl. *

¹¹ Pen kale nan si nan naj gɪpim u nɪhön gɪnɪg anɪg gɪpun a gɪpe anɪbu, God gaia, gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪpe. Kale kɪtö gɪmim, aŋ hon i gi naj gagpun nɪŋlaŋ a gɪpe. Kale pɪñɪŋ gɪmim, kal gɪmim, bɪ aŋ kale au gi naj ga bɪ anɪbu nɪp gasɪ ñun a gɪpe. Kɪtö gɪmim, mɪdmagö yabɪtɪ libe u, hon nɪŋbun kale nan anɪbu gi naj gagpim.

¹² Kalöp köp nöd kalɪ kɪñ rɪk yunö u, bɪ nan si nan naj ga u aka bɪ nɪp gi naj ga u gasɪ nɪŋem kalɪ kɪñ rɪkagnö. Kalöp nɪbi bɪ nöp gasɪ nɪŋem, God nɪŋ mɪdö nɪŋöl gi, kale hanɪp mɪdmagö lɪbim u kale ke nɪŋ aij gɪnabim, a gem, köp kalɪ kɪñ rɪknö.

¹³ Pen kale köp anɪbu nɪŋmim, hanɪp ud aij yabɪtɪ gɪpim u me, hon mɪñ mɪñ gun gasɪ halö mɪdpun.

Pen Daidas kalöp am nɪŋöm apöm aiud udöm mɪñ mɪñ gaia u nɪŋun, hon u rō nöp mɪñ mɪñ gɪpun. Daidas nɪp ud aij gɪpe u, mɪñi nɪpe

ñɪñɪ löm mɪd aij göp.

¹⁴ Daidas nɪp nöd, añ mam Korid gau nöp ud aij gɪnaböl a gɪnö rō nöp gɪpe u me, yad nable gagöp. Manö kalöp hagpin gau pör nɪŋö nöp hagpin rō, manö Daidas nɪp hagnö u, rapɪn hagnö u pen u rō nöp nɪŋö yabɪtɪ nöp hagnö.

¹⁵ Pen Daidas apjaköm kalöp manö hagö, kale pa gɪl gɪl göl gi, manö nɪpe u udmim, nɪp ud aij gɪpe u gasɪ nɪŋöm, nɪpe kalöp mɪdmagö yabɪtɪ löp.

¹⁶ Pen yad mɪñi nɪŋ aij gɪpin, kale adö ap ke gagnabim; gi aij nöp gɪnabim u me, yad mɪñ mɪñ yabɪtɪ gɪpin.

8

Masedonia nɪbi bɪ mani kub ñɪla

¹ Pen añ mam bɪ. Nɪbi bɪ Kraiis pɪg mɪdpal Masedonia Propins rɪgoŋ gau, God nɪpe kalɪp mög nɪŋöm ud aij yabɪtɪ göp. *

² Mani kale mɪdagö, uɪtham mɪdeila u pen kale mɪñ mɪñ göl gi mani kale God nɪp ñeb haɪöwaɪtö ñɪla.

³ Yad ke nɪŋbin, mani kale iru mɪdageia u pen mani kale ñeb aŋ u nöp ñagla; kale kub yabɪtɪ rō ñɪla. Gasɪ kale ke nɪŋöm,

⁴ hanɪp manö kɪtö hagöm hagla, nɪbi bɪ Kraiis lau adö mɪdpal gau kɪyö kub lö yɪharɪŋ mɪdpal gau kalɪp mani ñun a gɪla.

* 7:10: Mad 27:3-5; Hib 12:16-17 * 8:1: Ro 15:26; 2Ko 9:1-2

⁵ Pen göl a gino rö gagla. Kale gasi niŋla, "Bı Kub niŋbi bı niŋpe midpun u me, hanıŋ wög niŋhön niŋnab u gınabun," a gıla. Anıg hagöm, Bı Kub niŋp wög göl gi, God niŋp aij ga u rö hanıŋ wög riŋnap gi niŋmim a gino u, kale anıŋ unbö rö nöŋp gıla.

⁶ Pen Daidas niŋpe nöd am kalöp hagö, wög aij anıŋbu iŋ giŋmim giŋiŋg gaibe rö, niŋp hagpin, "Am Korid niŋbi bı gau aip midaimön, kale niŋbi bı gau midmagö lep wög aij giŋiŋg giŋpal anıŋbu, ne gi niŋmön böŋ nöŋp gılan," a giŋpin.

⁷ Kale me, Kraıs niŋp niŋ uŋd piŋdöŋ giŋpim; manö aij niŋpe u niŋ aij giŋpim; manö iŋ u niŋ aij giŋpim; kłö yabiŋ giŋpim; hanıŋ midmagö liŋbim. Anıŋ u me, miŋni mani niŋbi bı gau niŋiŋg gabim u, wög anıŋbu u rö nöŋp gi aij yabiŋ giŋmim. *

⁸ Pen yad manö kłö hagem anıg giŋmim hagagabin. Yad yiŋharıŋ manö hain hain hagabin. Anıŋ u, niŋbi bı riŋnap hanıŋ midmagö liŋbal u, kale u rö nöŋp hanıŋ midmagö liŋbal aka wasö u niŋ aij gınabin.

⁹ Bı Kub hon Jisas Kraıs hanıŋ mög niŋjöm uŋd aij ga rö niŋbim; niŋpe ram niŋpe au midöm, nan ap uŋep gaga me. Mid aij yabiŋ gaia u pen kalöp nan a göm, magöŋhalö midia au arö göm, iŋ i apöm, bı mög gep rö yabiŋ u midia. Niŋpe anıg ga u, kale niŋbi bı gep rö, niŋbi bı nan ap uŋep

gagöp rö midaimim a göm, anıg ga. *

¹⁰ Mi nöd niŋbö u, kale nöd nöŋp gasi niŋ aij giŋmim, anıg gınabun a giŋpe. Pen anıg göl gasi niŋmim, kale u rö nöŋp nöd nöŋp mani niŋbe. Anıŋ u, gasi yad niŋbin u kalöp hagabin.

¹¹ Mi nöd niŋbö u kale gasi kłö niŋmim gınabun a giŋpe u gasi niŋöl gi midaimim, pen uri u rö nöŋp gasi kłö anıŋbu nöŋp niŋmim, niŋhön gınabun a giŋpe u hadö gi gi piŋs giŋmim. Mani kale uri midainim gau niŋme liŋmim, kalıŋ ŋeb rö u miŋni böŋ nöŋp niŋmim.

¹² God niŋp aij göp u, mani God niŋp ŋeb u haŋöwaŋö niŋun. Pen haŋöwaŋö niŋun, a gino, pro nöŋp ŋeb rö lö, u abe God niŋp aij göp. God mani nan hon midöp gau nöŋp wö ralöb; mani nan hon midagöp gau halö wö ralagöp. *

¹³ Niŋbi bı mani niŋnabim gau kale mid aij gılö, kale pen uŋham midaimim, a gem hagagabin.

¹⁴ Pen mani nan kale uri iru midöp rö, kalıŋ riŋnap niŋme li niŋbe me, hainö kalöp midagainim niŋn u, kale pen kalöp riŋnap niŋme li niŋöl. Anıg giŋmim, kalıŋ aip adıŋ adıŋ rö midainabim.

¹⁵ God Manö u kalıŋ kłiŋ riŋköm hagla, "Niŋbi bı nan mana a giŋpal u iru nöŋp iŋhu udla gau niŋla kub rö gaga; kale niŋeb rö u nöŋp midia. Pen niŋbi bı pro iŋhu udla gau kalıŋ u rö nöŋp riŋk daga;

* 8:7: 1Ko 16:1-2

* 8:9: Mad 8:20; Plp 2:6-7

* 8:12: Mak 12:43-44

kale u rö nöþ ñiþeb rö u nöþ m+iþeia,” a gila. *

Pol niþe Daidas niþ Korid yua

¹⁶ God Daidas niþ gasi ñö, yad ke klö gem kalöp ud aij giþnam, a gem niþbin rö nöþ Daidas gasi niþöb u, God niþ aij a gabin.

¹⁷ Daidas am kalip niþmön au a giþnö, niþ ke aij göp rö, ñiþi löm kalöp au niþab.

¹⁸ Pen bi aij hon ap halö Daidas aip yunabun. Bi anþbu niþe Krai niþi bi ram m+iþnöþ pro ke ke gau kalip manö aij u hag ñi aþö niþöþ gi, niþ aij yabiþ a giþal.

¹⁹ Hon niþi bi gau gi ñino, kale Bi Kub hib niþe haglö adö araþ a gi gasi niþbun u me, hon mani anþbu ud arnabun. Pen Krai niþi bi ke ke gau miþþal Daidas niþ hag löm, niþe hanþ aip aramöm wög aij anþbu giþnim, a gila.

²⁰ Pen Krai niþi bi niþe mani kub ñiþal u udun abad aij gun, dam bi gau kalip ñino, kale pen udöm niþe li niþi bi nan miþdagöp gau niþe li ñiþaböl. Magöþhalö gasi niþ aij gun, gi aij nöþ giþnabun u, hanþ manö ap hagöl rö lagnab.

²¹ Bi Kub abe niþi bi gau abe hon gi aij nöþ giþpun u niþöl a gi gasi u niþbun.

²² Pen mam hon ap halö yunabun. Mam anþbu niþe pör klö göm miþi miþi göm wög göp. Pen uri niþe kale niþi bi aigale bi rö miþþim u

niþöm, niþe miþi miþi göl gi au niþab.

²³ Miþdamam Daidas niþ yuabun u, niþe me yad aip wög jim ñöl gul, kalöp manö aij hag ñiþul. Pen bi niþe aip nabil m+iþau, Krai niþi bi niþe gau kalip m+iþhöþ wög anþbu hag liþö, Krai hib niþe haglo adö arnim a gi gasi niþmil nabil.

²⁴ Pen kale yagol u am-jaklö, kalip miþmagö yabiþ liþim, ud aij giþim. Anig giþe me, manö anþbu kub arö, Krai niþi bi niþe miþþal ram m+iþnöþ ke ke gau niþöm hagnaböl, “Pol niþe Krai niþi bi Korid au miþþal gau hib kale hagö adö ara u, niþö nöþ hagöp,” a giþnaböl. *

9

Pol, “Niþi bi Krai lau adö miþþal gau ud aij giþim,” a ga

¹ Pen Krai niþi bi niþe Jerusalem miþþal gau mani ñiþim, a gabin manö u, yiþariþ hagþin; kale ke niþ aij giþim. *

² Kale Akaia Propins miþþim gau, miþ nöd u, mani kale ñiþig gaibe u, yad niþi bi Masedonia Propins miþþal gau kalip rapin hagem hagiþdin. Kale Akaia niþi bi ñiþig gaibe u, Masedonia kai kalip manö hagnö, uri niþi bi iru nöþ gasi niþ aij göm mani kale ñaböl.

* 8:15: Eks 16:18

* 8:24: 2Ko 7:13-14

* 9:1: 2Ko 8:1-7

³ Pen mam hon uri hagajin gau kalöp hag yuabin u, kale mani kale God nıp ñeb u ud lı aij gımim gı jın gı mıdpe, Masedonia nıbi bı gau, Pol manö nöp hagöp a göm hagagöl, a gem kalıp yuabin.

⁴ Kale mani lı magum gı aij gagnabim u, Masedonia nıbi bı rımnap uł gı Korid amjakno, hanıp nable gınab. Pen kalöp nable yabıt gınım rö löp.

⁵ Anıb u, mam hon gau kalıp nöd hag yuabin. Kale am kalöp aıp mıdlö, mani ñınabun a gıpe u, lı magum gıpe mıdainım. Hainö yad amjaknabin u, kale ñınılöl gı mani ñınabim anıbu gı jın gı mıdeinab.

⁶ Kale nınım, nıbi bı nan yınıru yımagnaböl gau, nan iru udagnaböl; nıbi bı nan yınıru yımınaböl gau nöp, nan iru nöp udnaböl. *

⁷ Anıb u, kale nıbi bı anı anı mıdpım rö, gası kale ke nınım mani ñımım. Iru gö nınıl gı ñagmım. Nıbi bı rımnap kalöp neb neb gılö nınım, ñagmım. Bı mın mın göm mani ñınab u, God bı anıbu nıp mıdmagö löp.

⁸ God nıpe nan aij kalöp ñınıg gab u, nan pro ñagnab; rapın nöp ñınab rö löp. Anıb u, pör nöp kale ke nan iru mıdeinab nınım nıbi bı mani ułep löp gau nan iru ñımım rö lınab.

⁹ Adö anıbu rö, God Manö u kalı kılın rıköm hagla, "Nıpe nıbi bı mög gep gau

kalıp nan aij abönamö ñınab.

Nıpe pör nöp kalıp ud aij göm gı aij gınab," a gıla. *

¹⁰ God hanıp pör nan yını ñöm, nan magö ñöm göp u, kalöp nan yınıru yabıt ñınab. Pen nıpe gö ran aij geinab nınım kale udmım rımnap nıbi bı nan ułep löp gau nıme lı ñıbe me, aij yabıt gınım rö löp. Mani nan kale ñınabim u, God nıpe gö nan magö iru yabıt nöp pınab. *

¹¹ Kalöp pör gö, nan kale iru nöp mıdö, hałowałö ñeb rö lınab u me, nan ñöl gı mıdpe, hon damun Kraıs nıbi bı Jerusalem mıdpal gau dam ñıno, nıbi bı iru nöp God hib nıpe haglö adö arnab. *

¹² Anıg gımım, Kraıs nıbi bı nan ułep göp gau kalıp gı aij gınabim u, kale nan ułep göp anıbu udöm mıd aij göm God hib nıpe haglö adö arnab.

¹³ Anıg gıpe, nıbi bı gau kale God nıp gası nınım hagnaböl, "Kraıs nıbi bı nıpe Korid mıdpal gau, kale Kraıs manö aij u udöm, hagöp rö nöp göm, hanıp mani abönamö ñöm, nıbi bı gau kalıp abönamö ñöm gıpal u, nöp aij yabıt a gabun," a gınaböl.

¹⁴ God kalöp mög nınım ud aij yabıt göp rö nınım, gası kale am kalöp wam wam gö aij gö nınıl gı, kalöp nan a göm God nıp sabe gınaböl.

* 9:6: Pro 11:24-25 * 9:9: Sam 112:9
4:15

* 9:10: Aıs 55:10 * 9:11: 2Ko 1:11;

¹⁵ God nɪpe nan aij unbö ke hanɪp ñöb u rö, nɪp aij göp a gun me!

10

Pol, "Kale yɪp manö piral hagaböl," a ga

¹⁻² Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Pol nɪpe hon aip mɪdöm, bɪ hain manö hagagep bɪ u mɪdöp u pen am mɪlö gau mɪdöm, köp kalɪ kliñ rɪköm, manö kɫö göm hagöp," a gɪpal. Pen kale manö adö ap hagöm hagpal, "Pol nɪpe nɪbi bɪ mɪnön naböŋ iɪ i nɪbö gau nɪɲbal rö nöp nɪŋöm hagöp," a gɪpal. Kraiss nɪpe Bɪ hain aij agamɪ mɪdöp rö, hib nɪpe hagem yad ke Pol kalöp manö kɫö gem hagabin, kale gasɪ nɪŋ aij gɪmim gɪ aij gɪmim. Yad amem nɪbi bɪ yɪp manö naij hagaböl gau kalɪp manö kub hagnabin. Pen kale gɪ aij gɪpe, kalöp anɪg unbö rö gagnabin u yɪp aij gɪnab. *

³ Hon mɪnön naböŋ iɪ i mɪdpun u pen nɪbi bɪ mɪnön naböŋ iɪ i pen pen gɪpal rö gagpun.

⁴ Wim po hon udun pen pen gɪpun u, mɪnön naböŋ iɪ i ud pen pen gɪpal rö wasö. Wim po hon udun pen pen gɪpun u, God kɫö halö mɪdöp u me, hon wim po anɪbu damun, kɪjaki abanɪ kɫö gɪ löp gau am gɪ naij gɪno, nɪbi bɪ pen hagöl rö lagöp. *

⁵ Nɪbi bɪ gau kale God gasɪ nɪɲeb u arö göm, gasɪ kale ke u nɪŋöm, hib kale ke

haglö adö aröp u pen hon God kɫö nɪpe udun manö aij nɪpe hagno, nɪbi bɪ anɪb gau manö aij anɪbu pen hagöl rö lagöp; hon gasɪ kale ud nagɪ lɪno, kale Kraiss manö aij nɪŋ udöm hagöp rö nöp gɪlö arab.

⁶ Pen kale Kraiss hagöp rö göl gɪ mɪdaibe nɪŋun me, hainö nɪbi bɪ Kraiss nɪp aɪeb aɪeb ñɪbal gau gasɪ ñɪno nɪŋöl.

⁷ Kale rɪmnap amgö nöp nɪŋbe. Nɪŋ aij gɪmim. Bɪ ap Kraiss bɪ nɪpe mɪdpin a gɪ gasɪ nɪŋöb u, Pol u rö nöp Kraiss bɪ nɪpe mɪdöp u nɪŋnɪm.

⁸ Bɪ Kub u nöp yɪp wög hag lö, kalöp nɪbi bɪ abad mɪdpin a gɪpin u, rapɪn hagpin u pen, yɪp nable gagöp. Pen Kraiss nɪpe yɪp wög hag la anɪbu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Kraiss manö aij u nɪŋ ud aij gɪmim nɪp cɪg aij gɪmim a göm yɪp hag la. *

⁹ Pen kalöp köp kalɪ kliñ rɪk yubin u, nɪŋmim pɪñɪŋ gɪmim a gem yuagpin.

¹⁰ Nɪbi bɪ rɪmnap yɪp hagpal, "Nɪpe mɪlö gau mɪdöm, köp nöp kalɪ kliñ rɪk yuöm, manö kɫö yabɪɪ hagöp u pen auɪ auub nɪɲbun u bɪ kub manö hagpal rö hagagöp," a gɪpal.

¹¹ Pen nɪbi bɪ anɪg hagpal anɪb gau nɪŋ mɪdaiöl. Yad amjakem, adö ap ke gagnabin; mɪlö gai i mɪdem, köp kalɪ kliñ rɪkem hagpin rö nöp gɪnabin.

* 10:1-2: 1Ko 2:3; 4:21 * 10:4: Ep 6:13-17 * 10:8: 2Ko 13:10

12 Pen n̄bi b̄ hib kale ke haglō adō arab gau, kale kub aka yad kub aka gem, gas̄ u ulhai n̄n̄aḡin. Kale gas̄ laga rō hagpal, “Hon n̄p me aij. N̄bi b̄ hon ḡpun rō ḡpal gau, ḡ aij ḡpal; n̄bi b̄ hon ḡpun rō gagpal gau, ḡ aij gagpal,” a ḡpal.

13 Pen yad God wōg u ḡ aij ḡpin aka manō an̄bu rō hagn̄g gabin u, God n̄bi b̄ ke n̄bō gau kal̄p wōg ke hag la u, yad manō hagagnabin; God n̄pe ȳp ke wōg hag la u n̄p hagnabin. Pen Krai manō aij kal̄p hag n̄eb wōg an̄bu, God n̄pe ȳp n̄b. *

14 Yad kale m̄dpim au amjakagnep, manō an̄bi hagagnep. Pen kale m̄dpim gau yad ke n̄d n̄p amem, kal̄p Krai manō aij u n̄d hag n̄n̄o.

15 God n̄pe wōg ȳp hag la. Ram m̄n̄n̄ ke n̄bō gau n̄pe n̄bi b̄ r̄mnap kal̄p hag la. Kale ram m̄n̄n̄ an̄b gau amōm wōg ḡpal u, yad aiud ap udagnabin. Pen ȳp aij ḡnab u, kale Krai manō aij u n̄n̄ ud kl̄o yab̄t̄ ḡ midaipe, yad kal̄p an̄ gau wōg kl̄o ḡn̄o, wōg ad̄n̄ kub rō lō, nan magō p̄l aij ḡnab.

16 Hainō me kal̄p dauba ḡ apem, am ram m̄n̄n̄ n̄d hag n̄agla dagol gau amem, Krai manō aij u n̄bi b̄ an̄b gau kal̄p hag n̄nabin. Ram m̄n̄n̄ ke n̄bō gau n̄pe wōg an̄bu n̄bi b̄ r̄mnap kal̄p hag la. Kale ram m̄n̄n̄ an̄b

gau amōm wōg ḡpal u, yad aiud ap udagnabin.

17 “N̄bi b̄ hib haglō adō arn̄g ḡnab gau, B̄ Kub u hib n̄pe haglō adō arn̄m.” *

18 Hib hon ke hagno adō arnab u, God n̄n̄jō udep rō lagnab; pen B̄ Kub u hib hon hagō adō arnab u me, God n̄n̄jō udep rō l̄nab. *

11

Jisas manō hagabun, a gōm, piral hagpal gau

1 Yad manō hauł rō hagnabin u pen manō it̄ m̄dō n̄n̄jōl ḡ hagn̄g gabin.

2 God kal̄p m̄dmagō l̄p rō, yad kal̄p u rō n̄p m̄dmagō l̄bin. Kal̄p me n̄bi praj m̄d aij gōp u dam b̄ añ̄ ap n̄p n̄n̄o. B̄ an̄bu me Krai. *

3 Pen yad p̄n̄n̄ ḡpin u, hadame n̄p hain̄o u p̄r alō, Ip n̄n̄jō uda rō, n̄bi b̄ r̄mnap kal̄p u rō n̄p manō piral gau hag ud arlō, gas̄ kale n̄n̄bal rō n̄n̄mim, Krai n̄p gas̄ añ̄ n̄n̄mim ud aij ḡpim u, arō ḡmim rō l̄p. *

4 Manō hagabin u, yad n̄n̄bin, kale n̄bi b̄ gau n̄bō r̄mnap kal̄p ka n̄be, Jisas yad manō hag n̄bin u rō hag n̄agpal; Jisas ap ke rō manō u hag n̄lō, abōnamō udabim. Pen kale Ana u abe, manō aij u abe u rō n̄p n̄d udpe u wasō; ke hain n̄bō ap rō u udabim. *

5 Pen gas̄ yad n̄n̄bin, Krai manō aij ud arep b̄ aij aij

* 10:13: Ro 12:3 * 10:17: 1Ko 1:31

* 11:3: Jen 3:4,13 * 11:4: Gal 1:8-9

* 10:18: 1Ko 4:4 * 11:2: Ep 5:26-27

kale an+bi gau bi kub, yad bi ramö gau rö ap midagpin. *

6 Manö kale u, dö kal yab+ Hagpal u pen, yad hagpin rö manö it n+ij aij göm hagagpal. Kale niñbim, yad pör nöp manö it n+ij aij gem kalöp manö hag ñ+bin. *

7 Pen kalöp God manö aij hag ñ+nö u pen mani nan r+mnap ñ+mim a gem hagagnö. Yad kalöp aij au midem an+g g+nö u, yad bi pro rö midnö kale ni+bi bi kub rö li midaimim a gem, an+g g+nö. G+nö an+bu, y+ip bi ramö gau rö ap a g+mim niñbim aka ni+hön? *

8 Yad kalöp aip midem Kraiss manö aij u hag ñ+m+idin u, Kraiss ni+bi bi ram m+nöj ke ni+bö r+mnap y+ip mani nan ñ+la. Mani kale si udem, Kraiss manö aij kalöp hag ñ+nö. *

9 Kale aip midainö ñ+n u, nan kale ap udagnö. Añ mam Masedonia ni+bö aula gau nöp, nan y+ip ni+hön utep ga gau y+ip dap ñ+la. Pen hainö u rö nöp, nan kale r+mnap hag niñagnabin.

10 Manö hagabin an+bi, hagöl g+ nöp mideinabin. Yad Akaia Propins r+goj r+goj gau am+il ap+il g+ ajeinabin u, mani nan kale r+mnap udagnabin. Kraiss bi ni+pe midpin rö, niñö yab+ Hagabin.

11 Pen manö hagabin an+bi, kalöp midmagö lagpin aka ni+hön? Wasö yab+ Hagabin.

niñöb yad kalöp midmagö libin.

12 Pen mani nan kale gau udagm+idin u hainö u rö nöp g+nö, ni+bi bi manö piral hag ajpal gau, hon Pol ni+p rö ad+ip ad+ip midpun a göm hagöl rö lagnab.

13 Kale höj adö u Kraiss manö ud arep bi rö löm, Kraiss wög gabun a g+pal u pen Kraiss manö ud arep bi midagpal. Manö piral ud arep bi midpal.

14 Pen ñ+n r+mnap Seden ni+pe ke, God ejol mailö aij ni+pe ap rö halu löm auöp.

15 Seden an+g göp u, bi ni+p wög g+pal gau, bi wög aij göm g+ aij g+pal rö halu löm auaiöl, hon gas+ kub niñagun. Pen hainö gau ni+hön ni+hön g+naböl gau pen udnaböl.

Pol God wög göl g+ marö uda

16 Yad kauyañ hagabin, kale r+mnap y+ip bi hau+ a g+mim gas+ u niñagmim. Pen y+ip bi hau+ a g+mim niñeinabim u, y+ip arö g+pe, bi hau+ gau hib kale ke haglö adö aröp rö yad u rö nöp manö r+mnap hagnabin.

17 Hib yad ke hagn+g gabin u, Bi Kub gö an+g gagnabin; bi hau+ alö hib kale ke haglö adö aröp rö g+n+g gabin.

18 Pen ni+bi bi iru nöp r+mnap gas+ ke niñöm, hib kale ke haglö adö aröp rö u, yad u rö nöp g+nabin.

* 11:5: 1Ko 15:10; 2Ko 12:11 * 11:6: 1Ko 2:1,13 * 11:7: 1Ko 9:18 * 11:8: Plp 4:15-16; 2Ko 12:13

19 Kale gasi niŋ aij yabił gipim rō, bi hauł gau manō am haglō, kalōp iru gagōp.

20 Niŋi bi gau kalōp wōg gi ŋeb bi kale rō mo kale gau lōm, kalōp t+p gi damōm, hałōwałō gōl gi, mulu maj miŋgan kalōp paklō, kale manō miđagōp.

21 Pen yad bi hain bi yiħariŋ rō miđem, aniŋ gagpin u, yad nable gōp.

Pen yad manō hauł rō hagabin u, hib kale ke haglō adō arōp rō, unbō rō hagabin. *

22 Kale Hibru niŋi bi? Yad u rō nōp Hibru bi ap. Kale Isrel niŋi bi? Yad u rō nōp Isrel bi ap. Kale Ebrahim ił ap? Yad u rō nōp Ebrahim ił u miđpin.

23 Kale Kraiŋ niŋ wōg gipal? Yad bi hauł yabił rō, hib yad ke hagnō adō arab u pen yad wōg kłō gi gi, marō adō ke ke uđpin rō, niŋi bi piral gipal gau gagpal. Yiŋ niŋ iru nōp nag+i lila. Yiŋ niŋ iru nōp miŋnu magō pakla. Yad niŋ iru nōp um dam aŋ lem aunō. Niŋi bi gau aniŋ unbō rō gagpal. *

24 Juda kai niŋ ke ke unbō mam+iđ u, nag+i udōm, yiŋ ij iru yabił nōp pak gus gōm niŋ juōl ado gi da mam+iđ bōŋ daŋ pakla (39). *

25 Rom kai u rō nōp niŋ ke ke niŋ miħau niŋaŋ yiŋ ur udōm pakla. Niŋ ap niŋi bi iru nōp yiŋ kabō ju pakla. Niŋ mag+i b kub ajainō, niŋ ke

ke miħau niŋaŋ niŋ mag+i b u bōŋ nōp piral paka. Niŋ mag+i b naiŋ ga niŋ an+i b gau, maŋ ap nan ad+iŋ bad ap ud si+i lem, niŋ solwara uł adō laŋ ap ran ap lug si+i b gōl gi miđnō miđnō, siđō wad amōm, si bōn gōm gi damōm, ram rua. *

26 Yad pōr nōp am+ił ap+ił gi ajmiđin. Pōr ajpin gau, ułham yabił ajpin. Niŋ a+i au jubin; nan si uđep bi miđpal aŋ au ajpin; niŋi bi yad ke aka Juda niŋi bi wasō aŋ gau gi ajem, ułham yabił ajpin; daun kub gau aka be gau aka niŋ solwara aŋ gau gi aramem, ułham yabił arbin; niŋi bi aŋ mam a gipal u pen Kraiŋ niŋi bi niŋe miđdagpal aŋ gau gi ajem, ułham yabił ajpin. *

27 Yad wōg gosłam gem, uhōn hanem wasō, niŋ iru nōp nan magō miđagō, kiyo lō, niŋ nan gō, wał+i miđagō, yiŋ gōm gōp.

28 Pen marō adō ap me, niŋi bi Kraiŋ lau adō miđpal ram miŋnōŋ ke ke gau, miđ aij gipal aka gem, gas+i iru niŋabin.

29 Kraiŋ niŋi bi riŋnap lug pakniŋ giłō, kłō yad ke u rō nōp lugnab rō u niŋbin. Pen niŋi bi riŋnap kal+p t+p giłō nan si nan naiŋ giłō, miđmagō yad aŋ daŋ ilōn gōp.

30 Hib yad ke adō riŋnap hagnam u, yad bi kłō miđdagōp u niŋmim a gem

* 11:21: Plp 3:5

* 11:23: Ap 16:23

* 11:24: Dud 25:3

* 11:25: Ap 16:22;

14:19

* 11:26: Ap 9:23; 14:5

manö an+bu hagnabin.

³¹ B+ Kub Jisas Nap God, pör nöp hib dap raneb God u, yad piral hagagabin u n+ñöb.

³² Yad Damaskas m+idainö, ki? Aredas b+ n+pe Damaskas abad m+dm+döp u, y+ip nag+ l+in a göm, polisman gau hagö, Damaskas adan ramö gau magöñhalö b+nöm r+k hakla.

³³ An+g g+la u pen mam hon r+mnap y+ip ud wad+ kub m+gan u löm, nag+ ad+köm, dam kabö waryö g+gabö g+la ajöñ pro m+gan u t+ip g+ yulö, am am m+nöñ yañ amem, p+r+kem ke gau arnö. *

12

Pol naböñ n+ña manö u hag ña

¹ Hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagnab u pen B+ Kub u b+ ap n+ip gö naböñ n+ña manö u hagn+g gabin.

² M+ unbö s+idun böñ dañ luga u, Krais b+ n+pe ap n+ñbin u, God n+ip dam ram m+nöñ aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen b+ an+bu hañ romanñ halö an+g adö lañ ara aka, hañ romanñ arö göm ana nöp ara aka, n+ñagpin; God nöp n+ñöb.

³ Pen yad n+ñbin, b+ an+bu — hañ romanñ halö aka ana nöp aka, n+ñagpin; God nöp n+ñöb —

⁴ God n+ip dam ram m+nöñ aij kumi kabö adö lañ au ud ara. Pen an+ib lañ amöm, manö ke yab+ñ n+ña. Manö n+ña an+bu, manö hagagep,

n+ibi b+ hag ñeb rö wasö; manö ke yab+ñ u n+ña.

⁵ B+ ga an+bu yad klö gem hib n+pe nöp hagnö adö arnab u pen hib yad ke g+nö adö aragnab. Hib yad ke manö r+mnap hagn+g gabin u, yad b+ klö m+dagöp rö nöp m+dpin manö an+bu nöp hagnabin.

⁶ Pen hib yad ke dap raneb manö r+mnap hagbnep yad b+ hauñ rö hagagbnep; n+ñö nöp hagbnep. Pen an+g hagnö, n+ibi b+ r+mnap y+ip n+ñöm, “B+ u b+ aij ke m+döp,” a g+blap u y+ip aij gagböp. Y+ip aij göp u, g+pin g+pin rö n+ñöm aka manö hagpin hagpin rö n+ñöm me, yad b+ aigale b+ rö m+dpin u ke n+ñöl.

⁷ God y+ip ud arö, n+ibi b+ r+mnap n+ña gla rö n+ñö an+bu, hib yad ke hagnö adö arn+m rö löp a göm, God y+ip nan ilön ñeb ap ñöb. Nan an+bu Seden b+ n+pe rö ap apöm, y+ip kal+ rö b+n+g ij bö m+döp. *

⁸ B+ Kub u n+ip ñ+n m+ihau n+gañ hagnö, y+ip an+g gab rö gagn+m a g+nö u pen

⁹ y+ip haga, “Ne ke nöp m+d aij g+mön rö lagöp u pen yad n+ibi b+ klö m+dagöp gau kal+ip mög n+ñem klö yad ñ+nö n+ñöl g+ kale aij nöp m+deinaböl,” a ga. An+g haga u me, hib yad ke hagnö adö arnab u aij gagöp; y+ip aij göp u, yad klö m+dagöp b+ ap rö m+dpin u hag m+dnö n+ñöl g+, Krais y+ip ud aij göl

* 11:33: Ap 9:23-25

* 12:7: Job 2:6

* 12:9: Plp 4:11-13

gi m+dain+m. *

¹⁰ Yad klö m+dagöp; y+þ hag jubal; yad nan r+ik döþ; y+þ gi najj g+pal; yad uþham m+dpin. Pen Kraiss lau adö m+dpin rö, y+þ aigöl aigöl g+inaböl u, m+ñ m+ñ nöp g+inabin. Pen yad ke klö m+dagöp u n+ñ m+deinabin u, God n+pe gö, klö n+pe udem klö göl gi m+deinabin.

Pol Korid n+ibi bi gau kal+þ m+dmagö la

¹¹ Yad bi hauþ rö hagaj+n. Pen kale nöp gajim yad an+g g+pin. Y+þ ud aij g+mim, manö aij r+mnap hagbep u pen y+þ arö g+mim, bi r+mnap kal+þ udpim. Yad bi m+gan n+bö bi ap rö m+dpin u pen Kraiss manö aij ud arep bi aij aij kale an+þ gau bi kub yad bi pro gas+ u n+ñagpin. *

¹² Yad kale aip m+dem, hon Kraiss manö aij ud arep bi gau g+pun rö nöp gi m+dainö. Kale nan gagep nan n+ñagep gainö u n+ñmim, yad Kraiss manö aij ud arep bi n+pe m+dpin u hadö n+ñbim. *

¹³ An+þ u, Kraiss n+ibi bi n+pe m+dpal m+gan r+mnap kal+þ g+inö g+inö rö nöp kalöp u rö nöp g+inö u pen adö añ+ ap nöp ke g+inö. Adö an+bu me, nan y+þ ram bi da gau, y+þ ñim a gem hagagnö. Pen kalöp gi najj rö g+inö u n+ñmim arö g+mim. *

¹⁴ Kalöp nöð ñ+n m+þöp am n+ñnö; m+ñi kauyaþ u n+n+g gabin. Nan kalöp ap udnam a gem nagnabin;

kalöp n+ñnam a gem n+inabin. N+me nap bi nan ud li aij göm, ñ+ pai bi kale gau kal+þ ñ+m+dal. Pen ñ+ pai bi gau, n+me nap bi kal+þ an+g gagm+dal.

¹⁵ An+þ u, gas+ yad n+ñbin u, kalöp nan a gem, mani nan yad gau magöñhalö yu haknabin aka wög gi dam dam Kraiss manö aij u hag ñ+ dam dam umnabin u, manö m+dagöp. Pen yad kalöp m+dmagö yabiþ liþbin u n+ñnabim u, y+þ pen m+dmagö lagnabim akan

¹⁶ Pen kale hagnabim, “Mani nan hon udagpan pen ne manö piral hagö hon dui g+pun,” a g+inabim.

¹⁷ Yad kalöp mam r+mnap yunö u, mani nan kalöp gau amgö amgö li udnaböl a gem yunö akan

¹⁸ Yad kalöp nan a gem Daidas n+þ yu+n a gem, n+þ hag n+ñnö yau a ga n+ñem mam hon ap halö n+pe aip yunö. Pen yad n+ñbin Daidas nan kalöp r+mnap þ+þ gaga. Daidas yad g+pin adö u nöp göþ; n+pe adö ap ke gagöp. *

¹⁹ Pen yad n+ñhön g+n+g manö an+bi kali kññ r+ikaj+n? Kale gas+ n+ñhön n+ñbim? Pol manö hagab u, hib n+pe ap lugagn+m a göm hagab a g+þim ar? Pen adö an+bu hagagaj+n wasö. God n+pe n+ñ m+ðö n+ñöl gi, hon Kraiss n+ibi bi n+pe m+ðun manö hagajun. Añ mam aij yad kale klö g+mim Kraiss n+þ ciþ

* 12:11: 2Ko 11:5 * 12:12: Ro 15:19

* 12:13: 2Ko 11:9 * 12:18: 2Ko 8:6,16-18

aij g̃mim, a gun gasi ññun hagajun.

²⁰ Yad piñiñ g̃pin u, yad am kalöp ññabin ñin u, kale g̃pim rö ññö, yip aij gagnab. Añbu rö, kale yip ññabim u, yad g̃pin rö ññbe, kalöp aij gagnab. Kale pen pen hagmim asik ke ke l̃mim, nan kale gau hon nöp udun a g̃mim, añ mam r̃mnap ññbe mulu lugö, kalöp ke nöp aij g̃nim adö u nöp gasi ññmim, ñbi bi r̃mnap kalip manö naj hagmim, kalip manö udmim, hib kale ke dap ranmim, hałowatö g̃mim, g̃mim rö l̃nim u yad piññ g̃pin.

²¹ Pen yad piñiñ g̃pin u, yagol au kauyan amem ññabin, kale r̃mnap gasi naj adö u ññmim, ñbi si bi si g̃pim u, ñhön g̃inig anig g̃pun a g̃mim arö gagmim, ñbi si bi si g̃ dammim, gasi naj ññmim g̃ dammim, hałowatö göl g̃ nöp m̃deinabim. G̃nabim añbu God ññöb a gem, yad bi m̃gan ñbö gau ap rö m̃dem, nable gö ññöl g̃, kalöp nan a gem m̃töj göl g̃ m̃deinabin. *

13

¹ Yad nöd kalöp ñin m̃höp am ññö. Miñi pen kauyan ññnig gabin. God Manö u kal̃ k̃iñ r̃köm hagla, “Ñbi bi r̃mnap kalip manö kub hagnig gaböl u, ñbi bi m̃höp aka m̃hau ñgan rö

amgö kale ke ññ m̃dlö ññöl g̃, g̃ naj g̃la u apöm waiö hagaiöl, ññö rö l̃nab,” a g̃la. *

² Ruö ñin yigwö añ ñbö u kalöp am ññem, ñbi bi nan si nan naj g̃ m̃deila gau hainö apem kalip hag g̃nabin a gem kalip hag aunö. Miñi kalöp aip m̃dagpin pen kauyan manö nöd hagnö rö u nöp hagabin, yad am jakem, ñbi bi nöd nan si nan naj g̃ m̃deila gau abe, ñbi bi miñi nan si nan naj gabim gau abe, kalöp mög ññagnabin.

³ Pen kale Pol Krais aip m̃döp aka wasö g̃ gasi ññbim u, ññ aij g̃mim. Krais nan r̃mnap ram m̃nöñ añ kale gau gö ññabim, ñpe bi ỹhariñ wasö; ñpe Bi klö ke ñbö.

⁴ Ñpe bi ỹhariñ rö lö, ñp mab ba lañ al pak l̃lö uma u pen God klö ñpe u gö, kauyan uraköm kam̃ñ m̃döp. Añb u rö, hon Krais aip m̃dun bi ỹhariñ rö m̃dpun, pen Krais kam̃ñ u hañp God klö ñpe u ñö, kalöp nan a gun wög g̃nabun. *

⁵ Pen kale Krais ñp ññ udun ñp c̃ig g̃pun aka wasö g̃mim gasi am̃l ap̃l g̃mim, Krais kalöp aip m̃döp u ke ññabim. Aka pen gasi ññ dammim Krais kalöp aip m̃dagöp a g̃mim u ke ññabim. *

⁶ Pen yad gasi ññbin,

* 12:21: 2Ko 13:2

* 13:1: Mad 18:16; 1Di 5:19

* 13:4: Plp 2:7-8

* 13:5:

hanip bi gasi niη dammim me, Kraiss hon aip midöp u ke niηnabim.

⁷ Hon kalöp nan a gun, God nip sabe gun hagabun, "Kalip abad midaimön, naj adö u gagöl," a gabun. Pen God nip sabe gabun anibu, kale mid aij gipe hib hon ap rannim a gun, sabe gagabun. Hib hon lugnab u nan yiharin; kale gi aij nöp ginabim u nan kub.

⁸ Pen Kraiss manö aij u kub ginim adö u nöp gun; Kraiss manö aij u pro ginim adö u gagun.

⁹ Hanip aij göp u, hon nibi bi klö midagöp rö lun, kale pen nibi bi klö limim. Anib u, God nip sabe gipun, "Kalip abad midaimön, nag adö aij nöp göl," a gipun.

¹⁰ Bi Kub nipe yip wög hag la anibu, kalöp hagnö ap lug pakmim a göm hag laga; kalöp hagnö Kraiss manö aij u niη ud aij gimim nip cig aij gimim a göm yip hag la. Adö anibu nöp yad mlö kub gai i midem, kalöp nöd nöp köp anibi kal klif rik yuabin. Kale manö yad anibi niηmim, hagabin rö gi mideinabim me, yad amjakem manö klö hagnig gasi niηbin u arö ginabin. *

¹¹ An mam bi. Mifni manö hag junig gem, "Kale midaim" a gabin. Köp kal klif rikabin anibi aunab u niηmim, hon nan aij adö u nöp gun a gimim klö nöp anig göl gi midaimim, manö kal klif rikabin i

udmim, manö hag adö añ limim, agamij mid aij gimim. Anig gipe me, God nibi bi midmagö löm ud aij göp u, kale aip nöp mideinab.

¹² Kale Bi Kub nip niη ud-pim rö, pen pen hag wihai udöl gi, alaun bom halumim.

¹³ Kraiss nibi bi aui midpal magöηhalö, kalöp añ mam gau "Midpim?" a gipal.

¹⁴ Bi Kub Jisas Kraiss kalöp magöηhalö mög niηöm ud aij göl gi midainim; God nipe kalöp magöηhalö midmagö löl gi midainim; Ana U† nipe kalöp magöηhalö at ba göl gi midainim.

* 13:10: 2Ko 10:8

Galesia Pol Galesia n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i kl̄in r̄ika

1 Yad Pol, b̄i Jisas manö ud arep ap m̄idpin. Pen wög ḡipin an̄bu, n̄bi b̄i r̄imnap hagl̄ö aka gas̄i yad ke n̄n̄em gagpin; Jisas Kraiss abe, Nap n̄p gö uraka u abe, kale apil m̄ihau nöp hagl̄ö ḡipin.

2 Hon añ mam Kraiss pig m̄idpun gai i, kalöp añ mam Kraiss lau adö Galesia Propins m̄idpim gau, “Kale m̄idpim?” a gabun.

3 Bap God abe, B̄i Kub hon Jisas Kraiss abe, kalöp mög n̄n̄mil abad m̄idlö m̄id aij ḡimim.

4 Hon nan si nan najj göl ḡi m̄idaino pen B̄i Kub hon Jisas Kraiss, Bap hon God haga manö u udöm, nan si nan najj ḡipun gau pr̄i u l̄ik ḡi yunam, a göm, han̄p nan a göm ilön udöm uma. Uma u, n̄bi b̄i nan si nan najj ḡim̄idal an̄ gau m̄idaino, han̄p ud kam̄n̄ yun̄ig uma.
*

5 An̄b u, God Bap hon hib n̄ipe u pör pör nöp hagno adö arn̄m. An̄b unbö rö aij.

Jisas han̄p nan a göm uma manö aij an̄bu nöp n̄n̄ udun

6 Yad gas̄i iru yab̄i n̄n̄bin. God kalöp mög n̄n̄öm, Jisas n̄p hagö, kalöp a göm uma u pen ȳn̄d nöp God n̄p

arö ḡimim, manö aij n̄ipe u arö ḡimim, manö hain n̄bö ke daubal r̄imnap, manö i manö aij, a ḡimim, n̄n̄ udn̄ig gabim.

7 Manö an̄bu, Kraiss manö aij u wasö; ȳhar̄n̄ n̄bi b̄i r̄imnap apöm, manö piral ke n̄bö r̄imnap kalöp hagl̄ö, kale dui ḡimim, “Manö an̄bu n̄n̄un aka?” ḡimim gas̄i u n̄n̄abim.
*

8 Kraiss manö aij kalöp nöd hag ñ̄no u, manö n̄n̄ö yab̄i u hag ñ̄no. Pen hon ke aka ejol kumi kabö adö lan̄ n̄bö ap apöm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄nab u, God b̄i an̄bu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au m̄idnab u aij.
*

9 Manö an̄bu kalöp kauyan̄ hagabin. B̄i ap apöm, manö aij nöd n̄n̄ udpe u ba gau löm, manö ke n̄bö manö piral r̄imnap kalöp hag ñ̄nab u, God b̄i an̄bu hagö mab ke pör inab u aram pör pör nöp au m̄idnab u aij.

10 Manö hagabin an̄bi, n̄bi b̄i gau hib yad u hagl̄ö adö aran̄, a gem, hagagabin. God ȳp n̄n̄öm ñ̄ñ̄ l̄n̄m a gem hagabin. Yad n̄bi b̄i gau kal̄p wañ wañ göl ḡi hagagabin. Ai ḡin̄ig: yad an̄ig gem wañ wañ göl ḡi hagbnep u, Kraiss wög ḡi ñ̄eb b̄i n̄ipe ap m̄idagbnep.
*

God nöp hagö Pol wög n̄ipe ḡim̄idöp

11 Añ mam b̄i. Yad kalöp n̄n̄ö hagabin. Manö aij

kalöp nöd hag ñinö u, nibi bi manö haggal rö wasö. *

12 Manö anibu, bi ap hagö niñagnö; manö anibu bi ap yip hag ñö udagnö. Jisas Kraiss nipe ke nöp yip waiö hag ñö niñnö.

13 Pen nöd yad Juda nibi bi gasi niñmidal rö gasi niñmidin u, kale niñbim. God nibi bi nipe gau böñ nöp umlan, a gem, kalip gi naij yabıl gi midin. *

14 Bac bi manö u niñ udem, klö yabıl gi midin; bi Juda yad aip adip adip kub ginö gau, kale gi midal rö wasö, yad añi Juda lo manö niñ aij yabıl gem, bac bi hagnidal rö klö gem gi midin. *

15 Pen ami yip yag dauaga ñin u, God yip mög niñöm ud wög gi ñeb bi nipe ap hag la. Hainö kub ginö, God nipe ke aij ga ñin u nöp, *

16 Ñi yad Jisas Pol nip yamnö, niñ aij göm, Juda nibi bi wasö gau kalip manö aij yad u hag ñi aij ginab, a göm, Ñi nipe yip yamö, niñ aij ginö. Anig gö, Jisas manö u aigege rö midöp, a gem, nibi bi rimnap hag niñagnö.

17 Pen Jisas nöd hag lö manö aij ud arep bi nipe mideilla gau kalip niñnam, a gem, Jerusalem aragnö. Yiharini ram minöñ mılö kub Arebia am midem, ado gi apem, daun kub Damaskas midmidin.

18 Mi mihau niñan inö,

Pida Jerusalem mideilla u niñniñ amem, nipe aip ñin iru midagainö; yiharini ñin unbö aij böñ dan midainö. *

19 Pen yad bi Jisas manö ud arep rimnap halö niñagnö; Pida aip Jisas nimam Jems aip kalip nöp niñnö.

20 Manö kalı kliñ rikabin anibi, God niñ midöp u, kalöp niñjö yabıl hagabin.

21 Pen yad hainö Siria Propins amem, Silisia Propins amem, ginö. *

22 Nöd ñin anibu, nibi bi Kraiss lau adö Judia ram minöñ pro ke ke mideilla gau amgö magö kale u yip niñagla u

23 pen nibi bi rimnap manö yad u yag damöm hagla, "Bi Jisas manö aij nipe u hag juöm, hanip gi naij göm gi midöp bi u, minı Jisas manö aij u nibi bi gau kalip hag niñ abaj," a gilö

24 niñöm God hib nipe u haglö adö armidöp.

2

Pol Kraiss manö aij ud arep bi rimnap aip magum göm, manö hag jim ñila

1 Pen mid damem, mi in unbö sidun böñ dan lugö, mam Banabas hol bi mihau, Daidas nip ut gi Jerusalem arno. *

2 God yip waiö hagö Jerusalem arno. Amun, nibi bi Jisas nip niñ udla bi kub rö midmidal gau aip am

* 1:13: Ap 8:3 * 1:14: Ap 22:3 * 1:15: Ais 49:1; Gal 2:7 * 1:18: Ap 9:26

* 1:21: Ap 9:30 * 2:1: Ap 15:2

migan ap bis gun, kale n+hön rö hagöl, a gem, Juda n+bi b+ wasö gau kalip manö aij n+hön rö hagn+din manö an+bu kalip hag yamnö. Wög nöd g+nö u abe wög hainö g+nam u abe lug pakagn+m a gem, manö an+bu kalip hag aij g+nö.

³ B+ yad Daidas n+pe Grik n+bö u pen n+ip hañ r+ib g+ dö g+nab a göm hagagla.

⁴ Pen b+ r+mnap pir alöm, Krais Jisas b+ n+pe rö löm, agam+ij apöm hon aip ut g+ m+deila. Pen hon Krais Jisas n+ip c+g m+dun, Juda lo manö ke ke adö u gagun, m+d aij g+m+dun rö, kale n+ñlö, hi-bur kale naij ga. Juda lo manö ke ke adö u g+lan, a göm, apöm manö piral an+bu hagla.*

⁵ Pen Krais manö aij u manö n+ñö nöp m+dn+m, n+ñöm kale manö n+ñö an+bu nöp n+ñ udmim, a gun, manö piral hagla an+bu udagno.

⁶ Pen n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udla b+ kub rö m+dm+dal gau kale y+ip manö r+mnap hagagla. B+ kub rö hagabin pen kale b+ kub aka b+ pro u y+ip nan y+har+ñ rö löp. God n+pe b+ kub ud aij g+nab b+ pro ud aij g+nam a göm gas+ an+bu rö n+ñagöp.

⁷ Pen kale n+ñla, God n+pe Pida abe y+ip abe manö aij n+pe hag ñ+ ajep wög an+bu hag la. God Pida n+ip hag lö, hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kalip hag ñ+ ajm+döp rö u, y+ip u rö nöp hag lö, hañ r+ib

g+ dö gagpal n+bi b+ gau kalip hag ñ+ ajm+din.*

⁸ An+ib u n+ñöm me hagla, “God Pida n+ip klö n+pe ñöm abad m+dö n+ñöl g+, n+pe am hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kalip Krais manö aij ud arep b+ m+döp rö, Pol n+ip u rö nöp klö n+pe ñöm abad m+dö n+ñöl g+, n+pe am hañ r+ib g+ dö gagpal n+bi b+ gau kalip Krais manö aij ud arep b+ m+döp,” a g+la.

⁹ Jems, Pida, Jon kalip b+ kub a g+pal b+ gau, God y+ip wög an+bu ña n+ñla u me, wög hon adö añ+ g+pun, a göm, Banabas halip b+ m+hau ñ+magö pakla. An+g göl hon manö hag adö añ+ l+no n+ñöm kale hagla, “Banabas Pol b+ m+hau ammil Juda n+bi b+ wasö gau kalip Krais manö aij u hag ñ+mil, hon am hañ r+ib g+ dö g+pal n+bi b+ gau kalip Krais manö aij u hag ñun,” a g+la.

¹⁰ Pen kale manö añ+ ap hagöm hagla, “Ammil ram m+nöñ an+ib gau ajmil, n+bi b+ Jisas n+ip n+ñ udpal gau kalip hagaimil, n+bi b+ mög gep rö Jerusalem i m+dpal gau kalip hauñ gagöl; kalip mani r+mnap yuöl,” a g+la. Manö hagla an+bu, y+ip aij ga adö u nöp hagla.*

Pol Pida n+ip hag ga

¹¹ Pen hainö Pida daun kub Adiok apöm, adö unbö ke gö, g+ aij gagöp, a gem, n+ip waiö hag g+nö.

* 2:4: Gal 1:7; 5:1,13 * 2:7: Ap 22:21

* 2:10: Ap 11:29-30

12 Nihön ginig: nipe nöd Juda nibi bi wasö an gau midöm, nibi bi Jisas nip niñ udla gau aip nan jim ñöl ñinmidöp. Pen hainö Jems bi nipe rimnap Jerusalem nibö aula. Jems bi gau yip hagnaböl, "Bi hañ rib gi dö gagpal gau aip nihön ginig nan ñinjabön," a ginaböl, a göm, piñin göm, hainö Juda nibi bi wasö gau aip nan ñinaga. *

13 Anig gö, Juda nibi bi nöd ju am ram minöh anib gau mideila gau, piral ga anibu niñöm, u rö nöp gila. Pen mam Banabas u rö nöp niñöm, kale gila adö anibu hain ga.

14 Pen Jisas manö aij u anig arö geila u niñem, nibi bi gau magöñhalö niñmidlö niñöl gi, yad Pida nip hagnö, "Ne bi Juda nibö u pen Juda nibi bi wasö gau rö midmidan. Pen minni nihön ginig ke asik limön, Juda nibi bi wasö gau kalip, hon Juda nibi bi gipun gipun rö gimim, a gimön, hagabön?" ö ginö.

15 Ami bapi hanip yag daula u, Juda nibi bi yag daula. Hanip Juda nibi bi wasö gau rö yag dauagla.

16 Pen hon Juda nibi bi niñbun, nibi bi lo manö adö u gilö arö, God niñöm, nibi bi kamini aij yad a göm hagnab. Nibi bi gau Jisas Kraiss hanip a göm uma, a göm, nip niñ udpal nibi bi gau nöp me, God niñöm, nibi bi kamini aij yad, a ginab.

Hon u rö nöp lo manö adö u gino arö, God niñö nibi bi kamini aij nipe midagpun. Kraiss Jisas hanip a göm uma, a gun, nip niñ udno niñöl gi, God niñö nibi bi kamini aij nipe gau midpun. *

17 Gasi hon niñbun u, Kraiss manö aij u niñ udno, Kraiss hanip ud nipe ke aip ud jim ñi linab u me, God nipe hanip nibi bi kamini aij yad a ginab. Pen Kraiss manö aij u niñun, hon nibi bi magöñhalö nan si nan naij gipun u waiö niñbun. Hon Juda nibi bi niñbun, Juda nibi bi wasö gau nibi bi nan si nan naij gep midpal rö, hon ke u rö nöp midpun. Anig göp u, nibi bi rimnap hagnaböl, Kraiss nan si nan naij gep nagi u gi pidöh linab a ginaböl. Pen wasö yabit.

18 Hon uri niñbun, Juda lo manö ke ke hagöp rö gino, God wö ralöm hanip nibi bi kamini aij nipe midpim a gagnab. Hon uri niñbun manö anibu manö pir alep. Pen yad manö piral manö nöd nibö anibu kauyan nibi bi gau manö niñö rö hag ñinabin u, yad nan si nan naij ginabin.

19 Lo manö yip al pak la niñöm uri yad wip he rö midem lo manö u niñagpin. Pen uri yad God nip aij ginim adö u nöp ginam. Kraiss mab ba lan al pak lila u, yip Kraiss aip al pak lilö umnö.

20 God Ñi nipe yip mög niñöm uma u, yad nip cig

* 2:12: Ap 11:3

* 2:16: Ap 15:10-11; Ro 3:20-28; Gal 3:11

gem me, nipe uma u, yad aip umlo. Anib u, nip cig gem, nöd midmidin rö midagpin. Krais yad an dan kamij midöp. Miñi kamij yabit midem, nip gasi niñöl gi, yip gasi ñöb adö u nöp gipin.*

²¹ God nipe nibi bi gau kalip mög niñöm rau adog uda manö aij u hag juagnabin. Nibi bi gau lo manö ke ke adö u gilo arö, God niñöm, nibi bi kamij aij yad, a giböp u, Krais hanip uma u yiharij umböp.

3

Nan kliñ aij gimidal rö wasö; Jisas nip cig gun me, God aip jim ñöl mideinabun

¹ Galesia nibi bi, kale gasi aij midagöp. Bi an gö kalöp hauñ halö löp. Hon Jisas Krais nip mab ba lan al ribik lila manö aij u hag ñi aij gino niñbe.

² Pen yad kalöp manö aini ap hag niñabin. Kale nöd niñön niñön gaibe, God nipe Ana nipe u kalöp ñan Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yua aka kale manö aij hag ñino u niñ udpe, God nipe Ana nipe u kalöp yuan

³ God Ana u nip udmim me, nibi bi kamij aij nipe midpim u pen miñi hauñ alö, kto hon ke gun, mid aij ginabun, a gimim, niñbim aka?

⁴ Nöd Krais nip niñ udpe, kalöp gi naj yabit gila ñin

u, nip arö gagpe. Pen miñi niñön ginig, lo manö ap haglö, manö kale anibu udmim, Krais nip arö ginig gabim?

⁵ Yip hagpe niñin. Kale lo manö hagöp rö gipe, God nipe Ana nipe u kalöp yuöm nan gagep rö an kale gau göp aka kale Krais manö aij niñmim niñ udpe, God nipe Ana nipe u kalöp ñöm nan gagep rö an kale gau göp?

⁶ Pen Ebrahim nip gasi niñmim. God Manö u kalikliñ riköm hagla, "Ebrahim God manö haga u niñ uda niñöm God nip, bi kamij aij yad, a ga," a gila.*

⁷ Anib u, niñjim. Nibi bi God Manö hagöp u niñöm, "Niñö hagöp," a göm niñ udpal gau, Ebrahim ridik nipe midpal.

⁸ God Manö hadame gau haga, Juda nibi bi wasö gau, God manö hagöp u niñ udlö, God kalip nibi bi kamij aij yad a ginab, a ga. Adö anibu nöp, God Manö hadame nöp Krais manö aij u Ebrahim nip haga, "Ne midpan u me, God nipe nibi bi gau magöñhalö nan aij ñinab," a ga.

⁹ Ebrahim God manö haga u niñ udö, God nip ud aij ga rö, nibi bi God Manö hagöp u niñöm, niñö hagöp a göm niñ udpal gau, kalip u rö nöp ud aij ginab.

¹⁰ Pen nibi bi lo manö adö u nöp niñjun gino, God hanip udnab, a gipal nibi bi

* 2:20: Gal 1:4 * 3:6: Jen 12:3; Ro 4:3,16

gau, ilön kub yabił udnaböl. Nihön g+nig: God Manö u kalı kłiñ rıköm hagla, “Nıbi bı an, God lo manö kalı kłiñ rıkla rıkla rö magöñhalö hain gagnab u, ilön kub udnab,” a gıla. *

11 Pen manö ap God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Nıbi bı yıp nıñ udpal gau nöp me, nıbi bı kamıñ aij yad mıdöm, kamıñ mıdeinaböl,” a gıla. Anıb u nıñbun, nıbi bı lo manö adö u nöp nıñöm gılö arnab gau, God nıbi bı kamıñ aij yad, a göm, kalıp udagnab. *

12 Pen lo manö hagöp rö gep u ke, Kraıs manö aij u nıñ udep u ke. Nıbi bı lo manö hagöp rö kłö hon ke gınabun a gınaböl u, dui gınaböl. God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Bı lo manö ke ke magöñhalö hain gınab bı anıbu me kamıñ arnab,” a gıla.

13 Hon God lo manö adö u gı wasö nıñun, ilön kub udnıg gıno u pen Kraıs ilön kub anıbu udöm hanıp rau adog uda. God Manö kalı kłiñ rıköm hagla, “Mab ba lañ al pak lılö umnaböl bı gau, God nıpe ke pen ñö, ilön udnaböl,” a gıla. *

14 Pen Kraıs hanıp rau adog uda u, God Ebrahim nıp manö aij haga u, Kraıs Jisas gö Juda nıbi bı wasö gau nan aij anıbu udöl a göm, anıg ga. Juda nıbi bı wasö gau manö aij anıbu nıñ udlö,

God nıpe Ana nıpe hanıp Kraıs nıbi bı nıpe ñ+nıg ga.

Lo manö u ke; God gınabin a göm hag la manö u ke

15 Añ mam bı. Yad kalöp manö ap hagnam. Bı rımnap manö hag adö añı löm, hagnaböl rö nöp gınaböl. Bı ap apöm manö rıb rıköm hałöwałö gagnab.

16 God nıpe Ebrahim aip ñı nıpe aip manö nıñö hag lep hagöm haga u, God Manö anıbu kalı kłiñ rıköm, “Ñı gau aip,” kalı kłiñ rıkagla; “Ñı ne u aip,” kalı kłiñ rıkla. Ñı añı hagla anıbu, Kraıs nıp nöp hagla. *

17 Pen yad hagabin u, God Ebrahim nıp gınabin a göm hag la manö u, mı iru nöp (430) mıd damöm, hainö God lo manö u ña. Lo manö hainö ña anıbu, aige göl göm manö nıñö hag lep nöd haga u nan yıharıñ rö kık gı yu ke gau yunab? Anıg gagnab. *

18 Pen nıbi bı lo manö hain gılö God nan aij ñıböp u, God nöd anıg gınabin a ga manö u gası nıñöl gı mıdöm nan aij ñagböp. Pen God nıpe Ebrahim nıp nöd haga manö anıbu nöp gası nıñöl gı mıdöm, nıpe ke Ebrahim nıp haga rö nöp ga. *

19 Pen kale hagnabım, “God Ebrahim nıp nan aij haga u yıharıñ ñöb u rö, God nıpe nihön g+nıg lo manö ña?” ö gınabım. Pen God nöd yabił Ebrahim nıp

* 3:10: Dud 27:26 * 3:11: Gal 2:16 * 3:13: Ro 8:3; Dud 21:23 * 3:16: Jen

12:9 * 3:17: Eks 12:40 * 3:18: Ro 4:14

manö haga; hainö yabił ñi
haga u aua. Pen ñin an au
nibi bi nan si nan naij ke ke
gimidal rö, kale naij gimidal
u niñöl a göm, God kalip lo
manö ña. Pen lo manö u,
God ejol gau nöp dap bi ap
nip ñeila, nipe pen dam nibi
bi gau kalip hag ña. *

²⁰ Pen Ebrahim ñi nipe
ginab manö haga anibu
manö kub yabił u me, God
nipe ke apöm Ebrahim nip
haga.

*Lo manö u hanip gasi
rimid ukab*

²¹ Kale gasi ap niñmim
hagnabim, “God hanip
manö mihöp haga. Pen
lo manö haga anibu, yad
ginabin a göm manö niñö
hag la manö anibu aip adip
adip midagöp,” a ginabim.
“Manö anib mihau ke ke
midöp,” a ginabim. Pen
manö ke ke wasö. God nibi
bi kamij midep lo manö ap
hagaiböp, hon lo adö anibu
nöp niñun gino, God nipe
niñöm hanip nibi bi kamij
aij nipe a giböp. Pen lo anibu
rö ap hagaga. *

²² God Manö kalı kliñ rikla
rö nöp midöp. Nibi bi ram
minöñ gau magöñhalö nan si
nan naij adö u gılö gılö, gac
anibu kalip wam wam gö,
ke kamij aröl rö lagöp. Pen
nibi bi Jisas Krais nip niñ
udnaböl gau, God ginabin a
göm hag la rö, nan aij haga
anibu kalip ñinab.

²³ Pen Krais auaga ñin
u, nip niñ udagno u me,
lo manö hanip bi nagiman
waryö raul an yan midpal rö
u, gi gıgabö ga. *

²⁴ Hanip gıgabö göm, gasi
rimid uk damöm, gasi ñö
niñöl gi midno, Krais auö,
manö aij nipe u niñ udno,
God hanip nibi bi kamij aij
nipe a göp. *

²⁵ Krais manö aij u niñ ud-
pun u me, uri lo manö hanip
gasi rimid uk dam gagöp.

²⁶ Kale Krais Jisas nip niñ
udpim u me, kale magöñhalö
God ñi pai nipe midpim. *

²⁷ Kale ñig pakmim Krais
nip cig gıpim u me, ke hain
nibö Krais nipe ke rö halu
libim. *

²⁸ Anib u, Juda il u ke,
Grik il u ke midagpim; nibi
bi nagı wög gıpim gau ke,
nibi bi gasi kale ke niñmim
gıpim gau ke midagpim; nibi
il u ke, bi il u ke midagpim;
kale Krais Jisas nibi bi nipe
midpim rö, il aıñ yabił
midpim. *

²⁹ Kale nibi bi Krais lau
adö midpim u, kale Ebrahim
nibi bi il nipe midpim niñöm
God Ebrahim nip ginabin a
göm haga u, kalöp u rö nöp
ginab. *

4

*Krais nöp gö God ñi pai
nipe midpun*

¹ Manö yad hagabin u anig
göl midöp: nibi bi gau umlö,

* 3:19: Ro 5:20; Ap 7:38

* 3:21: Ro 8:2-4

* 3:23: Gal 4:3

* 3:24: Ro 10:4

* 3:26: Jon 1:12

* 3:27: Ro 6:3

* 3:28: Ro 10:12

* 3:29: Ro 4:13

nan kale gau ñi pai kale gau kalip hag libal. Anib u, ñi pai anib gau nan iru midöp u pen kale ñi pai pro midpal rö, kale nibi bi nagit wög gipal rö nöp midpal.

² Pen nibi bi ñi pai anib gau kalip abad midpal gau, anig anig gimim, a göm, hag damöm, mani nan kale gau abad midlö midlö, nap hag la ñin u nöp, nan kale anib gau udpal.

³ Pen anib unbö rö nöp, hon ñi pai pro rö midun gasi niñ aij gagun, kijaki, wip haji, nan niñön niñön gau manö niñön hagla u udun, kalip nibi bi nagit wög gep rö midmidun. *

⁴ Pen God hag la ñin u hadö aua u me, God Ñi nipe u nip yuö, Juda nibi ap Ñi anibu nip yag daua. Yag dauö, nipe Juda lo manö adö u niñöm, mid damöm, *

⁵ Juda nibi bi lo manö niñbal gau rau adog uda. Kalip rau adog uda u, hon God ñi pai nipe yabit rö midleinabun a göm ga.

⁶ Kale ñi pai nipe yabit midpim rö, God nipe Ñi nipe Ana nipe u yuö, Ana u apöm hanip at ba göp u me, God nip "Aba,* Bapi," a gipun. *

⁷ Anib u, kale nibi bi, Seden nip nibi bi nagit wög gep rö midmidim gau, miñi God ñi pai nipe midpim u me, God ñi pai nipe kalip manö niñö hag lep hagöm,

"Kalöp nan aij gau ñinabin," a ga manö u, manö kale yabit.

Pol Galesia nibi bi, "Kalöp gasi iru niñabin," a ga

⁸ Pen nöd God nip niñ udagmidim ñin u, kale nibi bi nagit wög gep rö midmim, nan piral gau sabe göl gi, piñiñ göl gi, gi mid dammim, mid aij gaggmidim.

⁹ Pen miñi God nip niñ udpim. Pen kale nip niñmim udagpe; nipe nöp kalöp niñöm uda. Pen niñön giniñ kale ado gi ammim, nöd gi naij gimidim rö kauyan giniñ gabim? Gabim anibu, kauyan nibi bi nagit wög gep gau rö uñham midun, a gimim, gabim aka?

¹⁰ Pör ñin kub a gipal u nöp niñmim, rakin kub a gipal u nöp niñmim, sidö kub a gipal u nöp niñmim, mi kub a gipal u nöp niñmim gipim. Anig gimim, gi naij gipim. *

¹¹ Anib u, yad manö aij kalöp hag ñinö niñbe u, miñi arö giniñ gabim rö löp a gem, kalöp gasi iru niñabin.

¹² Añ mam bi. Yad kalöp mög niñem hagabin! Yad nöd Juda lo manö niñmidin rö arö gem, kale yiñariñ midmidim rö midpin u, kale u rö nöp lo manö anibu arö gimim, yad midpin rö midmim. Nöd kale yip gi naij gagpe.

¹³ Kale niñbim, nöd yip nan ga u me, am ram miñön

* 4:3: Kol 2:20 * 4:4: Jon 1:14; Ro 1:3

"Aba" a ga manö magö anibu it u "Bapi." Kol 2:16

* 4:6: Jisas Arameik manö haggmidöp.

* 4:6: Ro 8:15-17 * 4:10: Ro 14:5;

kale u mīdem, kalöp manö aij u hag ñ+nö.

¹⁴ Yad nan gaia u, kale uþham mīdaibe pen yþ iru nīþmim, arö gagpe; God ejol ap aka Krajs Jisas nþ ke ud aij gþbep rö u, yþ unbö rö nöp ud aij gþpe me.

¹⁵ Kale nöd mīñ mīñ yabþ gþmim yþ ud aij gþmim, mög nīþmim, amgö magö kale gau ud ju yþ ñeb rö liböp, haþöwaþö ud ju ñþbep.

¹⁶ Pen mīñi yþ nþhön gþnig arö gþpim? Manö nþjö hagnö adö u nþþmim mulu lugö yþ iru nþþbim aka?

¹⁷ Nþbi bþ kalöp rþmīd ukpal gau, kale gasþ naiþ nþþöm anig gþpal. Pol bþ gau arö gþmim, manö hon hagpun u nöp hain gþmim a göm anig gþpal.

¹⁸ Nþbi bþ klö göm kalöp gþ aij gþnaböl u aij. Pen kale pör nöp anig göl. Yad kale aip mþdeinabin ñþn u abe, mþlö gau mþdeinabin ñþn u abe kalöp gasþ nþþöm gþ aij gþnaböl u aij. Pen yad mþlö gau mþdeinabin ñþn u kalöp piral gþpal u, aij gagöp.

¹⁹ Pen ñþ pai mþdmagö yad gau. Nöd, “Krais manö aij u hag ñþnö, nþ udlö, Krajs kalþ an þan mþdeian,” a gem, kalöp hag ñþ aij gþmīdin u, nþbi gau ñþ pai yag daunig gþlö, ilön kub göp rö u, yþ ga. Pen mþñi kauyan Krajs kalöp an þan mþdeian a gem, kalöp hag ñþ aij gabin u, nþbi ñþ pai yag daunig gþlö, ilön göp rö u, yþ kauyan gab.

²⁰ Yad kale aip mþdaibnep u, manö mai udem hagnam, a gem, nþþnep u pen mþlö gai i mþdpin u me, yad kalöp gasþ iru nþþnö, gasþ yad rþkö auub.

²¹ Pen kale lo manö nöp nþþun, a gþpim gau, lo manö rþmnap nþþagmim rö löp.

²² Manö anþbu kalþ klīñ rþköm hagla, “Ebrahim ñþ mþhöp yag daua. Ñþ nþpe ap, nþbi praj ap Ebrahim nþbin u nþ nagþ wög gþmīdöp nþbi u nþ udöm yag daua; ñþ nþpe ap, nþbin nþpe yabþ u aip yag daua,” a gþla. *

²³ Nþbin nagþ wög gþmīdöp ñþ yag daua u, ñþ pai yag daubal rö nöp yag daua; pen nþbin nöd u, ñþ pai wem mþdöm, God Ebrahim nþ ñþ ap yag daunabön a göm manö hag la rö, ñþ ap yag daua. *

²⁴ Aiud adö anþbu rö, manö rþmnap ba gau mþdöp. Nþbi mþhöp, manö nþjö hag lep mþhöp. Manö nþjö hag lep ap Sainai Dum nþbö apöm, ñþ pai yag dauö kale nagþ wög göl gþ nöp mþdeinaböl; Hega me u.

²⁵ Nþbi Hega nþpe Sainai Dum ram mþnöþ Arebia au rö me. Nþpe daun kub Jerusalem mþñi mþdöp u rö mþdöp. Nþhön gþnig: Jerusalem abe ñþ pai nþpe abe nagþ wög gþpal.

²⁶ Pen Jerusalem kumi kabö adö lan mþdöp au, nþbi bþ wög göm aragnaböl. Ram mþnöþ anþbu ami hon. *

* 4:22: Jen 16:15; 21:2

* 4:23: Ro 9:7-9

* 4:26: Hib 12:22; Rep 21:2,10

27 Hadame nöp kimap ap God Manö kalı kılın rıköm hagla,

“Nıbi nı+ pai wem nı+ pai yag dauagöp u, mıñ mıñ yabıl gınab.

Nıbi nı+ pai daunıg göm nı+ıagöp u, aıj gö nı+ıöl gı, nı+nı+ lınab.

Nıbi nı+ pai wem u, ıt nıpe kub mıdnıg gaböl;

pen nıbi nugmul aıp ajmıdıl u,

ıt nıpe kub mıdagnaböl,” a gıla. *

28 Añ mam bı. God nıpe manö klö nı+ıö hag lö, Sera Aısak yag daua. Pen anıb unbö rö nöp, God manö klö nı+ıö hag lö, kale nı+ pai nıpe mıdpım. Anıb u, kale Aısak rö mıdpım. *

29 Nın anıbu, Ebrahim nı+ nıpe nıbi bı nı+ pai yag daubal rö nöp yag daua nı+ u, uraköm, nı+mam ado God Ana gö yag daua u nı+ nı+ıö, mulu lugö, gı nı+ı ga. Anıb u rö, mıñı Juda nıbi bı lo manö nı+ıbal gau, hanı+ nıbi bı Jıas nı+ nı+ı udpun gau u rö nöp gıpal. *

30 God Manö u kalı kılın rıköm hagla, “Nıbi wög gı ñeb amıl mı+hau kalı+ hag yumön. Nıbi nagı wög gı ñeb nı+ nıpe u, nıbi kabö göl udmön nı+ yag dauna u, nan nıpe rı+mnap udagnab,” a gıla.

31 Anıb u, añ mam bı nı+ıım! Hon nıbi nagı wög

gı+mıdöp nı+ pai nıpe rö mıdagpun; hon nıbi kabö göl nagı wög gagmıdöp nı+ pai nıpe rö mıdpun.

5

Nagı mıdaino, Krais hanı+ rau adog uda u me, Juda lo manö gau lo hon wasö

1 Krais hanı+ böı nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanı+ manö kub hagagnı+m, a göm, hanı+ rau adog uda. Krais anı+ ga u gası nı+ıöl gı nöp mı+daimım; nöd Juda lo manö u bı kub kale rö lö, nı+ nıbi bı nagı wög gep rö mıdmıdim u, kauyaı+ ado gı aragmım.

2 Yad Pol kalöp manö hagabin i nı+ı aıj gı+mım! Juda kai manö hon udmım a gıpal gau kalı+ yau a gıpe, hañ kalöp rı+b gı dö geınaböl u, hainö Krais kalöp gı nı+nı+m rö lagnab.

3 Yad kalöp kauyaı+ hag aıj gı+nı+ gabin! Bı gau manö hon udmım a gıpal gau kalı+ yau a gıpe, hañ kalöp rı+b gı dö geınaböl u, hainö kale Juda lo manö u magöıhalö udmım hain gı+mım.

4 Kale, “Juda lo manö hain gıno arö, God hanı+ nı+ıöm, ‘Nıbi bı kamı+ı aıj yad,’ a gı+nab,” a gı gası nı+ıbım nıbi bı gau, Krais nı+ arö gıpım; nıbi bı nıpe mıdagpım. Kale anı+ gı+mım nı+ıbım rö, Krais kalöp mög nı+ıöm udnı+m rö lagöp.

* 4:27: Aıs 54:1

* 4:28: Ro 9:7

* 4:29: Jen 21:9-10; Jon 8:35

5 Pen God Ana hanip an dan midöp nibi bi gau, God hanip niñöm, "Nibi bi kamij aij yad," a ginab ñin u abad midun aij gö niñöl gi, gasi halö midpun.

6 Nibi bi Krais Jisas nip cig midpal gau, hañ rib gi dö göp aka rib gi dö gagöp u nan yiharij. Nan kub añi nöp midöp: Krais nip niñ udun, nibi bi gau kalip midmagö lun.*

7 Kale nöd aj aij gimdim u pen miñi bi an kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gipim?

8 God kalöp adan binöm rikajip niñöm manö niñö u arö gagpim. Nipe nöp me kalöp wiñ alab.

9 Nibi bi gau nan yis a gal u manö ap hagöm hagpal, "Yis pro marap plaua rin kub yan halö lilö, yis anibu ke aram aram aram plaua anibu kub yabih rannab," a gipal.*

10 Krais aip jim ñöl midpun u me, yad niñbin manö yad hagajin anibi kale ke anib unbö rö nöp niñnabim. Pen bi an nipe apöm manö piral hagö, kale gasi ap ap niñnabim u, bi anibu manö kub niñöm pen ilön udnab.*

11 Pen añ mam bi niñim! Krais nibi bi niñ udpal gau kalip hañ rib gi dö gimim a gibnep, bi gau yip gi naj gagblap. Yad hañ rib gi dö gimim a gibnep, Krais nipe nibi bi gau a göm, mab ba lan

uma manö aij anibu niñlö mulu lugagböp.

12 Pen gasi yad, bi manö piral haglö dui gipim bi anib gau kalip ke böñ nöp rib gi dö ginaböl u aij!

13 Pen añ mam bi. Krais hanip böñ nöp rau adog uda u, hainö Juda lo manö ap hanip manö kub hagagnim, a göm, hanip rau adog uda. Pen gasi anibu niñmim, gasi kale ke niñmim, hañöwañ gagmim; nibi bi gau kalip mög niñmim, ud aij gimim.*

14 God lo manö u magöñhalö ud jim ñöl, manö magö añi ap nöp midöp: "Kale ke midmagö libim rö, nibi bi rimnap kalip u rö nöp midmagö limim."*

15 Anib u, kale ke niñ aij gimim. Kaj kain gau gipal rö mulu lugö, pen pen ginabim u, magöñhalö ap lug pakn-abim.

Gasi ke niñbim adö u arö gimim, God Ana u gasi ñinim rö gimim

16 Anib u, kalöp hagabin, God Ana gasi ñöb adö u nöp gimim. Anig geinabim me, gasi kale ke niñmim, nan si nan naj gimdim adö u arö ginabim.

17 Gasi anib mihau, ap böñ lap tip gi ud arnab, ap böñ lap tip gi ud arnab u me, gun a ginabim adö u gimim rö lagnab.*

18 Pen God Ana kalöp gasi ñö niñöl gi gipe arö, Juda lo manö gau lo kale wasö.

* 5:6: 1Ko 7:19; Gal 6:15

* 5:9: 1Ko 5:6

* 5:10: Gal 1:7; 2Ko 11:15

* 5:13:

1Pi 2:16

* 5:14: Ro 13:9

* 5:17: Ro 7:15-23

19 Pen n̄ibi b̄i gas̄i kale ke n̄iṅöm ḡim̄dal adö u, n̄ibi si b̄i si göm, haḷöwaḷö ḡi ajöm, ḡi naj̄i yab̄iḷ göm; *

20 nan ȳihar̄iṅ gau sabe göm, kuj göm, aiön paköm; n̄ibi b̄i gau kal̄ip mulu kal n̄iṅöm, pen pen göm, nan kale gau yad rö m̄dagöp a göm, hibur naj̄i gö, yad ke b̄i kub m̄dnam a göm, pen pen hagöm, am ke ke as̄ik m̄döm,

21 nan kale gau yad rö m̄daiböp, a göm; n̄iḡ klö n̄iṅöm hauḷ alöm, nan magö iru nöp n̄iṅöm, nan n̄iḡeb n̄iṅagep göm, ḡi naj̄i yab̄iḷ ḡipal. Yad kalöp nöd hagnö manö u m̄ñi kauyaṅ kalöp hagabin: n̄ibi b̄i an̄ibu rö ḡi m̄dpal gau, God kal̄ip udöm abad m̄dagēinab.

22 Pen n̄ibi b̄i God Ana kalöp gas̄i n̄ö n̄iṅöl ḡi ḡilö arab gau, n̄ibi b̄i gau m̄dmagö löm, m̄ñ m̄ñ göm, hibur hain hain m̄döm, n̄ibi b̄i r̄imnap gau mög n̄iṅöm, ḡi aij göm, manö kale ke hagnaböl u an̄ib unbö rö nöp göm,

23 n̄ibi b̄i r̄imnap aip manö hain hagöm ud aij göm, n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip ḡi naj̄i ḡilö, pen kal juagnaböl. An̄ig ḡinaböl u, lo manö ap kal̄ip manö kub hagagnab.

24 Krais Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe gau, gas̄i ke n̄iṅöm haḷöwaḷö ḡim̄dal naḡi adö an̄ibu arö ḡipal. Naḡi adö ḡim̄dun an̄ibu, mab kros ba laṅ Krais

Jisas aip umöb. *

25 An̄ib u, God Ana u nöp han̄ip kam̄iṅ hain n̄ibö n̄ö, kam̄iṅ m̄dpun u me, God Ana nan n̄ihön han̄ip hagn̄im u, an̄ib unbö rö nöp gun.

26 Pen hon ke hib kub m̄dan, a gun, pen pen ha-gun, nan kale gau nan yad rö m̄daiböp, a gun, gas̄i n̄iṅagun. *

6

N̄ibi b̄i gau m̄dmagö limim, ḡi aij ḡimim

1 Añ mam b̄i. N̄ibi b̄i hon r̄imnap nan si nan naj̄i adö r̄imnap gaiöl u, kale n̄ibi b̄i God Ana kalöp an̄ dan m̄döp n̄ibi b̄i gau, kal̄ip manö hain hain hagn̄im, hag aij ḡipe, kauyaṅ m̄d aij göl. “N̄in r̄imnap hon u rö nöp ḡinabun rö löp,” a ḡimim, n̄iṅ aij ḡimim. *

2 N̄ibi b̄i hon r̄imnap m̄iṅör gain̄im, kal̄ip mög n̄iṅmim abad m̄dpe, m̄d aij göl. An̄ig ḡinabim u, Krais lo n̄ipe haga rö ḡinabim. *

3 Hon ke nan aij ap m̄dagöp. N̄ibi b̄i r̄imnap, hon ke n̄ibi b̄i aij a ḡinaböl u, pir alnaböl.

4 B̄i an̄ibu b̄i aij aka yad b̄i aij, a ḡimim, gas̄i u n̄iṅagmim; yad ke ḡi aij ḡipin aka ḡi aij gagpin a ḡimim, gas̄i u nöp n̄iṅmim.

5 N̄ihön ḡin̄ig: hon añi añi marö ke ke m̄döp rö n̄iṅun, n̄ihön n̄ihön gun m̄d

* 5:19: 1Ko 6:9-10

* 5:24: Ro 6:6; Kol 3:5

* 5:26: Plp 2:3

* 6:1: Mad 18:15

* 6:2: Ro 15:1

* 6:5: Ro 14:12

aij gɪnabun u, ke nɪŋ aij gun.
*

6 Pen nɪbi bɪ Kraiss manö aij hag ñɪbal gau, nɪbi bɪ manö anɪbu nɪŋbal gau, manö hag ñeb nɪbi bɪ anɪb gau kalɪp hauɫ gagöl; nan aij kale mɪdöp gau kalɪp rɪmnap nɪme lɪ ñöl. *

7 Pen, God bɪ hauɫ, yad nan si nan naj gɪnabin nɪpe nɪŋagnab, a gɪmim, nɪŋagmim. Gɪnabun rö, hanɪp pen u rö nöp gɪnab. Hon nɪŋbun, nan yɪmnabun rö nöp halnabun; nan ke rɪmnap hal dauagnabun. *

8 Anɪb u, gasɪ hon ke nɪŋbun rö nan yɪmun a gɪnabun u, adan naj amöl gɪ, böŋ nöp lug pakun, mab pör inab u halnabun. Pen God Ana gasɪ ñöb rö nan yɪmun a gɪnabun u, God Ana u hanɪp gö, kamɪŋ pör mɪdep magö u nöp halnabun.

9 Anɪb u, iru nɪŋun, gɪ aij gɪpun u arö gagun, klö gɪ nan yɪmun, ñɪn hain u nan magö aij halnabun.

10 Pen nan ñɪŋeb anɪbu pɪdöŋ gagöp ñɪn i, nɪbi bɪ Kraiss lau adö mɪdpal gau kalɪp ud aij gun rö leinab u, ud aij gun. Pen nɪbi bɪ yɪharɪŋ gau kalɪp magöŋhalö u rö nöp gun.

Kraiss hanɪp a göm mab kros ba laŋ uma u nöp nan kub yabɪ

11 Yad hagnö, mam ap köp anɪbi kalɪ klɪñ rɪköp. Pen mɪñi ñɪmagö yad ke kalɪ klɪñ

rɪkabin u me, manö magö kub kub rö kalɪ klɪñ rɪkabin.

12 Bɪ hañ romanŋ nöp nɪŋöm, u aij, u naj, a gɪmɪdal bɪ gau, kale klö göm hañ rɪb gɪ dö gɪmim a gɪpal. Kraiss uma manö u nöp hagno, bɪ Juda rɪmnap kal juöm, hanɪp gɪ naj gɪnaböl, a göm me, anɪg hagaböl.

13 Hañ kale ke rɪb gɪ dö gɪpal u pen Juda lo manö gau magöŋhalö hain gagpal. Kalöp hañ rɪb gɪ dö gɪmim a gɪpal u, hainö kale ñɪñɪ löm, Juda bɪ gau rɪmnap kalɪp hagnaböl, “Hon hagno manö hon udöm hañ romanŋ kale anɪg anɪg gɪpal,” a gɪnaböl.

14 Pen yad nan aɪ ap nöp gasɪ nɪŋem mɪñ mɪñ gabin: Jisas yɪp, a göm, mab kros ba laŋ umö, yad aip umnö rö löp u nɪŋem me, mɪñ mɪñ gabin. Nɪpe aip umnö anɪbu, bɪ böŋ nöp umöb rö u mɪdnö, nɪbi bɪ mɪnöŋ naböŋ i nɪbö nan kale mɪñ mɪñ gɪpal gau, yad aij gagöp. Pen nɪbi bɪ anɪb gau u rö nöp yɪp nɪŋlö, yad nan yɪharɪŋ ap rö lö, bɪ böŋ nöp umöb bɪ ap rö mɪdpin.

15 Hañ rɪb gɪ dö göp aka rɪb gɪ dö gagöp u nan yɪharɪŋ. Pen God gö, nɪbi bɪ hain nɪbö lun, nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun u nan yabɪ. *

16 Manö hagajɪn hain gɪpim nɪbi bɪ gau abe, God nɪbi bɪ nɪpe gau magöŋhalö abe, God kalöp mög nɪŋöm ud aij gö nɪŋöl gɪ kale agamɪj mɪd aij gɪ mɪdmim.

* 6:6: 1Ko 9:11,14

* 6:7: Ro 8:13

* 6:15: Gal 5:6; 2Ko 5:17

17 Yad manö magö añi ap midöp u, kalöp hagnig gabin. Jisas manö aij u hagnö, yip pakpal adlai gau midöp u me, bi rimnap apöm yip miñör rimnap ñagöl. *

18 Añ mam yad gau. Bi Kub hon Jisas Krai kalöp mög niñöm, abad midainim. Anib unbö rö aij.

* 6:17: 2Ko 4:10

Epesas

Pol Epesas n̄ibi b̄i kal̄ip k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

1 Yad Pol. God ȳip hag lö, Kraiſ Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idem, kalöp God n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Epesas m̄idpim gau, k̄öp an̄ibi kal̄i k̄liñ r̄ikabin. *

2 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄iñmil ud aij ḡilö, kale m̄id aij ḡimim.

*Kraiſ p̄ig midpun u, n̄ipe
ana hon nan aij ñab*

3 B̄i Kub hon Jisas Kraiſ Nap n̄ipe God n̄ip aij a gun. Ñ̄i n̄ipe n̄ip yuö apöm han̄ip udö me, n̄ip c̄ig ḡino, kumi kabö adö lañ nan aij aij m̄idöp gau magöñhalö ana han̄ip ñöb. *

4 Ram m̄inöñ hadame dagol gau ḡi laga ñ̄in u God haga, “Kraiſ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄ideinaböl gau, kale n̄ibi b̄i uť, n̄ibi b̄i as̄iñ m̄idagöp yad gau m̄ideinaböl,” a ga.

An̄ib u, hadame dagol gau God n̄ibi b̄i m̄idmagö löm, *

5 ñ̄in an̄ibu nöp, gasi n̄ipe nöp n̄iñöm haga, “Ñ̄i yad Jisas Kraiſ n̄ibi b̄i kal̄ip udnab gau, ñ̄i pai yad ke rö l̄ilö, yad ke kal̄ip udem kabö launabin,” a ga. *

6 An̄ig hagöm, Ñ̄i m̄idmagö n̄ipe u haťöwaťö yuö apöm, han̄ip ud Nap ñ̄imagö adö n̄ipe la u me, aij gö n̄iñöl ḡi hib n̄ipe u hagno adö arab.

7 Jisas Kraiſ hagape n̄ipe lugö umöm han̄ip rau adog udö, God, B̄i aij yab̄i u, han̄ip mög yab̄i göm, nan si nan naij ḡipun gau n̄iñöm arö göp. An̄ib u, hon n̄iñbun God n̄ipe n̄ibi b̄i gau mög yab̄i göp. *

8 God n̄ipe gasi n̄iñ kid hiťköm nan magöñhalö gau n̄iñöb u, han̄ip nan aij aij an̄ib gau haťöwaťö ñöb.

9 Pen God n̄ipe Kraiſ aip n̄ihön ḡin̄ig ga u, nan pi göl m̄idm̄idöp an̄ibu han̄ip waiö hagö n̄iñbun. *

10 God ñ̄in hain hag la ñ̄in u, nan kumi kabö adö lañ au abe, nan m̄inöñ naböñ iť i abe, Kraiſ n̄ipe añ̄i nöp magöñhalö abad m̄ideinab. *

11 God n̄ipe ke gasi n̄iñöm hag la u, magöñhalö ḡin̄ig gab. God n̄ipe ke gasi n̄iñöm hag la, hon Kraiſ c̄ig ḡipun n̄ibi b̄i gau, n̄ibi b̄i n̄ipe ke l̄inabun. God n̄ipe hadame dagol gau an̄ig gasi n̄iñga. *

12 N̄ipe ga an̄ibu, hon n̄ibi b̄i Kraiſ n̄ip nöd n̄iñ udno gau, God hib n̄ipe hagno adö arn̄im, a göm ga.

13 Pen kale u rö nöp, Kraiſ manö aij n̄ibi b̄i ud kam̄iñ yuep manö n̄iñö an̄ibu n̄iñ udpe, God kalöp udöm, Ana

* 1:1: Ap 18:19-21; 19:1

* 1:3: Ep 2:6

* 1:4: Jon 15:16

* 1:5: Jon 1:12

* 1:7: Ep 2:7; Kol 1:14

* 1:9: Ro 16:25

* 1:10: Kol 1:16,20

* 1:11: Ro

U† kalöp aŋ daŋ löm, Kraiŋ n†bi b† n†pe yab†† hag löp.

¹⁴ God Ana han†p aŋ daŋ m†döp u me, hon n†ŋbun, God nan aij aij n†bi b† yad hainö ñ†nabin a ga nan gau, hainö udun m†d aij yab†† g†nabun. An†b u, God hib n†pe hagno adö araŋ. *

Pol God n†p sabe ga

¹⁵ An†b u, yad nöd n†ŋnö, kale B† Kub Jiŋas n†p n†ŋ ud-mim, n†bi b† n†pe gau kal†p m†dmagö l†bim u,

¹⁶ yad hau† gagem, pör nöp kalöp a gem God n†p aij a göp a gem, sabe göl g† m†dpin.

¹⁷ B† Kub hon Jiŋas Kraiŋ God n†pe u, Bap aij unbö ke u, n†p pör hag n†ŋem hagabin, n†pe Ana kalöp ñ†nab n†ŋöm n†pe kalöp gas† aij ñöm, God n†pe aigale b† rö m†döp u kalöp yamö, kale God n†p n†ŋ aij g†nabim. *

¹⁸ God n†p sabe gem hagabin, n†pe m†dmagö kale aŋ daŋ mailö n†pe ñ† lö, Kraiŋ n†bi b† n†pe nan aij unbö ke ñ†n†g gab u n†ŋnabim. Nan aij an†bu ñ†nabin a göm, God kalöp w†ñ ala me.

¹⁹ God n†p sabe gem hagabin, n†pe m†dmagö kale aŋ daŋ mailö n†pe ñ† lö, n†pe B† klö unbö ke yab†† m†dö, hon n†bi b† Kraiŋ manö aij n†ŋ udpun gau klö an†bu udpun u n†ŋnabim. Klö

an†bu God ñ†magö n†pe nöp m†döp. *

²⁰ Kraiŋ böŋ nöp umö, God klö an†bu nöp Kraiŋ urak ñöm, kumi kabö adö laŋ au dam ñ†magö y†j†g böŋ n†pe lau la. *

²¹ Kraiŋ God aip am b†s göp u, ana kumi kabö laŋ nöd abad m†dm†dal gau abe, ana kumi kabö laŋ hainö abad m†deinaböl gau abe, hib kale magöŋhalö yagol m†dö, Kraiŋ hib n†pe u i adö laŋ m†dö n†ŋöl g†, magöŋhalö mo n†pe gau m†döp.

²² God n†pe n†bi b† nan gau magöŋhalö Kraiŋ mo n†pe gau la. Pen hon Kraiŋ n†bi b† n†pe gau magöŋhalö, God Kraiŋ n†p b† nab†c u hag la. *

²³ Kraiŋ n†bi b† n†pe gau, hon hañ roman† n†pe m†dpun. Kraiŋ nab†c abe hañ roman† abe m†döp me u. *

2

Kraiŋ nöp gö, hon kam†ŋ m†dpun

¹ Kale nan si nan naij g†m†dim u, kale n†bi b† böŋ nöp umla n†bö rö m†dm†dim. *

² N†bi b† ram m†nön† i† i nan si nan naij g†pal rö, kale ke nöd u rö nöp g†m†dim. Ñ†n an†bu ana kumi au laŋ m†dpal b† kub kale göp rö, kale nöd u rö nöp g†m†dim. Ana an†bu n†pe n†bi b† God

* 1:14: 2Ko 1:22 * 1:17: Kol 1:9 * 1:19: Kol 1:11 * 1:20: Sam 110:1; 2Ko 13:4; Kol 2:12; 1:16; 2:10 * 1:22: Sam 8:6 * 1:23: Ep 4:10,15; Ro 12:5; Kol 1:18 * 2:1: Kol 1:21; 2:13 * 2:2: Kol 3:7; Dai 3:3

Manö udagpal gau kalip an
dañ m+idöp. *

3 Pen nöd hon magöñhalö
an+bu rö nöp g+im+dun. Gas+
hon ke n+ñm+dun rö göl g+,
gas+ r+imnap ke n+ñeb rö lagö,
nan si nan najj nöp g+im+dun.
An+ b u, n+bi b+ gau g+ najj
g+lö God kalip pen ilön kub
ñ+n+g gab rö u, hon u rö nöp
g+im+dun. *

4⁵ An+ b u, hon n+bi b+ böñ
nöp umla n+bö rö m+idaino,
God aip m+dep rö lagö, God
n+bi b+ pör nöp mög n+ñöb
u, han+ p m+dmagö yab+ t löm,
Krais aip ud kam+ñ löp. God
n+pe kalöp mög n+ñöb u me,
kalöp ud kam+ñ yuöp. *

6 God han+ p Krais aip urak
ñöm, kumi kabö adö lañ au
dam Krais Jisas aip as+ k ña.
*

7 Pen God ga an+bu, n+bi b+
hainö yag daunaböl gau, kale
God n+pe han+ p a göm, Krais
Jisas n+ p yuöm han+ p g+ aij
yab+ t ga u n+ñöm, God n+pe
b+ aij ke yab+ t, n+bi b+ mög
yab+ t n+ñöb u n+ñöl a göm ga.

8 God kalöp mög n+ñöm ud
kam+ñ yuöp. Krais manö aij
u n+ñ udpe u me, n+pe an+ g
ga. Pen kale Krais n+ñ udpe
kalöp udöp u, klö hon ke g+no
han+ p udöp a g+mim hagag-
mim. God n+pe nöp kalöp
nan aij u y+har+ñ ñöb.

9 Kale Krais n+ñ udpe kalöp
udöp u, kale nan aij ap gagpe.
An+ b u, hib kale ke hagpe adö
arn+ m rö lagöp. *

10 Pen God han+ p udöm
Krais Jisas n+bi b+ n+pe g+ la
u, God hadame gau n+bi b+
gau kalip g+ aij göl a göm,
han+ p an+ g ga. *

*Krais Juda n+bi b+ gau aip,
Juda n+bi b+ wasö gau aip ud
j+ m ña*

11 Kale n+ñbim, name nap
kale Juda n+bi b+ wasö n+ñöm
kalöp yag daula u, kale u
rö nöp Juda n+bi b+ wasö.
Juda n+bi b+ gau hib kale
ke hagöm, “hañ riköp” a
g+m+dal. B+ gau kale hañ
roman+ an+ g g+pal. Pen kalöp
Juda n+bi b+ wasö gau hib
hagöm, “hañ rikagöp” a
g+m+dal.

12 Pen hau+ t gagmim. Kale
nöd Krais lau adö m+dagaibe;
kale Isrel it u hö? adö
m+daibe; God manö n+ñö
hag la u n+ñagpe; kale ram
m+nöñ it i m+dm+dim pen
God n+ p n+ñagm+dim. *

13 Kale nöd God m+idöp
m+lö au m+dm+dim pen m+ñi
Krais hagape n+pe luga u me,
Krais Jisas aip God m+idöp au
söl aubim. *

14 An+ b u, Krais n+pe uma
rö, hon Juda n+bi b+ gau,
Juda n+bi b+ wasö gau mulu
kal n+ñun pen pen g+im+dun
waryö an+ u r+ b ju yuöm, it
m+höp ud j+ m ñöl lö, hon it
añ+ ap nöp m+dpun. *

15 Jisas hañ roman+ löm
uma rö, Juda lo manö ke ke
gau magöñhalö böñ nöp p+ s
ga. Jisas uma u, hainö Juda

* 2:3: Kol 3:6 * 2:4-5: Ro 6:13 * 2:6: Kol 2:12 * 2:9: 1Ko 1:29-31; 2Di 1:9

* 2:10: Dai 2:14 * 2:12: Kol 1:21; Ro 9:4 * 2:13: Kol 1:20 * 2:14: 1Ko 12:13

nibi bi gau it u ke, Juda nibi bi wasö gau it u ke midöm pen pen gagnaböl; nibi bi magöñhalö gau it añi ap nöp midöm agamij mideinaböl a göm uma. *

¹⁶ Jisas hañ romañ nipe mab kros ba lañ uma u, it mihöp anib gau ud God aip jim ña; pen pen gep nagı u abe al pak la. *

¹⁷ Nöd ke ke yabi midmidun u pen Krais manö aij God aip jim ñöl midep u damöm, kalöp nibi bi mlö kub gau rö midmidim gau hag ñöm, hon Juda nibi bi söl gau midmidun gau hag ñöm ga. *

¹⁸ Krais ajöñ hanip adö añi hiika anibu, God Ana nipe añi midöp u nöp gö, hon it mihöñgöl Bapi midöp arun rö löp.

Hon Krais lau adö midpun gau, God ram nipe rö midpun

¹⁹ Anib u, miñi nibi bi ram minöñ ke gau nibö ju apöm midpal rö u midagpim. Nibi bi adö gau ajpal rö midagpim. God nibi bi nipe nöd nibö gau aip magum gimim, nibi bi nipe yijig göl midpim. *

²⁰ Anib u, hon God sabe gep ram u rö midpun. Krais Jisas ram padö ud midep kub añ yañ midöp. Bi Jisas manö ud arep gau abe, bi God manö hagep gau abe, ram padö pro pro auan gau binin

gipal rö u midpal; ram bagö big gıgabö gıpal rö u kale midpim. *

²¹ Krais Jisas ram padö kub añ yañ midö, ram anibu magöñhalö jim ñöl kub göm, Bi Kub sabe gep ram ut nipe linab. *

²² Anib u, kale Epesas nibi bi Krais lau adö midpim gau, God nipe kalöp u rö nöp ud ram anibu aip ud jim ñöl lö, ram raul migan aij nipe u God Ana amöm midnab. *

3

Pol Krais manö aij u Juda nibi bi wasö gau kalip hag ñimidöp

¹ Yad Pol, Krais nip wög gi ñöl gi, kalöp Juda nibi bi wasö gau hag ñi ajnö, nibi bi rimnap yip ninlö mulu lugö nagı lölö midpin. *

² Pen kale hadö ninbim, God yip mög ninöm manö aij nipe yip hag ñö, yad manö aij anibu kalöp hag ñi ajpin. *

³ God yip mög ninöm, manö nipe nöd pi göl midmidöp rimnap yip yamö ninö u, kalöp nöd köp kali kliñ rikpin. *

⁴ Kale manö kali kliñ rikabin i nin aij gimim me, God hadame dagol gau Krais hainö ginab hag la manö u ninmim, yad manö nöd pi göl midmidöp anibu nin aij gıpin u, ninabim.

* 2:15: Kol 2:14 * 2:16: Sek 9:10; Kol 1:20,22 * 2:17: Ais 57:19 * 2:19: Ep 3:6 * 2:20: 1Ko 3:11 * 2:21: 1Ko 3:16 * 2:22: 1Pi 2:5 * 3:1: Plp 1:7,13 * 3:2: Kol 1:25 * 3:3: Ep 1:9-10; Kol 1:26

5 God Ana nɪpe hanɪp bɪ Jisas manö aij ud arep bɪ nɪpe ke gau abe, bɪ God manö hagep bɪ nɪpe ke gau abe waiö hagöm gasɪ ñö, manö nɪbi bɪ nöd nɪɲagmɪdal u nɪɲbun.

6 Manö pi göl mɪdmɪdöp anɪbu anɪg göl mɪdöp: Juda nɪbi bɪ gau abe, Juda nɪbi bɪ wasö gau abe, God nan aij nɪbi bɪ ñɪnabin a ga u udnaböl. Kale mɪhönngöl hañ roman añɪ nöp mɪdö, God nɪpe Kraiss Jisas hag yuöm nɪbi bɪ kalɪp gɪ aij gɪnabin a ga manö aij anɪbu manö kale magöŋhalö. Kraiss Jisas manö aij u me u. *

7 God Bɪ klö yabɪɪ u yɪp mög nɪɲöm ud aij göm, nan aij ke ñöm, yɪp Kraiss manö aij u wög gɪ ñeb bɪ ap hag lö mɪdpin. *

8 God nɪbi bɪ nɪpe rɪmnap nɪbi bɪ kub, rɪmnap nɪbi bɪ pro. Yad bɪ pro yabɪɪ u pen God yɪp mög nɪɲöm gɪ aij gö, Juda nɪbi bɪ wasö gau kalɪp Kraiss hanɪp gɪ aij yabɪɪ göm ud aij yabɪɪ göp manö aij u hag ñɪbin. Pen manö anɪbu adɪɲ juagöp. *

9 Pen God nɪpe ram mɪnönɪɪ i mɪdöp nan gau, nan kumi kabö adö laɲ mɪdöp nan gau magöŋhalö gɪ la u, nɪpe ke nöp gö manö anɪbu pi göl mɪdmɪdöp. Pen uri God yɪp hag lö, yad manö pi göl mɪdmɪdöp anɪbu nɪbi bɪ magöŋhalö gau kalɪp waiö hag ñabin.

10 God ga anɪbu, uri Kraiss nɪbi bɪ nɪpe ram mɪnönɪɪ i mɪdpal gau gɪlö nɪɲöl gɪ, ejol kumi kabö adö laɲ abad mɪdpal gau, God bɪ gasɪ nɪɲ kɪd hi+köm nɪɲöb u nɪɲöl, a göm ga.

11 God ga anɪbu, nɪpe hadame dagol gau gasɪ nɪɲa rö nöp, Bɪ Kub hon Kraiss Jisas nɪp hag yuöm, nan anɪbu ga.

12 Kraiss Jisas nɪp nɪɲ udun cɪg gɪpun u me, God nɪp pɪñɪɲ gagun, gasɪ halö nöp nɪpe mɪdöp söl au arun. *

13 Anɪb u, kalöp hag ñɪ aɲnö, yɪp gɪ naij gɪlö, uɪham mɪdpin u, gasɪ iru nɪɲagmim; yad uɪham mɪdpin pen God kalöp nan aij ñɪnab.

Kraiss nɪbi bɪ mɪdmagö yabɪɪ löp

14 Adö anɪbu nöp yad Bapi nɪp kugom yɪmem sabe gɪpin.

15 Bapi nɪpe ke gɪ lö, yam mɪnönɪɪ naböŋ i mɪdpal gau abe, yam kumi kabö adö laɲ au mɪdpal gau abe, hon magöŋhalö yam nɪpe mɪdpun.

16 Bapi God nɪp sabe gabin, nɪpe Bɪ mailö aij ke halö, ñɪmagö nɪpe nan aij yabɪɪ mɪdöp nɪɲöm nɪpe Ana nɪpe kalöp ñö, hibur gasɪ mɪdmagö aɲ kale daɲ pɪdön mɪdeinabim.

17 Bapi God nɪp sabe gabin, kale Kraiss nɪp nɪɲ udpe, Kraiss mɪdmagö aɲ kale daɲ mɪdeinab. Yad sabe gabin,

* 3:6: Ep 2:13,16-19 * 3:7: Kol 1:25
Ro 5:2

* 3:8: 1Ko 15:9-10 * 3:12: Jon 14:6;

kale nan n̄hön ḡn̄ig gabim u, God abe n̄ibi b̄i gau abe m̄idmagö l̄imim ḡn̄abim. *

18 Yad sabe gabin, kale abe Kraiss n̄ibi b̄i magöñhalö gau abe, Kraiss n̄ipe pör nöp n̄ibi b̄i m̄idmagö yab̄i löp u n̄iñabim.

19 Kraiss n̄ibi b̄i gau m̄idmagö yab̄i löp u n̄iñabim. Pen an̄ibu nöp wasö. Yad God n̄ip sabe gabin u, n̄ipe kalöp m̄idmagö yab̄i löp u, hibur gasi m̄idmagö añ kale ke dañ n̄iñabim. An̄ib u, God n̄ipe ke añ kale dañ ajman raunab.

20 Hon God n̄ip hag n̄iñabun, pen n̄ipe hag n̄iñabun rö nöp gagnab; hon gasi n̄iñbun rö nöp gagnab. Klö n̄ipe ke u han̄ip añ dañ wög göm, n̄ipe ḡi map̄i ḡn̄ab.

21 An̄ib u, hon Kraiss Jisas n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idun n̄ip c̄ig m̄idpun gau, hib n̄ipe pör nöp pör nöp ud arno adö aran! An̄ib unbö rö aij.

4

Kraiss hañ roman̄ n̄ipe j̄im ñöl m̄idmim

1 Yad B̄i Kub wög ḡn̄ö ȳip naḡi l̄ilö m̄idpin u, manö hagabin i n̄iñmim. God kalöp n̄ibi b̄i aij yad m̄idaimim a göm uda u, kale an̄ib unbö rö nöp ḡi m̄idaimim. *

2 N̄ibi b̄i kub m̄idpun a ḡimim kal juagmim; n̄ibi b̄i hain aij gau m̄idaimim. Kale

pen pen manö hain hain hagmim m̄idmagö l̄imim. *

3 God Ana kalöp ud j̄im ñöl lö, j̄im ñöl m̄idpin rö, an̄igun nöp agam̄ij m̄idaiun a ḡimim ḡipe arnim. *

4 Hon Kraiss n̄ibi b̄i n̄ipe hañ roman̄ añi ap nöp m̄idöp. Ana u añi ap nöp m̄idöp. Kale magöñhalö nan aij añi ap nöp hainö udnabun a ḡimim gasi halö m̄idpin. God nan aij an̄ibu ñiñabin a göm kalöp w̄iñ ala.

5 B̄i Kub hon u añi ap nöp m̄idöp. Kraiss n̄ip n̄iñ udep adan u añi ap nöp m̄idöp. Ñig pakep u añi ap nöp m̄idöp.

6 N̄ibi b̄i magöñhalö m̄idpal gau kale God añi ap nöp, Bapi añi ap nöp m̄idöp. N̄ipe n̄ibi b̄i magöñhalö gau B̄i Kub m̄idöp. N̄ipe n̄ibi b̄i hag lö, kale magöñhalö wög n̄ipe ḡipal. N̄ipe n̄ibi b̄i magöñhalö gau añ kale dañ m̄idöp. *

7 Pen Kraiss han̄ip añi añi ke ke nan aij ke ap n̄ime lö udpun. *

8 An̄ib u, God Manö u kal̄i kliñ riköm hagla,

“Ram m̄inöñ adö lañ ara ñin u,

kauaḷ mauaḷ n̄ipe gau naḡi löm,

kal̄ip dam ḷip ḡi ud aramöm, n̄ibi b̄i gau kal̄ip nan aij aij ña,” a ḡila. *

9 N̄ipe ram m̄inöñ adö lañ ara a ḡila iḷ u, aige göl göm rö

* 3:17: Jon 14:23; Kol 1:23; 2:7 * 4:1: Kol 1:10 * 4:2: Kol 3:12-13 * 4:3: Kol 3:14-15 * 4:6: 1Ko 12:6 * 4:7: Ro 12:3,6 * 4:8: Sam 68:18

mıdöp? Me nıpe nöd mınön nabön aŋ yaŋ aramöm, hainö ram mınön adö laŋ ara. *

10 Anıb u hon nıŋbun, bı mınön nabön aŋ yaŋ ara u, bı anıbu nöp adö laŋ aramöm kumi kabö adö laŋ au ara. Anıg ga u, ram mınön au gıyaŋ abe, ram mınön adö laŋ au abe, ram mınön magönhalö yabıtı arnabin a göm, anıg ga.

11 Bı anıbu nöp nıbi bı nıpe nan aij aij ñöm, rımnap hag lö, Jisas manö aij ud arep wög u gıpal; rımnap God manö hagep wög u gıpal; rımnap nıbi bı Krais nıpe nıŋagpal gau kalıp Krais manö aij u hag ñıbal; rımnap nıbi bı Krais nıpe nıŋ udpal gau kalıp abad mıdöm hag ñı aij gıpal; rımnap nıbi bı ñı pai gau kalıp Krais manö aij u hag ñıbal. *

12 God nıbi bı nıpe nıpe wög gılö, Krais hañ romanı nıpe kub göm pıdön lınım a göm, nıbi bı nıpe gau kalıp nan aij aij anıb gau ña.

13 Krais hañ romanı pıdön lö, hon magönhalö haŋ romanı añı ap rö manö aij nıpe nıŋ udun, God Ñı nıpe aigale Bı rö mıdöp u nıŋ aij gun, hon ñı pai pro rö wasö, nıbi bı majö Krais nıpe ke mıdöp rö lınabun. *

14 Anıg geinab u, hainö hon ñı pai pro rö mıdageinabun. Ñın hain anıbu, Bı God Manö hagabun a göm, manö ke ke

gau nıbö gau nıbö ud ud pıral pıral hagpal gau, hanıpe yıgön udöm ñıg solwara ud ado malo göp rö u gagnaböl.

15 Ñın hain anıbu, hon nıbi bı gau kalıp mıdmagö lun manö nıŋö nöp hagin, nan nıhön nıhön gınabun u, Nabıc nıhön gıböp u nıŋun, anıb unbö rö nöp gun. Nabıc u Krais me. *

16 Krais nabıc mıdö, hañ romanı kıd ke rımnap kıd ke ke rımnap pen pen mıdmagö löm, wög ke ke gılö, kıdıtı aram hañ romanı kıd ke ke ud jım ñö, hañ romanı magönhalö kub göm, pıdön lınab.

Krais nıbi bı nıpe mıdpun rö, nagı gısön nıbö adö u gun

17 Anıb u, Bı Kub manö nıpe u udem kalöp manö kıtö hagem hagabin: nıbi bı God nıŋ udagpal gau gımdal rö nagı adö u rö gagmim. Nıbi bı anıb gau gası kale mıdagöp. *

18 Kale sıbön böŋ au mıdpal. Kale gası ap mıdagöp yabıtı. Gası rımıd mıdmagö kale ke prı göm manö nıŋagal. Anıb u, God kamıŋ nıpe kalıp aŋ daŋ mıdagöp.

19 Nan si nan naij nıhön nıhön gıpal gau kale nable gagöp. Anıb u, kale nan si nan naij abönamö gı dam dam, uri nan si nan naij hain nıbö rımnap gun a göm rapın hałowıtö gılö arab.

* 4:9: Jon 3:13 * 4:11: 1Ko 12:28 * 4:13: Kol 1:28 * 4:15: Kol 1:18; 2:19

* 4:17: 1Pi 1:14; Ro 1:21

20 Pen nöd Krais manö aij u hag ñ+no n+η udpe u, Krais kale nag+ adö an+bu g+mim a göp kalöp hag ñ+no n+ηagpim.

21 Kalöp Jisas manö n+ηö u nöp hag ñ+no n+ηbim me.

22 Nan si nan naj nöd g+m+dim u, gas+ r+m+id m+dmagö kale gac g+ nab. An+ b u, nan si nan naj g+m+dim u böη nöp arö g+mim. *

23 Gas+ aij g+sön n+ bö adö u nöp n+ηmim. *

24 Pen God gö n+ bi b+ g+sön n+ bö m+ daimim rö löp. An+ b u, nag+ g+sön n+ bö adö u ud halu l+mim, God kam+ η aij m+ döp rö u, God n+ pe u+ ke m+ döp rö u m+ daimim. *

25 An+ b u, hon magöηhalö Krais hañ roman+ n+ pe añ+ nöp m+ dpun u me, kale magöηhalö n+ bi b+ gau kal+ p piral hagm+ dim u arö g+mim, manö n+ ηö nöp hagmim. *

26 Ñ+ n r+ mnap n+ bi b+ kalöp g+ naj g+ lö kale mulu lugnab. Pen mulu lugö, nan si nan naj gagmim. An+ g göl mulu n+ ηöl g+ m+ dpe n+ ηöl g+, s+ dö wad aragn+ m. *

27 Wasö u, Seden kalöp gas+ naj ñö, nan si nan naj g+mim rö löp.

28 N+ bi b+ nan si udm+ dal gau hainö nan si udagöl; k+ tö ke wög göm nan m+ dö n+ ηöl g+, r+ mnap n+ bi b+ mög gep rö gau kal+ p ñöl.

29 Manö hagn+ g gabim u, manö naj r+ mnap hagag- mim. Manö aij n+ bi b+ n+ ηöm, God n+ p c+ g aij göl rö l+ n+ m gau nöp hagmim. *

30 God ñ+ n hain u han+ p böη nöp udnabin a göm n+ η löm, Ana U+ t n+ pe u nöd yuö apöm kalöp aη daη m+ döp u me, naj g+mim God Ana U+ t n+ p marö ñagmim. *

31 Hibur naj gö, n+ bi b+ r+ mnap n+ ηbe mulu lugö, kal jumim, manö pen pen hagmim, n+ bi b+ hag ju- mim, g+ naj g+mim g+ pim u magöηhalö arö g+mim. *

32 Pen pen mög n+ ηmim, m+ dmagö l+mim. Kale Krais lau adö m+ dpe, God kalöp nan si nan naj g+ pim u n+ ηöm arö göp rö u, kale u rö nöp pen n+ ηmim arö g+mim pen n+ ηmim arö g+mim g+mim. *

5

Mailö adö u ajaiun

1 Kale God ñ+ pai m+ dmagö aij n+ pe m+ dpim u, n+ pe göp rö g+mim. *

2 Krais han+ p n+ bi b+ m+ dmagö löm, God n+ p nan dap sabe g+ lö hañ? aij auöp rö u, han+ p nan a göm mab ba laη uma. Krais ga an+ bu n+ ηmim, kale ke an+ b unbö rö nöp n+ bi b+ gau kal+ p m+ dmagö löl g+ m+ daimim. *

* 4:22: Ro 8:13; Kol 3:9 * 4:23: Ro 12:2 * 4:24: Jen 1:26; Kol 3:10 * 4:25:

Kol 3:8-9; Sek 8:16 * 4:26: Sam 4:4; Jem 1:19-20 * 4:29: Kol 4:6 * 4:30: Ais

63:10; 1De 5:19; Ep 1:13-14 * 4:31: Kol 3:8 * 4:32: Mad 6:14; 18:22-35; Kol

3:12-13 * 5:1: Mad 5:48 * 5:2: Hib 10:10; Eks 29:18

³ Pen God n̄bi b̄ n̄pe ke yab̄t̄ m̄dpim u, n̄bi si b̄ si ḡmim, gau ajmim hałōwałō ḡmim, nan aij kale gau yad udnam a ḡmim, naḡt̄ adō an̄bu rō magōḡhalō bōḡ nōp arō ḡmim.

⁴ Uraḡañ hagmim, n̄tōḡ l̄mim, manō naj hagmim gagmim. Manō an̄bu rō hagatep yab̄t̄. Kale pen God n̄p aij a gōp a ḡmim.

⁵ N̄t̄? aij ḡmim: n̄bi si b̄ si ḡpal n̄bi b̄ gau abe, gau ajōm hałōwałō ḡpal n̄bi b̄ gau abe, nan aij kale gau yad udnam a ḡpal n̄bi b̄ gau abe kale God Krai apil m̄hau ram m̄nōḡ kumi kabō adō laḡ abad m̄dpil au aragnabōl yab̄t̄. Kale nan si nan naj an̄b gau gas̄t̄ n̄ḡbal u, nan an̄b gau god kale rō lōp. *

⁶ Naḡt̄ naj hagaj̄n an̄b gau, n̄bi b̄ r̄mnap kalōp piral hagōm hagnabōl, “Nan an̄b gau nan si nan naj wasō,” a ḡnabōl. Kalōp piral haglō n̄ḡmim rō lōp u, n̄ḡ aij ḡmim manō kale udagmim. Nan si nan naj hagaj̄n an̄b gau ḡpe, God kal juōm kalōp ḡt̄ naj yab̄t̄ ḡnab. *

⁷ Manō kal̄p n̄ḡmim kal̄p aip ajagmim.

⁸ Nōd s̄bōn aḡ gau m̄dm̄dim u pen m̄ñi B̄i Kub n̄bi b̄ n̄pe l̄mim mailō n̄pe adō u m̄dpim. M̄ñi mailō n̄pe adō u m̄dpim rō, n̄bi b̄ mailō adō u ajpal

rō ajmim. Mailō n̄t̄ pai rō m̄daimim. *

⁹ Mailō magō u nan aij aij iru nōp p̄lnab: ḡt̄ aij gep magō ke ke iru yab̄t̄ p̄lnab; nan n̄hōn n̄hōn God n̄ḡ aij ḡnab nan gau magōḡhalō p̄lnab; nan n̄hōn n̄hōn n̄ḡ nōp m̄dōp p̄r nōp p̄lnab.

¹⁰ God n̄p aij ḡn̄m adō u nōp n̄ḡ aij ḡmim ḡpe arn̄m.

¹¹ S̄bōn yaḡ ajōm nan si nan naj ḡpal u kale aip gagmim. Nan si nan naj ḡpal u mailō adō u hagpe n̄ḡl.

¹² Kale nan si nan naj pi gōl ḡpal u, hon nan an̄b gau manō nōp hagnabun u, nable ḡnab.

¹³ Ram ruō magōḡhalō waiō n̄ḡbun. An̄b u rō, God mailō n̄pe auō, nan n̄hōn pi gōm ḡpal u waiō n̄ḡnabōl. *

¹⁴ Mailō auō, magōḡhalō n̄ḡbun. Adō an̄bu nōp, n̄bi b̄ r̄mnap hagpal,

“Ne umōl m̄dpan u, m̄ñi urakō,

Krais mailō n̄pe u nōp mailō pak n̄nab,” a ḡpal. *

¹⁵ An̄b u, n̄bi b̄ r̄mnap manō n̄ḡagōm hałōwałō ḡpal rō gagmim. N̄t̄? aij ḡmim ḡt̄ m̄daimim. *

¹⁶ N̄bi b̄ nan si nan naj nōp ḡpal n̄t̄n an̄bi, kale p̄r nōp n̄ḡ aij ḡmim ḡt̄ aij ḡmim.

* 5:5: 1Ko 6:9-10; Kol 3:5 * 5:6: Kol 2:4,8; Ro 1:18 * 5:8: Ep 2:13; Kol 1:13; 1Pi 2:9; Jon 12:36 * 5:13: Jon 3:20-21 * 5:14: Ais 26:19; Ro 13:11 * 5:15: Kol 4:5

17 Anı̄b u, bı̄ hauı̄ rö gag-mim; Bı̄ Kub nı̄p aij gı̄nab adö u nȫp nı̄ı̄mim gı̄mim.

18 Nı̄g wain nı̄ı̄be, hauı̄ alagnı̄m; adan anı̄bu arn-abim lug paknabim. Pen, God Ana apöm hanı̄p anı̄ danı̄ aı̄manı̄ raunı̄m, a gı̄mim God nı̄p sabe geinabim u aij. *

19 God Manö adı̄ı̄ Sam a gı̄pal gau rı̄mnap pen pen hagöl gı̄, Kraıs manö aij u kı̄map ap pen pen hagöl gı̄, Bı̄ Kub hib nı̄pe dap raneb kı̄map ap pen pen hagöl gı̄ gı̄mim. Aij a gö nı̄ı̄öl gı̄, mı̄dmagö kale anı̄ danı̄ kı̄map rı̄mnap Bı̄ Kub nı̄p hagmim. *

20 Bı̄ Kub hon Jı̄sas Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpun u me, nan nı̄hön nı̄hön gı̄nı̄m, kale pör nȫp nan magöı̄halö gau Bapı̄ God nı̄p aij a göl gı̄ mı̄daimim. *

21 Kraıs Bı̄ Kub hon mı̄döp a gı̄pim u me, añ mam Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpim gau pen pen ud aij gı̄mim. Añ mam ap manö rı̄mnap hagainı̄m u, manö nı̄pe udmim. *

Ber bı̄ gau

22 Kale nı̄bi gau, Bı̄ Kub manö nı̄ı̄mim hain gı̄pim rö, nagamul bı̄ hagöl rö nı̄ı̄mim hain gı̄mim. *

23 Adö anı̄bu anı̄g göl mı̄döp: Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe gau hañ romanı̄ nı̄pe ke mı̄döp; nı̄pe ke nabı̄c mı̄döp. Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe ud kamı̄ı̄

yuöp. Kraıs nı̄bi bı̄ udöm nabı̄c mı̄döp rö, bı̄ gau nı̄bi kale udöm nabı̄c mı̄dpal. *

24 Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe gau kalı̄p hagö manö nı̄pe hain gı̄pal rö, nı̄bi gau, bı̄ kale gau hagöl rö magöı̄halö hain göl.

25 Pen kale bı̄ gau, Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe gau mı̄dmagö löm uma rö nı̄ı̄mim, nı̄bi kale gau u rö nȫp mı̄dmagö yabı̄lı̄ limim. *

26-27 Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe gau mı̄dmagö löm uma u, cöc nı̄pe u nı̄p manö nı̄pe hagöm, nı̄g löm, ut maı̄ı̄ gı̄ aij göm, cöc mailö halö, gac pro ap, nan naij pro ap, manö pro ap wasö yabı̄lı̄, ut nȫp mı̄dö, nı̄pe udöm nı̄p ke nı̄ı̄nab. *

28 Anı̄b unbö rö nȫp, kale bı̄ gau nı̄bi kale gau kalı̄p mı̄dmagö limim. Hañ romanı̄ kale ke gı̄ aij gı̄pim rö, nı̄bi kale gau u rö nȫp gı̄mim. Bı̄ nı̄bi nı̄pe mı̄dmagö löp u, nı̄pe ke mı̄dmagö löp.

29 Hañ romanı̄ hon u mulu kal nı̄ı̄agpun; ke nı̄ı̄no aij gö, nan magö nı̄öl gı̄ nı̄öl gı̄ abad mı̄d aij nȫp gı̄pun. Anı̄b unbö rö nȫp, Kraıs nı̄bi bı̄ nı̄pe abad mı̄döp.

30 Nı̄hön gı̄nı̄g: hon Kraıs hañ romanı̄ nı̄n kı̄d ma kı̄d nı̄pe gau rö mı̄dpun.

31 Pen God Manö u kalı̄ kılı̄n rı̄köm hagla, "Bı̄ ap nı̄bi udnı̄g, nı̄me nap kalı̄p arö göm, nı̄bi udöm jı̄m nı̄öl

* 5:18: Luk 21:34 * 5:19: Kol 3:16 * 5:20: Kol 3:17 * 5:21: 1Pi 5:5 * 5:22:

Kol 3:18; 1Pi 3:1 * 5:23: 1Ko 11:3; Ep 1:22 * 5:25: Kol 3:19; 1Pi 3:7 * 5:26-27:

2Ko 11:2; Kol 1:22; Dai 3:5 * 5:31: Mad 19:5

m+dmil, hañ romanj añ+ rö lö m+dpil,” a g+la. *

³² Manö an+bu it ap m+döp pen kale nöd n+ñagm+dal. Yad gasi n+ñbin manö an+bu Kraiss abe n+bi b+ n+pe gau abe hagab. *

³³ Pen kale b+ gau magöñhalö, hañ romanj kale u ke m+dmagö l+ibim rö, n+bi kale gau u rö nöp m+dmagö l+mim. Kale n+bi gau magöñhalö, nagamul b+ manö kale udmim.

6

Ñ+ pai gau; n+ime nap gau

¹ Kale ñ+ pai gau, B+ Kub hain g+pim rö, name nap manö hagöl rö udmim. Nag+ aij me adö an+bu. *

² God manö unbö s+du? lañ haga u hagöm haga, “Name nap b+ kal+p ud aij g+mim, hagnil rö g+mim,” a ga. Pen God manö an+bu nöp hagöm manö ap halö hagöm haga, “Kale unbö geinabim, yad kalöp nan aij ap ñ+nabin,” a ga. *

³ God haga, “An+g g+nabim u, y+ñ+d umagnabim; m+nöñ naböñ adö it i m+lö padö m+dmim, m+d aij g+nabim,” a ga.

⁴ Pen nap b+, ñ+ pai kale gau m+d aij g+lanj a g+mim, kal+p pa j+ n+ñeb rö manö u rö hagagmim. An+g g+pe, ñ+ pai kale gau pa j+ n+ñöm, manö hagnabim rö n+ñagnaböl. Pen ñ+ pai kale

gau kub g+lö n+ñöl g+, kale nap b+ God Manö hag ñ+ aij g+mim, nag+ aij adö an+bu hag ñöl g+ m+dmim. *

B+ nag+ wög g+pal gau; b+ kub kal+p abad m+dpal gau

⁵ Pen kale n+bi b+, b+ kub kalöp mani rau dap l+lö kal+p nag+ wög g+ ñ+m+dim gau, Kraiss manö hagö, p+ñ+ñ g+mim ud aij g+pim rö, b+ kub kale m+nöñ naböñ adö it i gau manö haglö, kale u rö nöp p+ñ+ñ g+mim ud aij g+mim. *

⁶ B+ kub gau n+ñm+dlö n+ñöl g+, wög g+ aij g+no, kal+p aij ganj a g+mim gasi an+bu nöp n+ñagmim; Kraiss n+p nag+ wög g+beb rö, God n+p aij ganj a g+mim, pör wög g+ aij g+mim.

⁷ N+bi b+ m+nöñ naböñ it i kal+p nöp wög gabun a g+mim n+ñagmim; B+ Kub u n+p wög gabun a g+mim, aij gö n+ñöl g+ wög g+mim.

⁸ Kale n+ñbim, n+bi b+ nag+ wög g+pal gau abe n+bi b+ gasi kale ke n+ñöm wög g+pal gau abe, B+ Kub wög kale n+ñöm, wög g+ aij geinaböl u kal+p u rö nöp pen ñ+nab. *

⁹ Pen kale b+ kub n+bi b+ han+p nag+ wög g+lanj a g+mim mani rau dap l+ibim gau kal+p g+ aij g+mim. Manö klö hagpe p+ñ+ñ göl g+ wög gagöl. B+ Kub kumi kabö adö lañ m+döp u, n+pe n+bi b+ nag+ wög g+pal B+ Kub kale abe, n+bi b+ kal+p abad m+dpal B+ Kub kale abe

* 5:32: Rep 19:7 * 6:1: Kol 3:20 * 6:2: Eks 20:12 * 6:4: Kol 3:21; Sam 78:4; Pro 22:6 * 6:5: Kol 3:22-23; Dai 2:9-10; 1Pi 2:18 * 6:8: 2Ko 5:10; Kol 3:24-25

mıdöp. Bı Kub nıpe nıbi bı gau kub, nıbi bı gau pro, a göm nııagöp; amgö ilö nıpe u adıp adıp mıdpal nııöm nıpe goı ap aka goı ap aragnab. *

Wim po God ñöb u tıhu magum gı aij gun mıdaiun

¹⁰ Manö hag naböı junıg gabin i nıı aij gımim. Bı Kub nıp cıg gıpe, nıpe kłö nıpe kalöp ñınım.

¹¹ Seden hanıp pör gı naij gınıg göp u, wim po nan God hanıp ñöb gau magöıhalö ud rol gımim, adan ramö au uııın lı mıd aij gaimim. *

¹² Nıbi bı haı romanı ha-gape mıdöp gau aip pen pen gagabun. Kıjaki aıön pi nan naij gau bı kub kale ı ke ke kumi kabö lanı abad mıdöm, sıbön yanı ajpal gau aip pen pen gabun. *

¹³ Anıb u, wim po nan God hanıp ñöb gau magöıhalö ud rol lı aij gımim mıdpe me, ñın bıslam mıdep u auö, kłö gımim nöp mıdpe, nan rımnap kalöp göl rö lagnab.

¹⁴ Anıb u, God Manö nııö u, dip nagı rö pıg lı aij gımim. Abad alnaböl a gımim, pör nöp kabö rö gep magö u, sior pıdöı lıbal rö, ud pabı ba kale u lımim. *

¹⁵ Ma rırup lıbal rö, God aip jım ñöl mıdep manö aij u ud armim. Nıbi bı rımnap kalıp manö aij anıbu hagnıg pör gı jın gı mıdmim, gası

anıbu nöp nıımim ma rırup rö lımim. *

¹⁶ Haıaun rıı albal rö, God hanıp abad mıdeınab a gımim nıp gası nıı udöl gı mıdpe me, nıpe gö Bı Naij Gep po nıpe mab rö inö nııöl gı alnab gau böı nöp hoı gınab. Gası anıbu nöp nıımim, haıaun rö rıı gımim.

¹⁷ Usajıl pıdöı bad lıbal rö, God kalöp mög nııöm ud kamıı yuöp gası u, ud nabıc adö lanı usajıl bad rö lımim. Ru mılö kıd ud arbal rö, God Ana ru mılö kıd kalöp ñöb u ru mılö kıd rö ud armim. God Ana ru mılö kıd u God Manö nıpe me. *

¹⁸ Ana nıpe gası ñö nııöl gı, God nıp manö adö ke ke hag nııöl gı mıdaimim. Gası halö mıdmim, nıbi bı Krais lau adö mıdpal gau magöıhalö God nıp pör nöp sabe göl gı mıdaimim. *

¹⁹ Yıp u rö nöp God nıp sabe gıpe, yıp abad mıdöm manö magö nıpe ke yıp ñö nııöl gı, pıııı gagem, Krais manö aij nöd nııagmıdal u, nıbi bı gau kalıp haıöwaıö hag ñınam. *

²⁰ Yad Krais bı nıpe mıdem, manö aij nıpe u nöp hag ajainö yıp nagı lılö mıdpın u, pen God nıp sabe gıpe yad pıııı gagem haıöwaıö hag ñınam. Yad u rö nöp gınam aij. *

* 6:9: Kol 4:1; Ro 2:11 * 6:11: Ro 13:12; 2Ko 10:4 * 6:12: 1Pi 5:8-9 * 6:14: Ais 11:5; 59:17; 1De 5:8 * 6:15: Ro 10:15 * 6:17: Hib 4:12 * 6:18: Luk 18:1; Kol 4:2; 1De 5:17 * 6:19: Kol 4:3-4; 2De 3:1 * 6:20: 2Ko 5:20; Plm 9

*Manö naböŋ magö
r+mnap*

²¹ Pen yad aigöl rö gem m+dpin u, wög n+hön n+hön g+pin u, mam aij hon Dijikas, b+ God n+p pör nöp wög g+ aij göp u, am jaköm kalöp magöŋhalö hag ñ+nab. *

²² Hon aige rö m+dpun u, Dijikas amöm hagö n+ŋmim, gas+ halö m+daimim, a gem, n+p m+dpim au yuabin.

²³ Bapi God B+ Kub Jisas Kraiss apil m+hau kalöp abad m+dlö n+ŋöl g+, God Manö n+ŋ ud p+döŋ göl g+ m+dmim, añ mam gau aip agam+j m+dmim, pen pen m+dmagö l+ m+daimim.

²⁴ B+ Kub hon Jisas Kraiss n+p m+dmagö löl g+ nöp m+dpim gau, God kalöp magöŋhalö mög n+ŋöm ud aij yab+ g+n+m.

* 6:21: Ap 20:4; Kol 4:7-8; 2Di 4:12

Pilipai

Pol Pilipai n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad Pol. Dimodi hol m̄ihōŋ Kraiŋ Jis̄as n̄ip w̄ög ḡipul r̄ö, n̄ipe ap̄öm m̄id̄ö n̄iñöl ḡi, kal̄öp k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kraiŋ Jis̄as n̄ip c̄ig ḡimim n̄ibi b̄i n̄ipe daun kub Pilipai gau m̄idpim kal̄öp maḡöŋhal̄ö k̄öp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Kal̄öp maḡöŋhal̄ö, Kraiŋ n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpim gau; Kraiŋ n̄ibi b̄i n̄ipe abad m̄idpim b̄i kub gau; b̄i abad m̄idep gau kal̄ip w̄ög ḡi ñ̄ibim n̄ibi b̄i gau; kal̄öp maḡöŋhal̄ö man̄ö an̄ibi hagabin. *

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jis̄as Kraiŋ abe, kal̄öp mög n̄iñmil ud aij ḡil̄ö, m̄id aij ḡimim.

Pol Kraiŋ n̄ibi b̄i Pilipai gau sabe göm, God n̄ip aij a ga

³ Yad kal̄öp gas̄i n̄iñem God yad n̄ip aij a gabin.

⁴⁻⁵ God n̄ip n̄iñ udpe ñ̄in u r̄ikö, yad Kraiŋ man̄ö aij u n̄ibi b̄i gau kal̄ip hag ñ̄im̄idin u, kale p̄ör ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄ib u, kal̄öp maḡöŋhal̄ö God n̄ip sabe gem, yad p̄ör n̄öp m̄iñ m̄iñ gem sabe ḡipin.

⁶ Yad n̄iñbin, God kal̄öp n̄öd n̄ibi b̄i n̄ipe uda u, kal̄öp ar̄ö gagnab me; n̄ipe w̄ög aij an̄ibu ḡi dam dam kal̄öp

abad m̄id dam dam, Kraiŋ Jis̄as ado ḡi aunab. *

⁷ Yad n̄öd gau gau aramem, Kraiŋ man̄ö aij u hag ñ̄ainö, n̄ibi b̄i r̄imnap man̄ö pen pen hagl̄ö n̄iñöl ḡi, yad kal̄ip aip man̄ö hag am̄il ap̄il gem, Kraiŋ man̄ö aij u man̄ö n̄iñö yab̄i m̄idöp u hag ñ̄i ajm̄idin abe, m̄iñi aui naḡi m̄idpin u abe, God ȳip hag lö w̄ög n̄ip ḡim̄idin u, kale maḡöŋhal̄ö p̄ör n̄öp ȳip ḡi ñ̄im̄idim. An̄ib u, yad kal̄öp m̄idmaḡö lem, gas̄i n̄iñöl ḡi n̄öp m̄idpin me.

⁸ God n̄iñöb Kraiŋ Jis̄as kal̄öp m̄idmaḡö l̄öp r̄ö u, yad kal̄öp an̄ib unbö r̄ö n̄öp m̄idmaḡö l̄ibin.

⁹ Yad God n̄ip sabe gem hagpin, kale pen pen m̄idmaḡö l̄i m̄idpe, m̄idmaḡö lep maḡö u kub gö n̄iñöl ḡi, kale man̄ö n̄iñö u gas̄i n̄iñ aij ḡimim, man̄ö ud as̄ik ḡi aij yab̄i ḡinabim.

¹⁰ An̄ib u, adan mai adan aij yab̄i u n̄iñ aij ḡimim, adan aij yab̄i adö an̄ibu n̄öp arammim, aij yab̄i göp adö u n̄öp ḡi m̄idpe me, kal̄öp man̄ö ap m̄idageinab n̄iñöl ḡi Kraiŋ ado ḡi aunab. *

¹¹ An̄ib u, Jis̄as Kraiŋ n̄ibi b̄i n̄ipe kal̄ip ḡi ñ̄ö, kale ḡi aij ḡipal r̄ö u, n̄ipe kal̄öp u r̄ö n̄öp gö, kale ḡi aij göl ḡi n̄öp m̄idpe, n̄ibi b̄i gau n̄iñöm God hib n̄ipe hagl̄ö adö ar̄nim.

Pol naḡi l̄ila au m̄ideia pen Jis̄as man̄ö aij u kub ara

* 1:1: Ap 16:12-40

* 1:6: 1Ko 1:8

* 1:10: 1De 5:23

12 Pen añ mam bi niñim! Krais manö aij u niñaglan a göm, yip nagilila u pen nagimidpin rö, Krais manö aij u amöm kub aröp.

13 Nibi bi gapman bi kub Sisa nip wög gi ñibal gau magöñhalö abe, nibi bi yiharin gau iru nöp abe, yad Krais manö u nöp hag ñinö, yip nagilibal u niñbal. *

14 Pen yad nagimidpin u me, añ mam iru yabih nöp Bi Kub niñ ud pidöñ göm, piñin gagöm, ktö göm God Manö u waiö hag ñibal.

15 Niñö nöp, rimnap yip mulu lugö, hon u rö nöp ginö, hon hib kub mideian a göm, Krais manö hag ñibal. Pen rimnap, yip gasi niñ aij göm, Krais manö hag ñibal.

16 God yip hag lö, Krais manö aij u manö niñö yabih midöp u hag ñibin u niñöm, yip midmagö löm, kale u rö nöp Krais manö aij u hag ñibal.

17 Pen nibi bi yip mulu lugö Krais manö hag ñibal gau, gasi mihöp midö, yip gilö u tham mideinabin, kale pen hib kub udnaböl a göm, anig gipal.

18 Pen u manö midagöp! Kale yip gasi aij niñöm Krais manö aij u hag ñibal aka yip gasi naj niñöm Krais manö aij u hag ñibal u, nan kub u kale Krais manö aij u hag ñibal. Anib u, yad miñ miñ gipin.

Pol, Krais yip abad

mideinab, a ga

Yad miñ miñ gipin u, hainö u rö nöp miñ miñ ginabin.

19 Yad niñbin, kale God nip sabe göl gi midpe, Jisas Krais Ana nipe yip abad midö, yad nagimidpin i höñ arnabin. *

20 Pen yip aij ginab u, yad nan niñön niñön ginabin, kamiñ mideinabin aka umnabin, yad gasi halö midem hañ roman yad ktö gem Krais manö aij nipe u hag ñem, hib nipe u hagnö adö arö niñöl gi yad nable gagnim. Nöd anig ga u, hainö anib unbö rö nöp ginim u aij.

21 Kamiñ yad u Krais me; umnabin u, miñi midpin rö wasö, mid aij yabih ginabin. *

22 Hañ roman anibi kamiñ mideinabin u, wög ginö nan magö rimnap pinab. Anib u, yad umnabin aka mideinabin u niñagpin.

23 Anib u, yad gasi mihöp midöp, pen umem am Krais aip mideinam a gi gasi niñbin. Anig giböp, yip aij yabih giböp. *

24 Pen gasi yad ap midöp u, hañ roman anibi midem, kalöp gi ñö, mid aij gimim u nan kub.

25 Anib u, yad ke gasi ktö niñbin u, umagnabin; kalöp gi ñinö, Krais manö aij nipe u niñ ud aij göl gi, nip cig pidöñ göl gi, gi dammim, miñ miñ göl gi mideinabin.

* 1:13: Ap 28:30

* 1:19: 2Ko 1:11

* 1:21: Gal 2:20

* 1:23: 2Ko 5:8

26 Anib u, kale midpim u kauyan amjakem seg m+deinabun u, kalöp aij gö, Jisas Krai m+ñ m+ñ yab+ göl gi m+deinabim.

Kale p+ñ+ñ gagmim

27 Pen nan kub u, Krai manö aij u hagöp rö nöp n+ñmim gi aij gi+mim. Anig geinabim u, yad midpim u n+nabin aka gai i m+dnö manö auö, kale gasi a+ñ nöp n+ñmim, klö yab+ wög jim ñöl gi+mim, Krai manö aij u n+ñ ud p+döñ gi+mim, n+bi bi gau hag ñ+nabim. *

28 Pen n+bi bi kalöp gi naji gi+pal gau n+ñmim, p+ñ+ñ gagmim. Jim ñöl midmim p+ñ+ñ gagpe, kale n+ñaböl, God kalip al pak löm, kalöp pen ud kam+ñ yunab.

29 God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krai n+ñ n+ñ udpim. Pen God nan aij ap kalöp ñöb u, kale Krai n+bi bi n+ñe midmim, n+bi bi r+mnap kalöp mulu lugajip kale ilön udpim. *

30 Yad bi n+ñe m+dnö y+ñ gi naji gi+pal rö, m+ñi kalöp u rö nöp gi+pal. Kale aip m+dnö y+ñ gi naji geila u+ham midmidin u amgö kale ke n+ñbim. M+ñi u rö nöp, y+ñ gi naji gi+pal u, n+bi bi r+mnap kalöp manö hag ñ+lö, n+ñbim.

2

Añ mam gau kalip m+dmagö lun

* 1:27: Ep 4:1; 1De 2:12 * 1:29: Ap 16:19-40 * 2:3: Gal 5:26 * 2:4: 1Ko 10:24 * 2:6: Jon 1:1-2; 17:5

1 Krai kalöp mög n+ñöm udöp u me, kale p+döñ limim gasi iru n+ñagpim. Krai kalöp m+dmagö löp u me, kale gasi halö midpim. Ana n+ñe kalöp an dan midöp u me, kale n+ñ jim ñöl midmim, añ mam gau pen pen mög n+ñmim ud aij gi+pim.

2 Anib u, gasi adö añ n+ñmim, pen pen m+dmagö limim, gasi kale jim ñöl m+daimim. Anig geinabim me, y+ñ aij yab+ gi+nab.

3 Hon n+bi bi kub midno, n+bi bi r+mnap han+ñ n+ñöm hib hon haglö adö aran, a gi+mim gasi u n+ñagmim. Hon nöp n+bi bi kub, n+bi bi r+mnap gau n+bi bi pro a gi+mim gasi u n+ñagmim. N+bi bi gau magöñhalö ud aij gep n+bi bi midpal a gi gasi u n+ñmim. *

4 Hon nöp mid aij gun a gi+mim gasi u n+ñagmim; n+bi bi r+mnap u rö nöp mid aij gi+lan a gi+mim gasi u n+ñmim. *

Krai Jisas gasi n+ñöm ga rö u gi+mim

5 Krai Jisas gasi n+ñöm ga rö u gi+mim:

6 Krai Jisas hadame dagol gau

pör nöp God midöp rö nöp midöp u pen

God klö midöp rö u, adip adip midaiul a gi gasi u n+ñaga. *

7 Gasi n+ñe ke n+ñöm,

nan nipe magöŋhalö gau
arö gem,

bï nagi wög gep rö
mideinam a gö,
nime nïp yag dauö
ñiŋaŋ ap nöp löm,
nibi bi midpal rö nöp
mideia. *

⁸ Pen gasi yad ke niŋem
gïnam a göm gaga;
God haga rö nöp gi dam
arö niŋöl gi,

bï naj yabi kalip pen ilön
ñibal rö u,
nïp mab kros ba laŋ al
pak lïlö uma. *

⁹ Krais ga anibu, God nïp
dam
ram minöŋ kumi kabö
adö laŋ au löm,

nïp hib ke yabi hib adö laŋ
midöp ap ñö,
hib magöŋhalö hib nipe
mo gau midpal. *

¹⁰ Anig ga u, Jisas hib nipe
dap rannig,
kale magöŋhalö,

kumi kabö adö laŋ au midpal
gau abe,
minöŋ naböŋ adö iŋ i
midpal gau abe;
minöŋ naböŋ mo gau midpal
gau abe;

kugom yimöm, *

¹¹ kale magöŋhalö waiö
hagöm,
Jisas Krais nipe Bi Kub
midöp a ginaböl.

Manö anibu hageinaböl u,
Bapi God mailö aij nipe
u niŋnaböl. *

*Hapö mailö paköp u rö,
mailö göl gi midaiun*

¹² Anib u, nibi bi midmagö
yad gau. Kale aip midainö
ñin u, manö hagnö niŋmim
gimim. Pen miñi gai
i midpin u, manö kalöp
hagabin anibi, anib unbö
rö nöp niŋmim gimim. God
nibi bi nipe ram minöŋ kumi
kabö adö laŋ au ud arnab
a ga manö aij u manö hon
a gimim, pör nöp God nïp
gasi aij niŋmim, nipe hagöp
rö nöp niŋmim, kïö yabi gi
midaimim.

¹³ God nipe nöp kïö göm
midmagö kale aŋ daŋ gasi
ñö, nïp aij ginab adö u gun
a gimim anig gimim.

¹⁴ Mulu lugö, pen pen ha-
gagmim.

¹⁵⁻¹⁶ Kale anig gimim, ram
minöŋ iŋ i midmim, nibi bi
naj yabi nan si nan naj
gimidal gau aip midpim
u pen kale God ñi pai
nipe aij yabi asin midagöp
mideinabim. Kamini ñeb
manö u ud nibi bi nan si
nan naj gimidal gau kalip
ñimim, gapi magö kumi
kabö laŋ ñi lab rö u, kale
mailö ñi limim. Anib u,
Krais ado gi aunab ñin u,
Krais manö aij kalöp pör hag
ñibin u, hagnö pak li aragöp,
niŋöm adö anibu nöp gïpal a
gem, miñ miñ yabi ginabin.
*

¹⁷ Kale God nïp niŋ ud-
pim u, nïp nan pak sabe gi
ñilö nïp aij göp rö u göp.

* 2:7: 2Ko 8:9; Jon 1:14

* 2:8: Hib 5:8; 12:2

* 2:9: Ap 2:33; Ep 1:20-21; Hib

1:3-4 * 2:10: Ro 14:11

* 2:11: Ro 10:9

* 2:15-16: Dan 12:3; Plp 1:10; 1De

Pen Kraiss manö aij u pör hag ñinö yip al pak lälö hagape yad lugnab u, manö mädagöp. U yiharinj ñig wain ud nan pak sabe gipal adö u honj gipal rö u mädöp. Kale God nip nñj udpim u nan pak sabe gep; hagape yad lugnab u ñig wain adö u honj gep. Anig gö, hon se göl God nip nan sabe gi ñino, nip aij ginab u nñjem, ñiñi lem kalöp aip miñ miñ ginabin.

¹⁸ Anib u, kale u rö nöp miñ miñ gimim aij gö nñjöl gi mädaimim. *

Dimodi ninab

¹⁹ Kale mid aij gipim aka aigöl gi rö mädipim u nñjagpin. Bi Kub Jisas yau a gö, sölmädöp Dimodi nip yunö am kalöp nñjöm apöm manö anibu hagö, yip aij ginim.

²⁰ Dimodi bi aij, yad kalöp mög nñjem mädmagö labin rö nipe kalöp u rö nöp mög nñjöm mädmagö löp. Bi ap unbö gagöp.

²¹ Bi rimnap anig gagpal; kalip ke aij ginim rö gasi nñjöm gipal; Jisas Kraiss nip aij ginim rö gasi nñjöm gagpal. *

²² Dimodi nipe bi aij yabih midöp u amgö kale ke hadö nñjibim. Nipe ñi yad rö midö, bi apil mihau rö Jisas manö aij u hag ñi ajpul.

²³ Yad gasi nñjbin u, sölmädöp nagit mädipin u manö haglö nñjem, yip nan nñhön

ginaböl manö u Dimodi nip hagnö, nipe amöm kalöp hag ñinab.

²⁴ Gasi yad u, Bi Kub yau a gö, sölmädöp yad ke u rö nöp mädipim u ninabin.

Eaprodaidas ninab

²⁵ Pen kale mam hon Eaprodaidas nip hag yube apöm, yip abad midö nñjöl gi, hol ami bi gipal rö klö gul God wög nipe u jim ñöl gipul. Pen miñi nip hag yunö kauyanj au ado gi ninab. *

²⁶ Nipe kalöp mädmagö löm am nñjnam a göp. Nipe nan göp a gila u nñjmim mög nñjaibe u nipe nñjöm gasi iru nñjab.

²⁷ Eaprodaidas nip nan kub gö, mel uma u, God nip mög nñjöm gö, urak ara. Pen nip nöp wasö; God yip u rö nöp mög nñja. Mam anibu umböp, yip mög yabih giböp.

²⁸ Anib u, Eaprodaidas nip yñid yunö amjakö, kalöp aij gö nñjöl gi, yad gasi iru nñjbin rö nñjagnam.

²⁹⁻³⁰ Kale nöd mlö kub gau midaiibe, bi yip abadep ap mädagö, bi kale anibu hagpe, Kraiss wög u ginam a göm, apöm yip abad mädöm, mel uma. Bi rimnap unbö rö gipal gau ud aij gimim. Anib u, nipe amjakö, Bi Kub nip wög göp mam hon u auab a gimim, nip hag wihai udmim miñ miñ yabih gimim.

3

Kraiss nip nñj udpin u me,

* 2:18: Plp 3:1; 4:4 * 2:21: 2Di 4:10

* 2:25: Plp 4:18

God yip niñöm bi kamij aij yad hagöp

1 Añ mam bi. Yad manö söl hag junig gem, kalöp manö ap halö hagnig gabin. Bi Kub niñi bi niñe midpim rö, miñ miñ gimim. Manö kalöp nöd hagnö u, kauyan hag-nam a ginö, yip marö gagöp. Kauyan hagnö mid aij gein-abim u aij.

2 Kain hauł gau niñ aij göl gi midaimim. Kale nan naij yabił gipal. Kale hañ roman rıb gi dö gipal.

3 Hon me God niñi bi niñe yijig göl midpun. Niñhön ginig: God Ana niñe u hanip aip midö, God nip sabe gun. Krais Jisas nip cig gun aij a gö niñöl gi midpun u me, God niñi bi niñe yijig göl midpun. Hon hañ roman nan gau gipal gasi niñun God niñi bi niñe midageinabun, a gi gasi niñbun u me, God niñi bi niñe kabö göl midpun. *

4 Pen hañ roman nan gau gipal manö u hagöm, hon bi kub midpun a ginaböl u, yad hagnabin, kale hañ roman nan anıb gau bi kub wasö, yad ke nöp bi kub midpin. *

5 Yip yag dapöm ñin unbö raleb u midöm, wañ hañ u rıb gi dö gıla. Bac itağ hon Isrel, ñi niñe hain Benjamin it u me, yad bi Hibru yijig göl midpin. Pen Juda lo manö hagnal u, yad bi Perisi midainö rö, manö

anıbu hagöp rö magöñhalö niñ aij gem gi midmidin. *

6 Juda manö anıbu niñ damem kłö yabił juem, Krais niñi bi kalip niñem, gi naij yabił gimidin. Hon Juda niñi bi lo manö pro pro ke ke gau gimidin rö, bi kub gau yip manö ap hagöl rö laga. *

7 Pen hainö gasi niñ aij gem, nöd gimidin adö anıbu niñ aij gem gagmidin u niñem, Krais yip göp u nöp nan aij a gi gasi añi u nöp niñöl gem, nöd gimidin nan gau magöñhalö nan yiñariñ rö böñ nöp arö ginö. *

8 Pen nöd gimidin nan gau nöp wasö. Gasi yad niñbin u, Krais Jisas Bi Kub yad niñbin u nan kub yabił. Nan rimnap gau magöñhalö nan yiñariñ yabił. Krais Jisas nip wög ginam a gem, nan gau magöñhalö arö ginö. Krais bi niñe midem, nip niñ aij ginam a gem, nan gau magöñhalö acip acip rö niñbin.

9 Yad Krais aip jim ñöl nöp midainam. Yad Juda lo manö adö u geinabin u, God yip niñöm bi kamij aij yad hagnab. Pen Krais nip niñ udpin u me, God yip niñöm bi kamij aij yad hagöp. *

10 Anıb u, Krais nip niñ aij gem, niñe uraka u kłö anıbu niñem, niñe marö kub uda u rö marö uдем, niñe uma u rö umem, *

11 niñe uraka u rö God gö

* 3:3: Ro 2:29 * 3:4: 2Ko 11:18 * 3:5: Luk 1:59; 2Ko 11:22; Ap 23:6 * 3:6:

Ap 8:3 * 3:7: Mad 13:44,46 * 3:9: Ro 3:21-22 * 3:10: Ro 6:3-5; 8:17

yad u rō nöp uraknabin.

Pol klö göm ga

¹² Yad nan hagajin anibi magöñhalö udem bi asiñ mīdagöp mīdpin u hagagabin. Pen Krai Jisas yip udö bi aigeg bi rō mīdeinabin a göm ga u rō udnam a gem, klö gem dip arabin. *

¹³ Añ mam bi. Nan aij anibu hadö udpin a gem hagagabin. Pen yad gasi añi ap mīdöp. Nöd gīmīdin u hauß gem, le löm nan aij adan au niñem dip arabin.

¹⁴ God nan aij yip ñinab u udnam a gi gasi añi u nöp niñöl gem, adan au kabö rō nöp gi dö gi amem, res piß giñab nagi anibu dip arabin. God yip wiñ alöm nan aij ñinab u, Krai Jisas yip gö ram mīnöh kumi kabö adö lañ au pör mīdeinabin. *

¹⁵ Hon nibi bi God nip cig aij gi mīdpun gau magöñhalö, gasi anibu rō nöp niñun. Pen manö adö rīmnap gasi ke niñeinabim u, God kalöp gasi yijig göl niñeb u yamnab. *

¹⁶ Pen Krai manö aij niñ udpun u arö gagun; manö anibu niñ aij göl gi giño arnim.

¹⁷ Añ mam bi. Yad gīpin rō gi dammim, nibi bi anib rō gi lö aröp gau niñmim, kalip udmim. *

¹⁸ Nihön giñig: kalöp pör hagamīdin rō mītöh gem

kauyan hagabin, nibi bi iru nöp gau nan si nan naij göm, Krai mab kros ba lañ uma u kauß mauß rō mīdpal.

¹⁹ Kale ram mīnöh naij yan u arnaböl. Hañ roman kale gasi göp adö u nöp gasi niñbal. Nan si nan naij gi lö nable gi böp pen kale bi gau kalip waiö hagnal. Nan mīnöh naböh adö i i mīdöp nöp gasi niñbal. *

²⁰ Pen ram mīnöh hon u ram mīnöh kumi kabö adö lañ au mīdöp. Kumi kabö adö lañ au ni bö, Bi nibi bi kalip kamīñ yunab u, Bi Kub Jisas Krai, abad mīdpun. *

²¹ Nipe Bi klö yabiß hagö, nan gau magöñhalö manö nipe niñöm hain giñab. Bi Kub Jisas Krai klö anibu gö, hañ roman ña hon hij gi lugöp gau gö, hañ roman aij yabiß, hañ roman nipe ke rō lö mīdeinabun. *

4

Mid aij giñim

¹ Anib u, nibi bi aij yad gau. Mīlö kub gai i mīdem, kalöp mīdmagö lem, am niñnam a gem, gasi u niñöl gi mīdpin. Kalöp niñem, ñiñi lem gasi halö mīdpin. Manö kalī kliñ rīkpin anibi niñmim, anig giñim, Bi Kub niñ ud pīdöh göl gi mīdaimim. *

² Yuodia aip Sidiki aip, yad kalöp nibi mīhau hagabin, kale Bi Kub u nip gasi niñbil

* 3:12: 1Di 6:12,19 * 3:14: 1Ko 9:24

* 3:15: 1Ko 2:6 * 3:17: 1Ko 4:16

* 3:19: Ro 16:18 * 3:20: Ep 2:6,19

* 3:21: 1Ko 15:28,43-53 * 4:1: 1De

rö, pen pen hagagmil, j+m ñöl m+damil.

³ Pen b+ yad aip j+m ñöl wög g+pul, nöp hagabin, n+bi an+ b m+hau kal+p g+ ñ+mön, m+d aij g+mil. Nöd n+bi an+ b m+hau, yad u, Klemen u, n+bi b+ r+imnap gau aip j+m ñun, Kraiss manö aij n+pe u n+bi b+ gau hag ñ+m+dun. God hib kale buk pör m+dep yan r+kö m+döp. *

⁴ B+ Kub n+p c+g g+mim, m+ñ m+ñ göl g+ m+daimim. Kauyan u kalöp hagabin, m+ñ m+ñ göl g+ m+daimim!

⁵ N+bi b+ hain aij yab+ m+daimim, n+bi b+ gau magöñhalö n+ñöl. B+ Kub sölaunab. *

⁶ Gas+ kub n+ñagmim. God n+p hag n+ñöl g+, aij a göl g+, nan magöñhalö n+p sabe göl g+ g+mim. *

⁷ An+g g+pe, Kraiss Jisas n+p c+g aij g+ m+dpim u me, God hibur hain hain gas+ m+dmagö kale an dan lö, kale p+ñ+ñ g+mim gas+ iru n+ñagnabim. N+bi b+ nöp m+dpun rö, God aigegö göm an+g göp u n+ñagpun. *

⁸ Añ mam b+. Yad manö söla hag jun+g gem, kalöp manö ap halö hagn+g gabin.

Nan n+hön u n+ñö;
 nan n+hön u y+j+g göl;
 nan n+hön u kabö rö;
 nan n+hön u asiñ m+dagöp;
 nan n+hön u m+dmagö lep;
 nan n+hön u n+bi b+ n+ñöm ñ+ñ+ l+bal;

nan n+hön u aij yöl;

nan n+hön u n+bi b+ n+ñöm aij a g+p+al;

nan an+ b gau nöp gas+ n+ñöl g+ m+daimim.

⁹ Kalöp aip m+dem, nan n+hön g+no n+ñbe u, manö n+hön hagnö n+ñbe u, n+ñbe rö nöp g+mim. An+g gein-abim, God kalöp aip m+döm, gas+ m+dmagö kale abad m+dö, gas+ iru n+ñagnabim. *

Pilipai n+bi b+ Pol n+p nan ñeila, m+ñ m+ñ ga

¹⁰ Yad hagnö e, y+p hau g+p+al a g+ gas+ n+ñö u pen wasö; y+p gas+ n+ñöl g+ m+daibe pen adan m+dageia n+ñöm kale y+p nan ap yuagpe. Pen m+ñi yubim rö, y+p gas+ n+ñöl g+ m+dpim u n+ñem, B+ Kub hon u n+p m+ñ m+ñ yab+ gabin.

¹¹ Ñ+n r+imnap y+har+ñ m+dpin gas+ u n+ñem hagagabin; B+ Kub y+p gas+ ñö uri n+ñbin, y+p n+hön n+hön g+ nab u, manö m+dagöp.

¹² Ñ+n r+imnap nan iru m+döp; ñ+n r+imnap m+dagöp. M+döp ñ+n gau ñ+ñbin; m+dagöp ñ+n gau y+har+ñ m+dpin. Göp an+bu, nan iru m+dö aka m+dagö, gas+ kub n+ñagpin.

¹³ B+ Kub y+p abad m+döm klö ñöb u me, y+p n+hön n+hön gö a g+ nab u g+nabin. *

* 4:3: Luk 10:20

* 4:5: Hib 10:25; Jem 5:8-9

* 4:6: Mad 6:25-34; Kol 4:2

* 4:7: Ais 26:3; Jon 14:27; Kol 3:15

* 4:9: Ro 16:20

* 4:13: 2Ko 12:10

14 Pen yip mɨŋör gaia, kale yip gasɨ nɨŋmim nan ñɨbim u, aij yabɨl gɨpim.

15 Kale Pilipai nɨbi bɨ nɨŋbim, kale Jisas manö aij nɨpe u nöd api nɨŋbe ñɨn u, yad Masedonia Propins arö gem, God Manö hag ñɨ ajmɨdin, God nɨbi bɨ nɨpe mɨdeila gau rɨmnap yip nan ñagla. Kale Pilipai nɨbi bɨ nöp yip mani nan gau ñɨmɨdim.*

16 Pen amem daun kub Desalonaika mɨdainö ñɨn u, yad nan ap mɨdageia pen kale yip mani nan gau pör ñɨmɨdim.

17 Pen mani nan gau a gem hagagabin; gasɨ kale ke nɨŋmim, nan haŋöwaŋö ñɨbe, God kalpe mɨñ mɨñ yabɨl göm, kale gɨpe u hauŋ gagnab, a gem hagabin.

18 Nan yube magöŋhalö udpin. Bɨ kale Epaprodaidas nɨp mani nan gau ñɨbe, dapöm yip ñö, mɨñi nan iru yabɨl mɨdö mɨd aij gɨpin. Yip yube anɨbu, God nɨp nan lauöm ñɨlö, haŋɨŋ aij auö nɨp aij gɨmɨdöp rö u gɨpim.

19 Kale Krais Jisas nɨbi bɨ nɨpe mɨdmim, yip nan yubim u, God yad bɨ gep yabɨl u kalöp abad mɨdöm, nan nɨhön mɨdagainɨm gau kalöp ñɨnɨm.

20 Anɨb u, God Bapi hon hib nɨpe pör nöp pör nöp hagno adö arnɨm. Anɨb unbö rö aij.

21-22 Krais Jisas nɨbi bɨ nɨpe bɨ kub Sisa aip mɨdpal gau, kalöp Krais Jisas nɨbi bɨ nɨpe mɨdpim gau, “Kale mɨdpim?” a gɨpal. Anɨb u me, God nɨbi bɨ nɨpe aui mɨdpun magöŋhalö, kalöp Krais Jisas nɨbi bɨ nɨpe mɨdpim gau magöŋhalö, “Kale mɨdpim?” a gabun.

23 Bɨ Kub Jisas Krais kalöp magöŋhalö mög nɨŋöm abad mɨdainɨm.

*Manö naböŋ magö
rɨmnap*

* 4:15: 2Ko 11:9

Kolosi Pol Kolosi n̄bi b̄i kal̄p k̄öp kal̄i kl̄iñ r̄ika

1-2 Yad Pol. God n̄ipe ke ȳip hag lö, Krajs Jisas manö ud arep b̄i ap m̄idpin. Pen m̄iñi mam hon Dimodi yad aip m̄idö n̄iñöl ḡi, kalöp Krajs Jisas n̄ip n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim añ mam daun kub Kolosi m̄idpim gau, k̄öp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

God Bapi hon kalöp mög n̄iñöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim.

Pol Krajs n̄ibi b̄i Kolosi gau sabe göm, God n̄ip aij a ga

3-4 Haglö n̄iñbun, kale Krajs Jisas n̄iñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ip n̄iñ udpal gau kal̄p magöñhalö m̄idmagö l̄ibim. An̄ib u, sabe gun, kalöp gasi n̄iñun, pör nöp God B̄i Kub hon Jisas Krajs Nap n̄ipe u n̄ip aij a ḡipun. *

5 Ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au aramun nan aij udnabun a ḡi gasi n̄iñbim u me, kale Krajs Jisas n̄ip c̄ig aij ḡimim, n̄ibi b̄i n̄ipe gau m̄idmagö l̄ibim. Manö n̄iñö, Krajs manö aij u, nöd auö, nan aij kalöp kumi kabö adö lañ au m̄idöp u hadö n̄iñbe. *

6 Nöd api Krajs manö aij u n̄iñmim, God n̄ibi b̄i gau mög n̄iñöm ud aij göp manö yuö

yab̄i u n̄iñmim, kale ke halö n̄iñ udpim ñ̄in u r̄ikö, Krajs manö aij u kalöp añ dan magö p̄ilöm kub ranöm arab rö u, an̄ib unbö rö nöp me, ram m̄inöñ gau gau k̄id k̄id magöñhalö gau, Krajs manö aij u aramöm n̄ibi b̄i añ kale dan magö p̄ilöm kub ranöm arab.

7 Epapras, hon aip naḡi wög göm, Krajs n̄ip wög pör ḡi aij göp u, kalöp nöd api Krajs manö aij u hag ña. An̄ig ga u, han̄ip ḡi ña.

8 Epapras aūi apöm, Ana kalöp añ dan m̄idö n̄iñöl ḡi, n̄ibi b̄i gau m̄idmagö l̄ibim u, han̄ip hag ña. *

9 An̄ib u, Epapras n̄ipe nöd api han̄ip manö hag ñö n̄iñno ñ̄in u r̄ikö, kalöp nan a gun God n̄ip pör nöp sabe ḡipun. God n̄ip sabe gun hagabun, n̄ip aij ḡinim adö u nöp, Ana n̄ipe kalöp gasi ñö kale gasi n̄iñ k̄id hīkmim nan n̄ihön God n̄ip aij ḡinab u n̄iñ aij ḡimim, a gabun. *

10 An̄ib u, B̄i Kub n̄ibi b̄i n̄ipe yab̄i rö ḡi m̄idmim, n̄ip aij ḡinab adö u nöp ḡipe arn̄im. An̄ig ḡimim, nan aij ke ke iru nöp ḡi dammim, God n̄ipe aigale b̄i rö m̄idöp u n̄iñ aij yab̄i ḡinabim. An̄ig ḡipe, nan magö iru nöp p̄inab.

11 God n̄ipe B̄i klö unbö ke yab̄i mailö halö m̄idöp u, n̄ipe klö n̄ipe magöñhalö kalöp ñö, kale p̄idöñ n̄ipe udmim, marö r̄imnap auö gasi

* 1:3-4: Ep 1:15,16 * 1:5: Ep 1:13; 1Pi 1:4 * 1:8: Kol 4:12; Plm 23 * 1:9: Ep 1:16,17 * 1:11: Ep 1:19; 3:16

anibu niŋagmim, gasi halö
miðmim, miñ miñ göl gi,*

12 Bapi niþ aij a göl gi
miðaimim. Krais niþi bi
niþe ram miñöŋ þör mailö
gi miðöp au nan aij udnaböl
u, Bapi niþe kalöp gö, kale
u rö nöþ nan aij anibu
udnabim.*

13 Seden, bi siþön böŋ
gau abad miðöp u, hanip
nagi adik piðöŋ li miðöp u
pen God niþe hanip hubik
yuö, miñi Ni miðmagö niþe
hanip ud aij göm abad
miðöp.*

14 Ni niþe nöþ hanip nan a
göm umöm, nagi miðaino u
hubik yua; niþe nan si nan
naji giþun gau niñöm arö ga.
*

*Krais nan gau magöŋhalö
abad miðöp*

15 Nap God niþ waiö niñun
rö lagöp u pen Ni niþe me
Nap rö miðöp. Niþi bi nan
gau gi laga niñ u, Ni Nap
aip miðeia. Niþi bi nan gau
magöŋhalö yagol rö miðöp;
Krais niþe adö laŋol miðöp.
*

16 Nan kumi kabö adö laŋ
gau abe, nan miñöŋ naböŋ
iþ i abe, nan amgö niñbun
gau abe, nan amgö niñagpun
gau abe, ana nan gau abad
miðpal gau abe, magöŋhalö
niþe nöþ gi la. Gi la u, Krais
hib niþe haglö adö arniþm a
göm gi la.

* 1:12: Ep 1:11,18 * 1:13: Luk 22:53; Ep 2:2 * 1:14: Ep 1:7 * 1:15: 2Ko 4:4;
Jon 1:18 * 1:17: Jon 1:1; 8:58 * 1:18: Ep 1:22-23; Ap 26:23; Rep 1:5 * 1:19:
Kol 2:9 * 1:20: Ep 1:10; 2:16 * 1:21: Ro 5:10; Ep 2:12 * 1:22: Ep 2:14-16;
5:27

17 Ram miñöŋ hadame
dagol gau gi laga niñ u, Krais
miðeia. Niþe miðöp u me,
nan gau magöŋhalö ka ke u
miðöm jim ñöl miðöp.*

18 Krais niþe nabic magö
rö miðöp; niþi bi niþe gau,
cöc u, hañ roman niþe
miðöp. Niþe gö cöc hañ
roman kamniñ miðöp. Niþe
iþ göm umöm kauyaŋ uraka u
me, nan niñön niñön miðöp
gau yagol rö miðöp; niþe nöþ
adö laŋol miðöp.*

19 God gasi niþe ke niñöm
gö, God niþe miðöp rö nöþ,
Krais anib unbö rö nöþ
miðöp.*

20 Anib u, nan niñön niñön
miñöŋ naböŋ iþ i miðöp
abe, ram miñöŋ kumi kabö
adö laŋ au miðöp abe, nan
gau magöŋhalö God aip jim
niñim rö löp. Nöd nan gau
God niþ kauaþ mauaþ rö
miðmiðöp. Pen Ni niþe,
Nap niþe ke miðöp rö nöþ
miðöm, mab kros ba laŋ
hagape lugö umö, uri nan
gau magöŋhalö God aip jim
niñim rö löp.*

21 Kale nöð nan si nan naji
gasi niñöl gi, anib unbö rö
nöþ göl gi miðmim, God niþi
bi al niñeb niþe miðmim,
miðö gau rö miðmiðim.*

22 Miñi pen Ni niþe hañ
roman löm uma rö, kalöp ud
niþe ke aip jim ñöl lö, ram
miñöŋ niþe kumi kabö adö
laŋ au arammim, God amgö

ilö nipe au nibi bi ut, nibi bi asin mīdagōp, nibi bi manō ap mīdagōp, mīdeinabim. *

²³ Pen kale Krai manō aij nīn udpim u, ram padō rō nīn udōl gī mīdmim, God nan aij kalōp nīnab u gasi mīdmagō kale an dan pīdōn līmim gasi nīnōl gī mīdaimim. Manō aij kalōp haglō nīnbim anbu, kalōp nōp wasō, nibi bi ram mīnōn gau kīd kīd magōnhalō hag nīlō ara. Yad Pol u rō nōp wōg adō anbu nōp gīpin.

Pol Krai nīp wōg geia

²⁴ Kalōp nan a gem Krai manō aij hag nīnō yīp gī naj gīlō marō udnō u, mīñi yad mīñ mīñ gīpin. Krai nipe ke marō kub yabīl uda u rō, Krai nibi bi marō kub yabīl udōl a gem, Krai hañ roman nipe u, cōc nipe u, gī nīnam a gem, hañ roman yad marō rīmnap udpin.

²⁵ God yīp hag lō, kalōp God Manō u magōnhalō hag nī aij gīmīdin u me, cōc nipe u nīp wōg gī ñeb bi ap mīdpin. *

²⁶ Manō aij anbu hadame gau mī iru yabīl pi gōl mīdmīdōp pen mīñi God nipe Krai nibi bi nipe kalīp manō anbu waiō la. *

²⁷ God gasi nīnōm manō hag la u, manō aij yabīl, manō mailō halō pi gōl mīdmīdōp u, nibi bi gau magōnhalō nīnōl a gōm, nibi bi nipe kalīp waiō yamnab. Manō aij anbu it u anīg gōl

mīdōp: Krai mīdmagō kale an dan mīdōp; anīb u kale ram mīnōn kumi kabō adō lan au arammim, God mailō ke halō au mīdōp aip pōr mīdeinabim.

²⁸ Anīb u, hon Krai nōp hag nībun. Kale magōnhalō Krai nīp cīg aij gōl gī, manō nipe nīn aij gōm, hagōp rō nōp gōl gī mīdeinabōl a gun, gasi nīn aij gun nibi bi gau kalīp magōnhalō rīmīd ukun, Krai manō aij u hag nīmīdun.

²⁹ Adō anbu nōp, Krai klō naj nipe ke magōnhalō yīp nīb u udem, klō gem wōg nipe gōl gī mīdpin. *

2

Kalōp manō pīral hagōl u, udagmim

¹ Pen nīnim! Kale Kolosi nibi bi gau abe, Leodisia nibi bi gau abe, nibi bi rīmnap halō mulu adīn yad nīnāgpāl gau abe, mīd aij gīmim a gem, wōg klō yabīl gabin.

² Kale gasi halō mīdōm, gasi anī ap nōp nīnōm, pen pen mīdmagō lōm, gasi nīn kīd hīkōm, God Manō pi gōl mīdmīdōp u magōnhalō nīn aij gōl, a gī gasi nīnbin. God Manō pi gōl mīdmīdōp u Krai.

³ Krai nīp an dan nōp God gasi aij aij magōnhalō pi gōl mīdōp u me, nipe ke nōp God gasi aij anbu waiō līnīm rō lōp. *

* 1:25: Ep 3:2,7-8

* 1:26: Ro 16:25-26; Ep 3:5,9

* 1:29: Ep 3:7,20; Plp 4:13

* 2:3: 1Ko 1:24,30

4 Nibi bi rimnap pir alöm, manö kliñ aij rimnap haglö niñöl gi, manö piral kale anibu niñ udmim rö löp a gem, kalöp manö anibi hagñi aij gabin. *

5 Yad ram minöñ mälö aui midpin u pen gasi yad u kalöp lau adö midö niñöl gi, kalöp gasi niñöl gi midpin. Pen kale Krajs nip niñ ud pidöñ gimim, agamij midmim, jim ñöl midpim u, yip aij yabıt göp. *

Krajs aip midun nipe hagöp rö nöp gun

6 Kale Jisas Krajs nip niñ udmim, Bi Kub hon a gimim udpim u me, adö anibu nöp niñmim gi pe arnim.

7 Krajs nip cig aij gimim, manö niñö nipe hagñilö niñbe u niñ ud pidöñ gimim, hagöp rö nöp gimim, God nip aij a göl gi nöp midaimim. *

8 Pen niñ aij gimim. Nibi bi rimnap kalöp manö yiharıñ manö piral haglö, kale manö piral anibu udmim kid kale gau ammim rö löp. Manö yiharıñ manö piral hagpal u, bac bi aiud kale abe, ana naj nan gau minöñ naböñ it i abad midpal gau aiud abe udöm hagpal. Krajs manö aij u udöm hagagal.

9 Nihön ginig: Krajs hañ roman halö midöp u pen God midöp rö u, Krajs nipe anib unbö rö nöp midöp. *

10 God nipe gö, kale Krajs nip cig gimim, nip aip jim ñöl midmim, kamıñ yabıt midpim. Nipe nöp me, ana naj nan gau minöñ naböñ it i abad midpal gau magöñhalö adö lagod midöp. *

11 Kale Krajs aip jim ñöl midpim u me, kale hadö Juda nibi bi hañ rib gi dö gıpal rö u midpim. Juda nibi bi gau ru pi ñimago udöm hañ rib gi dö gıpal, pen Krajs aip jim ñöl midpim u me, nipe nan si nan naj gimidim nagi u rib gi dö göp. *

12 Kalöp ñig pakla u, kalöp Krajs aip rigöl gıla; kale God klö nipe Jisas ud urak ña u niñ udpe u me, God kalöp Krajs aip ud urak ñö, nibi bi kamıñ gısön nibö nipe midpim. *

13 Kale nöd nan si nan naj adö u nöp gimidim, Krajs nipe nan si nan naj gimidim nagi u rib gi dö gaga ñin u, kale nibi bi hadö umbal rö midaipe. Pen God nipe ke gö, uri kale Krajs aip kamıñ midpim. God nan si nan naj ginö u magöñhalö niñöm arö ga. *

14 Nan si nan naj ginö u, köp an yan kalı kliñ riköm, lo manö ke ke pen ñeb manö u halö kalı kliñ rikla u, God köp anibu ud mab kros ba lan cipıt pak lö, böñ nöp pis ga. *

15 Mab kros ba lan Krajs nipe ana naj nan gau minöñ

* 2:4: Ro 16:18 * 2:5: 1Ko 5:3 * 2:7: Ep 3:17 * 2:9: Jon 1:14,16 * 2:10:

Ep 1:21-22 * 2:11: Ro 2:29 * 2:12: Ro 6:4 * 2:13: Ep 2:1,4-5 * 2:14: Ep 2:14-16; 1Pi 2:24

naböŋ iŋ i abad mɨdpal gau mo nɨpe gau löm, nɨbi bɨ gau nɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, kalɨp nagɨ adɨköm ud tɨp gɨ ud ara.

16 Anɨg ga rö, kale nan magö rɨmnap gau ñɨg rɨmnap gau ñɨŋbe, nɨbi bɨ rɨmnap kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi rakɨn gɨsön auöp ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. Mɨñi Juda God nɨp sabe gep ñɨn kub a göm asɨ masɨ gɨnaböl u hain gagpe, kalöp hag pro gaiöl, gasɨ iru nɨŋagmim. *

17 Krais auaga ñɨn u, nan anɨb gau ana rö nɨŋöm gɨmɨdal; pen nan yabɨtɨ u Krais. *

18 Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap apöm, manö mɨlö hagöm, naböŋ nɨŋbun rö, kale anɨg anɨg gɨmim, aka nɨbi bɨ ramö rö mɨdmim, aka ejol gau sabe gɨmim, a gaiöl u, manö kale udmim, God nan aij kalöp ñɨnab nan u arö gagmim. Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais manö aij u nɨŋagpal; gasɨ kale ke nöp nɨŋöm, gasɨ piral gau nɨbö gau nɨbö udöm, hon nɨbi bɨ kub a göm, aiud yɨharɨŋ mɨlö yabɨtɨ udaböl.

19 Nɨbi bɨ anɨb gau, Krais nɨp arö göm adö anɨbu arbal. Pen Krais nɨpe nabɨc magö mɨdöm, hañ romanɨ nɨpe u,

magöŋhalö kidɨtɨ goɨ rö jɨm ñöl löm, nan aij ñöm, abad mɨd aij gö nɨŋöl gɨ, God nɨp aij gɨnɨm rö u, hañ romanɨ kub gö gö arab. *

20 Krais cɨg gɨpim u me, nɨp aip umbe, ana naj nan gau mɨnöŋ naböŋ iŋ i abad mɨdpal gau mo kale gau mɨdagpim; kalöp nan ap gɨnɨg klö ap mɨdagöp. Anɨb u, nɨhön gɨnɨg nɨbi bɨ gau gasɨ nɨŋbal rö gasɨ nɨŋbim?

21 “Nan u ñɨmagö udagmim! Nan u ñɨŋagmim! Nan u ud nɨŋagmim,” a gɨpal, *

22 pen nan magö ñɨg nan hagpal nan gau magöŋhalö ñɨŋlö pɨs gɨnab. Manö kliñ aij hag ñɨbal gau magöŋhalö nɨbi bɨ gasɨ ke nɨŋöm hagpal adö u nöp nɨŋöm hag ñɨbal. *

23 Nɨbi bɨ anɨb gau, ejol abe sabe gun a göm, nɨbi bɨ mög gep rö mɨdno aij gɨnab a göm, nan asɨ masɨ göm, bɨstam mɨdpal. Anɨg gɨlö, nɨbi bɨ rɨmnap nɨŋlö, manö nɨŋö rö lɨnab u pen nan si nan naj gep gasɨ u auö, nan piral gau nöp gasɨ nɨŋöm, Krais nɨp cɨg mɨdagpal rö, nan ap klö ñö, hañ romanɨ ke gasɨ göp u arö göl rö lagöp.

3

God hanɨp gö, Krais aip urakno

1-2 Pen kale Krais aip urakmim kamɨŋ gɨsön nɨbö mɨdpim u, mɨnöŋ naböŋ adö iŋ i nan gau gasɨ u nɨŋagmim. Gasɨ kub kale u arnɨm nan

* 2:16: Ro 14:1-12 * 2:17: Hib 8:5 * 2:19: Ep 2:21; 4:16 * 2:21: Gal 4:3,9; 1Di 4:3 * 2:22: Mad 15:9

ram m+nöŋ kumi kabö adö laŋ m+idöp gau. Kraiŋ n+pe uraköm adö laŋ au aramöm, God n+magö y+jg böŋ lau as+ik m+idöp. *

³ Kale Kraiŋ aip umbe u me, kam+ŋ m+idöp magö kale u God Kraiŋ kal+p apil m+hau aip pi göl m+idöp.

⁴ Kam+ŋ m+idöp magö kale iŧ u Kraiŋ. Hainö n+pe aunab n+ŋ u, amun n+pe aip mailö unbö ke halö m+d aij g+nabun.

Nöd m+dm+dim u ke, uri m+dpim u ke

⁵ An+ŋb u, nan n+hön hañ romanŋ gas+ göp u al pak l+mim. N+bi si b+ si g+mim, gas+ naij n+ŋmim, haŧowaŧö g+mim, nan si nan naij nöp gun a g+mim, u+pö k+lno k+ŋap gol mani nan gau iru nöp udun a g+mim g+pe aragn+m. U+pö k+lno k+ŋap gol mani nan gau iru nöp udun a g+ gas+ n+ŋbal n+bi b+ gau, kale n+bi b+ nan piral sabe g+p+al rö nöp m+dpal. *

⁶ Adö an+ŋb gau nöp g+lö, God kal+p kal juö, ilön kub yab+ŧ udnaböl.

⁷ Kale ke nöd nag+ naij adö an+bu nöp gas+ n+ŋmim, an+ŋb unbö rö nöp g+m+dim.

⁸ Pen m+ñi nag+ naij adö u böŋ nöp arö g+mim. Nöd mulu kal n+ŋmim, kal yab+ŧ jumim, gas+ naij n+ŋmim, n+bi b+ gau kal+p hag pro g+mim, uranañ hagmim

g+m+dim rö, m+ñi gagmim. *

⁹ Manö piral hagmim, pen hagö pen hagö g+m+dim u, u rö nöp hagagmim. Kraiŋ aip umbe u me, g+ naij g+m+dim nag+ u kalöp waŧ+ŋ rö wam wam ga u, hibur gas+ m+dmagö nöd n+bö kale u, ud as+ik ke gau yubim. *

¹⁰ Hibur gas+ m+dmagö nöd n+bö kale u ud as+ik yumim, hibur gas+ m+dmagö hain n+bö kale u, waŧ+ŋ rö rol l+ŋim. N+bi b+ g+sön n+bö m+dmim, God kalöp g+ la u pör nöp gö, kale n+pe ke m+idöp rö nöp l+mim, n+p n+ŋ aij yab+ŧ g+nabim. *

¹¹ God an+g ga u me, Grik n+bi b+ gau ke, Juda n+bi b+ gau ke m+dagpal. N+bi b+ hañ r+ŋb g+ dö g+p+al gau ke, n+bi b+ hañ r+ŋb g+ dö gagpal gau ke m+dagpal. N+bi b+ köp kal+ k+lñ amgö l+ n+ŋbal gau ke, n+bi b+ köp kal+ k+lñ amgö l+ n+ŋapal gau ke m+dagpal. N+bi b+ w+yap gau ke, n+bi b+ uböl gau ke m+dagpal. N+bi b+ rau dam l+lö nag+ wög g+p+al gau ke, n+bi b+ gas+ kale ke n+ŋöm wög g+p+al gau ke m+dagpal. N+bi b+ g+sön n+bö m+dpun u me, Kraiŋ n+pe ke nöp han+p magöŋhalö m+dmagö raul aŋ dan m+dö, nan r+mnap magöŋhalö nan y+har+ŋ rö löp. *

¹² God n+bi b+ n+pe m+dpim. N+pe kalöp m+dmagö löm, n+bi b+ n+pe

* 3:1-2: Mad 6:33; Mak 12:36; 16:19; Ep 1:20 * 3:5: Ro 6:6,11; Ep 4:19; 5:3-6

* 3:8: Ep 4:25-29; 5:4 * 3:9: Ep 4:22,25 * 3:10: Ep 4:24 * 3:11: Gal 3:28

ke hag la. An+bu u, wai+j rol li+bal rö, gi+ aij gep nag+i u rol li+mim. Ni+bi bi+ gau kal+i+p mög ni+ymim, ud aij gi+mim; hib kale ke hagpe adö aragn+m; ni+bi bi+ hain aij mi+dmim; ni+bi bi+ gau manö hain hagnim kal juagmim. *

13 Krajs ni+bi bi+ ni+pe ri+mnap kalöp gi+ naij gaiöl, kal+i+p pen gi+ naij gagmim. Manö ri+mnap mi+dainim, Bi+ Kub kale nan si nan naij gi+pe ni+ymim arö göp rö u, ni+bi bi+ gau kalöp gi+ naij gaiöl u, u rö nöp ni+ymim arö gi+mim. *

14 Pen kale nag+i aij an+bu rol gi+mim, höj adö lagod au mi+dmagö lep magö u rol gi+mim. Ni+bi bi+ mi+dmagö lep magö u, nan aij gau magöjhalö wam wam ud j+m ñöm lö, nan aij ap ulep gagnim. *

15 God kalöp udöm hañ romanj añ+i nöp j+m ñöl la u, kale agam+j mi+dmim pen pen ud aij gi+mim a göm ga. An+bu u, Krajs hibur hain hain ñöb u ni+p hag ni+ymim, mi+dmagö kalöp anj danj hibur hain hain magö an+bu lö, agam+j mi+dmim, nan ni+hön ni+p aij gi+nab u ni+ynabim. An+bu u, ni+p aij a göl gi+ nöp mi+daimim. *

16 Krajs manö aij u anj kalöp danj ajmanj rauöm rö mi+dainim ni+ymim gi+, manö ni+pe u ni+ymim aij yabi+ gi+mim me, pen pen hag ni+i aij göl gi+, God Manö ad+i+j Sam a

gi+pal ri+mnap, God hib ni+pe dap raneb ki+map ri+mnap hagöl gi+, God ni+p aij a göl gi+ mi+daimim. *

17 Pen manö hagnig aka ni+hön ni+hön gi+nig, Bi+ Kub Jisas ni+bi bi+ ni+pe mi+dpun a gi+mim, God Jisas kal+i+p apil mi+hau aij a göl gi+ nöp gi+pe arnim. *

Krajs ni+bi bi+ ni+pe gau mi+d aij göl

18 Kale ni+bi gau, kale Krajs ni+ymim udi+pim rö, nagamul bi+ manö hagöl u hain gi+mim. *

19 Pen kale bi+ gau, ni+bi kale gau kal+i+p manö klö gi+mim hagagmim; kal+i+p mi+dmagö li+mim. *

20 Kale ni+i pai gau, kale Krajs ni+ymim udi+pim rö, name nap hagöl rö magöjhalö hain gi+mim. An+ig geinabim God ni+p aij gi+nab. *

21 Pen kale nap bi+, ni+i pai kale gau kal+i+p manö klö gi+mim hagpe hagpe, gas+i naij ni+ymim, mi+d aij gagöl rö löp u, ni+ymim aij gi+mim. *

Ni+bi bi+ nag+i wög gi+pal gau; bi+ kub kale gau

22 Kalöp ni+bi bi+, bi+ ri+mnap nag+i ad+i+k li+ daulö, kal+i+p nag+i wög gi+ ni+mi+dim gau, manö ri+mnap hagnig gabin. Bi+ kub ni+ymim dal magö u nöp ni+ymim dlö ni+ymim gi+ wög gi+no, kal+i+p aij ganj a gi+mim gagmim. Gas+i mi+höp ni+ymim, Bi+ Kub hon kumi kabö adö lanj u ni+ymim mi+döp rö, gi+ aij

* 3:12: 1Pi 2:9 * 3:13: Ep 4:2,32 * 3:14: Ro 13:8-10 * 3:15: Plp 4:7; 1Ko 12:27; Ep 4:4 * 3:16: Ep 5:19 * 3:17: 1Ko 10:31; Ep 5:20 * 3:18: Ep 5:22 * 3:19: Ep 5:25 * 3:20: Ep 6:1 * 3:21: Ep 6:4

gun a g+mim, aij gö n+ñöl g+
g+mim. *

²³ Kale nan n+hön n+hön
geinabim, n+bi b+ m+nön
naböñ i+ i r+imnap kal+p wög
gabun a g+mim gagmim; B+
Kub kumi kabö adö lañ u
n+p wög gabun a g+mim,
klö g+mim gas+ aij n+ñöl g+
g+mim.

²⁴ Wög g+ ñ+bim u, B+ Kub
Krais n+p wög g+ ñ+bim. Kale
n+ñbim B+ Kub n+pe pen ñöm
kalöp nan aij ñ+nab.

²⁵ Pen God n+pe n+bi b+ g+
naij g+ñaböl gau manö kub
hagn+g, n+bi b+ kub gau, n+bi
b+ pro gau a göm, manö
kub gagnab; adö añ+ u nöp
hagöm, ilön ñ+nab. *

4

¹ An+b u, kale b+ kub rö
m+dpim gau, B+ Kub kale
kumi kabö adö lañ m+döp
u gas+ n+ñöl g+mim, n+bi b+
kalöp nag+ wög g+ ñ+bal gau
kal+p abad m+d aij g+mim,
nan kal+p ñeb rö u hałowatö
ñ+mim. *

*God n+p sabe göl g+
m+daimim*

² Kale gas+ n+ñ aij göl g+, aij
a göl g+, God n+p sabe göl g+
m+daimim. *

³ Han+p u rö nöp God n+p
sabe göl g+ m+dpim, God n+pe
adan hi+kö, Krais manö aij
pi göl m+dm+döp u n+bi b+
gau kal+p waiö hag ñ+nabun.
Krais manö aij u nöp hagnö,
y+p nag+ leila m+dpin. *

⁴ Pen God n+p sabe g+pe,
y+p abad m+dö n+ñöl g+
manö an+bu hag ñ+ aij g+ñö,
n+bi b+ n+ñ aij göl. Yad unbö
rö nöp g+nam u aij.

⁵ Kale pör nöp gas+ n+ñöl
g+ m+dpim, adan hi+kn+m, n+bi
b+ Krais n+p n+ñ udagpal gau,
gas+ n+ñ aij göl g+, kal+p ud aij
g+mim, Krais manö aij u hag
ñ+mim. *

⁶ Maj m+gan kale u dö sol
dö kal rö lain+m. An+g gö,
n+bi b+ manö kale n+ñlö, dö
gö, n+ñ aij g+ñaböl. Kalöp
manö n+hön rö hag n+ñnaböl,
kal+p pen hag ñ+ aij g+mim. *

*Pol Dijikas Onesimas b+
m+hau kal+p yua*

⁷⁻⁸ Mam m+dmagö hon
Dijikas, yad B+ Kub n+p
wög klö g+pin rö göp u, n+p
yunö n+nab. N+pe m+dpim u
amöm, yad aigegö rö m+dpin
u kalöp hag ñö n+ñmim m+ñ
m+ñ g+mim a gem yunabin. *

⁹ Pen mam m+dmagö hon
Onesimas, b+ kalpe ke u, Di-
jikas aip n+nabil. Onesimas
n+pe u rö nöp, yad B+ Kub
n+p wög klö g+pin rö, u rö
nöp göp. Ammil, nan n+hön
n+hön gai i gab u magöñhalö
kalöp hag ñ+ aij g+nabil. *

Pol manö hag naböñ jua

¹⁰ B+ Arisdakas, yad aip
nag+ m+dpul u abe, b+ hon
Mak abe kalöp, "M+dpim?"
a g+pil. Mak me, b+ hon
Banabas n+mdañ n+pe u. B+
an+bu nöp nöd manö yuem

* 3:22: Ep 6:5-8 * 3:25: Ro 2:11 * 4:1: Ep 6:9 * 4:2: Ep 6:18; Plp 4:6

* 4:3: Ro 15:30; Ep 6:19 * 4:5: Ep 5:15-16 * 4:6: Ep 4:29; 1Pi 3:15 * 4:7-8:

Ep 6:21-22 * 4:9: Plm 10-12

hagnö, “Nip yagol u amjakö ud aij gim,” a g+nö. *

11 Bi hon Jisas, hib nipe ap Jasdaz a gipal u, u rö nöp kalöp, “M+dpim?” a göp. Bi Juda mihau nigan an+b gau me yad aip wög gipun. Juda rimnap yip gasi ap ap niñöm jim ñöl wög gapun; kale yam nöp yad aip God n+bi bi udöm abad m+deinab manö aij u hag ñ+bun.

12 Bi kale Epapras, Kraiz Jisas nip wög göp u, kalöp, “M+dpim?” a göp. Nipe pör pör klö göm kalöp God nip sabe göm hagöp, “Kale gasi rimnap niñagöm, Kraiz manö aij u niñ ud pidöñ göm, nip cig aij göm, hagnabön rö nöp gilö arnim,” a göp. *

13 Amgö yad ke niñem kalöp hagabin, nipe klö göm kalöp wög göm, Leodisia n+bi bi kalip wög göm, Hirapolis n+bi bi kalip wög göm göp.

14 Pen bi aij hon, wös wameb bi Luk abe, Demas abe kalöp, “M+dpim?” a gipil.

15 Añ mam daun kub Leodisia gau, n+bi bi apöm n+bi Nimpa ram God nip sabe gipal gau magöñhalö, “Pol kalöp, ‘M+dpim?’ a göp,” a g+mim.

16 Kalöp köp yuabin i niñmim, ñibe arö, Kraiz n+bi bi Leodisia m+dpal gau u rö nöp niñöl. Pen Leodisia n+bi bi kalip köp yubin u, kale u rö nöp udmim niñmim.

17 Pen Akipas nip hagnim, “Bi Kub wög nöp hag la u g+udmön,” a g+mim. *

18 Yad Pol, m+ñi niñmagö yad u ke, manö ad+ñ magö i kal+ kliñ r+kabin. Yip sen udöm nagi pidöñ l+bal u, yip hau gagmim. God kalöp mög niñöm ud aij gö, m+id aij g+mim. *

* 4:10: Ap 12:12; 15:37-39; 13:13

* 4:12: Kol 1:7; 2Di 4:10-11; Plm 23-24

* 4:17: Plm 2 * 4:18: 1Ko 16:21

1 Desalonaika

Pol kōp nōd u

Desalonaika n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi God B̄i Kub Jisas Kraiss apil m̄ihau n̄bi b̄i kale daun kub Desalonaika m̄idpim gau, kōp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ikabun.

God kalöp mög n̄ñöm ud aij gö, m̄id aij ḡimim. *

Desalonaika n̄bi b̄i Kraiss n̄p n̄ñ udöm c̄ig aij ḡila

² Sabe gun, kalöp magöñhalö pör nöp God n̄p aij a ḡipun.

³ Bapi God n̄p sabe gun, pör nöp kalöp gasi n̄ñun, kale aige göl rö ḡipim u gasi n̄ñun, God n̄p aij a ḡipun. Kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss n̄p n̄ñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄p wög ḡi aij ḡipim; kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss n̄p m̄idmagö l̄imim, klö ḡimim n̄p wög göl ḡi m̄idpim; kale B̄i Kub hon Jisas Kraiss aip ram m̄inöñ kumi kabö adö lañ au arammim nan aij udnabim a ḡimim, marö auö gasi iru n̄ñaḡipim. *

⁴ Añ mam aij. Hon n̄ñbun kale me, God m̄idmagö löm n̄bi b̄i n̄pe ke uda n̄bi b̄i gau m̄idpim.

⁵ Kraiss manö aij n̄pe u dam ram kale gau amun, kalöp manö magö nöp hag ñagno. Ana U† n̄pe han̄p an̄

dañ m̄idöm, klö n̄pe han̄p ñö n̄ñöl ḡi, Kraiss manö aij u manö n̄ñö yab̄i m̄idöp a gun, kalöp manö yijg göl yab̄i u hag ñ̄no n̄ñ udpe. Kalöp aip hanm̄idun u, kalöp nan a gun an̄g göl ḡi m̄idm̄idun u, kale ke hadö n̄ñbim. *

⁶ B̄i Kub ḡim̄idöp u n̄ñmim, hon ke ḡim̄idun u n̄ñmim, an̄b unbö rö nöp ḡi m̄idaibe. Kale b̄is̄lam yab̄i m̄idm̄idim pen Ana U† n̄pe gö, kale Kraiss manö aij u n̄ñmim, miñ miñ göl ḡi n̄ñ ud m̄idaibe. *

⁷ An̄g göl ḡi aij ḡipe an̄bu, Kraiss n̄bi b̄i n̄pe Masedonia Propins m̄ideila gau abe, Akaia Propins m̄ideila gau abe n̄ñöm, an̄b unbö rö nöp ḡi aij ḡi m̄ideila.

⁸ Kale God n̄p n̄ñ udpe u, manö an̄bu aram aram, Masedonia Propins, Akaia Propins gau nöp wasö, ram m̄inöñ gau gau magöñhalö ara n̄ñöm n̄bi b̄i gau magöñhalö hadö n̄ñbal.

⁹ An̄b u, hon ram m̄inöñ r̄imnap amjakno, n̄bi b̄i an̄b gau ke aiud udöm hagpal, “Desalonaika n̄bi b̄i kal̄p manö aij u hag ñaibe, kalöp ud aij göm, nan piral sabe ḡim̄idal gau arö göm, God n̄ñö pör kam̄iñ m̄idöp u n̄p n̄ñ udöm, n̄pe hagöp rö nöp göm,

¹⁰ Ñ̄i n̄pe Jisas umö, God gö uraka u, kumi kabö adö lañ au n̄bö ado ḡi aun̄m a

* 1:1: Ap 17:1-9

* 1:3: 1Ko 13:13; Kol 1:4-6

* 1:5: 1Ko 2:4-5

* 1:6: Ap 17:5-9

göm, abad midpal,” a gipal. Jisas hanip nan a göm uma u me, God kal juöm pen ilön kub ñ+nab u udagnabun.

2

Pol Desalonaika midöm Bï Kub nïp wög ga

1 Añ mam bi, kale ke niñbim, nöd ram kale auno u, yiñharin auagno.

2 Daun kub Pilipai nöd amun hag ñino, niñbi bi riñnap hanip manö naj hagöm gi naj gila u pen God hanip abad midöm gi nö, gila anibu gasi iru niñagun, Desalonaika amun Krai manö aij u hag ñino, hanip u rö nöp gi naj gila u pen halöwaö hag ñi midaino. *

3 Manö kalöp hagnun u dui gun, gasi naj niñjun, piral hagnun, hag ñagnun.

4 Krai manö aij ud aröl a göm, God niñpe ke hanip hag lö, manö aij anibu hag ñibun. Krai manö hag ñino, niñbi bi gau niñlö, kalip aij gan a gun gagan; God niñpe niñjö, niñp aij gan a gun gabun. God niñpe nöp gasi midmagö hon an dan aigöl rö gi midpun u niñjöb. *

5 Kale ke niñbim, kalöp aij ginim a gun manö kliñ aij riñnap kalöp hag ñagno; mani nan gau udun a gun manö hag ñagno. God niñpe u rö nöp niñjöb.

6 Kale Desalonaika niñbi bi hib hon hagne adö arnim a gun manö hag ñagno. Niñbi bi riñnap gau hib hon haglö

adö arnim a gun manö hag ñagno.

7 Bi Jisas manö ud arep midpun rö, kalöp manö yiñid hag ñeb rö, pen hane hagagno. Niñbi gau ñi painan kale ud aij gipal rö u, kalöp hain aij gun ud aij ginno.

8 Kalöp midmagö yabid li midmidun. God Manö aij niñpe u kalöp hag ñaino, hanip al pak linig giblap arö gagbnop. Kale añ mam midmagö hon me.

9 Añ mam bi, kale niñbim, kalöp aip midun wög klö gun uñham midmidun. Kalöp aip midun, God manö aij niñpe u kalöp hag ñi ajun, uñham nan magö hanip ral dapöm niñnaböl a gun, sidö an sibön yan mani wög rö gun nan niñmidun. *

10 Kale niñbim, hon kalöp niñbi bi Krai niñp niñ ud pim gau aip midöl gun, kalöp gi aij nöp gun, bi asin midagöp, bi manö ap midagöp rö nöp midaino. God niñpe ke u rö nöp niñjöb.

11 Kale niñbim, nap bi ñi pai kale ke hag ñi aij gipal rö kalöp ginno. *

12 God kalöp udö, niñbi bi niñpe nöp mailö halö middeinabim. Anib u, kale God göp anibu niñmim, gasi niñp aij gimim, nagid aij adö u nöp gi midaimim a gun, kalöp manö hain hag ñino. Kale gasi halö midmim, kalöp gi naj gila u gasi iru niñagmim, klö gimim, nagid

* 2:2: Ap 16:19-24; 17:1-9 * 2:4: Gal 1:10 * 2:9: Ap 20:34 * 2:11: Ap 20:31

aij adö u arö gagmim, a gun, manö anıbu rö kalöp hag ñimıdun.

¹³ Kalöp God manö aij nıpe hag ñıno nıñmim, manö kale ke nöp hagagaböl, God manö nıpe ke hagaböl, a gımim nıñ udpe. Nıñö me, manö hag ñıbun u, God manö kamıñ gası mıdmagö kale anı dan wög gö, magö pılöp. Anıb u, hon pör nöp God nıp aij a göl gı mıdpun. *

¹⁴ Pen añ mam bı. Kraıs nıbi bı nıpe ram mınöñ Judia gau cöc ke ke gau ap magum göm God nıp sabe gılö, Juda nıbi bı gau kalıp gı naij gıla rö nöp, nıbi bı kale ke Desalonaika gau mıdpal kalöp u rö nöp gıla. *

¹⁵ Juda nıbi bı gau kale God manö hagep bı gau kalıp al pak löm, Bı Kub Jisas nıp al pak löm, hanıp yu gı yula. God kalıp nıñöm ñıñı lagöp. Kale nıbi bı gau magöñhalö nıñlö mulu lugöp. *

¹⁶ Kraıs nıp nıñ udlö kalıp kamıñ gısön ñınab a gun, Kraıs manö aij nıpe u Juda nıbi bı wasö gau kalıp hag ñıno, Juda nıbi bı gau kal juöm, hanıp adan urön gıpal. Gıpal anıbu, kale pör nöp nan si nan naij gımıdal rö nöp gı dam dam dam arö, nan si nan naij kale asmen kub yabı rö mıdöp. Pen mıñi God kalıp kal juöm gö marö kub yabı kalıp auöp.

Pol kalöp kauyanı am nıñnam, a ga

¹⁷ Añ mam bı. Kale aip mıdno, Juda nıbi bı hanıp yu gı yula u, mög gö nıñöl gı mıdpun. Hañ romanı hon aui mıdpun pen gası hon kalöp aip mıdöp. Anıb u, kalöp kauyanı am nıñun a gun, gası u nöp nıñ mıdpun.

¹⁸ Kalöp am nıñun a gı gası nıñun, yad Pol, ñın mıñhöp aka mıñhau nıganı amnabin a gınö, pen Seden hanıp adan wamöb.

¹⁹ Kraıs nıbi bı rımnap halö gıpal rö, kale abe gıpe me, hon gası halö mıdpun; kale gıpe, mıñ mıñ göl gı mıdpun; kale gıpe, Bı Kub hon Jisas aunab ñın u, manö aij ne hag ñıno magö pılöp i, a gınabun. *

²⁰ Kale nöp gası nıñun, mıñ mıñ göl gı, aij a göl gı nöp mıdpun.

3

¹ Pen kalöp mög nıñun am nıñun a gun, yıñıd am nıñeb rö lagö, yad Pol, Sailas, hol mıñhöñ daun kub Adens mıdul, *

²⁻³ mam hon Dimodi, hol aip God nıp wög göm, Kraıs manö aij nıpe u hag ñı ajöp u, nıp hag yulo na. Kalöp gı naij gılö, nıbi bı rımnap Kraıs nıp arö gınaböl rö löp, Dimodi amöm, kalöp aip mıdöm Kraıs manö aij u hag ñı aij gö, kale Kraıs nıp nıñ ud pıdöñ gımim, gası halö mıdeinabim a gul, nıp hag yulo na. Pen kale nıñbim,

* 2:13: 2De 2:13

* 2:14: Ap 17:5

* 2:15: Ap 9:23,29; 13:45,50; 14:2,5,19

* 2:19: Plp 2:15-16; 4:1; 2De 1:4

* 3:1: Ap 17:15

Krais n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun r̄o, han̄p ḡi najj ḡl̄o mar̄o udnabun. *

⁴ Kale aip m̄dun, han̄p ḡi najj ḡinab̄ol a ḡino u, kale an̄b unb̄o r̄o n̄öp ḡila u had̄o n̄ñbim.

⁵ An̄g geila, kal̄öp mög yab̄t̄ n̄ñem, gas̄i iru n̄ñem, aige göl ḡimim m̄dpim u n̄ñn̄im a gem, Dimodi n̄p hag yun̄o. Gas̄i yad n̄ñn̄o u, Seden n̄pe kal̄öp t̄ip ḡo man̄o u t̄ham hag n̄ino n̄ñbe u ar̄o ḡimim r̄o l̄öp, a ḡi gas̄i n̄ñn̄o.

Dimodi ado ḡi ap̄om, m̄id aij ḡipim, a ga

⁶ Pen Dimodi kal̄öp am n̄ñöm ap̄om haḡöp, Krais n̄p n̄ñ udmim c̄ig aij ḡimim, n̄bi b̄i gau kal̄ip m̄dmaḡo l̄imim, hal̄ip m̄ih̄öj gas̄i n̄ñöl ḡi n̄ññ̄ l̄ibim. Hol m̄ih̄öj m̄il̄o gai i m̄dul, kal̄öp mög n̄ñbul r̄o, kale pen u r̄o n̄öp ram m̄n̄öj kale gau m̄dmim, hal̄ip m̄ih̄öj mög n̄ñbim, a göp. *

⁷ Pen han̄p ḡi najj ḡl̄o m̄id aij gagno n̄ñ u, Dimodi ap̄om, kale Krais n̄p n̄ñ ud p̄id̄öj ḡipim man̄o u haḡo, han̄p m̄dmaḡo p̄it̄u göp. *

⁸ Kale B̄i Kub c̄ig aij ḡimim n̄p aip j̄im n̄öl m̄dpim u n̄ñun, hon kam̄ñ yab̄t̄ m̄dpun.

⁹ M̄id aij ḡipim u n̄ñun, God n̄p aij a gun. God n̄pe gö, kal̄öp gas̄i n̄ñun, m̄ññ m̄ññ yab̄t̄ ḡipun. An̄b u, n̄p aij a göl ḡi m̄dpun.

¹⁰ Kauyan̄ am kal̄öp n̄ñun, Krais man̄o aij u hag n̄ino, Krais n̄p n̄ñ ud p̄id̄öj ḡimim a gun, k̄t̄o gun God n̄p s̄id̄o an̄ s̄b̄ön yan̄ sabe göl ḡi m̄dpun.

¹¹ An̄b u, Bapi God n̄pe ke abe, B̄i Kub hon Jisas abe han̄p adan hīkl̄o, m̄dpim u n̄ñabun. *

¹² Hon kal̄öp m̄dmaḡo yab̄t̄ l̄ibun r̄o, B̄i Kub kal̄öp ḡi n̄ö, kale ke u r̄o n̄öp pen pen m̄dmaḡo l̄imim, n̄bi b̄i gau kal̄ip maḡöñhal̄o m̄dmaḡo l̄imim ḡimim.

¹³ B̄i Kub Jisas kal̄öp k̄t̄o n̄pe n̄ñm abad m̄id dam̄om, n̄bi b̄i ut̄ n̄pe gau maḡöñhal̄o ud̄om ado ḡi aunab n̄ñ u, n̄pe ap̄om kal̄öp ud̄o, God Bapi hon amḡo il̄o ad̄o n̄pe u, kal̄öp man̄o ap m̄daḡo n̄bi b̄i ut̄ n̄pe m̄ideinabim.

4

God n̄p aij ḡin̄im ad̄o u n̄öp ḡimim

¹ Añ mam b̄i. Kale aip m̄daino n̄ñ u, kale aige göl ḡimim God n̄p aij ḡinab̄ ad̄o u n̄öp ḡinabim u kal̄öp hag n̄ino. Man̄o hag n̄ino u kale udmim an̄b unb̄o r̄o n̄öp göl ḡi m̄dpim. Pen uri hon B̄i Kub Jisas n̄bi b̄i n̄pe m̄dpun r̄o, yad kal̄öp hagabin kale ḡi aij ḡim̄dim u, uri ad̄o an̄bu n̄öp k̄t̄o ḡimim rap̄n̄ n̄öp ḡipe ar̄n̄im.

² B̄i Kub Jisas han̄p haḡo kal̄öp man̄o n̄ñh̄on n̄ñh̄on hag n̄ino u kale had̄o n̄ñbim.

* 3:2-3: Ap 16:1-3; 2Di 3:12 * 3:6: Ap 18:5 * 3:7: 2De 1:4 * 3:11: 2De 2:16

³ God nɪp aij gɪnab u, kale nɪbi bɪ ke kamɪŋ aij mɪdmim, nɪbi si bɪ si gagnabim. *

⁴ Kale magõrhalö, God nɪp aij gɪnab adö u nöp hañ roman kale abad mɪd aij gɪpe, nɪbi bɪ gau nɪŋlö kalöp manö ap mɪdagnab. *

⁵ Nɪbi bɪ God nɪp nɪŋagpal gau, gasɪ naj nɪŋöm nɪbi si bɪ si udun a göm, gɪ ajpal rö gagmim.

⁶ Pen kale Kraiss nɪbi bɪ añ mam gau nan sɪkim gɪmim nan kale pɪli gɪ udagmim. Nɪbi bɪ rɪmnap anɪg geinaböl u, God kalɪp magõrhalö pen ilön ñɪnab. Manö anɪbu kalöp nöd hag ñɪ aij gɪno.

⁷ Nan si nan naj gɪmim a göm, God hanɪp manö aij nɪpe hagöm udaga; gɪ aij göl gɪ nöp mɪdmim, nɪbi bɪ ut mɪdaimim a göm hanɪp uda. *

⁸ Anɪb u, nɪbi bɪ manö hagabun anɪb i jɪ nɪŋnaböl gau, hanɪp jɪ nɪŋagnaböl; God nɪp jɪ nɪŋnaböl. Pen God nɪpe Ana Ut nɪpe kalöp ñab. *

⁹ Kraiss nɪbi bɪ añ mam gau kalɪp mɪdmagö limim a gun manö u kalɪ kliñ rɪkagun. God kalöp gasɪ aij ñö, kale ke nɪŋmim hadö pen pen mɪdmagö lɪbim. *

¹⁰ Kraiss nɪbi bɪ nɪpe Masedonia Propins mɪdpal gau magõrhalö u rö nöp hadö mɪdmagö lɪbim. Pen kalöp manö klö hagn hagabun,

klö gɪmim pör nöp adö anɪbu nöp gɪpe kub arɪm.

¹¹⁻¹² Pen kalöp nöd hagno rö, nɪbi bɪ gau aip agamɪj mɪd aij gun a gɪmim gɪpe arɪm. Wög waryö kale gau ke gɪmim nan ñɪŋmim. Anɪb u, nan magö, mani nan kale gau ke mɪdö nɪŋöl gɪ, nan asɪb hag nɪŋagnabim me, nɪbi bɪ Kraiss nɪp nɪŋagpal gau, kalöp nɪŋlö aij gɪnab. *

Bɪ Kub ado gɪ aunab

¹³ Pen añ mam bɪ. Kalöp manö ap hag ñɪ aij gɪnabun. Nɪbi bɪ kale rɪmnap umaiöl, böŋ nöp umbal a gɪmim, nɪbi bɪ rɪmnap mög gö mɪtön gɪpal rö gagmim.

¹⁴ Jisas uma u, God gö uraköm kamɪŋ mɪdöp a gun nɪŋbun rö, nɪbi bɪ Jisas nɪp nɪŋ udöm umla gau, Jisas ado gɪ aunab ñɪn u, God gö, Jisas nɪbi bɪ nɪpe umla anɪb gau dap halö aunab a gun, nɪŋbun. *

¹⁵ Pen Bɪ Kub nɪpe ke manö hag ñɪmɪdöp rö nɪŋbun, hon nɪbi bɪ kamɪŋ mɪdno nɪŋöl gɪ Bɪ Kub ado gɪ aunab gau, nɪbi bɪ nöd umla gau kalɪp arɪk aragnabun. *

¹⁶ Manö kub ap kumi kabö adö laŋ nɪbö hagöm, ejol magõrhalö gau abad mɪdöp ejol kub u wɪñ gauŋ gö nɪŋöl gɪ, God aŋŋ magö u hagö nɪŋöl gɪ, Bɪ Kub nɪpe ke kumi kabö adö laŋ au nɪbö aunab. Bɪ Kub auö, nɪbi bɪ Kraiss

* 4:3: 1De 5:23; 1Pi 1:16 * 4:4: 1Ko 6:13 * 4:7: 1Pi 1:15-16 * 4:8: Luk 10:16; 2Ko 1:22 * 4:9: Jon 13:34 * 4:11-12: Ep 4:28 * 4:14: Ro 14:9; 1Ko 15:3-4,12 * 4:15: 1Ko 15:51-52

nɪp nɪŋ udöm umla gau, nöd uraknaböl.

¹⁷ Kale uraknaböl nɪŋöm God nɪpe hanɪp nɪbi bɪ nɪpe kamɪŋ mɪdeinabun gau kalɪp aip uɪ gö, kumi kabö laŋ ap ran jak am Bɪ Kub aip magum gɪnabun. Anɪb u, hon Bɪ Kub aip pör nöp pör nöp mɪdeinabun.

¹⁸ Anɪb u, manö hagabun anɪb i pen pen hag amɪl apɪl gɪmim, gasɪ halö mɪdaimim.

5

Bɪ Kub hon ado gɪ aunab u nɪŋun mɪd aij gun abad mɪdaiun

¹ Pen añ mam bɪ. Bɪ Kub nɪpe ñɪn mai aunab, nɪbi bɪ nan nɪhön gɪlö nɪŋöl gɪ aunab u, kalöp hagagun.

² Kale ke nɪŋbim, Bɪ Kub aunab u, nɪp abad mɪdeinaböl ñɪn u auagnab. Bɪ nan si udep gau nɪbi bɪ han arbal magö u aubal rö u aunab. *

³ Mɪñi agamɪj mɪd aij gɪpun, hanɪp mɪñi nan ap gagnab a gɪnaböl ñɪn u nöp yɪŋɪd auö, gasɪ kub yabɪ nɪŋnaböl. Nɪbi ñɪ painaŋ yag daunɪg gɪlö ilön göp rö u gɪnab; yɪŋɪd nöp ilön naij udlö pɪñɪŋ gɪ aröl rö lagnab. *

⁴ Pen añ mam bɪ. Bɪ nan si udep gau apöm ram nap bɪ udlö, mɪdmagö kale pɪtu gɪnab. Pen kale sɪbön böŋ au mɪdagpim rö, ñɪn kub

* **5:2:** Mad 24:42-43; 2Pi 3:10; Rep 3:3
Ro 13:12 * **5:8:** Ais 59:17; Ep 6:14,17

anɪbu auö, mɪdmagö kale pɪtu gagnɪm.

⁵ Kale magöŋhalö mailö ñɪ pai mɪdpim; kale magöŋhalö sɪdö aŋ ñɪ pai mɪdpim. Hon sɪbön ñɪ pai wasö. *

⁶ Nɪbi bɪ rɪmnap uhön hanbal rö mɪdagaiun; gasɪ nɪŋ aij gun mɪdaiun.

⁷ Nɪbi bɪ uhön hanbal gau, sɪbön yaŋ nöp hanbal. Nɪbi bɪ ñɪg klö ñɪŋöm hauɪ lɪbal gau, sɪbön yaŋ nöp gɪpal.

⁸ Pen hon nɪbi bɪ sɪdö aŋ ajpun gau, gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaiun. God Manö nɪŋ udun, God nɪp mɪdmagö lɪ mɪdaiun; anɪg gɪno, sior pɪdöŋ ami bɪ rol lɪbal rö, pabɪɪ mɪgan hon u mɪdeinab. Bɪ Kub hon Jisas Krais aip ram mɪnöŋ kumi kabö adö laŋ au aramun nan aij udnabun a gɪpun u, gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaiun; anɪg gɪno, usajɪl pɪdöŋ bad lɪbal rö, nabɪc cög hon u mɪdeinab. *

⁹ Nɪhön gɪnɪg: God hanɪp ga u, ilön kub udlaŋ a göm gaga; Bɪ Kub hon Jisas Krais gö, nɪp aip ram mɪnöŋ kumi kabö adö laŋ au aramun nan aij udnabun a göm ga.

¹⁰ Krais hanɪp a göm uma u, kamɪŋ mɪdno aunab aka umöl mɪdno aunab u manö mɪdagöp; amun pör pör nöp nɪpe aip kamɪŋ mɪdeinabun. *

¹¹ Anɪb u, Krais nɪbi bɪ nɪpe pen pen Krais manö aij u hag ñɪmim, nɪŋ ud pɪdöŋ

* **5:3:** Mad 24:39; Luk 21:34-35 * **5:5:**
* **5:10:** Ro 14:8-9; 1De 4:14

gimim, gasi halö midmim. Pen hagaj+n i kale an+b unbö rö nöp hadö gipim.

Manö hag naböj juöm, kale midpim, a ga

12 Añ mam bi. Bi kub kalöp u+ham wög gi ñöl gi, manö ud asiköl gi, manö hag ñöl gi midpal gau, kalip ud aij gimim.

13 God ke hagö wög anig gipal u, kalip midmagö limim ud aij gimim. Pen kale magöjhalö agamij jim ñöl midaimim.

14 Añ mam bi niñim. Nibi bi wög gagöm mid aij gappal gau kalip manö klö hagemim. Nibi bi mög gö gasi mlö li midpal gau kalip manö hain hagemim hag ñi aij gimim. Nibi bi hain gau kalip gi ñimim. Nibi bi gau magöjhalö kalip pör nöp manö hain hagemim agamij midaimim. *

15 Nibi bi rimnap kalöp gi naj gaiöl, pen naj gagemim. Pen pen ud aij gimim, pen pen gi aij gimim. Pen nibi bi ke nibö gau abe, an+b unbö rö nöp gimim. *

16 Pör nöp miñ miñ göl gi midmim; *

17 pör nöp God nip sabe göl gi midmim;

18 pör nöp God nip aij a göl gi midmim. Krais Jisas nibi bi nipe midmim anig göl gi midaipe me, God nip aij ginab. *

19 God Ana hanip gasi ñinim a gimim niñöl gi midaimim. *

20 Nibi bi God manö hagep gau manö hagaiöl arö gagemim.

21-22 Pen nibi bi rimnap piral hagöl rö löp u, niñ aij yabih gimim. God Manö yijig göl u hagaiöl niñmim udmim; piral hagaiöl niñmim udagemim. Naj adö rimnap gagemim. *

23 God hanip nibi bi ud aij göp agamij mid aij gipun u, nipe ke kalöp abad midöm gö, kale nibi bi ke kamij aij nipe mideinabim. God nipe ke gö, Bi Kub hon Jisas Krais aunab ñin u, ana kale gau, gasi rimid midmagö kale gau, hañ roman kale gau magöjhalö, asij ap midagnim. *

24 God kalöp manö aij nipe haga u, manö nipe hagöp rö, an+b unbö rö nöp göp. An+b u niñbun, aui hagaj+n rö kalöp ginab.

25 Añ mam bi. Hanip gasi niñmim, God nip sabe gimim.

26 Kale Bi Kub nip niñ udpim rö, Krais nibi bi añ mam magöjhalö pen pen hag w+hai udöl gi, alaun bom halumim.

27 Bi Kub hon u niñ midöp rö kalöp hagabin, manö kaliklin rikabin anibi, añ mam gau kalip magöjhalö amgö li hagpe niñöl.

* 5:14: 2De 3:6,11 * 5:15: Ro 12:17; 1Pi 3:9 * 5:16: Plp 4:4 * 5:18: Ep 5:20

* 5:19: Ep 4:30 * 5:21-22: 1Jn 4:1 * 5:23: 2De 3:3

28 Bı Kub hon Jisas Kraıs
kalöp mög niñöm, ud aij göl
gı mıdainım.

2 Desalonaika

Pol köp hain n̄bō u Desalonaika n̄bi b̄i kal̄p kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Hon Pol, Sailas, Dimodi, kalöp Bapi hon God B̄i Kub Jisas Kraiſ apil m̄ihau n̄bi b̄i kale daun kub Desalonaika m̄dpim gau, köp an̄bi kal̄i kl̄iñ r̄ikabun.

² God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Kraiſ abe, kalöp mög n̄ñmil ud aij ḡilō, kale m̄dmagō aŋ kale daŋ agam̄ij m̄id aij ḡimim. *

Kraiſ auō, God n̄ipe n̄bi b̄i gau kal̄p manō kub hagnab

³ Pen añ mam b̄i. Nöd Kraiſ n̄ñ udm̄dim rō wasō; nöd kale pen pen m̄dmagō l̄im̄dim rō wasō; uri kale klō ḡimim Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄dōŋ ḡimim, kale magōñhalō Kraiſ n̄bi b̄i añ mam gau pen pen m̄dmagō l̄ibim u n̄ñun, pör nöp God n̄p aij a gun.

⁴ Kraiſ n̄bi b̄i n̄ipe m̄dpe, n̄bi b̄i r̄imnap kalöp ḡi naij ḡilō, m̄ñör auō uñham m̄dpim u pen gas̄i iru n̄ñagmim, Kraiſ n̄p n̄ñ ud p̄dōŋ ḡimim c̄ig aij yab̄i ḡipim. An̄b u, God cōc n̄ipe ram m̄nōŋ ke ke gau aramun, Kraiſ manō aij hag ñi aŋun, pör nöp kale an̄ig ḡipim u kal̄p hagpun. *

⁵ An̄b u hon n̄ñbun, God n̄ipe manō ud as̄ik aij göp

n̄ñöm n̄ipe hagō kale God ram m̄nōŋ kumi kabō adō laŋ au am m̄deinabim. Uri pen manō aij an̄bu hagpe kalöp ḡi naij ḡilō marō udöl ḡi m̄dpim.

⁶ God n̄ipe manō ud as̄ik aij göp rō, n̄bi b̄i kalöp marō ñ̄ibal gau kal̄p pen u rō nöp marō ñ̄inab. *

⁷ Pen kale n̄bi b̄i marō udöl ḡi m̄dpim gau, God kalöp abe han̄p abe ud aij ḡinab. B̄i Kub Jisas kumi kabō adō laŋ n̄bō ejol klō n̄ipe gau uñ ḡi, mab m̄iñan̄ rō inō n̄ñöl ḡi waiō aunab ñ̄in an̄bu nöp God n̄ipe an̄ig ḡinab. *

⁸ N̄bi b̄i God n̄p gas̄i n̄ñagōm, B̄i Kub hon Jisas manō aij n̄ipe u n̄ñ udöm, hagöp rō gagpal n̄bi b̄i gau kal̄p pen ilōn ñ̄inab. *

⁹ N̄bi b̄i an̄b gau, B̄i Kub ram m̄nōŋ aij n̄ipe klō halō mailō halō m̄deinab kumi kabō adō laŋ au aröl rō lagnab; pör hōŋ adō m̄döm ilōn kub udöl ḡi m̄deinaböl. *

¹⁰ B̄i Kub auō, n̄bi b̄i uñ n̄ipe hib n̄ipe haglō adō arnab; n̄bi b̄i n̄p n̄ñ ud-pal gau, n̄p n̄ñöm aiō waiō ḡinaböl. Pen Kraiſ manō aij kalöp hag ñ̄ino n̄ñ udpe rō, kale ke abe an̄b unbō rō nöp ḡinabim. *

¹¹ Adō an̄bu nöp, kalöp gas̄i n̄ñun God n̄p pör sabe ḡipun hagpun, “Desalonaika n̄bi b̄i gau n̄bi b̄i ne ke udna

* 1:2: Ro 1:7

* 1:4: 2Ko 7:4; 1De 2:19

* 1:6: Ro 12:19

* 1:7: 1De 3:13

* 1:8: Ais 66:15

* 1:9: Ais 2:10

* 1:10: Kol 3:4

rö, klö ne gımön kale nıbi bı ne ke gıpal rö göl; klö ne gımön kale gı aij gun a gı gası nıñbal u, anıb unbö rö nöp göl; Krais nıbi bı nıpe mıdun nıpe hagöp rö nöp gun a gıpal u, klö ne gımön anıg unbö rö nöp göl,” a gıpun. *

¹² God Bı Kub Jisas Krais kale apil mıhau kalöp mög nıñmil ud aij gıpil rö, kale gı aij nöp göl gı mıdpe nıñöl gı, nıbi bı gau nıñöm Bı Kub hon Jisas Krais bı mailö aij ke halö mıdöp u nıñnaböl. Pen kale Jisas Krais nıbi bı nıpe mıdpim rö, mailö aij ke nıpe anıbu kalöp abe pak ñınab. Anıg gınım a gun, God nıp sabe gıpun.

2

Bı naij u

¹ Añ mam bı. Bı Kub hon Jisas Krais ado gı apöm hanıp İhu udö nıpe aip mıdeinabun manö u hagnabin.

² Pen nıbi bı rımnab hagpal, Bı Kub ado gı aunab ñın u böñ nöp auöp a gıpal. Pen Pol bı gau God Ana gası ñö manö hagla u nıñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bı gau anıg haglö bı rımnab nıñöm manö daubal u nıñun kalöp hagabun a gaiöl, aka Pol bı gau köp kalı kılñ rıköm yulö auöp i a gaiöl u, mıdmagö kale pıtu gö, Pol bı gau kale ke manö anıbi hag yula a gımim gası iru nıñagmim.

³ Pen nıñ aij gımim. Nıbi bı rımnab kalöp manö pıral hagaiöl, manö kale u udagmim. Bı Kub ado gı aunab ñın u hainö aunab. Pen nöd u, nıbi bı iru nöp God nıp arö göm, gası kale ke hain göm halöwalö gınaböl. Anıg gılö nıñöl gı, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u waiö lö nıbi bı nıp nıñnaböl. Pen hainö Bı Naij yabıt anıbu mab ke yañ arnab me. *

⁴ Bı Naij anıbu nan nıñön nıñön hib god a gıpal gau abe, nan nıñön nıñön sabe gıpal gau abe hag pro göm, hib nıpe ke nöp hagö adö arnab. Nıpe am God sabe gep ram u am asıköm, yad me God a gınab. *

⁵ Kale aip mıdem, anıg gınab a gem hagnö u pen hauı gıvim rö löp.

⁶ Kale nıñbım, nan ap Bı Naij adan wamöb u me, mıñi anıg gınım rö lagöp. God nıpe ke hag la ñın u nöp anıg gınab.

⁷ Pen mıñi ñın i, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u auö, gınaböl adö u hadö gaböl u pen pro nöp gaböl; kub gıblap pen bı adan wamöb bı anıbu mıdö nıñöl gı, God nıp kauaı mauaı mıdöp bı u, nıbi bı gau rapın tıp gı kıd nıpe gau dam arnım rö lagöp. Anıb u, nan si nan naij pro rö gı dam dapıl gılö nıñöl gı, God gö bı adan wamöb u ke gau arnab.

⁸ God gö bı adan wamöb

* 1:11: Kol 1:9; 1De 1:2-3 * 2:3: 1Di 4:1; 1Jn 2:18; 4:3 * 2:4: Dan 11:36; Esi 28:2

u ke gau arnab u, God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ u waiö lɪnab. Pen Bɪ Kub Jisas aunab ñɪn anɪbu, nɪpe rɪb adɪk göm apöm manö nöp hagö, Bɪ Naij u böŋ nöp ap lug paknab. *

⁹ God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ aunab u, nɪpe Seden klö nɪpe magöŋhalö udöm, pir alöm, nan gagep ke ke iru yabɪʔ nöp, nan nɪŋeb nɪŋagep ke ke iru yabɪʔ nöp gɪ dam mɪdö nɪŋöl gɪ, nɪbi bɪ aiö waiö gɪnaböl. *

¹⁰ God nɪp kauaʔ mauaʔ mɪdöp bɪ u, nɪbi bɪ gau kalɪp pir alöm, neb neb hagöm, ʔɪp ʔɪp göm gɪ dam mɪdö nɪŋöl gɪ, mab ke yaŋ arnɪg gɪnaböl nɪbi bɪ gau manö nɪpe u udnaböl. Kale Kraiss manö aij u nɪŋöm manö nɪŋö a göm nɪŋ udöm mɪdmagö aŋ kale daŋ lɪblap u, God kalɪp nɪbi bɪ nɪpe ke rö udböp. Pen kale anɪg gagla; kale manö aij u jɪ nɪŋla.

¹¹⁻¹² Nɪhön gɪnɪg: Kraiss manö nɪŋö u udagöm, nan si nan naij göm ñɪñɪ lɪbal. Anɪb u, God gö kale magöŋhalö manö piral anɪbu rapɪn nɪŋ udnaböl nɪŋöm nɪpe kalɪp manö kub hagöm mab ke yaŋ hag yunab.

¹³ Pen kalöp aŋ mam Bɪ Kub mɪdmagö löp gau gasɪ nɪŋun, pör nöp God nɪp aij gun. Nɪhön gɪnɪg: hadame dagol gau God gasɪ nɪpe ke nɪŋöm haga, nɪbi bɪ gau manö aij yad u nɪŋ udlö, Ana

yad ana kale aŋ daŋ mɪdöm gasɪ aij ñö kale nɪbi bɪ uʔ mɪdlö nɪŋöl gɪ, yad kalɪp nɪbi bɪ yad ke udnabin a ga. God nɪpe anɪg haga u, kalöp nöp nɪŋöm hag la. *

¹⁴ Hon Kraiss manö aij kalöp hag ñaino nɪŋöl gɪ, nan aij hagabin anɪbi God nɪpe ke kalöp ñɪnabin a ga. God ga anɪbu, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss mailö aij unbö ke halö mɪdöp u, kale nɪpe aip mɪdmim mailö aij nɪpe anɪbu rɪmnap udmim mɪñ mɪñ göl gɪ mɪdeinabim, a göm ga.

¹⁵ Anɪb u me, aŋ mam bɪ, Bɪ Kub Jisas Kraiss aip mɪd aij gɪnabun a gɪmim, klö gɪmim, manö kalöp hag ñɪno nɪŋbe u abe, manö kalɪ kliñ rɪkun hagno nɪŋbe u abe nɪŋ ud pɪdöŋ gɪmim mɪdaimim.

¹⁶ Bapi God hanɪp mɪdmagö löm ud aij yabɪʔ gö nan aij udnabun a gun gasɪ halö mɪdpun. Bapi God abe, Bɪ Kub hon Jisas Kraiss nɪpe ke abe,

¹⁷ apil mɪhau kalöp abad mɪdlö, gasɪ halö mɪdmim, wög kale apil mɪhau u arö gagmim, manö aij kale u hag ñɪmim, gɪ aij göl gɪ nöp mɪdaimim.

3

Hanɪp gasɪ nɪŋmim, God nɪp sabe gɪmim

¹ Pen aŋ mam bɪ, manö aŋɪ ap mɪdöp. Hanɪp God nɪp sabe göl gɪ mɪdaimim. Kalöp Bɪ Kub manö aij hag ñɪno nɪŋ

* 2:8: Ais 11:4; Rep 19:15 * 2:9: Rep 13:11-13 * 2:13: 2De 1:3; Ep 1:4

udpe, n̄bi b̄i kale r̄imnap kalöp n̄ñöm B̄i Kub manö aij u rö nöp n̄ñ udlö, n̄bi b̄i r̄imnap iru nöp k̄id k̄id gau manö aij u n̄ñöm, B̄i Kub manö aij n̄pe ke nöp m̄idöp u a göm n̄ñ udla. An̄b u, God n̄p hag n̄ñmim, B̄i Kub manö aij u n̄bi b̄i ram m̄inöñ añ aui m̄idpal kal̄p hag ñ̄no, nöd kalöp añ au ga rö, an̄b unbö rö nöp ḡin̄m.

2 Pen God n̄p sabe ḡimim nan ap n̄p hag n̄ñbe: God n̄pe gö b̄i naj nan si nan naj nöp ḡim̄idal gau, han̄p nan ap göl rö lagn̄m. N̄ñhön ḡin̄g: n̄bi b̄i r̄imnap Kraiss manö aij u n̄ñ udagpal.

3 Pen B̄i Kub hagöp rö, pör nöp an̄b unbö rö nöp göp. N̄pe kalöp gö kale manö n̄pe n̄ñ ud p̄idön̄ ḡimim n̄p c̄ig p̄idön̄ ḡimim ḡi m̄idpe Seden kalöp t̄ip göm naj ḡin̄m rö lagnab.

4 Pen B̄i Kub han̄p gas̄i ñö gas̄i halö m̄idun n̄ñbun, manö kalöp hag ñ̄no u, kale udmim an̄b unbö rö nöp göl ḡi m̄ideinabim. *

5 B̄i Kub n̄p sabe ḡipun hagpun, n̄pe kalöp gas̄i aij ñö, God n̄bi b̄i m̄idmagö löp rö n̄ñmim, Kraiss ilön kub uda pen k̄lö göm nan n̄ñhön ḡin̄g ga u arö gaga u n̄ñmim, an̄g unbö rö nöp ḡinabim.

Wög ḡimim nöp nan ñ̄ñnabim

6 Añ mam b̄i. B̄i Kub Jisas Kraiss manö yad n̄bi b̄i gau

hag ñ̄mim a ga rö kalöp hagabun. Mam r̄imnap wög gagöm ȳhar̄ñ nöp ḡi ajöm, hagpun rö gagaiöl, kal̄p aip manö manö hagagmim. *

7 Kale ke n̄ñbim, hon kale aip m̄idun ḡim̄idun adö u geinabim, B̄i Kub n̄p aij ḡinab. Hon ȳhar̄ñ m̄idagm̄idun. *

8 N̄bi b̄i r̄imnap nan magö kale ȳhar̄ñ ñ̄ñagun a gun, s̄idö añ s̄ibön yañ k̄lö ilön gun nöp nan ñ̄ñm̄idun. *

9 God wög ḡipun rö, kalöp hag n̄ñun nan hałöwałö udun ñ̄ñbnop u pen kalöp naḡi aij adö u yamno n̄ñmim an̄g unbö rö nöp ḡimim a gun, ke k̄lö ilön gun nan ñ̄ñm̄idun. *

10 Pen kale aip m̄idun hagm̄idun, "N̄bi b̄i wög gagöl nan ñ̄ñagöl," a ḡim̄idun u n̄ñbim.

11 Manö ap n̄ñbun u, n̄bi b̄i kale r̄imnap wög gagöm, ȳhar̄ñ nöp m̄idöm, gau gau ajöm, manö pi p̄ig hagöm, n̄bi b̄i gau an̄g ḡipal an̄g ḡipal a ḡipal. *

12 B̄i Kub Jisas Kraiss n̄p wög ḡipun rö, n̄bi b̄i an̄b gau kal̄p manö k̄lö gun hagabun, agam̄ij m̄id aij ḡimim, wög ke ḡimim nan ñ̄ñmim. *

13 Pen añ mam b̄i. Kale naḡi aij adö u nöp ḡi dammim, iru maru gain̄m, nan aij n̄ñhön u nöp n̄ñmim göl ḡi m̄idaimim. *

* 3:4: 2Ko 7:16; Gal 5:10 * 3:6: Ro 16:17 * 3:7: Plp 3:17 * 3:8: 1De 2:9

* 3:9: 1Ko 9:4; 1De 1:6 * 3:11: 1Di 5:13 * 3:12: 1De 4:11 * 3:13: Gal 6:9

14 Manö köp kalı kliš rıkun hagabun i, nıbi bı rımnap nıñagaiöl, nıbi bı an an anıg gıpal u nıñ aij gımim, kalıp manö manö hagagmim; yıharıñ mıdpe kalıp nable gınım.

15 Pen kalıp kauaı mauaı rö nıñagmim; mam hon a gımim hag ñı aij gımim. *

Pol, "Kale mıdpim?" a göp

16 Bı Kub hanıp gö gası iru nıñagun u, nıpe ke kalöp magöñhalö aip mıdö, kale pör nöp nan nıñhön nıñhön gınabim u, mıd aij gımim gası iru nıñagnabim.

17 Yad Pol. Manö naböñ i ñımagö yad ke kalı kliš rıkem, "Kale mıdpim?" a gabin. Ñımagö yad ke manö kalı kliš rıkpin u, pör anıb i rö nöp kalı kliš rıkpin u me, nıñnabim.

18 Bı Kub hon Jisas Kraıs kalöp magöñhalö mög nıñöm, ud aij göl gı mıdainım.

* 3:15: 1De 5:14

1 Dimodi Pol köp nöd u Dimodi n+p kalı kññ rıka

¹ Dimodi. Yad Pol. God Ud Kamıñ Yuep Bı Kub hon u abe, Kraıs Jısas hon nıñ udun gası halö mıdpun Bı Kub u abe, apıl mıthau yıp hag lılö, Kraıs Jısas manö aij ud arep bı nıpe ap mıdpın.

² Dimodi. Kraıs manö aij u nöp hag ñainö, Kraıs Jısas nıñ udpan u me, nöp ñı aij yad, a gabin. Bapı God, Bı Kub hon Kraıs Jısas, nöp mög nıñmil, ud aij gımil, abad mıd aij gılö me, ne agamıj mıd aij gımön. *

Manö pıral nıñ udöl rö löp u, kalıp hag ñı aij gımön, a ga

³ Yad nöd Masedonia Propıns arnıg gem, nöp daun kub Epesas ud lem manö hag ñınö u, mıñı u rö nöp kauyan hagnıg gabin. Ne Epesas au mıdmön, nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral pıral hagpal gau kalıp wasö gımön, hag aij gımön.

⁴ Manö aiud pıral udöm hagpal u, "Apıs bac hon anıg göl anıg göl rıklö auöp," a gıpal u, hagmön arö göl. Manö adö anıbu hagöm, pen pen nöp hagpal. Manö pıral adö anıbu nıbi bı gau kalıp haglö, God nıpe nıbi bı ud kamıñ yunıg gab manö aij u nıñagnaböl. Anıb u, kale

Kraıs manö aij u nıñ udöl rö lagnab. *

⁵ Nıbi bı Jısas nıñ udpal gau kale pen pen mıdmagö löl, a gem, nöp manö anıbi hagabin. Mıdmagö kale anıñ, nagı ubıñ adö u aij, nagı ubıñ adö u naij, nıñ aij göm, nagı ubıñ aij adö anıbu areınaböl u, kale nıñö nöp añ mam gau mıdmagö lıñaböl. Kale anıgöl añ mam gau pen pen mıdmagö leınaböl u, kale nıñö nöp Kraıs manö aij u nıñ udöm, hagöp rö nöp gıpal, a gıñabun.

⁶ Pen nıbi bı rımnıap Kraıs manö aij u hagöp rö arö göm, bı hauı rö manö yıharıñ gau hag amıl apıl gıpal.

⁷ Hon God lo hag ñeb bı mıdnö, a göm, ana udagöm nıbi bı gau kalıp hag ñıbal u pen kale kłö göm manö hagabun ıñ anıbu mıdöp me u, a göm, ıñ anıbu nıñagal.

⁸ Hon nıñbun, God lo manö nıpe haga u, manö kabö göl, manö aij yöl mıdöp. Pen hon God lo manö aij anıbu udun, gası hon ke nıñun hainö gun, abönamö geınabun u, aij wasö. Nıpe haga rö nöp hag ñeınabun u, aij gıñab; wasö wasö. *

⁹ Pen hon nıñbun, God lo manö nıbi bı gı aij gıpal gau kalıp hagagab; nıbi bı lo manö rıb jubal gau kalıp hagab. Nıbi bı God nıñ nıñagal gau abe, nıbi bı nan sı nan naij gıpal gau abe, kalıp hagab. Nıbi bı God

* 1:2: Ap 16:1-3; Dai 1:4 * 1:4: 1Di 4:7; Dai 1:14 * 1:8: Ro 7:12,16

nɪp sabe gagal gau abe, nɪbi bɪ God nɪp manö najj hagpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ nɪme nap kale ke al pak lɪbal gau abe, nɪbi bɪ wɪp albal gau abe, kalɪp hagab.

10 Nɪbi si bɪ si gɪpal gau abe, bɪ kale nɪbi ap aɪp wasö bɪ ap aɪp göm gɪpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ kale nɪbi bɪ ñɪ pai rɪmnap si ud daulö, wög kalɪp gɪpal, bɪ gau abe, nɪbi bɪ manö pɪral hagpal gau abe, nɪbi bɪ “God amgö ilö nɪjö hagpin,” a göm, pɪral hagpal gau abe, kalɪp hagab. Nɪbi bɪ Kraiss manö aɪj nɪpe u rɪb jubal gau kalɪp hagab.

11 Manö aɪj anɪbu Kraiss manö aɪj nɪpe u nöp. Manö aɪj anɪbu God mailö halö u yɪp manö hag ñɪ ajep bɪ nɪpe hag la.

Bɪ Kub Pol nɪp mög nɪja

12 Yad Kraiss Jisas Bɪ Kub hon u nɪp aɪj a gabin. Yɪp, bɪ aɪj yad, a göm, udöm, klö nɪpe u yɪp ñö, bɪ wög gep nɪpe mɪdpɪn. *

13 Pen nöd yad mɪd aɪj gagmɪdin. Yad God nɪp hag juem, Kraiss Jisas nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp gɪ najj gem, bɪ najj, bɪ kal yabɪl mɪdmɪdin. Pen God nɪp nɪjagem, manö haga ɪl u nɪjagem gɪnö u me, yɪp mög nɪjöm uda. *

14 Bɪ Kub yɪp mög yabɪl nɪjöm, ud aɪj göm, Kraiss Jisas nɪj udep magö u abe, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lep magö

u abe, mɪdmagö yad an dan yɪm la.

15 Manö böj nöp nɪj udep ap hagnɪg gabin: Kraiss Jisas ram mɪnönj ɪl i aua u, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gau kalɪp ud kamɪj yunɪg aua. Bɪ nan si nan najj kub yabɪl gɪmɪdöp u yad nöp. *

16 Pen Kraiss Jisas yɪp mög nɪjöm, ud kamɪj yunam, a göm, haga, “Bɪ nan si nan najj yabɪl gɪmɪdöp anɪbu nɪp ud kamɪj yunö, nɪbi bɪ gau magöñhalö nɪjöm hagnaböl, ‘Kraiss Jisas nɪpe bɪ najj anɪbu nɪp ud kamɪj yua rö, yɪp u rö nöp ud kamɪj yunab,’ a gɪnaböl,” a ga. Anɪb u, kale Jisas nɪp nɪj udlö, nɪpe kalɪp pör mɪdep magö u ñɪnab. Adö anɪbu nöp, yɪp mög nɪjöm ud kamɪj yua.

17 Kɪj kub nɪpe hadame dagol mɪdmɪdöp, uri mɪdöp, hainö pör pör nöp mɪdeinab. Nɪpe kamɪj mɪdep magö u nöp mɪdöp; umeb magö u mɪdagöp. Nɪbi bɪ nɪp amgö nɪjagpal. Nɪpe nöp God añɪ nöp mɪdöp. Bɪ Kub mailö unbö ke halö anɪbu, hib nɪpe pör pör nöp hagno adö aran. Anɪb unbö rö aɪj.

Pol Dimodi nɪp manö ap haga

18-19 Ñɪ yad Dimodi. Nöp manö ap hagnɪg gabin. Manö hagnabin anɪbu, God nöd nɪbi bɪ rɪmnap gasɪ ñö, ne hainö nɪhön gɪnabön u hagla rö nöp hagnabin. Manö anɪbu udmön, Kraiss

* 1:12: Ap 9:15; Gal 1:15-16; 1Ko 15:9-10
19:10

* 1:13: Ap 8:3; 9:1-5

* 1:15: Luk

Jisas manö aij u klö gı nıŋ udmön, nan nıhön aij, nan nıhön naij, a gı nıŋ aij gımön, nagı ubıŋ aij adö u nöp ammön, kıjaki yam nıpe gau aip klö gımön pen pen gımön. Nıbi bı rımnap anıg gagöm, God kalıp gası aij fıöb u arö göm, ap lug pakpal.

²⁰ Bı ne Haimenias aip Aleksada aip anıg gılö hagnö, “Anıg gıpil u, hon aip jım fıöl God nıp sabe gagun. Kalıp bı mıhön arö gıno, Seden böŋ u mıdmil, marö yabıt gö, God nıp hag jubıl u arö gımil rö löp,” a gıno. *

2

God nıp sabe gep

¹ Manö hagnıg gabin u anıg göl mıdöp: hon nıbi bı gau magöŋhalö gası nıŋun, kalıp God nıp sabe gun; nıbi bı gau kalıp nan nıhön mıdagainım, God nıp hag nıŋun; nıbi bı gau God kalıp gı fıöm abad mıd aij gınım, a gun, sabe gun; nıbi bı gau magöŋhalö God nıpe gı aij göp u gası nıŋun, God nıp aij a gun.

² God nıp hag nıŋno, kın gau abe, gapman bı kub gau abe, kalıp magöŋhalö abad mıd aij gınım. Anıg gö me, hon agamıj mıd aij gun, God nıp gası nıŋöl gı, gı aij göl gı mıdeinabun.

³ Anıb unbö rö gınabun aij. God, Ud Kamıŋ Yuep Bı hon u, nıp u rö nöp aij gınab.

⁴ “Yad nıbi bı gau magöŋhalö ud kamıŋ yunıg gabin u, kale magöŋhalö manö aij yad u nıŋ udöm, manö aij manö fı u nıŋ aij göl,” a gı gası u nıŋöb.

⁵ Nıhön gınıg:

God anı ap nöp mıdöp.

Pen Bı an nıbö u, u rö nöp anı ap nöp mıdöp.

God böŋ lap mıdöp;

hon nıbi bı böŋ lap mıdpun.

Pen Bı anı ap nöp nıbi bı ud God aip jım fıınım rö löp.

Bı anıbu Krais Jisas, nıpe ke bı yabıt ap.

⁶ Nan si nan naij nıbi bı gau magöŋhalö gıpal gau,

Krais Jisas nıpe mab ba laŋ hañ romanı nıpe ke udöm,

ılön kub udöm, umöm, pen kub hon anıbu böŋ nöp raua.

Anıb u, God hag la fıın u,

Krais Jisas ga anıbu nıbi bı nıŋöm nıŋ udnaböl gau,

nıpe kalıp magöŋhalö ud kamıŋ yunab. *

⁷ Adö anıbu nöp, Krais Jisas yıp hag lö, yad Jisas manö aij ud arep bı ap mıdem, manö aij anıbu nıbi bı gau magöŋhalö hag fı aij gem, Juda nıbi bı wasö gau kalıp Krais Jisas manö nıŋö u hag fı aıpin. Yıp wög hag la anıbu, nıŋö yabıt hagabin. *

⁸ Bı gau, ram mınöŋ magöŋhalö gau, bı rımnap

* 1:20: 2Di 4:14-15; 1Ko 5:5 * 2:6: Ro 3:29-30; Gal 1:4 * 2:7: Ap 9:15; Gal 2:7-8; 2Di 1:11

kalip mulu lugagö, pen pen hagagöm, agamij jim ñöl nöp midöm, pör nöp God hagöp rö nöp göm, nip ñimagö gilañ göl gi sabe gaiöl u, yip aij ginab.

⁹ Pen nibi gau u rö nöp agamij mid aij göl. Umagö kale malikagnaböl. Nan gol udöm klin aij gipal gau, aka bis kibap rö mani kub rauep gau, aka walij mani kub rauep gau yimagnaböl. Nibi nan aij aij hañ roman yimbale gau, nibi bi rimnap hanip niñlö aij gañ, a göm, gipal u, God nip aij gagöp. *

¹⁰ Pen nibi God nip niñ udun sabe gipun, a gipal gau, kale nibi bi rimnap gau kalip ud aij göm, wög rimnap gi ñöm, kalip gi aij göm, göl. Anig ginaböl u, God nip aij ginab. *

¹¹ Bi gau God Manö hag ñaiöl u, nibi gau agamij midöm, niñ aij göl.

¹² Yad nibi gau kalip hagin, kale God Manö bi gau kalip hag ñagnaböl; kale bi gau kalip abad midageinaböl. Bi gau God Manö hag ñaiöl u, nibi gau kale manö rimnap hagagöl. *

¹³ God Adam nip nöd gi löm, hainö nibi nipe Ip nip gila. *

¹⁴ God mab magö wasö ga u, kijaki manö piral hageia Adam niñaga. Nibin Ip kijaki manö piral u niñöm gi najj ga. *

¹⁵ Pen nibi gau ñi pai yag dapöm, ana udöm, Krai Jisas nip niñ udöl gi, nibi bi gau kalip midmagö löl gi, Krai Jisas manö aij nipe hagöp rö nöp göl gi, gi midainaböl u, God kalip ud kamij yunab.

3

Nibi bi Krai Jisas niñ ud-pal gau kalip abad middep bi gau

¹ Manö niñö yabit hagnig gabin. Bi rimnap, Krai Jisas nip wög gun, nibi bi nip niñ udpal gau kalip abad midaiun, a göm, gasi u niñbal gau, gasi aij yabit niñbal. *

² Pen kale nibi bi Jisas niñ udpal gau kalip abad middep bi rimnap udun, a ginabim u, bi gi aij gipal gau nöp niñmim udmim. Nibi kale añi ap nöp udöm, bi hain aij, gasi niñ aij göm, nan najj gagöm, nibi bi milö gau nibö hag wihai dam ram kale aip añ dan udöm, nibi bi Krai Jisas niñ udpal gau kalip hag ñi aij göm, gipal bi gau nöp niñmim udmim. *

³ Pen bi ñig wain iru niñbal gau, bi kal yabit jubal gau, bi manö pen pen hagpal gau, bi utpö kitho kibap mani midmagö libal gau, kalip niñmim udagmim. Bi agamij hain riköm, mid aij göl u nöp niñmim udmim.

⁴ Bi nibi ñi pai amilap kale gau kalip abad mid aij gilö,

* 2:9: 1Pi 3:3-5 * 2:10: 1Di 5:10 * 2:12: 1Ko 14:34 * 2:13: Jen 2:7,21-22;
1Ko 11:8-9 * 2:14: 2Ko 11:3; Gal 3:1-6 * 3:1: Ap 20:28 * 3:2: Dai 1:6-9

ñi pai kale gau pen, bapi niñö hagöp, a göm, niñbal bi gau niñmim udmim.

⁵ Pen bi niñbi ñi pai niñpe ke gau abad mid aij gagnab u, niñpe aigöl göm God niñbi bi niñpe gau kalip abad mid aij ginim?

⁶ Bi Krais Jisas niñp gisön nöp niñ udpal gau niñmim udagmim. Bi Krais Jisas niñp gisön nöp niñ udöp u, bi kub midpin, a göm, lug pakö, God niñp manö kub hagöm, hag ke gau yunim rö löp. Kijaki hadame nöp, yad bi kub midpin, a göm, God niñp arö gö, God pen niñp hag yua rö u, niñp u rö nöp ginab.

⁷ Bi udnabim anib u, niñbi bi Krais manö aij u niñ udagpal gau niñöm, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi anib rö nöp niñmim udmim. Wasö u, niñbi bi Krais Jisas niñp niñ udagpal gau bi anibu niñp hag julö, kijaki hel niñp udnim rö löp. *

⁸ Pen kale bi abad middep kalip wög gi ñeb bi rímnab udun, a ginabim u, niñ aij gimim udmim. Niñbi bi gau, bi u bi aij, a göm gasi niñbal, bi gau nöp niñmim udmim. Kale manö niñö nöp hagöm, manö piral hagagöm, ñig wain iru niñagöm, utpö kino mani nan tip gi udagöm, gipal bi gau nöp niñmim udmim.

⁹ God Manö u magöñhalö manö niñö nöp, a göm, kto gi niñ udöm, mid aij gipal bi gau nöp niñmim udmim.

¹⁰ Anib u, nöd wög pro rímnab kalip hagpe, kale gi aij geinaböl u, hagpe, bi abadep bi gau wög gi ñeb bi midaiöl.

¹¹ Pen bi abadep kalip wög gi ñeb niñbi rímnab udun, a ginabim u, u rö nöp niñ aij gimim udmim. Niñbi anib gau u rö nöp niñbi aij nöp midaiöl. Niñbi bi gau, niñbi u niñbi aij, a göm gasi niñbal, niñbi anib rö nöp niñmim udmim. Niñbi bi rímnab kalip hag juagöm, niñbi agamij hain riköm, ñig wain iru niñagöm, manö piral hagagöm, nan rímnab si udagöm, pör gasi niñ aij gi midainaböl, niñbi anib rö nöp niñmim udmim. *

¹² Pen bi abadep kalip wög gi ñeb bi gau, niñbi kale añi ap nöp udöm, niñbin ñi pai amilip kale gau kalip abad mid aij gipal bi gau nöp niñmim udmim.

¹³ Wög gi ñeb niñbi bi gau wög kale gi aij geinaböl u, niñbi bi Jisas niñ udpal anj u hib aij udöm, Krais Jisas niñp niñ ud pidöñ gi midainaböl.

¹⁴ Yad nöp yinid nínabin, a gem, nöp köp i kali klin rikabin.

¹⁵ Pen yinid nagnabin u, ne köp i ud niñmön, hon God niñbi bi niñpe, niñbi bi God pör kamij midöp u niñp niñ udun cöc niñpe midpun gau, hon aigöl gun gi aij ginabun u, niñnabön. Hon God niñbi bi niñpe gau, jim ñöl ram padö kto yabil rö midno me,

* 3:7: 2Ko 8:21 * 3:11: Dai 2:3

manö nɪŋö nɪpe u ur gɪnɪm
rö lagöp.

16 Nɪŋö nöp, God manö
nɪpe hagöp u manö nɪŋö
yabɪ hagöp:

Krais Jisas bɪ hañ romanɪ lö,
nɪbi bɪ nɪp waiö nɪŋla.
God Ana, Jisas gɪ aij yabɪ
nöp göp, a ga.

Ejol kumi kabö adö laŋ au
nɪp nɪŋla.

Nɪbi bɪ ram mɪnönɪ gau
gau ajöm,

manö aij nɪpe nɪbi bɪ gau
kalɪp hag ñeila.

Nɪbi bɪ ram mɪnönɪ gau
nɪp nɪŋ udla.

Nap nɪpe nɪp ud mailö aij
unbö ke halö
kumi kabö adö laŋ au ud
ara. *

4

*God manö aij hag ñabun,
a gɪnaböl u pen manö piral
magɪnaböl*

1 God Ana waiö hagöm
hagab, “Ñɪn hain nɪbi bɪ
rɪmnap Krais Jisas manö aij
nɪŋ udla u arö göm, kɪjaki
manö piral anɪbu nɪŋöm,
kɪjaki aiön pi yam nɪpe gau
manö piral hag ñɪbal u nɪŋ
udöm adö anɪbu nöp hain
gɪnaböl,” a gab.

2 Nɪbi bɪ kɪjaki manö piral
hag ñɪbal gau, kale nagɪ adö
u aij, nagɪ adö u naij, a gɪ gasɪ
nɪŋagpal. Gasɪ rɪmɪd magö
kale u, u aij, u naij, a gɪböp,
pen gasɪ rɪmɪd magö kale u
ain mɪtaŋ rö lau inö böŋ nöp

hir ga. Kale manö piral nöp
hag ñɪbal.

3 Nɪbi bɪ anɪb gau manö pi-
ral hagöm hagpal, bɪ gau nɪbi
udagöl, nɪbi gau bɪ udagöl, a
gɪpal. Kale hagpal, nan magö
anɪb gau nan ñɪŋeb pen nan
magö anɪb gau nan ñɪŋagep
asɪ masɪ göl, a gɪpal. Pen God
nɪpe nan magö gɪ löm, nɪbi bɪ
yɪp nɪŋ udöm manö nɪŋö yad
nɪŋbal gau, kale nan magö
gau magöŋhalö aij, a göm,
ñɪŋnaböl, a göm, gɪ la. *

4 God nan gɪ la gau
magöŋhalö aij u nöp gɪ la.
God nan magöŋhalö aij gɪ la
mɪdöp gau me, hon nɪbi bɪ
nan ap asɪ masɪ gagnabun.
Nan aij gɪ la mɪdöp gau,
magöŋhalö aij, a gun, ud
ñɪŋnabun.

5 Nɪhön gɪnɪg: God nɪp
sabe gun, aij a göp, a
geinabun u, God manö nɪpe
hagöp rö, nan magö anɪb gau
magöŋhalö ke kamɪŋ aij rö
nöp mɪdnab.

*Nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪ aij
gɪmön*

6 Manö hagabin i, nañɪn
namam rɪmnap gau kalɪp
hag ñɪ aij geinabön u, ne
Krais Jisas wög gɪ ñeb bɪ aij
mɪdeinabön. Ne nöd ñɪ pro
mɪdmön, Krais Jisas manö aij
nɪpe nöp hag ñɪla u nɪŋ aij
gɪmön, hagöp rö nöp hain
gɪmön, gɪ dammön, uri u rö
nöp manö aij u nɪŋmön hain
gabön.

7 Pen aiud yɪharɪŋ gau
hag amɪl apɪl gɪpal gau

* 3:16: Jon 1:14; 2Pi 3:3; 1Jn 2:18

* 4:3: Jen 9:3; Ro 14:6; 1Ko 10:30-31

* 4:7:

nɪŋagmön. Ne klö gɪmön, God nɪp aij gɪnab adö u nöp gɪ mɪdaimön. *

⁸ Nɪbi bɪ rɪmnap klö göm eksais gɪpal gau, hañ roman kale klö gɪnab. Pen ne klö gɪmön, God Manö hagöp rö nöp geinabön u, klö ke udnabön. God nɪp aij gɪnab adö u nöp geinabön u, ram mɪnön ð i mɪdeinabön ñɪn i abe, ram mɪnön adö lan au mɪdeinabön ñɪn u abe, mɪd aij gɪnabön.

⁹ Manö hagnɪg gabin anɪb i, manö nɪŋö yabɪ, a gɪmön, böŋ nöp nɪŋ udmön.

¹⁰ God pör kamɪŋ mɪdöp u nɪŋ udpun u me, gasɪ halö mɪdpun. Krajs Jisas nɪpe nɪbi bɪ gau magöŋhalö ud kamɪŋ yunabin, a göm, uma. Nɪbi bɪ Krajs Jisas anɪg ga u nɪŋ udeinaböl gau, God pör kamɪŋ mɪdöp u kalɪp magöŋhalö böŋ nöp ud kamɪŋ yunab. Hon gasɪ adö añɪ anɪbu nöp nɪŋun, wög klö gɪ mɪdpun. *

¹¹ Manö hagabin i, ne nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñaimön nɪŋöl.

¹² Nɪbi bɪ rɪmnap, nöp bɪ praj, a göm, manö hagnabön u nɪŋagnaböl rö löp u, ne nɪŋ aij gɪmön. Pen ne gɪ aij gɪmön nöp gö arö, nɪbi bɪ Krajs Jisas nɪp nɪŋ udpal gau, ne manö aij hagpan rö, ne gɪ aij gɪpan rö, ne nɪbi bɪ mɪdmagö lɪban rö, ne Krajs Jisas nɪp nɪŋ ud pɪdön gɪpan rö, ne nagɪ ubɪŋ aij adö u nöp arabön rö nɪŋöm, kale ke u rö

nöp gɪnaböl. *

¹³ Yad nɪnabin u pen yɪp abad mɪdpan ñɪn i, nɪbi bɪ gau kalɪp God Manö u amgö lɪ hagöl gɪ, manö ð u hag ñöl gɪ, gɪ mɪdaimön.

¹⁴ Pen nöd gau nɪbi bɪ Krajs Jisas nɪŋ udpal kalɪp bɪ abadep bɪ gau, ñɪmagö kale ud nabɪc adö ne u löm, God kalɪp gasɪ ñö, ne hainö nɪhön nɪhön rö gɪnabön manö u haglö, God nöp nan aij ke ña u hauɪ gagmön. *

¹⁵ Nan hagajɪn i, ne gasɪ adö añɪ nöp nɪŋmön, klö yabɪ gɪmön. Anɪg geinabön u, ne Krajs Jisas adan aij nɪpe u klö gɪmön, gɪ dö gɪ arabön u, nɪbi bɪ gau magöŋhalö nɪŋnaböl.

¹⁶ Ne nɪŋ aij gɪmön, God Manö hagöp rö nöp göl gɪ mɪdaimön. Nɪŋ aij gɪmön, God Manö hagöp rö nöp gasɪ nɪŋöl gɪ mɪdaimön. Anɪg göl klö gɪ dam dam gɪ mɪdeinabön u, ne ke abe, nɪbi bɪ manö ne nɪŋnaböl gau abe, kalɪp ud kamɪŋ yunabön.

5

Krajs nɪbi bɪ nɪpe gau kalɪp abad mɪd aij gɪmön

¹ Bɪ nap bɪ rɪmnap kalɪp hag gagmön; nap ne ke hag ñɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp hag ñɪmön. Bɪ praj gau, namam ne ke gɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp gɪmön.

² Nɪbi majö gau, name bɪ ne ke gɪ aij gɪpan rö u, kalɪp u rö nöp gɪmön. Nɪbi praj

* 4:10: 1Di 2:3-4

* 4:12: Dai 2:15

* 4:14: 2Di 1:6

gau, nañ+n ne ke g+ aij g+pan
rö u, kal+p u rö nöp g+mön.
Ne gas+ aij adö u nöp n+ñmön,
gas+ naij r+mnap n+ñagmön.

N+bi yadu

3 N+bi yadu ñ+ pai kale
m+dagöp gau kal+p abad m+d
aij g+mön.

4 Pen n+bi yadu ñ+ pai kale
r+mnap m+daiöl, kal+p ha-
gaimön, Krajs Jisas n+p n+ñ
udpal rö, n+p+s n+me b+ nöd
kal+p nan magö ñ+m+dal rö,
uri kal+p pen nan magö ñöm
abad aij göl. An+g geinaböl u
me, God n+p aij g+nab.

5 N+bi yadu ke halö yab+
m+idöp u, n+pe God añ+ y+p
abad m+deinab, a göm, s+dö
añ s+b añ yañ God n+p sabe
göl g+ nöp m+idöp.

6 Pen n+bi yadu m+ñ m+ñ
g+ ajpal gau, kam+ñ m+dpun
a göm n+ñbal u pen umeb rö
m+dpal.

7 Manö hagabin an+bi, n+bi
b+ gau kal+p hag ñ+ aij g+mön
n+ñöm n+bi yadu abe ñ+ pai
b+ kale gau abe manö an+bi
n+ñöm hain g+lö, kal+p manö
ap m+dagmab.

8 Pen n+bi b+ an, n+bi b+
n+pe ke yab+ gau, n+p+s n+me
b+ n+pe ke gau, ud aij göm
nan ñ+ñeb ñöm gagnab u,
n+pe Krajs manö aij n+pe u
arö göm an+g g+nab. N+bi b+
Krajs n+p n+ñ udagpal gau,
naij yab+ göp an+bu rö gag-
pal.

9 Pen n+bi yadu r+mnap
hagöm, "Hib hon u n+bi yadu
gau aip kal+ k+ñ r+kmim
han+p abe nan ñ+ñeb nan

gau ñ+mim," a gaiöl, n+ñ
aij g+mim hib kale udmim.
N+bi m+lep m+ unbö ñ+n juöl
m+hau n+gan (60) ina, b+ añ+
ap nöp udö uma, n+bi yadu
gau nöp udmim.

10 N+bi yadu n+bi b+
r+mnap n+ñlö aij g+nab n+bi
yadu u nöp udmim. N+bi
nag+ aij adö u nöp göm, ñ+
pai pro abad m+d aij göm
r+m+d ukö m+d aij g+pal gau,
n+bi b+ gau n+bö aulö ud aij
göm nan magö ñöm, n+bi b+
Krajs n+p n+ñ udpal gau kal+p
wög r+mnap g+ ñöm, n+bi b+
u+ham m+idöm gas+ m+lö l+
m+dpal gau kal+p ud aij göp,
n+bi yadu u nöp udmim.

11 N+bi yadu m+lep lag-
pal r+mnap, hib kale udag-
mim. Krajs n+p c+g g+nabun
a g+naböl u pen m+d damöm,
m+dmagö kale p+tu gö, b+
hain n+bö udun n+p c+g gun,
a göm, Krajs n+p arö göm b+
hain n+bö udnaböl.

12 Manö kale ke nöd hagla
u r+b junaböl u, God n+ñö naij
gö, manö m+deinab.

13 Pen n+bi yadu m+lep
lagpal gau, wög yab+ gagöm,
y+har+ñ ram ram g+ ajöl
göm, n+bi b+ r+mnap hag
juöl g+, manö piral hagagep
gau hagöl g+, an+g g+pal an+g
g+pal, a göl g+, g+ m+deinaböl.
*

14 N+bi yadu kale b+ hain
n+bö udöm, ñ+ pai r+köm,
ram kale ke wög göm, m+d aij
g+naböl u aij. M+d aij g+naböl
u, n+bi b+ God n+p mulu lugö
n+ñbal gau, han+p hag juöl rö

lagnab. *

¹⁵ Pen n̄bi yadu r̄mnap Krajs Jisas n̄p arö göm hadö Seden n̄p hain ḡpal.

¹⁶ Manö ap, n̄bi Krajs Jisas n̄p n̄j udpal gau, n̄bi yadu yam kale ke ap m̄dain+m, kale ke abad m̄daiöl. An̄g ḡlō me, n̄bi b̄ Krajs n̄p n̄j udpal gau j̄m ñöl, n̄bi yadu ke halö yab̄l m̄dpal gau nöp abad m̄deinaböl. Wasö u, n̄bi yadu iru m̄dlö, uṭham yab̄l abad m̄deinaböl.

N̄bi b̄ Krajs n̄j udpal gau kal̄p b̄ abad m̄dep b̄ gau

¹⁷ B̄ kale n̄bi b̄ Krajs Jisas n̄j udpal gau kal̄p abad m̄d aij ḡpal gau, n̄bi b̄ Krajs n̄j udpal gau, b̄ an̄b gau rö kal̄p ud aij göm pe aij ñöl. B̄ klö göm Krajs manö aij u hag ñ̄i ajaböl gau abe, b̄ klö göm Krajs manö aij u n̄bi b̄ n̄pe kal̄p hag ñ̄aböl gau abe, b̄ an̄b gau rö kal̄p ud aij göm pe aij ñöl.

¹⁸ God Manö kal̄i kliñ r̄kōm hagla, “Nan wid magö abhib jaklö, magö gau ke lōm, cōg gau ke lōm gaṅ, a ḡmim, kaj kau paṅd dammim, wid magö r̄mnap ñ̄iṅnaböl, a ḡmim, meg magö kale naḡi l̄ r̄ib̄ik gagmim; wög ḡpal rö u, r̄mnap ñ̄iṅn̄g ñ̄iṅöl,” a ḡla. Pen manö ap hagla, “B̄ wög ḡpal gau, pe ñ̄eb,” a ḡla. *

¹⁹ B̄ aṅ̄i ap nöp apöm hagnab, “N̄bi b̄ Krajs n̄j udpal kal̄p b̄ abad m̄dep b̄

u, an̄g göl an̄g göl ḡi najj göp,” a gain+m u, n̄jagmön. N̄bi b̄ m̄höp aka n̄bi b̄ m̄hau n̄gaṅ rö n̄jöm, apöm hagaiöl u, n̄jög hagpal rö löp, a ḡmön, n̄jömön. *

²⁰ N̄bi b̄ Krajs n̄j udpal kal̄p b̄ abad m̄dep b̄ u, nan si nan najj göp u arö gagnab u, Krajs n̄bi b̄ am magum ḡnaböl ñ̄in u, magöṅhalö n̄j̄m̄dlö n̄jöl ḡi, n̄p hag ḡmön. An̄g geinabön u, n̄bi b̄ r̄mnap n̄jöm, ana uöm, hainö an̄g gagnaböl. *

²¹ B̄ yad gau ḡi najj gagpal, b̄ kale gau nöp ḡi najj ḡpal, a ḡmön, gas̄i u n̄jagmön. Manö iṭ m̄dain+m u, n̄j aij ḡmön nöp, hagmön. Nöp manö an̄bi ȳhar̄iṅ hagagabin; God, Krajs Jisas, ejol n̄pe hag la gau n̄j̄m̄dlö n̄jöl ḡi hagabin.

²² Pen Jisas n̄bi b̄ kal̄p abadep b̄ gau, ȳiṅd ñ̄imagö ne nab̄c kal̄p adö u l̄mön, wög an̄bu hag lagmön. N̄bi b̄ r̄mnap nan si nan najj gaiöl u, ne aip gagmön. Ne b̄ as̄iṅ m̄dagöp rö nöp m̄daimön.

²³ Pen nöp nan pör pör göm, yuö hauub u, ne uri ñ̄iṅ nöp ñ̄iṅagmön, ñ̄iṅ wain pro pro r̄mnap halö ñ̄iṅmön.

²⁴ N̄bi b̄ nan si nan najj ḡpal u, r̄mnap waiö ḡlō, ȳiṅd nöp n̄jun manö hag ḡpun. Pen n̄bi b̄ r̄mnap nan si najj agam̄j pi göl ḡlō, ȳiṅd n̄jagnabun. Hainö n̄j̄nabun. Wasö u, God

manö kub hagnab ñin u nöp waiö lınab.

²⁵ Pen anıb unbö rö nöp, nıbi bı kale nıbi bı rımnap kalıp gı aij geinaböl u, rımnap waiö mıdö, yıñıd nöp nıñnabun. Pen yıñıd nıñnagnabun u, pi göl mıdainım rö lagöp.

6

Nıbi bı nagı wög gep gau

¹ Krais nıbi bı nıpe rımnap kale nagı wög gep nıbi bı mıdpal gau, bı kub kalıp rau daula gau ud aij göl. Anıg geinaböl, nıbi bı rımnap nıñöm, God nıp hag juöm, Krais Jisas manö aij hag ñıbun u hag juöm, gagnaböl. *

² Pen nıbi bı Krais nıp nıñ udpal gau, bı Krais nıp nıñ udpal rımnap kalıp nagı wög gı ñöl gı, gası naj nıñöm, Krais nıbi bı mam hon ke gau nıñön gıñıg kalıp nagı wög gabun, a göm, hagagöl. Mam aij hon Krais nıp nıñ udpal gau kalıp wög gı ñabun, a göm, wög kalıp u gı aij yabıt göl. Manö kalı kılın rıkabin i nıbi bı gau kalıp hag ñı aij gö nıñöl. *

Nan iru udun, a göm, gası u nıñbal

³ Nıbi bı rımnap, Bı Kub hon Jisas Krais nıpe manö aij haga u abe, manö aij nıpe pör hag ñıbun u abe arö göm, manö ke rımnap hag ñınaböl gau, *

⁴ hon nöp nıbi bı kub mıdpun, a göm, hauı alöm gası mıdagö, anıg gıpal. Anıb u, nıbi bı rımnap kalıp gası naj nıñöm, manö magö adö u nöp pen pen hag amıl apıl göm, nıbi bı rımnap nıñlö mulu lugö, kal juöm, manö naj hagöm, gası naj nıñbal.

⁵ Kale Jisas manö nıñö nıpe u arö göm, God adan arnabun uıpö kılno mani nan gau udnabun, a göm, gası naj nöp nıñöm, pör pör nöp manö pen pen hagpal. *

⁶ Pen hon Krais Jisas nıñ udun, nan hon hadö mıdöp u ñıñı lınabun u, hon nan aij yabıt ap udun, mıd aij yabıt gınabun. *

⁷ Ami bı hanıp yag daula ñin u, nan rımnap halö udun dauagno. Pen umnabun ñin u, u rö nöp nan rımnap halö udun aragnabun. *

⁸ Anıb u, nan nıñeb rımnap, walıj hon rımnap mıdainım, nan hon rö pro me u, a gun.

⁹ Pen nıbi bı nan iru udun a göm gası nıñbal gau, hauı alö, gası añı anıbu kalıp fııp gı ud arö, wal nan nıñnıg aulö, hel udö, adıñ ilön kub udpal u rö kalıp gınab. Kalıp böñ nöp naj gınab.

¹⁰ Nıbi bı uıpö kılno kıbab mani nan gau mıdmagö lıbal gau, nan sı nan naj adö ke ke iru nöp gıpal. Rımnap gası anıbu nıñöm, God nıp gası u arö göm, mıd aij gagöm,

* 6:1: Ep 6:5 * 6:2: Plm 16 * 6:3: Gal 1:6-9 * 6:5: 2Di 3:8; 4:4; Dai 1:14

* 6:6: 1Di 4:8; Plp 4:11-12; Hib 13:5 * 6:7: Job 1:21 * 6:10: Ep 5:5

kalip ke mög naj yabił göp.
*

*God nan ñimagö adö nöp
li ña u, ud aij gımön*

11 Dimodi. Ne God bi nıpe mıdpan u me, nan naj nan pıral hagajın i magöñhalö hil gımön, gı aij gımön, God hagöp rö nöp gımön, Kraıs Jısas nıñ udmön, nıbi bi gau mıdmagö limön, klö gımön gı dammön, bi agamıj hain rıkmön, gı mıdmön. *

12 Ne Jısas nıñ uđpan rö, ñın rımnap mıñör auö, uıham mıdeınabön, pen ne klö gımön, Kraıs manö aij u hain gımön. Nıbi bi iru nıñmıdlö nıñöl gı, yad Kraıs Jısas nıp nıñ uđpin, a gına ñın anıbu, nıpe pör mıdep magö u nöp ñöb. Pör mıdep magö anıbu ud pıdöñ gımön.
*

13 God nan gau magöñhalö kamıñ magö ñöb u abe, Kraıs Jısas Podias Pailod nıp manö kabö göl haga u abe, kale nıñ mıdlö nıñöl gı, nöp klö gem hagabin,
*

14 manö nöp hagabin i magöñhalö nıñ aij gımön, hain gımön, gı aij gımön gö arö, Bi Kub hon Jısas Kraıs ado gı aunab. Ne anıg geınabön, nıbi bi rımnap nıñöm nöp hag juöl rö lagnab.

15 Jısas ado gı aunab ñın anıbu, God nıpe ke hag la. Ñın hag la ñın anıbu nöp Jısas nıpe kauyanı ado gı aunab. God Bi aij ke

yabił. Nıpe añı nöp nan gau magöñhalö abad mıdöp. Nıpe kın gau magöñhalö Kın kale mıdöp. Nıpe bi kub gau magöñhalö Bi Kub kale mıdöp. *

16 Pen nıpe añı nöp umnım rö lagöp; pör yabił nöp mıdeınab. Mailö aij nıpe u ke yabił mıdöp. Nıbi bi rımnap nıp amgö nıñagpal yabił; nıp amgö magö nıñeb rö lagöp. Nıbi bi ap nıpe mıdöp söł au aröl rö lagöp. Nıpe God Bi klö yabił unbö ke u, nıbi bi magöñhalö nıñöm, hib nıpe u pör pör nöp haglö adö aranı. Anıb unbö rö aij.

17 Nıbi bi uıtpö kınno kıbap mani nan iru mıdöp gau kalıp hagaimön, hon nöp nıbi bi ke yabił mıdpun, a göm, nan yıñıd hir gınab gau gası nıñagöl; God hanıp nıbi bi abad mıdöm, mıd aij gınaböl, a göm, nan aij aij iru nöp hanıp pör ñab u nöp nıñ udöm, gası halö mıdıaöl. *

18 Anıb u, kalıp hagaimön, nan iru mıdöp rö, nıbi bi gau ud aij göm, kalıp mög nıñöm, nan kale rımnap kalıp haıöwaıö ñöl. Kale nıbi bi rımnap kalıp gı aij göm, gı ud arlö ud arlö, kalıp iru gagnım.

19 Anıb unbö rö geınaböl u, kale nan aij yabił kale ap mıdeınab God ram mıñöñ nıpe kumi kabö adö lanı au, nıñöm kale amöm kamıñ pör mıdep magö u böñ nöp

* 6:11: 2Di 2:22 * 6:12: 1Ko 9:25-26; 2Di 4:7 * 6:13: Jon 18:36-37 * 6:15:

udöm, pör nöp pör nöp
kam+η m+deinaböl. Kam+η
m+dep an+bu, kam+η n+ηö
yab+ł. *

²⁰ Dimodi. God nan
ñ+magö adö nöp ñ+ la u, ud
a+ij g+mön. God n+ip gas+
n+ηagöm manö piral manö
y+har+η pör pör hag am+ł ap+ł
g+pal gau abe, manö hauł alö
pen pen hagaböl gau abe,
udagmön.

²¹ N+bi b+ r+imnap, manö
piral kale an+bu udöm, uri
God Manö kabö rö n+ηbun, a
göm, ke padö u aramöm, Jisas
manö a+ij n+ipe n+η udla u böη
nöp arö g+pal.

God nöp mög n+ηöm, abad
m+dain+m. *

* 6:19: Mad 6:20

* 6:21: 1Di 1:6; 2Di 2:18

2 Dimodi Pol köp hain n̄bö u Dimodi n̄p kal̄i kliñ r̄ika

1 Yad Pol. God geia n̄ñöm yad Krai Jisas n̄p c̄g gem, kam̄ñ ḡisön n̄bö kam̄ñ pör m̄dep hag la u u d̄pin. An̄g n̄ñöm, God n̄pe ke hagö, Krai Jisas manö aij ud arep b̄i n̄pe ap m̄d̄pin.

2 N̄i m̄dmagö yad Dimodi, nöp köp an̄bi kal̄i kliñ r̄ikabin. Bapi God, B̄i Kub hon Krai Jisas, nöp mög n̄ñmil, ud aij ḡmil, abad m̄d̄ aij ḡlō me, ne agam̄j m̄d̄ aij ḡmön. *

God manö hagun u, nable ḡagn̄m

3 Ap̄is bac b̄i God n̄p wög ḡi m̄dm̄dal rö u, yad u rö nöp gas̄i m̄ihöp n̄ñagem God n̄p nöp gas̄i n̄ñem, wög n̄pe ḡm̄din. Yad s̄idö an̄ s̄ib an̄ yañ God n̄p sabe ḡm̄din u, yad pör nöp hib ne hagem, God n̄p aij a gabin. *

4 M̄t̄öñ ḡina u n̄ñöl ḡi m̄d̄pin. An̄b u, nöp am n̄ñem, yad m̄ñ m̄ñ yab̄t̄ ḡinabin.

5 Ne gas̄i añi adö nöp n̄ñmön Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan u, n̄ñöl ḡi m̄d̄pin. Nap̄is Lois aip, name Yunis aip, Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡimil

m̄dm̄dil rö, ne u rö nöp n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan, a ḡi gas̄i n̄ñbin. *

6 Ne Krai Jisas n̄p n̄ñ ud p̄d̄öñ ḡipan rö, yad nöp hagabin, n̄imagö yad ud nab̄c adö ne u l̄nō, God nöp nan aij ña u, gas̄i n̄ñöl ḡi m̄dmön. Nan nöp an̄ dañ m̄d̄öp an̄bu, pu gaimön M̄t̄öñ ḡin̄m. *

7 God n̄pe Ana n̄pe han̄p ñö, p̄ññ̄ñ gagun; God Ana n̄pe gö, p̄d̄öñ halö m̄dun, n̄bi b̄i gau kal̄p m̄dmagö lun, gas̄i hañ roman̄ hon ke gas̄i ḡöp adö u gagun, ḡinabun. *

8 An̄b u, ne B̄i Kub hon manö aij n̄pe hagmön, nable ḡagn̄m. N̄bi b̄i gau kal̄p hañwawö hag ñmön. Yad B̄i Kub manö aij n̄pe hag ñainö, yip naḡi l̄la u, nöp u rö nöp nable ḡagn̄m. Pen God n̄pe p̄d̄öñ n̄pe nöp ñöb rö, Jisas manö aij u hag ñi ajmön. An̄g gaimön, nöp ḡi naj̄ gaiöl, gas̄i iru n̄ñagemön.

9 God han̄p ud as̄ik yuöm, n̄bi b̄i ut̄ yad ke m̄deinabim, a ga. Hon naḡi aij adö u arno n̄ñöm God han̄p udaga; n̄pe ke nöd an̄g ḡinabin, a ga rö, han̄p n̄bi b̄i mög yab̄t̄ n̄ñöm uda. Ram m̄n̄öñ hadame dagol gau ḡi laga ñin u, God n̄bi b̄i mög yab̄t̄ n̄ñöm, Krai Jisas n̄bi b̄i gau kal̄p ud as̄ik yunab, a göm gas̄i u n̄ña. *

10 Pen m̄ñi, God n̄bi b̄i mög yab̄t̄ n̄ñöb u, waiö

* 1:2: Ap 16:11; 1Di 1:2 * 1:3: Ap 23:1 * 1:5: Ap 16:1 * 1:6: 1Di 4:14

* 1:7: Ro 8:15 * 1:9: Ep 2:8-9; Dai 3:5

nɪŋbun. Krajs Jisas apöm, hanɪp nɪbi bɪ nan a göm uma u me, God hanɪp nɪbi bɪ magöŋhalö mög yabɪ nɪjüb u, waiö nɪŋbun. Krajs Jisas hanɪp nɪbi bɪ nan a göm ilön udöm uma u me, uri umeb magö u ktö ap mɪdagöp. Jisas anɪg geia u me, kamɪŋ mɪdep magö u abe, pör pör mɪdep magö u abe, hanɪp nɪbi bɪ waiö yamöb. *

11 Manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau magöŋhalö nɪŋlaŋ, a göm, Krajs Jisas nɪpe ke yɪp hagajɪp, yad Jisas manö aij ud arep bɪ nɪpe ap mɪdem, manö aij anɪbu nɪbi bɪ gau magöŋhalö hag ñɪ aij gem, manö yuö u hag ñɪ aij gem, gɪpin. *

12 Jisas manö aij nɪpe u hag ñɪ ajainö u me, yɪp gɪ naij gɪlö, uɪham mɪdpin. Pen yad ana arö nɪjöl gɪ mɪdagpin; yad gasɪ halö mɪdpin. Bɪ nɪŋ uɪpin u, Bɪ anɪbu hadö nɪŋbin. Yad nɪp nan ñɪbin u, nɪpe nan anɪbu ud abad mɪd aij göm, gɪ dam dam, ñɪn hain u aunab.

13 Manö hagnö nɪŋban u, kabö göl nöp mɪdöp, a gɪmön, nɪbi bɪ gau kalɪp hag ñɪmön. Anɪg gɪmön, Krajs Jisas nɪp nɪŋ udöl gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp mɪdmagö löl gɪ, gɪ mɪdaimön. Krajs Jisas nɪp cɪg aij gɪpan u me, ne anɪg gɪmön rö löp.

14 God nan aij ñɪmagö adö ne la u, ud aij gɪmön. Ana Uɪhanɪp anɪ dan mɪdöp u, ktö

nɪpe nöp gɪ ñö, ud aij gɪmön. *

15 Ne nɪŋban, nɪbi bɪ Esia Propins nɪbö gau magöŋhalö yɪp arö gɪla. Pigelas abe, Hemogenis abe, anɪg unbö rö nöp gɪlö.

16-17 Bɪ Kub nɪpe Onesiporas nɪbi bɪ ram nɪpe gau mög nɪjöm ud aij gɪnɪm. Nɪhön gɪnɪg: nɪpe daun kub Rom ap mɪdeia ñɪn u, nable udnabin, a göm, yɪp arö gaga. Yad auɪ nagɪ mɪdpin, nɪpe uɪham uɪhai nɪjöm, apöm yɪp nɪŋa. Ñɪn iru nöp apöm nɪŋaia, yɪp aij yabɪ ga.

18 Anɪb u, ñɪn kub hain u, Bɪ Kub nɪpe Onesiporas nɪp mög nɪjöm ud aij gɪnɪm. Epesas mɪdainö, yɪp ud aij göm nan ke ke nɪhön nɪhön iru nöp gɪ ñɪmɪdöp u, ne ke nɪŋ aij gɪpan.

2

Jisas nɪp cɪg gun, ami bɪ nɪpe rö mɪdaiun

1 Pen ñɪ yad Dimodi. Ne Krajs Jisas nɪp hain gein-abön u, nɪpe nöp mög nɪjöm ud aij gɪnab. Anɪb u, ne gasɪ añɪ nöp nɪŋmön, ktö gɪ mɪdaimön.

2 Manö aij nɪbi bɪ gau kalɪp pör hag ñɪmɪdin nɪŋban u, nɪbi bɪ Krajs Jisas manö aij hain gɪpal rɪmnap uɪhai nɪŋmön, hag ñɪ aij gɪmön; kale pen nɪbi bɪ ñɪ pai rɪmnap kalɪp hag ñɪ aij gɪnaböl.

3 Krajs Jisas nɪp wög gɪpun rö, nɪbi bɪ rɪmnap hanɪp

* 1:10: Hib 2:14

* 1:11: 1Di 2:7

* 1:14: 1Di 6:20

gɪ naj gɪlō, uθam mɪdpun.
Ne u rō nōp, Jisas Kraiss
ami bɪ aij nɪpe mɪdpan u
me, yɪp u rō nōp gɪnabōl,
a gɪmōn, pɪñɪŋ gɪmōn, nɪp
arō gagmōn; wōg nɪpe u
hałōwałō gɪmōn. *

4 Ami bɪ gau, bɪ kub kale u
nɪp aij gaŋ, a gōm, gasɪ aɪɪ
u nōp nɪŋbal. Nan hōŋ adō
gau, a gōm, gasɪ u nɪŋagpal.

5 Nɪbi bɪ resɪs gɪpal gau, bɪ
resɪs abad mɪdpal gau hag-
pal hagpal rō nōp gōm, nan
aij udpal. *

6 Pen nɪbi bɪ maj wōg gɪpal
gau, le ilōn gɪpal rō, kale ke
nōd ral ñɪŋōl. Hainō nɪbi bɪ
rɪmnap ral ñɪŋnabōl. *

7 Manō hagabin i, ne nɪŋōl
gɪ mɪdō, Bɪ Kub nōp gasɪ ñō,
nɪŋ aij gɪnabōn.

8 Jisas Kraiss nɪp gasɪ nɪŋōl
gɪ mɪdaimōn. Depid ñɪ rɪkō,
rɪk dam dapɪl gōm, Jisas
nɪp yag daula. Nɪpe umōm
uraka. Jisas Kraiss manō aij
hagabin u, manō anɪbu me u.
*

9 Yad manō aij anɪbu hag
ñainō, yɪp bɪ naj gep rō nagɪ
lɪlō mɪdpin. Pen God Manō u
nagɪ mɪdagōp. *

10 Anɪb u, God nɪbi bɪ
udnɪg gabin, a gōm, nɪŋ la
gau, Kraiss Jisas kalɪp ud asɪk
yuō, kale God aip mailō aij
nɪpe halō pōr pōr nōp kamɪŋ
mɪdaiōl, a gem, nɪbi bɪ gau
yɪp mulu lugō gɪ naj gaiōl,
yad pɪñɪŋ gem arō gagnabin.

11 Manō bōŋ nōp nɪŋ udep
ap hagnɪg gabin:

Hon Jisas aip umno u me,
nɪpe aip pōr pōr nōp
kamɪŋ mɪdeinabun. *

12 Kraiss Jisas nɪp wōg gaino,
nɪbi bɪ gau hanɪp mulu
lugō gɪ naj gaiōl,

pɪñɪŋ gun arō gagnabun u,
nɪpe Kɪŋ mɪdōm nɪbi
bɪ gau abad mɪdeinab
ñɪn u,

hon nɪpe aip mɪdun, u rō
nōp nɪbi bɪ gau abad
mɪdeinabun.

Kraiss Jisas nɪp nɪŋagpun, a
gɪnabun u,

hanɪp u rō nōp, kalɪp
nɪŋagpin, a gɪnab. *

13 Pen Kraiss Jisas manō aij
hagōp rō gagnabun u,
nɪpe manō aij nɪpe
hagōp rō nōp gɪnab.

Nɪhōn gɪnɪg: Kraiss pōr nōp
manō nɪŋō nōp hagōp;
manō nɪŋō anɪbu arō
gɪnɪm rō lagōp. *

*God wōg hag la u, klō
gɪmōn gɪ aij gɪmōn*

14 Manō kalɪ klɪñ rɪkabin
anɪbi, nɪbi bɪ gau kalɪp pōr
pōr hag ñɪ aij gɪmōn hauł
gagōl. God nɪŋ mɪdō nɪŋōl
gɪ, nɪbi bɪ gau kalɪp hag
aij gɪmōn, kale manō magō
adō u nōp pen pen hag amɪl
apɪl gagōl; manō magō pen
pen hagnabōl u, nan aij ap
gagnab; nɪbi bɪ manō anɪbu
nɪŋnabōl gau kalɪp gɪ naj
yabɪl gɪnab. *

* 2:3: 2Di 1:8 * 2:5: 2Di 4:8 * 2:6: 1Ko 9:7 * 2:8: 1Ko 15:4; Ro 1:3 * 2:9:
Ep 3:1,13; Plp 1:12-14 * 2:11: 2Ko 4:11 * 2:12: Mad 10:33 * 2:13: Ro 3:3-4;
Dai 1:2 * 2:14: 1Di 6:4; Dai 3:9

15 Yad God nɪp wög gɪ aij gem, manö nɪŋö nɪpe u kabö rö nöp hag ñɪ aij gɪnabin u, God yɪp aij a gɪnab, a gɪmön, gasɪ adö añɪ anɪbu nöp nɪŋmön, klö gɪmön gɪ mɪdaimön. *

16 God nɪp gasɪ nɪŋagöm manö yɪharɪŋ pör pör hag amɪl apɪl gɪnaböl u, ne aip hagagmön. Hag dam dapɪl göm, kale God Manö nɪŋö u arö göm, mɪlö gau arnaböl. *

17 Manö piral hag ñɪnaböl anɪbu, wös pro ap löm, mɪd damöm, hainö wös gɪsa kub yabɪl löp rö u gɪnab. Bɪ hag ñeb bɪ Haimenias aip, Pailidas aip, kale adö anɪbu gɪpɪl. *

18 Bɪ gau God Manö nɪŋö u arö göm hagpal, “Hon hadö urakno; umun kauyaŋ urakagnabun,” a gɪpal. Pen kale manö piral anɪbu haglö, nɪbi bɪ rɪmnap Jisas manö aij u hadö arö gɪpal.

19 Pen God ram padö bɪnɪŋ gɪ aij ga u pɪdön mɪdöp. Padö aŋ au kalɪ klɪñ rɪmnap mɪdöp: “Bɪ Kub nɪpe nɪbi bɪ nɪpe ke nɪŋöb.” Manö ap abe mɪdöp: “Nɪbi bɪ kale Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpun, a gɪpal gau, nagɪ najɪ adö u aragöl.” *

20 Pen ram kub yabɪl gau, kɪnaŋ ke ke mɪdöp. Kɪnaŋ rɪmnap, gol aka silpa udöm gɪpal. Rɪmnap pen mab aka mɪnör nöp udöm gɪpal. Rɪmnap udöm, nan prɪ wasö, nan aij aij gau nöp lɪbal;

pen rɪmnap nan yɪharɪŋ halöwatö gau lɪbal.

21 Nɪbi bɪ Kraiss Jisas nɪŋ udpal gau magöŋhalö unbö rö nöp. Nɪbi bɪ an an nan prɪ nan halöwatö gau asɪ masɪ gɪnaböl gau, kale nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke mɪdöm, wög aij nɪhön nɪhön mɪdeinab gau kale mɪñ mɪñ göl gɪ gɪnaböl. Anɪb u, Bɪ Kub nɪbi bɪ uɪ nɪpe ke anɪb gau nɪŋöm, kalɪp wög aij rɪmnap hag lɪnab.

22 Pen nɪbi praj bɪ praj rɪmnap gasɪ najɪ nɪŋbal rö u nɪŋagmön. Ne pen gɪ aij gɪmön, God hagöp rö nöp gɪmön, Kraiss Jisas manö aij nɪpe nɪŋ udmön, nɪbi bɪ gau mɪdmagö lɪmön, klö gɪmön gɪ dammön, bɪ agamɪj hain rɪkmön, gɪ mɪdaimön. Nɪbi bɪ mɪdmagö asɪŋ mɪdagöp rö mɪdöm Bɪ Kub nɪp sabe gɪpal gau aip jɪm ñöl mɪdmön, hagajɪn adö anɪbu nöp gɪ mɪdaimön. *

23 Pen manö yɪharɪŋ hag amɪl apɪl göm, pen pen hagpal gau, ne aip hagagmön. Nɪhön gɪnɪg: anɪg geinaböl u, hainö mulu lugö, kal juöm, manö najɪ hagöm, pen pen gasɪ najɪ nɪŋnaböl. *

24 Nɪbi bɪ Bɪ Kub nɪp wög geinaböl gau, pen pen hagagöm, agamɪj mɪdöm, nɪbi bɪ ud aij göm, hag ñɪ aij gɪnaböl. Kalɪp gɪ najɪ gɪlö, pen gɪ najɪ gagöl.

25 Pen nɪbi bɪ rɪmnap manö kale udagaiöl, kale

* 2:15: 1Di 4:6 * 2:16: 1Di 4:7 * 2:17: 1Di 1:20 * 2:19: Jon 10:14; 1Ko 8:3;

Ais 52:11 * 2:22: 1Di 6:11 * 2:23: 1Di 4:7

pen agamij hag ñi aij göl gi m+dlö, God n+bi bi an+ib gau kal+p gasi aij ñö, nan si nan najj gi+pal u n+hön gi+nig an+ig gi+pun, a göm, ado gi n+p lau adö apöm, manö n+ñö yuö yabi+ u n+ñ udöl rö löp.

²⁶ An+ig göl agamij hag ñi aij göl gi m+dlö, gasi aij auö, Seden kal+p pir pir alöm udö, ki+d n+pe u m+döm, manö piral n+pe n+ñm+idal u arö göm, m+d aij gi+naböl.

3

Ñin hain an+ibi n+ibi bi gi najj yabi+ gi+naböl

¹ Pen ne n+ñban, ñin hain an+ibi n+ibi bi u+ham m+deinaböl.*

² Kale hañ roman kale nöp gasi n+ñöm, u+öp ki+no ki+bap mani nöp m+dmagö löm, hon nöp bi kub m+dpun, a göm, hib kale ke dap ranöm, n+ibi bi gau kal+p hag juöm, n+ime nap bi kal+p manö r+ib juöm, n+ibi bi kal+p gi aij gi+pal gau kal+p aij a göp hagagöm, God n+p gasi n+ñagnaböl.

³ Kale n+ibi bi r+imnap m+dmagö lagöm, n+ibi bi kal+p gi najj gi+naböl u n+ñöm arö gagöm, n+ibi bi r+imnap kal+p manö najj manö piral hagöm, agamij hain r+ikagöm, kal najj yabi+ göm, nan n+hön n+hön aij m+döp u n+ñlö, kal+p mulu lugnab.

⁴ Kale mumug n+ñöm, ha+öwa+ö gi najj göm, hon nöp n+ibi bi kub m+dpun a göm, hañ roman hon ke aij

gi+n+m adö u nöp gun, mi+ñ mi+ñ gun, a göm, God n+p m+dmagö lagnaböl.

⁵ Hon n+ibi bi an+ib gau n+ñun, n+ibi bi God n+p n+ñ u+pal rö nöp gi+pal, a gi+nabun u pen God Ana n+pe gö, p+dön halö m+dun, God hagöp rö nöp gun, a göm, gasi u n+ñagnaböl. N+ibi bi an+ib unbö rö gi+pal gau arö gi+mön, aip magum gagmön.*

⁶ Bi an+ib gau rö r+imnap, agamij ram ram u+hai am n+ñ arlö n+ñöl gi, n+ibi gasi aij m+dagöp gau, kal+p hag w+hai ram raul kale ud arlö, kale manö piral kal+p hag ñailö, n+ibi an+ib gau böñ an+ib lau adö arnaböl. N+ibi an+ib gau, nan si nan najj gi+pun gau pr+ u, aigöl gun lik gi yuun, m+d aij gun, a göm, m+ñör kub yabi+ n+ñöm, gasi kub n+ñöl gi m+dpal. Pen m+dmagö kale p+u gö, gasi najj ke ke iru nöp am kal+p ud dan i göm, adan najj an+ib gau ud t+p gi+nig gab.

⁷ N+ibi an+ib gau rö, manö gau n+ibö gau n+ibö n+ñnaböl u pen Krajs Jisas manö aij u n+ñeinaböl u, u manö n+ñö me u, a göm, n+ñagnaböl.

⁸ Pen bi Janis Jabris bi m+hau Mos+is manö haga u j+ n+ñlö u rö, bi piral hagpal gau u rö nöp Krajs Jisas manö n+ñö u j+ n+ñbal. Kale gasi najj yabi+ nöp n+ñöm, Krajs Jisas manö aij u j+ n+ñbal rö, God kal+p u rö nöp j+ n+ñöb.*

* 3:1: 1Di 4:1

* 3:5: Mad 7:15,21; Dai 1:16

* 3:8: Eks 7:11

9 Pen gipal adö anıbu rapın gılo arnım rö lagöp. Janis Jabris bı mıhau gı naij gılo, nıbi bı waiö nııla rö u, nıbi bı mıni anıb unbö rö nöp manö pıral hag nıbal gau u rö nöp waiö nııgaböl.

Jisas Kraıs manö aij u nıı ud aij gımön

10 Pen yad aip mıdul, gası adö anı nöp nııul, Jisas Kraıs manö aij u hag nıbin u abe, nagı aij adö yad gıpin u abe, ne hadö nıı aij gımön anıg unbö rö nöp gıpan. Kraıs nıp nıı ud pıdön gem, wög nıpe kto yabıt nöp göl gem, nıbi bı gau kalıp mıdmagö lem, mııör auö uıham mıdem arö gagpin u, ne nııban.

11 Kraıs manö aij hag nıainö yıp gı naij gılo uıham mıdainö u, ne hadö nııban. Nıbi bı daun kub Adiok, Aikoniam, Lıdra gau yıp gı naij gılo gılo, uıham yabıt mıdainö u pen Bı Kub yıp ud kamıı yua u, ne nııban. *

12 Nıbi bı Kraıs Jisas nıp cıg göm, hagöp rö nöp gııg gaböl gau, kalıp magöıhalö mııör nılo, uıham mıdeınaböl. *

13 Pen nıbi bı naij manö pıral adö u nöp hag nıbal gau, naij yabıt gılo gılo arö, kale nöd nıbi bı naij mıdmıdal rö wasö, hainö nıbi bı naij unbö ke mıdeınaböl. Kale ke God adan aij u nııagöm, nıbi bı rımnab kalıp manö pıral anıbu hag nılo, kale u rö nöp God adan aij u nııagnaböl.

14 Pen ne nıı pro nöp mıdmön, nöp Kraıs Jisas manö nııö u hag nılo, nıımön böı nöp nıı udpan manö aij u kto gımön, nıı udöl gı, hagöp rö nöp göl gı, gı mıdaimön. Hon nıbi bı nöp manö aij u hag nıno nıııa u, ne hadö nııban.

15 Ne nııban, nıı pro yabıt mıdaina nıı u, ne God Manö Uı u hadö nıııa. Hon God Manö Uı u amgö lı nııeinabun u, God Manö Uı u hanıp gası kıd hiık nııeb magö anıbu nıö, Kraıs Jisas nıp nıı udno hanıp ud asıknab manö ıı u nıı aij gııabun.

16 God Manö u magöıhalö, God nıpe ke ake löm Ana nıpe u pu ga. Anıb u, God Manö u magöıhalö udun, nıbi bı gau kalıp hag nıun, nıbi bı manö nııö arö gıpal gau kalıp rımıd ukun, nıbi bı gı naij gıpal gau kalıp hag gun, nıbi bı kale, aıgöl gun God Manö hagöp rö gun, a gı gası nııbal gau, kalıp hag nıı aij gııabun. *

17 Anıg geınabun u, God nıp wög gı nıeb nıbi bı nıpe gau, God Manö u nıı aij yabıt göm, God kalıp wög aij nıhön nıhön hag lııab u, kale gası nıı aij yabıt göm, gı aij yabıt gııaböl.

4

God Manö kabö göl u hag nıımön

* 3:11: Ap 13:14-52; 14:5,8-20 * 3:12: Mad 16:24; Jon 15:20; Ap 14:22 * 3:16: Ro 15:4

¹ Nöp manö anibi yiharinj hagagabin. Krajs Jisas nibi bi gau magöñhalö Kin kale abad mideinabin, a göm, ado gi aueinab ñin u, nipe nibi bi kaminj mideinaböl gau abe, nibi bi umla gau abe, nime ke ke linig gab. Anib u, God abe, Krajs Jisas abe ninjmidlö ninjol gi, nöp manö anibi hagnig gabin.

² God Manö aij u hag ñimön. Nibi bi gau ñiñi linab aka ñiñi lagnab, a gimön, ji ninjagmön; miñi udnaböl aka udagnaböl, gasi u ninjagmön; klö gimön nöp God Manö aij u hag ñimön. Nibi bi gi naji gipal gau hag gimön, nibi bi manö ninjö arö gipal gau rimid ukmön, nibi bi kale, aigöl gun God Manö hagöp rö gun, a gi gasi ninjal gau, kalip agamij hain rikmön hag ñi aij gimön, gimön.

³ Nihön ginig: ñin hain u, God Manö kabö göl u ninjom, udagnaböl; hag ñeb nibi bi iru nöp ut gi daulö, kale manö piral manö yiharinj yiharinj gasi kale ke aröp adö u nöp hag ñilö, kale ninjom miñ miñ göl gi udnaböl. *

⁴ God Manö ninjö u arö göm, aiud yiharinj gau haglö, yinjid ninjaböl.

⁵ Pen ne ke, nan nihön nihön ginab u, gasi ninj aij göl gi midaimön. Mijör auainim, gasi iru ninjagmön. Ne klö gimön, Krajs Jisas manö aij u nibi bi gau hag

ñi ajmön. Ne God wög gi ñeb bi midpan u me, God nöp wög nihön nihön hag la u, magöñhalö gi dam dam arö, böj nöp gi haknab.

Yad söl umnig gabin, a ga

⁶ Yad Krajs wög nipe ginö, yip nagt lilö midnö midnö, miñi pak lino hagape nip lugnim, a göm, yip gaböl. Anib u, minöj naböj adö it i midpin i, arik arep ñin u söl auub. *

⁷ Yad klö gem, Seden aip pen pen gi damem, adan söl au hadö aubin. Yad klö gem, Krajs Jisas manö aij u nibi bi gau hag ñi dam dam arö, Krajs Jisas nip ninj udöl gi midem, wög yip haga u arö gagpin; haga rö nöp magöñhalö gipin. *

⁸ Nipe Bi Kub, nipe manö ud asik aij göm hagöp u me, nihön nihön gipin u ninj midöm, ñin kub nipe u auö, yip bi kaminj aij yad, a ginab. Pen yad nöp wasö; nibi bi, Bi Kub aunab, a göm, aij gö ninjol gi abad midpal gau, kalip magöñhalö u rö nöp ginab. *

⁹ Dimodi. Adan midainim u, yad midpin i yinjid aumön.

¹⁰ Bi yad aip midmidun gau, miñi yad aip aui midagpal. Bi ne Demas, nan minöj naböj adö it i midmagö löm, yip böj nöp arö göm, hadö daun kub Desalonaika ara. Bi yad Kresej Galesia Propins ara.

* 4:3: 1Di 4:1 * 4:6: Plp 2:17 * 4:7: 1Di 6:12 * 4:8: 1Ko 9:24-25 * 4:10: 2Ko 8:23; Ap 15:37-39; Kol 4:14

Daidas Dalmesia Propins ara. *

¹¹ Bì añî Luk nöp yad aip mîdpul. Krais Jisas nîp wög gabin aui, Mak nîpe gî ñî aij gî nab. Anîb u, ne Mak nîp ammön u† gî dauö, yad aip mîdul, wög anîbu gul.

¹² Dijikas nîp hag yunö Epesas ara.

¹³ Aunabön ñî n u, daun kub Droas apön, kolsior mîlö yad u, bî ne Kapas ram ud lînö u udmön daumön; adan mîdainîm u, köp yad wam wam gî mîdöp gau magöñhalö udmön daumön; wasö u, köp kaj meme sipsip hañ hib halö kalî kîñ rîkla gau nöp magöñhalö udmön daumön. *

¹⁴ Bì kapa wög göp Aleksada yîp gî naj yabî ga. Yîp ga anîbu, God nîp pen u rö nöp gî nab. *

¹⁵ Krais Jisas manö aij hagnun u, Aleksada nîpe jî naj yabî ga u me, yîp gî naj ga rö, nöp u rö nöp gî nîm rö löp u, nîñ aij gî mön. *

¹⁶ Yîp nöd manö kub hagla ñî n u, nîbi bî ap yîp jöl gau nîñ mîdö manö kub hagnö; kale magöñhalö yîp arö gî la. Pen God kalîp gasî anîbu nîñöl gî mîdagainîm.

¹⁷ Yîp manö kub hagla anîbu, Bì Kub yîp abad mîdö nîñöl gî, manö aij nîpe u nîbi bî gau nîbö iru nöp apöm mîdeila gau, kalîp ha†owa†ö hagnö nîñla. Bì Kub gö, kaj laiön yîp hau ñîñöl rö laga.

¹⁸ Yad nîñbin, Bì Kub yîp abad mîdö, nan naj ap yîp gî nîm rö lagnab; yîp ud kamîñ yuöm, dam ram mîñöñ aij nîpe kumi kabö adö lañ au ud arnab. Bì Kub anîbu, hib nîpe u pör pör nöp haglö adö arañ. Anîb unbö rö aij.

Pol hagöp, "Kale mîdpim?" a göp

¹⁹ Nîbi ne Prisila abe, nugmul nîpe Akwila abe, bî ne Onesiporas nîbi bî ram nîpe mîdpal gau abe kalîp hagnö, Pol "Kale mîdpim?" a göp, a gî mön. *

²⁰ Bì ne Erasdas aui auaga; mîdöp daun kub Korid u. Bì ne Dropimas nîp nan gö, arîk aunö daun kub Mailidas. *

²¹ Yîgön kub auöp ñî n u söl mîdöp rö, adan mîdainîm u, yîgön auagnab adö u yîñîd aumön.

Pen Yubulas, Pudens, Lainas, Klodia, Krais Jisas nîbi bî nîpe daun kub Rom i mîdpal gau magöñhalö nöp, "Ne mîdpan?" a gaböl.

²² Dimodi, Bì Kub nöp aip mîdainîm.

God kalöp magöñhalö mög nîñöm ud aij gî nîm.

* **4:13:** Ap 20:6

* **4:14:** 1Di 1:20; Sam 62:12; Ro 2:6

* **4:19:** Ap 18:2; 2Di

1:16-17 * **4:20:** Ap 19:22; 20:4; Ro 16:23

Daidas Pol Daidas nɪp kɔp kali klɪñ rɪka

1 Yad Pol. God yɪp hag lö wög gɪ ñeb bɪ nɪpe ap mɪdem, Jisas Krais manö aij nɪpe ud ajep bɪ nɪpe ap mɪdpin.

God yɪp hag la u, nɪbi bɪ nɪpe udnɪg gab gau kalɪp God Manö u hag ñɪnö kale manö anɪbu nɪɲ ud pɪdɔŋ göm, manö nɪɲö yuö u nɪɲ aij göm, hagöp rö nöp göl, a göm, God yɪp wög anɪbu hag la.

2 God nɪpe manö piral ap hagagöp. Nɪpe hadame dagol gau ram mɪnɔŋ gɪ laga ñɪn u manö nɪɲö hagöm haga rö, nɪbi bɪ an an manö nɪɲö nɪpe anɪbu nɪɲ udöm, manö nɪɲö yuö u nɪɲ aij göm, u rö nöp gɪnaböl gau, nɪpe kalɪp pör mɪdep magö u ñɪnab. *

3 Ñɪn nɪpe ke hag la ñɪn u nöp, God manö nɪpe waiö la. God, Ud Kamɪɲ Yuep Bɪ hon u, yɪp hag lö, manö aij nɪpe waiö hag ñɪ ajpin.

4 Daidas, nöp kɔp anɪbi kali klɪñ rɪkabin. God Manö u nöp hag ñainö, Krais Jisas nɪɲ udmön, manö aij adö añɪ nɪɲbul u me, nöp ñɪ aij yad, a gabin. Bapi God abe, Ud Kamɪɲ Yuep Bɪ hon Krais Jisas abe, nöp mög nɪɲmil, ud aij gɪmil, abad mɪd aij gɪlö, ne agamɪj mɪd aij gɪmön. *

5 Yad nöp ram mɪnɔŋ ñɪg rɪb gus ga airan Krir hag lem, hagnö, “Nɪbi bɪ kalɪp Krais manö aij u hag ñɪlo gau kauyaŋ am nɪɲmön, wög rɪmnap gaglo u göl gɪ, bɪ kub kalɪp abad mɪdep ram mɪnɔŋ ke ke mɪdpal gau hag lɪmön,” a gɪnö.

6 Pen nɪbi bɪ Krais nɪɲ udpal gau bɪ kub kalɪp abad mɪdep rɪmnap udnɪg, bɪ yɪharɪɲ udagmön. Bɪ gɪ aij gɪpal gau nöp nɪɲmön udmön. Nɪbi kale añɪ ap nöp udöm, ñɪ pai kale gau kalɪp abad mɪd aij gɪlö, Krais nɪp nɪɲ udöm, ami bapi manö udöm hain göm hałöwałö gagpal, bɪ gau nöp nɪɲmön udmön. *

7 Krais nɪbi bɪ nɪpe abad mɪdep bɪ gau kale God wög nɪpe ke abad mɪdpal. Anɪb u, bɪ abad mɪdep bɪ gau kale gɪ aij nöp gɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap kalɪp manö hag juöl rö lagnɪm. Pen bɪ manö pen pen hagpal gau, bɪ yɪɲɪd kal jubal gau, bɪ ñɪg klö ñɪɲöm hau lɪbal gau, bɪ urak pen pen pakpal gau, bɪ uɪpö klɪno mani si udnɪg gɪpal gau, kalɪp nɪɲmön udagmön.

8 Pen nɪbi bɪ Krais nɪɲ udpal gau bɪ kalɪp abad mɪdep gau, nɪbi bɪ mɪlö gau nɪbö hag wɪhai dam ram kale aip aŋ daŋ udöm, nan nɪhön nɪhön aij mɪdöp gau mɪdmagö löm, gasɪ hañ romaŋ kale ke gasɪ göp rö gagöm, nɪbi bɪ gep abe nɪbi bɪ ramö gau abe magöŋhalö

* 1:2: Kol 1:27

* 1:4: 2Ko 8:23; Gal 2:3; 2Di 4:10; Ro 1:7

* 1:6: 1Di 3:2-7; 2Di

ud aij göm, b̄i u† m̄idun a göm, p̄ör n̄öp God Manö hagöp rö n̄öp gasi n̄iñöm, k̄lō göm hagöp rö n̄öp göm, gaiöl.

⁹ Krais manö n̄iñö n̄öd hag ñ̄lō n̄iñla u n̄öp n̄iñ ud p̄id̄ön göl gi, Krais n̄ibi b̄i gau kal̄ip Krais manö ȳidun göl u n̄öp hag ñ̄i aij giölō, kale n̄iñ udöm gasi halö m̄ideinaböl. Pen n̄ibi b̄i manö ȳidun göl an̄ibu r̄ib jubal gau, kal̄ip manö ȳidun göl adö u hag ñ̄i aij geinaböl, manö pen hagöl rö lagnab.

¹⁰ N̄ihön giñig: n̄ibi b̄i Krais n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun a gīpal gau iru n̄öp God Manö u r̄ib juöm, manö p̄iral gau n̄ibö udöm n̄ibi b̄i r̄imnap kal̄ip hag ñ̄öm, adan naj u †ip gi ud arbal. B̄i an̄ib gau iru n̄öp b̄i Juda n̄ibö. Kale Krais n̄ip n̄iñ udpal u pen Juda n̄ibi b̄i wasö gau kale Krais n̄ip n̄iñ udöm, hañ r̄ib gi dö göm me, Krais n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idnaböl a gīpal. *

¹¹ Ne gīmön manö p̄iral u arö gīlan̄. Mani nan gau udun a göm kale manö p̄iral an̄ibu n̄öp hag ñ̄lō, b̄i r̄imnap n̄ibi b̄i ñ̄i pai ram kale aip hanbal gau magöñhalö manö p̄iral an̄ibu udpal. *

¹² Pen b̄i manö hagep kale ke Krir n̄ibö b̄i ap haga, “N̄ibi b̄i Krir n̄ibö gau p̄ör n̄öp manö p̄ir alöm, nan naj n̄öp göm, kale iru gö wög gagöm, nan aij iru n̄öp

udun a göm, kain hapeb rö m̄idpal,” a ga.

¹³ B̄i Krir n̄ibö manö haga an̄ibu n̄iñö yabi† haga. An̄ig gīpal an̄ibu ne kal̄ip manö k̄lō yabi† hagemön, manö p̄iral hagpal u arö göm, Krais manö aij u ȳidun göl n̄öp n̄iñ udöl. *

¹⁴ Kal̄ip manö k̄lō hagemön, Juda n̄ibi b̄i aiud ȳthariñ hadame gau hagem̄idal gau arö göl; n̄ibi b̄i Krais manö n̄iñö ji n̄iñbal gau an̄ig an̄ig gīmim a gīpal gau, manö kale udagöl. *

¹⁵ God n̄ibi b̄i aij n̄ipe gau nan r̄imnap hil gagpal; nan aij a göm hañwawö udpal. Pen n̄ibi b̄i nan si nan naj n̄öp gīmidal gau abe, n̄ibi b̄i Krais n̄ip n̄iñ udagpal gau abe, nan iru n̄öp hil gīpal.

N̄ibi b̄i an̄ib gau rö, gasi r̄imid kale böñ n̄öp naj gö, gasi n̄iñ aij gagpal.

¹⁶ God Manö n̄iñ udun, n̄ibi b̄i n̄ipe m̄idpun a gīpal u pen kale gīpal rö n̄iñun n̄iñbun, kale God n̄ibi b̄i n̄ipe wasö. Kale God Manö aij hagöp rö ji n̄iñbal u me, kale nan aij ap göl rö lagöp. Gīpal an̄ibu God n̄iñö mulu lugöp. *

2

Krais n̄ibi b̄i n̄ipe gau kal̄ip abad m̄id aij gīmön

¹ Pen ne n̄ibi b̄i gau kal̄ip God Manö kabö göl adö u n̄öp hag ñ̄imön.

* 1:10: 1Di 4:7

* 1:11: 1Pi 5:2; 2Di 3:5-6

* 1:13: 2Di 4:2

* 1:14: 1Di 4:7

* 1:16: 1Jn 1:6; 2:4

² Bɪ majö rö gau kalɪp hag ñɪ aij ɡɪmön, ñɪɡ wain iru ñɪɲagöl; gasɪ nɪɲ aij göm, nan naij gagöl; hañ roman Ʒale ke gasɪ göp rö nöp gagöl; nan nɪhön ɡainɪm, Ʒale klö göm Kraiſ manö aij nɪpe u nɪɲ ud pɪdön ɡöm, Kraiſ nɪp Ʒɪɡ pɪdön ɡöm, nɪbi bɪ gau mɪdmagö yabɪl löm, klö göm ɡɪ damöm, bɪ aɡamɪj hain rɪköm, ɡɪ mɪdaiöl.

³ Nɪbi majö rö gau kalɪp u rö nöp hag ñɪ aij ɡɪmön, Ʒale nɪbi God Manö hagöp rö nöp göm ɡɪ aij ɡɪpal rö nöp göl; Ʒale nɪbi bɪ rɪmnap hib hag juöm haglö lugagnɪm; ñɪɡ wain iru ñɪɲagöl; Ʒale nɪbi ñɪ pai bɪ gau kalɪp nagɪ aij adö u nöp hag ñɪ aij göl. *

⁴⁻⁵ Anɪɡ göl mɪd aij göm, Ʒale nɪbi ma ɪl ɡɪsön lɪbal gau kalɪp hag ñɪ aij ɡɪlö, Ʒale pen nugmul bɪ kalɪp mɪdmagö löm, ñɪ pai Ʒale gau kalɪp mɪdmagö löm, hañ roman Ʒale ke gasɪ göp rö nöp gagöm, asɪɲ mɪdagöp rö nöp mɪdöm, wög ram Ʒale gau ɡɪ aij göm, nɪbi bɪ rɪmnap gau ud aij göm, nugmul bɪ manö hagöl mo gau mɪdöl. Anɪɡ ɡɪlö, nɪbi bɪ rɪmnap nɪɲöm, God Manö u hag juagnaböl. *

⁶ Pen bɪ praj gau kalɪp manö klö hagnön, Ʒale hañ roman Ʒale ke gasɪ göp rö nöp gagöl.

⁷ Pen ne manö nɪhön nɪhön kalɪp hag ñɪnabön u, ne ke pör nöp nan magöɲhalö anɪɡ unbö rö nöp ɡɪmön, bɪ praj

gau nöp nɪɲöm, Ʒale anɪɡ unbö rö nöp göl. Pen ne nɪbi bɪ gau manö hag ñɪnabön u, mɪhol mɪhol göl ɡɪ haɡagnön; gasɪ nɪɲ aij ɡɪmön God Manö kabö göl nöp hag ñɪ aij ɡɪmön. *

⁸ Manö magö hagnɪɡ gabön u nɪɲ aij ɡɪmön hagnön, nɪbi bɪ hanɪp nɪɲlö mulu lugöp gau manö rɪmnap uɪhai wasö nɪɲöm kalɪp nable ɡɪnɪm. *

⁹ Pen Kraiſ nɪbi bɪ nɪpe, nɪbi bɪ rɪmnap rau daulö, nagɪ wög rö ɡɪpal gau kalɪp hagnön, bɪ kub yad aij ɡɪnɪm adö u nöp ɡɪnam a göm, manö rɪmnap pen hagagöm, bɪ nap Ʒale gau hagöl rö nöp göl. *

¹⁰ Nap Ʒale gau nan si udagöm, pör nöp nap nan Ʒale gau magöɲhalö abad aij göm, wög magöɲhalö ɡɪ aij göm göl. Anɪɡ göl ɡɪ aij ɡeinaböl u, nɪbi bɪ gau nɪɲöm, God Ud Ʒamɪɲ Yuep Bɪ hon u manö nɪpe nɪɲöm hagnaböl, manö anɪbu manö nɪɲö manö nɪɲ udep a ɡɪnaböl.

¹¹ Pen God nɪbi bɪ gau magöɲhalö möɡ yabɪl nɪɲöb rö, Kraiſ Jisas ram mɪnön ɪl i waiö apöm umö, nɪbi bɪ gau magöɲhalö ram nɪpe kumi kabö adö laɲ au pör nöp Ʒamɪɲ mɪdaiöl rö löp.

¹² God nɪpe hanɪp möɡ yabɪl nɪɲöb u nɪɲun nɪɲbun, nan si nan naij ɡɪpun gau abe, hañ roman hon ke gasɪ göp rö ɡun a ɡɪpun u abe, arö

* 2:3: 1Di 3:11 * 2:4-5: Ep 5:22 * 2:7: 1Di 4:12 * 2:8: 1Pi 2:15 * 2:9: 1Di 6:1

gun, ram m+nōj it i midpun i, gasi n+ŋ aij gun, n+bi b+ r+mnap nan naij ap gagun, ktō gun God Manō hagöp rö nöp gun. *

¹³ An+bu u, God hon Jisas Kraiss han+p ud Kam+ŋ yuöp u, mailō halō ado g+ aunab a gun, gasi halō m+idun aij gö n+ŋöl g+ midpun.

¹⁴ Jisas han+p a göm uma u, "Nan si nan naij g+pal gau magöŋhalō pen n+ñö, kale n+bi b+ as+ŋ m+dagöp yad ke midöm, g+ aij nöp gun a g+ gasi n+ŋ m+idaiöl," a göm, han+p a göm uma. *

¹⁵ Manō hagaj+ŋ an+bi n+bi b+ gau kal+p hag n+ aij g+mön. Pen n+bi b+ hałowatō g+pal gau kal+p ktō g+mön hag n+mön, maj m+igan ne u s+ps+ŋ n+ŋagöl. *

3

Kraiss n+bi b+ kale aige göl g+inaböl

¹ Kraiss n+bi b+ gau kal+p hagnön, kiŋ gau abe, gapman b+ kub gau abe manō hagöl rö nöp göl. Pör nöp n+bi b+ r+mnap gau kal+p g+ aij göl rö l+n+m u, kal+p g+ aij göl. *

² Pen n+bi b+ r+mnap gau kal+p manō piral haglö hib kale lugagn+m; pen pen hagagöm, n+bi b+ r+mnap gau hag ud aij göm, n+bi b+ gau magöŋhalō aip n+bi b+ hain m+id aij göm, göl.

³ Pen n+ñön: hon ke nöd u rö nöp gasi n+ŋ aij gagun, God Manō hagöp rö j+ n+ŋun, hañ roman hon ke gasi göp rö nöp gun a gun, b+ nag+man rö m+idm+idun. Hon nan si nan naij nöp göl g+ m+idm+idun; n+bi b+ gau kal+p gasi naij n+ŋun, nan kale gau nan hon rö m+daiböp, a gun, kal+p pen n+ŋno mulu lugö pen n+ŋlö mulu lugö g+m+idun. Pen j+ n+ŋlö pen j+ n+ŋun g+m+idun. *

⁴ Nöd an+g g+m+idun u pen hainö God, Ud Kam+ŋ Yuep B+ hon u, God n+bi b+ mög n+ŋöm m+dmagö löp u han+p n+bi b+ waiö la.

⁵ God n+pe han+p ud Kam+ŋ yua. Han+p ud Kam+ŋ yua u, hon ke nan aij r+mnap g+no han+p ud Kam+ŋ yuaga. N+pe han+p mög yab+ŋ n+ŋöb u me, han+p ud Kam+ŋ yua. Ga an+bu, Ana U+ u han+p yuö apöm, gac hon u h+k g+ yuö, n+bi b+ hain n+bö yab+ŋ l+ibun. *

⁶ God n+pe Ana U+ han+p böŋ nöp yuö apöm han+p aŋ dan m+idöp u, Jisas Kraiss han+p nan a göm umöm ud Kam+ŋ yua u me, an+g ga. *

⁷ God ga an+bu, han+p mög n+ŋöm n+bi b+ Kam+ŋ aij n+pe rö udöm, Kam+ŋ pör m+dep u udun a g+pun u, han+p n+inabin, a göm ga.

⁸ Manō n+ŋö yab+ŋ me an+bu.

Manō hagaj+ŋ an+bu n+ŋ aij g+mön ktō g+mön hag

* 2:12: 1Jn 2:16

* 2:14: Gal 1:4; Eks 19:5; Dud 4:20; 7:6; Esi 37:23; 1Pi 2:9

* 2:15: 1Di 4:12

* 3:1: Ro 13:1-7; 1Pi 2:13-14

* 3:3: 1Ko 6:11; Ep 2:2; 5:8

* 3:5: 2Di 1:9; Ep 5:26

* 3:6: Ap 2:17-18

ñimön, God n+p n+ŋ udpal n+bi b+ gau gas+ añ+ an+bu nöp n+ŋöm, n+bi b+ r+mnap kal+p g+ aij göl g+ m+idaiöl. An+g g+inaböl u g+ aij yab+ŋ g+inaböl. Manö an+bi manö aij yab+ŋ; ram m+inönŋ gau gau ud arlö, hagöp rö nöp geinaböl u, n+bi b+ magöŋhalö agam+j m+d aij g+inaböl.

⁹ Pen n+bi b+ r+mnap manö hałowatö hag am+l ap+l göm, ap+is bac hon gau an+g an+g göl r+klö auöp, a göm, Juda lo manö u an+g an+g göl m+döp, a göm, pen pen hagaiöl u, ne aip hagagmön. Manö an+bi gau i+ ap m+idagöp; n+bi b+ manö y+har+ŋ an+bu n+ŋöm agam+j m+d aij göl rö lagöp. *

¹⁰ An+bi u, n+bi b+ r+mnap God Manö kabö göl u arö göm, manö r+mnap ke hagaiöl, mañ añ+ ap hagmön. Pen n+ŋagaiöl, mañu u rö nöp hagmön. Mañu u rö nöp n+ŋagaiöl, kal+p böŋ nöp arö g+imön. *

¹¹ Ne n+ŋban, n+bi b+ an+g g+pal gau kale gas+ naij nöp n+ŋöm, nan si nan naij nöp göl g+ m+dlö, gas+ m+dmagö aŋ kale daŋ gac m+döp u waiö lö n+ŋbun.

¹² Yad hainö Ademas aka Dijikas hag yunö, nöp am hagö, ne y+ŋ+d auep rö lain+m y+ŋ+d Nikopolis daun aumön. Y+baud göm y+gön g+inab ñ+n u yad am m+deinabin ram m+inönŋ an+bu. *

¹³ Bi ne Sinas lo manö n+ŋöb u aip, b+ ne Apolos aip, kal+p ud aij g+imön, adan arn+g gaimil u, nan kale r+mnap m+dagain+m ñimön ud armil. *

¹⁴ Krais n+bi b+ n+pe Krir m+dpal gau, kale wög göl g+ m+dlö nan ñ+ŋeb p+ln+m. Kale k+ö göm pör nöp g+ aij göl g+ m+döm, wög göl g+ m+döm, nan magö ñ+ŋöm, n+bi b+ nan m+dagöp gau kal+p r+mnap ñ+inaböl. *

¹⁵ Daidas. N+bi b+ yad aip m+dpun aui nöp, “M+dpan?” a g+pal. Pen hon Krais manö aij n+ŋ udpun rö n+ŋ udöm, han+p m+dmagö l+bal gau kal+p, “M+dpim?” a g+imön.

God kalöp magöŋhalö mög n+ŋöm abad m+dain+m.

* 3:9: 2Di 2:14,16 * 3:10: Mad 18:15-17 * 3:12: Ep 6:21-22; Kol 4:7-8 * 3:13:

Ap 18:24; 1Ko 3:5-6; 16:12 * 3:14: Ep 4:28

Pilimon Pol Pilimon n̄p kōp kal̄i k̄liñ r̄ika

1 Yad Pol. Krais Jisas n̄p wōg gainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin. Yad mam hon Di-modi aip m̄dul, kalōp kōp an̄bi kal̄i k̄liñ r̄ikabul.

Mam aij hon Pilimon, hon wōg j̄m ñōl ḡipun.

2 Ne u, añ hon Apia u, b̄i hon aip God wōg kl̄ō gōm gōp Akipas u, Krais Jisas n̄bi b̄i n̄pe ram ne apim God n̄p sabe ḡipim gau magōñhalō, kalōp kōp i kal̄i k̄liñ r̄ikabul.
*

3 God Bapi hon abe, B̄i Kub Jisas Krais abe, kalōp mög n̄ñmil ud aij ḡimil abad m̄dlō, kale agam̄j m̄d aij ḡi m̄daimim.

*N̄bi b̄i God n̄p n̄ñ udpal
gau kal̄p m̄dmagō l̄iban, a
ga*

4-5 Ne B̄i Kub Jisas n̄p n̄ñ udōl ḡi, God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p magōñhalō m̄dmagō l̄iban u ȳp haglō n̄ñem, yad God yad n̄p sabe gōl ḡi, nōp gas̄i n̄ñem p̄r nōp aij a ḡipin.

6 N̄p hagpin, “Bapi. Hon Pilimon aip Krais manō aij u hag am̄l ap̄l gun me, han̄p n̄bi b̄i Krais n̄p n̄ñ udun c̄ig gōl ḡi m̄dpun gau nan aij n̄ñhōn n̄ñhōn ñ̄ban u, Pilimon n̄pe magōñhalō n̄ñ aij ḡin̄m,” a ḡipin.

7 Pen mam aij yad Pilimon nōñ! Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagō yab̄i l̄iban u, kale m̄dmagō añ kale dan m̄ñ m̄ñ ḡipal. Yad u rō nōp n̄ñem m̄ñ m̄ñ gōl ḡi gas̄i halō m̄dpin. *

*Onesimas n̄p mulu
n̄ñagmōn, a ga*

8 Ne God n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄p m̄dmagō yab̄i l̄iban u n̄ñem, ne yad Krais b̄i n̄pe mamil m̄hau m̄dpul rō, yad nōp manō kl̄ō hagem ne an̄g ḡimōn a ḡibnep.

9 Yad Pol uri b̄i m̄lep l̄bin. Krais Jisas manō aij u hag ñ̄i ajainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin rō, nōp manō kl̄ō hagn̄g hagbnep u pen nōp an̄g haggnabin. Ne b̄i m̄dmagō yad m̄dpan rō, yad hagnam rō ḡimōn.

10 Pen manō yad u, Onesimas n̄pe ñ̄i yad ke rō lōp. Nōp wōg gōm ar̄k ara u, aui yad aip naḡi m̄dul, Krais manō aij u hag ñ̄inō n̄ñ udōp u me, yad nap n̄pe rō m̄dpin; n̄pe ñ̄i yad ke rō m̄dōp. *

11 Nōd n̄pe nōp wōg ḡi ñ̄i aij gagm̄dōp; pen uri n̄pe nōp wōg ḡi ñ̄i aij gōm, ȳp wōg ḡi ñ̄i aij gōm ḡinab.

12 Pen ñ̄i m̄dmagō yad rō u nōp yuabin.

13 Nōd hag n̄ñem manō ne u udem rō, n̄p yuagbnep. Krais manō aij hagainō, ȳp naḡi l̄lō m̄dpin i, ne ap̄n ȳp abad m̄daimōn rō

* 1:2: Kol 4:17; 2Di 2:3

* 1:7: 2Ko 7:4

* 1:10: Kol 4:9; 1Ko 4:15

lagöp u, Onesimas yip abad m+daiböp.

14 Pen yad ke Onesimas n+ip ud m+deinabin u kabö rö gagnab a gem, n+ip nöd yuem, nöp hainö hag n+ñabin. Yip lau adö kauyan yun+g yumön.

15 Yad gas+ n+ñbin e, God n+pe ke gö, Onesimas nöp magö pro marap arö göm aröp u me, uri nöp ado g+ apöm ne aip pör pör m+dain+m.

16 Pen m+ñi n+ip y+har+ñ nag+ wög gep b+ ne ap n+ñagnabön; m+ñi n+ip mam m+dmagö hol m+ñhöy y+ñg göl rö n+ñabön. N+pe mam m+dmagö yad yab+ñ, pen n+pe b+ nag+ wög g+ ñeb ne m+ödöp u me, ne m+ñ m+ñ g+mön b+ nag+ wög g+ ñeb aij ap abe, B+ Kub b+ n+pe mam aij ap abe udnabön. *

17 An+ib u, yip b+ n+ñeb ne yab+ñ rö, B+ Kub wög aip g+ipul, a g+mön n+ñban u, ñ+ Onesimas n+ip hag g+nam a g+mön gas+ u n+ñagmön. Yad amjahnö yip ud aij g+bnap rö u, n+ip u rö nöp ud aij g+mön.

18 Pen n+pe nöp g+ najj ga aka nan r+mnap pen ñaga, a g+mön, manö r+mnap m+dain+m, n+ip hagagmön; manö an+bu yip hagmön. Hagö, yad nöp pen ñ+nabin.

19 N+ñö hagpin rö, hib yad ke köp halö kal+ k+ñ r+kem labin. Pen yad Krajs manö aij u nöp hag ñ+nö ne n+ñ udmön, Krajs Jisas b+ n+pe

m+dpän u, nöp hagagnabin; ne ke n+ñban.

20 Mam yad. B+ Kub n+ip wög aip g+ipul rö, hagabin rö nöp g+mön. Krajs hal+ip m+ñhöy ud aij gö mamil m+ñau m+dpul rö, ne an+g g+mön n+ñöm yad m+ñ m+ñ g+ñabin.

21 Yad hagpin rö nöp wasö, ne n+ñban adö u nöp n+ñmön, Onesimas n+ip abe adö an+bu nöp g+ñabön, a gem, aij a gö n+ñöl g+ nöp köp an+bi kal+ k+ñ r+ñabin.

22 Manö an+ ap m+ödöp u hagagpin. Yip ram magö raul m+gan ap n+ñmön ud l+ aij g+mön. Kale magöñhalö God n+ip sabe g+ipim rö, söm m+ödöp nag+ arö gem n+nam rö löp a gem gas+ halö m+dpän. *

Manö hag jua

23 B+ ne Epapras u rö nöp Krajs Jisas manö hag ñeia, n+ip nag+ leila, yad aip m+dpul i. N+pe nöp "M+dpän?" a göp. *

24 B+ wög j+m ñöl g+ipun Mak u, Arisdakas u, Demas u, Luk u nöp "M+dpän?" a g+pal. *

25 B+ Kub Jisas Krajs kalöp n+bi b+ gau mög n+ñöm abad m+dain+m.

* 1:16: 1Di 6:2 * 1:22: Plp 1:25; 2:24 1Di 4:10-11

* 1:23: Kol 1:7 * 1:24: Kol 4:10-12,14;

Hibru Hibru n̄ibi b̄i Krai lau adö m̄ideila gau kal̄ip köp kal̄i kl̄iñ r̄ika

*God N̄i n̄ipe han̄ip manö
aij ña*

¹ Nöd God n̄ipe apis bac hon Juda n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö hagn̄ig, b̄i manö hagep n̄ipe gau adan ke ke gasi ñö, kale niñöm hag ñim̄idal.

² Pen ñin hain midpun i, N̄i n̄ipe ke yuö apöm han̄ip manö hag ña. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö hadame dagol gau ḡi la. God hagö, N̄i n̄ipe ram m̄inöñ nan gau magöñhalö abad m̄ideinab. *

³ Nap mailö kub halö yab̄i midöp rö u, N̄i u rö nöp mailö kub halö yab̄i midöp. Nap b̄i aigege b̄i rö midöp u, N̄i n̄ipe u rö nöp unbö rö nöp midöp. N̄i manö klö yab̄i n̄ipe hagö, ram m̄inöñ nan gau magöñhalö m̄idep nöp midöp. N̄i n̄ipe apöm, han̄ip n̄ibi b̄i magöñhalö a göm umöm, n̄ibi b̄i magöñhalö gau nan si nan naj ḡipal gau magöñhalö k̄ik ḡi ke gau yuöm, kauyañ urak ap jak Nap klö ke halö midöp u ñim̄agö ȳij̄ig böñ lau adö asiköm aip midpil. *

*Ejol gau yagol rö midpal;
God N̄i me B̄i Kub yab̄i midöp*

⁴ God n̄ipe gö, Krai n̄ipe ejol gau rö wasö; n̄ipe B̄i Kub midöp. God Krai n̄ip N̄i yad a ga u, hib n̄ipe ejol hib rö wasö; hib n̄ipe i adö lañol au midöp. *

⁵ God Manö ad̄iñ ap God manö hagöm haga, “Yad miñi nöp hagabin, ne N̄i yad midpan, yad Nap ne midpin,” a ga.

Pen manö an̄ibu God n̄ipe ejol ap hagaga. *

⁶ Pen N̄i n̄ipe nöd u m̄inöñ naböñ i yun̄ig ga ñin u, God n̄ipe ejol n̄ipe kal̄ip haga, “God ejol gau magöñhalö hib n̄ipe haglö adö arañ,” a ga. *

⁷ Pen ejol gau manö hagöm God haga, “God ejol n̄ipe gau gö, ñin ap ȳgön rö udöm aubal.

Wög ḡi ñeb b̄i n̄ipe gau gö, ñin ap mab miñañ rö udöm aubal,” a ga. *

⁸ Pen God n̄ipe N̄i n̄ipe n̄ip manö hagöm haga,

“Ne God. Ne Kiñ pör nöp pör nöp midmön, n̄ibi b̄i ne gau pör nöp abad m̄ideinabön.

N̄ibi b̄i ne abad midmön, ḡi aij ḡimön, kabö rö nöp ḡimön, abad m̄ideinabön. *

⁹ N̄ibi b̄i ḡi aij ḡilö, ne ñin̄i liban,

* 1:2: Jon 1:3 * 1:3: Ap 2:33-34; Kol 1:20; Hib 8:1 * 1:4: Plp 2:9 * 1:5:

Ap 13:33; 2Sa 7:14; 1Kr 17:13 * 1:6: Ro 8:29 * 1:7: Sam 104:4 * 1:8: Sam 45:6-7

pen nı̄bi bı̄ nan si nan naij
 gı̄lō,
 ne mulu kal nı̄nban.
 Anı̄b u, yad, God ne, gı̄nō,
 ne nöp Bı̄ Kub ke yabı̄t
 mı̄dpan;
 bı̄ nı̄nbeb ne gau mo ne
 gau mı̄dpal,” a ga.

10 God manö rı̄mnap halö
 hagöm haga,

“Bı̄ Kub, ne ke hadame dagol
 gau nöp mı̄dmön,
 mı̄nönj nabönj ı̄t i gı̄ löm,
 kumi kabö au nı̄magö
 ne gı̄ lına. * ”

11-12 Nan anı̄b gau magö ap
 mı̄döm, ur gı̄nı̄g gab,
 pen ne mı̄dep nöp
 mı̄deinabön.

Nan anı̄b gau, waı̄tj papı̄t lı̄
 lugö,
 ud ası̄k ke au löm,
 gı̄sön nı̄bö rol gı̄pal rö
 gı̄nabön.

Pen ne Bı̄ Kub, nöd
 mı̄dmı̄dan rö,
 uri anı̄b unbö rö nöp
 mı̄dpan;

ke ap lagnabön; uri mı̄dpan
 rö
 hainö anı̄b unbö rö
 nöp nöp pör pör nöp
 mı̄deinabön,” a ga.

13 God Manö adı̄n ap God
 manö hagöm haga,

“Ne nı̄magö yı̄jı̄g bönj yad aui
 ası̄k mı̄dö,
 nan nı̄hön nı̄hön nöp
 kauaı̄t mauaı̄t rö mı̄döp
 gau magöñhalö,
 raı̄a mı̄gan ne gau
 lınabin,” a ga.

Pen manö anı̄bu God nı̄pe
 ejol ap hagaga. *

14 Anı̄b u, ejol gau nı̄hön rö
 mı̄dpal? God kalı̄p hag yuö,
 nı̄p wög gı̄ nı̄öl gı̄, nı̄bi bı̄
 Kraıs ud kamı̄nı̄j yuö kumi
 kabö adö laı̄n au God aip pör
 nöp kamı̄nı̄j mı̄deinaböl gau
 kalı̄p gı̄ nı̄bal. *

2

*God hanı̄p uda u nan kub
 yabı̄t*

1 Anı̄b u, manö hag nı̄lō
 nı̄nban u, nı̄nı̄j ud pı̄dönj gun,
 gası̄ nı̄nöl gı̄ nöp mı̄daiun.
 Pen nı̄nı̄j ud aı̄j gagnabun
 u, gası̄ pı̄ral rı̄mnap nı̄nı̄un,
 manö pı̄ral bönj gau arun rö
 löp.

2 Ejol gau nöp lo manö u
 damöm, Mosıs nı̄p nı̄ıla u
 pen manö anı̄bu manö nı̄nı̄jō
 nöp mı̄dö nı̄nöl gı̄, nı̄bi bı̄
 manö anı̄bu magö ap hagöp
 rö gagla gau abe, nı̄bi bı̄
 magö ap rı̄b rı̄kla gau abe,
 ilön pen udla. *

3 Anı̄b u, hon God Nı̄
 nı̄pe manö aı̄j dauöp u arö
 gı̄nabun u, hon kamı̄nı̄j arun
 rö lagnab. Bı̄ Kub nı̄pe ke
 manö anı̄bu dap auö, nı̄bi
 bı̄ manö nı̄pe anı̄bu nı̄nı̄la
 gau, hanı̄p manö nı̄nı̄jō yabı̄t
 anı̄bu nı̄nı̄mim a göm, hag nı̄ı̄
 aı̄j gı̄la. *

4 Pen gası̄ kale u nöp nı̄nı̄öm
 hagagla; God kalı̄p aip mı̄dö
 nı̄nöl gı̄, nan nı̄nbeb nı̄nı̄agep
 rö rı̄mnap göl gı̄, nan gagep
 rö rı̄mnap göl gı̄, hanı̄p hag
 nı̄ıla. God gası̄ nı̄pe ke
 nı̄nı̄öm, Ana Uı̄t nı̄pe u nı̄bi bı̄

* 1:10: Sam 102:25-27 * 1:13: Sam 110:1 * 1:14: Sam 34:7; 91:11 * 2:2:
 Gal 3:19 * 2:3: Hib 10:29; 12:25

rɪmnap nan aij ñö ke yabɪɪ
geila u, u rö nöp nɪŋno. Anɪb
u me, Kraiss manö aij u nɪŋö
yabɪɪ hagaböl a gun nɪŋbun.
*

*Jisas hanɪp rau adog udöm
hanɪp añ mam yad a göp*

⁵ Pen God hanɪp ud nɪpe
aip kumi kabö ado laŋ au
pör nöp mɪdeinabun manö
hagpin adö u, ejol gau bɪ kub
adö laŋol rö, hon yagol rö
mɪdageinabun.

⁶ Manö adö anɪbu, God
Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla,
“God. Ne nɪbi bɪ gau kalɪp
gasɪ nɪŋmön udpan.

Pen kale ne ke rö
mɪdagpal;

kale nɪbi bɪ yɪharɪŋ rö u,
ne nɪhön gɪnɪg kalɪp
abad mɪd aij gɪpan? *

⁷ Ne gaina, magö ɷlep ap ejol
gau bɪ kub rö mɪdeila,
nɪbi bɪ gau yagod au rö
mɪdeila u

pen mɪñi nɪbi bɪ gau kalɪp
gö, kale hib mɪdö,

⁸ nan magöŋhalö gau
abad mɪdeinaböl,” a
gɪla.

God gö nɪbi bɪ nan
magöŋhalö gau abad
mɪdeinaböl a gɪla u, hon
nɪŋbun nan magöŋhalö nɪbi
bɪ mo kale au mɪdnab.
Pen mɪñi hon nɪŋbun nan
magöŋhalö nɪbi bɪ mo kale
au mɪdagöp.

⁹ Pen Jisas ga u nɪŋbun.
God Jisas nɪp yuö mɪnön
naböŋ adö ɪɪ apöm mɪdeia
ñɪn u, ejol gau nɪbi bɪ kub rö

mɪdeila; Jisas nɪpe bɪ yɪharɪŋ
pro rö mɪdeia. Pen God nɪpe
nɪbi bɪ mög nɪŋöb rö, Jisas
nɪbi bɪ magöŋhalö gau ud
kamɪŋ yunam a göm ilön kub
udöm umö, God gö mɪñi Bɪ
Kub mailö halö mɪdö nɪŋöl
gɪ, hib nɪpe haglö adö arab.
*

¹⁰ God nɪpe nan gau
magöŋhalö gɪ löm abad
mɪdöp u, nɪbi bɪ iru nöp ud
ram mɪnön aij yabɪɪ nɪpe u
ud lɪnɪg, Jisas yuö apöm ilön
ke yabɪɪ udö, God nɪp ka aij
ke yabɪɪ nɪpe ke u ña. Nɪhön
gɪnɪg: Jisas nɪpe ke ga manö
aij u nɪŋ udöm, nɪbi bɪ iru
nöp ka aij ke yabɪɪ anɪbu
Jisas aip am mɪdeinaböl.

¹¹ Pen nɪbi bɪ nan si nan
naij gac u ɪk gɪ yuab Bɪ
anɪbu abe, nɪbi bɪ uri gac
halö mɪdagpal gau abe, Nap
kale añɪ. Anɪb u, Jisas nɪbi
bɪ anɪb gau kalɪp añ mam
yad bɪ gau a göm hagö nable
gagöp. *

¹² Jisas nɪpe God nɪp haga,
“Añ mam bɪ yad gau kalɪp
aiud nöp u ud ñɪnabin;
nöp sabe gɪnɪg magum
gun, kɪmap hagöl gɪ,
hib ne hagnö adö
arnab,” a ga. *

¹³ Pen manö ap haga,
“God nɪpe yɪp abad aij gɪnab
a gɪ gasɪ u nɪŋem
gasɪ halö mɪdeinabin,” a
ga.

Pen manö ap haga,
“God ñɪ pai yɪp ña gau aip
mɪdpin i,” a ga. *

* 2:4: Mak 16:20; 1Ko 12:4,11

* 2:6: Sam 8:4-6

* 2:9: Plp 2:8-9

* 2:11:

Mad 25:40 * 2:12: Sam 22:22

* 2:13: Ais 8:17,18

Krais n̄ibi b̄i udnam a ḡöm, b̄i r̄ö l̄öm, aua

¹⁴ Ñ̄i pai haga an̄ib gau kale n̄ibi b̄i u me, n̄ipe b̄i yab̄i ap l̄öm ap̄öm, Seden n̄ibi b̄i t̄ip ḡi ud̄o umbal b̄i u n̄ip al pak l̄in̄ig uma. *

¹⁵ An̄ig ḡo me, n̄ibi b̄i umnabun a ḡöm p̄ör n̄öp gas̄i m̄il̄ö l̄öm b̄i naḡiman r̄ö m̄ideila gau, kal̄ip hub̄ik yūo p̄ör p̄ör n̄öp kam̄iñ m̄idaīöl r̄ö l̄öp.

¹⁶ Pen Krais an̄ig ga u, ejol gau ud aij ḡinam a ḡöm gaga; Ebrahim ñ̄i pai ud aij ḡinam a ḡöm an̄ig ga.

¹⁷ Ad̄o an̄ibu n̄öp, Krais ap̄öm hon añ mam n̄ipe m̄idpun r̄ö b̄i yab̄i l̄öm, b̄i God n̄ip nan sabe gep aij yab̄i u m̄id̄öm, n̄ibi b̄i m̄id aij gagpal gau kal̄ip mög n̄iñöm ud aij ḡöm, p̄ör n̄öp God n̄ip w̄ög ḡi ñ̄i aij göl ḡi m̄id̄o, God n̄ipe n̄ibi b̄i nan si nan naij ḡipal gau gac an̄ibu n̄iñöm ar̄o ḡinab.

¹⁸ Pen ap̄öm m̄in̄öñ nab̄öñ ad̄o iñ i m̄id̄öm, han̄ip mar̄o n̄ih̄ön n̄ih̄ön göp u, n̄ip u r̄ö n̄öp ḡo me, n̄ipe ke n̄iñ aij göp r̄ö, han̄ip mög n̄iñöm abad m̄id aij ḡinab.

3

Jisas b̄i kub; Mos̄is b̄i pro

¹ Añ mam b̄i yad. God kal̄öp u r̄ö n̄öp man̄o aij n̄ipe haḡo, hon God n̄ibi b̄i n̄ipe ke m̄idpun. Jisas n̄ipe b̄i God man̄o aij dam ñeb b̄i u. Jisas n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep

b̄i kub yab̄i u. Jisas man̄o aij n̄iñ udun, God Man̄o haḡöp r̄ö n̄öp ḡin̄ig gun u, n̄ipe p̄ör n̄öp han̄ip ḡi ñ̄öb. An̄ib u, kale p̄ör n̄öp Jisas n̄ip n̄öp gas̄i n̄iñöl ḡi m̄idaimim. *

² Mos̄is God man̄o haga u n̄iñöm God n̄ibi b̄i n̄ipe ud̄öm abad m̄id aij ḡim̄idöp. An̄ig unb̄o r̄ö n̄öp Jisas God man̄o haga u n̄iñöm maḡöñhal̄o ḡi aij ga. God Jisas n̄ip w̄ög an̄ibu hag la.

³ B̄i ap ram ḡi l̄inab u, ram hib haḡlö ad̄o aragnab; b̄i ram ḡi l̄inab b̄i an̄ibu n̄öp hib n̄ipe haḡlö ad̄o arnab. Ad̄o an̄ibu r̄ö n̄öp, God Mos̄is n̄ip ud aij ḡöm ḡo, n̄ibi b̄i Mos̄is b̄i kub a ḡipal; pen Jisas hib kub yab̄i m̄idöp r̄ö, n̄ibi b̄i hib n̄ipe haḡlö ad̄o lañol au arañ.

⁴ Ram haneb ap ke waīo lagöp; b̄i geia m̄idöp. Ad̄o an̄ibu r̄ö n̄öp, nan n̄ih̄ön n̄ih̄ön m̄idöp gau maḡöñhal̄o God n̄ipe geia m̄idöp.

⁵ Mos̄is God n̄ibi b̄i n̄ipe añ au w̄ög ḡi ñ̄i aij göl ḡi, God han̄ip hain̄o man̄o n̄ih̄ön hagnab u, man̄o aij r̄imnap hag ña. *

⁶ Pen Krais God Ñ̄i n̄ipe ȳij̄ig göl m̄idöp u me, han̄ip God iñ n̄ipe m̄idpun gau, b̄i ram nap n̄ib̄o r̄ö m̄id̄öm abad m̄id aij göp. Nan aij hain̄o udnabun u n̄iñ udun gas̄i hal̄o m̄ideinabun u, n̄ibi b̄i n̄ipe n̄öp m̄ideinabun.

God man̄o aij u n̄iñ ud̄öl ḡi ḡimim, ar̄o gagmim

* 2:14: 1Jn 3:8; Rep 12:10

* 3:1: Hib 4:14; 7:26; Nab 12:7

* 3:5: Nab 12:7

7 Anıb u, Ana U† haga rö nıñun. Nıpe haga,

“Ñın i God manö apdi nıñeinabim u, manö nıpe u nıñ udmim.
*

8-9 Napıs nahai bı hadame nöp,

mı ñın juöl mıhau ram mınöñ kabö nöp mıdöp an gau mıdlö,

kalıp nan gagep rö gau göl gı, abad mıd aij gainö u pen

God nıpe hanıp nıhön gınab a göm, manö yad u nıñagöm, gası kale ke nöp nıñöm gılö armıdöp.

Napıs nahai bı gıla rö u, kale God manö hag juagmim. *

10 Anıg gılö, yad napıs nahai bı gau nıñnö mulu lugö hagnö,

‘Kale pör nöp yıp jı nıñöm, manö yad hain gıpal,’ a gınö.

11 Anıg gıla u, yad kalıp nıñnö mulu lugö,

‘Ram mınöñ aij aramöm, yad aip mıdöm,

ake löm mıd aij göl a gınö u, aragnaböl,’ a gınö.

Manö klö hagem böñ nöp wasö gınö!” a ga.
*

12 Anıb u, añ mam bı. Nan si nan naij gımim, God kamıñ mıdöp u manö nıpe u arö gımim, gası kale ke nıñmim rö löp u, nıñ aij gımim.

13 God Manö adıñ hagajın u, “Ñın i God manö apdi nıñeinabim u, manö nıpe u nıñ udmim,” a göp. Anıb u, uri hon “Ñın i” mıdpun u, pör pör ñın añı añı nañın namam gau aip Kraıs manö aij u hag amıł apıł göl gı, pen pen hag ñımim, gası halö mıdmim. Wasö u, Seden kalöp nan si nan naij gep manö pıral rımnap hagöm kalöp fıp gı ud arö Kraıs manö aij u arö gınabim.

14 Nöd Kraıs manö aij nıpe u nıñun, manö nıpe nıñ ud pıdöñ gun, nıp cıg aij gıno u rö, hainö pör nöp klö gun anıb unbö rö nöp Kraıs manö aij nıpe u nıñ ud pıdöñ gun, nıp cıg aij gun gası halö mıdeınabun u, Kraıs nıbi bı nıpe mıdun nıp aip jım ñöl wög gıpun.

15 God Manö adıñ hagajın u hagöp,

“Ñın i God manö apdi nıñeinabim u, manö nıpe u nıñ udmim.

Napıs nahai bı hadame nöp, God nıpe hanıp nıhön gınab a göm, manö yad u nıñagöm, gası kale ke nöp nıñöm gılö armıdöp.

Napıs nahai bı gıla rö u, kale God manö hag juagmim,” a ga. *

16 Mosıs nıpe Isrel nıbi bı nöp udöm Ijip nıbö daua nıbi bı anıb gau magöñhalö God manö nıñöm jı nıñla. *

* 3:7: Sam 95:7-11

* 3:8-9: Eks 17:7; Nab 20:2-5

* 3:11: Nab 14:21-23

* 3:15: Hib 3:7-8

* 3:16: Nab 14:1-35

17 Mi ñin juöl mihau Isrel nibi bi nöp nan si nan naji gi midlö, God kalip mulu lugöl gi midö nijnöl gi, ram minönj kabö nöp midöp anj gau midöm iru nöp um hakla.*

18 Pen Isrel nibi bi nöp pör nöp God nip ji ninöm, manö nipe hagöp rö gagla u me, God nipe manö klö hagöm, "Yad kalöp ninjö mulu lugö, ram minönj aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij gimim a ginö u, aragnabim," a göm, bönj nöp wasö ga.

19 Anib u ninjun, manö nipe nin udagla u me, am ram minönj aij ake löm mid aij giblap au aröl rö laga.

4

1 "Kale ram minönj aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij ginabim," a ga manö u Isrel napis nahai bi nin udagla. Pen uri God hanip nöp manö ninjö anibu hagöp. Anib u, kale magöñhalö nin aij gimim, hon magöñhalö ram minönj aij aramun, God aip midun ake lun mid aij gun, a gi gasi ninmim. Nin aij gipe, God kalöp nibi bi añt ap, nan aij nöp ñinabin a ginö u udagnabön, a gagnim.

2 God gö Kraiss manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñilö ninla rö, hanip u rö nöp Kraiss manö aij u hag ñilö ninno. Pen Isrel nibi bi Kraiss manö aij u ninjöm, ninjö

hagöp a göm, nin udagla. Anib u, Kraiss manö aij u kalip gi ñaga.

3 Pen hon nibi bi Kraiss manö aij u ninjun, ninjö hagöp a gun nin udpun gau, "Kale ram minönj aij arammim, yad aip midmim ake limim mid aij ginabim," a ga u, manö ninjö anibu haga rö ginabun. God haga, "Anig gila u, yad kalip ninjö mulu lugö,

'Ram minönj aij aramöm, yad aip midöm, ake löm mid aij göl a ginö u, aragnaböl,' a ginö.

Manö klö hagem bönj nöp wasö ginö!" a ga. God anig haga u pen nipe hadame dagol gau ram minönj i gi laga ñin u, nan magöñhalö ginab gau magöñhalö hadö gasi ninjöm ginabin a ga.*

4 God Manö u adin ap amgö li ninjmön, ñin mudun u manö rimnap ninjabön. Manö anibu kalit klin riköm hagla, "God ñin unbö kagoñ jinj ram minönj nan gau magöñhalö gi li haköm, ñin mudun jinj u ake linam a göm, yiharinj mideia," a gila.*

5 Pen God Manö adin midö nöp hagajin anibu, God haga, "Ram minönj aij aramöm, yad aip midöm, ake löm mid aij göl a ginö u, aragnaböl," a ga.*

6 God gö Kraiss manö aij u Isrel nibi bi kalip hag ñila

* 3:17: 1Ko 10:10

* 4:3: Sam 95:11; Hib 3:11

* 4:4: Jen 2:2

* 4:5: Sam 95:11

pen n+ñöm, n+ñö hagöp a göm, n+ñ udagla. An+ñ u me, ram m+ñnöh aij aramöm, God aip m+ñdöm ake löm m+ñd aij g+ñblap u, aragla. Pen n+ñbi b+ ke n+ñbö r+ñmnap arnaböl.

7 An+ñ u, n+ñbi b+ manö n+ñpe n+ññöm arö g+ñla gau umlö, m+ñ iru nöp inö, bac itañ Depid God Manö kal+ñ k+ñiñ r+ñköm, manö magö uri nöp hagaj+ñ u hagöm haga,

“Ñ+ñ i God manö apdi
n+ñjeinabim u,
manö n+ñpe u n+ñj udmim.
God manö n+ñpe n+ñjmim
iru göp a g+ñmim j+ñ
n+ñjagmim,” a ga.

Pen God kauyañ u, “Ñ+ñ i” a ga u me, hon n+ññbun, ñ+ñ n+ñpe n+ñbi b+ udnab ñ+ñ u auagöp; m+ñdep nöp m+ñdöp. *

8 Pen kale hagnabim, “God hadame nöp, ‘Ram m+ñnöh aij arammim, yad aip m+ñdmim ake l+ñmim m+ñd aij g+ñnabim,’ a ga u, b+ kub Josua ap+ñ bac b+ kal+ñp dam ram m+ñnöh Kenan arö, m+ñd aij g+ñla adö u haga,” a g+ñnabim. Pen ñ+ñ an+ñbu nöp hagaga; kale amöm ram m+ñnöh Kenan m+ñdlö n+ññöl g+ñ, manö an+ñbu kauyañ haga. *

9 An+ñ u, God n+ñpe ñ+ñ mudun u ake löm m+ñd aij ga rö, n+ñbi b+ n+ñpe u rö nöp ake löm m+ñd aij g+ñnaböl.

10 God ñ+ñ kagoñ j+ñ wög göm, ñ+ñ mudun j+ñ u ake löm y+ñhar+ñ m+ñdeia rö, n+ñbi b+ an an God ram m+ñnöh aij au arnaböl gau, kale an+ñ

unbö rö nöp wög geila u arö göm, ake löm, y+ñhar+ñ am n+ñpe aip m+ñd aij g+ñnaböl. *

11 An+ñ u, ram m+ñnöh aij an+ñbu aramun, God aip m+ñdun ake lun m+ñd aij g+ñnabun a ga manö u, k+ñö gun, n+ñj ud p+ñdöh gun, God Manö hagöp rö nöp göl g+ñ m+ñdaiun. An+ñg unbö rö g+ñnabun u, Isrel n+ñbi b+ nöd God manö haga u n+ñj udagöm ram m+ñnöh aij aragöm, ap lug pakla rö u, hon n+ñbi b+ añ+ ap unbö gagnab.

12 N+ñhön g+ñn+ñg: God Manö u kam+ñj nöp m+ñdöp. God Manö u, nan n+ñhön g+ñn+ñg g+ñnab. Ru m+ñlö k+ñd gau magöñhalö katu göp; God Manö u k+ñd yab+ñ. An+ñ han+ñp yañ amöm, gas+ñ r+ñm+ñd m+ñdmagö ke löm ana ke löm g+ñnab; an+ñ han+ñp yañ amöm, le goñ ke löm le c+ñl ke löm g+ñnab; an+ñ han+ñp yañ amöm, gas+ñ aij n+ññbun aka gas+ñ naj n+ññbun u, ud höñ lö n+ñj aij g+ñnabun. *

13 N+ñhön n+ñhön g+ñnabun gau, God n+ñj m+ñdö n+ññöl g+ñ g+ñnabun; agam+ñj pi göl gun rö lagöp. Pen n+ñpe nöp han+ñp manö kub göm, n+ñhön n+ñhön g+ñpun manö u hag n+ññö n+ññöl g+ñ n+ñp hag ñ+ñnabun.

*Jisas God n+ñp nan sabe gep
B+ñ Kub yab+ñ m+ñdöp*

14 An+ñ u, God N+ñp Nan Sabe Gep B+ñ Kub Yab+ñ hon u, God Ñ+ñ n+ñpe Jisas u, amöm

* 4:7: Sam 95:7-8

* 4:8: Dud 31:7; Jos 22:4

* 4:10: Hib 4:4

* 4:12: Ep

6:17; Rep 1:16; 19:13-15

Nap aip mɨdöp rö, Kraiss manö aij nɨŋ uɔpun u, nɨŋ uɔ pɨdöŋ göl gi mɨdaiun. *

¹⁵ God Nɨp Nan Sabe Gep Bɨ Kub Yabɨɨ hon u apöm mɨnörŋ iɨ i mɨdmɨdöp rö, nan si nan naij hanɨp ɨɨp gi uɔ arnɨm rö löp gau abe, marö hanɨp nɨhön nɨhön göp gau abe, nɨp u rö nöp ga u pen nɨpe gi naij gaga. Anɨb u, marö nɨhön nɨhön hanɨp ginab u, God Nɨp Nan Sabe Gep Bɨ Kub Yabɨɨ hon u nɨŋ aij göp rö, hanɨp mög yabɨɨ nɨŋöm,

¹⁶ bɨ anɨbö hon aij yabɨɨ u mɨdöp. Anɨb u, hon gac halö mɨɔpun u, God anɨnɨn göp Bɨ u nɨp pɨñɨŋ gun, arö gagun. God hanɨp mög nɨŋöm, Ñɨ nɨpe nɨp yuö apöm uma rö, God sea Kiŋ asɨk mɨdöp söl au areinabun u, nɨpe hanɨp mög nɨŋöm uɔ aij göm abad mɨɔ aij gö agamɨj mɨɔ aij ginabun. *

5

¹ Bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub gau magöŋhalö, bɨ yɨharɨŋ nɨbi bɨ anɨ gau nɨbö u pen God kalɨp hag lö, bɨ anɨ nɨbö mɨdöm wög nɨpe u giɔpal. Nɨbi bɨ nan si nan naij giɔpal u nɨŋöm, kaj meme aka kaj sipsip ɔap bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub ñɨlö, kale pen bɨɔ adö u pak lauöm, God nɨp sabe gi ñɨbal. Wög kale ap pen, nɨbi bɨ God nɨp gasɨ nɨŋlö aij gö, nan rɨmnap ɔap bɨ God nɨp nan sabe gep

bɨ kub ñɨlö kale nan anɨb gau God nɨp sabe gi ñɨbal.

²⁻³ Pen bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub anɨb gau, bɨ yabɨɨ gau me, kale ke u rö nöp nan si nan naij giɔpal. Anɨb u, nɨbi bɨ rɨmnap gau nan si nan naij kale giɔpal u abe, kale ke nan si nan naij giɔpal u abe gasɨ nɨŋöm God nɨp nan sabe gi ñɨbal. Anɨb u, nɨbi bɨ nɨŋ aij gagpal gau ap lug paknɨg rö geinaböl u, God nɨp nan sabe gep bɨ kub u kalɨp mög nɨŋöm, manö hain hagpal. *

⁴ Kale ke, bɨ kub mɨɔno a göm, wög anɨbu uɔagpal; God Eron nɨp hag lö wög anɨbu gi mɨdöp rö, kalɨp anɨg unbö rö nöp hag lö giɔpal. *

⁵ Adö anɨbu nöp, Kraiss nɨpe ke, yad bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ kub yabɨɨ mɨɔeinam a göm hagaga; God nöp nɨp haga,

“Ne Ñɨ yad;

mɨñi yad Nap ne,” a ga.

⁶ Pen God Manö u adɨŋ ap amgö li nɨŋun, God manö ap halö haga u nɨŋbun. Ñɨ nɨpe nɨp haga,

“Melkisedek nɨpe yɨp nan sabe gep bɨ mɨdmɨdöp rö u,

ne yɨp nan sabe gep bɨ pör pör nöp mɨɔeinabön,” a ga. *

⁷ Pen Jisas mɨnörŋ naböŋ adö iɨ i mɨdöm, nɨp alnɨg geila, Nap nɨp mɨtöŋ göl gi, meg mɨgan ɔap ranöm sabe göl gi mɨɔeia. Nap nɨp hag nɨŋöm haga, “Yɨp

* 4:14: Hib 3:1; 10:23 * 4:16: Hib 10:19 * 5:2-3: Lep 9:7; 16:6 * 5:4: Eks

28:1 * 5:6: Sam 110:4; Hib 6:20; 7:1

abad midaimön. Pen anig anig gimön hagagabin; ne ke niñban rö yip gimön,” a ga. Jisas anig hagö, God manö nipe niñöm, hag niña rö nöp ga. *

8 Jisas nipe God Ñi nipe yabiñ u pen nipe niñör udöm uñham midmidöp u, yad aige gö Nap manö hagnab rö ginabin a gi gasi niñöm, anig unbö rö nöp geia.

9 Pen Nap manö niñhön haga, magöñhalö ga u me, nipe niñi bi manö nipe niñ udöm hain gipal gau ud asiñk yuö, kale ram niñnöh aij kumi kabö adö lañ au aramöm pör pör nöp kaminiñ nöp mid aij ginaböl.

10 Pen adö anibu nöp, God Jisas nip haga, “Melkisedek nipe yip nan sabe gep bi midmidöp rö u, ne yip nan sabe gep bi kub yabiñ mideinabön,” a ga.

God manö yuö yabiñ u niñ aij gimim, niñ ud pidöñ gimim

11 Manö kaliñ kliñ rikabin anib i rö iru midöp u pen yiniñd niñagpim u rö, uñham hagnö niñnabim.

12 Kalöp God Manö pör hag niñbun u niñ aij gimim niñi bi riñnap kalip hag niñbep u pen yiniñd niñagpim rö, manö nöd niñeb gau kalöp kauyañ hag niñ rö löp. Miñni nan klö niñbep rö u pen ci niñ nöp midpim. *

13 Ñi painañ ci niñ nöp midpal gau, nagı adö u

aij, nagı adö u naij a göm niñagpal.

14 Pen niñi bi gasi halö gau gi damöm, adö u gep, adö u gagep a göm niñ aij gipal. Kale nan magö yabiñ niñbal.

6

God manö yuö u niñ udun

1 Krajs manö aij kalöp pör hag niñbal gau, kauyañ hagem kauyañ hagem hagagnabin. Ram ginig, padö biñniñ göm kauyañ ud juöm, kauyañ u biñniñ göm, kauyañ u biñniñ göm gagpal. Anib u, hon ke nöp kliñ aij gun me, God niñi bi nipe mideinabun a gun gasi niñmidun u böñ nöp arö gun, God Ñi nipe nip yuö hanip a göm uma manö aij u böñ nöp niñ udun. Padö u ud juöl, rol göl, ud juöl, rol göl, unbö gagun.

2 Niñg pakpal manö u; God kalip ud aij ginim a göm niñmagö nabıc adö libal manö u; niñi bi umöm urakpal manö u; God niñi bi magöñhalö manö kub hagöm kalip niñme lö riñnap ilön pör udnaböl manö u; manö anibu kauyañ hagagnabin. Krajs manö aij nöd niñbe anib gau, gasi niñ nöp midöl gi, Krajs manö aij riñnap halö niñnabim u aij.

3 Anib u, God hanip abad midö niñöl gi, Krajs manö aij riñnap halö hag niñno niñnabim.

4 Niñi bi Krajs manö aij nipe niñ udöm, hainö arö

* 5:7: Mad 26:36-46; Plp 2:6-8 * 5:12: 1Ko 3:1-3

gɨnaböl gau, kale kauyan nan si nan naj gɨpal u mög nɨŋöm, Kraiss manö aij nɨpe u nɨŋ udagnaböl. Kale God mailö aij nɨpe u hadö nɨŋla; God nan aij kumi kabö adö laŋ nɨbö ñöb u hadö nɨŋla; Ana U† nɨpe kalɨp aŋ daŋ hadö aua.

⁵ God Manö aij u dö yabɨ göp u hadö nɨŋla; God nɨpe nɨbi bɨ ram mɨnönŋ i† i abad mɨdnɨg gab u, kłö nɨpe u hadö nɨŋla.

⁶ Nan anɨb gau magöŋhalö hadö nɨŋla u pen Kraiss manö aij u arö gɨla. Anɨb u, kale kauyan nan si nan naj gɨpal u mög nɨŋöm, Kraiss manö aij nɨpe u nɨŋ udagnaböl. Nɨhön gɨnɨg: God Ñɨ nɨpe u kauyan mab kros ba laŋ al pak lɨlö nɨbi bɨ gau nɨp hag junaböl. *

⁷ Mɨnönŋ au yɨŋ yɨmlö, möŋ paköl gɨ paköl gɨ, yɨŋ ran aij göm nan magö pɨl aij gö, nɨbi bɨ ñɨ pai wög anɨbu ñɨŋnɨg gaböl gau ñɨŋöl. Anɨg gö God mɨnönŋ anɨbu ñɨñɨ löm nan aij ñɨnab.

⁸ Pen mɨnönŋ au yɨŋ yɨmlö, möŋ paköl gɨ paköl gɨ, kɨpɨ† kalɨ kalɨ halö gau nöp ranö, nan magö pɨlagnab u, mɨnönŋ anɨbu mɨnönŋ naj yabɨ†. God mɨnönŋ anɨbu manö kłö hagö mab ke yaŋ innɨm rö löp. *

⁹ Pen bɨ nɨŋeb aij yad gau. Manö kub rö hagabun u pen kale ke Kraiss manö aij u arö gɨpim a gun hagagabun; nɨŋ aij gɨmim a gun hagabun.

Nɨhön gɨnɨg: Kraiss nɨbi bɨ nɨpe mɨdmim, nɨbi bɨ nɨpe gau gɨpal rö gɨpim u nɨŋbun.

¹⁰ God halöwałö gagnab; hagöp rö nöp gɨnab. Kale nöd God nɨp wög gɨmim, mɨdmagö lɨmim, nɨbi bɨ nɨpe kalɨp ud aij gɨmim gɨ ñɨbe u abe, mɨñi u rö nöp ud aij gɨmim gɨ ñɨbim u abe, nɨpe hau† gagnab. *

¹¹ Pen hanɨp aij gɨnab u, kale magöŋhalö adö anɨbu nöp pör nöp göl gɨ mɨd dammim mɨd dammim, amun God aip pör nöp mɨd aij gun a gɨmim gasɨ nɨŋbim rö, gɨnab.

¹² Kalöp iru maru gɨnɨm rö löp u, nɨŋ aij gɨmim. Kraiss manö aij nɨpe u nɨŋ ud pɨdönŋ göm, marö auö kłö göm gasɨ halö mɨdpal nɨbi bɨ gau, God nan aij ñɨnabin a ga u udnaböl. Kale anɨb unbö rö nöp göl gɨ mɨdpe, kalöp nan aij anɨbu ñɨnab.

¹³ God bac i†aŋ Ebrahim nɨp manö nɨŋö u hagnɨg, bɨ kub God rö ap halö mɨdageia nɨŋöm, nɨbi bɨ rɨmnap hib kale hagaga; hib nɨpe ke hagöm haga,

¹⁴ “Yad mɨdpin rö, nöp manö nɨŋö yabɨ† hagabin, nöp abad mɨdnö nɨŋöl gɨ, nɨbi bɨ ne iru yabɨ† mɨdeinaböl,” a ga. *

¹⁵ Ebrahim manö nɨpe anɨbu nɨŋöm, agamɨj abad mɨdö mɨdö, God nan aij haga u uda.

* 6:6: Mad 12:31; Hib 10:26-27; 1Jn 5:16

* 6:8: Jen 3:17-18

* 6:10: Hib

10:32-34 * 6:14: Jen 22:16-17

16 Hon n̄ibi b̄i, manö kl̄o n̄iḡō yab̄iḡ hagn̄ig, b̄i kub ap hib n̄ipe hagn̄un, n̄iḡō yab̄iḡ hagabun a ḡipun. An̄ig ḡino, n̄ibi b̄i gau n̄iḡōm, u r̄o n̄ōp u n̄iḡō yab̄iḡ hagaböl a gal.

17 An̄ibu r̄o, God hib n̄ipe ke hagōm, “Yad m̄idpin r̄o, n̄ōp manö n̄iḡō yab̄iḡ hagabin,” a ga u, n̄ibi b̄i gau ñ̄i pai yag daunaböl gau, yad gas̄i hain n̄iḡem adō ke gagnabin u, n̄iḡ aij göl a göm, manö an̄ibu r̄o haga.

18 An̄ib u, hon n̄ibi b̄i nan si nan naj̄i gun, p̄ñ̄ig God n̄ip lau adō aubun gau, n̄iḡō n̄ōp nan aij kal̄ip ñ̄inabin a ga u udn̄ig gabun a gun, gas̄i halö m̄idaiun. God hib n̄ipe ke hagōm, yad m̄idpin r̄o, a ga; n̄ōp manö n̄iḡō yab̄iḡ hagabin, a ga. Manö m̄ihöp haga u, God manö piral hagn̄im r̄o lagöp. Ke gagnab. *

19 God Ram Magö Raul M̄igan Uḡ Ke Yab̄iḡ u waḡij bad yuö yuö gö, n̄ip amgö n̄iḡagpun u pen manö n̄iḡō yab̄iḡ u hagö, gas̄i añ̄i an̄ibu n̄ōp n̄iḡun, gas̄i halö n̄ip abad m̄idpun. Manö n̄iḡō yab̄iḡ an̄ibu, God ram magö raul m̄igan n̄ipe u aröp u me, kabö kl̄o r̄o m̄idöp; an̄i an̄a gagnab. *

20 Melkisedek n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i m̄idm̄idöp r̄o u, Jisas n̄ipe God N̄ip Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄iḡ hon u löm, God Ram Magö Raul M̄igan Uḡ Ke Yab̄iḡ u nöd amöm, han̄ip

a göm Nap n̄ip sabe göl ḡi m̄idöp. N̄ipe God N̄ip Nan Sabe Gep B̄i Kub Yab̄iḡ pör pör n̄ōp m̄ideinab.

7

Kiḡ ap b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i m̄idm̄idöp

1 Melkisedek an̄ibu n̄ipe Kiḡ m̄idöm, n̄ibi b̄i ram m̄inöḡ Salem abad m̄idöl ḡi, b̄i God kl̄o halö yab̄iḡ u n̄ip nan sabe gep b̄i u u r̄o n̄ōp m̄idm̄idöp. Pen Kiḡ r̄imnap apöm, bac iḡan̄ Ebrahim n̄ip ḡi naj̄i geila, kal̄ip yu ḡi yuöm, nan aij aij kale gau dap auö n̄iḡöl ḡi, Melkisedek apöm n̄ip adan an̄i au n̄iḡōm, God n̄ip sabe göm, Ebrahim n̄ip abad m̄idaimön a ga. *

2 Melkisedek an̄ig ga n̄iḡōm Ebrahim nan p̄ñ̄i ḡi daua gau, magöḡhalö n̄ime l̄i Melkisedek n̄ip magö añ̄i ap ñ̄öm, n̄ipe ke magö unbö aj̄ip lan̄i uda. Pen Melkisedek hib n̄ipe u iḡ m̄ihöp m̄idöp. Hib n̄ipe Melkisedek u ud ado göm, “Kiḡ Aij Yab̄iḡ Nöp Göp” a ḡipal. Pen n̄ipe ram m̄inöḡ Salem Kiḡ m̄idm̄idöp u, hib an̄ibu ud ado göm, “Kiḡ Agam̄ij M̄idep Magö Ñ̄öb” a ḡipal.

3 Melkisedek n̄ipe b̄i God n̄ip nan sabe gep b̄i u pen n̄ime iḡ u an̄ig göl m̄idöp, nap n̄ihi iḡ u an̄ig göl m̄idöp a göm haglö n̄iḡagpun. Pen n̄ip kal̄i kliñ̄ r̄ikla ñ̄in u, n̄ime yag daua ñ̄in u a göm haglö n̄iḡagpun; uma ñ̄in u a göm u

* 6:18: Nab 23:19 * 6:19: Lep 16:2-3

* 7:1: Jen 14:17-20

rö nöp haglö nɨɨagpun. Nɨpe pör nöp bɨ God nɨp nan sabe gep bɨ mɨdöp rö, nɨpe God Ñɨ nɨpe rö mɨdöp.

4 God bac ɨtaɨ Ebrahim nɨp nɨɨö aɨj gö, bɨ kub mɨdeinabön a ga u nɨɨbun nɨpe bɨ kub mɨdeia. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp bɨ kub yabɨ mɨdeia u nɨɨöm, nan pɨɨ gɨ daueia gau, nɨme lɨ nɨp magö aɨɨ ap ñöm, nɨpe ke magö unbö aɨp laɨ uda.

5 U nöd yabɨ anɨg ga. Hainö Mosɨs nɨp yag daueila kub göm, God Manö u adɨɨ ap kalɨ kɨɨñ rɨköm haga, “Ebrahim rɨkö rɨk damöm, nɨbi bɨ Lipai ɨ mɨdpal gau God nɨp nan sabe gep wög gɨ mɨdlö nɨɨöl gɨ, kale Isrel nɨbi bɨ gau magöɨhalö, mani nan nɨhön nɨhön udnabim gau, kalɨp nɨme lɨ magö aɨɨ aɨɨ dap ñɨmim, kale ke unbö aɨp laɨ u udmim,” a ga. Anɨb u, hon Mosɨs lo adö u nɨɨun nɨɨbun, kale magöɨhalö Ebrahim ɨ nɨpe mɨdmɨdal u, pen namam Lipai ɨ mɨdmɨdal gau kalɨp pör magö aɨɨ ap nɨme lɨ ñɨmɨdal. *

6 Pen God bac Ebrahim nɨp haga, “Nɨbi bɨ ne gau ud aɨj gɨnabin,” a ga. God manö haga ñɨn u, Ebrahim nɨpe bɨ rɨmnap kalɨp nan ñagmɨdöp; pen Melkisedek apöm Ebrahim nɨp nɨɨöm, God nɨp sabe göm, Ebrahim nɨp abad mɨdaimön a gö, Ebrahim nan daua gau magö aɨɨ ap nɨme lɨ Melkisedek nɨp ña.

Pen Melkisedek Lipai ɨ bɨ ap mɨdagmɨdöp.

7 Hon nɨɨbun, bɨ ap apöm bɨ ap God nɨp sabe göm, bɨ anɨbi nɨp abad mɨdaimön a geinab u, bɨ God nɨp sabe gɨnab u bɨ kub, bɨ ap bɨ pro. Anɨb u, hon nɨɨbun Melkisedek bɨ kub, bac Ebrahim bɨ pro.

8 Bɨ Lipai ɨ Isrel nɨbi bɨ magö aɨɨ nɨme lɨ ñɨmɨdal u udöm, mɨd damöm mɨlep löm umla. Pen Melkisedek nɨpe Ebrahim magö aɨɨ ap nɨme lɨ ña uda u, God Manö u kalɨ kɨɨñ rɨköm, Melkisedek umöm wög nɨpe arö ga a göm, hagagla.

9-10 Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ ña anɨbu, ñɨ pai rɨk dauaga ñɨn u ña. Hainö me, Aisak nɨp rɨkö, Aisak pen Jekop nɨp rɨkö, Jekop Lipai nɨp rɨkö, rɨk amɨl apɨl gɨlö, Lipai bɨ anɨb gau God nɨp nan sabe gep bɨ wög gɨlö nɨɨöl gɨ, Isrel nɨbi bɨ gau mani nan kale gau kalɨp nɨme lɨ ñɨmɨdal. Pen Ebrahim Melkisedek nɨp nan nɨme lɨ ña u, kalɨp rɨk dauagla magö u ña u me, Ebrahim abe, bac nɨpe Lipai ɨ abe, Melkisedek nɨp nɨme lɨ ñeb rö nöp mɨdeila u nɨɨbun.

Bɨ God nɨp nan sabe gep gɨsön nɨbö u, bɨ nöd nɨbö gau ka kalɨp u uda

11 Mosɨs God Manö kalɨ kɨɨñ rɨköm, anɨg anɨg gɨmim a ga nɨɨöm, Juda nɨbi bɨ kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, Lipai ɨ God nɨp nan

* 7:5: Nab 18:21

sabe gep bɪ gau kalɪp ñɪlō, kale pak lauōm God nɪp sabe gɪ ñɪmɪdal. Kale anɪg gōl God nɪbi bɪ nɪpe mɪdaiblap, God Bɪ hain nɪbō Melkisedek rō ke ap yuagböp; Lipai bɪ gau, God nɪp nan sabe gɪ ñōl gɪ nöp mɪdaiblap. Pen God Bɪ hain nɪbō Melkisedek rō ap yua.

¹² Bɪ God nɪp nan sabe gep hain nɪbō anɪbu apōm, bɪ God nɪp nan sabe gep nōd nɪbō gau ka kalɪp udeinab u, lo hain nɪbō u rō nöp apōm, lo nōd nɪbō u ka u udnɪm.

¹³ Pen God Manō adɪɲ ha-gajɪn i, bɪ God nɪp nan sabe gep hain nɪbō u, Bɪ Kub hon u nöp. Lipai nɪbi bɪ ɪl u rɪk damōm nɪp rɪk dauagla; Bɪ Kub hon ɪl nɪpe u bɪ añɪ ap God nɪp nan sabe gep wög u gaga.

¹⁴ Juda nɪbi bɪ ɪl u nöp rɪk damōm Bɪ Kub hon nɪp rɪk daula. Pen Mosɪs bɪ Juda ɪl rɪmnap God nɪp nan sabe gep wög gōl a göm manō rɪmnap hagaga. *

¹⁵ Pen Bɪ God nɪp nan sabe gep hain nɪbō anɪbu, Melkisedek bɪ God nɪp nan sabe gep mɪdmɪdöp rō mɪdöp u me, nan hagabin anɪbi waiō yabɪl mɪdöp.

¹⁶ Bɪ Kub hon u, bɪ ɪl nɪhön mɪdöp lo ap hagō, God nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdagöp. Pen nɪpe bɪ klō ke halō mɪdöp, nan ap nɪp al pak lɪnɪm rō lagöp u me, God nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdöp.

¹⁷ Nɪhön gɪnɪg: God Manō

adɪɲ ap kalɪ klɪñ rɪkōm, God manō rɪmnap Kraiss nɪp haga u kalɪ klɪñ rɪkōm hagla,

“Bɪ yɪp sabe gep Melkisedek rō pör nöp mɪdeinabön,” a ga.

¹⁸ Lo God Mosɪs nɪp hagō Mosɪs nɪbi bɪ kalɪp hag ña lo anɪbu, nɪhön gɪnɪg geia u gɪnɪm rō laga; manō yɪharɪɲ rō la u me, God nɪpe ud ke gau la.

¹⁹ Lo God Mosɪs nɪp hagō Mosɪs nɪbi bɪ kalɪp hag ña lo u, nan naj gau ap ud gö aij rō laga. Pen God nɪpe nan aij hanɪp ñōb; nan nōd nɪbō u wasō. Anɪb u, gasɪ halō mɪdpun. Nan aij hain nɪbō u nɪɲ udun, God mɪdöp au söl aunabun. *

²⁰ Bɪ God nɪp nan sabe gep nōd nɪbō gau wög kale nōd udla ñɪn u, God manō klō rɪmnap hagaga. Pen Bɪ Kub hon God nɪp nan sabe gep bɪ la ñɪn u, God manō klō ke hagōm haga.

²¹ Bɪ Kub hon God nɪp nan sabe gep bɪ lɪnɪg, God manō klō ke hagōm haga,

“Yad Bɪ Kub, yad manō nɪɲö yabɪl hagabin; hainö manō ap ke ha-gagnabin.

Ne pör nöp yɪp nan sabe gep bɪ mɪdeinabön,” a ga. *

²² God manō klō hagōm manō nɪɲö yabɪl haga u me, hon nɪɲbun Jisas uma u me, God manō hain nɪbō aij yabɪl u ud ke gau lagnab. *

* 7:14: Ais 11:1; Mad 2:6; Rep 5:5
Hib 8:6; 12:24

* 7:19: Hib 9:9

* 7:21: Hib 5:6

* 7:22:

²³ Bî God nîp nan sabe gep nöd nîbö gau, iru nöp rö wög anîbu udla. Ap umö, bî God nîp nan sabe gep hain nîbö ap haglö, wög anîbu gî mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp; u umö hain nîbö u mîdmîdöp. Anîbu me, ap pör mîdagmîdal.

²⁴ Pen Jisas anîbu rö gagöp; nîpe pör kamîŋ mîdöp u rö, wög anîbu arö gagöp. God nîp nan sabe gep bî pör nöp mîdeinab.

²⁵ Jisas pör nöp kamîŋ mîdeia, uri kamîŋ mîdöp, hainö pör nöp kamîŋ mîdeinab u me, nîbi bî God nîbi bî nîpe mîdnîg, Jisas kalîp a göm uma manö aij u nîŋ udeinaböl u, nîpe pör nöp kalîp ud asîk yunîm rö löp. *

²⁶ Jisas nîpe bî u† yabî†; nîpe nan si nan naij pro pro rîmnap gagöp; nîpe asîŋ mîdagöp. Jisas ram mînönŋ î† i nîbi bî nan si nan naij gîpal gau aip mîdeia u pen God nîp ud ke dam ram mînönŋ aij kumi kabö adö lagod au la. God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon me u. Hanîp gî ñî aij gînîm rö löp.

²⁷ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† yîharîŋ gau, ñîñ añî añî pör nöp nan si nan naij kale ke gîpal rö, nan pak God nîp sabe gî ñöm, hainö nîbi bî ke nîbö gau nan si nan naij gîpal rö, nan pak sabe gî ñîbal. Pen Jisas hanîp nîbi bî gau magöŋhalö, nan si nan naij gîpun u nîŋöm,

mañ añî yabî† mab ba lan nîp ke sabe gî ña. Me aij! *

²⁸ Lo God Mosîs nîp hagö Mosîs nîbi bî kalîp hag ña lo u hagöp rö göm, bî nan si nan naij gîpal gau kalîp hag lîlö, kale bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† mîdpal. Pen hainö u, God manö ke klö hagöm manö nîŋö yabî† haga u, God Ñî nîpe ke hag la. God nan nîhön nîhön Ñî nîpe gînîg gab a göm gasî nîŋa u, Ñî nîpe nan magöŋhalö gînîm rö löp.

8

Jisas nîpe God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon

¹ Pen manö hagabun î† u anîg göl mîdöp: God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon u amöm God kumi kabö adö lan au mailö halö mîdöp u ñîmagö yîjîg böŋ lau adö asîk mîdöp.

² God Nîp Nan Sabe Gep Bî Kub Yabî† hon anîbu, nîpe God sabe gep ram au wög göp. God sabe gep ram au wög göp u, nîbi bî gî lagla; God sabe gep ram nîŋö u, God Bî Kub nîpe ke gî la.

³ Bî God nîp nan sabe gep bî kub yabî† mînönŋ adö î† i gau magöŋhalö, nîbi bî nan si nan naij gîpal gau kaj meme aka kaj sipsip nan gau dap nan sabe gep bî kub yabî† ñîlö, kale pen rîmnap pak God nîp aij a göm sabe gî ñîmîdal; rîmnap pen pak nan si nan naij göm gac halö mîdpal u God nîŋmön arö

* 7:25: Ro 8:34 * 7:27: Hib 5:3

gɪnɪm, a gɔm, bɪd adɔ u pak lauɔm God nɪp sabe gɪ ñɪmɪdal. Anɪb unbɔ rɔ nɔp, God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɪ hon nan rɪmnɪp God nɪp ñɪnɪg ga.

4 Jisas ram mɪnɔŋ kumi kabɔ adɔ laŋ mɪdɔp u me, nɪpe God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɪ mɪdɔp. Pen nɪpe ram mɪnɔŋ ɪɪ i mɪdbɔp, God nɪp nan sabe gep bɪ ap mɪdagaɪbɔp. Nɪhɔn gɪnɪg: God haga rɔ, bɪ Lipai ɪɪ yag daubal gau nɔp, God nɪp nan sabe gep wɔg gɔl gɪ, Mosɪs lo manɔ kalɪ klɪñ rɪka rɔ nɪŋɔm, nan pak God nɪp sabe gɪ ñɪbal.

5 Pen mɪnɔŋ nabɔŋ adɔ ɪɪ i God nɪp nan sabe gep wɔg gɪpal u, ana ral nɪŋɔm gɪpal rɔ nɔp gɪpal; nan yabɪɪ u ram mɪnɔŋ kumi kabɔ adɔ laŋ au mɪdɔp. Adɔ anɪbu nɔp, Mosɪs God sabe gep sel ram u gɪnɪg ga u, God nɪp haga, “Nɔ ilɔ gau mɪdmɔn, yad nɔp yamnɔ nɪŋna rɔ nɔp magɔŋhalɔ anɪb unbɔ rɔ nɔp gɪmɔn,” a ga. *

6 God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɪ hon Jisas, bɪ God nɪp nan sabe gep bɪ kub yabɪɪ nɔd nɪbɔ gau gɪmɪdal rɔ gagab; nɪpe wɔg kub yabɪɪ gab. God Nɪp Nan Sabe Gep Bɪ Kub Yabɪɪ hon Jisas gɔ God nɪbi bɪ nɪpe udnab manɔ u, Mosɪs kalɪ klɪñ rɪka manɔ u rɔ mɪdagɔp. God nɪbi bɪ nɪpe udnab manɔ u hagnɪg, nɪpe manɔ klɔ hagɔm haga, “Yad kalɔp manɔ nɪŋɔ hagabin,

nɪbi bɪ yad kalɪp nan aɪj yabɪɪ ñɪnabin,” a ga. *

7 Pen God manɔ nɔd hag la u aɪj gaɪbɔp, manɔ gɪsɔn nɪbɔ u dauagbɔp.

8 Nɪbi bɪ gau mɪd aɪj gagla rɔ, God kalɪp hag gɪnɪg, bɪ manɔ hagep nɪpe ap gasɪ ñɔ, God Manɔ kalɪ klɪñ rɪkɔm haga,

“Yad Bɪ Kub kalɔp hagabin, hainɔ yad Isrel nɪbi bɪ gau abe

Juda nɪbi bɪ gau abe kalɪp manɔ aɪj gɪsɔn nɪbɔ hagnabin. *

9 Nɪpɪs nɪhi ɪɪlaŋ gau kalɪp ñɪmagɔ adɔ lem ud Ijip nɪbɔ daunɔ u pen manɔ hag adɔ aɪnɪ lem hagnɔ u nɪŋageɪla u me,

yad kalɪp arɔ gɪnɔ. Anɪb u, manɔ anɪbu rɔ, kalɪp kauyaŋ ha-gagnabin.

10 Yad Bɪ Kub kalɔp hagabin, hainɔ yad Isrel nɪbi bɪ gau

kalɪp manɔ hain nɪbɔ hagem manɔ hag adɔ aɪnɪ lem, lo yad u gasɪ mɪdmagɔ aŋ kale daŋ lɪ ñɪnɔ, nɪŋ aɪj gɔm gasɪ nɪŋɔl gɪ mɪdeɪnabɔl.

Anɪb u, yad God kale mɪdeɪnabin; kale nɪbi bɪ yad mɪdeɪnabɔl.

11 Ñɪn anɪbu, nɪbi bɪ yad gau, nɪmdamam nɪbi bɪ rɪmnɪp kalɪp,

‘Bɪ Kub nɪpe God u nɪŋ udmim,’ a gɔm, ha-gagnabɔl.

* 8:5: Kol 2:17; Hib 9:23; Eks 25:40

* 8:6: Hib 7:22 * 8:8: Jer 31:31-34

Nihön g+nig: n+bi b+ pro abe,
n+bi b+ kub abe,
kale magöñhalö y+p
n+naböl.

12 Nan si nan naj g+pal gau,
kal+p mög n+nem arö
g+nabin.

Nan si nan naj g+pal gau
gas+ n+nöl g+ m+dem
kal+p manö kub ha-
gagnabin," a ga.

13 God n+pe manö aij hain
n+bö an+bi hag löm, "manö
aij g+sön n+bö" haga u me,
hon n+n+bun manö nöd n+bö
u m+ñi ram lütö göp rö wög
m+dagöp a ga; nan lütö göp u
söl böñ nöp ur g+nig gab.

9

*God n+p nan sabe gep b+
nöd n+bö gau, meme sipsip
hagape u udöm, God n+p sabe
g+ñ+la*

1 God manö aij nöd haga
adö u hain göm, God n+p sabe
g+nig geila u, y+har+n sabe
göl rö laga; kñiñ aij göl g+
nöp sabe g+m+dal. God n+pe
hagö, sel ram ap g+ löm am
n+p sabe g+la. *

2 Sel ram an+bu, ram raul
m+gan m+höp geila. Ram
magö raul m+gan ap g+ löm,
Ram Raul M+gan U+ u a
g+la. Raul m+gan an+bu hapö
m+tañ lauep nan ap löm,
abañ bad ap löm, God n+p
sabe g+ ñeb bred u pör pör
dam abañ adö an+bu l+m+dal.

3 Pen ram magö raul m+gan
ap, wa+ñ kub yab+ u p+ g+la.

Raul m+gan an+bu, Ram Raul
M+gan U+ Ke Yab+ u a g+la. *

4 Raul m+gan an+bu, mab
abañ bad ap g+ löm, kabö
gol ud pak go+ bad löm
magöñhalö hari+ göl, nan
ha+ñ aij auöp u adö an+bu
laum+dal. Kes kabö gol udöm
g+la kub ap, God Manö Aij
Kes Magö a g+m+dal u, u rö
nöp m+deia. Kes m+gan an+
b yañ, God lo manö kal+ kñiñ
r+ka kabö m+hau u abe, Eron
ilöñ ad+n ud ajep marep ga u
abe, nan mana rin kabö gol
udöm g+la m+gan u r+m leila
m+deia u abe l+lö m+dm+döp.
*

5 God m+döp i a göm, Kes
Magö m+deia adö adö au
g+lañ, ejol rö m+hau auan
bad halö böñ böñ geila. Nan
si nan naj g+pun gac u, God
n+nöm arö gañ a göm, hagape
pro pro dap sabe g+ ñ+m+dal
añ an+bu. Nan an+ b gau
manö u, m+ñi hag m+löbö lem
kal+ kñiñ r+knam rö lagöp. *

6 Pen nan an+ b gau
magöñhalö g+lö m+dö n+nöl
g+, b+ God n+p nan sabe gep
gau pör pör, sel ram raul
m+gan höñ adö u amöm, God
n+p wög u g+m+dal. *

7 Pen b+ God n+p nan sabe
gep y+har+n an+ b gau, ram
raul magö añ yañ aröl rö
laga. M+añ+añ+, God n+p nan
sabe gep b+ kub yab+ u nöp,
sipsip hagape dam nöp, raul
m+gan an+bu arm+döp. Nan
si nan naj n+pe ke ga gau gac

* 9:1: Eks 26:1-30; 25:23-40

* 9:3: Eks 26:31-33

* 9:4: Eks 16:33; 25:10-16;

30:1-6; Nab 17:8-11; Dud 10:3-5

* 9:5: Eks 25:18-22

* 9:6: Nab 18:2-6

u abe, nı̄bi bı̄ nı̄ŋ aij gagöm nan si nan naij gı̄la gau gac u abe God nı̄ŋöm arö gı̄nım a göm, hagape u dam raul mı̄gan anı̄bu amöm, God nı̄p sabe gı̄ ñı̄mı̄döp. *

⁸ Ga anı̄bu, Ana U† u hanı̄p yamö nı̄ŋbun, sel ram anı̄bu ram raul mı̄gan mı̄höp halö mı̄dmı̄döp rö, Ram Raul Mı̄gan Kamı̄ŋ Aij U† Ke Yabı̄† anı̄bu aröl rö laga.

⁹ Pen gı̄mı̄dal anı̄bu, God hanı̄p nı̄bi bı̄ mı̄ñi mı̄dpun ñı̄n i gası̄ nı̄ŋun a göm haga. Pen nan ñı̄mı̄dal u abe, kaj meme kaj sipsip nan gau damöm, pak God nı̄p sabe gı̄mı̄dal u abe, nan si nan naij gı̄lö gac mı̄dmagö an kale daŋ mı̄deia u ı̄k gı̄ yuö, God nı̄bi bı̄ ası̄ŋ mı̄dagöp nı̄pe mı̄daiöl rö laga. *

¹⁰ Anı̄g gı̄mı̄dal u, kale yı̄harı̄ŋ nan ñı̄ŋeb, ñı̄g ñı̄ŋeb, ñı̄g pakep, nan adö adö gau nöp nı̄ŋöm gı̄mı̄dal. Lo manö nöd nı̄bö anı̄b gau nı̄ŋöm nan kłı̄ñ aij gı̄mı̄dal anı̄bu, yı̄harı̄ŋ God manö aij gı̄sön nı̄bö hagnı̄g ga manö anı̄bu abad mı̄döl gı̄, ana rö nı̄ŋöm gı̄pal rö u gı̄mı̄dal.

God nı̄p nan sabe gep bı̄ hain nı̄bö u, hagape nı̄pe u ke dam God nı̄p sabe gı̄ ña

¹¹ Pen Kraıs geia nan aij hadö aua gau, nı̄pe ke nan aij gau God Nı̄p Nan Sabe Gep Bı̄ Kub Yabı̄† mı̄döp. Pen ram nı̄pe au bı̄ an nı̄bö hon mı̄döm hanı̄p gı̄ ñab ram anı̄bu, nı̄bi bı̄ gı̄ lı̄lö sel

ram nöd nı̄bö mı̄dmı̄döp rö mı̄dagöp; God mı̄nön nabön i gı̄ löm, Kraıs wög gab ram u gı̄ laga. Kraıs wög gab ram u ram aij unbö ke.

¹² Kraıs kaj meme kaj kau pi paköm, hagape dam God nı̄p sabe gı̄mı̄dal rö gaga; hagape nı̄pe u ke yua u nöp God nı̄p sabe gı̄ ña. Pen bı̄ God nı̄p nan sabe gep nöd nı̄bö gau pör pör nöp hagape hon göm sabe gı̄ ñı̄mı̄dal rö gaga; hanı̄p ud God aip jı̄m ñı̄nı̄g, hagape nı̄pe ke mañ añı̄ yabı̄† dam Ram Raul Mı̄gan U† Ke Yabı̄† laŋ ara u me, hon pör pör nöp kamı̄ŋ mı̄daiun rö löp.

¹³ Nı̄bi bı̄ lo nöd nı̄bö nı̄ŋöm nan kłı̄ñ aij gı̄blap rö gagöm ası̄ŋ mı̄dmı̄dal nı̄bi bı̄ gau aulö, bı̄ God nı̄p nan sabe gep gau, ñı̄n rı̄mnap kaj meme ap pak hagape u udöm, nı̄bi bı̄ anı̄b gau yuö pı̄smas gı̄ paköm kamı̄ŋ lı̄mı̄döp; ñı̄n rı̄mnap kaj kau nı̄bar ap pak hagape u udöm, anı̄g gı̄mı̄dal; ñı̄n rı̄mnap kaj kau neb pi ap mab laulö böŋ nöp in bı̄c rı̄ka bad rı̄mnap udöm, ñı̄g halö u† ma†ı̄ göm udöm u rö nöp nı̄bi bı̄ kalı̄p gau yuö pı̄smas gı̄ paköm kamı̄ŋ lı̄mı̄döp. *

¹⁴ Hagape yı̄harı̄ŋ pı̄smas gı̄ yuö kamı̄ŋ lı̄mı̄döp anı̄bu nı̄ŋun nı̄ŋbun, Ana pör pör nöp mı̄döp u Kraıs Bı̄ U† Ke Yabı̄† u aip mı̄döm, hanı̄p a göm umö, hagape yua u hanı̄p gö, nan si nan naij gı̄pun gac u mı̄dmagö an hon

* 9:7: Lep 16:2-34 * 9:9: Hib 10:1-2
19:9,17-19

* 9:13: Lep 16:15-16; Hib 10:4; Nab

daŋ mɨdöp u ɫɨk gɨ yuö, nagɨ ubɨŋ ap lug paköm umnaböl adö u arö gun, God pör kamɨŋ mɨdöp u nɨp nöp wög gɨ ñun. *

Krais hagape nɨpe yua rö, hanɨp God aɨp ud jɨm ñöl la

¹⁵ Krais God manö aɨj gɨsön nɨbö dapöm bɨ aŋ nɨbö mɨdöp u, God nɨbi bɨ yad udnam a göm hag la gau, kalɨp nan aɨj ñɨnabin a ga nan gau udnaböl a göm göp. Krais uma u me, nɨbi bɨ Mosɨs lo manö ña u rɨb juöm, nan si nan naij gɨpal gau gac anɨbu ɫɨk gɨ yunɨm rö löp.

¹⁶⁻¹⁷ Nɨbi bɨ rɨmnap manö ɫlö hagöm hagpal, “Yad umnö, nan yad gau hagpin rö nɨme ɫɨmim,” a gɨlö, manö anɨbu nɨŋöm, yɨharɨŋ nöp mɨdlö mɨdlö, böŋ nöp umlö nöp, hagpal rö nɨme ɫɨbal. Kale kamɨŋ mɨdlö nɨŋöl gɨ, nan kale nɨme lagpal.

¹⁸ Anɨb u rö, God manö aɨj nöd nɨbö Isrel nɨbi bɨ kalɨp haga u, nan ap dap paklö hagape lugö uma me, manö anɨbu pɨdöŋ ga.

¹⁹ God Mosɨs nɨp hagö Mosɨs lo manö köp kalɨ ɫɨñ rɨka. God manö anɨbu hagö, Mosɨs nɨŋöm manö anɨbu magöŋhalö nɨbi bɨ gau magöŋhalö kalɨp hag ñɨ naböŋ juöm, kaj kau pi pak hagape udöm, kaj meme pak hagape udöm, ñɨg rɨmnap halö hoŋ göm, nan hisop a gal lö kɨd u udöm, sipsip uŋ u ud adɨŋ laŋ adɨköm,

ñɨg hagape anɨbu rauöm, lo manö köp anɨbu abe, nɨbi bɨ apöm mɨdeila gau magöŋhalö abe yuö pɨsmas gɨ pakö haga, *

²⁰ “Hagape yunö köp abe kalöp abe pɨsmas gɨ pakab anɨb i, God manö aɨj u ɫlö hagöm hagöp u, kale anɨb unbö rö nöp gɨmim a ga u, hadö nɨŋbun a gem yuabin,” a ga.

²¹ Pen hagape rɨmnap udöm, God sabe gep sel ram u yuö pɨsmas gɨ paköm, nan nɨhön God nɨp nan sabe gɨnɨg ɫɨla ram anɨbu mɨdeia gau magöŋhalö yuö pɨsmas gɨ paköm ga. *

²² Lo manö Mosɨs kalɨ ɫɨñ rɨka anɨbu amgö ɫɨ nɨŋun nɨŋbun, nan nɨhön God nɨp nan sabe gɨnɨg ɫɨla ram anɨbu mɨdeia gau magöŋhalö rö, ke uɫ aɨj mɨdageia; hagape ud yulö pɨsmas gɨ pakö nöp, uɫ aɨj mɨdmɨdöp. Lo manö Mosɨs kalɨ ɫɨñ rɨka anɨbu amgö ɫɨ nɨŋun nɨŋbun, nɨbi bɨ nan si nan naij gɨlö, nan ap dap paklö hagape lugö me, gac anɨbu ɫɨk gɨ yumɨdöp. *

Krais hanɨp a göm umöm, gac hanɨp ɫɨk gɨ yuöp

²³ Nan anɨb gau, nan ram mɨnönŋ kumi kabö adö laŋ au mɨdöp gau ana rö nɨŋöm gɨpal rö nöp mɨdmɨdöp. Pen nan ana rö mɨdmɨdöp gau, sipsip ap hagape lugö me, gac anɨbu ɫɨk gɨ yua u me, nan yabɨɫ u ram mɨnönŋ kumi

* 9:14: 1Pi 1:18-19

* 9:19: Eks 24:6-8

* 9:21: Lep 8:15,19

* 9:22: Lep

kabö adö laŋ au midöp u, nan yiharıŋ anıb rö wasö, nan aij ke yabıtı sabe gı űeb.
*

24 Sel ram nöđ nıbö Isrel nıbi bı gı löm God nıp sabe gı űımıdal u, nan ram mınöŋ kumi kabö adö laŋ au midöp gau ana rö nıŋöm gıpal rö nöp mıdeia. Pen Kraıs ram mıgan raul anıbu rö araga. Nıpe ram mınöŋ kumi kabö adö laŋ au aramöm, uri hanıp bı aŋ nıbö rö midöm God midöp aip midöp.

25 Isrel God nıp nan sabe gep bı kub yabıtı gau, mı aűı aűı, hagape kale ke wasö, sipsip nan gau paköm hagape udöm, God nıp sabe gı űınıg, Ram Raul Mıgan Uı Ke Yabıtı raul mıgan u armıdal. Pen Kraıs adö anıbu rö, űın iru nöp nıp ke sabe gı űınıg ram mınöŋ kumi kabö adö laŋ au araga.

26 Kale gıııdal rö, Kraıs abe unbö rö gıböp u, God hadame dagol gau mınöŋ naböŋ i gı la űın u rıköm, mid damöm midpun űın i, Kraıs pör pör mı aűı aűı hanıp a göm, ilön kub udöm umböp. Pen uri űın hain nıbö midpun i, nan si nan naij gac u, nıbi bı nöđ mıdmıdal gau gıla, nıbi bı uri midpun gau gıpun, nıbi bı hainö mıdeınaböl gau gııaböl, nan si nan naij gac u magöŋhalö, maű aűı yabıtı nıbi bı magöŋhalö a göm ram mınöŋ ıı i apöm uma. *

27 Nıbi bı gau magöŋhalö

maű aűı yabıtı umöm, hainö manö kub u nıŋıaböl rö,

28 Kraıs nıpe maű aűı nöp nıbi bı nan si nan naij gac kale magöŋhalö ık gı yunıg uma. Nıpe bı aűı nöp; kale nıbi bı iru yabıtı. Kraıs kauyaŋ aunab. Pen kauyaŋ ado gı aunab űın u, nıbi bı nan si nan naij gıpal gau kalıp kauyaŋ nan sabe gı űınam a göm auagnab; nıpe anıg hadö böŋ nöp ga. Pen nıbi bı nıp aij gö nıŋöl gı abad midpal gau kalıp böŋ nöp udöm nan aij űınabin a ga u űınıg aunab.

10

Sabe gep nöđ nıbö u, nan si nan naij gac u ık gı yuagnab

1 Moıs lo manö kalı kliű rıka rö nıŋöm, sipsip nan gau pak sabe gıpal u, yiharıŋ hainö gau gıııg gab u ana ral nıŋöm gıpal rö gıpal. Gıpal anıbu, mı aűı aűı pör gıpal. Anıb u, nıbi bı God nıp aunıg gaböl gau, nan sabe gep lo gau hain göm, God nıbi bı asıŋ mıdagöp nıpe mıdöl rö lagöp.

2 Sipsip nan gau pak God nıp sabe gı űılö, God nan si nan naij gac kale u böŋ nöp ık gı yüböp u, gası iru nıŋöm, kauyaŋ gun kauyaŋ gun a göm gagılap; maű aűı ap nöp göm arö gıılap.

3-4 Kaj kau nıbar hagape u abe, kaj meme hagape u abe, nan si nan naij gıpal gac u ık gı yunım rö lagöp u me, mı aűı aűı pör nöp nan gau

pak God nɪp sabe gɪpal u, kale nɪbi bɪ nan si nan najj gac halö mɪdpal u hauɫ göl rö lagöp. *

⁵ Anɪb u, Krais mɪnön naböŋ adö iɫ i aunɪg göm, nɪpe God nɪp haga,

“Nɪbi bɪ kale sipsip nan gau pak nöp sabe gɪpal u nöp aij gagöp.

Nɪbi bɪ nan nöp ñeb ap dam nöp ñɪbal u nöp aij gagöp.

Pen ne yɪp bɪ hañ roman ap gɪ lɪban. *

⁶ Pen kaj kau kaj sipsip nan anɪb gau halö laulö böŋ nöp in bɪc rɪköp u abe,

nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gac u gasɪ nɪŋöm sipsip nan gau pak sabe gɪpal u abe,

u rö nöp ne nɪŋö aij gagöp.

⁷ Pen manö rɪmnap halö hagem hagnö, ‘God, yad mɪdpin.

Hadame nöp köp u kalɪ kliñ rɪköm hagla rö u,

yad aubin u, gasɪ ne nöp nɪŋmön hagnabön rö gɪnabin,’ ” a ga.

⁸ Krais manö anɪb mɪhau haga. Manö ap u God nɪp hagöm haga, “Nɪbi bɪ kale sipsip nan gau pak nöp sabe gɪpal u ne nɪŋö aij gagöp; nɪbi bɪ nan ñeb ap dam nöp ñɪbal u abe ne nɪŋö aij gagöp; kaj kau kaj sipsip nan anɪb gau halö laulö böŋ nöp in habɪk lugöp u abe ne nɪŋö aij

gagöp; nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gac u gasɪ nɪŋöm sipsip nan gau pak sabe gɪpal u, u rö nöp ne nɪŋö aij gagöp,” a ga. Mosɪs lo manö kalɪ kliñ rɪkö mɪdöp rö nöp sabe gɪ ñɪmɪdal u pen Krais nɪŋöm, “God nɪp aij gagöp,” a ga.

⁹ Pen Krais manö ap God nɪp hagöm haga, “God, yad mɪdpin. Yad aubin u, gasɪ ne nöp nɪŋmön hagnabön rö gɪnabin,” a ga. Anɪb u, nɪbi bɪ nan pak God nɪp sabe gɪ ñɪ mɪdeila manö nöd nɪbö u, God nɪpe wasö göm, manö aij hain nɪbö u gö pɪdön gö ara.

¹⁰ Anɪb u, Jisas Krais Nap manö u nɪŋöm, nan si nan najj gɪpun gac u ɫɪk gɪ yunɪg, mañ añɪ yabɪɫ hañ roman nɪpe ke böŋ nöp sabe gɪ ña u me, hon nɪbi bɪ magöŋhalö nan si nan najj gac u ɫɪk gɪ ke gau yuö nɪbi bɪ uɫ nɪpe mɪdpun. *

¹¹ Bɪ God nɪp nan sabe gep gau ñɪn añɪ añɪ wög kale gɪpal. Ñɪn añɪ añɪ kale pör pör nan gau pak God nɪp sabe gɪpal. Pen anɪg gɪlö, nɪbi bɪ nan si nan najj gɪpal gac u ɫɪk gɪ yunɪm rö lagöp. *

¹² Pen Krais nɪbi bɪ nan si nan najj gac u ɫɪk gɪ yunam a göm nɪp ke mañ añɪ ap nöp sabe gɪ ñöm, wög anɪbu gɪ uɪpin a göm, am God ñɪmagö yɪjɪg adö böŋ lau asɪka.

¹³ Krais God ñɪmagö yɪjɪg adö böŋ lau asɪk mɪdö nɪŋöl gɪ, God nɪpe Krais nɪp kauɫ

* 10:3-4: Hib 9:13 * 10:5: Sam 40:6-8

* 10:13: Sam 110:1

* 10:10: Hib 9:12 * 10:11: Eks 29:38

mauat midpal gau ma ara nipe mo gau linab. *

14 Krais nipe mañ añt nöp uma u, nibi bî nan si nan naj gac kale lik gî yuöp gau, kale nibi bî ut nipe hadö midpal. Pen kale nibi bî ut nipe pör nöp mideinaböl.

15 Ana Ut u rö nöp hanip manö anibu rö hag ñöb. Nipe manö hagep bî nipe ap nip gasi ñö, God Manö u adiñ ap kalî kliñ riköm haga,

16 “Yad Bî Kub hagabin, hainö yad manö hain nibö kalip hagem manö hag adö añt lem, lo yad u gasi midmagö an kale dan li ñinö, niñ aij göm gasi niñöl gî mideinaböl,” a ga. *

17 Pen manö ap haga, “Nan si nan naj gîpal u niñem arö gem, hainö gasi niñöl gî midageinabin,” a ga. *

18 Anib u hon niñbun, God nipe nibi bî magöñhalö nan si nan naj gîpal gac u hadö niñöm arö göp rö, God nip nan sabe gep bî gau wög ap midagöp yabiñ.

God midöp söl auun

19-20 Añ mam bî. Jisas hañ roman nipe ke hagape nipe ke nöp sabe gî ñöm ilön udöm uma u me, wañj kub Ram Raul Migan Ut Ke Yabiñ piñ gila u pak gî dö gö, adan gîsön nibö adan kamñ arep ap hon böñ nöp hiika. *

21 Krais nipe hon God il nipe midpun gau, bî ram nap nibö rö midöm, God Nip Nan Sabe Gep Bî Kub Yabiñ hon u midöp.

22 Anib u me, Krais nan si nan naj gîpun gac u hadö lik gî yuö, gasi magö hon mid aij göp niñöm hon ñg pak aij gîpun rö ut nöp midun, God manö aij u niñ ud pidöñ gun, gasi añt nöp niñun, God midöp au söl arun. *

23 God pör nöp hagöp rö nöp gînab u me, God hanip dam ram miñöñ kumi kabö adö lan au ud arnab a göp manö niñö anibu niñ ud pidöñ gun gasi halö abad midaiun. God hainö anig gînab manö u nibi bî gau hag ñibun rö, hon ke gasi añt anibu nöp niñ ud pidöñ göl gî midaiun.

24 Pen añ mam bî rimnap kalip midmagö lun gî aij gîno, kale pen nibi bî rimnap kalip midmagö löm gî aij gîlö, añ mam gau pen pen ud aij gun, gî ñun, pen pen midmagö lun, gî aij gun. Gasi u nöp niñöl gî midaiun.

25 Nibi bî rimnap God Manö niñun a göm apöm magum gîmidal u pen hainö arö gîpal rö, gagan. Bî Kub ado gî apöm manö kub hagnab ñin u söl midöp a gun, ap magum gun, manö aij niñbun u, pen pen hag ñöl gun, jîm ñöl midaiun. *

Krais nip arö gînabun u,

* 10:16: Jer 31:33; Hib 8:10 * 10:17: Jer 31:34 * 10:19-20: Mad 27:51; Hib

4:16 * 10:22: Lep 8:30; Esi 36:25; Ep 5:26 * 10:25: Hib 3:13

böŋ nöp ap lug pakun rö löp

²⁶ Krais manö aij manö yuö u haglö n+ŋ aij gun, pen ado g+ nan si nan naj adö u kauyaŋ göl g+ m+dnabun u, nan ap God n+p sabe g+ ñ+no gac hon u ð+k g+ yun+im rö lagöp. *

²⁷ Adö an+bu, adan hon ap m+deginab. God n+p p+ñ+ŋ gun, manö kub u abe, mab m+taŋ kub God kołmał n+pe gau kal+p in hij g+ lugn+g gab u abe abad m+deinabun. *

²⁸ Moſis lo manö kal+ kłiñ r+ka u, n+bi b+ n+ŋlö, nan y+har+ŋ rö lö, r+ b r+keila u, n+bi b+ m+hau aka m+hau n+gaŋ amgö n+ŋlö, manö kub g+m+dal ñ+n u, kal+p mög n+ŋn+im rö lagö, b+ manö ud as+kep gau manö an+bu n+ŋ aij göm haglö böŋ nöp al pak lim+dal. *

²⁹ An+b u, n+bi b+ God Ñ+ n+pe u nöp ałeb ałeb ñ+naböl u, God n+bi b+ manö kub hagnab ñ+n u kal+p manö kub hagöm, kal+p pen ilön naj ñ+n+g gab. God Ñ+ n+pe n+p ałeb ałeb ñ+naböl an+bu, Krais hagape n+pe ke han+p God aip ud j+im ñöl l+nam a göm yua u, kal+p nan y+har+ŋ rö lö, an+g g+naböl. Pen God Ana kal+p mög n+ŋöb u, n+p u rö nöp ałeb ałeb ñ+naböl. *

³⁰ Hon n+ŋbun God B+ Kub n+pe haga, “N+bi b+ nan si nan naj g+pal gau, yad añ+ kal+p pen g+ naj g+nabin,” a ga. Pen manö ap haga, “B+ Kub n+pe ke n+bi b+ n+pe gau

kal+p manö kub hagnab,” a ga. *

³¹ Pen God B+ Kub pör pör m+đöp u, n+bi b+ gau kal+p manö kub hagnab u n+ŋlö an+n+n gö p+ñ+ŋ g+naböl.

God Manö hagöp rö nöp g+no arn+im

³² Pen nöđ g+m+dim u hauł gagmim. Krais mailö aij kalöp pak ñö manö aij n+pe u n+ŋ udpe, n+bi b+ r+mnap kalöp marö kub ñ+la u pen n+p arö gape.

³³ Ñ+n r+mnap kalöp manö naj hagöm, g+ naj g+m+dal u pen gas+ an+bu n+ŋagmim, Krais n+bi b+ m+gan r+mnap kal+p g+ naj geila an+b gau adö arm+dim.

³⁴ N+bi b+ Krais manö aij u n+ŋ udlö, nag+ l+la gau, mög n+ŋm+dim. B+ kub ram m+nöŋ kale abadpal gau apöm nan kale magöŋhalö ud gau n+bö gau n+bö p+ŋ g+ ud arlö, gas+ iru n+ŋagmim, aij gö n+ŋöl g+, kale nan p+ŋ g+ ud aragep, nan aij yab+ł pör pör nöp m+dnab u gas+ n+ŋöl g+ nöp m+dm+dim. *

³⁵ An+b u, hain hain gagmim; kłö g+mim gas+ halö m+deinabim u, God kalöp pen nan aij yab+ł ñ+nab.

³⁶ Krais manö aij n+ŋ ud-pim u arö gagmim. God Manö hagöp rö nöp g+pe arö me, God Manö hagöp rö nöp kalöp nan aij an+bu ñ+nab.

* 10:26: Hib 6:4-8 * 10:27: Ais 26:11 * 10:28: Dud 17:6; 19:15 * 10:29:

Eks 24:8 * 10:30: Dud 32:25-36 * 10:34: Mad 6:20; 19:29

37 God Manö u niñun
niñbun, manö ap kalı kliñ
riköm hagla,

“Magö ulep nöp ap midöp
Bı aunig gab u aunab. *

38 Pen niñi bı kamıñ aij yad
gau,

yıp niñ udöm kamıñ
mıdeinaböl.

Pen niñi bı rımnap yıp arö
gıñaböl u,

yıp aij gagnab,” a gıla.

39 Pen hon niñi bı God
niñ arö göm ap lug pakn-
aböl rımnap midagpun; niñi
bı niñ niñ udöm, pör pör
nöp kamıñ mıdeinaböl gau
midpun.

11

Niñ udep magö u

1 Niñi bı God Manö hagöp u
manö niñö hagöp a göm, God
niñ niñ udpal gau, God Manö
hainö kalöp gı aij gıñabin a
göp u, kale gası mıñöp wasö,
God Manö hagöp rö nöp niñ
ud pıdön gıpal. Niñi bı God
Manö hagöp u manö niñö
hagöp a göm, God niñ niñ ud-
pal gau, God Manö nan anıñ
gau anıñ göl anıñ göl midöp
a göp u, kale nan anıñ gau
amgö niñagpal u pen kale
gası mıñöp wasö, God Manö
hagöp rö nöp niñ ud pıdön
gıpal. *

2 Niñi bı rımnap hadame
nöp gau, mıñi nöp kalı kliñ
rikajın rö gıla rö, God niñ aij
ga.

3 God niñ niñ udun, God
Manö hagöp u manö niñö

hagöp a gıpun u me, nan
kumi kabö adö lañ abe,
nan niñöñ naböñ it i abe,
God nan ap udöm gı laga,
God manö u nöp hagö la u,
niñbun. *

*Ebol, Inok, Noa God niñ
niñ udla*

4 Hadame nöp bı ne Ebol
God niñ niñ udöm, God
manö hagöp u manö niñö
hagöp a ga u me, nan dapöm
God niñ pak sabe gı ñö, God
niñö aij ga. Pen niñmam Ken
nan dapöm sabe gı ña u, God
niñö aij ga.

Ebol niñpe God niñ niñ
udöm, God manö hagöp u
manö niñö hagöp a ga u
me, God niñ pen bı kamıñ
aij yad a göm, nan sabe gı
ña u niñöm, yıp aij göp a
ga. Ebol umöm arö, mıñi
aip midagpun u pen, niñpe
God niñ niñ uda aiud anıbu,
hanıñ niñi bı rımnap gası
ñöl gı nöp midöp. *

5 Pen Inok niñpe u rö nöp
God niñ niñ udöm, God
manö hagöp u manö niñö
hagöp a göm, God niñ niñ ud
mid damöm umaga. God niñ
niñ udöm, God manö hagöp
u manö niñö hagöp a ga u
me, God niñ pen bı kamıñ
aij yad a göm, kamıñ nöp ud
ara. Niñi bı niñp ulhai ulhai
niñ wasö gıla; God niñpe ke
niñ dam ram niñöñ kumi
kabö adö lañ au ud ara. *

6 Niñi bı God niñ niñ
udöm, God Manö hagöp u

* 10:37: Hab 2:3-4 * 11:1: 2Ko 5:7 * 11:3: Jen 1:1; Sam 33:6; Jon 1:3 * 11:4:
Jen 4:3-10 * 11:5: Jen 5:21-24

manö nɪ̄jō hagöp a gɪ̄naböl gau nöp, God nɪ̄jō aij gɪ̄nab. Nɪ̄hön gɪ̄nɪ̄g: nɪ̄pe kamɪ̄j mɪ̄döp rö, nɪ̄p sabe gɪ̄no, hanɪ̄p manö hagöp rö gɪ̄nab a gɪ̄pal nɪ̄bi bɪ̄ gau nöp ud aij gɪ̄nab.

⁷ Pen Noa nɪ̄pe u rö nöp God nɪ̄p nɪ̄j udöm, God manö hagöp u manö nɪ̄jō hagöp a göm, God hagöp rö nöp gɪ̄nab a göm, haga rö nöp ga. God Noa nɪ̄p möj kub paknab a gö, Noa amgö nɪ̄jaga u pen God nɪ̄p nɪ̄j uda rö, manö nɪ̄jō hagöp a göm, nɪ̄g magɪ̄b kub u gɪ̄ la. Nɪ̄g magɪ̄b kub anɪ̄bu gɪ̄ löm, nɪ̄bi nɪ̄pe nɪ̄ pai nɪ̄pe gau magöjhalö raul mɪ̄gan anɪ̄bu arlö, möj kub yabɪ̄t u ala pen kamɪ̄j mɪ̄deila. Pen God möj kub paknab a gö, amgö nɪ̄jaga nɪ̄n u, God manö hagöp u manö nɪ̄jō hagöp a göm gö arö nɪ̄g magɪ̄b gɪ̄ la u me, God nɪ̄p bɪ̄ kamɪ̄j aij yad a ga. Nɪ̄pe kamɪ̄j arö nɪ̄jöl gɪ̄, nɪ̄bi bɪ̄ manö nɪ̄pe rɪ̄b jula gau nɪ̄bi bɪ̄ nan si nan naj nöp göl gɪ̄ mɪ̄deila u waiö mɪ̄döp. *

⁸ Bac ɪ̄lan Ebrahim u rö nöp God nɪ̄p nɪ̄j udöm, God manö hagöp u manö nɪ̄jō hagöp a göm, haga rö nöp ga. Nap ram mɪ̄nönj u mɪ̄dö nɪ̄jöl gɪ̄ God haga, “Nɪ̄ pai ne yag daunabön yag daulö arnab gau, kalöp ram mɪ̄nönj kub ap böj nöp hagnabin u me, ammön anɪ̄b gau mɪ̄daimön,” a ga. God

anɪ̄g hagö, Ebrahim ram mɪ̄nönj anɪ̄bu mɪ̄döp gau a göm nɪ̄jaga; God yɪ̄p abad mɪ̄deinab a göm, halöwaö ara. *

⁹ Pen God ram mɪ̄nönj nɪ̄p hag la am mɪ̄deia ram mɪ̄nönj anɪ̄bu ram mɪ̄nönj nɪ̄pe wasö, nɪ̄bi bɪ̄ rɪ̄mnap ram mɪ̄nönj kale. Nɪ̄pe bɪ̄ mɪ̄lö gau nɪ̄bö rö mɪ̄deia. Nɪ̄pe anɪ̄g göl mɪ̄döm, sel ram nöp göm han ajöm, nɪ̄ nɪ̄pe Aisak nɪ̄p yag daua. Yag dauö kub göm, nap ga rö nöp sel ram nöp han ajeia. Aisak nɪ̄ nɪ̄pe Jekop nɪ̄p yag dauö kub göm, u rö nöp sel ram nöp han ajeia. Pen God ram mɪ̄nönj nɪ̄p hag löm Ebrahim nɪ̄p haga u, nɪ̄ nɪ̄pe Aisak Jekop kalɪ̄p u rö nöp hag la. *

¹⁰ Pen Ebrahim God ram mɪ̄nönj klö aij pör mɪ̄deinab a göm gɪ̄ la u, am mɪ̄deinabin a gɪ̄ gasɪ̄ nɪ̄jöl gɪ̄ mɪ̄deia.

¹¹ Ebrahim bɪ̄ mɪ̄lep löm, nɪ̄bin Sara nɪ̄bi wasöke mɪ̄lep yabɪ̄t löm, mɪ̄dailö. Pen Ebrahim God nɪ̄p nɪ̄j udöm, God manö hagöp u manö nɪ̄jō hagöp a göm, hagöp rö nöp halɪ̄p gɪ̄nab a göm, nɪ̄ Aisak nɪ̄p yag daulö. *

¹² Ebrahim bɪ̄ hadö umöb rö mɪ̄deia u pen nɪ̄ nɪ̄pe anɪ̄bu rɪ̄kö, rɪ̄k dam dapɪ̄l gɪ̄lö, hon nɪ̄bi bɪ̄ iru nɪ̄banö yabɪ̄t, gapɪ̄ kumi kabö lan au iru nɪ̄banö yabɪ̄t mɪ̄döp rö, kabö kulup airan nɪ̄g goɪ̄ au iru nɪ̄banö yabɪ̄t mɪ̄döp rö, wö ral nɪ̄jagpal rö u,

* 11:7: Jen 6:13-22; 7:1

* 11:8: Jen 12:1-5

* 11:9: Jen 35:12

* 11:11: Jen

18:11-14; 21:2; Ro 4:19

* 11:12: Jen 15:5; 22:17

midpun. *

13 Bî hadame nöp hagabin anîb gau, God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp hanîp gî nab a göm, umla. God kalîp nîhön nîhön hagö, hagöp rö nöp hanîp gî nab a göm, nîp nîŋ ud mideila u pen God haga anîbu gö nîŋöm umagla. God kalîp nîhön nîhön haga u, amgö nîŋagöm, mîlö gau nîbö rö gasî kale nöp nîŋöm, hainö God nan aij hanîp nî nab a ga u hanîp nî nab, a göm, aij gö nîŋöl gî midöm umla. Mînön naböŋ adö î i midöm hagnîdal, "Hon nîbi bî ke gau nîbö yîharîŋ apun mînön naböŋ adö î i midpun," a gîmîdal. *

14 Nîbi bî manö anîbu rö hagnal gau, ram mînön hon yîjîg göl ap midöp u a gî gasî u nîŋöm, anîg hagnal.

15 Ram mînön kale arö göm aula u gasî arö, ado gî arblap pen ado gî aragla.

16 Pen gasî kub kale ara God ram mînön aij kumi kabö adö laŋ au. God nîpe pen kalîp ram mînön ap gî lî aij ga u me, kale God nîp God hon a gîpal u, nîpe nîŋö nable gagöp.

17-19 Pen God, Ebrahim hagnabin rö gî nab aka göm, nîp haga, "Nî ne Aisak, 'Rîkô rîklö rîk dam dapîl gîlö iru mideinaböl,' a gînö nî u nöp, nîp dam al pak lîmön, yîp sabe gî nîmön," a ga. Hagö,

Ebrahim God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, yîp hagöp rö nöp gî nab a göm haga, "Nî yad anîbu rîkô rîklö rîk dam dapîl gîlö iru mideinaböl a ga manö u arö gagnab; nî yad añî yabîl u al pak lînö, nîpe gö kauyaŋ uraknab," a göm, nî nîpe Aisak nîp dam bîd adö u nagî adîk löm, ru udöm bîg lînîg gö, God haga, anîg gagnöm a ga. Anîb u, nî nîpe Aisak nîp hadö böŋ nöp uma rö la u pen nîp kamîŋ udöm dam ado gî ara. *

20 Aisak pen kub göm nî mîhau yag daua. Nî ap hib nîpe u Jekop; nî ap hib nîpe u Iso. Pen nap Aisak u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, bî mîlep yabîl löm, God hagöp rö nöp gî nab a göm, nî nîpe mîhau kalîp nan aij hainö gî nab manö u rîmnap nöd hag nîa. Umö, hainö haga rö nöp ga. *

21 Pen nî nîpe Jekop u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God manö hagöp u manö nîŋö hagöp a göm, hagöp rö nöp gî nab a göm, bî mîlep yabîl löm söl umnîg ga nî nî u, îlön adîŋ ud ajep nîpe u udöm, God hib nîpe hagö adö arö nîŋöl gî, nî nîpe Josep nî rîka mîhau u kalîp hagöm, God kalîp mîhau ud aij göm abad mid aij gî nîm, a ga. *

22 Pen nî nîpe Josep u rö nöp God nîp nîŋ udöm, God

* 11:13: Jen 23:4; 1Kr 29:15; Sam 39:12; 1Pi 2:11 * 11:17-19: Jen 21:12; 22:1-14; Ro 4:17 * 11:20: Jen 27:27-29,39-40 * 11:21: Jen 47:31-48:20

manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp g+ nab a göm, b+ m+lep yab+ löm söl umn+g ga ñ+n u, Isrel n+bi b+ n+pe gau kal+p haga, "Hainö ram m+nöñ Ijip i arö g+mim, ado g+ ram m+nöñ Kenan arnabim. Ñ+n an+bu, le yad gau halö dammim an+g an+g g+mim," a ga. Hagöm umö, hainö kal+p haga rö nöp g+la. *

Mosis n+ip yag dapil pi g+lö

²³ Mosis n+me nap ber u rö nöp God n+ip n+ñ udmil, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a g+mil, hagöp rö nöp g+ nab a g+mil, ñ+ Mosis n+ip yag daumil, k+ñ aij m+deia u n+ñmil, rak+n m+hau n+gan pi g+lö m+deia. Ijip Kinj Pero n+ip p+ñ+ñ gaglö. *

²⁴ Mosis kub göm, n+pe u rö nöp God n+ip n+ñ udöm, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp g+ nab a göm haga, "Y+ip Pero pai n+pe ñ+ n+pe hagagöl.

²⁵⁻²⁶ M+nöñ naböñ adö iñ i nan si nan naj göl g+ m+dnö, y+ip aij gagnab; pör pör m+deinam a gem, Mesaia n+ip n+ñ udnö, y+ip hag jun-aböl u aij; pen Ijip n+bi b+ arep auep nan aij aij kale gau y+ip aij gagöp a ga. Yad n+bi b+ God lau adö m+dlö, kal+p g+ naj g+pal gau aip magum gem m+deinam," a ga.

²⁷ Pen Mosis n+pe God amgö n+ñagep u n+ip n+ñ udöm, waiö n+ñ+n+ m rö lö,

Kinj Pero n+ip mulu kal n+ña u p+ñ+ñ gaga. God n+ip n+ñ udöm, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp y+ip abad m+deinab a göm, God haga rö nöp göm, Isrel n+bi b+ kal+p u+ g+ Ijip arö göm aua.

²⁸ Pen Mosis n+pe God n+ip n+ñ udöm, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp han+ip g+ nab a göm, hagö, Isrel n+bi b+ Pasopa sipsip pi gau paköm, hagape udöm ajöñ iñ böñ böñ yulö p+smas g+ pakö, naböñ adö lanj abe yulö p+smas g+ pakö, ejol apöm Ijip n+bi b+ ñ+ nöd yag daula gau magöñhalö al pak löl g+, Isrel n+bi b+ ram kale u amöm ñ+ nöd kale gau al pak laga. *

²⁹ Isrel n+bi b+ God n+ip n+ñ udöm, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp han+ip g+ nab a g+lö, Ijip kai kal+p r+ñ+k g+lö, amöm ñ+g solwara Hagape u r+kn+g g+lö n+ñöl g+, God gö ñ+g an+bu h+ñ+ g+ böñ böñ arö, m+nöñ m+lep adö u rö amöm, böñ lödan arla. Pen Ijip kai kal+p yu g+ dam anj an+bu aueila, ñ+g apöm kal+p pañ gö magöñhalö ñ+g ñ+nöm um hakla me. *

³⁰ Pen hainö Isrel n+bi b+ God n+ip n+ñ udöm, God manö hagöp u manö n+ñö hagöp a göm, hagöp rö nöp g+ nab a göm, amöm daun kub Jeriko kabö waryö klö u ñ+n unbö mudun u g+gabö g+lö

* 11:22: Jen 50:24-25; Eks 13:19 * 11:23: Eks 1:22; 2:2 * 11:28: Eks 12:21-30

* 11:29: Eks 14:21-31 * 11:30: Jos 6:12-21

gılö, kabö waryö u böñ nöp lug paka. *

³¹ Bı si udep nıbi Rehap u, God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, nıbi bı nıpe God manö nıpe arö gıla gau aip umaga. Nıñön gınıg: bı Isrel mıñau daun kub Jeriko arlö, kalıp mıñön al pak lınıg gılö, God Rehap hagö, ram mınönñ hon nıñ lınıg aubil a göm, ud amdam gö, kamıñ mıdmil ado gı arlö. *

³² Pen nıbi bı God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a gılö, kalıp ke yabıt ga aiud gau aige göl gem mılöbö hagnam. Bı ne Gidion, Barak, Samson, Jepda, Depid, Samyuel bı gau abe, bı God manö hagep gau abe gıla gıla rö hagnö, manö mılö kub arnab. *

³³ Nıbi bı anıb gau God nıp nıñ udöm, God manö hagöp u manö nıñö hagöp a göm, rımnap nıbi bı ram mınönñ ke rımnap kalıp yu gı yula. Kale gı aij gıla rö, God gınabin a ga rö nöp kalıp ga. Rımnap kalıp kain hapeb laiön mıdeila an u ud yula, God kalıp abad mıdö hauagla. *

³⁴ Pen rımnap mab kub ineia an u ud yula inaga. Rımnap ru mılö kıd udöm kalıp bıñıg lun a gıla u pen pıñıñ gı arla. Nıbi bı rımnap nıbi bı hain u pen God kalıp

abad mıdeila kal klö yabıt mıdeila. Pen pen göl gı, amöm ami bı ram mınönñ ke nıbö gau kalıp yu gı yula. *

³⁵ Nıbi rımnap nugmul bı ñı pai kale gau umeila, God nıp nıñ udöm sabe gılö, nıpe gö kauyan urakla.

Nıbi bı rımnap God nıp nıñ udeila rö, kalıp ilön ñıla. God nıp arö gıblap, kalıp hubık yulö kamıñ arblap u pen, umno God hanıp gö urakun ram mınönñ aij nıpe au pör pör mıd aij gun a göm, God nıp cıg göl gı nöp mıdöm nıp arö gaglö, kalıp rapın gı naij göm ilön mab ñılö ñılö umla. *

³⁶ Rımnap kalıp hag juöm, ilönñ ud rapın pakla. Rımnap adıköm nagı yula. *

³⁷ Rımnap kabö ju pak lılö umla. Rımnap kalıp so udöm rıb gı dö gı adıñ adıñ lıla. Rımnap ru mılö kıd udöm, kalıp böñ nöp bıñıg lıla. Rımnap kalıp pör nöp gı naij göm, yuk gılö gılö uñham yabıt mıdöm, nıbi bı mög gep rö mıdöm, kaj meme sip-sip hañ udöm wañıj rö yımöm gı ajmıdal. *

³⁸ Pen nıbi bı gau nıbi bı aij yabıt; nıbi bı naij gau an kale au mıdagaıblap. Hon aip mıdep rö lagöp a göm, kalıp gı naij gılö gılö, pıñıg gı am ram mınönñ kabö nöp mıdöp an gau mıdöm, kabö mıgan mınönñ mıgan gau han

* 11:31: Jos 2:1-21; 6:21-25; Jem 2:25

* 11:32: Jaj 6:11-8:32; 4:6-5:31;

13:2-16:31; 11:1-12:7; 1Sa 16:1-1Ki 2:11; 1Sa 1:1-25:1

* 11:33: Dan 6:1-2

* 11:34: Dan 3:23-27

* 11:35: 1Ki 17:17-24; 2Ki 4:25-37

* 11:36: 1Ki 22:26-27;

2Kr 18:25-26; Jer 20:2; 37:15; 38:6

* 11:37: 2Kr 24:21

ajmıdal.

³⁹ Nıbi bı hagabin anıb gau, God nıp nıη udöm, God manö hagöp u manö nıηö hagöp a göm, hagöp rö nöp gınab a gılö, God kalıp magöηhalö, gı aij yabıtı gımim nıbi bı kamıη aij yad mıdpim, a ga. Pen God kalıp nan aij nınabin a ga u, nan aij u nın anıbu udagla.

⁴⁰ Nıhön gınıg: God hanıp nan aij yabıtı nınıg gabin a göm gası nıηa rö, nın hain añı anıbu nöp, kale nıbi bı gau abe, hon nıbi bı abe hanıp magöηhalö udö, seg am jım nöl nıbi bı uı nıpe mıdeinabun.

12

¹ Pen nıbi bı iru nöp hagajın anıb gau hanıp bıg gıgabö göl gı mıdpal rö, nan gası kub nıηbun gau arö gun, nan si nan naij hanıp yıηıd cıg gınım rö löp u arö gun, kłö gun adan hanıp hag la u gı dö gı arun. *

² Jisas haga rö, hon God nıp nıη udun, God manö hagöp u manö nıηö hagöp a gun, hainö God manö hagöp u magöηhalö waiö nöp nıη aij gınabun. Jisas nıp mab kros ba laη al pak lınıg gılö, yıp bı naij rö al pak lılö nable udnabin a göm hagaga. Hainö ram mınöη kumi kabö adö lagod au mıñ mıñ yabıtı gınabin a göm, hanıp nıbi bı a göm umöm, urak am God nımagö yıjıg adö böη lau asıka. Anıb u, pör pör nöp

Jisas nıp nöp gası nıηöl gı mıdaiun.

³ Nıbi bı iru nöp Jisas nıp mulu kal nıηöm gı naij göm gılö arö, nıpe pıñıη gaga u nıηmim. Jisas ga adö anıbu nıηmim, anıg unbö rö nöp gımim, gası halö mıdmim, God hagöp rö nöp göl gı mıdaimim.

⁴ Jisas nıpe Seden aip pen pen ga u, bı gau nıp mab ba laη al pak lılö uma. Kale pen, Seden kalöp nan si nan naij gınıg tıp gö, anıg gagun a gımim, nıp aip pen pen gıpmim u, kalöp al pak lagpal.

⁵ God kalöp nıı pai yad a göm manö aij hagö God Manö u kalı kłıñ rıkla u hauı gıpmim akaη Nıpe haga,

“Nıı pai yad gai i!

Bı Kub u kalöp rımıd uknıg marö nınab u, gası kub nıηagmim.

Bı Kub kalöp hag gınab u, hanıp böη nöp arö göp a gımim, gası iru nıηagmim.

⁶ Bı Kub nıbi bı mıdmagö löp gau kalıp rımıd uknab.

Nıı pai nıpe gau me, kalıp magöηhalö marö nınab,” a ga. *

⁷ Anıb u, uıham mıdeinabim u, gası iru nıηagmim; God hanıp rımıd ukab a gımim gası halö mıdaimim. Kale nıηbim, nap bı gau nıı pai kale gau magöηhalö rımıd ukpal. *

⁸ God nıpe nıı pai nıpe magöηhalö rımıd uknab.

God kalöp rîmîd ukagnab u, kale ñî pai nîpe wasö, ñî pai nap halö mîdagpim u me, kalöp rîmîd ukagnab.

⁹ Bapi hon mînönj nabön adö iî i gau, hanîp rîmîd uklö, aij ukpal u a gun nîñbun. Anîb u rö, Bapi hon kumi kabö adö lañ mîdöp u hanîp rîmîd ukö, aij yabîl anîg göp a gun nîñjun kamîñ mîdaiun.

¹⁰ Bapi hon mînönj nabön adö iî i rîmîd ukpal gau, ñî pai mîdaino pro magö u nöp, gasî kale ke nîñöm hanîp rîmîd ukpal. Pen God hanîp a göm, uî mîdpin rö nöp mîdeilan a göm, hanîp rîmîd uköp.

¹¹ God hanîp rîmîd uköp magö u aij gagöp u pen rîmîd ukö, nagî aij adö anîbu nîñjun, agamîj mîdun gî aij göl gî nöp mîdeinabun. *

God nan nîpe gau nöp gasî nîñöl gî mîdaimim

¹² Anîb u me, ñîñ ma kaîa gö auöp u, yîharîñ göp a gîmim, urak amîl apîl gîpe klö gîñim. *

¹³ Adan yîjîg göl aij aij adö u arbe, rîmnap ma pîg juainîm, klö gîmim ammim gîpe gîpe, kamîñ lî nab. *

¹⁴ Nîbi bî gau aip magöñhalö jîm ñöl mîdaiun a gîmim mîdaimim u pen God nîbi bî uî nîpe mîdaimim. God nîbi bî uî nîpe gau nöp Bî Kub u nîp nîñnaböl.

¹⁵ Kale nîñ aij gîmim, God hanîp mög nîñöm ud aij göp u arö gagmim. Nîñ aij gîmim, anî kale gau nîbi ap bî ap gasî naj nîñöm, nîbi bî rîmnap gasî naj anîbu hageinab u, kale pen u rö nöp gîlö gîlö, nîbi bî iru nöp kalîp asîñ uî gîñim rö löp.

¹⁶ Nîñ aij gîmim, anî kale gau nîbi bî ap nîbi si bî si gagnîm. Kale magöñhalö God nan nîpe gau nöp gasî nîñöl gî mîdaimim. Iso hadame nöp ga rö gagmim. Iso nîpe God nan nîpe gau gasî nîñagöm, kîyö lö, nan ñîñîñ a göm, God nap Aisak nan aij ña u, Aisak ñî nîpe nöd u Iso nîp ñîñîg ga u, Iso ñî nöd mîdöm udböp u, pen nan aij anîbu nan yîharîñ rö lö arö göm, nan magö u nöp uda. *

¹⁷ Pen kale nîñbim, nap Aisak nan aij ñî nöd Iso nîp ñîñîg ga nan aij anîbu, Iso udaga u me, hainö mög gö mîñönj göl gî, kauyan udnam a göm, adan udnîm ap mîdagö, mög yabîl gö mîñönj gî mîdeia. *

God pör kamîñ mîdöp u ram mînönj nîpe u aubim

¹⁸ Isrel nîbi bî ram mînönj Sainai Dum mîdöp u amöm dum anîbu iî au aulö, mab kub yabîl inöm, sîbön yabîl apöm, yîgön kub udöm gö, amgö kale ke nîñla. Pen kale ram mînönj anîbu rö auagpim. *

* 12:11: Jem 3:17-18 * 12:12: Ais 35:3 * 12:13: Pro 4:26 * 12:16: Jen 25:29-34 * 12:17: Jen 27:30-40 * 12:18: Eks 19:16-20; Dud 4:11-12

19 Añij magö manö kub u hagöm, manö kumi kabö adö lañ nĩbö ap hagö, nĩbi bĩ gau piñij göm Mosıs nĩp hagla, “Ake! Manö hagab anĩbu rö, manö rĩmnap hagö niñagun,” a gĩa. *

20 Nĩhön giñig: God manö nöd hag la u Isrel nĩbi bĩ gau hag ñiñig göm Mosıs nĩp haga, “Nĩbi bĩ, kaj meme, kaj sipsip nan gau dum anĩbi auaiöl, kabö ju böñ nöp pak lep,” a ga. Manö anĩbu niñlö mĩdmagö aröp. *

21 Nan ga anĩbu niñöm piñij gĩa u, Mosıs u rö nöp niñöm haga, “Yad giñ gĩa gem piñij gabin,” a ga. *

22 Kale pen Sainai Dum anĩbu auaggim; kale Saion Dum aubim. Saion Dum aubim u, God pör kamij mĩdöp u ram mĩnöh niñpe u aubim, ram mĩnöh Jerusalem kumi kabö adö lañ, ejol iru nĩbanö yabiñ ñiñi löl gi mĩdpal au, ram mĩnöh anĩbu aubim.

23 Nĩbi bĩ Kraıs manö aij u niñ udlö, God kalip ñi nöd rö udöm, ñi pai yad a göm, hib kale ram mĩnöh niñpe kumi kabö adö lañ au kalĩ kliñ rĩköp; kale magum göm mĩñ mĩñ göl gi mĩdpal au, ram mĩnöh anĩbu ammim, Kraıs nĩp niñ udpal kalip aip jĩm ñöl mĩdpim. Kraıs nĩp niñ udpim u me, God nĩbi bĩ gau magöñhalö manö kub hagnab God u aip jĩm

ñöl mĩdpim. Nĩbi bĩ ram mĩnöh i i mĩdöm, God nĩp niñ udöm, God Manö hagöp rö göm, nĩbi bĩ kamij aij niñpe mĩdöm, umöm ana kale am God aip nĩbi bĩ uñ niñpe mĩdpal gau, kalip aip jĩm ñöl mĩdpim.

24 Jisas niñpe God manö aij giñsön nĩbö dapöm bĩ añ nĩbö mĩdöp u, nĩp nöp aubim. Ken niñmam Ebol nĩp al pak lö hagape yua u, manö kub yabiñ uda; pen Jisas hagape niñpe u hanip a göm yua rö, God aip jĩm ñöl mĩdaiun rö löp. *

Nij aij gimim

25 Anib u, niñ aij gimim. Nĩbi bĩ Sainai Dum i i mĩdöm, God manö haga u udagla gau, kamij aröl rö laga rö u, God ram mĩnöh kumi kabö adö lañ au nĩbö manö aij giñsön nĩbö u haga u arö giñabun u, hanip u rö nöp kamij arun rö lagnab yabiñ. *

26 Ñiñ nöd anĩbu God kalip manö hagö niñöl gi, munmon rö uda. Pen hanip haga, “Hainö unbö rö kauyan giñö, mĩnöh naböh i i abe, kumi kabö adö lañ abe magöñhalö añ añ giñab,” a ga. *

27 “Kauyan” a ga anĩbu niñbun, nan pör mĩdageinab a göm gi la gau magöñhalö ur giñab; nan pör pör mĩdeinab a ga nan gau nöp mĩdeinab.

28 Anib u, hon ram mĩnöh añ gagep, ram mĩnöh pör pör nöp piñöh mĩdep, ram

* 12:19: Eks 20:18-21; Dud 5:22-27 * 12:20: Eks 19:12-13 * 12:21: Dud 9:19

* 12:24: Hib 8:6; Jen 4:10 * 12:25: Hib 2:1-3; 10:26-29 * 12:26: Hag 2:6

m+nöŋ aij yabił arnabun rö, aij a göl gı mıdun, God nıþ nıŋ ud pıdöŋ gun, bı kub kłö halö mıdöp u gası nıŋöl gun, hib nıþe hagno adö arnım.

²⁹ God hon mab ke inab rö mıdöp. *

13

Añ mam rımnap kalıþ mıdmagö yabił lun

¹ Kraıs nıþi bı gau aip añ mam rö pen pen mıdmagö löł gı nöþ mıdaimim.

² Kraıs nıþi bı gau nıþö kalöp lau adö auaiöl, kalıþ ud aij gımim. Nıþi bı rımnap, nıþi bı gau nıþö aulö, nıþi bı yıharıŋ gau nıþö auaböl a göm, hag wıhai udöm, nıþi bı wasö, ejol rımnap kalıþ hag wıhai udla. *

³ Kraıs nıþi bı rımnap nagı mıdaiöl, hon aip nagı mıdpun a gı gası nıŋmim kalıþ gı aij gımim. Kraıs nıþi bı rımnap uıtham mıdaiöl, hon aip uıtham mıdpun a gı gası nıŋmim kalıþ gı aij gımim.

⁴ Ber mıthau udmil, gı aij gıþil. Kalıþ ber mıthau gı naij gagöl. Pen ber mıthau udmil, hainö nıþi si bı si gınabil gau abe, bı praj nıþi praj nıþi si bı si gınaböl gau abe, God kalıþ manö kub yabił hagnab. *

⁵ Nan hon udpun gau pro göþ a gımim, uıþö kılno kıþap gol mani nan gau gası

kub u nıŋagmim. Nan pro hon mıdöp u mel mıdöp a gımim gası u nıŋmim. God haga,

“Kalöp arö gagnabin; kale aip pör pör nöþ mıdeinabin,” a ga. *

⁶ Anıþ u, gası halö mıdun hagnun,

“Bı Kub yıþ abad mıdöp rö, pıñıŋ gagnabin.

Nıþi bı rımnap yıþ gı naij göl rö lagöp,” a gun. *

⁷ Bı kub kalöp God Manö aij haglö nıŋbe u gası nıŋöl gı mıdaimim. Kale God nıþ nıŋ udöm, manö nıþe hagöp rö gılö arö umla u gası nıŋöl gı mıdmim, anıg unbö rö nöþ göl gı mıdaimim. *

⁸ Jısas Kraıs nöđ mıdmıdöp rö, uri anıþ unbö rö nöþ mıdöp; pen uri mıdöp rö, hainö pör pör nöþ anıþ unbö rö nöþ mıdeinab.

⁹ Nıþi bı rımnap kalöp manö pıral ke ke hagaiöl u, udagmim. God kalöp mög nıŋöm, ud aij göm, abad mıđ aij göþ u nöþ gası nıŋmim, mıdmagö anı kale daŋ pıdöŋ udmim, gası halö mıdaimim. Pen nan ñıŋeb lo gau gası ap nıŋagmim. Nıþi bı nan ñıŋeb lo gau hain göm mıđ aij gagnaböl. *

¹⁰ God nıþ nan sabe gep bı gau, God sabe gep ram u mıdöm, nan pak bıđ adö au God nıþ sabe gıþal gau, nan

* **12:29:** Dud 4:24; 9:3 * **13:2:** Ro 12:13; Jen 18:1-8; 19:1-3 * **13:4:** Ep 5:5

* **13:5:** Dud 31:6,8; Jos 1:5 * **13:6:** Sam 118:6 * **13:7:** 1Ko 4:16 * **13:9:** Ro 14:17

bid hon adö m+öp u ñ+ööl rö lagöp.

11 God n+p nan sabe gep bi gau kaj kau kaj meme paköm hagape u dam God n+p nan sabe gep bi kub yab+ u n+p ñ+lö, n+pe pen n+bi bi nan si nan naj g+m+dal a göm, God n+p sabe g+n+g, dam Ram Raul M+gan U+ Ke Yab+ u hon göp. N+me u pen dam, m+dpal höj adö au laulö böj nöj in hab+k lugöp. *

12 An+b u rö, Jisas n+bi bi nan si nan naj g+pal gac an+bu hagape yad ke +k g+ yunam a göm, daun kub Jerusalem ajöj höj adö au amöm, ilön kub udöm, hagape lugö uma. *

13 An+b u, n+p hain gun, n+bi bi y+har+g gau g+lö aröp adö u arö gun, höj adö u arno, n+p hag jula rö han+p u rö nöj hag juöl. *

14 N+hön g+n+g: m+nön naböj adö it i pör pör m+daiun ka ap m+dagöp u pen hainö ram m+nön kumi kabö adö laj au amun pör pör m+daiun a gun abad m+dpun. *

15 An+b u, hon pör pör nöj Jisas Bi Kub hon a gun hib n+pe hagno adö ar+n+m. An+g g+no, God amgö ilö n+pe nan sabe gep aij rö l+nab. *

16 N+bi bi r+mnap gau kal+p ud aij gun g+ aij gun, nan hon r+mnap kal+p n+me li ñun. An+g g+no, God n+ööm nan

sabe gep aij rö lö, ñ+ñ+ l+nab. *

17 Bi kub kalöp abad m+dpal gau, manö kale udmim, hagnaböl rö g+mim. God wög g+pun u, God n+ö aij g+n+m a göm gas+ u n+ööl g+ kalöp pör nöj n+ aij göm abad m+d aij g+pal. An+b u, kale nan n+hön g+mim a g+naböl u, u rö nöj g+mim. An+g geinabim u, aij gö n+ööl g+ wög kale g+naböl. Pen hagnaböl rö g+nabim u, wög g+n+g g+naböl u g+naböl u pen aij gö n+ööl g+ g+naböl. An+g g+lö, kalöp abad m+d aij göl rö lagnab. *

God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dai+n+m

18 Pen God n+p sabe g+pe, n+pe han+p abad m+dai+n+m. Hon gas+ m+höp wasö, gas+ a+ nöj n+un, nan n+hön g+nabun, God Manö hagöp rö nöj göl g+ m+daiun a g+ gas+ u nöj n+un. *

19 Yad nan kub ap klö gem kalöp hag n+abin: God n+p sabe g+pe, n+pe gö, m+dpim u y+id n+nam.

20-21 God manö aij pör pör m+dep u, Bi Kub Hon Jisas hagape n+pe lugö uma manö aij an+bu m+dep nöj m+döp. Hagape n+pe lugö umö God gö n+pe urak Sipsip Mukep Bi Kub Yab+ m+döp. God n+bi bi ud aij gö agam+j m+d aij g+naböl u, kalöp u rö nöj nan aij ñö, nan n+hön n+hön God g+mim a g+nab u, g+nabim.

* 13:11: Lep 16:27 * 13:12: Jon 19:17 * 13:13: Hib 12:2 * 13:14: Hib

11:10,16; 12:22 * 13:15: Sam 50:14,23 * 13:16: Plp 4:18 * 13:17: 1De 5:12

* 13:18: Ap 24:16; 2Ko 1:12

Pen Jisas Kraiss midmagö an hon dan midöm, God nipe hanip nibi bi aigale nibi bi rö mideinabun a ginab u, Jisas Kraiss hanip gö anib unbö rö nöp linabun. Anib u, Jisas Kraiss hib nipe pör pör nöp hagno adö arnim. Anib unbö rö aij. *

Manö naböñ rimmnap

²² Pen añ mam bi. Köp ulep kalı kliš rikpin anibi, manö hagabin u niñ aij gimim udmim.

²³ Mam hon Dimodi nip nagı lila u, miñi höñ auöp. Söl aueinab u, aip ninabul.

²⁴ Bı kub kale gau abe, God nibi bi nipe gau abe, kalöp magöñhalö "Midpim?" a gabun. Kraiss nibi bi nipe ram minöñ Idali nibö gau kalöp "Midpim?" a gaböl.

²⁵ God kalöp magöñhalö mög niñöm ud aij göm abad midan.

* 13:20-21: Jer 32:40; Esi 37:26; 1Pi 2:25

Jems Jems köp kalı klıñ rıka

¹ Yad Jems. God, Bı Kub Jisas Kraıs, kalıp apıl mıhau wög gı ñabin. Kalöp nıbi bı Jisas Kraıs manö aij nıpe u nıñ udmim, ju am ram mınönj ke gau gau mıdpım gau, köp anıbi kalı klıñ rıkem, “Kale mıdpım?” a gabin. *

Marö nıhön nıhön aunab, kale gası iru nıñagmım

² Añ mam bı, Marö nıhön nıhön aunab, gası iru nıñagmım; mıñ mıñ göl gı nöp mıdaimım. *

³ Kale nıñbım, marö auö bıslam mıdeınabım u, kale Jisas Kraıs nıp cıg aij gıñabım. Anıb u, hainö marö nıhön nıhön kalöp aunab, kale pıñıñ gagmım, Jisas Kraıs nıp nıñ ud pıdönj gımım, nıp cıg aij gımım. *

⁴ Uıtham mıdmım, Jisas Kraıs nıp cıg aij göl gı nöp mıdmım, gı dammım me, kale nıbi bı klö, nıbi bı aij, nıbi bı asıñ mıdagöp, mıdeınabım.

⁵ Pen kale nıbi bı rımnap, hon nıhön nıhön gıno aij arnab, a gıñabım u, God bı hanıp ud aij yabıtı göp u nıp hag nıñbe, nıpe kalöp gası aij kabö göl u ñıñab. God nıp hag nıñeınabım u, yıp

nıhön gıñg anıg hag nıñbım, a göm, hagagnab. *

⁶ Pen God nıp hag nıñıñg, gası añı nöp nıñmım hag nıñmım. Pen hanıp nıñnab aka nıñagnab, a gımım, gası mıhöp nıñmım hag nıñagmım. Pen kale gası mıhöp nıñmım hag nıñnabım u, yıgön apöm, ñıg solwara ralöm ud dañ i göp rö u gıñabım.

⁷⁻⁸ Nıbi bı anıb gau rö, gası ap ap nıñöl gı gılö aröp u me, Bı Kub nıp hag nıñnaböl u, nan ap kalıp ñagnab.

Nıbi bı nan mıdagöp gau; nıbi bı nan iru mıdöp gau

⁹ Kraıs nıbi bı añ mam mög gep rö gau, God amgö ilö nıpe yad hib mıdöp, yad ñı pai nıpe mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab;

¹⁰ pen añ mam nan iru mıdöp gau, God amgö ilö nıpe yad añ mam nan mıdagöp gau rö adıp adıp mıdpın, a göm, mıñ mıñ gıñab. Nıhön gıñg: nan aij nıpe u mab pıpıtı rö yıñıd hir gıñab. *

¹¹ Sıdö u lım göm, mab pıpıtı aij aij anıbu kal nıñö, mılep göm lugöp. Nıbi bı nan iru mıdöp gau, wög kale gı dam arlö nıñöl gı, kalıp unbö rö nöp gıñab. Kale unbö rö nöp ur gıñaböl.

Nıbi bı marö auö, God nıp arö gagpal

¹² Pen nıbi bı marö auö, God nıp arö gagöm, cıg aij

* 1:1: Mad 13:55; Gal 1:19; Ap 15:23; 1Pi 1:1 * 1:2: Ro 5:3-5 * 1:3: 1Pi 1:7

* 1:5: Pro 2:3-6 * 1:10: Ais 40:6-7

göl gı nöp mıdeınaböl gau, usajıl bad pör pör mıdep u udnabun a göm, mıñ mıñ gınaböl. Nıbi bı God nıp mıdmagö lıbal gau, God kalıp usajıl bad pör pör mıdep u rol fıınab. Nıpe manö klö hagöm anıg haga.

13 Nıbi bı, gı naj gun, a göm gası u auö, God gası ñö anıg gun a gı gası nıñbun, hagagöl. God, nan si nan naj gınam, a gı gası nıñagnab rö, nıbi bı rımnab kalıp gası anıbu rö ñagnab.

14 Pen gası naj kale ke nıñbal adö u, kalıp fııp gı ud arö, nan si nan naj gun a gı gası nıñnaböl.

15 Gası nıñnaböl anıbu, nan yıñ rö yımlö, ranöm kídıl am pıdöñ gınab rö u, nan si nan naj gınaböl. Pen nan si nan naj gınaböl anıbu, böñ nöp mıd pıdöñ gö, umnaböl.

16 Pen añ mam aij yad gau. Manö pıral hagaiöl u, nıñagnım.

17 Nan aij nıñön nıñön kabö rö udpun gau, ke gau nıbö auö udagpun. Bapı sıdö, rakın, gapı mailö ñımidöp gau gı la u nöp, hanıp adö gılanı nıbö ñöb. Nıpe nagı adö ap gı damöm, nan ana rö ado göm, nagı adö ap ke gagnab.

18 Gası nıpe ke nıñöm gö, hon manö nıñö nıpe u nıñ udun, kamıñ gıson nıbö udun, ñıpai nıpe ke lun, nan magö nöd nıbö mıñ mıñ göl

gı ralmıdal rö mıdpun. *

God Manö u nıñ aij gımım, hagab rö nöp gımım

19 Añ mam aij yad gau nıñım! Nıbi bı kalöp manö hagaiöl u, yıñıd nıñımım; pen manö yıñıd hagagımım; nıbi bı gau kalıp yıñıd mulu kal nıñagnımım.

20 Nıbi bı mulu kal nıñnaböl u, God kale gı aij göm, mıd aij gılanı, a gı gası nıñöb rö gagnaböl. *

21 Anıb u, gası naj nıñımım, nan si nan naj gıpım u, nıñön gınıg anıg gıpun, a gımım, nan gac göp anıbu böñ nöp arö gımım, God mıdmagö anı kale danı manö nıpe yımöb u, ud aij gımım. Manö anıbu kalöp ud asık yunab. *

22 God Manö anıbu rımıd u nöp apdı nıñımım, hadö nıñbun, a gımım hagagımım. Anıg geınabım u, kalöp ke manö pıralnabım. God Manö nıñımım, hagöp rö gımım me, nıñbun, a gımım. *

23 Pen nıbi bı God Manö nıñöm, hagöp rö gagpal gau, añañ mulu adıñ lı nıñbal u rö gıpal.

24 Añañ lı nıñöm, mulu adıñ kale nıñön rö mıdöp, a göm, nıñ aij gıpal u pen arö göm amöm, yıñıd nöp hauı göm, aıge gö rö mıdajıp nıñbun, a göm, nıñagnal.

25 Pen God Manö aij nıbi bı ud kamıñ yuöp manö aij u nıñ aij göm, hauı gagöm,

* 1:18: Jon 1:13 * 1:20: Ekl 7:9 * 1:21: Kol 3:8; 1Pi 2:1 * 1:22: Mad 7:26; Ro 2:13

nɪŋöl gɪ nöp gɪlö arnab nɪbi bɪ gau, God kalɪp abad mɪdö, nɪhön nɪhön gɪnaböl u ar aij gɪnab. Nɪbi bɪ anɪb gau kale God Manö aij u nɪŋ aij göm, hagöp rö nöp gɪ mɪdpal. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ, God nɪp wög gɪ aij gun, a göm, aɫab kale ke nɪŋ aij gagnaböl gau, kale dui göm, kalɪp ke manö pir albal. Kale wög nɪhön gɪpal u, magöŋhalö nan yɪharɪŋ rö löp. *

²⁷ Ñɪ pai, nɪme nap umla uɫham mɪdpal gau abe, nɪbi kaŋɪɫ mög gep rö gau abe, kalɪp ud aij gɪmim. Pen nɪbi bɪ mɪnönj naböŋ ɪɪ i gasɪ naj nɪŋbal gau aip magum gɪmim, asɪŋ kale anɪbu uɫ gagmim. Anɪg geinabim, God nɪpe nɪjöm, kale nɪbi bɪ asɪŋ mɪdagöp yad wög gɪ aij yabɪɫ gɪpim a gɪnab.

2

Nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ aij, nɪbi bɪ gau nɪbi bɪ naj, a gɪmim hagagmim

¹ Añ mam bɪ. Kale Bɪ Kub hon Jisas Kraiss, Bɪ aij yabɪɫ unbö ke nɪp nɪŋ udpim rö, nɪbi bɪ gau nɪjöm, nɪme ke ke lɪmim, bɪ u bɪ kub, bɪ u bɪ mɪgan gau, a gɪmim, hagagmim. *

²⁻⁴ Kale God nɪp sabe gɪnɪg ap magum gɪnabim. Pen bɪ nan iru mɪdöp bɪ ap, waɫɪj aij aij löm, rɪŋ gol ñɪmagö nɪpe löm aueinab u, kale bɪ anɪbu nɪjöm hagnabim, “Ne am pom adö aij aij gau asɪk,” a

gɪnabim. Pen bɪ mög gep rö ap, waɫɪj naj löm aueinab u, kale bɪ anɪbu nɪjöm hagnabim, “Ne goɫ gau urak mɪd,” aka “Ne mɪnönj ma ɪɪ yad aui asɪk mɪd,” a gɪnabim. Pen anɪg geinabim u, kabö rö gagnab. Kale ke gasɪ naj nɪjöm, nɪpe bɪ kub, nɪpe bɪ mɪgan gau, a gɪmim, anɪg gɪnabim.

⁵ Pen añ mam aij yad gau nɪjöm! Nɪbi bɪ mɪnönj naböŋ ɪɪ i, nɪbi bɪ mög gep rɪmnap nɪjöm, nɪbi bɪ au kale nɪbi bɪ mɪgan gau, a gɪmɪdal. Pen God nɪpe nɪbi bɪ mög gep gau kalɪp anɪg gagöp. God nɪpe kalɪp ud aij göm, gasɪ aij ñö, kale God nɪp nɪŋ udöm cɪg aij göm, ana kale aŋ daŋ nɪbi bɪ gep yabɪɫ nɪpe gau mɪdlö nɪŋöl gɪ, nɪpe pör pör nöp Kɪŋ kale mɪdeinab. Nɪpe manö klö hagöm, nɪbi bɪ yɪp mɪdmagö lɪbal gau kalɪp anɪg gɪnabin, a ga. *

⁶⁻⁷ Kale pen nɪbi bɪ mög gep rö gau kalɪp hagpe, “Ne goɫ gau urak mɪd,” aka “Ne mɪnönj ma ɪɪ yad aui asɪk mɪd,” a geinabim u, nɪpe nable gö nɪŋöl gɪ asɪknab. Nɪbi bɪ nan iru mɪdöp gau nöp, Bɪ Kub aij kalöp udöp u nɪp hag juöm, kalöp hag pro göm, dam manö kub hagpal.

⁸ Pen God Manö u kalɪ kliñ rɪköm hagla, “Ne ke mɪdmagö lɪban rö, nɪbi bɪ gau kalɪp unbö rö nöp mɪdmagö lɪmön,” a gɪla. God lo manö kub yabɪɫ haga u rö

* 1:25: Ro 8:2; Jem 2:12 * 1:26: Sam 141:3 * 2:1: Ap 10:34; Jem 2:9 * 2:5:

1Ko 1:26-28 * 2:8: Mad 19:19; Gal 5:14

geinabim u, kale gi aij yabiþ gi nabim. *

9 Pen waliþ nan gau rol giþal rö niþmim, niþi bi niþme li nabim u, God lo manö anþbu riþ jumim, nan si nan naiþ gi nabim. *

10 Niþön gi niþig: God lo manö niþe gau magöþhalö niþ dammim, pen lo manö añþ ap nöþ riþ junabim u, God lo manö magöþhalö riþ junabim rö li nab. *

11 God niþe lo manö hagöm, "Niþi si bi si gagmim," a göm, "Wip al pakagmim," a göm, haga. Anþb u, kale niþi si bi si gagnabim, pen wip al paknabim u, kale God lo manö u riþ junabim. *

12 Anþb u, manö hagniþ aka niþön niþön gi niþig, gasiþ ap niþmim hagnim, "God Manö niþi bi ud kamiþ yuöp manö aij anþbu nöþ niþöm, hanþp manö kub hagnab," a gi mim gasiþ u niþmim. *

13 Niþi bi kale niþi bi riþmnap gau mög niþagnaböl gau, God kalþp manö kub hagöm, kalþp u rö nöþ mög niþagnab. Pen niþi bi, niþi bi gau mög niþnaböl gau, God kalþp u rö nöþ mög niþöm, manö kub hagnab. *

Manö nöþ hagagmim; God manö hagöp rö gi mim

14 Añ mam bi. Niþi bi riþmnap, God niþp niþ ud pun, a giþal u pen God hagöp rö

gagpal. Manö nöþ hagöm, God hagöp rö gagnaböl u, God kalþp pen ud kamiþ yuagnab.

15-16 Añ mam riþmnap waliþ miþdagöm, nan magö miþdagöm gi nab gau niþmim, pen waliþ nan magö riþmnap dam ñöl gi wasö, yiþariþ, "Ammim miþ aij gi mim," a gi nabim u, gi aij gagnabim. *

17 Anþb u, kale God niþp niþ udnabim pen God Manö niþe hagöp rö gagnabim u, niþ udep kale u nan yiþariþ rö li nab.

18 Kale riþmnap hagnabim, "Niþi bi riþmnap God niþp niþ ud pal; pen niþi bi riþmnap God Manö hagöp rö göm, niþi bi gau gi aij giþal. Anþb u, manö miþdagöp," a gi nabim. Pen manö hagnabim anþbu, kalöp pen hag niþnabin, "Niþi bi God niþp niþö nöþ niþ udeinaböl u, kale aigöl göm niþi bi gau kalþp gi aij gagnaböl? Yad God niþp niþ ud pin u me, niþe hagöp rö niþ aij gem, niþi bi gau kalþp gi niþbin," a gi nabin. *

19 Kale God añþ nöþ miþdöp, a gi mim, gasiþ niþbim u aij giþim. Pen kiþaki gau u rö nöþ, gasiþ adö anþbu nöþ niþöm, piþniþ göm giþ giþal.

20 Kale niþi bi hauþ rö! Kale, "God niþp niþ ud pun," a giþim u pen niþe hagöp rö gagpim. Anþig giþim u, God

* 2:9: Dud 1:17 * 2:10: Mad 5:19 * 2:11: Eks 20:13-14; Ro 13:9 * 2:12: Gal 6:2; Jem 1:25; 1Pi 2:16 * 2:13: Mad 5:7; 18:32-35 * 2:15-16: 1Jn 3:17 * 2:18: Gal 5:6

nɪp nɪŋ uɔpun, a ɡɪpim u nan ɣɪharɪŋ rō lōp. Manō hagabin anɪbi hadō nɪŋbim aka yad manō rɪmnap halō kalōp hagnam nɪŋmim?

²¹ Kale nɪŋbim, bac hon Ebrahim ñɪ nɪpe Aisak nɪp God nɪp pak sabe ɡɪ ñɪnɪɡ geia, God nɪŋöm, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

²² Anɪb u, Ebrahim God nɪp nɪŋ uda u me, God nɪp bɪ aij hagaga; Ebrahim nɪpe God nɪp nɪŋ uda u abe, God haga rō nōp ga u abe, God nan anɪb mɪhau nɪŋöm haga, Ebrahim nɪpe bɪ aij, a ga. *

²³ Ñɪn nōd anɪbu me, God Manō adɪŋ ap kalɪ kɪɪñ rɪkōm kale hadō nɪŋla, manō kalɪ kɪɪñ rɪkla anɪbu, manō nɪŋō kalɪ kɪɪñ rɪkla: “Ebrahim God manō nɪpe nɪŋ uda u me, God Ebrahim nɪpe bɪ kamɪŋ aij, a ga.” Ebrahim ga anɪbu, God Ebrahim nɪp, bɪ nɪŋeb yad, a ga. *

²⁴ Anɪb u kale nɪŋbim, kale God nɪp nɪŋ uɔnabim u nōp, God kalōp, nɪbi bɪ aij yad, a gagnab. Kale God nɪp nɪŋ uɔmim, nɪpe hagōp rō ɡɪnabim u me, God kalōp nɪbi bɪ aij yad, a ɡɪnab.

²⁵ Anɪb u rō nōp, nɪbi Rehap ga. Nɪpe bɪ si uɔep nɪbi mɪdmɪdōp u pen bɪ Isrel mɪhōp ram mɪnōŋ nɪpe u agamɪŋ si nɪŋnɪɡ aueilō, Rehap kalɪp mɪhōŋ ram nɪpe uɔdōm gau pi ɡōm, hainō adan ke nɪbö ap hag yuō, kale pɪñɪŋ ɡɪ ammil, ram kale ado

ɡɪ arlō. Rehap ga rō nɪŋöm, God Rehap nɪp nɪbi kamɪŋ aij a ga. *

²⁶ Pen nɪbi bɪ hañ roman nōp mɪdōm, ana halō mɪdagpal u, kale kamɪŋ mɪɔep magō u mɪdagōp. Anɪb u rō, nɪbi bɪ God nɪp nɪŋ uɔpun, a ɡɪpal u pen God Manō hagōp adō u ɡagpal gau, kale u rō nōp kamɪŋ mɪɔep magō u mɪdagōp.

3

Aɪab hon nɪŋ aij ɡun

¹ Añ mam aij yad. Kale iru nōp manō hag ñeb bɪ mɪɔaiun, a ɡɪmim, nɪŋaɡmim. Nɪhōn ɡɪnɪɡ: hon manō hag ñeb bɪ gau, manō kub kɪō rō nɪŋnabun.

² Hon magōŋhalō kabō rō ɡagōp adō u ke ke iru nōp ɡɪpun. Pen nɪbi bɪ aɪab kale abad mɪɔ aij ɡōm, manō kabō rō ɡɪnab adō u nōp hagnabōl gau, hañ roman kale magōŋhalō nɪŋ aij ɡōl rō lɪnab.

³ Kaj hos u kaj kub yabɪɪ u pen nan ain pro ap naɡɪ u halō adɪkōm, uɔ meg mɪɡan u lōm, arnɪɡ ɡɪpal lau adō ɪɪp ɡɪlō arbal.

⁴ Ñɪɡ magɪb kub gau u rō nōp, ɣɪɡōn apōm nan kub anɪbu dam ɣɪharɪŋ gau arbōp u pen, bɪ kapden gau sɪɔɪa pro u uɔdōm, arnɪɡ ɡɪpal lau adō uɔ kabō rō ɡajōl arōp.

⁵ Aɪab hon u rō nōp nan pro yabɪɪ u pen manō hagno

* 2:21: Jen 22:9-12 * 2:22: Hib 11:17-18 * 2:23: Jen 15:6; 2Kr 20:7; Ais 41:8

* 2:25: Jos 2:1-21; Hib 11:31

iru nöp löp. Kale niñbim, be kub yabi an u, pro bad ap hapö ñilö, in damöm magöñhalö innim rö löp.

6 Atab mab miñan rö midöp. Hañ roman naböñ hon u, naj anibu rö ap halö midagöp; atab u nöp gö, hañ roman hon magöñhalö gac ginab. Atab u nöp gö, arep auap hanip u magöñhalö gi naj ginab. Pen mab miñan anibu, ram minöñ Hel u nibö apöm me, atab u anig göp. *

7 Wal yaur, haino sara, nan be gau midöp gau abe, nan ñig solwara gau midöp gau abe, damöm muklö, gasi niñöm, nap kale hagnab rö ginaböl. Kale wal yaur nan gau damöm muköm anig gipal u pen

8 atab hon u hagno, gasi niñnim rö lagöp. Atab pör pör nan si nan naj niñhön ginam, a gi gasi niñöm, ñig asi nibi bi al pak lep u ajman rau midöp. *

9 Atab hon u, Bi Kub Bapi hon u hib nipe hagno adö arnab, pen nibi bi God nipe ke rö gi la gau, nan naj apöm kalip paknim, a ginabun.

10 Anig göl, atab añi anibu nöp, manö aij abe hagnun, manö naj abe hagnun, gipun. Añ mam bi. Niñhön ginig anig gipun? U aij gagöp.

11 Ñig ilam añi ap juöm, ñig aij rimnap, ñig naj rimnap auagöp.

12 Añ mam bi. Mab u, nagit magö pñagnab; nagit u, mab

magö pñagnab. Pen dö ajöñ u, ñig kamñ aij lagnab.

Mulu lugö, asik ke ke lagmim

13 Kale gasi niñ aij gipim akan Gasi niñ aij gipin, a ginabön u, ne niñ aij gimön, hib ne ke hagö adö aragnim. God nip aij ginim adö u nöp gimön. Ne anig ginabön u me, gasi niñ aij gipin, a gimön, hagnabön.

14 Pen gasi an ne yan, nan aij kale yad ke udnam, a gasi niñnabön u, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñnabön u, yad gasi niñ aij gipin, a gimön, hagagmön. Anig hagnabön u, manö piral hagnabön; manö niñö u pañ ginabön.

15 Nibi bi gasi niñ aij gipun a gipal pen nan naj anib rö gipal gau, God gasi aij ñöb adö u niñagpal; nibi bi ram minöñ if i niñbal rö nöp niñbal. Gasi kale u God Ana nipe ñagöp; Seden nipe nöp ñöb.

16 Pen nibi bi, nan aij gau yad ke udnam, a gasi niñnaböl gau, aka yad nöp bi kub mideinam, a gasi niñnaböl gau, kale pör pör pen pen göl gi, nan si nan naj adö u nöp gilö arnab.

17 Pen nibi bi God gasi aij ñöb rö niñbal gau, midmagö an kale dan nan si nan naj gac anibu midagöp. Nibi bi kauat mauat rö midpal gau aip manö hagöm, kale jim ñimim mid aij gimim, a gipal. Kale nibi bi gau

kalip hag w+hai udöm, ud aij g+pal. Kale n+bi b+ gau m+dmagö yab+ł löm, mög n+ñöm, ud aij göm, kalip aij adö u nöp g+pal. Kale b+ aij u aip hagnabin, b+ naij u aip hagagnabin, a göm, gas+ u n+ñagpal. Manö piral hagagpal.

¹⁸ N+bi b+ kauał mauał rö m+dpal gau aip manö hagöm, kale j+m ñ+mim m+id aij g+mim, a g+łö, kale manö an+bu n+ñöm j+m ñöl m+deinaböl u, nan y+ñ y+mbal an+bu nan aij p+lnab.*

4

God n+ip c+g aij g+mim

¹ Pör pör mulu lugö pen pen g+pim u, gas+ naij an kale dan pen pen göm, hañ roman kale ud t+ip g+ñig gab u me, anig g+pim.*

² Nan aij udnig n+ñbim gau udagim, kal yab+ł jumim, n+bi b+ al pak lun a g+mim g+pim. Nan aij gau udagmim rö lö, pen pen hagnim, pen pen gun a g+mim n+ñbim. God n+ip hag n+ñbep, udbep. Pen n+ip hag n+ñagpim.

³ Pen God n+ip hag n+ñbim ñ+n u, gas+ n+ñ aij g+mim hag n+ñagpim. Han+ip ke aij gan, a g+mim, hañ roman hon ke aij gan, a g+mim, hag n+ñbim u me, hag n+ñbim rö gagöp.

⁴ Kale b+ si udep n+bi rö m+dpim! N+ñim! N+bi b+ gas+ kale nan m+nöñ naböñ il i lau adö nöp aröp gau, God

n+ip mulu lugö, nan an+ib gau nöp gas+ n+ñbal. An+ib u, kale nan m+nöñ naböñ il i m+idöp nan gau m+dmagö l+nabim u, kale God kauał mauał n+ipe m+deinabim.*

⁵ Adö an+ibu God Manö kal+ k+ñ r+köm hagla, "God Ana han+ip an dan la u, hon nan m+nöñ naböñ il i m+idöp nan gau m+dmagö lagnabun, a göm, gas+ n+ñöl g+ m+idöp," a g+la. Pen God Manö ad+ñ an+ibu n+ñbe, y+har+ñ rö löp ar?

⁶ Pen n+ipe han+ip mög n+ñöm, ud aij göm, abad m+id aij yab+ł göp. Adö an+ibu nöp, God Manö u kal+ k+ñ r+köm hagla,

"N+bi b+ ke nöp m+idun, m+id aij g+pun, a g+pal gau, God kalip manö k+ö rö hagöp;

pen n+bi b+ hib kale ke haglö adö aragnab gau, n+ipe mög n+ñöm, ud aij göm, abad m+id aij göp," a g+la.*

⁷ An+ib u, God n+ip böñ lau m+dmim, n+ipe hagöp rö nöp g+mim. Seden n+ip wasö g+nabim me, kalöp ar+karnab.*

⁸ God n+ip c+g aij g+pe, n+ipe kalöp c+g aij g+nab. Kale n+bi b+ nan si nan naij g+pim gau, n+bi b+ aij m+daiun, a g+mim, ñ+magö kale gac göp u ñ+g l+ yu aij g+mim. Pen kale God n+ip hain g+pun, a g+mim, piral hagnim gau, gas+ m+höp n+ñbim u arö g+mim, gas+ aij

* 3:18: Mad 5:9; Hib 12:11 * 4:1: Ro 7:23 * 4:4: Ro 8:7; 1Jn 2:15 * 4:6: Pro 3:34; 1Pi 5:5 * 4:7: Ep 6:12 * 4:8: Sek 1:3; Mal 3:7; Ais 1:16

añi nöp niñmim, God niþ nöp ciḡ aij göl ḡi miðaimim. *

⁹ Miñhol ḡiþim u arö ḡimim, möḡ gö niñöl ḡi miþtöñ göl ḡi miðaimim.

¹⁰ Bi Kub niñ miðöp rö, hon niþi bi hib miðagöp, a ḡimim, niþ sabe ḡinabim me, niþe hib kale gö adö lañ arnab. *

¹¹ Añ mam bi. Añ mam riþnap, kale niñhön ḡiniḡ aniḡ ḡiþal, a ḡimim, kalip hag dap lugagmim. Niþi bi añ mam hag dap lugpal gau, God lo manö niþe u abe hag dap lugpal. Aniḡ ḡimim, niþi bi God lo manö hain ḡiþal rö miðageinabim; niþi bi God lo manö aij miðöp aka niñhön rö miðöp, a göm, gasi uñhai niñbal gau rö miðeinabim.

¹² Pen God niþe nöp lo manö hag la. Niþe nöp lo manö niñöm, niþi bi manö kub niñnab. Niþe nöp hanip ud kamiñ yunab aka al pak linab. Anib u, kale niñhön ḡiniḡ, "Niþi bi gau niþi bi aij, niþi bi gau niþi bi naij," a ḡimim hagabim? Kale aniḡ gagmim. *

Hib kale ke hagpe adö aragnim

¹³ Pen niñim! Kale riþnap haggim, miñi aka rol rö, daun kub ap amun, anib gau miþ añi ap wög bisnis gun, mani kub udun, ado ḡi auun, a ḡiþim. Pen niñ aij ḡimim. *

¹⁴ Hainö niñhön niñhön ḡinab u niñmim hagagpim. Miñi kamiñ miðpun u pen

kamiñ miðpun anibu, kumi yuö yuöp rö nöp göp. Magö u miðöp, magö u agamij ur gö aröp. *

¹⁵ Göp anibu rö, manö haggim anibu arö ḡimim haggim, "Bi Kub niþ aij geinab u, hon kamiñ miðun, aniḡ aniḡ ḡinabun," a ḡimim.

¹⁶ Pen bi kub niþi kub miðpun, a ḡimim, hib kale ke ḡiþe adö aröp u, naij yabiḡ göp.

¹⁷ Unbö rö gep u aij, a ḡi gasi niñbun u pen aniḡ gagnabun u, nan si nan naij ḡinabun. *

5

Niþi bi nan iru miðöp gau

¹ Kale niþi bi gep yabiḡ gau, manö hagniḡ gabin i niñim! Marö kub udnig gabim rö, möḡ gö miþtöñ göl ḡi miðaimim.

² Uþpö kiñno kibap mani nan aij kale iru miðmiðöp gau hadö papit ḡi hij ḡi lugöp. Wañj aij iru nöp kale miðmiðöp gau, ḡise pro ñiñ niñ miñgan miñgan juöp. *

³ Gol silpa kale hij ḡi lugöp rö, kale nan si nan naij ḡiþim u niñ aij ḡinabim. Hañ roman kale abe mab miþañ rö inöm hij ḡi lugnab. Niñ hain u söl auab magö i, kale uþpö kiñno kibap mani nan gau iru nöp ud gau pi ḡiþim.

⁴ Niñim! Niþi bi wög naböñ kale ḡiþal gau, kalip pe ñagpe, kale uñham miðöm

* 4:10: Job 5:11; 1Pi 5:6 * 4:12: Ro 2:1; 14:4 * 4:13: Luk 12:18-20 * 4:14:

Pro 27:1; Sam 39:5,11 * 4:17: Luk 12:47 * 5:2: Mad 6:19

m+ṭōṅ ḡilō, B+ Kub kṭō ke yab+ṭ u n+ṅōb. *

⁵ Kale m+nōṅ nabōṅ adō ṭ i m+dmim, wōḡ waryō gagim y+har+ṅ m+dmim, m+ñ m+ñ yab+ṭ ḡ+ ajpim. An+b u, kaj gau muk aij ḡōm, mol ḡō pak ñ+ṅbal rō m+dpim u, magō m+lō m+ḡageinabim. *

⁶ N+bi b+ aij kalōp nan najj ap gagpal gau, kal+p piral hagmim al pak l+ḡim.

Marō auain+m, iru maru j+ n+ṅagun, B+ Kub auab a gun n+p abad m+ḡaiun

⁷ An+b u, añ mam b+. Marō auain+m, iru maru j+ n+ṅagun; B+ Kub auab, a gun, n+p abad m+ḡaiun. N+bi b+ nan wōḡ ḡ+ y+mōm abad m+dlō n+ṅōl ḡ+, mōṅ lugō, y+ṅ apranōm, magō aij p+l nab. Kale u rō nōp B+ Kub n+p abad m+ḡaimim. *

⁸ B+ Kub aunab ñ+n u yōp sōl m+ḡōp, a ḡ+mim, ḡas+ halō abad m+ḡaimim. *

⁹ Pen añ mam b+. Añ mam r+ṁnap kal+p hag juagmim. Kale añ mam hag jueinabim u, B+ Kub kalōp pen manō kub hagnab. B+ manō kub hagnab u sōl au m+ḡōp; uṭep magō u nōp aunab.

¹⁰ Añ mam b+. B+ God manō hagep hadame nōp m+dm+ḡal gau, B+ Kub manō n+pe haglō, kal+p ḡ+ najj ḡ+lō n+ṅōl ḡ+, b+ṣṭam yab+ṭ m+dm+ḡal u pen kale iru maru j+ n+ṅagla. Kale agam+j

m+ḡ aij ḡ+la. Kale u rō nōp adō an+bu nōp ḡ+mim.

¹¹ Kale n+ṅbim, n+bi b+ ḡ+ aij ḡōm, iru maru ḡō j+ n+ṅagla gau, kale uri m+ñ m+ñ ḡōl ḡ+ m+ḡ aij ḡ+pal, a ḡ+pun. B+ ne Job hadame nōp m+dm+ḡōp, aiud u n+ṅbim. N+p marō kub auō, b+ṣṭam m+ḡeia ñ+n u, B+ Kub n+p ḡas+ n+ṅōl ḡ+ m+ḡōm, m+ḡ dap arō n+ṅōl ḡ+, B+ Kub Job n+p ḡ+ aij ḡō, hainō m+ḡ aij ḡa. N+hōn ḡ+n+ḡ: B+ Kub n+pe pōr pōr n+bi b+ mōḡ yab+ṭ n+ṅōm, ud aij yab+ṭ ḡōp. *

¹² Pen añ mam b+. Nan kub yab+ṭ u, God ḡ+ḡ n+pe u y+har+ṅ hagagmim. “God n+ṅ m+ḡōp rō, n+ṅō hagabun,” a ḡ+mim, hagagmim. “Kumi kabō adō laṅ m+ḡōp rō, n+ṅō hagabun,” a ḡ+mim, hagagmim. “M+nōṅ ṭ i m+ḡōp rō, n+ṅō hagabun,” a ḡ+mim, hagagmim. “Nan gau nan r+ṁnap m+ḡōp rō, n+ṅō hagabun,” a ḡ+mim, hagagmim. Yau, a ḡ+nabim u, “Yau” nōp, a ḡ+mim. Wasō, ḡ+nabim u, “Wasō” nōp ḡ+mim. Wasō u, manō kub udnabim. *

Sabe ḡ+mim

¹³ Kalōp n+bi b+ r+ṁnap marō ḡain+m, kale B+ Kub n+p sabe ḡ+mim. Kale n+bi b+ r+ṁnap m+ñ m+ñ ḡ+nabim u, k+ṁnap r+ṁnap hagmim, B+ Kub ḡ+ḡ n+pe hagpe adō araṅ.

* 5:4: Dud 24:14-15 * 5:5: Luk 16:25

13:11-12; 1Pi 4:7 * 5:11: Eks 34:6; Job 13:34-37

* 5:7: Dud 11:14; Jer 5:24 * 5:8: Ro

1:21-22; 2:10; Sam 103:8 * 5:12: Mad

14 Kalöp nibi bi rımnap nan gainım, Kraıs nibi bi nıpe gau abad mıdpal bi kub gau hagpe apöm, sabe göm, Bi Kub hib hagöm, wel rımnap lı ñöl. *

15 Pen Bi Kub nıp nıñ udöm sabe gınaböl u, Bi Kub nıpe gö, nan gınab anıbu kamıñ lınab; nan si nan naij gıpal u, Bi Kub nıpe nıñöm arö gınab. *

16 Anıb u, nan si nan naij gıpım u, pen pen hag hiıkmım, ne ke abe, añ mam gau abe, Bi Kub nıp sabe gıpe, nıpe gö kalöp kamıñ lınım. Nibi bi Bi Kub hagöp rö gıpal gau, nıp sabe gılö, Bi Kub nıpe klö nıpe göm, ke yabıl gınab.

17 Bi God manö hagep İlajıa, bi yıharıñ hon rö u pen möñ alagnım, a göm, God nıp klö göm hag nıñö, mı mıhau nıgan rakın unbö kagoñ jıñ möñ alaga. *

18 Hainö pen nıpe kauyañ God nıp hag nıñö, kumı kabö adö lañ nıbö möñ lugö, mınöñ naböñ ıt i nan wög gau apranöm, nan magö pıla. *

19-20 Añ mam bı. Nibi bı kale rımnap Kraıs manö nıñö u arö gılö, kalıp hag ñı aij gıpe, kauyañ Kraıs nıp nıñ udnaböl u aij. Anıg gımım me, nan si nan naij nıhön nıhön gıpal gau, God nıñöm arö gö, hainö umöm böñ nöp umagnaböl. *

* 5:14: Mak 6:13 * 5:15: Mak 16:18 * 5:17: 1Ki 17:1; 18:1 * 5:18: 1Ki 18:42-45 * 5:19-20: Pro 10:12; Gal 6:1; 1Pi 4:8

1 Pida Pida köp nöd u kalı kılıñ rıka

1 Yad Pida, bı Jisas Krais manö ud arep ap. Yad kalöp nıbi bı God hadame dagol gau nıbi bı nıpe ke hag la gau, köp i kalı kılıñ rıkabın.

Kale rımnap Podas mıdpım, rımnap Galesia mıdpım, rımnap Kapa-dosia mıdpım, rımnap Esia mıdpım, rımnap Bidinia mıdpım. Kale nıbi bı ram Mınöñ mılö gau nıbö rö mıdpım. Manö anıb i kalı kılıñ rık yunö, ram Mınöñ ke ke mıdpım gau arö nıñnabım.

2 Bapi God hadame dagol gau kalöp gası nıñöm, nıbi bı yad mıdeınaböl, a ga. Anıb u, God Ana nıpe u gö, kale nıbi bı nıpe mıdmım, Jisas Krais hagöp rö gınabım nıñöm hagape nıpe nan si nan naij gıpım gac u ık gı yunab.

Anıb u, God apıl mıhau kalöp mög nıñmil, ud aij gımıl, abad mıdlö, kale pör nöp agamıj mıdaimım. *

*Mıd aij gep hon u mıdöp
God ram Mınöñ adö lañ au*

3 Bı Kub hon Jisas Krais God nıpe nıp aij a gun! Jisas Krais Nap nıpe nıp aij a gun! Nıpe nöp hanıp mög yabıt nıñöm, Nı nıpe Jisas Krais nıp yuö apöm umöm,

kauyan uraka u me, nı nıpai nıpe yabıt mıdun, nıpe aip pör pör mıdeınabun, a gun, gası halö mıdpun.

4 God nı nıpai nıpe mıdpun rö, hanıp ram Mınöñ aij nıpe kumi kabö adö lañ au ud aij gınab. Mınöñ naböñ adö ıt i nan gau papıt lı hij gı lugnab u pen God ram Mınöñ kumi kabö adö lañ au unbö gagnab. God nan aij gau kalöp hag la nıñöm pör pör nöp mıd aij yabıt gınab. Hanıp hagöp rö, amun nıpe aip pör pör nöp mıd aij gınabun. *

5 God nıpe kılö yabıt. Kale God nıp nıñ udmım cıg aij gıpe, nıpe kalöp abad mıd aij göm, mıd damöm, nıñ hain u, kalöp dam ram Mınöñ aij nıpe u ud arnab. *

6 Anıb u, mıñ mıñ göl gı mıdaimım.

Pen mıñı magö pro marap kalöp, nıbi bı Krais lau adö mıdpal, a göm, gı naij gılö uıtham mıdnabım rö löp. *

7 Nıbi bı gol raubal gau laulö inö, magöñhalö gol nöp mıdöp aka nan naböñ naböñ halö mıdöp, a göm, nıñbal. Gol nan yıharıñ rö u pen anıg gıpal. Pen God nıp cıg gıpım aka cıg gagpım u nan kub yabıt u me, marö auö uıtham mıdeınabım anıbu, nıp cıg aij gıpım aka cıg aij gagpım u nıñnab. Pen marö auö, nıp cıg aij göl gı nöp mıdeınabım u, Jisas Krais ado gı aunab nıñ u,

* 1:2: Ro 8:29; 2De 2:13 * 1:4: Kol 1:12 * 1:5: Jon 10:28; 17:11 * 1:6: 1Pi 5:10; Jem 1:2

God nipe kalöp, gı aij yabıł gıpim, a göm, hib kale gö adö laŋ arö, kalöp wıhai damöm, ram Mınöŋ aij nipe ud arnab. *

8-9 Kale nöđ Jisas Kraıs nıp amgö nıŋagpe u pen nıp mıđmagö lıbım. Kale uri u rö nöđ nıp amgö nıŋagpım u pen nıp nıŋ uđmım, mıñ mıñ yabıł gıpım. Jisas Kraıs nıp nıŋ uđpe, God nıpe ana kale pör nöđ kamıŋ mıđeinaböl, a göm, kalöp abadöl mıđöp. Anıb u me, kale mıñ mıñ yabıł gı mıđpım. Hon mıñ mıñ gep magö anıbu hagun, a gun, manö ulep gı nab. *

10-11 Hadame nöđ Kraıs Ana nıpe bı God manö hagep gau kalıp anı daŋ mıđöm gası ñö, kale Kraıs ilön nıhön nıhön uđöm, hainö nan aij yöl nıhön nıhön gı nab manö u hagöm kalı kılın rıkla. Pen Kraıs ilön uđöm umö, God kalöp mög nıŋöm ud aij gö, mıđ aij gı nabım manö hagla anıbu, kale ke nıŋ aij gagöm, hanıp uri mıđpun hagöp aka nıbi bı hainö gau ke hagöp, a göm, kłö göm ulhai nıŋöl gı mıđmıdal. *

12 Pen Kraıs Ana nıpe gası ñö, God manö hagep bı gau nıŋöm manö hageıla anıbu, God kalıp, a göm hagaga; kalöp mıñı mıđpım ñın i nöđ haga. Manö aij hageıla anıbu me, God nıpe Ana Uł kumi kabö adö laŋ nıbö yuö apöm nıbi bı rımnap kalıp gası ñö, kale pen kalöp Jisas Kraıs

manö aij u haglö nıŋbım. God gö kale uri nan aij aij nıhön nıhön nıŋbım u, ejöl gau, hon abe nıŋbnop, a göm, nıŋagpal.

God hanıp, "Nıbi bı uł mıđaimım," a göp

13 Anıb u, gası yıharıŋ adö rımnap nıŋagmım; gası magö kale ke, hañ romanı kale ke gası göp rö nöđ gagmım; Jisas Kraıs ado gı apöm kalöp uđöm nan aij ñınab, gası u nöđ nıŋmım, aij gö nıŋöl gı, gası halö mıđaimım.

14 Kale nöđ Jisas Kraıs manö aij u nıŋagmım, gası naj kale ke nıŋmım gı mıđım rö gagmım; kale God ñı pai nıpe mıđpım u me, manö nıpe hagöp rö u nöđ gı mım. *

15 Nıhön nıhön gı nıg gı mım u, God kalöp wıñ alöp u nıpe uł mıđöp rö, kale u rö nöđ uł nöđ mıđaimım.

16 God haga rö God Manö yaŋ kalı kılın rıköm hagla, "Yad nan sı nan naj gep ke gau nıbö mıđem uł mıđpin rö, kale u rö nöđ nan sı nan naj gep ke gau nıbö mıđmım uł mıđmım," a gıla. *

God nan aij yöl yuöm, hanıp rau adog uda

17 God nıpe nıbi bı gau kalıp nıme löm, hałowałö gagöp; gıpal gıpal rö nöđ nıŋöm nıme löp. God anıg göp anıbu, Bapı hon, a gıpım

* 1:7: Pro 17:3; Sek 13:9; Mal 3:3; Jem 1:3

* 1:8-9: Jon 20:29; 2Ko 5:7

* 1:10-11: Sam 22; Aıs 53; Mad 13:16-17; Luk 24:26-27

* 1:14: Ro 12:2; Ep

2:3; 4:17-18 * 1:16: Lep 11:44-45; Mad 5:48

u, ram nipe kumi kabö adö laŋ aragpim ñin i, nipe Bi kub unbö ke, a gımim, hagöp hagöp rö nöp gımim. *

18-19 Kale apis bac bi gımdal adö u gı damun kamın arnabun, a gımim, gı wasö nınbe, God kalöp uda u, gol silpa utpö kınno nan hij göp nan yıharın gau rö rauöm udaga. Pen sipsip pi adlai mıdagöp gac gagöp damöm pak God nıp sabe gı ñımdal rö u, Krais damöm al pak lölö hagape nipe gol silpa utpö kınno rauagep u lugö uma u me, God kalöp rau adog uda. *

20 God Mınön nabön it i gı laga ñin u, Krais nıp adö anıbu gınab a göm hag la u pen uri ñin hain i nöp, kalöp gı aij gınıg waiö aua. *

21 God gö, Krais urakö, God Krais nıp ud adö i gılaŋ yabıtı uda. Anıb u, God nıp nın udmim, cıg aij gımim, hanıp arö gagnab, a gımim, gası halö mıdpim. *

Añ mam gau kalıp mıdmagö limim

22 Kale God Manö nınö yabıtı u nınmim, hagöp rö gıpe, kalöp nan si nan naj gac u mıdagöp. Anıg gımim, kale añ mam God lau adö mıdpal gau kalıp mıdmagö yabıtı libim. Anıb u, kale klö gımim pen pen mıdmagö yabıtı löl gı mıdaimim. *

23 God Manö nöp gö, kale kauyaŋ ñı painaŋ hagape bı rö libim. Pen kamın gısön nıbö udpim u, nıme nap gau ñagpal; nıme nap ñı pai yag daulö umbal. Pen God Manö u, manö pör pör nöp mıdeinab manö kamın anıbu nöp gö, God ñı pai nıpe mıdmim pör pör mıdeinabim.

24 God Manö u kalı kılın rıköm hagla,
 “Nıbi bı gau magöŋhalö nan uŋaŋ uŋaŋ rö nöp mıdpal;
 hib kub udpal u mab pıpıt pıpıt rö nöp mıdöp.

Nan anıb gau yınıd mıtıp göm lugöp. *

25 Pen God Manö u pör pör nöp mıdeinab,” a gıla.

God Manö anıbu, manö aij kalöp hag ñılö nınbim u nöp.

2

Bi Kub nıpe Kabö Kamın rö pör mıdeinab

1 Anıb u, gı naj gıpim adö u magöŋhalö böŋ nöp arö gımim, manö pıral hagpim u böŋ nöp arö gımim, manö nöp hagpim u böŋ nöp arö gımim, nan aij kale gau hon udbnop, a gı gası nınbim u böŋ nöp arö gımim, nıbi bı rımnab hag jubim u böŋ nöp arö gımim, gımim. *

2-3 Ñı painaŋ gısön yag daubal gau ci ñınun, a göm,

* 1:17: Ro 2:11; Rep 2:23

* 1:18-19: Ap 20:28; Hib 9:12-14

* 1:20: Ep 1:4

* 1:21: Jon 14:6; Ro 5:1-2

* 1:22: Jon 13:34; Ro 12:10

* 1:24: Ais 40:6-8

* 2:1: Ep 4:22; Jem 1:21

gasi añi niŋbal. Anib u rö, kale Bi Kub bi aij yabił kalöp ud aij göp u hadö niŋbim rö, manö aij nipe ci rö niŋjun, a gimim, gasi añi u nöp niŋmim. Ci anibu niŋnabim u, kale kub gimim, kamiŋ midep magö anibu ił u niŋ aij ginabim. *

⁴ Jisas Krais nipe kabö ap rö. Nipe kabö yiŋariŋ ap wasö; nipe Kabö kamiŋ. Kabö kamiŋ anibu niŋbi bi riŋmnab jı niŋöm arö gıpal u pen God nipe udöm, kabö anibu kabö aij unbö ke, a ga. Kale Kabö kamiŋ anibu aumim,

⁵ kale ke kabö kamiŋ rö libe, God nipe kabö anib gau udöm ram nipe ginab. Ram anibu, Jisas Krais nipe ram nabıc mideinab niŋöm kale God niŋp sabe gep niŋbi bi uł midmim, nan niŋhön niŋhön God niŋp aij göp u, nan sabe gep rö God niŋp niŋnabim. Nan sabe gi ñeb anibu sipsip nan gau wasö; nan ana sabe gi ñeb nöp niŋnabim. *

⁶ God Manö u kalı kliŋ riŋköm hagla,

“Niŋim! Yad kabö ap daun kub Saion lıno, kabö anibu Saion ram padö rö mideinab.

Kabö anibu yad ke hag lıno; kabö anibu kabö aij unbö ke.

Niŋbi bi an an niŋp niŋ udöm ciŋ ginaböl gau,

hainö kale, hon niŋhön giŋig niŋp niŋ udpun,

a göm, hagagnaböl yabił,” a gıla. *

⁷ God aniŋ hagö, niŋbi bi niŋp niŋ udpim gau, kabö anibu kabö aij unbö ke rö lınab; pen niŋbi bi niŋp niŋ udagpal gau, God Manö u kalı kliŋ riŋköm hagla,

“Kabö jı niŋöm arö gıla kabö u nöp

mıni ram padö kłö yabił aŋ laŋ u midöp,” a gıla. *

⁸ Pen manö ap hagla,

“Kabö anibu nöp, niŋbi bi aramöm ma biŋniŋ ginaböl;

kabö anibu nöp, niŋbi bi apöm, lug paknaböl,” a gıla.

Krais manö aij u niŋ udagla u me, ap lug pakla. Pen kale ap lug pakla u, God ginab a ga rö nöp ga. *

⁹ Pen God nipe ke kalöp udöm, yam nipe ke hag la. Kale Kiŋ nan sabe gep niŋbi bi nipe midpim. Kale niŋbi bi uł nipe midpim. Kale God yam nipe ke midpim. Aniŋ göp u, kale niŋbi bi gau niŋbö gau niŋbö, God nipe nan aij unbö ke göp u hag waiö gimim, nöd siŋbön aŋ gau midmim, biŋlam gi ajmidim u pen God nipe gö, uri mailö aij nipe niŋmim aj aij gabim, manö anibu waiö hagnabim. Aniŋ hagnim, hib nipe hagpe adö arnab. *

¹⁰ Nöd God niŋbi bi nipe midagmidim, pen uri niŋbi

* 2:2-3: Sam 34:8 * 2:5: Ep 2:21-22; Rep 1:6 * 2:6: Ais 28:16; Ep 2:20 * 2:7:

Sam 118:22 * 2:8: Ais 8:14-15 * 2:9: Dud 7:6; 14:2; Ais 9:2; Dai 2:14; Ap 26:18; Ep 5:8

bɪ nɪpe ke mɪdpim. Nöd God kalöp mög nɪñöm udagmɪdöp, pen uri kalöp mög nɪñöm udöp. *

God nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rö, mɪd aij gɪmim

11 Anɪb u, nɪbi bɪ nɪjeb aij yad gau. Mɪnönj nabönj ɪt i ram Mɪnönj kale kabö rö wasö, yɪharɪɲ apim mɪdpim. Anɪb u, nan si nan najj Mɪnönj nabönj ɪt i hañ romanj gasɪ göp nan gau, mɪdmagö limim gɪpe aragnɪm. Nan anɪb gau gasɪ nɪjmim gɪpe arö, ana kale aip pen pen gö, ap lug pakmim rö löp. *

12 Nɪbi bɪ God nɪbi bɪ nɪpe mɪdagpal gau aip mɪdpim u, gɪ aij yabɪt gɪ mɪdaimim. Anɪg gɪpe, ñɪn rɪmnap, kalöp, gɪ najj gɪpim, a göm, hag junaböl u pen kale gɪ aij gɪpim u nɪñöm, hainö Jisas Kraiss aunab ñɪn u, gɪ aij gɪpim rö hag hiɪkeinaböl, God hib nɪpe u ap rannab. *

13-14 Bɪ Kub nɪbi bɪ nɪpe mɪdpim rö, bɪ kub kalöp Mɪnönj nabönj ɪt i abad mɪdpal gau hagöl rö gɪmim. Kɪɲ kale bɪ kub yabɪt mɪdöp u manö nɪpe u nɪjmim, bɪ nɪpe yuö apöm kalöp abad mɪdpal gau manö kale magönhalö nɪjmim gɪmim. Bɪ kub anɪb gau, nɪbi bɪ gɪ aij gɪnaböl gau kalɪp ud aij gɪnaböl; pen nɪbi bɪ gɪ najj gɪnaböl gau kalɪp manö kub hagöm, ilön pen ñɪnaböl. Nɪhön gɪnɪg: God bɪ anɪb gau

wög anɪbu göl, a göm, hag la. *

15 Pen God nɪp aij gɪnab u, kale gɪ aij göl gɪ nöp mɪdaibe, nɪbi bɪ gasɪ mɪdagöp gau kalöp manö piral hagöm hag juöl rö lagnab. *

16 Nɪbi bɪ rɪmnap, ke nɪjɪbim rö gɪmim, a gɪpal. U aij pen gasɪ anɪbu nɪjmim, nan si nan najj ap gagmim. God nɪbi bɪ wög gep nɪpe mɪdpim rö, nɪhön nɪhön gɪnɪg gɪnabim u, nɪpe hagöp hagöp rö nöp gɪnabun, a gɪmim, gɪmim.

17 Nɪbi bɪ gep gau abe nɪbi bɪ yɪharɪɲ gau abe manö kale nɪjmim. Añ mam Kraiss lau adö mɪdpal gau kalɪp mɪdmagö limim. God nɪpe Bɪ klö unbö ke, a gɪmim, ana udmim nɪjmim. Kɪɲ kale bɪ kub a gɪmim manö nɪpe nɪjmim. *

Kraiss nɪp hain gun, marö auainɪm, pɪñɪɲ gagun

18 Kale Kraiss nɪbi bɪ nɪpe mɪdmim, bɪ rɪmnap kalɪp nagɪ wög rö gɪpim u, bɪ kub kale gau ud aij gɪmim, hagnaböl rö nöp gɪmim. Kalöp gɪ aij göm agamɪj mɪd aij gɪpal bɪ gau nöp wasö, klö yabɪt jubal bɪ gau u rö nöp, ud aij gɪmim, hagnaböl rö nöp gɪmim. *

19 Pen kalöp gɪ najj gaiöl, God nɪp gasɪ nɪjɪbim rö, kalɪp gasɪ najj nɪjageinabim u, God kalöp ud aij gɪnab.

* 2:10: Hos 2:23

* 2:11: Gal 5:17,24

* 2:15: 1Pi 3:16

* 2:17: Ro 12:10 *

* 2:12: Mad 5:16

* 2:13-14: Dai 3:1

* 2:18: Ep 6:5

20 Pen kale gi naj gi^{pe}, kalöp pakaiöl, kalöp gasi naj ni^{nageinabim} u hagagabin; anig ginabim u, God kalöp ud aij gagnab. Pen kale mid aij gi^{pe}, kalöp gi naj gaiöl, kalöp gasi naj ni^{nageinabim} u hagabin; anig ginabim u me, God kalöp ud aij ginab. *

21 Kalöp marö ñilö agami^j nö^p midaimim, a göm, God kalöp uda. Anib u, Kraiss hanip, a göm, ilön uda gasi u nö^p niⁿmim. Kalöp marö ñaiöl, gasi kub niⁿagmim. Ni^{pe} göp rö gimim, gi^{pe} arnim. *

22 “Ni^{pe} nan si nan naj ap gaga;

manö piral ap hagaga.” *

23 Kraiss ni^p hag jueila, ni^{pe} pen hag juaga. Ni^p gi naj geila, ni^{pe} ilön udöm kalöp manö pen pen hagaga. Nap ni^{pe} manö kub kabö göl nö^p hagöp u, yip abadnab, a göm, gasi u nö^p niⁿ mideia. *

24 Kraiss ni^p mab ba laⁿ al pak leila, ni^{pe} nan si nan naj hon magöⁿhalö ginabun gau, hañ roman ni^{pe} ke udöm uma. “Yad nan si nan naj kalöp udem umnö, nan si nan naj gep gasi magö kale u umöm, kale kamⁿ aramöm, gi aij göl gi midaiöl,” a göm, nan si nan naj hon gau, hañ roman ni^{pe} ke udöm uma. Kraiss ni^{pe} ilön kub uda u me, kalöp nan ga u kamⁿ la. *

25 Kale kaj sipsip hau^t

gau amöm rul arbal rö midmidim u pen miⁿi Bi Kaj Sipsip Mukep, Bi ana kalöp abad mid aij göp u, ni^p ado gi aubim. *

3

Nugmul abe ni^{bin} abe

1-2 Pen kale bi halö ni^{bi} midpim gau, kalöp u rö nö^p manö hagni^g gabin. Naga- mul bi hagöl rö niⁿmim, gi aij gimim. Nagamul bi Jisas Kraiss manö aij u udagaiöl, niⁿhön ginig manö aij u udag- pan, a gimim, hagagmim. Pen kale ke gi aij gimim, kalöp ud aij gi^{pe} me, ni^{bi} yad u Jisas Kraiss ni^p cig göm gi aij yabi^t göp, a göm, ni^p niⁿ udnaböl. *

3 Pen ni^{bi} k^{li}n aij midaiun, a gimim, nan rib adik yⁿid nö^p naj ginab gau lun, a gimim, niⁿagmim. Umagö malikmim, waⁿj aij aij yimmim, nan aij aij kabö gol udöm gi^pal gau ud hañ roman adikmim, gagmim. *

4 Ni^{bi} hain midmidim, gasi niⁿ aij gimim, kal juagmim, ni^{bi} bi gau aip agami^j mid aij gimim. Anig gi aij ginabim u, nan aij anib gau midmagö an kale dan midöp rö, ni^{bi} bi amgö niⁿagnaböl pen God amgö ni^{pe} u, nan k^{li}n aij unbö ke rö linab. Nan k^{li}n aij aij anib gau hij gagnab; pör pör nö^p mideinab.

* 2:20: 1Pi 3:14,17

* 2:21: Mad 16:24; Jon 13:15

* 2:22: Ais 53:9

* 2:23:

Ais 53:7; 1Pi 3:9

* 2:24: Ro 6:11; Ais 53:5-6

* 2:25: Esi 34:5-6; Mad 9:36; Jon

10:14; Hib 13:20-21

* 3:1-2: Ep 5:22

* 3:3: 1Di 2:9

⁵ Nan kliñ aij anib gau m+dmagö aņ daņ kabö gol rö m+döp u, apis hon God n+p n+ņ udm+dal gau udöm kale ke r+ib ad+km+dal; kale nugmul b+ kal+p manö u n+ņm+dal.

⁶ N+bi Sara nugmul Ebraham n+p, b+ kub yad, a göm, hagn+döp rö nöp g+m+döp. Kale p+ñ+ņ gagmim, Sara g+m+döp u rö g+ aij geinabim u, Sara pai n+pe yab+ rö m+deinabim. *

⁷ Pen kale n+bi halö b+ m+dpim gau, kalöp u rö nöp manö hagn+g gabin. N+bi gau b+ rö k+ö m+dagpal rö, n+bi kale gau ud aij g+mim. God kalöp b+ gau nöp udöm, n+bi gau kal+p arö gagöp; kalöp b+ gau mög n+ņöm udöp rö, n+bi gau kal+p u rö nöp mög n+ņöm udöp. N+bi kale gau kal+p abad m+id aij g+mim me, God n+p sabe g+pe, manö kalöp u n+ņnab. *

J+im ñöl m+daimim

⁸ Manö hag jun+g gabin. Kale añ mam Krai lau adö m+dpim gau magöñhalö gas+ adö añ+ nöp n+ņmim; añ mam r+mnap ilön udaiöl, kal+p mög n+ņmim; añ mam r+mnap m+ñ m+ñ gaiöl, kale u rö nöp m+ñ m+ñ g+mim; añ mam pen pen m+dmagö l+mim, pen pen mög n+ņmim ud aij g+mim; yad n+bi kub, yad b+ kub, a g+mim, gas+ u n+ņnagmim.

⁹ N+bi b+ r+mnap kalöp g+ najj gaiöl, kal+p pen g+

naij gagmim. Kalöp hag juaiöl, kal+p pen hag juagmim. Kalöp n+hön n+hön gaiöl, God n+p sabe g+mim hagnim, kal+p g+ aij g+mön abad m+daimön, a g+mim. N+hön g+ing: God kalöp uda u, kale n+bi b+ gau kal+p g+ aij g+nabim, a göm, uda. An+g g+nabim u, God kalöp u rö nöp g+ aij g+nab.

¹⁰ God Manö u kal+ kliñ r+köm hagla,

“N+bi b+ m+id aij gun, m+lep yab+ lun umun, a göm n+ņbal gau, manö piral, manö najj hagagöl. *

¹¹ Pen nan si nan najj g+pal adö u arö göm, g+ aij nöp göm, gas+ k+ö n+ņöm, j+m ñöl m+daiun, a göm, agam+j nöp m+daiöl.

¹² N+hön g+ing: n+bi b+ God Manö hagöp rö nöp g+pal gau, B+ Kub kal+p abad m+id aij göm,

n+p sabe g+naböl manö kale u n+ņnab; pen n+bi b+ g+ najj g+pal gau n+ņö, mulu lugnab,” a g+la.

M+id aij g+pe, kalöp g+ najj gaiöl, p+ñ+ņ gagmim

¹³ G+ aij gun, a g+mim, k+ö g+pe arö, n+bi b+ r+mnap kalöp ilön ñagnaböl.

¹⁴ Pen kale g+ aij g+pe kalöp g+ najj gaiöl u, m+ñ m+ñ g+mim. N+bi b+ kalöp g+ najj

gipal gau kalip piñin gagmim, gasi kub niñagmim. *

15 Pen midmagö an kale dan u, Krais nipe nöp B+ Kub, a gimim, hib nipe hagpe adö aran. Pen kale pör nöp gasi niñöl gi midaimim, niñi bi r+mnap, niñhön gin+g gasi halö midpim, a göm, hag niñaiöl, kalip ud aij gimim, manö hain hagmim, Krais manö aij u kalip hag niñ aij gimim.

16 Pen hag niñabim u, hon manö niñhön hagno God nip aij gin+m, a gimim, hag niñmim. Krais nip cig gimim, gi aij ginabim u, bi gau kalöp hag junig gaböl gau, kalip nable gö arö ginaböl. *

17 Kale gi aij gipe niñöl gi, God kalip niñebir arö gö, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp. Pen kale gi naij gipe, kalöp gi naij ginaböl u, God nip aij gagnab.

Krais umöm gac hon tik gi yua

18 Kale gi aij gipe, kalöp gi naij geinaböl u, manö midagöp, a gipin u, Krais nipe B+ aij pen nip gi naij geila, uma. Nipe aij nöp gimidöp u pen kale niñi bi nan si nan naij gipim gau God aip jim niñabin, a göm, uma. Mañ añi yabi+ uma; hainö kauyan umagnab. Krais hañ roman al pak lilö uma u pen Ana nipe umaga. Ana nipe

kamih midöm, nipe kauyan uraka.

19 Ana nipe anig geia nipe amöm, niñi bi nöd umöm am nag+ mideila gau kalip manö aij nipe u hag ña.

20 Niñi bi nag+ mideila gau, Noa mideia niñ u, God nip manö u niñageila u pen God kalip manö kub hagaga; manö yip niñnaböl aka göm, abad mideia. Abad midö niñöl gi, Noa nip niñ magib gimön, a ga u gi damöm, niñi bi iru wasö, Noa apilap unbö raleb u nöp niñ magib raul migam amöm, niñ an dan aram midöm mid damöm, God gö kamih arla. *

21 Pen niñ magib raul migam am midlö, niñ u kalip dap ranö, kamih arla anibu rö, uri hon Jisas Krais umöm uraka manö u niñ udun, niñ pakun, u rö nöp kamih arnabun. Pen niñ pakpun anibu, hañ roman gac tik gi yuun, a gun, pakagpun. Krais hanip, a göm, umöm kauyan uraka rö, God gasi midmagö an hon niñöm gac ap midagöp. Gasi anibu nöp niñun, niñ pakpun. God nipe manö ktö niñö anig hag la me u.

22 Krais nipe pen umöm uraköm, am ram Minöñ kumi kabö adö lan au aramöm, God niñmagö yijig böñ lau adö midöp niñöm ejol gau abe, kijaki nan ktö midöp gau abe, magöñhalö mo nipe gau midpal.

4

*Marö udöl gun, nagı naij
nöd nı̄bö adö u arö gun*

1 Krais hañ romanı nı̄pe ilön kub uda rö, hon u rö nöp ilön udnabun, a gı̄mim, gası̄ anı̄bu nöp nı̄ñöl gı̄ mı̄daimim. Nı̄hön gı̄nı̄g: nı̄bi bı̄ hañ romanı kale ilön kub udpal gau, nan si nan naij gun, a göm, gası̄ u nı̄ñagpal.*

2 Nı̄n anı̄bu rı̄köm, nı̄n aigeg Mı̄nönı nabönı̄ i i hañ romanı mı̄deinabun u, God nı̄p aij gı̄nı̄m adö u nöp gun, a göm, mı̄dmagö kale ke uraknab adö u gagnaböl.

3 Kale nöd nı̄bi bı̄ God Manö udagmı̄dal gau rö gı̄ mı̄dmı̄dim. Gası̄ naij nı̄ñmim, nı̄bi si bı̄ si gı̄mim, nı̄g klö nı̄ñ hauı̄ lı̄mim, nan iru yabı̄t nı̄ñmim, haı̄öwaı̄ö gı̄mim, nan pı̄ral God sabe gagmim a göp nan gau sabe göl gı̄ mı̄dmı̄dim.*

4 Mı̄ñi pen, nı̄bi bı̄ God Manö udagpal gau, kale mı̄d aij gı̄pim u nı̄ñöm, nı̄hön gı̄nı̄g hon aip magum gı̄mim haı̄öwaı̄ö gagpim, a göm, kalöp hag jubal.

5 Pen söł mı̄döp, Bı̄ Kub nı̄bi bı̄ kamı̄ñ mı̄deinaböl gau abe, nı̄bi bı̄ hadö umla gau abe, nı̄hön nı̄hön gı̄la gau, nı̄hön gı̄nı̄g anı̄g gı̄pim, a göm, manö kub hagö, kale nı̄hön nı̄hön gı̄pal gau magöñhalö nı̄p hag waiö lı̄naböl.*

6 Nı̄bi bı̄ magöñhalö umbal rö umöm, hañ romanı u böñ

nöp hij gı̄ luga u pen ana gau amöm, God kamı̄ñ mı̄döp rö u kamı̄ñ mı̄deinaböl, a göm, Krais manö aij nı̄pe u nı̄bi bı̄ hadö umla gau kalı̄p hag ña.

*God wög hanı̄p adö ke ke
hagöp rö, gı̄ aij gun*

7 Söl mı̄döp, nan nı̄hön mı̄döp gau magöñhalö pı̄s gı̄nı̄g gab. Anı̄b u, gası̄ nı̄ñ aij gı̄mim, agamı̄ñ mı̄d aij gı̄mim, God nı̄p sabe gı̄mim.*

8 Pen manö kub yabı̄t u, kale Krais nı̄bi bı̄ pör nöp pen pen mı̄dmagö yabı̄t lı̄ mı̄daimim. Kale pen pen mı̄dmagö löł gı̄ mı̄deinabim u, Krais nı̄bi bı̄ rı̄mnap nan si nan naij göm kalöp nı̄n iru nöp gı̄ naij gaiöl u, kale yı̄ñı̄d nı̄ñmim arö gı̄nabim.*

9 Krais nı̄ñ udpal nı̄bi bı̄ rı̄mnap ram kalöp auaiöl, gai am ram ade aubim, a gı̄mim, hagagmim; kalı̄p hag wı̄hai udmim.*

10 God nı̄bi bı̄ mög nı̄ñöm ud aij göm, kalı̄p gası̄ aij ke ke ñöb. God gası̄ aij kalöp ñöb anı̄bu, kalöp nöp wasö, añ mam Krais nı̄bi bı̄ nı̄pe mı̄dpal gau kalı̄p magöñhalö u rö nöp gası̄ nı̄ñöm ñöb. Anı̄b u, God kalöp gası̄ aij ñöb anı̄bu nı̄ñmim, añ mam gau kalı̄p gı̄ aij gı̄mim.*

11 God kalöp gası̄ aij ñö, kale nı̄bi bı̄ gau kalı̄p hag nı̄nabim u, gası̄ nı̄ñ aij gı̄mim, God Manö aij u kabö göl nöp hag nı̄mim. God

* 4:1: Ro 6:2,7 * 4:3: Ep 2:2-3 * 4:5: Ap 10:42 * 4:7: Ro 13:11-12 * 4:8: 1Pi 1:22 * 4:9: Hib 13:2 * 4:10: Ro 12:6-8

kalöp gasi aij ñö, kale nibi bi rımnap wög gi ñınabim u, God kalöp kłö nıpe ñöb u udmim, nıbi bi gau kalıp wög gi ñımim. Anıg geınabim u, Jisas Krais nıbi bi nıpe mıdpim u nıñöm, kale God hib nıpe u haglö adö arnab. Jisas Krais, Bi kłö yabıtı u nöp, nıp aij a göl gi, hib nıpe pör pör hagno adö arañ. Anıb unbö rö aij.

Krais nıbi bi nıpe mıdpim rö, kalöp marö ñınaböl

12 Mıdamam aij yad gau. Krais nıp cıg pıdöñ gınaböl aka arö gınaböl a göm, nıbi bi rımnap hanıp ilön kub mab mıtanı rö ñıbal u, hanıp nıñön gınıg anıg gab, a gımim, gası u nıñagmim.

13 Krais nıbi bi nıpe mıdpun u me, nıp gıla rö hanıp gaböl, a gımim, mıñ mıñ göl gi mıdpe me, nıpe mailö aij yabıtı nıpe halö aunab ñın u, kale mıñ mıñ göl gi mıdeınabim. *

14 Kale Krais nıbi bi nıpe, a göm, kalöp hag juaiöl, mıñ mıñ göl gi mıdaimim. God Ana mailö aij yabıtı halö u hanıp aip mıdöp u nıñöm me, anıg gaböl, a gımim, mıñ mıñ göl gi mıdaimim. *

15 Kale wıp alagmim; nan si udagmim; nıbi bi rımnap kalıp gi naij gagmim; nan kale rö gımim gagmim. Kale anıg gımim, ilön udnabim u, nable gınab. Pen gi aij gımim ilön udnabim u, nable gıgnıg gab.

16 Pen kale Krais nıp nıñ udmim nıpe hagöp rö gıpmim rö, kalöp marö ñıaiöl, nable gıgnab. Krais nıbi bi nıpe mıdpun rö, hanıp anıg gaböl, a gımim, aij gö nıñöl gi, God hib nıpe hagpe adö arañ.

17 Söl mıdöp, God nıbi bi manö kub hıgnab. Nıpe ıt göm nıbi bi nıpe ke manö kub hıgnab. Pen hon nıbi bi nıpe ke uıham mıdeınabun u, nıbi bi manö aij nıpe udagpal gau kale aigöl göm mıdnaböl?

18 God Manö u kalı kılın rıköm hagla,

“Nıbi bi God hagöp rö gıpal gau

uıham yabıtı kamıñ arnaböl;

anıb u, nıbi bi God Manö udagöm,

nan si nan naij gi mıdpal gau, kale aigöl göm kamıñ arnaböl?” ö gıla. *

19 Anıb u, God marö hanıp hag la rö nöp udnabun u, gası iru nıñagun. Bi Kub hanıp gi la u, haıöwaıö gıgnab, pen nıpe nöd haga rö nöp hanıp ud aij gınab, a gun, gası u nıñun, gi aij nöp göl gi gıno arnım.

5

Nıbi bi Krais nıñ udpal gau bi abadep mıdmim, kalıp abad aij gımim

1 Nıbi bi Krais nıñ udpal gau kalıp bi abadep mıdpim gau, kalöp manö hıgnıg

* 4:13: Ap 5:41; Jem 1:2; 1Pi 1:6-7

* 4:14: 1Pi 2:20

* 4:18: Pro 11:31

gabin. Wög kale gipim anibu rö, yad u rö nöp nibi bi Kraiss niny udpal gau kalip abad midpin. Kraiss ilön kub udeia u, yad niny midainö. God nipe Kraiss mailö aij yabıt nipe nibi bi gau magöñhalö kalip yamnab ñin u, yad amem niny mideinabin. Anib u, yad kalöp manö anibi hagnig gabin.

² Bi kaj sipsip mukep gau kaj sipsip kale muk aij gipal rö, God nibi bi nipe ke ñimagö adö kale la gau, kalip abad mid aij gimim. Nibi bi rimnap kalöp neb neb göm haglö, God wög u gagmim. Mani nan gau udun a gimim God wög u gagmim. Miñ miñ göl gi, aij göl gi nöp God wög u gimim. Anig geinabim u, God nip aij ginab. *

³ Hon bi kub midpun, a gimim, God sipsip nipe gau kalip hag gagmim. Kale ke gi aij gipe, kalöp ninyöm u rö nöp göl. *

⁴ Adö anibu gipe, Bi Sipsip Mukep Nap kabö göl u apöm, usajıl bad klö pör pör nöp midmailö gi mideinab u kalöp ñinab.

Hib hon ke dap ranagun; gası kabö rö nöp ninyun

⁵ Pen kale bi praj gau, bi majö kalöp abad midpal gau hagöl rö ninyim. Kale magöñhalö, Kraiss nibi bi añ mam gau ninyim, kale nibi bi pro, hon nibi bi kub, a gimim, gası u ninyagmim.

God Manö u kalı kliñ riköm hagla,

“God nibi bi hib kub udnabun a gipal gau kalip jı ninyöm, nibi bi pro pro udpal gau, kalip mög ninyöm, ud aij yabıt göp,” a gıla. *

⁶ Anib u, God Bi klö unbö ke u nip ninyim ana udmim, hagöp rö gimim. Anig ginabim u, ñin hain hag la u, nipe gö, kale bi kub rö mideinabim. *

⁷ God nipe ke kalöp abad mid aij göp rö, marö midainim, magöñhalö ud ñimagö adö nipe u limim. *

⁸ Pen pör pör gi jin göl gi midmim, niny aij göl gi midaimim. Kauat mauat bi kale u kijaki, kain kub laiön manö kub hagöp rö gau gau amöm, nibi bi ap hau ñinın, a göm, ulhai ninyöl gi ap ran ap lug arab. *

⁹ Kijaki anig gab u, hanip nöp gagab; Kraiss nibi bi añ mam hon ram Minöy gau gau magöñhalö kalip u rö nöp gab, a gimim, kijaki nip wasö gimim, Kraiss manö aij u niny ud pidöy göl gi midaimim. *

¹⁰ God nibi bi mög ninyöm, ud aij yabıt göp rö, pör pör Kraiss nibi bi nipe midaimim, a göm, ram Minöy aij yabıt kalöp hag la u me, magö i kalöp gi naj gılö ilön udpim u pen magö pro marap

* 5:2: Jon 21:15-17; Ap 20:28 * 5:3: 2Ko 1:24; Plp 3:17; Dai 2:7 * 5:5: Ep 5:21; Jem 4:6 * 5:6: Mad 23:12; Luk 14:11; Jem 4:10 * 5:7: Mad 6:25-30 * 5:8: 1De 5:6 * 5:9: Ep 6:11-13; Jem 4:7

God nıpe ke apöm klö nıpe kalöp ñö, kale Kraıs nıp nıŋ ud pıdöŋ gımim, nıp cıg aij yabıt gımim, nıbi bı klö nıpe mıdmim, mıd aij yabıt gınabım.

¹¹ God Bı klö yabıt u nıbi bı gau magöŋhalö pör nöp pör nöp abad mıdeıan! Anıb unbö rö aij.

Manö adıŋ magö rımnap

¹² Mam aij yad Sailas aip mıdpul. Manö kalöp hagabın i nıpe kalı klıñ rıkab nıŋöm yad köp uŧep i kalöp yunabın. Mam anıbu, gası hon nıŋbun rö nıŋöb. Kalöp manö klö hagem, manö pro kalı klıñ rıkpın anıb i, God nıbi bı mög nıŋeb magö yuö yabıt u nöp rıkpın. Manö anıbi, manö nıŋö yabıt, a gımim, nıŋöl gı nöp mıdaimim. *

¹³ Pen Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal daun kub Babilon auı kalöp, “Mıdpım?” a gıpal. God kalöp hag la rö, nıbi bı anıb gau u rö nöp hag la. Ñı yad Mak kalöp u rö nöp, “Mıdpım?” a göp. *

¹⁴ Kraıs nıbi bı añ mam mıdmagö lıbun, a gımim, pen pen hag wıhai udöl gı, alaun bom halumım. Kraıs nıbi bı nıpe mıdpım gau, Kraıs kalöp magöŋhalö ud aij gö, kale agamıj mıd aij göl gı mıdaimim.

* 5:12: Ap 15:22,37-40; 12:2,25; 13:13

* 5:13: 2Di 4:11

2 Pida Pida kōp hain n̄bō u kal̄i kl̄iñ r̄ika

¹ Yad Saimon Pida, Jisas Kraiṣ manō ud arep b̄i ap. Yad wōg gep b̄i n̄ipe ap m̄idpin.

God hon Jisas Kraiṣ han̄ip ud kam̄iṅ yua u, n̄ipe B̄i aij unbō ke. Jisas Kraiṣ han̄ip mōg n̄iṅm̄ gas̄i aij ñō, hon n̄ip n̄iṅ udpun. Kale n̄ibi b̄i gau, Jisas Kraiṣ kalōp gas̄i aij ñō, kale u rō nōp n̄ip n̄iṅ udpim gau, kalōp kōp an̄ibi kal̄i kl̄iñ r̄ikabin.

² Kale God abe, B̄i Kub hon Jisas abe, kal̄ip gas̄i n̄iṅ m̄idpe, kale apil m̄ihau kalōp mōg n̄iṅmil, ud aij ḡimil, abad m̄idlō, kale p̄or p̄or agam̄ij m̄id aij ḡimim.

God han̄ip uda a gun, n̄ip c̄ig aij gun

³ Hon n̄ibi b̄i Jisas Kraiṣ lau adō m̄idpun gau, nan si nan naij arō gun, n̄ipe hagōp rō nōp ḡi m̄idaiun rō lōp. Hon Jisas Kraiṣ n̄ip n̄iṅ udpun u me, Kraiṣ n̄ipe u rō nōp God m̄idōm, klō n̄ipe nōp han̄ip ñō, hon God Manō hagōp rō nōp ḡi m̄idaiun rō lōp. N̄ipe B̄i aij unbō ke, B̄i mailō aij yab̄iṣ halō pen n̄ipe han̄ip gas̄i n̄iṅm̄, n̄ibi b̄i yad ke m̄idaiōl, a gōm, han̄ip hag la.

⁴ An̄ib u, Jisas Kraiṣ nan aij yab̄iṣ an̄ib gau han̄ip ñōb. Nan aij aij ñōb u udun, gas̄i naij m̄inōṅ nabōṅ iṣ i n̄iṅm̄

lug pakōl rō lōp gau arō gun, God n̄ipe ke m̄idōp rō m̄idaiun rō lōp.

⁵ An̄ibu, Kraiṣ kalōp gas̄i aij ñō, n̄ip n̄iṅ udpim. Pen kale Jisas Kraiṣ n̄iṅ udōl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi aij ḡimim. Pen kale n̄ibi b̄i gau kal̄ip ḡi aij nōp gōl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, Jisas Kraiṣ n̄ipe B̄i aigale B̄i rō m̄idōp manō yuō yab̄iṣ u n̄iṅ aij ḡimim.

⁶ Pen kale Jisas Kraiṣ n̄ipe B̄i aigale B̄i rō m̄idōp manō yuō yab̄iṣ u n̄iṅ aij nōp gōl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, hañ roman̄ kale gas̄i gōp rō gagmim. Pen kale hañ roman̄ kale gas̄i gōp rō gagmim, kale klō ḡimim, Jisas Kraiṣ n̄ip n̄iṅ ud p̄idōṅ ḡimim, c̄ig aij ḡi m̄idmim, n̄ipe hagōp hagōp rō nōp gōl ḡi m̄idaimim. *

⁷ Pen Jisas Kraiṣ n̄ip nōp gas̄i n̄iṅmim c̄ig aij ḡimim, n̄ipe hagōp hagōp rō nōp gōl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, añ mam gau pen pen ud aij ḡipal rō, kale Kraiṣ n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij ḡimim. Pen kale Kraiṣ n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen ud aij gōl ḡi m̄idmim, kale klō ḡimim, Kraiṣ n̄ibi b̄i añ mam kale gau pen pen m̄idmagō l̄imim.

⁸ Pen yad aui manō n̄ihōn n̄ihōn kal̄i kl̄iñ r̄ikaj̄in u, kale nan an̄ibu nōp gas̄i n̄iṅ aij ḡimim, klō ḡimim ḡi m̄ideinabim u, kale B̄i

* 1:6: Gal 5:22-23

Kub hon Jisas Kraiſ nɪpe Bɪ aigale Bɪ rō mɪdöp, a gɪ gasɪ nɪɲmim, wög nɪp gɪ aij gɪpe, nɪp nan magö aij rɪmnap pɪlnab.

⁹ Pen yad aui manö nɪhön nɪhön kalɪ kɪɲ rɪkajɪn u, kale rɪmnap nan anɪbu nɪɲagnabim u, kale nɪbi bɪ amgö we rō. Nan si nan naj gɪpim u, God nɪpe gac anɪbu ɪk gɪ yua u hauɪ gɪpim.

¹⁰ Anɪb u, añ mam yad gau. God gasɪ nɪpe ke nɪɲöm, yɪp hain göm nɪbi bɪ yad mɪdaiöl, a göm, kalöp udöp u, kɪö gɪmim nɪp hain gɪmim, nɪbi bɪ nɪpe mɪdaimim. Anɪg gɪmim me, Kraiſ manö aij nɪpe u pör nöp nɪɲ ud pɪdön gɪmim, gɪ dammim, arö gagnabim.

¹¹ Pen Bɪ Kub hon Jisas Kraiſ hanɪp ud asɪk yuöp u apöm, kalöp hag wɪhai udöl gɪ, nɪbi bɪ nɪpe pör pör abad mɪdeinab ram raul mɪgan anɪbu da löm abad mɪdeinab.

God manö hagep bɪ gau, Ana Uɪ kalɪp gasɪ ñö nɪɲöl gɪ God manö hagla

¹²⁻¹⁵ Kale manö hagajɪn anɪbu nɪɲmim, hadö ud aij gɪpim, pen yad pör nöp kalöp manö anɪbu hagöl gɪ nöp mɪdeinabin. Bɪ Kub hon Jisas Kraiſ yɪp, umnabön, a göm, ñɪn hag la u söl auöp u me, hañ romaɲ halö mɪdpin ñɪn i, yad kɪö gem, kalöp manö anɪbu hagöl gɪ nöp mɪdeinabin u aij. Anɪg gɪnabin u, kale hauɪ gagnabim; yad umnabin pen

kale manö anɪbu nɪɲöl gɪ mɪdeinabim. *

¹⁶ Kalöp nöd hagem, Bɪ Kub hon Jisas Kraiſ ke yabɪ löm kɪö halö aua, a gɪno u, aiud kɪɲ aij udpal rō hagagno. Nöd Bɪ Kub anɪbu ke yabɪ kɪö halö lö, amgö hon ke nɪɲun, hainö kalöp hagno. *

¹⁷⁻¹⁸ Ñɪn anɪbu, hon Jisas Kraiſ aip am dum uɪ au mɪdaino nɪɲöl gɪ, Bapi God mailö aij yöl nɪpe u apöm, Jisas Kraiſ hib nɪpe dap ranöm haga, “Bɪ i Ñɪ mɪdmagö aij yad; nɪp nɪɲnö yɪp aij yabɪ göp,” a ga. God nɪpe anɪg hagö, hon ke manö nɪpe u apdi nɪɲno. *

¹⁹ Hon ke God manö apdi nɪɲno u me, hon nɪɲbun, bɪ God manö hagep gau kale manö hagla u, God manö nɪpe nöp hagla; manö böɲ nöp udep u nöp hagla. Manö hagla anɪbu, hapö mɪtaɲ sɪbön yaɲ lauöm ɪlöl, hanɪp mailö yamöb rō u göp. Mailö anɪbu, ñɪ löɪ gɪ damöm, ram mɪnönɲ rɪknɪg gö nɪɲöl gɪ, gapɪ pagɪn hañ aunab mɪdmagö aɲ kale daɲ nɪɲnabim. Hañ aunab u, ram böɲ nöp rɪköp u rō gɪnab.

²⁰ Manö hagabin i nɪɲ aij gɪmim: God manö hagep bɪ gau God Manö nɪpe kalɪ kɪɲ rɪköm hagla u, gasɪ kale ke nöp nɪɲöm, manö ɪt u hagöl rō lagöp.

²¹ Nɪhön gɪnɪg: God manö hagep bɪ gau, God manö u hagnɪg, ke nɪɲla rō hagagla;

* 1:12-15: 2Ko 5:1; Jon 21:18-19

* 1:16: Mad 17:1-5

* 1:17-18: Mad 17:5

Ana U† nipe kalip gasi ñö n†ñöl gi, God manö hagla. *

2

Bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hag ñibal gau

¹ Hadame nöp bi r†mnap, God manö hagabun, a göm, n†bi bi Isrel kalip manö piral hag ñim†dal. G†la an†bu rö, n†bi bi r†mnap an† kale u m†döm, u rö nöp manö piral haglö, n†bi bi r†mnap manö piral kale u n†ñabim rö löp. Bi Kub kalip rau adog uda u nipe Bi Kub wasö göm, hag junaböl. Pen kale manö piral hagöm an†g g†naböl u, God gö, ad†ñ pen ilön kub yab†† udnaböl. *

² Kale gi naj yab†† g†pal. Kraiss n†bi bi nipe m†dpal n†bi bi iru nöp manö piral kale u udöm, u rö nöp g†naböl. An†g g†naböl rö, n†bi bi gau n†ñöm, adan kam†ñ arep u rau ac†p ac†p g†naböl.

³ Mani nan gau udun, a göm, kalöp manö piral yab†† hagnaböl. An†g g†naböl u pen God nipe hadame nöp n†ñ nöp m†dm†döp. Nipe kalip manö kub hagöm al pak l†n†g gab.

⁴ God ejol nan si nan naj g†la gau kalip ulöm m†gan naj yan† yuö, nag† klö s†bön auöp au m†döm, God manö kub hagnab ñ†n u abad m†dpal. *

⁵ Pen hadame dagol gau n†bi bi n†p arö g†la gau, God kalip mög n†ñaga. Nipe gö, möñ kub alöm ñ†g ul† ap ranö, n†bi bi gi naj g†la gau magöñhalö ñ†g ñ†ñöm um hakla. Pen bi ne Noa n†bi bi gau kalip, God hagöp rö nöp g†mim, a g†m†döp. An†b u, God nipe Noa abe, n†bi bi nipe unbö mudun j†ñ abe, kalip nöp abad m†döm ud kam†ñ yua. *

⁶ Pen n†bi bi God Manö hagöp rö gagnaböl gau, kalip g†nabin u n†bi bi gau magöñhalö n†ñ aij g†lan†, a göm, mab m††an† u kumi kabö adö lan† n†bö yuö, apöm Sodom Gomara n†bi bi kalip böñ nöp in hab†k ara. *

⁷ Lod nipe, n†bi si bi si göm, nan naj yab†† g†m†dal u n†ñöm, gas† kub n†ñm†döp u, God n†p ud kam†ñ yua. *

⁸ Lod bi aij, an† kale gau m†döm, ñ†n a†† a†† pör pör God lo manö nipe u r†b juöm, nan si nan naj g†m†dal gau amgö n†ñöm, manö naj hagn†dal gau apdi n†ñöm, iru yab†† ga.

⁹ Nipe nöd an†g ga rö, hon n†ñbun, marö n†hön n†hön aunab, Bi Kub nipe n†bi bi God Manö hagöp rö g†pal gau kalip abad m†döm, ud kam†ñ yun†m rö löp. Pen n†bi bi God Manö hagöp rö gagpal gau nag† rö lö, marö udöl gi, manö kub hagep ñ†n u abad m†deinaböl.

¹⁰ Pen n†bi si bi si g†m†dal

* 1:21: 2Di 3:16; 1Pi 1:11-12 * 2:1: Mad 24:11; Jud 4 * 2:4: Jud 6 * 2:5: Jen 6:1-7:24; 2Pi 3:6 * 2:6: Jen 19:24; Jud 7 * 2:7: Jen 19:1-16

gau, manö kub ke yabiþ udnaböl. Nibi bi kub kalip abad midpal gau, manö kale niþagöm, gasi kale ke auöp rö gipal nibi bi gau abe, manö kub ke yabiþ udnaböl.

God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, piþiþ göm ana udagöm, bi mailö aij ke halö kumi kabö adö laþ au midpal gau kalip haþowaþo hag jubal. *

¹¹ Ejol gau anibu rö gagpal. Ejol kale bi klo yabiþ midpal u pen kale Bi Kub amgö ilö niþe au bi anib gau kalip hag juagpal. *

¹² Pen bi God Manö hagabun, a göm, manö piral hagpal bi anib gau, wal wayöþ gau gasi midagöp haþowaþo gipal rö u gipal. Kale gasi midagöp pen kale manö naj yabiþ hagpal. Gipal anibu, wal wayöþ hel libal udöp u rö, kalip ginab. Umnaböl me. *

¹³ Kale nibi bi gau ilön niþal u pen kale ke ilön udnaböl. Kale gi naj göl gi, sidö aþ nan kub niþöl gi, niþ klo niþöl gi, haþowaþo gi damöm, nable udagpal. Nibi bi anib gau kale apöm, kalöp aip magum göm nan niþbal u, kale midmagö uraknab rö haþowaþo gi damöm, nan gac göp ap rö aka wös hapeb ap rö libal.

¹⁴ Kale pör pör nöþ nibi si udun, bi si udun, a göm, amgö li nöþ ajpal. Nibi bi Kraiss niþ ciþ aij gagpal gau

kalip neb neb gi dap kid kale u amöm, nan si nan naj gipal. Nan gau nan hon nöþ midaiþ, a göm, gasi u nöþ niþbal. God niþe gi naj yabiþ gipal gau niþöm, kalip pen ilön kub yabiþ niþig gab.

¹⁵ Kale adan kabö göl adö u arö göm, nan si nan naj gun, a göm, gasi u nöþ niþbal. Bi Beo niþ niþe Belam ga rö nöþ gipal. Belam mani nan gau udnam, a göm, gi naj ga. *

¹⁶ Kaj donki gau manö hagpal u pen donki niþe u, bi hagpal rö Belam niþ hag gö, piral hagniþ geia anibu arö ga. Anib u, Belam gi naj ga anibu, God Belam niþ hag ga. *

¹⁷ Pen mañ riþnap, niþ miþniþ amun niþbun, niþ ilam juöp gau miþep göp. Mañ riþnap möþ alniþ gö, yiþön kub apöm liþö, alagöp. Anib u rö me, bi manö pir alep bi gau, God Manö hag niþabun, a gipal. Anig gipal u, God kalip siþön kub auöp aþ gau hag yunab. *

¹⁸ Bi anib gau, hib kale ke dap ranöm hagpal, "Haniþ hain giþim, midmagö uraknab rö haþowaþo giþim," a gipal. Nibi bi riþnap nöþ bi niþeb kale gau aip ajöm, gi naj göm haþowaþo geila, pen hainö gasi aij niþöm nagi adö anibu arö göm, söþ mid aij giþig gaböl. Pen bi naj anib gau amöm, nibi bi uri söþ mid aij giþig gaböl gau gasi

* 2:10: Jud 7-8,16 * 2:11: Jud 9 * 2:12: Jud 10 * 2:15: Nab 22:7; Jud 11;

Rep 2:14 * 2:16: Nab 22:28-35 * 2:17: Jud 12-13

naij ñilö, kale adan aij u arö göm, ado göm, kauyan nan si nan naij u gipal.

¹⁹ Bî naij anib gau hagpal, “Kale midmagö uraknab rö hałowatö ginabim,” a gipal u pen bî naij gau kale ke nan si nan naij gep magö u nagî wög gep nîbi bî rö midpal. Bî rîmnap apöm, bî rîmnap aip pen pen göm, nagî linaböl u, kale nagî wög gep bî kale midpal. Nan si nan naij gep magö u, nîbi bî rîmnap aip pen pen göm nagî linab u, kale nan si nan naij anib gau nagî wög gep nîbi bî rö midpal. Nagî wög anibu gî damöm, yîharîj midaiöl rö lagöp.

²⁰ Nöd Bî Kub hon Jisas Kraiss hanip ud kamîj yuöp u nip nîj udöm, nîbi bî aip ajöm nan naij mînönj nabönj iî i gasî nîjöm hałowatö gîmidal gau arö göm, mid aij gîla. Pen hainö u, kale ado gî amöm, nan si nan naij nöd gîmidal adan anibu kauyan arnaböl u, nöd naij midmidal rö wasö, uri naij yabîl middeinaböl. *

²¹ Kamîj middep nagî u nîjagblap u, aij rö gîböp. Pen God kalîp haga manö aij u nîjöm, hainö arö ginaböl u, gî naij yabîl ginaböl. *

²² Bî God Manö arö gîpal gau, kale manö mîhöp hadame nöp hagnîdal u rö gîpal. Manö mîhöp anibu ap hagla, “Kain gau tîhaköm ado gî apöm, nan tîhak lîbal

u kauyan ñîjnaböl,” a gîla. Manö ap pen hagla, “Kaj gau ñîg paköm, adîj wateb karkol gînaböl,” a gîla. *

3

Jisas hainö ado gî aunab, a gîmim, gasî halö midaimim

¹ Nîbi bî midmagö yad gau. Kalöp köp ap nöd kalî kliñ rîk yunö. Mîñi köp hain nîbö kalöp kalî kliñ rîkabin. Köp mîhöp pen iî añî nöp. Yad kalöp köp mîhöp kalî kliñ rîknö, kale manö nöd nîjbe u nîj aij gîmim, gasî nîjöl gî nöp middeinabim, a gem, kalöp köp mîhöp kalî kliñ rîkpin.

² God nîpe ke bî manö hagep ut nîpe gau hag lö, kale hadame nöp manö nîpe hagla. Ud Kamîj Yuep Bî hon, Bî Kub hon u, nîpe ke bî manö ud arep nîpe hag lö, manö klö hagöm anîg gîmim, a ga, manö u hag ñîmidun. Manö anibu nöp, kale hadame hagla abe, hon uri hagabun abe, nîj midaimim, a gem, kalöp köp anîbi kalî kliñ rîkabin. *

³ Pen nan kub hagabin i nîjim. Ñîñ hain midpun i rö, nîbi bî gasî naij kale ke nîjbal rö gîpal gau, rîmnap apöm Jisas Kraiss manö aij nîpe u hag juöm hagnaböl, *

⁴ “Bî aunabin, a göm, manö hag la u, aunab mîgan gai nîböñ Nîbi bî nöd nîbö gau midlö nîjöl gî, aunabin a ga u pen kale umhakla u

* 2:20: Mad 12:45 * 2:21: Luk 12:47-48 * 2:22: Pro 26:11 * 3:2: Jud 17

* 3:3: 1Di 4:1; Jud 18

auagöp. Nan magöñhalö hadame dagol gı la ñın u mıdeia rö nöp mıdöp,” a gınaböl. *

⁵ Bı anıbu gau, God hadame dagol gau manö nöp hagö, kumi kabö adö lañ löm, ñıg u gıgabö göm, mınöñ naböñ u añ yañ löm ga. God ga anıbu, kale nıñ aij gıpal u pen kale nıñebir arö gıpal. *

⁶ Hainö, God manö nöp hagö, ñıg anıbu gau apöm, mınöñ naböñ nan gau nöd mıdmıdöp u yuö yuö gö, böñ nöp naij ga. *

⁷ God manö anıbu nöp hagö, kumi kabö adö lañ abe mınöñ naböñ ıt i abe uri mıd aij göp u pen nıbi bı God Manö hagöp rö gagpal gau kalıp manö kub hagöm ilön kub ñınab ñın u, kumi kabö lañ abe mınöñ naböñ ıt i abe mab lauö böñ nöp innab.

⁸ Pen nıbi bı mıdmagö yad gau. Manö ap hauł gımim rö löp. Hon ñın añı ap nıñbun u pen Bı Kub nıñö mı iru yabıtı rö löp. Hon mı iru yabıtı nöp wö ral nıñbun u pen Bı Kub nıñö ñın añı ap nöp rö löp. *

⁹ Anıbu u, Bı Kub nıpe, aunabin, a göm, yıñıd auagöp u, nıbi bı rımnap manö nöp hagöm arö gıpal rö gagöp; nıbi bı nan si nan naij göm, mab ke yañ arıg gaböl gau, rımnap ur gagöl, kale magöñhalö yıp lau adö aulö kalıp udnam, a göm, abad mıdöp. *

¹⁰ Pen Bı Kub aunab u, bı nan si udep gau kalıp nıñ mıdlö auagpal rö u aunab. Ñın anıbu, gu mılöbö hagö nıñöl gı, kumi kabö mu adö lañ ke ke arnab. Gapı nan nıñön nıñön kumi kabö adö lañ mıdöp gau inöm, mınöñ naböñ ıt i nan nıñön nıñön mıdöp gau magöñhalö innab. *

¹¹ Hainö nan gau magöñhalö anıg göl innab a gımim, kale uri gı aij gınabim aka hałowałö gınabim? Ñın kub aunıg gab anıbu gası nıñmim, God Manö hagöp rö nöp gımim nıbi bı uł nıpe mıdaimim.

¹² Pen God ñın kub nıpe u yıñıd aunım a gımim, manö aij nıpe u nıbi bı gau kalıp hagöl gı mıdmim. Ñın anıbu, rakın, gapı, nan kumi kabö adö lañ gau, in ñıg bad lınab u pen

¹³ God kumi kabö adö lañ abe, mınöñ naböñ ıt i abe, hain nıbö gınabin, a göm, manö hag la u abad mıdpun. Ram hain nıbö anıbu, nıbi bı God aip mıdöm nıpe hagöp rö nöp gılö arnab. *

¹⁴ Anıbu u, nıbi bı mıdmagö yad gau. Nıpe aunab, a gımim, abad mıdpim ñın i, gası klö nıñmim, God amgö ilö nıpe nıbi bı asıñ mıdagöp, nıbi bı manö mıdagöp rö mıdun, nıp aip jım ñöl mıdaiun, a gımim, gıpe arö me, nıpe apöm

* 3:4: Mad 24:48 * 3:5: Jen 1:6-9 * 3:6: Jen 7:11; 2Pi 2:5 * 3:8: Sam 90:4

* 3:9: Hab 2:3; 1Di 2:4 * 3:10: Luk 12:39; 1De 5:2; Mad 24:29,35 * 3:13: Ais 65:17; 66:22; Rep 21:1,27

kalöp niñö, aij yabił giñim.

¹⁵ Pen niñe yiñid auagöp u, kale gasi niñmim, kalöp niñi bi riñnap halö yip lau adö aulö, yad ud kamij yunam, a göm, abad midöp. God niñe mam midmagö hon Pol niñ gasi aij ñö niñöl gi, kalöp köp kalı kliñ riköm, manö añi anıbu rö haga. *

¹⁶ Pol manö niñe kalı kliñ rıka u, köp niñe rıka gau magöñhalö manö añi anıbu nöp midöp. Pol köp niñe gau manö uñham niñeb rö riñnap halö hagö me, niñi bi God Manö niñagöm, Krais niñ ciğ aij gagpal gau, Pol manö uñham niñeb anıbu niñöm, ado göm manö piral adö u hagpal. God Manö bi riñnap kalı kliñ rikla gau, kale u rö nöp manö anıbu niñöm, ado göm manö piral adö u hagpal. Anıg giłö, God manö kub hagnab ñin u adan kale kamij arep ap midagnab.

¹⁷ Pen niñi bi aij yad gau. Kale manö anıbi hadö niñbim u me, niñ aij giñmim. Kale uri Krais niñ ciğ aij giñmim midpim. Pen niñi bi riñnap apöm, manö piral haglö, kale u rö nöp gasi naij niñmim, kale gi naij giñpal rö giñmim, ap lug pakmim rö löp. *

¹⁸ Pen Bi Kub hon Jisas Krais hanip ud kamij yuöp u, niñe niñi bi mög niñöm ud aij göp u niñbim rö, Jisas Krais niñ niñ aij yabił gun, a giñmim, gasi anıbu niñöl

gi midpe arnim. Bi Kub hon hib niñe u pör nöp pör nöp hagno adö arnim! Anıb unbö rö aij.

* 3:15: Ro 2:4 * 3:17: Mak 13:33; 1Ko 10:12

1 Jon Jon köp nöd u kalı kliñ rıka

God Manö Kamıñ u

1 Ram mınöñ hadame dagol gı laga ñın u, Manö Kamıñ u mıdmıdöp. Pen nıpe ke hainö ñın i nöp apöm manö hagö, hon apdi nıñun, nıp ke amgö nıñun, ñımagö lı nıñbun. Yad Manö Kamıñ anıbu nöp hagnıg gabin me. *

2 Nıpe pör pör nöp kamıñ mıdmıdöp u, hañ romanı löm waiö aua u, hon amgö nıñno. Kamıñ pör mıdep Bı u, Bapı aip mıdöm ram mınöñ ıñ i apöm waiö la u, nıp amgö hon ke nıñun, manö nıñö anıbu kalöp hagabun. *

3 Nan nıñön nıñön amgö nıñbun u, manö nıñön nıñön apdi nıñbun u, kalöp abe hagabun. Hon Bapı God Ñı nıpe Jıas Kraıs apil mıhau aip jım ñöl mıdpun. Pen kalöp manö anıbu hagno, nıñmim nıñ udpe me, hon magöñhalö God apil mıhau aip jım ñöl mıdeınabun.

4 Anıg gıñabım u, hon mıñ mıñ gıñabun. Gası u nıñun, kalöp manö anıbi kalı kliñ rıkabun. *

God nıpe Mailö

5 Jıas Kraıs hanıp hagö nıñbun manö u kalöp hagnıg

gabin. God nıpe mailö; nıpe sıbön halö mıdagöp. *

6 God aip jım ñöl mıdpun, a gıñabun u, pen nan sı nan nıj gı damun, sıb au ajeınabun u, manö pıral hagnun, nan nıj gıpun u abe pıral gun gıñabun. *

7 Pen God mailö aij pör pör mıdmıdöp rö, hon mailö aij nıpe lau adö mıdeınabun u, hon añ mam Jıas nıp nıñ udpal gau aip jım ñöl mıdno, Ñı nıpe Jıas hagape nıpe u nan sı nan nıj gıpun gac u magöñhalö lık gı yunab.

8 Pen nan sı nan nıj rımnıp gagpun, a gıñabun u, manö pıral hagnabun; God Manö nıñö nöp u mıdmıgö anı hon dañ mıdagöp. *

9 Pen hon nan sı nan nıj gıpun u, God nıp hag payık pe gıñabun u, nıpe pör pör hagöp rö nöp göm, pör pör kabö göl nöp göm gab rö, nan sı nan nıj gıpun gau nıñöm arö göm, gac anıbu magöñhalö lık gı yu haknab.

10 Pen nan sı nan nıj gagpun, a gıñabun u, God manö pıral hagab, a gıñabun; God Manö aij nıpe u mıdmıgö anı hon dañ mıdagöp.

2

Kraıs hanıp a göm, nıp ke Nap nıp sabe gı ña

1 Ñı pai yad gau. Kale nan sı nan nıj gagmım, a gem, kalöp manö anıbi kalı kliñ rıkabın. Pen nan sı nan

* 1:1: Jon 1:1

* 1:2: Jon 1:14

* 1:4: Jon 16:24

* 1:5: 1Di 6:16; Jem 1:17

* 1:6: 1Jn 2:4

* 1:8: Sam 32:5; Pro 28:13

naij geinabim u, Jisas Kraiss pör pör kabö rö nöp gïmïdöp u, nïpe hanïp gï ñöm Nap nïp hagöm, nan si nan naij gïpal u nïñmön arö gïmön, a gïmïdöp. *

2 God nïpe nan si nan naij gïpun gau nïñöm, hanïp mïlö ke gau yuböp. Pen Jisas Kraiss nïpe ke nan si nan naij gïpun gau mab ba lañ au hañ romanñ adö nïpe ke udöm umöm, nan si nan naij gïpun gac u magöñhalö ðk gï yua. Pen nan si nan naij hon nöp wasö; nïbi bï ram mïñöñ gau gau magöñhalö nan si nan naij gïpal gac u ðk gï yua. *

3 God Manö hagöp rö geinabun u, hon nïñö nöp God nïp nïñbun u, nïñabun.

4 Bï ap, God nïp nïñbin, a gïnab pen God hagöp rö gagnab u, nïpe manö piral hagnab; manö nïñö u mïdmagö añ nïpe dañ mïdagöp.

5-6 Pen nïbi bï God Manö hagöp rö gïpal gau, kale God nïp mïdmagö yabï ð bal. God aip jïm ñöl mïdpun, a gïpal, nïbi bï gau, Jisas gïmïdöp rö nöp gïnaböl. Nïpe gïmïdöp rö gïnabun u me, hon nïñabun, God añ dañ mïdpun. *

Pen pen mïdmagö limim

7 Nïbi bï mïdmagö yad gau. Manö kalï kliñ rïkabin anïbi, manö gïsön nïbö wasö; manö hadame dagol hagla mïdmïdöp; manö nöd

nïbö anïbu nöp yad uri kalöp hagabin. *

8 Pen manö kalöp kalï kliñ rïkabin anïbi manö gïsön nïbö mïdöp. Jisas Kraiss gïmïdöp u nïñöm, manö gïsön nïbö anïbu manö nïñö nöp, a gïpal. Pen kale nïbi bï gau gabim u abe nïñöm, kale u rö nöp, manö gïsön nïbö anïbu manö nïñö nöp, a gïpal. Sïbön u uri hadö ur gab; mailö magö nïñö u hadö mailö gab. *

9 Nïbi bï, mailö mïdpun, a göm, añ mam kale rïmnap mulu kal nïñbal gau, kale sïb au mïdpal. *

10 Pen nïbi bï añ mam kale gau kalïp mïdmagö ð bal gau, mailö mïdpal. Mailö gau ajöm, ap lug pakagnaböl. *

11 Nïbi bï añ mam kale rïmnap mulu kal nïñbal gau, kale sïb au mïdpal. Kale sïb gau mïdlö, amgö kale hadö we göp nïñöm sïb gau ajöm, gai araböl u nïñagpal. *

12 Jisas Kraiss nïpe uma u me, God nan si nan naij gïpim u nïñöm arö göp.

Anïbu, yad kalöp ñï pai mïdmagö yad gau manö anïbi kalï kliñ rïkabin.

13 Kale bï majö gau, Jisas Kraiss hadame dagol gau mïdöm uri mïdöp u,

nïp hadö nïñbim u me, yad kalöp bï majö manö anïbi kalï kliñ rïkabin.

* 2:1: Hib 9:24 * 2:2: Jon 1:29; Kol 1:20; 1Jn 4:10 * 2:5-6: Jon 14:21,23

* 2:7: Jon 13:34; 2Jn 5-6 * 2:8: Ro 13:12; Jon 1:9 * 2:9: 1Jn 4:20 * 2:10:

Ro 14:13 * 2:11: Jon 12:35

Kale bɪ praj gau,
 Seden, Bɪ Naij Yabɪɫ u,
 nɪp
 ma kale mo gau hadö lɪbim u
 me,
 yad kalöp bɪ praj manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.
 Kale ñɪ pai mɪdmagö yad gau
 Bapi nɪp hadö nɪɲbim u
 me,
 yad kalöp ñɪ pai mɪdmagö
 yad
 manö anɪbi kalɪ kliñ
 rɪkabin.

¹⁴ Kale bɪ majö gau,
 Jisas Kraiss hadame dagol
 gau mɪdöm uri mɪdöp
 u,
 nɪp hadö nɪɲbim u me,
 yad kalöp bɪ majö manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.
 Kale bɪ praj gau,
 God Manö kamɪɲ u
 mɪdmagö aɲ kale daɲ kamɪɲ
 mɪdö, kale kɫö gɪmim,
 Seden, Bɪ Naij Yabɪɫ u,
 nɪp ma kale mo gau hadö
 lɪbim u me,
 yad kalöp bɪ praj manö
 anɪbi kalɪ kliñ rɪkabin.

*Nan mɪnöhɲ naböhɲ it i
 mɪdmagö lagmim*

¹⁵ Kraiss nɪbi bɪ nɪpe
 mɪdagpal gau, nagɪ gɪpal
 adö u gun, a gɪmim, gasɪ u
 nɪɲagmim. Gasɪ kale nan
 mɪnöhɲ naböhɲ it i gau amöm
 wam wam gö, nan gau
 mɪdmagö lɪnabim u, kale
 Bapi nɪp gasɪ u arö gɪmim,
 nɪp mɪdmagö lagnabim. *

¹⁶ Nɪbi bɪ nan mɪnöhɲ
 naböhɲ it i gasɪ nɪɲbal gau,
 hañ romanɲ hon nan si nan

naij gasɪ göp rö gun, a
 göm, nan nɪhön nɪhön amgö
 nɪɲnaböl gau, si udun a göm,
 nan gau iru nöp udun, hib
 kub udun, a göm, nɪɲbal rö
 gɪlö aröp. Bapi kalɪp gasɪ ñö
 anɪg gəpal; mɪnöhɲ naböhɲ it
 i nan gau gasɪ nɪɲöm, anɪg
 gɪpal. *

¹⁷ Ram mɪnöhɲ it i abe, nan
 nɪhön nɪhön ram mɪnöhɲ it
 i gasɪ tɪp göp gau abe, ur
 gɪnɪg gab; pen nɪbi bɪ God
 hagöp rö gɪpal gau pör pör
 mɪdeinaböl. *

*Kraiss nɪp mulu kal nɪɲeb
 bɪ u*

¹⁸ Ñɪ pai mɪdmagö yad gau.
 Ñɪn hain u söl mɪdöp. Bɪ
 Kraiss nɪp mulu kal nɪɲeb bɪ u
 aunab, a gɪla, u nɪɲbim. Mɪñi
 nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu kal
 nɪɲbal gau iru mɪdpal rö, ñɪn
 hain u söl mɪdöp u, nɪɲbun. *

¹⁹ Nɪbi bɪ Kraiss nɪp mulu
 lugö nɪɲbal anɪb gau, hon
 aip magum göm, hainö arö
 göm höɲ adö arla; hon aip
 magum gaila pen hon aip jɪm
 ñöl mɪdagmɪdal. Hon aip jɪm
 ñöl mɪdaiblap u, hanɪp arö
 göm ke ke aragblap. Pen höɲ
 adö arla u, nɪbi bɪ yad waiö
 nöp nɪɲnaböl, bɪ gau kalɪp
 aip jɪm ñöl mɪdagpal, a göm,
 God nɪpe ke gö, kale höɲ adö
 arla. *

²⁰ Pen Kraiss, Ana Uɫ yuö
 kalöp adö apöm aip mɪdöp
 rö, kale magöhɲhalö God
 Manö nɪɲö u nɪɲbim. *

* 2:15: Ro 8:7 * 2:16: Ro 13:14 * 2:17: Mad 7:21 * 2:18: Mad 24:5,24; 2Jn

21 Kale Jisas Kraiss manö niḡö u niḡagpim, a gem, kalöp manö i kalı kliñ rikagabin; kale hadö niḡbim. Pen Jisas Kraiss manö niḡö u, manö piral ap auagöp.

22 "Jisas niḡpe Mesaia wasö," ḡinab bi anıbu nöp niḡpe bi pir alep bi. Anıḡ ḡinab u, niḡpe Bapi abe, Ni abe wasö ḡinab. Bi anıbu niḡpe Kraiss Niḡp Mulu Kal Niḡeb Bi anıbu. *

23 Niḡbi bi Jisas niḡpe God Ni wasö ḡipal gau, kale Nap niḡp niḡagpal. Pen niḡbi bi Jisas niḡpe God Ni niḡpe miḡdöp hag waiö ḡipal gau, kale Nap niḡp abe niḡbal. *

Ana Uḡ kalöp Kraiss manö niḡö u hag niḡnab

24 Manö nöḡ niḡbe u, miḡmagö aḡ kale daḡ ud aij göl ḡi miḡmim. Manö nöḡ niḡbe u, miḡmagö aḡ kale daḡ ud aij göl ḡi miḡdeinabim u, God Ni aip jım niḡl miḡmim, Nap aip jım niḡl miḡmim miḡdeinabim.

25 Hanıḡp manö niḡö hag löm haga, "Kale pör pör nöp kamıḡ miḡdeinabim," a ga.

26 Manö uri nöp hagajın i, niḡbi bi manö piral hagöm gası kalöp ḡip ḡi ud arniḡ gaböl gau gası niḡem hagajın.

27 Niḡbi bi gau kalöp hag niḡgöl. Kraiss niḡpe Ana Uḡ yuö kalöp adö apöm aip miḡdöp rö, niḡpe ke kalöp hag niḡab; pen niḡpe manö piral wasö,

manö niḡö nöp magöḡhalö kalöp hag niḡnab. Anıḡ u, God Ana gası niḡb rö, Kraiss niḡp ciḡ ḡimim nöp miḡdaimim. *

28 Niḡpai miḡmagö yad gau. Kraiss niḡp ciḡ ḡimim nöp miḡdepe me, niḡpe ado ḡi aunab niḡn u, niḡp niḡḡno nable ḡagnab; hubıköḡ u nöp gun miḡdeinabun.

29 Kraiss niḡpe nagı yijḡ göl adö u nöp ḡi aij göp niḡbim u, kale u rö nöp niḡbim, niḡbi bi nagı yijḡ göl adö u nöp ḡipal gau, kale God niḡpai niḡpe miḡdöm me, anıḡ ḡipal. *

3

God niḡpai niḡpe miḡdpun u niḡjun, miḡ aij gun

1 Bapi God hanıḡp miḡmagö yabiḡ löm, hanıḡp niḡpai yad ke, a göp u, yad aiö gabin. Hon God niḡpai niḡpe nöp miḡdpun. Anıḡ u, niḡbi bi ram miḡnöḡ iḡ i nöp gası niḡbal gau hanıḡp niḡagpal. Bapi niḡp niḡagpal u me, hanıḡp u rö nöp niḡagpal. *

2 Niḡbi bi niḡeb aij yad gau. Miḡni hon God niḡpai niḡpe miḡdpun pen hainö niḡbi bi aigale bi rö miḡdeinabun u niḡagpun. Pen hon niḡbun, Jisas Kraiss niḡpe waiö liḡnab niḡn u, niḡpe ke miḡdöp rö u amgö niḡjun, niḡpe miḡdöp rö lun miḡdeinabun. *

3 God hanıḡp Kraiss rö liḡnab a göm gası niḡnaböl niḡbi bi gau, Kraiss uḡ miḡdöp rö, hon u

* 2:22: 1Jn 4:3; 2Jn 7 * 2:23: Jon 5:23; 1Jn 4:15; 5:1 * 2:27: Jon 16:13 * 2:29: 1Jn 3:10 * 3:1: Jon 1:12-13; 16:3 * 3:2: 2Ko 3:18

rö nöp u† m†daiun, a g† gas† n†naböl.

⁴ N†bi b† nan si nan naj g†naböl gau, kale magöñhalö God lo manö r†b junaböl. Nan si nan naj göm me, God lo manö r†b junaböl.

⁵ Pen kale n†ñbim, Jisas Krai n†pe aua u, hon n†bi b† m†nön naböñ i† i nan si nan naj g†pun gac u †k g† yun†g aua. N†pe ke nan si nan naj ap gagöp. *

⁶ An†b u, n†bi b† n†p aip j†m ñöl m†dpal gau, nan si nan naj gagpal. N†bi b† nan si nan naj g†pal gau, Jisas Krai n†p n†ñagpal; n†pe b† aigale b† rö m†döp u n†ñagpal.

⁷ Ñ† pai m†dmagö aij yad gau. N†ñ aij g†mim! N†bi b† r†mnap manö piral hagöm gas† kalöp †p g† ud arn†g gaböl gau, manö piral kale u n†ñ udagmim. N†bi b† g† aij g†pal gau nöp kale n†bi b† kam†ñ aij; Krai n†pe ke kam†ñ aij m†döp rö, kale u rö nöp n†bi b† kam†ñ aij m†dpal.

⁸ Pen n†bi b† nan si nan naj g†pal gau, Seden ñ† pai n†pe m†dpal; Seden hadame dagol gau i† göm, g† damöm, nan si nan naj g†m†döp rö g†pal. God Ñ† n†pe ram m†nön i† i aua u, Seden nan naj g†m†döp nag† u r†b g† dö g†n†g aua. *

⁹ N†bi b† God ñ† pai n†pe m†dpal gau, God y†ñ kal†p an† dan† la u m†döp u me, nan si nan naj gagnaböl. God Nap

kale m†döp, kale God ñ† pai n†pe m†dpal u me, kale nan si nan naj göl rö lagöp. *

¹⁰ An†b u hon n†ñbun, n†bi b† an an kale God ñ† pai n†pe m†dpal, n†bi b† an an kale Seden ñ† pai n†pe m†dpal; n†bi b† g† aij gagpal gau kale God ñ† pai n†pe m†dagpal; n†bi b† añ mam gau kal†p m†dmagö lagpal gau kale u rö nöp God ñ† pai n†pe m†dagpal.

God ñ† pai n†pe gau pen pen m†dmagö l†mim

¹¹ Hon pen pen m†dmagö lun. Manö i hadame dagol gau nöp hagla n†ñbe. *

¹² Adam ñ† n†pe Ken ga rö gagmim. N†pe Seden, B† Naj Yab†† u, ñ† n†pe m†döm, n†mam hain n†p al pak la. N†pe n†mam n†p al pak la u, n†hön g†n†g al pak lan† N†pe ke g† naj gaia pen n†mam Ebol n†pe g† aij gaia u n†ñöm n†p al pak la. *

¹³ An†b u, añ mam yad gau. N†bi b† m†nön naböñ i† i kalöp mulu kal n†ñnaböl u, aiö gagmim. *

¹⁴ Hon Krai n†bi b† añ mam gau kal†p m†dmagö l†bun u me, hon n†ñbun, hon n†bi b† hadö umbal rö m†daino adö u arö gun, kam†ñ g†sön n†bö u hadö ud-pun. N†bi b† m†dmagö lagpal gau, kale n†bi b† hadö umbal rö m†dpal. *

¹⁵ N†bi b† an an n†bi b† r†mnap mulu kal n†ñbal gau,

* 3:5: Jon 1:29; 1Pi 2:22-24; 1Jn 2:2 * 3:8: Jon 8:44 * 3:9: 1Jn 5:18 * 3:11: Jon 13:34 * 3:12: Jen 4:8 * 3:13: Jon 5:18-19 * 3:14: Jon 5:24

kale kalip wip albal rö löp. Pen kale niñbim, niñbi bi wip albal gau, kale kamij pör midedep magö u udagpal. *

16 Krais hanip mög niñöm uma u me, hon aige gun añ mam hon midmagö lun, niñbun. Hon u rö nöp, añ mam hon gau kalip niñö yöl midmagö lun, klö gun, kalip gi aij gun; anig gun umnabun u, manö midagöp.

*

17 Niñbi bi nan iru midö niñöl gi, añ mam nan midagöp gau kalip niñöm mög niñagnaböl u, kale God nip midmagö lagpal. *

18 Anib u, niñ pai midmagö yad gau. Añ mam gau midmagö libun, a ginabun u, manö nöp hagagun; kalip niñö nöp midmagö lun, klö gun, kalip ud aij gun, gi aij gun. Anig ginabun u, hagnabun, hon añ mam gau midmagö libun, a ginabun. *

Niñbi bi God nip cig gipal gau hañ hubiköl u nöp midpal

19-20 Añ mam kalip midmagö lun, gi aij ginabun u me, hon niñnabun, Krais manö niñö niñpe u niñ udpun. Anib u, gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u pen God amgö ilö adö niñpe u hon miñ miñ göl gi agamij mideinabun. Gasi magö hon an dan u hain, pen God niñpe klö yabıt. Niñpe gasi magö hon magöñhalö niñ aij göp.

21 Anib u, niñbi bi niñeb aij yad gau. Gasi magö hon ke an dan hanip manö kub hagnab u, gasi halö midun, God midöp au söl aramun, amgö ilö adö niñpe u ana udagnabun. *

22 God manö klö hagöp rö gun, nan niñhön niñhön nip aij ginab u göl gi damun, nip hag niñeinabun u, hagnabun rö ginab.

23 God manö klö hagöm anig hagab: hon Niñ niñpe Jisas Krais nip niñ udun, añ mam gau pen pen midmagö lun. God hanip manö klö hagöm, anig gimim, a ga. *

24 Niñbi bi God manö klö hagöm haga rö nöp gipal gau, kale God an dan midpal; niñpe kalip an dan midöp. God niñpe Ana hanip niñb u me, hon niñbun, God niñpe hanip an dan midöp. *

4

God Ana aka nan ke ap kalip gasi niñb

1 Midamam aij yad gau. Niñbi bi God Manö piral hag ajaböl gau iru midpal u me, niñbi bi rımnap God Ana aip jim niñöl midpun, a gaiöl u, niñ aij gimim, manö kalip u udmim. God Ana aka nan rımnap ke kalip gasi niñb hagaböl, a gimim, niñmim. *

2 God Ana ana kale aip jim niñöl midöp midagöp u, ai göl gimim niñnabim? Jisas Krais niñpe bi hañ roman löm, ram

* 3:15: Rep 21:8 * 3:16: Jon 13:1; Gal 1:4 * 3:17: Dud 15:7 * 3:18: Jem 2:15-16 * 3:21: Hib 4:16 * 3:23: Jon 6:29; 13:34 * 3:24: 1Jn 4:13 * 4:1: Mad 7:15; 1Jn 2:18; 2Jn 7; 1De 5:21

m+nönj it i aua, a g+naböl u, God Ana kale aip m+idöp u, a g+n+nabim. *

3 Pen Jisas Krais n+pe b+ yab+ laga, a g+naböl u, God Ana kale aip m+idagöp, a g+n+nabim. Jisas Krais N+p Mulu Kal N+n+eb B+ an+bu, ana n+pe kal+p an+ dan+ m+idöp rö, manö an+bu rö hagnaböl. Ana an+bu aunab, a g+lö, n+n+be. Pen m+n+i n+n i nöp ram m+nönj it i hadö auub. *

4 N+i pai m+idmagö yad gau. God n+pe kalöp an+ dan+ m+idöp; n+pe B+ klö yab+ . Pen Seden n+pe n+bi b+ ram m+nönj it i m+idpal gau kal+p an+ dan+ m+idöp; n+pe b+ klö yab+ wasö. God B+ klö yab+ u, n+pe kalöp an+ dan+ m+idöp u me, n+bi b+ manö piral hagpal gau gas+ kalöp t+p g+ ud aröl rö lagöp. *

5 N+bi b+ manö piral hagpal gau, kale ram m+nönj it i n+bö u me, manö hagpal u u rö nöp ram m+nönj it i n+bö. Manö hagpal u ram m+nönj it i n+bö u me, n+bi b+ ram m+nönj it i n+bö gau manö piral kale n+n+udpal. *

6 Pen hon God n+i pai n+pe m+idpun. N+bi b+ God n+p n+n+udpal gau, manö hon n+n+udpal. Pen n+bi b+ God n+p n+n+udagpal gau, manö hon n+n+udagpal. Adö an+bu, Ana n+n+ö nöp kal+p gas+ nö hagpal aka ana piral u gas+ nö hagpal u, n+n+bun.

God han+p m+idmagö yab+

* 4:2: 1Ko 12:3 * 4:3: 1Jn 2:18 * 4:4: Mad 12:29; 1Jn 5:4-5 * 4:5: Jon 8:47; 15:19 * 4:9: Jon 3:16 * 4:10: Ro 5:8-10; 1Jn 2:2

löp

7 N+bi b+ m+idmagö yad gau. Añ mam gau pen pen m+idmagö lun. God n+pe gö me, n+bi b+ m+idmagö l+bal. N+bi b+ an, n+bi b+ gau kal+p m+idmagö l+bal gau, kale God n+i pai n+pe m+idöm, God n+p n+n+bal u me, n+bi b+ gau m+idmagö l+bal.

8 God n+pe n+bi b+ kal+p m+idmagö löp u me, n+bi b+ an, n+bi b+ gau kal+p m+idmagö lagpal gau, kale God n+p n+n+agpal.

9 God N+i n+pe añ+ yab+ u yuö apöm gö, hon n+bi b+ ram m+nönj it i m+idpun pör pör nöp kam+n+ m+daiun rö löp. An+b u, God han+p m+idmagö yab+ löp u, waiö n+n+bun. *

10 Hon God n+p m+idmagö lagno; God n+pe nöd han+p m+idmagö la. God n+pe nan si nan naij g+pun gau n+n+öm, han+p m+lö ke gau yuböp. Pen n+pe han+p m+idmagö löm, N+i n+pe Jisas Krais hag yuö apöm, nan si nan naij g+pun gau, mab ba la+ au hañ roman+ adö n+pe ke udöm umöm, nan si nan naij g+pun gac u l+k g+ yua. *

11 M+idamam aij yad gau. God n+pe an+g göm, han+p m+idmagö yab+ löp rö, hon u rö nöp añ mam gau pen pen m+idmagö lun.

12 N+bi b+ añ+ ap God n+p amgö n+n+agöp; pen hon añ mam gau pen pen m+idmagö l+nabun u, God n+pe han+p

aŋ daŋ mideinab. Nipe hanip aŋ daŋ mideinab u me, nipe nibi bi gau midmagö yabił löp rö, hon u rö nöp nibi bi gau midmagö yabił lınabun.*

13 Hanip Ana nipe ke yuö apöm hanip aŋ daŋ midöp u me, hon God aŋ daŋ midpun, nipe hanip aŋ daŋ midöp u, niŋ aij giŋpun.*

14 Bapi God Nı̄ nipe nibi bi kalip ud kamıŋ yunım, a göm, yua u, hon amgö hon ke niŋun, nibi bi gau kalip hag nı̄abun.

15 Nibi bi, Jisas nipe God Nı̄ nipe yabił midöp, a göm waiö hagnal gau, God kalip aŋ daŋ midöp; kale God aŋ daŋ midpal.

16 Anıbu, God nipe hanip midmagö yabił löp u niŋ udun, gası anıbu niŋöl gi nöp midpun.

God Bi midmagö lep. Nibi bi midmagö libal gau, God aŋ daŋ midpal; God kalip aŋ daŋ midöp.

17 Hon God aip jim nıl mideinabun u, nipe nibi bi midmagö yabił löp u rö, hon u rö nöp nibi bi midmagö yabił lınabun. Anıb u me, God manö kub hagnab nın u, anının gö piŋıŋ gagnabun; hubıköl u nöp gun mideinabun.

18 God hanip midmagö yabił löp u me, hon piŋıŋ gun rö lagöp. Hanip ilön nınaböl, a giŋabun u me, anının gö piŋıŋ giŋabun.

Anıbu, nibi bi piŋıŋ giŋal gau, God hanip midmagö yabił löp, a göm, niŋagpal.

19 God nipe ke nöd hanip midmagö la u me, hainö hon nip midmagö libun.

20 Nibi bi God nip midmagö libun, a giŋaböl u, pen añ mam gau kalip mulu kal niŋnaböl u, piral nöp hagnaböl. Nibi bi waiö niŋbal gau kalip midmagö lagnaböl u, kale aigöl göm, God Bi waiö niŋagpal u, nip midmagö lınaböl?

21 God manö kłö hagöm haga, "Nibi bi yip midmagö libal gau, añ mam gau kalip u rö nöp midmagö löl," a ga.*

5

God Nı̄ nipe nip niŋ udep magö u

1 Nibi bi, Jisas nipe Kraıs, a göm niŋ udpal gau, kale magöŋhalö God nı̄ pai nipe midpal. Pen nibi bi nap midmagö libal gau, nı̄ nipe u rö nöp midmagö libal.

2 God nip midmagö lun, nipe manö kłö hagöm, anıg giŋimim, a göp rö giŋabun u, hon niŋnabun, God nı̄ pai nipe gau kalip midmagö libun.*

3 God manö kłö hagöm, anıg giŋimim, a göp rö nöp giŋabun u me, hon God nip midmagö lınabun. God manö kłö nipe hagöp anıb gau, marö gagöp.*

* 4:12: Jon 1:18 * 4:13: 2Ko 1:22; 1Jn 3:24 * 4:21: Mak 12:29-31 * 5:2: 1Jn 4:15 * 5:3: Jon 14:15,23-24

⁴ N̄ihön ḡin̄ig: God han̄ip udö, ñ̄i pai n̄ipe m̄idpun u me, n̄ibi b̄i ȳihar̄in̄ gau naḡi ḡipal adö u, gas̄i han̄ip t̄ip ḡi ud aröl rö lagöp. Jisas n̄ipe Kraīs a gun n̄in̄ udno me, n̄ibi b̄i ȳihar̄in̄ gau naḡi ḡipal adö u, gas̄i han̄ip t̄ip ḡi ud aröl rö lagöp.

⁵ N̄ibi b̄i, Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yab̄i, a göm, n̄in̄ udpal gau nöp, n̄ibi b̄i God Manö n̄in̄agpal gau naḡi ḡipal adö u, gas̄i kal̄ip t̄ip ḡi ud aröl rö lagöp.

Jisas God Ñ̄i n̄ipe yab̄i

⁶ Jisas Kraīs aua u, b̄i ȳihar̄in̄ auaga. N̄ipe ñ̄ig paka; hainö hagape n̄ipe lugö uma. Ñ̄ig nöp pakö, God Ñ̄i n̄ipe u, a gun, ha-gagpun; ñ̄ig paköm hainö ha-gape n̄ipe lugö uma u me, God Ñ̄i n̄ipe m̄idöp u n̄in̄bun. God Ana n̄ipe u u rö nöp han̄ip gas̄i ñö n̄in̄bun, Jisas God Ñ̄i n̄ipe yab̄i u m̄idöp. N̄ihön ḡin̄ig: God Ana pör pör manö n̄in̄jö nöp hagöp. *

⁷ An̄ib u, manö adö m̄ihau n̄igan̄ m̄idöp:

⁸ Ana u; ñ̄ig u; hagape u. Manö m̄ihau n̄igan̄ an̄ibu, j̄im ñöl adö añ̄i hagöp rö, Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe m̄idöp u, n̄in̄ aij ḡipun. *

⁹ N̄ibi b̄i gau manö hagnaböl u, manö kale n̄in̄ udnabun; pen God manö hagöp an̄ibu, manö an̄ibu manö n̄in̄jö yab̄i, a gun, ȳin̄d nöp n̄in̄

udun. N̄ihön ḡin̄ig: God n̄ipe ke Ñ̄i n̄ipe u manö an̄ibu hagöp. *

¹⁰ N̄ibi b̄i Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe yab̄i, a göm, n̄in̄ udpal gau, God manö n̄in̄jö n̄ipe u kal̄ip an̄i dan̄ m̄idö, kale God Ñ̄i n̄ipe n̄in̄ udpal. Pen n̄ibi b̄i Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe wasö ḡipal gau, God n̄ipe b̄i pir alep b̄i, a ḡipal. N̄ihön ḡin̄ig: God n̄ipe ke Ñ̄i n̄ipe manö n̄in̄jö hagöp u n̄in̄ udagpal. *

¹¹ Manö n̄in̄jö u an̄ig göl m̄idöp: God n̄ipe kam̄in̄ pör m̄idöp magö u han̄ip ñ̄öb; kam̄in̄ pör m̄idöp magö u Ñ̄i n̄ipe aip m̄idöp.

¹² God Ñ̄i kale aip m̄idöp n̄ibi b̄i gau, pör pör kam̄in̄ m̄idöp magö u hadö udpal; pen God Ñ̄i kale aip m̄idagöp n̄ibi b̄i gau, pör pör kam̄in̄ m̄idöp magö u udagpal. *

Jisas Kraīs n̄ip n̄in̄ udpim rö, God ñ̄i pai n̄ipe m̄idpim

¹³ Kale Jisas n̄ipe God Ñ̄i n̄ipe u, a ḡi gas̄i n̄in̄bim n̄ibi b̄i gau, pör pör m̄ideinabim u n̄in̄ aij ḡimim, a gem, manö an̄ibi kalöp kal̄i k̄iñ̄ r̄ikabin. *

¹⁴ Hon n̄in̄bun, God n̄ip amun, n̄ip aij ḡin̄ab adö u nöp hag n̄in̄einabun u, n̄ipe n̄in̄gab. *

¹⁵ An̄ibu, hon n̄in̄bun, nan n̄ihön n̄ihön hag n̄in̄einabun, hagnabun rö nöp ḡin̄ab.

* 5:6: Jon 1:29-34 * 5:8: Jon 15:26

* 5:12: Jon 3:36 * 5:13: Jon 20:31 *

* 5:9: Jon 5:32-37 * 5:10: Gal 4:6

* 5:14: Jon 14:13; 1Jn 3:21-22

16 Pen añ mam ap, nan si nan naj mab ke yaŋ aragep rö u geinab u, kale God n̄p sabe ḡipe, God n̄pe añ mam an̄bu kam̄ŋ m̄dep magö u kauyaŋ ñ̄nab. Pen nan si nan naj mab ke yaŋ arep rö u gaiöl, God n̄p sabe ḡimim, a gem, hagagabin. *

17 God nan n̄hön n̄hön wasö göp gau ḡinaböl u, nan si nan naj ḡinaböl, pen nan si nan naj adö r̄mnap ḡinaböl, God n̄ŋöm arö ḡinab.

18 Hon n̄ŋbun, n̄bi b̄i God ñ̄i pai n̄pe m̄dpal gau, nan si nan naj ḡagnaböl; God Ñ̄i n̄pe kal̄p abad m̄dö, Seden kal̄p ḡi naj ḡin̄m rö lagöp. *

19 Hon n̄ŋbun, hon God ñ̄i pai n̄pe m̄dpun; pen n̄bi b̄i ram m̄nöh̄ i i gas̄i n̄ŋbal gau magöŋhalö Seden ñ̄imagö adö n̄pe m̄dpal.

20 Hon n̄ŋbun, God Ñ̄i n̄pe apöm gas̄i aij han̄p ñ̄ö, God pör kabö göl hagab u n̄p n̄ŋnabun. Ñ̄i n̄pe Jisas Krais aip j̄im ñ̄öl m̄dpun u me, Nap God B̄i kabö göl u aip j̄im ñ̄öl m̄dpun. Jisas Krais n̄pe God kabö göl me. N̄pe kam̄ŋ pör m̄dep B̄i u.

21 Ñ̄i pai m̄dmagö yad gau. God hon, a göm, nan piral sabe ḡipal gau, kale as̄i mas̄i ḡimim.

* 5:16: Mad 12:31 * 5:18: 1Jn 3:9

2 Jon

Jon köp aŋ u kalı kliñ rıka

¹ Yad nıbi bı Jisas Kraıs nıp nıŋ uđpal gau kalıp abad mıđpin.

Kalöp, nıbi God hadame nöp uđnabin a ga u abe, ñı pai nıpe abe, kalöp köp i kalı kliñ rıkabin. Yad kalöp mıđmagö yabıt lıbin. Pen yad nöp wasö, nıbi bı Jisas Kraıs manö nıŋö nıŋ uđpal gau magöŋhalö kalöp mıđmagö lıbal.

² Kalöp mıđmagö lıbun u, Jisas Kraıs manö nıŋö nıŋ uđno, hanıp mıđmagö aŋ daŋ kamıŋ mıđöm, pör pör nöp mıđeinab.

³ Nap God abe, Ñı nıpe Jisas Kraıs abe, hanıp mög nıŋmil ud aij gımil, abad mıđ aij gılö nıŋöl gı, hon Jisas Kraıs manö nıŋö nıŋ uđöl gı mıđun, pen pen mıđmagö löl gı mıđeinabun.

Jisas Kraıs manö nıŋö nıŋ uđöl gı, pen pen mıđmagö löl gı mıđaimim

⁴ Ñı pai kale rımnap Jisas Kraıs manö nıŋö nıŋ uđöl gı, hagöp rö gaböl u nıŋem, yad mıñ mıñ yabıt gıpin; Bapi hanıp anıg gımim, a ga. *

⁵ Pen nıbi aij. Yad nöp manö kalı kliñ rıkem hagabin, hon mıđmagö pen pen lı mıđaiun. Manö anıbi manö gısön nıbö ap wasö;

God nıpe hadame dagol gau ıt göm, manö klö hagöm, manö anıbi haga. *

⁶ God manö klö hagöm, anıg gımim, a ga rö nöp geinabun u, God nıp mıđmagö lun, nıbi bı gau abe kalıp mıđmagö lınabun. God nıpe hadame dagol gau ıt göm, manö klö hagöm, manö anıbi hagö nıŋbim: kale magöŋhalö pen pen mıđmagö lımim.

Nıbi bı rımnap manö pıral hag ñıbal

⁷ Nıbi bı God Manö hagabun, a göm, manö pıral hag ajaböl gau, kale iru mıđpal. Kale hagpal, “Jisas Kraıs nıpe hañ romanı löm, ram mınöŋ ıt i auaga,” a gıpal. Nıbi bı anıg gıpal gau, kale bı pıral hagep bı, bı Jisas Kraıs Nıp Mulu Kal Nıŋeb Bı. *

⁸ Pen kale nıŋ aij gımim. Wasö u, wög nıp gıpim u hir gınım rö löp. Nıŋ aij gımim, God kalöp nan aij ñınabin a ga u magöŋhalö uđmim.

⁹ Nıbi bı Kraıs manö hag ña u arö göm, manö pıral rımnap uđnaböl gau, God nıp aip jım ñöl mıđagpal; nıbi bı Kraıs manö hag ña u nıŋ uđöl gı nöp mıđpal gau, Bapi Ñı apıl mıhau aip jım ñöl mıđpal.

¹⁰ Anıb u, nıbi bı rımnap kalöp God Manö hag ñınıg auaiöl, nıŋ aij gımim, kalıp uđmim. Manö kabö göl anıbu arö göm, manö pıral

r+imnap hagaiöl, kal+p hag
w+ihai dam ram kale raul daŋ
ud aragmim.

¹¹ N+hön g+n+g: n+bi b+
an+ib gau kal+p hag w+ihai
u+ŋ g+ dam ram kale ud
arbe, manö piral kale hagpal
an+bu, kale ke abe hagpim rö
l+inab.

Manö magö ad+iŋ r+imnap

¹² Yad kalöp manö iru
m+idöp gau kal+ kliñ r+ikbnep
u pen köp ñ+g ig nöp
r+kagnabin; yad ke amem,
kalöp amgö n+iŋem, aip as+k
m+idun manö hagun, m+iñ
m+iñ yab+ŋ g+nabun.

¹³ N+bi aij. Nañ+iŋ
m+idmagö ne aui m+idöp ñ+i
pai n+pe nöp, “M+idpan?” a
g+p+al.

3 Jon

Jon köp hain n̄bō u kal̄i k̄liñ r̄ika

¹ Yad n̄bi b̄i Jisas Kraiſ n̄p n̄ŋ udpal gau kal̄ip abad m̄dpin.

Nöp b̄i n̄ŋeb aij yad Gaias köp i kal̄i k̄liñ r̄ikabin. Yad nöp m̄dmagö yab̄i l̄bin. *

² M̄damam aij yad. Yad God n̄p sabe gem hagpin, “Gaias n̄p abad m̄daimön, n̄p m̄ñā nan ap gagn̄m, m̄d aij ḡn̄m,” a ḡpin. Yad n̄ŋbin, ne ana ne aŋ daŋ m̄d aij ḡpan.

³ Kraiſ n̄bi b̄i añ mam r̄mnap aui apöm, ne Jisas Kraiſ manö n̄ŋö n̄ŋ ud p̄döŋ ḡmön, hagöp rö nöp göl ḡi m̄dpan, a geila u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡpin. *

⁴ Ñ̄i pai yad gau, Jisas Kraiſ manö n̄ŋö hagöp rö nöp ḡpal, a ḡnaböl u, yad m̄ñ m̄ñ yab̄i ḡnabin.

*Gaias ḡi aij ga u n̄ŋöm,
Jon m̄ñ m̄ñ yab̄i ga*

⁵ M̄damam aij yad. Yad n̄ŋbin, Jisas Kraiſ hagöp rö nöp ḡmön, Kraiſ n̄bi b̄i añ mam r̄mnap kal̄ip pör ud aij yab̄i ḡpan. Añ mam ram m̄nön̄ m̄lö kub gau n̄bō n̄ŋagpan gau, kal̄ip hałöwałö udmön, abad m̄d aij ḡpan.

⁶ Kraiſ n̄bi b̄i kal̄ip anig ḡpan gau r̄mnap apöm, Kraiſ n̄bi b̄i cöc aui m̄dpal

kal̄ip hagla, “Gaias Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip m̄dmagö yab̄i l̄öp,” a ḡila. N̄bi b̄i God wög ḡi ajpal an̄b gau ud aij ḡi dammön, kale ram m̄nön̄ ke n̄bō ap arnig ḡnaböl u, nan ḡi ñeb r̄mnap kal̄ip ñ̄mön. Nan kal̄ip ñ̄nabön u kale udöm, gau ajöm, God n̄p wög göm, nan magö rauöm ñ̄ŋnaböl. *

⁷ Kale Jisas Kraiſ manö aij u hag ñ̄i ajöl ḡi, n̄bi b̄i Kraiſ n̄p n̄ŋ udagpal gau kal̄ip hag n̄ŋöm, nan magö nan gau udagpal. *

⁸ An̄b u, n̄bi b̄i aij an̄bu rö kal̄ip ud aij gun, nan r̄mnap ñ̄un, aip j̄im ñ̄un, Jisas Kraiſ manö n̄ŋö wög u ḡino, ar aij ḡnab.

Daiodrepis ḡi naij ga

⁹ Yad Kraiſ n̄bi b̄i m̄dpim gau kalöp köp ap kal̄i k̄liñ r̄iknō u pen b̄i Daiodrepis, b̄i kub m̄deinam, a göm, manö yad hagabin hag hain göm n̄ŋagab.

¹⁰ An̄b u, yad m̄dpim u amem, n̄pe manö naij hagöm, han̄p hag juöp manö u hagnabin. Pen an̄bu nöp wasö; n̄pe Kraiſ n̄bi b̄i añ mam God Manö hag ñ̄i ajpal gau kal̄ip udagöm, n̄bi b̄i r̄mnap añ mam gau kal̄ip udnig ḡilö, n̄pe wasö göm, anig ḡimim cöc i hainö auagmim, a göp.

Demidrias ḡi aij ga

¹¹ M̄damam aij yad. N̄bi b̄i r̄mnap naḡi ub̄iŋ naij adö

* 1:1: Ap 19:29; Ro 16:23

* 1:3: 2Jn 4

* 1:6: Dai 3:13

* 1:7: 1Ko 9:12

u hain gaiöl, ne unbö rö gagmön. Pen nibi bi rimnap nagı ubıη aij adö u hain gaiöl, ne unbö rö gımön. Nibi bi nagı ubıη aij adö u hain gıpal gau, God ñı pai nıpe mıdpal. Nibi bi nagı ubıη naij adö u hain gıpal gau, kale God nıp nıηagpal. *

¹² Nibi bi magöηhalö Demidrias nıp nıηöm, bi aij, a gıpal. Demidrias nıpe Jisas Kraıs manö nıηö u hagöp rö gab u me, nıpe bi aij u waiö lö nıηbun. Yad u rö nöp Demidrias nıpe bi aij, a gabin. Ne nıηban, yad manö nıhön hagnabin manö nıηö nöp hagnabin.

Manö magö adıη rimnap

¹³ Yad nöp manö iru nöp kalı kłıñ rıkbnep u pen köp ñıg ig nöp rıkagnabin; *

¹⁴⁻¹⁵ söl mıdöp, yad ke amem, nöp mulu adıη nıηem, aip asık mıdul manö hagnabul.

God nöp abad mıdö, agamıj mıdaimön. Mıdamam gai i mıdpal nöp, “Mıdpan?” a gaböl. Mıdamam ne aip mıdpım gau kalıp magöηhalö, “Jon kalöp hagöp, ‘Mıdpım?’ a göp,” a gımön.

* 1:11: 1Jn 3:6-10

* 1:13: 2Jn 12

Jud Jud köp kalî kîñ rîka

¹ Yad Jud, Jems nîmam nîpe u. Jisas Kraiss wög gî ñeb bî nîpe ap mîdpin.

Manö kalî kîñ rîkabin anîbi, kalöp nîbi bî Bapi God, kalöp udnabin a göm udöm mîdmagö löp nîbi bî gau, kalî kîñ rîkabin. Jisas Kraiss nîpe kalöp abad mîdöp.

*

² God apil mîhau kalöp mög nîñmil, ud aij gîmil, mîdmagö lîmil, gîlö aran.

Bî God Manö piral hagep gau

³ Nîbi bî nîñeb aij yad. Kalöp köp kalî kîñ rîkem, Jisas Kraiss hanîp ud kamîñ yua manö aij u rîmnap hagnabin, a gem, gasî u nîñnö. Pen yad uri gasî nîñbin, kale klö yabî gîmim, Jisas Kraiss manö aij hanîp nîbi bî nîpe hag ña u, nîñ ud pîdöñ göl gî mîdaimim, manö anîbu uri nöp köp kalî kîñ rîkem, kalöp yunabin, a gîpin.

⁴ Bî najj God nîñagal rîmnap agamîj apöm, kalöp aip magum gîpal. God nîpe nîbi bî mög nîñöm, Ñî nîpe hag yuö apöm, uma u me, nîbi bî nan si nan najj geinaböl u, God nîp hag nîñlö, nîpe nan si nan najj gîñaböl u nîñöm arö

gîñab. Pen bî najj anîb gau, manö aij anîbu ud ado göm hagpal, “Hon nan si nan najj hañwölö gîno, God hanîp pen nan ap gagnab,” a gîpal. Anîg gîpal anîbu, Bî Kub hon Jisas Kraiss nîp arö göm, gî najj yabî gîpal. Hadame dagol gau God Manö kalî kîñ rîköm, nîbi bî anîg gîñaböl gau ilön kub yabî udnaböl, a gîla. *

⁵ Hadame nöp ga u nîñbim u pen hau gîmim rö löp rö, kalöp kauyan hagnîg gabin. God nîbi bî nîpe Isrel kai, ram mîñöñ Ijip nîbö ud asîk daua, pen hainö nîp gasî nîñagal gau kalîp al pak lö umla. *

⁶ Ejol rîmnap, ram mîñöñ aij kale mîd aij gîla gau arö gîlö, God kalîp sîbön göp mîgan u nagî lö, manö kub hagep ñîñ kub u abad mîdpal. *

⁷ Anîb unbö rö, Sodom Gomara abe, daun rîmnap ram mîñöñ yöp söl anîb gau abe, kale nîbi si bî si gî damöm, gî najj yabî geila. Nîbi bî mab ke pör pör innab au amöm, ilön kub udnaböl u, nîbi bî gau magöñhalö nîñlan, a göm, Sodom Gomara nîbi bî gau kalîp mab mîñan kumi kabö lan nîbö u yuö, apöm kalîp in habîk ara. *

⁸ Bî naböñ nîñöm manö piral hagpal, hagabin anîb gau, kale u rö nöp hañ roman kale ke gî najj göm, Bî Kub manö

* 1:1: Mad 13:55

* 1:4: Gal 2:4; 2Pi 2:1

* 1:5: Eks 12:51; Nab 14:29-30

* 1:6: 2Pi 2:4

* 1:7: Jen 19:1-25; 2Pi 2:6,10

nipe hag juöm, ejol gau kalip manö naj hagöm, gipal.

⁹ Pen Mosıs umö, ejol kub yabıt Maikel aip, Seden aip, Mosıs wip he u udnıg pen pen haglö u, Maikel Seden nıp hag juaga. Nıpe yıharııh haga, "God nıpe ke nöp gası ńınım!" a ga. *

¹⁰ Maikel gası nııh aij göm anıg haga u pen bı hagabin gau, nan nıhön nııagpal gau, manö naj naj nöp hagöm hałowatö hag jubal. Pen kale, gası nııh aij gagöm, kaj kain gıpal rö gıpal u me, God pen kalıp ilön kub yabıt ńınab. *

¹¹ Bı anıb gau kalıp mög nııbin. Adam ńı nıpe Ken gı naj ga rö gıpal. Mumug mani nan gau nöp gası nııjöm, bı ne Belam hadame nöp ga rö gıpal. Anıb u, kale bı ne Kora, God Manö rıb juöm uma rö umnıg gaböl. *

¹² Pen kale God nıp mıdmagö löl gı, añ mam pen pen mıdmagö löl gı, nan jım ńöl ńııııg apım, magum gıpım ńın u, kale God nıp gası nııjöm wasö, yıharııh apöm nan uıam ud ńeb gı ńıııö, gac kale kalöp u rö nöp cıg göp. Anıb u, kumi apöm möıh alagöm yıharııh pak gı dö gı aröp rö u mıdpal. Mab ńıııeb magö pılagö ıı halö ud julö hadö böıh nöp mıııep ga rö mıdpal. *

¹³ Nan naj ke yabıt gı damöm, ńııg solwara pa jö ma

jö göm, kıınu habkob ıı ap lugöp rö gıpal. Nıbi bı anıb gau, God nıpe gö, kale gapı ju sıbön anı gau am ado gı auagep rö adö u arnaböl.

¹⁴ Adam ıı nıpe rıka u, rık damöm, Inok nıp me kagoı jııh u* yag daula. Inok nıpe hadame nöp God manö nıpe hagöm, bı kalöp pıral hagpal anıb gau rö nııjöm haga, "Nıııim! Bı Kub ejol uı nıpe ńın juöl iru yabıt nöp damöm, *

¹⁵ nıbi bı magöıhalö manö kub hagnab. Nıp gası nıııagöm, manö nıpe hagöp rö gagöm, nan sı nan naj adö ke ke göm, nıp manö kłö naj adö ke ke hagöm gıpal rö, kalıp ilön kub yabıt ńınab," a ga.

¹⁶ Bı manö pıral hagpal, kalıp hagabin gau, kale pör hag har har göl gı, manö udöl gı, gı mıdpal. Hanıp ke aij gıııab adö u gun, a göm, hałowatö gı naj gııö arab. Yad nöp bı kub mıdpın, a göm, gası u nııjöm, hagpal. Pen nıbi bı rıııııap hanıp aij gıııım adö u gıııan, a göm, kalıp hib dap raneb manö pıral nöp hag hag gııö aröp.

¹⁷ Pen bı nııııeb aij yad gau. Bı Kub hon Jıas Krais bı manö nıpe ud arep gau nöđ hagla manö u gası nııjöl gı mıdaimım.

¹⁸ Kalöp hagla, "Nıııı hain u, nıbi bı God nıp gası nııııagal gau, gası naj kale ke nıııııal

* 1:9: Dan 10:13,21; 12:1; 2Pi 2:11; Rep 12:7; Sek 3:2 * 1:10: 2Pi 2:12 * 1:11:

Jen 4:7-8; 1Jn 3:12; 2Pi 2:15; Nab 16:1-35 * 1:12: 2Pi 2:13,17 * 1:14: Adam

abe wö ralınabön u, Inok nıp mudun jııh u yag daula * 1:14: Jen 5:18,21-24

* 1:18: 2Pi 3:3

rö göl gı, kalöp hag hain gı naböl," a gıla. *

19 Bı hagabin bı anıb gau, God Ana kalıp aip mıdagöp. Gası ke auöp rö nıñöm gıpal u me, kalöp nıbi bı ud asık ke ke lıbal.

20 Pen nıbi bı nıñeb aij yad gau. Jisas Kraıs manö aij u nıñ udep magö uı yabıt anıbu nıñ ud pıdön gımim, manö aij anıbu yuö u pör nöp rımnap halö nıñ aij gımim, gı dammim, gıpe arnım. Ana Uı u kalöp gası ñö nıñöl gı, kłö nıpe ud nıp sabe göl gı mıdaimim. *

21 Bı Kub hon Jisas Kraıs kalöp mög nıñöb u me, nıpe kalöp dam ram mınöñ kumi kabö adö lañ au lö, pör pör nöp kamıñ mıdeınabım. Pen am nıpe aip pör pör mıdaiun, a gımim, abad mıdpım ñın ı, God hanıp mıdmagö löl gı nöp mıdöp, a gımim, gası u nıñ mıdaimim.

22 Nıbi bı gası mıhöp nıñöm, gası iru nıñbal gau, kalıp mög nıñmim, manö hain hıgmim.

23 Nıbi bı rımnap mab mıtanj adö u aröl rö löp gau, kalıp ud kamıñ yumım, kamıñ aröl. Nıbi bı rımnap kalıp u rö nöp mög nıñmim udmım, pen mıdmagö kale ke auöp rö gıpal rö, hane u rö nöp gı naij gun rö löp, a gımim, nıñ aij gımim mıdaimim. Nan sı nan naij kale gıpal gau pıñıñ gımim, ası ması gımim. Nan sı nan

naij gı mıdlö waıj kale abe gac göp a gımim, udagmım. *

Bı Kub hib dap raneb manö ap

24 Mıñı kalöp God ñımagö adö u labin.

Nıpe kalöp abad mıdö nıñöl gı, ap lug pakagnabım.

Hainö kalöp udöm, nıpe ke mailö aij ke halö mıdöp au lö,

nıbi bı asıñ mıdagöp nıpe mıdmım, mıñ mıñ yabıt gı nabım. *

25 God nıpe añı. Nıpe hanıp ud kamıñ yuöp.

Bı Kub hon Jisas Kraıs hanıp, a göm, umöm uraka u,

hadame dagol gau rıköm, mıd damöm,

urı, hainö, pör pör nöp nıpe mıdep nöp mıdöm,

nıpe Bı mailö aij halö, Bı aij unbö ke,

Bı kłö naij yabıt, Bı magöñhalö abadep mıdöp.

Anıbu, hib nıpe pör nöp hagno adö aranj.

Anıb unbö rö aij.

* 1:20: Kol 2:7 * 1:23: Sek 3:2; Rep 3:4 * 1:24: Ro 16:27; 2Pi 3:18

Repelesin Jon naböŋ nɨŋöm kali kɨñ rɨka

¹ Yad Jon, God wög gɨ ñeb bɨ nɨpe ap mɨdpin. Manö kalɨ kɨñ rɨkabin anɨb i, nöd waiö nɨŋagla. Nɨbi bɨ God nɨp wög gɨ ñɨbal gau, nan nɨhön nɨhön söl gɨnɨm u nɨŋlaŋ, a göm, God nɨpe Jisas Kraiss nɨp hagö, nɨpe pen ejol nɨpe u yuö apöm gö, yad naböŋ nɨŋnö. *

² Naböŋ nɨŋnö anɨbu, God manö nɨpe haga u abe, Jisas Kraiss manö nɨpe haga u abe nɨŋnö u, köp anɨbi kalɨ kɨñ rɨkabin.

³ Söl mɨdöp, nan nɨhön nɨhön naböŋ nɨŋnö u magöŋhalö il göm gɨ dam arnab. Anɨbu, nɨbi bɨ manö kalɨ kɨñ rɨkabin anɨb i kale ke amgö lɨ nɨŋnaböl gau abe, nɨbi bɨ rɨmnap amgö lɨ nɨŋ haglö apdi nɨŋnaböl gau abe, God Manö anɨbi nɨŋ udöm hain gaiöl u, God gö, mɨñ mɨñ gɨnaböl. *

Jon nɨbi bɨ cöc unbö mudun jɨŋ mɨdeila gau kalɨp manö hag ña

⁴ Yad Jon kalöp nɨbi bɨ Esia Propins ram mɨnönŋ pro ke ke unbö mudun jɨŋ Kraiss cöc nɨpe mɨdpim gau, köp i kalɨ kɨñ rɨkabin.

God nɨpe mɨñi mɨdöp, nɨpe hadame dagol gau mɨdmɨdöp, nɨpe hainö pör

pör nöp mɨdeinab u kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim. God anɨbu abe, ana mudun jɨŋ sea kiŋ asɨkep nɨpe adö au mɨdpal gau abe, kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim. *

⁵ Jisas Kraiss, manö aij u damöm, God haga rö nöp göm umöm, il gɨ uraköm, ram mɨnönŋ gau kiŋ mɨdpal gau kalɨp magöŋhalö abad mɨdöp u, nɨpe u rö nöp kalöp mög nɨŋöm, ud aij göm, abad mɨdö, kale agamɨj mɨd aij gɨ mɨdaimim.

Nɨpe hanɨp mɨdmagö löm, hagape nɨpe lugö umöm, nan si nan naij gɨpun gac u lɨk gɨ yuöp. *

⁶ Hon Kiŋ kub Jisas Kraiss ram nɨpe mɨdun, Nap God nɨp sabe gep nɨbi bɨ nɨpe mɨdpun.

Anɨb u, Jisas Kraiss, Bɨ mailö aij halö u, Bɨ klö yabɨ u,

hib nɨpe u pör nöp pör nöp hagno adö arnɨm!

Anɨb unbö rö aij. *

⁷ Pen nɨŋim! Nɨpe kumi halö auö,

nɨbi bɨ ram mɨnönŋ gau nɨbö gau nɨbö magöŋhalö nɨp waiö nɨŋnaböl.

Bɨ nɨp walaab ud bɨnɨŋ gɨla gau abe

magöŋhalö nɨp waiö nɨŋnaböl.

* 1:1: Rep 22:6

* 1:3: Rep 22:7,10

* 1:4: Eks 3:14-15; Rep 3:1; 4:5

* 1:5:

Kol 1:18; Sam 89:27

* 1:6: 1Pi 2:9; Rep 5:10; 20:6

Niþ niñöm, niþi bi ram
 m+ñöñ gau niþö gau
 niþö magöñhalö,
 niñhön giñg aniñg giþun,
 a göm, mög gö miþöñ
 kub giñaböl.

Niñö, aniñg giñab me u!

Aniþ unbö rö aij. *

8 God Bi Kub kþö ke halö
 nan gau magöñhalö giñim
 rö nöþ m+ðöp u, niþe miñi
 m+ðöp, hadame dagol gau
 m+dm+ðöp, hainö þör nöþ
 þör nöþ m+ðeinab. Niþe
 hagöp, “Yad nöþ giñö, nan
 gau magöñhalö iñ göm m+ðöp.
 Yad nöþ giñö, nan gau
 magöñhalö ur giñg giñab,”
 a göþ. *

*Jon naböñ niñöm Jisas niþ
 niña*

9 Yad namam Jon, Kiñ hon
 Jisas ram niþe m+ðun, niþ
 wög giñ ñino, niþi bi gau
 hanip giñ naiñ giñlö, gasi iru
 niñagun, gasi halö m+ðun,
 niþ arö gagun, kþö yabiñ gun
 giñno arab. Yad God Manö u
 hag ñem, Jisas apöm manö
 aij hanip hag waiö la manö
 niñö aniþu hag ñino, yiþ
 nag+i löm, dam ñig solwara
 riþ gus ga airan Padmos au
 lila.

10 Airan Padmos gau
 m+ðnö, Bi Kub ñin niþe ap,
 God Ana u yiþ ba lö niñöl giñ,
 jöl yad gau adö manö kub ap,
 aþñ magö rö hagöm haga,

11 “Ne nan niñhön niñhön
 niñnabön gau, köþ kal+i kþiñ
 rikmön, niþi bi daun kub

ke ke unbö mudun j+ñ Kraiñ
 cöc niþe m+ðpal gau, kalip
 köþ aniþu yuö arniñm. Epe-
 sas ap, Smöna ap, Pegamam
 ap, Daiadaira ap, Sadis ap,
 Piladelpia ap, Leodisia ap
 yuö arniñm,” a ga.

12 Manö aniñg hagö niñöl
 giñ, yad bi manö hagab aniþu
 niñin, a gem, ado gem niñnö,
 lam kabö gol udöm giñla unbö
 mudun j+ñ u m+ðeia.

13 Pen lam an aniþ au, yad
 niñnö, Bi ap Niñ niþe rö bi ap
 m+ðeia. Niþe waiñ m+ðlö kub
 yabiñ ap yimö ma goñ niþe
 paþu ga; kabö gol udöm giñla
 dip nag+i kub ap ud pabiñ an
 au giñan piñg la. *

14 Nab+c cög umagö niþe u,
 kaj sipsip unñ rud m+ðöp rö,
 aka kumi rud m+ðöp rö, la.
 Amgö niþe u, mab m+tañ rö
 m+ðeia. *

15 Ma kið niþe u, nan kapa
 kþö “bras” a giñpal u laulö, in
 kiñid udöp rö u ga. Pen manö
 niþe u, niñg hij kub biñg gu
 hagöp rö u haga.

16 Niñmagö yijg kið niþe u,
 gap+i unbö mudun j+ñ u udöl
 m+ðeia. Pen ru m+ðlö kið goñ
 goñ ga ap meg m+gan adö lanñ
 ajmanñ raua. Mulu majmanñ
 niþe u, siðö anñ aulik apöm,
 mailö kið yabiñ hagöm göþ rö
 u ga. *

17 Yad niþ niñem, ma
 iñ niþe au ap lug maben
 yimem, niþi bi umbal kþla
 göþ u rö m+ðainö. Aniñg
 giñö, ñin yijg böñ niþe u

* 1:7: Dan 7:13; Sek 12:10; Mad 24:30; Jon 19:34-37; 1De 4:17 * 1:8: Rep 21:6;

22:13 * 1:13: Dan 7:13; 10:5 * 1:14: Esi 43:2; Dan 7:9; 10:6; Rep 2:18; 19:12;

14:2 * 1:16: Hib 4:12; Rep 2:12; 19:15

yip ud nıñöm haga, “Piñıñ gıgmön! Yad ke gınö, nan gau magöñhalö il göm mıdöp. Yad ke gınö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab. *

¹⁸ Yad me Bı Pör Kamıñ Mıdöp u. Nöd umnö u pen nöñ! Mıñı kamıñ mıdem, pör nöp pör nöp kamıñ mıdeınabın. Yad ‘Umeb Magö’ u abad mıdpın. Nıbi bı umöm, am ‘Wip Ana Ram’ mıdpal gau, yad ki rib u udöl mıdem, ‘Wip Ana Ram’ ka u abe, nıbi bı ‘Wip Ana Ram’ au mıdpal abe abad mıdpın. Yad ajöñ hiıkeinabın kale u rö nöp kamıñ arnaböl.

¹⁹ “Anıb u, nan nıñön nıñban u köp kalı klıñ rıkmön. Mıñı gab rö nıñmön, hainö gınab rö nıñmön, magöñhalö köp yañ kalı klıñ rıkmön.

²⁰ Pen nan nıñabön gau, manö il u anıg göl mıdöp: lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ nıñabön gau, nıbi bı ram mınöñ ke ke unbö mudun jıñ Kraıs cöc nıpe mıdpal gau nıñabön. Pen gapı unbö mudun jıñ ñımagö yıjıg böñ yad adö u nıñabön gau, ejol cöc unbö mudun jıñ abad mıdpal gau nıñabön,” a ga.

2

Kraıs nıbi bı nıpe Epesas mıdmıdal manö hag ñeb

¹ “Pen daun kub Epesas Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp

u nıp manö kalı klıñ rıkmön hagmön:

¹ Bı gapı unbö mudun jıñ ñımagö yıjıg böñ lau nıpe adö u udöl gı, lam gol udöm gıla unbö mudun jıñ anı au ajöp u, Epesas nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp. *

² Nıpe hagöp,

“Kal wög klö gımım gı dammım bıslam mıdmım, jı nıñagpım u, nıñbın. Nıbi bı gı naij gıpal gau kalıp nıñbe, kalöp aıj gagöp. Bı Jısas manö ud arep mıdpun, a göm, manö pıral hagpal gau kalıp nıñ aıj gımım, ası ması gıpım. *

³ Yıp nıñ udmım manö yad hagpe kalöp marö ñılö, jı nıñagmım, yad aıp cıg göl gı nöp mıdpım u, yıp aıj göp.

⁴ “Pen yad manö ap mıdöp. Yad aıp nöd cıg gımım mıdmagö yabıt lı mıdaıbe nagı adö u dam yubım gai?

⁵ Nöd yıp mıdmagö lı mıdmım gı aıj gıpe nagı aıj anıbu, nıñön gınıg arö gıpun a gımım kuöyañ udmım, nöd mıd aıj gımıdmım rö mıdaimım. Wasö u, yad apem lam kale u pıñı gı udnabın. *

⁶ “Pen adö ap gıpım u, yıp aıj göp. Nıbi bı kale bı Nıkolas manö pıral nıpe u udöm, nagı naij adö u gılö yıp aıj gagöp rö, kalöp u rö nöp aıj gagöp.

⁷ “Kale nıbi bı gası rımıd

* 1:17: Aıs 44:6; 48:12; Rep 2:8; 22:13
Rep 3:3

* 2:1: Rep 1:16 * 2:2: 1Jn 4:1 * 2:5:

mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıj aij gımim.

Nıbi bı marö auö, gası iru nıjagöm, yıp cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, ñın hain aunab u kalıp hagnö, mab magö ur pör mıdep God wög naböj aij nıpe adö laj ranab u udöm ñınaböl," a göp,' a gımön.
*

Kraıs nıbi bı nıpe Smöna mıdmıdal manö hag ñeb

8 "Pen daun kub Smöna Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

'Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö it göm mıdöp u; Bı nıpe gö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab u; Bı umöm kauyañ uraka u, Smöna nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

9 Nıpe hagöp,

"Yad nıjbin, nıbi bı rımnab, hon God nıbi bı yıjıg göl mıdpun a gıpal u pen Seden sabe gep ram nıpe mıdöm, kalöp manö udöl gı mıdpal. Marö kalöp nıhön nıhön mıdöp gau, yad u rö nöp nıjbin. Kale nıbi bı mög gep rö mıdpim u pen yad nıjbin God amgö ilö adö nıpe u kale nıbi bı gep yabıt mıdpim. *

10 Kalöp marö gınıg gab u, gası kub nıjagmim. Nıjım! Söl mıdöp, Kraıs nıp cıg aij gıpal aka ap lug paknaböl, a göm, Seden gö, kalöp rımnab ud nagı lınaböl. Kalöp ñın unbö sıduñ laj u rö gı nıj göl gı mıdeınaböl. Pen kalöp nıhön nıhön göm, böj nöp al pak lınıg geınaböl u, gası kub anıbu nıjagmim. Yıp cıg göl gı nöp mıdpe al pak leınaböl u, kalöp usajıl bad pör kamıj mıdep u ñınabin. *

11 Kale nıbi bı gası rımıd mıdainım gau, God Ana nıpe Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal ram mınönj ke ke gau kalıp manö hagöp u nıj aij gımim.

Seden kalöp neb neb gınab u pen nıbi bı yıp cıg göl gı nöp mıdeınaböl gau, ilön kub udöm umla rö u kuöyañ umagnaböl," a göp,' a gımön. *

Kraıs nıbi bı nıpe Pega-mam mıdmıdal manö hag ñeb

12 "Pen daun kub Pega-mam Kraıs nıbi bı nıpe mıdpal gau, ejol kalıp abad mıdöp u nıp manö kalı kılın rıkmön hagnön:

'Bı ru mılö kıd nıpe goł goł kıd mıdöp u, Pega-mam nıbi bı abad mıdpan gau kalıp manö anıbi hag yuöp.

13 Nıpe hagöp,

"Yad nıjbin, kale bıstım yabıt mıdpim. Nıbi bı ram

* 2:7: Jen 2:9; Rep 22:2,19 * 2:9: 2Ko 11:14-15; Rep 3:9 * 2:10: 2Di 4:8; Jem

1:12 * 2:11: Rep 20:14; 21:8

m+nönj kale m+dpim aṅ au, Seden kiṅ rö abad m+idöp. Pen kale manö yad n+ṅ ud aij g+mim, y+ṅ c+g aij göl g+ m+dpim. Ram m+nönj Seden abad m+idöp an+bu, namam Adipas manö aij yad u n+bi b+ gau kal+ṅ hag ṅ+ m+idö, n+ṅ al pak l+la u pen y+ṅ arö gagpe.

14 Pen manö r+ṅnap m+idöp. N+bi b+ kale r+ṅnap, Belam manö hag ṅ+m+idöp rö hag ṅ+bal. B+ Belam an+bu, Belak n+ṅ r+m+id ukö me, Belak n+ṅpe am Isrel n+bi b+ gau kal+ṅ t+ṅ g+ ud arö, kale y+ṅ arö göm, nan ṅ+ṅeb nan y+har+ṅ god p+ral gau n+ṅ pak sabe g+ ṅeila u ṅ+ṅla. Belak Isrel n+bi b+ kal+ṅ hagö, kale n+bi si b+ si g+la. *

15 Isrel n+bi b+ hadame gau g+la rö, kale r+ṅnap b+ Nikolas manö p+ral n+ṅpe u udmim, nag+ naij adö n+ṅpe u hain g+mim g+pe aröp.

16 An+ṅ u, nan si nan naij g+ṅpim u, n+hön g+n+g an+g g+ṅpun a g+mim, arö g+mim. Pen an+g g+gnabim u, yad söl y+ṅ+ṅ apem, ru m+lö k+ṅ meg m+gan yad yaṅ n+bö amjaköp u udem, n+bi b+ an+g g+ṅpal gau aip pen pen g+nabin. *

17 Kale n+bi b+ gas+ r+m+id m+ṅdai+n+ṅ gau, God Ana n+ṅpe Krai n+bi b+ n+ṅpe m+ṅpal ram m+nönj ke ke gau kal+ṅ manö hagö u n+ṅ aij g+mim.

Seden kalöp neb neb g+nab u pen n+bi b+ y+ṅ c+g göl g+ nöp m+ṅdeinaböl gau, yad nan ṅ+ṅeb mana pi g+la u r+ṅnap ṅ+nö ṅ+ṅnaböl. Pen kal+ṅ kabö rud ke ke ṅ+nabin. Kabö ṅ+nabin adö an+ṅ gau, hib g+ṅsön n+bö u r+ṅ ke ke aṅ+ aṅ+ ṅeinabin, n+bi b+ udnaböl gau nöp n+ṅnaböl," a göṅ,' a g+mön. *

Krais n+bi b+ n+ṅpe Da-iadaira m+ṅm+idal manö hag ṅeb

18 "Pen daun kub Da-iadaira Krai n+bi b+ n+ṅpe m+ṅpal gau, ejol kal+ṅ abad m+ṅdöp u n+ṅ manö kal+ṅ k+ṅ r+ṅkmön hagmön:

'God ṅ+ n+ṅpe, amgö mab m+ṅtaṅ rö m+ṅdö n+ṅöl g+, ma k+ṅ n+ṅpe u, kapa bras a g+ṅpal u laulö in k+ṅ+ṅ udöp rö m+ṅdöp u, Daiadaira n+bi b+ abad m+ṅdpan gau kal+ṅ manö an+ṅbi hag yuöp. *

19 N+ṅpe hagöṅ,

"Kale g+ṅpim nag+ adö u, yad n+ṅbin. Y+ṅ abe, n+bi b+ gau kal+ṅ abe m+ṅmagö l+mim, klö g+mim y+ṅ wög göl g+ nöp m+ṅdpim u, yad n+ṅbin. Aṅ mam gau pen pen ud aij g+mim, g+ ṅ+mim, marö auö b+ṅlam m+ṅdmim gas+ iru n+ṅagpim u, yad n+ṅbin. G+ṅpim an+ṅbu, nöṅ pro pro g+m+ṅdim u pen m+ṅni rap+n g+ṅpim u, yad n+ṅbin.

* 2:14: Nab 22:1-25:2; 31:16; 2Pi 2:15 16:4,14-15,33-34; Jon 6:48-50; Ais 62:2

* 2:16: Rep 3:11 * 2:17: Eks 2:18: Rep 1:14-15

20 Pen manö ap midöp. Nibi Jesebel u hag yuag-pim. Manö piral hagöm, yad nibi God manö hagep midpin a göp. Nibi bi yip niñ udpal gau kalip manö piral hag ñöm, tip gi ud arö, kale yip arö göm, nibi si bi si gipal. Nipe kalip hagö, nan ñiñeb nan yiñharñ god piral gau nip pak sabe gi ñimidal u ñiñbal. *

21 Nipe nagı naj adö anıbu arö göm mid aij ginim aka gem, niñ mid wasö niñem arö gipin.

22 Anıg göp rö yad nip abañ adö au yunö, nip miña kub gö, ilön kub yabıl udnab. Nibi bi nipe aip nibi si bi si gipal anıb gau, nan si nan naj gıpun u niñön ginig anıg gıpun a göm arö gagnaböl u, kalip u rö nöp ginö, miña kub gö, ilön kub yabıl udnaböl.

23 Nibi bi nip hain gıpal gau kalip böñ nöp al pak leinabin me, nibi bi yad ram mınöñ ke ke cöc ke ke midpal gau, yip niñ aij göm niñnaböl, yad nibi bi gası rımıd anı kale yan niñ aij gem, magöñhalö gıpin rö niñem, kalöp añı añı pen anıbu rö ñınabin. *

24 Pen kale Daiadaira nibi bi rımnap, nibi anıbu manö naj hag ñöb manö u udagmim, Seden manö naj yuö a gıpal manö u udagpim rö, manö marö kalöp rımnap

hagagnabin.

25 Pen yip niñ udmim cıg aij gıpin nagı u ud sısi göl gi midpe midpe, hainö yad niñnam! *

26 Nibi bi yip cıg aij göl gi nöp mid damöm, miñör auö yip arö gagnaböl gau, yad kalip hagnö, nibi bi ram mınöñ ke ke gau kalip abad mideinaböl. *

27 Niñön ginig: Bapi manö ap yip hagöm haga, 'Yad hagnö, ain ilön ap udöm, rin cög gau pa jö ma jö gıpal rö,

nibi bi ram mınöñ ke ke gau klö naj yabıl göm kalip abad mideinab,' a ga.

28 Pen nibi bi yip niñ udöm cıg aij göm nagı u ud sısi göl gi mideinaböl gau, kalip gapı pagın aij ram mınöñ jın parıkö niñöl gi niñbal rö u ñınabin. *

29 Kale nibi bi gası rımıd midainim gau, God Ana nipe Kraıs nibi bi nipe midpal ram mınöñ ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim," a göp,' a gimön," a ga.

3

Kraıs nibi bi nipe Sadıs midmidal manö hag ñeb

1 "Pen daun kub Sadıs Kraıs nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kalı kılın rıkmön hagmön:

'Bi God Ana ramö pak unbö mudun jıñ löp u abe,

* 2:20: 1Ki 16:31; 2Ki 9:22

* 2:23: Sam 7:9; Jer 17:10; Rep 20:12-13

* 2:25:

Rep 3:11

* 2:26: Sam 2:8-9

* 2:28: Rep 22:16

gapi unbö mudun j+ŋ u
abe ud m+đöp u, Sadis n+bi
b+ abad m+đpan gau kal+p
manö an+bi hag yuöp.

N+pe hagöp,

“Nag+ kale n+hön n+hön
g+pim u hadö n+ŋbin.
N+bi b+ gau n+ŋlö, kam+ŋ
m+đmim y+p hain g+pim rö
löp u pen böŋ nöp ummim
y+p hain gagpim. *

² God yad manö hagöp rö
g+ dammim, aŋ au arö g+pe
u, God n+p aij gagöp. An+bu,
amgö kale ñañ+ m+đöp u rö,
urakmim, kam+ŋ magö kale
hir g+n+g gab u n+ŋ aij g+pe,
k+ö g+n+im.

³ An+bu u, Krais manö aij
u hag ñeila n+ŋbim u, n+ŋ ud
p+đöŋ g+mim, nan si nan naij
g+pim u, n+hön g+n+g an+g
g+pun a g+mim, arö g+mim,
Krais manö aij u hagöp rö
g+mim. Pen uhön hau+ han-
mim urakagnabim u, yad b+
nan si udep gau n+ŋ m+đlö
auagpal rö u aunö, n+ŋmim
pa g+ŋ+ g+nabim. *

⁴ Pen Sadis n+bi b+
r+mnap ne gau wa+ŋ kale
g+pe pr+ gagöp; manö aij
yad n+ŋ udöm, hagöp rö
nöp göl g+ m+đpal rö, kale
wa+ŋ rud löm, yad aip
ajeinabun. *

⁵ N+bi b+ marö auö, k+ö
göm, y+p n+ŋ ud p+đöŋ göm,
c+g göl g+ nöp m+đlö arnab
gau, yad kal+p u rö nöp wa+ŋ
rud aij an+bu l+ ñ+nabin.
Pen hib kale pör m+đep buk
yaŋ kal+ k+ŋñ r+k l+nö m+đöp

u, h+k g+ yuagnabin yabi+.
Bapi abe, ejol n+pe gau abe
n+ŋm+đlö n+ŋöl g+, n+bi b+
yad m+đpal, a gem, waiö
hagnabin. *

⁶ Kale n+bi b+ gas+ r+m+đ
m+đain+m gau, God Ana
n+pe Krais n+bi b+ n+pe
m+đpal ram m+nöŋ ke ke
gau kal+p manö hagöp u
n+ŋ aij g+mim,” a göp,’ a
g+mön.

*Krais n+bi b+ n+pe
Piladelpia m+đm+đal manö
hag ñeb*

⁷ “Pen daun kub Piladelpia
Krais n+bi b+ n+pe m+đpal
gau, ejol kal+p abad m+đöp
u n+p manö kal+ k+ŋñ r+kmön
hagmön:

‘B+ U+ u; B+ manö n+ŋö
yabi+ hagöp u; kiŋ Depid
ki rib n+pe nöd abad
m+đm+đöp u, B+ ki rib
an+bu uri udöl m+đöp u,
adan hi+kö, n+bi b+ r+mnap
g+ ñöl rö lagöp; pen adan g+
ñö, n+bi b+ r+mnap hi+köl
rö lagöp. B+ an+bu nöp,
Piladelpia n+bi b+ abad
m+đpan gau kal+p manö
an+bi hag yuöp. *

⁸ N+pe hagöp,

“Kale g+pim rö n+ŋbin.
Kale n+bi b+ iru m+đagpim
u pen manö y+p n+ŋ ud
p+đöŋ g+mim, kale n+bi
b+ yad m+đpim manö u
waiö hag ñ+bim. An+bu,
kalöp adan hi+knö, n+bi b+
r+mnap g+ ñöl rö lagöp. *

* 3:1: Rep 1:4,16

* 3:3: Mad 24:43-44; Rep 2:5; 16:15; 1De 5:2

* 3:4: Jud 23

* 3:5: Eks 32:32-33; Mad 10:32; Luk 10:2; 12:8

* 3:7: Ais 22:22

* 3:8: 1Ko

9 Nibi bi rimnap, hon God nibi bi yijg göl midpun a gipal u pen Seden sabe gep ram nipe midpal. Pen yad kalip ginö, kale magöñhalö am ma if kalöp au kugom yimöm, ubör yihöñ göm, yad kalöp midmagö labin u niñöl.
*

10 Kalöp gi naj gipal u pen yad hagpin rö nöp gimim, gasi iru niñagmim, klö gimim, wög yad göl gi midaipe rö, nibi bi minön naböñ if i ke ke gau, yip cig gi midpal aka yip arö ginaböl a gem, kalip magöñhalö marö ñinabin ñin u, kalöp abe ñagnabin.
*

11 Söl midöp ninabin. Manö aij yad niñ udpim u, niñ ud pidöñ gimim, yip cig göl gi nöp midpe, kalöp usajil bad pör kamini middep kalöp ñinabin a gipin u, nibi bi rimnap piti gi ud aröl rö lagnim.

12 Nibi bi an God Manö hagöp rö gö, nip gi naj gilo, gasi iru niñagöm, God Manö hagöp rö nöp gi damöm, yip cig göl gi nöp middeinab u, yad nip ginö, God yad sabe gep ram u padö kub ap rö middeinab. God sabe gep ram anibu nipe pör pör nöp raul an dan midöm höñ adö aragnab. Yad hañ adö nipe, God yad hib nipe u abe kali kliñ rikem, God yad daun kub nipe Jerusalem gison nibö kumi kabö adö lan au nibö aunab u, daun kub

anibu hib u abe kali kliñ rikem, hib yad gison nibö u abe kali kliñ rikem ginabin.
*

13 Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana nipe Krai nibi bi nipe midpal ram minön ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim," a göp,' a gimön.

Krais nibi bi nipe Leodisia midmidal manö hag ñeb

14 "Pen daun kub Leodisia Krai nibi bi nipe midpal gau, ejol kalip abad midöp u nip manö kali kliñ rikmön hagmön:

'Bi hib nipe "Anib Unbö Rö Gnim" u; Bi, God nipe hagö, nan gau magöñhalö gi la u; Bi nipe God hagöp rö nöp göm, manö aij u dam kabö göl nöp hag ñöb u, Leodisia nibi bi abad midpan gau kalip manö anibi hag yuöp.

15-16 Nipe hagöp,
"Nagi adö kale gipim u yad niñbin. Yip böñ nöp cig gagpim; yip böñ nöp arö gagpim. Manö aij yad u böñ nöp niñ udmim, hagöp rö gimim aka böñ nöp arö gimim u aij! Yip gasi adö adö nöp niñbim rö, kalöp tihak yunig gabin.
*

17 Kale hagpim, 'Hon nibi bi gep mid aij gipun; nan hon iru midöp; nan ap ulep lagöp,' a gipim u pen manö niñagpim u, kale nibi

* 3:9: Rep 2:9; Ais 45:14; 49:23; 60:14

* 3:10: Luk 21:19; 2Di 2:12 * 3:12:

Ais 62:2; 65:15; Rep 14:1; 21:2 * 3:15-16: Ro 12:11

bi ramö gau rö midpim; kale nibi bi mög gep rö midpim; kale nibi bi nan midagöp rö midpim; kale nibi bi amgö we midpim; kale magö nöp midpim. *

18 Anib u me, kalöp manö hagnig gabin i niñ aij gimim, anib unbö rö nöp gimim. Nibi bi mög gep rö midpim rö, yip aumim kabö gol yad launö inöm adin adin halö midagöp u raumim me, nibi bi gep mideinabim. Magö nöp midpim u, nibi bi niñlö nable ginim rö löp rö, yip aumim waij rud ap raumim limim. Amgö niñagpim rö, yip aumim amgö marasin ap raumim limim, amgö we göp u ñil niñnabim. *

19 Nibi bi kalip midmagö libin gau gi naj geinaböl u, kalip arö gagnabin; mid aij gilañ, a gem, marö ñöl gi rimid ukpin. Anib u, gasi klö niñmim, nan si nan naj gipim u, niñhön ginig anig gipun a gimim, böñ nöp arö gimim, mid aij gimim. *

20 Niñim! Yad apem, höñ añ yañ midöl gi, ajöñ pa gu gu göl gi abad midpin. Nibi bi an manö yad u niñöm ajöñ hiñkeinab u, yad ram raul miñgan niñpe u amem, aip nan niñjul jim ñöl mideinabul. *

21 Seden yip marö kub ña ñin u, Bapi yad manö niñpe u arö gagnö; haga rö

nöp gi damem me, Bapi aip sea kiñ niñpe adö u asiñknö. Anib u rö, nibi bi Seden kalip marö ñö, manö aij yad u arö gagöm, yip ciñ göl gi nöp mideinaböl gau, kalip hag dam yad aip sea kiñ yad adö u asiñknabun.

22 Kale nibi bi gasi rimid midainim gau, God Ana niñpe Kraisi nibi bi niñpe midpal ram miñnöñ ke ke gau kalip manö hagöp u niñ aij gimim," a göp, a gimön," a ga.

4

1 Pen manö kalik kiñ rikpin anibu naböñ niñ damem, kauyañ u naböñ niñjem niñnö, God ram miñnöñ kumi kabö adö lañ au ajöñ hiñköl mideia. Nöd añin magö rö hagö niñnö u, kauyañ u hagöm yip haga, "Adö i aumön, nan hain ginab gau nöp yamnam," a ga. *

2 Anig hagö niñöl gi, God Ana u apöm yip ba la niñöm yad niñnö, kumi kabö adö lañ au bi ap sea kiñ adö au asiñ mideia. *

3 Bi au asiñ mideia u mailö halö mideia; kabö jaspä abe kabö kanilian abe rud mailö göp rö mailö halö mideia. Pen kiñ sea asiñ mideia u, siñböñ niñ giñgabö göm, kabö emral rö in rikin rikin göm, in lak lugöl gi mideia. *

4 Sea kiñ niñpe u añ yañ midö niñöl gi, bi kub biñ gipal sea kiñ unbö ñin juöl

* 3:17: 1Ko 4:8; Luk 12:21

* 3:18: Ais 55:1; Rep 4:4

* 3:19: 1Ko 11:32; Hib

12:6; Rep 2:5

* 3:20: Jon 14:23

* 4:1: Rep 1:1,10

* 4:2: Ais 6:1

* 4:3:

ado gi da mihau mihau (24) gau löm gıgabö gıla. Bi kub manö ud asıkep gau waıj rud yımöm, kabö gol udöm gıla usajıl bad gau ke ke löm, asık mıdeila. *

⁵ Bi sea kiñ añ yañ asık mıdeia au nibö, añım añım udöl gi, rımu hagöl gi, gıgabö göl gi aram mılö bö ara. Sea kiñ il anıb au hapö mailö unbö mudun jıñ u inöm mailö gi mıdeia. Hapö mailö anıb gau me, God Ana unbö mudun jıñ nıpe u. *

⁶ Bi sea kiñ añ yañ asık mıdeia il au, kabö gıłması u glas rö kıd yabıl göl mıdeia. Sea kiñ ba au, nan kamıñ mıdöp ke ke mihau mihau mıd gıgabö gıla. Nan anıb gau amgö iru nöp jöl gau mıdöm, pabıl gau mıdöm ga. *

⁷ Nan kamıñ anıb gau, ap laiön rö la, ap kaj kau nıbar rö la, ap bi mulu adıñ rö la, ap yaur du auan mılö löp u rö la.

⁸ Pen nan kamıñ mihau mihau anıb gau magöñhalö auan unbö kagoł jıñ la. Amgö iru nöp, adö gau löm, pabıl gau löm magöñhalö li haka. Amgö auan mo gau abe mıdeia. Pen sıdö añ sıbön yañ, kımıap hag mıdöl gi hagaböl,

“NIPE BI UL! “NIPE BI UL!
“NIPE BI UL! GOD BI KUB
KLÖ UNBÖ KE YABİL! NIPE
NAN GAGEP AP MıDAGÖP!
NIHÖN NIHÖN GıNıG,

GINAB! NIPE HADAME
DAGOL GAU MıDMıDÖP,
NIPE MıNI MıDÖP, NIPE
HAINÖ PÖR PÖR NÖP
MıDEINAB!” a gaböl. *

⁹ Pen nan kamıñ ke ke mihau mihau anıb gau, bi pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab sea kiñ adö asık mıdöp u, nıpe bi aij unbö ke mıdöp a göm, nıp aij a göl gi, hib mailö halö nıpe haglö adö arö nıñöl gi,

¹⁰ bi kub manö ud asıkep ñın juöl ado gi da mihau mihau (24), bi sea kiñ asık mıdöp il au kugom yımöm, bi pör nöp pör nöp kamıñ mıdeinab u, nıp aij a göl gi, hib nıpe haglö adö arab. Usajıl bad kale gau ud ju nıpe mıdöp au löm, hagaböl, *

¹¹ “God Bi Kub hon!
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi kub ke yabıl, a
göm,
hib ne haglö adö arañ.
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi aij ke yabıl, a göm,
hib ne haglö adö arañ.
Nıbi bi magöñhalö gau,
ne Bi kłö ke yabıl, a göm,
hib ne haglö adö arañ.
Ne nan gau magöñhalö gi
lına.
Ne nöp hagö,
nıbi bi mıdöm,
nan gau magöñhalö
mıdöp,” a gaböl.

5

Jon köp nagı la ap nıña

* 4:4: Rep 3:18
1:5-10,22; 10:14

* 4:5: Esi 1:13; Sek 4:2; Rep 1:4; 8:5; 11:19; 16:18
* 4:8: Ais 6:2,3; Esi 1:18; 10:12

* 4:6: Esi
* 4:10: Rep 7:10,15; 19:4

1 Pen naböŋ nıŋ damem nıŋnö, bı sea kın adö u asık mıdeia u, köp mılö kub naböŋ naböŋ wamla ap ñımagö yıjıg nıpe lau adö udöl mıdeia. Köp anıbu, höŋ adö gau kalı kılın rıköm, raul yaŋ kalı kılın rıköm gıla. Pen naböŋ naböŋ wamöm, nagı ke ke unbö mudun jıŋ u adık aij yabıl gıla. *

2 Pen yad nıŋnö, God ejol klö yabıl ap wıñ kub alöm haga, “Nıbi bı an rö nagı lıla i hubıköm, köp anıb i pılai gınım rö löp?” ö ga.

3 Anıg haga u pen kumi kabö adö laŋ au abe, mınöŋ naböŋ ıl i abe, mınöŋ yuö yaŋ abe, nıbi bı köp anıbu nagı ud ju pılainım rö ap mıdageia.

4 Kumi kabö adö laŋ au abe, mınöŋ naböŋ ıl i abe, mınöŋ yuö yaŋ abe, nıbi bı köp anıbu nagı ud ju pılai gınım rö la ap ulhai nıŋagla rö, yad mög yabıl gö mıtöŋ göl gı mıdainö.

5 Pen bı kub manö ud asıkep mıdeila gau ap yıp haga, “Ne mıtöŋ gagmön. Nöŋ! Laiön Juda nıbö u kın Depid rıkö rık dam dapıl gılö, nıp yag daula. Nıpe kauaı mauaı nıpe u rıdık gı yua u me, köp anıbu nagı ud ju pılai gınım rö löp,” a ga. *

Jon Sipsip Pi u nıŋa

6 Anıg hagö nıŋöl gı nıŋnö, Sipsip Pi al pak lılö umöm uraka rö ap, sea kın aŋ au

mıdeia. Nan kamın mıdöp ke ke mıhau mıhau abe, bı kub manö ud asıkep gau abe, mıd gıgabö gıla. Sipsip Pi anıbu kom unbö mudun jıŋ u, amgö unbö mudun jıŋ u la. Amgö unbö mudun jıŋ la manö ıl u, God nıpe Ana nıpe unbö mudun jıŋ u yuö, ram mınöŋ gau magöŋhalö kık kık aröp. *

7 Pen Sipsip Pi u Bı sea kın asık mıdeia ıl au amöm, köp ñın yıjıg nıpe lau adö udöl mıdeia u uda.

8 Udö nıŋöl gı, nan kamın mıhau mıhau abe, bı kub manö ud asıkep unbö ñın juöl ado gı da mıhau mıhau (24) abe apöm, mıdeia au kugom yımla. Bı kub manö ud asıkep anıb gau kale nan gıda rö gau ke ke udöm, kınan kabö gol udöm gıla gau ke ke ud mıdeila. Kınan ud mıdeila mıgan anıb gau, nan laulö in hadu göm haıŋ aij auöp u, ajman rauöm mıdeia. Nan God nıp laulö in haıŋ aij auöp anıbu, God nıbi bı nıpe gau nıp sabe gıpal u. *

9 Pen kale kımıap gısön nıbö ap hagöm hagla, “Nöp al pak lılö, hagape ne lugö, nıbi bı ram mınöŋ ke ke mıdpal rö, ıl ke ke mıdpal rö, manö yabıl ke ke hagpal rö, hañ ke ke löp rö, ne rauna nıŋöm kale God nıbi bı nıpe mıdpal.

* 5:1: Ais 29:11; Esi 2:9-10

* 5:5: Jen 49:9; Ais 11:1,10; Rep 22:16

* 5:6: Sek

4:10; Jon 1:36; Rep 13:8

* 5:8: Rep 8:3-4; Sam 141:2

Aniḅ u me, ne nöp köp wam
adik aij ga aniḅbu,
hubik pīlai gi niḅmön rö
midöp. *

10 Pen ne gīna u, kale kiḅ ram
rö löm,
God niḅ sabe gep niḅi bi
löm, God hon niḅ wög
gi niḅbal.

Kale hainö ne aip niḅi bi
miḅnönḅ nabönḅ iḅ i gau,
kalip magönḅhalö abad
miḅdeinaböl, ” a giḅla. *

*Sipsip Pi u hib niḅpe haglö
adö ara*

11 Pen nabönḅ niḅ damem
kauyaḅ niḅnem niḅnönö, ejöl
niḅn juöl niḅn juöl, dausan
dausan iru yabiḅ nöp manö
hageila. Sea kiḅ aniḅbu abe,
nan kamiḅ miḅhau miḅhau
gau abe, bi kub manö ud
asiḅkep gau abe, kalip biḅg
giḅgabö gi miḅdeila. *

12 Pen meg miḅgan dap
ranöm kiḅmap hagöl gi hagla,
“Sipsip Pi al pak liḅla u, niḅpe
aiḅ yabiḅ.

Niḅpe nan gau magönḅhalö gi
la, a gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe nan ap uḅep lagöp, a
gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe gasi aij ke yabiḅ miḅdöp,
a gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe kḅö ke yabiḅ miḅdöp, a
gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe aij ke yabiḅ miḅdöp, a
gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe mailö aij ke halö
miḅdöp, a gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ.

Niḅpe hib ke halö miḅdöp, a
gun,
hib niḅpe hagno adö
araḅ, ” a giḅla.

13 Pen yad niḅnönö, nan
niḅhön niḅhön God gi lö ake
lab kumi kabö adö laḅ,
miḅnönḅ nabönḅ iḅ i, miḅnönḅ
yuö yaḅ, niḅg solwara aḅ gau
magönḅhalö, kiḅmap hagöm
hagla,

“Bi sea kiḅ biḅ göp u abe,
Sipsip Pi u abe,
kale hib ke halö miḅdpil, a
gun,
hib kalpe miḅhau hagno
adö araḅ.

Kale aij ke yabiḅ miḅdpil, a
gun,
hib kalpe miḅhau hagno
adö araḅ.

Kale mailö aij ke halö miḅdpil,
a gun,
hib kalpe miḅhau hagno
adö araḅ.

Kale kḅö ke yabiḅ miḅdpil, a
gun,
hib kalpe miḅhau hagno
adö araḅ, ” a giḅla.

14 Aniḅ hageila, nan kamiḅ
miḅhau miḅhau hagla, “Aniḅ
unbö rö aij, ” a giḅla. Aniḅ
hageila, bi kub manö ud
asiḅkep gau kugom yiḅmöm,
God Sipsip Pi kalpe miḅhau
hib haglö adö ara.

* 5:9: Sam 33:3; 40:3; 96:1; 98:1

* 5:10: Eks 19:6; Ais 61:6; Rep 1:6; 20:6

* 5:11: Dan 7:10; Hib 12:22

6

Sipsip Pi u nagí unbö mudun jîj u hubîka

¹ Pen nîj mîdnö nîjöl gî, Sipsip Pi u, köp wam nagí adîk pîdönj la ud mîdeia u, nagí adîj wañîgnîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, añî ap manö kub rîmu hagöp rö hagöm haga, “Aue!” ga. *

² Hageia nîjnö, kaj hos rud ap apjaka. Hos adö anîbu bî ap wim udöl gî asîk mîdeia. God gö win gî+nîm rö nöp löp rö, God nîp usajîl bad win göm udpal u lî ñö, ram mînönj kumi kabö adö lanj arö göm, nîbi bî ram mînönj îf yanj aip pen pen göm, al rîdîk yunîg ara. *

³ Pen Sipsip Pi u, nagí adîj yîgwö anj nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö anj nîbö u haga, “Aue!” ga.

⁴ Hageia nîjnö, kaj hos aîi yabîl ap apjaka. Bî ap hos adö anîbu asîk mîdeia. God gö bî anîbu klö nîpe udöm, ram mînönj îf yanj aramöm gö, nîbi bî ram mînönj gau gau magöñhalö agamîj mîdeila u arö göm, pen pen al paköl göm gîlö arnab. Anîbu God nîp ru mîlö kîd kub ap ña.

⁵ Pen Sipsip Pi u, nagí adîj yîgwö nîganj nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö nîganj nîbö u pen haga, “Aue!” ga.

Hageia nîjnö, kaj hos pîr ap apjaka. Bî kaj hos adö anîbu asîk mîdeia u, nan magö nan skel lîbal rö skel ap udöl mîdeia.

⁶ Manö ap, nan kamîj mîhau mîhau mîdeila anj au nîbö hagöm, bî kaj hos pîr adö asîk mîdeia u nîp haga, “Kîyö kub aunab rö, mani kîd añî damöm, nan iru raumîdal rö rauagnaböl. Wid magö cög* añî ap raunîg, mani pe ñîñ añî ap udpal rö nöp rauöl; pen bali magö cög mîhau nîganj raunîg, u rö nöp mani pe ñîñ añî ap udpal rö nöp rauöl. Pen olîp wel u abe, ñîg wain u abe pör raubal rö rauöl!” a ga.

⁷ Pen Sipsip Pi u, nagí adîj yîgwö mîlö nîbö u ud ju hubîkö nîjöl gî, nan kamîj mîhau mîhau, yîgwö mîlö nîbö u pen haga, “Aue!” ga.

⁸ Hageia nîjnö, kaj hos he paköp ap apjaka. Bî kaj hos adö anîbu asîk mîdeia u, hib nîpe Umeb; pen bî nîpe aip hain aueia u, hib nîpe Wîp Ana Ram. God gö me, bî anîb mîhau adö ke ke gîlö, nîbi bî ram mînönj gau iru nöp umöl rö la. Rîmnap pen pen alöm umnaböl, rîmnap kîyö kub auö umnaböl, rîmnap mîña nan gau gö umnaböl, rîmnap kain hapeb nan hauñ gau hau lîlö umnaböl. Anîg göl um damöm me, nîbi bî mînönj nabönj îf i mîdpal iru nöp rö umnaböl, pen iru nöp yabîl

* 6:1: Rep 4:6; 5:1

* 6:2: Sek 1:8; 6:1-6

* 6:6: Grik manö koiniks a göp u,

lida añî ap nöp rö.

* 6:8: Jer 15:1-3; Esi 5:12,17; 14:21

mideinaböl. *

9 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ mamıd u ud ju hubıkö nıñöl gı, nıñnö, God nıp nan sabe gep bıd mo u, nıbi bı God Manö nıñ udöm, pıñıñ gagöm, nıbi bı gau kalıp hag ñöm, Kraıs nıbi bı nıpe mıdpun waiö haglö, kalıp al pak lıla ana kale gau mideıla.

10 Kale wıñ kub alöm hagla, “God Bı Kub klö yabıt. Ne Bı Uıt. Ne nıñö yabıt adö u nöp gıpan! Pen ñın aıgegö rö mıdmön, nıbi bı ram mınönj ıt yañ, hanıp al pak lıla gau kalıp manö kub gımön, ilön ñınabön?” ö gıla.

11 Anıg haglö nıñöl gı, ejol gau kalıp waıtj rud mılö ke ke ñöl gı hagla, “Söl mıdöp; abad mıdaimim. Namam nañın kalöp aıp God nıp wög gı ñıbal gau, rımnap halö al pak löl me, God wö ral la naba u arö, hagabım rö gınab,” a gıla. *

12 Pen Sipsip Pi u, nagı adıñ kagoıt jıñ u ud ju hubıkö nıñöl gı, nıñnö, munmon kub yabıt u udö nıñöl gı, sıdö u, wadı asöl mab inöm pır göp rö u gö, rakın u böñ nöp hagape mıdöp rö aıt yabıt la. *

13 Gaptı gau, pınöm klö udöm kia magö pö gagöp gau gu lugöp rö u ju luga. *

14 Pen kumi kabö adö lañ, hanai ral lıbal u rö ga. Ram mınönj ilö gau abe, ram mınönj ñıg rıb gıgabö ga gau

abe, mıdmıdal ka u arö göm, lıtı gı ke ke arla. *

15 Anıg gö nıñöl gı, kın ram mınönj ke ke gau, kın ñı pro kale gau, bı kub ami bı abad mideıla gau, nıbi bı gep yabıt gau, nıbi bı hib mideıla gau, nıbi bı rau dam lılö nagı wög geıla gau, nıbi bı gası ke nıñöm wög geıla gau, magöñhalö, pıñıñ gı amöm kabö mıgan, mınönj mıgan gau pi gı mideıla. *

16-17 Pi gı mıdöm hagla, “Bı sea kın adö asık mıdöp u abe, Sipsip Pi u abe hanıp ilön kub ñınabil ñın hain pör hagpun u hadö auöp u me, hon mıdagaiun. Kabö juöm aka ram mınönj ilö kub gai i pa jö gı apöm, hanıp böñ nöp pasa gö, Bı sea kın asık mıdöp u hanıp nıñagnım; Sipsip Pi hanıp manö kub hagöm pen ilön kub ñagnım,” a gıla. *

7

Isrel nıbi bı iru nöp God klıñ nıpe udla

1 Pen kuöyan u nıñnö, ejol mıhau mıhau ram mınönj goıt mıhau mıhau ke ke urak mıdöm, pınöm mıhau mıhau udöl mıdöm, mınönj naböñ, ñıg solwara, mab gau, naij gagnım, a göm, naböñ kale ke añı añı udöl gı mideıla. *

2 Pen yad nıñnö, ejol ap sıdö lım göp gau nıbö, God Bı Pör Kamıñ Mıdöp nan klıñ rık lep nıpe u damöm,

* 6:11: Rep 7:9,13; 19:14

* 6:12: Mad 24:29; Ap 2:20; Rep 8:12; 11:13; 16:18

* 6:13: Aıs 34:4

* 6:14: Rep 16:20

* 6:15: Aıs 2:10,19,21

* 6:16-17: Joe

2:11; Mal 3:2; Luk 23:30

* 7:1: Jer 49:36; Dan 7:2

ejol mihau mihau God hagö
söl ram m+nöŋ ñg solwara
g+ naj g+n+g gaila an+ b gau
kal+p haga,

³ “Pidöŋ gim! N+bi b+ God
hon n+p wög g+ ñ+bal gau
kliñ n+pe u nable kale laŋ
r+kaiun; hainö p+nöm yube,
amöm ram m+nöŋ, ñg sol-
wara, mab nan gau g+ naj
g+n+m,” a ga. *

⁴ Pen manö ap hagla
n+nö, n+bi b+ God kliñ n+pe
nable laŋ r+kla an+ b gau,
Isrel n+bi b+ it ke ke gau j+m
ñ+la u wan hadred podi po
dausan (144,000). *

⁵ N+bi b+ an+ b gau, Juda it u
kale 12,000;

Ruben it u kale 12,000;

Gad it u kale 12,000;

⁶ Asa it u kale 12,000;

Napdalai it u kale 12,000;

Manasa it u kale 12,000;

⁷ Simion it u kale 12,000;

Lipai it u kale 12,000;

Isaka it u kale 12,000;

⁸ Sebyulan it u kale 12,000;

Josep it u kale 12,000;

Benjamin it u kale 12,000,

u me, j+m ñ+la u wan
hadred podi po dausan
me u.

⁹ Pen manö kali kliñ r+kpin
an+bu naböŋ n+n damem,
kauyaŋ u naböŋ n+nem
n+nö, B+ sea kiŋ as+ka u abe,
Sipsip Pi u abe m+dlö n+nöl
g+, n+bi b+ iru nöp amgö ilö
adö kale au urak m+deila.
N+bi b+ an+ b gau, ram m+nöŋ
ke ke la rö, it ke ke la rö, hañ
ke ke la rö, manö yab+ ke
ke la rö, gau n+bö gau n+bö
apöm m+deila. N+bi b+ wö

ralep rö m+dageia an+ b gau,
magöŋhalö wa+ j rud nöp
y+möm, galon u+taŋ ud m+döl
g+,

¹⁰ God hib n+pe haglö adö
arö n+nöl g+, w+ñ kub hagöm
hagla,

“God hon sea kiŋ b+s göp u
abe,

Sipsip Pi u abe han+p
nan a g+mil g+ aij g+lö
u me,

kam+n arnabun,” a g+la.
*

¹¹ Ejol gau magöŋhalö B+
sea kiŋ as+ k m+deia u abe,
b+ manö ud as+kep gau abe,
nan kam+n mihau mihau
gau abe, kal+p b+g g+gabö g+
m+deila. Kale ap lug kugom
y+möm, ubör y+höŋ göm, God
hib n+pe u dap ranöm,

¹² hagla,

“N+nö yab+!

God hon hib ke halö m+döp,
a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe mailö aij ke halö
m+döp, a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe gasi aij ke yab+ m+döp,
a gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe ga u, n+p aij yab+, a
gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

N+pe aij ke yab+ m+döp, a
gun,

hib n+pe hagno adö
araŋ.

* 7:3: Esi 9:4,6; Rep 9:4

* 7:4: Rep 14:1,3

* 7:10: Rep 4:10

Nipe nan n̄hön ḡnam a
 ḡnab u, u nöp ḡnab,
 a gun,
 hib nipe hagno adö
 arañ.
 Nipe klö ke yab̄t̄ midöp, a
 gun,
 hib nipe hagno adö
 arañ.
 God hon hib nipe u pör pör
 nöp hagno adö arañ.
 Niñö yab̄t̄!" a ḡla. *

Kuöyañ ilön udagnaböl

¹³ Pen b̄i kub manö ud
 asikep an̄b gau b̄i ap, yip
 hag n̄ñöm haga, "N̄ibi b̄i
 wañj rud l̄bal an̄b gau an?
 Pen kale gai n̄bö aubal?" ö
 ga.

¹⁴ Hageia hagnö, "B̄i
 kub. Yad n̄ñagpin; pen
 ne n̄ñban," a ḡnö. An̄g
 hagnö, yip haga, "N̄ibi b̄i
 gai i kalip marö ñ̄lö, b̄is̄lam
 yab̄t̄ midöm kam̄ñ aubal.
 Pen kale Sipsip Pi hagape
 nipe u udöm, wañj kale gau
 uñ mañ ḡlö, rud göp. *

¹⁵ An̄b u me,
 "Kale God sea kiñ iñ añ
 au midöl ḡi, sidö añ,
 sibön yañ,
 sabe gep ram raul miñgan
 nipe u wög nipe göl ḡi,
 ḡipal.
 B̄i sea kiñ b̄is ḡi midöp u
 kalip abad mid aij yab̄t̄
 ḡnab. *

¹⁶ Kalip k̄iyö kuöyañ gagnab,
 ñ̄g nan kuöyañ
 gagnab,
 sidö kal kuöyañ n̄ñöm
 ilön gagnab. *

¹⁷ N̄hön ḡn̄ig: Sipsip Pi sea
 kiñ añ au midöp u,
 sipsip abadep b̄i kale
 midöm,
 kalip uñ ḡi ñ̄g ilam junab
 gau arö,
 ñ̄g kam̄ñ magö ñeb u
 ñ̄ñnaböl.
 Pen God nipe miñtöñ ñ̄g kale
 u
 magöñhalö wik ḡi
 yunab," a ga.

8

Sipsip Pi u naḡi mudun j̄ñj u hub̄ika

¹ Pen Sipsip Pi u naḡi
 mudun j̄ñj u hub̄ika n̄ñöm
 kumi kabö adö lañ au manö
 ap hagagöm, yöp magö ap
 magöñhalö agam̄ñ ȳhar̄ñ
 miñdeia.

² Pen midem, ejol unbö
 mudun j̄ñj God amgö ilö adö
 au urak midpal gau n̄ññö.
 Ejol an̄b gau aññ magö ke ke
 udla.

³⁻⁴ Pen ejol ap rin aij kabö
 gol udöm ḡla ap udöl miñdeia.
 Nipe pen amöm, God n̄p
 sabe ḡipal b̄id adö goñ au
 ḡilañ urak miñdeia. N̄p nan
 laulö in haññ aij auöp u
 iru nöp ñ̄ila. God n̄p nan
 sabe gep b̄id kabö gol udöm
 ḡila u sea kiñ adö au miñdeia
 n̄ññöm ejol an̄bu, nan haññ
 aij an̄bu ud God n̄bi b̄i nipe
 n̄p sabe ḡila manö u aip uñ
 mañ göm, b̄id adö au ud
 magum ḡi dap lauö n̄ññöl ḡi,
 hadu an̄bu in ap ran ara. *

⁵ Pen rin aij an̄bu udöm,
 mab miñtañ God n̄p nan sabe

* 7:12: Rep 5:12 * 7:14: Dan 12:1; Mad 24:21 * 7:15: Ais 49:10 * 7:16:

Sam 23:2; Ais 25:8; Rep 21:4 * 8:3-4: Rep 5:8; Eks 30:1-3

gep b+d adö laŋ ineia gau ud rin m+gan yaŋ löm, ud m+nöŋ naböŋ il yaŋ yua n+nöm r+mu hagöl g+, g+gabö göl g+ aram m+lö bö arö n+nöl g+, añ+m añ+m udöl g+, munmon uda.
*

Ejol a+ŋ magö gau pu g+nig geila

6 Magö an+bu, ejol unbö mudun j+ŋ a+ŋ magö ud m+deila gau, ud dap ranöm pu g+nig geila.

7 Ejol nöd u, a+ŋ magö n+pe u pu gö, möŋ gap+ magö u abe, mab m+taŋ u abe, hagape u+ ma+ göl g+, m+nöŋ naböŋ il yaŋ hoŋ yua. An+g gö, m+nöŋ naböŋ il i naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap, mab, nan u+taŋ kam+ŋ kam+ŋ urak m+deia gau, magöŋhalö in hab+k ñ+ŋ ara.
*

8 Pen ejol y+gwö aŋ n+bö u, a+ŋ magö n+pe u pu gö, ram m+nöŋ ilö kub yab+ mab rö ineia ap, ñ+g solwara aŋ au ud yua. An+g gö, ñ+g solwara au naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap ñ+g solwara magöŋhalö hagape la.

9 Pen kabsa+ nan ñ+g solwara m+deila gau, naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap magöŋhalö um hakla. Ñ+g mag+ b ñ+g solwara au m+deila gau naböŋ m+hau

n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap böŋ nöp pa jö ma jö göm p+ral ara.

10 Pen ejol y+gwö n+gan n+bö u, a+ŋ magö n+pe u pu gö, gap+ pag+ŋ kub mab m+toŋ rö apöm, kumi kabö adö laŋ n+bö b+g jua. An+g gö, ñ+g r+bö gau abe, ñ+g ilam gau abe naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap g+ naij ga.

11 Gap+ an+bu hib n+pe, “Maras+ŋ As+”. N+bi b+ iru yab+ nöp, ñ+g g+ naij ga an+ b gau ñ+nöm umla.
*

12 Pen ejol y+gwö m+lö u, a+ŋ magö n+pe u pu gö, s+dö, rak+ŋ, gap+ gau hadu rö pa+u göm, mailö aij pör göp rö gaga. S+dö u, naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap g+ naij ga. Rak+ŋ u, naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap g+ naij ga. S+dö mailö magö u, naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap s+dö mailö gaga. S+ b aŋ yaŋ magö u, naböŋ m+hau n+gan rö hagöm, naböŋ m+höp m+dailö, naböŋ añ+ ap rak+ŋ mailö gaga.
*

13 Pen yad an+g göl n+n m+d n+nöl gem n+nö, yaur

* 8:5: Lep 16:12; Eks 19:16-19; Rep 11:19; 16:18 * 8:7: Eks 9:23-26; Esi 38:22;

Joe 2:30 * 8:11: Jer 9:15 * 8:12: Esi 32:7; Rep 6:12-13

du ap kumi kabö an aulik u gi ajöl göm, manö kub rö hagöm haga, "Ake! Ake! Naij yabıl gi+ng gab. Ejol rımnap halö atıj magö kale pu gi+ng gaböl. Ejol mıhau nıgan anıb gau atıj magö kale gau pu gılö, nıbi bı mınöj naböj adö it i mıdpal gau kalıp naij yabıl gi+nab!" a ga. *

9

Ejol mamıd u atıj magö nıpe u pu ga

1 Ejol mamıd u, atıj magö nıpe u pu ga nıjöm, yad nıjnö, gapı kumi kabö adö laj nıbö bıg ju mınöj naböj it yan ap lug gi mıdeia. Pen gapı anıbu nıp ki rib uöm mıgan mauıñ juaga u ñeila. *

2 Gapı anıbu ki rib u udöm, uöm mıgan mauıñ juaga ajöj u hi+kö, hadu kub yabıl ap ranöm, sıdö u gö paıu göm, sıbön aua. *

3 Anıg gö, jon habıadıj gau, hadu an anıb gau nıbö gi dam mınöj naböj adö yan löm, God nıpe gö, rırabö gau nıbi bı bıg ilön ñınab rö gi+ng geila.

4 God nıpe jon habıadıj anıb gau kalıp haga, "Nan uıan, mab uıan, nan nıhön nıhön mınöj naböj it yan rannım gau, gi naij gagmim; nıbi bı kılın yad u nable kale laj mıdagöp gau nöp gi naij gi+mim," a ga. *

5 God haga anıbu, jon habıadıj gau nıbi bı kalıp böj nöp al pak lö umöl rö laga; yıharıj rakın unbö mamıd u ilön naij unbö ke kalıp ñöl rö la. Kalıp ilön ñınaböl anıbu, rırabö gau nıbi bı bıg ilön ñınab rö ñınab.

6 Ñın anıbu, nıbi bı anıb gau umnabun, a göm, nıjnaböl u pen umeb adan ramö ap mıdageinab. *

7 Jon habıadıj anıb gau, bı kaj hos dam pen pen alnıg, nan kılö lıbal rö gau lı mıdeila. Nabıc cög kale adö laj usajıl bad kabö gol udöm gıla gau rö rol gıla. Mulu majman kale gau nıbi bı rö la. *

8 Nabıc umagö kale gau, nıbi nabıc umagö rö la. Pen meg kale gau, kain hapeb, laıön a gıpal u, meg rö la. *

9 Pabıl gau, ain sior rö u lıla. Pen iru nöp auan pakeila u me, kaj hos iru nöp gadal badal gau iru nöp tıj gi dam pen pen alnıg amöm, gi gu göp rö u haga. *

10 Himgan adıj mıj, rırabö amın nıbi bı hauö ilön göp rö u la. God gö, rakın unbö mamıd u, nıbi bı gau kalıp ilön ke naij yabıl ñöl gi mıdeinaböl.

11 Jon habıadıj anıb gau kın kale, ejol uöm mıgan mauıñ juaga abad mıdöp ejol anıbu me. Hibru manö hagöm, hib nıpe Abadon

* 8:13: Rep 9:12; 11:14 * 9:1: Rep 20:1 * 9:2: Jen 19:28; Joe 2:2,10; Eks

10:12-15 * 9:4: Rep 7:3 * 9:6: Job 3:21; Jer 8:3 * 9:7: Joe 2:4 * 9:8: Joe

1:6 * 9:9: Joe 2:5

a gîmîdal pen Grik manö hagöm, Apolyon a gîmîdal.*

12 Anîb u, mîñjör kub nöd u hadö pis göp pen mîñjör kub mîhöp mîdöp.

Ejol kagoł jîŋ u ałîŋ magö nîpe u pu ga

13 Pen ejol kagoł jîŋ u, ałîŋ magö nîpe pu ga nîñjöm yad nîñjöö, manö ap auaia bîd kabö gol udöm gîla adö au, kom mîhau mîhau mîdmîdöp anîb au nîbö. Bîd anîbu God amgö ilö au gîlaŋ mîdeia.

14 Manö anîbu ejol kagoł jîŋ ałîŋ magö ud mîdeia u nîp haga, "Ejol mîhau mîhau nagî adîk lîlö, ñîg kub yabîł Yupredis goł au mîdpal gau, hubîk yumön," a ga.

15 God ejol mîhau mîhau anîb gau kalîp nöd hag lö, mî anîbu nöp, rakîn anîbu nöp, ñîŋ anîbu nöp, magö anîbu nöp abad mîdmîdal u me, ñîŋ anîbu hadö aua rö, nîbi bî mîñjör naböŋ îł i iru nöp al pak löl, a göm, hubîk yua. Nîbi bî mîñjör naböŋ adö îł i mîdpal gau magöŋhalö naböŋ mîhau nîgaŋ rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ añî ap al pak lîñîg arla. *

16 Pen yîp hagla nîñjöö, ami bî kaj hos adö asîkôm nîbi bî pen pen al pak lîñîg arla gau du hadred mîtön (200,000,000) mîdeila.

17 Pen yad nîñjöö, kaj hos kale gau abe, bî hos adö

asîkla gau abe kapa sior yîmla gau, rîmnap mab mîtaŋ ałî rö ga, rîmnap kabö mu "sapaia" a gîpal u rö ga, rîmnap kabö uhałîŋ "salpa" a gîpal u rö ga. Kaj hos nabîc gau, laiön nabîc rö la. Meg mîgan kale laŋ nîbö mab mîtaŋ abe, hadu abe, nan salpa hałîŋ naj asî yabîł u abe aua.

18 Meg mîgan kale laŋ nîbö mab mîtaŋ abe, hadu abe, nan salpa hałîŋ naj asî yabîł u abe apöm gö, nîbi bî iru nöp um hakla. Nîbi bî mîñjör naböŋ adö îł i mîdpal gau magöŋhalö naböŋ mîhau nîgaŋ rö hagöm, naböŋ mîhöp mîdailö, naböŋ añî ap umla.

19 Kaj hos anîb gau kłö kale u mîdeia maj mîgan kale abe, amîn adîŋ mîŋ kale abe. Amîn kale gau, hainjo nabîc rö la u me, nîbi bî gau kalîp gî naj göl rö la.

20 Pen nan naj anîb gau gö, nîbi bî iru nöp um hakla u, nîbi bî mîdeila gau ga anîbu nîñjöm, nîhön gîñîg kabö mab nan gau udun ñîmagö hon ke nöp nan piral gî lîbun a göm, arö gagla. Nîhön gîñîg nan si nan naj gîpun a göm, arö gagla. Pen nan yîharîŋ gau, nan amgö nîŋagmîdöp gau, nan manö nîŋagmîdöp gau, nan adan ajagmîdöp gau, nan kabö gol, silpa, bras, kabö, mab udöm gîla gau nöp sabe gun a göm, kîjaki aiön pi nan naj gau

* 9:11: Hibru manö Abadon abe, Grik manö Apolyon abe, manö îł u "Bî nîbi bî al pak lep." * 9:15: Rep 8:7-12 * 9:20: Rep 16:9,11; Sam 115:4-7; 135:15-17; Dan 5:23

kalip nöp sabe gun a göm, gi mǎdeila.*

²¹ Pen wip alöm, kuj göm, nǎbi si bi si göm, nan si udöm, gǎlö arö nǎñöl gi, nǎhön ginig anig gabun, a göm, arö gagla.

10

Ejol ap Jon nǎp köp ñö ñǎña

¹ Pen naböñ nǎñ damem nǎñnö, ejol klö yabǎ unbö ke ap kumi kabö adö lañ nǎbö auajǎp. Ejol anǎbu nǎp kumi rud ap wam wam gö nǎñöl gi, si böñ nabǎc nǎpe pǎral gǎgabö göm, mulu adǎñ nǎpe u si dö rö mailö göm, ma ki d nǎpe u mab inöm mǎtañ göp rö u ga.

² Nǎpe kumi kabö adö lañ nǎbö apöm, ma yǎjǎg ki d u ñǎg solwara adö u rauöm, ma si dagö ki d u mǎnönj adö u raua. Köp pro bad ap pǎlai udöl gi mǎdeia.

³ Pen nǎpe kaj laiön manö kub hagöp rö u hagö, rǎmu unbö mudun jǎñ u manö kub hagöm manö rǎmnap pen haga.

⁴ Manö haga anǎbu kalǎ klǎñ rǎknam, a gǎnö, manö ap kumi kabö adö lañ nǎbö haga, “Manö anǎbu halö kalǎ klǎñ rǎkagmön; manö anǎbu pi göl mǎdañ,” a ga.*

⁵ Pen ejol ma böñ lap u ñǎg solwara adö u rauöm, böñ lap u mǎnönj adö u rauöm mǎdeia nǎñnö u, ñǎn yǎjǎg ki d nǎpe u dap ranöm, God ram mǎnönj adö lañ au yama.*

⁶ Anǎg göm, God pör nöp pör nöp kamǎñ mǎdöp u, kumi kabö adö lañ nan gau magöñhalö gi la u, mǎnönj naböñ nan gau magöñhalö gi la u, ñǎg solwara nan gau magöñhalö gi la u, God nǎñö anǎbu mǎdöp rö nǎñö yabǎ hagabin a göm haga, “God mǎñi rapǎn mǎdagnab!

⁷ Pen ejol mudun jǎñ u alǎñ magö nǎpe pu ginig gǎnab ñǎn anǎbu nöp, God nǎpe manö hagep bi nǎp wög gǎla gau kalǎp haga rö nöp, manö nǎpe pi göl mǎdöp u uri gǎnab,” a ga.*

⁸ Pen manö kumi kabö adö lañ nǎbö nö d nǎñnö u, yǎp kauyañ hagöm haga, “Ejol ma böñ lap u ñǎg solwara adö rauöm, böñ lap u mǎnönj adö rauöm mǎdöp u nǎp ammön hagö, köp pro pǎlai ud mǎdöp u, nöp ñǎnǎm,” a ga.

⁹ Anǎg hageia, ejol mǎdeia u amem, yǎp köp pro yagol u ñǎ, a gǎnö, yǎp ñöl gi haga, “Ud ñönj. Ñǎñö, meg mǎgan ne u bom ñǎg dö kal göp rö gǎnab u pen mudun añ yañ amöm, asǎ gǎnab,” a ga.*

¹⁰ Hageia, köp pro anǎbu u dem ñǎñnö, bom ñǎg dö kal rö ga u pen ñǎñ pa bo yunö, mudun añ yañ amöm asǎ ga.

¹¹ Pen yǎp haga, “Nǎbi bi ram mǎnönj ke ke gau iru nöp, hañ ke ke gau iru nöp, manö yabǎ ke ke gau iru nöp, kiñ ram mǎnönj gau abad mǎdpal ke ke gau iru nöp, hainö kalǎp nǎhön nǎhön gǎnab u,

* 10:4: Dan 12:4,9

* 10:5: Dud 32:40; Dan 12:7

* 10:7: Emo 3:7

* 10:9:

God manö u kauyan hag ñimön,” a ga.

11

Bi God manö hag ñeb mihau

¹ Pen yip ur mälö nan li nñjbal ap ñöl gi hagla, “Am God sabe gep ram u li nñjmön, God nip nan sabe gipal bid adö u li nñjmön, gïmön. Nibi bi God sabe gep ram raul migan apöm nip sabe ginaböl gau u rö nöp, wö ral nñjmön. *

² Pen Juda nibi bi wasö gau, pör apöm waryö höj an yan midpal rö, ka anibu halö li nñjagmön. Nihön ginig: kale nöp daun kub ut Jerusalem naj göl gi midlö midlö, rakin unbö ñin juöl mihöp ado gi da yigwö an nibö (42) arnab. *

³ Yad pen, bi manö yad hag ñeb mihöp hag yunö, yiharinj wadi asöl rö gau yimöm, manö yad hag ñi ajlö, ñin wan dausan du hadred sikisdi (1260) arnab,” a ga.

⁴ Bi God manö hagep anib mihau, Bi Kub minöj naböj if i abad midöp u, amgö ilö nipe au midpil. Kale mab olip ur mihau, lam mihau me. *

⁵ Pen nibi bi rimnap kalip mihöj gi naj ginig gïlö, mab mitan meg migan kale u nibö apöm, kalip in haknab. Kalip mihöj gi naj geinaböl

nibi bi gau, kalip anig unbö rö nöp ginab. *

⁶ God kalip mihöj klö nipe ñö, manö hagep wög nipe gi damöl gi, möj alagan, a gïlö, alagnab; ñig gau hagape lan, a gïlö, hagape linab; nibi bi gau kalip marö nihön nihön gau gan, a gïlö, ginab. Ñin aigeg anig ginim a ginabil u, anig unbö rö nöp ginab. *

⁷ Pen God manö u hag ñi dammil, naböj hag haklö, nan hapeb ulöm migan mauñ juaga yan nibö aunab u, kalip mihöj aip pen pen gi damöm, böj nöp al pak lö umnabil. *

⁸ Wip he mälö anib mihau mideinabil daun kub yabit u lor an au. Daun kub yabit anibu me, Bi Kub u nip mab kros ba lan al pak lila. Pen daun kub yabit anibu hib ap Sodom, hib ap Ijip, a gipal. *

⁹ Pen nibi bi ram minöj gau ke ke midpal gau, if ke ke midpal gau, manö ke ke hagpal gau, hañ ke ke la gau, kalip mihöj nñjöl gi nöp midöm, wip he mälö anib mihau dam rigöl gagmim, a gïlö, umnabil ñin adinj u riköm, ñin mihau nigan halö kuö au nöp midlö nñjöl gi, nibi bi anib gau wip he mälö anib mihau nin sisi ginaböl.

¹⁰ Bi God manö hagep anib mihau, nibi bi minöj naböj adö if i midpal kalip minör kub ñi midmidil rö, pen paj

* 11:1: Esi 40:3; Sek 2:1-2

* 11:5: 2Sa 22:9; Sam 97:3

7:21; Rep 12:17; 13:7; 17:8

* 11:2: Luk 21:24; Rep 13:5

* 11:6: 1Ki 17:1; Eks 7:17-20; 1Sa 4:8

* 11:8: Luk 13:34

* 11:4: Sek 4:3,11-14

* 11:7: Dan

hagöm, nan kub ñiñjöl gi, nan aij pen ñö pen ñö giñaböl.

11 Pen ñin adin u abe, ñin mihau nigan abe, wip he mlö anib mihau gau midailö pen God nipe ake bad ap yuö an kalip yan arö urakmil nanöl midailö. Anig ga niñöm, nibi bi niñeila gau kalip anin in yabıl ga. *

12 Pen bi God manö hagep anib mihau niñlö, manö kub ap kumi kabö adö lañ nübö, “Kale auıl!” a ga. Nibi bi kauıl mauıl kale mihön gau niñ midlö niñöl gi, kumi rud ap kalip wam wam gi udö, God ram mınönj kumi kabö adö lañ au arlö. *

13 Pen magö anıbu nöp, munmon kub yabıl udöm, daun kub anıbu nabön unbö sıduñ lañ rö hagöm, nabön unbö ajıp u mıdeila niñöm nabön añi ap pa jö ma jö gö, nibi bi sepen dausan um hakla. Pen nibi bi mıdeila gau, nan ga anıbu niñöm piñiñ göm, God ram mınönj kumi kabö adö lañ au midöp u nip hib haglö adö ara. *

14 Pen niñim! Mıñör kub yıgwö an nübö u hadö pis göp, pen mıñi mıñör kub yıgwö nigan nübö u söl giñig gab. *

Ejol mudun jıñ u aıñ magö nıpe pu ga

15 Magö anıbu nöp ejol mudun jıñ u, aıñ magö nıpe u pu gö niñöl gi, manö

ap kumi kabö adö lañ nübö hagöm haga,

“Uri Bi Kub hon u, Kraıs nıpe u aip, ram mınönj gau magönhalö pör nöp pör nöp abad midnab,” a ga. *

16 Pen bi kub manö ud asıkep ñin juöl añi ap ado gi da yıgwö mlö u (24), sea kiñ adö kale u God amgö ilö nıpe asık mıdeila gau, kugom yımöm ubör yıhön göm, God nip sabe göl gi hagla,

17 “God, ne Bi Kub ktı ke yabıl u!

Nöd mıdmıdan, mıñi mıdep nöp mıdpan!

Bi ktı unbö ke yabıl pör mıdpan rö,

mıñi nibi bi ram mınönj gau magönhalö

Kiñ kale mıdpan u rö,

nöp aij yabıl gabun!

18 Nibi bi ram mınönj gau nübö nöp niñöm, kal yabıl jula.

Pen mıñi ne kal juep ñin u hadö auöp.

Mıñi nibi bi umla gau kalip manö kub hagep ñin u hadö auöp.

Mıñi nibi bi nöp wög göm, manö ne hag ñibal gau abe,

nibi bi manö aij ne niñ udöm,

hib ne niñöm ana udpal gau abe,

nibi bi hib halö mıdpal aka ramö gau mıdpal gau magönhalö,

* 11:11: Esi 37:5,10 * 11:12: 2Ki 2:11 * 11:13: Rep 6:12; 16:18 * 11:14:

Rep 9:12 * 11:15: Eks 15:18; Sam 10:16; Dan 2:44; 7:14

nan aij kalip pen ñ+nabön,
 ñ+n u hadö auöp.
 Pen nibi bi halöwalö göm,
 nibi bi rimnap kalip al
 pak libal gau,
 kalip pen u rö nöp al pak
 linabön,
 ñ+n u hadö auöp,” a gila.
 *

19 Anig haglö niñöl gi, God
 sabe gep ram kumi kabö
 adö lañ au midöp u migang
 hiiköm, God Manö mideia
 kes magö u waiö la niñnö.
 Magö anibu nöp añim añim
 udöm, rimu hagöm, gu kub
 yabıl u hagöm, munmon
 udöm, möñ gapı magö kub
 yabıl paköm, ga. *

12

*Nibi u abe re ubıl kub u
 abe*

1 Pen naböñ niñ damem
 niñnö, nan ke hain nibö kub
 ap kumi kabö añ aulık ga.
 Nibi ap sidö walıj rö löm, ma
 nıpe rakın adö au löm, gapı
 unbö migang lañ u, kwin rol
 gıpal rö usajıl bad nıpe nabıc
 adö lañ lö mideia.

2 Pen nıpe ñı painañ
 riknıg, ñı painañ niñö niñöl
 gi, wög paköm gaia. *

3 Nan ke hain nibö ap
 halö, kumi kabö añ aulık
 waiö la niñnö. Re ubıl ha-
 gape halö kub yabıl unbö ke
 ap mideia. Nabıc cög nıpe
 unbö mudun jıñ löm, kom
 nıpe unbö siduñ lañ löm,
 kiñ rol gıpal usajıl bad gau,

nabıc cög adö nıpe ke ke löm
 mideia. *

4 Re ubıl kub anıbu, amın
 nıpe u gapı kumi kabö adö
 lañ gau pakö, iru nöp bıg
 ju mınöñ naböñ ıf i ju luga.
 Anıb u, gapı magöñhalö
 mideila gau naböñ mıhau
 niñgañ rö hagöm, naböñ
 mıhöp midailö, naböñ añı
 ap bıg ju yua. Pen nıpe nıbi
 ñı painañ yag daunıg geia u,
 yag dauö niñın, a göm, apöm
 abad mideia. *

5 Pen nıbi anıbu ñı ap yag
 daua. Ñı anıbu nıpe ain
 ur mılö udöm, nıbi bı ram
 mınöñ gau magöñhalö abad
 mideinab. Pen nıbi u ñı
 anıbu nıp yag dauö, ejol ap
 ñı anıbu pılı gi udöm, dam
 God nıpe sea kiñ nıpe kumi
 kabö adö lañ midöp au ud
 ara. *

6 God nıbi anıbu nıp ka
 ap gi lö, pıñıñ gi anıb gau
 amöm, anıb gau nöp midö
 niñöl gi, God nıp nan magö
 ñöl gi abad mideinab ñın
 wan dausan du hadred sik-
 isdi (1260) arnab.

7 Pen kumi kabö adö lañ
 au, ejol kub Maikel ejol nıpe
 gau udöm amöm, re ubıl kub
 anıbu yam nıpe gau aip pen
 pen göm gi damöm me, *

8-9 re ubıl kub u yam nıpe
 gau halö, kumi kabö adö lañ
 nibö al ridık yuöm böñ nöp
 mınöñ naböñ ıf i yula. Re
 hadame dagol gau mideia,
 re anıbu kıjaki aka Seden a
 gıpal u, nıpe nöp nıbi bı ram

* 11:18: Sam 110:5; Ro 2:5; Rep 20:11-13; Sam 115:13 * 11:19: Hib 9:4; Rep 8:5;
 15:5; 16:21 * 12:2: Mai 4:10 * 12:3: Dan 7:7 * 12:4: Dan 8:10 * 12:5:
 Ais 7:14; 66:7; Sam 2:9; Rep 19:15 * 12:7: Jud 9

m+nōŋ gau gau magōŋhalō
kalip manō pir alō, manō
piral nipe u niŋla. *

¹⁰ Pen manō kub ap kumi
kabō adō laŋ au ni**b**ō hagōm
haga,

“M+ñi God nipe nibi b+ gau
ud kam+ŋ yunab.

M+ñi God nipe klō
nipe udōm, nibi b+
ram m+nōŋ gau gau
magōŋhalō

Kiŋ kub ke yab+ŋ m+deinab.

M+ñi God Krai**s** nipe u
nöp,

B+ Kub klō ke yab+ŋ m+
dōm,
nibi b+ ram m+nōŋ gau
gau magōŋhalō abad
m+deinab.

N+hōn g+ni**g**: Seden nipe
God amgō ilō nipe au
m+dōm,
s+dō aŋ, s+bōn yaŋ,

añ mam hon gau nan si nan
naij n+hōn n+hōn geila
gau hagam+dōp u,
n+p m+nōŋ nabōŋ iŋ yaŋ
ud yula. *

¹¹ Pen añ mam hon gau,
Sipsip Pi hagape nipe u
abe,

Krais manō ni**ŋ**ō hag
ñ+m+dal u abe gö,
Seden n+p mo kale gau
l+la.

Nibi b+ nipe nöp m+
dpun, a
gōm, p+ñ+ŋ gagōm,
han+p al pak lin+g al pak
lōl, a g+ gas+ niŋla.

¹² An+b u, kale kumi kabō
adō laŋ au m+dpim
gau,

m+ñ m+ñ göl g+
m+daimim.

Pen kale m+nōŋ nabōŋ abe,
ñ+g solwara u abe
m+dpim gau,
kalöp mög ni**ŋ**bin.

N+hōn g+ni**g**: Seden n+p kale
m+dpim an+b yaŋ ud
yulō,

ñ+n nipe iru m+dagöp rō,
kal yab+ŋ juöp,” a ga. *

¹³ Pen re ub+ŋ kub an+bu,
y+p m+nōŋ nabōŋ adō iŋ i ud
yubal, a göm, gas+ u ni**ŋ**ōm,
nibi ñ+ yag daua an+bu n+p
r+d+k g+ yuaia pen,

¹⁴ God nibi an+bu n+p yaur
du kub auan kub m+hau li
ñō, nipe u göm ram m+nōŋ
kabō nöp m+döp aŋ au God
ka nipe g+ la an+bu ara. Am
an+b gau m+dō ni**ŋ**ōl g+, God
nipe n+p nan magō ñōl g+
abad m+dō, m+ m+hau ni**g**aŋ
rak+n unbō kagoŋ j+ŋ arnab.
Re ub+ŋ u nibi u n+p nan naij
ap g+n+m rō lagnab. *

¹⁵ Pen re ub+ŋ u, ñ+g uŋ rō
t+hak yunō nibi an+bu n+p
ugal araŋ, a göm, t+haka u,

¹⁶ pen m+nōŋ u nibi an+bu
n+p g+ ñō, ñ+g re ub+ŋ uŋ
rō t+hak yua an+bu m+nōŋ
nabōŋ m+gan gau pa jō g+
amōm, ur ur gö ara.

¹⁷ An+g gö, re ub+ŋ u nibi
an+bu mulu kal yab+ŋ lugō,
nibi u ñ+ painaŋ nipe gau,
God Manō hagöp rō göm,
Jisas manō ni**ŋ**ō nipe ni**ŋ**
udōm hain göm nibi b+
r+mnap kalip hag ñ+bal gau
aip pen pen g+n+g ara. *

* 12:8-9: Jen 3:1,14; Luk 10:18; 22:31; Rep 20:2

* 12:10: Job 1:11; Sek 3:1

* 12:12: Ais 44:23; 49:13

* 12:14: Dan 7:25; 12:7

* 12:17: Rep 11:7

18 Pen re ubiꞥ u amöm ñig solwara goꞥ au urak mideia.

13

Nan hapeb ap ñig solwara aꞥ gau nĩbö apjaka

¹ Mide m nĩn, nan hapeb rö ap, ñig solwara aꞥ gau nĩbö aueia. Nabic cög nĩpe unbö mudun jĩn löm, kom unbö siduꞥ laꞥ löm, kiꞥ rol gĩpal usajĩl bad gau, kom adĩn ke ke löm mideia. Pen nabic nĩpe unbö mudun jĩn u, God nĩp hag juep hib naij rĩmnap añĩ añĩ kalĩ kĩĩ rĩk lĩlö mideia. *

² Nan hapeb anĩbu, kain hapeb leped rö la u pen ma nĩpe gau kain hapeb bea ma rö la. Meg mĩgan nĩpe u, kain hapeb laiön meg mĩgan rö la. Pen re ubiꞥ u, kĩö nĩpe ke abe, kiꞥ kub ke yabiꞥ mideia kĩö u abe, nan hapeb anĩbu nĩp ña. *

³ Pen nan hapeb anĩbu nabic cög nĩpe ap, nõd böꞥ nõp al pak lĩlö kĩta ga rö la u pen kuöyaꞥ mĩteꞥ ga. Anĩg gö, nĩbi bĩ mĩnõꞥ nabõꞥ adö iĩ i gau gau magõꞥhalö gasĩ gasĩ löm, nan hapeb anĩbu nĩp hain gĩla. *

⁴ Pen re ubiꞥ anĩbu kiꞥ kub ke yabiꞥ mideia kĩö u nan hapeb anĩbu nĩp ña u me, nĩbi bĩ gau re ubiꞥ anĩbu nĩp hib haglö adö ara. Pen nan hapeb anĩbu abe kiꞥ kub ke yabiꞥ rö mĩdõp u, nĩbi bĩ rĩmnap nĩp aip pen pen göl

rö lagõp, a göm, nĩbi bĩ gau magõꞥhalö nan hapeb u, u rö nõp hib nĩpe haglö adö ara.

⁵ Pen God nan hapeb anĩbu nĩp nĩpebir arö gö, hib nĩpe ke hagö adö arö, God hib nĩpe manö naij hagõm dap lugö, rakĩn unbö ñĩn juöl mĩhõp ado gĩ da unbö yĩgwö aꞥ nĩbö u (42) ara. *

⁶ Nĩpe anĩg göm, God nĩp hag juöm, hib nĩpe manö naij hagõm, ram mĩnõꞥ nĩpe kumi kabö adö laꞥ au hag juöm, adö laꞥ au nĩpe aip mĩdpal gau kalĩp hag juöm, ga.

⁷ Pen God nan hapeb anĩbu nĩp nĩpebir arö gö, Kraĩs nĩbi bĩ nĩpe gau aip pen pen göm, al juöm, nĩbi bĩ gau magõꞥhalö, iĩ ke ke mĩdpal rö, ram mĩnõꞥ ke ke mĩdpal rö, manö yabiꞥ ke ke hagpal rö, hañ ke ke lõp rö, kalĩp magõꞥhalö abadöl mideia. *

⁸ Nĩbi bĩ mĩnõꞥ nabõꞥ adö iĩ i gau gau magõꞥhalö rö, nan hapeb anĩbu hib nĩpe haglö adö arnab. Pen nĩbi bĩ au, ram mĩnõꞥ hadame dagol gau gĩ laga ñĩn u, God nĩbi bĩ pör kamĩn nõp mĩdeinaböl buk anĩb yaꞥ hib kale kalĩ kĩĩ rĩka gau nõp, nan hapeb anĩbu hib nĩpe haglö adö aragnab. Buk anĩbu, Sipsip Pi al pak lĩlö uma u buk nĩpe me u. *

⁹ Kale nĩbi bĩ gasĩ rĩmĩd mĩdainĩm gau manö anĩb i nĩnim!

* 13:1: Rep 12:3; 17:3,7-12

* 13:2: Dan 7:4-6

* 13:3: Rep 17:8

* 13:5:

Dan 7:8,25; 11:36; Rep 11:2
20:12,15; 21:27

* 13:7: Rep 11:7

* 13:8: Sam 69:28; Rep 17:8;

10 Nibi bi God nagı aröl, a
göm, niñjüb gau,
nagı arnaböl.

Nibi bi ru mılö kíd udöm
biniñ gılö umöl, a
göm, niñjüb gau,
ru mılö kíd udöm biniñ
gılö umnaböl.

Anıg gınab rö, Krais nıbi bi
niñpe gau ap lug pakagun, a
göm, Krais manö aij u niñ
ud pıdönj göm, hagöp rö göm,
Krais niñp cıg aij göl gı nöp
mıdaiöl. *

*Nan hapeb ap halö mınönj
nabönj añ giyanj niñbö apjaka*

11 Pen kauyanj niñjem
niñnön, nan hapeb rö ap halö
mınönj nabönj añ giyanj niñbö
apjaka. Kom niñpe mıthau u,
sipsip pi kom rö la u pen
manö niñpe u, re ubıñ rö haga.

12 Niñpe nan hapeb nöd
niñbö u niñp wög gı ñöl gı,
niñbi bi ram mınönj gau
magönjhalö manö klö hagöm
gö, nan hapeb nöd niñbö nöd
böñ nöp al pak lıla kıla ga
rö la u pen kuöyanj mıtıp ga
anıbu niñp hib haglö adö ara.

13 Nan hapeb hain niñbö u
nan gagep rö göm, nan niñjeb
niñjagep rö göm, ga. Nıbi bi
niñmıdlö niñjöl gı, niñpe gö,
mab mıtıñj kumi kabö adö
lanj niñbö ap mınönj nabönj iñ
yanj luga. *

14 Pen God niñpe nan hapeb
hain niñbö anıbu niñjebir arö
gö, nan hapeb nöd niñbö
amgö ilö niñpe au nan gagep
rö gaia u me, niñbi bi mınönj
nabönj gau gau magönjhalö

manö pıral niñpe u niñj udla.
Nan hapeb hain niñbö u niñbi
bi gau kalıp hagö, kale nan
hapeb ru mılö kíd ud böñ
nöp al pak lıla u pen kauyanj
mıdöp u hib niñpe dap rannıg,
nan niñp rö ap gı lıla.

15 Pen God nan hapeb hain
niñbö u niñp niñjebir arö gö,
nan ana nan hapeb nöd niñbö
rö gı lıla anıbu niñp ake bad
u pu gö arö, kamıñ löm,
manö hagöm haga, “Yad bi
kub. Hib yad nöp hagmim
adö aranj,” a ga. Anıg hageia,
niñbi bi hib niñpe haglö adö
araga gau magönjhalö hagö al
pak lıla.

16 Niñpe hagö, niñbi bi hib
mıdeia gau, niñbi bi hib
mıdageia gau; niñbi bi mani
iru mıdeia gau, niñbi bi mani
mıdageia gau; niñbi bi nagı
wög geila gau, niñbi bi gası
kale ke wög geila gau; kale
magönjhalö kılıñ ap ñımagö
yijıg kíd u aka nable lanj
udla. *

17 Pen niñbi bi kılıñ anıbu
udagla gau, nan rauöl rö aka
nan sıkim göl rö laga. Kılıñ
anıbu me, nan hapeb u hib
niñpe aka naba niñpe me u.

18 Nıbi bi gası niñj aij
gıpal gau manö iñ anıbu ulhai
niñjöl rö löp. Niñj aij göm me,
nan hapeb anıbu naba niñpe
iñ u niñj naböl. Naba anıbu, bi
ap hib niñpe u mıdöp. Naba
anıbu me kagoñ kagoñ kagoñ
(666).

14

* 13:10: Jer 15:2; 43:11; Rep 14:12 * 13:13: Mad 24:24; 1Ki 18:24-39; Rep 19:20

* 13:16: Rep 14:9-11; 16:2; 20:4

*Nibi bi iru nöp kimap
gısön nibö ap hagla*

1 Pen kauyan niñem niñnö, Sipsip Pi u Saion Dum ilö lañ ranöl midö niñöl gi, nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) gau nipe aip mideila. Nibi bi nipe aip mideila anib gau, nable kale lañ hib nipe u abe, Nap hib u abe kalı kiñ rik lılo mideia.

2 Pen manö ap kumi kabö adö lañ au nibö ñig hij kub big gu hagöp rö aka rımu gu mlöbö hagöp rö u hagö niñnö. Manö anıbu, nan gida rö pakpal hagöp rö u haga. *

3 Pen nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) anib gau kale sea kiñ adö au gidan midöm, nan kamıñ mihau mihau abe, bi manö ud asıkep gau abe niñ midlö niñöl gi, kale kimap gısön nibö ap hagla. Kimap gısön nibö anıbu, nibi bi mınöñ adö it i nibö rımnap niñöl rö laga; nibi bi wan hadred podi po dausan (144,000) God rau adog uda anib gau nöp kimap anıbu niñöl rö la. *

4 Bi anıbu gau kale nibi aip gi ajagpal; bi praj rö midpal. Sipsip Pi nipe gai arab niñöm, niñ hain gıpal. Kraıs kalıp nibi bi anı gau nibö rau adog udöm, God niñ abe, Sipsip Pi niñ abe kalıp nan magö nöd ral daumıdal rö nöp ña.

5 Manö pıral rımnap ha-

gagla; nan si nan naij rımnap gagla.

*Ejol mihau niñgan manö
hag ñıla*

6 Pen kauyan u niñem niñnö, ejol ap kumi kabö anı aulık u gi ajöl gi, nibi bi mınöñ naböñ adö it i, hañ ke ke löp rö, it ke ke midpal rö, manö yabıt ke ke hagpal rö, ram mınöñ ke ke midpal rö, Kraıs manö aij pör mideinab u kalıp hag ñıñig ga.

7 Wiñ kub alöm haga, "God nipe manö kub hagnab ñın u hadö auöp rö, God niñ anının gö piñıñ gımim. Bi Kub kumi kabö adö lañ, mınöñ naböñ it i, ñig solwara, ñig ilam gau magöñhalö gi la u, hib nipe u hagpe adö aran," a ga.

8 Ejol ap, ejol nöd u niñ hain göl gi haga, "God gö daun kub Babilon böñ nöp ap lug paköp o! Nibi bi Babilon gau kale nibi si bi si göm, gi naij unbö ke gılo gılo, nibi bi ram mınöñ gau gau magöñhalö niñöm anıbu unbö rö nöp gıla. Babilon nipe ñig wain kılö nipe ke niñöm, nibi bi ram mınöñ ke rımnap gau kalıp ñö niñılö, nipe göp rö, kale u rö nöp hauı alö gi naij nöp gıla," a ga. *

9 Ejol ap pen, ejol nöd mihau u kalıp hain göm, wiñ kub alöm haga, "Nibi bi nan hapeb u hib nipe dap ranöl gi, nan niñ rö niñöm gi lıla u hib nipe dap ranöl gi, kiñ

* 14:2: Rep 1:15; 19:6
51:7,8; Rep 17:2; 18:2,3

* 14:3: Ais 42:10; Rep 5:9; 7:4
* 14:9: Rep 13:12-17

* 14:8: Ais 21:9; Jer

nipe u nable laŋ aka ñimagö adö au udeinaböl gau, *

¹⁰ God níp mulu yabił lugö, ñig wain asi yabił u, kap kale yaŋ ralö ajmaŋ rauö, ñö ñiŋnaböl. Ejol uł gau abe, Sipsip Pi u abe niŋmidlö niŋöl gi, kalíp hag mab ke yaŋ u yuö, mab miłtaŋ salpa halö u kalíp inö niŋöl gi, wög pak miđeinaböl. *

¹¹ Mab miłtaŋ u kalíp inö niŋöl gi, mab hadu anıbu ranöm, gi damöm, pör pör nöp ap ranöl gi miđeinab. Anıb u, nan hapeb anıbu hib haglö adö arnab niıbi bi gau, nan ana níp rö gıla anıbu hib haglö adö arnab niıbi bi gau, hib nipe kliñ anıbu udnaböl niıbi bi gau, God kalíp pen ilön kub yabił u sıdö aŋ, sıbön yaŋ, pör pör nöp ñınab,” a ga. *

¹² Anıg gi nab rö, Krais niıbi bi nipe gau ap lug pakagun, a göm, God Manö hagöp rö niŋ ud piđöŋ göm, hagöp rö göm, Jisas níp ci g aij göl gi nöp miđaiöl. *

¹³ Pen manö ap kumi kabö adö laŋ niıbö yıp haga, “Manö hagni g gabin i kalı kliñ ri kmön. Miñi marö göp ñın i, niıbi bi Bi Kub níp niŋ udöm umnaböl gau, miñ miñ gi naböl,” a ga. Hageia, God Ana nipe haga, “Niŋö yabił. Kale marö udöl gi wög ułham gi miđpal rö, kale ake löm, miñ miñ göl gi miđeinaböl,” a ga.

* **14:10:** Jen 19:24; Sam 75:8; Ais 51:17,22; Jer 25:15-16; Esi 38:22; Rep 16:19; 20:10; 21:8 * **14:11:** Ais 34:10 * **14:12:** Rep 13:10 * **14:14:** Dan 7:13

* **14:18:** Joe 3:13

Nan wög miñöŋ adö it i piđöŋ göp

¹⁴ Pen yad niŋnö, Bi ap Ni nipe rö bi ap, kumi kabö rud bad adö au asık miđeia. Nabıc cög nipe laŋ, kabö gol udöm usajıl bad gıla ap rol göm, ru agon giłapi rö gi gabe göp ru kiđ yabił wid magö ri k daubal rö ap ud miđeia. *

¹⁵ Pen ejol ap, God sabe gep ram raul miłgan yaŋ niıbö apöm, bi kumi kabö rud bad adö au asık miđeia u níp wiñ kub alöm haga, “Miñöŋ naböŋ adö yaŋ wid magö gau po göp. Wid ri k daupep ñın u auöp rö, ru agon giłapi rö ne anıbu udmön, ri k dap magum gi mön,” a ga.

¹⁶ Hageia, bi kumi kabö rud bad adö au asık miđeia u, ru agon giłapi rö nipe u ud ri b gi dö madö göm, wid magö miñöŋ naböŋ adö gau rana gau magörhalö ri b gi dö madö gi dap magum ga.

¹⁷ Ejol ap pen God sabe gep ram raul miłgan kumi kabö adö laŋ au niıbö höŋ aua. Nipe u rö nöp ru agon giłapi rö ap udöl miđeia.

¹⁸ Magö anıbu nöp, ejol mab miłtaŋ abad miđmiđöp u, God níp nan sabe gep biđ au niıbö apöm, ejol ru agon giłapi rö udöl miđeia u níp wiñ kub alöm haga, “Wain magö miñöŋ naböŋ adö yaŋ niıbö gau po göp rö, ru agon giłapi rö ne u ud wain magö

magöñhalö rik dap magum gımön,” a ga. *

¹⁹ Anıg hageia, ejol anıbu, ru agon gıłapi rö nıpe u ud rıb gı dö madö göm, wain magö gau rik dam, God nıp mulu lugö wain magö abhib jakep ka mıgan u yua. Ka anıbu God nıbi bı gı naj gımidal gau kalıp pen ilön ñınım rö mıdöp.

²⁰ Wain magö abhib jakep ka mıgan anıbu daun kub höñ adö mıdeia. Wain magö mıgan anıbu yuö, abhib jaklö nıñöl gı, hagape u ran ajman rauöm, ñıg ul kub ap lugöp rö, hag ap lugöl gı, kilomida unbö ñın juöl ajıp böñ dañ (300)* rö ara. Hagape ul kub anıbu kaj hos nabıc adö lagod mıdöp rö u nöp adö lagod areia. *

15

Ejol gau geinaböl, marö kub ke ke unbö mudun jıñ gau gınab

¹ Pen nan ke hain nıbö nıñöm aiö hagep rö ap halö, kumi kabö an aulık ga nıñnö. Marö unbö mudun jıñ gau gö, God nıp mulu yabıtı lugöp u böñ nöp naböñ junab, a göm, ejol nıpe unbö mudun jıñ gau kalıp hagö, marö kub anıb gau dap mınöñ naböñ ıtı i aunıg geila.

² Pen ıtı anıb au nıñnö, ñıg wañö glas rö ap mab mıtan halö ul maıtı göm au mıdeia. Nıbi bı nan hapeb hib naba

mıdöp nan u abe, nan ana nıp rö gıla u abe aıp pen pen göm win gıla gau, goł anıb au urak mıdeila. God kalıp nan gıda rö ke ke ñö,

³ bı Mosıs God nıp wög gı ñımıdöp manö u abe, Sip-sip Pi manö u abe hagöl gı, kımıap hagöm hagla, “God, ne Bı Kub kłö unbö ke halö.

nan nıhön gınabin a gınabön, gınabön.

Ne kın bı kub ram mınöñ gau magöñhalö,

Kın kale mıdpan u, pör pör yıjıg gımön,

kabö rö nöp gıpan. *

⁴ Nıbi bı magöñhalö nöp nıñöm, ana udnaböl.

Ne añı nöp ul mıdpan.

Nöp Bı Kub, a göm, hib ne haglö adö arnab.

Ne nagı yıjıg göl adö u nöp gı aıj gıpan u nıñöm,

nıbi bı ram mınöñ gau nıbö gau nıbö magöñhalö apöm

nöp sabe gınaböl,” a gıla. *

⁵ Pen yad kauyan nıñem nıñnö, God nıp sabe gep sel ram au Ram Raul Mıgan Kamıñ Aıj Ke Yabıtı u hıköl mıdeia. *

⁶ Pen ejol unbö mudun jıñ u, nıbi bı mınöñ naböñ adö ıtı i gau kalıp marö kub unbö mudun jıñ ñınıg, God sabe gep ram raul mıgan yan nıbö höñ aula. Ejol anıb gau, waıtıj rud aıj mımailö ga gau nöp löm, dip nagı kabö gol udöm

* 14:20: Grik manö hagöm 1,600 sıdadia * 14:20: Ais 63:3; Rep 19:15 * 15:3:

Eks 15:1; Sam 139:14; 145:17 * 15:4: Jer 10:6-7; Sam 86:9 * 15:5: Eks 38:21

gila gau pabił an au piğ löm aula.

⁷ Nan kamiņ mihau mihau anib gau añi ap apöm ejol unbö mudun jiiņ gau kalip kinaņ kabö gol udöm gila ke ke ña. Kinaņ miņgan anib gau, Bi Kub pör pör mideinab u, nihi bi gi naij giłö God kalip mulu kal niņöm miņjör ñinab u ajmaņ rauöm mideia.

⁸ God mailö aij ke nipe u abe, klö naij nipe u abe gö, hadu kub yabił God sabe gep ram anibu ajmaņ rau mideia. Nihi bi ap sabe gep ram anibu raul miņgan aröl rö laga. Ejol unbö mudun jiiņ u, marö kub unbö mudun jiiņ nihi bi ñinig geila gau ñi haknaböl u nöp, hainö ram raul miņgan anibu aröl rö linab. *

16

Ejol marö kub unbö mudun jiiņ gau ud daula

¹ Pen yad niņjöö, manö ap God sabe gep ram raul miņgan yaņ nibö ejol unbö mudun jiiņ gau kalip wiñ kub alöm haga, "Nihi bi gi naij giłö God kalip mulu kal niņöm miņjör ñinab u, kinaņ unbö mudun jiiņ ajöņ laņ ajmaņ rauöm midöp gau, dam miņnöh adö yaņ hoņ giņe araņ," a ga.

² Anig hageia, ejol nöd u kinaņ nipe dam miņnöh adö yaņ hoņ gö, nihi bi nan hapeb kfiñ u udöm, nan ana

niņ rö gila sabe geila gau, kalip wös hapeb ilön kub udep gau la. *

³ Ejol yigwö an nibö u, kinaņ nipe dam ñig solwara adö u hoņ gö, ñig solwara u, bi uma hagape u rö löm, nan ñig solwara an anib gau mideila gau, magöñhalö um hakla. *

⁴ Ejol yigwö niņgan nibö u, kinaņ nipe dam, ñig ilam juöp gau abe ñig yiħariņ ap lugöp adö gau abe hoņ gö, ñig gau magöñhalö hagape la.

⁵ Pen ejol ñig magöñhalö abad midöp u haga, "Ne Bi Uł.

Ne hadame dagol midmidan; ne uri u rö nöp midpan.

Ne manö ud asik aij yabił giñmön, kalip niņjöö yabił anig giņan.

⁶ Nihi bi anib gau nöp me, nihi bi ne gau kalip al pak löm,

bi manö ne hagep gau kalip al pak löm giłö,

hagape kale luga u me, ne kalip pen u rö nöp hagape ñö ñiñaböl u, kale ke göm udaböl me u," a ga.

⁷ Anig hageia, manö ap God niņ nan sabe gep biđ adö au nibö haga,

"God Bi Kub klö naij ke yabił. Ne manö ud asik aij yabił giñmön

* 15:8: 1Ki 8:10-11; 2Kr 5:13-14; Ais 6:4

Eks 7:17-21 * 16:7: Sam 19:9; Rep 15:3

* 16:2: Eks 9:10; Rep 13:12-17 * 16:3:

kalip niṅö yabił anig
gip̄an,” a ga. *

8 Ejol yigwo miłö u, kinaṅ
niṅpe u dam siđö u niṅp hoṅ
gö, niṅbi bi gau kalip kal yabił
niṅniṅm rö la.

9 Kal yabił niṅöm, kalip
rapin ina u pen nan si nan
najiṅ gila u, niṅhön giṅig anig
gip̄un, a göm, arö göm, miđ
aij göm, God hib niṅpe haglö
adö araga. God hanip̄ marö
ñab u, a göm, niṅp hag jula. *

10-11 Ejol mamid u, kinaṅ
niṅpe u dam nan hapeb sea
kiṅ niṅpe adö au hoṅ gö, niṅbi
bi niṅpe abad miđmiđöp aṅ
au adiṅ siṅ ga. Wös hapeb
löm, ilön kub gö, aṅab hau
giđ dö gila u pen nan si nan
najiṅ gila u, niṅhön giṅig anig
gip̄un, a göm, arö gagla; göl
giđ nöṅ miđöm, God kumi
kabö adö laṅ au miđöp u niṅp
hag jula. *

12 Ejol kagoł jṅ u, bi kiṅ
ram miṅnöh siđö auab gau
niṅbö aunaböl a göm, kinaṅ
niṅpe u dam niṅg kub yabił
Yupredis hoṅ gö, niṅg anibu
böṅ nöṅ miṅlep ga. *

13 Anig gö niṅöl giđ, aiön
pi miṅhau niṅgaṅ baṅ miṅhau
niṅgaṅ rö leia niṅnöh. Ap
re ubił meg miṅgan u niṅbö
apjaka; ap nan hapeb meg
miṅgan u niṅbö apjaka; ap bi
God manö hagabin a göm
manö piral nöṅ hagnab u
meg miṅgan u niṅbö apjaka.

14 Aiön pi anib gau nan
gagep rö göl rö la. Kale amöm

kiṅ ram miṅnöh ke ke gau gau
miđpal gau magöṅhalö uṅ giđ
dap magum göm, God Bi klö
ke halö niṅnöh kub niṅpe hag la
anibu, pen pen giṅnaböl. *

15 “Niṅ aij giṅmim! Yad
aunig gabin u, bi nan si
udep gau niṅ miđdagpal magö
u nöṅ aubal rö u aunabin!
Anib u me, niṅbi bi uhön
hanagöm waṅij li aij göm
miṅdeinaböl gau miṅ miṅ
giṅnaböl; magö nöṅ gau ajlö,
kalip nable gagnab!” *

16 Pen aiön pi anib gau,
bi kiṅ ram miṅnöh ke ke
gau niṅbö kalip uṅ giđ dap
magum gila; ram miṅnöh dap
magum gila anibu Hibru
manö hagöm Amagedon a
gip̄al. *

17 Ejol mudun jṅ u, kinaṅ
niṅpe u hoṅ ga aṅ nöṅ adö laṅ
gau. Hoṅ gö, manö ap sea kiṅ
God sabe gep ram raul miṅgan
yaṅ niṅbö wiṅ kub alöm haga,
“Naböh juöp,” a ga.

18 Anig hagö niṅöl giđ, riṅmu
hagöm gu gö arö niṅöl giđ,
aṅniṅm aṅniṅm udöl giđ amdā
magö bol gau ap lug paköm,
munmon kub yabił niṅbi
bi miṅnöh naböh iṅ i nöṅ
niṅgaṅmiṅdal rö ap aua. *

19 Munmon kub yabił
anibu udöm, daun kub yabił
Babilon u pabu göm, asiṅ
naböh miṅhau niṅgaṅ löm,
daun kub ram miṅnöh ke ke
gau ram nan gau biṅ ju pa jö
ma jö gabin, a göm, ulis malis
ga. Ga anibu, God niṅpe mulu

* 16:9: Rep 9:20-21

* 16:10-11: Eks 10:22; Ais 8:21-22

* 16:12: Ais 11:15

* 16:14: Rep 19:19

* 16:15: Mad 24:43-44; Rep 3:3

* 16:16: Sek 12:11

* 16:18: Rep 4:5; 8:5

kal n+ñöm, Babilon n+bi b+
g+la u hauł gagöm, kal+p ñ+g
asi kap ajöñ lañ ajman raua
u ñö ñ+ñla. *

20 Pen ram m+ñöñ pro ñ+g
r+ib g+gabö ga gau abe, ram
m+ñöñ ilö gau abe, böñ nöp
ur ga. *

21 Marö kub yab+ł u me,
möñ gap+ magö kub yab+ł
gau, magö añ+ añ+ ñ+n juöl
m+höp ado g+ da unbö siduñ
lañ (50) kilo rö, kumi kabö
adö lañ n+bö lugöm, n+bi
b+ gau kal+p kal halö paka.
Kal+p kal halö pakö God n+p
böñ nöp hag jula. *

17

*B+ si udep n+bi u ilön kub
udnab*

1 Ejol unbö mudun j+ñ
marö ke ke daula gau, ap
apöm y+p haga, "İ i auö, nöp
nan ap yamnö nöñ! God
geinab b+ si udep n+bi naij
yab+ł u pen ilön kub udn+g
gab. Daun kub yab+ł ñ+g
iru nöp söl au m+đöp u nöp
hagabin. *

2 B+ kiñ ram m+ñöñ ke ke
m+đpal gau, b+ si udep n+bi
an+bu aip g+ ajöl göm, n+bi
b+ m+ñöñ adö i i y+har+ñ gau
u rö nöp, nan si nan n+pe
g+m+đöp u kal+p ñ+g wain
n+pe ñö ñ+ñlö, kal+p hauł
alöp," a ga. *

3 Pen God Ana u y+p ba
lö n+ñöl g+, ejol u y+p dam
ram m+ñöñ kabö nöp m+đöp

añ gau arö n+ñnö, n+bi ap,
nan hapeb hagape ap adö
lañ as+ik m+đeia. Nan hapeb
an+bu, hañ roman n+pe gau,
hib God n+p hag juep iru
yab+ł nöp kal+ k+ñ r+ik l+lö
m+đeia. Nab+c cög n+pe unbö
mudun j+ñ u löm, kom unbö
siduñ lañ löm ga. *

4 Pen n+bi n+ñnö an+bu,
waij hagape n+bi kub l+bal
rö löm, kabö gol iru nöp,
kabö aij aij mani kub rauep
iru nöp, magö pro k+bpap
m+đep rö rud gab "pöl" a
g+pal u iru nöp, hañ ro-
man n+pe gau magöñhalö lö,
mailö mailö göl g+ m+đeia.
Kap kabö gol udöm g+la ap
ud m+đeia. Kap m+igan an+ib
yañ, b+ aip si göm nan si pr+
naij yab+ł geia gau ajman rau
m+đeia. *

5 Nable cög n+pe lañ manö
pi göl m+đm+đöp ap kal+ k+ñ
r+ikla:

DAUN KUB YAB+Ł BABILON
U, N+BI SI B+ SI G+ AJPAL
GAU ABE, N+BI B+ NAG+ NAIJ
YAB+Ł G+PAL GAU ABE,
N+ME KALE ME U.

6 Pen yad n+ñnö, n+bi an+bu,
n+bi b+ Jisas n+ñ udöm manö
aij n+pe waiö hag ñeila gau
kal+p al pak löm hagape kale
ñ+g wain rö ñ+ñöm hauł al
m+đeia.

Ga an+bu n+ñem, ju
damem gas+ m+łö l+ m+đainö.
*

7 Pen ejol an+bu y+p haga,
"N+hön g+ñ+g ju dammön
gas+ m+łö l+banñ Nan hapeb

* 16:19: Rep 14:10 * 16:20: Rep 6:14 * 16:21: Eks 9:23-24; Rep 11:19

* 17:1: Jer 51:12-13 * 17:2: Ais 23:17; Jer 51:7; Rep 14:8 * 17:3: Rep 13:1

* 17:4: Jer 51:7; Rep 18:16 * 17:6: Rep 18:24; 19:2

nabıc unbö mudun jıŋ löm, kom unbö sıduŋ laŋ löm göp u abe, bı si udep nıbi nan hapeb adö laŋ asık ajab u abe, manö it u nöp hag ñınıg gabin. *

8 Nan hapeb nıŋabön anıbu, nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp, pen söl mıdöp, nıpe ulöm mıgan mauıñ juaga yaŋ nıbö auö, God gö böŋ nöp ur gınab. God ram mınöŋ hadame dagol gau gı laga ñın u, nıbi bı mınöŋ naböŋ adö it i udnabin a göm nıŋa gau, hib kale kalı kılın rıka buk nıpe yaŋ. Pen nıbi bı hib kale kalı kılın rıkaga gau, nan hapeb anıbu kauyaŋ mıdnab u nıŋöm, aiö yabıt gınaböl. Nıhön gınıg: nıpe nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp, pen hainö kuöyaŋ mıdeinab. *

9 “Manö anıb gau nıŋ aij göm nöp me, nıŋbal. Nan hapeb nabıc nıpe unbö mudun jıŋ mıdöp nıŋajan u, manö it adö mıhöp mıdöp. Nabıc unbö mudun jıŋ anıb gau, dum unbö mudun jıŋ nıbi anıbu asık mıdöp gau me.

10 Pen nabıc unbö mudun jıŋ anıb gau, kiŋ unbö mudun jıŋ gau me. Kiŋ anıb gau, unbö mamıd u kiŋ mıdöm hadö umla, mıñi kagoŋ jıŋ u nıpe kiŋ mıdöp. Kiŋ mudun jıŋ u hainö aunıg gab. Pen aueinab u, pro magö ap nöp mıdeinab.

11 Pen nan hapeb nöd mıdmıdöp, mıñi mıdagöp u,

nıpe ke kiŋ raleb jıŋ u aunab. Nıpe me, kiŋ unbö mudun jıŋ gau nıbö bı ap. God gö nıpe böŋ nöp ap lug paknab.

12 Pen kom unbö sıduŋ laŋ nıŋajan gau, kiŋ unbö sıduŋ laŋ. Kale mıñi kiŋ mıdagpal pen hainö God gö kale magö aıñ ap nöp kiŋ mıdöm, nan hapeb u aip wög göl gı, nıbi bı gau abad mıdeinaböl. *

13 Kale gası adö aıñ nıŋöm, nan hapeb u nıp haglö, nıpe kuö kalıp u udöm, nıbi bı gau kalıp abad mıdeinab.

14 Kiŋ anıb gau, Sipsip Pi u aip pen pen gınaböl u pen nıpe bı kub gau magöŋhalö Bı Kub kale mıdöm, kiŋ gau magöŋhalö Kiŋ kale mıdöm göp rö, nıp al pak löl rö lagöp. Nıbi bı nıpe ke wiñ alöm udöp gau, nıp cıg göl gı nöp mıdeinaböl rö, nıpe aip kiŋ anıb gau gılö böŋ nöp ap lug paknaböl,” a ga.

15 Pen ejol anıbu yıp haga, “Ñıg gau bı si udep nıbi asık mıdajıp nıŋajan gau, nıbi bı hañ ke ke löm, manö yabıt ke ke hagöm, ram mınöŋ ke ke mıdpal gau me.

16 Kom unbö sıduŋ laŋ nıŋajan gau abe, nan hapeb u abe, bı si udep nıbi u nıp mulu kalı yabıt nıŋöm, nan nıpe gau magöŋhalö pıtı gı udeinaböl me, magö nöp mıdeinab. Pen hañ romanı nıpe u nıŋöm, naböŋ naböŋ mıdeinab gau laulö in habık arnab. *

17 Nıhön gınıg: God kalıp

* 17:7: Rep 13:1

* 17:8: Dan 12:1; Rep 11:7; 13:7

* 17:12: Dan 7:7,24

* 17:16: Rep 18:8

gası ñö, gası adö añı nıñöm,
nan hapeb u nıp hagö, kuö
kale u udöm gö arö me, God
gıñab a göm hag la rö nöp
gıñab.

¹⁸ Pen bı si udep nıbi
nıñajan anıbu, nıpe me daun
kub yabıt kın ram mınöñ
ke ke gau magöñhalö abad
mıdöp daun kub anıbu,” a
ga.

18

Babilon ap lug paknıg gab

¹ Pen naböñ nıñem nıñnö,
ejol ap halö kumi kabö adö
lañ nıbö auajıp. Ejol anıbu,
God hag lö bı kub yabıt
mıdeia. Kumi kabö adö
lañ nıbö apöm, mailö aij
nıpe u gö, mınöñ naböñ ıt i
magöñhalö mailö ga.

² Ejol anıbu apöm wıñ kub
alöm haga,

“God gö daun kub yabıt Ba-
bilon böñ nöp ap lug
paköp o!

Böñ nöp ap lug paköp o!

God gö daun kub anıbu, nıbi
bı ap mıdagöp yabıt;
kijaki aiön pi yaur najj
gau nöp mıdöp e. *

³ Nıñön gıñıg: nıbi bı Ba-
bilon gau kale nıbi si
bı si göm,
gı najj unbö ke gılö gılö,
nıbi bı ram mınöñ ke ke gau
magöñhalö nıñöm
anıb unbö rö nöp gıpal.

Babilon nıpe ñıg wain klö
nıpe ke ñıñöm,

nıbi bı ram mınöñ ke
rımnap gau kalıp ñö
ñıñlö,

nıpe göp rö, kale u rö nöp
haul alöm gı najj nöp
gıpal.

Kın mınöñ naböñ adö ıt i gau,
nıpe aip gı ajöm, gı najj
nöp gıpal.

Pen nıpe nan aij aij gau ud-
nam a göm pör gası
nıñöb rö,

bı mınöñ naböñ adö ıt
i nan sıkim gıpal gau
mani kub udpal,” a ga.

⁴ Pen yad nıñnö, manö ap
halö kumi kabö adö lañ nıbö
haga,

“Nıbi bı yad Babilon mıdpım
gau, daun anıbu höñ
adö ammim,

Babilon kai aip u† gag-
mım.

Nan sı nan najj kale gıpal
gau, kale aip gagmım.

İlön kub kale udnıg
gaböl u, kale u rö nöp
udagmım. *

⁵ Nan sı nan najj gıpal gac
u, nan asmen kub rö
aram aram

kub yabıt ap ran ara
kumi kabö adö lañ.

God nıñöm kale nan sı nan
najj gıpal u

gası nıñöl gı mıdöp. *

⁶ Babilon nıpe nıbi bı
rımnap kalıp gı najj
ga rö u,

ne pen nıp u rö nöp gı
najj gımön.

Pen Babilon nıpe nıbi bı
rımnap kalıp gı najj ga
rö nöp wasö;

* **18:2:** Rep 14:8; Aıs 13:21; 34:11-14; Jer 50:39
51:6,45; 2Ko 6:17 * **18:5:** Jen 18:20-21; Jer 51:9

* **18:4:** Aıs 48:20; Jer 50:8;

nɪp pen gɪ naij ke yabɪɪ
gɪmön.

Babilon nɪpe nɪbi bɪ rɪmnap
kalɪp ñɪg asɪ ñöb rö
wasö;

nɪp pen ñɪg asɪ ke yabɪɪ
kap nɪpe honj gɪmön
nɪp ñö ñɪɲnɪm. *

7 Nan iru nöp udnam, a göm,
hib nɪpe ke dap ranöb
rö u,

nɪp pen ilön mab unbö
ke yabɪɪ ñö, mög yabɪɪ
gɪnɪm.

Gasɪ nɪpe ke nɪɲöm hagöp,
'Yad nɪbi kwin aui asɪk
mɪdɪpin.

Yad nɪbi adu mɪdagpin;
mɪɲör rɪmnap yɪp
udnɪm rö lagöp,' a
göp. *

8 Anɪg hagöp u

pen God Bɪ Kub

nɪp manö kub hagöm ilön
ñɪnab u,
bɪ klö unbö ke yabɪɪ
mɪdöp.

God Bɪ Kub nɪpe gö, ñɪn
añɪ ap nöp mɪña kub
gɪnab;

mɪtönj kub gɪnab; nan
magö pɪlagnab, kɪyö
kub gɪnab.

Pen God Bɪ Kub nɪpe gö,
Babilon mab mɪtönj lug
in habɪk ñɪɲ arnab. *

9 "Babilon mab inöm hadu
ap ranö nɪɲöm, kinj ram
mɪnönj ke gau nɪbö nɪbi
anɪbu aip gɪ ajmɪdal gau mög
gö mɪtönj gɪnaböl. *

10 Nɪbi u nɪp ilön mab ke
yabɪɪ gɪnab anɪbu, hanɪp u

rö nöp gɪnɪm rö löp, a göm,
ke ke au danj mɪdöm mɪtönj
göm hagnaböl,

'Wasö e! Wasö e! Daun kub
ke yabɪɪ e!

Babilon daun kub klö ke
yabɪɪ e!

Ne wan aua nöp manö kub
nɪɲmön,

pen ilön kub udmön bönj
nöp ap lug pakpan,' a
gɪnaböl.

11 "Pen daun kub anɪbu ap
lug paknab rö, bɪ nan sɪkim
gɪmɪdal gau, mɪñi nɪbi bɪ
gau nan hanɪp rauagnaböl, a
göm, mög gö mɪtönj gɪnaböl.
*

12 Nan kale anɪb gau me,
kabö gol, kabö silpa, kabö
pro aij aij ke ke mani kub
rauep, magö pro kɪbap mɪlep
rö rud gab 'pöl' a gɪpal u;
laplap aij yabɪɪ nan 'lɪnɪn' a
gɪpal u rɪk dam pak al dör
gɪmɪdal u, laplap mu, laplap
atɪ, laplap ganwan hib nagɪ
rö ud al dör göm 'silk' a
gɪpal u; mab haɪɲ aij auelp
ke ke gau; kaj elpad meg
kub udöm nan ke ke iru nöp
gɪmɪdal gau; mab po aij aij
mani kub rauelp nan ke ke iru
nöp gɪmɪdal gau; nan ain rö
'brons' a gɪpal u, ain u, kabö
'mabɪl' a gɪpal u udöm nan ke
ke iru nöp gɪmɪdal gau; *

13 nan haɪɲ aij auelp ñɪg
ke ke gau, pauda ke ke gau
'sɪnamɪn' u, 'spais' u, 'insens'
u, 'mö' u, 'pɪlagnsens' u; ñɪg
wain abe, olip wel abe; wid
magö abe, plaua abe; kaj kau

* 18:6: Sam 137:8; Jer 50:15,29; 2De 1:6

* 18:9: Esi 26:17; 27:30-35

* 18:11: Esi 27:36

* 18:7: Ais 47:7-9

* 18:8: Rep 17:16

* 18:12: Esi 27:12,13,22

abe sipsip abe; kaj hos abe, nan kaj hos ad+klö t+p g+ ud ajpal gau abe; n+bi b+ kal+p rau daulö nag+ wög g+m+dal gau abe, n+bi b+ aip pen pen göm kal+p nag+ l+ daulö nag+ wög g+m+dal gau abe. Nan kale s+kim g+m+dal an+b gau me u.

14 “Pen b+ nan s+kim g+m+dal gau Babilon n+p hagnaböl, ‘Hañ roman ne gas+ göp nan aij aij ne gau magöñhalö ad+ñ hir göp. Kabö gol silpa mani nan aij ke ke iru nöp ne u magöñhalö hadö ur göp. Hainö kuöyañ udagnabön,’ a g+ naböl.

15 “B+ Babilon au nan gau s+kim göm, mani kub udm+dal b+ gau, Babilon u n+p ilön mab ke yab+ g+ nab an+bu, han+p u rö nöp g+n+m rö löp, a göm, ke ke au dan m+idöm m+toñ göl g+ *

16 hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e!

Daun kub ke yab+ e!

Daun kub k+ñ aij an+bi, wa+ij aij aij,

laplap aij yab+ lin+n rik dam pak al dör g+m+dal u,

laplap mu, laplap a+ udöm r+ ad+ik l+ m+dm+döp; kabö gol, kabö pro aij aij ke ke mani kub rau+p, magö pro k+ba+p m+tep rö rud gab “pöl” a g+pal u udöm

r+ ad+ik l+ m+dm+döp. *

17 Pen m+ñi wan aua nöp nan aij aij n+pe an+b gau

magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a g+ naböl.

“Ñ+g mag+ b kapden gau abe, b+ wög gep kale gau abe, n+bi b+ ñ+g mag+ b adö ajpal gau abe, n+bi b+ ñ+g mag+ b nan kago ud s+kim g+pal gau abe, magöñhalö ke ke au dan m+deinaböl. *

18 Ke ke au dan m+idöm, daun kub an+bu mab inöm hadu kub up+ areinab u n+ñöm hagnaböl, ‘Daun klö ke yab+ i rö ap nöd m+dagm+döp e!’ g+ naböl. *

19 Kale ha+p+ udöm, nab+c adö kale lan ud yuöl g+ yuöl g+ hagnaböl,

‘Wasö e! Wasö e! Babilon daun kub klö ke yab+ e!

Babilon n+pe m+idö n+ñöl g+, kabö gol, kabö silpa, mani,

nan aij aij mani kub rau+p nan gau ke ke iru nöp m+idö,

ñ+g mag+ b ajöl gun, mani iru nöp udm+dun u,

pen m+ñi wan aua nöp nan aij n+pe an+b gau

magöñhalö hadö böñ nöp ur göp,’ a g+ naböl.

20 “Pen God n+pe gö Babilon böñ nöp pa jö ma jö g+ m+idöp u,

kale kumi kabö adö lan m+dpim gau

paj hagnim obi ale ale g+mim m+ñ m+ñ g+mim!

God gö, b+ si udep n+bi an+bu böñ nöp ap lug paköp u,

* 18:15: Esi 27:31,36 * 18:16: Rep 17:4

* 18:17: Ais 23:14; Esi 27:27-29

* 18:18: Esi 27:32

kale Kraiſ n̄bi b̄i n̄pe
m̄idpim gau abe,
Kraſ manö aij n̄pe ud
arep b̄i gau abe,
God manö hagep b̄i gau abe,
kale obi ale ale ḡmim
m̄iñ m̄iñ ḡmim!

N̄pe kalöp ḡi naij ga u n̄iñöm
God n̄pe n̄p manö kub
hagöm,
n̄p pen ilön kub yab̄i
ñöb me u,” a ga. *

²¹ Pen magö an̄bu, ejol ktö
ke yab̄i ap, kabö kub yab̄i
wid magö pak hib jaköm
plaua ḡipal kabö u rö ap ud
ñ̄g solwara aṅ au ud yuöm
haga,

“An̄g unbö rö nöp daun kub
ke yab̄i Babilon
ud waḷ ḡi yulö hainö n̄bi
b̄i kuöyaṅ n̄iñagnaböl.
* ”

²² Babilon n̄bi b̄i m̄iñ m̄iñ
göl ḡi, nan gida rö
paköl ḡi,
gabü paköl ḡi, aṅiṅ
magö pu göl ḡi,
m̄idageinaböl.

Wög adö ke ke ḡipal rö u,
gagnaböl.

Wid magö pak hib jaköm
plaua ḡipal rö u,
gagnaböl. *

²³ N̄bi b̄i lam mailö daun
kub aṅ an̄bu kuöyaṅ
n̄iñagnaböl.

N̄bi b̄i ñ̄lö udöm, m̄iñ
m̄iñ göm, gagnaböl.

N̄bi b̄i ne s̄ikim ḡim̄idal gau,
ram m̄inöṅ ke ke gau b̄i
kub yab̄i m̄idm̄idal.

Pen n̄bi b̄i ne kuj göm, manö
piral hagöm ḡilö,
n̄bi b̄i ram m̄inöṅ ke ke
gau

n̄iñöm magöṅhalö hain göm
an̄g unbö rö nöp ḡi naij
ḡim̄idal. *

²⁴ “Babilon n̄bi b̄i gau nöp,
God manö hagep b̄i n̄pe
gau kal̄ip al pak löm,
n̄bi b̄i n̄pe gau kal̄ip al
pak löm, ḡim̄idal.

N̄bi b̄i m̄inöṅ naböṅ iṭ i
al pak l̄m̄idal gau
magöṅhalö iṭ u me
Babilon nöp.

An̄g göp rö, God n̄p pen
ilön kub yab̄i u ñöb,”
a ga. *

19

¹ Ejol ktö ke yab̄i u manö
an̄bu hag p̄is ga n̄iñöm yad
gu kub yab̄i apdi n̄iñö. Gu
an̄bu, n̄bi b̄i iru nöp kumi
kabö adö laṅ m̄iñ m̄iñ göl ḡi,
meg m̄igan dap ranöm hagla,
“God hib n̄pe hagno adö
araṅ!

God hon nöp n̄bi b̄i ud
kam̄iṅ yuab.

God hon nöp mailö aij ke
halö m̄idöp.

God hon nöp b̄i ktö ke
yab̄i m̄idöp.

² God hon manö kub hagöm,
manö ud as̄ik aij göm,
n̄bi b̄i gau kal̄ip pen
n̄iñö nöp ñöb.

B̄i si udep n̄bi naij yab̄i
an̄bu,
b̄i si udöm aip ḡi ajöm gö,

* **18:20:** Ais 44:23; Dud 32:43; Jer 51:48

* **18:21:** Jer 51:63-64; Esi 26:21

* **18:22:** Ais 24:8; Esi 26:13

* **18:23:** Jer 7:34; 16:9; 25:10

* **18:24:** Jer 51:49;

nibi bi ram m+nöj ke ke gau
nibö apöm,
nipe geia u n+nöm, anig
unbö rö nöp gi naj
geila.

Nibi anibu nipe God nibi bi
nip wög g+m+dal gau
al pak la u me,
God nipe nip manö kub
hagöm pen ilön kub
ñöb," a gila. *

³ Anig hagöm, kauyan meg
m+gan dap ranöm hagla,
"God hib nipe hagno adö
arañ!

Daun kub ke yabił Ba-
bilon in hadu göm,
hadu u pör pör nöp ap
rannab," a gila.

⁴ Anig hageila, bi manö
ud asikep ñ+n juöl añi ap
ado gi da m+hau m+hau (24)
gau abe, nan kam+n m+hau
m+hau gau abe, God sea kin
adö asik m+deia il au kugom
y+möm he göm hagla,
"N+nö yabił!

God hib nipe hagno adö
arañ!" a gila.

⁵ Anig hageila, manö ap
sea kin m+deia au g+lan nibö
hagöm haga,

"Kale nibi bi ramö gau abe,
nibi bi gep gau abe,
God hon nip wög g+mim
nip p+ñ+n g+pim gau
magöñhalö hib nipe
hagpe adö arañ," a ga.

*Krais nibi bi nipe gau
kalip ud ram m+nöj nipe arö,
m+ñ m+ñ g+naböl*

⁶ Pen magö u yad gu kub
yabił ap, ñ+n hij bi+g hagöp rö

aka r+mu hagö m+löbö arab
u rö, apdi n+nö. Gu anibu,
nibi bi iru yabił nöp meg dap
ranöm hagla,

"God hib nipe u hagno adö
arañ!

God Bi Kub hon u Bi kłö
ke yabił.

Nipe Kin midöm nibi bi gau
kalip magöñhalö abad
midöp. *

⁷ Anib u, aij gö n+nöl gi m+ñ
m+ñ gun;

Gor nipe Bi kłö ke yabił
midöp u n+nun,
hib nipe hagno adö
arañ.

N+hön g+nig: Sipsip Pi u
n+bin nipe udnab ñ+n
u auöp rö,

nibi u ram nipe arnig,
nan gi j+n göl gi
midöp. *

⁸ Lin+n ud wał+j ut rud
m+mailö göl gi midöp
ap,

God n+bin nipe nip ñö
y+möb," a gila.

Lin+n wał+j aij anibu il u, God
nibi bi nipe gi aij gila anib
gau me u.

⁹ Pen ejol anibu yip haga,
"God manö n+nö yabił hagöp
u, manö nipe r+mnap hagnö
kal+ kłiñ r+kmön. Nipe
hagöp, 'Nibi bi Sipsip Pi u
w+ñ alö amöm nipe aip nan
kub ñ+naböl gau, m+ñ m+ñ
yabił g+naböl,' a göp" a ga. *

¹⁰ Pen ejol anibu anig
hagö, yad ma il nipe au
kugom y+mem, nip sabe
g+nam, a g+nö u pen yip haga,
"Ne anig gagmön! God añi

* 19:2: Dud 32:43; Rep 6:10

* 19:6: Rep 14:2

* 19:7: Ais 61:10; Rep 21:2

* 19:9: Mad 22:2-3

nöp nïp sabe gïmön. Kale abe, añ mam kale gau abe, Jisas manö aij nïpe u nïñ udmim hagöp rö gïpim rö u, yad u rö nöp bï God nïp wög gi ñeb bï ap mïdpin. Jisas manö nïñö hag waiö la manö aij u nöp udöm, God manö hagep bï nïpe gau manö hagpal,” a ga. *

Krais kaj hos rud adö lañ asïköm ajeia

11 Pen magö u nïñnö, kumi kabö adö lañ mïgan hiïka nïñöm bï ap kaj hos rud ap adö asïk mïdeia. Bï kaj hos adö asïk mïdeia bï anïbu, hib nïpe mïhöp: hib ap Cïg Göp, hib ap Kabö Rö. Nïpe nïbi bï gau kalïp manö kub hagöm, manö ud asïk aij göm, pen ilön ñöb u, hałowato ñagöp, gïpal rö nöp nïñöm ñöb. Anïg unbö rö nöp u, nïbi bï gau aip pen pen göm al rïdïk yuöp u, gasï nïñ aij göm, manö ud asïk aij göm, pen pen göm al rïdïk yuöp. *

12 Amgö nïpe u mab mïtanj rö. Kiñ rol gïpal usajïl bad iru nöp nabïc adö nïpe lañ lö mïdeia. Hañ roman nïpe au hib ap mïdeia. Pen hib anïbu, nïbi bï rïmnap nïñagpal; nïpe ke nöp nïñöb. *

13 Wañj li mïdeia u, hagape rïm lö hagape halö mïdeia. Pen hib nïpe u, “God Manö.” *

14 Ami Bï kumi kabö adö lañ au nïbö gau, wañj rud uñ yabïl ke ke löm, kaj hos rud adö gau ke ke asïköm, nïp hain gïla.

15 Meg mïgan nïpe yan, ru mïlö kïd yabïl ap apjaka. Ru mïlö kïd anïbu udöm, nïbi bï ram mïñöñ ke ke gau aip pen pen göm al pak löm, ain ur mïlö ap udöm, kalïp abad mïdeinab. Pen God hag la ñïñ anïbu, God Bï Kub, Bï klö ke yabïl u, nïbi bï gi naij göm nïp jï nïñnaböl gau kalïp mulu kal yabïl nïñöm, wain magö rö udöm, God wain magö abhib jakep ka mïgan u yuöm, Bï kaj hos rud adö asïk mïdöp anïbu kalïp pak hib jaknab. *

16 Pen wañj mïlö nïpe u abe, ma kuwït nïpe u abe, hib ap kalï kïñ rïkla mïdeia:

KIÑ GAU KIÑ KALE U Bï
KUB GAU Bï KUB KALE U *

17 Pen yad nïñnö, ejol ap sïdö an au gïlan urak mïdö nïñöl gi, yaur u göm ajeila gau kalïp wïñ kub alöm haga, “God kalöp nan magö kub ñïñg gab u, magöñhalö apim magum gïmim! *

18 Aumim, kiñ gau hañ roman kale ñïñmim, ami bï abad mïdep bï kub gau hañ roman kale ñïñmim, ami bï klö gau hañ roman kale ñïñmim, kaj hos gau hañ roman ñïñmim, bï kaj hos ud ajpal gau hañ roman ñïñmim gïmim. Pen nïbi bï nagï wög

* 19:10: Ap 10:25,26; Rep 22:8-9

* 19:11: Rep 1:5; 6:2; Sam 96:13; Ais 11:4

* 19:12: Dan 10:6; Rep 1:14; 2:17

* 19:13: Ais 63:1-3; Jon 1:1,14 * 19:15:

Sam 2:9; Rep 1:16; 14:20

* 19:16: Rep 17:14 * 19:17: Esi 39:17-20

gipal gau, nibi bi gasi kale ke wög gipal gau, nibi bi hib kub midöp gau, nibi bi hib midagöp gau magöñhalö, hañ roman kale ñiñnabim," a ga.

¹⁹ Pen magö u niñnö, nan hapeb u abe, kiñ mñnön naböñ i ke gau nibö gau nibö abe, Bi kaj hos rud ud ajöp u aip, ami bi nipe gau aip pen pen ginig, ami bi kale gau dap magum gila.

²⁰ Anig geila u pen Bi hos rud ud ajeia u, nan hapeb u abe, bi nipe nibi bi gau kalip manö piral hagöm nan gagep rö ga u abe, kalip ud sisi göm, mab mitañ salpa halö inmidöp ñig wanö yan yua. Pen nan hapeb bi nipe u nipe nöd nibi bi iru nöp manö pir alö, nan hapeb kliñ u udöm, nan ana nipe rö gila u, sabe gila. *

²¹ Pen Bi kaj hos rud ud ajeia u, ru mlö kid meg migan nipe yan nibö apjaka anibu ami bi gau kalip magöñhalö al pak lö, yaur gau apöm hañ roman kale gau ñiñ ñiñ wasö niñöm arö gila.

20

Seden nagı midö mı unbö wan dausan innab

¹ Pen magö u niñnö, ejol ap ulöm migan mauñ juaga ki rib u abe, sen klö yabıl bol u abe, ñimago nipe u udöl göm, kumi kabö adö lan nibö auajip. *

²⁻³ Dapöm, re ubıl u, re hadame dagol nibö u, niñ ud sisi göm, nibi bi ram mñnön ke ke gau kalip kuöyan piral gagnim, a göm, nagı adık dam ulöm migan mauñ juaga anib yan yuöm, ajön gi ñöm, pidön gi aij yabıl ga. Geia u me, nipe anib gau nagı midö midö, mı unbö wan dausan arö, kuöyan u hubık yuö apöm, pro magö ap yharıñ gi ajeinab. Re hadame piral gep anibu me, kijaki u, Seden nöp. *

⁴ Pen niñnö, nibi bi rımnap ana kale kiñ sea asıkep adö ke ke gau asık midela. Nibi bi anib gau, God hagö kale nibi bi gau kalip manö kub hagöm manö ud asıknig geila. Pen nibi bi anib gau, nan hapeb u niñ ke abe, ana nipe rö gila nan u abe sabe gagöm, kliñ nipe nabıc kale lan aka ñimago kale u udagöm, Jisas manö aij nipe nibi bi gau kalip waiö hag ñöm, God Manö hagöp rö nöp göm geila niñöm, kalip nabıc cög rib gi dö gila. Yad niñöl gi midainö niñöl gi, ana anib gau kamıñ löm, Krais aip nibi bi gau kalip kiñ rö abad midlö midlö, mı wan dausan u ina. *

⁵ (Pen nibi bi rımnap umla gau, ñin anibu urakagla. Mı wan dausan u ina, hainö urakla.) Manö hagabin i, God nipe nöd gö nibi bi anib gau urakla u nöp hagabin.

⁶ Nibi bi nöd uraknaböl

* 19:20: Rep 13:12-17; 20:10 * 20:1: Rep 9:1 * 20:2-3: Jen 3:1; Rep 12:9

* 20:4: Dan 7:9,22,27; 1Ko 6:2; Rep 13:17

gau, God n̄bi b̄i n̄ipe ke n̄öp m̄+döm aij gö n̄iñöl ḡi m̄iñ m̄iñ yab̄iñ göl ḡi m̄+deinaböl. Kauyan̄ umagnaböl. Kale God Krais kal̄ip apil m̄+hau sabe gep n̄ibi b̄i r̄ö wög ḡi ñöl ḡi m̄+döm, Krais aip n̄ibi b̄i gau kal̄ip kiñ r̄ö abad m̄+dlö m̄+dlö, m̄i wan dausan u innab. *

Seden ilön kub udnab

⁷ M̄i wan dausan an̄ibu ap arnab n̄iñöl ḡi, God ejol n̄ipe gau kal̄ip hageinab, Seden n̄ip naḡi hub̄ik yulö,

⁸ amöm n̄ibi b̄i ram m̄+nön̄ iñ i ke ke gau magöñhalö m̄+dpal gau kal̄ip manö piral hagnab. N̄ibi b̄i an̄ib gau me, Gog aip Megog aip. Seden kal̄ip magöñhalö t̄ip ḡi dauö, kale pen pen ḡi+nig aunaböl. N̄ibi b̄i pen pen ḡi+naböl an̄ib gau, kabö kułup ñig solwara goł gau iru n̄öp m̄+döp r̄ö n̄öp m̄+deinaböl. *

⁹ Kale m̄igan gau m̄igan gau n̄ibö apöm, daun kub God n̄ibi b̄i n̄ipe han m̄+deila, daun kub God n̄ipe m̄+dmagö löp an̄ibu n̄öp, b̄ig ḡigabö geila. Daun b̄ig ḡigabö ḡila u pen ad̄iñ mab m̄+tañ kumi kabö adö lañ n̄ibö apöm, kal̄ip in hab̄ik ara. *

¹⁰ Pen God ejol n̄ipe gau, k̄ijaki n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö piral hagöm t̄ip ḡi daua u, n̄ip dam ñig wan̄ö mab m̄+tañ salpa halö inab yan̄ ud yula. Nan hapeb u aip,

b̄i n̄ipe n̄ibi b̄i gau kal̄ip manö piral haga u aip, n̄öd ñig wan̄ö an̄ib yan̄ yulö m̄+dailö. Mailö abe, s̄ib abe, pör pör n̄öp ilön mab udöl ḡi m̄+deinaböl. *

Manö kub hainö yab̄i u

¹¹ Pen sea kiñ rud kub yab̄iñ ap abe, B̄i adö an̄ibu as̄iköl m̄+daj̄ip u abe n̄iñnö. B̄i Kub n̄ipe au m̄+dö n̄iñöl göm, m̄+nön̄ nabön̄ iñ i abe, kumi kabö adö lañ abe, ad̄iñ böñ n̄öp p̄iñiñ ḡi ke gau arö, kuöyan̄ n̄iñaḡin.

¹² Pen yad n̄iñnö, n̄ibi b̄i kub m̄+döm umla gau abe, n̄ibi b̄i ramö gau m̄+döm umla gau abe, magöñhalö apöm sea kiñ iñ an̄ib au urak m̄+dlö n̄iñöl ḡi, köp r̄imnap ud p̄iñaila. Köp ap, n̄ibi b̄i kale kam̄iñ m̄+döl ḡi, ḡila ḡila r̄ö n̄iñöm, kal̄i k̄iñ r̄ikla. Köp an̄ibu ud p̄iñaiöm, köp ap ud p̄iñaila. Köp hain n̄ibö ud p̄iñaila u, n̄ibi b̄i pör pör kam̄iñ m̄+deinaböl hib kale kal̄i k̄iñ r̄ikla. Ud p̄iñaila n̄iñöm God n̄ipe n̄ibi b̄i umla gau n̄ihön n̄ihön ḡila u n̄iñöm, manö ud as̄iköm, kal̄ip n̄ime la. *

¹³ Pen n̄ibi b̄i ñig solwara an̄ gau umla gau arlö n̄iñöl ḡi, God n̄ipe kal̄ip manö kub haga. Umeb Magö u abe Wip Ana Ram u abe n̄ibi b̄i umöm am abad m̄+deila gau kal̄ip magöñhalö dam ñilö n̄iñöl ḡi, kale ke ke n̄ihön n̄ihön ḡila u

* 20:6: Rep 1:6 * 20:8: Esi 38:2,9,15-16 * 20:9: 2Ki 1:10 * 20:10: Sam 11:6; Rep 19:20; 21:8 * 20:12: Dan 7:9-10; Mad 25:31-46; Ap 17:31; 2Ko 5:10; Rep 13:8 * 20:13: Ro 2:6; 1Pi 1:17; Rep 2:23; 22:12

nɪŋöm, God kalɪp manö kub haga. *

¹⁴ God nɪpe anɪg ga nɪŋöm, Umeh Magö u abe Wip Ana Ram u abe, God hagö kalɪp mɪhönj dam mab mɪtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula. Mab mɪtaŋ inab waŋö arbal u, Kuöyaŋ Umnaböl, a gɪpal.

¹⁵ Pen nɪbi bɪ pör pör kamɪŋ mɪdeinaböl gau hib kale kalɪ kliŋ rɪkla köp anɪbu, nɪbi bɪ an an hib kale köp anɪbu mɪdageia, God hagö, kalɪp magöŋhalö u rö nöp dam mab mɪtaŋ inab waŋö yaŋ ud yula.

21

Mɪnönj naböŋ il i abe, kumi kabö adö laŋ abe ke hain nɪbö la

¹ Mɪdem nɪŋnö, mɪnönj naböŋ gɪsön nɪbö abe, kumi kabö gɪsön nɪbö abe mɪdeia. Mɪnönj naböŋ nöd nɪbö u abe, kumi kabö nöd nɪbö u abe hadö ur göm mɪdageia. Ñɪg solwara nöd mɪdmɪdöp u, u rö nöp hadö ur göm mɪdageia. *

² Pen yad nɪŋem nɪŋnö, God gö Daun Kub Uɫ u, Jerusalem gɪsön nɪbö u, kumi kabö adö laŋ au nɪbö auajɪp. Daun Kub Uɫ anɪbu, nɪbi gau bɪ udnɪg, waɫɪj kliŋ aij löm abad mɪdpal rö u mɪdeia. *

³ Pen yad apdi nɪŋnö, sea kiŋ mɪdeia aŋ au nɪbö, manö kub wɪñ al hagöm

haga, “Mɪñi rɪköm, God nɪpe ke nɪbi bɪ gau aip ram gɪ löm mɪdeinab. Nɪpe nɪbi bɪ gau aip han mɪdeinab nɪŋöm kale nɪbi bɪ nɪpe mɪdeinaböl. God nɪpe ke kalɪp aip mɪdöm, God kale mɪdeinab. *

⁴ Nɪpe amgö ñɪg amgö kale mɪdöp u magöŋhalö ɪk gɪ yunab. Nɪbi bɪ umagnaböl; mɪŋör udö, mög gö mɪtönj gagnaböl; ilön udagnaböl. Nɪhön gɪnɪg: mɪnönj naböŋ nöd nɪbö u had ur göm uri mɪdagöp,” a ga. *

⁵ Pen Bɪ kiŋ sea adö asɪka u yɪp haga, “Yad nan magöŋhalö gɪsön nɪbö gɪ labin,” a ga. Anɪg hagöm yɪp haga, “Manö hagabin i kalɪ kliŋ rɪkmön. Manö anɪbi, manö nɪŋö yabɪɫ, nɪbi bɪ gau böŋ nöp nɪŋ udöl,” a ga. *

⁶ Anɪg hagöm yɪp haga, “Nan uri hagajɪn gau magöŋhalö hadö gɪpin. Yad hadame dagol gau mɪdmɪdin, hainö pör nöp pör nöp mɪdeinabin. Yad nöp gɪnö, nan gau magöŋhalö ɪl göm mɪdöp. Yad nöp gɪnö, nan gau magöŋhalö ur gɪnɪg gɪnab. Nɪbi bɪ an ñɪg nan gainɪm, kalɪp hagnö, ñɪg ilam nɪbö ñɪg kamɪŋ magö ñeb u ñɪŋnaböl; rauagnaböl, yɪharɪŋ nöp ñɪŋnaböl. *

⁷ Nɪbi bɪ marö auö, gasɪ iru nɪŋagöm, yɪp cɪg göl gɪ nöp mɪdeinaböl gau, kalɪp

* 21:1: Ais 65:17; 2Pi 3:13 * 21:2: Ais 52:1; 61:10; Hib 11:16; 12:22; Rep 3:12

* 21:3: Lep 26:11,12; Esi 37:27; Sek 2:10; 2Ko 6:16 * 21:4: Ais 35:10; 65:19; Rep

7:17 * 21:5: 2Ko 5:17 * 21:6: Ais 55:1; Jer 2:13; Jon 7:37; Rep 1:8,17; 22:17

nan hagajin i magöñhalö ñinabin. Yad Nap kale m+dnö, kale ñi pai yad m+deinaböl.*

⁸ Pen n+bi bi God n+p ciğ gino, hanip marö aunab a göm p+ñin gipal gau; n+bi bi yip n+in udöm arö gipal gau; n+bi bi nan naij yab+ nan gac yab+ gipal gau; n+bi bi wip albal gau; n+bi si bi si gipal gau; n+bi bi kuj gipal gau; n+bi bi god piral nan y+harin gau sabe gipal gau; n+bi bi manö piral hagpal gau; kale magöñhalö am m+deinaböl ñig wanö mab m+tañ salpa halö inab u. N+bi bi m+gan an+bu arnaböl u, Kuöyan Umnaböl, a gipun,* a ga.*

Jerusalem gisön n+bö

⁹ Ejol unbö mudun jin nöd kinañ kale dauajal gau, ejol añi ap apöm yip haga, "Auö, Sipsip Pi u, n+bi n+pe udnig gab u, n+bi an+bu nöp yamnö n+inabön,*" a ga.

¹⁰ Anig hageia, God Ana u yip ba lö n+inöl gi, ejol u yip udöm, dam ram m+nön no ilö kub yab+ i adö g+lan ap amöm, yip yamö n+inö, Daun Kub U+ u, Jerusalem u, God kumi kabö adö lan m+öp au n+bö auaj+p.*

¹¹ God Jerusalem gisön n+bö u yuö auö n+inöl gi n+inö, God n+pe mailö aij ke halö m+mailö gab rö u, daun an+bu u rö nöp mailö aij ke halö m+mailö gaj+p.

Daun k+in aij an+bu kabö aij aij mani iru rauep rö, kabö jaspera m+mailö göp rö u, m+mailö göm m+deia.*

¹² Kabö waryö m+lö yab+ Jerusalem gisön n+bö u g+gabö göm, adan ramö unbö m+gan lan gau m+deia. Adan ramö unbö m+gan lan gau ajön ke ke m+deia. Pen ejol unbö m+gan lan adan ramö ajön an+bu gau ke ke abad m+deila. Adan ramö ajön an+bu gau, nabön adö lan Juda it ke ke unbö m+gan lan m+dpal rö, ajön unbö m+gan lan gau ke ke kal+ k+in rikla.*

¹³ Adan ramö ajön an+bu gau: ain adö m+in m+hau n+gan; usin adö jin m+hau n+gan; go+ lödan m+hau n+gan; go+ lödan m+hau n+gan.

¹⁴ Pen waryö an+bu nöd it göm, kabö m+lö kub unbö m+gan lan m+löbö li li udöm, hainö waryö g+la adö an+bu. Kabö m+lö kub an+bu gau, Sipsip Pi manö ud arep bi unbö m+gan lan gau, hib kale gau kal+ k+in rikla.

¹⁵ Ejol yip manö hagaj+p an+bu ilön kabö gol udöm g+la ap udöl m+deia. Ilön an+bu rö udöm, nan ap ilön ad+p ad+p löm, nan an+bu m+lö aige gö rö m+öp u wö ral n+inbal. Pen ejol ilön an+bu udöm daun kub an+bu li n+inig geia; adan ramö ajön abe, kabö waryö abe, daun kub magöñhalö li

* 21:7: 2Sa 7:14; Sam 89:26-27 * 21:8: Mad 25:41; Hib 10:38-39; Rep 20:15;

22:15 * 21:10: Esi 40:2 * 21:11: Ais 60:1-2,19 * 21:12: Esi 48:30-35

* 21:15: Esi 40:3; Rep 11:1

nin̄nig geia. *

16 Pen ejol n̄ipe ilōn an̄ibu udōm, daun n̄ime u ilōn u ud ad̄ip ad̄ip lōm, daun kub an̄ibu m̄ilō aige gō rō m̄idaj̄ip u wō ral n̄iņō, yad n̄iņnō, m̄iņ n̄ibō j̄iņ dwelp dausan s̄idadia ara; lōdaņ n̄ibō lōdaņ dwelp dausan s̄idadia ara. Pen ḡilaņ ḡi ke m̄idageia, ad̄ip ad̄ip an̄ibu nōp dwelp dausan s̄idadia ara.*

17 Pen ejol an̄ibu n̄ipe ilōn an̄ibu udōm, daun kub waryō ḡigabō ga u, n̄ibi b̄i ilōn lōm wō ral n̄iņbal rō wō ralōm, m̄inōņ yan̄ n̄ibō nabōņ adō laņ wō ral n̄iņō, yad n̄iņnō, kiubid unbō ñ̄n̄ juōl mudun j̄iņ ado ḡi da m̄ihau m̄ihau (144) ara.†

18 Waryō an̄ibu, kabō jaspera a ḡipal u udōm ḡi lō m̄ideia. Daun kub u, kabō gol aij aij glas rō k̄id yab̄ił gōl m̄idōp u nōp udōm ḡi lō m̄ideia u me, k̄id yab̄ił gōl m̄ideia. *

19 Kabō m̄ilō kub, kabō waryō il̄ yan̄ m̄ideia gau, kabō aij aij mani kub rauēp ke ke iru nōp udōm, kabō m̄ilō kub unbō m̄igan laņ an̄ib gau ḡi lō m̄ideia. Nabōņ wañ̄g n̄ibō yan̄ kabō jaspera u ḡi lō m̄ideia; nabōņ ȳigwō aņ n̄ibō u kabō mu, sapaia u ḡi lō m̄ideia; nabōņ ȳigwō n̄igan̄ n̄ibō u kabō kam̄iņ kam̄iņ bō, aged u ḡi lō m̄ideia; nabōņ ȳigwō m̄ilō u

kabō k̄ikam̄iņ bō, emral u ḡi lō m̄ideia;

20 nabōņ mam̄id u kabō a†i abe rud abe u† ma†i ḡi m̄idōp, sadoniks u ḡi lō m̄ideia; nabōņ kagoł j̄iņ u kabō a†i, kanilian u ḡi lō m̄ideia; nabōņ mudun u kabō uhał̄n, krisolaid u ḡi lō m̄ideia; nabōņ raleb u kabō k̄ikam̄iņ bō, ber̄il u ḡi lō m̄ideia; nabōņ aj̄ip u kabō uhał̄n ke yab̄ił, dopas u ḡi lō m̄ideia; nabōņ s̄iduņ laņ u kabō k̄ikam̄iņ bō abe uhał̄n abe u† ma†i ḡi m̄idōp, krisopres u ḡi lō m̄ideia; nabōņ aḡip laņ u kabō a†i, haiasin u ḡi lō m̄ideia; nabōņ m̄igan laņ u kabō mu, amedis u ḡi lō m̄ideia.

21 Adan ramō ajōņ unbō m̄igan laņ gau, magō kałum k̄ibap m̄iłep rō rud gab, pōl a ḡipal kub ke yab̄ił unbō m̄igan laņ udōm ḡi lō m̄ideia. Daun kub an̄ibu, lor gau kabō gol aij aij glas rō k̄id gōl m̄idōp u nōp udōm ḡi lō m̄ideia u me, k̄id yab̄ił gōm m̄ideia.

22 Pen daun kub an̄ibu yad God sabe gep ram ap n̄iņagnō. God B̄i Kub, B̄i k̄lō ke yab̄ił u abe, Sipsip Pi u abe m̄idpil rō, God sabe gep ram ap m̄idagōp; kale apil m̄ihau God sabe gep ram m̄idpil.

23 Pen God mailō aij ke yab̄ił n̄ipe m̄imailō gōm, Sipsip Pi lam mailō gab rō u

* **21:16:** Grik manō hagōm 12,000 s̄idadia a ga u, 2,200 kilomida rō. † **21:17:** Grik manō hagōm kiubid unbō ñ̄n̄ juōl mudun j̄iņ ado ḡi da m̄ihau m̄ihau (144) a ga u, mida unbō ñ̄n̄ juōl m̄ihau n̄igan̄ ado ḡi da mam̄id u (65) rō. * **21:18:**

m+mailö göm g+pil rö, daun an+bu au s+dö rak+n wög ap m+dagöp. *

²⁴ N+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö apöm daun an+bu am m+deinaböl gau, mailö aij an+bu n+jöj g+ ajeinaböl. Kiñ m+nöj naböj i+ i ke ke gau n+bö daun an+bu am m+deinaböl gau, nan n+hön n+hön aij, nan n+hön n+hön mailö halö ram kale g+la gau, halö dam daun kub raul m+gan an+bu am m+deinaböl. *

²⁵ Pen daun an+bu, ajöj gau g+ñagnaböl; s+bön auagnab n+jöm ajöj pör pör hi+köl nöp m+deinab. *

²⁶ N+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö apöm daun an+bu am m+deinaböl gau, nan n+hön n+hön aij, nan n+hön n+hön mailö halö ram kale g+la gau, halö dam daun kub raul m+gan an+bu am m+deinaböl.

²⁷ God n+p as+ mas+ göp nan u, daun raul m+gan an+bu aröl rö lagnab. N+bi b+ god piral sabe göm g+ naj yab+ g+pal gau, daun raul m+gan an+bu aröl rö lagnab. N+bi b+ pör pör nöp kam+ñ m+deinaböl köp an+bu yañ, Sipsip Pi hib kale kal+ kliñ r+knab gau nöp, daun raul m+gan an+bu arnaböl. *

22

Ñig Kam+ñ Magö Ñeb u

* 21:24: Ais 60:3,5 * 21:25: Ais 60:11 * 21:27: Ais 52:1; Esi 44:9; 1Ko 6:9-10

* 22:1: Esi 47:1 * 22:2: Jen 2:9; Esi 47:12; Joe 3:18; Sek 14:8 * 22:4: Mad 5:8;

Rep 3:12 * 22:5: Dan 7:18,27; Rep 5:10; 20:6; 21:23,25

¹ Ejol an+bu, ñ+g kam+ñ magö ñeb u y+p yamö n+ñnö. Ñ+g auaj+p an+bu, glas m+mailö göp rö m+mailö g+ auaj+p. Ñ+g an+bu, God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiñ kale apil m+hau as+kpil au g+lañ n+bö ilam juöm, *

² daun kub lor añ au amöm ara. Ñ+g got böj böj mab ñ+ñöm pör pör m+deinaböl mab u rana. Mab ur an+bu, m+ añ+ añ+ rak+n ke ke m+gan lañ u nöp, pör nöp magö p+löp. Pen mab u+añ an+bu, n+bi b+ ram m+nöj ke ke gau n+bö kal+p gö kam+ñ l+n+m rö nöp m+döp. *

³ Daun kub an+bu, God n+p as+ mas+ göp nan u m+dagöp. God aip, Sipsip Pi u aip, sea kiñ kale u daun kub añ au m+deinab. God n+bi b+ n+pe gau, n+p wög g+ ñöl g+ m+deinaböl.

⁴ Daun kub an+bu, God n+bi b+ n+pe gau Sipsip Pi mulu ad+ñ n+pe u n+ñnaböl. Sipsip Pi hib n+pe u nable kale lañ kal+ kliñ r+k l+lö m+deinab. *

⁵ S+bön auagnab. God B+ Kub u mailö kale u m+deinab u me, hapö m+tañ abe, s+dö abe wög ap m+dageinab. Kale pör nöp pör nöp kiñ rö m+deinaböl. *

Söl m+döp Jisas aunab

⁶ Pen ejol an+bu y+p haga, “Manö hagabin an+bi manö piral wasö; manö n+ñö yab+ñ. God B+ Kub, Ana n+pe b+ manö hagep n+pe gau kal+p

gası ñö manö nıpe hagmıdal God anıbu nöp, yıp yuö apem, söl mıdöp gınab manö u hag ñabin,” a ga. *

7 Jisas manö hagöm hagab, “Nıñim! Söl mıdöp nınabin. Nan nıhön nıhön hainö gınıg gab u, buk anıbi mıdöp. Nıbi bı an manö anıbi nıñ udöm, hagöp rö gınaböl gau, aij gö nıñöl gı mıñ mıñ gınaböl,” a göp. *

8 Yad Jon, ejol manö hagajıp u abe, nan nıhön nıhön gajıp u abe magöñhalö nıñnö. Pen ejol manö hagajıp u abe, nan nıhön nıhön gajıp u abe magöñhalö nıñ pıs gem, ap lug ejol anıbu ma ıf nıpe au kugom yımem, nıp sabe gınam, a gınö u pen *

9 yıp haga, “Wasö! Yıp anıg gagmön; God nıp nöp sabe gımön. Ne God nıp wög gı mıdpan u, namam God manö hagep bı gau abe, nıbi bı manö mıdöp buk anıbi hagöp rö gıpal gau abe, kale God nıp wög gıpin rö, yad u rö nöp God nıp wög gıpin,” a ga.

10 Pen ejol anıbu yıp haga, “Hainö gınab manö kalı kılın rıkpan yagol u, ud mamoc gımön gau pi gı lagmön; söl mıdöp, manö kalı kılın rıkpan rö magöñhalö gınab.

11 Anıb u nıñöm, nıbi bı gı naij gıpal gau, kale u rö nöp nagı naij adö u nöp göl gı mıdaiöl; nıbi si bı si gıpal

gau, kale adö anıbu nöp göl gı mıdaiöl; nıbi bı gı aij gıpal gau, kale adö aij anıbu nöp göl gı mıdaiöl; nıbi bı uł mıdpal gau, kale unbö rö nöp uł mıdaiöl,” a ga. *

12 Jisas manö hagöm hagab, “Nıñim! Söl mıdöp nınabin. Nın anıbu, kale nıbi bı yad gau nıhön nıhön gıpin u nıñem, pen u rö nöp nan aij nınabin. *

13 Yad hadame dagol gau mıdmıdin, hainö pör nöp pör nöp mıdeinabin. Yad nöp gınö, nan gau magöñhalö ıf göm mıdöp. Yad nöp gınö, nan gau magöñhalö ur gınıg gınab. ıf u yad nöp, pıñ u yad nöp mıdpin. *

14 “Nıbi bı walıj kale nıg ıf aij gınaböl gau, mıñ mıñ gınaböl. Mab magö nıñ pör pör mıdeinaböl u nıñnö, kale nıñöm am daun kub raul mıgan anıbu arnaböl. *

15 Pen kain hapeb gau, daun anıbu aröl rö lagöp. Nıbi bı kuj gıpal gau, nıbi si bı si gıpal gau, wıpal gau, nan yıharıñ gau god hon a göm sabe gıpal gau, manö pıral hagpal gau, kale hön yañ nöp mıdeinaböl.

16 “Yad Jisas, ejol yad u hag yunö, amöm kalöp nıbi bı yad cöc ram mınöñ ke ke gau mıdpim gau, kalöp manö yad anıbi hag ñöb. Yad me, Depıd rıkö, rıklö rık dam dapıl gılö, Bı Kub mıdeinab a gıla u nöp yad mıdpin. Yad me,

* 22:6: Rep 1:1 * 22:7: Rep 1:3 * 22:8: Rep 19:10 * 22:11: Dan 12:10

* 22:12: Ais 40:10; Jer 17:10; Rep 2:23 * 22:13: Ais 44:6; Rep 1:8,17; 21:6

* 22:14: Jen 2:9; 3:22

gapi paglın kub ram runıg gö nıñöl gı, ap rannab, a gıpal u nöp yad mıdpin,” a ga. *

17 God Ana u abe, Bı nıbi udnab nıbi anıbu abe, “Aue!” a gıpil.

Nıbi bı manö anıb i nıñeinaböl gau u rö nöp, “Aue!” a göl.

Kale nıbi bı ñıg nan göp gau magörhalö auim! Au-mim, ñıg kamıñ magö ñeb u yıharıñ ud ñıñim. *

18 Nıbi bı manö buk anıbi mıdöp amgö lı nıñöm haglö, kale nıñmim gau, nan nıñön nıñön hainö gıñim manö u nıñ aij gımim. Nıbi bı rımnab manö anıb i nıñöm, manö rımnab halö uł maıı geinaböl u, God kalıp pen ilön ñöm gö, marö kub buk

anıbi hagöp rö halö udnaböl. *

19 Pen nıbi bı manö anıb i, nabön rımnab udagun a göm arö geinaböl u, God kalıp pen mab magö ñıñ pör pör mıdeinaböl hagöp u wasö gö ñıñagnaböl; Daun Kub Uł am mıdeinaböl hagöp u abe wasö gö aragnaböl.

20 Bı manö kalı kılñ rıkpin anıbi hagöp Bı u hagöm hagöp, “Yau! Söl mıdöp nıñabin,” a göp.

Anıb unbö rö aij! Bı Kub Jisas, ne aumön!

*

21 Bı Kub hon Jisas kalöp God nıbi bı nıpe mög gö abad mıd aij göl gı mıdainım. Anıb unbö rö aij.

* 22:16: Nab 24:17; Ais 11:1,10; Ro 1:3; Rep 2:28; 5:5

* 22:17: Ais 55:1; Rep

21:6 * 22:18: Dud 4:2; 12:32 * 22:20: Rep 2:16